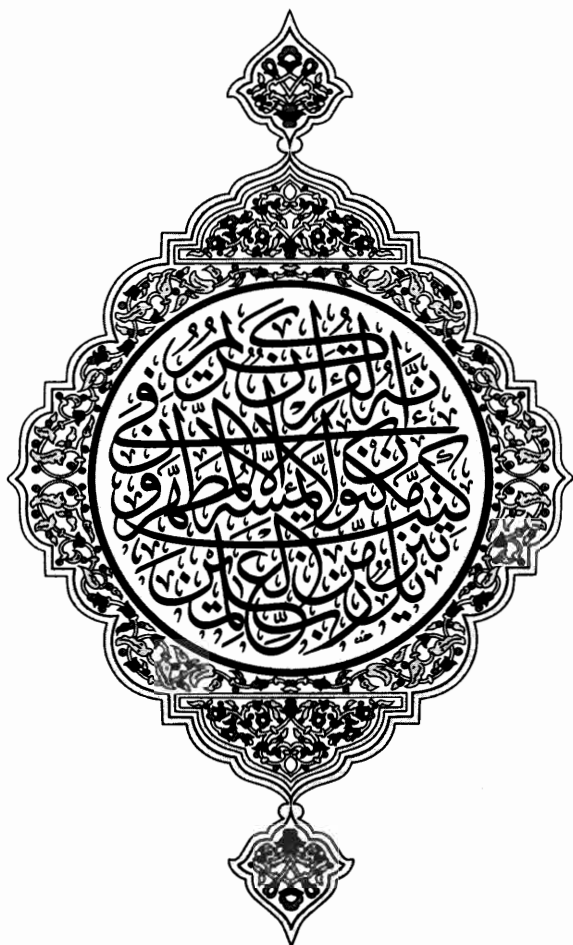


القرآن الكريم

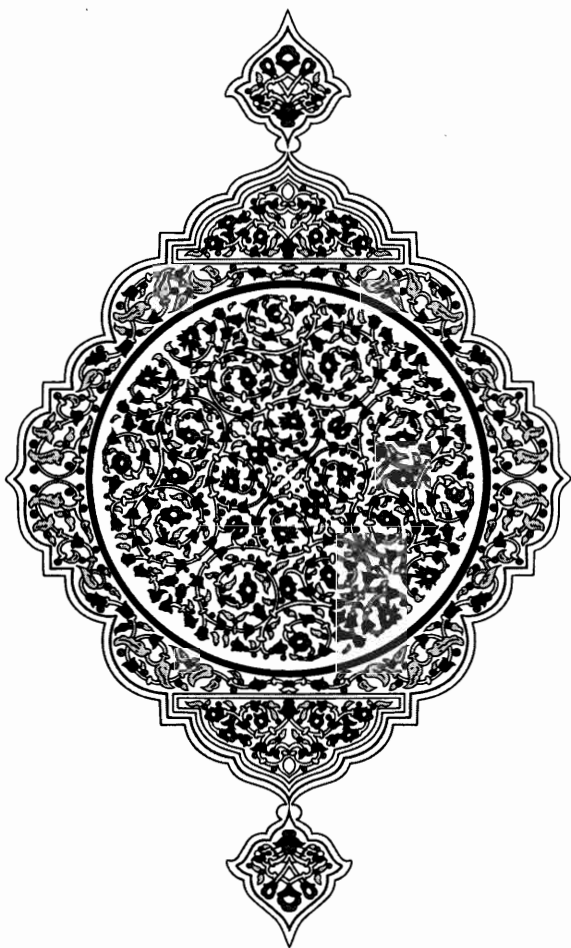
وَتَرْجَمَهُ مَعَانِيَهُ إِلَى
اللُّغَةِ الْأَوِغُورِيَّةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هَذَا الْمُصْحَفُ الشَّرِيفُ وَرَجْمُهُ مَعَانِيهِ
 هَدِيَّةٌ مِنْ خَادِمِ الْحَرَمَيْنِ الشَّرِيفَيْنِ الْمَلِكِ فَهْدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ آلِ سَعُودٍ
 وَقَفَّ لِلَّهِ تَعَالَى لَا يَجُوزُ بَيْعُهُ



شبو مصحف شریف ومعنی له رینک ته رجیمسی بله ن .
 تکی حرمینک خدمت کاری پادشاه فهد بن عبد العزیز آل سعود دین هه دبیه
 الله تعالی ئوچون وقف دور . ساتش جائز بو لمایدور



وَتَرْجَمَةُ مَعَانِيهِ إِلَى
اللُّغَةِ الْاُوَيْغُورِيَّةِ

قۇرئان كەرىم

ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى

تَرْجَمَةٌ

مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَامَةِ الْحَاجِّ دَامَ لَصَالِحُ الْكَاشِغَرِيِّ الْأَرْتُوجِيِّ

تەرجىمە قىلغۇچى: مۇھەممەت سالىھ

شېۋە مەسھۇف شەرىف ۋە مەنى لىزىنىڭ تەرجىمىسى بىلەن
بىسلىشىنى سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ پادىشاھى شەككى حەرم
نىڭ خەزمەتكارى فەھىد بىن ئەبىد ئەزىز ئەل سەئۇدى ئۆزىگە
شەرف بىلەن بېسىشقا ئەمىر قىلدى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كُتِبَ أَنْ تَلْتَمِسُوا إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرُوا أُولُوا الْأَلْبَابِ)

الحمد لله رب العالمين القائل:

(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا)

والصلاة والسلام على سيدنا محمد القائل (خيركم من تعلم القرآن وعلمه) والذي ثبت عنه عليه الصلاة والسلام أنه قال (اقرأوا القرآن فإنه يأتي شفيعاً لأصحابه يوم القيامة) وعلى آله وأصحابه ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين ... وبعد :

فإنفاذاً لأوامر خادم الحرمين الشريفين وناشر كتاب الله المجيد الملك فهد بن عبد العزيز - حفظه الله - في العناية بكتاب الله الكريم توثيقاً وطباعةً ، والعمل على تيسير نشره وتوزيعه بين المسلمين وتفسير معانيه وترجمتها إلى اللغات المختلفة ومنها اللغة الايورغورية واعتبار تلك الترجمات من أسسها الغايات والأهداف المرسومة لمجمع الملك فهد لطباعة المصحف الشريف بالمدينة المنورة . وبناءً على التعاون القائم بين كل من وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد - المشرفة على المجمع - ورابطة العالم الإسلامي في كل ما من شأنه خدمة كتاب الله الكريم ترجمةً وطباعةً ونشرًا في جميع أنحاء العالم .

وإنما من الجميع بضرورة ترجمة معاني كتاب الله تعالى إلى جميع اللغات الفاعلة تحقيقاً لجلب البلاغ والدعوة بالحكمة والموعظة الحسنة وتحقيقاً لقوله تعالى (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى) وخدمة لإخواننا الناطقين باللغة الايورغورية فإنه يطيب لنا أن نقدم للقارئ الكريم هذا المصحف الشريف مع ترجمة معانيه وتفسيره إلى اللغة الايورغورية والتي قام بترجمتها الشيخ / محمد بن صالح وراجعها الشيخ / عبد المجيد صادق الآبادي والدكتور عبد الرحيم محمد الكاشغري ، وقد أقرت الترجمة وقت المراجعة تحت إشراف رابطة العالم الإسلامي .

وإننا إذ نحمد الله تعالى أن وفقنا إلى إنجاز هذا العمل وتقديسه إلى الإخوة المسلمين الناطقين باللغة الايورغورية في الصين وخارجها نرجو أن يستلهم منه قراؤه نور الهدى والتقى بما يقوي إيمانهم ويثبت إسلامهم ويصلح أحوالهم في الدنيا والآخرة .

وإننا لنعلم أن الترجمات مهما بلغت دقتها لا يمكن أن تصل إلى المقاصد العظيمة لنص القرآن الكريم المعجز وأن التفسير المذكور إنما هو حصيلة ما بلغه علم المترجم في فهم كتاب الله الكريم ويحترمه ما يتصف به البشر من نقص ، والكمال المطلق لله وحده .

لذا فنحن نرجو من كل قارئ لهذه الترجمة إسداء النصيحة وتدوين الملاحظات العلمية المؤتفة والمقترحات حولها وإرسالها إلى وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد للاستفادة منها في الطباعات القادمة إن شاء الله تعالى .

والله الموفق وهو الهادي إلى سواء السبيل ...

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كُنْتُ أَنْزَلْتُهُ إِلَيْكَ مِزْرًا يُنْزِلُ وَأَنْزَلْتَهُ إِلَيْكَ مِزْرًا يُنْزِلُ وَأَنْزَلْتَهُ إِلَيْكَ مِزْرًا يُنْزِلُ)

حمد و ثنا له مله رىك په روه رىكارى الله غا خاستور، ددى ۱.

(أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا)

دعاى سلام له رىس محمد ﷺ غا. ددى. (خيركم من تعلم القرآن وعلمه) يخشى راق لرىك قرآن نوقوعان و نوقوتقان له دور.

ويته ددى (اقروا القرآن فيه يأتى شفيعا لأصحابه يوم القيامه) قرآن نوقوتله نوقيهامه توكوى قرآن نوقوعانه رى شفاعة قلمدور. و سلام له رىس شىك نال له رغه و اصحاب له رغه و نولر كه نه ركه شكه نه رغه ناقيهامه تقه دهن. ناندن سوكره ۱.

الله تعالى نك نولوع كتابى دىادىكى تورلىك لوعه نه رغه معنى له رى ته رجمه و تفسير له رى بله نپوخه طبع بولوب ناولشى، مسلمان له رىك نارسىد قولوى بولشى. و نه نه شولوعه نه ردى نبرى نوقور لوعنى بولوب. اسلام دنى پخشى حكمه ت و موعظه نصيحة له رىلن هه ميمه كه يه توكوز شىك نوزور شكه نلىك كتاب الله الكريمى نشر قلمغوى پادشاه فهدين عبدالعزيز نك مدينه منوره دىك مجمع المصحف الشريف (يعنى قرآن كرم باسمه خانسغه نافشورغان بويرو قلمرىدندور) بوبولسا سلام نثله رنى باشقوروش وقف له رغه قاراش سلامغه دعوت قلب يته كچلك قلمش منسته رلىك بله ن و رابطه العالم الاسلامى نك يارده ملشى بله دور .

الله تعالى نك (وَمَا تَوْأَمَتَايَ أَتَوَنَّى وَكُنْتَ فَكَانَ) تفوى لكه يارده ملشكلا دىك نك قولىك بئانه تدور نوقور بوجه سوزله يدغان بوراد له رىزىك خدمتى نچون مدينه منوره دىك قرآن كرم باسمه خانسنىك و رابطه العالم الاسلامى نك سكرال كنىك يارده ملششى بله ن دور بزلر رشبورق كرمى ومعنى لىر شىك نه رجمه له رى بله نوقور بوراد له رىس كه تقدسم قلمىز نه رجمه قلمغوى، الشيخ محمد صالح الكاشغرى الآتوجى .

وكوزدن كوپوروب نه دقق قلمش چىققوى، الشيخ، عبد المجيد صادق الآبادى، مدينه دىك حرم شريفده موده رىس. دكور. عبد الرحيم محمد الكاشغرى الآبادى، مدينه دىك جامع اسلامده موده رىس. بوبولسه رابطه العالم الاسلامى نك باشقوروشى بله ن تمام لاندى بوبوتوك شىك تمام بولوب وجوده چىقمقغه الله غه كوف نك كور و حمد نىتمىز.

جوگكو و چه تهل له ردىك شېوته رجمى نوقوعان نوقور بوراد له رىس پوته رجمشك نورىدن وهلايدن ملهم نلىب تفوى لكه بولوب لىماننى قولانه دوروب اسلامده سابت بولوب دنيا و اخرتلك تورمىنى توزه تگه يله ر. به تحقيق بزلر بولمىز. بوقون نه رجمه له رنه قه ده ريشكهن بولسه ده اصلى قرآن كرم نك غنى نصيحه و عظيم مقصد كه برابريوش مومكهن نه مده سدور. بوتفسير بولسه موته رجم نك قرآن كرم غه بولغان علمى وقه همد و رىتسان هه رفا نچه قلمسه كه مچلدىك خالى بولايدور. كمال الطالق الله تعالى نك نوزىكه خاسدور. شىك نچون شېوته رجمى نوقوعانه ردىن پخشى نصيحه ت و پوخه علم لك فكر و مولا هزات له رى بولسه سلام نثله رنى باشقوروش وقف له رغه قاراش سلامغه دعوت قلب يته كچلك قلمش منسته رلىكغه يوللاشله رنى نىمىد قلمىز خداخالسا. نالدىمىز دىك نىسشده توزه رىمىز

(والله الموفق وهو الهادى الى سواء السبيل)

توفيق برىپ و توغرى بولغه باشلغوى الله دور.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى توغرىسىدا

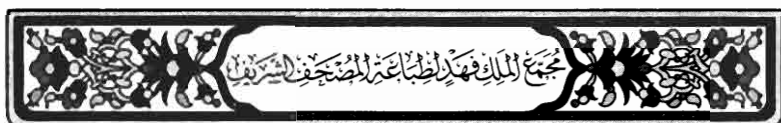
قۇرئان كەرىم دۇنيادا نۇرغۇن تىللارغا تەرجىمە قىلىنىپ نەشر قىلىنىۋاتقان بۈگۈنكى كۈندە ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى تەرجىمىسىنىڭ يوقلۇقى تولدۇرۇشقا تېگىشلىك بىر بوشلۇق ئىدى ، ئۇيغۇر كىتابخانىلىرىغا قۇرئاننى تونۇشتۇرۇش ، مۇسۇلمانلار ئاممىسىنىڭ دىنىي ئېھتىياجىنى تەمىن ئېتىش جەھەتتىكى جەددىي تەلەپلەر بىلەن رېپېرنىڭ بۇ ئىشنى قولغا ئېلىشىمغا تۈرتكە بولدى ، مەن بۇ ئىككىنچى نەسىھەتلىك ئەمەلىيەتلىك ئەمەلىيەتلىك ۋە زىيىنى ئۆستۈمگە ئالدىم . بۇ ئىشنى تېز رەك قولىدىن چىقىرىش ۋە زىيەتنىڭ كۈچلۈك تەلۋى بولۇپ قالغانلىقتىن ، ئۇنى مۇمكىنقەدەر تېز رەك پۈتتۈرۈشكە تىرىشتىم .

قۇرئاننى ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىغا تەرجىمە قىلىش جەريانى مۇرەككەپ تەتقىقات جەريانى بولدى . ھەر بىر ئايەتنى تەرجىمە قىلغاندا ، قولۇمدا بار نوپۇزلۇق تەپسىر كىتابلىرىغا ۋە مەخسۇس قۇرئان سۆزلىرى قامۇسلىرىغا مۇراجىئەت قىلدىم . نەسلى تېكىستىنى جۈشىنىش جەھەتتىمۇ ، ئىپادىلەش جەھەتتىمۇ ناھايىتى ئېھتىيا- تچانلىق بىلەن ئىش كۆرۈپ ، ھەر بىر سۆز ئۈستىدە ئەتراپلىق ئىزدەندىم . قۇرئان كەرىمنىڭ ئالاھىدە ئورنىنى ۋە ئۆزىگە خاس ئۇسلۇبىنى نەزەردە تۇتۇش زۆرۈرىيىتى بىلەن ، ھەر بىر ئايەتنى سۆزمۇسۆز ئەينەن تەرجىمە قىلدىم . مەنىنى روشەنلەشتۈرۈپ كىتابخانلارنىڭ جۈشىنىشىگە ئوڭايلىق تۇغدۇرۇپ بېرىش ئۈچۈن ، سۆز ئارىسىدا زۆرۈر تېپىلغان جايلارغا تىرىناق ئىچىدە ئىزاھات بەردىم (ئايرىم ئىزاھلار بىلەن ئاستىغا بېرىلدى) .

بۇنىز ھالارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك ئىشەنچلىك قۇرئان
 تەپسىرلىرىدىن تاللاپ ئېلىندى، شۇڭلاشقا بۇ تەرجىمىنى قۇرئاننىڭ
 قىسقىچە تەپسىرىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان دېيىشكەمۇ بولىدۇ.
 قۇرئاننىڭ ئەسلى تېكىستىنىڭ بەدىئىيلىكى يۇقىرى، ئىپادىلەش
 ماھارىتى ئۈستۈن، ئۇسلۇبى ئۆزگىچە بولغانلىقتىن، تەرجىمىنىڭ قايسى
 تىلدا بولمىسۇن، ھەرگىزمۇ ئەسلىدىكىدەك چىقمايدىغانلىقى، ئۇنىڭدىن
 كۆپ تۆۋەن تۈرىدىغانلىقى بۇ ساھەدىكى ئىختىساس ئىگىلىرىنىڭ ئورتاق
 قارىشىدۇر، مېنىڭ تەرجىمەممۇ ئەلۋەتتە بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس.
 قۇرئاننىڭ ئەسلى تېكىستى ھەر يېرى تىنك ئوتتۇرىسىغا، تەرجىمىسى
 ھاشىيىگە، ھەر يېرى تىنك تەرجىمىسى شۇبە تىنك ئۆزىگە بېرىلدى.
 ئەسلى تېكىستتە ئايەتلەرنىڭ رەقىمى شۇ ئايەتنىڭ ئاخىرىغا بېرىلگە
 نلىكتىن، بىردەك بولۇشى ئۈچۈن، تەرجىمىدىمۇ ئايەتلەرنىڭ رەقىمى
 شۇ ئايەتنىڭ ئاخىرىغا بېرىلدى.

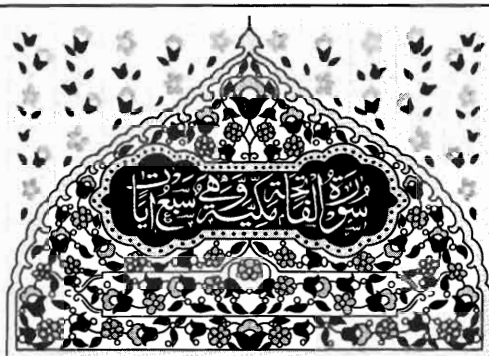
كىتابخانلارنىڭ قۇرئاندىكى ئايرىم ئالغۇلار ۋە قىسسىلەرنىڭ
 تەپسىلاتىنى چوڭقۇرراق چۈشىنىشىگە ياردەمى بولۇشىنى كۆزدە
 تۇتۇپ، ئاخىرىدا ئۇلارنىڭ تەپسىرى ئايرىم بېرىلدى. قۇرئاننىڭ تەرجىمىسىنى
 نەشرىگە تەييارلاشتا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر
 ئاكادېمىيىسى دىنىي تەتقىقات ئىنىستىتۇتى ھەر جەھەتتىن شەرت-
 شارائىت يارىتىپ بەردى، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى
 جەمئىيىتى يېقىندىن ياردەمدە بولدى، بىر قىسىم ھۆرمەتلىك ئۆلىمالار-
 ىمىز تەرجىمىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ تەقرىز يېزىپ بەردى. بۇ يەردە،
 يۇقىرىقىلارنىڭ ھەممىسىگە مىننەتدارلىقىمنى بىلدۈرمەن.
 قۇرئان كەرىمنىڭ بۇ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسىنى تۈرلۈك سەۋەب-
 نلىكلەردىن خالىي دېگىلى بولمايدۇ، كىتابخانلارنىڭ كۆرسىتىپ بېرىشىنى
 ئۈمىد قىلىمەن.

مۇھەممەت سالىھ





پادشاھىد نىڭ قران كرىم
بىسىش راۋۇتىش (مطبعه) سى



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ①

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ② الرَّحْمَنِ

الرَّحِيمِ ③ مُلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ④ إِيَّاكَ نَعْبُدُ

وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ⑤ اهْدِنَا الصِّرَاطَ

الْمُسْتَقِيمَ ⑥ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ⑦

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ⑧



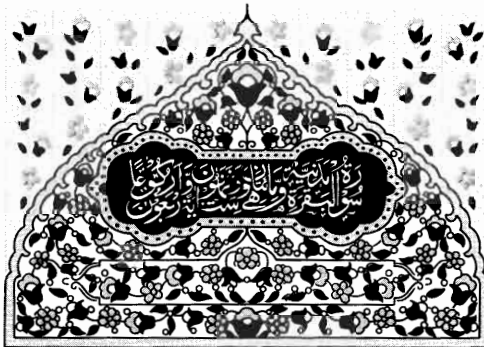
1- سۈرە فاتىھە
مەككىدە نازىل بولغان، 7 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن⁽¹⁾.

جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ
پەرۋەردىگارى اللە غا خاستۇر⁽²⁾.
اللە ناھايتى شەپقەتلىك ۋە
مېھرىباندۇر⁽³⁾.

قىيامەت كۈنىنىڭ ئىگىسىدۇر⁽⁴⁾.
(رەببىمىز) ساڭلا ئىبادەت
قىلىمىز ۋە سەندىنلا ياردەم
تىلەيمىز⁽⁵⁾.

بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن⁽⁶⁾.
غەزىپىڭگە يولۇققانلارنىڭ ۋە
ئازغانلارنىڭ يولىغا ئەمەس،
سەن ئىنئام قىلغانلارنىڭ
يولىغا (باشلىغىن)⁽⁷⁾.



بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْمَ ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى

لِّلْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَ

يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ۝

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا

أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝

2- سۈرە بەقەرە
مەدەنىدە نازىل بولغان، 286 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىف، لام، مەم⁽¹⁾.
بۇ كىتابتا (يەنى قۇرئاندا)
ھېچ شەك يوق، (ئۇ)
تەقۋادارلارغا يېتەكچىدۇر⁽²⁾.
ئۇلار غەيبكە ئىشىنىدۇ،
نامازنى ئادا قىلىدۇ، ئۇلار بىز
بەرگەن مال-مۈلۈكتىن
(خۇدا يولغا) سەرپ قىلىدۇ⁽³⁾.
ئۇلار ساغما نازىل قىلىنغان
كىتابقا، سەندىن ئىلگىرىكى
(پەيغەمبەرلەرگە) نازىل قىلىنغان
كىتابلارغا ئىشىنىدۇ ۋە
ئاخىرەتكە شەكسىز ئىشىنىدۇ⁽⁴⁾.

ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ توغرا يولدا بولغۇ-
چىلاردۇر، ئەنە شۇلار بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر⁽⁵⁾.
شۈبھىسىزكى، كاپىرلارنى ئاگاھلاندۇرمامسەن،
ئاگاھلاندۇرمامسەن، بەرسىبەر، ئۇلار ئىمان ئېيت-
مايدۇ⁽⁶⁾. اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ۋە قۇلاقلىرىنى
پېچەتلەۋەتكەن (ئىماننىڭ نۇرى كىرمەيدۇ)، ئۇلار-
نىڭ كۆزلىرى پەردىلەنگەن (ھەقىقەتنى كۆر-
مەيدۇ)، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار
بولدۇ⁽⁷⁾. كىشىلەر ئارىسىدا اللەغا ۋە ئاخىرەت
كۈنىگە ئىشەندۈك دېگۈچىلەر بار، ھەقىقەتتە ئۇلار
ئىشەنمەيدۇ (يەنى ئاغزىدا ئىشەندۈك دېگىنى بىلەن،
كۆڭلىدە ئىشەنمەيدۇ)⁽⁸⁾. ئۇلار اللەنى ۋە مۆمىنلەرنى

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾
إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أُنذِرْتَهُم أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَلَّمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ
أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ
مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَأْتُونَ الْآخِرَ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾
يُخَيَّلُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يُخَيَّلُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ
وَمَا يَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠﴾ هَٰؤُلَاءِ كَانُوا يُكَذِّبُونَ ﴿١١﴾ وَإِذَا قِيلَ
لَهُمُ ارْجِعُوا إِلَى الْأَرْضِ قَالُوا أَكُنَّا مِّنْ مَّصْلُوحِينَ ﴿١٢﴾
أَلَا لَهُمُ الْهَمُّ الْفُسُودُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمُ امْكُتِبُوا مِن الْكُتُبِ قَالُوا لَوْ كُنَّا مِنكُمْ كَمَا مَنَ
الْشُّفَهَاءُ لَأَنذَرْتَهُمْ هُمُ الشُّفَهَاءُ وَلَكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾
وَإِذَا قِيلَ لِلَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ
شَيْطَانِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزَؤُونَ ﴿١٥﴾
اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٦﴾

ئالدىماقچى بولىدۇ، ھەقىقەتتە ئۇلار تۇيماستىن ئۆزلىرىنىلا ئالدايدۇ⁽⁹⁾. ئۇلارنىڭ دىللىرىدا
كېسەل (يەنى مۇناپىقلىق ۋە شەكىلىنىش) بار، اللە ئۇلارنىڭ كېسىلىنى كۈچەيتىۋەتتى؛ يالغان
سۆزلىگەنلىكلىرى (يەنى يالغاندىن ئىماننى دەۋا قىلغانلىقلىرى ۋە اللەنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە
قىلغانلىقلىرى) ئۈچۈن ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽¹⁰⁾. ئۇلارغا: «يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق
قىلماڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىسلاھ قىلغۇچىلارمىز» دەيدۇ⁽¹¹⁾. بىلىڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن بۇز-
غۇنچىلاردۇر، لېكىن بۇنى ئۆزلىرى تۇيمايدۇ⁽¹²⁾. ئۇلارغا (يەنى مۇناپىقلارغا): «ئىمان ئېيتقان
كىشىلەردەك (يەنى ساھابىلەردەك چىن كۆڭلۈڭلار بىلەن) ئىمان ئېيتىڭلار» دېيىلسە، «بىز ئىمان
ئېيتقان ئەخمەقلەرگە ئوخشاش ئىمان ئېيتامدۇق؟» دەيدۇ. بىلىڭلاركى، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىلا ئەخمەق-
لەر، لېكىن (بۇنى) ئۇلار تۇيمايدۇ⁽¹³⁾. ئۇلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقىنىدا: «بىز ئىمان ئېيت-
تۇق» دېيىشىدۇ، شاياتۇنلىرى (يەنى مۇناپىق كاتتىباشلىرى) بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقاندا
بولسا: «بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللىمىز، پەقەت (تېلىمىزنىڭ ئۈچىدىلا ئىمان ئېيتىپ قويۇپ)
مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىمىز» دەيدۇ⁽¹⁴⁾. مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جازالايدۇ،
ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا قويۇپ بېرىدۇكى، ئۇلار تېڭىرقىغان ھالدا يۈرۈشىدۇ⁽¹⁵⁾.

ئەنە شۇلار ھىدايەتنى بېرىپ، گۇمراھلىقنى ئالدى. شۇڭا سودىسى پايدا كەلتۈرمىدى، ئۇلار ھىدايەت تاپقۇچى بولمىدى⁽¹⁶⁾. ئۇلار گويىكى (كېچىدە ئىس-سىنىش ۋە يورۇقلۇق ئېلىش ئۈچۈن) ئوت ياققان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ، ئوت ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى يورۇتقاندا، اللە ئۇلارنىڭ (ئوتىنىڭ) يورۇقىنى ئۆچۈرۈۋەتتى، ئۇلارنى (ئەتراپىدىكى ھېچ نەرسىنى) كۆرەلمەيدىغان قاراڭغۇلۇقتا قالدۇردى⁽¹⁷⁾. ئۇلار گاستۇر (يەنى گاز ئاڭلىمىغاندەك، ياخشىلىقنى ئاڭلىمايدۇ)، گاجىدۇر (يەنى گاچا سۆزلىمىگەندەك، ياخشى ئىشنى سۆزلىمەيدۇ)، كوردۇر (يەنى كور بولۇپ قالغاندەك، توغرا يولنى كۆرمەيدۇ)، شۇڭا ئۇلار (گۇمراھلىقتىن) قايتمايدۇ⁽¹⁸⁾. ياكى ئۇلار زۈلمەتلىك، گۈلدۈرمەملىق ۋە چاقماقلىق قاتتىق

أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ كَمَا رِجَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾ مَتْلَهُمْ كَمِثْلِ الَّذِي اسْتَوْفَدَ تَارًا ۖ فَلَمَّا أَتَاهَا نَاصِرًا مَّا خُولَ ۖ ذَهَبَ اللَّهُ بَعْرِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ هُمْ كَرِهُوا عَمَّا كَانُوا يُجْعَلُونَ كَصَيْبٍ مِّنَ السَّمَاءِ ۖ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَّجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِّنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ غَظِيبٌ يَّالْكِيمُ ﴿١٨﴾ يَكَاذِبُونَ يَخْطِفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَصَابَهُمُ الْمَسْجُورُ ۖ وَإِذَا ظَلَمَهُ عَلَيْهِمْ قَامُوا ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾ يَأْتِيهَا النَّاسُ عِبْدًا وَأَرْكَامًا ۖ ذَرْبُ الْخَلْقِ ۗ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢٠﴾ الَّذِينَ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً ۖ وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا ۖ لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْتَادًا ۖ وَأَنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢١﴾ لَنْ نَمُوتَ فِي رِزْقٍ مِّنَّا ۖ لَنَا عَلَىٰ عَبْدٍ نَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ ۖ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٢﴾

يامغۇردا قالغان. گويا چاقماق سوقۇۋېتىپ ئۆلۈپ كېتىشتىن قورقۇپ، قۇلاقلىرىنى بارماقلىرى بىلەن ئېتىۋالغان كىشىلەرگە ئوخشايدۇ. اللە كاپىرلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽¹⁹⁾. چاقماق چاققاندا ئۇلار كۆز نۇرىدىن ئايرىلىپ قالغىلى تاس قالىدۇ. ئۇلار چاقماق يورۇقىدا مېڭىۋالىدۇ؛ قاراڭغۇلۇق قاپلىغاندا تۇرۇپ قالىدۇ. اللە خالىسا ئىدى، ئۇلارنى ئاڭلاش ۋە كۆرۈش قۇۋۋىتىدىن ئەلۋەتتە مەھرۇم قىلاتتى. اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽²⁰⁾. ئىنسانلار! تەقۋادارلاردىن بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، سىلەرنى ۋە سىلەردىن بۇرۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى ئۈمىد-ئەملەرنى) ياراتقان پەرۋەردىگارنىڭلا ئىبادەت قىلىڭلار⁽²¹⁾. اللە سىلەرگە زېمىننى تۆشەك ۋە ئاسماننى بىنا (يەنى يۇلتۇزلارنىڭ زىچلىقىدا بىناغا ئوخشاش) قىلىپ بەردى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، سىلەرگە رىزىق بولۇش ئۈچۈن يامغۇر ئارقىلىق تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى. ئەمدى اللەغا شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ھالبۇكى، سىلەر (اللە نىڭ شېرىكى يوقلۇقىنى) بىلىپ تۇرىسىلەر⁽²²⁾. بەندىمىز (مۇھەممەد) گە بىز نازىل قىلغان قۇرئاندىن شەكىلەنسەڭلار، قۇرئانغا ئوخشاش بىرەر سۈرنى مەيدانغا چىقىرىپ بېقىڭلار (قۇرئانغا تەئەررۇز قىلىشتا) اللەدىن باشقا ياردەمچىلارنىڭ ھەممىسىنى (ياردەمگە) چاقىرىڭلار، (قۇرئان ئىنساننىڭ سۆزى دېگەن گېپىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار⁽²³⁾.

ئەگەر مۇنداق قىلالىساڭلار — ھەرگىزغۇ قىلالماي-
 سىلەر — كاپىرلار ئۈچۈن تەييارلانغان، ئىنسان ۋە
 تاشلار يېقىلغۇ بولغان دوزاختىن ساقلىنىڭلار^[24]. (ئى
 مۇھەممەد!) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىل-
 غانلارغا ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدۇ-
 غان جەننەتلەرگە كىرىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر
 بەرگىن. ئۇلار جەننەتنىڭ بىرەر مېۋىسىدىن رىزىق-
 لاندۇرۇلغان چاغدا: «بۇنىڭ بىلەن بۇرۇن (دۇنيا-
 دىمۇ) رىزىقلاندۇرۇلغان ئىدۇق» دەيدۇ. ئۇلارغا
 كۆرۈنۈشى دۇنيانىڭ مېۋىلىرىگە ئوخشايدىغان،
 تەمى ئوخشىمايدىغان مېۋىلەر بېرىلىدۇ. جەننەتلەردە
 ئۇلارغا پاك جۈپتىلەر (يەنى ھۈرلەر) بېرىلىدۇ،

ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالدۇ^[25]. اللە ھەقىقەتەن پاشا ۋە ئۇنىڭدىنمۇ كىچىك نەرسىلەرنى مىسال
 قىلىپ كەلتۈرۈشتىن تارتىنىپ قالمايدۇ، مۆمىنلەر بولسا ئۇنى پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل بولغان
 ھەقىقەت دەپ بىلىدۇ؛ كاپىرلار بولسا: «اللە بۇ نەرسىلەرنى مىسال قىلىپ كەلتۈرۈشتىن
 نېمىنى ئىرادە قىلىدۇ؟» دەيدۇ. اللە بۇ مىسال بىلەن نۇرغۇن كىشىلەرنى (ئۇنى ئىنكار قىلغانلىق-
 تىن) ئازدۇرىدۇ ۋە نۇرغۇن كىشىلەرنى (ئۇنى تەستىقلىغانلىقتىن) ھىدايەت قىلىدۇ؛ شۇ ئارقىلىق
 پەقەت پاسىقلارنىلا ئازدۇرىدۇ^[26]. پاسىقلار اللە ۋەدە ئالغاندىن كېيىن بەرگەن ۋەدىسىنى بۇزىدۇ،
 اللە ئۇلارغا بۇيرۇغان شەيئىنى ئۇزۇپ قويىدۇ (يەنى سىلە-ر ھەم قىلمايدۇ)، يەر يۈزىدە بۇزۇق-
 چىلىق قىلىدۇ؛ ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر^[27]. اللەنى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسىلەركى،
 جانىز ئىدىڭلار، اللە سىلەرگە جان بەردى (يەنى ئاتاڭلارنىڭ پۇشتىدا، ئاناڭلارنىڭ قارىدا
 ئابىسىنى ئىدىڭلار)، كېيىن (ئەجلىڭلار توشقاندا) اللە جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن كېيىن تىرىلدۈ-
 رىدۇ، ئاندىن كېيىن اللەنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) قايتۇرۇلسىلەر^[28]. اللە يەر
 يۈزىدىكى ھەممە نەرسىنى سىلەر (نىڭ پايدىلىنىشىڭلار) ئۈچۈن ياراتتى، ئاندىن ئاسماننى يارىتىشقا
 يۈزلىنىپ، ئۇنى قۇسۇرسىز يەتتە ئاسمان قىلىپ تاماملىدى. اللە ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر^[29].

فَإِنْ لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا لِلنَّارِ الَّتِي وَقُودُهَا
 النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۚ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا
 وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا
 رُفِئُوا فِيهَا فِي ثَرْوَى رُفِئُوا فِيهَا لَهَا أَنْهَارٌ زُرْقَاءُ مِنْ تَحْتِهَا
 الْأَنْهَارُ ۖ فِيهَا مِنْ ثَمَرَاتٍ مُتَشَابِهَاتٍ وَلَهُمْ فِيهَا أَنْهَارٌ مُمْطَرَأَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا
 خَالِدُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۚ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَبْعُوضَةً فَهُوَ
 مُؤَقَّتٌ ۚ فَأُولَ الَّذِينَ آمَنُوا يَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَنَّ
 الَّذِينَ كَفَرُوا أَفْقَرُونَ ۖ مَا آتَاكَ اللَّهُ بَعْدَ الْإِيمَانِ إِلَّا الْفُسْقَيْنِ ۚ
 الَّذِينَ يَفْقُصُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ
 مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۚ أُولَئِكَ
 هُمُ الْخَاسِرُونَ ۚ كَيْفَ تَقْرُونَ يَا أُولِي الْأَبْصَارِ
 فَاحْيَاكُمْ ثُمَّ يَقُولُونَ كُنْ فَيَكُنْ ثُمَّ يَحْيَاكُمْ ثُمَّ يَرْجِعُونَ ۙ
 هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْوَى إِلَى
 السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ عِلْمُ شَيْءٍ عَالِمٌ ۚ

ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارنىڭ پەرشتىلەرگە: «مەن يەر يۈزىدە خەلىپە (يەنى ئورۇنباشار) يارىتىمەن» دېدى. پەرشتىلەر: «يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىدىغان، قان تۆكىدىغان (شەخسنى) خەلىپە قىلامسەن؟ ھالبۇكى بىز بولساق سېنى پاك دەپ مەدھىيىلەيمىز، مۇقەددەس دەپ مەدھىيىلەيمىز» دېدى. **اللە** «مەن ھەقىقەتەن سىلەر بىلىمىدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» دېدى^[30]. **اللە** پۈتۈن شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ئادەمگە ئۆگەتتى، ئاندىن ئۇلارنى پەرشتىلەرگە كۆرسىتىپ: «(خەلىپە بولۇشقا ئادەمگە قارىغاندا بىز ھەقىقەت دەيدىغان قارىشىڭلاردا) راست چىل بولساڭلار، بۇ شەيئىلەرنىڭ ناملىرىنى ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلار» دېدى^[31]. پەرشتىلەر: «سېنى (پۈتۈن كەمچىلكەردىن) پاك دەپ تونۇيمىز. بىز سەن بىلدۈرگەندىن باشقىنى بىلمەيمىز، ھەقىقەتەن سەن ھەممىنى بىلگۈچىمۇ، سەن، ھېكمەت بىلەن

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ مُسَبِّحُونَ
يَحْمَدُكَ وَقَدْ سَأَلْنَا إِيَّاهُ أَنْ لَا تَجْعَلَ فِيهَا زَكَاتٍ وَلَا تَجْعَلَ فِيهَا
إِنَّمَا عَلَّمْنَا إِيَّاكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ قَالَ يَٰأَدَمُ اسْكُنْ
يَٰأَسْمَاءُ كُنَّ أَتْبَاقَهُمْ يَٰأَسْمَاءُ قَالَتُ أَفَلَا لَكُنَّ عِلْمٌ قَالَتُ
عَلَيْهَا السَّمُوتُ وَالْأَرْضُ وَأَعْلَمُ بِمَا تُكْفِرُونَ
وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ اسْجُدِي لِآدَمَ فَسَجَدَ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى
اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ وَقُلْنَا يَٰأَدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ
وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا
هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ
عَنْهَا فَخَرَجَهُمَا مِنْهَا كَانَفِيًّا وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ
لِبَعْضٍ عَدَاوَةٌ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ فَتَلَقَىٰ
آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

ئىش قىلغۇچىدۇرسەن» دېدى^[32]. **اللە**: «ئى ئادەم! ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگىن» دېدى. ئادەم ئۇلارغا بۇ نەرسىلەرنىڭ ناملىرىنى ئېيتىپ بەرگەن چاغدا، **اللە**: «مەن سىلەرگە، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيبىلەرنى ھەقىقەتەن بىلىپ تۇرىمەن، ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن ئىشىڭلارنى بىلىپ تۇرىمەن، دېمىگەنمىدەن» دېدى^[33]. ئۆز ۋاقتىدا پەرشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى، ئىبلىس (سەجدە قىلىشتىن) باش تارتتى، تەكەببۇرلۇق قىلدى، ئۇ كاپىرلاردىن بولۇپ كەتتى^[34]. بىز (ئادەمگە): «ئى ئادەم! سەن خوتۇنۇڭ (يەنى ھەۋۋا) بىلەن جەننەتتە تۇرۇڭلار! جەننەتتىكى نەرسىلەردىن خالىغىنىڭلارچە كەڭتاشا يەپ-ئىچىڭلار، بۇ دەرەخقە يېقىنلاشماڭلار (يەنى مېۋىسىدىن يېمەڭلار)، بولمىسا (ئۆزەڭلارغا) زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولۇپ قالسىلەر» دېدۇق^[35]. شەيتان ئۇ ئىككىسىنى تەپسىلدۈردى (يەنى مەنىنى قىلىنغان دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېگۈزۈپ خاتالاشتۇردى)، تۇرۇ-ۋاتقان جەننەتتىن چىقاردى. (ئادەمگە، ھەۋۋاغا، ئىبلىسقا) «بىر-بىرىڭلار بىلەن ئۆچەكەشكەن ھالدا (جەننەتتىن يەر يۈزىگە) چۈشۈڭلار، يەر يۈزىدە ۋاقىتلىق (ئەجىللىڭلار توشقۇچە) يەرلىشىڭلار ۋە (نېمەتلەردىن) بەھرىمەن بولۇڭلار» دېدۇق^[36]. ئادەم پەرۋەردىگارىدىن بىرقانچە سۆز تەلىم ئالدى (يەنى گۇناھىنىڭ كەچۈرۈلۈشى ئۈچۈن ئوقۇيدىغان دۇئا ئۇنىڭغا ئىلھام ئارقىلىق بىلدۈرۈلدى)، **اللە** ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. **اللە** ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىبانمۇ^[37].

ئۆز ۋاقتىدا (مۇسا ئارقىلىق ئەجدادلىرىڭلارغا):
 «بۇ شەھەرگە (يەنى بەيتۇلمۇقەددەسكە) كىرىڭلار،
 ئۇ يەردە خالىغىنىڭلارچە كەڭتاشا يەپ- ئىچىڭلار،
 (بەيتۇلمۇقەددەس) دەۋازىسىدىن (شۈكۈر قىلىش
 يۈزىسىدىن) سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار،
 (پەرۋەردىگار بىزنى) گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرگىن
 دەڭلار، گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىمىز، ياخشىلارغا
 تەخىمۇ ئارتۇق ساۋاب بېرىمىز» دېدۇق^[58]. زۇلۇم
 قىلغۇچىلار ئۆزلىرىگە سۆزلەنگەن سۆزنى باشقا
 سۆزگە ئۆزگەرتىۋەتتى، زۇلۇم قىلغۇچىلار يولدىن
 چىققانلىقلىرى (يەنى اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلىق-
 لىرى) ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاسماندىن ئازاب چۈشۈر-

دۇق^[59]. ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمى ئۈچۈن سۇ تەلەپ قىلغان ئىدى، بىز ئۇنىڭغا: «ھاساكە
 بىلەن تاشنى ئۇرغىن» دېدۇق. تاشتىن 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى، ھەممە ئادەم (يەنى
 قەبىلە) ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى، (ئۇلارغا) «اللە بەرگەن رىزىقتىن يەڭلار ۋە
 ئىچىڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» (دېدۇق)^[60]. ئۆز ۋاقتىدا (سەنا چۆلىدە تەرەنجىبىن
 ۋە بۇدۇنە بىلەنلا ئوزۇقلىنىۋاتقىنىڭلاردا) سىلەر: «ئى مۇسا! بىز بىر خىل يېمەكلىككە چىداپ
 تۇرالمىمىز، بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارنىڭغا دۇئا قىلغىن، بىزگە زېمىننىڭ كۆكتاتلىرىدىن تەرەخ-
 مەك، سامساق، يېسىمۇق ۋە پىيازلارنى ئۆستۈرۈپ بەرسۇن» دېدىڭلار، مۇسا: «سىلەر ياخشىنى
 ناچارغا تېگىشەمسىلەر؟ (يەنى پىياز، سامساق، كۆكتاتنى تەرەنجىبىن بىلەن بۇدۇندىن ئارتۇق
 كۆرەمسىلەر؟) بىرەر شەھەرگە كىرىڭلار، (شۇ يەردە) تىلىگىنىڭلار بار» دېدى. ئۇلار خارلىقتا،
 موھتاجلىقتا قالدى. اللەنىڭ غەزىپىگە تېگىشلىك بولدى. بۇ ئۇلارنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى
 ئىنكار قىلغانلىقلىرى، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرى تۈپەيلىدىن بولدى.
 بۇ اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئاشقانلىقلىرى تۈپەيلىدىن بولدى^[61].



شۈبھىسىزكى، مۆمىنلەر، يەھۇدىيلار، ناسارالار (ئارىسىدىن) ۋە پەرىشتىلەرگە، يۇلتۇزلارغا چوقۇد-غۇچىلار ئارىسىدىن اللەغا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەن ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار پەرۋەر-دىگارىنىڭ قېشىدا ئۆز ئەجرىدىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قورقۇنۇچ ۋە غەم-قايغۇ يوقتۇر^[62]. ئۆز ۋاقتىدا، بىز سىلەردىن چىن ۋەدە ئالغان ۋە تۇر تېغىنى ئۈستۈڭلارغا تىكلەپ قويغان، سىلەرگە: «دۇنيادا ھالاك بولۇشتىن، ئاخىرەتتە ئازاپقا قېلىشتىن» ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن بىز بەرگەن كىتابىنى مەھكەم تۇتۇڭلار (يەنى تەۋراتقا ئەمەل قىلىڭلار)، ئۇنىڭدىكى ئەھكاملارنى ئېسىڭلاردا ساقلاڭلار» (دېگەن ئىدۇق)^[63]. شۇنىڭدىن كېيىن (بەرگەن ۋەدەڭلاردىن) يۈز ئۆرۈ-دۇڭلار، سىلەرگە اللە نىڭ پەزىلى-مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، چوقۇم زىيان تارتقۇچىلاردىن بولاتتىڭلار^[64]. ئاراڭلاردىكى شەنبە كۈنى (بېلىق تۇتماسلىق) توغرىسىدىكى شەرىئەت چەكلىمە-سىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى (قانداق قىلغانلىقىمىزنى)، ئەلۋەتتە بىلىسلەر، بىز ئۇلارغا: «خار مايمۇن بولۇپ كېتىڭلار» دېدۇق^[65]. ئۇنى (يەنى ئۇلارغا بېرىلگەن بۇ جازانى) زامانداشلىرى ۋە كېيىنكىلەر ئۈچۈن ئىبرەت، تەقۋادارلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەت قىلدۇق^[66]. ئۆز ۋاقتىدا، مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «اللە ھەقىقەتەن سىلەرنى بىر كالا بوغۇزلاشقا بۇيرۇيدۇ» دېگەن ئىدى. ئۇلار: «بىزنى مەسخىرە قىلىۋاتامسەن؟» دېدى. مۇسا: «جاھىللاردىن (يەنى مەسخىرە قىلغۇچىلاردىن) بولۇپ قېلىشتىن اللەغا سېغىنىپ پاناھ تىلەيمەن» دېدى^[67]. ئۇلار: «بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنىكى، بىزگە قانداق كالا ئىكەنلىكىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا: «اللە ئۇنى قېرىمۇ ئەمەس، ياشمۇ ئەمەس، ئوتتۇرا ياش بولسۇن دەپ ئېيتتى، سىلەر بۇيرۇلغاننى قىلىڭلار» دېدى^[68]. ئۇلار: «بىز ئۈچۈن پەرۋەردىگارىڭغا ئىلتىجا قىلغىنىكى، بىزگە ئۇنىڭ رەڭگىنى بايان قىلسۇن» دېدى. مۇسا ئېيتتى-كى، «اللە ھەقىقەتەن ئۇنىڭ رەڭگى قارىغۇچىلارنى زوقلاندۇرىدىغان ساپىسىرىق بولسۇن دېدى»^[69].

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّالِحِينَ وَالصَّابِرِينَ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ وَإِذْ أَخَذْنَا
مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَ
ادْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
قُلُوبًا فَضَلَّ اللَّهُ عَنْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُمْ مِنَ الْخَيْرِينَ ۝
وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقَالُوا لَهُمْ
كُونُوا فِرَقًا حَسِبِينَ ۝ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا
وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ۝ وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَنَذِّبُهَا نَٰهْرًا
قَالَ أَتُذْبَحُهَا أَمْ يَكُونُ مِنَ الْبَهَائِمِ ۝ قَالُوا أَذْكُرُ لَنَا
رَبَّكَ يَبْنَؤُنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا
فَارِصٌ وَلَا يَكُونُ عَٰنٌ يَّيْنُ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ۝
قَالُوا أَذْكُرُ لَنَا رَبَّكَ يَبْنَؤُنَا مَا لَوْ نَحْنُ نَقَالُ إِنَّهُ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفَرَاءُ فَاقْتَرَعُوا بِهَا كُتُبَ الرِّسَالِ ۝

ئۇلار: «پەرۋەردىگارنىڭغا ئىلتىجا قىلغىن، ئۇنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى بىزگە بايان قىلسۇن، (يەنى دېھقانچىلىققا ئىشلىتىلگەن كالىمۇ، ياكى سەمىرىتىش ئۈچۈن بېقىلغان كالىمۇ؟) بۇ بىزگە مۇجەل بولۇپ قالدى (بۇ ئېنىق بولىدىغان بولسا) خۇدا خالسا (ئۇنى) بىز چوقۇم تاپىمىز» دېدى (70). مۇسا: «اللە ئۇنىڭ يەر ھەيدەپ، ئېكىن سۇغىرىپ كۆندۈرۈلگەن بولماسلىقىنى، بېجىرىم، ئالسى يوق (يەنى رەڭگىدە سېرىقلىقتىن باشقا رەڭ يوق) بولۇشىنى ئېيتتى» دېدى. ئۇلار: «ئەمدى تولۇق بايان قىلىدىك» دېدى. ئۇلار كالىنى (تېپىپ كېلىپ) بوغۇزلىدى، (ئۇلار سونال سوراۋەرگەنلىكتىن) بۇنى ئورۇنلىمالىغىلى تاس قالدى (71). ئۆز ۋاقتىدا سىلەر بىر كىشىنى ئۆلتۈرگەن ۋە (قاتىلىنىڭ كىملىكى) توغرىسىدا دەتالاش قىلىشقان ئىدىڭلار. سىلەر

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَشَرَ شَيْءٌ عَلِيمًا
وَإِنَّا لَنَرَاهُ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ۖ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ
ذُو نَبْذٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا تَنفِقِ الْخَرْقَ سَمَكَةً لَا شَيْءَ فِيهَا
قَالُوا لَئِنْ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَرْجُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ۖ وَ
إِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادْرَأْتُمْ فِيهَا ۚ وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا تَكْتُمُونَ
تَكْتُمُونَ ۖ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِ الْكَذِبِ ۖ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى
وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۖ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ فَجِئْتُمْ
بَعْدَ ذَلِكَ بِهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدَّ قَسْوَةً وَإِن مِّن الْحِجَارَةِ
لَأَلَيْسَ لَهَا يَمِينٌ وَلَا أَمْرٌ ۚ وَإِن مِّنْهَا لَمَانْفِقٌ فَيَخْرُجُ مِنْهُ
النَّارُ ۚ وَإِن مِّنْهَا لَمَّا يَحْطُونَ ۖ خَشِيَ اللَّهُ وَاللَّهُ بَاقٍ
عَمَّا تَعْمَلُونَ ۖ أَفَتَعْجَبُونَ أَن يُؤْتُوا الْكُوفَةَ وَقَدْ كَانُوا
قَرِيبًا مِنْهُمْ يَسْعَوْنَ كَلِمَةَ اللَّهِ ثُمَّ يَخْرُفُونَ مِنْ بَعْدِ
مَا عَقَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۚ إِذْ أَقْرَأَ الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا
أَمَّا أَزِلَ إِلَّا خِلَافُكُمْ ۖ إِلَى بَعْضِ قَالُوا أَتَعِدُّونَهُمْ
فَقَالَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْبُحْبُوحُ ۚ رَبِّهِمْ عَذَابُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۖ

يوشۇرماقچى بولغان نەرسىنى (يەنى قاتىلىنىڭ ئىشىنى) اللە ئاشكارىلىغۇچىدۇر (72). (سىلەرگە مۇسا ئارقىلىق) دېدۇقكى، كالىنىڭ بىر پارچىسى بىلەن ئۆلۈكنى ئۇرۇڭلار (ئۇ تىرىلىپ قاتلىنى ئېيتىپ بېرىدۇ)، اللە ئۆلۈكلەرنى شۇنداق (يەنى كۆز ئالدىڭلاردا بۇ ئۆلۈكنى تىرىلدۈرگەندەك) تىرىلدۈرىدۇ، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىنى سىلەرگە كۆرسىتىدۇ (73). (ئى يەھۇدىيلار جامائەسى!) شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى شانلىق مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىن كېيىن) دىلىڭلار قېتىپ كەتتى، تاشتەك ياكى تاشتىنمۇ قاتتىق قېتىپ كەتتى. تاشلار ئارىسىدا ئىچىدىن (سۇ ئېتىلىپ چىقىپ) ئېرىقلار ھاسىل بولىدىغانلىرى بار، يېرىلىپ ئارىسىدىن سۇ چىقىدىغانلىرىمۇ بار؛ اللەدىن قورقۇپ، (تاغ چوققىلىرىدىن) دوملاپ چۈشىدىغانلىرىمۇ بار (دېمەك، تاش يۇمشايدۇ، سىلەرنىڭ دىلىڭلار بولسا يۇمشايدۇ ۋە تەسىرلەنمەيدۇ)، اللە قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (74). (ئى مۆمىنلەر جامائەسى! دەرۋىشلار ئارقىلىق) يەھۇدىيلارنىڭ ئىمان ئېيتىشىنى ئۈمىد قىلامسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم اللەنىڭ كالامىنى ئاڭلاپ چۈشەنگەندىن كېيىن، ئۇنى بىلىپ تۇرۇپ (قەستەن) ئۆز-گەرتىۋەتتى (75). ئۇلار مۆمىنلەر بىلەن ئۇچراشقانلىرىدا: «ئىمان ئېيتتۇق» دەيتتى. بىر-بىرى بىلەن يالغۇز جايدا تېپىشقانلىرىدا: «پەرۋەردىگارنىڭلار قېشىدا مۆمىنلەر سىلەرگە قارشى پاكىت كۆرسەتسۇن دەپ اللە سىلەرگە بىلدۈرگەن ۋەھىينى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈپەتلىرىنى) ئۇلارغا سۆزلەپ بېرەمسىلەر؟ (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر!» دەيتتى (76).

ئۇلارغا: «ئەگەر ئاخىرىت يۇرتى (يەنى جەننەت) اللە نىڭ قېشىدا (سىلەر گۇمان قىلغاندەك) باشقىد لارغا ئەمەس، يالغۇز سىلەرگىلا خاس بولسا، (سىلەرنى جەننەتكە ئۇلاشتۇرىدىغان) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار! (جەننەت بىزگىلا خاس دېگەن سۆزۇڭلاردا) راستچىل بولساڭلار» دېگەن^[94]. ئۇلار قىلغان يامان ئەمەللىرى سەۋەبلىك، ئۆلۈمنى ھەرگىزمۇ ئارزۇ قىلمايدۇ. اللە زالىملارنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر^[95]. شۈبھىسىزكى، ئۇلارنى ھاياتقا ھەممە كىشىدىن، ھەتتا مۇشرىكلاردىنمۇ ھېرىس كۆرسەن؛ ھەربىرى مىڭ يىل ئۆمۈر كۆرۈشنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش ئۇلارنى ئازاب-تىن قۇتۇلدۇرۇپ قالمايدۇ. اللە ئۇلارنىڭ قىلىش-

قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِّنْ دُونِ الدَّارِ فَأَتِمُّوا الْعُقُوتَ إِنَّكُمْ مُّسْرِفُونَ ۖ وَلَنْ يَتِمَّ نُورُ آبِدًا لِّمَا قَدْ آتَىٰ بِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ۝ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَاتِهِمْ ۖ مِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا ۖ يَوْمَئِذٍ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعْتَرَفُ لَفَسَدَتِ ۖ وَمَا هُوَ بِمُزَحَّزَّجٍ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعْتَرَفَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ لِّمَا يَعْمَلُونَ ۝ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلْجَنَّةِ فَإِنَّهُ كُرْهُهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ ۖ يَٰأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَصِصُوا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُقِيمِينَ ۖ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ۝ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ ۖ وَتَآيَمُّوا بِهَا ۖ وَالْأَلْسِنُ قُونَ ۖ أَوْ كَلِمَاتٍ وَأَعَادَ الْآبِدَةَ ۖ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ بَلَّ الْأَعْفُفُ لَأَن يُؤْمِنُوا ۖ وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ بَدَّ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ آمَنُوا ۖ أَوْتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَانَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝

لىرىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر^[96]. ئېيتقىنى، «جىبرىئىلغا دۈشمەن بولغان ئادەم (اللەغا دۈشمەندۇر)، چۈنكى ئۇ (يەنى جىبرىئىل) اللە نىڭ ئەمرى بىلەن ئۆزىدىن ئىلگىرىكىنى (يەنى ساماۋى كىتابلارنى) تەستىق قىلغۇچى، توغرا يول كۆرسەتكۈچى، مۆمىنلەرگە بىشارەت بەرگۈچى قۇرئاننى سېنىڭ قەلبىڭگە نازىل قىلدى^[97]. كىمكى اللە نى، اللە نىڭ پەرشتى-لىرىنى، پەيغەمبەرلىرىنى، جىبرىئىلنى، مىكائىلنى دۈشمەن تۇتىدىكەن (اللە نى دۈشمەن تۇتقان بولىدۇ)، شۈبھىسىزكى، اللە كاپىرلارنى دۈشمەن تۇتىدۇ»^[98]. شەك-شۈبھىسىزكى، ساڭا بىز روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، ئۇلارنى پەقەت توغرا يولدىن چىققانلارلا ئىنكار قىلىدۇ^[99]. ھەرقاچان ئۇلار بىرەر ئەھدە تۈزۈشسە، بىر تۈركۈمنى ئۇنى بۇزىدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ) تولىسى (تەۋراتقا) ئىمان ئېيتمايدۇ^[100]. ئۇلارغا اللە تەرىپىدىن قوللىرىدىكى كىتابنى تەستىقلايدىغان بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلسە، (ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىك دەلىللىرىنى) بىلمەيدىغاندەك، اللە نىڭ كىتابىنى (يەنى تەۋراتنى) ئارقىسىغا چۆرۈۋېتىدۇ (يەنى تەۋراتنىڭ سۆزلىرىگە ئەمەل قىلمايدۇ)^[101].

ئۇلار سۇلايماننىڭ پادىشاھلىق زامانىدىكى شەيتانلارنىڭ (سېھىرگەرلىكىگە ئائىد) سۆزلىرىگە ئەگەشتى. سۇلايمان (سېھىرگەر بولغىنى ۋە سېھىر ئۆگىنىش بىلەن) كاپىر بولغىنى يوق، لېكىن شەيتانلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىپ كاپىر بولدى. ئۇلار بابىلىدىكى ھارۇت-مارۇت دېيىلىدىغان ئىككى پەرىشتىگە نازىل قىلىنغان سېھىرنى ئۆگەتەتتى. (بۇ ئىككى پەرىشتە) بىز كىشىلەرنى سىنايمىز، كاپىر بولمىغىن، دېمىگىچە ھېچ كىشىگە سېھىر ئۆگەتمەيتتى. ئۇلار بۇ ئىككىسىدىن ئەر-خوتۇننى بىر-بىرىدىن ئايرىۋېتىدىغان نەرسىلەرنى (يەنى سېھىرگەرلىكنى) ئۆگىنەتتى. ئۇلار (سېھىر ئارقىلىق) اللەنىڭ رۇخسىتىسىز ھېچ كىشىگە زىيان يەتكۈزەلە.

وَأَنبَعَثُوا تَاتُلَ الشَّيْطَانِ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَانَ ۖ وَمَا كَفَرُ سُلَيْمَانَ وَلَكِنَّ الشَّيْطَانِ كَفَرٌ ۖ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ النَّاسَ السِّحْرَ ۖ وَمَا نُزِّلَ عَلَى الْمَلِكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ ۖ وَمَا يَعْلمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ ۖ فَكَذَّبَا ۖ فَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يَفْعَرُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ ۖ وَمَا هُمْ بِضَآئِرِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ ۖ أَذْ يَأْذِنُ اللَّهُ ۖ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۖ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ مَأْشَرُوا بِآيَةِ أَنْفُسِهِمْ لَوَ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَآتَمُوا بِآيَاتِنَا لَوَ كَانُوا يَحْذَرُونَ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَتَقُولُوا نَنْظَرْنَا وَأَسْمِعُوا لَوْلَا كَيْفَ مِنْ عَذَابِ الْيَوْمِ ۖ مَا يُوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُسْرِكِينَ ۖ إِنَّ يَذَرُوا عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِمَّن رَزَقُوا وَاللَّهُ يَخْتَصُ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۝

مەيتتى. ھالبۇكى، ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيىنى بار، پايدىسى يوق نەرسىنى ئۆگىنەتتى. يەھۇدىيلار (تەۋراتنى تاشلاپ) سېھىرنى سېتىۋالغۇچىغا ئاخىرەتتە (اللە نىڭ رەھىمىتىدىن ۋە جەننەتتىن) ھېچ نېسەۋە يوق ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلەتتى، ئۇلار جانلىرىنىڭ بەدىلىگە سېتىۋالغان نەرسىسىنىڭ (يەنى ئۆزلىرى ئۈچۈن سېھىر ئۆگىنىشنى تاللىشىنىڭ) ئەجەبىيۇ يامان ئىش ئىكەنلىكىنى كاشكى بىلسە ئىدى^[102]. ئەگەر ئۇلار ئىمان كەلتۈرسە (سېھىرنى تاشلاپ) اللەدىن قورقسا، (ئۇلار ئۈچۈن) اللە نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ئەلۋەتتە ياخشى ئىدى، كاشكى ئۇلار بۇنى بىلسە ئىدى^[103]. ئى مۆمىنلەر! (پەيغەمبەرگە) رائىنا دەپ خىتاپ قىلماي، ئۇنىزۇرنا دەپ خىتاپ قىلىڭلار، (سۆزىگە) قۇلاق سېلىڭلار، كاپىرلار قاتتىق ئازاپقا دۇچار بولىدۇ^[104]. ئەھلى كىتاب ۋە مۇشرىكلاردىن بولغان كاپىرلار پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە بىرەر ياخشىلىقنىڭ چۈشۈشىنى ياقىتۇرمايدۇ، اللە ئۆزىنىڭ خالىغان بەندىسىگە پەيغەمبەرلىكنى خاس قىلدۇ. اللە چوڭ پەزىل ئىگىسىدۇر^[105].

قانداقلا بىر ئايەتنى ئەمەلدىن قالدۇرساق ياكى ئۇنتۇلدۇرساق، (ئورنىغا) ئۇنىڭدىن ئارتۇق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر ئايەتنى كەلتۈرسىمىز. اللە نىڭ ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى بىلىمەسەن؟ (106) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى بىلىمەسەن؟ سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچقانداق دوست ۋە مەدەتكار يوقتۇر (107). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) ئىلگىرى مۇسادىن سوئال سورىغان-دەك، سىلەرمۇ پەيغەمبىرىڭلاردىن سوئال سورىماقچى بولامسىلەر؟ كىمكى ئىمانىنى كۇفرىغا تېگىشە، ئۇ ھەقىقەتەن توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ (108). ئەھلى كىتاب ئىچىدىكى نۇرغۇن

مَنْ تَسْتَعْجِلْ مِنْ آيَاتِهِ أَتَوْنَهَا نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ دُونِ قَوْلِي وَلَا نَصِيرٍ أَمْ يَرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْفِتْنَةَ يَأْلُهَا يَوْمَئِذٍ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ۖ وَكَذَّبُوا عَنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ رَدُّوهُمُ إِلَى بَيْتِ آلِ إِسْرَءِيلَ لَمَنَّا فَحَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۖ فَاعْتَدُوا وَاصْطَفُوا خَلْقًا يُؤْتِي اللَّهَ بِأَمْرٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۖ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا وَلَا تُؤَخِّرُوا ۚ بَعْضُهُمْ أَوْلَى خِلَاةً مِنْ بَعْضٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۚ وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى ۚ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۚ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

كىشلەر ئۆزلىرىگە ھەقىقەت (يەنى دىنىڭلارنىڭ ھەقىقىي) ئاشكارا بولغاندىن كېيىن، ھەسەت قىلىش يۈزىسىدىن سىلەرنى ئىمانىڭلاردىن قايتۇرۇپ كاپىر قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ. اللە نىڭ ئەمرى كەلگەنگە قەدەر (يەنى اللە سىلەرگە ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا رۇخسەت قىلغۇچە) ئۇلارنى ئەيۇ قىلىڭلار ۋە كەچۈرۈڭلار. اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (109). نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، ئۆزەڭلار ئۈچۈن ئىشلىگەن ھەرقانداق ياخشى ئەمەل بولسا، اللە نىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ ساۋابىنى تاپسىلەر، اللە ھەقىقەتەن قىلغان ئەمەللارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (110). ئۇلار: «يەھۇدىي ياكى ناسارا بولمىغان ئادەم (يەنى يەھۇدىي-لار يەھۇدىي بولمىغان ئادەم، ناسارالار ناسارا بولمىغان ئادەم) ھەرگىزمۇ جەننەتكە كىرمەيدۇ» دېيىشتى. بۇ، ئۇلارنىڭ قۇرۇق ئارزۇسىدۇر. «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، دەلىل-لارنى كەلتۈرۈڭلار» دېگىن (111). ئۇنداق ئەمەس، كىمكى ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا ئۆزىنى اللە غا تاپشۇرىدىكەن (يەنى اللە نىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ، ئەمەلىنى خالىس اللە ئۈچۈن قىلىدىكەن)، ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋابتىن بەھرىمەن بولىدۇ. ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) ھېچ قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ (112).

يەھۇدىيلار: «ناسارالارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ناسارا-لارمۇ: «يەھۇدىيلارنىڭ ھېچقانداق ئاساسى يوق (يەنى ئۇلار توغرا دىندا ئەمەس)» دېدى. ھال-بۇكى، ئۇلار كىتابنى (يەنى يەھۇدىيلار تەۋراتىنى، ناسارالار ئىنجىلىنى) ئوقۇيدۇ، بىلىمسىز ئادەملەر (يەنى ئەرەب مۇشرىكلىرى) مۇ ئۇلار دېگەندەك دېدى. اللە قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئۆزئارا ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ [113]. اللە نىڭ مەسجىدلىرىدە اللەنىڭ نامىنىڭ ياد قىلىنىشىنى توسقان ۋە ئۇلارنى ۋەيران قىلىشقا ئۇرۇنغانلاردىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ مەسجىدلەرگە ئۇلارنىڭ پەقەت قورققان ھالدىلا كىرىشى لايىق ئىدى. ئۇلار دۇنيادا رەسۋا بولىدۇ. ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا (يەنى دوزاخ ئازابىغا)

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتَّبِعُونَ الْكُتُبَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ لِكُلِّ شَيْءٍ قِيَمَةً وَيَمَّا كَانَ نَافِيَا فِيهِمْ يَخْتَلِفُونَ ۖ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهِ ۚ أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ ۚ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۚ وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ قَالِمَا تَوَلَّوْا فَذَوَّجَهُ اللَّهُ بَيْنَ يَدَيْهِ ۖ وَإِذْ رَافِعُ عَالِمٌ ۖ وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۚ لَعْنَةُ الْفِتْنَةِ ۚ بَلْ لَعْنَةُ الْفِتْنَةِ ۚ وَالْأَرْضُ لِلَّهِ ۚ إِنْ أَقْسَىٰ الْأَمْرُ أَفْأَنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۚ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لَوْلَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ أَلَّا تَأْتِيَنَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ تَحْتِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّغَا الْأَرْضَ بِقَوْمٍ يَقُولُونَ ۖ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَلَا تَسْتَلْ عَنْ أَصْحَابِ الْحَجَرِ ۚ

دۇچار بولىدۇ [114]. مەشرىقمۇ، مەغربىمۇ (يەنى پۈتۈن يەر يۈزى) اللە نىڭدۇر، قايسى تەرەپكە يۈزلەنسەڭلارمۇ، ئۇ اللە نىڭ تەرىپى (يەنى سىلەرگە ئىختىيار قىلغان قىبلىسى) دۇر. اللە (نىڭ مەغپىرىتى) ھەقىقەتەن كەڭدۇر، (اللە) ھەممىنى بىلگۈچىدۇر [115]. ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار، مۇشرىكلار): «اللە نىڭ بالىسى بار» دەيدۇ. اللە (ئۇلارنىڭ گۇمان قىلغان نەرسىسىدىن) پاكىتۇر، ئۇنداق ئەمەس، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭدۇر، ھەممىسى ئۇنىڭغا بويسۇنغۇچىدۇر [116]. اللە ئاسمانلار ۋە زېمىننى يوقتىن بار قىلغۇچىدۇر. بىر ئىشنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇتقا كەل» دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ [117]. بىلىمىدىغانلار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى): «اللە نېمە ئۈچۈن بىز بىلەن سۆزلەشمەيدۇ؟ ياكى نېمە ئۈچۈن بىزگە (راست پەيغەمبەرلىكنىڭ دەلىلى سۈپىتىدە) بىرەر مۆجىزە كەلمەيدۇ؟» دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرمۇ (پەيغەمبەرلىككە) شۇنداق سۆزنى قىلغان ئىدى؛ ئۇلارنىڭ دىللىرى بىر-بىرىگە ئوخشايدۇ. ئايەتلىرىمىزنى جەزمەن ئىشىنىدىغان (يەنى ھەقىقەت ئىزدەيدىغان) قەۋم ئۈچۈن ھەقىقەتەن بايان قىلدۇق [118]. بىز سېنى ھەقىقەتەن (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارنى دوزاخ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ھەق (دىن) بىلەن ئەۋەت-تۇق. سەن ئەھلى دوزاخ (يەنى كاپىرلاردىن ئىمان ئېيتىمىغانلار) توغرىسىدا جاۋابكار ئەمەسمەن [119].

سەن يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ دىنىغا كىرمىگىچە ئۇلار سەندىن ھەرگىزمۇ رازى بولمايدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «توغرا يول پەقەت اللەنىڭ يولىدۇر». ساڭا ئىلىم كەلگەندىن كېيىن (يەنى پاكىتلىق ھەقىقەت ساڭا ئاشكارا بولغاندىن كېيىن)، ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىش-لىرىغا ئەگىشىدىغان بولساڭ، (سېنى اللەنىڭ ئازا-بىدىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق دوستمۇ بولمايدۇ، مەدەتكارمۇ بولمايدۇ (120). بىز ئاتا قىلغان كىتابنى تېگىشلىك رەۋىشتە ئوقۇيدىغانلار بار، ئەنە شۇلار ئۇنىڭغا ئىشىنىدۇ. كىملىرىكى كىتابنى (يەنى قۇر-ئانى) ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇلار زىيان تارتقۇچىلار-دۇر (121). ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى ۋە سىلەرنى (بىرزامانلاردا) ھەممە جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلغانلىقىمنى ياد

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَبَيِّنَ لَهُمُ مَا مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِن تِلْكَ الْآيَاتِ إِنَّهُ هَدَىٰ اللَّهُ الْبَنِيَّانَ وَلَئِنَّ الْبَنِيَّانَ لَشِقَاقُونَ ۝ الْكَافِرِينَ أَتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَةٍ وَأُولَٰئِكَ يَوْمًا يَكُونُونَ فِيهِ وَمَن يَلْمِزْهُ فَإِنَّهُ لَمَّا لَمْ يَكُن مِّنَ الْيَهُودِ وَلَا النَّصَارَىٰ وَلَا مِمَّنْ أَتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ الْأَعْلَىٰ عَلَيْهِمْ وَأَنَّا قَدْ جَعَلْنَا عَلَىٰ الْعَالَمِينَ ۝ وَالْقَوْمَ الْيَوْمَ لَا تَجُوزُ نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يَقْبَلَ مِنهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُصْرُونَ ۝ وَإِذْ أُنزِلَ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِالْحِكْمِ قَالُوا لَنَنصُرَنَّكَ إِنَّا هُمُ الْقَائِمُونَ إِنَّا كُنَّا مِنَّا وَالنَّجْدِ وَأَمَّا الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ فَقَالُوا لَهُمْ رَبُّهُمْ أَمْ هُمُ الْمُشْرِكُونَ ۝ وَإِذْ قَالَ رَبُّهُمْ رَبَّنَا اجْعَلْ لَّنَا مِن دُونِكَ آلِهَةً مِّنَ الْغَيْبِ وَاسْمِعْ لَنَا نَحْوَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَىٰ ۝ وَإِذْ قَالَ رَبُّهُمْ رَبَّنَا اجْعَلْ لَّنَا مِن دُونِكَ آلِهَةً مِّنَ الْغَيْبِ وَاسْمِعْ لَنَا نَحْوَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَىٰ ۝ وَإِذْ قَالَ رَبُّهُمْ رَبَّنَا اجْعَلْ لَّنَا مِن دُونِكَ آلِهَةً مِّنَ الْغَيْبِ وَاسْمِعْ لَنَا نَحْوَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَىٰ ۝

ئېيتىڭلار (122). بىراۋغا بىراۋ قىلچىلىك ياردەم قىلالمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ قىدىسى قوبۇل قىلىنمايدىغان، ھېچ كىشىنىڭ شاپائىتى پايدا قىلمايدىغان، ئۇلارغا (يەنى كاپىرلار ۋە گۇناھكار-لارغا) ياردەم قىلىنمايدىغان كۈندىن قورقۇڭلار (123). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمنى پەرۋەردىگارى بىرقانچە ئەمرلەر (يەنى شەرىئەت تەكلىپلىرى) بىلەن سىندى، ئىبراھىم ئۇلارنى بەجا كەل-تۈردى، اللە (ئۇنىڭغا): «سېنى چوقۇم كىشىلەرگە (دەندا) پېشۋا قىلىمەن» دېدى، ئىبراھىم: «مېنىڭ بىر قىسىم ئەۋلادىمىنىمۇ پېشۋا قىلساڭ» دېدى. اللە: «مېنىڭ (پېشۋا قىلىش) ئەھدەمگە زالىملار (يەنى كاپىرلار) ئېرىشەلمەيدۇ» دېدى (124). ئۆز ۋاقتىدا بىز كەبىنى كىشىلەر ئۈچۈن جەم بولىدىغان جاي ۋە ئامان جاي قىلىپ بەردۇق. (كىشىلەرگە) ماقامى ئىبراھىمنى نامازگاھ قىلىڭلار (يەنى شۇ يەردە ناماز ئوقۇڭلار دېدۇق). ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىلغا ئۆيۈمنى (يەنى كەبەمنى) تاۋاپ قىلغۇچىلار، ئېتىكاپتا ئولتۇرغۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار، سەجدە قىلغۇچىلار ئۈچۈن پاك تۇتۇشنى بۇيرۇدۇق (125). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارىم! بۇ يەرنى (يەنى مەككىنى) تىنچ شەھەر قىلىپ بەرگىن، ئاھالىسىدىن اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقانلارنى تۈرلۈك مېۋىلەر بىلەن زىنقىلاندۇرغىن» دېدى. اللە: «كاپىر بولغان ئادەمنىمۇ (زىنقىن) ئازغىنا مۇددەت (يەنى ھاياتلىقىدا) بەھرىمەن قىلىمەن، ئاندىن كېيىن ئۇنى (ئاخىرەتتە) دوزاخقا ھەيدەيمەن» دېدى. (بۇ) نېمىتىڭىزگە يامان ئاقىۋەت! (126)



ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم بىلەن ئىسمائىل كەبىنىڭ ئۇلنى قوبۇرۇۋېتىپ: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ (خىزمىتىمىزنى) قوبۇل قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئاسىمىزنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن، (نىيىتىمىزنى) بىلىپ تۇرغۇچىسەن» [127]. پەرۋەردىگارىمىز! ئىككى-مىزنى ئۆزىڭگە ئىتائەتەن قىلغىن، بىزنىڭ ئەۋلاد-لىرىمىزدىنمۇ ئۆزىڭگە ئىتائەتەن ئۈمىدەت چىقار-غىن، بىزگە ھەجىمىمىزنىڭ قائىدىلىرىنى بىلدۈرگىن، تەۋبىمىزنى قوبۇل قىلغىن، چۈنكى سەن تەۋبىنى ناھايى-تى قوبۇل قىلغۇچىسەن، ناھايىتى مېھرىبانسەن» [128]. پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئايەت-لىرىنى ئۇلارغا تىلەۋەت قىلىپ بېرىدىغان، كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى)، ھېكمەتنى (يەنى پاك سۆنەتنى) ئۇلارغا ئۆگىتىدىغان، ئۇلارنى (مۇشرىكلىك ۋە گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتكىن،

ھەقىقەتەن سەن غالىبسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن» دېدى [129]. ئۆزىنى ئىخەم قىلغانلاردىن باشقا كىم ئىبراھىمنىڭ دىنىدىن يۈز ئۆرۈيدۇ؟ ھەقىقەتەن بىز ئۇنى بۇ دۇنيادا (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدۇق. شەك-شۈبھىسىزكى، ئاخىرەتتە ئۇ ياخشىلار قاتارىدا بولىدۇ» [130]. ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا: «(پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىگە) ئىتائەت قىلغىن» دېدى. ئۇ: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىتائەت قىلىدىم» دېدى [131]. ئىبراھىم ۋە يەئقۇب ئۆز ئوغۇللىرىغا ۋەسىيەت قىلىپ: «ئى ئوغۇللىرىم! اللە سىلەرگە مۇشۇ دىننى (يەنى ئىسلام دىنىنى) تاللىدى، پەقەت مۇسۇلمان پېتىڭلارچە ئۆلۈڭلار (يەنى ئىمانىڭلاردا مەھكەم تۇرۇڭلار، تاكى ئىمان بىلەن كېتىڭلار)» دېدى [132]. يەئقۇب جان ئۆزۈۋاتقان ۋاقتىدا سىلەر يېنىدا بارمىدىڭلار؟ شۇ چاغدا يەئقۇب ئوغۇللىرىدىن: «مەن ئۆلگەندىن كېيىن سىلەر كىمگە ئىبادەت قىلىسىلەر؟» دەپ سورىدى. ئۇلار: «سېنىڭ ئىلاھىڭ ۋە ئاتا-بوۋىلىرىڭ — ئىبراھىم، ئىسمائىل، ئىسھاقلارنىڭ ئىلاھى بولغان بىر اللە غا ئىبادەت قىل-مىز، بىز ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغۇچىمىز» دېدى [133]. ئۇلار ئۆتكەن بىر ئۆم-مەتتۇر، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرى (نىڭ ساۋابى) ئۆزلىرى ئۈچۈندۇر. سىلەرنىڭ ئەمەللىرى (نىڭمۇ ساۋابى) ئۆزىڭلار ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ قىلمىشىغا سىلەر جاۋابكار ئەمەس» [134].

(ئىككىنچى پارە)

بەزى ئەخمەق كىشىلەر: «ئۇلارنى (يەنى) پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مۇمىنلەرنى) قاراپ كېلىۋاتقان قىبلىسىدىن (يەنى بەيتۇلمۇ-قەددەستىن) نېمە يۈز ئۆرۈگۈزگەندۇ؟» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مەشرىق ۋە مەغرب (يەنى ھەممە تەرەپ) اللە نىڭ-دۇر، اللە خالىغان كىشىنى توغرا يولغا باشلايدۇ»^[142]. شۇنىڭدەك (يەنى سىلەرنى ئىس-لامغا ھىدايەت قىلغاندەك) كىشىلەرگە (يەنى ئۆتكەنكى ئۈمىدتلەرگە) شاھىت بولۇشۇڭلار ئۈچۈن ۋە پەيغەمبەرنىڭ سىلەرگە شاھىت بولۇشى ئۈچۈن، بىز سىلەرنى ياخشى ئۈمىدەت قىلدۇق. سەن يۈز كەلتۈرۈپ كىلىۋاتقان

سَيَقُولُ الشَّقَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ
الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الشَّرْءُ وَالْغَرْبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ
إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ قَوْمٍ مَّتَابِعًا
عَلَى النَّاسِ وَلِيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ۖ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي
كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ
وَإِن كَانَتْ لِكَلْبَةٍ لِّلرَّاسِخِ الْآسَاسُ الْيَدَى هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ
يُضِلُّ عَمَّا كَانُوا أَن لَّهِ يَأْتِ الْآيَاتُ لَرُؤُفٍ رَّحِيمٍ ۖ قَدْ تَرَى تَقَلُّبَ
وُجُوهِكَ فِي السَّمَاءِ وَقُلْ لِّتِلْكَ قِبْلَتِكَ مَرْضَاهُ قَوْلٌ وَهَكَذَا سَطَّرَ
السَّجْدَ الْحَرَامَ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ بَطْرَةً ۖ وَإِنَّ الْآيَاتِ
أَوَّلُ الْكِتَابِ لِيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ وَاللَّهُ بِمَا فَعَلَ عَمَّا
يَعْمَلُونَ ۝ وَلَئِن أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِحُجَّتِ الْآيَةِ تَأْتِبَعُوا
قِبْلَتَكَ ۖ وَمَا أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۖ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ
وَلَئِن اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ
إِذَآ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ۝ الَّذِينَ اتَّبَعُوا الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ
آبَاءَهُمْ وَلَئِن فُرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۝

تەرەپنى (يەنى بەيتۇلمۇقەددەستى) قىبلە قىلغانلىقىمىز پەيغەمبەرگە ئەگەشكەنلەرنى ئاسىيلىق قىلغانلاردىن (يەنى مۇرتەد بولۇپ كەتكەنلەردىن) ئايرىۋېلىشىمىز ئۈچۈنلا ئىدى. اللە ھىدايەت قىلغانلاردىن باشقىلارغا بۇ (يەنى قىبلىنىڭ ئۆزگەرتىلىشى) ھەقىقەتەن ئېغىردۇر. اللە سىلەرنىڭ ئىمانىڭلارنى (يەنى ئىلگىرى بەيتۇلمۇقەددەسكە قاراپ تۇرغان نامىزىڭلارنى) بىكار قىلىۋەتمەيدۇ. اللە كىشىلەرگە ھەقىقەتەن مەھرباندۇر، ناھايىتى كۆيۈمچاندۇر^[143]. بىز سېنىڭ (كەبە قىبلەك بولۇ-شىنى تىلەپ) قايتا-قايتا ئاسمانغا قارىغانلىقىڭنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمىز. سېنى چوقۇم سەن ياقتۇرىدىغان قىبلىگە يۈزلەندۈرىمىز. (نامازدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلغىن. (ئى مۇمىنلەر!) قەيەردە بولماڭلار، (نامازدا) يۈزۈڭلارنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلىڭلار. ھەقىقەتەن كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) بۇنىڭ (يەنى قىبلىنىڭ كەبىگە ئۆزگەرتىلىشىنىڭ) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى چوقۇم بىلىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشىدىن غاپىل ئەمەس^[144]. كىتاب بېرىلگەنلەرگە بارچە دەلىلنى كەلتۈرسەڭمۇ، ئۇلار سېنىڭ قىبلەگە بويسۇنمايدۇ، سەنمۇ ئۇلارنىڭ قىبلىسىگە بويسۇنمايسەن؛ ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) ھەم ئۆزئارا بىر-بىرىنىڭ قىبلىسىگە بويسۇنمايدۇ. ساڭا ئىلىم (يەنى ۋەھى) كەلگەندىن كېيىن، مۇبادا ئۇلار-نىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا بويسۇنساڭ، ئۇ چاغدا سەن چوقۇم زۇلۇم قىلغانلاردىن بولسەن^[145]. بىز كىتاب بەرگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار بىلەن ناسارالار) ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئۆز ئوغۇللىرىنى تونۇغاندەك تونۇيدۇ. ئۇلارنىڭ بىر پىرقىسى، شۈبھىسىزكى، ھەقىقەتنى بىلىپ تۇرۇپ يوشۇرىدۇ^[146].

ھەقىقەتەن ئالەم تەرىپىدىن كەلگەندۇر، ھەرگىز شەك كەلتۈرگۈچىلەردىن بولمىغان (147). ھەر (ئۈمىد) نىڭ يۈز كەلتۈرىدىغان تەرىپى (يەنى قىبلىسى) بار، (ئى ئۆمىنلەر!) ياخشى ئەمەللەرنى قىلىشقا ئالدىراڭلار، قەيەردە بولماڭلار، (قىيامت كۈنى) ئالەم ھەممەڭلارنى (ھىساب ئۈچۈن) يىغىدۇ، ئالەم ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (148). (قەيەردىن سەپەرگە چىقىمەن، نامزىڭدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام (يەنى كەبە) تەرەپكە قىلغىن؛ بۇ، ھەقىقەتەن، پەرۋەر-دىگارىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتتۇر، ئالەم سىلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (149). كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە مۇشرىكلار) گە سىلەرگە قارشى دەلىل-ئىسپات بولماسلىقى ئۈچۈن، (ئى مۇھەممەد! سەپەر قىلىشقا) قەيەردىن چىقىمىغىن، (نامزىڭدا) يۈزۈڭنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلغىن. (ئى ئۆمىنلەر!) سىلەرمۇ قەيەردە بولماڭلار، (نامزىڭلاردا) يۈزۈڭلارنى مەسجىدى ھەرام تەرەپكە قىلىڭلار. پەقەت ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغۇ-

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُمْتَرِينَ فَمَوْلَاكُمْ هُوَ
مَوْلَاهُمَا فَاسْتَبِقُوا الْحَرْبَ إِنَّ مَأْكُوتُوا يَأْتِيكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا
إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَمِنْ حَيْثُ حَرَجْتَ قَوْلَ وَهَكَ
شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ غَافِلٌ
تَمَلُّونَ وَمِنْ حَيْثُ حَرَجْتَ قَوْلَ وَهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لَعَلَّكُمْ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ
حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا فَمَا تَعْلَمُ شُؤْمُهُمْ وَخَشَوْنِي وَإِلَّا جِئْتُمْ
بِعَمَلٍ عَلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ كَمَا أَرْسَلْنَا قَدْ رُسُلًا مِنْكُمْ
يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُخَبِّرُكُمْ
بِالَّذِينَ قَدْ كَفَرُوا أَفَلَا تَعْلَمُونَ قَدْ كَرِهْتَ الْأَكَدِيَّةَ وَالْأَشْرَارَ إِلَّا وَلَا تَقْرُؤُونَ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ
وَلَا تَتَوَلَّوْا الْبَيْنَ يَنْقُضُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَالُ بَلْ أَحِبُّوا لِكُلِّ
شَيْءٍ تَعْرُونَ وَلِكُلِّ شَيْءٍ مِنَ التَّوْبِ وَالْجُودِ وَنَقِصَ مِنْ
الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالشَّرَاحِ وَيَسِّرَ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا
أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

چىلارلا (قىبلىنىڭ ئۆزگەرگەنلىكىنى سىلەرگە قارشى دەلىل قىلىۋالدى)، ئۇلار (يەنى زالىملار) دىن قورقماڭلار، (مېنىڭ ئىمرىمنى تۇتۇش بىلەن) مەندىن قورقۇڭلار. (قىبلىنى ئۆزگەرتىشكە ئەمىر قىلىش) سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى كامالەتكە يەتكۈزۈشۈم ئۈچۈن ۋە توغرا يولدا بولۇشۇڭلار ئۈچۈندۇر (150). شۇنىڭدەك (يەنى سىلەرگە بەرگەن نېمىتىمنى كامالەتكە يەتكۈزگىنىم-دەك) ئۆز ئىچىڭلاردىن سىلەرگە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى تىلاۋەت قىلىپ بېرىدىغان، سىلەرنى (مۇشرىكلىك ۋە گۇناھدىن) پاك قىلىدىغان، سىلەرگە كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى دىنىي ئەھكاملارنى) ئۆگىتىدىغان، سىلەرگە بىلىمگەنلىرىڭلارنى بىلدۈرىدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق (151). مېنى (ئائەت-ئىبادەت بىلەن) ياد ئېتىڭلار، (مېنى ياد ئەتسەڭلار) مەنسۇ سىلەرنى (ساۋاب بېرىش بىلەن، مەغپىرەت قىلىش بىلەن) ياد ئېتىمەن. ماڭا شۈكۈر قىلىڭلار، ناشۈكۈرلۈك قىلماڭلار (152). ئى ئۆمىنلەر! سەۋر ئارقىلىق ۋە ناماز ئارقىلىق ياردەم تىلەڭلار. ئالەم ھەقىقەتەن سەۋر قىلغۇچىلار بىلەن بىللەدۇر (153) ئالەمنىڭ يولدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنى (يەنى شەھىتلەرنى) ئۆلۈك دېمەڭلار، بەلكى ئۇلار تىرىكتۇر، لېكىن سىلەر بۇنى سەزمەيسىلەر (154). بىز سىلەرنى بىرئاز قورقۇنچ بىلەن، بىرئاز قەھەتچىلىك بىلەن ۋە ماللىرىڭلارغا، جانلىرىڭلارغا، بالىلىرىڭلارغا، زىرائەتلىرىڭلارغا يېتىدىغان زىيان بىلەن چوقۇم سىنايمىز. (بېشىغا كەلگەن مۇسەببەت، زىيان-زەخمەتلىرىگە) سەۋر قىلغۇچىلارغا (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن (155). ئۇلارغا بىرەر مۇسەببەت كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «بىز ئەلۋەتتە ئالەمنىڭ ئىگىدار-چىلىقىمىز (يەنى ئالەمنىڭ بەندىلىرىمىز)، چوقۇم ئالەمنىڭ دەرگاھىغا قايتىمىز» دەيدۇ (156).

ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتى ۋە رەھىمىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر، ئەنە شۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر [157]. سەفا بىلەن مەرۋە ھەقىقەتەن اللەنىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدۇر. ھەج قىلغان ياكى ئۆمرە قىلغان ئادەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدا سەئىي قىلسا ھېچ باق يوق. كىمكى ئۆز ئىختىيارى بىلەن بىرەر ياخشىلىق قىلىدىكەن (اللە ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى بېرىدۇ)، اللە ئەلۋەتتە شۇكۇرىنىڭ مۇكاپاتىنى بەرگۈچىدۇر، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر [158]. بۇ كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) كىشىلەرگە توغرا يولنى ئېنىق بايان قىلغىنىمىزدىن كېيىن، بىز نازىل قىلغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىللەرنى ۋە توغرا يولنى يوشۇرىدىغان-

أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَواتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ
إِنَّ الصَّفَا وَالْهُرُودَ مِنْ شِعَابِ اللَّهِ فَتَنْ حَتَّىٰ الْبَيْتِ أَوْ الْأَعْتَمَرِ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمْ أَنْ يَطُوفُوا بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرٌ فَإِنَّ اللَّهَ
شَاكِرٌ عَلِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا آتَانَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ
مَنْ يَكْتُمْهَا فَيَكْتُمُهَا لِنَاسٍ فِي الْكَيْبِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَ
يَلْعَنُهُمُ اللَّعُونَ ﴿١٥٧﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّوْا
فَأُولَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَأَمَّاؤُوا هُمْ كُفَّارٌ أُولَئِكَ عَلَيْهِمُ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٥٩﴾ خُلِدَ فِيهَا أَنْ يُصَفَّى عَنْهُمْ الْعَذَابُ
وَلَهُمْ فِيهَا مَنَازِلٌ ۚ وَاللَّهُ الْعَلِيمُ الْغَنِيُّ ﴿١٦٠﴾ أَلَا هُوَ الرَّحْمَنُ
الْرَحِيمُ ﴿١٦١﴾ إِنَّ فِي حَلْقِ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ الْآيَاتِ
وَالْأَنْجَادِ وَاللَّيْلِ وَالنَّجْمِ فِي الْبُحْرِ بَيِّنَاتٍ لِّلنَّاسِ وَمَا نَزَّلَ
اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
وَبَكَ فِيهَا مِنْ كُلِّ ذَاتٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيْحِ وَالسَّحَابِ
الْمُسْتَرْجَيْنِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَأْتِي الْقَوْمَ بِعَفْوٍ ﴿١٦٢﴾

لارغا اللە لەنەت قىلىدۇ (يەنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلىدۇ)؛ لەنەت قىلغۇچىلار (يەنى پەرىشتىلەر ۋە مۆمىنلەر) مۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ [159]. پەقەت تەۋبە قىلغانلار، (ئەمەلىنى) تۈزەتكەنلەر، (يەھۇدىيلارنىڭ تەۋرات ئەھكاملىرىدىن يوشۇرغانلىرىنى) بايان قىلغانلارلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىمەن، مەن تەۋبىسىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇرمەن. ناھايىتى مەھرەبەندۇرمەن [160]. شۈبھىسىزكى، كاپىر بولۇپ، كاپىر پىتى ئۆلگەنلەر بار، ئەنە شۇلار چوقۇم اللەنىڭ، پەرىشتىلەرنىڭ ۋە ئىنسانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ لەنەتىگە ئۇچرايدۇ [161]. ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇلاردىن ئازاب يېنىكلىتىلمەيدۇ، ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازاب كېچىكتۈرۈلمەيدۇ [162]. سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر ئىلاھتۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر؛ ئۇ ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مەھرەبەندۇر [163]. ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىدا، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىشىدە، كىشىلەرگە پايدىلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ دېڭىزدا ئۇزۇپ يۈرگەن كېمىلەردە، اللە بۇلۇتتىن ياغدۇرۇپ بەرگەن، ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرىدىغان يامغۇردا، يەر يۈزىگە تارقىتىۋەتكەن ھايۋاناتلاردا، شامال يۆتۈلۈشلىرىنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرۇشىدا، ئاسمان-زېمىن ئارىسىدا بويۇندۇرۇلغان بۇلۇتلاردا، چۈشىنىدىغان كىشىلەر ئۈچۈن، ئەلۋەتتە (اللەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر باردۇر [164].

الله سىلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھاياۋانى، قانى، چوشقا گۆشىنى، اللەدىن غەيرىنىڭ (يەنى بۇتلارنىڭ) نامى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھاياۋانى يېيشنى ھارام قىلدى. كىمكى ئۆز ئىختىيارىچە ئەمەس، ئىلاجى-سىزلىقتىن (يۇقىرىقى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك يېسە، ئۇنىڭغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ھەقىقەتەن **اللە** ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[173]. **اللە** كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) نازىل قىلغان نەرسىلەرنى يوشۇرىدىغان ۋە ئۇنى ئازغىنا پۇلغا ساتىدىغانلار-نىڭ قارىغا يېگىنى پەقەت ئوتتۇر (چۈنكى ئۇلار-نىڭ يېگەن شۇ ھارام مېلى ئۇلارنى دوزاخقا ئېلىپ بارىدۇ)، قىيامەت كۈنى **اللە** ئۇلارغا (ئۇلارنى خۇشال قىلىدىغان) سۆز قىلمايدۇ، ئۇلارنى (گۇناھ-

لىرىدىن) پاكلىمايدۇ، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[174]. ئەنە شۇلار ھىدايەتنى گۇمراھلىققا مەغپىرەتنى ئازابقا (يەنى جەننەتنى دوزاخقا) تېگىشتى، ئۇلار دوزاخ ئازابىغا نېمىدىگەن چىداملىق! ^[175] بۇ (قاتتىق ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، **اللە** ھەقىقەتەن ھەق كىتابنى (تەۋراتنى) نازىل قىلدى (ئۇلار تەۋراتتىكى نەرسىلەرنى يوشۇردى ۋە ئۆزگەرتىۋەتتى)، كىتاب توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلغۇچىلار چوڭقۇر نىزادىدۇر ^[176]. سىلەرنىڭ كۈن چىققان ۋە كۈن پاتقان تەرەپكە يۈز كەلتۈرۈشۈڭلارنىڭ ئۆزىلا ياخشى ئەمەلگە ياتمايدۇ. بەلكى **اللە** غا، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، كىتابقا (يەنى **اللە** نازىل قىلغان كىتابلارغا)، پەيغەمبەرلەرگە ئىمان كەلتۈرۈش، **اللە** نى سۆيۈش يۈزىسىدىن خىش-ئەقىربىلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىلىلەرگە (يەنى پۇل-مېلىدىن ئالاقىسى ئۈزۈلۈپ قالغان مۇساپىرلارغا)، سائىللارغا ۋە قۇللارنىڭ ئازادلىققا ئېرىشىشىگە پۇل-مال ياردەم بېرىش، ناماز ئوقۇش، زاكات بېرىش، ئەھدىگە ۋاپا قىلىش، يوقسۇزلۇققا، كېسەللىككە ۋە (اللە نىڭ يولىدا قىلىنغان) ئۇرۇشقا بەرداشلىق بېرىش ياخشى ئەمەلگە كىرىدۇ. ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە كىشىلەر) (ئىماندا) راستچىل ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار تەقۋادار ئادەملەردۇر^[177].

إِسْمَاحِرَ عَلَيْهِمُ الْبَيِّنَاتُ وَالَّذِينَ هُمْ أَنْزِلُوا إِلَهُهُمْ وَمَا لَهُمْ بِهِ
لَعْنَةُ اللَّهِ فَمَنْ أَضَلُّ مِنْ بَاغٍ وَأَعَادٍ فَأَلَا تَأْتِيهِمْ آيَاتُ اللَّهِ
عَفْوَ رَحِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ
يَسْتُرُونَ بِهِ كُنُفًا قَلِيلًا أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا
التَّارَ وَلَا يَكْلَهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ أُولَئِكَ الَّذِينَ اسْتَرَوْا الصَّلَاةَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ
يَا مُعْرِضٍ هُمْ أَصْبَرُ لَهُمْ عَلَى النَّارِ ذَلِكَ بِأَنَّهُ نَزَّلَ
الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ
بَعِيدٍ أَفَلَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى
وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَابْنُ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي
الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ
إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ
الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ۝

ئى مۆمىنلەر! ئۆلتۈرۈلگەنلەر ئۈچۈن قىساس ئېلىش سىلەرگە پەرز قىلىندى، ھەر ئادەم ئۈچۈن ھەر ئادەمدىن، قۇل ئۈچۈن قۇلدىن، ئايال ئۈچۈن ئايالدىن قىساس ئېلىنىدۇ. قاتىل ئۈچۈن (دىنىي) قېرىندىشى تەرىپىدىن بىرنەرسە كەچۈرۈم قىلىنسا (يەنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسى قاتىلدىن دىيەت ئېلىشقا رازى بولۇپ قىساس ئېلىشتىن ۋازكەچسە، ئۇ، جىنايەتچىدىن دىيەتنى) چىرايلىقچە تەلەپ قىلىشى لازىم، (جىنايەتچىمۇ دىيەتنى) ياخشىلىقچە (يەنى كېچىكتۈرمەستىن، كېمەيتىۋەتمەستىن تولۇق) بېرىشى لازىم. بۇ (ھۆكۈم) پەرۋەردىگار بىڭلار تەرىپىدىن (سىلەرگە بېرىلگەن) يېنىكلىشىشتۇر ۋە رەھمەتتۇر. شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى دىيەتنى قوبۇل قىلغاندىن كېيىن)، چېكىدىن ئېشىپ كەتكەن (يەنى قاتىلنى ئۆلتۈرگەن) ئادەم قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (178). ئى ئەقىل ئىگىلىرى! سىلەرگە قىيىنلىق ھاياتلىق بار (يەنى كىشى بىراۋنى ئۆلتۈرگەن تەقەددىردە ئۆزىنىڭمۇ ئۆلتۈرۈلدىغانلىقىنى بىلسە، ئۇ،

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحَرْمِ
يَا لَعْنَةُ الْعَبْدِ وَالْعَبْدِ وَالْأَنْثَى يَا لَعْنَةُ مَن عُقِلَ أَمِنْ عُنُقِهِ
مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِمَا يَعْرِفُ وَكَذَلِكَ يَدُ بِأَخِيَارِ ذَلِكَ تَغْفِيَتُ مَن
زَكَرَ وَرَحِمَةً فَمَنِ اعْتَدَى يَدَهُ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ
لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ
كُتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا ضَرَأْتُمْ أَحَدًا مِّنَ الْمَوْتِ أَنْ تَرَكَ خَيْرًا لَّوَصِيَّتُهُ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا يَالَعْرِوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ
مَنْ قَتَلَ بَدَلَهُ بَعْدَ مَسْأَلَةٍ فَأَتَمَّتْ كُفْلَهُ عَلَى الَّذِينَ يَدُونَ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ فَمَنْ خَافَ مِن مُّوْحٍ جَنَافًا وَاتَّقَا
فَأَصْلَحَ بَيِّنَتُهُمْ فَلَا تَمُوتُ عَلَيْهِمْ إِنْ اللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الضِّيَاقُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ
مِن قَبْلِكُمْ لَكُمْ تَتَقُونَ لِأَيَّامٍ مَّا عُدَّ وَدَّتْ فَمَنْ كَانَ
مِنْكُمْ قَرِيبًا وَدَّ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى
الَّذِينَ يُطِيقُونَ فِدْيَةَ طَعَامٍ مِّسْكِينٍ فَمَن تَطَاعَ خَيْرًا
فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ

ئادەم ئۆلتۈرۈشتىن يانسۇ، شۇنىڭ بىلەن، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ، ئۇ ئۆلتۈرمەكچى بولغان ئادەممۇ ئۆلۈشتىن ساقلىنىپ قالدۇ. (ناھەق قان تۆكۈشتىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن (قىساس يولغا قويۇلدى) (179). ئەگەر سىلەردىن بىرەيلەن ئۆلۈش ئالدىدا كۆپ مال قالدۇرسا، ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىغا ۋە خىش-ئەقرباللىرىغا ئادىللىق بىلەن ۋەسىيەت قىلىشى تەقۋادارلارنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك بۇرچى سۈپىتىدە پەرز قىلىندى (180). ۋەسىيەتنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، كىمكى ئۇنى ئۆزگەرتىدىكەن، ئۇنىڭ گۇناھى ئۆزگەرتكەنلەرگە يۈكلىنىدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (181). كىمكى ۋەسىيەت قىلغۇچىنىڭ سەۋەبلىكى ياكى قەستەن ناتوغرا قىلغانلىقىنى بىلىپ، ئۇلارنىڭ (يەنى ۋەسىيەت قىلغۇچىلار بىلەن ۋەسىيەت قىلىنغۇچىلارنىڭ) ئارىسىنى تۈزەپ قويسا، ئۇنىڭغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. اللە ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (182). ئى مۆمىنلەر! (گۇناھلاردىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەرگە (يەنى ئىلگىرىكى ئۆمىمەتلەرگە) روزا پەرز قىلىنغاندەك، سىلەرگىمۇ (رامىزان روزىسى) پەرز قىلىندى (183). (بۇ پەرز قىلىنغان روزا) ساناقلىق كۈنلەردۇر، سىلەردىن كىمكى كېسەل ياكى سەپەر ئۈستىدە بولۇپ (روزا تۇتمىغان بولسا)، تۇتمىغان كۈنلەرنى (يەنى قازاسىنى) باشقا كۈنلەردە تۇتسۇن، روزىنى (قېرىلىق ياكى ئاجىزلىق تۈپەيلىدىن مۇشەققەت بىلەن) ئاران تۇتىدىغان كىشىلەر تۇتمىسا، (كۈنلۈكى ئۈچۈن) بىر مىسكىن تويغۇدەك تاماق فەدىيە بېرىشى لازىم. كىمكى فەدىيىنى (بەلگىلەنگەن مىقداردىن) ئارتۇق بەرسە، بۇ ئۆزى ئۈچۈن ياخشىدۇر. ئەگەر بىلسەڭلار، روزا تۇتۇش سىلەر ئۈچۈن (ئېغىز ئوچۇق يۈرۈشتىن ۋە فەدىيە بېرىشتىن) ياخشىدۇر (184).

رامزان ئېيىدا قۇرئان نازىل بولۇشقا باشلىدى، قۇرئان ئىنسانلارغا يېتەكچىدۇر، ھىدايەت قىلغۇچى ۋە ھەق بىلەن ناھەقنى ئايرىغۇچى روشەن ئايەت-لەردۇر، سىلەردىن كىمكى رامزان ئېيىدا ھازىر بولسا رامزان روزىسىنى تۇتسۇن؛ كىمكى كېسەل ياكى سەپەر ئۈستىدە (يەنى مۇساپىر) بولۇپ (تۇتمىغان بولسا، تۇتمىغان كۈنلەر ئۈچۈن) باشقا كۈنلەردە تۇتسۇن. **اللە** سىلەرگە ئاسانلىقنى خالايدۇ، تەسلىكنى خالىمايدۇ، (ئاغزىڭلار ئوچۇق يۈرگەن كۈنلەرنىڭ قازاسىنى قىلىش بىلەن رامزان روزىسىنىڭ) سانىنى تولدۇرۇشۇڭلارنى، سىلەرنى ھىدايەت قىلغانلىقىغا **اللە** نى ئۇلۇغلىشىڭلارنى، (ئۇنىڭ ئىنتاملىرىغا) شۈكۈر قىلىشىڭلارنى خالايدۇ⁽¹⁸⁵⁾. مېنىڭ بەندىلىرىم سەندىن مەن توغرىلۇق سورىسا (ئۇلارغا ئېيتقىنكى)، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا يېقىنمەن (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى، سۆزلىرىنى بىلىپ تۇرىمەن)، ماڭا دۇئا قىلسا، مەن دۇئا قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت

شَهْرَ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِلَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ۝ أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الْعِيَا لِرَافِقَاتِكُم مِّنْ أَيْسَارِكُمْ ۚ هُنَّ لِيَاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَاسٌ لَهُنَّ ۚ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَلَتُونَ أُنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَقَا عَنْكُمْ ۚ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَيْثُ يَكُونُ لَكُمْ الْحَبِيطُ ۖ لَا يَحِيطُ مِنَ الْكُفْرِ مِنَ الْعَذَابِ ۚ ثُمَّ أَتُوا الصِّيَامَ إِلَى الْكَيْسِ ۚ وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ۚ إِنَّكَ حَادِدٌ ۚ فَلَا تَكُن مِّنَ الْوَهَّادِ ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لِيَاسٍ لِّلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ۝

قىلىمەن، ئۇلار توغرا يول تېپىش ئۈچۈن مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلسۇن ۋە ماڭا ئىمان ئېيتسۇن (يەنى ھەمىشە ئىمان بىلەن بولسۇن)⁽¹⁸⁶⁾. روزا كېچىلىرىدە ئاياللىرىڭلارغا يېقىنچىلىق قىلىش سىلەرگە ھالال قىلىندى، ئۇلار سىلەر ئۈچۈن كىيىمدۇر (يەنى ئۇلار سىلەرگە ئارىلىشىپ ياشايدۇ ۋە كىيىم بەدەنگە يېپىشقاندەك يېپىشىدۇ)، سىلەرمۇ ئۇلار ئۈچۈن كىيىمسىلەر (يەنى سىلەرمۇ ئۇلارغا ئارىلىشىپ ياشايسىلەر ۋە كىيىم بەدەنگە يېپىشقاندەك يېپىشىسىلەر). **اللە** ئۆزەڭ-لارنىڭ ئۆزەڭلارنى ئالدىغانلىقىڭلارنى (يەنى روزا كېچىسىدە يېقىنچىلىق قىلىشىڭلارنى) بىلدى*. **اللە** تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلدى، سىلەرنى ئەپۇ قىلدى. ئەمدى ئۇلارغا (يەنى ئاياللىرىڭلارغا) يېقىنچىلىق قىلىڭلار، **اللە** سىلەرگە تەقدىر قىلغان نەرسىنى (يەنى پەرۋەزىتىنى) تەلەپ قىلىڭلار، تاكى تاڭنىڭ ئاق يېمى قارا يېمىدىن ئايرىلغانغا (يەنى تاڭ يورۇغانغا) قەدەر يەڭلار، ئىچىڭلار، ئاندىن كەچ كىرگىچە روزا تۇتۇڭلار، سىلەر مەسجىد تەۋەسىدە ئولتۇرغان چېغىڭلاردا (كۈندۈز بولسۇن، كېچە بولسۇن)، ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىڭلار، ئەنە شۇلار **اللە** بەلگىلىگەن چېگرىلاردۇر (يەنى مەنى قىلغان ئىشلاردۇر)، ئۇنىڭغا يېقىنلاشماڭلار. كىشىلەرنىڭ (ھارام قىلىنغان ئىشلاردىن) ساقلىنىشلىرى ئۈچۈن، **اللە** ئايەتلىرىنى ئۇلارغا مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ⁽¹⁸⁷⁾.

* ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىلىدە رامزان ئېيىنىڭ كېچىلىرىدە ئاياللارغا يېقىنچىلىق قىلىش چەكلەنگەن ئىدى، كېيىن بۇ ھۆكۈم ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتَذَلُّوا بِهَا
إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ
بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ
قُلْ فِي مَوَاقِفِكَ لِنَاسٍ وَالْحَرْجِ وَلِكَيْ يَدْرِيَّ
تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلِكَيْ لَا يَدْرِيَّ
وَأَنْتُمْ الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ۝ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَلَيْسَ
يُقَاتِلَ لَكُمْ وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الدِّينِ
الْمُعْتَدِينَ ۝ وَأَقْسَلُوا عَنْكُمْ لِيُفَقِّهُوا
مِنْ عَمَلِكُمْ وَالْغَنَةِ أَتَسْتَأْذِنُ الْفِتْنِ
لِقَاتِلِهِمْ عِنْدَ الْحَرَامِ حَتَّى يَقْتُلُوهُمْ
فِيهِ ۚ إِنْ قَاتَلْتُمُوهُمْ فَاقْتُلُوا كَذَلِكَ جَزَاءُ
الْكَاذِبِينَ ۝ فَإِنْ أَسْتَفْهَمُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝
وَلَقَدْ لَعْنَهُمُ حَتَّى لَا تَكُونَ فِئَةً وَلَا يَكُونَ
الَّذِينَ اللَّهُ فَإِنْ أَسْتَفْهَمُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝

بىر- بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى ناھەق يەۋالماڭلار،
بىلىپ تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ بىر قىسىم ماللىرىنى
زۇلۇم بىلەن يەۋىلىش ئۈچۈن ھاكىمىلارغا پارا
بەرمەڭلار^[188]. (ئى مۇھەممەد!) سەندىن
يېڭى چىققان ئاي (يەنى ئاينىڭ كىچىك چىقىپ
چوڭىيىدىغانلىقى، ئاندىن كىچىكلەيدىغانلىقى)
توغرۇلۇق سورىشىدۇ. (ئۇلارغا) ئېيتقىنىكى، «ئۇ
كىشىلەرنىڭ (تىرىكچىلىك، سودا-سېتىق، مۇئامىلە،
روزا تۇتۇش، ئېغىز ئېچىش قاتارلىق) ئىشلارنىڭ
ۋە ھەجنىڭ ۋاقىتلىرىنى ھېسابلىشى ئۈچۈندۇر». (جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلغىنىڭلاردەك ئىھرامدىكى
چېغىڭلاردا) ئۆيلەرنىڭ ئارقىسىدىن (تۆشۈك ئېچىپ)
كىرىش ياخشىلىققا ياتمايدۇ. (اللە نىڭ ئەمرىگە
مۇخالىپ ئىش قىلىشتىن) قورققان ئادەم ياخشى

ئەمەل (ئىگىسى) دۇر. (ئېھرامدىكى چېغىڭلاردا ئادەتتىكىدەك) ئۆيلەرنىڭ دەرۋازىلىرىدىن
كىرىڭلار، بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار^[189]. سىلەرگە ئۇرۇش ئاچقان
ئادەملەرگە قارشى اللە يولىدا جىھاد قىلىڭلار، تاجاۋۇز قىلماڭلار، تاجاۋۇز قىلغۇچىلارنى اللە
ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ^[190]. ئۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) (ئۇلار ھەرەمدە بولسۇن، باشقا
يەردە بولسۇن، ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردا بولسۇن) ئۇچراتقان يەردە ئۆلتۈرۈڭلار، سىلەرنى
يۇرتۇڭلاردىن (يەنى مەككىدىن) چىقىرىۋەتكەندەك، سىلەرمۇ ئۇلارنى يۇرتىدىن چىقىرىۋېتىڭلار،
زىيانكەشلىك قىلىش ئۇرۇشتىنمۇ ياماندۇر. تاكى ئۇلار ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچمىغىچە مەسجىدى
ھەرام ئەتراپىدا ئۇلار بىلەن ئۇرۇش قىلماڭلار، ئەگەر ئۇلار (مەسجىدى ھەرام ئەتراپىدا)
ئۆزلىرى ئۇرۇش ئاچسا، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈۋېرىڭلار. كاپىرلارنىڭ جازاسى شۇنداق بولىدۇ^[191].
ئەگەر ئۇلار ئۇرۇشنى توختاتسا (سىلەرمۇ ئۇرۇشتىن قول يىغىڭلار)، اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا)
ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[192]. تاكى زىيانكەشلىك
تۈگىگەن ۋە اللە نىڭ دىنى يولغا قويۇلغانغا قەدەر ئۇلار بىلەن ئۇرۇشۇڭلار؛ ئەگەر ئۇلار
ئۇرۇشنى توختاتسا، زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن باشقىلارغا دۈشمەنلىك قىلىشقا بولمايدۇ^[193].

(ئۇرۇش) ھارام قىلىنغان ئاي (ئۇرۇش) ھارام قىلىنغان ئايغا تەخدىر (يەنى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردا دۈشمىنلار سىلەرگە چېقىلسا، شۇ ئايلاردا سىلەرمۇ ئۇلارغا چېقىلساڭلار بولىدۇ). ھۆرمىتى ساقلىنىشقا تېگىشلىك نەرسىلەر تەڭ - باراۋەردۇر (يەنى ھۆرمىتى ساقلىنىشقا تېگىشلىك نەرسىلەرنى باشقىلار دەپسەندە قىلسا، ئىنتىقام ئېلىش يۈزىدىن، سىلەرمۇ ئۇلارنى دەپسەندە قىلساڭلار ھېچ يامىنى يوق). بىراۋ سىلەرگە قانچىلىك چېقىلغان بولسا، سىلەرمۇ ئۇنىڭغا شۇنچىلىك چېقىلىڭلار؛ اللە غا تەقۋادارلىق قىلىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىلىدۇر⁽¹⁹⁴⁾. اللە نىڭ يولىدا (پۇل - مال) سەرپ قىلىڭلار، ئۆزەڭلارنى ھالاكەتكە تاشلىماڭلار، ئېھسان قىلىڭلار، ئېھسان قىلغۇچىلارنى اللە ھەققەنەن دوست تۇتىدۇ⁽¹⁹⁵⁾. ھەج بىلەن ئۆمرەنى اللە ئۈچۈن تولۇق ئورۇنلاڭلار، ئەگەر (دۈشمەن ياكى كېسەللىك سەۋەبىدىن) ھەجنى ياكى ئۆمرەنى ئادا قىلىشتا توسقۇنلۇققا

ئۇچرىساڭلار، ئۇ ھالدا نېمە ئوڭاي بولسا (يەنى تۆگە، كالا، قويدىن نېمىنى تاپالساڭلار)، شۇنى قۇربانلىق قىلىڭلار، قۇربانلىق قىلىنىدىغان مال جايغا (يەنى بەلگىلەنگەن جايغا) يەتمىگىچە بېشىڭلارنى چۈشۈرمەڭلار. سىلەردىن كىمكى كېسەل (يەنى چېچنى چۈشۈرسە زىيان قىلىدىغان كېسەل) ياكى بېشىدا ئىللەت (يەنى باش ئاغرىقى، پىتقا ئوخشاشلار) بولۇپ (بېشىنى چۈشۈرمىسە)، فەدىيە قىلىش يۈزىدىن (ئۈچ كۈن) روزا تۇتسۇن، ياكى (ئالتە مىككىگە ئۈچ ما) سەدىقە بەرسۇن، ياكى (بىرەر مال) قۇربانلىق قىلسۇن، ئەمىنلىكتە بولغان چېغىڭلاردا (ئاراڭلاردىن) ئۆمرە قىلغاندىن كېيىن ھەج قىلىشتىن بەھرىمەن بولغان ئادەم (يەنى ھەجىدىن بۇرۇن ئۆمرە قىلىپ تاماملىغان ئادەم) نېمە ئوڭاي بولسا، شۇنى قۇربانلىق قىلسۇن، (پۇلى يوقلۇقتىن ياكى قۇربانلىق مال يوقلۇقتىن قۇربانلىق مال) تاپالمىغان ئادەم ھەج جەريانىدا ئۈچ كۈن روزا تۇتسۇن، (ھەجىدىن) قايتقاندىن كېيىن يەتتە كۈن روزا تۇتسۇن، ئۇنىڭ ھەممىسى ئون كۈن بولىدۇ. مانا بۇ (يەنى ئۆمرە قىلغان ئادەمگە قۇربانلىق قىلىش لازىملىقى ياكى روزا تۇتۇش ھەققىدىكى ھۆكۈم) مەسجىدى ھەرام دائىرىسىدە (يەنى ھەرەمدە) ئولتۇرۇشلۇق بولمىغان كىشىلەر ئۇچۇندۇر. اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە نىڭ ئازابى قاتتىقتۇر⁽¹⁹⁶⁾. ھەج ۋاقتى مەلۇم بىرقانچە ئايدۇر (يەنى شەۋۋال، زۇلقەئەدە ئايلىرى ۋە زۇلھەججە ئېيىنىڭ ئون كۈنىدۇر). بۇ ئايلاردا ھەج قىلىشنى نىيەت قىلغان (يەنى ئېھرام باغلىغان) ئادەمنىڭ جىنسىي ئالاقە قىلىشى، گۇناھ قىلىشى ۋە جانجال قىلىشى مەنئى قىلىنىدۇ، سىلەر قانداقلىكى ياخشى ئەمەلىنى قىلساڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ (ئاخىرەتلىكلىرى ئۈچۈن) زاد - راھىلە ئېلىۋېلىڭلار، ئەڭ ياخشى زاد - راھىلە تەقۋادارلىقتۇر. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! ماڭا تەقۋادارلىق قىلىڭلار⁽¹⁹⁷⁾.

الشَّهْرُ الْحَرَامَ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَتُ قِصَاصٌ فَمَنْ
اغْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ وَبِعَلِّ مَا عَتَدَى عَلَيْكُمْ
وَأَقِمْوْا لِلَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ۝ وَأَنْفِقُوا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ
اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ وَأَنْتُمْ الْحَجَّةُ وَالْعُمْرَةُ لِلَّهِ قَرَانَ
أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تُلْقُواوهٗ وَسْمًا حَتَّى
يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّنْ
رَأْسِهِ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ وَلَا تَلْجُوا فِي الْكِبَادِ
فَمَنْ تَكُنَّ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ
لَمْ يَجِدْ كُفْيًا لَّنَفْسِهِ إِلَى الْحَجِّ وَسَبْعَةٌ إِذَا جِئْتُمْ لَيْلَةَ
عَشْرَةِ كَأَمَلَةٍ ۚ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَافِظًا السَّجْدِ
الْحَرَامِ وَالْقَوَىٰ لِلَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ الْحَجُّ
أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ قَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفْعَ وَلَا هُنُوقَ
وَلَا كِبَادًا فِي الْحَجِّ وَلَا تَقْعَلُوا مِنْ حَيْثُ يَعْلَمُ ۚ وَاللَّهُ وَرَدُّوْا
فَإِنَّ خَيْرَ الرِّزْقِ التَّقْوَىٰ ۚ وَالتَّقْوَىٰ يَأْتِي مِنَ الْأَلْبَابِ ۝

پەرۋەردىگار بىڭلاردىن (ھەج مەۋسۇمىدە تىجارەت ۋە باشقا ئوقەت ئارقىلىق) رىزىق تەلەپ قىلساڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئەمەللىرىڭلارنىڭ قايىتىن چىڭىڭلاردا مەشئەرى ھەرامدا (يەنى مۇزدەلسەدە) اللەنى ياد ئېتىڭلار، اللە سىلەرنى ھىدايەت قىلىدۇ. خالىقى ئۈچۈن، ئۇنى ياد ئېتىڭلار، ئىلگىرى سىلەر ھەقىقەتەن گۇمراھ ئىدىڭلار (يەنى اللە سىلەرنى ھىدايەت قىلىشتىن ئىلگىرى گۇمراھلار قاتارىدا ئىدىڭلار) [198]. ئاندىن كېيىن، سىلەر (ئەمەللىرىڭلارنىڭ) كىشىلەر قايىتىن جاي بىلەن قايىتىڭلار، اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار. اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر [199].

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ
فَإِذَا أَقَضْتُم مِّنْ عَرَضٍ قَاذَرُوا اللَّهَ عِندَ
الشَّعْرِ الْحَرَامِ وَأَذْكُرُوا كَمَا هَدَيْتُمْ ۚ وَإِنْ
كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الصَّالِحِينَ ۚ ثُمَّ أَقْبَضُوا مِّنْ
حَيْثُ أَقْضَى النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ
عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۚ فَإِذَا أَقَضْتُم مَّنَاسِكَكُمْ
فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۚ فَمِنَ
النَّاسِ مَن يَكْفُرُ بِرَبِّكَ إِنَّمَا فِي الدُّنْيَا
لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن خَلْقٍ ۚ وَمِنْهُمْ مَّن يَكْفُرُ
بِرَبِّكَ إِنَّمَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةٌ
وَقَتَادَ ابْنِ النَّارِ ۚ وَلَكُمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا
وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۚ وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي
أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ
عَلَيْهِ ۚ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ لِمَنِ
الْإِثْمُ وَالْعَوَابُ ۚ وَأَعْلَوْا الْكُرْآنَ ۚ يُحْشَرُونَ ۚ

سىلەر ھەجگە ئاتى ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلغاندىن كېيىن، اللەنى بولسا ئاتا-بوۋاڭلارنى (پەخىر-لىنىپ) ياد ئەتكەندەك ياكى ئۇنىڭدىنمۇ زىيادە ياد ئېتىڭلار، بەزى كىشىلەر: «ئۇ پەرۋەردىگار بىز! بىزگە (نېسۋىمىزنى) بۇ دۇنيادىلا بەرگىن» دەيدۇ. ھالبۇكى، ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە (ياخشىلىقتىن) ھېچ نېسۋە يوقتۇر [200]. بەزى كىشىلەر: «پەرۋەردىگار بىز! بىزگە دۇنيادا ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، ئاخىرەتتىمۇ ياخشىلىق ئاتا قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن» دەيدۇ [201]. ئەنە شۇلار ئۆزلىرى قىلغان ئەمەللىرىنىڭ مول مېۋىسىنى كۆرىدۇ. اللەنىڭ ھېساب ئېلىشى تېز دۇر (يەنى شۇنچە كۆپ خالايمىقتىن قىسقا ۋاقىت ئىچىدە ھېساب ئېلىپ بولىدۇ) [202]. ساناقلىق كۈنلەردە (يەنى تەشرىق كۈنلىرىدە) اللەنى ياد ئېتىڭلار (يەنى نامازلىرىڭلارنىڭ ئاخىرىدا تەكبىر ئېيتىڭ-لار)، (مىنادىن) ئالدىراپ ئىككى كۈندە قايىتىن ئادەمگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، تەخمىن قىلىپ قايىتىن ئادەمگىمۇ ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. (يۇقىرىقى ئەھكاملار) تەقۋادارلىق قىلىپ (ھەجنى تولۇق ئادا قىلماقچى بولغان) ئادەم ئۈچۈندۇر. اللەدىن قورقۇڭلار؛ بىلىڭلاركى، سىلەر ھېساب ئۈچۈن اللەنىڭ دەرگاھىغا يىغىلىسىلەر [203].

(ئى مۇھەممەد!) كىشىلەر ئارىسىدا شۇنداق ئادەم باركى، ئۇنىڭ دۇنيا تىرىكچىلىكى توغرىسىدىكى سۆزى سېنى قىزىقتۇرىدۇ (لېكىن ئۇ يالغانچى مۇنا-پىقتۇر)، ئۇ دىلىدىكى نەرسىگە (يەنى دىلى باشقا تىلى باشقا ئەمەسلىكىگە) ئالەمنى گۇۋاھ قىلىدۇ. ھالبۇكى، ئۇ (ساڭا ۋە ساڭا ئەگەشكۈچىلەرگە) ئەشەددىي دۈشمەندۇر (كۆرۈنۈشتە ئۇ شېرىن سۆزى ئارقىلىق دىندار قىياپەتكە كىرىۋالىدۇ) (204). ئۇ (ھۇزۇرۇڭدىن) قايتقاندىن كېيىن، زېمىنىدا بۇزۇق-چىلىق قىلىش ئۈچۈن ۋە زىرائەتلەرنى، ھايۋا-ئاتلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن تىرىشىدۇ (ئۇنىڭ بۇزغۇنچىلىقى ئەمەلدە ئىنسانلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈندۇر، چۈنكى زىرائەتلەرسىز ۋە ھايۋاناتلارسىز ئىنسانلارنىڭ ياشىيالىشى مۇمكىن ئەمەس). ئالەم بۇزۇقچىلىقنى ياقىتۇرمايدۇ (205). ئۇنىڭغا (ۋەز-نەسىھەت قىلىنىپ يامان سۆز-ھەرىكەتلىرىڭدىن قايتىپ) ئالەمدىن قورققىن دېيىلسە، غۇرۇرى ئۇنىڭغا گۇناھ يۈكلەيدۇ (يەنى ھەقىقەت تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتىپ، پىتنە-پاساتتا تېخىمۇ ئەزەۋىلەيدۇ)، ئۇنىڭغا جەھەننەم يېتەرلىكتۇر، جەھەننەم ناھايىتى يامان جايدۇر (206). بەزى كىشىلەر باركى، ئۇلار ئالەمنىڭ رەزاسى ئۈچۈن جېنىنى پىدا قىلىدۇ (قىلغان ئەمەلى بىلەن پەقەت ئالەمنىڭ رازىلىقىغا تەلەيدۇ). ئالەم بەندىلىرىگە تولىمۇ مەرھەمەتلىكتۇر (207). ئى مۆمىنلەر! ئىسلام دىنىغا پۈتۈنلەي كىرىڭلار (يەنى ئىسلام دىنىنىڭ پۈتۈن ئەھكاملىرىغا بويسۇنۇڭلار، بەزى ئەھكاملىرىغا ئەمەل قىلىپ، بەزى ئەھكاملىرىنى تەرك ئەتمەڭلار)، شەيتاننىڭ يوللىرىغا (ۋە ئىغۋاسىغا) ئەگەشمەڭلار. شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر (208). سىلەرگە (ئىسلام دىنىنىڭ ھەقىقىتىنى كۆرسىتىدىغان) روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن (توغرا يولدىن) تېپىپ كەتسەڭلار، بىلىڭلاركى، (سىلەر جازانىسىلەر، چۈنكى) ئالەم غالىبتۇر (يەنى سىلەردىن ئىستىقام ئېلىشتىن ئاجىز ئەمەستۇر)، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (209). ئۇلار (يەنى ئىسلامغا كىرىشنى تەرك ئەتكەنلەر) پەقەت ئالەمنىڭ (قىيامەت كۈنى خالايدىغان ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن) بۇلۇت پارچىلىرى ئىچىدە كېلىشىنى، پەرىشتىلەرنىڭ كېلىشىنى ۋە (خالايدىغان ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلىپ، بىر گۇرۇھ جەننەتنى، بىر گۇرۇھ دوزىخنى بولۇپ ئايرىلىش بىلەن خالايدىغان) ئىشىنىڭ پۈتۈشىنى كۈتمەيدۇ؟ (بەندىلەرنىڭ) ھەممە ئىشى ئالەمغا قايىتۇرۇلىدۇ (210). (ئى مۇھەممەد!) ئىسرائىل ئەۋلادىدىن سورىغىنىكى، بىز ئۇلارغا نەقەدەر كۆپ روشەن دەلىللەرنى ئاتا قىلدۇق. كىمكى ئالەمنىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەندىن كېيىن، ئۇنى (كۆفرىلىق قىلىپ) ئۆزگەرتىۋەتسە (ئالەم ئۇنىڭغا ئازاب قىلىدۇ)، ئالەمنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىقتۇر (211).

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُ قَوْلَهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ
اللَّهُ عَلَى مَافِي قَلْبِهِ وَيُؤْمَلُ الْإِحْسَانُ ۖ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى
فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۗ وَاللَّهُ
لَا يُحِبُّ الْفَاسِدَ ۚ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ
الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَبَّبَهُ جَهَنَّمَ وَلِيْلَى الْجَهَنَّمَ ۚ وَمِنَ
النَّاسِ مَنْ يُبْشِرُ نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ
رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ۚ يَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا
أَدْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَآفَّةً ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ۚ فَإِنْ رَكَّلْتُمْ عَنْ
بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَأَعْمُوا إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ۚ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي
ظُلُمٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالسَّحَابِ الْمُنِزَّلِ ۖ فَيُزِيلُ الرُّسُلَ
وَأَلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ۚ سَلَّ بَيْنِي وَبَيْنَ إِسْرَائِيلَ كَمْ
أَتَيْتُهُمْ مِنْ آيَاتٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ
مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

كاپىرلارغا دۇنيا تىرىكچىلىكى چىرايلىق كۆرسىتىلدى (يەنى ئۇلار دۇنيانىڭ شەھۋەتلىرىگە، نېمەتلىرىگە مەپتۇن بولىدۇ)، مۆمىنلەرنى مەسخىرە قىلىدۇ، ھالبۇكى قىيامەت كۈنى تەقۋادارلار ئۇلاردىن (دەرىجە جەھەتتە) ئۈستۈن تۇرىدۇ؛ اللە خالىغان كىشىگە ھېسابسىز رىزىق بېرىدۇ (212). ئىنسانلار (دەسلەپتە) بىر ئۆمەت (يەنى ھەق دىندا) ئىدى (كېيىن ئۇلارنىڭ بەزىسى ئىمان ئېيتىپ، بەزىسى ئىمان ئېيتماي ئىختىلاپ قىلىشتى)، اللە (مۆمىن-لەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كۇففارلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەم-بەرلەرنى ئەۋەتتى؛ (اللە) كىشىلەرنىڭ ئىختىلاپ

زَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْخَيْوةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۖ كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً ۗ فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَ نَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۚ بَيِّنَاتٌ مِمَّا فَهَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِآيَةٍ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَنْ يُشَاقُّ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۖ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمْ يَلْبَسْ أَلْبَابُكُمْ مِثْلَ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَهْمُونَ ۚ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمُ الْآيَاتُ أَنْ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ ۖ أَلَا أَرَأَيْتُمْ أَنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ۖ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ ۖ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ قُلْتُ لِلَّذِينَ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۖ وَمَا تَفْعَلُونَ ۖ خَيْرٌ قُلْ إِنَّ اللَّهَ بِلَهُ يَوْمَ عَلَيْهِ ۖ

قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇلارغا ھەق كىتابنى نازىل قىلدى، پەقەت كىتاب بېرىلگەن كىشىلەرلا ئۆزلىرىگە روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ (يەنى كاپىرلار مۆمىنلەرگە ھەسەت قىلىپ)، كىتاب توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىشتى. اللە ئۆز ئىرادىسى بويىچە مۆمىنلەرنى ئۇلار (يەنى گۇم-راھلار) ئىختىلاپ قىلىشقان ھەقىقەتكە ھىدايەت قىلدى. اللە خالىغان كىشىنى توغرا يولغا باش-لايدۇ (213). سىلەر تېخى ئىلگىرىكىلەر ئۇچرىغان كۈلپەتلەرگە ئۇچرىماي تۇرۇپ جەننەتكە كى-رىشنى ئويلايمسىلەر؟ سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن (مۆمىن)لەر ئېغىرچىلىقلارغا، كۈلپەتلەرگە ئۇچ-رىغان ۋە چۆچۈتۈۋېتىلگەن ئىدى، ھەتتا پەيغەمبەر ۋە مۆمىنلەر: «اللەنىڭ (بىزگە ۋەدە قىلغان) ياردىمى قاچان كېلىدۇ؟» دېگەن ئىدى. بىلىڭلاركى، اللەنىڭ ياردىمى ھەقىقەتەن يېقىندۇر (214) (ئى مۇھەممەد!) سەندىن (ماللىرىنى) قانداق سەرپ قىلسا بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ، ئېيتقىنكى، «مال-مۈلكىڭلاردىن نېمىنى سەرپ قىلماڭلار، ئۇنى ئاتا-ئاناڭلارغا، خىش-ئەقرباللىرىڭلارغا، مىسكىنلەرگە ۋە ئىبن سەبىللەرگە سەرپ قىلماڭلار بولىدۇ. ياخشىلىقتىن نېمىنى قىلماڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ» (215).

سەلەرگە جەھاد پەرز قىلىندى. ھالبۇكى، سەلەر ئۇنى ياقىتۇرمايسەلەر، سەلەر بىرەر نەرسىنى ياقىتۇر-ماسلىقىڭلار مۇمكىن، ئەمما ئۇ سەلەر ئۈچۈن پايدىلىقتۇر؛ سەلەر بىرەر نەرسىنى ياقىتۇرۇشۇڭلار مۇمكىن، ئەمما ئۇ سەلەر ئۈچۈن زىيانلىقتۇر. (سەلەرگە نېمىنىڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى) اللە بىلىدۇ، سەلەر بىلمەيسەلەر، (شۇنىڭ ئۈچۈن) اللە بۇيرۇغانغا ئالدىراڭلار (216). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن: «ھارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلىشقا بولامدۇ؟» دەپ سورايدۇ، ئېيتقىنكى، «بۇ ئايدا ئۇرۇش قىلىش چوڭ گۇناھدۇر؛ اللە نىڭ يولىدىن توسۇش، اللە غا كۇفرلىق قىلىش، مەس-جىدى ھەرامدا (ئىبادەت قىلىشتىن) توسۇش ۋە مەسجىدى ھەرامدىن ئاھالىنى ھەيدەپ چىقىرىش

كَيْتَبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۖ يَسْتَأْذِنُكَ عَنِ الشُّجَرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ نَبَاتٍ فِيهِ كَيْدٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٍ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْأَخْرَاجِ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ ۚ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجْهَهُمْ إِلَى سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۖ يَسْتَأْذِنُكَ عَنِ الشُّجَرِ وَالْمَسِيرِ ۚ قُلْ فِيهِمَا أَشْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْ فَاعِلٌ لِّلْأَيْمَانِ وَأَشْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ لَّغْوِهِمَا ۚ وَسَيَلُّوْكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ ۚ قُلِ الْعَفْوَ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝

اللە نىڭ دەرگاھىدا تېخىمۇ چوڭ گۇناھتۇر، پىتىنە (يەنى مۆمىنلەرگە زىيانداشلىق قىلىش) ئادەم ئۆلتۈرۈشتىنمۇ قاتتىق گۇناھتۇر. ئۇلار (يەنى كۇفۇرلار) قولىدىن كەلسلا سەلەرنى دىنىڭلاردىن قايتۇرۇۋەتكەنگە قەدەر سەلەر بىلەن داۋاملىق ئۇرۇشىدۇ. سەلەر-دىن كىمكى ئۆز دىنىدىن قايتىپ كاپىر پېتى ئۆلسە، ئۇنىڭ ئەمەللىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ. بۇنداق ئادەملەر ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (217). شۇبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقانلار، ھىجرەت قىلغانلار ۋە اللە نىڭ يولىدا جەھاد قىلغانلار-ئەنە شۇنداق كىشىلەر اللەنىڭ رەھىمىتىنى ئۈمىد قىلىدۇ، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى-دۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (218). (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ھاراق ۋە قىمار توغرىسىدا سورد-شىدۇ، سەن ئۇلارغا: «بۇنىڭ ھەر ئىككىسىدە چوڭ گۇناھ ۋە كىشىلەرگە (ئازغىنا ماددى) پايدىمۇ بار، لېكىن ئۇلاردىكى گۇناھ پايدىغا قارىغاندا تېخىمۇ چوڭ» دېگىن، ئۇلار سەندىن نېمىنى سەدىقە قىلىش توغرىلۇق سورايدۇ، «(ئېھتىياجىدىن) ئارتۇقىنى (سەدىقە قىلىڭلار)» دېگىن. (دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ئىشلىرىنى) تەپەككۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن اللە ئۆز ئايەتلىرىنى سەلەرگە شۇنداق بايان قىلىدۇ (219).

مەقسەتسىز ئىچكەن قەسىمىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرنى جازاغا تارتمايدۇ، قەستەن ئىچكەن قەسىمىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرنى جازاغا تارتىدۇ. اللە مەغپىرەت قىلغۇ-چىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى بەندىلىرىنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ) ^[225]. ئاياللىرىغا يېقىنچىلىق قىلماسلىققا قەسەم ئىچكەن كىشىلەر تۆت ئاي كۈتىدۇ؛ ئەگەر ئۇلار (بۇ مۇددەت ئىچىدە ئاياللىرىغا يېقىنچىلىق قىلىشقا) قايتسا، (ئاياللىرىغا يامانلىق قىلغان گۇناھىنى) اللە ھەققەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. اللە ناھايىتى مېھرىبانىدۇر ^[226]. ئەگەر ئۇلار تالاق قىلىش نىيىتىگە كەلسە، اللە ھەققەتەن (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇ-چىدۇر، (نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ^[227]. تالاق قىلىنغان ئاياللار ئۈچ ھەپتىگە ئىددەت تۇتىدۇ. ئەگەر ئۇلار اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىكەن، بەچچىدانلىرىدىكى اللە ياراتقان نەرسىنى (يەنى بالىنى ياكى ھەيىزنى) يوشۇرۇشى دۇرۇس ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئەرلىرى ئەگەر ئەپلىشىپ قېلىشنى خالىسا، شۇ مۇددەت ئىچىدە ئۇلارنى قايتۇرۇپ كېلىشكە (باشقىلارغا قارىغاندا) ئەڭ ھەقلىقتۇر. ئاياللىرى ئۈستىدە ئەرلەرنىڭ ھەقلىرى بولغىنىدەك، ئەرلىرى ئۈستىدە ئاياللارنىڭمۇ ھەقلىرى بار (يەنى ئاياللار مۇۋاپىق دەرىجىدە ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولۇشى كېرەك، مۇۋاپىق دەرىجىدە مەجبۇرىيەتمۇ ئۆتۈشى كېرەك). (ئايال-لارغا مەھرى بېرىش ۋە ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىنى قامداش مەجبۇرىيەتلىرى ئەرلەرگە يۈكلەنگەنلىك-تىن) ئەرلەر ئاياللاردىن بىر دەرىجە ئارتۇقلۇققا ئىگە. اللە غالىبتۇر. ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر ^[228]. (قايتا يارىشىشقا بولىدىغان) تالاق ئىككى قېتىمدۇر، ئۇنىڭدىن كېيىن (خوتۇن-نى) چىرايلىقچە تۇتۇش، ياكى ياخشىلىق بىلەن (يەنى زۇلۇم قىلماي، يامان گېپىنى قىلماي، كىشىلەرنى ئۇنىڭدىن يىراقلاشتۇرماي) قويۇۋېتىش لازىم. اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلالامسلىق خەۋپى (يەنى ياخشى ئۆتەلمەسلىك، اللە بەلگىلىگەن ئەر-خوتۇنلۇق ھوقۇقلىرىغا رىئايە قىلالامسلىق خەۋپى) بولمىسىلا، ئۆز-ئارا ئاياللىرىڭلارغا (مەھرى ئۈچۈن) بەرگەن مال-مۈلۈكتىن ھېچقانداق نەرسىنى قايتۇرۇۋېلىش دۇرۇس بولمايدۇ. ئەگەر سىلەر ئۇلار (يەنى ئەر-ئايال) نىڭ اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلالامسلىقىدىن قورقساڭلار، خوتۇننىڭ (تالاق خېتىنى ئېلىش مەقسىتىدە) مال بەرگەنلىكى ئۈچۈن ئۇ ئىككىسىگە (يەنى ئەر-خوتۇنغا) گۇناھ بولمايدۇ. ئەنە شۇلار اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىدۇر، ئۇنىڭغا خىلاپلىق قىلماڭلار اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار زالىملاردۇر ^[229].

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِالْغُرُوبِ أَلَمْ يَلْعَنُ لَكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ أَلَمْ يَلْعَنُ لَكُمْ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝
مَنْ يَسْأَلْكُمْ عَنْ رُبِّكُمْ أَرْبَعَةً أَسْمَاءً فَإِنْ قَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ وَإِنْ عَزَمُوا الظَّلَامَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ وَالطَّلَاقُ يَتَرَكُضُنْ بِأَنْفُسِهِمْ ثَلَاثَةً قَرُوءً وَلَا يَحِلُّ لَهُمْ أَنْ يَكُنْتُمْ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي الرِّجَالِ مِنْ أَنْ يَكُنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَهُمْ أَعْيُنُ الرَّحْمَنِ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُمْ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَالْإِجْرَالِ عَلَيْهِمْ دَرَجَةٌ ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ الظَّلَامَ مَرَّتَيْنِ فَاسْمَاكَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سِرِّيٍّ أَوْ إِخْرَافٍ وَلَا يَجِدُكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِمَا آتَيْتُمُوهُمْ سِيئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يَقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يَقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهَا تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۝ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝

ئەگەر (ئۇ) ئۇنى (يەنى خوتۇننى) (ئۈچ قېتىم) تالاق قىلسا، (خوتۇن) باشقا ئەرگە تەگمىگىچە ئۇنىڭغا دۇرۇس بولمايدۇ، كېيىنكى ئەر ئۇنى تالاق قىلغاندىن كېيىن (ئىددىتىنى توشقۇزۇپ)، بۇرۇنقى ئەر بىلەن قايتا ياراشسا، ئۇلارغا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئەگەر ئۇلار اللەنىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلالايدىغانلىقىنى (يەنى قايتا ياراشقاندىن كېيىن ياخشى ئۆتەلەي-دىغانلىقىنى) تەسەۋۋۇر قىلسا، بۇ اللەنىڭ بەلگىلىمىلىرىدۇركى، اللە ئۇنى بىلىدىغان (يەنى ئىشىنىڭ ئاقىۋىتىگە پەمى يېتىدىغان) قەۋم ئۈچۈن بايان قىلىدۇ ^[230]. سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغان بولساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشاي دەپ قالغان بولسا، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە يارىشىپ، (ئۇلارنى نىكاھىڭلاردا) تۇتۇڭلار، ياكى ئۇلارنى ياخشىلىق بىلەن قويۇۋېتىڭلار، زۇلۇم قىلىش

مەقسىتىدە زىيان يەتكۈزۈپ ئۇلارنى تۇتۇۋالماڭلار. كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن (يەنى كىمكى چىرايلىقچە ئۆي تۇتۇش نىيىتى بىلەن ئەمەس، بەلكى ئىددىتىنى ئۇزارتىپ زۇلۇم قىلىش نىيىتىدە خوتۇنى بىلەن يارىشىدىكەن)، ئۆزىگە ئۆزى زۇلۇم قىلغان بولىدۇ. اللەنىڭ ئايەتلىرىنى كۈلكە قىلىۋالماڭلار (يەنى اللەنىڭ ئەھكاملىرىنى خىلاپلىق قىلىش يولى بىلەن مەسخىرە قىلماڭلار)، اللەنىڭ سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ۋە سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلغان كىتابىنى، ھېكمىتىنى (يەنى كىتابىدىكى ئەھكاملارنى) ياد ئېتىڭلار، اللەغا تەقۋادارلىق قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر ^[231]. ئەگەر سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشقان ۋە قائىدە بويىچە (تەگمەكچى بولغان) ئېرى بىلەن پۈتۈشكەن بولسا، ئۇلارنى نىكاھلىنىشتىن توسماڭلار. بۇنىڭ بىلەن، ئىچىڭلاردىن اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرگەنلەرگە نەسىھەت قىلىنىدۇ، بۇ (يەنى ۋەز-نەسىھەت ئېلىش، اللەنىڭ ئەمرلىرىنى تۇتۇش)، سىلەر ئۈچۈن ئەڭ پايدىلىقتۇر ۋە ئەڭ پاكىتۇر، (شەرئەت ئەھكاملىرىدىن سىلەرگە نېمەلەر ئەڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى) اللە بىلىدۇ، سىلەر بىلىمەيسىلەر ^[232].

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَتَكَبَّرَ
رَوْحًا أُخْرَىٰ ۖ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ
يَتَرَاجَعَا رَافًا أَنْ يَقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ۚ وَتِلْكَ
حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ
النِّسَاءَ فَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مَا تُكُونُونَ بِمَعْرُوفٍ
أَوْ سَرَخُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تَبْسُكُوهُنَّ ضِرَارًا
لِتَعْتَبُوا ۚ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ
وَلَا تَتَّبِعُوا الْأَيَاتِ اللَّهِ هُزُوا ۚ وَإِذَا تَرَائِعَمْتَ اللَّهُ
عَلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ
يُوعِظُكُمْ بِهِ ۚ وَالْقَوْلُ اللَّهِ ۚ وَالْعَمَلُ أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ
عَلِيمٌ ۝ وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ عَلَيْهِنَّ
فَلَا تَقْضُوا لَهُنَّ أَنْ يَتَّخِذْنَ أَوْجَاهًا ۚ وَإِذَا تَرَائِعُوا
بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ۚ ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ
مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَلِكَ أَدْلَىٰ
لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝

ئانلار (باللارنى ئېمىتىش مۇددىتىدە) تولۇق ئېمىتمەكچى بولسا، تولۇق ئىككى يىل ئېمىتىش لازىم. ئانلار ئانلارنى قائىدە بويىچە يېمەك-ئىچمەك ۋە كىيىم-كېچەك بىلەن تەمىنلەپ تۇرۇشى كېرەك. كىشى پەقەت قولىدىن كېلىدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلىنىدۇ. ئانىنى بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق، ئاتنىمۇ بالىسى سەۋەبلىك زىيان تارتقۇزماسلىق لازىم. (ئەگەر ئانا ئۆلۈپ كەتسە) ئۇنىڭ ۋارىسى ئاتنىغا ئوخشاش مەسئۇلىيەتنى (يەنى ئانا بولغۇچىغا نەپقە بېرىش ۋە ئۇنىڭ ھەقىرىگە رىئايە قىلىش قاتارلىقلارنى) ئۆز ئۈستىگە ئېلىشى كېرەك. ئەگەر ئانا-ئانا كېڭىشىپ (بالىنى ئىككى يىل توشماستىلا) ئايرىۋەتمەكچى بولسا، ئۇلارغا ھېچبىر گۇناھ بولمايدۇ. ئەگەر بالىلىرىڭلارنى ئىككىنچى ئانىلارغا ئېمىتمەكچى بولساڭلار، قائىدە بويىچە ئۇلارنىڭ ھەققىنى بەرسەڭلارلا سىلەرگە ھېچ گۇناھ

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنْفِقَ مِنْهُمَا وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِفَاؤُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ وِزْرًا شَوَارِبَ إِلَّا ضَرَارًا وَلَوْلَا فَكْرُكُمْ لَفَعَلْنَا لَكُمْ أُزْوَاجًا مِثْلَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ يَبْذُلُونَ مَالَهُمْ ذُرْوَةً يَرْفَعُونَهَا يَنْفِقُونَ مِنْهُم مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَاذْكُوبُوا أَعْلَهُنَّ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَعْلَنَ فِي أَغْفِيهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ يَمُنُّ بِالْغَيْبِ خَيْرٌ وَلَكُمْ جُنَاحٌ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَصْتُمْ بِهِمْ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَنْ تَبْغُوا فِي أَنْفُسِكُمْ عِلْمَ اللَّهِ أَكْبَرُ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَكِنْ لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ سِرًّا أَلَّا تَقُولُوا أُولَئِكَ مُرَرَّوفاً وَلَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا تَكْفَرُ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَفُوٌ رَحِيمٌ

بولمايدۇ. (يەنى اللە نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) قورقۇڭلار، بىلىڭلاركى، اللە سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەلىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽²³³⁾. ئىچىڭلاردا ئۆزى ۋاپات بولۇپ ئاياللىرى قېلىپ قالغان كىشىلەر بولسا، ئاياللىرى تۆت ئاي ئون كۈن ئىددەت تۇتۇشى لازىم، ئىددىتى توشقاندىن كېيىن ئۆزلىرى توغرۇلۇق قائىدە بويىچە ئىش قىلسا، سىلەرگە (يەنى شۇ ئاياللارغا ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىلارغا) ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەلىڭلاردىن خەۋەرداردۇر⁽²³⁴⁾. ئىددىتى توشىمىغان ئاياللارغا ئۇلارنى ئالىدىغانلىقىڭلارنى بۇرتىپ ئۆتسەڭلار ياكى بۇنى دىلىڭلاردا يوشۇرۇن تۇتساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئۇلارغا ئېغىز ئاچىدىغانلىقىڭلار اللە غا مەلۇمدۇر، لېكىن ئۇلار بىلەن يوشۇرۇن ۋەدىلىشىپ قويماڭلار، پەقەت (ئاشكارا ئېيتىلسا كىشى خىجىل بولمايدىغان) مۇۋاپىق سۆزنى قىلساڭلار بولىدۇ، ئىددىتى توشمىغىچە ئۇلارنى نىكاھىڭلارغا ئېلىشقا بەل باغلىماڭلار، بىلىڭلاركى، اللە دىلىڭلار-دىكىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭدىن (يەنى اللە نىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ جازانىشتىن) ھەزەر قىلىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (اللەدىن قورقۇپ گۇناھتىن چەكلەنگەنلەرگە) ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)⁽²³⁵⁾.

ئەگەر سىلەر ئاياللىرىڭلارغا يېقىنچىلىق قىلماي ياكى مەھرە تەيىنلىمەي تۇرۇپ ئۇلارنى تالاق قىلساڭلار (يەنى نىكاھىڭلارغا ئالغان ئايال بىلەن بىر يەردە بولمىغان ياكى مەھرەنى مۇئەييەنلەشتۈرمىگەن شارائىتتا) ئۇنى قويۇۋەتسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، لېكىن ئۇنىڭغا مۇتەئە (يەنى بەلگىلىك مىقداردا پۇل-مال) بېرىشىڭلار كېرەك، ئۇلارغا نەرسە بېرىڭلار، باي ئۆز ھالىغا يارىشا، كەمبەغەلمۇ ئۆز ھالىغا يارىشا قائىدە بويىچە بەرسۇن، (بۇ) ياخشى ئادەملەرنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىدۇر^[236]. ئەگەر سىلەر ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى ۋە مەھرە تەيىنلىنىپ بولغاندىن كېيىن تالاق قىلساڭلار، تەيىنلەنگەن مەھرەنىڭ يېرىمىنى بېرىڭلار، ئەمما ئاياللار ئۆتۈنسە (يەنى مەھرەدىن ۋازكېچىپ پۈتۈنلەي ئالمىسا) ياكى نىكاھىنىڭ تۈگۈنى ئۆز ئىلكىدە بولغان ئەرلەر ئۆتۈنسە (يەنى تەيىنلەنگەن مەھرەنىڭ ھەممىسىنى بەرسە)، شۇ بويىچە بىر تەرەپ قىلىش لازىم. سىلەر

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمْ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ
تَقْرَضُوهُنَّ فَرِيضَةً مِّمَّا تَعْتَمِدُونَ عَلَى النِّسَاءِ وَقَدْ كُنْتُمْ
عَلَى الْفَتْورِ قَدْ كُنْتُمْ أَعْيُنًا مَعْرُوفٍ حَقَّ عَلَى الْمُصْطَفِينَ ①
وَأَنْ تَطْلُقْتَهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ قَرَضْتُمْ
لَهُنَّ فَرِيضَةً فَرِيضَتُ مَا قَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَقُولَنَّ أَوْ يَقُولَنَّ
الَّذِي بَيْنَهُمَا عَقْدًا أَتِيكَارَ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبَ لِلشَّقْوَى وَ
لَا تُنْسُوا الْقَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ②
حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ وَقُومُوا لِلَّهِ
قِيَامًا ③ قُلْ خُذُوا حِجَابًا وَأَنْتُمْ كَانْتُمْ كَافِرِينَ ④
اللَّهُ لَمَّا عَلِمْتُ مَا لَمْ تُخَالُفُوا لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ ⑤ وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
مِنْكُمْ بَيِّنَاتٍ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ جُورٌ فِي شَيْءٍ ⑥
أَحْزَنَ عَذَابُهُمْ أَنْ تَكُونَ مِنْكُمْ ⑦ قُلْ جُنَاحٌ عَلَى الَّذِينَ
قَعَلُوا فِي الْأَفْئِينَ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ⑧
وَالْمُطَلَّقَاتُ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقَّ عَلَى الْمُتَّقِينَ ⑨
كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ⑩

ئۆتۈنسەڭلار، (ئۆتۈنگەن ئادەم) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر. ئۆزئارا ئېھسان قىلىشنى ئۈنۈتمۇڭلار. اللە ھەقىقەتەن قىلغان ئەمەللىرىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر^[237]. (بەش) نامازنى بولۇپمۇ نامازدىگەرنى داۋاملاشتۇرۇڭلار (يەنى پۈتۈن شەرتلىرى بىلەن ۋاقىتدا تولۇق ئادا قىلىڭلار)، اللە نىڭ ھۇزۇرىدا (يەنى نامازدا) ئىتائەتمەنلىك بىلەن تۇرۇڭلار^[238]. قورقۇنچتا قالغىنىڭلاردا، پىيادە ياكى ئۇلاغلىق كېتىپ بېرىپ (ناماز ئوقۇڭلار). ئامانلىق تاپقىنىڭلاردا اللە نىڭ سىلەرگە ئۈگەتكىنى بويىچە اللە نى ياد ئېتىڭلار (يەنى قورقۇنچ تۈگىگەندە، اللە نامازنى قانداق ئۆتەشكە ئەمر قىلغان بولسا، تولۇق ئەركانلىرى بىلەن شۇنداق ئۆتەڭلار)^[239]. سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردا ئۆزى ۋاپات بولۇپ ئايالى قېلىپ قالدىغانلار ئۇلارنىڭ (يەنى ئاياللىرىنىڭ) بىر يىلغىچە يېمەك-ئىچمەك، كىيىم-كېچەك بىلەن تەمىنلىنىشىنى، ئۆيىدىن ھەيدەپ چىقىرىلماسلىقىنى ۋەسىيەت قىلىش. ئەگەر (ئاياللىرى) ئۆزلىرى چىقىپ كەتسە، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى توغرىسىدا قىلغان قائىدىلىك ئىشلىرى ئۈچۈن سىلەرگە (يەنى مېھرىنىڭ ئىگىلىرىگە) ھېچ گۇناھ بولمايدۇ اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[240]. تالاق قىلىنغان ئاياللارغا قائىدە بويىچە نەپقە بېرىش لازىم. (ئۇ) تەقۋادارلارنىڭ ئۆتەشكە تېگىشلىك مەجبۇرىيىتىدۇر^[241]. سىلەرنىڭ چۈشىنىشىڭلار ئۈچۈن اللە (ئۆز ئەھكاملىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئايەتلىرىنى سىلەرگە مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ^[242].

ئۇلارغا پەيغەمبىرى ئېيتتىكى، «ئۇنىڭ پادىشاھ-
لىقىنىڭ ئالامىتى شۇكى، سىلەرگە بىر ساندۇق
كېلىدۇ، ئۇنىڭدا رەببىڭلار تەرىپىدىن سىلەرنى
تەسكىن تاپقۇزىدىغان نەرسە ۋە مۇسانىڭ، ھارۇنىنىڭ
تەۋەلىرى قالدۇرۇپ كەتكەن نەرسىلەر (يەنى مۇسانىڭ
ھاسسى، كىيىمى ۋە تەۋرات يېزىلغان بەزى تاختە-
لار) قاچىلانغان بولىدۇ، ئۇنى پەرىشتىلەر كۈتۈرۈپ
كېلىدۇ. ئەگەر (اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىد-
ىغان) بولساڭلار، بۇنىڭدا (يەنى تابۇتنىڭ نازىل
بولۇشىدا) اللە نىڭ تالۇتىنى سىلەرگە پادىشاھلىققا
تاللىغانلىقىغا) ئەلۋەتتە سىلەر ئۈچۈن (روشن)
ئالامەت بار» (248). تالۇت ئەسكەرلىرى بىلەن
(بەيتۇلمۇقەددەستىن) ئايرىلغان چاغدا: «اللە-
سىلەرنى بىر دەريا بىلەن سىنايدۇ، كىمكى ئۇنىڭدىن
ئىچىدىكەن، ئۇ ماڭا تەۋە ئەمەس، كىمكى دەريا
سۈيىنى تېتىمايدىكەن، ئۇ ھەقىقەتەن ماڭا
تەۋەدۇر، ئۇنىڭدىن (ئۇسسۇزلۇقىنى بىرئاز
بېسىش ئۈچۈن) ئىچكەن ئادەم (بۇيرۇققا

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ
سَكِينَةٌ مِّنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ
فَمِمَّا كَانَتْ لَهُمْ فِي ذَلِكَ أَرَاكُنَ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ
فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ
فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَّمْ يَلْمِصْهُ فَاِنَّهُ مِنِّي إِلَّا
مَنِ اغْرَقَ غَرَقَ غَرَقًا ۖ فَمَرَوْا بِهِ إِلَّا طَالُوتَ وَهُوَ فَلَمَّا جَاوَزَ
هُوَ وَآلُوهُ أَتَوْا طَالُوتَ وَكُنَّا عَلَيْهِمْ آيَةً ثُمَّ تَمَارَعَا لَمْ يَمْلِكُوا
وَقَالَ طَالُوتُ إِنَّكُمْ مُّسْلَمُونَ لِلَّهِ وَاللَّهِ ثُمَّ قَالَ قِيلَ لَكَ
عَلَيْكَ وَنَهَىٰ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ مَعَ الْهَيْدَرِ ۖ وَلَمَّا
بَرَزُوا لِلْجَاوِلِ وَجَدُوا قَالًا تَرْتَابًا فَرِغَ عَلَيْهِمْ صَبْرًا وَكَانَتْ
آيَةً فَلَمَّا تَرَاءَىٰ طَالُوتُ الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ فَهَزَمُوهُمْ بِأَمْرِ اللَّهِ
وَقَتْلَ دَاوُدَ جَاوِلَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَكَمَلَهُ مَا
يَشَاءُ وَلَوْ كَرِهَ الْغَالِبُ ۖ بَعْضُهُمْ بَعْضٍ قَتَلُوا
الْأَرْضَ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ۖ تِلْكَ
آيَةُ اللَّهِ تُنْذِرُكُمْ عَلَيْهَا غَتًى وَفَالِكُنِ الْمُرْسَلِينَ ۖ

خىلاپلىق قىلغان بولمايدۇ)» دېدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئازغىنا كىشىدىن باشقا
ھەممىسى ئۇنىڭدىن ئىچتى. تالۇت ۋە ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتقان كىشىلەر دەريادىن
ئۆتكەن چاغدا (دۈشمەننىڭ كۆپلۈكىنى كۆرۈپ قورقۇنچقا چۈشۈپ، ئۇلارنىڭ بىر
پىرقىسى): «بۈگۈن بىز جالۇت ۋە ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى بىلەن ئۇرۇشۇشقا تاقەت كەلتۈرەلمەيمىز»
دېدى. (تالۇتنىڭ تەۋەلىرىدىن) اللە غا مۇلاقات بولۇشقا ئېتىقاد قىلىدىغانلار: «اللە نىڭ
ئىرادىسى بىلەن ئاز جامائە كۆپ جامائە ئۈستىدىن غەلبە قىلىدۇ» دېدى. اللە چىداملىق كۆرسەت-
كۈچلەر بىلەن بىللىدۇر (249). ئۇلار جالۇت ۋە ئۇنىڭ ئەسكەرلىرى بىلەن ئۇچراشقان چاغدا: «پەر-
ۋەردىگارىمىز! قەلبىمىزنى چىداملىقلىق بىلەن تولدۇرغىن، قەدەملىرىمىزنى (ئۇرۇش مەيدانىدا)
ساباتلىق قىلغىن، كاپىر قەۋمگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن» دېدى (250). مۆمىنلەر اللە نىڭ
ئىرادىسى بىلەن كاپىرلارنى مەغلۇپ قىلدى، داۋۇد جالۇتنى ئۆلتۈردى. اللە داۋۇدقا
سەلتەنەتنى، ھېكمەتنى (يەنى پەيغەمبەرلىكنى) بەردى. ئۇنىڭغا خالىغان نەرسىلىرىنى (يەنى پايدىلىق
ئىلىملەرنى) بىلدۈردى. اللە ئىنسانلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسى بىلەن مۇداپىئە قىلىپ تۇرمىسا (يەنى
كۈچلۈك تاجاۋۇزچىغا ئۇنىڭدىنمۇ كۈچلۈك بولغان بىرسىنى ئاپىرىدە قىلمىسا) ئىدى، يەر يۈزى
ئەلۋەتتە پاستاغا ئايلىناتتى (يەنى خارابىلىققا يۈزلەنەتتى)، لېكىن اللە (يامانلىقنى ئۈستۈنلۈككە ئىگە
قىلماسلىق بىلەن) پۈتۈن جاھان ئەھلىگە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (251). بۇ اللە نىڭ
ئايەتلىرىدۇركى، ئۇنى بىز ساڭا توغرا رەۋىشتە ئوقۇپ بېرىمىز. (ئى مۇھەممەد!) سەن
ئەلۋەتتە (اللە نىڭ دەۋىتىنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن) پەيغەمبەرلەرنىڭ بىرسەن (252).

(ئۈچىنچى پارە)

ئەنە شۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىنى بەزىسە-
دىن ئۈستۈن قىلدۇق؛ **اللە** ئۇلارنىڭ
بەزىسى (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالام) بىلەن سۆز-
لەشتى ۋە بەزىسىنىڭ (يەنى مۇھەممەد ئەلەي-
ھىسسالامنىڭ) دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈردى.
مەريەم ئوغلى ئىساغا (ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈ-
رۈش، گاجىلارنى، بەرەس كېسىلىنى ساقايتىشقا
ئوخشاش) روشەن مۆجىزىلەرنى ئاتا قىلدۇق.
ئۇنى روھۇلقۇدۇس (يەنى جىبرىئىل ئەلەي-
ھىسسالام) بىلەن كۈچلەندۈردۇق. ئەگەر **اللە**
خالغان بولسا ئىدى، ئۇلاردىن كېيىن كەلگەن
ئۆمىمەتلەر ئۇلارغا روشەن دەلىللەر كەلگەن-
دىن كېيىن ئۆزئارا ئۇرۇشماس ئىدى، لېكىن
ئۇلار ئىختىلاپ قىلشتى، بەزىسى ئىمان ئېيتتى،

بەزىسى كاپىر بولدى. ئەگەر **اللە** خالغان بولسا ئىدى، ئۇلار ئۆزئارا ئۇرۇشماس
ئىدى، لېكىن **اللە** خالىغىنىنى قىلدۇ (253). ئى مۆمىنلەر! سودا-سېتىق، دوستلۇق
ۋە (**اللە** نىڭ ئىززىتى) شاپائەت بولمايدىغان كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) يېتىپ
كېلىشتىن بۇرۇن، سىلەرگە بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن مال-مۈلۈكلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا)
سەرپ قىلىڭلار. كۇفرانى نېمەت قىلغۇچىلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچىلاردۇر (254). بىر
اللە دىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر؛ **اللە** ھەمىشە تىرىكتۇر، ھەممىنى ئىدارە قىلىپ
تۇرغۇچىدۇر؛ ئۇ مۈگدەپ قالمايدۇ، ئۇنى ئۇيقۇ باسمايدۇ؛ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى
ھەممە نەرسە **اللە** نىڭ (مۈلكى) دۇر؛ **اللە** نىڭ رۇخسىتىسىز كىمۇ **اللە** نىڭ ئالدىدا
شاپائەت قىلالايدۇ؛ **اللە** ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى (يەنى دۇنيادا قىلغان)، كەينىدىكى
(يەنى ئۇلار ئۈچۈن ئاخىرەتتە تەييارلىغان) ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىلىپ تۇرىدۇ؛
ئۇلار **اللە** نىڭ مەلۇماتىدىن (**اللە**) ئۇلارغا بىلدۈرۈشنى خالغان نەرسىلەردىن (يەنى پەيغەم-
بەرلەرنىڭ تىلى ئارقىلىق بىلدۈرگەن نەرسىلەردىن) باشقا ھېچ نەرسىنى بىلمەيدۇ، **اللە** نىڭ
كۈرسى (مەلۇماتى) ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. ئاسمان-زېمىننى ساقلاش
ئۇنىڭغا ئېغىر كەلمەيدۇ. ئۇ يۇقىرى مەرتىۋىلىكتۇر، ھەممىدىن ئۇلۇغدۇر (255). دىندا (ئۇنىڭغا
كىرىشكە) زورلاش يوقتۇر، ھىدايەت گۇمراھلىقتىن ئېنىق ئايرىلدى، كىمكى تاغۇت (يەنى **اللە** دىن
باشقا بارچە مەبۇد) نى ئىنكار قىلىپ، **اللە** غا ئىمان ئېيتىدىكەن، ئۇ سۇنئىي، مەھكەم تۇتقۇن تۇتقان
بولدۇ، **اللە** (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (256).

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ
مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ رَجَبًا وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ
مَرْيَمَ الْبَنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتُلُوا
الَّذِينَ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ مِنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَكِنْ لَخُتَفُوا
فِيهِمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتُلُوا
وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا
مِمَّا تَرَىٰ أَفْعَامًا مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ بِيَوْمٍ لَا يَبْرَأُ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا
شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ
الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي
الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا
شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ
الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي قَدْ تَنَزَّلَ فِي الرُّسُلِ مِنْ
الْبَنِي إِسْرَءِيلَ يَكْفُرُ بِالْطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝

اللَّهُ وَلِكَ الْدِّينُ أَمَّا يُعْرِجُكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
 وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ الظَّالِمُونَ يُخْرِجُوكُم مِّنَ النُّورِ
 إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝
 أَلَمْ نَكْرِ إِلَى اللَّهِ نَحْمَدُكُم بِرَبِّهِ أَنْ أَشَاءَ اللَّهُ
 الْمُلْكُ أَذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَأَنَا
 أَمْحِي وَأَمْيْتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ
 الْمَشْرِقِ فَأْتِي بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ
 لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝ وَأَكَانَ فِي مَرْعَىٰ قَرْيَةٍ وَ
 فِي حَاوِيَةٍ عَلَىٰ غُرُوبٍ قَالَ آلُ بَيْتٍ لِّهَٰذَا إِلَهُهُ يُعَدُّ
 مَوْتُهَا قَتَامًا ۖ إِنَّ اللَّهَ مَانِعٌ لَهُمْ مِّنْ مَّوْتِهِمْ قَالَتْ
 قَالَتْ كَيْفَ يُؤْمَرُ بِوَيْعٍ قَوْمٍ بَلْ يَكُونُ مَانِعٌ
 عَلَيْهِمْ قَانِظٌ ۖ أَلَمْ نَكُنْ لَهُمْ تَبَشِيرًا وَنَذِيرًا
 إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَلَقَدْ جَعَلْنَا لَيْلَةَ الْفِتْنَةِ ۖ وَأَنْظَرْنَا
 إِلَىٰ عَذَابٍ كَبِيرٍ ۖ فَتَبَيَّنَ لَهُمْ سُبُطُهَا تَبَيَّنَ
 لَهُ ۖ قَالَ أَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

اللە مۆمىنلەرنىڭ ئىگىسىدۇر، ئۇلارنى (كۆڭۈرلۈك) زۇلمىتىدىن (ئىماننىڭ) يورۇقلۇقىغا چىقىرىدۇ؛ كاپىرلارنىڭ ئىگىسى شەيتاندۇر، ئۇلارنى (ئىمان-نىڭ) يورۇقلۇقىدىن (گۇمراھلىقنىڭ) قاراڭغۇلۇقىغا چىقىرىدۇ. ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (257). پەرۋەردى-گار تۇغرىسىدا ئىبراھىم بىلەن مۇنازىرىلەش-كەن، اللە نىڭ ئاتا قىلغان پادىشاھلىقى ئۇنى ئىبراھىم بىلەن مۇنازىرىلىشىشكە ئېلىپ كەلگەن ئادەم (يەنى نەمرۇد) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئەينى زاماندا ئىبراھىم (اللە نىڭ بارلىقىغا دەلىل كۆرسىتىپ): «مېنىڭ پەرۋەردىگارم (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرەلەيدۇ، (تىرىكنى) ئۆلتۈرەلەيدۇ» دېدى. ئۇ: «مەنمۇ (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرەلەيمەن، (تىرىكنى) ئۆلتۈرەلەيمەن» دېدى (نەمرۇد ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغان ئىككى ئادەمنى چاقىرتىپ كېلىپ بىرسىنى ئۆلتۈردى، بىرسىنى قويۇپ بەردى). ئىبراھىم

(نەمرۇدنىڭ بۇنداق ھاماقەتلىكىنى كۆرۈپ): «اللە ھەقىقەتەن كۈننى شەرقتىن چىقىرايلىدۇ، (خۇدالىق دەۋاسى قىلىدىغان بولساڭ) سەن ئۇنى غەربتىن چىقىرىپ باققىن» دېدى. (بۇنداق پاكىت ئالدىدا) كاپىر ئېغىز ئاچالماي قالدى. اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ (258). ياكى سەن تام، ئۆگزىلىرى يىقىلىپ ۋەيران بولغان (خاراۋە) شەھەر (يەنى بەيتۇلمۇققەدەس) دىن ئۆتكەن كىشىنى (يەنى ئۆزەيرىنى) كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇ (ئەجەبلىنىپ): «اللە بۇ شەھەرنىڭ ئۆلگەن ئاھالىسىنى قانداق تىرىلدۈرەر؟» دېدى. اللە ئۇنى يۈز يىل ئۆلۈك ھال-تىدە تۇرغۇزۇپ ئاندىن (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن) تىرىلدۈردى. اللە (پەرىشتە ئارقىلىق) ئۇنىڭدىن: «(بۇ ھالەتتە) قانچىلىك تۇردۇڭ؟» دەپ سورىدى. ئۇ: «بىر كۈن ياكى بىر كۈنگە يەتمەيدىغان ۋاقىت تۇردۇم» دېدى. اللە ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، (تولۇق) 100 يىل تۇردۇڭ! يېمەك ئىچمىڭگىگە قارىغىنكى، بۇزۇلمىغان؛ ئېشىكىڭگە قارىغىنكى (ئۇنىڭ سۆڭەكلىرى چىرىپ كەتكەن). (ساخا يۇقىرىقىدەك ئادەتتىن تاشقىرى ئىشلارنى قىلغانلىقىمىز) سېنى بىز كىشىلەرگە (قۇدرىتىمىزنىڭ) دەلىلى قىلىش ئۈچۈندۇر. بۇ سۆڭەك-لەرگە قارىغىنكى، ئۇنى قانداق قۇراشتۇرمىز، ئاندىن ئۇنىڭغا گۆش قوندۇرمىز. (يۇقىرىقى ئىشلار) ئۇنىڭغا ئېنىق بولغان چاغدا (يەنى ئۇ روشەن مۆجىزىلەرنى كۆرگەن چاغدا)، ئۇ: «مەن اللە نىڭ ھەممە نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى بىلىم» دېدى (259).

ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارم، ئۆلۈك-
لەرنى قانداق تىرىلدۈرىدىغانلىقىنى ماڭا كۆرسەت-
كىن» دېدى. اللە «ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرەلەيدى-
غانلىقىمغا» ئىشەنمىدىڭمۇ؟» دېدى. ئىبراھىم:
«ئىشەندىم، لېكىن كۆڭلۈم (تېخىمۇ) قارار تاپسۇن
ئۈچۈن (كۆرۈشنى تەلەپمەن)» دېدى. اللە
ئېيتتى: «قۇشتىن تۈتتى ئالغىن، ئۇلارنى ئۆزەڭگە
توپلىغىن (يەنى ئۇلارنى پارچىلاپ گۆشلىرى بىلەن
پەيلىرىنى ئارىلاشتۇرغىن)، ئاندىن ھەر بىر
تاغقا ئۇلاردىن بىر بۆلۈكنى قويغىن، ئاندىن
ئۇلارنى چاقىرغىن، سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇلار
چاپىپان كېلىدۇ». بىلگىنىكى، اللە غالبىتۇر،
ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (260). اللە نىڭ
يولىدا پۇل-مېلىنى سەرپ قىلغانلارنىڭ (سەرپ
قىلغان نەرسىسى يەرگە تېرىلىپ) يەتتە باشاق
چىقارغان، ھەر باشقىدا 100 دان تۇتقان بىر دانغا
ئوخشايدۇ * . اللە خالىغان بەندىسىگە ھەسسە-

وَاذْ قَالِ اٰیُّهُمْ رَبُّ اَرْنٰی كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰی قَالِ اَوَلَمْ
تُؤْمِنُ قَالِ بَلْ وَلٰكِنْ یَظُنُّوْنَ قُلُوبِیْ قَالِ فَخُذْ اَرْبَعَةً
مِّنَ الطَّیْرِ فَصْنُفْهُنَّ اِلَیْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰی كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ
جُزْءًا مِّنَ الذَّهَبِ ثُمَّ یَأْتِیَنَّكَ سَعِیًا وَاَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَزِیْزٌ
حَكِیْمٌ مِّثْلُ الَّذِیْنَ یُفْقَهُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ
كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْ تَحْمِلَتْ سَعِیَةً سَابِلٌ فِیْ كُلِّ سَبْلٍ لَّوْ اِنَّهٗ حَكِیْمٌ
وَاللّٰهُ یُضِعُّ الْمِیْسَةَ اِلَیْكَ وَاللّٰهُ وَاَسْمٰی عَلَیْهِمُ الَّذِیْنَ
یُفْقَهُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِی سَبِیْلِ اللّٰهِ ثُمَّ لَا یُفْقَهُوْنَ اَنْفُسَهُمْ
مِمَّا وُلَا اَدٰی اَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَاَذْخَرُوا عَلَیْهِمْ
وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ ۝ كَوْلْ مَعْرُوفٌ وَمَعْرُوفٌ لَا تُؤْتِیْهِمْ صَدَقٰتِ
یَتَّبِعُوْا اَدٰی وَاللّٰهُ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ۝ یٰۤاَيُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا
تَبْتَغُوا مِمَّا فِیْكُمْ بِالْحَبِّ وَالْاَرَاكِ كَالَّذِیْ یُفِیْضُ مَالَهُ
رِثًاۤا لِّاٰتِیْسٍ وَلَا یُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
صَفْوَانٍ عَلَیْهِ تَرَابٌ فَاَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَ صَدْرَ الَّذِیْ یُؤْتِیْهِ
عَلٰی شٰیْءٍ مِّمَّا كَسَبَ وَاَللّٰهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الْكَافِرِیْنَ ۝

لەپ ساۋاب بېرىدۇ. اللە نىڭ مەرھەمەتى (چەكلىك ئەمەس) كەڭدۇر (اللە مال سەرپ قىلغۇچىنىڭ
نىيىتىنى بىلگۈچىدۇر) (261). پۇل-مېلىنى اللە يولىدا سەرپ قىلىدىغان، ئارقىسىدىن ئۇنىڭغا
مىننەت قىلمايدىغان ۋە (خەير-ساخاۋىتىگە ئېرىشكەنلەرنى) رەنجىتمەيدىغان كىشىلەر
پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب تاپىدۇ، ئۇلارغا (قىيامەت كۈنى) قورقۇنچ ۋە غەم-
قاينغۇ بولمايدۇ (262). ياخشى سۆز ۋە كەچۈرۈش كېيىن ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان سەدىقىدىن
ئەۋزەلدۇر. اللە (بەندىلەرنىڭ سەدىقىسىدىن) بىھاجەتتۇر، ھەلىمدۇر (يەنى
ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ) (263). ئى مۇمىن-
لەر! پۇل-مېلىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان، اللە غا ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرمەيدىغان كىشى (نىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار
قىلىۋەتكىنىگە) ئوخشاش، بەرگەن سەدىقەڭلارنى مىننەت قىلىش ۋە ئەزىيەت
يەتكۈزۈش بىلەن بىكار قىلىۋەتمەڭلار. بۇنداق (پۇل-مېلىنى باشقىلارغا
كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلىدىغان) ئادەم خۇددى ئۈستىگە توپا-چاڭ
قونۇپ قالغان، قاتتىق يامغۇردىن كېيىن (يۇيۇلۇپ) بۇرۇنقىدەك بولۇپ
قالغان سىلىق تاشقا ئوخشايدۇ. ئۇلار قىلغان ئەمەللىرى ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ھېچ-
قانداق ساۋابقا ئىگە بولالمايدۇ. اللە كاپىر قەۋمىنى ھىدايەت قىلمايدۇ (264).

* بۇ، خۇدا ئۈچۈن سەرپ قىلىنغان پۇل - مالنىڭ ساۋابىنىڭ ھەسسىلەپ كۆپ بولىدىغانلىقىغا ماسال.

ماللارنى الله نىڭ رازىلىقىنى تىلەش ۋە نەپسە-لىرىنى (سەدىقە-ئېھسانغا) ئادەتلەندۈرۈش يۈزدە-سىدىن سەرپ قىلىدىغانلار ئېگىزلىككە جايلاشقان، قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن بولسا مېۋىسى ئىككى ھەسسە كۆپ بولىدىغان، قاتتىق يامغۇردىن بەھرىمەن بولمىسا شەبنەم بىلەنمۇ قانسىدىغان (يەنى قايسى ھالدا بولسۇن مېۋە بېرىدىغان) بىر باغقا ئوخشايدۇ (دېمەك، بۇنداق خەير-ساخاۋەتلىك ئادەم مېلى كۆپ بولسا كۆپكە يارىشا، ئاز بولسا ئازغا يارىشا بېرىدۇ). الله قىلغان ئەمەللىكلارنى كۆرۈپ تۇرغۇ-چىدۇر ^[265]. ئاراڭلاردا كىمۇ ياقىتۇرسۇنكى، ئۇنىڭ خورمىلىق، ئۈزۈملۈك، ئاستىدىن ئېرىقلار ئېقىپ تۇرىدىغان، مېۋىلەرنىڭ ھەممە خىللىرى بولغان بىر بېغى بولسۇن، ئۇنىڭ ئۆزى قېرىپ قالغان، بالىلىرى ئۇششاق بولۇپ، (بۇ باغ) ئوت ئېلىپ

كەلگەن بىر قارا بوراندا كۆيۈپ كەتسۇن. سىلەرنىڭ ئويلىنىشىڭلار ئۈچۈن، الله سىلەرگە ئايەت-لىرىنى شۇنداق (گۈزەل مىسال بىلەن) بايان قىلىدۇ (يەنى پۇل-مېلىنى رىيا ئۈچۈن سەرپ قىلغان ياكى باشقىلارغا رەنجىتىش، مىننەت قىلىش بىلەن سەرپ قىلغان ئادەم ساۋابىنى ئەڭ موھتاج تۇرۇقلۇق يوقىتىپ قويغان بولىدۇ) ^[266]. ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئېرىشكەن نەرسىلەرنىڭ ۋە بىز سىلەرگە زېمىندىن چىقىرىپ بەرگەن نەرسىلەر (يەنى ئاشلىقلار، مېۋىلەر) نىڭ ياخشى-لىرىدىن سەدىقە قىلىڭلار؛ ئۆزەڭلارمۇ پەقەت كۆزۈڭلارنى يۇمۇپ تۇرۇپ ئالىدىغان ناچارلىرىنى ئىلغاپ سەدىقە قىلماڭلار. بىلىڭلاركى، الله (بۇنداق سەدىقەڭلاردىن) بەھاجەتتۇر، ھەمدىگە لايىقتۇر ^[267]. شەيتان سىلەرنى پېقىرلىقتىن قورقىتىدۇ، يامان ئىشلارغا (يەنى بېخىللىققا، زاكات بەرمەسلىككە) بۇيرۇيدۇ؛ الله سىلەرگە ئۆز مەغپىرىتىنى ۋە پەزىلىنى ۋەدە قىلىدۇ. الله نىڭ مەر-ھەمىتى كەڭدۇر، ئۇ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ^[268]. ھېكمەتنى (يەنى ياخشى ئەمەلگە يېتەكلەي-دىغان پايدىلىق ئىلىمنى) خالىغان بەندىسىگە ئاتا قىلىدۇ؛ ھېكمەت ئاتا قىلىنغان ئادەمگە كۆپ ياخشىلىق ئاتا قىلىنغان بولىدۇ. پەقەت ئەقىللىق ئادەملەرلا بۇنىڭدىن پەندە-نەسىھەت ئالىدۇ ^[269].

وَمِمَّنْ أَلَيْنَ يَفْقَهُونَ أَمْوَالَهُمْ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَ
تَحِيُّاتٍ إِلَى الْبَنِيهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ
فَآتَتْ أُكُلَهَا ضَعْفَيْنِ فَإِنِ أَفْرِغَ عَلَيْهَا وَابِلٌ فَطُلَّتْ ۖ وَاللَّهُ
يَسَاءَلْعَمَلُونَ بِمَا يُعْمَلُونَ يَوْمَهُدَّ أَذُنَ كَلْبٍ مُّكْنَنٍ ۚ جَنَّةُ مَعِينٍ
تَحِيٍّ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ فِيهَا مِنْ كُلِّ
الشَّجَرِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّتٌ ضَعَفَاءُ فَأَصَابَهَا
إِغْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ ۚ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ
الآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
طَوَّابِينَ مَا كُنْتُمْ وَمِنَ الْأَرْضِ ۚ وَمِنَ الْأَرْضِ وَلَا
تَعْمَلُوا الْفِتْنَةَ مِنْهُ تَتَفَقَهُونَ ۚ وَلَسْتُمْ بِأَخِيَارَ إِلَّا
أَن تَعْمَلُوا فِيهِ ۚ وَعَالَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝
الَّذِينَ يَبْدُونَ الْفُقَرَاءَ وَيَأْمُرُهُمْ بِالْفَحْشَاءِ ۚ وَاللَّهُ
يَبْدُوهُمْ أَفْعَارًا مِنْهُ ۚ وَفَضْلُ اللَّهِ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝
يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ۚ وَلَا يُولُوا الْأَلْبَابَ ۝

نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار ياكى (اللە نىڭ يولىدا) نېمىنى ۋەدە قىلماڭلار، اللە ئۇنى ھەقىقەتەن بىلىپ تۇرىدۇ. زالىملار (يەنى زاكاتنى مەنئى قىلغۇچىلار ياكى پۇل-مېلىنى گۇناھ ئىشلارغا سەرپ قىلغۇچىلار) غا ھېچ-قانداق مەدەتكار چىقمايدۇ (270). سەدىقنى ئاشكارا بەرسەڭلار، بۇ ياخشىدۇر؛ ئەگەر ئۇنى مەخپىي بەرسەڭلار ۋە يوقسۇللارغا بەرسەڭلار، تېخىمۇ ياخشىدۇر. بۇ، سىلەرنىڭ بەزى گۇناھلىرىڭلارغا كەفەرەت بولىدۇ. اللە سىلەر-نىڭ قىلغان ئەمەلىڭلاردىن خەۋەرداردۇر (271). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى ھىدايەت قىلىش سېنىڭ مەسئۇلىيىتىڭ ئەمەس (ساڭا تاپشۇ-رۇلغان ۋەزىپە پەقەت كىشىلەرگە اللە نىڭ

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ شَيْءٍ
فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهَا وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ۝
إِنْ تَبَدُّوا لِمَنْ تَدْعُو فَإِنَّمَا يَدْعُوهُمْ إِلَى
تُبُّوهُمْ وَالْفَقْرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيَكْبُرُ عَنْكُمْ
مَنْ سَيَأْتِيكُمْ وَاللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝ لَيْسَ
عَلَيْكُمْ هُدُودُهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا
تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَا يُنْفِقْكُمْ وَمَا تَنْفِقُونَ إِلَّا
إِتِّعَاءً وَجِهَ اللَّهُ وَمَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفِّ إِلَيْكُمْ
وَأَنْتُمْ لَا تَنْظُرُونَ ۝ لِلْفَقْرَاءِ الَّذِينَ أَحْصَرُوا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ
الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ النَّعْتِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ
لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ الْعَاكَفًا وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ
فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ۝ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ
يَاكْبُرُ وَاللَّهُ سَرِيعٌ ۝ وَلَا تَنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ
عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا تَخَفُوا عَلَيْهِمْ وَلَا تَهْجُرُوهُمْ ۝

ۋەسىنى يەتكۈزۈشتۈر). لېكىن اللە خالىغان بەندىسىنى ھىدايەت قىلىدۇ. مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، ئۇ ئۆزەڭلارنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر، سىلەر پەقەت اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈنلا خەير-ئېھسان قىلىسىلەر (يەنى خەير-ئېھسانىڭلار ئۈچۈن اللە نىڭ رازىلىقىدىن باشقىنى كۆزدە تۇتماڭلار). مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، سىلەرگە ئۇنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، سىلەرگە زۇلۇم قىلمايدۇ (يەنى قىلغان ياخشى ئەمەلىڭلارنىڭ ساۋابى كېمەيتىلمەيدۇ) (272). ئۆزىنى اللە يولسىغا ئاتىغان، (تىرىكچىلىك قىلىش ئۈچۈن) يىراق جايلارغا بارالمايدىغان يوقسۇللارغا خەير-ئېھسان قىلىشى كېرەك. ئەھۋالنى ئۇقىمىغانلار، ئۇلارنىڭ نەرسە تىلىمىگە ئىلىكىلىرىگە قاراپ، ئۇلارنى باي دەپ گۇمان قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ چىرا-مىدىن تونۇپىسەن، ئۇلار كىشىلەرگە چاپلىشىۋېلىپ تىلەمچىلىك قىلمايدۇ. مېلىڭلاردىن نېمىنى خەير-ئېھسان قىلماڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئۇنى بىلگۈچىدۇر (273). ماللىرىنى كېچە-كۈندۈز (يەنى ھەممە ۋاقىت)، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا خەير-ئېھسان قىلىدىغانلار پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب تاپىدۇ، ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قورقۇنچ ۋە غەم-قايغۇ بولمايدۇ (274).

ئى مۆمىنلەر! مۇددەت بەلگىلەپ ئۆزئارا قەرز بېرىشەڭلار، ئۇنى (ھۆججەت قىلىپ) يېزىپ قويۇڭلار، ئاراڭلاردىكى خەت بىلىدىغان كىشى ئۇنى (كەم-زىيادە قىلماي) ئادىللىق بىلەن يازسۇن، خەت بىلىدىغان كىشى (اللە ئۇنىڭغا بىلدۈرگەندەك توغرىلىق بىلەن يېزىشنى) رەت قىلمىسۇن، ئۇ يازسۇن، زىممىسىدە باشقىلارنىڭ ھەقىقى بولغان ئادەم (يازىدىغان كىشىگە) ئېيتىپ بەرسۇن، (قەرز-دار) پەرۋەردىگارى اللەدىن قورقسۇن، قەرز ئالغان نەرسىدىن ھېچنەمىنى كېمەيتىۋەتمىسۇن، ئەگەر قەرز ئالغۇچى ئادەم ئەخمەق (يەنى خۇددىن، ئەقىلسىز، ئىسراپخور) ياكى ئاجىز (يەنى كىچىك بالا ياكى بەكمۇ قېرى) بولسا، ياكى (گەپ قىلالا-ماسلىقى، گاجىلىقى، كېكەچلىكى تۈپەيلىدىن) ئۆزى ئېيتىپ بېرەلمىسە، ئۇنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى

ئادەم ئادىللىق بىلەن ئېيتىپ بەرسۇن، سىلەر ئەر كىشىلاردىن ئىككى كىشىنى گۇۋاھلىققا تەكلىپ قىلىڭلار؛ ئەگەر ئىككى ئەر كىشى يوق بولسا، سىلەر (ئادالىتىگە، دىيانىتىگە) رازى بولىدىغان كىشىلەردىن بىر ئەر، ئىككى ئايالنى گۇۋاھلىققا تەكلىپ قىلىڭلار، بۇ ئىككى ئايالنىڭ بىرىنى ئۇنتۇپ قالسا، ئىككىنچىسى ئېسىگە سالدۇ. گۇۋاھچىلار (گۇۋاھلىققا) چاقىرىلغان ۋاقتىدا (گۇۋاھ بولۇشتىن) باش تارتىمىسۇن. قەرز مەيلى ئاز بولسۇن، مەيلى كۆپ بولسۇن، ئۇنى قايتۇرۇش ۋاقتى بىلەن قوشۇپ يېزىشتىن ئېرىنمەڭلار. اللە نىڭ نەزىرىدە (يەنى ھۆكىمدە)، بۇ ئەڭ ئادىللىق ۋە ئەڭ ئىسپاتلىقتۇر (يەنى گۇۋاھلىقنىڭ ئۇنتۇلماسلىقىنى ئەڭ ئىسپاتلىغۇچىدۇر)، گۇمانلانما-ماسلىقىڭلارغا ئەڭ يېقىندۇر. لېكىن ئاراڭلاردا قىلىشقان قولىمۇقۇل سودىدا ھۆججەت يازماساڭلارمۇ ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. ئۆزئارا سودا قىلىشقان ۋاقىتلىرىڭلاردا گۇۋاھچى تەكلىپ قىلىڭلار، پۈتۈنچىگىمۇ، گۇۋاھچىگىمۇ زىيان يەتكۈزۈلمىسۇن؛ ئەگەر زىيان يەتكۈزسەڭلار گۇناھ ئۆتكۈزگەن بولىسىلەر، اللە نىڭ (ئەمرىگە ۋە نەھىسىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار، اللە سىلەرگە ئۆگەتدۇ (يەنى سىلەرگە ئىككىلا دۇنيادا پايدىلىق بولغان ئىلىمنى بېرىدۇ)، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر [282].

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاَلْتُمُوا وَلِيًّا وَلْيَكُنْ كَاتِبًا بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتْلِ اللَّهُ رُكُوعًا وَلَا يَبْسُ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ الشَّاهِدَاتِ أَنْ تَقُولَ إحَدُهُمَا قَوْلَ الْآخَرِ وَلَا تَأْبَ الشَّاهِدَاتُ إِذَا دَاخَمَا دُخْوَانًا وَلَا تَسْمَعُوا أَنْ تَكُنَّ رُكُوعًا صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَحَدِهِمَا فَلْيُقْضِ عِنْدَ اللَّهِ وَاقُومُوا لِلشَّهَادَةِ وَأَدُوا الْأَلَا تَرَأَوْنَ أَنَّ تَكُونُ بِنَاءً مَخَافَةً تَدِيرُونَ وَهَذَا بَيْنَكُمْ فَكَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَعْلَمُوا وَأَشْهَدُوا وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُ وَلَكُمْ عَلَيْكُمْ كَاتِبٌ وَلَا تَسْهَوْنَ أَنْ تَقُولُوا فَإِنَّهُ مَبْغُوتٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝



ئەگەر سىلەر سەپەر ئۈستىدە بولۇپ، خەت يازالايدىغان ئادەمنى تاپالماساڭلار، بۇ چاغدا (قەرز ھۆججىتى يېزىپ بېرىشنىڭ ئورنىغا) گۆرۈ قويىدىغان نەرسىنى تاپشۇرساڭلار بولىدۇ؛ ئاراڭلاردا بىرىڭلار بىرىڭلارغا ئىشىنىپ ئامانەت قويسا، ئۇ چاغدا ئامانەتنى ئالغۇچى ئادەم ئامانەتنى تاپشۇرسۇن (يەنى قەرز بەرگۈچى قەرز ئالغۇچىغا ئىشىنىپ ئۈنىڭدىن بىر نەرسىنى گۆرۈ ئالمىسا، قەرزدار قەرزنى دېيىشكەن ۋاقتىدا قايتۇرسۇن)، (قەرزدار ئامانەتكە رىئايە قىلىشتا) پەرۋەردىگار بىدىن قورقسۇن. گۇۋاھلىقنى يوشۇرماڭلار، كىمكى ئۇنى يوشۇرىدىكەن، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ دىلى گۇناھكار بولىدۇ. اللە قىلمىشڭلارنى تامامەن بىلگۈچىدۇر⁽²⁸³⁾. ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى شەيئىلەر (ئىگىدارچىلىق قىلىش جەھەتتە تىن بولسۇن، تەسەررۇپ قىلىش جەھەتتە تىن بولسۇن) اللەنىڭ ئىلكىدۇر. دىلىڭلاردىكى (يامانلىقنى) مەيلى ئاشكارا قىلىڭلار، مەيلى يوشۇرۇڭلار،

ئۇنىڭ ئۈچۈن اللە سىلەردىن ھېساب ئالىدۇ. اللە خالىغان كىشىگە مەغپىرەت قىلىدۇ، خالىغان كىشىگە ئازاب قىلىدۇ. اللە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر⁽²⁸⁴⁾. پەيغەمبەر پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان كەلتۈردى، مۆمىنلەرمۇ ئىمان كەلتۈردى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى اللەغا ۋە اللەنىڭ پەرشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان كەلتۈردى. (ئۇلار) «اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنىڭ ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ، بەزىسىگە ئىمان ئېيتماي قالمايمىز)» دەيدۇ. ئۇلار: «بىز (دەۋىتىڭنى) ئاڭلىدۇق ۋە (ئەمرىڭگە) ئىتائەت قىلدۇق، پەرۋەردىگار بىز، مەغپىرىتىڭنى تىلەيمىز، ئاخىر ياندىغان جايمىز سېنىڭ دەرگاھىڭدۇر» دەيدۇ⁽²⁸⁵⁾. اللە ھېچكىمنى تاقىتى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ. كىشىنىڭ قىلغان ياخشىلىقى (نىڭ ساۋابى) ئۆزىگىدۇر، يامانلىقى (نىڭ جازاسى) مۇئەزگىدۇر. (ئۇلار) «پەرۋەردىگار بىز! ئەگەر بىز ئۇنتۇساق ياكى خاتالاشاق (يەنى بىز ئۇنتۇش ياكى سەۋەنلىك سەۋەبىدىن ئەمرىڭنى تولۇق ئورۇنلىيالمىساق)، بىزنى جازاغا تارتىمىغىن. پەرۋەردىگار بىز! بىزدىن ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگەننىڭگە ئوخشاش بىزگە ئېغىر يۈك يۈكلىمىگەن (يەنى بىزنى قىيىن ئىشلارغا تەكلىپ قىلمىغىن)، پەرۋەردىگار بىز! كۈچىمىز يەتمەيدىغان نەرسىنى بىزگە تارتىمىغىن، بىزنى كەچۈرگەن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، بىزگە رەھم قىلغىن، سەن بىزنىڭ ئىگىمىز سەن، كاپىر قەۋمگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگەن» دەيدۇ⁽²⁸⁶⁾.

3- سۈرە ئال ئىمران

مەدىنىدە نازىل بولغان، 200 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىنى، لام، مەم^[1]. اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، اللە (ھەمىشە) تىرىكتۇر، مەخ-
لۇقاتنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[2]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆزىدىن ئىلگىرىكى كىتابلارنى تەستىق قىل-
غۇچى ھەق كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) (اللە) ساڭا نازىل قىلدى. ئىلگىرى، كىشىلەرگە يول كۆرسەت-
كۈچى قىلىپ تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى نازىل قىلغان ئىدى^[3]. ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى كىتابنى (يەنى بارلىق ساماۋى كىتابلارنى) نازىل قىلدى. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ.

اللە غالىبتۇر، (يامانلارنى) جازالىغۇچىدۇر^[4]. شۈبھىسىزكى، ئاسمان ۋە زېمىندىكى ھېچ نەرسە اللە غامەخىپى ئەمەس^[5]. ئۇ سىلەرنى بەچچىداندالاردا (يەنى ئاناڭلارنىڭ قورسىقىدىكى چېغىڭلاردا) ئۆزى خالىغان شەكىلگە كىرگۈزىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[6]. (ئى مۇھەممەد!) ئۇ (اللە) ساڭا كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدى. ئۇنىڭدا مەھكەم (يەنى مەنىسى ئوچۇق) ئايەتلەر باركى، ئۇلار كىتابىنىڭ (يەنى پۈتۈن قۇرئاننىڭ) ئاساسدۇر؛ يەنە باشقا مۇتەشابىھ (يەنى مەنىسى مۇئەييەن ئەمەس) ئايەتلەر باردۇر. دىللىرىدا ئەگرىلىك بار (يەنى گۇمراھلىققا مايىل) كىشىلەر پىتنە قوزغاش ۋە ئۆز رايى بويىچە مەنە بېرىش ئۈچۈن، مۇتەشابىھ ئايەتلەرگە ئەگىشىدۇ (يەنى مۇتەشابىھ ئايەتلەرنى ئۆز نەپسى خاھىشى بويىچە چۈشەندۈرىدۇ). بۇنداق ئايەتلەرنىڭ (ھەقىقىي) مەنىسىنى پەقەت اللە بىلىدۇ. ئىلىمدا توشقانلار ئېيتىدۇ: «ئۇنىڭغا ئىشەندۇق، ھەممىسى پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن نازىل بولغان. (بۇنى) پەقەت ئەقىل ئىگىلىرىلا چۈشىنىدۇ^[7]. پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى ھىدايەت قىلىشىڭىز كېيىن دىللىرىمىزنى توغرا يولدىن بۇرۇۋەتسىڭىز، بىزگە دەرگاھىڭىزدىن رەھمەت بېغىشلىغىن. شۈبھىسىزكى، سەن (بەندىلىرىڭگە ئانالارنى) بەكمۇ بېغىشلىغۇچىسىڭ^[8].

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اَكْرَمَ الْوَحْیَ الْقَدِیْمَ ۝ نَزَلَ عَلَیْكَ الْكِتَابُ
یَا اَحْمَدُ مَصْدَقًا لِّمَا بَیْنَ یَدَیْهِ وَانْزَلَ الْغُورَةَ وَالْاُحْشٰی
مِنْ قَبْلِ هٰذِیْ لِّلنَّاسِ وَانْزَلَ الْفُرْقَانَ اِنَّ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا
یَا لَیْلَ اللّٰهُ لَھُمْ عَذَابٌ شَدِیْدٌ وَاللّٰهُ عَزِیْزٌ وَّاقِیْمٌ ۝
اِنَّ اللّٰهَ اَکْبَرُ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ ۝ وَلاَ فِی السَّمٰوٰتِ
هُوَ الَّذِیْ یُصَوِّرُكُمْ فِی الْاَرْحَامِ كَیْفَ یَشَآءُ ۝ اِلَّا
هُوَ الْعَزِیْزُ الْحَكِیْمُ ۝ هُوَ الَّذِیْ اَنْزَلَ عَلَیْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ
اٰیٰتٌ مُّحْكَمٰتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخْرٰی مُشَبَّھٰتٌ قَالِیْمٰتٌ
فِیْ فُلُوْیَوْمٍ ذِیْقِیْمٌ ۝ مَا تَنَافَعُ مِنْهُ اِبْتِغَآءَ
الْفِتْنَةِ وَاِبْتِغَآءَ تَاْوِیْلٍ ۝ وَمَا یَعْلَمُ تَاْوِیْلَہُ اِلَّا اللّٰهُ ۝ وَ
الرَّاسِخُوْنَ فِی الْعِلْمِ یَقُوْلُوْنَ اَمْثَآلِہٖ ۝ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا
وَما یُنَکِّرُ اِلَّا اُولُو الْاَلْبَابِ ۝ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا بَعْدَ اِذْ
ھَدَیْتَنَا وَھُمْ لِنَاکُمْ لَدُنْکَ رَجِیْعٌ اِنَّکَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ۝

ئۇلار (يەنى تەقۋادارلار): «پەرۋەردىگارىمىز! بىز شۈبھىسىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلا-
ھىن» دەيدۇ (16). ئۇلار (يەنى تەقۋادارلار) سەۋر قىلغۇچىلاردۇر، راستچىلاردۇر، (اللەغا) ئىتائەت قىلغۇچىلاردۇر، (ياخشىلىق يوللىرىغا) پۇل-مال-لىرىنى سەرپ قىلغۇچىلاردۇر ۋە سەھەرلەردە ئىستېغپار ئېيتقۇچىلاردۇر (17). اللە ئادالەتنى بەرپا قىلغان ھالدا گۇۋاھلىق بەردىكى، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. پەرشتىلەرمۇ، ئىلىم ئەھلىلىرىمۇ شۇنداق گۇۋاھلىق بەردى: ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (18). ھەقىقەتەن اللەنىڭ نەزىرىدە مەقبۇل دىن ئىسلام (دىنى) دۇر. كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسا-را) پەقەت ئۆزلىرىگە ئىلىم كەلگەندىن كېيىنلا ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى ئىسلامنىڭ ھەقىقىتى، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى روشەن پاكىتلار ئارقىلىق بىلىپ تۇرۇپ، كۆرەلمەسلىكتىن ئىنكار قىلىشتى)، كىمكى اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلدىكەن (اللە ئۇنى يېقىندا جازا لايىدۇ)، اللە تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (19). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار سەن بىلەن (دىن بارسىدا) مۇنازىرەلەشسە: «ماڭا ئەگەشكەنلەر بىلەن بىرلىكتە، مەن ئۆزەمنى اللەغا تاپشۇردۇم (يەنى اللەنىڭ ئەمرلىرىگە بويسۇنغۇچىمىز)» دېگىن. كىتاب بېرىلگەنلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە ئۆمەلەرگە (يەنى ئەرەب مۇشرىكلىرىغا): «مۇسۇلمان بولدۇڭلارمۇ؟» دېگىن، ئەگەر ئۇلار مۇسۇلمان بولسا، توغرا يول تاپقان بولىدۇ. ئەگەر ئۇلار يۈز ئۆرۈسە (ساڭا ھېچ زىيىنى يوق)، سېنىڭ پەقەت تەبلىغ قىلىش مەسئۇلىيىتىڭ بار، اللە بەندىلىرىنى (يەنى ھەممە ئەھۋالنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (20). اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىدىغانلار، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرىدىغانلار، كىشىلەرنىڭ ئىچىدىكى ئادالەتكە بۇيرۇيدىغانلار (يەنى اللەغا دەۋەت قىلغۇچىلار) نى ئۆلتۈرىدىغانلارغا چوقۇم قاتتىق ئازاب بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن (21). ئەنە شۇلارنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ئەمەللىرى بىكار بولدى، ئۇلارغا ھېچ ياردەم قىلغۇچى يوقتۇر (22).

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اِنَّا اَمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَتَنَا
عَذَابَ النَّارِ ۝ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ وَالتَّائِبِينَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۝ اِنَّ
لِلَّهِ الْاَكْمَلُ وَالْمَلِكُ ۝ وَهُوَ الْعَلِيمُ ۝ عَلِيمًا بِالْمُتَكَبِّرِ ۝
لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ عَصَوْا اللّٰهَ
الْاِسْلَامَ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتَابَ اِلَّا اَمْرٌ بَعْدَ
مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعَثْنَا فِيْهِمْ رَسُولًا لِّاِيَّتِ اللّٰهُ
فَاَنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝ فَاَن حَاجُوْكَ فَقُلْ اَسْلَمْتُ
وَجْهِيَ لِلّٰهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ ۝ وَقُلْ لِلَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتَابَ
وَالْاِسْلَامَ ۝ اَسْلَمْتُمْ ۝ فَاَن اَسْلَمْتُمْ اَقْبَلْ اَهْتَدَوْا سُبُوْلًا
تُؤْتُوْنَ اَنْفُسَكُمْ عَلَيْكُمْ السَّلَامُ ۝ وَاللّٰهُ بِصِدْقِ الْاِيْمَانِ ۝ اِنَّ
الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيَّ الَّذِيْ بَعَثَ
حَقُّهُ وَيَقْتُلُوْنَ الَّذِيْنَ يَأْمُرُوْنَ بِالْعِسْطِ مِنَ النَّاسِ
فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ۝ وَلِلّٰهِ الَّذِيْنَ حَبِطَتْ
اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ خَصِيْرٍ ۝

كىتابتىن نېسۋە بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلىمالىرى) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار ئۆز ئارىسىدا (دەتالاش قىلىشقان ئىشلار توغرىسىدا) اللەنىڭ كىتابى بويىچە ھۆكۈم چىقىرىشقا چاقىرىلسا، ئۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى بۇنىڭدىن (يەنى اللەنىڭ ھۆكىمىنى قوبۇل قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، ئۇلار ھەقتىن يۈز ئۆرۈگۈچىلەردۇر (يەنى ھەقتىن يۈز ئۆرۈش ئۇلار- نىڭ تەبىئىيىتىگە سىڭىپ كەتكەن) (23). بۇ ئۇلار- نىڭ «دوزاخ ئوتى بىزنى ساناقلق كۈنلەرلا (يەنى موزايغا چوقۇنغان 40 كۈنلۈك ۋاقىتلا) كۆيدۈرىدۇ» دېگەنلىكلىرى ۋە دىنىي جەھەتتە ئۆيدۈرۈپ چىقار- غان نەرسىلىرىنىڭ ئۆزلىرىنى ئالدىغانلىقى ئۈچۈن- دۇر (24). كېلىشى شەكسىز بولغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇلارنى توپلايمىز، ھەربىر كىشە- نىڭ قىلغان ئىشنىڭ جازاسى ۋە مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان، ئۇلارغا (ئازابىنى زىيادە قىلىۋېتىش

الْكُفْرَ إِلَى الْإِيمَانِ أَوْ نُوا نَصِيحًا مِنَ الْكُفْرِ يَدْعُونَ إِلَى كَيْفِ
الْمُؤْمِنِينَ بِهَذَا كَيْفِ يَدْعُونَ قَرِيبًا مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾
ذَلِكَ يَأْتِيهِمْ قَالُوا لَنْ نَسْمَعَ الْقَوْلَ إِلَّا أَيْمَانُ دُنِيٍّ وَكَرَاهٍ
فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٢٤﴾ فَكَيْفَ إِذَا جُمِعَهُمْ لِيَوْمٍ
رَئِيْبٍ فَإِنَّهُمْ يُوقِفَتُ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾
قُلِ اللَّهُمَّ لَكَ الْمُلْكُ نُونِي الْمُلْكُ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِيلُ الْمُلْكِ
مِنْ شَاءُكَ تَعْلَمُ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِيلُ مَنْ تَشَاءُ لَا يَخْتَارُ
إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِيهِ الْإِيمَانِ فِي الْبَارِ وَتُولِيهِ الْكُفْرَ
فِي الْإِيمَانِ وَتُولِيهِ الْإِيمَانِ فِي الْكُفْرِ وَتُولِيهِ الْإِيمَانِ فِي الْكُفْرِ
وَتُولِيهِ مَنْ تَشَاءُ بِعَيْنِ حَسَابٍ ﴿٢٧﴾ لَا يَخْتَارُ الْمُؤْمِنُونَ
الْكُفْرَ بَيْنَ أَوْلِيَاءِهِمْ دُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلْ
ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّخِذُوا مِنْ قُرْبَاهُ
وَعِيْدٍ رَكُمْ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ الْبَصِيرُ ﴿٢٨﴾ قُلْ إِنْ
تُحِبُّوْا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تَبْذُرُوْهُ يَكْلِمُهُ اللَّهُ وَيَعْلَمَ مَا
فِي السُّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

ياكى ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىش بىلەن) زۇلۇم قىلىنمايدىغان شۇ چاغدا (ئۇلارنىڭ ھالى) قانداق بولىدۇ؟ (25) ئېيتقىنكى، «پادشاھلىقنىڭ ئىگىسى بولغان ئى اللە! خالىغان ئادەمگە پادشاھلىقنى بېرىسەن، خالىغان ئادەمدىن پادشاھلىقنى تارتىپ ئالسەن؛ خالىغان ئادەمنى ئەرزىز قىلسەن، خالە- خان ئادەمنى خار قىلسەن؛ ھەممە ياخشىلىق (نىڭ خەزىنىسى يالغۇز) سېنىڭ قولۇڭدۇر. سەن ھەقىقەتەن ھەممىگە قادىرسەن» (26). كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزسەن، كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزسەن (شۇنىڭ بىلەن، كېچە- كۈندۈزنىڭ ئۇزۇن- قىسقا بولۇشى پەسىللەر بويىچە نۆۋەتلىشىپ تۇرىدۇ)؛ جانلىقنى (يەنى تىرىك بولغان ئىنساننى، ھايۋاننى) جانسىزدىن (يەنى جانسىز بولغان ئابىمەندىن) چىقىرسەن، جانسىزنى (يەنى جانسىز بولغان ئابىمەندىن) جانلىقتىن (يەنى جانلىق بولغان ئىنساندىن، ھايۋاندىن) چىقىرسەن؛ ئۆزەڭ خالىغان كىشىگە ھېسابسىز رىزىق بېرىسەن» (27). مۆمىنلەر مۆمىنلەرنى قويۇپ كاپىرلارنى دوست تۇتمىسۇن، كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن، ئۇ اللەنىڭ دوستلۇقىغا ئېرىشەلمەيدۇ، ئۇلاردىن قورقۇپ دوستلۇق ئىزھار قىلىشىڭلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. اللە سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئازابىدىن قورقۇتدۇ، ئاخىر قايتىدىغان جاي اللەنىڭ دەرگاھىدۇر (28). ئېيتقىنكى، «دىلىڭلاردىكى مەيلى يوشۇرۇڭلار، مەيلى ئاشكارىلاڭلار، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ. اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ. اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر» (29).

ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ھەر ئادەمنىڭ قىلغان ياخشى ئىشلىرى، يامان ئىشلىرى ئۆزىنىڭ ئالدىدا ئايان بولىدۇ. (ئۇلار يامان ئىشلىرىنى كۆرمەسلىكىنى)، ئۆزى بىلەن يامان ئىشلىرىنىڭ ئارىسىدا (مەشرىق بىلەن مەغربىنىڭ ئارىسىدەك) ئۇزۇن مۇساپە بولۇپ شىنى ئارزۇ قىلىدۇ. اللە سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئازابىدىن قورقۇتىدۇ. اللە بەندىلىرىگە مېھرىباندۇر ^[30]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر اللەنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، اللە سىلەرنى دوست تۇتىدۇ، (ئۆتكەنكى) گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر» ^[31]. ئېيتقىنكى، «اللە ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار. ئەگەر ئۇلار (ئىتائەت قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، اللە كاپىرلارنى (يەنى اللە - نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلغانلارنى) دوست تۇتمايدۇ ^[32]. اللە ھەقىقەتەن ئادەمنى، نۇھنى، ئىبراھىم ئەۋلادىنى، ئىمران ئەۋلادىنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللاپ، (ئۇلارنى ئۆزلىرىنىڭ زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن ئارتۇق قىلدى ^[33]. ئۇ ئەۋلادلار بىر - بىرى بىلەن قانداشتۇر، اللە (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (بەندىلەرنىڭ نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ^[34]. ئۆز ۋاقتىدا ئىمراننىڭ ئايالى ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن قورسقىمىدىكى پەرزەنتىمنى (دۇنيا ئىشلىرىدىن) ئازاد قىلىنغان ھالدا چوقۇم سېنىڭ خىزمىتىڭگە ئاتىدىم، (بۇ نەزەردىن) قوبۇل قىلىن، سەن ھەقىقەتەن (دۇئايسىمنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىسەن، (نىيىتىمنى) بىلىپ تۇرغۇچىسەن» ^[35]. ئۇ قىز تۇغقان ۋاقتىدا: «ئى پەرۋەر - دىگارم! قىز تۇغدىم» دېدى، ئۇنىڭ نېمە تۇغقانلىقىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ. (ئۇ تەلەپ قىلغان) ئوغۇل (ئانا قىلىنغان) قىزغا ئوخشاش ئەمەس (بەلكى بۇ قىز ئارتۇقتۇر). (ئىمراننىڭ ئايالى ئېيتتىكى) «مەن ئۇنى مەريەم ئاتىدىم، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭ ئۇچۇن، ئۇنىڭ ئەۋلادلىرى ئۇچۇن ساڭا سېغىنىپ، قوغلاندى شەيتاندىن پاناھ تىلەيمەن» ^[36]. ئۇنى پەرۋەردىگارى چىرايلىقچە قوبۇل قىلدى، ئۇنى ئوبدان ئۆستۈردى، ئۇنىڭغا زەكەرىيانى كېسىل قىلدى (يەنى ئۇنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا زەكەرىيانى قويىدى). زەكەرىيا ھەر قېتىم (ئۇنىڭ) ئىبادەتگاھىغا ئۇنى كۆرگىلى كىرسە، ئۇنىڭ يېنىدا بىرەر يېمەك - لىك ئۇچرىتاتتى. ئۇ: «ئى مەريەم! بۇ ساڭا قەيەردىن كەلدى؟» دېتتى. مەريەم: «بۇ، اللە تەرىپىدىن كەلدى» دېتتى. اللە ھەقىقەتەن خالىغان ئادەمگە (جاپا - مۇشەققەتسىزلا) ھېسابسىز رىزىق بېرىدۇ ^[37].

يَوْمَ نَحْشُدُ كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ مِنْ خَيْرٍ وَنُحْضِرُ الْآلِ الْيَقِينِ
سُورَةُ نُونٍ وَآلِهَا وَبَيْنَهُمَا أَمَدٌ أَبِيدًا أَوْ مَجْدِدًا زَكَّرَ اللَّهُ
نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ عَلَّمْنَا أَنْ كُنْتُمْ تُخْفُونَ اللَّهَ فَأَكْبَرْتُمْ
عُيُوبَكُمْ وَاللَّهُ وَيُفْهِرُ لَكُمْ دُونَكُمْ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ قُلْ
أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُغْنِي عَنْكُمْ كَيْفَ بَرَأْتُمْ
إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِصْرَ كُلًّا
مُطَهَّرِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
إِذْ كَانَتْ أُمَّرَاتٌ عِنْدَ رَبِّ إِيذْ كُنْتُمْ لَكُمْ مَافِي بَطْنِي
مُحَرَّرَاتٌ فَكَيْفَ بَرَأْتُمْ إِيذْ أَنْتَ السَّيِّئُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا
قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَى وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَ
كَيْفَ لَكَ كَرَاهِيٌّ لِي ذَاتِ سِنْيَةٍ مَرِيحٍ وَإِنِّي أَعِيشُ هَا
يَكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّقِيقِ فَتَقَبَّلْهَا رَبِّهَا يَقْبُولُ
حَسَنًا وَأَكْبَرُهَا تَابًا حَسَنًا وَكَلَّمَهَا رَبُّهَا وَلَمَّا دَخَلَتْ عَلَيْهَا
زَكَرِيَّا الْعَمْرَأُ وَجَدَ عِنْدَ هَارِيْرَ قَائِمًا لَمْ يَلْمِزْهَا لِيَهْدِهَا
قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِقُدْرٍ حَسْبٍ

شۇ ۋاقتتا (يەنى مەريەمنىڭ كارامىتىنى كۆرگەن چاغدا) زەكەريا پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ: «ئى پەرۋەردىگارم! ماڭا ئۆز دەردىڭدىن بىر ياخشى پەرزەنت ئاتا قىلىن، ھەقىقەتەن دۇئانى ئىشتىكۇم چىسەن» دېدى⁽³⁸⁾. ئۇ ئىبادەتگاھىدا ناماز ئوقۇۋاتقاندا پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا: «ساڭا اللەنىڭ كەلىمىسى (يەنى ئىسا) نى تەستىق قىلغۇچى، سەيىد، پەرىھىزكار ۋە ياخشىلاردىن بولغان يەھيا ئىسىملىك بىر پەيغەمبەر بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ» دەپ ئىدى قىلدى⁽³⁹⁾. ئۇ: «پەرۋەردىگارم! مەن قېرىپ قالغان تۇرسام، ئايالىم تۇغۇتتىن قالغان تۇرسا قانداقمۇ مېنىڭ ئوغلۇم بولسۇن؟» دېدى. پەرىشتىلەر: «اللە شۇنىڭدەك خالىغىنىنى قىلدۇ (يەنى قۇدرىتى ئىلاھىيە ھېچ نەرسىدىن ئاجىز ئەمەس)» دېدى⁽⁴⁰⁾. ئۇ: «پەرۋەردىگارم! ماڭا (ئايالىمنىڭ ھامىلدار بولغانلىقىغا) بىر نىشانە ئاتا قىلىن» دېدى. اللە:

مَنْ لَكَ دَعَارٌ بِأَرْبَعٍ قَالَتْ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً
طَيِّبَةً ۖ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ۖ فَآتَتْهُ الْمَلِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ
يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِنَجْوَىٰ مَصْدَقًا بِكَلِمَةٍ
مِّنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا أَوْ فَضْلًا ۖ وَأَنبَأَ مِنَ الظَّالِمِينَ ۖ قَالَ رَبِّ
أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ ۖ قَالَ
كَذَٰلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ۖ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّي آيَةً ۖ قَالَ
إِنَّكَ أَنتَ الْكَافِرُ ۖ الْإِنْسَانُ أَكْثَرُ ظُلْمًا ۚ ثَلَاثَةً ۚ أَيُّهَا الرَّاكِبُ أَفَادُّوهُ رَبُّكَ
كَذَٰلِكَ وَسَيِّدٌ طَيِّبٌ وَالْإِنجَارُ رَهْوًا ۚ قَالَتِ الْمَلِكَةُ
يَسْمَعُ إِنْ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى
نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ۖ يَرْزُقُ أَفْئِدَتِي رَبِّكِ وَأَمْحِي وَأَرْزُقُ
مَعَ الرَّاكِبِينَ ۖ ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا
كَنتَ لَدَيْهِمْ أَذِيًّا لِّقَوْلِهِمْ أَكَلَمَهُمُ اللَّهُ يَتْلُفُ لَهُمْ رُزُقُهُمْ
كَلَّمَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُونَ حَسْبُكُمْ ۖ لَوْ قَالَ لَتَمْلِكُنَّ الْمَلِكَةَ لَبَرٍّ
إِنَّ اللَّهَ يُبَيِّرُ الْبَلَاءَ وَمَنَّا نَسْمُهُ السَّيِّئُ عِيشِي ابْنِ مَرْيَمَ
وَجَعَلْنَا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ۚ

«ساڭا بولىدىغان نىشانە شۇكى، ئۈچ كۈنگىچە كىشىلەرگە سۆز قىلالايمەن (يەنى زىكرى تەسىبە ئېيتىشتىن باشقا سۆزگە تىلىك كەلمەيدۇ). پەقەت ئىشارەتلا قىلسەن، (نېمىتىگە شۈكۈر قىلىش يۈزىدىن) پەرۋەردىگارنىڭ كۆپ ياد ئەت، كەچتە، ئەتىگەندە تەسىبە ئېيتىدۇ» دېدى⁽⁴¹⁾. پەرىشتىلەر ئېيتتى: «ئى مەريەم! اللە ھەقىقەتەن سېنى (پۈتۈن ئاياللار ئىچىدىن) تاللىدى، سېنى پاك قىلدى، سېنى پۈتۈن جاھان ئاياللىرىدىن ئارتۇق قىلدى⁽⁴²⁾. ئى مەريەم! پەرۋەردىگارغا ئىتائەت قىل، سەجدە قىل ۋە رۇكۇ قىلغۇچىلار بىلەن بىللە رۇكۇ قىل»⁽⁴³⁾. (ئى مۇھەممەد!) بۇ — ساڭا ۋەھى قىلىۋاتقىنىمىز — غەيب خەۋەرلىرىدىندۇر. مەريەمنى ئۇلارنىڭ قايسى تەربىيىسىگە ئېلىش (مەسىلىسىدە چەك تاشلاش يۈزىدىن) قەلەملىرىنى (سۇغا) تاشلىغان چاغدا، سەن ئۇلارنىڭ يېنىدا يوق ئىدىڭ، (مەريەمنىڭ كىمىنىڭ تەربىيىسىدە بولۇشىنى) ئۆزئارا جاڭجال قىلىشقانلىرىدا سەن ئۇلارنىڭ يېنىدا يوق ئىدىڭ⁽⁴⁴⁾. ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەر ئېيتتى: «ئى مەريەم! اللە ساڭا (ئاتىنىڭ ۋاستىسىز) اللەنىڭ بىر كەلىمىسى (دىن تۆرەلىگەن بىر بوۋاق) بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇكى، ئۇنىڭ ئىسمى مەسىھ مەريەم ئوغلى ئىسادۇر، ئۇ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئابرويلىق ۋە اللەغا يېقىنلاردىن بولىدۇ»⁽⁴⁵⁾.

ئۇ بۆشۈكتىمۇ (يەنى بوۋاقلق چېغىدىمۇ)، ئوتتۇرا ياش بولغاندىمۇ كىشىلەرگە (پەيغەمبەرلەرنىڭ سۆزىنى) سۆزلەيدۇ ۋە (تەقۋادارلىقتا كامىل) ياخشى ئادەملەردىن بولىدۇ» (46). مەريەم: «پەرۋەردىگارم! ماڭا ئىنساننىڭ قولى تەگمىگەن تۇرسا (يەنى ئەركىك بولسام) قانداق بالام بولىدۇ؟» دېدى. پەرىشتە: «اللە خالىغىنىنى شۇنداق يارىتىدۇ (يەنى ئاتا-ئانا، ئارقىلىقمۇ ۋە ئۇنىڭسىزمۇ يارىتىدۇ). بىرەر ئىشنىڭ بولۇشىنى ئىرادە قىلسا، «ۋۇجۇتقا كەل» دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ» دېدى (47). اللە ئۇنىڭغا خەتنى، ھېكمەتنى (يەنى سۆز-ھەرىكەتتە توغرا بولۇشنى)، تەۋراتنى، ئىنجىلنى ئۆگىتىدۇ (48). ئۇنى بىنى ئىسرائىلغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىدۇ. (ئۇ دەيدۇ) «شۈبھىسىزكى، سىلەرگە مەن رەببىڭلار تەرىپىدىن بولغان (پەيغەمبەرلىكىمنىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان) بىر مۆجىزە ئېلىپ كەلدىم، مەن سىلەرگە لايدىن قوشنىڭ شەكلىدەك بىرنەرسە

وَيَجْعَلُ النَّاسَ فِي السَّهْدِ وَكَلَامٍ مِنَ الصَّالِحِينَ ۝ قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۝ وَيُعَلِّمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ۝ وَسَوَّلَآلِي بَنِي إِسْرَآءِيلَ ۚ إِنَّ قَدْ جَعَلْتُكُمْ آيَةً مِّن رَّبِّكُمْ أَنَّىٰ أَخْلَقْتُ لَكُمْ مِنَ الطَّيْرِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفَخْتُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُتْرِيقُ الْأَكْهَنَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخْرِقُ الْهَوْنُ بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ أَنْتُمْ كَمَا تَأْكُلُونَ وَمِمَّا تَرْجُونَ فِي بَيْوتِكُمْ أَن فِي ذَٰلِكَ لَآيَةٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ ۝ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِّنَ التَّوْرَةِ وَلَاجِلَ لِمَا يُعْطَىٰ الَّذِينَ حَرَمَ عَلَيْكُمْ وَجَعَلْتُكُم آيَةً مِّن رَّبِّكُمْ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَالطَّيْعِينَ ۚ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ۝ فَلَمَّا أَحْسَسَ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَن أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ حَسَنَ أَنْصَارُ اللَّهِ ۖ إِنَّمَا بِاللَّهِ وَآشْهَدُ بِأَنَّا مُّسْلِمُونَ ۝ رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاثْبَتْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ۝

ياسايەمەن، ئاندىن ئۇنىڭغا پۈتۈلەيمەن-دە، اللەنىڭ ئىزى بىلەن، ئۇ قۇش بولىدۇ. تۇغما كورنى، بەرمەس كېسىلنى ساقايتىمەن، اللەنىڭ ئىزى بىلەن، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىمەن، سىلەر يەيدىغان ۋە ئويۇڭلاردا ساقايدىغان يېمەكلىكلەردىن خەۋەر بېرىمەن (يەنى سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ئەھۋاللىرى-نى ئېيتىپ بېرەلەيمەن). شۈبھىسىزكى، ئەگەر سىلەر اللەنىڭ مۆجىزىلىرىگە ئىشەنگۈچى بولساڭلار، بۇنىڭدا (يەنى مەن كەلتۈرگەن مۆجىزىلەردە) سىلەر ئۈچۈن ئەلۋەتتە (مېنىڭ راستلىقىمنى كۆرسىتىدىغان روشەن) ئالامەت بار (49). مەن ئىلگىرى كەلگەن تەۋراتنى تەستىق قىلغان ھالدا (كەلدىم)، سىلەرگە ھارام قىلىنغان بەزى نەرسىلەرنى ھالال قىلىش ئۈچۈن (كەلدىم). مەن سىلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن دەلىل ئېلىپ كەلدىم. اللەدىن قورقۇڭلار ۋە (مېنىڭ ئەمرىمگە) ئىتائەت قىلىڭلار (50). اللە ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر، سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارنىڭلاردۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولدۇر» (51). ئىسا ئۇلارنى (يەنى يەھۇدىيلار)دىن كۆڭلىرىنى (كۆڭلىرىدا چىڭ تۇرۇپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈش نىيىتىگە كەلگەنلىكىنى) سەزگەن چاغدا: «اللە ئۈچۈن (اللەغا دەۋەت قىلىش يولىدا) ماڭا كىملىك ياردەم بېرىدۇ؟» دېدى. ھەۋارىلار (يەنى ئۇنىڭ تەۋەلىرىدىن ھەقىقىي مۆمىنلەر) ئېيتتى: «اللە ئۈچۈن ساڭا بىز ياردەم بېرىمىز، اللەغا ئىمان ئېيتتۇق. گۇۋاھ بولغىنىكى، بىز (پەيغەمبەرلىكىڭگە) بويسۇنغۇچىلارمىز» (52). پەرۋەردىگارىمىز! سەن نازىل قىلغان كىتابقا ئىشەندۈق، پەيغەمبەرگە ئەگەشتۈق، بىزنى(ھىدايىتىڭگە) شاھىت بولغانلار قاتارىدا قىلغىن» (53).

ئۇلار مېكر ئىشلەتتى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى)، اللە ئۇلارنىڭ مېكرىنى بەربات قىلدى (ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قۇتقۇزۇپ ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى). اللە مېكر قىلغۇچە-لارنىڭ جازاسىنى ئوبدان بەرگۈچىدۇر⁽⁶⁴⁾. ئۆز ۋاقتىدا اللە ئېيتتى: «ئى ئىسا! مەن سېنى (ئەجىللىك يەتكەندە) قەبىزى روھ قىلىمەن، سېنى دەرگاھىغا كۆتۈرىمەن (يەنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىمەن). سېنى كاپىرلاردىن پاك قىلىمەن (يەنى سېنى ئۆلتۈرمەكچى بولغان يامانلارنىڭ شەرىدىن ساقلايمەن)، ساڭا ئەگەشكەنلەرنى قىيامەتكىچە كاپىرلاردىن ئۈستۈن قىلىمەن. ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان ئىش (يەنى ئىسانىڭ ئىشى) ئۈستىدە ئاراڭلاردا مەن ھۆكۈم چىقىرد-مەن⁽⁶⁵⁾. كاپىرلارغا بولسا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە قاتتىق ئازاب قىلىمەن. ئۇلارغا (ئۇلاردىن اللە

وَمَكُرُواْ وَمَكُرَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَكِرِيْنَ ۝ اِذْ قَالَ اللّٰهُ لِيُحْيِيْ اِيْمٰنِيْ اِلٰى مَوْتِيْكَ وَرَافِعُكَ اِلٰى وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاجْعَلِ الَّذِيْنَ اَتَّبَعُوْكَ فَوْقَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۚ ثُمَّ اِلٰى مَرْجِعِكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيْهَا ۚ اَنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ۝ فَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيْدًا اِى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ لَّيْوِيْنٍ ۝ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ اُجُوْرَهُمْ ۚ وَاللّٰهُ يَكُوْبُ الظّٰلِمِيْنَ ۝ ذٰلِكَ نَتْلُوْهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيٰتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيْمِ ۝ اِنْ مَثَلٌ عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اِدْمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُوْنُ ۝ اَمْ حَسِبْتَ مِنْ رَبِّكَ فُلًا سَكَنَ مِنَ الْاُمَمِ ۚ ۝ فَمَنْ حَاجَّكَ فِيْهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نُبَيِّنْ لَّكُمْ اٰيٰتِنَا وَنُنَبِّئَكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝ اِنَّمَا هَٰذَا الصّٰخُورُ الرَّجْدُ ۝ وَالَّذِيْنَ يَنْبَغِيْ عَلَيْهِمْ يَنْفَعُ اللّٰهُ ۝ عَلَی الَّذِيْنَ ۝ اِنَّ هَٰذَا لَھُو الْقَصَصُ الْحَقُّ ۝ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ ۝ وَاِنَّ اللّٰهَ لَھُو الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝

نىڭ ئازابىنى توسىدىغان) ھېچ مەدەتكار بولمايدۇ»⁽⁶⁶⁾. ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنىڭ (قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنىڭ) ئەجرىنى تولۇق بېرىدۇ. اللە زالىملارنى دوست تۇتمايدۇ (زالىملارنى دوست تۇتمايدىغان زات قانداقمۇ بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلسۇن؟)⁽⁶⁷⁾. (ئى مۇھەممەد!) بۇ بولسا ساڭا بىز ئوقۇپ بېرىۋاتقان ئايەتلەردۇر ۋە ھېكمەتلىك قۇرئاندۇر⁽⁶⁸⁾. شۈبھىسىزكى، اللەنىڭ نەزىرىدە ئىسانىڭ مىسالى (ئۇ ئاتىسىز يارىتىلغانلىقتىن) ئادەمنىڭ (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ) مىسالىغا ئوخشايدۇ. ئادەمنى اللە (ئاتا-ئانىسىز) تۇپراقتىن ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇتقا كەل» دېدى-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كەلدى (ئىسانىڭ ئىشى ئادەمنىڭ ئىشىدىن ئەجەپلىنەرلىك ئەمەس)⁽⁶⁹⁾. (ئىسا ھەققىدىكى بۇ سۆز) اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان ھەقىقەتتۇر، سەن شەك قىلغۇچىلاردىن بولمىغىن⁽⁶⁰⁾. سەن ئىسا توغرىلىق ھەقىقىي مەلۇماتقا ئىگە بولغىنىڭدىن كېيىن، كىملىرىكى سەن بىلەن مۇنازىرلەشسە، سەن ئۇلارغا: «كېلىڭلار، ئوغۇل-لىرىمىزنى ۋە ئوغۇللىرىڭلارنى، ئاياللىرىمىزنى ۋە ئاياللىرىڭلارنى، ئۆزلىرىمىزنى ۋە ئۆزلىرىڭلارنى يىغىپ، اللە نىڭ لەنتى يالغانچىلارغا بولسۇن، دەپ اللە غا يالۋۇرۇپ دۇئا قىلايلى» دېگىن⁽⁶¹⁾. شۈبھىسىزكى، بۇ ئەلۋەتتە راست قىسىدۇر. بىر اللەدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽⁶²⁾.

ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (ئۇلار بۇز-
غۇنچىلاردۇر)، شۈبھىسىزكى، اللە بۇزغۇنچىلارنى
بىلىپ تۇرىدۇ^[63]. «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇ-
دىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت اللە غىلا ئىبادەت
قىلىش، اللە غا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىك،
اللەنى قويۇپ بىر-بىرىمىزنى خۇدا قىلىۋالماستىك-
تەك ھەممىمىزگە ئورتاق بولغان بىر سۆزگە (يەنى
بىر خىل ئەقىدىگە) ئەمەل قىلايلى» دېگەن، ئەگەر
ئۇلار يۈز ئۆرۈسە (يەنى بۇنى قوبۇل قىلماسا):
«ئى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار جامائەسى! بىزنىڭ
مۇسۇلمان ئىكەنلىكىمىزگە گۇۋاھ بولۇڭلار^[64].
ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە
ناسارالار) نېمە ئۈچۈن ئىبراھىم توغرىسىدا مۇنازى-
رىلىشىلسە؟ (ئىبراھىمنى ئۆزەڭلارنىڭ دىنىدا دەپ
گۇمان قىلىلسە؟) ھالبۇكى، تەۋرات بىلەن ئىنجىل

قَالَ تَوَلَّوْا قَانَ اَللهُ عَلَيْهِ اَلْيَمْسُ دِيْنٌ ؕ قُلْ يَٰ اَهْلَ
الْكِتَابِ تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَلَا تَعْبُدُوْنَ
اَللهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَاَلَا يَكْفِيْكُمْ بَعْضًا بَعْضًا اَرْبَابًا
مِّنْ دُوْنِ اَللهِ قَانَ تَوَلَّوْا فَقَوْلُوا اَشْهَدُوْا بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ
يَٰ اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَحْجُمُوْنَ فِىْ اٰيٰتِ رَبِّهِمْ وَاَلَا نَزِلَتِ الْتَوْرَةُ
وَ الْاِنْجِيلُ اِلَآ مِنْ بَعْدِ هٰٓءَا لَآ تَعْلَمُوْنَ ۝ هَآ نَشْتُمْ
هٰٓؤُلَاءِ حَآجَجْتُمْ فِىْمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ قُلِمَ
تَحْجُمُوْنَ فِىْمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاَللهُ يَكْفُرُ اَنَّهُمْ
لَا تَعْلَمُوْنَ ۝ مَا كَانَ اِبْرٰهِيْمُ يَهُودِيًّا وَّلَا نَصْرَانِيًّا وَّ
لَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ۝
اِنَّ اَوَّلَ الْاٰمَانِ بِاٰرْبِهِيْمَ لَكَذِبٌ اَتَّبَعُوْهُ وَهٰذَا
الْبَيِّنُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاَللهُ وِلٰى الْمُؤْمِنِيْنَ ۝
وَدَّتْ خَالِفَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَضِلُّوْكُمْ
وَمَا يَضِلُّوْنَ اِلَّا اَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ۝ يَٰ اَهْلَ
الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِآيٰتِ اَللهِ وَاَنَّهُمْ شَتَمٰوْنَ ۝

ئىبراھىمدىن كېيىن نازىل بولدى. (سۆزۈڭلارنىڭ ئاساسىز ئىكەنلىكىنى) چۈشەنمەمسىلەر؟^[65]
(ئى يەھۇدىيلار ۋە ناسالار جامائەسى!) سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، بىلىدىغان نەرسەڭلار
(ئىسا) ئۈستىدە مۇنازىرىلەشتىڭلار، ئەمدى سىلەر بىلمەيدىغان نەرسەڭلار (ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ
دىنى) ئۈستىدە نېمىشقا مۇنازىرىلىشىلسە؟ (ئىبراھىمنىڭ ئىشىدىكى ھەقىقەتنى) اللە بىلىدۇ،
سىلەر بىلمەيسىلەر» دەڭلار^[66]. ئىبراھىم يەھۇدىيۇ ئەمەس، ناسارامۇ ئەمەس ۋە لېكىن توغرا دىنغا
ئېتىقاد قىلغۇچى، اللەغا بويسۇنغۇچى ئىدى، مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى^[67]. ئىبراھىمغا ئەڭ
يېقىن بولغانلار، شۈبھىسىزكى، (ئىبراھىمنىڭ زامانىدا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن) ئۇنىڭغا (يەنى ئۇنىڭ
يولغا) ئەگەشكەنلەردۇر، بۇ پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) دۇر، (بۇ پەيغەمبەرنىڭ
ئۈمىتى بولغان) مۆمىنلەردۇر. اللە مۆمىنلەرنىڭ مەدەتكارىدۇر^[68]. ئەھلى كىتابتىن بىر تۈركۈم
كىشىلەر سىلەرنى ئازدۇرۇشنى ئۈمىد قىلىدۇ، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىلا ئازدۇرىدۇ (بۇنىڭ
ۋابالى ئۇلارغا ھەسسىلەپ ئازاب قىلىنىش بىلەن ئۆزلىرىگىلا قايتىدۇ). (لېكىن) ئۇلار (بۇنى)
تۇيمايدۇ^[69]. ئى ئەھلى كىتاب! اللە نىڭ ئايەتلىرىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا
نازىل قىلىنغان قۇرئاننىڭ ھەقىقىتىنى) بىلىپ تۇرۇپ نېمىشقا ئىنكار قىلىلسە؟^[70]

(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «بىز اللەغا ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە نازىل قىلىنغانغا (يەنى قۇرئانغا)، ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىسھاققا، يەئقۇبقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا نازىل قىلىنغان ۋەھىگە، مۇساغا بېرىلگەنگە (يەنى تەۋراتقا)، ئىساغا بېرىلگەنگە (يەنى ئىنجىلغا) ۋە پەيغەمبەر-لەرگە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بېرىلگەنگە (يەنى كىتابلارغا) ئىمان ئېيتتۇق، ئۇلارنىڭ ھېچبىرىنى ئايرىۋەتمەيمىز (يەنى ئۇلارنىڭ بەزىسىگە ئىمان ئېيتىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلمايمىز)، بىز اللەغا بويىۋىنغۇچىلارمىز»^[84]. كىمكى ئىسلام (دىنىدىن) غەيرىي دىننى تىلەيدىكەن، ھەرگىز ئۇ (يەنى ئۇنىڭ دىنى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇ ئاخىرەتتە زىيان

كُلُّ امَّا يَاللهُ وَمَا اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَا اُنْزِلَ عَلٰى اِبْرٰهِيْمَ وَ
 اِسْحٰقَ وَيٰعِصٰى وَالْاَسْبَاطِ وَمَا اَدْنٰى مِّنْهُنَّ
 عِصٰى وَالَّذِيْنَ مِنْ بَنِي اِسْرٰءِيْلَ لَا نَحْنُ بِمُؤْمِنِيْنَ
 لَهُمْ سُلٰوٰتٌ ۚ وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيْنًا فَلَنْ نَقْبَلَ مِنْهُ
 وَهُوَ مِنَ الْاُخْرٰى مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۝ كَيْفَ يَهْدٰى اللّٰهُ قَوْمًا
 كَفَرًا وَاَبْعَدُ اِيْمَانَهُمْ وَسَيِّئًا وَّاَنَّ الرُّسُلَ حَقًّا وَّجَاءَهُمُ
 الْبَيِّنٰتُ وَاللّٰهُ لَا يَهْدٰى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ اُولٰٓئِكَ جَزَاؤُهُمْ
 اَنْ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ۝
 خٰلِدِيْنَ فِيْهَا لَا يَخْفٰى عَنْهُمْ الْعَذَابُ ۝ وَلَا تَقْرَءُ
 اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلُ مَا سَرَّ اللّٰهُ
 عَمُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاَبْعَدُوْا اِيْمَانَهُمْ ثُمَّ
 اٰتٰوْا دِيْنًَا لِّمَنْ لَّا يَقْبَلُ تَوْبَتَهُمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الصَّاٰلِكُوْنَ ۝
 اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاَمَّا تُوْا وَاَمَّا تُوْا وَاَمَّا تُوْا لَنْ يُثْمَلَ
 مِنْ اَعْدَائِهِمْ مِّنْ اِلٰدِ الْاَرْضِ ذٰلِكَمَآ وَلَوْ اَنْتُمْ اِيَّاهُ
 اُولٰٓئِكَ لَكُمُ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۚ وَمَا لَكُم مِّنْ نَّصِيْرِيْنَ ۝

تارتقۇچىدۇر^[85]. ئىمان ئېيتقاندىن، پەيغەمبەرنىڭ ھەق ئىكەنلىكىگە شاھىت بولغاندىن ۋە ئۆزلىرىگە روشەن دەلىللەر كەلگەندىن كېيىن كاپىر بولغان قەۋمنى اللە قانداقمۇ ھىدايەت قىلۇن! اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[86]. اللەنىڭ، پەرىشتىلەرنىڭ ۋە ئىنسانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ لەنتىگە ئۇچراش ئۇلارغا بېرىلگەن جازادۇر^[87]. ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالدۇ. ئۇلاردىن ئازاب يېنىكلىتىلمەيدۇ. كېچىكتۈرۈلمەيدۇ^[88]. پەقەت تەۋبە قىلغانلار ۋە (بۇزۇق ئەمەللەرنى) تۈزەتكەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا، اللە (مۇنداقلارغا) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە مېھرىبانىدۇر^[89]. شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن كاپىر بولغانلار، ئاندىن كۇفرىنى تېخىمۇ ئاشۇرغانلارنىڭ تەۋبىسى ھەرگىزمۇ قوبۇل قىلىنمايدۇ. ئەنە شۇلار گۇمراھلاردۇر^[90]. شۈبھىسىزكى، كاپىر بولۇپ (تەۋبە قىلماستىن) كۇفرى بىلەن ئۆلگەنلەرنىڭ ھېچبىرىدىن يەر يۈزىگە بىر كېلىدىغان ئالتۇن فىدىيە بەرسىمۇ قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئەنە شۇلار قاتتىق ئازابقا قالدۇ، ئۇلارغا (ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچبىر مەدەتكار بولمايدۇ^[91].

ئاسمانلار ۋە زېمىندىكى شەيئىلەر، اللە نىڭ (مۈلكى، مەخلۇقاتى ۋە بەندىلىرى) دۇر، ھەممە ئىشلار اللەغا قايتۇرۇلىدۇ (109). (ئى مۇھەممەد ئۇمىتى!) سىلەر ئىنسانلار مەنپەئىتى ئۈچۈن ئوتتۇرىغا چىقىرىلغان ياخشىلىققا بۇيرۇپ يامانلىقتىن توسىدۇ. ھان اللەغا ئىمان ئېيتىدىغان ئەڭ ياخشى ئۇمىتتە سىلەر. ئەگەر ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار) ئىمان ئېيتسا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان ۋەھىيگە ئىشەنسە)، ئۇلار ئۈچۈن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ئەلۋەتتە ياخشى بولاتتى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە مۆمىنلەرمۇ بار، ئۇلارنىڭ تولىسى پاسقىلاردۇر (110). ئۇلار سىلەرگە ئازار بېرىشتىن باشقا ھېچقانداق زىيان-زەخمەت

وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاِلٰى اللّٰهِ تُرْجَعُ
الْاُمُوْرُ ۚ لَكُمْ حَيْرٌ اَمَةٌ الْاُخْرٰىتِ لِلنَّاسِ تَأْمُرُوْنَ
بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَكُمْ
اَمِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَكَانَ حَيْرُ الْاَهْلِ مِنْهُمْ اَتُؤْمِنُوْنَ وَلَكُمْ
الْفَيْسِقُوْنَ ۚ لَنْ يَضُرُّكُمْ اَلَا اَدْرٰى وَاِنْ يَفْعَلُوْا لَكُمْ
اَلْكِبٰرُ اَضُرُّكُمْ لَا يَضُرُّوْنَ ۚ عَصٰىتُ عَلَيْهِمُ الدّٰلَّةُ اَيِّنْ مَا
تُفْعَلُوْا الْاَعْجَلُ مِنَ اللّٰهِ وَحَبْلٌ مِنَ النّٰسِ بِمَا يُفْعَلُ
مِنْ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ۚ ذٰلِكَ يَكْتُمُوْنَ
يَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ الْاَنْبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ ذٰلِكَ
بِمَا عَصَوْا وَاَكَاوَلَتْ اَعْيُنُهُمْ اَلَيْسَ اَسْوَا مِنْ اَهْلِ
الْكِبٰبِ اَمَةٌ قَاسِمَةٌ يَتْلُوْنَ اَيّٰتِ اللّٰهِ اَنّٰهٗ اَعْيَلُ وَا
هُمْ يَسْتَجِدُّوْنَ ۙ اَتُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَا
يَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُوْنَ
فِى الْخَيْرٰتِ ۚ اُولٰٓئِكَ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ۚ وَمَا يَفْعَلُوْا
مِنْ حَيْرٍ فَلَئِنْ كُنْتُمْ تُكْفِرُوْنَ ۚ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ بِالْمُفْعِلِيْنَ ۝

يەتكۈزەلمەيدۇ؛ ئەگەر سىلەر بىلەن ئۇرۇشسا، سىلەرگە ئارقىسىنى قىلىپ قاچىدۇ، ئاندىن ئۇلارغا ياردەم بېرىلمەيدۇ (111). ئۇلارنىڭ قەيەردە بولسۇن اللە نىڭ ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ ھىمايىسىدە بولغانلىرىدىن باشقىلىرى خارلىققا پېتىپ قالدى، اللە نىڭ غەزەپىگە ئۇچرىدى. موھتاجلىققا چۆمدى. بۇ ئۇلارنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقى ۋە پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر، ئۇلارنىڭ اللە نىڭ پەرمانىدىن چىقىپ كەتكەنلىكلىرى ۋە اللە نىڭ چەكلىمىسىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرى ئۈچۈندۇر (112). ئۇلار بىر خىل ئەمەس، ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالاردىن) كېچىلىرى اللە نىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان ۋە سەجدە قىلىپ تۇرىدىغان بىر جامائە كىشىلەر بار (113). ئۇلار اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدۇ، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، خەيرلىك ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايدۇ؛ ئەنە شۇلار ياخشىلاردىندۇر (114). ئۇلار ھەرقانداق ياخشىلىقنى قىلسۇن، ئۇ بىكار كەتمەيدۇ اللە تەقۋادارلارنى ئوبدان بىلىدۇ (115).

شۈبھىسىزكى، كاپىرلارنىڭ ماللىرى، بالسلىرى
 اللەنىڭ ئازابى ئالدىدا ھەرگىز ھېچ نەرسىگە دال
 بولالمايدۇ؛ ئۇلار دوزاخ ئەھلىدۇر، دوزاختا
 مەڭگۈ قالدۇق^[116]. ئۇلارنىڭ بۇ دۇنيادا (رەيى
 قىلىپ) بەرگەن سەدىقلىرى ئۆزلىرىگە زۇلۇم
 قىلغان بىر قەۋمنىڭ زىرائىتىگە تېگىپ ئۇنى نابۇت
 قىلىۋەتكەن سوغۇق شامالغا ئوخشايدۇ (ئىگىلىرىنىڭ
 گۇناھى تۈپەيلىدىن نابۇت قىلىنغان بۇ زىرائەتكە
 ئوخشاش، اللە ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرىنى
 بەربات قىلىدۇ). ئۇلارغا اللە زۇلۇم قىلىمىدى
 ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم
 قىلدى^[117]. ئى مۆمىنلەر! ئۆزەڭلاردىن بولمىغان
 لارنى (يەنى مۇناپىقلارنى) سىرداش قىلىۋالماڭلار،
 ئۇلار سىلەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىشتا بوشاڭلىق
 قىلىپ قالمايدۇ. ئۇلار سىلەرنىڭ مۇشەققەتتە
 قىلىشڭلارنى ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ دۈشمەنلىكى
 ئېغىزلىرىدىن مەلۇم بولۇپ تۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ دىللى-

رىدا يوشۇرغان دۈشمەنلىكى تېخىمۇ چوڭدۇر. شۈبھىسىزكى، ئەگەر چۈشىنىدىغان بولساڭلار،
 سىلەرگە نۇرغۇن ئايەتلىرىنى بايان قىلدۇق^[118]. (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) سىلەر ئۇلارنى
 دوست تۇتىسىلەر، ئۇلار سىلەرنى دوست تۇتمايدۇ (سىلەرگە بولغان دۈشمەنلىكىنى يوشۇرۇن
 تۇتىدۇ)، سىلەر (ھەممە ساماۋى) كىتابقا ئىشىنىسىلەر (شۇنداق تۇرۇقلۇق ئۇلار سىلەرنى
 ئۆچ كۆرىدۇ)، ئۇلار سىلەر بىلەن ئۇچراشقاندا، ئىمان ئېيتىپ، دەيدۇ. ئۆزلىرى يالغۇز
 قالغاندا سىلەرگە بولغان ئاچچىقىدىن بارماقلىرىنى چىشلەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
 «ئاچچىقڭلار بىلەن ئۇلۇڭلار! (يەنى اللە ئۆلگىنىڭلارغا قەدەر ئاچچىقڭلارنى داۋاملاشتۇرسۇن!)»
 اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكى بىلگۈچىدۇر^[119]. ئەگەر سىلەرگە (كەڭچىلىك،
 مولچىلىق، نۇسرەت، غەنىمەت قاتارلىق) بىرەر ياخشىلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن
 قايغۇرىدۇ؛ ئەگەر سىلەرگە (ئېغىرچىلىق، قەھەتچىلىك ۋە مەغلۇبىيەت قاتارلىق) بىرەر
 يامانلىق يەتسە، ئۇلار بۇنىڭدىن خۇشال بولىدۇ. ئەگەر سىلەر (ئۇلارنىڭ ئەزىيىتىگە)
 سەۋر قىلساڭلار ۋە (سۆزۈڭلاردا، ھەرىكىتىڭلاردا اللە دىن) قورقساڭلار، ئۇلارنىڭ
 ھىيلىسى سىلەرگە قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى
 ھەقىقەتەن تولۇق بىلگۈچىدۇر^[120]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا سەن ئەتكەندە
 ئۆيۈڭدىن (ئۇھۇدقا) چىقىپ مۆمىنلەرنى ئۇرۇش سەپلىرىگە ئورۇنلاشتۇردۇڭ، اللە
 (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[121].

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ
 مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾
 مَكْلٌ مَا يَفْقَهُونَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رَيْحٍ فِيهَا
 فُتَاتٌ صَابَتْ حَرًّا قَوِّمٌ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلِكْتَهُ وَمَا
 ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ أَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 لَا تَتَّخِذُوا أَيْمَانَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَلِمَةً كَرِهَ اللَّهُ لَدُنْكُمْ
 وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٨﴾ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَنْزِلُ فِي الرُّسُلِ
 مَا يَشَاءُ وَيُخَوِّعُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١١٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمُوا
 أَنَّ اللَّهَ يَخْتَارُ مَنْ يَشَاءُ وَيُخَوِّعُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٢٠﴾
 أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَخْتَارُ مَنْ يَشَاءُ وَيُخَوِّعُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
 عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٢١﴾

ئۆز ۋاقتىدا سىلەردىن ئىككى گۇرۇھ (بەنى سەلمە ئايىمىقى بىلەن بەنى ھارىسە ئايىمىقى) ئاجىزلىق كۆرسەتمەكچى (يەنى قورقۇپ تۇرۇش مەيدانىدىن قايتماقچى) بولدى؛ اللە ئۇلارنىڭ مەدەتكارى ئىدى. (مۆمىنلەر جىمى ئەھۋالى ۋە جىمى ئىشلىرىدا) اللە غىلا تەۋەككۈل قىلىن! ^[122] اللە سىلەرگە بەدىرىدە نۇسرەت ئاتا قىلدى، ھالبۇكى، سىلەر كۈچسىز ئىدىڭلار (سانىڭلار ۋە قوراللىقلار ئاز ئىدى). اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن نۇسرەتكە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن اللەدىن قورقۇڭلار ^[123]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا سەن مۆمىنلەرگە: «پەرۋەر-دىكارىڭلار سىلەرگە ئۈچ مىڭ پەرىشتە چۈشۈرۈپ ياردەم بەرسە يەنە يەتمەمدۇ؟» دەيتتىڭ ^[124]. شۇنداق، ئۇ يېتىدۇ. ئەگەر (جەڭدە) سەۋر قىلىڭلار، (اللە دىن) قورقۇپ (ئۇنىڭ ئەمرىگە

إِذْ هَدَّتْ كَلْبَإِثْمَ بْنِ مِثْلَمَ أَنْ فَشَلًا وَنَالُوا مِنَ اللَّهِ فَكَيْفَ يُقَاتِلُ الْكُفْرَ وَالْكَافِرِينَ ۖ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَنِي قُورَيْشٍ ۚ أَذَلِكَ أَتَقُولُ ۚ لَمَّا عَلِمَتِ امُّ الْمُؤْمِنِينَ آحْنَسُ كَيْفَ يُقَاتِلُ أَنْ يُبَدِّلَكُمْ رَيْثًا ۚ أَلَيْسَ مِنَ الْمَلَكُوتِ مُتَرَلِّينَ ۚ لَنْ نَبْدِلَكُمْ رَيْثًا وَنَنْصُرُوا بِكُفْرَانِكُمْ ۚ إِنَّ هَذَا لَيَنْبَدُّ عَنْكُمْ خِمْسَةً أَلَيْسَ مِنَ الْمَلَكُوتِ مُسَوِّدِينَ ۚ وَمَا جَعَلَ اللَّهُ الْإِثْمَ لَكُمْ وَلِيًّا وَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ قُلُوبَكُمْ بِهِ وَمَا نَصَرَ الْأَوْسَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْغَزَا ۚ وَالْحَزَا ۚ لَيْفَ لَكُمْ طَرَائِرَ ۚ أَلَيْسَ لَكُمُ الْآيَاتُ ۚ لَكُمْ وَأَوْفَيْتُكُمْ بِعَهْدِكُمْ ۚ لَيْسَ لَكُمُ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ ۚ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنْ يُدْرِكُونَ ۚ وَلَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۚ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ۚ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۚ

ئىتائەت قىلىڭلار)، دۈشمەن دەرھال ھۇجۇم قىلىپ كەلگەندە پەرۋەردىكارىڭلار سىلەرگە بەش مىڭ نىشانلىق پەرىشتە بىلەن ياردەم بېرىدۇ ^[125]. اللە ئۇنى (يەنى پەرىشتىلەر ئارقىلىق ياردەم بېرىشنى) پەقەت سىلەرگە خۇش خەۋەر بولسۇن ۋە دىلىڭلار شۇنىڭ بىلەن خاتىرجەم بولسۇن (شۇنىڭ بىلەن دۈشمەننىڭ سانىنىڭ كۆپلۈكىدىن قورقمىسۇن) دەپ قىلدى. ياردەم پەقەت غالب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىندۇر ^[126]. (اللە نىڭ ياردىمى) كاپىرلارنىڭ بىر تۈركۈمىنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن ياكى ئۇلارنى رەسۋا قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئۆمىدىسىز ھالدا مەغلۇپ بولۇشلىرى ئۈچۈندۇر ^[127]. (ئى مۇھەممەد!) ھېچ ئىش (يەنى بەندە-لەرنىڭ ئىشلىرىنىڭ تەدبىرى) سېنىڭ ئىختىيارىڭدا ئەمەس، اللە يا ئۇلارنىڭ (مۇسۇلمان بولسا) تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، يا ئۇلار زالىم بولغانلىقى ئۈچۈن (كۇفرىدا چىڭ تۇرسا) ئۇلارنى ئازابقا دۇچار قىلىدۇ ^[128]. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ مۈلكىدۇر. اللە خالىغان كىشىگە مەغپىرەت قىلىدۇ، خالىغان كىشىگە ئازاب قىلىدۇ. اللە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر ^[129]. ئى مۆمىنلەر! جازانىنى قاتمۇقات ئاشۇرۇپ يېمەڭلار. مەقسەتلىك سىڭىلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن اللەدىن (نەھىي قىلغان ئىشلارنى تەرك ئېتىپ) قورقۇڭلار ^[130]. كاپىرلار ئۈچۈن تەييارلانغان دوزاختىن (يەنى دوزاخقا كىرىشكە سەۋەب بولىدىغان يامان ئىشلاردىن) ساق-لىنىڭلار ^[131]. سىلەرگە رەھمەت قىلىنىشى ئۈچۈن، اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار ^[132].

پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتىگە ۋە تەقۋادارلار ئۈچۈن تەييارلانغان، كەڭلىكى ئاسمان-زېمىنچە كېلىدىغان جەننەتكە ئالدىراڭلار^[133]. تەقۋادارلار كەڭچىلىكتىمۇ، قىسنىچىلىقتىمۇ اللە يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلىدىغانلار، (ئۈچ ئېلىشقا قادىر تۇرۇقلۇق) ئاچچىقنى يۇتىدىغانلار، (يامانلىق قىلغان ياكى بوزەك قىلغان) كىشىلەرنى كەچۈرىدىغانلار-دۇر. اللە ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ^[134]. تەقۋادارلار يامان بىر گۇناھ قىلىپ قالسا ياكى ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلسا اللە نى ياد ئېتىدۇ، گۇناھلىرى ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلدۇ، گۇناھنى كەچۈرىدىغان اللە دىن باشقا كىم بار؟ ئۇلار قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرۇپ داۋاملاش-تۇرمايدۇ^[135]. ئۇلارنىڭ (يەنى يۇقىرىقى خىسلەت-لەرگە ئىگە كىشىلەرنىڭ) مۇكاپاتى پەرۋەردىگارى

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَحَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمُوتُ
وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ يُقِيمُونَ فِي السَّعَاءِ
وَالْفَرَاءِ وَالْكُفْرَيْنِ الْعِظَ وَالْكَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ
يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاجِسَةً أَوْ ظَلَمُوا
أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرِ
اللَّهُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ ۝ وَلَمْ يَصِرُوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ
يَعْلَمُونَ ۝ أُولَٰئِكَ جَزَاءُ مَن مَّغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّهِمْ وَ
جَنَّتْ تَحِيَّتِي مَن تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَلَهُمْ جَزَاءُ
الْعَمَلِ ۝ فَقَدْ حَكَمَ مِن قَبْلِكَ مَن سَأَلَ قَبِيضًا مِّنَ
الْأَرْضِ فَأَنْظَرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُتَكَبِّرِينَ ۝ هَذَا
بَيِّنَاتٍ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ۝ وَلَا تَهْجُرُوا
لَا تَحْزَنُوا وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمُ الَّتِي بَيْنَ يَدَيْكُمْ ۝ إِن
يَسْأَلُكُمْ قَوْمٌ مَّا قَدْ مَتَّي الْقَوْمُ فَجَزِّبْ لَهُمْ ۝ وَلِلَّهِ
الْآيَاتُ الْكُبْرَىٰ وَلَهُمَا فِي الْكَايِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا
وَيُخْفِئَهُمْ مِّنْكُمْ شُهَدَاءُ ۝ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ۝

تەرىپىدىن بولغان مەغپىرەت ۋە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇر. بۇ يەر-لەردە ئۇلار مەڭگۈ قالىدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئېرىشىدىغان ساۋابى نېمىدېگەن ياخشى! ^[136] سىلەردىن ئىلگىرى نۇرغۇن ئۆمەتلەر كېلىپ كەتتى؛ يەر يۈزىدە سەير قىلىڭلار، (ھەقىقىي) يالغانغا چىقارغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار^[137]. بۇ (قۇرئان) (ئومۇمىي) ئىنسانلارغا باياندۇر (يەنى ھالال بىلەن ھارامنى ئوچۇق بايان قىلىدۇ)، تەقۋادارلارغا توغرا يول كۆرسەتكۈچىدۇر ۋە ۋەز-نەسىھەتتۇر^[138]. (جەھادتىن) بوشىشىپ قالماڭلار، شېھىت بولغانلار ئۈچۈن قايغۇرماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئۈستۈنلۈك قازىنى-سىلەر^[139]. ئەگەر سىلەرگە شەكەستلىك يەتكەن بولسا (يەنى بۇ جەڭدە سىلەر يارىلان-غان ۋە شېھىت بولغان بولساڭلار)، دۈشمەنلەرگىمۇ (بەدرى جېڭىدە) ئوخشاشلا شەكەستلىك يەتتى (يەنى ئۇلار يارىلاندى ۋە ئۆلتۈرۈلدى). بۇ كۈنلەرنى ئىنسانلار ئارىسىدا ئايلاندۇرۇپ تۇرىمىز (يەنى غەلىبىنى ھەمىشە بىر پىرقىدە قىلماي، بىر كۈن بۇ پىرقىدە، بىر كۈن ئۇ پىرقىدە قىلىمىز)، (بۇ) اللە نىڭ (ھەقىقىي) مۆمىنلەرنى (مۇناپىقلاردىن) ئايرىشى ئۈچۈندۇر. سىلەرنى شېھىتلەردىن قىلىشى (يەنى سىلەردىن بەزىلەرنى شېھىتلىك دەرىجىسىگە مۇشەررەپ قىلىشى) ئۈچۈندۇر، - اللە زالىملارنى دوست تۇتمايدۇ^[140].

مۆمىنلەرنى (ئۇلارغا يەتكەن مۇسبەت ئارقىلىق) باكلشى ئۈچۈندۇر، كاپىرلارنى يوق قىلىش ئۈچۈندۇر^[141]. (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) اللە سىلەردىن (ھەقىقىي) جىھاد قىلغانلارنى ۋە (جىھادنىڭ جاپا- مۇشەققەتلىرىگە) چىدىغۇچىلارنى بىلىمى (يەنى ئايرىماي تۇرۇپ)، (پەقەت ئاغزىڭلاردا ئىمان ئېيتتۇق دېيىش بىلەنلا) جەننەتكە كىرىشنى ئويلامسىلەر؟^[142] سىلەر ئۆلۈم (يەنى دۈشمەن) بىلەن ئۇچرىشىشتىن ئىلگىرى ئۇنى ئارزۇ قىلاتتىڭلار، مانا ئۇنى ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆر- دۈڭلار (ئەمدى نېمىشقا مەغلۇپ بولسىلەر؟)^[143]. مۇھەممەد پەقەت بىر پەيغەمبەردۇر، ئۇنىڭدىن بۇرۇن كۆپ پەيغەمبەرلەر ئۆتتى (ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئۆز ئەجلى بىلەن ئۆلگەن، بەزىلىرى باشقىلار تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلگەن)؛ ئۇ ۋاپات بولسا

وَلِيْمُخْصَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَيَحَقِّ الْكٰفِرِيْنَ ۝ اَمْرٌ حَسْبُكُمْ اَنْ تَدْخُلَ الْجَنَّةَ وَلَيَا يَعْلَمُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جٰهَدُوْا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَكُوْنُ الْتَوْتُ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَلْقَوْا قَدْرًا كَبِيْرًا ۝ وَلَئِنْ لَّمْ يَنْظُرُوْنَ ۙ وَمَا مُخَدَّرًا اِلَيْهِمْ ۙ فَدَاخَلَتْ مِنْ قَبْلِ الْرُّسُلِ اَقْلَامٌ ۙ مَّا تَاُوْتِيْلُ اَنْقَابَكُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقْبَيْهِ فَاِنَّ لِّغَضِّ اللّٰهِ شَيْئًا ۚ وَسَجْزٰى اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ ۝ وَمَا كَانَ لِّغٰثِ اَنْ تَمُوْتُ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كَيْفَا تَوْفَّكُلًا ۚ مَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَمِنْ ثَمَرِهَا ۚ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ فَمِنْ ثَمَرِهَا ۚ وَسَجْزٰى الشّٰكِرِيْنَ ۝ وَلَيَا يَنْفِيْ تَنْبِيْهِ فَاِنَّ مَعَهُ رِبْطُوْنَ كَثِيْرًا ۚ فَمَا وَهَدُوْا لِمَا صَابَغُمْ فِى سَبِيْلِ اللّٰهِ وَمَا ضَعُفُوْا وَمَا كَانُوْا ۚ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْغٰثِرِيْنَ ۝ وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ اِلَّا اَنْ قَالُوْا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَاَسْرَافَتَنَا فِىْ اَمْرِنَا وَنَجِّنَا اَقْدَامَنَا وَاصْرِفْنَا عَنِ الْقَوْمِ الْكَافِرِيْنَ ۝

ياكى ئۆلتۈرۈلسە، ئارقاڭلارغا يېنىۋالامسىلەر؟ (يەنى ئىماندىن يېنىپ مۇرتەد بولامسىلەر؟) كىمكى ئارقىسىغا يېنىۋالدىكەن (يەنى مۇرتەد بولدىكەن)، ئۇ اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلە- مەيدۇ. اللە شۈكۈر قىلغۇچىلارنى مۇكاپاتلايدۇ^[144]. ھېچ كىشى اللە نىڭ ئىززىتىسىز ئۆلمەيدۇ، اللە ھەر ئادەمنىڭ ئەجلىنى پۈتۈۋەتكەن (ئادەمنىڭ ئۆمرىنى قورقۇنچاقلىق ئۆزارتالمايدۇ، باتۇرلۇق قىسقارتالمايدۇ). كىمكى دۇنيا ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭغا دۇنيانىڭ ساۋابىنى بېرىمىز (ئۇنىڭ ئاخىرەتلىكتىن نېسۋىسى بولمايدۇ)؛ كىمكى ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى بېرىمىز، شۈكۈر قىلغۇچىلارنى مۇكاپات- لايىمىز^[145]. نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر بىلەن كۆپلىگەن خۇدا جۇي ئۆلىمالار بىرلىكتە جەڭ قىلدى. ئۇلار اللە يولىدا يەتكەن كۈلپەتلىرىدىن روھىزىلانمىدى، بوياشمىدى، باش ئەگمىدى، اللە ئۆزىنىڭ يولىدا دۇچ كەلگەن قىيىنچىلىقلارغا چىداشلىق بەرگۈچىلەرنى دوست تۇتىدۇ^[146]. ئۇلارنىڭ سۆزى پەقەت: «پەرۋەردىگارىمىز! گۇناھلىرىمىزنى، ئىشىمىزدا چەكتىن ئاشقانلىقىمىزنى مەغپىرەت قىلغىن، قەدەملىرىمىزنى (جەڭ مەيدانىدا) مۇستەھكەم قىلغىن ۋە كاپىر قەۋمىگە قارشى بىزگە ياردەم بەرگىن» دېگەندىن باشقا بولمىدى^[147].

اللە ئۇلارغا دۇنيانىڭ ساۋابىنى (يەنى دۈشمەنلەر ئۈستىدىن غەلبە قىلىشنى) ۋە ئاخىرەتنىڭ ياخشى ساۋابىنى (يەنى جەننەت ۋە ئۇنىڭ نېمەتلىرىنى) ئاتا قىلدى، اللە ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ^[148]. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر سىلەر كاپىرلارغا ئىتائەت قىلساڭلار، ئۇلار سىلەرنى ئارقاڭلارغا (يەنى كۇفرغا) ياندۇرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن زىيان تارتىپ قالسىلەر^[149]. ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار سىلەرنىڭ ئىتائەت قىلىدىغان مەدەتكارىڭلار ئەمەس)، اللە سىلەرنىڭ مەدەتكارىڭلاردۇر (ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىڭلار)، ئۇ ياردەم قىلغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر^[150]. (ئىلاھلىقى) ھەققىدە ھېچبىر دەلىل چۈشۈرمىگەن نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) اللەغا شېرىك قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن، كاپىرلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالىمىز، ئۇلارنىڭ بارىدىغان

جايى دوزاختۇر، زالىملارنىڭ جايى (يەنى دوزاخ) ھەقىقەتەن يامان جايدۇر^[151]. اللە سىلەرگە قىلغان (دۈشمىنىڭلارغا قارشى نۇسرەت ئاتا قىلىشتىن ئىبارەت) ۋەدىسىدە تۇردى؛ اللەنىڭ ئىزى بىلەن ئۇلارنى قىرىۋاتاتتىڭلار، اللە سىلەر ياقىتۇرىدىغان غەلىبىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن زەئىپ-لىشىپ قالدىڭلار، پەيغەمبەرنىڭ ئەمرى توغرىسىدا جاڭجاللاشتىڭلار، (پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە) بويۇنسىمىدىڭلار، بەزىلىرىڭلار دۇنيانى كۆزلىدىڭلار، بەزىلىرىڭلار ئاخىرەتنى كۆزلىدىڭلار، ئاندىن اللە سىناش ئۈچۈن سىلەردىن دۈشمەننى قايتۇردى (يەنى سىلەرنى غەلىبىدىن مەغلۇبىيەتكە يۈزلەندۈردى) ۋە سىلەرنى ھەقىقەتەن ئەپۇ قىلدى. ئاللا مۆمىنلەرگە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر^[152]. ئۆز ۋاقتىدا پەيغەمبەر (ئى اللەنىڭ بەندىلىرى! مېنىڭ تەرىپىمگە كېلىڭلار، مەن رەسۇلۇللا-دۇرمەن، كىمكى جىھاد مەيدانىغا قايتسا، ئۇ جەننەتكە كىرىدۇ دەپ) ئارقاڭلاردىن سىلەرنى چاقىرىپ تۇراتتى، سىلەر ھېچ كىشىگە قارىماي قاچاتتىڭلار، (بۇنىڭدىن كېيىن) قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە (يەنى غەنىمەتكە)، بېشىڭلارغا كەلگەن مۇسبەتتە (يەنى غەلىبەگە) قايغۇر-ماسلىقنىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە غەم ئۈستىگە غەم بەردى (يەنى سىلەرنى غەنىمەتتىن مەھرۇم قىلغاننىڭ ئۈستىگە مەغلۇبىيەت بىلەن جازالىدى). اللە قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر^[153].

قَاتِلْهُمْ اللَّهُ تَوَابٌ لِلدُّنْيَا وَحَسَنَ تَوَابٍ لِّلْآخِرَةِ
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن
تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمُ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا
خِيسَرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ الْمَوْلِينَ ﴿١٥٠﴾
سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا
بِاللَّهِ مَا كَانُوا بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَهُمُ النَّارُ وَ
يَسْأَلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥١﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ وَعْدَهُ
إِذْ تَحَضَّرْتُمْ بِإِذْنِهِ حَتَّىٰ إِذَا فُشِلْتُمْ وَتَنَزَّاعْتُمْ
فِي الْأَمْوَالِ الَّتِي نَفَعَتْكُمْ قُلْتُمْ مَا آتَاكُم مَّا تُحِبُّونَ
وَمِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ
ثُمَّ صَرَّفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْلِيَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَ
اللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا
تَلَوْنَ عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنَ السُّورِ يَدْعُوكُمْ فِي أَخْرَابِكُمْ
قَاتِلْهُمْ غَيْرَ إِتْرَافٍ لَّيْسَ لَكُمُ الْخُرُوجُ عَلَىٰ مَا كَانَكُمْ
وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

غەمدىن كېيىن اللە سىلەرگە ئەمىنلىك چۈشۈرۈپ بەردى، سىلەرنىڭ بىر قىسىڭلارنى (يەنى ھەقىقىي مۆمىنلەرنى) مۈگدەك باستى، يەنە بىر قىسىڭلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆزلىرى بىلەن بولۇپ كەتتى (يەنى كۇففارلار قايتا ھۇجۇم قىلارمۇ، دەپ جان قايقۇسى بىلەن بولۇپ كەتتى)، بۇلار، جاھىلىيەت دەۋرى كىشىلىرىگە ئوخشاش، اللەغا قارىتا ناتوغرا گۇمانلاردا بولدى، ئۇلار: «بىزگە اللە ۋەدە قىلغان غەلبىدىن نېسىۋە بارمۇ؟» دەيدۇ. ئېيتىپ قىلىش، «ھەممە ئىش ھەقىقەتەن اللەنىڭ ئىلگىدە». ئۇلار سانغا ئاشكارا قىلمايدىغان نەرسىلەرنى ئۆز ئىچىدە يوشۇرۇشىدۇ؛ ئۇلار: «ئەگەر بىزگە غەلبە بىدىن ئازراق نېسىۋە بولسا ئىدى، بۇ يەردە ئۆلتۈرۈلمەيتتۇق» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتىپ قىلىش، «ئەگەر سىلەر ئۆيلىرىڭلاردا بولغان تەقدىر-

فَأَنزَلَ عَلَيْكَ مِن بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّاصِيَةً فَمَنِ اتَّبَعَ طَاطِبَةً
فِئْتَكُمُ طَاطِبَةً قَدْ أَفْتَحْتُمُ أَنْفُسَكُمْ يَتْلُونَ بِاللَّهِ عِزًّا لَّتَكُونَ
لَهُ الْبَاقِيَّةُ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِشْرٌ قُلْ إِنْ
الرَّكْبَةُ لِلَّهِ يَقُولُونَ إِنَّا أَفْهَمُ مِمَّا تُلَايِبُونَ لَكَ يَقُولُونَ
لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ نَّاتَّبِعُكُمْ هَلْ وَكُنْتُمْ فِي بَيِّنَةٍ
لَّئِنْ لَّا لَنِيْنَ كَتَبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلَ إِنْ مَضَىٰ جَهَنَّمَ وَلَئِن لَّا
اللَّهُ بِإِذَا قُتِلْتُمْ كُنتُمْ مَيِّتًا مَّا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ
بِدَاتِ الْفُؤَادِ إِنَّ الَّذِينَ كُفَرُوا بِكُمْ يَوْمَ الْبَيْتِ لَأُجْجَعْنَ
إِنَّمَا أَسْرَأْتُمْ السِّيْطُونَ يَمْضِيْنَ آتَيْنُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ
عَنَّهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ فَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتْلُوا
كَآتِبِينَ قُرْآنًا وَلَا تُتْلَا لَهُمْ قُرْآنًا مِّنَ الْكِتَابِ فِي الْأَرْضِ
أَوْ كَأَنَّهُمْ يَتْلُونَهُ لَوْلَا وَجْهُكُمْ لَأُمْتَرُوا بِمَا فِي الْأَفْئِدَةِ
اللَّهُ ذَالِكُمْ خَافَهُ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يَتْلُو وَ يُبَيِّنُ وَ
اللَّهُ يَمَّا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ وَلَئِنْ فِتْنْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أَوْفَتْكُمْ نَفْسُهُمُ وَاللَّهُ وَرَحْمَةُ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ۝

دىمۇ (ئاراڭلاردىكى) ئۆلتۈرۈلۈشى پۈتۈۋېتىلگەن كىشىلەر چوقۇم ئۆزلىرىنىڭ ئۆلىدىغان جايلارىغا بېرىشىدۇ (اللەنىڭ قازاسىدىن قېچىپ قۇتۇلغىلى بولمايدۇ). (اللەنىڭ مۇنداق قىلىشى) كۆڭلۈڭلارنىڭ لاردىكى سىناش ۋە قەلبىڭلاردىكى نەرسىلەرنى پاكلاش ئۈچۈندۇر. اللە كۆڭۈللىرىدىكىنى (ياخشىلىق بولسۇن، يامانلىق بولسۇن) بىلگۈچىدۇر^[154]. ئىككى قوشۇن (يەنى مۇسۇلمانلار بىلەن مۇشرىكلار) بىر-بىرى بىلەن ئۇچراشقان كۈندە، ئىچىڭلاردىكى (جەڭدىن) ھەقىقەتەن يۈز ئۆرۈگەن كىشىلەرنى، بەزى قىلمىشلىرى (يەنى پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلغانلىقى) تۈپەيلىدىن، شەيتان تېپىلدۇرۇشقا ئۇرۇندى؛ اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنى ئەپۇ قىلدى. اللە ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)^[155]. ئى مۆمىنلەر! سەپەرگە چىققان ياكى غازاتقا چىققان قېرىنداشلىرى ھەققىدە، ئۇلار يېنىمىزدا بولغاندا ئۆلمەيتتى ۋە ئۆلتۈرۈلمەيتتى، دېگەن كاپىرلارغا ئوخشاش بولماڭلار، اللە بۇنى ئۇلارنىڭ دىلىلىرىدا ھەسرەت قىلسۇن. اللە تىرىلدۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرىدۇ (ئۇلارنىڭ غازاتقا چىقىمىسىلىقى ئۇلارنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرمايدۇ). اللە قىلمىشڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر^[156]. شۈبھىسىزكى، ئەگەر سىلەر اللە يولىدا (يەنى غازاتتا) ئۆلتۈرۈلەڭلار ياكى (غازاتقا كېتىپ بېرىپ ئۆز ئەجلىڭلار بىلەن) ئۆلەڭلار، سىلەرگە اللە تەرىپىدىن بولغان مەغپىرەت ۋە رەھمەت، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ توپلايدىغان دۇنياسىدىن ئارتۇقتۇر^[157].

ئەگەر سىلەر (ئۆز ئەجلىڭلار بىلەن) ئۆلسەڭلار ياكى (جەڭ مەيدانىدا) ئۆلتۈرۈلسەڭلار، (ئاخىر- رەتتە) چوقۇم اللە نىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر (اللە سىلەرنى ئەمەللىڭلارغا قاراپ مۇكاپاتلايدۇ) (158). اللە نىڭ رەھىمىتى بىلەن سەن ئۇلارغا مۇلايىم بولدۇڭ؛ ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى؛ ئۇلارنى ئەبۇ قىل، ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىگىن، ئىشتا ئۇلار بىلەن كېڭەشكىن؛ (كېڭەشكەندىن كېيىن) بىر ئىشقا بەل باغلىساڭ، اللە غا تەۋەككۈل قىلغىن. اللە ھەقىقەتەن تەۋەككۈل قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ (159). ئەگەر اللە سىلەرگە ياردەم بەرسە، سىلەرنى ھېچ كىشى يېڭەلمەيدۇ. ئەگەر اللە سىلەرگە ياردەمنى تەرك ئەتسە، اللە دىن باشقا سىلەرگە كىم ياردەم بېرىدۇ؟ مۆمىنلەر يالغۇز اللە غا تەۋەككۈل قىلسۇن! (يەنى ھەممە ئىشنى اللە غا تاپشۇرسۇن) (160) ھېچقانداق بىر پەيغەم- بەر غەنىمەتكە خىيانەت قىلمايدۇ (يەنى بۇنى

وَلَيْنَ مُثَمَّرَةً أَوْ فَنَزَلْنَاهُ رِجَالًا فَاسْتَكْبَرُوا ۖ فَيَسَاءَ لِمَا يَصْنَعُونَ
اللَّهُ يَلْبِسُ قَتْلَهُمْ وَمُوتُهُمْ قَتْلًا غَلِيظًا ۚ الْقَلْبُ لَا يَخْصِمُ لِمَا يَأْمُرُ
هُوَ إِلَّا قَافِعٌ عَنْهُمْ ۖ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ ۖ وَشَأْنُكُمْ فِي الْأَمْرِ
فَإِذْ أَعْرَضْتُمْ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ۝
إِنْ يَنْصَرِكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۚ إِنَّ يَحْدَاكُمْ فَعَن ذَٰلِكُمْ ۚ
يَنْصَرِكُمْ بَعْدَ ۖ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ۝ وَمَا
كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يُمِيتَ وَتَمُوتَ ۚ لَمَّا بَلَغَ لَيْلَةَ الْمَوْتِ ۖ
فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَهُوَ لَا يُظْلَمُونَ ۝ آمِينَ ۝
يَعْمَلُونَ ۝ اللَّهُ يَلْبِسُ قَتْلَهُمْ وَمُوتُهُمْ قَتْلًا غَلِيظًا ۚ
الْقَلْبُ لَا يَخْصِمُ لِمَا يَأْمُرُ ۖ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ ۖ وَشَأْنُكُمْ فِي
الْأَمْرِ ۖ فَإِذْ أَعْرَضْتُمْ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّلِينَ ۝

تەسەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ). كىمكى غەنىمەتكە خىيانەت قىلىدىكەن، قىيامەت كۈنى ئۇ خىيانەت قىلغان نەرسىسى بىلەن (يەنى خىيانەت قىلغان نەرسىسى گەجىگىگە ئارتىلغان ھالدا) كېلىدۇ. ھەر كىشىنىڭ قىلغان ئەمەلىگە تولۇق مۇكاپات، (ياكى) تولۇق جازا بېرىلىدۇ، ئۇلارغا (ياخشىلارنىڭ ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىپ، ئاسىيلارنىڭ جازاسىنى ئاشۇرۇۋېتىپ) زۇلۇم قىلىنمايدۇ (161). اللە نىڭ رازىلىقىنى ئىزدىگەن كىشى اللە نىڭ غەزىپىگە ئۇچراشقا تېگىشلىك بولغان كىشىگە ئوخشامدۇ؟ اللە نىڭ غەزىپىگە ئۇچراشقا تېگىشلىك بولغان كىشىنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر، جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي! (162) اللە نىڭ دەرگاھىدا ئۇلارنىڭ دەرىجىسى تۈرلۈك بولىدۇ. اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (163). اللە مۆمىنلەرگە اللە نىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىدىغان، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان، ئۇلارغا كىتابنى ۋە ھېكمەتنى (يەنى قۇرئان بىلەن سۈننەتنى) ئۆگىتىدىغان، ئۆزلىرىدىن بولغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىپ، ئۇلارغا چوڭ ئېھسان قىلدى؛ ھالبۇكى، ئۇلار بۇرۇن ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىدى (164). سىلەرگە يەتكەن مۇسبەت سىلەر دۈشمەنگە يەتكۈزگەن مۇسبەتتىنكى يېرىمىغا تەڭ كېلە- دىغان تۇرسا (يەنى ئۇھۇد غازىتىدا سىلەردىن 70 كىشى شېھىت بولغان تۇرسا، بەدرى غازىتىدا بولسا مۇشرىكلاردىن 70 كىشىنى ئۆلتۈرگەن، 70 كىشىنى ئەسر ئالغان تۇرساڭلار)، سىلەر يەنە: «بۇ مۇسبەت قەيەردىن كەلدى؟» دېدىڭلار. ئېيتىڭكى، «ئۇ سىلەرنىڭ ئۆزلىرىڭلاردىن (يەنى پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغانلىقىڭلار ۋە غەنىمەتكە ھېرىس بولغانلىقىڭلاردىن) بولدى». اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (165).

ئىككى قوشۇن ئۇچراشقان كۈندە (يەنى مۇسۇلمانلار بىلەن مۇشرىكلار توقۇنۇشقان ئۇھۇد جېڭىدە) سىلەرگە كەلگەن مۇسەببەت اللەنىڭ ئىرادىسى بىلەن كەلگەندۇر، بۇ ھەقىقىي مۆمىنلەرنى بىلىش (يەنى ئايرىش) ئۈچۈندۇر^[166] ۋە مۇناپىقلارنى بىلىش (يەنى ئايرىش) ئۈچۈندۇركى، ئۇلارغا: «كېلىڭلار، اللە يولىدا ئۇرۇش قىلىڭلار ياكى (ئۆزەڭلارنى) قوغداڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ئۇرۇشتىن خەۋەر تاپقان بولساق، ئەلۋەتتە، سىلەرگە ئەگىشەتتۇق (يەنى سىلەر بىلەن بىر سەپتە تۇرۇپ ئۇرۇش قىلاتتۇق)» دېدى. ئۇ كۈندە ئۇلار ئىمانغا قارىغاندا كۇفرغا يېقىن ئىدى. ئۇلار كۆڭۈللىرىدە يوق نەرسىلەرنى ئېغىزلىرىدا دېدى، ئۇلار يوشۇرغاننى (يەنى نىفاق بىلەن مۇشرىكلىقنى) اللە ئوبدان بىلىدۇ^[167]. (بۇ يەنە اللەنىڭ ئۇرۇشقا چىقىشنى خالىمىغان (مۇناپىقلارنى ئايرىش) ئۈچۈندۇركى، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرۇپ قېرىنداشلىرىغا: «ئەگەر ئۇلار (يەنى مۆمىنلەر) بىزگە

وَمَا آصَابَكُمْ مِمَّا تَتَّقُونَ الْيَمُومِينَ فَرَاغَ مِنَ اللَّهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْعُوا قَالُوا لَوْلَا عَلَّمْتُمَا نَافِقًا لَوْلَا لَعْنَتُكُمْ هُمُ الَّذِينَ يَوْمِيئِمْ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ الَّذِينَ قَالُوا لَإِنِ احْتَرَبْتُمْ وَتَقَدَّرَ وَتَوَاطَوْا مَاتَيْنَا قُلْ قَادِرٌ عَلَى أَنْ يَمُوتَ الْفَسِيكُ الْمَوْتُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ وَالْحَسْبُ الَّذِينَ قَالُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَالُنَا أَمْ لَا يَأْتِيهِمْ أَجْرُهُمْ يَوْمَهُ يَرْجُفُونَ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَأَكْثَرُ مِنْهُمْ يُرِيدُونَ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلِهِ وَإِنَّ اللَّهَ لَصَبِيحٌ بِشِيرِهِ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا آصَابَهُمُ الْقَرْصُ الَّذِينَ أَحْسَنُوا آلِهِمْ وَلِقُوا أَجْرَ عَظِيمٍ الَّذِينَ قَالُوا لَكُمْ النَّاسُ قَدْ جَعَلُوا لَكُمْ فِتْنَةً أَفَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُمْ لَهَا آتُونَ قَالُوا أَسْبَبَاتُ اللَّهِ وَلَعْنَةُ الْكَاذِبِينَ

بويۇنغان بولسا (يەنى نەسىھىتىمىزنى ئاڭلاپ ئۇرۇشتىن قايتقان بولسا)، ئولتۇرۇلمەيتتى» دېدى. (ئۇ مۇھەممەد! بۇ مۇناپىقلارغا) ئېيتقىنكى، «(ئەگەر ئۇرۇشقا چىقساڭلار ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇردىغان بولسا) ئۆلۈمنى ئۆزەڭلاردىن دەپش قىلىپ بېقىڭلار، ئەگەر (دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار»^[168]. اللەنىڭ يولىدا شېھىت بولغانلارنى ئۆلۈك دەپ گۇمان قىلمىغن، بەلكى ئۇلار تىرىك بولۇپ، اللەنىڭ دەرىگاھىدىكى رىزىقتىن بەھرىمەن قىلىنىدۇ (يەنى جەننەتنىڭ نېمەتلىرىدىن ئەتكەن - ئاخشامدا مەڭگۈلۈك رىزىقلاندۇرۇپ تۇرۇلىدۇ)^[169]. ئۇلار اللەنىڭ ئۆزلىرىگە بەرگەن پەزىلىدىن خۇرسەندۇر، ئۆزلىرىنىڭ ئارقىسىدىن تېخى يېتىپ كەلمىگەن (يەنى شېھىت بولماي تىرىك قالغان) قېرىنداشلىرىغا (ئاخىرەتتە) نە قورقۇنچ، (دۇنيادىن ئايرىلغانلىقىغا) نە قايغۇ يوق ئىكەنلىكى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىشنى تەلەيدۇ^[170]. ئۇلار اللە تەرىپىدىن بېرىلگەن نېمەت ۋە پەزىلىنى، مۆمىنلەرنىڭ ئەجرىنى اللەنىڭ بىكار قىلىۋەتەيدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىشنى تەلەيدۇ^[171]. (ئۇھۇد غازىتىدا) يارىلانغاندىن كېيىن اللەنىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشقانلار، ئۇلار (يەنى مۆمىنلەر) دىن ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلار چوڭ ساۋابقا ئېرىشىدۇ^[172]. (مۇشرىكلار تەرەپ - دارى بولغان) ئادەملەر ئۇلارغا: «شەك - شۈبھىسىزكى، كىشىلەر (يەنى قۇرەيشلەر) سىلەرگە قارشى قوشۇن توپلىدى، ئۇلاردىن قورقۇڭلار» دېدى. بۇ سۆز ئۇلارنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتتى. ئۇلار: «بىزگە اللە كۇپايە، اللە نېمىدېگەن ياخشى ھامىي!» دېدى^[173].

ئۇلار اللەنىڭ نېمىتى ۋە پەزىلى بىلەن قايتىپ كەلدى، ھېچقانداق زىيان-زەخمەتكە ئۇچرىمىدى، ئۇلار اللەنىڭ رازىلىقىنى ئىزدىدى. اللە ئۇلۇغ پەزىل ئىگىسىدۇر^[174]. ئەنە شۇ شەيتان ئۆز دوستلىرىنى (يەنى كۇفسارلارنى) قورقىتىدۇ. ئەگەر مۇمىن بولساڭلار، ئۇلاردىن قورقماڭلار، مەندىن قورقۇڭلار^[175]. (ئى مۇھەممەد!) كۇفرغا ئۆزلىرىنى ئاتىغانلار (يەنى سۆزلىرى ۋە ھەرىكەتلىرى بىلەن كۇفرغا شاپاشلايدىغان مۇناپىقلار) سېنى غەمكىن قىلىمىسۇن، ئۇلار ھەقىقەتەن (كۇفرى بىلەن) اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ئاخىرەتتە ئۇلارغا (ساۋابتىن) ھېچبىر نېسۋە بەرمەسلىكىنى خالايدۇ؛ ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[176]. ئىماننى كۇف-رىغا تېگىشكەنلەر (يەنى مەزكۇر مۇناپىقلار) (كۇفرى

بىلەن) اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[177]. كاپىرلار ئۆزلىرىگە (جازا بەرمەستىن) مۆھلەت بېرىشمىزنى (يەنى ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلىشمىزنى) ھەرگىز ئۆزلىرى ئۈچۈن پايدىلىق دەپ گۇمان قىلىمىسۇن، ئۇلارغا مۆھلەت بېرىشمىز (ۋە ئەجىلنى كېچىكتۈرۈشمىز) پەقەت ئۇلارنىڭ گۇناھىنىڭ كۆپىيىشى ئۈچۈندۇر. ئۇلار (ئاخىرەتتە) خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[178]. اللە ياماننى (يەنى مۇناپىقنى) ياخشىدىن (يەنى مۇمىندىن) ئايرىمىغىچە مۆمىنلەرنى (يەنى سىلەرنى) ھازىرقى پېتىڭلارچە قويمايدۇ. اللە سىلەرنى غەيىدىنمۇ خەۋەردار قىلمايدۇ ۋە لېكىن اللە پەيغەمبەرلىرىدىن خالىغىنىنى تاللاپ، ئۇنىڭغا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا مۇناپىقلارنىڭ ھالىنى بىلدۈرگەندەك) غەيىنى بىلدۈرىدۇ؛ اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتىڭلار، ئەگەر سىلەر ئىمان ئېيتساڭلار ۋە (پەرۋەردىگارنىڭلاردىن) قورقساڭلار، چوڭ ساۋابقا ئېرىشىسىلەر^[179]. اللە ئۆز پەزىلىدىن بەرگەن نەرسىلەرگە (يەنى پۇل-مالغا) بېخىللىق قىلىدىغانلار بېخىللىقىنى ئۆزلىرى ئۈچۈن پايدىلىق دەپ گۇمان قىلىمىسۇن، ئەمەلدە بۇ ئۇلار ئۈچۈن زىيانلىقتۇر؛ ئۇلارنىڭ بېخىللىق قىلغان نەرسىسى قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ بويىنىغا تاقاق قىلىپ سېلىنىدۇ. ئاسمانلارنىڭ ۋە يەرنىڭ مىراسى اللەنىڭدۇر (يەنى كائىناتتىكى ھەممە نەرسە اللەنىڭ مۈلكى بولۇپ، ئۇلار پانىي بولغاندىن كېيىن اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىدۇ). اللە قىلغان ئەمەللىرىڭلاردىن خەۋەرداردۇر^[180].

قَاتَعُوا بَيْنَهُمْ مِنَ اللَّهِ وَقَضَىٰ اللَّهُ وَفَضَّلَ اللَّهُ نَبِيَّهُمْ وَسُوَّ وَأَسْبَغُوا
رِضْوَانَهُ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ أَلَمْ يَأْذِكُمُ الشَّيْطَانُ
يَعْتَوْكُمْ أَوْلِيَاءَهُ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾
وَلَا يَخُزُّكَ الَّذِينَ يَسْأَلُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَأَبْغَاءُ وَاللَّهُ سَيِّئٌ
بِرِيدِ اللَّهِ أَلَمْ يَعْمَلْ لَهُمْ حُطَايَ الْإِثْمِ وَلَمْ يَنْعَدْ أَعْبَادَهُمْ
إِنَّ الَّذِينَ اسْتَرْوُا الْكُفْرَ لَا يَرْجُونَ لَن يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ شَيْئًا وَأَنَّهُمْ
عَدَاؤُ الْإِثْمِ وَلَا يُصْبِحُ الَّذِينَ كَفَرُوا الْكَاثِبِينَ ﴿١٧٦﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا
لَا تَنْصُرُهُمُ السَّمَكُ وَلَا يَدْعَاؤُهُمْ أَكْثَرُ أَلَمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٧﴾
مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ
الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْطِيَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَ
لَكِنَّ اللَّهَ يَمْحَىٰ مِنْ رُسُلِهِ مَن يَشَاءُ قَامُوا يَا اللَّهُ رُسُلَهُ
وَلَن تُؤْمِنُوا وَتَعْمَلُوا فَاكُمُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ
الَّذِينَ يَبْغُلُونَ بِمَا أَتَوْهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُمْ عَذَابًا
لَّهُمْ بَلٌّ هُوَ زُلْفَتُهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا يَخَافُونَ يَوْمَ أَتَاهُمُ
اللَّهُ بِمِزَاتِ السُّبُوتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٧٩﴾

«اللہ بولسا ھەققەتەن پېقىر، بىز بولساق باي» دېگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ سۆزىنى اللە ھەققەتەن ئاڭلىدى، ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى ۋە پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكلىرىنى خاتىرىلەپ قويىمىز (يەنى نامە - ئەمالغا مۇئەككەل پەرشتىلەرگە بۇنى ئۇلارنىڭ نامە - ئەمالغا يېزىشنى بۇيرۇيمىز) ھەمدە ئاخىرەتتە پەرشتىلەر تىلى ئارقىلىق، كۆيدۈرگۈچى ئازابىنى تېتىڭلار، دەيمىز^[181]. بۇ سىلەرنىڭ قىلمىشڭلار تۈپەيلىدىندۇر، اللە بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر^[182]. ئۇلار: «(تەۋراتتا) اللە بىزنى (ئاساندىن چۈشكەن) ئوت يەپ كېتىدىغان بىر قۇربانلىق كەلتۈرمىگىچە ھەققەتەن ھېچبىر پەيغەمبەرگە ئىمان كەلتۈرمەسلىككە بۇيرۇدى» دېدى (بۇ ئىپتىرا بولۇپ، اللە ئۇلارنى بۇيرۇغان ئەمەس). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەرگە مۆجىزىلەر ۋە سىلەر ئېيتقان مۆجىزە

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ قَوِيْرٌ وَهِنٌ
أَغْنِيَاءُ سَكَتُ مَا قَالُوا وَفَتَنَهُمُ اللَّهُ بِبَعْضِ رَحْمَتِهِ
وَقَالُوا ذُو قُوَّةٍ عَدَابَ الْحَرِيقِ ۝ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ
أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِلْبَٰغِيْنَ ۝ الَّذِينَ قَالُوا
إِنَّ اللَّهَ عَهْدَ الْيَنَّا الْأَرْثُونَ لِيَرْمُوْا حَتَّى يَأْتِيَنا
بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ كُلُّ قَدْحَةٍ كُنْزٌ مِّنْهُنَّ يَأْتِيَن
وَالْيَدِي قُلُومٌ قَلِمٌ قَلَمٌ مِّنْهُمْ صِدْقٌ ۝
قَالَن كَذَّبُوْكَ فَتَدَا كَذَّبَ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ جَاءُوْ
يَالْيَتِيْمَ وَالزُّرْعَا الْكَيِّمَ ۝ كُنْ تَكُنْ ذَٰلِكَ
الْمَوْتِ وَاتَّخَذُوْهُنَّ أَجْوَارَهُنَّ يَوْمَ الْيَقِيْنِ ۝
رُحْرُوعِن النَّارِ وَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ قَدْحًا قَدْرَ وَمَا
الْحَيَوَا الدُّنْيَا الْاَمْتَاءُ الْعُرُوْهُ لِيُجْلُوْا فِي
أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أَتَوْا
الْكُتُبَ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَشِيْرًا
وَلَن نَّصْبِرُوْا وَلَن تَصْبِرُوْا قَالَن ذَٰلِكَ مِنَ عَمْرِ الْأَمُوْرِ ۝

بىلەن ھەققەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەر كەلدى؛ ئەگەر سىلەر (دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، ئۇلارنى نېمىشقا ئۆلتۈردۈڭلار؟»^[183] (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سېنى يالغانغا چىقارغان بولسا (قاينغۇرۇپ كەتمىگەن)، سەندىن ئىلگىرى ئۆتكەن، مۆجىزىلەرنى، كىتابلارنى (يەنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان سەھىپىلەرگە ئوخشاش ساماۋى كىتابلارنى) ۋە نۇرلۇق كىتابىنى (يەنى تەۋرات، ئىنجىلغا ئوخشاشلارنى) ئېلىپ كەلگەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرمۇ يالغانغا چىقىرىلغان ئىدى^[184]. ھەربىر جان ئىگىسى ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر. سىلەرنىڭ ئەجىرىڭلار (يەنى ئەمەللىرىڭلارنىڭ ساۋابى) قىيامەت كۈنى تولۇق بېرىلىدۇ، كىمكى دوزاختىن يىراق قىلىنغان ۋە جەننەتكە كىرگۈزۈلگەن ئىكەن، ئۇ مۇرادىغا يەتكەن بولىدۇ. دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئالدايدىغان مالدىنلا ئىبارەتتۇر (يەنى ئالدايدىغان نەرسە بولۇپ، ئازغىنا بەھرىمەن بولغاندىن كېيىن تۈگەيدۇ)^[185]. سىلەر ماللىرىڭلاردا (سەدىقە بۇيرۇلۇش ۋە ئاپەت يېتىشى بىلەن) ۋە جانلىرىڭلاردا (قەتل قىلىنىش، ئەسر ئېلىنىش، كېسەل بولۇش بىلەن) چوقۇم سىنىلىسىلەر، سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن، مۇشرىكلاردىن چوقۇم نۇرغۇن يامان سۆز ئاڭلايسىلەر، ئەگەر (يۇقىرىقى ئەھۋاللار يۈز بەرگەندە) سەۋر قىلساڭلار (سۆزۈڭلار ۋە ھەرىكىتىڭلاردا اللەدىن) قورقساڭلار، ئۇنداقتا بۇ ھەققەتەن ئىرادە بىلەن قىلىنىشقا تېگىشلىك ئىشلاردىندۇر^[186].

ئۆز ۋاقتىدا، اللە كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيە-
لار) دىن كىتابىنى (يەنى كىتابىنىكى اللەنىڭ ئەھ-
كاملىرىنى) كىشىلەرگە چوقۇم بايان قىلىپ بېرىشكە
ۋە يوشۇرما سىلىققا ئەھدە ئالدى، لېكىن بۇنى
(يەنى ئەھدىنى) ئۇلار ئارقىسىغا چۆرۈۋەتتى ۋە
ئۇنى ئازغىنا بەدەلگە (يەنى دۇنيانىڭ ئەرزىمەس
نەرسىسىگە) تېگىشتى. ئۇلارنىڭ تېگىشىپ ئالغىنى
نېمىدېگەن يامان! ^[187] (ئى مۇھەممەد!)
قىلغان ئىشلىرىدىن (يەنى ھەقىقىي ياپقانلىقىدىن)
خۇشال بولىدىغان، قىلىنغان ئىشلىرى بىلەن مەدە-
يىلىنىشنى ياخشى كۆرىدىغان كىشىلەرنى ھەرگىز
اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇ دەپ گۇمان قىلىنمىن،

وَاذْخُلُوا فِي الْيَوْمِ الْآخِرِ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْكِتَابِ لَعَنَ اللَّهُ
لِلْكَافِرِينَ وَلَا تَكْفُرُوا لَهُمْ قُلُوبُهُمْ وَأَعْيُنُهُمْ
أَشْرَؤُا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ لَعَنَ اللَّهُ
الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ بِمَا أَكْفَرُوا فَأُكْفَرُوا عَنْ مُحَمَّدٍ
وَأَن يُحَدِّثُوا بِمَا كَانُوا
يَفْعَلُونَ فَلَا تَحْسِبْنَهُمْ بِمَقَادِرٍ مِّنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ إِن فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَاجْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۝
الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُوَّةً أَذْهَالِ حُجُوبِهِمْ
وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا
خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا قِسْمَ خَلْقِكَ فَتَنَّا عَذَابَ النَّارِ ۝
رَبَّنَا إِنَّكَ مَن تَدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ مِنَ الْبَلَدِ
وَمِنَ الْأَهْلِ ۝ رَبَّنَا إِنَّا أَسْعَفْنَا مَتَدًا يَا مَعْزُومِي
لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْ أَمْنُوا بِرَبِّكُمْ قَامَا كَرَبْنَا قَاغُورًا لَنَا
ذُوبْنَا وَكُنَّا عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّعْنَا مَعَهُ الْآيَاتِ ۝

ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ ^[188]. ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر،
اللە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر ^[189]. شۈبھىسىزكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىدا، كېچە
بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن، ئەلۋەتتە، روشەن دەلىللەر
بار ^[190]. ئۇلار ئۆرە تۇرغاندىمۇ، ئولتۇرغاندىمۇ، ياتقاندىمۇ اللەنى ئەسەپ تۇرىدۇ، ئاسمان-
لارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشى توغرىسىدا پىكىر يۈرگۈزىدۇ. (ئۇلار ئېيتىدۇ) «پەرۋەردىگارىمىز!
بۇنى بىكار ياراتمىدىڭ. سەن پاكئۆرسەن، بىزنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن ^[191]. پەرۋەردى-
گارىمىز! سەن كىمنىكى دوزاخقا كىرگۈزدىكەن سەن، ئۇنى ئەلۋەتتە خار قىلغان بولىسەن. زالىم-
لارغا ھېچقانداق ياردەمچى بولمايدۇ ^[192]. پەرۋەردىگارىمىز! بىز ھەقىقەتەن بىر
چاقىرغۇچىنىڭ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ) 'رەببىڭلارغا ئىمان ئېيتىڭلار' دەپ ئىمانغا
چاقىرغانلىقىنى ئاڭلىدۇق، ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگارىمىز! بىزنىڭ گۇناھلىرىمىزنى مەغپىرەت
قىلغىن، يامانلىقلىرىمىزنى يوققا چىقارغىن، بىزنى ياخشىلارنىڭ قاتارىدا قەبىزى روھ قىلغىن ^[193].

پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە پەيغەمبەرلىرىڭ ئارقىلىق
ۋەدە قىلغان نەرسىنى (يەنى ئىتائەت قىلغانلارغا
خاس بولغان جەننەتنى) بەرگىسن، قىيامەت كۈنى
بىزنى رەسۋا قىلمىغىن. سەن ھەقىقەتەن ۋەدەڭگە
خىلاپلىق قىلمايسەن» (194). ئۇلارنىڭ دۇئاسىنى
پەرۋەردىگارى ئىجابەت قىلدى: «مەن سىلەردىن
ئەر بولسۇن، ئايال بولسۇن، ھەرقانداق بىر ياخشى
ئىش قىلغۇچىنىڭ قىلغان ئەمەلىنى بىكار قىلىۋەت-
مەيمەن، سىلەر بىر-بىرىڭلاردىن تۆرەلگەن. ھىج-
رەت قىلغانلار، يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقىرىل-
غانلار، مېنىڭ يولۇمدا (يەنى اللە نىڭ دىنى
ئۈچۈن) ئەزىيەت تارتقانلار، ئۇرۇشقا قاتناشقان-
لار (يەنى مېنىڭ يولۇمدا ئۇرۇشقانلار) ۋە
مېنىڭ يولۇمدا ئۆلتۈرۈلگەنلەرنىڭ گۇناھ-
لىرىنى (مەغپىرىتىم ۋە رەھىمىتىم بىلەن) ئەل-
ۋەتتە يوققا چىقىرىمەن. ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاستىدىن
ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈز-
مەن». بۇ (ئۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن)

رَبَّنَا وَإِنَّمَا وَعَدْنَاكَ عَلَىٰ نَفْسِكَ وَلَا تُخَيِّرُنَا بَيْنَ الْقِيَمَةِ
إِنَّكَ لَتَخْلِفُ الْوَعْدَ كَمَا كُنْتَ تَفْعَلُ لَمْ يَكُنْ لَكَ زُجْرٌ
عَمَلٌ عَامِلٌ يَتْلُمُ مَنْ دُكِرَ أَوَّلَهُنَّ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ
فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُذُوا فِي سَبِيلِ
وَقَاتِلُوا وَأَمِلُوا الْكُفْرَانَ عَنْهُمْ سِيبَاتُهُمْ وَلَا دَخَلَتْهُمْ
جَهَنَّمُ يَخْرُجُونَ مِنْهَا الْأَمْهَرُونَ كَأَنَّهُمْ فِي جَهَنَّمَ
اللَّهُ عِنْدَهُ خُسْنُ الثَّوَابِ لَا يُفْعَلُ لَكَ قَلْبٌ الْذِينَ
كَلَّمُوا فِي الْيَوْمِ الْقِيلَ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ مَأْوٍ وَهُمْ جَهَنَّمُ
بَيْنَ الْيَوْمِ وَالْآخِرِ لَكِنَّ الْكُفْرَانَ يَخْرُجُونَ مِنْهَا
مِنْ تَحْتِهَا الْأَمْهَرُونَ خَلِيلِينَ فِيهَا نَزَّلْنَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا
عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكَ لِرَبِّهِمْ وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَكُنْ
يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَآيَاتِهِ الْيَوْمَ وَمَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمْ خُشُوعًا
يَلَهُ لَئِيْشْرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ تَمَتَّقُوا لِلَّهِ الْكِبْرَ الْكِبْرَ
عِنْدَ رَبِّهِمْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
اصْبِرُوا وَاصْبِرُوا وَارْطَبُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

اللە تەرىپىدىن بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر. اللە نىڭ دەرگاھىدا ياخشى مۇكاپات (يەنى جەننەت)
بار (195). كاپىرلارنىڭ (پۇل-مال، ئابىروي، مەرتىۋە ئىزدەش يۈزىسىدىن) شەھەرلەردە كېزىپ
يۈرۈشلىرى سېنى ئالدىمىسۇن (196). بۇ ئازغىنا بەھرىمەن بولۇشتۇر، كەلگۈسىدە ئۇلارنىڭ جايى
جەھەننەم بولىدۇ. ئۇ نېمىدېگەن يامان تۆشەك! (197) پەرۋەردىگارغا تەقۋادارلىق قىلغان
كىشىلەر ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولۇپ، ئۇ يەردە مەڭگۈ
قالدۇ. بۇ، اللە تەرىپىدىن بولغان كۈتۈۋېلىشتۇر. اللە نىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر (يەنى
مۇكاپات ۋە ھۈرمەت) ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن (كۇفۇرلار بەھرىمەن بولغان باقاسى يوق ئازغىنا
راھەتتىن) ئارتۇقتۇر (198). ئەھلى كىتاب ئارىسىدا ھەقىقەتەن اللە غائىبان كەلتۈرىدىغان، سىلەرگە
نازىل بولغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا)، ئۆزلىرىگە نازىل بولغان كىتابقا (يەنى تەۋراتقا ۋە
ئىنجىلغا) ئىشىنىدىغانلار بار؛ ئۇلار اللە دىن قورقۇدۇ، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئازغىنا
بەدەلگە تېگىشمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ كىتابلىرىدىكى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ
سۈپەتلىرى ۋە شەرىئەت ئەھكاملىرىنى، راھىبلارغا ئوخشاش، دۇنيانىڭ ئەرزىمەس
نەرسىلىرىنى دەپ ئۆزگەرتىۋەتمەيدۇ)، ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ساۋاب
بېرىلىدۇ. اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (199). ئى مۆمىنلەر! تائەت-ئىبا-
دەتنىڭ مۇشەققەتلىرىگە ۋە سىلەرگە يەتكەن ئېغىرچىلىقلارغا سەۋر قىلىڭلار، دۈشمەن-
لەرگە زىيادە چىداملىق بولۇڭلار، (چېگرالىرىڭلارنى ساقلاپ) جىھادقا تەييار تۇرۇڭلار، مەقسىتىڭ-
لارغا يېتىش ئۈچۈن اللە دىن قورقۇڭلار (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلماڭلار) (200).

4- سۈرە نسا

مەندىدە نازىل بولغان، 176 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىر ئىنساندىن (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن) ياراتقان، شۇ ئىنساندىن (يەنى ئۆز جىنسىدىن) ئۇنىڭ جۈپتىنى (يەنى ھەۋۋانى) ياراتقان ۋە ئۇلاردىن (يەنى ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن) نۇرغۇن ئەر- ئاياللارنى ياراتقان پەرۋەردىگار، ئىڭلاردىن قورقۇڭلار، بىر- بىرىڭلاردىن نەرسە سورىغاندا نامى بىلەن سورايدىغان اللە دىن قورقۇڭلار، سىلە-

رەھىمنى ئۈزۈپ قويۇشتىن ساقلىنىڭلار. اللە ھەقىقەتەن سىلەرنى (يەنى پۈتۈن ئەھۋالڭلارنى) كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر⁽¹⁾. يېتىملىرىنىڭ مال- مۈلكىنى (ئۇلار بالاغەتكە يەتكەن چاغدا) بېرىڭلار، ياخشىنى يامانغا (يەنى ئۇلارنىڭ ماللىرىنىڭ ياخشىنى ئۆزەڭلارنىڭ ماللىرىڭلارنىڭ يامىنىغا) تېگىشۋالماڭلار؛ ئۇلارنىڭ مال- مۈلكىنى ئۆزەڭلارنىڭ مال- مۈلكىگە قوشۇپ يەۋالماڭلار. بۇ ھەقىقەتەن چوڭ گۇناھتۇر⁽²⁾. ئەگەر يېتىم قىزلارغا (ئۆيلىنىپ) ئادىل مۇئامىلىدە بولالمايلىقىڭلاردىن (يەنى تەربىيەڭلاردا بىرەر يېتىم قىز بولۇپ، ئۇنىڭغا شۇ قىزغا باراۋەر تۇرىدىغان قىزغا بېرىلىدىغان مەھرەنى بېرەلمەيلىكىڭلاردىن) قورقماڭلار، ئۇنى تەرك ئېتىپ، ئۆزەڭلار ياقىتۇرىدىغان باشقا ئاياللاردىن ئىككىنى، ئۈچىنى ۋە تۆتىنچىنى ئېلىشڭلارغا بولىدۇ، ئەگەر (ئۇلارنىڭ ئارىسىدا) ئادىل بولالمايلىقىڭلاردىن قورقماڭلار، بىر خوتۇن بىلەن ياكى قول ئاستىڭلاردىكى چۆرىلەر بىلەن كۆپ- يىلەنەڭلار بولىدۇ. بىر خوتۇن بىلەن كۆپايلىنىش زۇلۇم قىلماسلىققا ئەڭ يېقىندۇر⁽³⁾. ئاياللارغا ئۇلارنىڭ مەھرلىرىنى خۇشاللىق بىلەن سوغا قىلىپ بېرىڭلار. ئەگەر ئۇلار ئۇنىڭدىن بىر قىسمىنى سىلەرگە ئۆتۈنۈپ بەرسە، ئۇنى مەززىلىك، سىڭىشلىق (يەنى پاك- ھالال بىلىپ) يەڭلار⁽⁴⁾. اللە تىرىكچىلىكىڭلارنىڭ ئاساسى قىلغان ماللىرىڭلارنى ئەخمەقلەرگە تۇتقۇزۇپ قويماڭلار، ئۇلارنى يېمەك- ئىچمەك، كىيىم- كېچەكلەر بىلەن تەمىنلەڭلار. ئۇلارغا چىرايلىق سۆز قىلىڭلار⁽⁵⁾.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ۚ وَآلُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْأَنْفُسَ يَافْلِهِتٍ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُزُورًا كَبِيرًا ۚ وَلَنْ خِفْتُمْ أََلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَاتِّخَذُوا مَالَهُمْ لَكُم مِّنَ النِّسَاءِ مَتْنً ۚ وَتِلْكَ أَوَّلُ مَا أَتَىٰ الْيَتَامَىٰ ۚ فَادْعُهُمْ إِلَىٰ أَتْقَىٰ ۚ وَلَوْلَا إِتْقَانُ اللَّهِ لَعَدَىٰ لُولَا ۚ وَأُولَٰئِكَ أَوْسَمُ الْمَكَاتِ أَيْمَانُ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَتَوَلَّوْا وَالْأَنْفُسَ صِدْقًا فِيمَنْ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ طُغِيَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوْهُ هَرِيْرًا مُّرِيْرًا وَلَا تَوَمَّلُوا الشُّفْعَاءَ أَمْوَالَكُمْ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَمًا وَآرَاقًا ۚ وَفِيهَا وَكُتُومُهُمْ وَقَوْلُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۝

ئى مۆمىنلەر! ئاياللارغا زورلۇق قىلىپ، ئۇلارنى مىراس قىلىپ ئالماق (يەنى بىر ئادەمنىڭ قولىدىن يەنە بىر ئادەمنىڭ قولىغا ئۆتۈپ تۇرىدىغان مال ئورنىدا قىلىۋالماق) سىلەرگە دۇرۇس بولمايدۇ؛ ئۇلار ئويىشچۇق بىر پاھىشە ئىشنى قىلىمىغان ھالەتتە، سىلەر ئۇلارغا بەرگەن مەھرەدىن بىر قىسمىنى يۇلۇۋېلىش ئۈچۈن، ئۇلارغا بېسىم ئىشلەتمەڭلار، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە تىرىكچىلىك قىلىڭلار، ئەگەر ئۇلارنى ياقتۇرمىساڭلار (سەۋر قىلىڭلار)، چۈنكى سىلەر ياقتۇرمايدىغان بىر ئىشتا اللە كۆپ خەيرىيەتلەرنى پەيدا قىلىشى مۇمكىن⁽¹⁹⁾. ئەگەر بىر خوتۇننى قويۇۋېتىپ، ئورنىغا يەنە بىر خوتۇننى ئالماقچى بولساڭلار، ئۇلارنىڭ بىرىگە (مەھرى قىلىپ) كۆپ مال بەرگەن بولساڭلارمۇ ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى قايتۇرۇۋالماڭلار.

ئۇنى (ئايالغا) قارا چاپلاپ ۋە ئوچۇق زۇلۇم قىلىپ ئالامسىلەر؟⁽²⁰⁾ ئۇلار خىلۋەتتە بولۇشقان تۇرساڭلار ۋە ئاياللار سىلەردىن (نىكاھ ئەقدىدىن ئىبارەت) مۇستەھكەم ئەھدە ئالغان تۇرسا، ئۇنى قانداقمۇ قايتۇرۇۋالسىلەر؟⁽²¹⁾ ئاتىلىرىڭلار ئالغان ئاياللارنى ئالماڭلار، لېكىن بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئالغان بولساڭلار (ئەپۇ قىلىنىدۇ)، بۇ ھەقىقەتەن يامان ئىشتۇر، ئۆچ كۆرۈلىدىغان قىلىقتۇر، بۇ نېمىدېگەن يامان ئادەت!⁽²²⁾ سىلەرگە ئانىلىرىڭلارنى، قىزلىرىڭلارنى، ھەمىرىلىرىڭلارنى، ئاناڭلارنىڭ ھەمىرىلىرىنى، ئاناڭلارنىڭ ھەمىرىلىرىنى، قېرىندىشىڭلارنىڭ قىزلىرىنى، ھەمىرىلىرىڭلارنىڭ قىزلىرىنى، سۈت ئانىلىرىڭلارنى، ئىمىلىدەش ھەمىرىلىرىڭلارنى، قېيىن ئاناڭلارنى، سىلەر بىر يەردە بولغان ئاياللىرىڭلارنىڭ (باشقا ئەردىن بولغان) ئۆيۈڭلاردا تەربىيەلىنگەن قىزلىرىنى (بۇ شەرت ئەمەس، ئۆيىدە تەربىيەلىنىمىگەن بولسىمۇ) ئېلىش ھارام قىلىندى. ئەگەر سىلەر ئۇلارنىڭ ئانىلىرى بىلەن بىر تۆشەكتە بولمىغان بولساڭلار، بۇ چاغدا ئۇلارنى ئالساڭلار ھېچ باق يوقتۇر، يەنە ئۆز پۇشتىڭلاردىن بولغان بالىلىرىڭلارنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلار ۋە ئىككى ھەمىرىنى بىرلا ۋاقىتتا ئەمىرىڭلاردا ساقلىشىڭلار ھارام قىلىندى. لېكىن ئۆتكەنكىلەر (يەنى جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلىنىشىڭلار) ئەپۇ قىلىنىدۇ. اللە ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر⁽²³⁾.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرِهًا وَلَا
تَعْصُوهُنَّ لَمَّا طَبَعٌ مَّا أَتَيْنَهُنَّ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ
بِفَاحِشَةٍ مُبِينَةٍ وَعَايِرُوهُنَّ بِالْعُرْفِ إِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ
فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا وَ إِنْ
أَرَدْتُمْ امْتِنَانًا ذُوَّجَ مَكَانَ زَوْجٍ وَأَنْتُمْ أَحَدٌ مِنْهُنَّ وَتَطَارَا
فَلَا تَأْخُذُوا بِهِنَّ شَيْئًا أَنْ تَأْخُذُوا بِهِنَّ أَنْفُسًا مِمَّا بَيْنَ يَدَيْكُمْ
كَيْفَ تَأْخُذُوا بِهِنَّ وَقَدْ خُفِيَ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ وَاعْتَدُوا لَكُمْ
بَيْنًا قَلِيلًا وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ مِنَ النِّسَاءِ الْأَمَانَةِ
سَلَفَ إِنَّكَ كَانَتْ فَاحِشَةً وَمَقْتًا وَسَاءَ سَبِيلًا خُوفْتُ عَلَيْكُمْ
أَهْلَكُمْ وَبَنَاتَكُمْ وَأَخَوَاتَكُمْ وَخَلَاتَكُمْ وَبَنَاتِ الْأَخِ وَبَنَاتِ
الْأُخْتِ وَأَهْلَكُمْ الَّتِي أَرْضَعْتُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ مِنَ الرِّضَاعَةِ وَ
أَهْلُ بَنَاتِكُمْ وَبَنَاتُكُمْ الَّتِي فِي بُحُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الَّتِي
دَخَلْتُمْ بِهِنَّ إِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ
الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنْ اللَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

(بەشنچى پارە)

ئەرلىك ئاياللارنى ئېلىشۇ سىلەرگە ھارام قىلىندى، پەقەت سىلەرنىڭ باشقۇرۇشۇڭلار ئاستىدىكى چۆرد-لەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇ اللە نىڭ سىلەرگە پەرز قىلغان ھۆكىملىرىدۇر، بۇلاردىن (يەنى يۇقىرىدىكى ئېلىش دۇرۇس بولمايدىغان ئاياللاردىن) باشقىلىرىنى زىندان ساقلىنىپ، ئىپپەتلىك بولغىنىڭلار ھالدا، ماللىرىڭلارنى سەرپ قىلىپ (يەنى مەھرلىرىنى بېرىپ) نىكاھلاپ ئېلىشۇڭلار ھالال قىلىندى. قايتا سىكى ئاياللارنى (نىكاھلاپ ئېلىپ) پايدىلانساڭلار، ئۇلارغا (نىكاھ ۋاقتىدا) بېكىتىلگەن مەھرلىرىنى بېرىڭلار، مەھرى بېكىتىلگەندىن كېيىن، ئۆزئارا پۈتۈشكەن نەرسەڭلار توغرىسىدا (يەنى ئايالنىڭ رازىلىقى بىلەن ساقىت قىلىنغان مەھرى ئۈچۈن) سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەم-

جىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (24). سىلەردىن مۇسەن ئاياللارنى ئېلىشقا قۇربى يەتمەيدىغانلار قول ئاستىدىكى مۇسەن چۆرىلەردىن ئالسۇن. اللە ئىمانىڭلارنى ئوبدان بىلىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ سىرتقى كۆرۈنۈشىگە قاراپ ئېلىۋېرىڭلار، ئىچكى ئەھۋالىنى اللە غا تاپشۇرۇڭلار). سىلەر بىر-بىرىڭلار بىلەن دىنداشسىلەر، ئۇلارنىڭ خوجىلىرىنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئۇلارنى خوتۇنلۇققا ئالساڭلار بولىدۇ، ئۇلارغا مەھرلىرىنى كېمەيتىۋەتمەستىن ۋە كېچىكتۈرمەستىن بېرىڭلار. لېكىن ئۇلار ئاشكارا زىنا قىلمايدىغان، يوشۇرۇن ئاشنا تۇتمايدىغان ئەفەسە بولۇشلىرى كېرەك. ئەگەر ئۇلار ئەرگە تەككەندىن كېيىن پاكىتە قىلسا، ئۇلارغا ھۇر ئاياللارغا بېرىلىدىغان جازانىڭ يېرىمى بېرىلىشى كېرەك. بۇ (يەنى چۆرىلەرنى نىكاھلاپ ئېلىش)، ئاراڭلاردا زىناغا مۇپتىلا بولۇپ قېلىشتىن قورققان كىشى ئۈچۈندۇر. سەۋر قىلالساڭلار سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (25). اللە سىلەرگە (ھالال ۋە ھارامغا دائىر ئەھكاملارنى) بايان قىلىشنى، سىلەردىن بۇرۇنقىلار (يەنى پەيغەمبەرلەر ۋە ياخشىلار) نىڭ يوللىرىغا سىلەرنى ھىدايەت قىلىشنى، (گۇناھىڭلاردىن قىلغان) تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلىشنى خالايدۇ. اللە ھەممىنى (يەنى بەندىلىرىنىڭ ھەممە ئەھۋالىنى) بىلگۈچىدۇر ۋە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (26). اللە سىلەرنىڭ تەۋبەڭلارنى قوبۇل قىلىشنى خالايدۇ (بۇ اللە نىڭ رەھىمىتىنىڭ كەڭلىكىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن تەكرارلاندى). شەھۋەتلەرگە ئەگىشىدىغانلار (يەنى شەيتانغا ئەگىشىدىغان فاجىرلار) توغرا يولدىن بۇرۇلۇپ كېتىشۇڭلارنى (شۇلارغا ئوخشاش فاجىر بولۇشۇڭلارنى) خالايدۇ (27). اللە سىلەرنىڭ يۈكۈڭلارنى يېنىكلىتىشنى (يەنى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى سىلەرگە ئاسانلاشتۇرۇشنى) خالايدۇ. ئىنسان (نەپسى خاھىشقا خىلاپلىق قىلىشتىن) ئاجىز يارىتىلدى (28).

وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ كَذَبَ
اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَإِجْلَ لَكُمْ مَازَرٌ ذَٰلِكُمْ أَنْ تَبْتَغُوا بِأَمْوَالِكُمْ
مُحْصَنِينَ غَيْرَ مُسْتَفْجِينَ فَمَا اسْتَغْتَمْتُمْ بِهِ وَمَنْ هُوَ قَاتِلُهُنَّ
أُجُورُهُنَّ وَرِضْعَةٌ وَلِكُنَّاهُمْ عَلَيْكُمْ فِيمَا أَرَضِيْنَهُمْ مِنْ بَعْدِ
الْفَر_ضِصَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا وَمَنْ لَمْ يَسْطَرِمْ عَلَيْكُمْ
طَوْلًا لَّنْ يَكُنَّاهُ الْمُحْصَنَاتِ الْوُضْءُ فِيمَنْ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
فَبَيْنَهُمْ الْوُضْءُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَيْمَانِكُمْ بِبَعْضِكُمْ مِنْ بَعْضٍ
فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا ذَايْلَهُنَّ وَاللَّهُهُنَّ أُولُوهُنَّ أُولُوهُنَّ يَأْتِيَهُنَّ مُحْصَنَاتٍ
غَيْرَ مُسْتَفْجِينَ وَلَا تُنْجِدُ أَخَذَ بِلَاقِ الْوُضْءِ قَاتِلُ أَخِي
بِفَاحِشَةٍ قَعْلَهُنَّ رِضْفًا مَعْلَ الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَدَالِ ذَٰلِكَ
لِيَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ وَأَنْ تَصِدُّوا عَنْكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ
رَحِيمٌ هُوَ الَّذِي يَلْبِسُ لَكُمْ دِينَكُمْ سَنَ الْكَلْبِ مِنْ
قَبْلِكُمْ وَنُوبَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ وَاللَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُوْضْ
عَلَيْكُمْ وَيُرِيدَ الْإِيْمَنَ لِيُخَوِّنَ الشَّهَوَاتِ أَنْ يُبَيِّلُوا مِيزَانَهُمْ
يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَوِّفَ عَنْكُمْ وَخَلَقَ الْإِنْسَانَ قِيعًا

ئى مۆمىنلەر! بىر-بىرىڭلارنىڭ ماللىرىنى (ئوغرىد-لىق، خىيانەت قىلىش، بۇلاش، جازانسىخورلۇق، قىمار ئويناش قاتارلىق) ناھەق يول بىلەن يەۋال-ماڭلار، ئىككى تەرەپ رازى بولۇشۇپ قىلىشقان سودا-سېتىق ئارقىلىق ئېرىشكەن نەرسە بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەر ئۆزەڭلارنى (يەنى بىر-بىرىڭ-لارنى) ئۆلتۈرمەڭلار، اللە ھەقىقەتەن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر^[29]. كىمكى چەكتىن ئېشىپ ۋە زۇلۇم قىلىپ ئۇنى (يەنى اللە چەكلىگەن ئىش-لارنى) قىلىدىكەن، ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزىمىز، بۇ اللە غا ئاساندۇر^[30]. ئەگەر سىلەر مەنى قىلىنغان چوڭ گۇناھلاردىن ساقلانماڭلار، (كەرىمىمىزگە ئېلىپ) كىچىك گۇناھلىرىڭلارنى يوققا چىقىرىمىز ۋە سىلەرنى ئېسىل ماكانغا (يەنى جەننەتكە) كىرگۈ-زىمىز^[31]. ئى مۆمىنلەر! اللە سىلەردىكى بىر-بىرىڭلاردىن ئارتۇق قىلغان نەرسىلەرنى (ھەسەت قىلىش يۈزىدىن) ئارزۇ قىلماڭلار، ئەرلەر قىلغان

ئەمەللىرىدىن ھەسساد بولىدۇ، ئاياللارمۇ قىلغان ئەمەللىرىدىن ھەسساد بولىدۇ. اللە دىن ئۇنىڭ پەزىلىتى تىلەڭلار (اللە بېرىدۇ). اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر^[32]. ھەر بىر ئادەمنىڭ قالدۇرغان تەرەككىسى ئۈچۈن ۋارىسلار تەيىنلىنىدۇ، ئۇلار ئاتا-ئانىلار ۋە يېقىن-لاردۇر. سىلەر بىلەن (ئۆزئارا ياردەم بېرىش ۋە مىراسخور بولۇشقا) ئەھدۇپەيمان قىلىشقان كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ (مىراستىن) ھەسسىنى بېرىڭلار*. اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بايقاپ تۇرغۇچىدۇر^[33]. ئەرلەر ئاياللارنىڭ ھامىلىرىدۇر، بۇ اللەنىڭ ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن (يەنى ئەرلەرنى كۈچ-قۇۋۋەت، غازاتقا چىقىش قاتارلىق جەھەتلەردە ئاياللاردىن) ئارتۇق قىلغان-لىقىدىندۇر ۋە ئەرلەرنىڭ ئۆز پۇل-ماللىرىنى سەرپ قىلغانلىقىدىندۇر (يەنى ئاياللارنىڭ نەپىقىسى ئەرلەرنىڭ زىممىسىگە يۆكلەنگەنلىكىدىندۇر). ياخشى ئاياللار ئىتائەت قىلغۇچىلاردۇر، ئەرلىرى يېنىدا بولمىغان چاغلاردا اللەنىڭ پاناھىدا ئەرلىرىنىڭ ھەقىقىتىنى ساقلىغۇچىلاردۇر، سىلەر سەركەشلىك قىلىشلىرىدىن قورقىدىغان ئاياللارغا نەسىھەت قىلىڭلار، (بۇ ئۇنۇم بەرمىسە) بىر تۆشەكتە بىللە ياتماڭلار، (بۇمۇ ئۇنۇم بەرمىسە) ئۇلارنى ئەدەپلەش مەقسىتىدە ئاستىراق ئۇرۇڭلار. ئەگەر سىلەرگە ئىتائەت قىلسا، ئۇلارنى بوزەك قىلىش خىيالىدا بولماڭلار. اللە ھەقىقەتەن سىلەر-دىن ئۇستۇندۇر، بۇيۇكتۇر (اللە ئاياللارغا زۇلۇم قىلغاننى جازالايدۇ)^[34].

*بۇ ئىسلامنىڭ دەسلەپكى ھۆكۈم بولۇپ، كېيىن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا مَوَالِكُمْ بَيْنَكُمْ يَالْيَسِيلُ
إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَارْتَبُوا أَنْفُسَكُمْ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ حَكِيمًا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عَدُوًّا وظَلَمًا
فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝ إِنَّ
تَجْنِبُوا لِكُلِّ مَا تَهَوَّنَ عَنْهُ نَفَرًا عَنْكُمْ سَيَأْتِكُمْ وَذُنُوبَكُمْ
فَدَخَلَ كَرِيمًا ۝ وَارْتَبُوا أَنْفُسَكُمْ فَصَلَّ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ
لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبْنَ
وَسَلُّوا اللَّهُ لَهُمْ فَضْلَهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بَرًّا شَدِيدًا ۝ وَلِلرِّجَالِ
جَعَلْنَا مَالِي مَتَارِكًا الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبُونَ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ
أَيْمَانُكُمْ فَأَوْهَمَ فِئْتِمًا اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝
الرِّجَالُ كَوْنٌ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى
بَعْضٍ وَبِأَنْفُسِهِمْ أَمْوَالُهُمْ فَالطَّيِّبَاتُ مِنْتَ حِفْظِكُمْ
لِغَيْبٍ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ وَالَّذِي خَفَا فَوْنُ شَوْهَرٍ فَيُطَوَّرُ
وَأَعْبُورُ فَوْنُ فِي الْمَضَاجِعِ وَأَضْرِبُ فَوْنُ وَإِنْ أَطَعْتُمْ
فَلَا تَجْعَلُوا عَلَيْكُمْ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝

ئەگەر ئەر-خوتۇن ئىككىلىنىڭ ئىناقسىز بولۇپ قېلىشىدىن قورقساڭلار، ئەرنىڭ تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشىنى، خوتۇننىڭ تۇغقانلىرىدىن بىر ھەققانىي كىشىنى ئەۋەتسەڭلار، اللە ئەگەر بۇ ئىككى كىشىنى ئەپلەشتۈرۈشنى خالسا، ئەر-خوتۇن ئىككىسىنىڭ ئارىسىغا ئىناقلىق سالدۇ. اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر⁽³⁶⁾. اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا-ئانىڭلارغا، خىش-ئەقرباللىرىڭلارغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، يېقىن قوشنىغا، يىراق قوشنىغا، ياندىكى ھەمراھقا (يەنى سەپەرداشقا، ساۋاقداشقا)، مۇساپىرغا، قول ئاستىڭلاردىكى قۇل-چۆرىلەرگە ياخشىلىق قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە مۇتەكەببىر، ماختانچاقنى ياقتۇر-مايدۇ⁽³⁶⁾. ئۇلار (يەنى مۇتەكەببىرلەر، ماختانچاقلار) بېخىللىق قىلدۇ، كىشىلەرنى بېخىللىققا بۇيرۇيدۇ، اللە ئۇلارغا ئۆز پەزىلىدىن بەرگەن نەرسىلەرنى (يەنى پۇل-مالنى، ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىنى) يوشۇرىدۇ، (اللە نىڭ نېمىتىنى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا خورلىغۇچى ئازابنى تەييارلىدۇ⁽³⁷⁾. ئۇلار ماللىرىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلدۇ، ئۇلار اللە غا ئىشەنمەيدۇ، ئاخىرەت كۈنىگىمۇ ئىشەنمەيدۇ. كىمكى ئۆزىگە شەيتاننى ھەمراھ قىلىدىكەن (ئۇ شەيتاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئىش قىلدۇ)، شەيتان نېمىدېگەن يامان ھەمراھ!⁽³⁸⁾ ئەگەر ئۇلار اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنسە ۋە اللە ئۆزلىرىگە بەرگەن مالدىن سەرپ قىلسا، ئۇلارغا نېمە زىيىنى بولاتتى؟ اللە ئۇلارنى ئوبدان بىلىدۇ (قىلىشىغا قاراپ جازالەيدۇ)⁽³⁹⁾. اللە ھەقىقەتەن زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ. ئەگەر كىشىنىڭ زەررىچە ياخشىلىقى بولسا، اللە ئۇنى ھەسەلەپ زىيادە قىلدۇ، ئۆز دەركاھىدىن بۈيۈك ئەجىر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلدۇ⁽⁴⁰⁾، بىز ھەربىر ئۆمەتتىن بىر گۇۋاھچىنى كەلتۈرگەن ۋە (ئۇ مۇھەممەد!) سېنى بۇلارغا (يەنى ئۆمەتتىڭ ئىچىدىكى ئىمانسىزلارغا ۋە گۇناھكارلارغا) گۇۋاھچى قىلىپ كەلتۈرگەن چېغىمىزدا ئۇلارنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟⁽⁴¹⁾

وَبَرِّحْتُمْ شَقَائِي يَنْبَغِيهَا فَاَبْعَثْ أَحَدَكُمَا مِنْ أَهْلِهِ
وَحَكْمًا مِّنْ أَهْلِهِ إِنَّ يُرِيدُ الْإِسْلَامَ لِيُؤْتِيَكَ اللَّهُ يَنْبَغِيهَا
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝ وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا
بِهِ شَيْئًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَالَّذِي فِي
الْأُفُقِ وَالْجَارِ ذِي الْفُرْقَى وَالْجَارِ الْغَنِيِّ وَالصَّاحِبِ
يَالْغَنِيِّ وَأَبْنَى السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ۝ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا أُوتُوا
وَالَّذِينَ يَبْخُلُونَ مِمَّا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَ
أَعْتَدَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ
أَمْوَالَهُمْ لِنَاءِ النَّاسِ وَلَا يُؤْتُونَ بِهَا لِلَّهِ وَلَا لِلْيَوْمِ
الْآخِرِ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَشْقِ لَهُ قَرْيَةً فَسَاءَ ثَوْرًا ۝ وَمَا ذَا
عَلَيْهِمْ لَوْ أُمْنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَأَتَوْا بِمَالِهِمْ
وَكَانَ اللَّهُ بِهَيْمٍ عَلَيْهِمْ ۝ إِنَّ اللَّهَ لَا يُظْلِمُ شَيْئًا
ذَرَّةً قُرْآنُكَ حَسَنَةٌ يُضْعِفُهَا وَيُؤْتِي مَن لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ۝ فَكَيْفَ
إِذَا جَاءَ مَن لِّكُلِّ أُمَّةٍ فَتْحُهُمْ وَإِنَّا بِكُلِّ فَعْلَةٍ لَّشَاقِقُونَ

مايدۇ⁽³⁶⁾. ئۇلار (يەنى مۇتەكەببىرلەر، ماختانچاقلار) بېخىللىق قىلدۇ، كىشىلەرنى بېخىللىققا بۇيرۇيدۇ، اللە ئۇلارغا ئۆز پەزىلىدىن بەرگەن نەرسىلەرنى (يەنى پۇل-مالنى، ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىنى) يوشۇرىدۇ، (اللە نىڭ نېمىتىنى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا خورلىغۇچى ئازابنى تەييارلىدۇ⁽³⁷⁾. ئۇلار ماللىرىنى كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن سەرپ قىلدۇ، ئۇلار اللە غا ئىشەنمەيدۇ، ئاخىرەت كۈنىگىمۇ ئىشەنمەيدۇ. كىمكى ئۆزىگە شەيتاننى ھەمراھ قىلىدىكەن (ئۇ شەيتاننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئىش قىلدۇ)، شەيتان نېمىدېگەن يامان ھەمراھ!⁽³⁸⁾ ئەگەر ئۇلار اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنسە ۋە اللە ئۆزلىرىگە بەرگەن مالدىن سەرپ قىلسا، ئۇلارغا نېمە زىيىنى بولاتتى؟ اللە ئۇلارنى ئوبدان بىلىدۇ (قىلىشىغا قاراپ جازالەيدۇ)⁽³⁹⁾. اللە ھەقىقەتەن زەررىچە زۇلۇم قىلمايدۇ. ئەگەر كىشىنىڭ زەررىچە ياخشىلىقى بولسا، اللە ئۇنى ھەسەلەپ زىيادە قىلدۇ، ئۆز دەركاھىدىن بۈيۈك ئەجىر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلدۇ⁽⁴⁰⁾، بىز ھەربىر ئۆمەتتىن بىر گۇۋاھچىنى كەلتۈرگەن ۋە (ئۇ مۇھەممەد!) سېنى بۇلارغا (يەنى ئۆمەتتىڭ ئىچىدىكى ئىمانسىزلارغا ۋە گۇناھكارلارغا) گۇۋاھچى قىلىپ كەلتۈرگەن چېغىمىزدا ئۇلارنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟⁽⁴¹⁾

كاپرلار ۋە پەيغەمبەرگە ئاسىيلىق قىلغانلار ئۇ كۈندە (ئۇلار قىيامەتنىڭ دەشتىنى كۆرگەنلىك-تىن) يەر بىلەن تۈپتۈز قىلىۋېتىلىشنى (يەنى يەرگە كۆمۈلۈپ توپراققا ئايلىنىپ كېتىشنى) ئارزۇ قىلىدۇ، (ئۇلارنىڭ ھەممە ئەزاسى گۇۋاھ بولغانلىقتىن) اللە دىن ھېچبىر سۆزنى يوشۇرالمىدى (42). ئى مۆمىنلەر! سىلەر مەس بولساڭلار، نېمە دەۋاتقىنىڭلارنى بىلگىنىڭلارغىچە، جۈنۈپ بولساڭلار، — يول ئۈستىدە بولغانلار (بۇنىڭدىن) مۇستەسنا، — غۇسلى قىلىغىچە نامازغا يېقىنلاشماڭلار، ئەگەر كېسەل (يەنى كېسەلگە سۇ زىيان قىلىدىغان بولسا) ياكى سەپەر ئۈستىدە بولساڭلار، ياكى ھاجەت قىلساڭلار، ياكى ئاياللار بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزەڭلار، (مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا)

يَوْمَئِذٍ يَوْمَ الدِّينِ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا جِئْتُمُونَ اللَّهَ حَيَاتًا يُبَاهَىٰ الْأَذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جِئْتُمُوا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا وَإِنْ لَنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَ سَفَرًا أَوْ جَاءَ لِحَدِيثِكُمْ مِنْ غَلِظٍ أُولَسْتُمْ لِنِسَاءِكُمْ بِحَادٍ وَأَمَاءٍ فَتَمْتُمُوا صَبِيحًا لَّيْلًا فَاغْتَسِلُوا جُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَمُودًا غَفُورًا أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نِسِيًّا مِنَ الْكِتَابِ يَأْتُونَ الصَّلَاةَ وَهُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُضِلُّوا نَسِيًّا وَاللَّهُ يَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ صَبِيحًا مِنَ الدِّينِ هَادٍ وَبَيِّنٌ قَوْلُ الْكَلِمَةِ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَ يَحْكُمُونَ سِيفًا وَعَصِيًّا وَأَسْمَعُ غَيْرِ مَسْمُوعٍ وَرَأَيْنَا لَيْلًا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنَانِي الدِّينِ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَسْمَعُ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمُ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ يَلْعَنُهُمْ فَمَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا (46)

سۇ تاپالمىساڭلار، پاك تۇپراقنى يۈزۈڭلارغا، قولۇڭلارغا سۈرتۈپ تەيەممۇم قىلساڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (يەنى اللە بەندىلىرىگە ھەر ھەج بولماسلىقى ئۈچۈن ئىبادەتنى ئاسانلاشتۇرۇپ بەرگۈچىدۇر) (43). (ئى مۇھەممەد!) كىتابتىن (يەنى تەۋراتتىن) نېسىۋە بېرىلگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىي موللىلىرى) نىڭ گۇمراھلىقىنى سېتىۋالغانلىقىنى ۋە سىلەرنىڭ توغرا يولدىن ئېزىشڭلارنى خالايدىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (44) اللە سىلەرنىڭ دۈشمەنلىرىڭلارنى ئوبدان بىلىدۇ. اللە سىلەرنى ساقلاشقا يېتەرلىكتۇر ۋە سىلەرگە مەدەتكار بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (يەنى سىلەرنى يەھۇدىيلارنىڭ مىكرىدىن ساقلاشقا اللە كۇپايدۇر) (45). يەھۇدىيلارنىڭ ئىچىدە كىتابنىڭ (يەنى تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدىغانلارمۇ بار، ئۇلار: «بىز (سۆزۈڭنى) ئاڭلىدۇق، (ئەمىرىڭگە) بويسۇنىمىدۇق، بىزگە قۇلاق سال، بىز ساڭا قۇلاق سالمايمىز» دەيدۇ، دىنغا تەنە قىلىش يۈزىدىن، را ئىنا دېگەن سۆزنى تىللىرىنى ئەگىرى قىلىپ ئېيتىدۇ. ئەگەر ئۇلار (يۇقىرىقى سۆزلىرىنىڭ ئورنىغا) ئاڭلىدۇق ۋە بويسۇندۇق، قۇلاق سال، ئۇنىزۇرنا دېسە، ئۇلار ئۈچۈن (اللەنىڭ دەرگاھىدا) تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ توغرا بولاتتى، لېكىن كۇفرى سەۋەبلىك اللە ئۇلارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى. ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسى ئىمان ئېيتمايدۇ (46).

* بۇ ھاراق ھارام قىلىنىشتىن بۇرۇنقى ھۆكۈم ئىدى.

ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ ئىچىدە ئۇنىڭغا
(يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئىمان ئېيتقانلارمۇ
بار، ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈگەنلەرمۇ بار، ئۇلارغا
(ئۇلارنىڭ كۇفرىغا جازا بېرىش يۈزىسىدىن)
جەھەننەمنىڭ يېنىپ تۇرغان ئوتى يېتەرلىكتۇر^[55].
شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار
قىلغانلارنى دوزاخقا كىرگۈزىمىز، ئۇلارنىڭ تېرە-
لىرى پىشپى تۈگىگەن چاغدا ئازابىنى تېتىتىش
ئۈچۈن ئورنىغا باشقا تېرە يەڭگۈشلەيمىز. اللە
ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ-
چىدۇر^[56]. ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى
قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
جەننەتلەرگە كىرگۈزىمىز، ئۇلار جەننەتلەردە
مەڭگۈ قالىدۇ. ئۇ يەردە ئۇلارغا پاك جۈپىتىلەر

بولدۇ، ئۇلارنى جەننەتنىڭ مەڭگۈلۈك سايىسىگە داخىل قىلىمىز^[57]. شۈبھىسىزكى،
اللە سىلەرنى ئامانەتلەرنى ئىگىسىگە قايتۇرۇشقا، كىشىلەر ئارىسىدا ھۆكۈم قىلغاندا ئادىل
ھۆكۈم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، اللە سىلەرگە نەسىھەت قىلغان ئىشلار نەسىدېگەن ياخشى،
اللە ھەقىقەتەن (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشىڭلارنى) كۆرۈپ
تۇرغۇچىدۇر^[58]. ئى مۆمىنلەر! اللە غا، پەيغەمبەرگە ۋە ئۆزەڭلاردىن بولغان
ئىش ئۈستىدىكىلەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر بىر شەيئىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ
قالساڭلار، بۇ توغرىدا اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە مۇراجىئەت قىلىڭلار، ئەگەر سىلەر
اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە (ھەقىقىي) ئىشىنىدىغان بولساڭلار، بۇ (يەنى اللە نىڭ
كىتابىغا ۋە پەيغەمبىرىنىڭ سۈننىتىگە مۇراجىئەت قىلىش) سىلەر ئۈچۈن پايدىلىقتۇر، نەتىجە
ئېتىبارى بىلەن گۈزەلدۇر^[59]. ساڭا نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ۋە سەندىن
بۇرۇن نازىل قىلىنغان كىتابلارغا (يەنى تەۋراتقا ۋە ئىنجىلغا) ئىمان كەلتۈردۈك دەۋالغان كىشىلەر
(يەنى مۇناپىقلار) نى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار ئەرزىنى شەيتاننىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارماقچى بولۇۋاتىدۇ؛ ھال-
بۈكى، ئۇلار شەيتاننى ئىنكار قىلىشقا بۇيرۇلغان، شەيتان ئۇلارنى چوڭقۇر ئازدۇرۇشنى خالايدۇ^[60].

فَيُنْفِثُ مِنْ أَمْنٍ بِهِ وَيَمْهَمُّ مَنْ صَدَقَهُ وَكُنْ يَجْهَمُ
سَيِّئُهُ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا يَتَنَسَوْنَ أَصْلَ لَكُمْ تَكْلِماً
لَقَدْ جِئْتُمْ جُلُودَهُمْ بِكَلِمَتِهِمْ جُلُوداً غَيْرَ الْيَدِ وَتُؤْتَى الْعَذَابَ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزاً حَكِيمًا وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
لَهُمْ فِيهَا أَنْهَارٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا وَلَا ظُلُمٌ إِنَّ اللَّهَ
يَأْمُرُ أَنْ تَؤْذُوا الْعُمَّاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَأَذْهَبَ عَنْ بَيْنِ النَّاسِ
أَنْ يَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
سَمِيعًا بَصِيرًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ
إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ وَلِيَوْمِ الدِّينِ
ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ
أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا نُزِّلَ إِلَيْكَ وَمَا نُزِّلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ
أَنْ يَتَّبِعُوا كُفْرًا إِلَى الظَّالِمِينَ وَقَدْ أَمَرُوا أَنْ يَكْفُرُوا
بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ۝

ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار)غا: «اللە نازىل قىلغان كىتاب تەرەپكە ۋە پەيغەمبەر تەرەپكە كېلىڭلار» دېيىلسە، مۇناپىقلارنىڭ سەندىن قاتتىق يۈر تۈرۈگەنلىكىنى كۆرسەن^[61]. قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۆز بېشىغا بىرەر مۇسەبەت كەلگەن چاغدا، سېنىڭ ئالدىڭغا كېلىپ اللە بىلەن قەسەم قىلغان ھالدا: «بىز پەقەت ياخشىلىق ۋە يارىشىشنىلا ئىرادە قىلغان ئىدۇق» دېگەنلەرنىڭ ھالى قانداق بولىدۇ؟^[62] ئەنە شۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (يالغان ئېيتىدۇ)، اللە ئۇلارنىڭ دىلىمىزىدىكىنى (يەنى مۇناپىقلىقىنى، مىكرىنى) بىلىدۇ، ئۇلاردىن يۈز تۈرۈگەن، ئۇلارغا نەسىھەت قىلىن، ئۇلارغا تەسرىك سۆزلەرنى قىلىن^[63]. بىز ھەرقانداق پەيغەمبەرنى پەقەت ئىتائەت قىلىش

فَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتُ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا كَثِيفًا ۖ إِذَا أَصَابَهُمْ صُيُبَةٌ يَمُوتُ يَمَاقِدَ مَاتَ أَيُّدُهُمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَخْلِفُونَ يُلَّهُ إِنَّ آدَاءَنَا لَا أَحْسَانًا وَتَوَفِّيْنَا ۖ وَكَذَلِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ مَأْوَاهُمْ قَاعُ رِصٍّ عَندهُمْ وَعِظَمُهُمْ وَقُلْ لَهُمْ فِي أَنْفُسِهِمْ كَلِمَاتٌ لَّيْلِيَّةٌ ۖ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِنُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ۖ فَلَا وَرَيْكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُخْرُجُوكَ فَيُجَاسَّجِرَ بَيْنَهُمْ تَوَلَّيْكَ وَإِنِّي أَنفُسَهُمْ حَرَجًا وَمِمَّا فَضِّلَتْ وَيُؤْمِنُوا أَتَيْنَاهُمْ ۖ وَلَوْ أَنَا كُنْهَاتَا عَلَيْهِمْ إِنْ أَفْلَحُوا أَنْفُسَهُمْ أَوْ آخِرُ جُورِهِمْ دِيَارُكُمْ مَقَامًا فَعَلُوا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ يَهْ لَكَ خَيْرٌ مِنْهُمْ وَاشْهَدْ بُيُوتَهُمْ ۖ وَلَئِنْ كُنْتُمْ مِنْكُمْ لَدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ۖ وَلَهَذَا نَعْلَمُ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ۝

ئۈچۈنلا ئەۋەتتۇق (ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغانلىق اللەغا ئىتائەت قىلغانلىق بولىدۇ)، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (سېنىڭ ھۆكىمىنى قوبۇل قىلماي) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغاندا، ساڭا كېلىپ اللەدىن مەغپىرەت تىلىسە، پەيغەمبەر مۇ ئۇلار ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىسە ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇلار اللەنى كەچۈرۈم قىلغۇچى، ناھايىتى مېھرىبان تاپاتتى^[64]. (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارنىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆز ئارىسىدىكى دەتالاشقا سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلىدۇ. ھېچ، ئاندىن سېنىڭ چىقارغان ھۆكىمىڭگە ئۇلارنىڭ دىلىرىدىكى قىلچە غۇم بولسۇم يوقالغىچە ۋە ئۇلار پۈتۈنلەي بويسۇنمىغىچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ^[65]. ئەگەر بىز ئۇلارغا: «ئۆزۈڭلارنى ئۆلتۈرۈڭلار ياكى يۈرتۈڭلاردىن چىقىپ كېتىڭلار» دەپ ئەمر قىلغان بولساق (يەنى ئىلگىرىكىلەرگە يۈكلىگەندەك ئېغىر تەكلىپنى ئۇلارغا يۈكلىسەك) ئىدۇق، ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسى بۇنى ئىسجرا قىلمايتتى، ئەگەر ئۇلار قىلىنغان ۋەز-نەسىھەتكە ئەمەل قىلسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا ياخشى بولاتتى ۋە ئىمانى مۇستەھكەم بولغان بولاتتى (گۇمراھلىق ۋە نىفاقتىن ئەڭ يىراق بولغان بولاتتى)^[66]. ئۇ چاغدا دەرگاھىمىزدىن ئۇلارغا ئەلۋەتتە بۈيۈك ئەمىر (يەنى جەننەت) ئاتا قىلاتتۇق^[67]. ئۇلارنى ئەلۋەتتە توغرا يولغا ھىدايەت قىلاتتۇق^[68].

كىملىرىكى اللە غا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلد-
دىكەن، ئۇلار (ئاخىرەتتە) اللە نىڭ نېمىتىگە
ئېرىشكەن پەيغەمبەرلەر، سىددىقلار (يەنى يۇقىرى
دەرىجىلىك پەيغەمبەرلەر ۋە شەھىتەر)، شەھىتەر
ۋە ياخشىلار بىلەن بىللە بولسۇن، ئۇلار نېمىدىگەن
ياخشى ھەمراھلار^[69]. بۇ پەزل اللە تەرىپى-
دىندۇر، اللە (پەزل- ئېھسانغا تېگىشلىك
بولغانلارنى) بىلىشتە يېتەرلىكتۇر^[70]. ئى
مۇمىنلەر! (دۈشمەنلەرنىڭ شەرىپىدىن ساقلى-
نىش ئۈچۈن) تەييارلىق ھالىتىدە تۇرۇڭلار،
ئۇرۇشقا تۈركۈم- تۈركۈم بولۇپ ياكى ھەممەڭلار بىر
بولۇپ چىقىڭلار^[71]. شۈبھىسىزكى، ئارائىلاردا
ئۇرۇشقا چىقماي قېلىپ قالغانلار (يەنى مۇناپىقلار)
بار، ئەگەر سىلەرگە بىرەر مۇسبەت (يەنى
مەغلۇبىيەت ياكى قىرغىنلىق) كەلسە، (ئۇ

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالْقِدِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ
وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ۚ ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ وَكَفَى
بِاللَّهِ عِلِيمًا ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اخذُوا حِزْمَكُمْ فَاغْرُوا
فِي الْأَرْضِ أَوْ اقْرُوا جَمِيعًا ۚ وَإِنْ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيْطِيقَنَّ ۚ فَإِنْ
أَصَابَكُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْنَا إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ
شُهَدَاءَ ۚ وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ لَيَقُولُنَّ كَأَن لَّمْ
تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ لَّيْلِيَّتِي كُنْتُ مَعَهُمْ فَأَفُورًا
قَوْرًا عَظِيمًا ۚ فَلْيَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ۚ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَيَمُتْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيَهُ أَجْرًا عَظِيمًا ۚ وَمَا لَكُمْ
أَلَّا تُقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ
وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا
مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الْظَالِمِينَ أَمْ لَكُمْ أَجَلٌ مُّتَّعًا
لَهُ ۚ لَكُمْ لَئِنْ قَاتَلْتُمْ تَبْذُرُوا ۚ لَكُمْ لَئِنْ قَاتَلْتُمْ تَبْذُرُوا ۚ

مۇناپىق) «اللە ماڭا ھەقىقەتەن مەرھەمەت قىلدى، چۈنكى مەن ئۇلار بىلەن (ئۇرۇشتا)
بىللە بولىدىم (بولمىسا ئۆلتۈرۈلگەنلەر قاتارىدا ئۆلتۈرۈلگەن بولاتتىم)» دەيدۇ^[72]. ئەگەر
سىلەرگە اللە نىڭ پەزىلى (يەنى غەلىبە ۋە غەنىمەت) يەتسە، گويا سىلەر بىلەن ئۇ (يەنى
مۇناپىق) نىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق دوستلۇق يوقتىكىدەك، «كاشكى مەن (ئۇرۇشتا) ئۇلار
بىلەن بىللە بولغان بولسام، چوڭ بىر مۇۋەپپەقىيەتكە (يەنى غەنىمەتتىن زور
نېسۋىگە) ئېرىشكەن بولاتتىم» دەيدۇ^[73]. دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئاخىرەتكە تېگىشىدىغانلار
اللە يولىدا (جېنىنى، پۇل- مېلىنى پىدا قىلىپ) جىھاد قىلسۇن، كىمكى اللە يولىدا جىھاد قىلىپ
ئۆلتۈرۈلسە ياكى غەلىبە قىلسا، بىز ئۇنىڭغا كاتتا ئەجر ئاتا قىلىمىز^[74]. (ئى مۇمىنلەر!)
سىلەرگە نېمە بولىدىكى، اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلمايسىلەر ۋە (دۇئا قىلىپ): «ئى پەرۋەردىگا-
رىمىز! بۇ ئاھالىسى زالىم شەھەردىن* بىزنى چىقارغىن، ئۆز دەرگاھىڭدىن بىزگە بىر
ئىگىدارچىلىق قىلغۇچىنى مۇيەسسەر قىل، ئۆز دەرگاھىڭدىن بىزگە بىر مەدەتكارنى مۇيەسسەر قىل»
دەيدىغان ئاجىز ئەرلەر، ئاجىز ئاياللار ۋە بالىلارنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن جىھاد قىلمايسىلەر^[75].

* بۇ يەردە مەككە كۆزدە تۇتۇلدۇ، چۈنكى بۇ چاغدا مەككە كۇفرىنىڭ ماكانى بولۇپ، پەيغەمبەر
ئەلەيھىسالام مەككىدىن ھىجرەت قىلغان ئىدى.

ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار): «ئەمىرىڭگە ئىتائەت قىلدۇق» دەيدۇ، سېنىڭ يېنىڭدىن چىقىپ كەتكەن چاغدا، ئۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى ئۆزلىرىدىن ئىككى ئىتقان سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ (يەنى ئەمىرىڭگە خىلاپلىق قىلىدۇ)، اللە ئۇلارنىڭ ئۆزىگەرتكەنلىرىنى خاتىرىلەپ تۇرىدۇ (يەنى پەرىشتىلەرنى ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى يېزىشقا بۇيرۇيدۇ). سەن ئۇلاردىن يۈز ئۈرۈگىنى (يەنى كەچۈرگىنى)، اللەغا تەۋەككۈل قىلغىن (تەۋەككۈل قىلغۇچىغا) اللەنىڭ ھامىيلىقى يېتەرلىكتۇر ^[81]. ئۇلار قۇرئان ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەيدۇ؟ ئەگەر قۇرئان (مۇشرىكلار بىلەن مۇناپىقلار گۇمان قىلغاندەك) اللەدىن غەيرىنىڭ تەرىپىدىن بولغان بولسا، ئەلۋەتتە، ئۇنىڭدىن نۇرغۇن زىددىيەتلەرنى تاپقان بولاتتى ^[82]. (مۆمىنلەرگە ئائىت) ئامانلىق-نىڭ ياكى قورقۇنچىنىڭ بىرەر خەۋىرى ئۇلارغا (يەنى مۇناپىقلارغا) يەتسە، ئۇنى تارقىتىدۇ، ئەگەر ئۇنى پەيغەمبەرگە ۋە ئۇلار (يەنى مۆمىنلەر) نىڭ

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَأُوا مِنْ غِيَابِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبْهِنُونَ قَائِرُ صَغَرُهُمْ وَكُنْ عَلَی اللَّهِ وَكُنْ بِاللَّهِ وَكَيْلًا ۝ أَلَا يَتَذَكَّرُونَ ۚ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ۚ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَى أُولَى الْأُمُورِ لَهُمْ حُكْمٌ أَلَمْ يَسْمَعُوا ۚ يَسْتَسْمِعُونَ مَن مِّنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ عَلِمُوا خِصْمَهُمْ لَأَنصَحُوا ۚ لَئِنْ لَّمْ يَلْقَ الْإِنسَانُ لُطْفًا مِّنَ رَبِّهِ لَأَنَّ الْإِنسَانَ كَذِبٌ ۚ وَخَرَجَ الْيَهُودُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ بَاسَ الْيَهُودِ كَرُؤُاْ وَاللَّهُ أَسَدٌ أَسَدًا سَأَلَ أَتَدْرِكُونَ ۚ مَنْ يُشْفَعُ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَّكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا وَمَنْ يُشْفَعُ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَّكُنْ لَهُ كِفْلٌ مِّنْهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ۚ وَإِذَا جِئْتُمْ بِحُكْمٍ فَحْكُوا ۚ يَٰ أَحْسَنَ وَهَذَا رَبُّ اللَّهِ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَصِيبًا ۚ أَفَلَا لَرَأَیْهِ إِلَّا هُمُوعًا لَّيْسَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَّحْكُمُونَ ۚ أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْأَنْهَارَ إِجْمَعًا لَّیْ تَجْرُ الْوَسْطَىٰ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ۚ

ئىچىدىكى ئىش ئۈستىدىكىلەرگە مەلۇم قىلسا، (شۇ) خەۋەرنى چىقارغۇچىلار ئۇنى (يەنى شۇ خەۋەر-نىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىنى) ئۇلاردىن ئەلۋەتتە بىلىۋالاتتى. (ئى مۆمىنلەر!) ئەگەر سىلەرگە اللەنىڭ پەزىلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، سىلەرنىڭ ئازغىنا كىشىدىن باشقىلىرىڭلار، ئەلۋەتتە، شەيتانغا ئەگىشىپ كېتەتتىڭلار ^[83]. (ئى مۇھەممەد!) اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغىن (يەنى ئۆزىڭ يالغۇز بولماڭمۇ جىھاد قىلغىن، ساڭا غەلبە ۋەدە قىلغان. مۇناپىقلارنىڭ جىھادىدىن قېلىپ قالغانلىقىغا ئەھمىيەت بېرىپ كەتتە). سەن پەقەت ئۆزىڭگىلا جاۋابكار سەن، مۆمىنلەرنى (جىھادقا) قىزىقتۇرغىن، اللەنىڭ كاپىرلار كۈچىنى توسىدىغانلىقىمۇ ھەقىقەتتۇر. اللەنىڭ كۈچى ئەڭ زور دۇر اللەنىڭ جازاسى ئەڭ قاتتىقتۇر ^[84]. كىمكى (كىشىلەر ئارىسىدا) ياخشى (ئىش ئۈچۈن) شاپائەت قىلسا، ئۇنىڭدىن (يەنى ياخشى ئىشتىن) ئۇنىڭ نېسۋىسى بولىدۇ؛ كىمكى بىر يامان (ئىش ئۈچۈن) شاپائەت قىلسا، ئۇنىڭدىن (يەنى يامان ئىشتىن) ئۇنىڭ نېسۋىسى بولىدۇ. اللە ھەممە ئىشقا قادىردۇر ^[85]. سىلەرگە بىر كىشى سالام بەرسە، ئۇنىڭغا تېخىمۇ ياخشى سالام بىلەن جاۋاب قايتۇرۇڭلار (يەنى بىر كىشى ئەسسالامۇئەلەيكمۇ دەپ سالام بەرسە، ئۇنىڭغا ئەسسالامۇئەلەيكمۇ ۋە رەھمەتۇللاھى ۋە بەرەكاتۇھۇ دەڭلار)، ياكى ئۇنىڭ سالامىنى ئەينەن قايتۇرۇڭلار (يەنى ۋەئەلەيكمۇ ئەسسالام دەڭلار). اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىدىن (يەنى بەندىلىرىنىڭ چوڭ-كىچىك ئىشلىرىدىن) ھېساب ئالغۇچىدۇر ^[86]. اللەدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. اللە شەكسىز بولىدىغان قىيامەت كۈنىدە سىلەرنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن مەھشەرگاھقا) جەزمەن يىغىدۇ. اللەدىنمۇ توغرا سۆزلۈك كىم بار؟ (يەنى سۆزىدە، ۋەدىسىدە اللەدىنمۇ سادىق ھېچكىم يوق) ^[87]

ئى مۆمىنلەر! سىلەر نېمىشقا مۇناپىقلار توغرىسىدا ئىككى گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ كېتىسىلەر؟ اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلارنى كاپىرلار ھۆكىمدە قىلدى، اللە ئازدۇرغان كىشىلەرنى سىلەر ھىدايەت قىلماقچى بولامسىلەر؟ كىمنىكى اللە گۇمراھ قىلىدىكەن، سەن ئۇنىڭغا ھەرگىز توغرا يول تېپىپ بېرەلمەيسەن [88]. ئۇلار سىلەرنىڭ ئۆزلىرىدەك كاپىر بولۇشۇڭلارنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىگە ئوخ- شاش بولۇشۇڭلارنى ئۈمىد قىلىدۇ، ئۇلار اللە يولدا ھىجرەت قىلمىغىچە (يەنى ھىجرەت قىلىش ئارقىلىق ئىمانىنى ئىسپات قىلمىغىچە) ئۇلارنى دوست تۇت- ماڭلار، ئەگەر ئۇلار اللە يولدا ھىجرەت قىلىشتىن يۈز ئۆرۈسە، ئۇلارنى قەيەردە تاپساڭلار شۇ يەردە تۇتۇپ ئۆلتۈرۈڭلار، ئۇلارنى دوستىمۇ تۇتماڭلار، ياردەمچىمۇ قىلماڭلار [89]. پەقەت سىلەر بىلەن ئۆزلىرى ئارىسىدا ئەھدە بولغان بىر قەۋمگە سېغىن-

غانلار ياكى سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىشتىن ياكى ئۆز قەۋمىگە قارشى ئۇرۇش قىلىشتىن يۈرەكلىرى سىقىلىپ (يەنى سىلەر تەرەپمۇ ئەمەس، ئۆز قەۋمى تەرەپمۇ ئەمەس بولۇپ) سىلەرگە كەلگەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى مۇنداقلارنى ئۆلتۈرمەڭلار ۋە ئەسر ئالماڭلار). ئەگەر اللە خالىسا، ئۇلارنى سىلەرگە مۇسەللەت قىلاتتى، ئۇلار، ئەلۋەتتە، سىلەر بىلەن ئۇرۇشاتتى (يەنى اللە ئۇلارنى كۈچلۈك قىلىپ سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىشقا جۈرئەتلىك قىلاتتى)، ئەگەر ئۇلار سىلەردىن يىراق تۇرسا (يەنى سىلەرگە چېقىلمىسا)، سىلەر بىلەن ئۇرۇشمىسا ۋە سىلەرگە تەسلىم بولسا، اللە سىلەرنىڭ ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىشۇڭلارغا ھەرگىز رۇخسەت قىلمايدۇ [90]. ئىمان- نى ئىزھار قىلىش بىلەن سىلەردىنمۇ ئامانلىققا ئېرىشمەكچى ۋە قەۋمىگە قايتقاندا (كۇفرىنى ئىزھار قىلىش بىلەن) ئۆز قەۋمىدىنمۇ ئامانلىققا ئېرىشمەكچى بولغان ئىككىنچى بىر خىل كىشىلەر (يەنى مۇناپىقلار) نى كۆرسىلەر، ئۇلار ھەرقاچان پىتنە- پاساتقا (يەنى كۇفرىغا ياكى مۇسۇلمانلار بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا) چاقىرىلسا ئۆزلىرىنى ئۇنىڭدىن تارتىدۇ، ئەگەر ئۇلار سىلەردىن يىراق تۇرمىسا، سىلەرگە تەسلىم بولمىسا، (سىلەر بىلەن) ئۇرۇشۇشتىن قول يىغىمىسا، بۇ چاغدا ئۇلارنى قەيەردە كۆرسەڭلار شۇ يەردە (ئەسر ئېلىڭلار) تۇتۇپ ئۆلتۈرۈڭلار، (ئۇلارنىڭ خىيانىتى سەۋەبلىك) سىلەرگە ئۇلارغا قارشى (يەنى ئۇلارنى ئەسر ئېلىشقا، ئۆلتۈرۈشكە) روشەن پاكىت ئاتا قىلدۇق [91].

قَبَاكُمۡ فِي الْمُنَافِقِينَ وَفَتَنَ وَاللَّهُ اَكْبَهُمْ بِمَا كَسَبُوا
اَتْرِبُونَ اَنْ تَهْتَدُوا مِنْ اَصْلِ اللّٰهِ وَمَنْ يُضِلِّ اللّٰهُ
فَلَنْ يَجْعَلَ لَهُ سَبِيلًا وَّذُو لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرْتُمْ
فَتَكُونُونَ سَوَاءً فَلَا تَنجِدُوا مِنْهُمْ اَقْبَاءَ عَلَىٰ مَا بَرَأْتُمْ
فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اَنْ تَكُوْنُوْا فِتْنًا وَّهُمْ وَاَقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ
وَجَدْتُمُوهُمْ وَلَا تَكُوْنُوْا مِنْهُمْ وَلَا يَكُوْنُوا مِنْكُمْ اَلَا
الَّذِيْنَ يَصِلُوْنَ اِلَى قَوْمٍ يَبِيْئُوْنَ وَيَبْهَمُوْنَ يَتَّقُوا اَوْ
جَاءُوْكُمْ حَيْثُ مَدُّوْهُمْ اَنْ يَقْبَلُوْكُمْ اَوْ يَقْبَلُوْا
قَوْمَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللّٰهُ اَسْلَطُوْهُمْ عَلَيْكُمْ فَكَفَلَتُمْ اَنْ
اَعْتَرِلُوْكُمْ قُلُوْبُكُمْ اَوْ اَقْرَبَ اِلَيْكُمْ السَّلَامَ فَمَا
جَعَلَ اللّٰهُ اَلَيْكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيْلًا سَيَجِدُوْنَ الْخَرِيْنَ
يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَأْمُوْكُمْ وَيَأْمُوْكُمْ قَوْمَهُمْ كَمَا دُوْا اِلَى
الْفِتْنَةِ اَتَكْسِبُوْنَ اَنْ تَمۡرُوْا بِمَعۡرِلُوْكُمْ وَيَلۡمِزُوْا اِلَيْكُمْ
السَّلَامَ وَيَلۡمِزُوْا اِلَيْهِمْ فَاَقۡتُلُوْهُمْ وَاَقۡتُلُوْهُمْ حَيْثُ
تَجَدُّوْهُمْ وَاَوۡلَاهُمۡ جَعَلْنَا لَكُمۡ عَلَيْهِمْ سُلۡطٰنًا مُّبِيۡنًا ۝

مؤمن ئادەمنىڭ مۇس ئادەمنى سەۋەنلىك بىلەن ئەمەس، قەستەن ئۆلتۈرۈشى ھېچ دۇرۇس ئەمەس، كىمكى بىرەر مۇسنى سەۋەنلىك بىلەن ئۆلتۈرۈپ قويىدىكەن، ئۇ بىر مۇس قۇلىنى ئازاد قىلىشى ۋە ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ۋارىسلىرىغا دىيەت تۆلىشى كېرەك، ئۇلار (يەنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ۋارىسلىرى) دىيەتنى كەچۈرۈم قىلسا، (شۇنىڭ بىلەن قاتىل ئۇنى) تۆلىمە ھېچ باك يوق، ئەگەر ئۆلتۈرۈلگۈچى مۇس سىلەرگە دۈشمەن (كۇفشار) قەۋمىدىن بولسا، بۇ چاغدا ئۆلتۈرۈپ قويغۇچى بىر نەپەر مۇس قۇلىنى ئازاد قىلىشى لازىم (دىيەت كەلمەيدۇ، چۈنكى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسى مۇسۇلمان بولمىغاچقا ئۇنىڭغا ۋارىس بولمايدۇ)، ئەگەر ئۆلتۈرۈلگۈچى ئاراڭلاردا مۇئامىدە بولغان (كۇفشار) قەۋمىدىن بولسا، ئۇنىڭ ۋارىسلىرىغا دىيەت تۆلەش ۋە بىر نەپەر قۇلىنى ئازاد قىلىش كېرەك، ئازاد قىلىدىغان قۇل تاپالمىغان ئادەم

(يەنى قۇل ئازاد قىلىشقا قادىر بولالمىغان ئادەم) (تەۋبىسىنى اللەنىڭ قوبۇل قىلىشى ئۈچۈن) ئۆزۈلدۈرمەي ئىككى ئاي روزا تۇتۇشى لازىم. اللە ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (92). كىمكى بىر مۇسنى قەستەن ئۆلتۈرىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسى جەھەننەم بولىدۇ، ئۇ جەھەننەمدە مەڭگۈ قالىدۇ، اللەنىڭ غەزىپىگە ۋە لەنتىگە دۇچار بولىدۇ. اللە ئۇنىڭغا (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازاب تەييارلايدۇ (93). ئى مۇسلىمىلەر! اللە يولغا (يەنى غازاتقا) ئاتالغان ۋاقىتلىقلاردا ھەققەتلىپ ئىش قىلىڭلار (يەنى مۇسنى ياكى كاپىرلىقى ئېنىق بولغۇچە ئۆلتۈرۈشكە ئالدىراپ كەتمەڭلار)، سىلەرگە مۇسۇلمان بولغانلىقىنى بىلدۈرۈپ سالام بەرگەن ئادەمگە — دۇنيانىڭ مال-مۈلكىنى (غەنىمەتنى) كۆزلەپ — سەن مۇس ئەمەسمەن دېمەڭلار (يەنى ئۆلۈشتىن قورقۇپ سالام بەردىڭ دەپ ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتمەڭلار)، اللە نىڭ دەرگاھىدا (مۇنداق-لارنى ئۆلتۈرۈشتىن سىلەرنى بىھاجەت قىلىدىغان) نۇرغۇن غەنىمەتلەر (يەنى ساۋاب) بار، ئىلگىرى سىلەرمۇ ئەنە شۇنداق (كاپىر) ئىدىڭلار، كېيىن اللە سىلەرگە (ئىماننى) ئىلتىپات قىلدى، (ئۇلارنى ئۆزەڭلارغا سېلىشتۇرۇپ) ھەققەتلىپ ئىش قىلىڭلار. اللە سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىدىن خەۋەر-داردۇر (94). مۇسلىمىلەردىن ئۆزىسىز (ئەما، توكۇر، كېسەلگە ئوخشاش ئۆزىسى بارلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا) جىھادقا چىقمىغانلار اللە يولىدا ماللىرىنى، جانلىرىنى تىكىپ جىھاد قىلغۇچىلار بىلەن باراۋەر بولمايدۇ. اللە ماللىرىنى، جانلىرىنى تىكىپ جىھاد قىلغۇچىلارنى جىھادقا چىقمىغانلاردىن بىر دەرىجە ئۆستۈن قىلدى. بۇ ئىككى خىل كىشىلەر (يەنى ئۆزىسى بولۇپ جىھادقا چىقالمىغانلار ۋە جىھادقا چىققۇچىلار) نىڭ ھەممىسىگە اللە جەننەتنى ۋەدە قىلدى. اللە جىھاد قىلغۇچىلارغا بۈيۈك ئەجىر ئاتا قىلىپ، ئۇلارنى (ئۆزىسىز تۇرۇپ جىھادقا چىقمىغانلاردىن ئارتۇق) قىلدى (95).

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَقْتُلَ مُؤْمِنًا لَّا خَطَاةَ عَلَيْهِ قَتْلٌ مُّؤْمِنًا خَطَاةً
فَعَزَّزْنَاهُ بِقُوَّةٍ مِّنْهُ وَدَيَّاهُ مَسْكَةً إِلَىٰ أَهْلِهِ لَّا أَنْ يَقْتُلُوا قَاتِلًا
كَانَ مِنْ قَوْمِهِ عَذَابُهُمْ وَهُوَ مَوْثُوقٌ فَخَبَّرَهُ رَقَبَةٌ مُّؤْمِنَةٌ قَاتِلًا
كَانَ مِنْ قَوْمِهِ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِ اللَّهِ فَتَسْمِعُهُمْ إِلَىٰ أَهْلِهِمْ
فَعَزَّزْنَاهُ بِقُوَّةٍ مِّنْهُ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ قُوَّةً لِّمَشْرِئِهِمْ مِّنْهُمْ بَعَثْنَا
تَوْبَةً مِّنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَلِيظًا عَاقِلًا ۝ وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِلًا
فَعَذَابُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ عَالِدًا فِيهَا وَلَهُمْ فِيهَا وَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَأَعَدَّ لَهُ
عَذَابًا عَظِيمًا ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
فَتَيَبَّسُوا وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُنْكَرِينَ ۝ الْقُلُوبُ الْكَافِرَاتُ لَمْ يَحْشُرْهُنَّ اللَّهُ
عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِكُونِ اللَّهِ مَعَالِمًا كَذِبًا ۝ كَذَلِكَ لَكُمْ مِنَ
قَبْلِ قَوْمٍ لَّهُمْ عَلَيْكُمْ قَتِيلٌ ۝ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝
لَا يَتَّبِعُ الْقَوْدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرَ أُولِي الْعِلْمِ وَالْمُجَاهِدِينَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَأْمُرُ اللَّهُمَّ وَأَنْصِبُهُمْ قُتْلَ اللَّهِ الْمُجَاهِدِينَ
يَأْمُرُ اللَّهُمَّ وَأَنْصِبُهُمْ عَلَى الْقَوْدِينَ دَجَّةً وَكَلَّا وَعَدَّ اللَّهُ
الْحَسَنَى وَقُتْلَ اللَّهِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَوْدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ۝

الله (ئۇلارغا) بىلەن مەرتىۋىلەر، مەغپىرەت ۋە رەھمەت ئاتا قىلدى، الله مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[96]. ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى ھىجرەتنى تەرك ئېتىپ كۇفەرلار بىلەن بىللە تۇرغۇچىلار) نىڭ جانلىرى پەرشتىلەر تەرىپىدىن ئېلىنىدىغان چاغدا، پەرشتىلەر ئۇلاردىن: «(دىنىڭلارنىڭ ئىشىدا) قايسى ھالەتتە ئىدىڭلار؟» دەپ سورايدۇ. ئۇلار: «زېمىندا (يەنى مەككە زېمىنىدا) بىز (دىننى بەرپا قىلىش-تىن) بوزەك قىلىنغان ئىدۇق» دەيدۇ. پەرشتىلەر: «ھىجرەت قىلىڭلار، الله نىڭ زېمىنى كەڭرى ئەمەسمىدى؟» دەيدۇ. ئەنە شۇ (ھىجرەت قىلىنغان)

ذَرِيبٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَّحِيمًا ۝ إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْاْهُمُ الْبَيْكَةَ ظَالِمِينَ
أَنفُسَهُمْ قَالُواْ فِيمَ كُنْتُمْ قَالُواْ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ
فِي الْأَرْضِ قَالُواْ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسِعَةً فَهَاجِرُواْ
فِيهَا قَالُواْ لَيْكُمَا وَلَهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ۝
إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ
لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ۝
قَالُواْ لَيْكُمُ عَسَى اللَّهُ أَن يَفْعَلَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ
غَفُورًا غَفُورًا ۝ وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ
فِي الْأَرْضِ مُرْعًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ وَمَنْ يَخْرُجْ
مِنْ بَيْتِهِ مَهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ
الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَّحِيمًا ۝ وَإِذَا ضَرَأْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ
جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُواْ مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ جِفْتُمْ أَنْ يُفَتِّتَكُمْ
الْأَيُّمُ كَقَرَأَانِ الْكُفْرَانِ ۚ كَأَنُوكُمُ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ۝

لارنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر. جەھەننەم ئېسىدىگەن يامان جاي!^[97] پەقەت ئەرلەردىن، ئاياللاردىن، بالىلاردىن چارسىز قالغان (يەنى ھىجرەت قىلىشقا چارە تاپالمىغان)، يول بىلمەيدىغان ئاجىزلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا^[98]. ئەنە شۇلارنى الله ئەپۇ قىلغاي. الله ناھايىتى ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر^[99]. كىمكى الله يولىدا ھىجرەت قىلىدىكەن، ئۇ زېمىندا چىقىش يولى ۋە كەڭچىلىك تاپىدۇ. كىمكى ئۆيىدىن الله نىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ تەرىپىگە ھىجرەت قىلىپ چىقسا، ئاندىن يولدا ئۆلسە، ئۇنىڭ ئىجىرىنى چوقۇم الله بېرىدۇ. الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[100]. سەپەرگە چىققان ۋاقىتتىكىلاردا كاپىرلارنىڭ ئۆزەڭلارغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈپ قويۇشىدىن قورقۇپ، نامازنى قەسر قىلىپ (يەنى تۆت رەكئەتنى ئىككى رەكئەت قىلىپ) ئوقۇساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. كاپىرلار سىلەرگە ھەقسە تەن ئويۇچۇق دۈشمەن-دۇر (ناماز ئوقۇۋاتقان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ سىلەرنى ئۆلتۈرۈۋېتىشتىن يانمايدۇ)^[101].

(ئى مۇھەممەد!) سەن مۇمىنلەر بىلەن (جەمەتتا) بىللە بولۇپ ئۇلار بىلەن ناماز ئوقۇماقچى بول-
غىنىڭدا، ئۇلارنىڭ بىر پىرقىسى سەن بىلەن
بىرلىكتە نامازغا تۇرسۇن، قوراللىرىنى (ئېھتىيات
يۈزىدىن) يېنىدا تۇتسۇن، سەجدىگە بېرىپ
بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئارقاڭلارغا ئۆتۈپ تۇرسۇن
(يەنى ناماز ئوقۇپ بولغان پىرقە ئارقاڭلاردا
كۆزەتچىلىك قىلىپ تۇرسۇن، ئۇلارنىڭ ئورنىغا)
ناماز ئوقۇمىغان ئىككىنچى بىر پىرقە كېلىپ
سەن بىلەن بىرلىكتە (يەنى ئارقاڭدا) ناماز
ئوقۇسۇن، (دۈشمەنلىرىدىن) ئېھتىياتچانلىق بىلەن
ھوشيار تۇرسۇن. (دۈشمەنلىرى بىلەن ئۇرۇشۇشقا
تەييار تۇرۇش يۈزىدىن) قوراللىرىنى يېنىدا
تۇتسۇن، كاپىرلار سىلەرنىڭ قوراللىرىڭلاردىن،
ئەشياڭلاردىن غەپلەتتە قېلىشىڭلارنى، شۇنىڭ

وَإِذَا كُنْتُمْ فِيهِمْ فَأَقْبِتْ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ
مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا
مِنْ وَرَائِهِمْ مَوْلَاةَ طَائِفَةٍ أُخْرَى أَلَّا يَصَلُّوا قَبْلَهُمْ
مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا بِحَدِّهِمْ وَأَسْلِحَتِهِمْ وَذَ الَّذِينَ
كَفَرُوا لَوْ تَعْلَمُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِينُونَ
عَلَيْكُمْ قَبْلَكَ وَاحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ
أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَ
خُذُوا حُدُودَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُبِينًا ﴿١٠٣﴾
وَإِذَا أَقْبَضْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَمًا وَقُوَّةً
وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقْبُوا الصَّلَاةَ إِنَّ
الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا ﴿١٠٤﴾ وَلَا
تَهْنُؤُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ إِنْ كُنْتُمْ أَاءَالُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
يَاكُونُونَ لَهَا تَاءَالُونَ وَنَحْنُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ وَ
كَانَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ حَافِيًا إِنَّ أَنْزَلَ إِلَيْكَ الْكِتَابَ يُخَالِصُكُمْ
بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَادَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَافِينَ حَصِيْمًا ﴿١٠٥﴾

بىلەن سىلەرگە بىردىنلا (تۇيۇقسىزدىن) ھۇجۇم قىلىشنى ئارزۇ قىلدۇ (يەنى
دۈشمەنلەرنىڭ سىلەرگە ھۇجۇم قىلىش پۇرسىتىگە ئىگە بولالماسلىقى ئۈچۈن، ھەم-
مەڭلار بىرلا ۋاقىتتا يىغىلىپ ناماز ئوقۇماي، يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە ئوقۇڭلار).
ئەگەر سىلەرگە يامغۇر سەۋەبلىك ھەرەج بولدىغان بولسا ياكى كېسەل بولساڭلار، (بۇ چاغدا)
قوراللىرىڭلارنى قويۇپ قوياڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، ئېھتىياتچان ۋە ھوشيار
بولۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن كاپىرلار ئۈچۈن خور قىلغۇچى ئازاب تەييارلىدى^[102].
نامازدىن قارىغ بولغىنىڭلاردا ئۆرە تۇرغان، ئۆلتۈرغان ۋە ياتقان ھالەتلىرىڭلاردا
اللەنى ياد ئېتىڭلار (اللە سىلەرگە دۈشمىنىڭلارغا قارشى ياردەم بېرىشى مۇمكىن).
خاتىرجەم بولغان چېغىڭلاردا نامازنى (پۈتۈن شەرتلىرى بىلەن) مۇكەممەل ئادا قىلىڭلار. شۇبھە-
سىزكى، ناماز مۇمىنلەرگە ۋاقتى بەلگىلەنگەن پەرز قىلىندى^[103]. دۈشمەننىڭ ئارقىسىدىن
قوغلاشقا سۇسۇق قىلماڭلار؛ ئەگەر سىلەر قىينالساڭلار، ئۇلارمۇ خۇددى سىلەرگە ئوخشاش قىي-
نىلىدۇ، سىلەر ئۇلار ئۈمىد قىلمايدىغان نەرسىنى (يەنى شېھىت بولۇشنى، ساۋابىنى ۋە غەلىبىنى)
اللەدىن ئۈمىد قىلسىلەر. اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچە-
دۇر^[104]. (ئى مۇھەممەد!) سېنى كىشىلەر ئارىسىدا اللەنىڭ كۆرسەتكىنى بويىچە ھۆكۈم قىلىن
دەپ، ساڭا ھەقىقەتەن ھەق كىتابىنى نازىل قىلدۇق. خائىنلارنىڭ تەرىپىنى ئالمىغىن^[105].

اللەدىن مەغپىرەت تىلىگىن. اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىد-
باندۇر^[106]. (گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە
خىيانەت قىلغۇچىلارنىڭ تەرىپىنى ئالىمىن.
خىيانەتكە ئادەتلەنگەن، گۇناھقا چۆمگەن كىشىنى
اللە ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ^[107]. ئۇلار
(خىيانەتلىرىنى) ئىنسانلاردىن (خىجىل بولۇپ)
يوشۇرىدۇ، اللەدىن (خىجىل بولۇپ) يوشۇرمايدۇ؛
ئۇلار اللە رازى بولمايدىغان سۆزنى (يەنى
بوھتان چاپلاش، يالغان گۇۋاھلىق بېرىش ۋە
يالغان قەسەمنى) پىلانلىغان چاغدا، اللە ئۇلار
بىلەن بىللە ئىدى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ
تۇراتتى، سۆزىنى ئاڭلاپ تۇراتتى). ئۇلارنىڭ
قىلمىشلىرىنى اللە تامامەن بىلگۈچىدۇر^[108].

سەلەر شۇنداق كىشىلەر سەلەركى، ھاياتىي دۇنيادا ئۇلارنىڭ (يەنى ئوغرى ۋە
خائىنلارنىڭ) تەرىپىنى ئالىدىڭلار، قىيامەت كۈنى كىم اللە غا قارشى ئۇلارنىڭ تەرىپى-
نى ئالىدۇ؟ (يەنى اللە نىڭ ئازابىنى كىم ئۇلاردىن دەپشى قىلىدۇ؟) ياكى كىم ئۇلارغا
ھامىي بولىدۇ؟^[109] كىمكى بىرەر يامانلىق ياكى ئۆزىگە بىرەر زۇلۇم قىلىپ قويۇپ،
ئاندىن اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلسا، ئۇ اللە نىڭ مەغپىرەت قىلغۇچى، ناھايىتى
مېھرىبان ئىكەنلىكىنى كۆرىدۇ^[110]. كىمكى (قەستەن) بىرەر گۇناھ قىلسا، ئۇنى ئۆزىنىڭ
زىيىنىغا قىلىدۇ (يەنى ئۇنىڭ ۋابالىنى ئۆزى تارتىدۇ). اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت
بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[111]. كىمكى بىر كىچىك گۇناھ ياكى بىر چوڭ گۇناھ قىلىپ قويۇپ، ئۇنى
بىگۇناھ ئادەمگە چاپلىسا، ئۇ شۇ بوھتانى ۋە ئوپىئۇچۇق بىر گۇناھنى ئۆزىگە يۈكلەۋالغان
بولىدۇ^[112]. (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ساڭا اللە نىڭ پەزىلى ۋە رەھىمىتى بولمىسا
ئىدى، ئۇلاردىن بىر گۇرۇھ ئادەم چوقۇم سېنى ئازدۇرۇشنى قەستلىيتتى؛ ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنى
ئازدۇرىدۇ، ساڭا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ. اللە ساڭا كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) ۋە
ھېكمەتنى (يەنى سۈننەتنى) نازىل قىلدى، ساڭا سەن بىلىمگەن نەرسىلەرنى (يەنى
شەرئەت ئەھكاملىرىنى ۋە غەيب ئىشلارنى) بىلدۈردى. اللە نىڭ ساڭا پەزىلى چوڭدۇر^[113].

وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا وَلَا تَجَادِلْ
عَنِ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ أَنْتَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُجِيبُ مَنْ
كَانَ حَتًّا أَتَيْمًا ۖ يَسْتَفْهِنُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا
يَسْتَفْهِنُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ رَادُّ يُبْسُونَ مَا كُنْتُمْ عَلَى
مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ۖ هَآئِنُكُمْ
هَؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ
اللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ۖ وَ
مَنْ يَعْمَلْ سُوًّا أَوْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَمْ يَسْغُرْهُ اللَّهُ بِجِدْرِ
اللَّهِ غَفُورًا رَحِيمًا ۖ وَمَنْ يَكْسِبْ لِحَاظًا أَوْ لِحَاظًا يَكْسِبْ عَلَى
نَفْسِهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۖ وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً
أَوْ لِحَاظًا يَكْسِبْ بِرَبِّهِ فَقَدْ احْتَلَّ بِهَا نَافَا ۖ وَلِئِنْ لَمْ يَنْدَ ۖ
وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ لَهَمَّتْ خَطَايَاهُمْ مِنْهُمْ
أَنْ يَفْضَلُوا وَمَا يَفْضَلُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَصُدُّونَكَ مِنْ
شَيْءٍ وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ
مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ۖ

ئۇلارنىڭ يوشۇرۇن سۆھبىتىنىڭ تولىسىدا خەيرىيەت يوقتۇر. پەقەت سەدىقلىقىغا ياكى ياخ- شلىققا ياكى كىشىلەرنى ئەپلەشتۈرۈشكە ئەمىر قىلغان كىشىلەر (نىڭ يوشۇرۇن سۆھبىتى) بۇنىڭدىن مۇستەسنا. كىمكى ئۇ (ئىش) لارنى اللە نىڭ رازىلىقىنى تىلەش يۈزىسىدىن قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا بۈيۈك ئەجىر ئاتا قىلىنىدۇ (114). كىمكى ئۆزىگە (مۆجىزىلەر ئارقىلىق) توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەرگە (يەنى ئۇنىڭ ئەمرىگە) مۇخالىپەتچىلىك قىلىدىكەن، مۆمىنلەرنىڭ يولىدىن غەيرىگە ئەگىشىدىكەن، ئۇنى ئۆز يولىغا قويۇپ بېرىمىز، ئۇنى (ئاخ- رەتتە) جەھەننەمگە كىرگۈزىمىز، جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي! (115) اللە ئۆزىگە بىرەر نەرسىنىڭ شېرىك كەلتۈرۈلۈشىنى (يەنى مۇشرىكلىك گۇناھىنى) ئەلۋەتتە مەغپىرەت

لَاخَرَفِي كَثِيرِينَ نَجَوْنَهُم بِالْأَمْنِ أَسْرَيْدَاؤُ
مَعْرُوفٍ وَأَوَّاصٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ
ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا وَمَنْ
يُتْلِقِ الرِّسْلَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَ
يَتَّبِعِ غَيْرَ سَبِيلِ الْهُدَىٰ نُولَٰهُ مَا تَوَلَّىٰ وَضَلَّ
جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ
بِهِ وَيَغْفِرَ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ
فَقَدْ ضَلَّ صُلْبًا عَظِيمًا إِنَّ زَيْنَ عُونَ الْأَشْطَاطِ أَهْلِيهَا ۖ لَعَنَهُ اللَّهُ
وَقَالَ لَا تَجِدَنِي مِنْ عِبَادِكَ نَجِيًّا مَقْرُوضًا ۖ
وَالَّذِينَ هُمْ وَأَلْوِيهِمْ وَلَا تَجِدُهُمْ فَيَكْبِتُ عَنْ أَذَانِ
الْأَعْلَامِ وَلَا تَجِدُهُمْ فَيَكْبِتُ عَنْ عَنِ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّبِعِ
الشَّيْطَانَ وَلْيَا مِّنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خَسِرَاتًا كَثِيرَةً ۖ
يَعِيشُ فِيهَا يَمِينُهُمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ۖ
أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَغْفِرَةً ۖ

قىلىمايدۇ، بۇنىڭدىن باشقىنى (اللە ئۆزى) خالىغان ئادەمگە مەغپىرەت قىلىدۇ، كىمكى اللە غا شېرىك كەلتۈرىدىكەن، ئۇ ھەقىقەتەن قاتتىق ئازغان بولىدۇ (116). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) اللە نى قويۇپ، پەقەت (ئۆزلىرى) چىشى (ناملار بىلەن ئاتىۋال- غان) بۇتلارغا ئىبادەت قىلىدۇ، پەقەت اللە نىڭ ئىبادىتىدىن باش تارتقان شەيتانغا ئىبا- دەت قىلىدۇ (117). اللە شەيتاننى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، شەيتان ئېيتتى: «مەن ئەلۋەتتە سېنىڭ بەندىلىرىڭدىن مۇئەييەن ساندىكىلەرنى ئىگەللەيمەن» (118). شۇنداقلا چوقۇم ئۇلارنى ئازدۇرىمەن، ئۇلارنى خام خىيال قىلدۇرىمەن (يەنى ھايات ئۇزۇن، قىيامەت، ھىساب ئېلىش يوق دېگەندەك باتىل ئەقىدىلەرنى كۆڭلىگە سالىمەن)، ئۇلارنى چوقۇم چاھارپايلارنىڭ (بۇتلارغا نەزىرە قىلىپ بەلگە ئۇچۇن) قۇلاقلىرىنى يېرىشقا بۇيرۇيمەن، ئۇلارنى چوقۇم اللە- نىڭ مەخلۇقاتىنى ئۆزگەرتىۋېتىشكە (يەنى قۇللارنى ئاхта قىلىش، ئۇلارغا مەڭ ئويدۇرۇشقا ئوخشاش) ئىشلارغا بۇيرۇيمەن». كىمكى اللە نى قويۇپ شەيتاننى دوست تۇتىدىكەن، ئۇ (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ئۈپ-ئوچۇق زىيان تارتقان بولىدۇ (119). شەيتان ئۇلارغا (يالغان) ۋەدە- لەرنى بېرىدۇ ۋە ئۇلارنى خام خىيالغا سالىدۇ (يەنى ئەمەلدە ئىشقا ئاشمايدىغان ئارزۇ- لارنى كۆڭلىگە سالىدۇ)، شەيتان ئۇلارغا پەقەت يالغاننىلا ۋەدە قىلىدۇ (120). ئەنە شۇلارنىڭ بارسىدىغان جايى جەھەننەمدۇر، ئۇلار جەھەننەمدىن قاچىدىغان جاي تاپالمايدۇ (121).

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتكە كىرگۈزىمىز. ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ. اللە - نىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر، اللە دىنىمۇ راست سۆزلۈك كىم بار؟ (يەنى اللە دىنىمۇ راست سۆزلۈك ھېچ ئەھدى بولمايدۇ) ⁽¹²²⁾ (اللە ۋەدە قىلغان ساۋاب) سىلەرنىڭ قۇرۇق ئارزۇيۇڭلار ۋە ئەھلى كىتابنىڭ قۇرۇق ئارزۇسى بىلەن قولغا كەلمەيدۇ، كىمكى بىر يامانلىق قىلىدىكەن، بۇنىڭ ئۈچۈن (دۇنيادا ياكى ئاخىرەتتە) جازالىنىدۇ، ئۇ ئۆزى ئۈچۈن اللەدىن باشقا (اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدۇ - ھان) ھېچقانداق دوست ۋە ھېچقانداق مەدەتكار تاپالمايدۇ ⁽¹²³⁾. ئەر - ئاياللاردىن مۇسەب بولۇپ تۇرۇپ ياخشى ئىشلارنى قىلغانلار جەننەتكە داخىل بولىدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى قىلچە

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا ۚ لَيْسَ بِأَمَانَتِكُمْ وَلَا أَمَانَتِي أَهْلُ الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْرِبْهُ وَلا يُجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا يَصِيرُ لَهُ مِنْ يَمِينٍ مِنَ الصَّالِحِينَ مَنْ ذَكَرُوا آيَاتِي وَهُم مُؤْمِنُونَ فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا ۚ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۚ وَيَسْتَعِينُكَ فِي السَّيِّئَاتِ ۚ اللَّهُ يُفْتِنُكُمْ فِيهِمْ وَمَا يُثَلِّ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي تِلْكَ الْبَيِّنَاتِ الَّتِي لَا تُوْتُوهُنَّ مَالِكٌ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَكْفُرُوا ۚ وَالْمُتَصَفِّعِينَ مِنَ الْيُودِ الَّذِينَ إِذَا تَقُومُوا لِلْيَمِينِ بِالْقَبْرِ وَمَا تَقْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ۚ

كېمەيتۈپتەلمەيدۇ) ⁽¹²⁴⁾. ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ھالدا ئۆزىنى اللە غا تاپشۇرغان (يەنى اللەنىڭ ئەمرىگە بويسۇنۇپ ئەمەلنى خالىسى اللە ئۈچۈن قىلغان)، باتىل دىنلاردىن بۇرغان ھالدا ئىبراھىمنىڭ دىنىغا ئەگەشكەن كىشىدىن (دىنىي جەھەتتە) ياخشىراق ئادەم بارمۇ؟ اللە ئىبراھىمنى دوست تۇتتى ⁽¹²⁵⁾. ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى شەيىلىرىنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، بەندىلىرىدۇر، مەخلۇقاتلىرىدۇر). اللە ھەممە نەرسىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر ⁽¹²⁶⁾. (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئاياللار توغرىسىدا پەتۋا سورايدۇ، ئېيتقىنكى، ئۇلار توغرىسىدا اللە سىلەرگە پەتۋا بېرىدۇ. قۇرئاندا سىلەرگە تىلەۋەت قىلىنىدىغان (ئاياللار - نىڭ مىراسىغا ئائىت) ئايەتلەرمۇ پەتۋا بېرىدۇ. شۇنداق يېتىملەر توغرىسىدا پەتۋا بېرىدۇكى، ئۇلارنىڭ تەيىن قىلىنغان مىراسىنى بەرمەيسىلەر، (ئۇلارنىڭ مىراسى قولىمىزدىن چىقىپ كېتىپ قالدۇ دەپ) ئۇلارنى ئەرگە بەرمەيسىلەر (يەنى مۇنداق قىلماسلىقىڭلارغا پەتۋا بېرىدۇ)، بوزەك قىلىنغان بالىلار (نىڭ ھەققىنى بېرىشىڭلار) ۋە يېتىملەرگە ھەققانىي بولۇشىڭلار ھەققىدە پەتۋا بېرىدۇ*. (ئاياللارغا ۋە يېتىملەرگە) قانداقلا ياخشىلىق قىلساڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ (يەنى شۇنىڭغا ئاساسەن اللە سىلەرنى مۇكاپاتلايدۇ) ⁽¹²⁷⁾.

* جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەرەبلەر كىچىك بالىلارغا ۋە ئاياللارغا مىراس بەرمەيتتى، اللە بۇنى مەنى قىلىپ، ئۇلارنىڭ مىراسىنى بېرىشنى بۇيرۇدى.

ئەگەر بىرەر ئايال ئېرىنىڭ كۆڭۈلسىز بولۇشىدىن ياكى يۈز ئۆرۈشىدىن ئەندىشە قىلسا، ئۇلارنىڭ ئۆزئارا كېلىشىشى ھېچ گۇناھ ئەمەس، كېلىشىش (ئۆزلۈشۈپ كېتىشتىن) ياخشى. ئىنسانلارنىڭ تەبىئىيىتىگە بېخىللىق سىڭىپ كەتكەن، ئەگەر (ئاياللىرىڭلارغا) ياخشىلىق قىلساڭلار، (ئۇلارغا) زۇلۇم قىلىشتىن ساقلىنىڭلار (اللە سىلەرنى مۇكاپاتلايدۇ). اللە ھەقىقەتەن قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر ^[128]. قانچە تىرىشساڭلارمۇ ئاياللىرىڭلارغا (مۇھەببەتتە ۋە دىلىنىڭ مايىللىقىدا) باراۋەر مۇئامىلىدە بولۇشقا ھەرگىز قادىر بولالمايسىلەر، شۇنىڭ ئۈچۈن بىرسىگە پۈتۈنلەي مايىل بولۇپ، ئىككىنچىسىنى (ئېرى باردەكمۇ ئەمەس، يوقتەكمۇ ئەمەس) ئېسىپ قويۇلغان ئايالدىك تاشلاپ قويماڭ. لار، ئەگەر (بۇ جەھەتتىكى قۇسۇرلىرىڭلارنى)

وَأَمَّا عَاقِبَتُ مَن بَعُولَهَا نُسُوءًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْذِرُوا الْإِنْسَانَ الشَّرَّ إِن مَن عُيْبُوا مِنكُمْ وَأُتُوا أَنَّهُمْ كَانَ بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ عَرَّضْتُمْ فَلَا تَمْنُونُ إِلَّا السَّيْلُ فَتَدْرُوهُنَّ كَالْمَعْلُوقَةِ وَإِنْ تَصْلَحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا وَإِنْ يَتَفَرَّقَا فَيُحْسِنِ اللَّهُ فَرَاقَهُنَّ سَعَتَهُمْ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا وَاللَّهُ مَعَالَى السَّمَوَاتِ وَمَعَالَى الْأَرْضِ وَالْقَدْرُ وَحَقُّهَا الْيَوْمَينِ أَوْ تُنَادِي بِكَ مِنَ الْمَكِمْ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ مَا تَعْمَلُونَ اللَّهُ تَعَالَى قَانِ لَكُمْ مَالِي السَّمَوَاتِ وَمَالِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَكِيمًا وَاللَّهُ مَعَالَى السَّمَوَاتِ وَمَعَالَى الْأَرْضِ وَكُلُّ يَأْتِيهِ بِاللَّهِ وَيَكْلَهُ إِنَّ يَشَاءُ يَدْ بِيَكُمْ أَكْثَرُ النَّاسِ يَأْتِيهِ بِالْخَيْرِ مَن وَكَانَ اللَّهُ عَلَى ذَٰلِكَ قَدِيرًا مَن كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَن كَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا

تۈزەتسەڭلار، (يەنى ئۇلارغا زۇلۇم قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار، اللە ئەلۋەتتە (سىلەرگە) مەغپىرەت قىلىدۇ، رەھىم قىلىدۇ ^[129]. ئەگەر ئىككىسى ئۆزلۈشۈپ كەتسە، اللە ئۆز پەزىلى بىلەن ئۇلارنىڭ بىرسىنى ئىككىنچىسىدىن بىھاجەت قىلىدۇ، اللە (نىڭ پەزىلى) كەڭدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر ^[130]. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىلەر اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەنلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا) ۋە سىلەرگە اللەغا تەقۋادارلىق قىلىشنى تەۋسىيە قىلدۇق، ئەگەر كاپىر بولساڭلار (كۇفرىڭلار اللەغا زىيان يەتكۈزۈلمەيدۇ)، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىلەر اللەنىڭ (مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). اللە (مەخلۇقاتتىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر ^[131]. ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيىلەر اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). ھەممە ئىشنى باشقۇرۇشقا اللە يېتەرلىكتۇر ^[132]. ئى ئىنسانلار! ئەگەر اللە خالىسا، سىلەرنى يوق قىلىپ ئورۇنڭلارغا باشقىلارنى كەلتۈرىدۇ، اللە بۇنىڭغا قادىردۇر ^[133]. كىمكى (قىلغان ئەمەلى بىلەن) دۇنيانىڭ نېمىتىنى تەلەيدىكەن، (ئۇنىڭغا ئېيتىپ قويغىنىكى) دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ نېمىتى اللەنىڭ دەركاھىدىدۇر (بەندە ئۆز پەرۋەردىگارىدىن دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ نېمىتىنى تىلسۇن). اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (بەندىلىرىنىڭ ئەمەللىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر ^[134].

ئۇلار (يەنى مۇناپقلار) سىلەرگە ھادىسە كېلىشىنى كۈتىدۇ، ئەگەر سىلەر اللە نىڭ نۇسرىتىگە ئېرىش-
سىڭىلار، ئۇلار: «بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسمۇ-
دۇق؟ (كاپىرلاردىن ئالغان غەنىمەتلەردىن بىزگىمۇ
بېرىڭلار)» دەيدۇ. ئەگەر كاپىرلار زەپەر تاپسا،
ئۇلار (كاپىرلارغا): «بىز سىلەردىن غالىب بولۇپ
تۇرۇپ (سىلەرنى ئۆلتۈرىمىدۇق) ئەمەسمۇ؟ سىلەرنى
مۆمىنلەردىن ساقلىمىدۇقمۇ؟» دەيدۇ. اللە قىيامەت
كۈنى ئاراڭلاردا (ھەققانىي) ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە
كاپىرلارغا ھەرگىز مۆمىنلەرگە قارشى يول
بەرمەيدۇ^[141]. شۈبھىسىزكى، مۇناپقلار اللە نى
ئالدىماقچى بولۇشىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ئالدىماچىلىقىغا
يارشا جازا بېرىدۇ، ئۇلار ناماز ئۈچۈن تۇرغاندا،

خۇش ياقماسلىق بىلەن تۇرىدۇ (ساۋاب ئۈمىد قىلمايدۇ)، (نامازنى) كىشىلەرگە كۆرسىتىش ئۈچۈن
ئوقۇيدۇ (يەنى دىياكارلىق قىلىدۇ)، اللەنى پەقەت ئازغىنا ياد ئېتىدۇ^[142]. مۇناپقلار كۇفرى بىلەن
ئىمان ئارىسىدا ئارىسالدى بولۇپ تۇرىدۇ، نە ئۇلارغا، نە بۇلارغا مەنسۇپ ئەمەس (يەنى مۆمىن-
لەرگىمۇ، كاپىرلارغىمۇ مەنسۇپ ئەمەس)، كىمنى اللە گۇمراھ قىلغان ئىكەن، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ
توغرا يول تاپالمايسەن^[143]. ئى مۆمىنلەر! مۆمىنلەرنى (دوست تۇتۇشنى) قويۇپ، كاپىرلارنى
دوست تۇتماڭلار، سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا (يەنى مۇناپق ئىكەنلىكىڭلارغا) اللە نىڭ روشەن پاكىتى
بولۇشىنى خالامسىلەر؟^[144] مۇناپقلار چوقۇم دوزاخنىڭ ئەڭ ئاستىنقى قەۋىتىگە (يەنى قەئىرىگە)
تاشلىنىدۇ، ئۇلارغا ھەرگىزمۇ (ئازابىتىن قۇتقۇزىدىغان) مەدەتكار تاپالمايسەن^[145]. پەقەت (مۇنا-
پىقلىقتىن) تەۋبە قىلغان، (ئەمەللىرىنى) تۈزەتكەن، اللە (نىڭ كىتابى) غا چىڭ يېپىشقان، دىننى
اللە ئۈچۈن خالىس قىلغان (يەنى قىلغان ئەمەلدىن پەقەت اللە نىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەن)
كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلار مۆمىنلەر بىلەن بىللە (يەنى ئۇلارنىڭ قاتارىدا) دۇر.
اللە مۆمىنلەرگە (ئاخىرەتتە جەننەتتىن ئىبارەت) بۈيۈك ئىجىر ئاتا قىلىدۇ^[146]. ئەگەر اللە نىڭ
نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلساڭلار ۋە ئىمان ئېيتساڭلار، اللە سىلەرگە ئازاب قىلىپ
نېمە قىلىدۇ؟ اللە شۈكۈر قىلغۇچىنى مۇكاپاتلىغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر^[147].

لَا يَذِينَ يَرَبُّونَ بِكُمْ قَانَ كَانَ لَكُمْ فَرْحٌ مِّنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ
أَكُنْ مَعَكُمْ وَلَئِنْ كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ
نَسْتَحِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعَكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَهُ يُجَادِلُكُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَنْ يُجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا
إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ يُجَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذْ أَقَامُوا
إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذِينَ كُرُون
اللَّهُ إِلَّا لِيُكَلِّمَهُمْ فَتُذَكِّرُ الَّذِينَ فِي ذَلِكَ إِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا
إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَهُوَ لَمْ يَكُنْ لَهٗ سَبِيلًا يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا الْكُفْرَ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَلَا يَدُورُ
الْمُؤْمِنِينَ أَرَأَيْتُمْ أَنْ يُجْعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا
إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ فِي الدَّرَجَاتِ الْأَعْلَى مِنَ الْأَعْلَى وَهُمْ
لَهُمْ نَصِيبٌ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ
وَآخِذُوا بِحَبْلِهِ قَالَتْ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِي
اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَدُوِّكُمْ
إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنْتُمْ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

(ئالتىنچى پارە)

زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىدىن باشقا (ھەرقانداق كىشە ئىكەن) ئاشكارا يامان سۆز قىلىشىنى اللە ياقىتۇر. مايدۇ (زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ زالىمدىن شىكايەت قىلىشىغا ۋە ئۇنىڭغا دۇئائىيەت قىلىشىغا بولىدۇ)، اللە (زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىنى) ئاڭلىغۇ. چىدۇر، (زالىمنى) بىلگۈچىدۇر^[148]. سىلەر ئاشكارا ياكى يوشۇرۇن بىر ياخشىلىقنى قىلساڭلار ياكى بىرەر يامانلىقنى كەچۈرسەڭلار (ساۋاب تاپسىلەر). شۈبھىسىزكى، اللە ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر^[149]. شۈبھىسىزكى، اللەنى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار، اللە بىلەن ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىدىن ئىكەن ئارىسىنى (اللە غا ئىشىنىپ پەيغەمبەرلىرىگە ئىشەنمەيمىز دېيىش بىلەن) ئاجرىتىۋەتمەكچى بولغاندا

لار، (پەيغەمبەرلەرنىڭ) بەزىسىگە ئىشىنىمىز، بەزىسىگە ئىشەنمەيمىز دېگۈچىلەر — ئۇنىڭ (يەنى ئىمان بىلەن كۇفرنىڭ) ئارىسىدا (ئوتتۇرا) يول تۇتماقچى بولغانلار^[150]. ئەنە شۇلار (ئىماننى دەۋا قىلغان تەقدىردىمۇ) راستىنلا كاپىرلاردۇر، كاپىرلارغا خورلىغۇچى ئازاب تەييارلىدۇق^[151]. اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقان، ئۇلاردىن ھېچبىرىنىڭ ئارىسىنى ئاجرىتىۋەتمەيىمەن (يەنى ھەممىسىگە ئىمان ئېيتقان) كىشىلەرگە اللە ئۇلارنىڭ (تېگىشلىك) ئەجىرلىرىنى ئاتا قىلىدۇ، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەھرىبانىدۇر^[152]. ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) سەندىن ئۆزلىرىگە ئاسماندىن بىر كىتاب چۈشۈرۈشنى سورايدۇ، ئۇلار مۇسادىن بۇنىڭدىنمۇ چوڭراقىنى سوراپ: «بىزگە اللەنى ئاپئاشكارا كۆرسەتكەن» دېگەن ئىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلارنىڭ زۇلمى سەۋەبلىك ئۇلارنى چاقماق سوقتى (يەنى ئاسماندىن بىر ئوت كېلىپ ئۇلارنى ھالاكەت قىلدى). ئۇلار روشەن مۆجىزىلەر كەلگەندىن كېيىن موزايىنى (مەبۇد) قىلىۋالدى. كېيىن بىز ئۇلارنى ئەپۇ قىلدۇق. بىز مۇساغا (ئۇنىڭ راست پەيغەمبەرلىكىنى ئىسپاتلايدىغان مۆجىزىلەردىن) روشەن پاكىت ئاتا قىلدۇق^[153]. (تەۋرات شەرىئىتىنى قوبۇل قىلمىغاندا لىقلىرى سەۋەبلىك) ئۇلاردىن ئەھدە ئالماق ئۈچۈن ئۈستىگە تۇر (تېخى) نى تىكلەپ قويدۇق، ئۇلارغا: «(بەيتۇلمۇقەددەس) دەرۋازىسىدىن سەجدە قىلغان ھالدا كىرىڭلار» دېدۇق ھەمدە ئۇلارغا: «شەننىڭ ھۆرمىتىنى ساقلاڭلار (يەنى شەننىڭ بېلىق تۇتۇش بىلەن ھەددىڭلاردىن ئاشماڭلار)» دېدۇق. ئۇلاردىن (بۇ ھەقتە) مەھكەم ۋەدە ئالدىق^[154].

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوۋَةِ مِنَ الْقَوْلِ الْإِمْنُ ظِلْمٌ
وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا إِنْ تَذَابُخُوا وَتَعَفُّوا وَتَعَفُّوا
عَنْ سُوۡهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا إِنْ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُتْرَكُوا يَأْتِ اللَّهَ وَرُسُلُهُ
وَيَقُولُونَ نُوۡمِنُ بِبَعْضٍ وَنُفِرُ بِبَعْضٍ يُرِيدُونَ أَنْ
يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سُبُلًا أُولَٰئِكَ هُمُ الْكٰفِرُونَ حَقًّا وَ
أَعْتَدْنَا لَهُمُ الْعَذَابَ بِمَا كَفَرُوا وَالَّذِينَ آمَنُوا لِلَّهِ وَ
رُسُلِهِ وَلَمْ يُتْرَكُوا يَنْ أَحَدُهُمْ أَوْلِيَّكَ سَوَءٌ يُؤْتِيهِمُ الْحُكْمَ
وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا رَحِيمًا يٰۤأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَزَلِ
عَلَيْكُمْ كِتَابَ الۡإِيمَانِ الۡسَّبَآءُ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسَىٰ الْكَاسَ مِنْ ذٰلِكَ
فَقَالُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ جَهْرًا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِصُرُطٍ قُوۡهُمْ
أَعْتَدُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ النَّبِيُّ تَعَفُّوا تَعَفُّوا
ذٰلِكَ وَآلَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطٰنًا مُّبِينًا وَرَبَعْنَا قُوۡقُۡسَهُمُ
الۡظُّوۡرَ يَبِيۡتًا فِيهِمْ وَقَلْنَا لَهُمُ ادۡخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا
لَهُمْ لَا تَعۡدُوا فِي السَّبۡتِ وَآخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ فَعَلَا ۖ

ئۇلار ئەھدىنى بۇزغانلىقىنى، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىنى، پەيغەمبەرلەرنى ناھەق ئۆلتۈر-گەنلىكىنى ۋە (مۇھەممەد ئەلەيھىسالامغا) دىللەردىن مەز پەردىلەنگەن (يەنى سۆزۈڭنى چۈشەنمەيدۇ) دېگەنلىكلىرى ئۈچۈن (ئۇلارغا لەنەت قىلدۇق)، بەلكى اللە ئۇلارنىڭ كۇفرى سەۋەبىدىن دىللەرنى پېچەتلىۋەتتى، شۇڭا ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باش-قىسى ئىمان ئېيتمايدۇ^[155]. يەنە ئۇلارنىڭ كۇفرى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسالامنى ئىنكار قىلغانلىقىنى) ئۈچۈن ۋە مەريەمگە چوڭ بوھتان چاپلىغانلىقىنى ئۈچۈن (ئۇلارغا لەنەت قىلدۇق)^[156]. يەنە اللەنىڭ رەسۇلى ئىسا ئىبن مەريەمنى ھەقىقەتەن ئۆلتۈردۇق دېگەنلىكلىرى ئۈچۈن (ئۇلارغا لەنەت قىلدۇق). ۋەھالەنكى، ئۇلارنىڭ ئىسانى ئۆلتۈرگەنمۇ يوق، دارغا ئاسقىنىمۇ يوق ۋە لېكىن ئۇلارغا شۈبھە سېلىندى (ئىسانى ئاستۇق دەپ گۇمان قىلىپ، ئىسا ئەلەيھىسالامغا ئوخشاپ قالغان باشقا بىرسىنى

فِيمَا نَقَضُوا صَدَاقَتَهُمْ وَقَتْلِهِمْ يَأْتِ اللَّهُ وَقَتْلَهُمُ الْكُفْيَاءُ يُغَيِّرُ حَقِّي وَقَوْلَهُمْ قَوْلًا مَّا عُلِّفَ لِي طِبْعُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ يَكْفُرُ هُمْ قَالُوا يُؤْمِنُونَ إِلَّا كَلِمَاتُكَ وَيَكْفُرُونَ وَقَوْلَهُمْ عَلَى مَرِّهِمْ يَتَذَكَّرُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ أَلَمْ يَكْفُرُوا بِاللَّهِ عَصَيْنَا يَا رَبِّ الْمَالِئِينَ اللَّهُ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شَيْءٌ لَّهُمْ وَكَانَ الَّذِينَ أَحْتَمَلُوا أَنِزْلَهُ عَلَى سَنَكٍ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعُ الْكُفْرِ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ۚ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۚ وَكَانَ مِنَ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَكُوفُؤْمِنَ بِهِ قِيلَ مَوْتُهُ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُحْيِيهِمْ عَلَيْهِمْ شَيْئًا لَّا يَخْتَلِفُ مِنْ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمًا عَلَيْهِمْ طَبِيعًا أُحْجِلَتْ لَهُمْ وَيَصُدُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كُفْرًا ۚ وَأَخْبَاهُمْ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْأَبْطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۚ لَكِنَّ الرَّاكِبِينَ فِي الْعُلَمِ مِثْلَهُ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِأَنْزِلِ إِلَيْكَ وَأَنْزِلْ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلَاةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أُولَئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ۝

ئاستى)، ئىسا توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىشقانلار ھەقىقەتەن ئۇنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكى (مەسىلىسى) دە شۈبھىدۇر. ئۇلار بۇ (ئىشنىڭ ھەقىقىتى) نى بىلمەيدۇ، گۇمانغىلا ئاساسلىنىدۇ، ئۇلار ئىسانى جەزمەن ئۆلتۈرمىدى^[157]. بەلكى اللە ئۇنى ئۆز تەرىپىگە كۆتۈردى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسالامنى اللە ئۇلارنىڭ شەرىدىن قۇتۇلدۇرۇپ تىرىك ھالدا ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى). اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[158]. ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالاردىن) ھەرقاندىقى جان ئۇزۇش ئالدىدا ئۇنىڭغا (يەنى ئىسانىڭ ھەق پەيغەمبەرلىكى ۋە اللەنىڭ بەندىسى ئىكەنلىكىگە) ئىمان ئېيتىدۇ. ئىسا قىيامەت كۈنى ئۇلار (يەھۇدىيلارنىڭ ئىسانى دارغا ئاستۇق دېگەن دەۋاسىنىڭ ۋە ناسارالارنىڭ ئىسا اللەنىڭ ئوغلى دېگەن دەۋاسىنىڭ يالغانلىقى) غا گۇۋاھ بولىدۇ^[159]. يەھۇدىيلارنىڭ قىلغان ھەقسىزلىقلىرى (يەنى زۇلىمى ۋە قىلغان گۇناھلىرى)، نۇرغۇن كىشىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن (يەنى اللەنىڭ دىنىغا كىرىشتىن) توسقانلىقىنى، چەك-لەنگەن جازانىنى ئالغانلىقىنى ۋە كىشىلەرنىڭ پۇل-ماللىرىنى ناھەق يېگەنلىكىنى ئۈچۈن، ئۇلارغا (ئىلگىرى) ھالال قىلىنغان پاكىز نەرسىلەرنى ھارام قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن كاپىر بولغانلارغا قاتتىق ئازاب ھازىرلىدۇق^[160-161]. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىلىمى چوڭقۇر بولغانلارغا، ساڭا نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا)، سەندىن ئىلگىرى (ئۆتكەن پەيغەم-بەرلەرگە) نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ئىمان ئېيتىدىغان مۆمىنلەرگە، نامازنى ئۆتسگۈ-چىلەرگە، زاكات بەرگۈچىلەرگە، اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىقۇ-چىلارغا (جەننەتتە مەڭگۈ قېلىشتىن ئىبارەت) كاتتا ئەجىر ئاتا قىلىمىز^[162].

(ئى مۇھەممەد!) بىز نۇھقا ۋە ئۇنىڭدىن كېيىنكى پەيغەمبەرلەرگە ۋەھى قىلغاندەك، ھەقىقەتەن ساڭا ۋەھى قىلدۇق ھەمدە ئىبراھىمغا، ئىسمائىلغا، ئىس- ھاققا، يەئقۇبقا، يەئقۇبنىڭ ئەۋلادلىرىغا، ئىساغا، ئەيىۇبقا، يۇنۇسقا، ھارۇنغا، سۇلايمانغا ۋەھى قىلدۇق، داۋۇدقا زەبۇرنى ئاتا قىلدۇق [163]. بىز نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئىلگىرى (ئى مۇھەممەد!) ساڭا بايان قىل- غانلىرىمىزمۇ بار، ساڭا بايان قىلمىغانلىرىمىزمۇ بار، اللە مۇساغا (بىۋاستە) سۆز قىلدى [164]. ئەۋەتلىگەن پەيغەمبەرلەردىن كېيىن اللە نىڭ ئالدىدا كىشىلەر (يەنى پەيغەمبەر ئەۋەتلىگەن بولسا ئەلۋەتتە ئىمان ئېيتاتتىم ۋە ئىتائەت قىلاتتىم دېگۈچىلەر)گە باھانە بولۇپ قالماستىن ئۈچۈن، (ئىتائەت قىلغۇ- چىلارغا جەننەت بىلەن) خوش خەۋەر بەرگۈچى،

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَاللّهٖ قَدْ عَلِمَ
وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ
وَاتَيْنَاكَ أُوذُكُورًا ۖ وَرَسُولًا قَدْ قَضَيْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ
قَبْلُ وَرَسُولًا لَمْ نَقْضِ لَهُمْ عَلَيْكَ وَكَرَّمَهُ اللَّهُ مُوسَى
عَلَيْهِمَا ۖ رُسُلًا مُّكْتَفِينَ مِنْ وَمَنْ ذُرِّيَّتٍ لِّمَا كَانُوا لِلنَّاسِ
عَلَى اللَّهِ حُجَّةً ۖ بَعْدَ الرُّسُلِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝
لَكِنَّ اللَّهَ يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْعَبْثِ ۚ وَاللَّهُ يَهْدِي
يَهْدِي ۚ وَكَانَ بِاللَّهِ شَهِيدًا ۚ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَ
صَدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ۝ إِنَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُفْزِعَهُمْ أَلَمْ يَكُنِ
لَهُمْ قَرْيَةً ۚ لَكُنْ يَكُنْ لَكُمْ خَلْقٌ جَهَنَّمُ خَلْقٌ ۚ فِيهَا آتَنٌ وَكَانَ ذَلِكَ
عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ۝ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ الرَّسُولُ بِالْحَقِّ
مِنْ رَبِّكُمْ قَامُوا خَيْرَ الْكُفْرَانِ ۚ تَكْفُرُوا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ
السُّبُوتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝

(ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى دوزاختىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر [165]. (يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار سېنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بەرمىسە گۇناھى ئۆزىگە) لېكىن اللە ساڭا نازىل قىلغان قۇرئان ئارقىلىق (پەيغەمبەرلىكىڭگە) گۇۋاھلىق بېرىدۇ، اللە قۇرئاننى (باشقىلار بىلىمەيدىغان ئۆزىگە خاس) ئىلمى بىلەن نازىل قىلدى. پەرشتىلەرمۇ (اللە ساڭا نازىل قىلغان قۇرئانغا ۋە پەيغەمبەرلىكىڭگە) گۇۋاھلىق بېرىدۇ، (باشقىلار گۇۋاھلىق بەرمىگەندىمۇ) اللە نىڭ گۇۋاھلىقى يېتەرلىكتۇر [166]. شۈبھىسىزكى، كاپىر بولغانلار ۋە (كىشىلەرنى) اللە نىڭ يولىدىن توسقانلار ھەقىقەتەن قاتتىق ئازادى [167]. شۈبھىسىزكى، كاپىر بولغانلار ۋە زۇلۇم قىلغانلارنى اللە مەغپىرەت قىلمايدۇ، توغرا يولغىمۇ (يەنى جەننەتنىڭ يولغىمۇ) باشلىمايدۇ [168]. (ئۇلارنى) پەقەت جەھەننەمنىڭ يولغا باشلايدۇ، ئۇلار جەھەننەمدە مەڭگۈ قالدۇ، بۇ (يەنى ئۇلارنى جەھەننەمدە مەڭگۈ قالدۇرۇش) اللە غا ئاسان [169]. ئىنسانلار! پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) سىلەرگە پەرۋەردىگار، ئىلار دىن ھەق (دىن) ئېلىپ كەلدى، ئىمان ئېيتىڭلاركى، (بۇ) سىلەر ئۈچۈن پايدىلىق، ئەگەر ئىنكار قىلساڭلار (يەنى كۈفرىنى داۋاملاشتۇرساڭلار) (اللە سىلەردىن بىھاجەت). چۈنكى ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى شەيئىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭدۇر (يەنى اللە نىڭ مەخلۇقاتىدۇر، مۈلكىدۇر). اللە (بەندىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر [170].

ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى ناسارالار جامائەسى) دىنىڭلاردا ھەددىدىن ئاشماڭلار، اللەنىڭ شەنىگە ھەق (سۆز) دىن باشقىنى ئېيتماڭلار (يەنى اللەغا شېرىكى ۋە بالىسى بولۇشتىن پاك دەپ ئېتىقاد قىلماڭلار). مەسىئە ئىسا — مەريەمنىڭ ئوغلى، پەقەت اللەنىڭ رەسۇلىدۇر (سىلەر گۇمان قىلغاندەك اللەنىڭ ئوغلى ئەمەستۇر)، مەريەمگە اللەنىڭ ئىلقا قىلغان كەلىمىسىدۇر (يەنى ئاتىنىڭ ۋاستىسىز، اللەنىڭ «ۋۇجۇتقا كەل» دېگەن سۆزىدىن يارىتىلغاندۇر)، اللە تەرىپىدىن كەلگەن بىر روھتۇر، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتىڭلار، (اللە ئىسا، مەريەمدىن ئىبارەت) ئۈچتۈر دېمەڭلار، (خۇدا ئۈچ دەيدىغان ئېتىقادتىن) قايتىڭلار، (بۇ) سىلەرگە پايدىلىقتۇر، اللە پەقەت بىر ئىلاھ. تۇر، بالىسى بولۇشتىن اللە پاكىتۇر، ئاسمانلاردىكى

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِدْرَاقًا إِنَّمَا السَّبِيلُ عِندَ ابْنِ مَرْيَمَ رَسُولِ اللَّهِ وَبُعِثَ اللَّهُ نَبِيًّا إِلَى مَرْيَمَ وَوَرَدَ مِنْهُ قَوْلُهَا بِاللَّهِ وَرُسُلُهُ وَلَا تَقُولُوا لَكَ اللَّهُ إِنَّمَا أَهْلُ الْكِتَابِ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ سُبْحَنَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا لَنْ يُسْكَتَ السَّبِيلُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يُسْكَتَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسْكَتَ قَسِيحُ شُرْهُمُ الْيَوْمَ جَمِيعًا قَالُوا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ قِيَمُوا يَوْمَهُم أَجُورُهُمْ وَبَرِّدُوا لَهُمْ قُلُوبَهُمْ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَهَلْ لَكُمْ عِندَ اللَّهِ الْبَيِّنَاتُ وَلَا يَخْشَوْنَ لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا وَلَا يُنصِرُكُمْ يُاتِيهَا النَّاسُ فَيَكُفُّونَ عَنْ جَهَنَّمَ بَرَهَانٌ مِّنْ رَبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ تَوْرًا مُبِينًا قَالُوا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَقُضِيَ لَهُمْ نِجْمُ الْيَوْمِ أَهْلًا مَّقْبُولِينَ

ۋە زېمىندىكى شەيىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر)، اللە يېتەكچىلىك ھامىيدۇر (171). مەسىئەمۇ، (اللەغا) يېقىن پەرىشتىلەرمۇ اللەغا بەندە بولۇشتىن ھەرگىز باش تارتمايدۇ، كىملىرىكى اللەغا بەندىچىلىك قىلىشتىن باش تارتىدىكەن ۋە كۆرۈڭلەپ كېتىدىكەن، (بىلىۋىتىش) اللە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى (قىيامەت كۈنى ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) ئۆز دەركاھىغا توپىلايدۇ (172). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنىڭ (ئەمەللىرىنىڭ) ئىجرائىسىنى تولۇق بېرىدۇ، نېمىتىنى ئۇلارغا ئاشۇرۇپ بېرىدۇ، (اللەغا قۇلچىلىق قىلىشتىن) باش تارتقان ۋە كۆرۈڭلەپ كەتكەنلەرگە كەلسەك، اللە ئۇلارغا قاتتىق ئازاب قىلىدۇ. ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن اللەدىن باشقا (اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق دوست ۋە ھېچقانداق مەدەتكار تاپالمايدۇ (173). ئى ئىنسانلار! سىلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن (شانلىق مۆجىزىلەر بىلەن كۈچلەندۈرۈلگەن مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ئىبارەت) ئۈچۈن دەلىل كەلدى، سىلەرگە روشەن نۇرنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق (174). اللەغا ئىمان ئېيتقان ۋە ئۇنىڭغا (يەنى قۇرئانغا) چىڭ يېپىشقانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارنى ئۆز رەھمىتىگە ۋە نېمىتىگە (يەنى جەننىتىگە) داخىل قىلىدۇ ۋە ئۇلارنى توغرا يولغا باشلايدۇ (175).

(ئى مۇھەممەد!) سەندىن (ئاتا-ئانىسى، بالىسى يوق مېھنىتىڭ مىراسى توغرىلۇق) پەتۋا سورىشۇدۇ، ئېيت- قىنكى، «اللە ئاتا-ئانىسى، بالىسى يوق كىشى (قال- دۇرغان مىراس) توغرىسىدا پەتۋا بېرىدۇ، ئەگەر بىر كىشى ۋاپات بولسا، بالىسى بولمىسا، پەقەت بىر ھەمشىرىسى بولسا، ئۇ تەرەككىنىڭ يېرىمىنى ئالىدۇ، ئەگەر ئۇ ئايالىنىڭ بالىسى بولمىسا، ئەر بىر تۇغىنىنى ئۇنىڭ ۋارىسى بولىدۇ (يەنى مىراسنىڭ ھەممىسىنى ئالىدۇ)، ئەگەر ئىككى ھەمشىرىسى بولسا، ئۇلار تەرەككىنىڭ ئۈچتىن ئىككى ھەممىسىنى ئالىدۇ، ئەگەر ۋارىسلار ھەم ئەر، ھەم ئايال بىر تۇغقانلار بولسا (ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى) بىر ئەرگە ئىككى ئايالىنىڭ ھەممىسى بېرىلىدۇ، ئاداشماسلىقچىلار ئۈچۈن اللە سىلەرگە (شەرىئەت ئەھكاملىرىنى) بايان قىلىپ بېرىدۇ. اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر» (176).

5- سۈرە مائىدە

مەدىنىدە نازىل بولغان، 120 ئايەت.



ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى مۆمىنلەر! ئەھدىلىرىگە (يەنى اللە بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ۋە سىلەرنىڭ ئۆز ئاراڭلاردىكى ئەھدىلىرىگە) ۋاپا قىلىڭلار. سىلەرگە (بۇ سۈرىدە تۆۋەندە) ئوقۇپ بېرىلىدىغانلاردىن باشقا، ھايۋانلار (يەنى تۆگە، كالا، قويلار) نىڭ ھەممىسىنى (زەبىھى قىلىنغاندىن كېيىن يېيىش) ھالال قىلىندى. لېكىن سىلەر ئىھرام (ياكى ھەرم) دە بولغىنىڭلاردا شىكارنى ھالال سانماڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە (ھالال-ھارام توغرىلۇق) خالىغان نەرسىنى ھۆكۈم قىلىدۇ⁽¹⁾. ئى مۆمىنلەر! اللەنىڭ دىنىنىڭ ئالامەتلىرىنى (يەنى ھەجىدە تائەتنىڭ بەلگىسى ھېسابلانغان ئىشلارنى) (تەرك ئېتىش بىلەن) شەھىرى ھەرام (دا ئۇرۇش قىلىش) نى، ھەدىيىنى (يەنى كەبىگە ئاتالغان قۇربانلىققا دەخلى-تەرۇز قىلىشنى)، قەلادە (يەنى ھەجىدە قۇربانلىق قىلىنىدىغان مال ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن ھايۋانغا ئېسىپ قويۇلغان نەرسە) لەرگە (چېقىلىشنى)، پەرۋەردى-گارىنىڭ پەزىلىتى ۋە رازىلىقىنى ئىلەپ بەيتۇللاغا (ھەج ئۈچۈن ياكى ئۆمرە ئۈچۈن) گەلگۈچى-لەرگە (چېقىلىشنى) ھالال سانماڭلار، ئىھرامدىن چىققان چېغىڭلاردا شىكار قىلىڭلار بولىدۇ، بىرەر قەۋم (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ سىلەرنى مەسجىدى ھەرام (زىيارىتى) دىن توسقانلىقتىن ئىبارەت دۈشمەنلىكى ھەرگىزمۇ سىلەرنىڭ ئۇلارغا چېقىلىشىڭلارغا سەۋەبچى بولمىسۇن، ياخشى ئىشقا ۋە تەقۋادارلىققا ياردەملىشىڭلار، گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار، اللە (نىڭ ئازابى) دىن قورقۇڭلار، اللەنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىق⁽²⁾.

ئى مۆمىنلەر! (سەلەر تاھارەتسىز بولۇپ) ناماز (ئوقۇماقچى بولۇپ) تۇرغىنىڭلاردا، يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولىڭلارنى جەينىكىڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، بېشىڭلارغا مەسى قىلىڭلار، پۈتۈڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار، ئەگەر جۈنۈپ بولساڭلار پاكلىنىڭلار (يەنى غۇسلى قىلىڭلار)، ئەگەر كېسەل بولساڭلار (سۇ زىيان قىلىدىغان بولسا)، ياكى سەپەر ئۈستىدە بولۇپ (سۇ تاپالمىساڭلار)، ياكى سىلەرنىڭ بىرسىڭلار ھاجەتخانىدىن كەلگەن (يەنى تاھارەت سۇندۇرغان) بولساڭلار، ياكى ئاياللىرىڭلار بىلەن يېقىنچىلىق قىلغاندىن كېيىن (غۇسلى تاھارەت ئۈچۈن) سۇ تاپالمىساڭلار، پاك تۇپراققا تەيەممۇم قىلىڭلار، ئۇنىڭ بىلەن يۈزۈڭلارغا، قولىڭلارغا مەسى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا أَنتُمُ إِلَى الصَّلَاةِ فَأَغْسِلُوا
وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَيْتُكُمْ
إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَلَرَأْنَكُمْ خُفْيَا قَاطِرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ
مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ
أَوْ لَسْتُمْ عَلَى الْمَاءِ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا
طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
وَيُغْنِيَ عَنْكُمْ كَلِمَةً تَسْكُرُونَ ۖ وَإِذْكُرُوا
نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِثْلَ الْقَالِ الَّذِي وَافَقْتُمْ بِهِ إِذْ
قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأَتَوُا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ عَلَيْهِمْ
الضُّمُورُ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ
شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَا نُورٍ عَلَى
الْكَفْرِ لَوْ إِعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى وَاتَّقُوا
اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝

قىلىڭلار، اللە سىلەرگە مۇشەققەتنى خالىمايدۇ، لېكىن اللە شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرنى پاك قىلىشنى، (ئىسلام شەرىئىتىنى بايان قىلىش بىلەن) نېمىتىنى سىلەرگە تاماملاشنى خالايدۇ ^[6] . (ئى مۆمىنلەر!) اللەنىڭ سىلەرگە بەرگەن (ئۇلۇغ) نېمىتىنى ۋە سىلەر بىلەن قىلغان مۇئامىلىسىنى ئەسلىڭلار، ئەينى زاماندا سىلەر: «ئاخلدۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇق» دېگەن ئىدىڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار (يەنى اللەغا بەرگەن ئەھدىنى بۇزۇشتىن ساقلىنىڭلار). اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىدىنكى) دىللىرىدىكى سىرلىرىنى بىلگۈچىدۇر ^[7] . ئى مۆمىنلەر! اللەنىڭ (ھەقىلىرىنى) ئادا قىلىشقا تىرىشىڭلار، ئادىللىق بىلەن گۇۋاھلىق بېرىڭلار، بىرەر قەۋمگە بولغان ئۆچمەنلىكىڭلار (ئۇلارغا) ئادىل بولماسلىقىڭلارغا سەۋەب بولمىسۇن، (دۈشمىنىڭلارغا) ئادىل بولۇڭلار، بۇ (يەنى ئۇلارغا ئۆچمەن تۇرۇپ ئادىل بولۇشۇڭلار) تەقۋادارلىققا ئەڭ يېقىندۇر، اللەدىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن قىلىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر ^[8] . اللە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب ۋەدە قىلدى ^[9] .

كاپىر بولغان ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقارغان كىشىلەر ئەھلى دوزاختۇر (10). ئى مۇمىنلەر! اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن (يەنى سىلەرنى دۈشمىنىڭلاردىن ساقلىغانلىق) نېمىتىنى ئەسلەڭلار، ئەينى زاماندا بىر جامائە سىلەرگە قوللىرىنى ئۇزاتماقچى (يەنى سىلەرنى ئۆلتۈرمەكچى) بولغان ئىدى، اللە ئۇلارنىڭ قوللىرىنى سىلەردىن توسى (يەنى سىلەرنى ئۇلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن ساقلىدى). اللە دىن (اللە نىڭ ئەمرىنى ئورۇنلاش، مەنىنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلىنىش بىلەن) قورقۇڭلار، مۇمىنلەر اللە غا تەۋە ككۈل قىلىۋ (11). شۈبھىسىزكى، اللە ئىسرائىل ئەۋلادىدىن مەھكەم ئەھدە ئالدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن (يەنى ئون ئىككى ئايىاقنىڭ ھەربىرسىدىن بىرىدىن) ئون ئىككى

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِيَكَ أَصْحَابُ
الْعِجْرِ ۖ يَأْتِيهِمُ الَّذِينَ يَمُنُوا أَذْكُرُوا بَعَثْنَا اللَّهُ
عَلَيْكُمْ آدَمَ ثُمَّ قَوْمًا أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ۖ وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ
وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَبِيًّا وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ
لَئِنْ أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ
بِرُسُلِي وَعَزَرْتُمْ أَوْفَرْتُمْ لَأُقْرِضَنَّ اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا
لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ۖ فِيمَا أَقْبَضَهُمْ وَمِمَّا قَفَرُوا
لَعَنَهُمْ وَجَعَلَ قُلُوبَهُمْ قَسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَلَا تَزَالُ
تَقْلُبُ عَلَى خِلَافٍ إِنَّهُمْ أَكْثَرُ الظَّالِمِينَ ۖ
فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَعْ إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ۝

باشلىقنى (كېيىلىك ئۈچۈن جەبارلارغا يەنى ئەمالقەلەرگە) ئەۋەتتۇق ھەمدە اللە : «مەن سىلەرگە ياردەم بېرىمەن، (ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! اللە بىلەن قەسەمكى) ئەگەر سىلەر نامازنى (تەئىدىل ئەركان بىلەن) ئۆتسەڭلار، زاكات بەرسەڭلار، پەيغەمبەرلىرىڭىزگە ئىمان ئېيتساڭلار ۋە ئۇلارغا ياردەم بەرسەڭلار، اللە غا قەرزى ھەسەنە بەرسەڭلار (يەنى اللە نىڭ يولىدا پۇل - مېلىڭلارنى سەرپ قىلساڭلار)، ئەلۋەتتە سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى يوققا چىقىرىمەن، سىلەرنى ئەلۋەتتە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىمەن. شۇنىڭدىن (يەنى مەھكەم ئەھدىدىن) كېيىن سىلەردىن كىمكى (ئەمىر قىلغان نەرسىلىرىمنى) ئىنكار قىلىدىكەن، ئۇ ئەلۋەتتە توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ» دېدى (12). ئەھدىنى بۇزغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى رەھىمت - مەزىدىن يىراق قىلدۇق، ئۇلارنىڭ دىللىرىنى (ئىماننى قوبۇل قىلىشقا يۇمشايدىغان دەرىجىدە) قاتتىق قىلدۇق، ئۇلار (تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى ئۆزگەرتىۋېتىدۇ، ئۇلار (تەۋراتتا) ئۆزلىرى ئۈچۈن قىلىنغان نەسىھەتنىڭ بىر قىسمىنى ئۇنتۇدى. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنىڭ خىيانەت قىلغانلىقىنى بايقاپ تۇرىسەن، (ئەگەر تەۋبە قىلسا) ئۇلارنى ئەپۇ قىلىن، (ئەگەر ئىمان ئېيتسا) ئۇلارنى كەچۈرگىن، اللە ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ (13).

بىز ناسارامىز دېگەنلەردىنمۇ (اللەنى بىر دەپ تونۇشقا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتىشقا) مەھكەم ئەھدە ئالدۇق، ئۇلار (ئىنجىلدا) ئۆزلىرىگە قىلىنغان نەسىھەتنىڭ بىر قىسمىنى ئۇنتۇدى، (بۇنىڭ جازاسى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ ئارىسىغا قىيامەتكىچە ئاداۋەت ۋە دۈشمەنلىك سالدۇق، (شۇ چاغدا) اللە ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ (يەنى ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قەبىئە ئەمەللىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ) ⁽¹⁴⁾. ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) سىلەرگە سىلەر كىتابتا (ئىنجىلدا ۋە تەۋراتتا) يوشۇرغان نۇرغۇن نەرسىلەرنى بايان قىلىپ بېرىدۇ.

وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصْرِي أَخَذْنَا مِنْهُمُ
قَسْوًا حَظًا مِمَّا دُكِرُوا بِهِ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَسَوْفَ
يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ يَا أَهْلَ
الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا
مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُو عَنْ
كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ
مُبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ
سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ
بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾ لَقَدْ
كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ
الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأَخَاهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا
وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ
مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

دىغان ۋە (يوشۇرغان نەرسىلەردىن) نۇرغۇننى كەچۈرىدىغان (ئاشكارىلاپ سىلەرنى پاش قىلمايدىغان) رەسۇلىمىز كەلدى، سىلەرگە اللە تەرىپىدىن نۇر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ۋە روشەن كىتاب (يەنى قۇرئان) كەلدى ⁽¹⁵⁾. اللە شۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) ئارقىلىق رازىلىقنى تىلگەنلەرنى سالامەتلىك يوللىرى (اللەنىڭ شەرىئىتى ۋە ئۇنىڭ ئەھكاملىرى) غا يېتەكلەيدۇ، ئىرادىسى بويىچە ئۇلارنى (كۇفرى) قاراڭغۇلۇقتىن (ئىماننىڭ) نۇرىغا چىقىرىدۇ ۋە ئۇلارنى توغرا يولغا ھىدايەت قىلىدۇ ⁽¹⁶⁾. مەريەم ئوغلى مەسىھ (يەنى ئىسا) اللە دۇر دېگەن كىشلەر (يەنى ناسارالارنىڭ بىر پىرقىسى) ھەقىقەتەن كاپىر بولدى. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئەگەر اللە مەريەم ئوغلى مەسىھنى، مەسىھنىڭ ئانىسىنى (يەنى مەريەمنى) ۋە يەر يۈزىدىكى بارلىق كىشىلەرنى ھالاك قىلىشنى ئىرادە قىلسا، اللە (نىڭ ئىرادىسى) دىن بىرەر نەرسىنى توسۇشقا كىم قادىر بولالايدۇ؟» ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، اللە خالىغىنىنى خەلق ئېتىدۇ، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر ⁽¹⁷⁾.

ئۇلار: «ئى مۇسا! مادامكى، ئۇلار مۇقەددەس يەردە ئىكەن، بىز ھەرگىز ئۇ يەرگە كىرمەيمىز، سەن پەر-
ۋەردىگارنىڭ بىلەن بىللە بېرىپ ئىككىڭلار ئۇرۇ-
شۇڭلار، بىز بۇ يەردە ئۆلتۈرۈپ تۇرايلى» دېدى (24).
مۇسا دېدى: «پەرۋەردىگارم! مەن پەقەت
ئۆزۈمگە ۋە قېرىنداشلىرىمغا ئىگەمەن، سەن بىز
بىلەن (ئىتائىتىڭدىن باش تارتقان) قەۋمنىڭ
ئارىسىنى ئايرىۋەتكىن» (25). اللە دېدى: «ئۇلارنىڭ
مۇقەددەس يەرگە كىرىشى 40 يىلغىچە ھارام
قىلىندى، (بۇ جەرياندا) ئۇلار زېمىندا ئادىشىپ
يۈرسىدۇ*. پاسىق قەۋم ئۈچۈن قاينۇرمىغىن» (26).
(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا (يەنى ئەھلى كىتابقا ۋە
قەۋمىڭگە) ئادەمنىڭ ئىككى ئوغلى (يەنى ھابىل
بىلەن قابىل) نىڭ ھېكايىسىنى راستلىق بىلەن ئوقۇپ
بەرگىن، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (يەنى ھابىل بىلەن
قابىل) ئىككىيلەن قۇربانلىق قىلغان ئىدى. بىرسى

قَالُوا يٰمُوسٰى اِنَّا لَنَدْعُكَ لِكُلِّ اٰدَمٰى اٰمٰى قٰذِمٰى
اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَايِلَا اِنَّا لَمُهَمَّا فَعِدُوْنٌ ۚ قَالَ رَبِّ اِنِّى
لَا اَمِيْكُ اِلَّا نَفْسِىْ وَآخِى قَاتِلُى بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفٰسِقِيْنَ ۝ قَالَ فَاٰتَمَّا حُرْمَةً عَلَيْهِمْ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً
يَعْبُدُوْنَ فِى الْاَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ ۝
وَاَتٰى عَلَيْهِمْ نَبَا اِبْنِىْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ اِذْ قَرَّبَا قُرْبٰنًا فَتَقَبَّلَ
مِنْ اٰدَمَهِمَا وَلَمْ يَتَّخِذْ مِنَ الْاٰخِرِ قَالَا لَقَدْ نَتَكْنَاكَ قَالَ
اِنَّمَا يَتَّخِذُ اللّٰهُ مِنَ الْعٰلَمِيْنَ ۝ لَمَنِ بَطَلَتْ اِلٰى يَدِ لَدِى
لِقٰتِلَيْهِ مَا اَنَابَ اَسِيْطَ يَدِىْ اِلَيْكَ لَا تَسْلٰكُ اِلٰى اَخَاى
اللّٰهُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝ اِنِّىْ اُرِيْدُ اَنْ تَكُوْنَا رِاٰشِيْىْ وَ
اِشِيْىْ فَتَكُوْنُ مِنْ اَصْحٰبِ الْاٰلِىِّ ذٰلِكَ جَزَا الْعٰلَمِيْنَ ۝
فَطَوَّءَتْ لَهٗ اَنفُسُهُ قَتْلَ اَخِيْهِ فَتَقَدَّسَ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخٰشِعِيْنَ ۝
فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرٰا يَبْحِثُ فِى الْاَرْضِ لِيَرْىَ كَيْفَ يٰوَارِى
سُوْرَةً اَخِيْهِ ۚ قَالَ يٰوَيْلٰى لِيْ اَعْجَزْتُ اَنْ اَكُوْنَ مِثْلَ هٰذَا
الْغُرٰبِ قَاوَارِىْ سُوْرَةً اِخِيْ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخٰشِعِيْنَ ۝

(يەنى ھابىل) نىڭ قوبۇل بولدى، يەنە بىرسى (يەنى قابىل) نىڭ قوبۇل بولسىدى. (قابىل ھابىلغا)
«مەن سېنى چوقۇم ئۆلتۈرىمەن» دېدى، ھابىل نېمىشقا دېۋىدى، قابىل: «اللە سېنىڭ قۇربانلىق-
قىڭنى قوبۇل قىلىپ، مېنىڭكىنى قوبۇل قىلمىدى» دېدى. (ھابىل) ئېيتتى: «اللە پەقەت تەقۋادار-
لارنىڭ (قۇربانلىقىنى) قوبۇل قىلىدۇ (27). ئەگەر سەن مېنى ئۆلتۈرۈشكە قولۇڭنى سوزىدىغان
بولساڭ، مەن سېنى ئۆلتۈرۈشكە قولۇمنى سوزمايمەن، مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەر-
دىگارى اللەدىن قورقەمەن» (28). مەن ھەقىقەتەن سەن بىلەن بولغان گۇناھنى (يەنى مېنى
ئۆلتۈرگەنلىك گۇناھىڭنى) ۋە سېنىڭ (ئىلگىرىكى) گۇناھىڭنى (يەنى ئاتالغۇ ئادەمنىڭ ئەمرىگە
ئاساسلىق قىلغانلىق گۇناھىڭنى) ئۈستۈڭگە ئېلىپ ئەھلى دوزاخلاردىن
بولۇشۇڭنى تىلەيمەن، (كىشىلەرگە) زۇلۇم قىلغۇچىلارنىڭ جازاسى
شۇدۇر» (29). ئۇ (يەنى قابىل) نىڭ نەپسى ئۇنىڭغا قېرىندىشىنى (يەنى ھابىلنى)
ئۆلتۈرۈشنى چىرايلىق كۆرسەتتى، شۇنىڭ بىلەن، ئۇنى ئۆلتۈرۈپ (دۇنيا
ۋە ئاخىرەتتە) زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدى (30). اللە ئۇنىڭغا قېرىندىشىنىڭ جەستىنى قانداق
كۆمۈشنى كۆرسىتىش ئۈچۈن بىر قاغا ئەۋەتتى. ئۇ (تۈمۈشۈكى ۋە ئىككى پۇتى بىلەن)
يەرنى كولىدى. ئۇ (بۇنى كۆرۈپ): «ۋاي مەن قېرىندىشىمنىڭ جەستىنى كۆمۈشتە مۇشۇ قاغ-
چىلىك بولۇشتىن ئاجىز كەلدىممۇ؟» دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ نادامەت قىلغۇچىلاردىن بولدى (31).

* مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ دۇئاسىنى اللە ئىجابەت قىلدى، ئۇلارنى زېمىندا 40 يىل ئاداشتۇردى.

شۇ (يەنى قابىلىنىڭ ھابىلىنى ناھەق ئۆلتۈرگەنلىكى) سەۋەبتىن (تەۋراتتا) ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھۆكۈم قىلدۇرۇلدى، كىمكى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمىگەن ياكى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلمىغان بىر ئادەمنى ئۆلتۈرسە، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى ئۆلتۈرگەندەك بولىدۇ، كىمكى بىر ئادەمنى تىرىلدۈرسە (يەنى قۇتقۇزسا ياكى ھايات قىلىشقا سەۋەبچى بولسا)، ئۇ پۈتۈن ئىنسانلارنى تىرىلدۈرگەندەك بولىدۇ، پەيغەمبەر-لىرىمىز بەنى ئىسرائىلغا راستلا (شانلىق) مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ) تولىسى (كۆپىرىدا، ئادەم ئۆلتۈرۈشتە) زېمىندا ھەددىدىن

مِنْ أَجْلِ ذَلِكَ كَتَبْنَا عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعَدَ ذَلِكَ فِي الْأَرْضِ لَمُزِفُونَ ۚ إِنَّمَا جِزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرُسُلَهُ وَيَسْعُونَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأرجُلُهُمْ مِنْ خِلَافِ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ ذَلِكَ لَهُمْ جزاءُ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۚ الْكَافِرِينَ ۖ إِنَّمَا نُكَبِّرُكَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا الْفَعْلَ ۖ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَلَوْ أَنَّ لَهُمْ مَتْنِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ۚ مَا تُفْعِلُ مِنْهُمْ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ

ئاشقۇچىلاردىن بولدى^[32]. اللہ ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى بىلەن ئۇرۇش قىلىدىغانلارنىڭ، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغانلارنىڭ جازاسى شۇكى، ئۇلار ئۆلتۈرۈلۈشى ياكى دارغا ئېسىلىشى ياكى ئوڭ قوللىرى ۋە سول پۇتلىرى كېسىلىشى ياكى سۈرگۈن قىلىنىشى كېرەك. بۇ (يەنى جازا) ئۇلار ئۈچۈن بۇ دۇنيادا رەۋاللىق (ئېلىپ كەلگۈچىدۇر)، ئاخىرەتتە ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[33]. سىلەر تۇتۇۋېلىشتىن ئىلگىرى تەۋبە قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، بىلىڭلاركى، اللہ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[34]. ئى مۆمىنلەر! مەقسەتكە ئېرىشىشكە ئۈچۈن اللہ (نىڭ ئازابى)دىن قورقۇڭلار، اللہ غا (تائەت-ئىبادەت قىلىش، گۇناھتىن ساقلىنىش بىلەن) يېقىنچىلىقنى تىلەڭلار، اللہ يولىدا جىھاد قىلىڭلار^[35]. يەر يۈزىدىكى بارلىق نەرسىلەر، يەنە شۇنىڭدەك بىر ھەسسە كېلىدىغان نەرسىلەر كاپىرلارنىڭ بولۇپ، ئۇلار قىيامەت كۈنى (اللە) نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇنى قەدىيە قىلىپ بەرگەن تەقدىر-دىمۇ، ئۇلارنىڭ (بۇ قەدىيىسى) قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئۇلار قىيىنغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[36].

ئۇلار دوزاختىن چىقماقچى بولىدۇ،
ئەمما ھەرگىز چىقالمايدۇ، ئۇلار (ئۆزۈلۈپ
قالمايدىغان) دائىملىق ئازابقا قالىدۇ^[37].
ئوغرىلىق قىلغۇچى ئەرنىڭ ۋە ئوغرىلىق
قىلغۇچى ئايالنىڭ قىلمىشىنى جازالاپ، اللە
تەرىپىدىن ئىبرەت قىلىش يۈزىدىن قوللىرىنى
كېسىڭلار، اللە (ئۆز ئەمرىنى ئىشقا ئاشۇرۇشتا)
غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[38].
كىمكى (ئوغرىلىق قىلىپ كىشىلەرگە)
زۇلۇم قىلغاندىن كېيىن تەۋبە قىلسا، (ئەمەلىنى)
تۈزسە (يەنى ئوغرىلىق قىلىشتىن يانسا)، اللە
ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىدۇ، اللە ناھايىتى
مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر^[39].
بىلەمسەنكى، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ

يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوكَ مِنَ النَّارِ وَمَا لَهُمْ بِخُرُوجِكَ مِنْهَا وَلَا لَهُمْ عَذَابٌ مُعِينٌ ۝ وَالشَّارِقُ وَالشَّارِقَةُ قَاطِعَا أَيْدِيهِمَا أَجْرًا لَمَّا كَسَبَا كَمَا لَازِمَتَا اللَّهُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ فَمَنْ تَابَ مِنْ تَهْدِئَتِهِمْ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيُغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا مَحْزَنٌ لَكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَنزَارِهِمْ وَلَمْ تُؤْنِسْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْمُرْكَ بِمِثْلِهِ مِنَ الْكَلِمِ مِنْ بَعْدِ مَا بُعِثُوا بِهِمْ يَقُولُونَ إِنْ أُرْسِلَتْهُمْ هَذَا أَخَذُوا بِهِ وَإِنْ كُنْتُمْ تَزِيدُونَهُمْ فَاخَذُوا بِهِ وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ ۝ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝

پادشاھلىقى اللەغا خاستۇر، اللە خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلدۇ، خالىغان ئادەمگە مەغپىرەت قىلدۇ، اللە ھەممە نەرسىگە قادىردۇر^[40]. ئى پەيغەمبەر! دىلىرىدا ئىشەنمەي، ئېغىزلىرىدا: «ئىمان ئېيتتۇق» دەپ قويدىغانلار (يەنى مۇناپىقلار) دىن ۋە يەھۇدىيلاردىن كۆفۇرغا (پۇرسەت تاپسلا كۆفۇرنى ئىزھار قىلىشقا) ئالدىرايدىغان كىشىلەر سېنى غەمكىن قىلىمىن، ئۇلار (ئەھبارلىرى توقۇغان) يالغانغا قۇلاق سالىدۇ، ساخا كەلمىگەن (يەنى ئۆچلۈك قىلىپ سېنىڭ سۆھبىتىڭگە ھازىر بولمىغان) باشقا بىر قەۋمگە (يەنى خەيبەر يەھۇدىيلىرىنىڭ سۆزىگە) قۇلاق سالىدۇ، ئۇلار (تەۋراتنىڭ) سۆزلىرىنى جايلىرىدىن ئۆزگەرتىۋېتىدۇ (يەنى اللەنىڭ ئەھكاملىرىنى باشقىلارغا ئالماشتۇرۇۋېتىدۇ). ئۇلار: «ئەگەر سىلەرگە بۇ (ھۆكۈم) بېرىلسە، ئۇنى قوبۇل قىلىڭلار، ئەگەر ئۇ بېرىلمىسە قوبۇل قىلىماڭلار» دېيىدۇ، اللە بىركىمنىڭ گۇمراھلىقىنى ئىرادە قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئۈچۈن اللەغا قارشى قولۇڭدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ (يەنى ھېچ ئادەم ئۇنىڭدىن گۇمراھلىقنى دەپتى قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ). دىللىرىنى (قىلمىشى قەبىھ بولغانلىقتىن كۆفۇردىن) پاك قىلىشنى اللە خالىمىغان كىشىلەر، ئەنە شۇلاردۇر، ئۇلار دۇنيادا رەسۋالىققا، ئاخىرەتتە چوڭ ئازابقا قالدۇ^[41].

ئۇلار يالغانغا قۇلاق سالغۇچىلاردۇر، (پارا ۋە جازانغا ئوخشاش) ھارامنى يىگۈچىلەردۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار سېنىڭ ئالدىڭغا (دەۋالاشپ كەلسە)، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم قىلىپ قويالما، ياكى ئۇنى رەت قىلالما بولىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ياكى ئۇلاردىن يۈز ئۇرۇش سېنىڭ ئىختىيارىڭ)، ئەگەر ئۇلارنى رەت قىلالما، ئۇلار ساڭا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ (چۈنكى اللە سېنى كىشىلەرنىڭ شەرىدىن ساقلايدۇ)، ئەگەر ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم قىلالما، ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم قىلغىن، اللە ھەقىقەتەن ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ (42). ئۇلارنىڭ يېنىدا اللە نىڭ ھۆكىمىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان تەۋرات تۇرسا (يەنى تەۋراتتىكى ھۆكۈملەرنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئەمەل قىلىپاۋاتسا)، (ئى مۇھەممەد) قانداقچە سېنى ھۆكۈم چىقىرىشقا تەكلىپ قىلىدۇ؟ ئاندىن كېيىن (يەنى ھەقىقەت ئاشكارا بولغاندىن كېيىن) سېنىڭ

سَمْعُونَ الْكَذِيبُ أَكْثَرُونَ لِلشَّعْبِ قُلْ جَاءَكُمْ قَاضٍ
بَيْنَهُمْ أَوْ آخَرُ عَنْهُمْ قَوْلَانِ تُعْرَضُ عَنْهُمْ فَنَقُضُهُ
شَيْئًا فَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْقَاسِطِينَ ۝ وَكَيْفَ يُحْكِمُكَ نَاكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيمَا
حَكَّمَ اللَّهُ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ
بِالْمُؤْمِنِينَ ۝ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ
يُحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا مِنَ الْيَتِيمِ هَذَا وَ
الزَّيْنُوبِ وَالْعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ أَمْحُوا عَنْهُمُ الرِّسَالَةَ
وَكُلُّكُمْ عَالِمٌ بِشَهَادَةِ أَفَلَا تَعْلَمُونَ الْكَاسَ وَأَشْرُونَ
وَلَا تَشْرَبُوا بِإِلَهِكُمْ قُلُوبًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِهَا
أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ۝ وَتَكُونُ عَلَيْكُمْ
فِيهَا أَنْ النَّفْسُ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنُ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفُ
بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنُ بِالْأُذُنِ وَالسِّنُّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُومُ
قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارٌ لَهُ ۝ وَمَنْ
لَمْ يَحْكَمْ بِهَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝

ھۆكىمىڭىزدىن يۈز ئۇرۇيدۇ، ئەنە شۇلار (تەۋراتقىمۇ، سائىمۇ) ئىشەنمىگۈچىلەردۇر (43). بىز ھەقىقەتەن (مۇساغا) تەۋراتنى نازىل قىلدۇق، تەۋراتتا (توغرا يولغا يېتەكلەيدىغان) ھىدايەت ۋە نۇر بار، (اللە نىڭ ھۆكىمىگە) بويىنىغان پەيغەمبەرلەر يەھۇدىيلار ئارىسىدا (تەۋرات بىلەن) ھۆكۈم قىلىدۇ، (يەھۇدىيلارنىڭ) زاھىتىلىرى ۋە ئۆلىمالىرىمۇ (ئۆزگەرتىشتىن) ساقلاشقا بۇيرۇلغان كىتابۇللا (يەنى تەۋرات) بويىچە ھۆكۈم قىلىدۇ، ئۇلار تەۋراتنى (ئۆزگەرتىشتىن ساقلاشقا) نازارەتچى ئىدى. (ئى يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلىمالىرى!) كىشىلەردىن قورقماڭلار، مەندىن قورقۇڭلار. مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئاز يۇلغا تېگىشمەڭلار (يەنى پۇل-مال، مەنەپ ۋە پارا ئۈچۈن ئايەتلىرىمنىڭ ھۆكىمىنى ئۆزگەرتىۋەتمەڭلار)، كىملىرىكى اللە نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىكەن، ئۇلار كاپىرلاردۇر (44). ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) غا تەۋراتتا شۇنداق بەلگىلىدۇكى، جانغا جان (يەنى ناھەق ئادەم ئۆلتۈرگەن ئۆلتۈرۈلىدۇ)، كۆزگە كۆز (يەنى كىشىنىڭ كۆزىنى ناھەق قۇيۇۋەتكەن ئادەمنىڭ كۆزى قۇيۇۋېتىلىدۇ)، بۇرۇنغا بۇرۇن (يەنى كىشىنىڭ بۇرۇنىنى ناھەق كەسكەننىڭ بۇرۇنى كېسىلىدۇ)، قۇلاققا قۇلاق (يەنى كىشىنىڭ قۇلقىنى ناھەق كەسكەننىڭ قۇلقى كېسىلىدۇ)، چىشقا چىش (يەنى كىشىنىڭ چىشىنى ناھەق تۆككەننىڭ چىشى تۆكۈلىدۇ) ۋە (كىشىنى) قانداق يارىدار قىلغان بولسا شۇنداق يارىدار قىلىنىش بىلەن قىساس ئېلىنىدۇ، كىمكى (جىنايەتچىنى) ئەپۇ قىلسا (يەنى ئۇنىڭدىن قىساس ئالمىسا)، بۇ ئۇنىڭ (گۇناھى) غا كەفەرەت بولىدۇ، اللە نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلمايدىغان كىشىلەر زالىملاردۇر (45).

ئۇلارنىڭ (يەنى بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ) ئارقىسىدىن ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان تەۋراتنى (يەنى ئۇنىڭ اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقىنى) ئېتىراپ قىلغۇچى ئىسا ئىبن مەرىيەمنى ئەۋەتتۇق، ئۇنىڭغا ھىدايەت بىلەن نۇرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ئىنجىلنى ئاتا قىلدۇق، (ئىنجىل) ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان تەۋراتنى ئېتىراپ قىلغۇچىدۇر (يەنى ئۇنىڭغا مۇۋاپىقتۇر)، تەقۋادار-لارغا ھىدايەت ۋە پەندە-نەسىھەتتۇر^[46]. ئەھلى ئىنجىللار (يەنى ناسارالار) اللە ئىنجىلىدا نازىل قىلغان ئەھكاملار بويىچە ھۆكۈم قىلسۇن، اللە نازىل قىلغان ئايەتلەر بويىچە ھۆكۈم قىلىشغانلار پاسقىلاردۇر^[47]. (ئى مۇھەممەد!) بىز ساڭا ئۆزدەدىن ئىلگىرىكى (ساماۋىي) كىتابلارنى ئېتىراپ قىلغۇچى ۋە ئۇلارغا شاھىت بولغۇچى ھەق كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى) نازىل قىلدۇق. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئارىسىدا اللە ساڭا نازىل قىلغان

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَةِ وَهُدًى وَنُورٌ لِّلْمُتَّقِينَ ۝ وَلِيَحْكُمَ أَهْلَ الْأَرْضِ بِمَا أُنزِلَ اللَّهُ فِيهِ ۝ وَمَنْ كَفَرَ بِمَا أُنزِلَ اللَّهُ فَاولئك هم الفاسقون ۝ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ ۝ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أُنزِلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ هُمْ عَاجِلُونَ ۝ الْحَقُّ لِلَّهِ جَعَلْنَا مَكُتُبَكُمْ وَفِيهَا سَاجِدٌ وَنُورٌ ۝ وَاللَّهُ يَجْعَلُكُمْ آئَةً ۝ وَآيَةً لِّكُلِّ لَيْلٍ ۝ وَمَا فِي نَافْسِكُمْ فَاسْتَقِمْ ۝ الْخَبْرُ إِلَى اللَّهِ جَعَلْنَا جَمِيعًا فَيَتَنَبَّأُ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ۝ وَإِنْ أَحْمُ بَيْنَهُم بِمَا أُنزِلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحِدٌ ۝ هُمْ أَنْ يَقُولُوا كُنْ بَعْضُ مَا أُنزِلَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۝ إِنْ تَوَلَّوْا قَالُوا كُنْ أَمَّا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَيِّبَهُمْ بَعْضُ دُخُونِهِمْ ۝ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ النَّاسِ الْكَافِرِينَ ۝ فَاحْكُم بَيْنَهُمْ بِمَا هُمْ فِي شَكٍّ ۝ وَاللَّهُ يَخْتَارُ ۝ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۝

قۇرئان (ئەھكامى) بويىچە ھۆكۈم قىلغىن، ساڭا كەلگەن ھەقتىن بۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن. (ئى مۇھەممەد!) سىلەرنىڭ ھەربىرىڭلارغا بىر خىل شەرئەت ۋە ئوچۇق يول تەيىن قىلدۇق. ئەگەر اللە خالىسا، ئەلۋەتتە، سىلەرنى بىر ئۆمەت قىلاتتى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى بىر دىندا قىلاتتى). لېكىن اللە سىلەرگە بەرگەن شەرئەتلەر بارىسىدا سىلەرنى سىناش ئۈچۈن (كۆپ ئۆمەت قىلىپ ئايرىدى). ياخشى ئىشلارغا ئالدىراڭلار. ھەممىڭلار اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەرنى (ئۇنىڭ قايسى ھەق، قايسى ناھەق ئىكەنلىكىنى) اللە سىلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ^[48]. ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) نىڭ ئارىسىدا اللە ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ (ئەھكامى) بويىچە ھۆكۈم قىلغىن، ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن، ئۇلارنىڭ اللە ساڭا نازىل قىلغان قۇرئاننىڭ بىر قىسمىدىن سېنى ۋازكەچۈرۈشىدىن ساقلانغىن. ئەگەر ئۇلار (اللە ساڭا نازىل قىلغان ھۆكۈمدىن) يۈز ئۆرۈسە، (ئى مۇھەممەد!) بىلگىنىكى، ئۇلارنىڭ بىر قىسىم گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى جازالاشنى ئىرادە قىلدۇ. شەك-شۈبھىسىزكى، كىشىلەردىن نۇرغۇنى پاسقىتۇر (يەنى پەرۋەردىگارنىڭ تائىتىدىن باش تارتىپ، ھەقىقە خىلاپلىق قىلىپ گۇناھقا چۆمگۈچىلەردۇر)^[49]. ئۇلار جاھىلىيەت دەۋرىنىڭ ھۆكۈمىنى تەلەپ قىلامدۇ؟ (اللەغا) چىن ئىشىنىدىغان قەۋمنىڭ نەزىرىدە ھۆكۈمدە اللە دىنىمۇ ئادىل كىم بار^[50].

ئىي مۆمىنلەر! سىلەردىن ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەن-
لەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىن دىنى-
لارنى مەسخىرە ۋە ئويۇنچۇق قىلغانلارنى دوست
قىلىۋالماڭلار. ئەگەر (ھەقىقىي) مۆمىن بولساڭلار،
اللەدىن قورقۇڭلار^[67]. سىلەر نامازغا چاقىرىغان
(يەنى ئەزان ئېيتقان) چېغىڭلاردا، ئۇلار نامازنى
(ھەم سىلەرنى) مەسخىرە ۋە ئويۇنچۇق قىلدۇ، بۇ
شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار (نامازنىڭ ھېكمىتىنى ۋە
نامازنىڭ نەپسىنى پاكلاشتىكى غايىسىنى) چۈشەن-
مەس قەۋەمدۇر^[68]. (ئىي مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى،
ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار
جامائەسى) پەقەت بىزنىڭ اللە غا، بىزگە نازىل
قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا)، بۇنىڭدىن ئىلگىرى
(يەنى مەھەلەلەرگە) نازىل قىلىنغان كىتابلارغا ئىمان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا الَّذِينَ آمَنُوا وَادَّبَكُمْ
هُزُوا وَلَيَبَيِّنَنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ
وَالَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ وَأَتَقُوا اللَّهَ إِنَّ كُفْرَهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝
وَإِذَا تَدَايَعْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْلُظْوا عَلَيْهَا بِطَرَفِ
يَاكُمُ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ۝ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّبِعُونَ
مِمَّا آتَاكُم مِّنَ اللَّهِ وَمِمَّا أُتِرَ الْيَهُودَ وَمَا أُتِرَ مِنَ
قَبْلُ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَّبِعُونَ ۝ قُلْ هَلْ يَتَّبِعُونَ ذَلِكَ
مُتَّبِعِينَ ۝ عِنْدَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ
مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ أُولَئِكَ سُرُّ
قَكَاةً وَأَقْلَبُ عَنْ سَوْمِ السَّيْلِ ۝ وَإِذَا جَاؤُكُمْ قَالُوا
أَمَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكِتَابِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ ۝ وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ۝ تَرَى كَيْفَ لَمِنَهُمْ يُسَارِعُونَ
فِي الْأَثَرِ وَالْعُدْوَانِ وَأَكْلِهِمُ السَّحْتَ لَيْسَ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ۝ لَوْلَا يُعَذِّبُهُمُ الرَّبُّ زَيْدِيُونَ وَالْأَكْبَادُ عَنْ
قَوْلِهِمُ الْأَثَرُ وَأَكْلِهِمُ السَّحْتَ لَيْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝

ئېيتقانلىقىمىز ئۈچۈن ۋە سىلەرنىڭ كۆپچىلىكىڭلار پاسىق بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن، بىزنى ئەيىبلە-
سلەر!^[69] (ئىي مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «سىلەرگە اللە نىڭ نەزىرىدىكى بۇنىڭدىنمۇ يامان جازانى
ئېيتىپ بېرىمۇ؟ (ئۇ شۇنداق) كىشىلەرنىڭ (جازاسى)، اللە ئۇلارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى ۋە
ئۇلارغا غەزەپ قىلدى، اللە ئۇلارنىڭ بىر قىسمىنى مايىۋن ۋە چوشقا قىلدى، بىر قىسمىنى شەيتانغا
ئىبادەت قىلىدىغان قىلدى، ئەنە شۇلارنىڭ ئورنى ئەڭ ياماندۇر (يەنى دوزاختۇر)، (ئۇلار)
توغرا يولدىن ئەڭ ئاداشقاندۇر»^[60]. (يەھۇدىيلارنىڭ مۇناپىقلىرى) يېنىڭلارغا كەلگەن
چاغدا، بىز ئىمان ئېيتتۇق، دەيدۇ، ۋاھالەنكى، ئۇلار (ئىي مۇھەممەد! يېنىڭغا) كۇفرى
بىلەن كىرىپ كۇفرى بىلەن چىقىپ كەتتى (يەنى سەندىن ئاڭلىغان ئىلىمىدىن پايدىلان-
مىدى). اللە ئۇلارنىڭ يوشۇرغان نەرسىسىنى (يەنى نىفاقىنى ۋە كۇفرىنى) ئوبدان
بىلىدۇ^[61]. ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ ئارىسىدىكى نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ گۇناھقا،
زۇلۇم سېلىشقا ۋە ھارام يېيىشكە ئالدىرايدىغانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلارنىڭ قىلىش-
لىرى نېمىدېگەن يامان!^[62] ئۇلارنىڭ زاھىتىلىرى، ئەھبارلىرى نېمىشقا ئۇلارنى
يالغان سۆزلەشتىن، ھارام يېيىشتىن توسمايدۇ؟ ئۇلارنىڭ قىلىشلىرى نېمىدېگەن يامان!^[63]

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا
 قَالُوا لَبَّ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَيْنِ يُنفِخُ فِي سَفَاةٍ وَلَيْدَيْنِ كَبِيرَتَيْنِ
 مِنْهُمْ مَّا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَاءً تَأْكُلُ أَرْبَابًا وَقِيَّتًا لَيْسَ لَهُمُ
 الْحَدَّادُ وَالْبَعْضُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْعَرْبِ
 أطفأها الله وَيَسْعُونَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ
 الْمُفْسِدِينَ هَؤُلَاءِ أَهْلُ الْكِتَابِ آمَنُوا وَاتَّقُوا الْكُفْرَانَ
 عَلَيْهِمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَئِنْ أَسْأَلْتَهُمْ حَتَّى تَخُوضُوا فِي الْوُجُوهِ
 النَّارِ وَالْأَرْجُلِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْفُرُوا
 فِيهِمْ وَمِنْ عَمَلِ آدَمَ لَهُمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَدِرَةٌ وَإِذْ
 مِنْهُمْ سَائِرُ مَائِمَةٍ لَمَّا أَتَاهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
 مِنْ رَبِّكَ قُلْ إِنَّمَا بَلَّغْتُ رَسُولًا رِيسَاةً وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ
 مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ قُلْ لَا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ عَلَّمَهُ عَلَى حَقِّ تَقْوِيمٍ وَالنُّورُ وَالْإِنجِيلُ وَمَا
 أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَئِنْ يَدَّيْكُم مِمَّا رِيسَاةً مَّا أُنْزِلَ إِلَيْكَ
 مِنْ رَبِّكَ طُغْيَاءً تَأْكُلُ أَرْبَابًا فَكَذَّبَ تَأْسُ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ

يەھۇدىيلار: «اللەنىڭ قولى باغلاقلقتۇر (يەنى
 اللە بېغىلدۇر ياكى پېقىردۇر)» دېدى. يەھۇدىيلار-
 نىڭ قوللىرى باغلانسۇن! ئۇلار بۇ سۆزلىرى سەۋەب-
 لىك اللەنىڭ رەھىمىتىدىن يىراق قىلىندى، ئەمەلدە
 اللەنىڭ ئىككى قولى ئوچۇقتۇر، قانداق خالسا
 شۇنداق رىزىق بېرىدۇ، پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن
 ساڭا نازىل قىلىنغان قۇرئان ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىدە
 يامانلىق بىلەن كۇفرىنى ئاشۇرىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ
 ساڭا دۈشمەنلىكىنى ۋە قۇرئاننى ئىنكار قىلىشىنى
 زىيادە قىلىدۇ). بىز ئۇلارنىڭ ئارىسىغا قىيامەتكىچە
 داۋاملىشىدىغان ئۆچمەنلىك ۋە دۈشمەنلىكىنى سال-
 دۇق، ئۇلار ھەرقاچان (رەسۇلۇللاغا قارشى) ئۇرۇش
 ئوتىنى ياقماقچى بولسا، اللە ئۇنى ئۆچۈرىدۇ، ئۇلار
 يەر يۈزىدە (ئىسلامغا سۈيىقەست قىلىش ۋە مۇسۇل-
 مانلار ئارىسىدا پىتنە قوزغاش بىلەن) بۇزغۇنچىلىق
 قىلىپ يۈرىدۇ، اللە بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى
 ياقۇتۇرمايدۇ^[64]. ئەگەر ئەھلى كىتاب (يەنى يەھۇ-
 دىيلار ۋە ناسارالار) (اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ھەققىي) ئىمان ئېيتسا ۋە (اللە چەكلىگەن
 ئىشلاردىن) پەرھىز قىلسا ئىدى، ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى بىز چوقۇم كەچۈرەتتۇق، ئۇلارنى چوقۇم
 ناز-نېمەتلىك جەننەتكە كىرگۈزەتتۇق^[65]. ئەگەر ئۇلار تەۋراتقا، ئىنجىلغا ۋە پەرۋەردىگارى
 تەرىپىدىن ئۇلارغا نازىل قىلىنغان باشقا كىتابلارغا ئەمەل قىلسا ئىدى، ئۇلار چوقۇم ئۇستىلىرىد-
 ىن ۋە ئاياغلىرى ئاستىدىن يەر ئىدى (يەنى ئۇلارغا ئاسمان-زېمىندىن كەڭ رىزىق بېرىد-
 لەتتى)، ئۇلاردىن بىر جامائە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقانلار) توغرا يولدىدۇر.
 ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى نېمىدېگەن يامان ئىش قىلغۇچىلار! ^[66] ئى پەيغەمبەر! پەرۋەر-
 دىگارىڭ تەرىپىدىن ساڭا نازىل قىلىنغان ئەھكاملارنىڭ ھەممىسىنى يەتكۈزگىن، ئەگەر تولۇق
 يەتكۈزمىسەڭ، اللە تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئادا قىلىنغان بولسەن. اللە سېنى كىشىلەرنىڭ زىيان-
 كەشلىكىدىن ساقلايدۇ. اللە ھەقىقەتەن كاپىر قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[67]. (ئى مۇھەممەد!)
 ئېيتتىڭكى، «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) سىلەر تەۋراتقا، ئىنجىلغا ۋە
 سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) تولۇق ئەمەل قىلمىغىچە،
 سىلەر ئېتىبارغا ئالغۇدەك دىندا بولغان بولمايسىلەر». پەرۋەردىگارىڭدىن نازىل قىلىنغان
 ئەھكاملار ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىدە يامانلىق ۋە كۇفرىنى ئاشۇرىدۇ، كاپىر قەۋم ئۈچۈن
 قاينۇرمىغىن (چۈنكى پەيغەمبەرلەرنى يالغانغا چىقىرىش ئۇلارنىڭ ئادىتىدۇر)^[68].

مۆمىنلەردىن، يەھۇدىيلاردىن، پەرىشتىلەرگە ۋە يۇل-
تۈزلارغا چوقۇنغۇچىلاردىن، ناسارالاردىن اللەغا ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىل-
غانلارغا (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قاي-
غۇرۇش يوقتۇر^[69]. بىز بەنى ئىسرائىلدىن ھەقىقەتەن
چىن ئەھدە ئالدۇق. ئۇلارغا (دېنىڭ ئىشلىرىنى
بايان قىلىپ بېرىش ئۈچۈن) پەيغەمبەرلەرنى
ئەۋەتتۇق، ئۇلارغا ھەرقاچان بىرەر پەيغەمبەر
ئۇلار ياقۇنمايدىغان ئەھكامنى ئېلىپ كەلسە، (ئۇلار
پەيغەمبەرلەرنىڭ) بىر بۆلۈكىنى يالغانچى قىلدى،
بىر بۆلۈكىنى ئۆلتۈردى^[70]. ئۇلار، (بىز ئىسرائىل
ئەۋلادى پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرۈش بىلەن)
ئازابقا دۇچار بولمايمىز، دەپ ئويلىدى. ئۇلار
كور بولدى (يەنى ھەقىقەتنى كۆرمىدى)، ئۇلار
گاس بولدى (يەنى ھەقىقەتنى ئاڭلىمىدى)،
ئاندىن كېيىن (ئۇلار تەۋبە قىلدى)، اللە ئۇلار-
نىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. ئاندىن ئۇلارنىڭ
نۇرغۇنى يەنە (ھەقىقەتنى كۆرۈشتىن) كور بولدى،

يەنە (پەندە-نەسىھەت ئاڭلاشتىن) گاس بولدى، اللە ئۇلارنىڭ قىلۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ
تۇرغۇچىدۇر^[71]. شۇبەيسىزكى، اللە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسادۇر، دېگۈچىلەر كاپىر بولدى،
ئىسا: «ئى بېنى ئىسرائىل! مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارڭلار بولغان
اللەغا ئىبادەت قىلغىلار، كىمكى اللەغا شېرىك كەلتۈرىدىكەن (يەنى اللە دىن غەيرىگە
ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلىدىكەن)، اللە ئۇنىڭغا جەننەتنى ھارام قىلدۇ، ئۇنىڭ جايى دوزاخ
بولدۇ، زالىملارغا ھېچبىر مەدەتكار (يەنى اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى) بولمايدۇ» دېدى^[72].
اللە ئۈچ ئىلاھنىڭ بىرىدۇر، دېگۈچىلەر شەكسىز كاپىر بولدى. بىر ئىلاھتىن باشقا
ھېچ ئىلاھ يوقتۇر. ئەگەر ئۇلار ئېيتىۋاتقان سۆزلىرىدىن قايتىسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كاپىر
بولغانلار (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا قالدۇ^[73]. ئۇلار اللەغا تەۋبە قىلمايدۇ؟
اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلمايدۇ؟ اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر^[74]. مەريەم ئوغلى ئىسا پەقەت (ئۆتكەن پەيغەمبەرلەرگە
ئوخشاش) پەيغەمبەردۇر، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئۆتكەن، ئۇنىڭ ئانىسى
ناھايىتى راستچىل خوتۇندۇر، ئۇ ئىككىسى تاماق يەيتتى (يەنى ئۇلارمۇ باشقا مەخلۇقلارغا
ئوخشاشلا گۆش، سۆڭەك، تومۇر ۋە پەيىلەردىن تەركىب تاپقان ئىدى). ئۇلارغا
(يەنى ئۇلارنىڭ ئېتىقادىنىڭ باتىللىقىغا) ئايەتلىرىمىزنى قانداق بايان قىلىدىغان-
لىقىمىزغا قارىغىن؛ ئاندىن ئۇلارنىڭ ھەقتىن قانداق باش تارتقانلىقىغا قارىغىن^[75].

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقِينَ وَالصَّابِرِينَ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَلَىٰ صَالِحَاتِهِمْ وَأُولَٰئِكَ
يَحْبِبُهُمْ ۚ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِم
رُسُلًا كُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ تَرَفَّقَ كُلُّهُمْ
وَقَرِيفًا قَتَلُوهُ ۚ وَحَسِبُوا أَنَّ الْأَكْثُونَ فِيهِمْ فَعْبُوا وَصَلُّوا ثُمَّ
تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَلُّوا كَيْدَ بَيْنِهِمْ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِنَا
يَعْمَلُونَ ۚ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
وَقَالَ الْمَسِيحُ بَنِي إِسْرَءِيلَ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُ
مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ
وَاللَّذِينَ آمَنُوا مِنْ أَصْحَابِ الْقُرْآنِ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ تَالِكُ
ثَلَاثَةٌ وَمِنْ آلِ الْأَرْءَالِ وَأَجْمَلُنَ ۚ لَمْ يَتَّبِعُوا عَمَلًا يَكُونُ
لِيَسْمَعَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابَ اللَّهِ ۖ فَلَاحِقَ الَّذِينَ لَىٰ
اللَّهُ وَيَتَّبِعُونَ ۚ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۚ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ
رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۖ وَأَنَا مُصَدِّقَةٌ لِّمَا نَأْتِيكُمُ
الطَّلَامُ ۚ أَنْظِرْ لَنَا يَوْمَ الْآيَاتِ ۖ كَمَا نَأْتِيكُمُ ۚ

(ئى مۇھەممەد!) «سەلەر اللە دىن باشقا، سەلەرگە پايدا-زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايدىغان نەرسە-لەرگە چوقۇنامسىلەر؟» دېگىن. اللە بولسا (سۆزۈڭ-لارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[76]. (ئى مۇھەممەد!) «ئى ئەھلى كىتاب! (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دىنىڭلاردا ھەقسىز رمۇشتە چەكتىن ئېشىپ كەتمەڭلار، ئىلگىرى ئۆزلىرى ئازغان، نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇرغان ۋە توغرا يولدىن ئاداشقان قەۋمنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمەڭلار» دېگىن^[77]. بەنى ئىسرائىلدىن كاپىر بولغانلارغا داۋۇدنىڭ ۋە مەريەم ئوغلى ئىسمائىل تىلى بىلەن (يەنى زەبۇردا ۋە ئىنجىلدا) لەنەت قىلىندى. بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ لەنەتكە

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَكُم بِكَ لَكُمْ صَرَاحًا وَلَا تَقْعًا
وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي
دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِن
قَبْلُ وَأَضَلُوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ۝ لُعِنَ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِن بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَهَارُونَ
ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ۝ كَانُوا لَا
يَتَذَكَّرُونَ ۝ عَن مَّنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝
تَرَى كَيْفَ أَتَوْا مُصَافِرِيكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَئِنْ لَمْ يَأْتِ بِكَ
لَهُمْ أَفْئِئَةٌ مِّن سَخِطِ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ لَهُمْ
خُلْدٌ ۝ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
لَأَتَيْنَهُم مَّا تَدْعُوهُمْ أُولَئِكَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
فَيَقُولُونَ لَا تَقْرَبُوا أَسْدَ الْتَائِي عَذَابَ الَّذِينَ آمَنُوا
الْيَهُودَ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشْرَكُوا وَلَنُتِمِّدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَّوَدًّا
لِّلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا لَا تَنْصُرُوا الَّذِينَ كَفَرُوا
وَهُمْ قَسِييُونَ وَرَهْبَانًا وَآلَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۝

ئۇچرىشى) ئۇلارنىڭ ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرىدىن بولدى^[78]. ئۇلار ئۆزلىرى قىلغان يامان ئىشلاردىن بىر-بىرىنى توسمايتتى؛ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمە-دېگەن يامان! ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) نىڭ ئىچىدە نۇرغۇنلىرىنىڭ كاپىرلارنى (يەنى رەسۇللارنى ۋە مۇسۇلمانلارنى ئۆچ كۆرۈش يۈزىسىدىن، مۇشرىكلارنى) دوست تۇتقانلىقىنى كۆرسەن. ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ئۈچۈن ئالدىن تەييارلىغان ئەمەللىرى نېمىدېگەن يامان! (بۇ ئەمەللەر) ئۇلارغا اللە نىڭ غەزىپىنى ئېلىپ كەلدى. ئۇلار مەڭگۈ ئازابقا قالدۇرۇلدى^[80]. ئەگەر ئۇلار اللە غا، پەيغەمبەرگە ۋە پەيغەمبەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان ئېيتسا ئىدى، كاپىرلارنى دوست تۇتمايتتى، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى پاسقە-لاردۇر^[81]. (ئى مۇھەممەد!) يەھۇدىيلار ۋە مۇشرىكلارنىڭ مۆمىنلەرگە ھەممىدىن قاتتىق دۈشمەن ئىكەنلىكىنى چوقۇم بايقايسەن، بىز ناسارا دېگەن كىشىلەرنىڭ دوستلۇق جەھەتتە مۆمىنلەرگە ھەممىدىن يېقىن ئىكەنلىكىنىمۇ چوقۇم بايقايسەن. بۇ، ناسارالارنىڭ ئىچىدە ئۆلىمالار، راھىبلار بولغانلىقى ۋە (ھەقىنى قوبۇل قىلىشتا) تەكەببۇرلۇق قىلمايدىغانلىقلىرى ئۈچۈندۇر^[82].

(يہ تہنچی پارہ)

ئۇلار پەيغەمبەرگە نازىل قىلىنغان قۇرئانىنى ئاڭلىغان چاغلىرىدا ھەقىقەتنى تونۇغانلىقىلىرىدىن، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىدىن ياش قۇيۇلغانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلار ئېيتىدۇ: «رەببىمىز، بىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزنى (پەيغەمبىرىڭنى، كىتابىڭنى) ئېتىراپ قىلغۇچىلار قاتارىدا قىلىش»⁽⁸³⁾. بىز نېمىشقا اللەغا، بىزگە كەلگەن ھەقىقەتكە ئىشەنمەيلى؟ ھالبۇكى، بىز پەرۋەردىگار بىزنى ياخشى كىشىلەر قاتارىدا (جەننەتكە) كىرگۈزۈشنى ئۈمىد قىلىمىز»⁽⁸⁴⁾. بۇ سۆزلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەر بىلەن مۇكاپاتلايدۇ. ئۇلار جەننەتلەردە

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ
تَفْقُصُ مِنَ الدَّمْعِ مَتَاعًا وَهُمْ أَوَّاهٌ مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا
فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ۝ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ
الْحَقِّ وَنُظْمَرُ أَنْ يُدْخِلَنَا رَبَّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ۝
فَأَنبَأَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَذِبْنَاهُ مِنْ غَيْبِنَا آلِهَةً خَلَدِيْنَ
فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْفَاسِقِينَ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا
تُخْرِجُوا طَائِفَتٍ مَّا أَكَلُ اللَّهُ لَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا أَرْبَاقَ اللَّهِ لَا
يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ۝ وَكُلُوا وَامْرَأَاتُكُمْ حُلَاكِكُمْ إِن كُنْتُمْ
أَتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ۝ لَا يُؤْخَذُكُمْ اللَّهُ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا وَلَكِنْ يُوَافِقُكُمْ بِعَهْدِكُمْ إِذَا نَبَأُ
فَكَانَ زَكَاةً أَوْ كَفَّارَةً لِّذُنُوبِكُمْ ۝ وَسِوَمَا يُؤْمِنُونَ
أَهْلِيكُمْ أَوْ يَسْتَفْهَمُوا أَوْ يُخَوِّرُ رَبُّكُمْ فَمَنْ لَّمْ يَعِدْ فَيَصْبَأْ
ثَلَاثَةً آيَاتِهِ ذَٰلِكُمْ كَفَّارَةٌ لِّأَيَّامِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ
إِنَّمَا أَنتُمْ كَذَّابُونَ ۝

مەڭگۈ قالدۇ. ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا بېرىلىدىغان مۇكاپات ئەنە شۇ⁽⁸⁵⁾. كاپىر بولغانلار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقارغانلار دوزاخ ئەھلىدۇر⁽⁸⁶⁾. ئى مۆمىنلەر! اللە سىلەرگە ھالال قىلغان پاك نەرسىلەرنى (تەركى دۇنيا بولۇش يۈزىسىدىن ئۆزەڭلارغا) ھارام قىلماڭلار، (اللە بەلگىلەپ بەرگەن) چەكتىن ئاشماڭلار، اللە چەكتىن ئاشقۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتمايدۇ*⁽⁸⁷⁾. اللە سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن ھالال، پاك نەرسىلەردىن يەڭلار، سىلەر ئىمان ئېيتقان اللەغا تەقۋادارلىق قىلڭلار⁽⁸⁸⁾. اللە سىلەرنى سەھۋەنلىك بىلەن قىلغان قەسىمڭلار ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتمايدۇ، لېكىن سىلەرنى قەستەن قىلغان قەسىمڭلار ئۈچۈن جاۋابكارلىققا تارتىدۇ (مۇنداق قەسىمڭلارنى بۇزساڭلار) ئۇنىڭ كەفارىتى ئائىلەڭلارغا بېرىدىغان ئوتتۇرا دەرىجىلىك تاماق بىلەن ئون مىڭكىنى بىر ۋاخ غىزالاندۇ. رۇشتۇر، ياكى ئۇلارغا (يەنى ئون مىڭكىگە بەدىنىنى يېيىپ تۇرىدىغان) بىر قۇر كىيىم بېرىشتۇر، ياكى بىر قۇل ياكى بىر چۆرىنى ئازاد قىلىشتۇر، كىمكى بۇنداق قىلىشقا كۈچى يەتمىسە، ئۈچ كۈن روزا تۇتۇشى لازىم. بۇ ئەنە شۇ ئىچكەن قەسىمڭلارنى بۇزغانلىقىڭلارنىڭ كەفارىتىدۇر، قەسىمڭلارغا رىئايە قىلڭلار (يەنى كەلسە-كەلمەس قەسىم ئىچمەڭلار). سىلەرنىڭ شۈكۈر قىلىشڭلار ئۈچۈن اللە ئايەتلىرىنى سىلەرگە ئەنە شۇنداق بايان قىلدۇ⁽⁸⁹⁾.

• پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىر قىسىم كىشىلەر ئۆزلىرىنى ئاڭتا قىلىۋېتىش، گۆش يېمەسلىك، ئاياللارغا يولماسلىق نىيىتىگە كەلگەن ئىدى، بۇ توغرىدا بۇ ئايەت نازىل بولغان.

ئى مۆمىنلەر! ھاراق ئىچىش، قىمار ئويناش، بۇتلار (يەنى چوقۇنۇش ئۈچۈن تىكلەنگەن تاشلار)غا چوقۇ-
نۇش، پال ئوقلىرى بىلەن پال سېلىش شەيتاننىڭ
ئىشى، پاسكىنا قىلقلاردۇر، بەختكە ئېرىشىڭلار
ئۈچۈن شەيتاننىڭ ئىشىدىن يىراق بولۇڭلار⁽⁹⁰⁾.
شەيتان ھاراق، قىمار ئارقىلىق ئارخىلاردا
دۈشمەنلىك، ئاداۋەت تۇغدۇرماقچى، سىلەرنى
نامازدىن ۋە اللەنى ياد ئېتىشتىن توسماقچى بولىدۇ،
سىلەر ئەمدى (ھاراقىتىن، قىماردىن) يانامسىلەر؟⁽⁹¹⁾
اللەغا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار، (ئۇلارغا
مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ھەزەر قىلىڭلار،
ئەگەر (ئىتائەت قىلىشتىن) باش تارتساڭلار،
بىلىڭلاركى، رەسۇلىمىزنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت
ئوچۇق تەبلىغ قىلىشتۇر⁽⁹²⁾. ئىمان ئېيتقان ۋە
ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەر (ھارام
قىلىنمىغان نەرسىلەرنى) يېسە، ئىچسە ھېچ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْمِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْكَامُ
رِجْسٌ مِنْ عَيْنِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوا لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا
يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ
وَالْمَيْمِرِ وَيُصَدِّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ قُلْ أَنْتُمْ تُنْتَهَوْنَ
عَنِ الْمَعْرُوفِ وَالْأَعْيُوبِ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَاحِقُونَ لِكُلِّ
أَيِّ ذَنْبٍ كُنْتُمْ تُعْصُونَ ﴿٩١﴾ أَلَيْسَ كُلُّ الْمُنَافِقِ فِي عَيْنِ
الرَّحْمَنِ كَاذِبًا ﴿٩٢﴾ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْمِرُ
وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْكَامُ رِجْسٌ مِنْ عَيْنِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوا
لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ
بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْمِرِ وَيُصَدِّكُمْ
عَنِ الذِّكْرِ قُلْ أَنْتُمْ تُنْتَهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَالْأَعْيُوبِ
وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَاحِقُونَ لِكُلِّ ذَنْبٍ كُنْتُمْ
تُعْصُونَ ﴿٩٤﴾ أَلَيْسَ كُلُّ الْمُنَافِقِ فِي عَيْنِ الرَّحْمَنِ كَاذِبًا
﴿٩٥﴾

گۇناھ بولمايدۇ، قاچانكى ئۇلار (ھارام نەرسىلەردىن) ساقلىنسا، ئىماندا ۋە ياخشى ئەمەللەردە
ئىزچىل بولسا، ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) يەنە ساقلىنسا ۋە ھارام دەپ ئېتىقاد قىلسا،
ئاندىن (ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن داۋاملىق) ساقلىنسا ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلسا. اللە ياخشى
ئىش قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ⁽⁹³⁾. ئى مۆمىنلەر! كۆرمەي تۇرۇپ اللە دىن قورقىدىغان-
لارنى بىلىش ئۈچۈن، قولۇڭلار ۋە نەيزەڭلار بىلەن ئوۋلىنىدىغان بىرئاز ئوۋ بىلەن اللە سى-
لەرنى چوقۇم سىنايدۇ، كىمكى بۇنىڭدىن كېيىن ھەددىدىن ئاشسا (يەنى ئىھرامدا تۇرۇپ ئوۋ
ئوۋلىسا)، ئۇ قىيىنغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁹⁴⁾. ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئوۋلىغان ھايۋانلارنى
ئىھرامدا ياكى ھەرمەمدە تۇرۇپ ئوۋلىتىۋەرسەڭلار. سىلەردىن كىمكى ئۇنى قەستىن
ئۆلتۈرىدىكەن، ئىشنىڭ ۋابالىنى تېتىشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ جازاسى ئىككى ئادىل كىشىنىڭ
باھالىشى بويىچە ھېلىقى ئۆلتۈرۈلگەن ئوۋغا ئوخشاش ئۆي ھايۋانلىرىدىن بىرنى كەينىگە ئېلىپ
بېرىپ قۇربانلىق قىلىشتۇر، ياكى كەففارەت بېرىش يۈزىسىدىن مىكئىلەرگە ئاش
بېرىشتۇر، ياكى ھەر مىكئىگە بېرىدىغان ئاشنىڭ باراۋىرىگە بىر كۈن روزا تۇتۇشتۇر.
ئۆتكەنكى گۇناھنى (يەنى بۇ ئايەت چۈشۈشتىن بۇرۇن ئىھرامدا تۇرۇپ ئوۋ ئۆلتۈرگەن
بولساڭلار، بۇنى) اللە ئەپۋ قىلدى، كىمكى قايتا گۇناھ ئۆتكۈزسە (يەنى قايتىدىن ئوۋ
ئۆلتۈرسە)، اللە ئۇنى جازالايدۇ، اللە غالىبتۇر، (ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى) جازالىغۇچىدۇر⁽⁹⁵⁾.

سەلەرنىڭ ۋە يولۇچىلارنىڭ مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن سەلەرگە دېڭىز ھايۋانلىرى، دېڭىزدىن چىقىدىغان يېمەكلىكلەر ھالال قىلىندى، مادامكى سەلەر ئېھرامدا ياكى ھەرەمدە ئىكەنسەلەر، قۇرۇقلۇق ھايۋانلىرىنى ئوۋلاش سەلەرگە ھارام قىلىندى، سەلەر (قىيامەت كۈنى) دەرگاھىغا توپلىنىدىغان ھالدا قورۇقلار^[96]. اللە بەيتۈلەھرام بولغان كەبىنى، ھەج ئېيىنى، ھەج دەۋرىدە قىلىنىدىغان قۇربانلىقنى، (قۇربانلىقنىڭ ئالامىتى سۈپىتىدە) بويۇنلىرىغا بەلگە ئېسىلغان تۆگىلەرنى ئىنسانلارنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك ئىشلىرىنىڭ تۇتقۇسى قىلدى، بۇ، اللەنىڭ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى ۋە اللەنىڭ ھەر شەيئىنى بىلگۈچى ئىكەنلىكىنى سەلەرنىڭ بىلىشىڭلار ئۈچۈندۇر^[97]. بىلىڭلاركى، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر، (ئىستائەت قىلغۇچىلارغا) اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر^[98]. پەيغەمبەرنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر. اللە سەلەرنىڭ

أَجَلٌ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُمْ مِنْهَا كَمَا لَكُمْ وَالْمَسِيرَةُ وَخُجْرَةٌ
عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ يَوْمَئِذٍ حَرَامٌ وَأَتَقُوا اللَّهَ الَذِي لَيْسَ
بِغُفُورٍ ۝ جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْيَتِيمَ الْحَرَامَ عِمْلًا لِلنَّاسِ
وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ذَلِكَ لِيَتَذَكَّرُوا أَنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُ مَا فِي السُّمُوتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَنَّ اللَّهَ يَخْلُقُ شَيْئًا
عَلَيْهِمْ ۝ إِذْ عَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ وَأَنَّ اللَّهَ عَفُورٌ
رَحِيمٌ ۝ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ ۝ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَذَكَّرُونَ
وَمَا تَسْأَلُونَ ۝ قُلْ لَا يَسْأَلُونِي الْغَيْثُ وَالْجَبَلُ وَالْطُّيْبُ وَلَا
أَعْيُنُكُمْ كَثْرَةُ الْغَيْثِ قَاتِعُوا اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَن أَشْيَاءٍ آمَنَ
بُنْدُكُمْ سُئِلُوا عَنْ شَيْءٍ مِّنْهَا حِينَ يُدْرِكُ الْفُؤَادُ مِن دُونِ
لَكُمْ عَمَّا اللَّهُ عَمَّا وَآلَهُ عَفُورٌ حَلِيمٌ ۝ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ
مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ۝ مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ
بَيِّنَةٍ وَلَا سَلْسَبَةٍ إِلَّا هَدًى وَآذَانًا يُذَكِّرُونَ ۝ كَذَبُوا
بِغَيْرِهِ ۝ وَالْأَنبِيَاءُ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذْبَ وَالْأَنبِيَاءُ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذْبَ وَالْأَنبِيَاءُ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذْبَ ۝

ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن قىلىپ يۈرگەن ئىشلىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ⁽⁹⁹⁾. (ئى مۇھەممەد) ئېيتقىنكى، گەرچە ھارامنىڭ كۆپلۈكى (ئى تىڭشغۇچى) سېنى ئەجەبلىنىدۇرسىمۇ، ھارام بىلەن ھالال باراۋەر ئەمەس. ئى ئەقىل ئىگىلىرى! نىجات تېپىشڭلار ئۈچۈن اللەدىن قورقۇڭلار⁽¹⁰⁰⁾. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر سىلەرگە ئاشكارا قىلىنسا سىلەرنى بىئارام قىلىپ قويىدىغان نەرسىلەر توغرىلۇق (پەيغەم- بەردىن) سورىماڭلار. ئەگەر قۇرئان نازىل قىلىنىۋاتقان چاغدا ئۇلار توغرىلۇق سورىماڭلار، سىلەرگە بىلدۈرۈلىدۇ، ئۆتكەندە سورىغانلىرىڭلارنى اللە ئىپادى قىلدى. اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)⁽¹⁰¹⁾. سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن بىر قەۋم (پەيغەمبەرلىرىدىن) شۇنداق مەسىلىلەرنى سورىغان ئىدى، كېيىن بۇنىڭ سەۋەبىدىن (يەنى سورىغان ئىشلىرى بايان قىلىنىپ ئۇلار ئەمەل قىلىمىغانلىقتىن) كاپىر بولۇپ كەتتى⁽¹⁰²⁾. بەھىرە (سەككىزى تۇغقان، بەشىنچىسى ئىركەك تۇغقان تۆگە بولۇپ، جاھىلىيەت ئەرەبلىرى بۇ تۆگىنىڭ قۇلىقىنى يېرىپ قويۇپ ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرەتتى، مىنەيتتى، يۈك ئارتمايتتى)، سائىبە (چىشىدىن ئوننى تۇغقان تۆگە بولۇپ، مىنەلەيتتى، قىزىلمايتتى، سۈتى مۇساپىرلارغا بېرىلەتتى)، ۋەسەلە (بىرىنچىسى ۋە ئىككىنچىسى چىشى تۇغقان، بۇلار ئۈچۈن ئۆز مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن تۆگە)، ھام (ئون تۆگىگە ئاتا بولغان بۇغا تۆگە بولۇپ، ئۇلار ئۇنى مىنەي، يېمەك-ئىچمەكتە ئۆز مەيلىگە قويۇپ بېرەتتى)لارغا اللە (يۇقىرىقىدەك قىلىشنى) بۇيرۇغىنى يوق، (لېكىن كاپىرلار اللەغا يالغاننى جايللايدۇ، ئۇلارنىڭ تولىسى بۇنىڭ يالغانلىقىنى) چۈشەنمەيدۇ⁽¹⁰³⁾.

ئۇلارغا ﷲ نازىل قىلغان ھۆكۈمگە، پەيغەمبەر بايان قىلغان ھۆكۈمگە ئەمەل قىلغانلار دېيىلسە، ئۇلار: «ئانا- بوۋىلىرىمىزنىڭ دىنى بىزگە كۆپايە» دەيدۇ. ئۇلارنىڭ ئانا- بوۋىلىرى ھېچ نەرسە بىلمەيدىغان ۋە ھىدايەت تاپمىغان تۇرسىمۇ (يەنىلا ئۇلارنىڭ دىنىغا ئەمەل قىلامدۇ؟) (104).

ئى مۆمىنلەر! ئۆزۈڭلارنى گۇناھتىن ساقلاڭلار، سىلەر قاچانكى توغرا يولدا بولساڭلار، باشقىلارنىڭ ئاداشقىنى سىلەرگە زىيان يەتكۈزە- مەيدۇ. سىلەر ھەممىڭلار ﷲ نىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، ﷲ قىلغان ئەمەللىرىنى سىلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ (105). ئى مۆمىنلەر! ئارخىلاردىن بىركىم ئۆلىدىغان چېغىدا ۋەسىيەت قىلماقچى بولسا، ئۇنىڭغا ئىچكىلاردىن ئىككى ئادىل كىشى گۇۋاھ بولسۇن، ياكى (ئۆز دىنىڭلاردىكىلەردىن

گۇۋاھ بولىدىغان ئىككى كىشى تېپىلسا) غەيرىي دىندىكىلەردىن ئىككى كىشى گۇۋاھ بولسۇن، ئەگەر سىلەر سەپەردە بولۇپ، بېشىڭلارغا ئۆلۈم دەھشىتى كەلگەندە، سىلەر (بۇ ئىككى گۇۋاھنىڭ راستچىلىقىدىن) گۇمانلانساڭلار، نامازدىن كېيىن ئۇلارنى ئېلىپ قېلىڭلار، ئۇلار: «بىز پايدىسىغا قەسەم قىلىدىغان كىشىلەرمىز، بىزنىڭ يېقىنىمىز بولغان تەقدىر- دىمۇ قەسسىمىزنى ھېچ نەرسىگە ساتمايمىز، خۇدالىق ئۈچۈن بولغان گۇۋاھلىقنى يوشۇرمايمىز. ئەگەر ئۇنى يوشۇرساق، بىز ئەلۋەتتە گۇناھكارلاردىن بولىمىز» دەپ ﷲ نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلسۇن (106). ئەگەر ئۇ ئىككى گۇۋاھچىنىڭ (يالغان گۇۋاھلىق بەرگەنلىك ياكى مىراسقا خىيانەت قىلغانلىق) گۇناھى بىلىنسە، ئۇلارنىڭ ئورنىغا مىراس ئېلىشقا ئەڭ ھەقلىق بولغان ۋارىسلاردىن ئىككى كىشى گۇۋاھ بولۇپ: «بىزنىڭ گۇۋاھلىقىمىز ئەلۋەتتە ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىدىنمۇ توغرىدۇر، بىز شەرئەتتىن چىقىپ كەتمىدۇق، بولمىسا بىز چوقۇم زالىملاردىن بولىمىز» دەپ ﷲ نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلسۇن (107). بۇ (ئۇسۇل) گۇۋاھچىلارنى ئەڭ توغرا گۇۋاھلىق قىلىدىغان قىلىشقا، قىلغان قەسمنى رەت قىلىشتىن (يەنى ئۇلاردىن كېيىن باشقىلار قەسەم قىلىشى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ رەسۋا بولۇشىدىن) قورقىدىغان قىلىشقا ئەڭ يېقىن (ئۇسۇل)دۇر. ﷲ دىن قورقۇڭلار، (ﷲ نىڭ ئەمرىنى) ئاڭلاڭلار. ﷲ پاسىق قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ (108).

وَأَذِيقُوا لَهُمْ نَعَامًا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَى الرُّسُلِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا جَاءَنَا عَلَيْهِمْ إِيَّانَا وَلَوْ كَانُوا إِلَّا وَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ سَيِّئًا وَلَا يَتَذَكَّرُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ إِلَى اللَّهِ تَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةٌ بَيْنَكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنِ ذَوَاعِلٍ وَمَنْ كُنْهُ أَوْ آخَرٍ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ صَرِيحُونَ فِي الْأَرْضِ فَاصْبِرُوا تُجِيبُهُ الْوَيْلُ يُجِيبُ نَحْمًا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيَقِي مِنْ يَدِ اللَّهِ إِنْ ارْتَبَيْتُمْ لَا تَشْتَرُونَ بِهِ نَسْمًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا تَكْتُمُ شَهَادَةً لِلَّهِ إِنْ أَرَادَ الْأُولَى الْأَمْرُ الْأَخِيرَ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ إِنَّمَا أَصْحَابُ الْأَنْبَاءِ الْآخَرُونَ يَقُومُونَ مَقَامَهُمْ مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقُّ عَلَيْهِمْ الْأُولَىٰ فَيَقِي مِنْ يَدِ اللَّهِ شَهَادَةً نَبَأَ الْحَقِّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَمَا عَتَدْنَا لَأُولَى الْأَمْرِ إِلَّا أَلِيمَ الظَّالِمِينَ ذَلِكَ آدْنُ أَنْ يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا أَوْ يَحْتَفِظُونَ رَدُّ الْيَمَانِ بَعْدَ الْيَمَانِ وَالْقَوَالُ وَاللَّهُ وَاسْمِعُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ يَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمْ قَالَوا أَلَعَلَّ
لَنَا أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ۖ إِذْ قَالَ اللَّهُ لِيُحْيِي ابْنَ مَرْيَمَ
إِذْ كُنَّ نَفْسٌ عَلَيْكَ وَحَلَّى وَالَّذِي آذَانُكَ يَرْوِي
الْقُدُّوسُ سُبْحَانَكَ النَّاسُ فِي الْمَهْدِ وَنَحْنُ أَعْلَمُ بِكَ الْكَلْبِ
وَالْحِكْمَةُ وَالنُّورَةُ وَالْإِحْمِيلُ ۖ وَإِذْ خَلَقَ مِنَ الطِّينِ
كَهَيَّةَ الطَّيْرِ يَإْذِي فَتَنَّا فِيهَا قَتْلُونَ ظُهُرًا يَإْذِي وَ
نُبْرَى الْأَكْمَةِ وَالْأَبْرَصَ يَإْذِي ۖ وَإِذْ خَوَّجَ الْمَوْتَ يَإْذِي
وَإِذْ كَفَّتْ بَنَى إِسْرَءِيلَ عَنْكَ إِذْ جَنَّهُمْ يَإْذِي
فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسْحَابُ مُنْجِنٍ ۖ وَ
إِذْ أُوحِيَ إِلَى الْخَوَارِجِ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي قَالُوا
أَمَّا أَشْهَدُ بِأَنْتَ مُسْلِمُونَ ۖ إِذْ قَالَ الْخَوَارِجُ
يُحْيِي ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ
عَلَيْكَ مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ۖ قَالُوا نَرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَنَطْمِئِنَّ قُلُوبُنَا
وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَّقْنَا وَكُنْ عَلَيْنَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ۖ

اللَّهُ قىامت كۈنى پەيغەمبەرلەرنى يىغىپ:
«قەۋمىڭلارنى ئىمانغا دەۋەت قىلىغىڭلاردا»
قانداق جاۋابقا ئىگە بولىدۇڭلار؟» دەپ سورايدۇ،
ئۇلار: «(سېنىڭ بىلگىنىڭگە سېلىشتۇرغاندا) بىز
ھېچ نەرسە بىلمەيمىز، سەن غەيبىلەرنى ناھايىتى
ئوبدان بىلسەن» دەيدۇ [109]. ئۆز ۋاقتىدا اللە
ئېيتتى: ئى مەريەم ئوغلى ئىسا! ساڭا ۋە
سېنىڭ ئاناڭغا بەرگەن نېمىتىمنى ئەسلىگەن،
ئەينى زاماندا ساڭا روھۇلقۇدۇس (يەنى
جىبرىئىل) بىلەن مەدەت بەردىم، (كىچىككىدە)
بۆشۈكتە ۋە (پەيغەمبەر بولغان) ئوتتۇرا ياش
ۋاقتىڭدا كىشلەرگە سۆزلەيتتىڭ، ئەينى زاماندا

ساڭا كىتابنى، ھېكمەتنى، تەۋراتنى ۋە ئىنجىلنى ئۆگەتتىم، ئەينى زاماندا مېنىڭ ئىزىم
بىلەن لايدىن قۇشنىڭ شەكلىدە بىرنەرسە ياسايتتىڭ-دە، ئۇنى پۈۈلسەڭ ئىزىم بىلەن ئۈچە-
دىغان قۇش بولاتتى، مېنىڭ ئىزىم بىلەن تۇغما كورنى، بەرەس كېسىلنى ساقايتاتتىڭ، ئەينى
زاماندا، مېنىڭ ئىزىم بىلەن ئۆلۈكلەرنى (تىرىلدۈرۈپ قەبرىلىرىدىن) چىقىراتتىڭ، ئەينى
زاماندا بەنى ئىسرائىلنى ساڭا چېقىلىشتىن توسۇم، سەن ئۇلارغا مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەن
چېغىڭدا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كاپىرلار: «بۇ پەقەت روشەن سېھىردۇر» دېدى [110]. ئەينى
زاماندا مەن ھەۋارىلارغا: «ماڭا ۋە مېنىڭ پەيغەمبىرىمگە ئىمان ئېيتىڭلار» دەپ ۋەھىي قىلدىم. ئۇلار:
«بىز ئىمان ئېيتتۇق، گۇۋاھ بولغىنىكى، بىز (ئەمرىڭگە) بويسۇنغۇچىلارمىز» دېدى [111]. ئۆز ۋاقتىدا
ھەۋارىلار: «ئى مەريەم ئوغلى ئىسا! رەببىڭ بىزگە ئاسماندىن ئۈستىدە تاماق بار
داستىخان چۈشۈرۈپ بېرەلمەيدۇ؟» دېدى. ئىسا: «ئەگەر (اللە نىڭ قۇدرىتىگە)
ئىشەنسەڭلار (مۇنداق سوئاللارنى بېرىشتە) اللە دىن قورقۇڭلار» دېدى [112].
ئۇلار: «بىز ئۇنىڭدىن يېيىشنى، كۆڭلىمىزنىڭ تىنچلىنىشىنى، سۆزۈڭنىڭ راستلىقىنى
بىلىشنى ۋە پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھچىلاردىن بولۇشنى ئىرادە قىلىمىز» دېدى [113].

مەريەم ئوغلى ئىسا: «ئى پەرۋەردىگار سىزىڭ ئالەم بىزگە ئۈستىدە تاماق بار داستىخان چۈشۈرگەن، بۇ كۈن بىزلەرگە ۋە بىزدىن كېيىنكىلەرگە بايرام بولۇپ قالسۇن، ئۇ داستىخان سەندىن بىزگە (قۇدرىتىڭنى ۋە پەيغەمبەرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) بىر مۆجىزە بولۇپ قالسۇن. بىزگە رىزىق بەرگەن، سەن رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ياخشىسى» دېدى (114).
 اللہ (ئىسانىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ): «ئۇنى مەن سىلەرگە چوقۇم (ئاسماندىن) چۈشۈرىمەن، سىلەردىن كىمكى شۇنىڭدىن كېيىن كاپىر بولسا، ئۇنى شۇنداق بىر ئازاب بىلەن ئازابلايمەنكى، ئەھلى جاھاندىن ھېچ كىشىنى مۇنداق ئازابلايمەن» دېدى (115). ئۆز ۋاقتىدا اللہ ئېيتتى: «ئى مەريەم ئوغلى ئىسا! سەن كىشلەرگە، اللہنى قويۇپ مەن بىلەن ئانامنى ئىككى ئىلاھ قىلىۋېلىڭلار، دېدىڭمۇ؟ ئىسا ئېيتتى: «(رەببىم!) شەندىڭگە لايىق ئەمەس نەرسىلەردىن سېنى پاك

دەپ ئېتىقاد قىلىمەنكى، مانا ئېيتىشقا تېگىشلىك بولمىغان سۆزلەرنى مەن ئېيتمايمەن، ئەگەر مەن بۇ سۆزنى ئېيتقان بولسام، ئۇنى سەن چوقۇم بىلىسەن (يەنى مېنىڭ ئۇنداق دېمىگەنلىكىم ساڭا مەلۇملۇق). سەن مېنىڭ زاتىدىكىنى بىلىسەن، مەن سېنىڭ زاتىڭدىكىنى بىلىمەيمەن، سەن غەيبىلەرنى ناھايىتى ئوبدان بىلىسەن (116). مەن ئۇلارغا پەقەت سەن مېنى ئېيتىشقا بۇيرۇغان سۆزنى، يەنى، مېنىڭ پەرۋەردىگار سەن ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار ئىكەنلىكى بولغان اللہغا ئىبادەت قىلىڭلار، دېدىم. مەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بولغان مۇددەتتە، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىم، مېنى قەبىزى روھ قىلغىنىڭدىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى سەن كۆزىتىپ تۇرغان ئىدىڭ، سەن ھەممە نەرسىدىن خەۋەردارسەن (117). ئەگەر ئۇلارغا ئازاب قىلساڭ، ئۇلار سېنىڭ بەندىلىرىڭدۇر (ئۇلارنى خالىغىنىڭچە تەسەررۇپ قىلسەن)، (ساڭا ھېچ ئەھدى تەئەررۇز قىلالمايدۇ)، ئەگەر ئۇلارغا (يەنى ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى تەۋبە قىلغانلارغا) مەغپىرەت قىلساڭ، سەن (ئىشىڭدا) غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇرسەن» (118). اللہ ئېيتىدۇ: «بۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) راستچىلارنىڭ راستچىلىقى ئۆزىگە پايدا قىلىدىغان كۈندۇر، ئۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، اللہ ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، ئۇلار اللہدىن مەمنۇن بولىدۇ، بۇ زور بەختتۇر» (119). ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلاردىكى پۈتۈن مەۋجۇداتنىڭ پادىشاھلىقى اللہغا مەنسۇپتۇر، اللہ ھەر نەرسىگە قادىردۇر (120).

قَالَ يَحْيَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عَيْدًا إِلاَّ كَمَا وَأَيُّكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ۝ قَالَ اللَّهُ ابْنُ مَرْيَمَ إِنَّمَا أَنَا اللَّهُ فَاعْبُدْنِي وَيَعْبُدُوا رَبَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ ابْنُ مَرْيَمَ أَكَلْتَ مِنَ الْخَمِيرِ ۝ وَلَوْ قَالَ اللَّهُ لَعَسَى أَنْتَ فُتِنَ لِكَأْسِ السُّؤْدِي ۝ وَأَخَى الْعَرِينَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ يُضِلُّكَ مَا يُكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحُجٍّ إِن كُنْتَ قُلْتَهُ فَقَدْ عَلِمْتَ أَنَّهُ تَعْلَوَ مَآ رَاقِي نَفْسِي ۝ وَلَا أَعْلَمُ مَآ رَاقِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ۝ مَا قُلْتُ أَنَّمَا كَلَّامُ الْوَطَنِ ۝ إِنِّي أَخْبِذُ وَاللَّهُ رَبِّي وَرَبُّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَلَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الْوَلِيُّ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝ إِنَّ عِدَائِيَهُمْ وَأَعْدَاءُكَ وَأَنَا الْوَلِيُّ لَهُمْ مَا عَدُوٌّ لَهُمْ وَالْكَافِرِينَ ۝ قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ فِيهِمْ جَنَّتٌ خَيْرٌ مِنْ جَنَّاتِ الْآلَمِ الدُّنْيَا ۝ فِيهَا أَبْدَانُ رِضْوَانٍ ۝ وَرِضْوَانُهُ ذَاكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝ لِلَّهِ الْمُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝

6- سۈرە ئەنئام

مەككىدە نازىل بولغان. 165 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان، زۈلھەتلەرنى ۋە نۇرنى پەيدا قىلغان اللە غا خاستۇر! ئاندىن (يەنى مۇشۇنداق دەلىللەرنى كۆرۈپ تۇرۇپ) كاپىرلار پەرۋەردىگارىغا باشقىلارنى شېرىك كەلتۈرىدۇ^(۱). اللە سىلەرنى (يەنى سىلەرنىڭ ئاتاڭلار ئادەمنى) لايدىن ياراتتى، ئاندىن ئەجلىڭلارنى بېكىتتى، (سىلەرنىڭ تىرىلىدۇ-خاتىرىلىدۇ) ۋاقىتلىقلار اللە نىڭ دەرىجىسىدە مەلۇمدۇر، ئاندىن سىلەر — ئى كۇففارلار! (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە) شەك كەلتۈرسىلەر^(۲). ئاسمانلاردا ۋە

زېمىندا (ئىبادەت قىلىشقا تېگىشلىك) اللە ئەنە شۇدۇر، ئۇ سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى، (ياخشى-يامان) قىلمىشلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ^(۳). ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ ئايەتلىرىدىن بىرەر ئايەت كەلسە ئۇنىڭدىن باش تارتىدۇ^(۴). ئۇلارغا (اللە تەرىپىدىن) ھەق كىتاب (يەنى قۇرئان) كېلىۋىدى، ئۇلار ئۇنىڭغا چىنىۋېتىدى، ئۇزاققا قالماي ئۇلارغا ئۆزلىرى مەسخىرە قىلغان نەرسىنىڭ خەۋەرلىرى كېلىدۇ (يەنى ئۇلارغا ئازاب نازىل بولۇپ، ئۆزلىرى مەسخىرە قىلغان نەرسىنىڭ خەۋىرى ئېنىق بولىدۇ)^(۵). ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار كۆرمىدىمۇ؟ (يەنى ئۇنىڭدىن ئىبرەت ئالمىدىمۇ؟) ئۇلارنى زېمىندا سىلەرنى يەرلەشتۈرمىگەن بىر شەكىلدە يەرلەشتۈرگەن ئىدۇق، ئۇلارغا مول يامغۇرلار ياغدۇرۇپ بەرگەن ئىدۇق، ئۆستەڭلارنى ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئېقىپ تۇرىدىغان قىلغان ئىدۇق، ئاندىن كېيىن ئۇلارنى قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق، ئۇلاردىن كېيىن باشقا خەلقنى پەيدا قىلدۇق^(۶). (ئى مۇھەممەد!) بىز ساڭا (ئۇلار تەلەپ قىلغاندەك) قەغەزگە يېزىلغان بىر كىتابنى نازىل قىلغان، كاپىرلار ئۇنى قوللىرى بىلەن تۇتۇپ كۆرگەن تەقدىردىمۇ، ئۇلار، شەكسىزكى، بۇ پەقەت روشەن سېھىردۇر، دەيتتى، چۈنكى ئۇلارنىڭ غەرىزى ئۇنىڭ روشەن دەلىل كەلگەندىمۇ ئىمان ئېيتماسلىقتۇر^(۷). ئۇلار: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە گۇۋاھ بولۇپ) نېمىشقا بىر پەرىشتە چۈشمىدى؟» دەيدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا بىرەر پەرىشتە چۈشۈرگەن بولساق، ئۇلارنىڭ ئىشى تۈگىگەن بولاتتى (يەنى بۇ چاغدا ھەقىقىي ئىنكار قىلسا، ھالاك قىلىناتتى)، ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيتتى^(۸).



وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِ مَنًا
يَلْبَسُونَ ﴿١٠﴾ وَلَقَدْ اسْتَهْزَىٰ بِرُسُلٍ مِّنْ قَبْلِكَ هَٰذَا
بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١١﴾ قُلْ
سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْفِرِينَ ﴿١٢﴾
قُلْ لِّمَن مَّا فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كُتُبٌ عَلَىٰ
نَفْسِهِ الرَّحْمَةِ لِيَجْزِيََنَّهُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ
خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ لَهُ مَا سَكَنَ فِي الْإِلَهِ
وَالْأَنبَاءُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٤﴾ قُلْ أَغْنَىٰ اللَّهُ الْغِنَىٰ وَالْإِنْفَاقَ
قَاطِرَ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُهُ وَلَا يَطْمَعُ قُلْ
إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿١٥﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّيَ عَذَابَ
يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٦﴾ مَنْ يُصِرَّ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ وَ
ذَٰلِكَ الْقُرْآنُ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾ وَلَنْ يُسَّكَ اللَّهُ بِصُرِّ وَلَا كَاشِفِ
لَهُ إِلَّا هُوَ وَلَنْ يُسَّكَ بِغَيْرِ قَوْلٍ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ﴿١٨﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١٩﴾

بىز پەيغەمبەرنى پەرىشتىدىن قىلغان تەقدىردىمۇ،
ئەلۋەتتە، ئۇنى ئىنسان شەكلىدە قىلاتتۇق، ئۇلارنى
يەنە شۈبھىگە چۈشۈرەتتۇق (يەنى ئۇلار پەرىشتىنى
ئىنسان شەكلىدە كۆرگەندە: «بۇ ئىنسان، ئەمما
پەرىشتە ئەمەس» دەيتتى) (9). سەندىن ئىلگىرى
تۆتكەن پەيغەمبەرلەر (كاپىرلار تەرىپىدىن) مەسخىرە
قىلىندى، مەسخىرە قىلغۇچىلار مەسخىرە قىلغانلىق-
لىرىنىڭ ئاقىۋىتىنى كۆردى (10). (ئى مۇھەممەد! بۇ
مەسخىرە قىلغۇچىلارغا) ئېيتقىنكى، «زېمىندا سەير
قىلىڭلار، ئاندىن پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلار-
نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزدىن
كەچۈرۈڭلار» (11). (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى،
«ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى مەۋجۇداتلار كىمنىڭ؟»
(ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللەنىڭ». اللە (ئېھسان
قىلىش يۈزىدىن بەندىلىرىگە) رەھبەت قىلىشنى
ئۆز ئۈستىگە ئالدى، ھېچقانداق كۇمان بولمىغان

قىيامەت كۈنى اللە سىلەرنى ئەلۋەتتە يىغىدۇ، (كۆڭرىنى ئىختىيار قىلىشى
بىلەن) ئۆزىگە ئۆزى زىيان سالغانلار ئىمان ئېيتمايدۇ (12). كېچە ۋە كۈندۈزدە جىم تۇرغان
(ياكى ھەرىكەتلىنىپ تۇرغان) شەيىلىرىنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، اللە
(بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچە-
دۇر (13). (ئى مۇھەممەد! بۇ مۇشرىكلارغا ئېيتقىنكى، «ئاسمانلارنى، زېمىننى يوقىتىش
بار قىلغۇچى اللەدىن غەيرىنى مەيۈد تۇتامدىم؟ اللە رىزىق بېرىدۇ، ئۆزى رىزىققا موھتاج
ئەمەس». (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «مەن (بۇ ئۈمىت ئىچىدە خۇدانىڭ ئەمرىگە) بويۇن-
خۇچىلارنىڭ ئەۋۋىلى بولۇشقا بۇيرۇلدۇم. (ماڭا دېيىلىدىكى) سەن ھەرگىز مۇشرىكلاردىن
بولمىغىن» (14). (ئۇلارغا يەنە) ئېيتقىنكى، «ئەگەر مەن رەببىمگە ئاسىيلىق قىلسام (يەنى
پەرۋەردىگارىمدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلسام)، بۈيۈك كۈننىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ)
ئازابىدىن ئەلۋەتتە قورقىمەن» (15). مۇشۇ كۈندە كىمكى ئازابتىن قۇتۇلىدىكەن، اللە ئۇنىڭغا
رەھبەت قىلغان بولىدۇ، ئەنە شۇ روشەن نىجات تاپقانلىقتۇر (16). ئەگەر اللە ساڭا بىرەر
كۈلپەت يەتكۈزسە، ئۇنى اللەدىن باشقا ھېچكىم كۆتۈرۈۋېتەلمەيدۇ، ئەگەر اللە ساڭا بىرەر
ياخشىلىق يەتكۈزسە (ئۇ چاغدا ئۇنىڭغا ھېچكىم ئارىلىشالايدۇ)، چۈنكى اللە ھەر نەرسىگە
قادر دۇر (17). اللە بەندىلىرىنىڭ ئۈستىدە قاھىرىدۇر (يەنى اللە بەندىلىرىنى تىزگىنلەپ
تۇرغۇچىدۇر)، ئۇ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (18).



(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مېنىڭ پەيغەمبەر-
لىكىمنىڭ راستلىقى ئۈچۈن) قايسى نەرسە ئەڭ
چوڭ گۇۋاھ؟» ئېيتقىنكى، «اللە مەن بىلەن
سەلەرنىڭ ئاراڭلاردا گۇۋاھتۇر (ماڭا اللە نىڭ
گۇۋاھلىقى كۇپايدۇر). بۇ قۇرئان ماڭا سەلەرنى
ۋە (قىيامەتكىچە) قۇرئان يەتكەن كىشىلەرنى
ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھىي قىلىندى. (ئى
مۇشرىكلار!) سەلەر اللە بىلەن باراۋەر باشقا ئىلاھ
بار دەپ چوقۇم گۇۋاھلىق بېرەمسىلەر؟» (ئۇلارغا)
ئېيتقىنكى، «مەن (مۇنداق دەپ) گۇۋاھلىق بېرمەي-
مەن». (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئۇ ھەقىقەتەن
بىر ئىلاھتۇر، سەلەر شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلاردىن
مەن ھەقىقەتەن ئادا-جۇدامەن»⁽¹⁹⁾. بىز كىتاب
بەرگەن كىشىلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار)
ئۇنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) (تەۋرات
ۋە ئىنجىلدىكى سۈپىتى بويىچە) خۇددى ئۆزلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىنى تونۇغاندەك تونۇيدۇ، ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زىيان سالغانلار (ئېنىق) پاكىتلار
تۇرسىمۇ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئىمان ئېيتمايدۇ⁽²⁰⁾. اللەغا يالغان چاپلىغان ياكى
اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلاردىنمۇ زالىم ئادەملەر بارمۇ؟ زالىملار ھەقىقەتەن
مەقسىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ⁽²¹⁾. قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن)
يىغىمىز، ئاندىن مۇشرىكلارغا: «اللەنىڭ شېرىكلىرى دەپ ئېتىقاد قىلغان مەۋدۇلىرىڭلار
قەيەردە؟» دەيمىز⁽²²⁾. ئاندىن ئۇلار پەقەت ئۆزۈر ئېيتىپ (دۇنيادىكى چاغلىرىدىكىگە
ئوخشاش يالغانغا ئىلتىجا قىلىپ): «پەرۋەردىگارىمىز! اللە بىلەن قەسەم قىلىمىزكى، بىز
مۇشرىك بولمىغان ئىدۇق» دەيدۇ⁽²³⁾. ئۇلارنىڭ (بىز مۇشرىك بولمىغان دەپ) ئۆزلىرىگە
قارشى قانداق يالغان سۆزلىگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلارنىڭ (اللە نىڭ شېرىكلىرى دەپ) بوھتان
چاپلىغان بۇتلىرى ئۇلاردىن قاچىدۇ⁽²⁴⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ ئىچىدە (قۇرئان
ئوقۇغان چېغىڭدا) ساڭا قولاق سالىدىغانلار بار، قۇرئاننى چۈشەنمەسلىكلىرى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ
دىللىرىنى پەردىلىدۇق، قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلدۇق. ئۇلار ھەممە مۆجىزىلەرنى كۆرگەن
تەقدىردىمۇ ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتمايدۇ. ھەتتا كاپىرلار سېنىڭ يېنىڭغا مۇنازىرىلىشىپ
كەلگەندىمۇ: «بۇ پەقەت بۇرۇنقىلاردىن قالغان ئەپسانىلاردۇر» دەيدۇ⁽²⁵⁾. ئۇلار كىشىلەرنى
قۇرئاندىن (ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئەگىشىشتىن) توسىدۇ، ئۆزلىرىمۇ ئۇنىڭدىن
يىراق قاچىدۇ، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىلا ھالاك قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار (بۇنى) تۇيمايدۇ⁽²⁶⁾.

ئەگەر ئۇلارنى دوزاخ ئۈستىدە توختىتىلغان چاغدا كۆرسەڭ (دەھشەتلىك بىر ھالىنى كۆرەتتىڭ). ئۇلار: «كاشكى دۇنياغا قايتۇرۇلساق ئىدۇق، پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلمايت تۇق ۋە مۆمىنلەردىن بولاتتۇق» دەيدۇ (27). ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئىلگىرى يوشۇرغان ئىشلىرى (قەبىھ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن شۇنداق ئارزۇ قىلىشىدۇ) ئۇلارغا ئاشكارا بولدى، ئۇلار دۇنياغا قايتۇرۇلغان تەقدىردىمۇ مەنىسى قىلىنغان ئىشلارنى ئەلۋەتتە يەنە قىلاتتى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ئىمان ئېيتاتتۇق دېگەن ۋەدىسىدە) يالغانچىلاردۇر (28). ئۇلار: «ھاياتلىق پەقەت مۇشۇ دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۇلار گەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈلمەيمىز» دەيدۇ (29).

ئەگەر ئۇلارنى پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا توختىتىلغان چاغدا كۆرسەڭ (غايبەت چوڭ ئىشنى كۆرسەن). اللە ئۇلارغا: «بۇ (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) راست ئەمەسمىكەن؟» دەيدۇ. ئۇلار: «پەرۋەردىگار بىز بىلەن قەسەمكى، راست ئىكەن» دەيدۇ. اللە: «كاپىر بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن ئازابىنى تېتىڭلار» دەيدۇ (30). اللەغا مۇلاقات بولۇشنى (يەنى قايتا تىرىلىشنى) ئىنكار قىلغانلار ھەقىقەتەن زىيان تارتتى. قىيامەت تۈيۈقسىز كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «ئۇ دۇنيادىكى بىپەرۋالىقىمىزدىن نادامەت» دەيدۇ. گۇناھلىرىنى ئۈستىلىرىگە يۈكلەۋالدى، ئۇلارنىڭ (گۇناھلارنى) يۈكلەشنى ئېمىدېگەن يامان! (31) دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن، غەپلەتتىنلا ئىبارەت، تەقۋادارلىق قىلىدىغانلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئۇ دۇنيا ياخشىدۇر، (يۈنى) چۈشەنمەسلىرى؟ (32) ئۇلارنىڭ سۆزى سېنى قايغۇغا سالىدىغانلىقىنى بىز ئوبدان بىلىمىز، ئۇلار سېنى (ئىچىدە) ئىنكار قىلمايدۇ (لېكىن ئۇلار تەرسا- لىقتىن ئىنكار قىلىدۇ)، (ھەقىقەتتە) زالىملار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىدۇ (33). سەندىن بۇرۇن ئۆتكەن پەيغەمبەرلەرمۇ ئىنكار قىلىندى، ئۇلار ئىنكار قىلىنغانلىقىغا ۋە ئۆزلىرىگە يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلدى، ئاخىر ئۇلار بىزنىڭ ياردىمىمىزگە ئېرىشتى، اللەنىڭ سۆزلىرىنى ھەر- قانداق ئادەم ئۆزىگە رەئىسلىك قىلىدۇ، شۈبھىسىزكى، پەيغەمبەرلەرنىڭ قىسلىرى ساڭا نازىل بولدى (34).

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ دُقِقُوا عَلَىٰ السَّائِقَاتِ لَوَلَّيْتَنَّازِدُونَ وَلَا تَكُنَّ بِ
يَايَتِ رَبِّنَا وَتَكُنَّ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝ بَلْ يَدَّاهُم مَّا كَانُوا
يَعْمَلُونَ مِنْ جَبَلٍ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ
لَكَايُونَ ۝ وَقَالُوا إِنَّا هِيَ الرَّحْمَاءُ النَّاتِيَا وَمَا نَحْنُ
بِمَبْعُوثِينَ ۝ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ دُقِقُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ
هَذَا بِأَلْفِ قَالٍ أَتَىٰ لِي وَرَبِّي قَالَ قَدْ وَقَعُوا الْعَذَابَ بِمَا
كَانُوا يَكْفُرُونَ ۝ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بَيْعَتَهُمُ الَّذِي
إِذْ جَاءَهُمْ السَّاعَةُ بَعْتَهُ قَالُوا لَيْسَ بِنَا عَلَىٰ مَا كُنَّا نَعْمَلُ
وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَثْرَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ إِلسَاءً لَا يُؤْمِنُونَ ۝ وَ
مَالِ الْيَوْمِ الَّذِي تَأْتُوا الْكَاذِبِينَ ۝ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ لَّكِنَ
يَكْفُرُونَ أَفَكَانْ تَقُولُونَ ۝ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَمُوزُكَ أَكْبَرُ
يَقُولُونَ فَتَرْهَمُوا لِي كَيْدَ بَوْنِكَ وَلَكِنَّا ظَالِمِينَ يَا أَيُّهَا
يَحْيَىٰ ۝ وَلَقَدْ كَذَّبَ أَتَىٰ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبْرًا
مَا كَذَّبُوا أَوْدَدُوا حَتَّىٰ أَنهَمُ نَصْرًا وَلَا مُبَدِّلَ
لِكَلِمَتِ اللَّهِ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَبِيِّنَا الْمُرْسَلِينَ ۝

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ (ئىسلامدىن) يۈز تۈرۈگە ئىلگىرى ساڭا ئېغىر كەلگەن بولسا، ئۇنداقتا يەر ئاستىغا كىرىشكە يول ياكى ئاسمانغا چىقىشقا شۇنچە تېپىپ بىر مۆجىزە كەلتۈرەلسەڭ (كەلتۈر-گىن)، ئەگەر ئالەم خالىسا، ئەلۋەتتە ئۇلارنى ھىدايەتكە بىرلەشتۈرەتتى، سەن ھەرگىز (ئالەمنىڭ ھېكمىتىنى) چۈشەنمەيدىغانلاردىن بولمىغىن⁽³⁶⁾.

(سۆزۈڭگە) ھەقىقىي قۇلاق سالىدىغانلار (سېنىڭ دەۋىتىڭنى) قوبۇل قىلىدۇ (سۆزۈڭگە قۇلاق سال-مىغانلار ئۆلۈكلەرنىڭ ئورنىدا)، ئۆلۈكلەرنى ئالەم تىرىلدۈرىدۇ، ئاندىن ئۇلار ئالەمنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىدۇ⁽³⁶⁾. ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى): «نېمىشقا مۇھەممەدكە پەرۋەردىگارىدىن بىر مۆجىزە چۈشۈرۈلمىدى؟» دەيدۇ، ئېيتقىنكى، «ئالەم مۆجىزە چۈشۈرۈشكە ھەقىقەتەن قادىر». لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (مۆجىزە نازىل بولۇپ ئىمان ئېيتىمسا بالاغا دۇچار بولىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ⁽³⁷⁾.

مەيلى يەر يۈزىدە ماڭىدىغان ھايۋان بولسۇن، مەيلى ئىككى قانىتى بىلەن ئۇچىدىغان ئۇچار قۇش بولسۇن، ھەممىسى سىلەرگە ئوخشاش ئۈمەتلىرىدۇر (يەنى ئالەم تەرىپىدىن يارىتىلغان مەخلۇقلاردۇر). لەۋھۈلمەھپۇزدا ھېچ نەرسىنى چۈشۈرۈپ قويىمىدۇق (يەنى ھەممىنى تولۇق پۈتتۈق)، كېيىن ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىغا يىغىلىدۇ (ئالەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدۇ)⁽³⁸⁾. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار كاسىلاردۇر (يەنى قوبۇل قىلىش يۈزىسىدىن ئاڭلىمايدۇ)، گاچىلاردۇر (يەنى ھەقىنى سۆزلىمەيدۇ). ئۇلار (كۇفرىنىڭ) قاراڭغۇلۇقى ئىچىدە قالغانلاردۇر، ئالەم خالىغان ئادەمنى ئازدۇرىدۇ، خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا سالىدۇ⁽³⁹⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار ئېيتىپ بېقىڭلار، ئەگەر سىلەرگە ئالەمنىڭ ئازابى ياكى قىيامەت كەلسە، ئالەمدىن غەيرىگە ئىلتىجا قىلامسىلەر؟⁽⁴⁰⁾ ئۇنداق ئەمەس، سىلەر پەقەت ئالەمغا ئىلتىجا قىلىسىلەر، ئەگەر ئالەم خالىسا، سىلەر ئالەمنىڭ كۆتۈرۈۋېتىشىنى ئىلتىجا قىلغان بالانى ئالەم كۆتۈرۈۋېتىدۇ، سىلەر ئالەمنىڭ شېرىكلىرى قىلىۋالغان بۇتلارنى ئۇنتۇپسىلەر (يەنى بۇتلارغا ئىلتىجا قىلمايسىلەر)⁽⁴¹⁾. شەك-شۈبھىسىزكى، سەندىن ئىلگىرىكى ئۈمەتلىرىگە (نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتتۈق (ئۇلار پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى). ئۇلارنى ئالەمغا تەۋبە قىلىپ) يېلىنسۇن دەپ نامراتلىق ۋە ئاغرىق-سېلىق بىلەن جازالىدىق⁽⁴²⁾. ئۇلارغا بىزنىڭ ئازابىمىز چۈشكەن چاغدا نېمىشقا يېلىنىدى؟ لېكىن ئۇلارنىڭ دىللىرى قەساۋەت-لەشتى (ئىمانغا يۈشمىدى)، شەيتان ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى چىرايلىق كۆرسەتتى⁽⁴³⁾.

وَلَنْ كَانَ كَذِبًا عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُبَدِّلَهُ
تَفْقَاطَ الْأَرْضِ أَوْ تُسْلِمَ فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ رَائِيَةً يَوْمَئِذٍ إِنَّ اللَّهَ
لَاسَمِيعٌ كُلُّ الْهَدَى فَلَا تُكُونُ مِنَ الْغَافِلِينَ ۝ إِنَّمَا يَجْعَلُ
الَّذِينَ يَسْمَعُونَ وَالْمَوْتَى يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ تَرْتِيبًا يَوْمَ يَرْجُفُونَ ۝ وَ
قَالُوا أَلَمْ يَنْزِلْ عَلَيْكُمُ آيَةُ مِائَةِ قُرْآنٍ لَنْ يَنْزِلَ إِلَّا اللَّهُ فَادْعُ مَنْ
يُنْزِلُ آيَةً وَلَكِنْ أَتَيْنَهُمُ الْبَيِّنَاتِ ۝ وَمَا مِنْ دَآخِلِي
الْأَرْضِ وَلَا ظَهْرِ لَظِلٍّ يَمْنَحِيهِ وَالْآمُومَاتُ كَمَا مَافُوقَهَا
فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ أَلِيَّهُمْ عِشْرُونَ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
بِالْبَيِّنَاتِ وَكَانُوا فِي الظُّلُمَاتِ مِنْ نَارٍ أَلَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَارُ
يَجْعَلُهُمْ عَلَى سَرَاطٍ مَسْتَوِيَةٍ ۝ قُلْ إِنْ يَتَّبِعُونَ أَفْعَالَكُمْ
اللَّهُ أَوْ أَتَى السَّمَاءَ أَغْرَبَ اللَّهُ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝
بَلْ آيَاتُ اللَّهِ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتُتْرَكُونَ
مَأْشُورُونَ ۝ وَلَقَدْ أَوْفَيْنَاكَ مَا وَعَدْنَاهُ فَأَخَذَ بَيْنَ يَدَيْهِ
وَالْأَعْدَاءُ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ بَدَّلْنَا
وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَّ لَهُمْ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝

اللّٰه نىڭ رازىلىقىنى دەپ ئەتىگەندە، ئاخىرىدا پەرۋەردىگارىغا ئىبادەت قىلىدىغانلارنى (يېنىڭدىن) قوغلىۋەتسەن، ئۇلارنىڭ ھېسابىدىن ساخا ھېچ نەرسە يۈكلەنمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئۈچۈن سەن جاۋابكارلىققا تارتىلمايسەن). سېنىڭ ھېسابىڭدىنمۇ ئۇلارغا ھېچ نەرسە يۈكلەنمەيدۇ، ئۇلارنى قوغلىۋەتسەڭ، زالىملاردىن بولۇپ قالسىن (52). ئۇلارنىڭ: «اللّٰه ئارىمىزدىن (ھىدايەت قىلىش بىلەن) ئىنتام قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟» دېيىشلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى بىر-بىرى بىلەن مۇشۇنداق سىندۇق (يەنى پېقىر، ئاجىز كىشىلەرنى ئىمان ئېيتقۇزۇش بىلەن، باي، چوڭ كىشىلەرنى سىندۇق). اللّٰه شۈكۈر قىلغۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ ئەمەسمۇ؟ (يەنى شۈكۈر قىلغۇچىلارنى اللّٰه ھىدايەت قىلىدۇ) (53). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتقانلار يېنىڭغا كەلگەن چاغدا: «سەلەرگە ئامانلىق بولسۇن، پەرۋەردىگارىڭلار (بەندىلىرىگە)

وَلَا تَقْرَأُ الْكِتَابَ الَّذِي يَدْعُوْنَ رَحْمَتَهُمْ بِالْعَدْوِ وَالْغَيْبِ
يُرِيدُ أَنْ وَجَّهَ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمِنْ
مَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونُ مِنَ
الظَّالِمِينَ ۝ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ
مَنْ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَوْلٌ بَيِّنَاتٍ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ ۝
وَلَقَدْ لَعَنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ آيَاتِنَا أَقْلَ سَلَامٍ عَلَيْكَ كَتَبَ
رَحْمَتُكَ عَلَيْهِمْ قَوْلًا لَّهُمْ أَنْ هُمْ عَجِلُوا بِمَوَدَّةِ الْيَوْمِ
فَتَمَّتْ مِنْ بَيْنِهِمْ وَأَصْلَحَ قَوْلُهُمْ وَرَحْمَتُكَ عَلَيْهِمْ ۝ وَكَذَلِكَ
تَقُولُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ سَيِّئُ الْمَعْرِفَةِ ۝ قُلْ إِنِّي
أُحْيِي أَنْتُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّكُمْ تَدْعُونَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا
أَعْلَمُ أَهَؤُلَاءِ كَمْ تَدْعُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ قُلْ إِنِّي مَعَى
يَوْمَ الْبَيْتَةِ قَوْلٍ نَبِيِّ وَكَذَلِكَ يَوْمَ مَا جِئْتُمَا
تَتَعَفَّلُونَ بِهِ إِنَّ إِلَهُكُمْ الْأَوَّلُ يُفْضِلُ مَنْ هُوَ
خَيْرُ الْفَضِيلِينَ ۝ قُلْ لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ
لَفُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالْمُفْلِسِينَ ۝

رەھمەت قىلىشنى (ئېھسان قىلىش يۈزىسىدىن) ئۆز قۇستىگە ئالدى، سەلەردىن كىمكى بىلىمىستىن بىرەر يامانلىق قىلىپ قويۇپ، ئاندىن كېيىن تەۋبە قىلسا ۋە (ئەمەلىنى) تۈزسە، اللّٰه ئەلۋەتتە ئۇنىڭغا مەغپىرەت قىلىدۇ ۋە رەھىم قىلىدۇ» دېگەن (54). (بۇ سۈرىدە مۇشرىكلارنىڭ گۇمراھلىقنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەرنى بايان قىلغىنىمىزدەك) گۇناھكارلارنىڭ يولى ئاشكارا بولسۇن ئۈچۈن، ئايەتلىرىمىزنى روشەن بايان قىلىمىز (55). (ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەر اللّٰه نى قايرىپ قويۇپ ئىبادەت قىلغان بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشتىن مەن ھەقىقەتەن مەنئى قىلىندىم». ئېيتقىنكى، «مەن سەلەرنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمەيمەن، بولمىسا مەن ئازغان بولمەن ۋە ھىدايەت تاپقۇچىلاردىن بولالماي قالمەن» (56). ئېيتقىنكى، «ھەقىقەتەن مەن پەرۋەردىگارىم تەرىپىدىن نازىل بولغان روشەن دەلىلگە (يەنى قۇرئانغا ھەم ۋەھىگە) ئاساسلىنىمەن، ھالبۇكى، سەلەر ئۇنى ئىنكار قىلىدىڭلار، سەلەر بالدۇر يۈز بېرىشنى تەلەپ قىلغان ئازاب مېنىڭ ئىگىدارچىلىقىمدا ئەمەس، بارچە ھۆكۈم اللّٰه غا خاس، اللّٰه ھەق ھۆكۈم قىلىدۇ، اللّٰه ھۆكۈم قىلغۇچىلارنىڭ ياخشىسىدۇر» (57). ئېيتقىنكى، «سەلەر بالدۇر يۈز بېرىشنى تەلەپ قىلغان ئازاب مېنىڭ قولىمىدىن كەلسە ئىدى، ئۇ چاغدا مەن بىلەن سەلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى ئىش چوقۇم ھۆكۈم قىلىنىپ بولغان بولاتتى (يەنى سەلەردىن ئارام تېپىش ئۈچۈن، سەلەرنى ھالاك قىلغان بولاتتىم)». اللّٰه زالىملارنى ئوبدان بىلىدۇ (58).

بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز توغرىسىدا (تەنە ۋە مەسخىرە قىلىپ) پاراك سېلىشۋاتقان كىشىلەرنى كۆرگىنىڭدە، ئۇلار بۇنىڭدىن باشقا پاراڭغا چۈشمىگىچە ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرمىغىن، ئۇلار بىلەن بىللە ئولتۇرمايلىقىنى شەيتان ساڭا ئۇنتۇلدۇرغان بولسا، ئېسىڭگە كەلگەندىن كېيىن، زالىم قەۋم بىلەن بىللە ئولتۇرمىغىن ^[68]، تەقۋادارلارغا (قۇرئاننى مەسخىرە قىلغۇچى) كاپىرلارنىڭ ھېسابىدىن ھېچ نەرسە يۈكلەنمەيدۇ، لېكىن تەقۋادارلار ئۇلارغا ۋەز - نەسىھەت قىلىشلىرى كېرەك. (شۇنداق قىلغاندا) ئۇلار (قۇرئاننى مەسخىرە قىلىشتىن) ساقلىنىشلىرى مۇمكىن ^[69]. دىننى ئويۇن - كۈلكە قىلىۋالغان، دۇنيا تىرىكچىلىكىگە ئالدىغانلارنى تەرك ئەت. ھەرقانداق ئادەمنىڭ ئۆز قىلمىشى تۈپەيلى ھالاك

وَأَذَارَ آيَاتِ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ فِي الْآيَاتِ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى
يُخَوِّضُوا فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ وَأَمَّا يُؤْيِيكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ
بَعْدَ الذِّكْرِ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ وَمَا لَ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَلَكِنْ ذُكِّرُوا لَعَلَّهُمْ يَنْقُورُونَ وَذَكِّرْ
الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لُغَاً وَكَفَرُوا بِحُجَّتِ اللَّهِ لَأَيُّهَا
ذُكِّرُوا أَنْ يُكْمَلَ لَهُمْ نَافَسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهُمْ دُونُ اللَّهِ
وَلَا يَكْفُرُ بِهِمْ مَنْ عَلَى كُلِّ عَدْلٍ لَأَيُّهَا لَعَلَّكُمْ
الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِهَذَا كَذِبُوا لَعَلَّكُمْ يَرْجِعُونَ وَمَا لَ الَّذِينَ
كَلِمًا كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ قُلْ أَلَمْ يَخْلُقْنَا مِنْ ذُنُوبٍ أَلَمْ يَكُنْ
يَنْقُصُوا وَلَا يَضُرُّهُمْ أَفَعَلَيْتُمْ أَفْعَالًا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتُمُوهُمْ
كَالَّذِي اسْمُوهُ الشَّيْطَانُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى لَوْ أَنَّهُمْ
يَذْكُرُونَ إِلَى الْوَيْدِ أَفَعَلَيْتُمْ أَفْعَالًا إِنَّ هَدَى اللَّهُ مُوَلَّهُمْ
وَأَمَّا زَالِ الْيُسُوفَ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَأَنْ أَتَبْلُغُوا الصَّلَاةَ
الْمَعْرُوفَةَ وَالَّذِي إِلَيْهِ تَعْبُدُونَ هُوَ الْوَالِدُ الْحَقُّ
السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُنْ فَيَكُونُ ه

بولۇشتىن ساقلىنىشى ئۈچۈن، (كىشىلەرگە) قۇرئان بىلەن نەسىھەت قىلغىن، ئۇنىڭغا اللە دىن باشقا دوست ۋە شاپائەت قىلغۇچى بولمايدۇ، ئۇ ھەرقانداق قىدىيە بەرسىمۇ قوبۇل قىلمايدۇ. ئەنە شۇلار قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك بولىدىغانلاردۇر، ئۇلار كۇفرى تۈپەيلىدىن (ئۇچەيلىرىنى ئۆرتە-ۋېتىدىغان) قايناقۇدىن بولغان شارابقا ۋە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ ^[70]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، بىز اللەنى قويۇپ، بىزگە پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان بۇتلارغا ئىبادەت قىلامدۇق؟ بىزنى اللە ھىدايەت قىلغاندىن كېيىن، ئارقىمىزغا چېكىنەمدۇق؟ (يەنى مۇرتەد بولامدۇق؟) (مۇبادا بىز شۇنداق قىلىدىغان بولساق، مۇنداق) بىر ئادەمگە: شەيتانلار ئۇنى بىر چۆلگە باشلاپ بارغان، (چۆلدە ئۇ) تېڭىرقاپ قالغان، دوستلىرى ئۇنى بېرى كەل دەپ توغرا يولغا چاقىرىۋاتقان (ئۇ چاقىرىقنى قوبۇل قىلماي ئاخىر ھالاك بولغان ئادەمگە) ئوخشاپ قالسىز. (بۇ كۇفۇرلارغا) ئېيتقىنكى، اللە نىڭ ھىدايىتى ھەقىقەتەن ھەقىقىي ھىدايەتتۇر، بىز ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا بويسۇنۇشقا بۇيرۇلدۇق ^[71]. ناماز ئوقۇشقا ۋە اللە دىن قورقۇشقا بۇيرۇلدۇق، (قىيامەت كۈنى) اللە نىڭ دەرگاھىغا (ھېساب ئۈچۈن) يىغىلىسىلەر ^[72]. اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ھېكمەت بىلەن ياراتتى، اللە (بىرەر شەيئىگە) «ۋۇجۇتقا كەل» دېسە (دەرھال) ۋۇجۇتقا كېلىدىغان كۈندىكى (يەنى قىيامەت كۈندىكى) ئازابتىن قورقۇڭلار .

اللّٰه نىڭ سۆزى ھەقتۇر، سۇر چېلىنىدىغان كۈندىكى (يەنى قىيامەت كۈنىدىكى) پادىشاھلىق اللّٰه غا خاستۇر، اللّٰه يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا نەرسىلەرنى بىلگۈچىدۇر، اللّٰه ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، (يەنى بىلىشنىڭ ئەھۋالىدىن) خەۋەرداردۇر ⁽⁷³⁾. ئۆز ۋاقتىدا، ئىبراھىم ئۆز ئاتىسى ئازەرىگە: «سەن ئۆزەڭنى ياراتقان اللّٰه نى قويۇپ بۇتلارنى مەۋد قىلىۋالامسەن؟ مەن سېنى ۋە قەۋمىڭنى ھەقىقەتەن ئېنىق گۇمراھلىقتا كۆرىمەن» دېدى ⁽⁷⁴⁾. ئىبراھىم نىڭ (تەۋھىد بارىسىدا) قەتئى ئىشەنگۈچىلەردىن بولۇشى ئۈچۈن، (ئۇنىڭغا ئاتىسى بىلەن قەۋمىنىڭ گۇمراھلىقىنى كۆرسەتكىنىمىزدەك) بىز ئىبراھىمغا ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ئاجايىپلىرىنى كۆرسەتتۇق ⁽⁷⁵⁾. ئىبراھىم كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى باسقاندا بىر يۇلتۇزنى كۆرۈپ (قەۋمىنىڭ سۆزىنى دەلىل كەلتۈرۈپ، ئۇلارنى مات قىلىش ئۈچۈن): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر» دېدى. يۇلتۇز پېتىپ كېتىۋىدى، «مەن پېتىپ كەتكۈچىلەرنى

قَوْلَهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ عِلْمُ الْغَيْبِ وَ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَانُوا مُصِيفِينَ ﴿٧٣﴾ رَأَى قَالَ لَهُمْ لَا يُبَدِّلُ
أَسْمَاءَ أَصْنَامًا إِلَهَةً إِنِّي أَتَىكَ تَقْوَىٰ وَفِي صُلْبٍ مُّبِينٌ ﴿٧٤﴾
وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونُ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا بَلَغَ عَلَيْهِ الثَّمَلِ قَالَ لَوْ كُنَّا أَهْلًا
بِرَبِّ قَوْمٍ أَفَلَا قَالَ لَا أُحِبُّ الْإِسْلَامَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمُ أَنَّهُ
قَالَ هَذَا رَجُلٌ فَلَمَّا أَفَلَا قَالَ لَيْسَ بِكَ مَهْدِيٌّ رَّبِّي لَا كُونُ
مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمُ أَنَّهُ قَالَ هَذَا رَجُلٌ
هَذَا الْكُفْرُ فَلَمَّا أَفَلَا قَالَ يَقُولُ رَجُلٌ مِّمَّا أَشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾
إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِينَ فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا
أَكُونُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ وَكَانَ قَوْمُهُ قَالَ اتَّخَذْتُمْ رَّبِّي غِيثًا
وَقَدْ هَدَيْنَا وَلَا آخَانَ مَا نَحْمَدُكَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا
وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَكِنَّ آخَانَ مَا
أَشْرَكَكُمْ وَلَا تَخَفُون أَكْثَرُ أَشْرِكُمْ بِاللَّهِ مَا يَنْزِلُ بِهِ عَلَيْهِمْ
سُلْطَانًا فَاقْبَالُوا لِقَاءَ رَبِّكُمْ إِنَّكُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨١﴾

(يەنى يۇلتۇزلارغا ئىبادەت قىلىشنى) ياقتۇرمايمەن» دېدى ⁽⁷⁶⁾. ئۇ ئاينىڭ تۇغقانلىقىنى كۆرۈپ (يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر» دېدى. ئاي پېتىپ كېتىۋىدى، «ئەگەر پەرۋەردىگارىم مېنى ھىدايەت قىلىغان بولسا، مەن چوقۇم ئازغۇچى قەۋمنىڭ قاتارىدا بولىدىكەنمەن» دېدى ⁽⁷⁷⁾. ئۇ قۇياشنىڭ چىقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ (يۇقىرىقى ئۇسۇل بويىچە): «بۇ مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر، بۇ ھەممىدىن (يەنى يۇلتۇز بىلەن ئايدىن) چوڭدۇر» دېدى. قۇياش پېتىپ كېتىۋىدى، ئۇ ئېيتتىكى: «ئۇ قەۋم! مەن ھەقىقەتەن سىلەر شېرىك كەلتۈرگەن مەۋدۇلاردىن ئادا-جۇدامەن ⁽⁷⁸⁾. مەن ھەقىقەتەن، باتىل دىنلاردىن ھەق دىنغا بۇرۇلۇپ، ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقان زاتقا يۈزلەندىم، مەن مۇشرىكلاردىن ئەمەسمەن» ⁽⁷⁹⁾. ئىبراھىمنىڭ قەۋمى ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرىلەشتى، ئىبراھىم ئېيتتىكى، «مېنى اللّٰه ھىدايەت قىلغان تۇرسا، مەن بىلەن اللّٰه (نىڭ مەۋجۇتلۇقى ۋە بىرلىكى) توغۇرلۇق مۇنازىرىلەشمەسلەر؟ مەن سىلەرنىڭ اللّٰه غا شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن قورقمايمەن، پەقەت پەرۋەردىگارىمىڭلا خالىغان نەرسىسى بولىدۇ، پەرۋەردىگارىمىڭ بىلىمى ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، (مەۋدۇلىرىڭلارنىڭ ماڭا ھېچبىر زىيان يەتكۈزەلمەيدىغانلىقىنى) ئويلىمىمىسلەر! ⁽⁸⁰⁾ اللّٰه نىڭ شېرىكى بولۇش ھەققىدە اللّٰه سىلەرگە ھېچقانداق دەلىل چۈشۈرمىگەن بۇتلارنى اللّٰه غا شېرىك كەلتۈرۈشتىن قورقماۋاتساڭلار، سىلەرنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن مەن قانداقمۇ قورقاتتىم! ئەگەر سىلەر بىلىۋالار (ئېيتىڭلارچۇ)، بىز بۇ ئىككى گۇرۇھ ئادەمدىن زادى قايسىمىز ئەڭ قورقمايلىققا تېگىشلىك» ⁽⁸¹⁾.



ئازابىتىن ئەمىن بولۇش ئىمان ئېيتقان، ئىمانغا مۇشرىكلىكنى ئارىلاشتۇرمىغان ئادەملەرگە مەنسۇپتۇر، ئۇلار ھىدايەت تاپقۇچىلاردۇر⁽⁸²⁾. ئۆز قەۋمىگە رەددىيە بېرىش ئۈچۈن ئىبراھىمغا بەرگەن دەلىلىمىز ئەنە شۇدۇر، خالىغان كىشىمىزنى بىرقانچە دەرىجە كۆتۈرمىز، پەرۋەز-دىگارىڭ ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر⁽⁸³⁾. بىز ئىبراھىمغا ئىسھاقنى، يەئىقۇبنى ئاتا قىلدۇق. ئۇلارنىڭ ھەربىرىنى ھىدايەت قىلدۇق. (ئىبرا-ھىمدىن) ئىلگىرى نۇھنى ھىدايەت قىلدۇق، ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادىدىن داۋۇد، سۇلايمان، ئەيسۇب، يۇسۇق، مۇسا، ھارۇنلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز⁽⁸⁴⁾. زەكەرىيا، يەھىيا، ئىسا ۋە ئىلىياسلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ياخشىلاردىندۇر⁽⁸⁵⁾. ئىسمائىل، ئىلىيەسە، يۇنۇس ۋە لۇتلارنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنى (ئۆز زامانىدىكى) تامامى جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلدۇق⁽⁸⁶⁾. ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىدىن، ئەۋلاتلىرىدىن، قېرىنداشلىرىدىن بەزىلىرىنى ھىدايەت قىلدۇق، ئۇلارنى تاللىدۇق، ئۇلارنى توغرا يولغا يېتەكلىدۇق⁽⁸⁷⁾. اللە نىڭ توغرا يولى ئەنە شۇدۇر، اللە بەندىلىرىدىن خالىغان كىشىلەرنى شۇ يولغا باشلايدۇ. ئەگەر ئۇلار (يەنى شۇ پەيغەمبەرلەر) شېرىك كەلتۈرسە ئىدى، ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرى، ئەلۋەتتە، بىكار بولۇپ كېتەتتى⁽⁸⁸⁾. ئۇلارغا كىتابنى، ھېكمەتنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدۇق، ئەگەر بۇ مۇشرىكلار ئۇلارنى (يەنى كىتاب، ھېكمەت ۋە پەيغەمبەرلىكنى) ئىنكار قىلسا، ئۇلارنى ئىنكار قىلمايدىغان باشقا بىر قەۋمگە تاپشۇرمىز⁽⁸⁹⁾. ئەنە شۇلار (يەنى مەزكۇر پەيغەمبەرلەر) اللە ھىدايەت قىلغان كىشىلەردۇر، ئۇلارنىڭ يولغا ئەگەشكىن، (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭگە) ئېيتقىنكى، «قۇرئاننى تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، قۇرئان پەقەت پۈتۈن جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر»⁽⁹⁰⁾.

ئۇلار اللہنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمسىدى. ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) ئۆز ۋاقتىدا: «اللہ ھېچ كىشىگە ھېچ نەرسە نازىل قىلمىدى» دېدى (يەنى ۋەھىينى ۋە پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، مۇسا ئېلىپ كەلگەن ۋە كىشىلەرگە نۇر، ھىدايەت بولغان كىتابنى كىم نازىل قىلدى؟ ئۇ كىتابنى پارچە-پارچە قەغەزلىرىگە كۆچۈرۈپ، بىر قىسمىنى ئاشكارىلاپ، كۆپ قىسمىنى يوشۇرسىلەر. (ئى يەھۇدىيلار!) سىلەرگە ئۆزىڭلار ۋە ئاتا-بوۋاڭلار بىلىمگەن نەرسىلەر بىلدۈرۈلدى، (بۇ قۇرئاننى) اللہ (نازىل قىلدى). ئاندىن، ئۇلارنى تەرك ئەتكىنكى، ئۇلار باتىللىرىدا (يەنى قالايمىقان سۆزلىرىدە) ئويناپ يۈرسۈن⁽⁸¹⁾. بۇ (قۇرئان) مەككە ئاھالىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇشۇك ئۈچۈن بىز نازىل قىلغان، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى نازىل قىلىنغان (تەۋرات

ۋە ئىنجىلغا ئوخشاش) كىتابلارنى ئېتىراپ قىلغۇچى مۇبارەك كىتابتۇر، ئاخىرىگە ئىمان ئېيتىدىغانلار ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدۇ، ئۇلار نامازلىرىنى ئۆز ۋاقتىدا تولۇق ئادا قىلىدۇ⁽⁸²⁾. اللہ غا يالغان چاپلىغان ياكى ئۆزىگە ھېچ نەرسە ۋەھىي قىلىنمىغان تۇرۇقلۇق، ماڭا ۋەھىي قىلىندى دېگەن، ياكى اللہ نازىل قىلغاندەك مەنىمۇ كىتاب نازىل قىلالايمەن دېگەن كىشىلەردىنمۇ زالىم كىشىلەر بارمۇ؟ (ئى مۇھەممەد!) زالىملارنى سەكراتقا چۈشكەن ۋاقتىلىرىدا كۆرسەك (ئەلۋەتتە، قورقۇنچلۇق ھالىنى كۆرسەن)، پەرشتىلەر (يەنى ئازاب پەرشتىلىرى) قوللىرىنى سوزۇپ: «سىلەر جانلىرىڭلارنى چىقىرىڭلار! سىلەر اللہ توغرىسىدا ھەقسىز سۆزلەرنى قىلغانلىقىڭلار (يەنى ئىپتىرا قىلغانلىقىڭلار، شېرىك كەلتۈرگەنلىكىڭلار، بالا نىسبەت بەرگەنلىكىڭلار) ۋە اللہ نىڭ ئايەتلىرىنى مەنسىتىمىگەنلىكىڭلار ئۈچۈن، بۈگۈن خورلىغۇچى ئازاب بىلەن جازالىنىسىلەر» دەيدۇ⁽⁸³⁾. بىز دەسلەپتە سىلەرنى قانداق خەلق ئەتكەن بولساق دەرگاھىمىزغا شۇنداق تەنھا كەلدىڭلار، سىلەرگە بىز ئاتا قىلغان نەرسىلەرنى ئارقاڭ-لاردا (يەنى دۇنيادا) قويۇپ كەلدىڭلار، (ئىبادەت قىلىنىشقا تېگىشلىك بولۇشتا) اللہ نىڭ شېرىكلىرى دەپ گۇمان قىلغان شاپائەتچىڭلارنى سىلەر بىلەن بىللە كۆرمەيمىزغۇ؟ ئۇلار بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى مۇناسىۋەت ھەقىقەتەن ئۈزۈلدى، سىلەر (شاپائەت قىلىدۇ) دەپ گۇمان قىلغان بۇتلار بەربات بولدى⁽⁸⁴⁾.

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَتَّى قَدَرُوا إِذْ قَالُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَی سَيِّدِنَا مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ أَنْزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ يَحْمِلُونَهُ فَرَادًى عَلَى ظُهُورِهِمْ يُدْرِكُونَ ۚ أَلَمْ نَقُلْ لِلَّهِ تَكْوِينٌ وَحُفُوفٌ عَلَيْهِمْ يَعْلَمُونَ ۖ وَهَذَا كِتَابُنَا أَنْزَلْنَاهُ بَرَكَةً وَمَصِيدًا لِّلَّذِينَ يُبَيِّنُ يَدَيَهُ وَاسْتَنْدِرَارَ الْفُتُورِ وَمَنْ حَوْلَهَا ۚ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۖ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۚ أَوَقَالَ أَحَدُ أَنْ لَا يَأْتِيَهُ الْيَوْمُ الْمَوْتُ ۚ وَمَنْ قَالِ سَاتُرُ بِعِلْمِي إِلَى اللَّهِ فَلْيُتَرَىٰ اذِ الْقُلُوبِ ۚ إِنِّي كَرِهْتُ الْأُتُوبَ وَالْمُنِكِبَةَ ۚ لَا يَسْأَلُونَ عَنِّي حُجُوبًا ۚ أَفَتَسْمَعُونَ الْمُؤْمِنِينَ عَن آدَابِ الْكُفْرِ ۚ بَلْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۚ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فَرَادًى كَمَا خَلَقْتُمُوهُنَّ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْتُمْ وَأَنْتُمْ تَحْضُرُونَ ۚ وَمَنْ تَرَىٰ مَعَهُ شِقَاقَ اللَّهِ ۚ لَئِنْ لَمْ يَنْصَرِفْهُ لَخَبَابٌ مُّجْتَمِعٌ ۚ وَمَنْ لَّقَدْ تَقَاعَىٰ بَيْنَهُمْ وَهَلْ عَنَدَهُمْ مَّا كُنْتُمْ تَرْغَبُونَ ۖ

دانلارنى ۋە ئۇرۇقچىلارنى بىخ ئۇرغۇزغۇچى
 ھەقىقەتەن اللە دۇر، تىرىكنى ئۆلۈكتىن ۋە
 ئۆلۈكنى تىرىكتىن چىقارغۇچى ئەنە شۇ اللە دۇر،
 (اللە نىڭ ئىبادىتىدىن) قانداقۇ باش تارتىسە-
 لەر؟^[۹۵] اللە سۈبھىنى (قاراڭغۇدىن) يېرىپ
 چىقارغۇچىدۇر (يەنى تاڭنى يورۇتقۇچىدۇر)،
 اللە كېچىنى (سىلەر ئۈچۈن) ئىستىراھەت قىلىپ
 ياراتتى، (سىلەرنىڭ) ۋاقىت ھېسابلىشىڭلار
 ئۈچۈن قۇياش بىلەن ئاينى ياراتتى^[۹۶]، قۇرۇقلۇق
 ۋە دېڭىزنىڭ قاراڭغۇلۇقلىرىدا (يەنى كېچىلىك
 يول يۈرگىنىڭلاردا) يول تېپىشىڭلار ئۈچۈن
 اللە سىلەرگە يۈلتۈزلارنى يارىتىپ بەردى.
 (اللەنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى) بىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن،
 (اللەنىڭ قۇدرىتىنىڭ) دەلىللىرىنى ھەقىقەتەن
 ئوچۇق بايان قىلدۇق^[۹۷]، اللە سىلەرنى بىر
 ئىنساندىن (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن) ياراتتى، سىلەرنى ئاناڭلارنىڭ پۇشتىدا، ئاناڭلارنىڭ
 بەچىسىدا قارارلاشتۇردى، چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلەرنى ھەقىقەتەن
 ئوچۇق بايان قىلدۇق^[۹۸]، اللە بۆلۈشتىن يامغۇر سۈيىنى چۈشۈردى، شۇنىڭ بىلەن
 بارلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۇندۇردى، ئۆسۈملۈكلەردىن يېشىل ياپراقلارنى چىقاردى، (بۇغداي
 ۋە ئارپا باشاقلىرىغا ئوخشاش) بىر-بىرىگە مىڭگىشپ كەتكەن دانلارنى يېتىشتۈردى، خورما
 دەرىخىنىڭ چېچەكلىرىدىن يەرگە يېقىن ساڭگىلاپ تۇرىدىغان خورما ساپاقلىرىنى
 يېتىشتۈردى، (يامغۇر سۈيى بىلەن) ئۈزۈملۈك باغلارنى يېتىشتۈردى، (يامغۇر سۈيى
 بىلەن) شەكىلدە، ھەجىمدە، تەمىدە بىر-بىرىگە ئوخشايدىغان ۋە ئوخشىمايدىغان
 زەيتۇن، ئانار دەرىخلىرىنى يېتىشتۈردى، (ئۇلارنىڭ ھەربىرىنىڭ) يېڭى تۇتقان مېۋىسىگە ۋە
 پىشقان مېۋىسىگە قاراڭلار، ئۇلاردا اللەنىڭ بارلىقىغا ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرى-
 تىنى كۆرسىتىدىغان) ئوچۇق دەلىللەر بار^[۹۹]، جىنلارنى اللە ياراتقان تۇرسا، (مۇشرىكلار) جىن-
 لارنى اللە غا شېرىك قىلىۋېلىشتى، اللە غا جاھالەتتىن ئوغۇل، قىزلارنى ئويدۇرۇپ چىقىرىشتى،
 اللە (مۇشرىكلار ئىپتىرا قىلغان نەرسىلەردىن) پاكىتۇر، ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەنلىرىدىن ئۈستۈندۇر^[۱۰۰]،
 اللە ئاسمانلارنى ۋە يەرنى ئۆرنەكسىز ياراتقۇچىدۇر، اللەنىڭ خوتۇنى يوق تۇرسا، قانداقۇ
 بالىسى بولسۇن؟ ھەممە نەرسىنى اللە ياراتقان، ھەممە نەرسىنى اللە ئوبدان بىلگۈچىدۇر^[۱۰۱].

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْبَيْتِ وَاللَّيْلِ يُجْرِى الْعَمَلِ مِنَ الْبَيْتِ وَخُجْرِ
 الْبَيْتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللَّهُ فَالِقُ ثَوْبَيْنِ ۖ فَالِقُ الْأَرْصَادِ وَ
 جَعَلَ الْبَيْتَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حَسْبًا ۖ ذَٰلِكَ تَعْلَمُهُ الْغَيْبِ
 الْعَلِيمِ ۖ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الصُّبُوحَ لَعَنَةً وَالْإِمْشَاقَ
 ظِلْمًا ۖ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ قَدْ فَضَّلْنَا الْأَرْبَابَ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۖ وَ
 هُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ
 قَدْ فَضَّلْنَا الْأَرْبَابَ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۖ وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ
 السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا
 نَخْرُجُ مِنْهُ حَبًّا ثَمَرًا ۖ وَلِيِّنَ الثَّغْلَ مِنْ طَلْعِهَا قُوتًا لِّدَابَّةٍ ۖ
 وَجَدَّبَ مِنْ أَغْطَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالزَّمَنَ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ
 مُشْتَبِهٍ ۖ أَنْظَرُوا لِلَّيْلِ تَبَرُّكَ ۖ إِذَا اشْرَوْعَ الرَّانُ فِي ذَلِكُمُ
 الْأَرْبَابَ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۖ وَجَعَلُوا لَهُ سُرَكَاءَ الْيَحْيَى وَخَلَقَهُمْ
 وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ لِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ بَعْنَهُ وَتَعْلَى مَا يُشْفُونَ ۖ
 بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ أَلَيْسَ لَكَ يَوْمَئِذٍ نَائِلٌ ۖ
 صَاحِبُهُ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۖ

(سەككىزىنچى پارە)

بىز ئۇلارغا (يەنى كۇففارلارغا) پەرىشتىلەرنى چۈشۈرگەن، ئۇلۇكلەرنى ئۇلار بىلەن سۆزلەش- تۈرگەن، بىز ھەممە نەرسىنى ئۇلارنىڭ ئالدىغا يىغىپ بەرگەن (يەنى ئۇلارنىڭ يۇقىرىقى تەلەپ- لىرىنى ئورۇنلىغان) تەقدىردىمۇ، اللە خالىمىغىچە ئۇلار ئىمان ئېيتمايدۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئوقمايدۇ(111). شۇنىڭدەك (يەنى بۇ مۇشرىكلارنى ساڭا دۈشمەن قىلغاندەك) ئىنسانلار ۋە جىنلارنىڭ شەيتانلىرىنى ھەربىر پەيغەمبەرگە دۈشمەن قىلدۇق، ئۇلار ئالداش ئۈچۈن شېرىن سۆزلەر بىلەن بىر-بىرىگە ۋەسۋە قىلىدۇ، ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ خالىسا، ئۇلار بۇ ئىشنى

وَلَوْ اَنَّآ نَزَّلْنَا إِلَهُهُمُ الْمَلِكَةَ وَكَفَّعَهُمُ الْمَوْتَى وَ
حَسَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ فُلَا تَاكُونُوا لِلْيُودِيَّةِ الْآيَاتُ
اللَّهُ وَلَكِنَّ الْإِنسَانَ كَذِبًا ۝ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ
عَدُوًّا شَاطِئِينَ الْأَرْضِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ
زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا قَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ
وَمَا يَقُولُونَ ۝ وَلِيَصْنَعِ اللَّهُ لِلْأَقْدَامِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ۝ أَتَعْبَى
اللَّهُ أَتَعْبَى حَكَمًا ۝ وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا
وَالَّذِينَ آمَنُوا الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنْقَلَبٌ إِلَى رَبِّكَ
بِالْحَقِّ فَلَا تَكُونُ مِنَ الْمُنْزِينَ ۝ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ
صِدْقٍ عَدُوًّا لِكُلِّ صِدْقٍ لِكُلِّ نَبِيٍّ ۝ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝
وَأَنْ تَطْعَمَ الْأَكْدَمِينَ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
إِنْ يَكْفُرُونَ إِلَّا الظَّلَمَ وَلَنْ هُمْ إِلَّا فِي ضَلُوكٍ ۝ إِنْ رَبُّكَ
هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يُضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ ۝ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُنْتَدِينَ ۝
فَكُلُوا مِمَّا ذُكِّرَ إِلَيْكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ وَفَّيْتُمُوهُمْ ۝

(يەنى پەيغەمبەرلىرىگە دۈشمەنلىكىنى) قىلمايتتى، ئۇلارنى ئۆزلىرى تۈزگەن ھىيلە-مىسكىنلىرى بىلەن قويۇپ بەرگەن (اللە ساڭا ئۇلارغا قارشى ياردەم بېرىدۇ)(112). ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتماي- دىغانلارنىڭ دىللىرى ئۇلارنىڭ شېرىن سۆزلىرىگە مايىل بولسۇن، ئۇنىڭدىن خۇرسەن بولسۇن ۋە ئۇلار قىلىۋاتقان گۇناھلارنى بۇلارمۇ قىلسۇن، دەپ ۋەسۋە قىلىدۇ(113). (ئۇ مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرگە روشەن كىتاب نازىل قىلغان تۇرسا، (ئارىمىزدىكى ئىختىلاپى ھەل قىلىش ئۈچۈن) اللە دىن غەيرىي ھۆكۈم قىلغۇچىنى تەلەپ قىلامدۇ؟» بىز كىتاب ئاتا قىلغان- لار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارنىڭ ئۆلىمالىرى) ئۇنىڭ (يەنى قۇرئاننىڭ) پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان ھەق كىتاب ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ، سەن ھەرگىزمۇ شەك قىلغۇچىلاردىن بولمىغىن(114). پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى ناھايىتى راستۇر، ناھايىتى توغرىدۇر، ئۇنىڭ سۆزىنى ئۆزگەرتەلەيدىغان ھېچ كىشى يوقتۇر. اللە (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھ- ۋالنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر(115). ئەگەر سەن يەر يۈزىدىكى كۆپچىلىك كىشىلەر (يەنى كۇففارلار) گە ئىتائەت قىلساڭ، ئۇلار سېنى اللە نىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ، ئۇلار پەقەت گۇمانغا ئەگىشىدۇ، ئۇلار پەقەت يالغانغا سۆزلەيدۇ(116). (ئۇ مۇھەممەد!) سېنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ھەقىقەتەن ئوبدان بىلىدۇ، توغرا يول تاپقانلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ(117). اللە نىڭ ئايەتلىرى- گە ئىمان كەلتۈرگۈچى بولساڭلار، اللە نىڭ ئىسمى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋانلارنى يەڭلار(118).

زۆرۈرىيەت بولمىغىچە يېيىش ھارام قىلىنغان نەرسىلەرنى اللە سىلەرگە ئۈچۈن بايان قىلغان تۇرسا، اللە نىڭ ئىسمى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋانلارنى نېمىشقا يېمەيسىلەر؟ نۇرغۇن كىشىلەر نەپسى خاھىشىغا ئەگىشىپ، بىلمەستىن، (باشقىلار-نى) ھەقىقەتەن ئازدۇرىدۇ، شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ (شەرتى دەلىلسىز ھالال، ھارام دەپ) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ⁽¹¹⁹⁾. ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن گۇناھلارنى تەرك ئېتىڭلار، شۈبھەسىزكى، گۇناھ قىلغۇچىلار ئۆز قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن (ئاخىرەتتە) جازاغا تارتىلىدۇ⁽¹²⁰⁾. (ئى مۆمىنلەر) اللە نىڭ ئىسمى ئېيتىلماي بوغۇزلانغان (يەنى بىسىللا دەپ زەبىھى قىلىنمىغان) ھايۋانلارنى يېمەڭلار، ئۇنى يېيىش ئەلۋەتتە گۇناھتۇر. شۈبھەسىزكى، شەيتانلار ئۆز دوستلىرىنى (يەنى مۇشرىك-

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا دَاخَرَ إِلَيْكُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ وَدَّ أَنْ تَصَلُّوا لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرُّرْتُمْ عَلَيْهِ وَإِنْ كُنْتُمْ لَا تَكُونُونَ يَأْكُلُونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنْ رَبُّكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُفْتَرِينَ ۖ وَذُرُوا آخِرَةَ الْآخِرَةِ وَأَبِيتُوا لَكُمْ أَنْ كُنْتُمْ يَكُونُونَ إِلَّا تَعْلَمُونَ بِمَا كَانُوا يَقْتُلُونَ ۖ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرْ اللَّهُ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفُشِقٌ ۖ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُتْرُونَ ۚ وَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ قَافِحِيْنَهُ وَجَعَلَتْ لَهُ تَوْحُرًا يَكُونُ بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ يُزَيِّنُ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قُرْآنَةٍ آيَةً لِمَنْ يَهْتَدِي وَيُنذِرُ لِمَنْ هُمْ آيَاتُهَا وَمَا يَكْفُرُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ۖ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَيْتٌ مِنَ اللَّهِ الْقَائِلِينَ أَنْ تُبْسَلَ مِنْهُ حَتَّى يَسْأَلَ بَعْضَ مَا اتُّبَسَلُ مِنْهُ لِيُخْبِرَ اللَّهُ أَلَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ فَمُيِّضُ الْآيَاتِ ۚ أَجْرُ مَا صَعَّرْتُمْ اللَّهُ وَعَذَابُ شَيْءٍ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ ۖ

لارنى) سىلەر بىلەن دەتالاش قىلىشقا ۋەسۋە قىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئىتائەت قىلساڭلار، سىلەر چوقۇم مۇشرىك بولۇپ قالسىلەر⁽¹²¹⁾. ئەسلىدە ئۆلۈك (يەنى كاپىر) بولۇپ، بىز ئۇنى (يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى ئىمان بىلەن) تىرىلدۈرگەن، بىز ئۇنىڭغا كىشىلەر ئارىسىدا ھىدايەت تېپىشقا نۇر بەرگەن بىر ئادەم زۇلمەتتە (يەنى كۇفرنىڭ قاراڭغۇلۇقىدا) قالغان ۋە ئۇنىڭدىن قۇتۇلالمىغان بىر ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟ كاپىرلارغا ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى ئەنە شۇنداق چىرايلىق كۆرسىتىلدى⁽¹²²⁾. ھىيلە-مىكر ئىشلىتىشلىرى ئۈچۈن (مەككىدە قۇرەيشنىڭ چوڭلىرى-نى باش گۇناھكار قىلغىنىمىزدەك)، ھەر بىر شەھەرنىڭ چوڭلىرىنى باش گۇناھكار قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ئىشلەتكەن ھىيلە-مىكرلىرى ئۆزلىرىگە ياندىۇ (يەنى ئۇلار شۇ ھىيلە-مىكرلەرنىڭ ۋابالىغا قالدۇ)، ئۇلار (بۇنى) سەزمەيدۇ⁽¹²³⁾. ئۇلارغا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) بىرەر مۆجىزە كەلگەن چاغدا، (ئۇلار) بىزگە پەيغەمبەرلەرگە بېرىلگەن مۆجىزە بېرىلمىگىچە (ئۇنىڭغا) ھەرگىز ئىشەنمەيمىز، دەيدۇ. اللە پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى قەيەرگە ئورنىتىشنى (يەنى كىمنىڭ ئۇنىڭ ئەھلى بولىدىغانلىقىنى) ئوبدان بىلىدۇ، (بۇ) گۇناھكارلار ئۆزلىرى ئىشلەتكەن ھىيلە-مىكرلەر تۈپەيلىدىن اللە نىڭ دەرگاھىدا خورلۇققا ۋە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽¹²⁴⁾.

اللّٰه كىمنى ھىدايەت قىلماقچى بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى ئىسلام ئۈچۈن ئاچىدۇ (يەنى ئۇنىڭ قەلبىنى ئىمانغا كېڭەيتىپ بېرىدۇ)، ۱. اللّٰه كىمنى ئازدۇرماقچى بولسا، ئۇنىڭ كۆكسىنى شۇنچە تاراي-ئىۋىتىدۇكى، (ئىمان ئېيتىش) ئۇنىڭغا گويا ئاسانغا چىقىشتىنمۇ قىيىن تۇيۇلدۇ، ئىمان ئېيتىمغانلارنى اللّٰه مۇشۇنداق ئازابلایدۇ (125). بۇ (يەنى ئىسلام دىنى) پەرۋەردىگارىڭنىڭ توغرا يولدۇر، ئىبرەت ئالدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلەرنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان قىلدۇق (126) پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدا ئۇلارغا دارۇسسالام (يەنى جەننەت) بار، ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرى ئۈچۈن

فَمَنْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُغْنِيَ عَنْكَ اللّٰهَ الْاِسْلَامَ
وَمَنْ يُرِدْ اَنْ يُغْنِيَ عَنْكَ اللّٰهُ صَدَقَ قَوْلًا حَرِيًّا ۚ
يَقْعُدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَخْبُرُ اللّٰهُ الرّٰجِيَ عَنِ الدّٰيْنِ
لَا يُؤْمِنُونَ ۚ وَهَٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ۚ قَدْ فَضَّلْنَا
الْاٰلِیْنَ اَقْوَمَ سَبِيلًا ۚ لَكُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللّٰهِ
وَهُمْ فِيْهَا يَخْتَرِفُونَ ۚ وَیَوْمَ یَخْشَرُهُمْ
جَمِیْعًا یَمْشُرُ الْجِنُّ فَاَسْتَكْبَرُوْهُمْ فَمِنْ اِلٰهٍ وَّقَالَ
اَقْلَمْتُمْ مِّنَ الْاِلٰهِ رَبَّنَا اَسْتَسْتَعِیْذُ بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَا
اَحْکَمَ الْاَلْقَمِ اَجَلَتْ لَنَا قَالِ الْکَاۤفِرُوْنَ کُمْ خَلِیْدِیْنَ
فِیْهَا اَلَا مَآ شَاءَ اللّٰهُ اِنَّ رَبَّکُمْ عَلِیْمٌ ۚ وَكَذٰلِكَ
تُؤْتٰی بَعْضُ الظّٰلِمِیْنَ بَعْضًا لِّمَا کَانُوْا یَکْسِبُوْنَ ۚ
یَمْشُرُ الْجِنُّ وَالْاِنْسَ کَلَّمَ یَاۤتِکُمْ رُسُلٌ مِّنْکُمْ
یَقْضُوْنَ عَلَیْکُمُ الْیَقِیْنَ وَیُبَیِّنُوْا لَکُمُ الْاٰیٰتِ
هَٰذَا قَوْلُ الشّٰهِدِ تَا عَلٰی اَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَبْوَةُ
الدّٰنِیَا وَشَهِدُوْا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ اَنَّهُمْ کَانُوْا کٰفِرِیْنَ ۝

اللّٰه ئۇلارغا مەدەتكار دۇر (127). اللّٰه (ئىنسانلارنى، جىنلارنى ھېساب ئۈچۈن) تولۇق يىغىدىغان كۈنى ئەسلىگىن، (بۇ كۈندە اللّٰه ئېيتىدۇكى) «ئى جىنلار جامائەسى! سىلەر نۇرغۇن ئادەملەرنى ئازدۇردۇڭلار». ئۇلارنىڭ ئىنسانلاردىن بولغان دوستلىرى: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىز بىر-بىرىمىزدىن پايدىلاندىق، بىز ئەمدى سەن بەلگىلىگەن ۋاقىتقا (يەنى قىيامەت كۈنىگە) يەتتۇق» دەيدۇ، اللّٰه: «دوزاخ سىلەرنىڭ جايىڭلاردۇر، سىلەر اللّٰه نىڭ خاھىشىغا باغلىق ھالدا ئۇ يەردە مەڭگۈ قالسىلەر» دەيدۇ. شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر (128). شۇنىڭغا (يەنى ئىنسانلار بىلەن جىنلارنى ئۆزئارا پايدىلاندىرغى-نىمىزغا) ئوخشاش، قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن زالىملارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىگە مۇسەللەت قىلىمىز (129). «ئى جىنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسى! سىلەرگە ئۆز ئىچىڭلاردىن مېنىڭ ئايەتلىرىمنى بايان قىلىپ بېرىدىغان، بۇ كۈنۈڭلاردىكى ئۇچرىشىشتىن سىلەرنى ئاگاھلاندۇرىدىغان پەيغەم-بەرلەر كەلمىدىمۇ؟» ئۇلار: «كۈنناھلىرىمىزنى ئېتىراپ قىلدۇق» دەيدۇ. ئۇلارنى دۇنيا تىرىكچىلىكى ئالدىغان، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھەقىقەتەن كاپىر بولغانلىقلىرىنى ئېتىراپ قىلىدۇ (130).

بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، پەرۋەردىگارنىڭ شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسىنى (ئۇلارغا بەيغەمبەرلەر ئەۋەتىپ ئاگاھ-لاندۇرماستىن) غەپلەتتىكى ۋاقىتلىرىدا زۇلۇم قىلغانلىقلىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلغىنى يوق (131). (ئاخىرەتتە) ھەر ئادەمنىڭ قىلغان ئەمەلىگە يارىشا دەرىجىسى بولىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرىدىن غاپىل ئەمەس (132). پەرۋەردىگارنىڭ (خالىيقتىن ۋە ئۇلارنىڭ ئىبادەتلىرىدىن) بىھاجەتتۇر، رەھبەت ئىگىسىدۇر. ئەگەر ئۇ خالىسا، سىلەرنى ھالاك قىلىپ، سىلەرنى باشقا بىر قەۋمنىڭ ئەۋلادىدىن پەيدا قىلغاندەك، سىلەرنىڭ ئورۇنلارغا ئۆزى خالىغان (ئىئائەتسەن) باشقا بىر قەۋمنى قويىدۇ (133). سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (قىيامەت، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش قاتارلىق) ئىشلار چوقۇم مەيدانغا كېلىدۇ، سىلەر قېچىپ قۇتۇلالا-مايسىلەر (134). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى،

ذَٰلِكَ أَن كَمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ الْفَرَىٰ يَظْلِمُ وَأَكْلُهُا
غَفْلُونَ ﴿١٣١﴾ وَيَلْبِغِي دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رُبُّكَ
بِعَاقِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ الْعَزِيزُ ذُو الرِّحْمَةِ
إِنْ يَشَاءْ يُدْهِمُكُمْ وَيَسْتَخْلِفُ مَن يَْعَدُّكُمْ مَّا يَشَاءُ كَمَا
أَنشَأَكُمْ مِّنْ ذُرِّيَّةٍ قَوْمِ الْغَرِيْنِ ﴿١٣٣﴾ إِنْ مَا تُوعَدُونَ
لَآ ئَتِيكُمْ وَلَٰكِنَّمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَوْمَ مَآعْمَلُوا عَلٰ
مَكَاتِكُمْ إِنِّي عَايِلٌ فَسُوفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُ
عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُعْلِمُهُ الظَّالِمُونَ ﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ
مِثَاقًا مِّنَ الْعَرْثِ وَالْأَنْعَامِ فَنُصِيبُ قَسَاوَا
هَٰذَا لِيُذِيقَهُمْ شَرَّكَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ
زَكَّيْنَا لِكَثِيرٍ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ آلَآدِهِمْ
شُرَكَاءَهُمْ لِأَزْوَاجِهِمْ وَلِيْلُكُسَا عَلِيْهِمْ دِيْنَهُمْ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوْهُ قَدْ زَكَّيْنَاهُمْ وَمَا يَضُرُّونَ ﴿١٣٧﴾

«ئى قەۋمىم! سىلەر كۈچۈڭلارنىڭ يېتىشىچە ئىشلەڭلار (يەنى كۈفرىڭلاردا چىڭ تۇرۇڭلار)، مەنمۇ چوقۇم كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە ئىشلەيمەن (يەنى مەنمۇ ئۆز دەۋىتىمدە چىڭ تۇرىمەن). ئاخىرەتتە كىمنىڭ ئاقىۋىتى ياخشى بولىدىغانلىقىنى ئۇزۇنغا قالماي بىلىسلەر، زالىملار ئەلۋەتتە مەقسىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ» (135). مۇشرىكلار اللە ياراتقان ئېكىنلەردىن ۋە چاھارپايىلاردىن (يەنى تۆگە، كالا، قويلاردىن) اللە ئۈچۈن بىر ھەسسە (بۇتلىرى ئۈچۈن بىر ھەسسە) ئايرىپ قويۇپ، ئۆز گۇمانلىرىچە (ھېچقانداق دەلىللىرىلا): «بۇ اللە ئۈچۈندۇر، بۇ مەبۇدلىرىمىز ئۈچۈندۇر» دېدى. بۇتلىرىنىڭ نېسۋىسىدىن اللە نىڭكىگە قوشۇشقا بولمايتتى، اللەنىڭ نېسۋىسىدىن بۇتلىرىمىز نىڭكىگە قوشۇشقا بولاتتى (مۇشرىكلار اللەغا ئاتىغان ھەسسىسىدىن بۇتلارغا ئاتىغان ھەسسىسىگە بىرەر نەرسە قوشۇلۇپ قالسا، ئۇنى بۇتلىرىنىڭ ھەسسسى ئىچىدە قالدۇراتتى ۋە اللە باي، بۇنىڭغا موھتاج ئەمەس، دەيتتى. بۇتلىرىغا ئاتىغان ھەسسسىدىن اللەغا ئاتىغان ھەسسسىگە بىرەر نەرسە قوشۇلۇپ قالسا، ئۇنى بۇتلىرىنىڭ ھەسسسىگە قايتۇرۇۋېتەتتى). ئۇلارنىڭ قارارى نېمىدېگەن قەيىم! (136) مۇشرىكلارنىڭ شېرىكلىرى (يەنى شەيتانلار) مۇشرىكلارنى ھالاك قىلىش ۋە ئۇلارنىڭ دىنىنى قالايمىقانلاشتۇرۇش ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرىغا بالىلىرىنى ئۆلتۈرۈشنى، شۇنىڭدەك (يەنى اللەغا ۋە بۇتلارغا ھەسسە ئايرىپ قويۇشتەك تەقسىماتنى شەيتانلارغا ۋە مۇشرىكلارغا چىرايلىق كۆرسەتكەندەك) چىرايلىق كۆرسەتتى. ئەگەر اللە خالىغان بولسا ئىدى، ئۇلار بۇ (قەيىم) ئىشنى قىلمايتتى، ئۇلارنى اللەغا چاپلىغان يالغانلىرى بىلەن بىللە تەرك ئەت (137).

ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ گۇمانىچە: «بۇ ھايۋانلار ۋە ئېكىنلەر (مەبۇدلىرىمىزغا خاس بولۇپ، باشقىلارغا) ھارامدۇر، ئۇلارنى پەقەت بىز خالىغان ئادەملەرلا يەيدۇ، بۇ ھايۋانلارنى مىنىش ھارامدۇر، بۇ ھايۋانلارنى بوغۇزلىغاندا اللەنىڭ ئىسمىنى ئېيتىشقا بولمايدۇ» دېدى. ئۇلار اللەغا يالغان چاپلىدى، اللە ئۇلارنى يالغان چاپلىغانلىقلىرى ئۈچۈن جازالايىدۇ^[138]. ئۇلار: «بۇ ھايۋانلارنىڭ قورساقلىرىدىكى بالىلىرى بىزنىڭ ئەر كىشىلىرىمىزگە خاستۇر، بىزنىڭ خوتۇن كىشىلىرىمىزگە ھارامدۇر» دېدى. ئەگەر تۇغۇلغان ھايۋان ئۆلۈك بولسا، بۇ ئەر كىشىلەر بىلەن خوتۇن كىشىلەر ئارىسىدا ئور- تاق تۇر (يەنى ئۇنى ھەممەيلەن تەڭ يەيدۇ) دەپ

وَقَالُوا هَذِهِ أَعْنَامٌ وَحَرِّمْ جِجْرًا لَّيَطْعَمُنَّ إِلَّا مَنْ
تَشَاءُ بَرِّعِيهِمْ وَأَعْنَامٌ حَرِّمَتْ طُهُورُهَا وَأَعْنَامٌ
لَّا يَذْكُرُونَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِمْ سَيَجْزِيهِمْ
بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ
خَالِصَةً لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا وَلَنْ يَكُنْ
مِنْهُ فَهْمٌ فِيمَا شَرَكْنَا سَيَجْزِيهِمْ وَصَفِهِمْ إِنَّهُ جَعَلَهُمْ
عَلِيمٌ ۝ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا
بَغْيٍ عَلَيْهِمْ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَىٰ اللَّهِ
قَدْ ضَلُّوا أَمَّا كَانُوا مُهْتَدِينَ ۝ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ
جَدَّ مَعْرُوسٍ وَغَيْرَ مَعْرُوسٍ وَاللَّخْلَخْلَ وَالزُّرَّارَ
مُخْتَلِفًا أَلْوَنًا وَالرَّيْثُونَ وَالزُّمَانُ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ
مُشْتَبِهٍ كُلُّوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ
حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ۝ وَ
مِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَسَاتٌ لِّأَمَارَةٍ قَالُوا اللَّهُ
لَا تَنْتَبِهُوا خَطُوبَ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكَا مُعَذِّبٌ عَمِيمٌ ۝

(ھالال- ھارامنى تەيىنلەشتى). اللەغا يالغان چاپلىغانلىقلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جازالايىدۇ. شۈبھىسىزكى، اللە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر^[139]. ھاماقەتلىك ۋە نادانلىقلىرىدىن بالىلىرىنى ئۆلتۈرگەن ۋە اللە نامىدىن يالغان ئېيتىپ، اللە رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەرنى ھارام بىلگەن كىشىلەر ھەقىقەتەن زىيان تارتتى، ئۇلار ھەقىقەتەن (توغرا يولدىن) ئاداش- تى، ھىدايەت تاپمىدى^[140]. اللە بىددىلىك ۋە بىددىسىز باغلارنى بەرپا قىلدى، مېۋىلىرى، دانلىرى (رەڭگى، تەمى، ھەجىمى ۋە پۇرىقى) بىر- بىرىگە ئوخشىمايدىغان خورما دەرەخلىرىنى، زىرائەت- لەرنى، (رەڭگى ۋە شەكلى) بىر- بىرىگە ئوخشايدىغان، (تەمى) ئوخشىمايدىغان زەيتۇن ۋە ئانارنى ياراتتى، مېۋىسى پىشقاندا، ئۇلاردىن يەڭلار، مېۋە (نىڭ ھوسۇلى)نى يىغقان كۈندە (يەنى يىغقان ۋاقىتتا)، ئۇنىڭ ئۆشرسىنى ئادا قىلىڭلار، ئىسراپ قىلماڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئىسراپ قىلغۇچىلارنى ياقىتۇرمايدۇ^[141]. اللە چاھارپايالارنى (يەنى تىۋىگە، كالا، قويلىرىنى)، يۈك كۆتۈرىدىغانلارنى، بوغۇزلىنىدىغانلارنى ياراتتى. اللە سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن يەڭلار، شەيتاننىڭ ئارقىسىغا كىرمەڭلار، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئوچۇق دۈشمەندۇر^[142].

ثَلَاثِينَ أَذْوَابًا مِنَ النَّارِ اثْنَيْنِ مِنَ الْعَرَضَاتَيْنِ
 قُلْ أَلَا تَتَذَكَّرُونَ حَرَّمَ أَمْرَ الْأَنْثَيْنِ أَمَّا اسْتَمْلَكَ عَلَيْه
 أَحَامُ الْأَنْثَيْنِ يُتَوَفَّى بِوَلَدِهِ كُنْتُمْ صِدْقَيْنِ ۖ
 وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ أَلَا تَذَكَّرُونَ
 حَرَّمَ أَمْرَ الْأَنْثَيْنِ أَمَّا اسْتَمْلَكَ عَلَيْه أَحَامُ الْأَنْثَيْنِ
 أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَضَعَكَ اللَّهُ فِيهَا أَنْفَ أَنْظَرُ وَمِنْ
 أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا
 يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۖ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا وَاعْبُدْنِي
 مُعْزَمًا عَلَى طَائِعِيهِ يُطِيعُونِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مِثْقَلُ ذَرَّةٍ
 دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خَنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا
 أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ فَمِنَ أَضْطَرَّ عَلَيْهِ بَاطِلٌ وَلَا عَادَ فَإِنَّ
 رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۖ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَمًا كُلَّ
 ذِي ظُنْفُرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَمًا عَلَيْهِمْ شُحُومُهُمَا
 إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا اخْتَلَطَ
 بِحَلْمِ ذَلِكَ جَزِيَ لَهُمْ بِبَيْتِهِمْ وَإِنَّا لَصَدِّقُونَ ۖ

(اللە سىلەرگە يېيىش ھالال قىلىنغان) سەككىز خىل
 چاھار پايىنى ياراتتى: قويدىن ئىككى (قوچقار ۋە
 ساغلىق)، ئۆچكىدىن ئىككى (تېكە ۋە ئۇرغاچى).
 (ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنىكى، «اللە
 (قوي بىلەن ئۆچكىدىن) ئىككى ئەركەكنى ھارام
 قىلىدىمۇ؟ ياكى ئىككى چىشىنىمۇ ۋە ياكى ئىككى
 چىشىنىڭ قورسىقىدىكى قوزا بىلەن ئوغلاقنىمۇ؟
 ئەگەر (سىلەر اللە بۇلارنى بىزگە ھارام قىلدى
 دېگەن سۆزۇڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، قېنى مانا
 بىلىپ ئېيتىپ بېرىڭلار!» (اللە سىلەرگە)
 تۆگىدىن ئىككىنى (يەنى ئەركەك بىلەن چىشىنى)،
 كالىدىن ئىككىنى (يەنى ئەركەك بىلەن چىشىنى)
 ياراتتى، (مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنىكى، «اللە ئىككى
 ئەركەكنى ھارام قىلىدىمۇ؟ ياكى ئىككى چىشىنىمۇ
 ۋە ياكى ئىككى چىشىنىڭ قورسىقىدىكى بوتسلاق
 بىلەن موزايلىنىمۇ؟ ياكى اللە بۇنى سىلەرگە

تەۋسىيە قىلغان چاغدا سىلەر ھازىرىمىڭلار؟ كىشىلەرنى ئازدۇرۇش ئۈچۈن، بىلمەي تۇرۇپ اللە
 نامىدىن يالغان ئېيتقان ئادەمدىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ شۈبھىسىزكى، اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت
 قىلمايدۇ» (ئى مۇھەممەد! مەككە كۇفۇرلىرىغا) ئېيتقىنىكى، سانغا ۋەھىي قىلىنغان ئەھكاملار
 ئىچىدە، ئۆزى ئۇلۇپ قالغان نەرسە ياكى ئېقىپ چىققان قان ۋە ياكى چوشقا گۆشى — چوشقا
 نىجىس يېمەكلىكلەرگە ئادەتلەنگەنلىكى ئۈچۈن چوشقا گۆشى پاكىندۇر — ۋە اللەدىن غەيرىنىڭ
 ئىسمى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان گۇناھ مالدىن غەيرىنى ھەرقانداق ئادەم ئۈچۈن ھارام كۆرمەيمەن.
 كىمكى ئۇلاردىن (يەنى يۇقىرىقى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) ئائىلاج ۋە ئىختىيارسىز ھالدا
 ھاياتىنى ساقلاپ قالمۇدەك يېسە (ھېچ گۇناھ بولمايدۇ)، چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرەت
 قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىباندۇر (۱۴۵). يەھۇدىيلارغا توم تۇياقلىق (يەنى تۆگە، تۆگىقۇشقا
 ئوخشاش ئاچا تۇياقلىق بولماي توم تۇياقلىق بولغان) ھايۋانلارنىڭ ھەممىسىنى ھارام قىلدۇق،
 ئۇلارغا كالا، قويلارنىڭ دۈمبىسىدىكى ياكى ئۈچەيلىرىدىكى ياكى سۆڭىكىگە چاپلىشقىلىق ياغلى-
 رىدىن باشقا ياغلىرىنى ھارام قىلدۇق، بۇ ئۇلارنىڭ (پەيغەمبەرلەرنى ئۆلتۈرۈش، جازانە
 قىلىش، كىشىلەرنىڭ مال-مۈلكىنى ناھەق يەۋېلىش قاتارلىق) زۇلۇملەرنى تۈپەيلىدىن،
 ئۇلارغا بەرگەن جازايسىزدۇر، بىز ئەلۋەتتە (بەرگەن خەۋەرلىرىمىزدە) راستچىلىمىز (۱۴۶).

(ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) سېنى ئىنكار قىلسا، سەن: «پەرۋەردىگار ئىلار (قىل-مىشكىلار ئۈچۈن، سىلەرنى ئالدىراپ جازا-سەزادىلىقلىرىدىن) لىقتىن» كەڭ رەھىمەت ئىگىسىدۇر، (اللە نىڭ رەھىمىتىگە مەغرۇر بولماڭلاركى) اللە نىڭ ئازابى گۇناھكار قەۋمىدىن قايتۇرۇلمايدۇ» دېگىن [147].

مۇشرىكلار: «ئەگەر اللە خالىسا ئىدى، بىز ۋە ئاتا-بوۋىلىرىمىز شېرىك كەلتۈرمەيتتۇق ۋە ھېچ نەرسىنى ھارام قىلمايتتۇق» دەيدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇنقى كىشىلەر تاكى (بىزنىڭ ئازابىمىز نازىل بولۇپ) ئازابىمىزنى تېتىغانغا قەدەر (ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) مۇشۇنداق (يەنى مۇشرىكلار سېنى ئىنكار قىلغاندەك) ئىنكار قىلغان ئىدى. (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سۆزۈڭلارنىڭ راستلىقىغا پاكىتىڭلار

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسْعَ لَا يَرْضَى
بِأَسْمَاءِ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ۝ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا
لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَمَمًا مِنْ شَيْءٍ
كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّى دَافُوا بِأَسْنَادٍ
ثُلُ هَلْ عِنْدَكُمْ رَبٌّ عِلْمٌ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ
إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا عُحُورٌ ۝ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ
فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ۝ قُلْ هَلَمْ شُهِدَ أَعْلَمُ
الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا إِنْ شَهِدُوا
فَلَا تَشْهَدُ مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ يَرَوْنَهُمْ
يَعْبُدُونَ ۝ قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَلَّا
تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَلَا بِالَّذِينَ أَحْسَنَ الْأَلْفَاظُ
أَلَّا تَدْعُوهُمْ مِنْ أَمَلٍ عَنَّا نَزَّكُمُ وَإِنَّمَا وَرَأَيْنَا
الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَ الَّتِي
حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَضَعُوه لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝

بولسا، بىزگە چىقىرىپ كۆرسىتىڭلار، سىلەر پەقەت گۇمانغىلا ئاساسلىنىسىلەر، اللە غا پەقەت يالغاننى چاپلايسىلەر» [148]. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «(سىلەرنىڭ پاكىتىڭلار بولمىسا) اللە نىڭ ئېنىق پاكىتى بار، ئەگەر ئۇ خالىسا ھەممىڭلارنى، ئەلۋەتتە، ھىدايەت قىلاتتى» [149]. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) «اللە بۇنى ھارام قىلدى، دەپ گۇۋاھلىق بېرىدىغان گۇۋاھچىلىرىڭلارنى چاقىرىپ كېلىڭلار» دېگىن، ئەگەر ئۇلار (ھازىر بولۇپ يالغاندىن) گۇۋاھلىق بەرسە، ئۇلارغا قوشۇلۇپ گۇۋاھلىق بەرمىگىن (چۈنكى ئۇ پۈتۈنلەي يالغاندۇر). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان ۋە ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن، ئۇلار پەرۋەردىگارغا شېرىك كەلتۈرىدۇ [150]. ئېيتقىنكى، «سىلەر كېلىپ (ئاڭلاڭلار)، اللە ھارام قىلغان نەرسىلەرنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرىي: سىلەر اللە غا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەڭلار، ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىڭلار، نامراتلىقتىن قورقۇپ بالاڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار، بىز ئۇلارغا ۋە سىلەرگە رىزىق بېرىمىز، ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن يامان ئىشلارغا يېقىن كەلمەڭلار، اللە نىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىپ (ناھەق) ئادەم ئۆلتۈرمەڭلار، ھەقىقەت رەۋىشتە ئۆلتۈرۈش بۇنىڭدىن مۇستەسنا. سىلەرنىڭ چۈشىنىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ» [151].

يېتىمىڭ مېلىنى تاكى ئۇ بالاغەتكە يەتكەنگە قەدەر ئۇنىڭغا ئەڭ پايدىلىق ئۇسۇلدا تەسەررۇپ قىلىڭلار، ئۆلچەمنى ۋە تارازىنى توغرا قىلىڭلار، ھېچقانداق ئادەمنى كۈچى يەتمەيدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايمىز. سۆز قىلغان (ھۆكۈم چىقارغان ياكى گۇۋاھلىق بەرگەن) چېغىڭلاردا ئادىل بولۇڭلار، (ھۆكۈم چىقىرىلغان ياكى گۇۋاھلىق بېرىلگەن ئادەم) تۇغىنىڭلار بولغان تەقدىردىمۇ، اللەغا بېرىلگەن ئەھدىگە ۋاپا قىلىڭلار، ئىبەرەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ» (152). بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر، شۇ يولدا مېنىڭلار، ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار، ئۇلار سىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ، (ئاللاھنىڭ ئەمرىنى تۇتۇپ دوزاختىن) ساقلىنىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە بۇ ئىشلارنى تەۋسىيە قىلىدۇ» (153).

ئاندىن ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) ئۆز پەرۋەردىگارىغا مۇلاقات بولىدىغانلىقىغا ئىشەنسۇن دەپ، ياخشىلىق قىلغان ئادەمگە بېرىدىغان نېمىتىمىزنى مۇكەممەللەشتۈرۈش، (ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ دىنىي ئىشلىرىدا ئېھتىياجلىق بولغان) ھەربىر نەرسىنى تەپسىلىي بايان قىلىش، (ئىسرائىل ئەۋلادىنى) ھىدايەت قىلىش ۋە (ئۇلارغا) رەھمەت قىلىش يۈزىسىدىن، مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋرات) ئاتا قىلدۇق (154). بۇ بىز نازىل قىلغان (قۇرئان) مۇبارەك كىتابتۇر، اللەنىڭ رەھىمىتىنى ئۈمىد قىلغۇچىلاردىن بولۇش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئەگىشىڭلار، (ئۇنىڭغا مۇخالىپەتچىلىك قىلىشتىن) ساقلىنىڭلار (155). (مېنىڭ قۇرئان نازىل قىلىشىم) سىلەرنىڭ، پەقەت بىزدىن ئىلگىرىكى ئىككى تائىپىگىلا (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغىلا) كىتاب نازىل قىلىنغان، ئۇلارنىڭ ئوقۇغان كىتابلىرىدىن بىزنىڭ زادىلا خەۋىرىمىز يوق، دېمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر (156). ياكى سىلەرنىڭ، ئەگەر بىزگە كىتاب نازىل قىلىنغان بولسا، بىز ئەلۋەتتە ئۇلاردىن ئارتۇق ھىدايەت تاپقان بولاتتۇق، دېمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر. سىلەرگە پەرۋەر-دىگارىڭلار تەرىپىدىن ھەقىقەتەن پاكىت، ھىدايەت ۋە رەھمەت نازىل بولدى، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگەن كىشىدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن يۈز ئۆرۈگەنلەرنى ئۇلارنىڭ يۈز ئۆرۈگەنلىكلىرى ئۈچۈن قاتتىق ئازاب بىلەن جازالىيىمىز (157).

وَلَا تَقْرَأُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ وَالْعَهْدُ بَيْنُنَا وَبَيْنَكُمْ لَا يَنْكُحُ النَّفْسُ الْإِنْسَانِيَّةَ إِلَّا أُولَئِكَ قَاعِدُوا لَوَ كَانُوا يَفْقَهُونَ وَعَهْدُ اللَّهِ أَوْفَىٰ أَذِلَّةً وَمَضَىٰ لَكُمْ مِيثَاقُكُمْ إِذْ كُنْتُمْ ۖ وَإِنَّ هَذَا إِصْرًا عَلَىٰ مُتَّقِيْنَا فَاذْكُرُوا وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَضَعْنَا لَكُمْ لَعْنَةً لِّتَتَّقُوا ۖ ثُمَّ ابْتَغَيْنَا فُؤَادَ الْكَافِرِ كُلِّ مِمَّا عَلَى النَّارِ أَحْسَنُ وَمَقِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهَدَيْنَا وَرَحْمَةً لِّكُلِّ مَن يَلْمِزُ رِيحَهُ يُؤْمِنُ ۖ وَهَذَا كَيْدُكَ أَنْزَلْنَاهُ مُبْرَكًا فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعْنَتَكُمْ تُرْحَمُونَ ۖ إِنَّ تَقْوَا لِمَا أَنْزَلَ الْكِتَابَ عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ مِنَ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دُرُسِهِمْ لَغَافِلِينَ ۖ أَذْكُرُوا لَوَ كَانُوا يَفْقَهُونَ ۖ عَلَيْنَا الْكِتَابُ الْكِتَابُ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا فَتَدَّ جَاذِبُ بَيْنَهُ قَيْنَ رِيحِهِمْ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لِّمَن أَطَاعَهُ ۖ مِمَّنْ كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَاحِقَىٰ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ آيَاتِنَا سَوَاءٌ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ۖ



ئۇلار پەقەت (ئۆلۈم) پەرشتىلىرىنىڭ ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ياكى پەرۋەردىگارنىڭ (قۇياشنىڭ مەغرىبتىن چىقىشىدىن ئىبارەت) بەزى ئالامەتلىرىنىڭ كېلىشىنىلا كۈتىدۇ. پەرۋەردىگارنىڭ بەزى ئالامەتلىرى كەلگەن كۈندە ئىلگىرى ئىمان ئېيتىمغانلارنىڭ ياكى ئىمان ئېيتىپ ياخشى ئىش قىلىمىغانلارنىڭ ئېيتقان ئىمانى پايدىسىز بولىدۇ. «سەلەر ئۆزەڭلارغا كېلىدىغان ئىشلارنى» كۈتۈڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە كۈتمىز» دېگەن (158). دىنىدا بۆلگۈنچىلىك قىلىپ تۈ. لۈك پىر- قىلەرگە ئايرىلغانلاردىن سەن ئادا-جۇداسەن؛ ئۇلار- نىڭ ئىشى پەقەت اللە غىلا خاستۇر (يەنى اللەنىڭ باشقۇرۇشىدۇر)، كېيىن (يەنى ئاخىرەتتە) اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى ئۆزىگە ئېيتىپ بېرىدۇ (159). بىرەر ياخشىلىق قىلغان ئادەم ئون ھەسسە ئارتۇق ساۋابقا ئىگە بولىدۇ، بىرەر يامانلىق قىلغان ئادەمگە پەقەت ئۇنىڭ يامانلىقىغا باراۋەرلا جازا بېرىلىدۇ.

ئۇلارغا زۈلۈم قىلىنمايدۇ (160). (ئى مۇھەممەد! بۇ مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارم مېنى توغرا يولغا يەنى توغرا دىنغا، باتىل دىنلاردىن توغرا دىنغا بۇرالىغان ئىبراھىمنىڭ دىنىغا باشلىدى، ئىبراھىم مۇشرىكلاردىن ئەمەس ئىدى» (161). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مېنىڭ نامىزىم، قۇربانلىقىم، ھاياتىم ۋە ماماتىم (دۇنيادا قىلغان ياخشىلىقىم ۋە ئاتەت- ئىبادەتلىرىم) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە ئۈچۈندۇر» (162). اللەنىڭ شېرىكى يوقتۇر، مەن مۇشۇنىڭغا (يەنى يالغۇز اللە غىلا خالىس ئىبادەت قىلىشقا) بۇيرۇلدۇم، مەن مۇسۇلمانلارنىڭ ئەۋۋىلىمەن» (163). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئالا ھەممە نەرسىنىڭ پەرۋەردىگارى تۇرسا، ئۇنىڭدىن باشقا پەرۋەردىگار تەلەپ قىلامدەن؟» ھەر ئادەم ئۆزى قىلغان گۇناھقا ئۆزى جاۋابكار، بىر گۇناھكار ئادەم باشقا ئادەمنىڭ گۇناھىغا جاۋابكار ئەمەس (يەنى بىر ئادەمنىڭ گۇناھى بىلەن باشقا بىر ئادەم جازاغا تارتىلمايدۇ). كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتىسەلەر، سەلەر دەتالاش قىلىشقان ھەق بىلەن ناھەقنى ئۇ سەلەرگە ئېيتىپ بېرىدۇ (164). اللە سەلەرنى (ئۆتكەنكى ئۈمەتلىرىنىڭ) ئورۇنباىسارلىرى قىلدى، اللە سەلەرنى بەرگەن نېمىتىگە شۈكۈر قىلىۋەتەن دەپ، بەزىڭلارنى بەزىڭلاردىن بىرقانچە دەرىجە يۇقىرى قىلدى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئاسىيلىق قىلغۇچىلاردىن) ئەلۋەتتە تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر، (ئىتائەت قىلغۇچىلارنى) ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (165).

7- سۈرە ئەئراف

مەككىدە نازىل بولغان، 206 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلنى، لام، مەم، صاد (1). (ئى مۇھەممەد! كاپىر-لارنى) ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ، مۆمىنلەرگە ۋەز - نەسىھەت قىلىشنىڭ ئۈچۈن، بۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) ساڭا نازىل قىلىندى، ئۇنىڭدىن (يەنى ئۇنى تەبلىغ قىلىشتا قەۋمىڭ. نىڭ ئۇنى ئىنكار قىلىشىدىن ئەنسىرەپ) يۈرىكىڭ سىقىلمىسۇن (2). (ئى ئىنسانلار!) سىلەر پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن سىلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا (يەنى قۇرئانغا) ئەگىشىڭلار، اللەنى قويۇپ، (جىن-

لاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان، سىلەرنى ئازدۇرىدىغان) دوستلارغا ئەگەشمەڭلار، سىلەر ۋەز - نەسىھەتنى ئاز قوبۇل قىلىسىلەر (3). بىز نۇرغۇن شەھەر (ئاھالىسىنى)نى ھالاك قىلدۇق، بىزنىڭ ئازابىمىز ئۇلارغا كىچىسى ياكى چۈشلۈكى ئۇخلاۋاتقان چاغلىرىدا كەلدى (4). بىزنىڭ ئازابىمىز كەلگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ چەككەن پەريادى: بىز ھەقىقەتەن زالىم ئىدۇق، دېيىشتىنلا ئىبارەت بولدى (5). بىز ئەلۋەتتە پەيغەمبەر ئەۋەتلىگەن ئۆمەتلىرىدىن (پەيغەمبەرلەر تەبلىغ قىلىدىمۇ؟ سىلەر قانداق جاۋاب بەردىڭلار؟ دەپ) سورايمىز، پەيغەمبەرلەردىنمۇ ئەلۋەتتە (اللە تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئادا قىلىدىڭلارمۇ؟ دەپ) سورايمىز (6). (قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) ئۇلارغا ھەقىقىي بىلىش ئاساسىدا ئېيتىپ بېرىمىز، بىز ئۇلاردىن ئايرىلمىغان ئىدۇق (يەنى ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىدىن خەۋەردارىمىز) (7). بۇ كۈندە بەندىلەرنىڭ (ياخشى - يامان ئەمەللىرىنىڭ) ئۆلچىنىدىغانلىقى ھەقتۇر. ياخشى ئەمەللىرى ئېغىر چىققانلار نىجات تاپقۇچىلاردۇر (8). ياخشى ئەمەللىرى يېنىك چىققانلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى تۈپەيلىدىن ئۆزلىرىگە زىيان سالغۇچىلاردۇر (9). شۈبھىسىزكى، سىلەرنى زېمىندا يەرلەشتۈردۇق، زېمىندا سىلەرگە تۇرمۇش لازىمەتلىكلىرىنى پەيدا قىلدۇق، (سىلەرگە پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ مۇشۇنداق نېمەتلىرى بار تۇرۇقلۇق ئۇنىڭغا) ناھايتى ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر (10). شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرنى ياراتتۇق، ئاندىن سىلەرنى شەكىلگە كىرگۈزدۇق، ئاندىن پەرىشتىلەرگە: «سىلەر ئادەمگە (ھۆرمەت بىلدۈرۈش يۈزىسىدىن) سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقىسى سەجدە قىلدى. ئۇ سەجدە قىلغۇچىلاردىن بولمىدى (11).



الله (ئېلىسقا): «سېنى سەجدە قىلىشقا بۇيرۇغان چېغىدا نېمىشقا سەجدە قىلىدىڭ؟» دېدى. ئېلىس: «مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇق. مېنى ئوتتىن، ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ» دېدى^(۱۲). اللّٰه (ئېلىسقا) ئېيتتى: «سەن بۇ يەردىن (يەنى جەننەتتىن) چۈشۈپ كەت، بۇ يەردە ئۆزەڭنى چوڭ تۇتۇشۇڭغا بولمايدۇ، يوقال، سەن ھەقىقەتەن پەسكەش-لەردىن سەن»^(۱۳). ئېلىس: «ماڭا كىشىلەر قايتا تىرىلدۈرۈلىدىغان كۈنىگىچە (يەنى قىيامەت كۈنىگىچە) مۆھلەت بەرگىن» دېدى^(۱۴). اللّٰه: «ماڭا مۆھلەت بېرىلىدۇ» دېدى^(۱۵). ئېلىس ئېيتتى: «سېنىڭ مېنى ئازدۇرغانلىقىڭدىن ئۇلار (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىغا ۋەسۋە قىلىش) ئۈچۈن چوقۇم سېنىڭ توغرا يولۇڭ ئۈستىدە ئولتۇرىسەن»^(۱۶). ئاندىن ئۇلارغا چوقۇم ئالىدىدىن، ئارقىسىدىن، ئوڭىدىن،

قَالَ مَا مَنَعَكَ آلَا تُحْجِدُ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا قَلِيلًا لَّيْسَ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ قَالَ فِيمَا أُغْوِيَنِي لَأَفْعَدَنَّ لَهُمْ مِرَاطًا الْمُسْتَوِينَ ثُمَّ لَوَّيْتُمُ مِنْ بَنِي آدَمَ وَمِنْ خَلْقِهِمْ وَعَنْ آيْمَانِهِمْ وَعَنْ سَمَائِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْذُورًا مُدْحَرًا لَنْ يَجْعَلَ لَكَ مِنْ أَكْثَرِهِمْ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْعِلِينَ وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ تَمَتَّعَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَوَسَّوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَائِكَةً أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ وَقَالَهُمَا اتَّقَا لَكُمَا الْشَّيْطَانَ إِنَّهُ يَغْوِي قَلَمًا ذَا الشَّيْطَانِ يَدُلُّكُمَا سَوَاءً مِمَّا كُتِبَ عَلَيْكُمُ فَلَمَّا وَقَعَا فِي السُّجُوتِ قَالَ لَهُمَا اللَّهُ أَنهَذَا السُّجُوتُ وَأَقْبَلَ لَكُمَا الشَّيْطَانُ لِيُخَادِعَهُمَا ۖ

سولدىن ھۇجۇم قىلىمەن، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكىنىڭ (نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىلار ئەمەسلىكىنى كۆرسەن»^(۱۷). اللّٰه ئېيتتى: «جەننەتتىن ئەيىبلەنگەن ۋە (رەھىمىتىدىن) مەھرۇم قىلىنغان ھالدا چىق، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ساڭا ئەگەشكەنلەرنى قوشۇپ، ھەممىڭلار بىلەن چوقۇم جەھەننەمنى تولدۇرىسەن»^(۱۸). «ئى ئادەم! سەن ئايالىڭ بىلەن ئىككىڭلار بىللە جەننەتتە تۇرۇڭلار، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىدىن خالىغىنىڭلارچە يەڭلار، بۇ دەرەخكە يېقىنلاشماڭلار، (ئۇنىڭغا يېقىنلاشماڭلار) زالىملاردىن بولۇپ قالسىلەر»^(۱۹). لېكىن شەيتان ئۇلارنىڭ يېپىقلىق ئەۋرەتەلمىدى ئېچىۋېتىش ئۈچۈن، ئۇلارغا ۋەسۋە قىلدى، شەيتان ئېيتتى: «پەرۋەردىگارنىڭ سىلەرگە بۇ دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يېيىشنى مەننى قىلغانلىقى پەقەت سىلەرنىڭ پەرشتە بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ياكى (جەننەتتە) مەڭگۈ تۇرۇپ قالمايلىقىڭلار ئۈچۈندۇر»^(۲۰). شۇنىڭدەك ئۇلارغا: «مەن چوقۇم سىلەرگە سادىقەمەن» دەپ قەسەم ئىچىپ بەردى^(۲۱). ئالدامچىلىق ئۇسۇللىرى ئارقىلىق ئۇلارنى (يۇقىرى مەرتىۋىدىن تۆۋەن مەرتىۋىگە) چۈشۈردى. دەرەخنىڭ مېۋىسىنى يىگەندىن كېيىنلا ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەتتىكى دەرەخلەرنىڭ ياپراقلىرى بىلەن ئەۋرەتلىرىنى يېپىشقا كىرىشتى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى (ئۇلارغا كايىپ): «مەن سىلەرگە بۇ دەرەخنى (يەنى مېۋىسىنى) يېيىشنى مەننى قىلمىغانىدىم؟ شۈبھىسىزكى، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر، دېمىگەنمىدىم؟» دەپ ئىزاھ قىلدى^(۲۲).

ئۇلار: «پەرۋەردىگارمىز! بىز ئۆزىمىزگە ئۆزىمىز زۇلۇم قىلدۇق، ئەگەر سەن بىزگە مەغپىرەت قىلمەسەڭ، بىزگە رەھىم قىلمەسەڭ، بىز چوقۇم زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دېدى (23). اللە ئېيتتى: «سەلەر بىر-بىرىڭلارغا (يەنى شەيتان ئىنسانغا، ئىنسان شەيتانغا) دۈشمەن بولغان ھالدا چۈشۈڭلار، ئەجلىڭلار پۈتكەنگە قەدەر يەر يۈزىدە تۇرىسىلەر ۋە ئۇنىڭدىن پايدىلىنىسىلەر» (24). اللە ئېيتتى: «يەر يۈزىدە ياشايسىلەر، يەر يۈزىدە ئۆلۈسىلەر، (قىيامەت كۈنى) يەنە يەر ئاستىدىن چىقىرىلىسىلەر» (25). ئى ئادەم بالىلىرى! سەلەرگە بىز ھەقىقەتەن ئەۋرىتىڭلارنى ياپىدىغان لباسنى ۋە زىننەتلىنىدىغان لباسنى چۈشۈردۇق، تەقۋادارلىق لباسى ئەڭ ياخشىدۇر، ئەنە شۇلار (يەنى ئىنسان بالىلىرىغا سەتتى ئەۋرەت ئۈچۈن لباس ياراتماق) ئۇلارنىڭ ئىبرەت ئېلىشى ئۈچۈن اللە نىڭ (بەندىلىرىگە بولغان پەزىلى-مەرھەمىتىنى كۆرسىتىدۇ.

قَالَ رَبِّنا ظَلَمْنَا انْفُسَنَا وَاِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوًّا وَاَكْمُرْ بِنِ الْاَرْضِ مُسْتَقَرًّا وَمُعْتَمَرًا اِلَى حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَفِيهَا تُخْرَجُونَ لِيَبَيِّنَ اِلَيْكُمْ اَدمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُؤَلِّقُ سَوَاتِرَكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسَ التَّقْوَى ذَلِكُمْ خَيْرٌ ذَلِكُمْ مِنْ اِيَابِ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ يَذْكُرُونَ ﴿٢٥﴾ لِيَبَيِّنَ اِلَيْكُمْ اَدمَ لَقَدْ اَفْتِنَا الشَّيْطٰنُ كَمَا اخْرَجَ اِبْرٰهِيْمَ مِنَ الْمُجَدِّيْنِ عَمَّا يَلْبَسُ اَلَيْسَ لِبِئْسَ اَمْرًا وَاَنَّ اِلٰهَكُمْ هُوَ وَقَبِيْلَةُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيْطٰنَ اَوْلِيًّا لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٢٦﴾ وَاِذَا قَعَلُوا اَقْلَاصَهُ قَالُوْا جَدِّنا عَلَيْنَا اَلْاَلْبَاسُ وَاللّٰهُ اَمْرًا يٰعٰمِلُوْا اَلَمْ اَنْزَلْ اِلَيْكُمْ لِبَاسًا اَتَقُولُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٧﴾ قُلْ اَسْرَرْتُ بِاَيْتِ سُبْحَتِ وَاَقِيْمُوا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوْهُ خَاصِيْنَ لَّهُ الْاِلٰهِيْنَ هَ كَيْدًا كَمْ تَعْدُوْنَ ﴿٢٨﴾ فَرِيْقًا هَدٰى وَفَرِيْقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلٰلَةُ اَلَمْ اَخَذْ مِنَ الشَّيْطٰنِ اٰوْلِيًّا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُوْنَ اَلَهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿٢٩﴾

خان) ئالامەتلىرىدىندۇر (26). ئى ئادەم بالىلىرى! شەيتان سەلەرنىڭ ئاتا-ئاناڭلارنى (ئازدۇ-رۇپ) جەننەتتىن چىقىرىۋەتكەندەك، سەلەرنىمۇ ئازدۇرمىسۇن، شەيتان ئۇلارنىڭ ئەۋرەت-لىرىنى ئۆزلىرىگە كۆرسىتىش ئۈچۈن كىيىملىرىنى سالغۇزۇۋەتكەن ئىدى (يەنى ئۇلارنىڭ يالىڭاچ بولۇپ قېلىشىغا شەيتان سەۋەبچى بولغان ئىدى). شەيتان ۋە ئۇنىڭ قول ئاستىدىكىلىرى سەلەرنى كۆرەلەيدۇ، سەلەر ئۇلارنى كۆرەلمەيسىلەر، شۈبھىسىزكى، بىز شەيتانلارنى ئىمان ئېيتمايدىغانلارنىڭ دوستى قىلدۇق (27). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) بىرەر يامان ئىشنى قىلغان چاغلىرىدا «ئاتا-بوۋىلىمىزنىڭ مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى كۆرگەن ئىدۇق، اللە بىزنىمۇ شۇنداق قىلىشقا بۇيرۇغان» دەيدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە (بەندىلىرىنى) ھەقىقەتەن يامان ئىشقا بۇيرۇمايدۇ، ئۆزلىرىڭلار بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى اللە نامىدىن يالغان ئېيتامسىلەر؟» (28) (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارمىز مېنى ئادىل بولۇشقا بۇيرۇدى. ھەر بىر سەجدە قىلغاندا پۈتۈنلەي اللە غا يۈزلىنىڭلار، اللە غا ئىخلاىس بىلەن ئىبادەت قىلىڭلار، سەلەر اللە دەسلەپتە پەيدا قىلغان ھالىتىڭلاردا (ئەسلىگە) قايتىسىلەر» (29). اللە (سەلەردىن) بىر گۇرۇھنى ھىدايەت قىلدى؛ يەنە بىر گۇرۇھقا گۇمراھلىق تېگىشلىك بولدى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار اللەنى قويۇپ، شەيتانلارنى دوست تۇتقان تۇرۇقلۇق ئۆزلىرىنى توغرا يولدا دەپ گۇمان قىلدۇ (30).

اللّٰه (ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلارغا) ئېيتىدۇ: «سەلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن، جىنلاردىن ۋە ئىنسانلاردىن بولغان (كاپىر) ئۈمىدلىرى بىلەن بىرلىكتە دوزاخقا كىرىڭلار». ھەرقاچان بىر ئۈمىدلىرىمىز دوزاخقا كىرىدىكەن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرىكى ئۈمىدلىرىمىزگە (ئۆزىگە ئىگەشپ كۆمۈر ھەرقاچان بولغانلىقى ئۈچۈن) لەنەت ئوقۇيدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسى دوزاخقا كىرىپ بولۇپ جەمەلەشكەندە، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كېيىن كىرگەنلەر (يەنى ئەگەشكۈچىلەر) ئىلگىرى كىرگەنلەرگە (يەنى باشلىقلىرىغا) قارىتىپ: «ئى پەرۋەردىگار، بۇلار بىزنى ئازدۇرغان. ئۇلارغا ئىككى ھەسە دوزاخ ئازابى بەرگەن» دەيدۇ. اللّٰه: «ھەممىگە ئىككى ھەسە ئازاب بېرىلىدۇ، لېكىن سىلەر (ئازابىنىڭ دەھشەتلىكىنى) بىلمەيسىلەر» دەيدۇ^[38]. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئىلگىرىكىلەر كېيىنكىلەرگە: «سىلەرنىڭ بىزىدىن ھېچقانداق ئارتۇقچىلىقىڭلار يوق (يەنى



ئەھلى جەننەت ئەھلى دوزاخقا: «بىز پەرۋەر دىگەن بىزىمىز بىزگە ۋەدە قىلغان نەرسىنى ھەق تاپتۇق، سىلەرمۇ پەرۋەر دىگارىڭلار ۋەدە قىلغان نەرسىنى ھەق تاپتىڭلارمۇ؟» دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار: «ھەئە» دەيدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىر جاكاجى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (مۇنداق دەپ) جاكالايدۇ: «زىللارغا ئال- لانىڭ لەنتى بولسۇن» (44). زىللار كىشىلەرنى اللەنىڭ داغدام يولىدىن توسىدۇ، ئۇنىڭ ئەگرى بولۇشىنى تىلەيدۇ ھەمدە ئۇلار ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدۇ» (45). ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر توسما بولىدۇ. توسمىنىڭ ئۈستىدە (ئەتراپتا) ئەھلى جەننەت ۋە ئەھلى دوزاخنى ئۇلارنىڭ سىماسىدىن تونۇيدىغان ئادەملەر (يەنى ئەھلى ئەنئىنى) بولىدۇ، ئۇلار ئەھلى جەننەتكە: «سىلەرگە ئامانلىق تىلەيمىز» دەپ توۋلايدۇ. ئۇلار جەننەتكە كىرمىگەن، (ئەمما) كىرىش ئۈمىدسىدە تۇرغانلاردۇر» (46). ئۇلارنىڭ كۆزلىرى ئەھلى دوزاخ تەرەپكە بۇرالغاندا: «ئەي پەرۋەر دىگارىمىز! بىزنى زالىم قەۋم بىلەن بىللە قىلمىغىن» دەيدۇ» (47). ئەتراپتىكىلەر (يەنى ياخشىلىقلار بىلەن يامانلىقلار تەڭ بولۇپ قالغان، جەننەتتىمۇ ئەمەس، دوزاختىمۇ ئەمەس كىشىلەر) سىماسىدىن تونۇيدىغان (دوزىخى) ئادەملەرگە: «توپلىغان پۇل-ماللىرىڭلار ۋە تەكەببۇرلۇقۇڭلار سىلەرگە نېمىگە ئىسقاتتى؟» دەپ توۋلايدۇ» (48). (ئەتراپتىكىلەر دوزىخلارغا مۆمىنلەرنىڭ پېقىرلىرىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ) سىلەر اللەنىڭ رەھىمىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ، دەپ قەسەم قىلغان كىشىلەر مۇشۇلارمۇ؟ (مانا بۇلارغا) جەننەتكە كىرىڭلار، سىلەرگە (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قايقۇرۇش يوقتۇر (دېيىلىدى دەيدۇ)» (49). ئەھلى دوزاخ ئەھلى جەننەتكە: «سۇدىن ياكى اللە سىلەرگە بەرگەن ئىچىدىغان نەرسىلەردىن بىزگە بىرئاز قۇيۇپ بەرسەڭلار!» دەپ توۋلايدۇ، ئەھلى جەننەت ئۇلارغا (جاۋابىن): «اللە ئۇلارنى كاپىرلارغا ھارام قىلغان» دەيدۇ» (50). كاپىرلار دىنلىرىنى مەسخىرە ۋە ئويۇنچۇق قىلىۋالدى، ئۇلارنى دۇنيا تىرىكچىلىكى ئالدىدى، ئۇلارنىڭ بۈگۈنكى كۈنىگە مۇلاقات بولۇشىنى ئۇتۇغانلىقلىرى ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقى- لىرىغا ئوخشاش، بىز بۈگۈن ئۇلارنى ئۇنتۇيمىز (يەنى ئۇلارنى دوزاختا قالدۇرىمىز)» (51).

ئۇلارغا كىتاب (يەنى قۇرئان) بەردۇق، ئۇنى (يەنى قۇرئاننىڭ مەنلىرىنى) بىلىش ئاساسىدا بايان قىلدۇق، ئۇنى ئىمان ئېيتقان قەۋمگە ھىدايەت ۋە رەھمەت قىلدۇق^[62]. ئۇلار (يەنى كۇفۇرلار) پەقەت (ئۆزلىرىگە ۋەدە قىلىنغان ئازابىنىڭ) نەتىجىسىنىلا كۈتىدۇ، ئۇنىڭ نەتىجىسى كەلگەن كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى)، ئىلگىرى كىتابقا ئەمەل قىلىمىغانلار: پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئەلچىلىرى ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى (بىز ئۇلارغا ئىمان ئېيتىمىدۇق، بۈگۈن) بىزگە شاپائەت قىلىدىغان شاپائەتچىلەر بارمىدۇ؟ ياكى گۇناھ قىلىشتىن قول تۈزۈپ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلىش ئۈچۈن دۇنياغا قايتۇرۇلۇشىمىزغا بولامدۇ خاندۇ؟» دەيدۇ. ئۇلار ئۆزلىرىگە زىيان سالىدى، ئۇلارنىڭ ئاللىنىڭ شېرىكلىرى دەپ ئېيتىرا قىلغان مەبۇدىلىرى ئۇلارنىڭ كۆزىدىن غايىب بولدى^[63]. شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگار ئىگىلار

ئاللى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئالتە كۈندە (يەنى ئالتە دەۋردە) ياراتتى، ئالدىن (ئۆزىنىڭ ئۇلۇغۇقىغا لايىق رەۋىشتە) ئەرش ئۈستىدە قارار ئالدى، ئاللى كېچە بىلەن (يەنى كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن) كۈندۈزنى ياپىدۇ، كېچە بىلەن كۈندۈز بىر-بىرىنى قوغلىشىدۇ (يەنى داۋاملىق ئورۇن ئالمىشىپ تۇرىدۇ)؛ ئاللى قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇزلارنى ئاللىنىڭ ئەمرىگە بويسۇندۇرۇلغۇچى قىلىپ ياراتتى، يارىتىش ۋە ئەمىر قىلىش (يەنى كائىناتنى تەسەررۇپ قىلىش) راستىنلا ئاللىنىڭ ئىلگىرىدۇر. ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئاللىنىڭ دەرىجىسى كاتتىدۇر^[64]. پەرۋەردىگار ئىگىلەرگە تۆۋەنچىلىك بىلەن يوشۇرۇن دۇئا قىلىڭلار، (دۇئا قىلغاندا كەلسە-كەلمەس سۆزلەپ، تۈۋلاپ) ھەددىدىن ئاشۇرۇۋەتكەنلەرنى ئاللى ياقتۇرمايدۇ^[65]. ئاللى (پەيغەمبەرلەر ئەۋەتىپ) يەر يۈزىنى تۈزىگەندىن كېيىن، يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىڭلار، (ئاللىنىڭ ئازابىدىن) قورققان ۋە (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلغان ھالدا دۇئا قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، ئاللىنىڭ رەھمىتى ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا يېقىندۇر^[66]. ئاللىنىڭ رەھمىتى (يەنى يامغۇر) مەيدانغا كېلىش ئالدىدا، ئاللى بىشارەتچى قىلىپ شاماللارنى ئەۋەتىدۇ، شاماللار ئېغىر بۇلۇتلارنى كۆتۈرگەن چاغدا، ئۇلارنى ئۆلۈك (يەنى قاغىچىراپ ياتقان گىياسىز) جايلارغا سۈرىمىز، ئۇنىڭدىن يامغۇر ياغدۇرۇپ تۈرلۈك-تۈرلۈك مېۋىلەرنى چىقىرىمىز، ئىبىرەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن (زېمىندىن مېۋىلەرنى چىقارغاندەك، قىيامەتتە) ئۆلۈكلەرنى قەبرىلىرىدىن چىقىرىمىز^[67].

وَلَقَدْ جَعَلْنَاهُمْ رِبَاسًا فَفَلَّحْنَاهُ لَعَلَّ يَهُودِيَّ يَرْجُو أَجْرًا يَمُدُّهُ يَوْمَ رَحْمَتِ رَبِّهِ إِذْ تَأْتِيهِ الْغَمَّةُ فَتَنْفَعُ الْإِنْسَانَ لِمَا كُنَّ تَعْمَلُ
غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَيْرُوا أَنْفُسَهُمْ وَكُنَّا غَيْرَ الْيَقِينِ إِنَّ رَبَّكَ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّجْمَ أَنْظِلُهُ خَيْبًا وَالتَّوَّابُ الرَّحِيمُ
يَا أَيُّهَا آلَ الْغُلَقِ وَالْأَمْرُ لِلَّهِ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ هُوَ الَّذِي يُرْسِلَ الرِّيحَ فُجْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّى إِذَا كُنَّ مَخَالِفًا تَخْلَفُ السُّقُوتُ لِكُلِّ أُمَّةٍ فَانزَلْنَا بِهِ الْهَبَاءَ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ كُلَّ النَّفْسِ أَنَّى إِنَّكَ نَجْمٌ لِّلْعَالَمِينَ تَدَّارُونَ

مۇنبەت يەرنىڭ گىياسى الله نىڭ ئىزنى بىلەن تولۇق ئۇنىدۇ (بۇ ۋەز-نەسەپتەكە قۇلاق سېلىپ، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدىغان مۆمىننىڭ مىسالىدۇر)، ناچار يەرنىڭ گىياسى ئاز ئۆسىدۇ (بۇ ۋەز-نەسەپتتىن پايدىلانمايدىغان كاپىرنىڭ مىسالىدۇر)، شۇكۈر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىمىزنى مۇشۇنداق شەكىللەردە بايان قىلىمىز^[58]. شەك-شۈبھىسىزكى، نۇھنى ئۆز قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئۇ: «ئى قەۋمىم! الله غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە الله دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ بۈيۈك كۈنىنىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن» دېدى^[59]. قەۋمنىڭ چوڭلىرى: «بىز سېنى ھەقىقە-تەن روشەن گۇمراھلىقتا كۆرمىز» دېدى^[60]. نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مەن قىلچىمۇ گۇمراھ ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن^[61]. سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈپمەن، سىلەرگە نەسەپت قىلىمەن، مەن الله نىڭ ۋەھى قىلىشى بىلەن سىلەر بىلمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن^[62]. سىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، (كۈڧرىدىن) ساقلىنىشىڭلار ۋە الله نىڭ رەھىمىتىگە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئارخىلاردىكى بىر كىشى ئارقىلىق پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ ۋەھىسى كېلىشىدىن ئەجەبلىنەمسىلەر؟»^[63] ئۇلار نۇھنى ئىنكار قىلدى، نۇھنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن كېمىدە بىللە بولغانلارنى قۇتقۇزدۇق، ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى پۈتۈنلەي (سۇغا) غەرق قىلدۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇلار (ھەقىقىي كۆرۈشتىن دىللىرى) كور قەۋم ئىدى^[64]. ئاد (قەۋمى)گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدى ئەۋەتتۇق، ھۇد: «ئى قەۋمىم! الله غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە الله دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. (ئۇنىڭ ئازابىدىن) قورقىمامسىلەر؟» دېدى^[65]. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىمىغان چوڭلىرى: «بىز سېنى ھەقىقەتەن ئەخمەق ھېسابلايمىز، بىز سېنى، ئەلۋەتتە، (پەيغەمبەرلىك دەۋايىڭدا) يالغانچىلاردىن دەپ گۇمان قىلىمىز» دېدى^[66]. ھۇد ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مەن ئەخمەق ئەمەسمەن، لېكىن مەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرمەن^[67].

وَالْمَلَكُ الطَّبِيبُ يَحْمَرُّ نَبَاتُهُ يَادُن رِبِّي وَأَلْبَنِي خَبْتُ
لَا يَحْمَرُّ إِلَّا نَبَاتُكَ أَكْذَلِكَ نَصْرُكَ الْوَيْلُ لِقَوْمٍ يُشْكِرُونَ ﴿٥٨﴾
لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا
لَكُمْ مِنَ الْعِيزَةِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ
يَقَوْمِ لَيْسَ بِي ضَالَّةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦١﴾
أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأُنْصِتُوا لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾
أَوْحَيْتُمْ أَن جَاءَكُمْ مُؤْمِرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَىٰ رُءُوسِكُمْ
يَنْبِئُكُمْ وَلَيَسْتَفْتُوا أَعْلَمَكُمْ تَرْتَدُّونَ ﴿٦٣﴾ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُ
وَأَلَيْنَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَاعْرِفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَصِيينَ ﴿٦٤﴾ وَإِلَىٰ عَادِ أَخَاهُمْ هُودٌ قَالَ
يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنَ الْعِيزَةِ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾
قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي
سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَقَوْمِ
لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

سەلەرگە پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈپ-
مەن، مەن سەلەرگە ئىشەنچلىك نەسىھەتچىمەن^[68].
پەرۋەردىگار بىزنىڭ ۋەھىيسى سەلەرنى ئاگاھ-
لاندۇرۇش ئۈچۈن ئۆز ئىچىڭلاردىكى بىر كىشى
ئارقىلىق كەلگەنلىكىدىن ئەجەبلىنىپ سەلەر؟ ئۆز
ۋاقتىدا نۇھنىڭ قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن،
اللەنىڭ سەلەرنى ئۇلارنىڭ ئورۇنباسارلىرى قىلغان-
لىقىنى، ۋە جۇدۇڭلارنى قامەتلىك، بەستىلىك
قىلغانلىقىنى ياد ئېتىڭلار، سەلەر بەختكە ئېرىشىڭ-
لار ئۈچۈن اللە نىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار^[69].
ئۇلار: «ئى ھۇدا! ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت
قىلىپ كېلىۋاتقان مەبۇدلارنى تاشلاپ، يالغۇز
بىر اللە غا ئىبادەت قىلىشىمىزغا دەۋەت
قىلىشنى كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن

أَلَيْسَ لَكُمْ رَسُولٌ رَبِّىْ وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ۖ أَذْهَبَكُمْ
أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرُنْ رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ۖ
وَأَذْكُرُوا لَكُمْ حُلُوفَكُمْ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ ۖ وَآذْكُرُوا
فِي الْخَلْقِ بِحُفَّةٍ مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ ۚ اللَّهُ لَعَلَّكُمْ تَتْلُونَ ۖ
قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذْرًا كَانَ يَعْبُدُ
آبَاؤُنَا فَأَمِيتْنَا يَا آدَمُ تَنَاوَلْتُمْ مِنَ الضَّحِيِّ قَيْنٌ ۖ
قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۖ
أَجِئْتُمْ لَوِثْنِي فِي أَسْمَاءٍ سَيِّئَاتُهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا
تَكُنَّ اللَّهُ يَهْمُ مِنْ سُلْطَانٍ فَأَنْظِرُوا إِلَىٰ مَعَكُمْ مِنَ
الْمُنْظَرِينَ ۖ فَأُخْبِنَهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَ
قُلْعُنَا إِلَىٰ أَرْضِ الْمَدْيَنَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ۖ
وَالِى شُعْرًا أَخَاهُمْ صَاحِبًا قَالَ يُقَوْمُوا عِبَادَ اللَّهِ مَا
لَكُمْ مِنَ الْعِزَّةِ ۖ قَدْ جَاءَكُمْ نَذِيرٌ ۖ وَمِنْ رَبِّكُمْ
هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ الَّتِي كُتِبَ عَلَيْهَا أَنْ تَأْكُلَ فِي
أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ اللَّهِ ۖ

بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرگىن» دېدى^[70]. ھۇدا: «سەلەرگە چوقۇم پەرۋەر-
دىگار بىزنىڭ ئازابى ۋە غەزىپى نازىل بولىدۇ، سەلەر ئۆزەڭلار ۋە ئاتا-بوۋاڭلار ئات
قويۇۋالغان، بۇ ھەقتە (ئۇلارغا ئىبادەت قىلىشقا) اللە ھېچقانداق دەلىل نازىل قىلىنغان
(بۇتلارنىڭ) ئىسىملىرى ئۈستىدە مەن بىلەن مۇنازىرىلىشەمسەلەر؟ (اللە نىڭ ئازابىنى)
كۈتۈڭلار، مەنمۇ ھەقىقەتەن سەلەر بىلەن بىرلىكتە (سەلەرگە نازىل بولىدىغان ئازابىنى) كۈتمەن»
دېدى^[71]. بىز ھۇدىنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغۇچىلارنى (يەنى مۆمىنلەرنى) رەھمىتىمىز بىلەن
قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى تەلۈككۈس ھالاك قىلدۇق، ئۇلار ئىمان
ئېيتىمىغان ئىدى^[72]. سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق).
ئۇ: «ئى قەۋم! اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، سەلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق)
يوقتۇر. سەلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگار بىزنىڭ تەرىپىدىن (مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمنى ئىسپاتلايدىغان)
روشن مۆجىزە كەلدى، مانا بۇ - اللە (بىۋاسىتە) ياراتقان چىشى تۆگىمۇ
سەلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى اللە نىڭ زېمىنىغا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارى ئوتلە-
سۇن، ئۇنىڭغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈمەڭلار، بولمىسا سەلەرنى قاتتىق ئازاب ھالاك قىلدۇ^[73].

ياد ئېتىڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا اللە سىلەرنى ئاد قەۋمىدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئورۇنبا سارلسرى قىلدى، سىلەرنى (ھىجر) زېمىنىغا ئورۇنلاشتۇردى، ئۇنىڭ تۈزلەڭلىكلىرىگە ئىمارەتلەر سالدىڭلار، تاغلارنى تېشىپ ئۆيلەر ياسىدىڭلار. اللە نىڭ نېمەتلىرىنى ياد ئېتىڭلار، زېمىنىدا بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار» دېدى (74). ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ تەكەببۇر چوڭلىرى بوزەك قىلىنغانلارغا يەنى ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى مۆمىنلەرگە: «سىلەر سالىھى ئۇنىڭ پەرۋەر-دىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر دەپ بىلەمسىلەر؟» دېدى. ئۇلار: «بىز ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە ئەلۋەتتە ئىشىنىمىز» دېدى (75). ھېلىقى

وَأَذْكُرُواذِّجَعَلَكُمْخُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَخِفُّونَ مِنْهُمْ كَمَا تَتَخَفُونَ فِي الْجِبَالِ بَيْوتًا فَأَذْكُرُوا الْأَنْدَالَوَلَا تَقْتُلُوا فِي الْأَرْضِ مُمْسِدِينَ ۝ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَعُوا إِلَيْنَا مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ ۝ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَاذِبُونَ ۝ فَفَعَّرُوا النَّاقَةَ وَخَوَّاعُوا أَمْوَالَهُمْ وَأَقَالُوا بَيْتَهُمْ فَمَا تَوَدَّ أَنْ تَرَوْا كُنْتُمْ مِنَ الْخَائِسِينَ ۝ فَأَخَذَ اللَّهُمُ الرِّجْفَةَ فَأَسْبَغُوا فِي دَارِهِمْ جُثَيَيْنَ ۝ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَ قَوْمِ لَقَدْ أَبْغَضَكُمْ رَسُولَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُؤْمِنُونَ بِالْحُجَّجِ ۝ وَكُفُّوا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَّحْتُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ۝ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ الْبَنَاءِ ۝ أَلَيْسَ لَكُمْ قَوْمٌ مُمْسِرُونَ ۝

تەكەببۇرلار: «سىلەر ئىشەنگەنگە بىز ھەركىز ئىشەنمەيمىز» دېدى (76). ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، پەرۋەردىگارىنىڭ ئەمرىنى تۇتۇشتىن باش تارتتى ۋە ئى سالىھ: «راستىلا پەيغەمبەر-لەردىن بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان ئازابىنى كەلتۈرۈپ باق» دېدى (77). ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى-دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى (78). ئۇ (ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىن) ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلدى ۋە: «ئى قەۋم! سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىمىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم، سىلەرگە نەسىھەت قىلدىم، لېكىن سىلەر نەسىھەت قىلغۇچىلارنى ياقتۇرمىدىڭلار» دېدى (79). لۇتىنى (ئەھلى سەدومغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئۆز قەۋمىگە (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) مۇنداق دېگەن ئىدى: «سىلەر شۇنداق قەبىئە ئىشنى قىلامسىلەر؟ مۇنداق قەبىئە ئىشنى سىلەردىن ئىلگىرى جاھان ئەھلىدىن ھېچقانداق ئادەم قىلمىغان ئىدى (80). سىلەر ھەقىقەتەن ئاياللارنى تاشلاپ قويۇپ، ئەرلەر بىلەن جىنسى تەلۋىتىڭلارنى قاندۇرسىلەر، سىلەر ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمىسىلەر» (81).

لۇتىنىڭ قەۋمىنىڭ بىر دىنى بىر جاۋابى: «لۇتىنى ئۇنىڭ ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن قوشۇپ شەھىرىڭلار- دىن چىقىرىۋېتىڭلار، چۈنكى ئۇلار پاك كىشىلەردۇر» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى⁽⁸²⁾. لۇتىنى، ئۇنىڭ خوتۇنىدىن باشقا، تەۋە كىشىلىرى بىلەن بىللە (ئۇنىڭ قەۋمىگە نازىل بولغان ئازابىتىن) قۇتقۇز- دۇق، پەقەت خوتۇنلا (شەھەردە) قېلىپ ھالاك بولغۇچىلاردىن بولدى⁽⁸³⁾. ئۇلارغا بىر تۈرلۈك يامغۇر (يەنى تاش) ياغدۇردۇق، گۇناھكارلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن⁽⁸⁴⁾. مەدەيەن (خەلقىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبنى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۈق)، ئۇ (ئۆز قەۋمىگە) ئېيتتى: «ئى

قەۋمىم! اللہ غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللہ دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر. سىلەرگە پەر- ۋەردىگارڭلاردىن ھەقىقەتەن (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) مۆجىزە كەلدى، ئۆلچەمنى ۋە تارا- زىنى توغرىلاڭلار، كىشىلەرنىڭ نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار. (اللہ پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىپ) زېمىننى تۈزىگەندىن كېيىن، زېمىندا (گۇناھلار قىلىپ) بۇزغۇنچىلىق قىلماڭلار، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ئەنە شۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر⁽⁸⁵⁾. سىلەر اللہ غا ئىمان ئېيتقانلارنى قورقۇتقان، اللہ نىڭ يولىدىن توسقان ۋە ئۇ يولنىڭ ئەگرىلىكىنى تىلىگەن ھالدا يوللاردا ئولتۇرماڭلار، ئەسلىدە سىلەر ئاز ئىدىڭلار، اللہ نىڭ سىلەرنىڭ سانىڭلارنى كۆپەيتكەنلىكىنى ياد ئېتىڭلار، بۇزۇقچىلىق قىلغۇ- چىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار⁽⁸⁶⁾. ئەگەر سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم مېنىڭ پەيغەمبەرلىكىمگە ئىشەنگەن، يەنە بىر گۇرۇھ ئادەم ئىشەنمىگەن بولسا، اللہ بىزنىڭ ئارىمىزدا ھۆكۈم چىقارغىچە سەۋر قىلىپ تۇرۇڭلار. اللہ ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر»⁽⁸⁷⁾.

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ
مِنْ قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ۖ فَأَيَّ بَيْتٍ
وَأَهْلَةٍ إِلَّا أَمْرَانَهُ ۚ كَانَتْ مِنَ الْغَيْرِ مِنَ ۖ وَأَمْطَرْنَا
عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ۝
وَالِى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهِ غَيْرُهُ ۚ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ
رَبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا فِي الْأَرْضِ عَادًا مَلَكَهَا
ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ وَلَا تَقْعُدُوا
بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ
مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُوا فِتْنًا عِوَجًا ۚ أَدْكُرُوا إِنْ كُنْتُمْ
قَلِيلًا ۚ فَكُتِرْ لَكُمْ وَأَنْظُرْ ۚ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُفْسِدِينَ ۝ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ آمَنُوا
بِآيَاتِى أَرْسَلْتُ إِلَيْهِمْ طَائِفَةً أُؤْمِنُوا ۚ فَاصْبِرُوا
حَتَّى يَخُصِمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ۝

(توققۇزىنچى پارە)

شۇئەيب قەۋمىنىڭ (ئىمانىدىن باش تارتقان) تەكەببۇر چوڭلىرى: «ئى شۇئەيب! سېنى چوقۇم ئەگەشكۈچىلىرىڭ (يەنى ساڭا ئىمان ئېيتقانلار) بىلەن قوشۇپ شەھىرىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتىشىڭلار كېرەك» دېدى. شۇئەيب: «بىز (بۇنىڭ ھەر ئىككىلىسىنى) يامان كۆرىدىغان تۇرساق (بىزنى يەنىلا شۇنىڭغا مەجبۇر قىلامسىلەر؟)» دېدى⁽⁸⁸⁾. (شۇئەيب يەنە ئېيتتى) «اللە بىزنى سىلەرنىڭ دىنىڭلاردىن قۇتۇلدۇرغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قايتساق، ئەلۋەتتە، اللەغا يالغان چاپلىغان بولىمىز. پەرۋەردىگار بىزنىڭ خالىسىلا، بىز سىلەرنىڭ دىنىڭلارغا قايتمايمىز.

پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئىلمى ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، اللەغا تەۋەككۈل قىلدۇق (يەنى ھەممە ئىشىمىزنى اللەغا تاپشۇرىمىز). پەرۋەردىگار بىز! بىز بىلەن قەۋمىمىزنىڭ ئارىسىدا ھەق ھۆكۈم چىقارغىن، سەن ھۆكۈم چىقارغۇچىلارنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇرسەن»⁽⁸⁹⁾. ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ ئىمانىسىز چوڭلىرى: «ئەگەر سىلەر شۇئەيبكە ئەگەشەڭلار، شۈبھىسىزكى، چوقۇم زىيان تارتىسىلەر» دېدى⁽⁹⁰⁾. ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى⁽⁹¹⁾. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار (اللە نىڭ ھالاک قىلىشى بىلەن) گۇيا بۇ يەردە تۇرمىغاندەك (يەنى ياشىمىغاندەك) بولۇپ قالدى. شۇئەيبنى ئىنكار قىلغانلار زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدى⁽⁹²⁾. شۇئەيب ئۇلارغا ئارقىسىنى قىلىپ: «ئى قەۋم! سىلەرگە مەن ئەلۋەتتە پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم ۋە نەسىھەت قىلدىم، مەن قانداقۇ كاپىر قەۋمگە قايتغۇراي!» دېدى⁽⁹³⁾. بىز مەيلى قايسى شەھەرگە بولسۇن، بىرەر پەيغەمبەر ئەۋەتكەن بولساق (شەھەر ئەھلى ئۇنى ئىنكار قىلغان بولسا)، ئۇلارنىڭ اللەغا يالۋۇرۇشلىرى (تەۋبە قىلىشلىرى) ئۈچۈن، ئۇلارنى نامراتلىققا، كېسەللىككە كىرىپتار قىلدۇق⁽⁹⁴⁾. ئاندىن (ئۇلارنىڭ بېشىغا كەلگەن) كۈلپەتنى نېمەتكە ئايلاندۇردۇق، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار كۆپەيدى، ئۇلار: «بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ بېشىغا ھەقىقەتەن كۈلپەتلەر، نېمەتلەر كەلگەن ئىدى (بۇ — زامانىڭ ئادىتى؛ اللە تەرىپىدىن كەلگەن ئوقۇبەت ئەمەس)» دېدى. ئۇلار خەۋەرسىز تۇرغاندا، ئۇلارنى ئۇشتۇمۇت ھالاک قىلدۇق⁽⁹⁵⁾.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُفِضَنَّكَ
يُحْيِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَوْمِنَا وَلَتَكُونُنَّ فِي يَدَيْهِ
قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كُرْهِيْنَ قَدْ أَفْرَيْنَا عَلَى اللَّهِ وَذِي بَابٍ عَلَيْنَا
فِي مَلِكِكُمْ بَعْدَ إِذْ كُنَّا اللَّهُ مَعَهُمَا وَمَا يُوْنُ لَنَا أَنْ نَعُوذَ بِهِمَا
إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّا وَاسِعٌ رَحِيمٌ قَالَ كُلُّ شَيْءٍ عِلْمَاءُ عَلَى اللَّهِ
تَوَكَّلْنَا وَإِنَّا أَنفَعُ مِنْ نَابِئِهِمْ قَوْمِنَا لِحَقِّي وَأَنْتَ خَيْرُ
الْفَتَحِينَ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَبْعَثْنَا
شُعَيْبًا لَنُهْلِكُنَّ رَأْسَهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا
فِي دَارِهِمْ جُثَثٍ ۚ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا يَمُوتُونَ
فِيهَا ۚ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ۝ مَوْتَى
عَهُمْ وَقَالَ يَوْمَ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَتِي وَفَضَحْتُ لَكُمْ
فَكَيْفَ كُنْتُمْ عَلَى قَوْمِكُمْ كَافِرِينَ ۝ وَمَا كُنَّا فِي قَوْمِهِمْ مِنْ بَرٍّ
إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهُمَا بِالْأَسَاءَةِ وَالْقَرَاءَةِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝
تَوَكَّلْ لِمَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةِ حَتَّىٰ عَفَا وَأَعَاذَ مَنِ
أَبَاءَ تَا الْقَرَاءَةِ وَالسَّيِّئَةِ فَأَخَذَتْهُمُ رَجْفَتُهُمْ لَئِنْ كُنْتُمْ
لَا تَعْلَمُونَ

(پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقتىن ھالاك قىلىن-
غان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى ئىمان ئېيتقان ۋە
(كۆرمىدىن، گۇناھلاردىن) ساقلانغان بولسا ئىدى،
ئەلۋەتتە، ئۇلارنى ئاسمان-زېمىننىڭ پاراۋانلىقلىرىغا
مۇيەسسەر قىلاتتۇق، لېكىن ئۇلار (پەيغەمبەر-
لەرنى) ئىنكار قىلدى، شۇڭا ئۇلارنى ئۆز قىلىش-
لىرى تۈپەيلىدىن ھالاك قىلدۇق⁽⁹⁶⁾. (پەيغەمبەر-
لەرنى ئىنكار قىلىدىغان) شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى بىز-
نىڭ ئازابىمىزنىڭ ئۆزلىرىگە كېچىسى (غەپلەتتە)
ئۇخلاۋاتقانلىرىدا كېلىشىدىن قورقمايدۇ⁽⁹⁷⁾. شەھەر-
لەر ئاھالىسى بىزنىڭ ئازابىمىزنىڭ چۈشۈش ۋاقتىدا —
ئۇلار ئويناپ تۇرغانلىرىدا كېلىشىدىن قورقمايدۇ⁽⁹⁸⁾.
ئۇلار اللەنىڭ مەكرىدىن (يەنى ئۇلار تۈيۈقسىز
تۇرغاندا اللەنىڭ ئازاب نازىل قىلىشىدىن)
قورقمايدۇ؟ پەقەت زىيان تارتقۇچى قەۋملەر اللە-
نىڭ مەكرىدىن قورقمايدۇ⁽⁹⁹⁾. زېمىننىڭ ئىلگىرىكى

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا فَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ
مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا
كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُمْ
بِاسْتِيسَاءٍ بَّاسُ اللَّهِ وَهُمْ تَاكِبُونَ ﴿٩٧﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ
فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٨﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ
لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ أَهْلِهَا أَن لَّوْنُهَا
أَصْبَحَ لَهُم بِيْئُهُمْ وَتُطْعِمُ عَلَىٰ فُلُوحِهِمْ فُلُوحُهُمْ
لَا يَمْلِكُونَ ﴿٩٩﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَكُفَّ عَنَّا
رُسُلُهُمْ يَٰأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَئِن كُنَّا لَبَازِغِينَ
فِي بَعْضِ الْأُمَمِ وَلَٰكِن لَّا يَتَذَكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ
فَظَلَمُوا إِلَيْهَا فَاَنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٠﴾
قَالَ مُوسَىٰ لِفِرْعَوْنَ إِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠١﴾

ئىگىلىرى (ھالاك بولغان) دىن كېيىن، (زېمىنغا) ۋارىس بولغۇچىلارنى، خالىساق، گۇناھى تۈپەيلىدىن
ھالاك قىلىدىغانلىقىمىز، دىللىرىنى پېچەتلىۋېتىدىغانلىقىمىز ئۇلارغا (يەنى زېمىنغا ۋارىسلىق قىلغۇچى-
لارغا) ئايان بولىدىمۇ؟ ئۇلار (ھەق سۆزنى) ئاڭلىمايدۇ⁽¹⁰⁰⁾. ئەشۇ شەھەرلەر (ئاھالىسى) نىڭ
بەزى خەۋەرلىرىنى (ئى مۇھەممەد!) ساڭا ھېكايە قىلىپ بېرىمىز، شەك-شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ
پەيغەمبەرلىرى ئۇلارغا مۆجىزىلەر ئېلىپ كەلگەن ئىدى، ئۇلار ئىلگىرى (ھەقىقىي) ئىنكار قىلغانلىق-
لىرى ئۈچۈن (ئۇ مۆجىزىلەرگە) ئىمان ئېيتىمىدى. اللە كاپىرلارنىڭ دىللىرىنى ئەنە شۇنداق پېچەت-
لەيدۇ⁽¹⁰¹⁾. ئۇلارنىڭ تولىسىنىڭ (روزىماساقتا) بەرگەن ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىدىغانلىقىنى بايقىمىدۇق،
ئۇلارنىڭ تولىسىنىڭ شەكسىز پاسىقلار (يەنى اللەنىڭ ئەمرى-پەرمانىدىن باش تارتقۇچىلار) ئىكەن-
لىكىنى بايقىدۇق⁽¹⁰²⁾. مەزكۇر پەيغەمبەرلەردىن كېيىن، مۇسا ئىسمى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن، (مىسرنىڭ
مۇسا زامانىدىكى پادىشاھى) پىرىئەۋنىگە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا (پەيغەمبەر
قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇلار بۇ مۆجىزىلەرنى ئىنكار قىلدى، بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ
ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن⁽¹⁰³⁾. مۇسا ئېيتتى: «ئى پىرىئەۋن!
مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى ئەۋەتكەن پەيغەمبەرەم⁽¹⁰⁴⁾».

اللّٰه نامىدىن پەقەت ھەقىقەتتىن باشقىنى ئېيتما-
لىققا لايىقمەن، راستىنلا پەرۋەردىگارنىڭلار تەرىپىدىن
سىلەرگە (مېنىڭ راستلىقىمنى ئىسپاتلايدىغان) بىر
مۆجىزە ئېلىپ كەلدىم، شۇنىڭ ئۈچۈن، ئىسرائىل
ئەۋلادىنى مەن بىلەن قويۇپ بەرگىن (مەن بىلەن
بىللە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ۋەتىنى مۇقەددەس زېمىنغا
بارسۇن) ﴿106﴾. پىرئەۋن (مۇساغا): «ئەگەر سەن
(پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن) بىر مۆجىزە ئېلىپ
كەلگەن بولساڭ، (بۇ دەۋايىڭدا) راستچىلاردىن
بولساڭ، ئۇنى بىزگە كۆرسەتكىن» دېدى ﴿106﴾. مۇسا
ھاسسىنى تاشلىۋېدى، ئۇ ناگاھان ئاشكارا بىر
ئەجدىھاغا ئايلىندى ﴿107﴾. قولىنى (ياقاسىدىن) چىقى-
رىۋېدى، ئۇ ناگاھان قارىغۇچىلارغا (نۇر چاچىتىپ
تۇرىدىغان) ئاپئاق بولۇپ كۆرۈنىدى ﴿108﴾. پىرئەۋن
قەۋمنىڭ چوڭلىرى ئېيتتى: «بۇ ھەقىقەتەن ناھايىتى
ئۇستا سېھىرگەر ئىكەن» ﴿109﴾. ئۇ سىلەرنى زېمىنىڭ-

حَقِيقَتِي عَلَىٰ أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى الْمُلُوكِ إِنَّهُ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ
مِّن رَّبِّكُمْ فَأَنْذِرْ لِّمَن يَّهَيَّئُ لِي سَعْيِي فَأَمَّا أَنَا فَأَتَّقُ اللَّهَ
يَا أَيُّهَا فَالِقَ الْبَحْرِ إِنَّمَا وَدَّعَ الْمُلُوكَ مِنَ الْمُلُوكِ قَدْ أَتَىٰ
فَادَاهِ نَعِيمًا يُبَيِّنُ ۖ وَنَزَّزْنَاهُ فَادَاهِ بِمِصْرَ
لِلنَّظِيرِ ۖ قَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَمْرٌ فَرَعُونَ فِي هَذَا السَّحَرِ
عَلَيْهِمْ أَتَرِيدُونَ أَن يَخْرُجَ لَكُم مِّنْ أَرْضِهِمْ قَهَادًا تُأْمُرُونَ ۖ
قَالُوا أَجِئُوا بِآيَاتِهِ وَارْتَدَّ فِي الْمَلَائِكَةِ خَشْيَةً ۖ يَّخَافُونَ
بِخَلِّ سِحْرِ عَلَيْهِمْ ۖ وَجَاءَ السَّحَرَةُ فَرَعُونَ قَالُوا إِنَّا لَمَّا أَتَيْنَا
إِنَّ كَذَّابًا عَنِ الْغَيْبِ ۖ قَالَ نَعَمْ وَإِنِّي إِكْثَرُ اللَّائِي ۖ
قَالُوا لِمَ تَأْتِي إِيَّانَا بِآيَاتٍ وَلَمَّا نَكُونُ عَنِ الْمَلِكِ ۖ
قَالَ الْقَوْمُ أَكَلْنَا الْقَوَارِئِ وَأَعْيَيْنَ النَّاسِ وَأَسْرَفْنَاهُمْ
وَجَاءَ بِسِحْرِ عَزِيزٍ ۖ وَاجْتَنَبَ آلَ مُوسَىٰ أَنْ يَأْتِيَ صَوْلًا
فَادَاهِ تَلْقَفَ مَا يَأْكُلُونَ ۖ تَوَعَّدَ لَهُ بَاطِلٌ مَّا
كَانُوا يَمْلِكُونَ ۖ فَغَلَبُوا أَهْلَكَ وَانْقَلَبُوا صَبِرِينَ ۖ وَ
أَلْقَى السَّحَرَةُ سِحْرَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۖ قَالُوا أَتَمَّارًا بِلِقَائِكُمُ

لار (يەنى مىسىر زېمىنى)دىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتمەكچى. نېمە مەسلىھەت بېرىسىلەر؟» ئۇلار
ئېيتتى: «(ئۇلارنىڭ ئىشىنى ئۆزەڭ بىر پىكىرگە كەلگۈچە) تەخىر قىلغىن، شەھەرلەرگە (سېھىر-
گەرلەرنى) يىققۇچى كىشىلەرنى ئەۋەتكىن» ﴿111﴾. ئۇلار بارلىق ئۇستا سېھىرگەرلەرنى سېنىڭ ھۇزۇ-
رۇڭغا ئېلىپ كەلسۇن» ﴿112﴾. (پىرئەۋن سېھىرگەرلەرنى يىغىشقا ئادەملىرىنى ئەۋەتتى) سېھىرگەرلەر
پىرئەۋننىڭ قېشىغا كەلدى، ئۇلار: «ئەگەر بىز غەلبە قىلساق، بىزگە چوقۇم مۇكاپات بېرىد-
لەمدۇ؟» دېدى ﴿113﴾. پىرئەۋن: «ھەئە، (مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە) سىلەر چوقۇم مېنىڭ
يېقىن كىشىلىرىم بولۇپ قالسىلەر» دېدى ﴿114﴾. ئۇلار (يەنى سېھىرگەرلەر): «ئى مۇسا!
(ھاساننى) سەن ئاۋال تاشلامسەن، ياكى بىز (ئۆزىمىزنىڭكىنى) ئاۋال تاشلامدۇق؟»
دېدى ﴿116﴾. مۇسا: «سىلەر تاشلاڭلار!» دېدى. ئۇلار ھاسا، ئارغامچىلارنى تاشلاپ كىشىلەرنىڭ
كۆزلىرىنى باغلىدى، ئۇلارنى (يەنى كىشىلەرنى) قاتتىق چۆچۈتۈۋەتتى، ئۇلار (كىشىلەرنىڭ
كۆزلىرىگە) چوڭ (كۆرۈنىدىغان) سېھىرنى كۆرسەتتى ﴿116﴾. مۇساغا: «ھاساننى تاشلا-
غىن» دەپ ۋەھى قىلدۇق، (مۇسا ھاسسىنى تاشلىۋېدى، ئۇ ئەجدىھاغا ئايلىنىپ) ئۇلار-
نىڭ ئويدۇرما نەرسىلىرىنى دەرھال يۇتۇۋەتتى ﴿117﴾. ھەقىقەت ئاشكارا بولدى، ئۇلارنىڭ
كۆرسەتكەن سېھىرلىرى بەربات بولدى ﴿118﴾. بۇ يەردە ئۇلار (يەنى پىرئەۋن بىلەن قەۋمى)
مەغلۇپ بولدى، خار بولغان ھالدا (شەھەرگە) قايتتى ﴿119﴾. سېھىرگەرلەر سەجدىگە
باردى ﴿120﴾. ئۇلار دېدى: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا ئىمان ئېيتتۇق» ﴿121﴾.

مۇسا ۋە ھارۇننىڭ پەرۋەردىگارغا (ئىمان ئېيتىپ-
توق)» (122). پىرىئەۋن ئېيتتى: «سەلەر مەن رۇخسەت
قىلماي تۇرۇپ مۇساغا ئىمان ئېيتىڭلار، بۇ چوقۇم
سەلەرنىڭ شەھەر (يەنى مىسىر)دىكى چېغىڭلاردا
ئاھالىنى شەھەردىن ھەيدەپ چىقىرىش ئۈچۈن (مۇسا
بىلەن بىرلىشىپ) ئالدىن پىلانلىغان ھەيلىڭلاردۇر
(سەلەرنى قانداق جازا لايىدىغانلىقىمنى) ئۇزاققا قالماي
بىلىسەلەر» (123). سەلەرنىڭ قولۇڭلارنى، پۈتۈڭلارنى
چوقۇم ئوڭ-چەپ قىلىپ (ئوڭ قولۇڭلار بىلەن
سول پۈتۈڭلارنى ياكى ئوڭ پۈتۈڭلار بىلەن سول
قولۇڭلارنى) چوقۇم كېسىمەن، ئاندىن ھەممىڭلارنى
چوقۇم دارغا ئېسىپ ئۆلتۈرىمەن» (124). سەھەرگەرلەر
ئېيتتى: «بىز، ئەلۋەتتە، پەرۋەردىگار بىزنىڭ
دەرگاھىغا قايتقۇچىلارمىز» (125). سەن بىزنى پەقەت

رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ۞ قَالَ فِرْعَوْنُ اَمْنُكُمْ بِمَ قَبْلَ اَنْ
اَذِنَ لَكُمْ اِنْ هَذَا الْكُذْبُ كُذُّوهُ فِى الْمَدِيْنَةِ لِيُخْرِجُوهُمْ
اَهْلُهَا ۞ سَبَّوْهُ لَعْنُوْهُ ۞ لَا قَطِيْعَ اَيْدِيكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ
مِنْ خِلَافٍ ۞ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْجُعْبُوْنَ ۞ قَالُوا اِنَّا اِلٰهَ رَبِّنَا
مُنْقَلَبُوْنَ ۞ وَمَا تَنْوُمُ مِنَّا اِلَّا اَنْ اَمْنَا يَا اِلٰهَ رَبَّنَا
جَاءَنَا رَبَّنَا بِفِرْعَوْنٍ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَقُّا مُّسْلِمِيْنَ ۞ وَقَالَ
الْكَاذِبُ قَوْمِ فِرْعَوْنُ اَتَدْرُسُوْنِىْ وَقَوْمِىْ لِيُفْسِدُوْا
فِى الْاَرْضِ وَيَذَرُوكَ وَالْهَيْكَلُ ۞ قَالَ سَتَقْبَلُ اَبْنَاءَهُمْ
وَسَتُجْعَلِىْ رِيسًا لَهُمْ ۞ وَاِنَّا قَوْمُهُمْ لَمُهْرُوْنَ ۞ قَالَ مُّوسَى
لِقَوْمِهِ اسْتَعِيْذُوْا بِاللّٰهِ وَاَصْبِرُوْا اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ
يُوْرِثُهَا مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۞ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ۞
قَالُوا اَوْفِىْ بِنَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَاْتِيَنَا وَوَيْلٌ لِّبَعْزِ مَاجِيْنِنَا
قَالَ عَسَىٰ رُبُّكُمْ اَنْ يُهْلِكَ عَدُوْكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى
الْاَرْضِ فَيَنْظُرَكُمْ ۚ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ۞ وَلَقَدْ اَخَذْنَا اِلَآلَ
فِرْعَوْنَ بِالسِّيْنِ وَنَقَضْنَا مِنَ الشَّجَرِ لَعْنَهُمْ يَدِ الْكَوْنِ ۞

پەرۋەردىگار بىزنىڭ بىزگە نازىل قىلغان ئايەتلىرىگە ئىمان ئېيتقانلىقىمىز ئۈچۈنلا ئەيىبلەۋاتىسەن،
پەرۋەردىگار بىز! بىزگە سەۋر ئاتا قىلغىن، بىزنى مۇسۇلمان پېتىمىزچە قەبىزى روھ قىلغىن» (126).
پىرىئەۋن قەۋمنىڭ چوڭلىرى (پىرىئەۋنگە): «مۇسا بىلەن ئۇنىڭ قەۋمىنى زېمىندا پىتىنە-پاسات
تۇغدۇرۇشقا، سېنى ۋە سېنىڭ ئىلاھلىرىڭنى تاشلاشقا قويۇۋېتەمسەن؟» دېدى. پىرىئەۋن: «ئۇلار-
نىڭ بالىلىرىنى ئۆلتۈرىمىز، ئاياللىرىنى بولسا (خىزمەتكە سېلىشقا) قالدۇرۇپ قويىمىز، بىز ئەل-
ۋەتتە ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلىمىز» دېدى (127). مۇسا ئۆز قەۋمىگە: «اللەدىن مەدەت
تېلەڭلار، سەۋر قىلىڭلار، يەر يۈزى ھەقىقەتەن اللەنىڭ مۈلكىدۇر، (اللە) ئۇنىڭغا بەندىلىرىدىن
ئۆزى خالىغان كىشىلەرنى ۋارىس قىلدۇ؛ ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپ» دېدى (128).
ئۇلار: «سەن بىزگە كېلىشتىن بۇرۇنمۇ، كەلگەندىن كېيىنمۇ ھامان خارلىنىپ كەلدۇق» دېدى.
مۇسا: «پەرۋەردىگار بىزنىڭ دۈشمىنىڭلارنى ھالاك قىلىشى، (مىسىر) زېمىنىدا ئۇلارنىڭ ئورنىغا
سەلەرنى دەستىشى، سەلەرنىڭ قانداق ئىش قىلىدىغانلىقىڭلارغا قارشى مۇھەققەتتۇر» دېدى (129).
اللەغا قەسەمكى، بىز ھەقىقەتەن پىرىئەۋن ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنىڭ ئىبرەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن،
ئۇلارنى قەھەتچىلىك بىلەن، مېۋىلىرىنىڭ ھوسۇلىنى كېسەيتىۋېتىش بىلەن سىندۇق (130).

ئۇلار ئەگەر (پاراۋانلىق - مولچىلىقتەك) بىرەر ياخشىلىققا ئېرىشسە، بىز بۇنىڭغا ھەقلىقىمىز، دەيدۇ. ئەگەر ئۇلارغا بىرەر يامانلىق كەلسە، ئۇلار: بۇ مۇسا ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنىڭ شۇملۇقىدىن كەلدى، دەيدۇ. ئۇلارغا يەتكەن ياخشىلىق بىلەن يامانلىق (مۇسانىڭ شۇملۇقىدىن ئەمەس) اللەنىڭ تەقدىرىدۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى بۇنى (يەنى ئۇلارغا كەلگەن بالا - قازانىڭ ئۆز گۇناھلىرى تۈپەيلى اللە تەرىپىدىن كەلگەنلىكىنى) ئوقمايدۇ (131). ئۇلار (يەنى پىرىئەۋن قەۋمى): «كۆزدىمىزنى باغلاش ئۈچۈن ھەرقانداق مۆجىزە كەلتۈر - سەڭمۇ بىز ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دېدى (132). ئۇلارغا سۇ ئاپىتىنى، چېپكەتكە، پىت، پاقا، قان (بالالىرىنى) روشەن مۆجىزىلەر قىلىپ ئەۋەت -

قَالَ اِحْذَرُوا هُمُ الْحَسَنَةَ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَلَنْ نَصِيحَهُمْ سَيِّئَةً
يُظَاهِرُوا يَهُوسُفَ وَمِنْ مَعَهُ الْاَزْكَا طَرَفُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ
وَلَكِنْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَقَالُوا مَهْمَا تَاْتَا بِآيَةٍ
مِنْ آيَاتِ نَحْسِرَانِ بِهَا فَتَاْعَنَ لَكَ يَهُوسُفُ ۝ قَاتِلْنَا
عَلَيْهِمُ الظُّوْفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقَتْلَ وَالضَّفَادَ ۝ وَلَدِمَ آيَاتِ
مُقَضَّلَاتٍ فَاسْتَلْذُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ۝ وَلَمَّا
وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَهُوسُفُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ
عِنْدَكَ ۝ لَكِنْ كَتَفَتْ عَنْهَا الرِّجْزُ لَيُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَا يُرْسِلَنَّ
مَعَكَ بَنِيَ إِسْرَءِيلَ ۝ لَمَّا كَتَفَتْ عَنْهُمْ الرِّجْزُ قَالَ
اَجَلٌ لَّهُمْ بَلِيْغَةٌ اِذَا هُم بِنَكْوُنَ ۝ قَاتِلْنَا مِنْهُمْ
فَاَعْرِضْهُمْ فِي الدِّيَارِ اَنْتُمْ لَكُمْ بَوَالِيَّتِنَا وَكَانُوا عَمَهَا
غَافِلِينَ ۝ وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِيْنَ كَانُوا يُصْطَفَعُونَ
مَشَارِقَ الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَرَكْنَا فِيْهَا وَلَئِنَّ لَكَ
رَبَّكَ السَّمِيعُ الْعَلِيْمُ ۝ اِذْ يَرْاٰ اٰوَيْلَ اَيْهَا صَبْرًا وَدُمْرًا
مَا كَانَ يَنْصَرُّ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا لَيُغْرَسُونَ ۝

تۇق، (اللەغا ئىمان ئېيتىشقا) ئۇلارنىڭ گەدەنكەشلىكى يول قويىدى، ئۇلار گۇناھكار قەۋم بولدى (133). ئۇلارغا بالا نازىل بولغاندا، ئۇلار: «ئى مۇسا! پەرۋەردىگارىڭغا ئۆزىنىڭ ساڭا ئاتا قىلغان ئەھدى بىلەن (يەنى ساڭا بەرگەن پەيغەمبەرلىكنىڭ ھەقىقىي ھۇرمىتى بىلەن بىزدىن بالانى كۆتۈرۈۋېتىشكە) دۇئا قىلساڭ، اللەغا قەسەمكى، ئەگەر بىزدىن بالانى كۆتۈرۈۋەتسەڭ، ساڭا چوقۇم ئىمان ئېيتىمىز، ئىسرائىل ئەۋلادىنى چوقۇم سەن بىلەن بىللە قويۇپ بېرىمىز» دېگەن ئىدى (134). ئۇلاردىن بالانى ۋاقىتلىق كۆتۈرۈۋەتكەن چېغىمىزدا، ئۇلار توساتتىن ئەھدىلىرىنى بۇزدى (135). ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلىقلىرى ۋە ئايەتلىرىمىزدىن غاپىل بولغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى دېڭىزغا غەرق قىلىپ جازالادى (136). بوزەك قىلىنغان قەۋمنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى) بىز بەرىكەتلىك قىلغان (شام) زېمىنىنىڭ شەرق تەرەپلىرىگە ۋە غەرب تەرەپلىرىگە (يەنى ھەممە تەرەپكە) ۋارىس قىلدۇق. ئىسرائىل ئەۋلادى سەۋر قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئۇلارغا قىلغان چىرايلىق ۋەدىسى تولۇق ئىشقا ئاشتى؛ پىرىئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ سالغانلىرى (يەنى ئىمارەتلىرى) نى ۋە ياسانغانلىرى (يەنى باغلىرى ۋە ئېكىنزارلىقلىرى) نى ۋەيران قىلدۇق (137).

ئىسرائىل ئەۋلادىنى بىز (قۇلۇزۇم) دېگىزىدىن ئۆت-
كۈزۈۋەتتۇق، ئۇلار بۇتلىرىغا چوقۇنۇۋاتقان بىر
قەۋمنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە: «ئى مۇسا! بىزگىمۇ
ئۇلارنىڭ بۇتلىرىغا ئوخشاش بۇت ئورنىتىپ بەر-
گىن» دېدى. مۇسا: «سىلەر ھەقىقەتەن نادان قەۋم
ئىكەنسىلەر» دېدى (138). شۈبھىسىزكى، ئاشۇ كىشە-
لەرنىڭ باتىل دىنلىرى گۇمران بولغۇسىدۇر، ئۇلار-
نىڭ قىلغان ئەمەللىرى بىكاردۇر (139). مۇسا: «اللە
سىلەرنى (زامانىڭلاردىكى) جاھان ئەھلىدىن ئار-
تۇق قىلغان تۇرسا، سىلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ئىلاھ
ئىزدەمدىم؟» دېدى (140). ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى
پىرئەۋنىڭ قەۋمىدىن قۇتقۇزدۇق، ئۇلار سىلەرگە
قاتتىق ئازابنى تېتىتاتتى، ئوغۇللىرىڭلارنى ئۆلتۈ-

رەتتى، ئاياللىرىڭلارنى (خورلاپ ئىشلىتىشكە) ئېلىپ قالاتتى، بۇنىڭدا پەرۋەردىگارنىڭلاردىن
سىلەرگە زور سىناق بار ئىدى (141). مۇساغا (بىزگە مۇناجات قىلىشقا) ئوتتۇز كېچىنى ۋەدە
قىلدۇق. ئۇنىڭغا يەنە ئون كېچىنى قوشتۇق، شۇنىڭ بىلەن، پەرۋەردىگارنىڭ ۋەدە قىلغان
ۋاقتى 40 كېچە بولدى. مۇسا قېرىندىشى ھارۇنغا: «(مەن قايتىپ كەلگەنگە قەدەر) قەۋمىگە
مېنىڭ ئورۇنباشارىم بولۇپ تۇرغىن، (ئۇلارنىڭ ئىشىنى) تۈزىگىن، بۇزۇقچىلىق قىلغۇچىلارنىڭ
يولىدا ماڭمىغىن» دېدى (142). مۇسا بىز ۋەدە قىلغان ۋاقىتتا كەلگەن ۋە پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا
(بىۋاستە) سۆز قىلغان چاغدا: «پەرۋەردىگارم! ماڭا ئۆزۈمنى كۆرسەتكىن، سېنى بىر كۆرۈپ
ئالاي» دېدى. اللە: «مېنى (بۇ دۇنيادا) ھەرگىز كۆرەلمەيسەن (چۈنكى ئىنساننىڭ بۇ ئاجىز
تېنى بۇنىڭغا تاقەت قىلالمايدۇ). لېكىن تاغقا قارىغىن، ئەگەر تاغ ئورنىدا مەھكەم تۇرالىسا،
مېنى كۆرەلمەيسەن» دېدى. پەرۋەردىگارى تاغقا تەجەللى قىلىش بىلەن، تاغنى تۈپتۈز قىلىۋەتتى،
مۇسا بېھوش بولۇپ يىقىلدى. ئۇ ھوشغا كېلىپ: «(پەرۋەردىگارم!) سەن پاكىتۇرسەن، ساڭا
تەۋبە قىلىدىم، مەن (سېنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭغا) ئىشەنگۈچىلەرنىڭ ئەۋۋىلىسىمەن» دېدى (143).

وَجَزَّ نَابِئِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَا عَلَى قَوْمٍ يَعْلَمُونَ
عَلَى أَصْنَامِهِمْ قَالُوا يَهُوسُ اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ
إِلَهَةٌ قَالِ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ إِنَّ هَؤُلَاءِ مَتَّبِعُوا هَمًّا
فِيهِ وَيَطِلُ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ قَالِ أَغَيْرِ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ
إِلَهًا وَهُوَ فَضْلُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ وَكَذَلِكَ أَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ آلِ
فِرْعَوْنَ يَوْمَ مَنَعْنَاهُمْ سُبُوحَ الْعَذَابِ يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَ
يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَهُمْ فِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ
وَوَعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ قَرَارٍ
مِيقَاتِ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ مُوسَى لِأَخِيهِ
هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ
الْمُفْسِدِينَ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَاهُ رَبُّهُ قَالَ
رَبِّ ارْنِي أَنْظُرَ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ نَرِيَّ وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى
الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَنُفِثْنَا فِي
رَبِّهِ لَلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَوًّا فَنُفِثْنَا فِي
قَالَ سُبْحَنَكَ ثَبَّتْ إِلَيْكَ وَآنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

اللّٰهُ تُبَيِّتِي: «ئى مۇسا! مەن ھەقىقەتەن سېنى (زامانىڭدىكى) كىشىلەر ئارىسىدىن پەيغەمبەرلىككە ۋە مەن بىلەن (بىۋاستە) سۆزلىشىشكە تاللىدىم، ساڭامەن ئاتا قىلغان پەيغەمبەرلىكنى قوبۇل قىلىش ۋە شۇكۇر قىلغۇچىلاردىن بولغىن» (144). بىز ئۇنىڭ ئۈچۈن (تەۋرات) تاختىلىرىغا (ئىسرائىل ئەۋلادى دىنىدا موھتاج بولغان) ۋەز-نەسىھەت، (دىنىي) ئەھكام-لارنىڭ ھەممىسىنى تەپسىلىي يازدۇق. (ئى مۇسا) ئۇنى (يەنى تەۋراتنى) مەھكەم تۇتقىن ھەمدە قەۋمىڭنى ئۇنىڭدىكى ئەڭ گۈزەل ئەھكاملارغا ئەمەل قىلىشقا بۇيرۇغىن، سىلەرگە پاسقىلار (يەنى پىرىئەن ۋە ئۇنىڭ قەۋمى) نىڭ دىيارىنى كۆرسەتسەن (145). يەر يۈزىدە ناھەق تەكەببۇرلۇق قىلىدىغانلارغا مېنىڭ ئايەتلىرىمنى پەھىم قىلدۇر-

قَالَ يُوسُفُ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَ
يَكْفُرُ بِكَ مَا كُنْتُ بِكَ مِنَ الشَّاكِرِينَ ۖ وَلَتُبْنَىٰ
لَكَ فِي الْأَرْضِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِدَةٌ ۖ وَنَقُصُّ عَلَيْكَ لَقَدْ
كُنَّا نَحْنُ قَوْمًا عَاقِلِينَ ۖ وَأَمْرٌ قَوْمِكَ بِأَخْنُؤِا بِأَحْسِنَهَا
سَاورِيكُمْ دَارَ الْفَقِيرِينَ ۖ سَاصْرِفْ عَنْ إِلَهِي الَّذِينَ
يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۖ وَإِنْ يَرَوْا كَلًّا إِلَيْهِ
لَا يُؤْمِنُوا بِهَا ۖ وَإِنْ يَرَوْا رِسَالًا إِلَيْنَا لَا يُجِيبُهَا
وَلَنْ يَرَوْا رِسَالًا إِلَيْنَا ۖ يَتَخَذُونَ سَبِيلًا ذَٰلِكَ يَأْكُمُ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ۖ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْيُنُهُمْ هَلْ يُعْجِزُونَ
إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ وَالَّذِينَ قَوْمٌ مَوْلَىٰ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ
جَلِيلِهِمْ عَجَلًا جِنَّةً ۖ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۖ لَئِنْ كَانُوا ظَالِمِينَ ۖ وَلَكِنَّا
سُوطٌ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا لَوْلَا لَيْسَ
لَهُمْ رَحْمَةٌ رَبَّنَا وَتَعَفَّرْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۖ

مايمەن، ئۇلار بارلىق مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىمۇ ئۇنىڭغا ئىشەنمەيدۇ، ئۇلار ئەگەر توغرا يولنى كۆرسە، ئۇنىڭدا ماڭمايدۇ، گۇمراھلىق يولنى كۆرسە ئۇنىڭدا ماڭىدۇ، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلدى ۋە ئۇنىڭدىن غاپىل بولدى (146). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ۋە ئاخىرەتتە اللّٰه غا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرى (ئىمانى بولمىغانلىقى ئۈچۈن) بىكار بولۇپ كېتىدۇ، ئۇلارغا پەقەت قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا جازا بېرىلىدۇ (147). مۇسانىڭ قەۋمى مۇسادىن كېيىن (يەنى مۇسا پەرۋەردىگارىغا مۇناجات قىلىش ئۈچۈن تۇر تېغىغا كەتكەندىن كېيىن)، زىننەت بۇيۇملىرىدىن موزايدەك ئاۋاز چىقىرىدىغان بىر جانسىز موزاي ياسىدى. ئۇلار موزاينىڭ ئۆزلىرىگە سۆزلىيەلەيدىغانلىقىنى، يول كۆرسەتمەيدىغانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلار ئۇنى مەيۋە قىلىۋالدى، ئۇلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچى بولدى (148). ئۇلار (موزايغا چوقۇنغانلىقىلىرىغا) پۇشايمان قىلغان ۋە راست ئازغانلىقلىرىنى چۈشەنگەن چاغدا: «ئەگەر پەرۋەردىگارىمىز بىزگە رەھىم قىلمىسا ۋە مەغپىرەت قىلمىسا، بىز ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دېدى (149).

مۇسا غەزەپلەنگەن، غەمگىن ھالدا قايتىپ كېلىپ، قەۋمىگە: «مەن يوق چاغدا (موزايغا چوقۇنۇپ) نەقەدەر يامان ئىش قىلدىڭلار-ھە! (كۈتۈپ تۇرماي) پەرۋەردىگار، ئىڭلارنىڭ ئەمرىگە ئالدىراپ كەتتىڭلارمۇ؟» دېدى ۋە (غەزەپلەنگەنلىكتىن تەۋرات) تاختىلىرىنى (يەرگە) تاشلىدى، قېرىندىد- شىنىڭ چېچىدىن تۈتۈپ ئۆز تەرىپىگە تارتتى. (ھارۇن) ئېيتتى: «ئى قېرىندىشىم! (بۇ) قەۋم مېنى بوزەك تاپتى، مېنى ئۆلتۈرۈۋەتكىلى تاس قالدى. مېنى دۈشمەنلەرگە تەپەردۈج قىلىپ بەرمىگىن؟ مېنى زالىم قەۋم (يەنى موزايغا چوقۇنۇ- غانلار) قاتارىدا سانسىمىغىن» (150). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگار! ماڭا ۋە مېنىڭ قېرىندىشىمغا مەغپىرەت قىلغىن، بىزنى رەھىمىتىڭ دائىرىسىگە

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي أَجَعَلْتُمْ مَقَرِّي وَمَقَلَّيَ الْأَكْوَابِ وَأَخَذَ بَرَأْسَ أَخِي بِجَزْءٍ آخِيهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّوْنِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُخَيِّبْنِي الْغَدَاةُ وَلَا تُجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخْوَتِي الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْحِجْلَ سَيْنَا لَهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذُلٌّ فِي الْخَيَاطَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا وَكَذَلِكَ يَجْزَى الْمُفْسِدِينَ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا أَنْ يَرْجِعُوا هَالِكًا فَغُفِّرَ رَحِيمٌ وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَكْوَابَ فِي سُجُودٍ هُدًى وَرَحْمَةٍ لِّلَّذِينَ هُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَذُكِّرُونَ وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا أُولِي عَقْلٍ فَلَمَّا اخْتَارَهُمْ الرَّجُلُ قَالَ رَبِّ أَوْصِنْتَ أَهْلَكَ هَؤُلَاءِ مِنْ قَبْلِ ذَٰلِكَ أَهْلُكُنَا إِنَّمَا أَقْبَلُ الشُّعْثَةَ وَمَا أَنَا إِلَّا قَتْلُكَ تَنْصِلُ بَعْدَ مَنْ نَشَاءُ وَتَهْدِي مَنْ تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ

كىرگۈزگىن، سەن ئەڭ رەھىم قىلغۇچى زاتتۇرسەن» (151). شۈبھىسىزكى موزايىنى مەيۇد قىلىۋال- غانلار پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپىگە ئۇچرايدۇ، بۇ دۇنيادا خارلىققا قالدۇ، (اللەغا) بوھتان قىلغۇ- چىلارغا بىز مۇشۇنداق جازا بېرىمىز (152). يامان ئىشلارنى قىلىپ قويۇپ، كېيىن تەۋبە قىلغان ۋە ئىماندا سەمىمىي بولغانلارنى تەۋبىسىدىن كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلىدۇ، (ئۇلارغا) رەھىم قىلىدۇ (153). مۇسا غەزىپى بېسىلغاندىن كېيىن (يەردە ياتقان تەۋرات) تاختىلىرىنى ئالدى. ئۇنىڭدا پەرۋەردىگار بىدىن قورققۇچىلارغا ھىدايەت قىلىنىدۇ ۋە رەھىمەت قىلىنىدۇ دەپ يېزىلغان ئىدى (154). مۇسا، بىز بەلگىلەپ بەرگەن ۋاقىتتا ئېلىپ كېلىش ئۈچۈن، ئۆز قەۋمىدىن 70 كىشىنى تاللىدى؛ ئۇلارغا زىلزىلە يۈزلەنگەندە، مۇسا: «پەرۋەردىگار! خالىغان بولساڭ ئۇلارنى ۋە مېنى بۇرۇنلا ھالاك قىلغان بولاتتىڭ. ئارىمىزدىكى ئەخمەقلەرنىڭ قىلمىشى تۈپەيلىدىن بىزنى ھالاك قىلامىسەن؟ بۇ پەقەت سېنىڭ سىنىقىڭدۇر، شۇ ئارقىلىق خالىغان بەندەڭنى ئازدۇرسەن، خالىغان بەندەڭنى ھىدايەت قىلسەن، سەن بىزنىڭ ئىگىمىز سەن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، رەھىم قىلغىن، سەن ئەڭ ياخشى مەغپىرەت قىلغۇچى سەن» (155).

تۇلار (يەنى بەنى ئىسرائىل) نى 12 تارماققا (يەنى قەبىلىگە) جامائەلەر قىلىپ بۆلۈۋەت-
تۇق. مۇسانىڭ قەۋمى (باياۋاندا) ئۇنىڭدىن سو-
تەلەپ قىلغاندا، مۇساغا: «ھاساڭ بىلەن تاشنى
ئۇرغىن» دەپ ۋەھى قىلدۇق. (مۇسا ھاسسى
بىلەن تاشنى ئۇرۇۋىدى) ئۇنىڭدىن (قەبىلىلەرنىڭ
سانى بويىچە) 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى،
ھەر قەبىلە ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىدىغان ئورنىنى بىلدى.
ئۇلارغا بۇلۇتنى سايىۋەن قىلىپ بەردۇق، ئۇلارغا
تەرەنجىبىن بىلەن بۆدۈننى چۈشۈرۈپ بەردۇق.
(ئۇلارغا ئېيتىتۇقكى) «سەلەر بىز رىزىقلاندۇرغان
لەززەتلىك نەرسىلەردىن يەڭلار». (ئۇلار بۇ
ئۇلۇغ نېمەتلەرگە نانكورلۇق قىلىشى بىلەن)

وَقَطَعْنَاهُمْ اثْنَيْ عَشَرَ سَبَاطًا أَمَّا وَاحِدًا إِلَى
مُوسَى إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنْ اشْرَبَ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَاتَّجَسَتْ مِنْهُ اثْنَا عَشَرَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَشْرَبَهُمْ وَطَلَّتْ عَلَيْهِمُ الْقَنَامُ وَانْتَرَلْنَا عَلَيْهِمُ
الْمَنَ وَالسَّلَوى كُلَّوَيْنَ طَيِّبَاتٍ مَارَرْنَا عَنْهُمْ
مَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۝ رَافِقُ
لَهُمْ اسْكُتْ هَذِهِ الْقَرْيَةُ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَتَوَلَّوْا حِطَّةً وَادْخُلُوا الْبَابَ سَجِدًا لِّقُدُّوسٍ
لَّهُمْ خِيَالِكُمْ سَيَرُّ يَدُ الْمُخْرِسِينَ ۝ قَبَلُ
الَّذِينَ كَلَّمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ
فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجًّا مِنَ السَّمَاءِ يَمَّا كَانُوا
يَظْلِمُونَ ۝ وَمَا لَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الْغَيِّ كَانَتْ
حَاضِرَةً الْخَيْرِ لَئِنْ يَعْذِرُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
جِئَاتُهُمْ يَوْمَ سَدِّتُهُمْ فَبَثْنَاهُمْ لَكُمُوتًا لَا
تَأْتِيهِمْ ۝ كَذَلِكَ أَتَّبَعْتُهُمْ يَمَّا كَانُوا يَقْسِفُونَ ۝

بىزگە زىيان سالغىنى يوق، (ئۆزلىرىنى اللەنىڭ ئازابىغا دۇچار قىلىشلىرى بىلەن)
ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم سالىدى^(۱۶۰). ئۆز ۋاقتىدا (بىز ئۇلارغا) (يەنى بەنى ئىسرائىلنىڭ
ئاتا-بوۋىلىرىغا): «سەلەر بۇ شەھەر (يەنى بەيتۇلسۇقەددەس)دە تۇرۇڭلار، ئۇ يەردىكى
يېمەكلىكلەردىن خالىغىنىڭلارچە يەڭلار، شەھەر دەرۋازىسىدىن سەجدە قىلغان ھالدا
كىرىڭلار، (كىرىۋاتقان چېغىڭلاردا) ئى اللە ! گۇناھلىرىمىزنى كەچۈرگىن، دەڭلار،
جىمى گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىمىز، ياخشىلىق قىلغۇچىلارغا (ساۋابىنى) زىيادە
بېرىمىز» دېدۇق^(۱۶۱). ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زالىملار ئۇلارغا ئېيتىلغان سۆزلەرنى
(يەنى اللەنىڭ ئەمرىنى) باشقا سۆزلەرگە ئۆزگەرتىۋەتتى. ئۇلار زۇلۇم قىلغانلىقلىرى
ئۈچۈن، ئۇلارغا ئاسماندىن ئازاب ئەۋەتتۇق^(۱۶۲). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار)دىن دېڭىز
(يەنى قۇلۇزمۇ دېڭىزى) بويىدىكى (ئەيلە) شەھىرىنىڭ ئەھۋالىنى سورىغىن. (ئۇنىڭ
ئاھالىسى بېلىق تۇتۇش چەكلەنگەن كۈن) شەنبەدە اللەنىڭ چەكلىمىسىدىن چىقاتتى. چۈنكى
شەنبە كۈنى بېلىقلار سۇ ئۈستىدىن ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلەتتى. شەنبىدىن غەيرىي كۈنلەردە
ئۇلارنىڭ ئالدىغا كەلمەيتتى. پاسىق بولغانلىقلىرى ئۈچۈن ئۇلارنى مۇشۇنداق سىنايمىز^(۱۶۳).

ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بىر جامائە ئادەملەر: «اللە ھالاك قىلىدىغان ياكى قاتتىق ئازابلايدىغان قەۋمگە نېمە ئۈچۈن ۋەز - نەسىھەت قىلىسەلەر؟» دېدى. ئۇلار (يەنى ۋەز - نەسىھەت قىلغۇچىلار): «پەرۋەر دىد - كارىڭلارنىڭ ئالدىدا (گۇناھقا سۈكۈت قىلىپ تۇردۇق دەپ) ئۆزرە ئېيتما سىلەمىز ۋە ئۇلارنىڭ اللەدىن قورقۇپ (گۇناھتىن چەكلىنىشلىرىنى ئۈمىد قىلغانلىقىمىز ئۈچۈن شۇنداق قىلدۇق)» دېدى (164).

ئۇلار ئۆزلىرىگە قىلىنغان ۋەز - نەسىھەتنى قوبۇل قىلىنغان چاغدا، يامان ئىشتىن مەنئى قىلغۇچىلارنى قۇتقۇزدۇق، اللەنىڭ ئىمرىدىن چىققانلىقى ئۈچۈن، زالىملارنى قاتتىق ئازابقا دۇچار قىلدۇق (165). ئۇلار نەھىي قىلىنغان نەرسىنى تەرك ئېتىشتىن باش تارتقانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارغا: «خار مايىمۇن

وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعْبُدُونَ قَوْمًا لَا إِلَهَ مَعَهُمْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمُعَاذَ اللَّهِ لَهُمْ اَيُّكُمْ عَلِيمٌ اِنَّهُمْ يُكْفَرُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا سَمَوْا دَعْوَانَا اَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ الشُّعْرِ وَاَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَدَابِنا بَاسًا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٦﴾ وَاِذْ تَاَذَرُ رَبُّكَ لِيُغَيِّرَ عَلِيِّمْ اِلَى يَوْمٍ اٰخِرٍ مِّنْ يَّوْمِهِمْ سَوْءَ الْعَذَابِ اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعٌ اَلْعَابِ ﴿١٦٧﴾ وَاِنَّهُ لَغَوْرٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٨﴾ وَطَعْنَهُمْ فِي الْاَرْضِ اَسْمًا وَمِنْهُمْ الظُّلُمُونَ وَمِنْهُمْ دُونُ ذَلِكَ وَبَلَّوْهُمْ بِالْاَسْنَتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَنَهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٩﴾ وَخَلَفَ مِنْ بَعدِهِمْ خَلْفٌ وَرَوُوا الْكُتُبَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْاَرْضِ وَيَقُولُونَ سِفْهُرُنَا وَاَنْ يَّاتِيَهُمْ عَرَضٌ مِّثْلَهُ يَأْخُذُوهُ اَلَمْ يُخَذْ عَلَيْهِمْ مِّيثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا عَلٰى اللَّهِ اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَاللَّهُ اَلْاَخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٧٠﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ وَاَقَامُوا الصَّلَاةَ اِنَّا لَا نُغْنِي عَنْهُمْ اَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧١﴾

بولۇپ كېتىڭلار» دېدۇق (166). (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۇلارغا (يەنى يەھۇدىيلارغا) قىيامەتكىچە چوقۇم قاتتىق ئازابلايدىغان كىشىلەرنى ئەۋەتىپ تۇرىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلدى. شۇبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى) ئەلۋەتتە تېز جازالىغۇچىدۇر، (ئىتائەت قىلغۇچىلارغا) ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (167). ئۇلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) يەر يۈزىدە تۈرلۈك پىرقىلەرگە بۆلۈۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ياخشىلىرىمۇ بار، ياخشىلىرىدىن ئۆۋەنلىرىمۇ بار، ئۇلارنىڭ (كۆڭلىرىدىن ۋە گۇناھتىن) قايتىشلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى قاتتىقچىلىق ۋە كەڭچىلىك بىلەن سىنىدۇق (168). ئۇلاردىن كېيىن، (يامان) ئەۋلاتلار تەۋراتقا ۋارىسلىق قىلدى، ئۇلار بۇ دۇنيانىڭ ئىززەت - مەھىرىنى پۇل - مېلىنى (ھالال بىلەن ھارامنى ئايرىماي، قارىقويۇق) ئالىدۇ ۋە بىزنى اللە ئەپۇ قىلىدۇ، دەيدۇ. شۇنداق پۇل - مال ئۇلارنىڭ قولىغا كەلسە، ئۇلار يەنە ئالىدۇ. كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) ئاللاغا (يالغان چاپلىماي) پەقەت ھەقىقىي ئېيتىشلىرى توغرىلۇق ئۇلاردىن چىڭ ۋەدە ئېلىنىدىمۇ؟ ھالبۇكى، ئۇلار تەۋراتتىكى نەرسىلەرنى ئوقۇغان ئىدى، ھارامنى تەرك ئېتىپ، اللەدىن قورقىدىغانلارغا ئاخىرەت ياخشىدۇر، بۇنى چۈشەنمەسەلەر؟ (169) كىتابنى مەھكەم تۇتىدىغانلار، ناماز ئوقۇيدىغانلار (ساۋابقا ئېرىشىدۇ)، بىز ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئىجىرىنى ھەقسە تەن زاي قىلىۋەتمەيمىز (170).

ئۆز ۋاقتىدا (تۈر) تاغنى قومۇرۇپ ئۇلارنىڭ ئۈستىگە سايىۋەندەك تىكلەيدۇ، ئۇلار تاغنى ئۈستىلىرىگە چۈشۈپ كېتىدۇ دەپ ئويلىدى. (ئۇلارغا ئېيتتۇقكى) «تەقۋادارلار قاتارىدا بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، ئۆزەڭلارغا بېرىلگەن كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) مەھكەم تۇتۇڭلار، ئۇنىڭدىكى ئەھكاملارغا ئەمەل قىلىڭلار» (171). ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارنىڭ ئادەم بالىلىرىنى (يەنى نەسلىنى) ئۇلارنىڭ (ئاتىلىرىنىڭ) پۇشتىدىن چىقاردى ۋە ئۇلارنى ئۆزلىرىگە گۇۋاھ قىلىپ: «مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار ئەمەسمۇ؟» دېدى (يەنى اللە ئۆزىنىڭ ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارى ئىكەنلىكىگە ۋە بىرلىكىگە ئادەم بالىلىرىنى ئىقرار قىلدۇردى، ئۇلار ئىقرار قىلىپ بۇنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى). ئۇلار: «ھەئە، سەن بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىزدۇرسەن، گۇۋاھلىق بەردۇق» دېدى. (ئۇلارنى گۇۋاھلىق بەرگۈزگەنلىكىمىز) قىيامەت كۈنى ئۇلارنىڭ: «بىز بۇنىڭدىن غەپلەتتە

قالغان ئىكەنمىز» دېمەسلىكلىرى، ياكى «ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىلگىرى (ساڭا بۇتلارنى) شېرىك كەلتۈرگەن ئىدى، بىزنىڭ پەقەت ئۇلارنىڭ ئەۋلادى بولۇپ قالغان يېرىمىز بار (يەنى بىزنىڭ ئۆزىمىز بار) گۇمراھلارنىڭ قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن بىزنى ھالاك قىلامسەن؟» دېمەسلىكلىرى ئۇچۇندۇر (172-173). ئۇلارنىڭ (گۇمراھلىقتىن، ئاتا-بوۋىلىرىغا ئەگىشىشتىن) قايتىشلىرى ئۈچۈن، ئايەتلىرىمىزنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان قىلىمىز (174). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) غا شۇنداق بىر ئادەمنىڭ قىسسىنى ئوقۇپ بەرگەنكى، ئۇنىڭغا ئايەتلىرىمىزنى بەردۇق (يەنى كىتابۇللىنىڭ بەزى ئىلىملىرىنى ئۆگەتتۇق). ئۇ ئايەتلىرىمىزدىن ئۆزىنى تارتتى، ئۇنىڭغا شەيتان ئاپىرىدە بولۇشى بىلەنلا گۇمراھلاردىن بولۇپ كەتتى (175). ئەگەر بىز خالىساق، ئۇنى (تەقۋادار ئۆلىمالار دەرىجىسىگە) كۆتۈرەتتۇق، لېكىن ئۇ دۇنياغا بېرىلىپ كەتتى، نەپىسى خاھىشىغا بويسۇندى، ئۇ گۇيا بىر ئىتقا ئوخشايدۇكى، ئۇنى قوغلىۋەتسە ئىمۇ تىلىنى چىقىرىپ ھەسرەيدۇ، قوغلى-ۋەتمەسە ئىمۇ تىلىنى چىقىرىپ ھەسرەيدۇ، بۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان ئەنە شۇ قەۋمنىڭ مىسالدۇر، ئويلاپ بېقىشلىرى ئۈچۈن، بۇ قىسسىنى (قەۋمىگە) سۆزلەپ بەرگەن (176). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلىپ ئۆزلىرىگە زىيان سالغان قەۋمنىڭ مىسالى نېمىدېگەن يامان! (177) اللە ھىدايەت قىلغان ئادەم ھىدايەت تاپقۇچىدۇر، اللە گۇمراھ قىلغان ئادەم زىيان تارتقۇچىدۇر (178).

وَلَدْنَمَّا الْجِبِلَّ كُوتُهُمْ كَانَهُ ظِلٌّ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ
حُدُودًا أَمَّا الَّذِينَ بَعَثُوا أَدْكُوًّا أَمَّا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۝ وَ
إِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَيْنِ يَدَيْكَ ذُرِّيَّتَهُمْ
أَشْهُدُكُمْ أَنَّ أَقْبَرَهُمُ اسْتَبْرَأَ لَكَ الْإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ
لَهُ تَقُولُ أَيُّوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ۝ وَقَوْلُوا إِنَّا
أَشْرَكَ الْآبَاءَ مِن قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّن بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا
بِمَا كَفَلْنَا لَكَ الْإِبْرَاهِيمَ ۝ وَكَذَلِكَ نَقُصُّ الْأَنْبِيَاءَ وَلَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ۝ وَأَتَىٰ عَلِيمٌ نَبِيًّا دَلَّىٰ آيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرَ
مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّقِيقُ لَمَّا كَانَ مِنَ الْعَوْنِ ۝ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَئِنَّكَ أَخْلَدْنَا إِلَى الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ هَبْشَةً
كُنُوزَ الْكَلْبِ لَإِنْ نَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَتَنْتَرِكُهُ يَلْهَثُ
ذَلِكَ مِثْلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصْ
الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ سَاءَ مَثَلًا لِّلْقَوْمِ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَانفُسُهُمْ كَانُوا بِآيَاتِنَا كَافِرِينَ ۝ مَن يَهْدِ اللَّهُ
فَهُوَ عَلَى الْهُدَىٰ وَمَن يَضِلْ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝

شەك - شۈبھىسىزكى، جىن ۋە ئىنسانلاردىن نۇرغۇنلىرىنى دوزاخقا (يېقىلغۇ بولۇش ئۈچۈن) ياراتتۇق، ئۇلار دىللىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق ھەقىى چۈشەنمەيدۇ، ئۇلار كۆزلىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (اللەنىڭ قۇدرىتىنىڭ دەلىللىرىنى) كۆرمەيدۇ، ئۇلار قۇلاقلىرى بولغىنى بىلەنمۇ، ئۇ ئارقىلىق (اللە - نىڭ ئايەتلىرىنى ئىبرەت ئېلىپ) تىنچىمايدۇ. ئۇلار گويا ھايۋانغا ئوخشايدۇ، ھايۋاندىنمۇ بەتەر گۈ - راھدۇر، ئەنە شۇلار غاپىلدۇر (179). اللەنىڭ كۈزەل ئىسىملىرى بار، اللەنى شۇ (كۈزەل ئىسىملىرى) بىلەن ئاتاڭلار، اللەنىڭ ئىسىملىرىنى كەلسە - كەلمەس قوللىنىدىغانلارنى تەرك ئېتىڭلار، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (180). بىز ياراتقان ئۆمەتلەر ئىچىدە ھەق يولغا دەۋەت قىلىدىغان ۋە ھەقتە چىڭ تۇرىدىغان بىر ئۆمەت بار (181). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلارنى

تۈيدۈرماستىن، ئاستا - ئاستا ھالاكەتكە يېقىنلاشتۇرىمىز (182). ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، مېنىڭ ئازابىم ھەقىقەتەن قاتتىقتۇر (183). ئۇلار ئۆزىنىڭ ھەمراھى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) نىڭ مەجنۇن ئەمەسلىكىنى ئويلىمايدۇ؛ ئۇ پەقەت ئاشكارا ئاگاھلاندۇر - غۇچىدۇر (184). ئۇلار ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ سەلتەنىتى ئۈستىدە، اللەنىڭ ياراتقان مەخلۇقاتلىرى ئۈستىدە، ئۆزلىرىنىڭ ئەجلى يېقىنلىشىدىغانلىقىنىڭ مۇمكىنلىكى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزمەيدۇ؛ ئۇلار (كالا مۇلا ئىكەنلىكى شۇنچە روشەن بولغان) قۇرئاندىن باشقا يەنە قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ؟ (185) اللە ئازدۇرغان كىشىنى ھىدايەت قىلغۇچى يولمايدۇ، اللە ئۇلارنى گۇمراھلىقلاردا قويۇپ بېرىدۇكى، ئۇلار تېڭىرقاپ يۈرىدۇ (186). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ. ئېيتقىنكى، «ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى پەقەت پەرۋەردىگارم (اللە) بىلىدۇ، ئۇنى پەقەت ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا مەيدانغا چىقىرىدۇ، قىيامەت ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (ئەھلىگە) ئېغىر (ۋەقەدۇر). ئۇ سىلەرگە تۇيۇقسىز كېلىدۇ». گويا سەن قىيامەت بىلەن ناھايىتى تونۇشتەك، ئۇنى سەندىن سورىشىدۇ. ئېيتقىنكى، «ئۇنىڭ ۋاقتىنى پەقەت اللە بىلىدۇ، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (ئۇنىڭ ۋاقتىنىڭ مەخپىي بولۇشىدىكى سەۋەبىنى) بىلمەيدۇ» (187).

وَلَقَدْ دَرَأْنَا جَهَنَّمَ كَيْدَ بَرٍّ اِنْسٍ وَّالْبَرِّ اِنْسٍ لَّهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ اُذُنٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا وَلَوْلِكَ اَلَا تَعْلَمُونَ هُوَ اَصْلُ الْكَلِمِ الَّذِي يُلْقُونَ فِيهِ الْاَسْمَاءَ الْخَسِيئَةَ فَادْعُوهُمْ بِهَا وَذَرُوا الَّذِي يَلْجُدُونَ فِي اَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَوَعِنَّا خَلْقًا اَمَةً يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَلِرْجُوعَهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ هُوَ اَوَّلُ لَهْمٍ اَنْ يَكْبُرَ مَيْتٌ اَوْ لَمْ يَتَفَكَّرْ مَا بَصَاصِهِمْ مِنْ جَهَنَّمَ اَنْ هُوَ اَلَا تَذَكَّرُ تُوْبُونَ اَلَمْ يَنْظُرُوْا فِي مَكْذُوْبِ السَّمَوَاتِ وَاَلْاَرْضِ وَاَلْحَقِ الْاَلَمِ اَنْ سَمِيَ وَاَنْ عَمِيَ اَنْ يَكُونَ قَرِيْبًا اَجَاهَهُمْ فَيَأْتِي حَذِيْبًا يَعْلَمُهُ لَوْ تُؤْمِنُ مِنْ يُضِلُّ اللّٰهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَ يَذَرُهُمْ فِي طَفْيٍ اَجْمَعٍ يَوْمَئِذٍ يُسْمِعُنَا سَمْعًا اَيَّانَ مَوْسِمًا قُلْ اِنَّمَا عَلَّمَ اَعْنَادِي اَنْ اَقِيْلَهُ اَوْ اَعْلَهُ اَوْ اَرَاهَهُ هَلْكَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَاَلْاَرْضِ اَلَا تَأْتِيكُمْ الْاَنْفَاءُ يَسْأَلُكُمْ اَلَا تَكْفُرُوْنَ عَمَّا قُلْ اِنَّمَا عَلَّمَ اَعْنَادُ اللّٰهِ وَلَكِنْ اَلَا تَأْتِيكُمْ اَلَا تَعْلَمُونَ

ھەققەتەن كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) نازىل قىل-
 غان اللہ مېنىڭ ئىگەمدۇر، ئۇ ياخشىلارغا ئىگىدار-
 چىلىق قىلىدۇ (196). سىلەرنىڭ اللہنى قويۇپ
 ئىبادەت قىلىدىغان بۇتلىرىڭلار سىلەرگە ياردەم
 بېرەلمەيدۇ، ئۆزلىرىڭىمۇ ياردەم بېرەلمەيدۇ (197).
 ئەگەر ئۇلارنى ھىدايەتكە دەۋەت قىلىڭلار، ئۇلار
 (ھىدايەت تاپماق تۈگۈل دەۋىتىڭىنى) ئاڭلىمايدۇ،
 ئۇلار ساڭا قاراپ تۇرغاندەك كۆرۈنىسۇ، لېكىن ئۇلار
 كۆرمەيدۇ (198). ئەپۇنى دوست تۇتقىن، ياخشىلىققا
 (يەنى ياخشى سۆز قىلىشقا، ياخشى ئىش قىلىشقا)
 بۇيرۇغىن، نادانلار بىلەن تەڭ بولمىغىن (يەنى
 نادانلارنىڭ قىلغىنىنى قىلماي، ئۇلارغا مۇلايىم
 بولغىن) (199). ئەگەر شەيتان ساڭا ۋەسۋە
 قىلسا، (شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىدىن) اللہغا سېغىنىپ
 پاناھ تىلىگىن. اللہ ھەققەتەن (سۆزۈڭنى) ئاڭلاپ
 تۇرغۇچىدۇر (ئىشنىڭنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (200).

تەقۋادار كىشىلەر شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىگە ئۇچرىسا، اللہنى ئەسلىيدۇ-دە، ھەققەتنى كۆرۈۋې-
 لىپ، (شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىدىن) خالاس تاپىدۇ (201). شەيتانلار (كۇفغار) بۇرادەرلىرىنى
 بولۇشچە ئازدۇرىدۇ، ئۇلارنى ئازدۇرۇشتىن بوشىشىپ قالمايدۇ (202). (ئۇلار تەلەپ
 قىلغان مۆجىزىلەردىن) بىرەر مۆجىزىنى كەلتۈرمىسەك، ئۇنى ئېيتىشقا (ئۆزەك)
 ئىجاد قىلىمىدىك؟ دېيىشىدۇ، (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا ئېيتقىنكى، «ئىش
 مېنىڭ ئىلگىدە ئەمەس» مەن پەقەت پەرۋەردىگارم تەرىپىدىن مانا ۋەھىي قىلىنغانغىلا ئەمەل
 قىلىمەن (ئۆزۈڭلۈكۈمدىن مۆجىزە يارىتالمايەن)، بۇ (قۇرئاندا سىلەرگە) پەرۋەردىگارڭلار
 تەرىپىدىن كەلتۈرۈلگەن دەلىللەردۇر (قۇرئان باشقا مۆجىزىلەرگە ئېھتىياج قالدۇرمايدۇ)،
 ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە رەھمەتتۇر (203). اللہ نىڭ رەھمىتىگە
 ئېرىشىشڭلار ئۈچۈن، قۇرئان ئوقۇلغان چاغدا، ئۇنى دىققەت بىلەن ئاڭلاڭلار ۋە
 جىم تۇرۇڭلار (يەنى سۆز قىلماڭلار) (204). پەرۋەردىگارڭنى يېلىنغان
 ۋە ئۇنىڭدىن قورققان ھالدا ئىچىڭدە ياد ئەتكىن، ئەتىگەندە-
 ئاخشامدا ئۇنى پەس ئاۋازدا زىكرى قىلغىن، غاپىللىاردىن بولمىغىن (205).
 پەرۋەردىگارڭنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) اللہغا ئىبادەت
 قىلىشتىن باش تارتمايدۇ، اللہغا تەسبىھ ئېيتىدۇ ۋە ئۇنىڭغا سەجدە قىلىدۇ (206).

إِنْ مَلَاحَ اللّٰهُ الَّذِي تَزُلُّ إِلَيْكَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الْغُلَاجِينَ
 وَالَّذِينَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَفِيدُونَ نَصْرَكَ وَلَا
 أَنْفُسَهُمْ يَصْعَدُونَ ۚ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَهْتَمُوا
 وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ۚ خذِ الْعَقْبُ وَأَمْرُ
 بِالْعُرْبِ وَأَعْرَضْ عَنِ الْجُلَيْنِ ۚ وَإِنَّمَا يَرْغَبُكَ مِنَ
 الشَّيْطَانِ تَزُورُ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۚ إِنَّ الَّذِينَ
 اتَّخَذُوا أَوْلِيَاءَ مِنْ الشَّيْطَانِ يَدْعُوْنَ أَفْوَادَهُمْ
 مُّبْصِرُونَ ۚ وَإِنَّمَا يَصْعَدُونَ فِي السَّمَاءِ أَنْفُسُهُمْ يَوْمَ
 وَادَّاعَى أَنَّهُمْ بِآيَاتِنَا قَالُوا الْوَلَا اجْتَبَيْنَاهَا قُلْ إِنَّمَا اكْتُمُ
 مَا بَيْنِي وَبَيْنَ رَبِّي هَذَا بَصَافُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَدَىٰ
 رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُفْهِمُونَ ۚ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا
 لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۚ وَأَذِّنْ لِرَبِّكَ نَفْسِيكَ
 نَضْمًا عَاجِزَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ
 وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ۚ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ
 لَا يَسْتَفِيدُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَتَسْبِيحُ حُوتَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ۚ

8- سۇرە ئەنفال

مەدەنىدە نازىل بولغان، 75 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد! ساھابىلىرىڭ غەنىمەتلەر نى قانداق تەقسىم قىلىشنىڭ توغرىلۇق سەلەس سۈرىشۈدۇ، ئۇلارغا) ئېيتقىنىكى، «غەنىمەتلەر (توغرىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش) اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە خاستۇر، اللە دىن قورقۇڭلار، (ئىختىلاپ قىلىشماي ئىتتىپاق بولۇپ) ئاراكلىرىنى تۈزەڭلار، ئەگەر سىلەر مۇمىن بولساڭلار، اللە غا ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار»⁽¹⁾. پەقەت اللە ياد ئېتىلىسە دىللىرىدا قورقۇنۇپ پەيدا بولىدىغان، اللە نىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنسا ئىمانى كۈچەيدىغان، پەرۋەردىگارىغا تەۋە ككۈل قىلىدىغان كىشىلەرلا (كامل) مۇمىنلەردۇر⁽²⁾. ئۇلار (مۇكەممەل رەۋىشتە) ناماز ئوقۇيدۇ، بىز ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن پۇل-مالدىن (خۇدا يولىدا) سەرپ قىلىدۇ⁽³⁾. ئەنە شۇلار ھەقىقىي مۇمىنلەردۇر، ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا يۇقىرى مەرتىۋىلەرگە، مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا (يەنى جەننەتنىڭ تۈگمەس نېمەتلىرىگە) ئېرىشىدۇ⁽⁴⁾. (غەنىمەت تەقسىماتى توغرىسىدىكى ھۆكۈمنىڭ اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە خاس قىلىنغانلىقىنى ئۇلارنىڭ ياقىتۇرمىغانلىقى) پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ سېنى ھەقىقەت رەۋىشتە ئۆيۈڭىدىن (يەنى ئۆيۈڭ جايلاشقان مەدەنىدىن ئۇرۇشقا) چىقارغانلىقىنى (ئۇلارنىڭ ياقىتۇرمىغانلىقىغا) ئوخشايدۇ، مۇمىنلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم (دۈشمەنگە قارشى ئۇرۇشقا چىقىشنى) ئەلۋەتتە يامان كۆرىدۇ⁽⁵⁾. ئۇلار گويا (ئالامەتلىرى) كۆرۈنۈپ تۇرۇۋاتقان ئۆلۈمگە ھەيدىلىۋاتقاندا، ھەقىقەت ئايدىڭلاش-قاندىن كېيىن، ھەقىقەت (يەنى ئۇرۇشقا چىقىش مەسلىسى) ئۈستىدە سەن بىلەن مۇنازىرىلىشىدۇ⁽⁶⁾. ئۆز ۋاقتىدا اللە ئىككى گۇرۇھ (بىرى مۇشرىكلار كارۋانى، يەنە بىرى مۇشرىكلار قوشۇنى) دىن بىرىنىڭ قولۇڭلارغا كەلتۈرۈلۈشىنى ۋەدە قىلدى، سىلەر قورالسىز گۇرۇھنىڭ (يەنى كارۋاننىڭ) قولۇڭلارغا كەلتۈرۈلۈشىنى ياقىتۇردىڭلار. اللە ئۆز سۆزلىرى ئارقىلىق ھەقىقەت قىلىشنى (يەنى ئىسلام دىنىنى ئۈستۈن قىلىشنى)، كاپىرلارنىڭ يىلتىزىنى قۇرۇتۇشنى خالايدۇ⁽⁷⁾. اللە گۇناھكار ئادەملەرنىڭ ياقىتۇرمىغىنىغا قارىماي، ھەقىقەت ھەق (يەنى ئىسلامنى ئاشكارا) قىلىدۇ، باتىل (يەنى كۇفرى) نى بەربات قىلىدۇ⁽⁸⁾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَأَتُوا

اللَّهَ وَأَصْلَحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ

مُؤْمِنِينَ إِنَّ الْأُمُومُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ

أَعْيُنُهُمْ إِذَا أُنِيتَ عَلَيْهِمُ يَرُدُّهُمْ إِنِائَاتًا وَعَلَى

رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا

رَزَقْنَاهُمْ يُقِيمُونَ وَالَّذِينَ هُمْ يُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ

دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَعْقَرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ كَلَّا

أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَلَئِنْ فَرِحْنَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

لَكُرْهُونَ يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ لَكُمُ الْإِيمَانُ فَمَنْ

إِلَى الْوَيْلِ لَهُمْ وَهُمْ يَتَفَرَّطُونَ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى

الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ

تَكُونُ لَكُمْ وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَيِّطَ الْحَقَّ لَكُمْ وَيَقْطَعُ دَابِرَ

الْكَاذِبِينَ أَلَيْسَ الْحَقُّ وَيَجِئُ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُؤْمِنُونَ

ئۆز ۋاقتىدا (دۇئا قىلىپ) پەرۋەردىگارنىڭلاردىن ياردەم تىلىدىڭلار، اللە : «سەلەرگە ئارقىسۇم- ئارقا (چۈشىدىغان) مىڭ پەرىشتە بىلەن ياردەم بېرىمەن» دەپ دۇئاڭلارنى ئىجابەت قىلدى (9). اللە سەلەرگە پەقەت (غەلىبە قىلىدىغانلىقىڭلارغا) بىشارەت بېرىش ۋە كۆڭلۈڭلارنى ئارام تاپقۇزۇش ئۈچۈنلا ياردەم بەردى. ياردەم پەقەت اللە تەرىپىدىنلا كېلىدۇ. اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10). ئۆز ۋاقتىدا اللە تىنچلاندۇرۇش يۈزىسىدىن سەلەرگە ئۇيقۇ بېغىشلىدى؛ (تاھارەت ئېلىپ، غۇسلى قىلىپ) پاك بولۇشۇڭلار ئۈچۈن، سەلەردىن شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىنى كەتكۈزۈش ئۈچۈن، (اللە نىڭ ياردىمىگە ئىشەنچ قىلىپ) كۆڭلۈڭلارنىڭ

إِذْ تَسْتَعِينُونَ رَبَّكُمْ فَأَسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِآلِفٍ
مِّنَ الْمَلَكَةِ مُرَدِّينَ ۖ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ الْآيَةَ وَالْمُكَلِّفِينَ
بِهِ قُلُوبَكُمْ وَمَا يُنصِرُ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
حَكِيمٌ ۚ إِذْ يَخِيفُ الْكَافِرَ الْعَاسِ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُزِيلُ عَلَيْهِمُ
مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُظْهِرَ لَكُمْ بِهِ وَيَذْهَبَ عَنْكُمْ رَجَزُ
الشَّيْطَانِ وَلِيَرْيَظَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيَكْتُمَ بِهِ الْآيَاتِ ۚ إِذْ
يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَخَيَّبُوا الَّذِينَ آمَنُوا
سَاتِرِينَ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرَّعْبَ فَاصْبِرُوا لَوَقَى
الْكَافِرَ وَأَصْبِرُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ۚ ذَٰلِكُمْ يَكْتُمُ
شَأْنُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ ۖ وَمَنْ يُثَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ
اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۚ ذَٰلِكُمْ فَذَوْقُوا وَتَكُونُنَّ لِلْكَافِرِينَ
عَذَابَ النَّارِ ۚ يَأْتِيهِمُ الَّذِينَ آمَنُوا إِذْ يَقُولُ الْمَلَائِكَةُ
لَهُمْ وَأَنْصَرُوا فَلَا تُولُوهُمْ الْكِتَابَ ۚ وَمَنْ يُؤْلَهمْ يَوْمَئِذٍ
فَإِنَّ الْإِيمَانَ أَفْوَقَ الْإِيمَانِ ۚ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ فَقَدْ بَاءَ
بِقَضَائِهِ مِنَ اللَّهِ وَمَا وَبَهُ جَعَلَهُمُ الْبَصِيرَ ۝

توق تۇرۇشى ئۈچۈن، قەدىمىڭلارنىڭ (قۇمغا پېتىپ كەتمەي) مەزمۇت تۇرۇشى ئۈچۈن، اللە سەلەرگە بۆلۈشتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى (11). ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەر- دىگارنىڭ پەرىشتەلەرگە: «مەن سەلەر بىلەن بىللە، مۆمىنلەرنى (ئۇرۇش مەيدانىدا) سابىتلىق قىلىڭلار، كاپىرلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالسەن» دەپ ۋەھىي قىلدى. (قىلىچ بىلەن كاپىرلارنىڭ) گەدەنلىرىگە چېپىڭلار (يەنى باشلىرىنى كېسىڭلار)، ئۇلارنىڭ بارماقلىرىغا (ھەممە ئەزاسىغا) چېپىڭلار (12). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشىلىق قىلدى. كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشىلىق قىلىدىكەن، اللە ئۇنى قاتتىق جازالايدۇ (13). (ئى كاپىرلار جامائەسى! بۇ دۇنيادا) مۇشۇنداق جازانى تېتىڭلار. كاپىرلار (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ (14). ئى مۆمىنلەر! كاپىرلارنىڭ ھۇجۇمىغا دۇچ كەلگەن چېغىڭلاردا، ئۇلارغا ئارقاڭلارنى قىلماڭلار (يەنى قاچماڭلار) (15). كىمكى قايتا ئۇرۇشۇش ياكى (ياردەم تىلەش) ئۈچۈن مۇسۇلمانلار جامائەسىگە قوشۇلۇش مەقسىتىدە بىر تەرەپكە يۆتكىلىش قىلماستىن، بەلكى دۈشمەنگە ئارقىسىنى قىلىدىكەن (يەنى قاچىدىكەن)، ئۇ ھەقىقەتەن اللە نىڭ غەزىپىگە ئۇچرايدۇ. ئۇنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ. دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي! (16)

(ئى مۇسۇلمانلار! بەدرىدە) ئۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) سىلەر (ئۆز كۈچۈڭلار بىلەن) ئۆلتۈرگۈنۇڭلار يوق، بەلكى ئەمەلدە ئۇلارنى (سە- لەرگە ياردەم بېرىپ، ئۇلارنىڭ دىللىرىدا قور- قۇنچ پەيدا قىلىش بىلەن) اللە ئۆلتۈردى، (ئى مۇھەممەد بىر سىقىم توپىنى مۇشرىكلارغا) ئاتقىنىڭدا سەن ئاتىدىنڭ، بەلكى ئەمەلدە ئۇنى (مۇشرىكلار- نىڭ كۆزلىرىگە) اللە ئاتتى. (اللە نىڭ مۇنداق قىلىشى) مۆمىنلەرگە (ساۋاب، غەلىبە، غەنىمەتلەر- دىن ئىبارەت) چىرايلىق ئىنئاملارنى ئاتا قىلىش ئۈچۈن ئىدى. اللە ھەقىقەتەن (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نىيەتلىرىنى، ئەھۋاللىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر ⁽¹⁷⁷⁾. بۇ (اللە- نىڭ مۆمىنلەرگە بەرگەن ئىنئامدۇر). اللە كاپىر- لارنىڭ ھىيلىسىنى چوقۇم مەغلۇپ قىلغۇچىدۇر ⁽¹⁷⁸⁾. (ئى كۇفەرلار جامائەسى!) ئەگەر سىلەر غەلىبىنى تىلىسەڭلار، غەلىبە ئاللىقاچان سىلەرگە كەلدى (يەنى ئۇ سىلەرنىڭ زىيىنىڭلارغا كەلدى). ئەگەر

(پەيغەمبەر بىلەن دۈشمەنلىشىشتىن) يانساڭلار، بۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر، ئەگەر ئۇنىڭ بىلەن يەنە ئۇرۇشاڭلار، بىز ئۇنىڭغا يەنە ياردەم بېرىمىز. قوشۇنۇڭلار كۆپ بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇ سىلەردىن ھېچ نەرسىنى دەپىسى قىلىپ بېرەلمەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن مۆمىنلەر بىلەن بىلىدۇر ⁽¹⁷⁹⁾. ئى مۆمىنلەر! اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، سىلەر (قۇرئاننى) ئاڭلاپ تۇرۇپ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈمەڭلار ⁽¹⁸⁰⁾. ئاڭلىماي تۇرۇپ ئاڭلىدۇق دېگەن كىشىلەرنى (يەنى كاپىرلارنى) دورىماڭلار ⁽¹⁸¹⁾. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ نەزىرىدە ھايۋانلارنىڭ ئەڭ يامىنى (ھەقىقىي ئاڭلىماي) گاس بولۇۋالغان، (ھەقىقىي سۆزلىمەي) گاپا بولۇۋالغان، (ياخشى-ياماننى پەرق ئەتمەي) ئەقلىنى يوقاتقان كىشىلەردۇر ⁽¹⁸²⁾. ئەگەر اللە ئۇلاردا بىرەر ياخشىلىق بار دەپ بىلسە ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارغا (ھەقىقىي) ئاڭلىتاتتى؛ ئۇلارغا ئاڭلات- قان تەقدىردىمۇ، ئۇلار ھەقىقەتەن ئەلۋەتتە يۈز ئۆرۈگەن ھالدا باش تارتاتتى ⁽¹⁸³⁾. ئى مۆمىنلەر! اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى سىلەرنى تىرىلدۈرىدىغان (يەنى ئەبەدىي ھاياتقا ئېرىشتۈرىدىغان) ئىمانغا دەۋەت قىلسا، ئۇنى قوبۇل قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە كىشى بىلەن ئۇنىڭ قەلبى ئارىسىدا توسالغۇ بولالايدۇ (يەنى كىشىنىڭ دىلىنى ئىگىسىنىڭ خاھىشى بويىچە ئەمەس، بەلكى ئۆز خاھىشى بويىچە تەسەررۇپ قىلىدۇ). (قىيامەت كۈنى) سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا يىغىلى- سىلەر ⁽¹⁸⁴⁾. سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى زۇلۇم قىلغانلارنىڭ بېشىغا كېلىش بىلەنلا چەكلىنىپ قالمايدىغان بالا-قازادىن ساقلىنىڭلار، بىلىڭلاركى، اللە نىڭ ئازابى قاتتىقتۇر ⁽¹⁸⁵⁾.

قَالَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتُمْ إِذْ رَمَيْتُمْ وَ
لَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِلَّهِ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ لَهُمْ سَيِّدٌ ۖ إِنَّ اللَّهَ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۖ ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مَوْلَىٰ الَّذِينَ آمَنُوا ۖ إِنَّ
تَسْتَفْتِيهِمْ خَوَافَتُهُمْ ۖ إِنَّ اللَّهَ قَدْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ ۖ إِنَّ اللَّهَ
إِنْ تَوَدَّ وَأَوَدَّ ۖ وَلَنْ يُغْنِيَ عَنْكُمْ كُفْرُكُمْ سَيَأْتِيَكُمْ
وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا آخِذَةً وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ ۖ وَلَا
تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ۖ إِنَّ
شَرَّ الْأَوْبَانِ عِنْدَ اللَّهِ الضُّرُّ الْبُكْمُ ۖ الَّذِينَ لَا
يَقُولُونَ ۖ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَكَسَبَعَهُمْ وَكَلَّمَ
أَسْمَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ يُعْرَضُونَ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ۖ وَأَنَّهُ يُحِبُّ
الْمُحْشَرُونَ ۖ وَالْغَوَافِلُ أَلْحُسَيْنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا
وَمِنْكُمْ خَائِفَةٌ فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝

ياد ئېتىڭلاركى، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر (مەككە) زېمىنىدا ئاز سانلىق بولۇپ، بوزەك قىلىنغان ئىدىڭلار، كىشىلەر (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ تالان-تاراج قىلىشىدىن قورقاتتىڭلار، شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرنى (مەدىنىدە) يەرلەش-تۈردى، (بەدرى ئۇرۇشىدا) ئۆز ياردىمى بىلەن سىلەرنى كۈچلەندۈردى. سىلەرگە ھالال نەرسىلەر (يەنى غەنىمەتلەر) نى رىزىق قىلىپ بەردى^[26]. ئى مۆمىنلەر! اللەغا، پەيغەمبەرگە خىيانەت قىلماڭلار، سىلەرگە قويۇلغان ئامانەتلەرگە بىلىپ تۇرۇپ خىيانەت قىلماڭلار^[27]. بىلىڭلاركى، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلار، بالىلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن بىر تۈرلۈك سىناق تۇر، اللە نىڭ دەرگاھىدا چوڭ

وَأَذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ نَحْنُ أَهْلُ الْبَيْتِ
أَنْ يَتَخَفَكُمُ النَّاسُ قَالُوا كَيْفَ نَصْرُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا
تَحُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَحُونُوا أَمْثَلَكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝
وَأَعْلَمُوا أَنَّ أَمْوَالَكُمْ وَأَوْلَادَكُمْ فَتَنَةٌ مِّنَّا فَإِنِ اللَّهُ
عِنْدَ أَجْرٍ عَظِيمٍ ۝ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَشَاءُوا اللَّهَ
يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۝
اللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۝ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا
لِيُتُوكَ أَوْ يُتُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَكِيدُونَ ۝
وَاللَّهُ خَيْرُ الْكَائِمِينَ ۝ وَإِذْ أَتَاكَ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا
قَدْ سَمِعْنَا لَوْلَئِذَا لَفِئَتَكُمُ الْفُلُكُنُ مِثْلَ نَبُوءَاتِ آلِ
أَسَاطِيرِ الْأَوَّلِينَ ۝ وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن كَانَ هَذَا
هُوَ الْحَقُّ مِن عِنْدِكَ فَامْطُرْ عَلَيْنَا مِجَارًا مِّنَ السَّمَاءِ
أَوْ ائْتِنَا بَعْدَ آبَائِكُمْ ۝ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَهْدِيَ بِهِمْ وَاتَّ
فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعِدًّا بِهِمْ وَهُمْ يَتَخَفُونَ ۝

ساۋاب بار^[28]. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر اللە دىن قورقساڭلار، اللە سىلەرگە ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىيدىغان ھىدايەت ئاتا قىلىدۇ، گۇناھىڭلارنى كەچۈرىدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە كاتتا پەزىل ئىگىسىدۇر^[29]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا كاپىرلار سېنى قاماققا ئېلىش، ياكى ئۆلتۈرۈش ۋە ياكى (مەككىدىن) ھەيدەپ چىقىرىش ئۈچۈن مىكەر ئىشلەتتى، ئۇلار مىكەر ئىشلىتىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ مىكەرىنى بەربات قىلىدۇ، اللە نىڭ تەدبىرى ئۇلارنىڭ مىكەرىدىن ئۈنۈملۈكتۇر^[30]. ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، ئۇلار: «بىز (بۇ سۆزلەرنى) ئاللىقاچان ئاڭلىغان ئىدۇق، ئەگەر خالىساق ئۇنىڭغا ئوخشاش سۆزلەرنى بىزمۇ ئەلۋەتتە قىلالايتتۇق، بۇ پەقەت بۇرۇنقىلاردىن قالغان ئەپسانىلەردۇر» دېدى^[31]. ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار: «ئەگەر بۇ (يەنى قۇرئان) سېنىڭ تەرىپىڭدىن نازىل بولغان ھەقىقەت بولمىسا، ئاس-ماندىن ئۈستىمىزگە تاش ياغدۇرغىن، ياكى بىزنى قاتتىق ئازاب بىلەن جازالىغىن!» دېدى^[32]. سەن ئۇلارنىڭ ئىچىدە تۇرغان چېغىڭدا (سېنى ھۈرمەتلەش يۈزىدىن) اللە ئۇلارغا ئازاب قىلمايدۇ، ئۇلار ئىستىغپار ئېيتىپ تۇرغان چاغدا اللە ئۇلارغا ئازاب قىلمايدۇ^[33].

(ئۈنچى پارە)

(ئى مۆمىنلەر!) بىلىڭلاركى، سىلەر ئالغان غەنە-
مەتنىڭ بەشتىن بىرى اللە غا، يەيغەمبەرگە، يەيغەم-
بەرنىڭ خىش-ئەقربالرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىن-
لەرگە، ئىبن سەبىللەرگە خاستۇر. ئەگەر سىلەر
اللە غا، ئىككى گۇرۇھ (يەنى مۇسۇلمانلار بىلەن
كاپىرلار) ئۇچرىشىپ ھەق بىلەن ناھەق ئايرىلغان
كۈنىدە (يەنى بەدرى ئۇرۇشى بولغان كۈنىدە)
بەندىمىزگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) بىز
نازىل قىلغان نەرسىلەر (يەنى ئايەتلەر ۋە پەرھىش-
تىلەر) گە ئىشەنسەڭلار (اللە نىڭ غەنىمەت توغرى-
سىدىكى ھۆكىمىنىڭ ئەنە شۇ ئىكەنلىكىنى بىلىڭلار).
اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر^[41]. ئۆز ۋاقتىدا سىلەر
ۋادىنىڭ (مەدىنىگە) يېقىن تەرىپىدە ئىدىڭلار،
ئۇلار ۋادىنىڭ (مەدىنىگە) يىراق تەرىپىدە ئىدى.

(قۇرەيشنىڭ) سودا كارۋىنى بولسا سىلەرنىڭ تۆۋىنىڭلاردا ئىدى. (مۇشرىكلار بىلەن ئۇچرىش-
شنى) ۋەدىلەشكەن بولساڭلار، سىلەر (ئۆزەڭلارنىڭ ئازلىقىنى، مۇشرىكلارنىڭ كۆپلۈكىنى كۆرۈپ)
ئەلۋەتتە بۇنىڭغا خىلاپلىق قىلغان بولاتتىڭلار، لېكىن اللە بولۇشقا تېگىشلىك ئىشنى (يەنى مۇسۇ-
مانلارنى ئەزىز، مۇشرىكلارنى خار قىلىشنى) ئەمەلگە ئاشۇرۇش ئۈچۈن (سىلەرنى بەدرىدە
مۇشرىكلار بىلەن ۋەدىسىز ئۇچراشتۇردى). اللە نىڭ مۇنداق قىلىشى ھالاک بولىد-
غانلارنىڭ روشەن دەلىلىنى كۆرۈپ ئاندىن ھالاک بولۇشى، ياشايدىغانلارنىڭ روشەن
دەلىلىنى كۆرۈپ ئاندىن ياشىشى ئۈچۈن ئىدى. اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى)، ئەلۋەتتە،
ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نىيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[42]. (ئى مۇھەممەد!) ئۆز
ۋاقتىدا، اللە چۈشۈڭىدە ساڭا ئۇلارنى (يەنى دۈشمەنلىرىڭنى) ئاز كۆرسەتتى، ئەگەر
ساڭا ئۇلارنى كۆپ كۆرسەتكەن بولسا، سىلەرگە چوقۇم قورقۇنچ چۈشەتتى ۋە جەڭ
ئىشىدا چوقۇم دەتالاش قىلاتتىڭلار، لېكىن اللە (سىلەرنى مۇنداق قىلىشتىن) ساقلىدى.
اللە دىللاردىكىنى ئەلۋەتتە بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[43]. اللە بولۇشقا تېگىشلىك ئىشنى ئىشقا
ئاشۇرۇش ئۈچۈن، دۈشمەن بىلەن ئۇچراشقان چېغىڭلاردا، (دۈشمەنلەرگە قارشى تۇرۇشقا
جۈرئەت قىلىسۇن دەپ) ئۇلارنى سىلەرنىڭ كۆزۈڭلارغا ئاز كۆرسەتتى ۋە سىلەرنى ئۇلارنىڭ
كۆزلىرىگە (سىلەرگە قارشى تەييارلىقتا بولمىسۇن دەپ) ئاز كۆرسەتتى. ھەممە ئىش
اللە غا قايتۇرۇلىدۇ (اللە ئۆزى خالىغانچە ھۆكۈم قىلىدۇ)^[44]. ئى مۆمىنلەر! (مۇش-
رىكلاردىن) بىر جامائەگە (يەنى دۈشمەن قوشۇنىغا) ئۇچراشقان چېغىڭلاردا سابىت
لىق كۆرسىتىڭلار، مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشىڭلار ئۈچۈن اللەنى كۆپ ياد ئېتىڭلار^[45].

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُصْمَهُ وَ
لِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ
السَّبِيلِ إِن كُنْتُمْ أَمِنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ عَلَيَّ عَبْدًا يَأْتِيكُمْ
الْعُرْقَانُ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِالدُّمَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝
إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدَّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَىٰ وَ
الرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَخَشَفْتُمْ فِي
الْبَيْعِ وَلَكِنْ لَيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ
مِنْ هَآئِكَ عَنِ بَيْتِهِ وَيَعْبُدَ مَنْ عَنِ بَيْتِهِ ۝ وَإِنَّ
اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ إِذْ يُرِيكُمُ اللَّهُ فِي مَتَابِكُمْ قَلِيلًا
وَلَا تُرِيكُمْ كَثِيرًا لِّقَلِيلِكُمْ وَلَتَنَازَعُنَّ فِي الْأَمْرِ
وَلَكِنَّ اللَّهَ سَكَنَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝ وَ
إِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ الْفَتْحِمْ فِي آغْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيَقَلُّكُمْ
فِي آغْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ
تَرْجَعُ الْأُمُورُ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا الْقِيَمَةُ نَزَتْ
فَاصْبِرُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَيْفَ عَلَّمَكُمْ تَقْوَىٰ ۝

(پۈتۈن سۆز - ھەرىكەتلىرىڭلاردا) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئىختىلاپ قىلىشماڭلار، بولمىسا، (دۈشمەن بىلەن ئۇچرىشىشتىن) قورقۇپ قالسىلەر، كۈچ - قۇۋۋىتىڭلار كېتىپ قالدۇ؛ سەۋر قىلىڭلار، اللە ھەقىقەتەن سەۋر قىلغۇچىلار بىلەن بىلىدۇر^[46]. يۇرتلىرىدىن چوڭچىلىق ۋە رىيا بىلەن چىققان كىشىلەر (يەنى قۇرمىش مۇشرىكىلىرى) گە ئوخشاش بولماڭلار، ئۇلار (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ھەممە ئىشلىرىنى بىلىگۈچىدۇر^[47]. ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئۇلارغا (قەبىھ) ئەمەللىرىنى چىرايلىق كۆرسىتىپ: «ھېچقانداق كىشى سىلەرنى يېڭەلمەيدۇ، مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە مەدەتكار» دېگەن ئىدى. ئىككى قوشۇن ئۇچراشقان چاغدا شەيتان ئارقىسىغا

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَارَعُوا فَنفُسُكُمْ فَانْقَلَبُوا
وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرَاءَ النَّاسِ وَ
يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ حَكِيمٌ
وَأَذِّنْ لَهُمْ السَّيْطَانُ أَعْمَاهُمْ وَقَالَ لَأَغْلِبَنَّكُمْ
الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌّ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْقُسُوفُ
نَكْصًا عَلَى عَقِيْبِهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ
إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ إِذْ يَقُولُ
الْمُشْرِكُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ غَرَّهُمْ دِينُهُمْ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ وَ
لَوْ تَرَى إِذْ يَخْرُجُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى الْمَلِكَةِ يَضْرِبُونَ
وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ذَلِكَ
بِمَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ وَإِنَّ اللَّهَ لَيَبْظُلُ أَعْمَالَكُمْ
كَمَا لَمْ يَرَوْا وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ

چېكىندى ۋە: «مەن سىلەردىن ئادا - جۇدامەن، سىلەر كۆرمەيۋاتقانىنى ھەقىقەتەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتىمەن، مەن راستلا اللەدىن قورقىمەن، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر» دېدى^[48]. ئۆز ۋاقتىدا مۇناپىقلار ۋە دىللىرىدا كېسىلى (يەنى شەك) بارلار: «بۇلارنى (يەنى مۇسۇلمانلارنى) ئۇلارنىڭ دىنى ئالدىدى (يەنى مۇسۇلمانلار ئۆز دىنىغا مەغرۇر بولۇپ، ئۆزلىرىنى يېڭىلىمەس دەپ گۇمان قىلىپ، ئاز سانلىق تۇرۇقلۇق كۆپ سانلىقلار بىلەن ئۇرۇشۇشقا چىقتى)» دېدى. كىمكى اللەغا يۆلىنىدىكەن (اللە ئۇنىڭغا ئەلۋەتتە ياردەم بېرىدۇ): چۈنكى اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[49]. پەرىشتىلەر (بەدرى ئۇرۇشىدا) كاپىرلارنىڭ جانلىرىنى ئېلىۋاتقاندا، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە ۋە ئارقىلىرىغا ئۇرۇۋاتقانلىقىنى كۆرسەك ئىدىك (ئەلۋەتتە قورقۇنچىلۇق ھالىنى كۆرگەن بولاتتىك). (پەرىشتىلەر ئۇلارغا) «دوزاخنىڭ كۆيدۈرگۈچى ئازابىنى تېتىڭلار!» (دەيتتى)^[50]. بۇ (ئازاب) سىلەرنىڭ قىلىش جىنايىتىڭلار تۈپەيلىدىندۇر، اللە بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى ئەمەستۇر^[51]. (بۇ كاپىرلارنىڭ گۇناھ قىلىش ئادىتى) پىرىئەن جامائەسى ۋە ئۇلاردىن بۇرۇنقىلارنىڭ ئادىتىگە ئوخشايدۇ، ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلدى، گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن، اللە ئۇلارنى ھالاك قىلدى. اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر^[52].

بۇ (يەنى ئۇلارغا نازىل بولغان ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، بىرەر قەۋم ئۆزلىرىنىڭ ھالىتىنى (كۇفرى ۋە گۇناھ بىلەن) تۈزگەرتىمىگەچە اللە ئۇلارغا بەرگەن نېمىتىنى تۈزگەرتىۋەتمەيدۇ، اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (قىلمىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[53]. (ئۇلارنىڭ ئادىتى) پىرىئەۋن جامائەسىنىڭ ۋە ئۇلاردىن بۇرۇنقىلارنىڭ ئادىتىگە ئوخشايدۇكى، ئۇلار پەرۋەردىگار-رىنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ئىدى. گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق، پىرىئەۋن جامائەسىنى (دېڭىزغا) غەرق قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ھەممىسى (كۇفرىلىق ۋە گۇناھ قىلىپ، ئۆزلىرىنى ئازابقا دۇچار قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچى (قەۋم) بولدى^[54]. اللە نىڭ نەزىرىدە ھايۋانلارنىڭ ئەڭ يامىنى كۇفرىدا چىڭ تۇرغانلار-دۇركى، ئۇلار ھەقىقەتەن ئىمان ئېيتمايدۇ^[55]. (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مەلۇم كىشىلەر بىلەن (مۇشرىكلارغا ياردەم بەرمەسلىكلىرى

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ لَمْ يَكُن مُعَيَّرًا لِّعِبَادِهِمْ وَتَوَلَّىٰ
يُجِيرُ وَإِمَا يَنْشُبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيرٌ عَلَيْهِمْ كَذَّابٌ إِلَّ
فِرْعَوْنَ وَآلِئِذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَمْلَكَهُمْ
يَذَّبُوهُمْ وَأَعْرَفْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَكُلَّ كَاذِبٍ لِّظَلِيمِينَ ﴿٥٣﴾
إِنَّ شَرَّ الدَّوَالِ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَعَمِلُوا الصَّالِحِينَ ﴿٥٤﴾
الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ
مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٥﴾ إِنَّمَا تَشَقَّيْتَهُمْ فِي الْحَرْبِ فَهَرَدَتْ
مِنْ خَلْقِهِمْ لَكُمُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَةُ ۚ إِنَّهُمْ خَالِفُونَ ﴿٥٦﴾
خِيَانَةُ قَائِدِيهِمْ عَلَى سَوَاءٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ ﴿٥٧﴾
وَلَا يُحِبُّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا اسْتَبَقُوا إِلَهُهُمْ لِأَيُّكُمْ أَجَلٌ
أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَا اسْتَغْنَوْا مِنَ تَوْفِيقٍ رَبِّ أُولَئِكَ هُمُ
تَرْهَوْنَهُمْ بِعَدْوٍ أَلَدٍّ وَعَدْ دَاوُدَ وَآخِرِينَ مِنْ ذُرِّيَّتِهِ
لَا تَعْلَمُوهُمْ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُظْفَرُونَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ يُوَفِّي الْيَوْمَ وَآخِرُ الْكَفَالَةِ ﴿٥٨﴾ وَإِنْ جُنَحُوا لِلْغَلَمِ
فَاجْتَنِبْهَا وَكُلَّ كَلٍّ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥٩﴾

ئۈستىدە) مۇئاھىدە تۈزدۇڭ، ئۇلار بولسا ھەر قېتىمدا مۇئاھىدىنى بۇزىدۇ، ئۇلار اللەدىن قورقمايدۇ^[56]. ئەگەر ئۇرۇشتا ئۇلار ئۈستىدىن غەلبە قىلساڭ، ئارقىدىكىلىرىنىڭ قېچىشى ۋە ئىبرەت ئېلىشى ئۈچۈن ئۇلارنى قاتتىق جازالىغىن (يەنى ئۇلارنى باشقىلارغا ئىبرەت قىلغىنىكى، ئۇلارنىڭ سەن بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا دەرمانى قالماستىن)^[57]. ئەگەر سەن (مۇئاھىدە تۈزگەن) قەۋمدىن خىيانەت (ئالامەتلىرىنى) سەزسەڭ، مۇئاھىدىنى ئۇلارغا ئۇچۇق-يۈرۈقلۈك بىلەن تاشلاپ بەرگىن (يەنى سەن بىلەن مۇئاھىدە تۈزۈشكەن قەۋمدىن خىيانەت شەپسى كۆرۈلسە، ئۇلارغا تۈيۈقسىز ھۇجۇم قىلماستىن، مۇئاھىدىنىڭ ئەمەلدىن قالغانلىقىنى ئالدى بىلەن ئۇلارغا ئۇقتۇرۇپ قويغىن). اللە ھەقىقەتەن خائىنلارنى دوست تۇتمايدۇ^[58]. (بەدرى ئۇرۇشىدا ئۆل-تۈرۈلمەي قالغان) كاپىرلار قۇتۇلدۇق دەپ ئويلىمىسۇن، ئۇلار (پەرۋەردىگارنىڭ جازاسىدىن) ھەقىقەتەن قېچىپ قۇتۇلالمىدايۇ^[59]. دۈشمەنلىرىڭلار (بىلەن ئۇرۇش قىلىش) ئۈچۈن، قولۇڭلاردىن كېلىشىچە قورال كۈچى، جەڭ ئېتى تەييارلاڭلار، بۇنىڭ بىلەن اللەنىڭ دۈشمىنىنى، ئۆزەڭلارنىڭ دۈشمىنىڭلارنى ۋە ئۇلاردىن باشقا دۈشمەنلەرنى قورقتىسىلەر، ئۇلارنى سىلەر تونۇ-مايسىلەر، اللە تونۇيدۇ، سىلەرنىڭ اللە يولىدا سەرپ قىلىنىڭلار مەيلى نېمە بولسا بولسۇن، سىلەرگە ئۇنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، سىلەرگە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (يەنى بۇ ساۋابتىن ھېچ نەرسە كېمەيتىلمەيدۇ)^[60]. ئەگەر ئۇلار تىنچلىققا مايىل بولسا، سەنمۇ تىنچلىققا مايىل بولغىن، اللە غەتەۋەك-كۈل قىلغىن اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نېيەتلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^[61].

وَلَنْ يُرِيدَ أَنْ يَمُدَّ عَوْكَ فَإِنْ حَسِبْتَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الَّذِي
 آتَاكَ بِضُرَّةٍ وَإِلَى الْمُؤْمِنِينَ ۖ كَذَّبَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۖ لَوَاقِفَتِ
 مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِمَّا آتَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ وَلَكِنَّ اللَّهَ
 آتَاكَ بِبَهْمٍ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ حَسِبُوا أَنَّ اللَّهَ
 مِنَ الذَّبَّاعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ حَرَّضَ الْمُؤْمِنِينَ
 عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَبْرُونَ يَعْلَمُوا
 بِمَا صَبَرُوا ۚ وَلَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ رَجُلٌ يَعْلَمُ مَا آتَاهُم مِنَ اللَّهِ يَنْ
 كُفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَفِيَ عَنْكُمْ
 وَعَمِلَ آيَاتِهِمْ صُعُقًا ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ رَجُلٌ صَابِرٌ يَعْلَمُ
 بِمَا صَبَرُوا ۚ وَلَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ آتٍ يَعْلَمُ مَا آتَاهُم مِنَ اللَّهِ
 اللَّهُمَّ الصِّرَاطُ ۚ مَا كَانَ لِلَّذِينَ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى
 يُخْرَجَ فِي الْأَرْضِ ۚ يُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ
 الْآخِرَةَ ۚ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۖ كَذَّبَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ لَوَاقِفَتِ
 مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِمَّا آتَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ وَلَكِنَّ اللَّهَ
 آتَاكَ بِبَهْمٍ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ حَسِبُوا أَنَّ اللَّهَ
 مِنَ الذَّبَّاعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ حَرَّضَ الْمُؤْمِنِينَ
 عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَبْرُونَ يَعْلَمُوا
 بِمَا صَبَرُوا ۚ وَلَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ رَجُلٌ يَعْلَمُ مَا آتَاهُم مِنَ اللَّهِ يَنْ
 كُفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَفِيَ عَنْكُمْ
 وَعَمِلَ آيَاتِهِمْ صُعُقًا ۚ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ رَجُلٌ صَابِرٌ يَعْلَمُ
 بِمَا صَبَرُوا ۚ وَلَنْ يَكُنْ مِنْكُمْ آتٍ يَعْلَمُ مَا آتَاهُم مِنَ اللَّهِ

ئەگەر ئۇلار (تەييارلىق قىلىۋېلىش ئۈچۈن سۈلھ بىلەن) سېنى ئالدىماقچى بولسا، اللە (ئۇلارنىڭ شەرىئەتتىن) شەكسىز ساڭا كۇپايە قىلغۇچىدۇر. اللە سېنى ئۆزىنىڭ ياردىمى بىلەن ۋە مۆمىنلەر بىلەن كۈچلەندۈرىدۇ (62). اللە مۆمىنلەرنىڭ دىللىرىنى بىرلەشتۈردى. سەن يەر يۈزىدىكى پۈتۈن بايلىقنى سەرپ قىلىپمۇ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى بىرلەشتۈرەلمەيتتىڭ؛ لېكىن اللە (ئۆزىنىڭ قۇدرەت كەملىسى بىلەن) ئۇلارنى ئىناق قىلدى. شۈبھىسىزكى، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (63). ئى پەيغەمبەر! (يالغۇز) اللە ساڭا ۋە ساڭا ئەگەشكەن مۆمىنلەرگە كۇپايە قىلغۇچىدۇر (64). ئى پەيغەمبەر! مۆمىنلەرنى (مۇشەرىكلەر بىلەن) ئۇرۇش قىلىشقا رىغبەتلەندۈرگەن، ئەگەر سىلەردە چىداملىق يىگىرمە ئادەم بولسىغان بولسا، (دۈشمەندىن) 200 نى

يېڭەلەيدۇ؛ ئەگەر سىلەردە (چىداملىق) 100 ئادەم بولسىغان بولسا، كاپىرلاردىن 1000 نى يېڭەلەيدۇ؛ چۈنكى ئۇلار (جاھىل) قەۋم بولۇپ، (اللە نىڭ ھېكمىتىنى) چۈشەنمەيدۇ (65). اللە ئەمدى سىلەرنىڭ (يۈكۈڭلارنى) يېنىكلەتتى، سىلەرنىڭ ئاجىزلىقىڭلارنى بىلدى، ئەگەر سىلەردە چىداملىق 100 ئادەم بولسىغان بولسا، 200 (دۈشمەن) نى يېڭەلەيدۇ، ئەگەر سىلەردە (چىداملىق) 1000 ئادەم بولسىغان بولسا، اللە نىڭ ئىزىنى بىلەن 2000 (دۈشمەن) نى يېڭەلەيدۇ. اللە چىداملىقلار بىلەن بىلىدۇر (66). پەيغەمبەرگە زېمىندا دۈشمەننى كۆپرەك ئۆلتۈرمەي تۇرۇپ (يەنى مۇشرىكلىكنىڭ ھەيۋىسىنى يوقىتىپ، ئىسلامغا قۇۋۋەت بەرمەي تۇرۇپ)، ئەسەرلەر-دىن قەدىيە ئېلىش لايىق ئەمەس ئىدى. (ئى مۆمىنلەر! سىلەر قەدىيە ئېلىش بىلەن) دۇنيا مەنپەئىتىنى كۆزلەيسىلەر، اللە سىلەرگە ئاخىرەتنى (يەنى ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى) تىلەيدۇ. اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (67). اللە نىڭ (ئوچۇق چەكلەنمىگەن ئىشنى قىلغانلارنى جازالىماسلىق دېگەن) ھۆكۈمى ئەزىلىسى بولمىسا ئىدى، (ئەسەرلەردىن) قەدىيە ئالغانلىقلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە زور ئازابقا دۇچار بولاتتىڭلار (68). (ئى جىھاد قىلغۇچىلار جامائەسى!) غەنىمەت ئالغان نەرسەڭلارنى ھالال ۋە پاك بىلىپ يەڭلار، اللە (نىڭ ئەمرىگە مۇخالىپەتچىلىك قىلىش) دىن قورقۇڭلار. اللە ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىبانىدۇر (69).

ئى پەيغەمبەر! قولۇڭلاردىكى ئەسەرلەرگە ئېيتقىنكى، ئەگەر اللە دىلىڭلاردا ئىمان بارلىقىنى بىلسە (يەنى دىلىڭلاردا ئىمان بولسا، اللە ئۇنى بىلىدۇ)، سىلەرگە ئۆزەڭلاردىن ئېلىنغان فىدىيىدىن ياخشى-راق نەرسىنى بېرىدۇ، (ئىلگىرىكى گۇناھلىرىڭلارنى) مەغپىرەت قىلىدۇ. اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مەربىيە-دۇر (70). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشۇ ئەسەرلەر ئىماننى دەۋا قىلىش ئارقىلىق) ساڭا خىيانەت قىلماقچى بولغان بولسا، ئۇنداقتا ئىلگىرى ئۇلار (كۇفرى بىلەن، ئەھدىنى بۇزۇش بىلەن) اللە غا خىيانەت قىلغان ئىدى، اللە سېنى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن غالىب قىلدى. اللە (بولغۇسى) ھەممە ئىشنى بىلگۈچى، ئۆز ھېكمىتى بويىچە ئىش قىلغۇچىدۇر (71). ئىمان ئېيتقانلار، (اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى سۆيۈش يۈزىسىدىن يۇرتىنى تاشلاپ) ھىجرەت قىلغان، پۇل-ماللىرى ۋە جانلىرى بىلەن اللە يولىدا جىھاد قىلغانلار (يەنى

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ بِاللَّهِ قَوْلًا فَيُدْخِلُهُمْ قُلُوبُهُمْ خَالِدِينَ فِيهِ قُلُوا خَيْرًا لَّكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ اللَّهُ مَا تَعْمَلُونَ تَحِبُّوا ۖ وَإِنْ يُرِيدُوا حِيَابَتَكُمْ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَلِيمٌ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجْهَهُمْ لِأُمَرِئِهِمْ وَاتَّبَعَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَهَاجَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَهَاجَرُوا مَا لَكُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ يَهَاجَرُوا وَلَئِنْ اسْتَشَرْتُمْ فِي الَّذِينَ تَعْلَمُونَ التَّصَرُّعَ الْأَعْلَىٰ قَوْمُهُ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَهُمْ وَيَتَنَاقَوْنَ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِبَعْضِهِمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ الْأَفْعَالُ تَنْقُصُ الْأَرْضِ وَقَادَ كَيْدٌ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجْهَهُمْ لِأُمَرِئِهِمْ وَاتَّبَعَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدِ وَهَاجَرُوا وَجْهَهُمْ لِمَعْنَاهُ قَوْلِهِمْ وَأُولَئِكَ الْأَرْحَامُ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

مۇھاجىرلار)، (يۇرتىدا مۇھاجىرلارغا) جاي بەرگەنلەر ۋە ياردەم كۆرسەتكەنلەر (يەنى ئەنسارلار) — ئەنە شۇلار ئەلۋەتتە بىر-بىرىگە ئىگىدۇر (يەنى بىر-بىرىگە ياردەم-چىدۇر، بىر-بىرىگە مىراسخوردۇر). ئىمان ئېيتقان ئەمما (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلىمىغانلار بىلەن سىلەرنىڭ ئوتتۇراڭلاردا تاكى ئۇلار ھىجرەت قىلغانغا قەدەر ئۆزئارا ئىگە بولۇش (يەنى ياردەملىشىش، مىراسخور بولۇش) بولمايدۇ؛ ئەگەر دىن ئىشىدا ئۇلار سىلەردىن ياردەم تەلەپ قىلسا، ئۇلارنىڭ دۈشمىنى بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا كېلىشىم بولمىسلا، ئۇلارغا ياردەم بېرىشىڭلار كېرەك، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (72). كاپىرلار (ياردەمدە ۋە مىراستا) بىر-بىرىگە ئىگىدۇر، ئەگەر بۇ ھۆكۈمگە ئەمەل قىلمىساڭلار، يەر يۈزىدە پىتنە ۋە چوڭ قالايمىقانچىلىق تۇغۇلىدۇ (73). ئىمان ئېيتقانلار، (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغانلار، اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلار، (يۇرتىدا مۇھاجىرلارغا) جاي بەرگەنلەر ۋە ياردەم كۆرسەتكەنلەر (يەنى ئەنسارلار) — ئەنە شۇلار ھەقىقىي مۆمىنلەردۇر، ئۇلار (نىڭ گۇناھى) مەغپىرەت قىلىنىدۇ، ئۇلار (جەننەتتە) ئېسىل رىزىققا ئىگە بولىدۇ (74). كېيىن ئىمان ئېيتىپ (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغانلار ۋە سىلەر بىلەن بىللە جىھاد قىلغانلار سىلەردىن سانىلىدۇ، اللەنىڭ ھۆكىمدە، ئۇرۇق-تۇغقانلار بىر-بىرىگە مىراسخور بولۇشقا (يانتلاردىن) ئەڭ ھەقلىقتۇر، شۈبھىسىزكى، اللە ھەر شەيئىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (75).

9- سوره تہوٰبہ

مەدەنىدە نازىل بولغان. 129 ئايەت.

(بۇ) اللہ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ سىلەر بىلەن مۇئامىدە تۈزۈشكەن مۇشرىكلارغا قاراتقان ئادا-جۇدا بولۇش (يەنى مۇئامىدىنى بىكار قىلىش) ئېلانىدۇر (1). (ئى مۇشرىكلار!) يەر يۈزىدە (خالىغىنىڭلارچە) تۆرت ئاي يۈرۈڭلار، بىلىڭلاركى، سىلەر اللە (نىڭ ئازابى) دىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر، (بىلىڭلاركى) اللە كاپىرلارنى خار قىلغۇچىدۇر (2). (بۇ) چوڭ ھەج كۈنىدە اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى تەرىپىدىن كىشىلەرگە چىقىرىلغان ئېلاندىركى، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى مۇشرىكلاردىن ئادا-جۇدادۇر. ئەگەر (كۆف-رىدىن) تەۋبە قىلىڭلار، بۇ سىلەرگە (گۇمراھلىقتا كېتىۋېرىشتىن) ياخشىدۇر، ئەگەر (ئىسلامدىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار، بىلىڭلاركى، اللە (نىڭ ئازابى) دىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر. كاپىرلارغا قاتتىق ئازاب بىلەن بىشارەت بەرگىن (3). ئەمما مۇشرىكلار ئىچىدىكى سىلەر بىلەن مۇئامىدە تۈزگەن، مۇئامىدىگە ھېچقانداق خىلاپلىق قىلمىغان، سىلەرگە قارشى ھېچقانداق ئادەمگە ياردەم بەرمىگەنلەرگە كەلسەك، ئۇلار بىلەن تۈزگەن بۇ مۇئامىدىگە ئۇنىڭ ۋاقتى توشقانغا قەدەر رىئايە قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە تەقۋادارلارنى دوست تۇتىدۇ (4). (تۈرۈش قىلىش) ھارام قىلىنغان ئايلار ئۆتۈپ كەتكەندە، مۇشرىكلارنى قەيەردە ئۇچراتساڭلار، شۇ يەردە ئۆلتۈرۈڭلار، ئەسىرگە ئېلىڭلار، قورشاڭلار، ئۇلارنىڭ ئۆتىدىغان يوللىرىنى كۆزىتىپ تۇرۇڭلار، ئەگەر ئۇلار تەۋبە قىلسا، ناماز ئوقۇسا، زاكات بەرسە، ئۇلارنى قويۇپ بېرىڭلار، شۈبھىسىزكى، اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، رەھىم قىلغۇچىدۇر (5). ئەگەر مۇشرىكلاردىن بىرەر كىشى سەندىن ئامانلىق تىلىسە، تاكى ئۇ اللە نىڭ كالامىنى (يەنى قۇرئاننى) ئاڭلىغانغا (يەنى پىكىر قىلىپ، ئۇنىڭ ھەقىقىتىگە يەتكەنگە) قەدەر، ئۇنىڭغا ئامانلىق بەرگىن، ئاندىن (ئۇ ئىمان ئېيتىمسا)، ئۇنى (جېنى، مېلى) ئامان تاپىدىغان جايغا يەتكۈزۈپ قويغىن، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار (ئىسلام دىنىنىڭ ھەقىقىتىنى) ئوقىمايدىغان قەۋمدۇر (6).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَاعْلَمُوْا اَنَّ اللّٰهَ مُعْزِی الْكَافِرِیْنَ ۝۱۰

بِرَّاءَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِٗ اِلَى الَّذِیْنَ عٰهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِیْنَ

فَسِیْخَوْنٰی الْاَرْضَ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَاعْلَمُوْا اَنَّكُمْ عِندَ اللّٰهِ

وَ اَنَّ اللّٰهَ مُعْزِی الْكَافِرِیْنَ ۝۱۱ وَ اَذٰن مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهِٗ اِلَى

الْاٰمِنِیْنَ یَوْمَ الْحِجِّ الْاَكْبَرِ اِنَّ اللّٰهَ یَرِیْ مِنَ الْمُشْرِكِیْنَ ۝۱۲

رَسُوْلُهُٗ اَنَّ نُبِیْكُمْ فَهُوَ خَبَرَكُمْ ۝۱۳ وَ اَنَّ تَوَلَّیْكُمْ فَاَعْلَمُوْا اَنَّكُمْ

غَیْرُ مُعْجِزِی اللّٰهِ وَیَنْبِیْا الَّذِیْنَ كَفَرُوْا بِعَذَابِ الْیَوْمِ ۝۱۴

الَّذِیْنَ عٰهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِیْنَ ثُمَّ لَمْ یَقْصُوْكُمْ سِیْئَاۤءًا

یُظَاهِرُوْا عَلَیْكُمْ اَحَدًاۤ اَوْ اٰثِمًاۤ اَللّٰهُمَّ عٰهَدْتُمْ اِلٰی مَدَّتْهُمْ

اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الْمُنٰقِبِیْنَ ۝۱۵ فَاِذَا اَنْسَلَخَ الْاَسْهُرَ حَرَمْنَا

الْمُشْرِكِیْنَ حِیْثُ وَجَدْتُمُوْهُمْ وَخَدُوْهُمْ وَاحْضَرُوْهُمْ

وَاقْعُدُوْا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۝۱۶ فَاِنْ تَابُوْا وَاقَامُوا الصَّلٰوةَ وَ

اٰتَوْا الزَّكٰوةَ فَخَلُّوْا سَبِیْلَهُمْ ۝۱۷ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِیْمٌ ۝۱۸

اَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِیْنَ اَسْتَجَارَكَ فَاجْرَهُ حَتّٰی یَسْمَعَ كَلِمَ

اللّٰهِ ثُمَّ اَبْلِغْهُ مَآمَنَةً ۝۱۹ ذٰلِكَ بِاَنَّكُمْ قَوْمٌ لَّعَلُمُوْنَ ۝۲۰

اللەنىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ قارىشىچە،
 (ئەھدىسىگە ۋاپا قىلمايدىغان) مۇشرىكلاردا
 قانداقمۇ مۇئاھىدە دېگەن نەرسە بولسۇن؟ ئەمما
 مەسجىدى ھەرام قېشىدا سىلەر بىلەن ئەھدە
 تۈزۈشكەن مۇشرىكلار ئەگەر ئەھدىسىگە ۋاپا
 قىلىدىكەن، سىلەرمۇ ۋاپا قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى،
 اللە تەقۋادارلارنى (يەنى پەرۋەردىگار بىردىن
 قورققان، ئەھدىسىگە ۋاپا قىلغان، خىيانەت
 قىلمىغانلارنى) دوست تۇتىدۇ⁽⁷⁾. مۇشرىكلار
 ئەھدىسىگە قانداقمۇ ۋاپا قىلسۇن؟ ئەگەر ئۇلار
 سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىن غەلبە قىلسا، سىلەرنىڭ
 توغراڭلاردا نە تۇغقانچىلىققا، نە ئەھدىگە رىئايە
 قىلمايدۇ. سىلەرنى ئېغىزلىرىدا خۇش قىلىدۇ،
 دىللىرىدا (ۋەدىسىدە تۇرۇشنى) خالىمايدۇ (يەنى
 ئاغزىدا چىرايلىق سۆزلىگىنى بىلەن، كۆڭۈللىرى ئاداۋەت، نىفاق بىلەن تولغان).
 ئۇلارنىڭ تولىسى پاسىقلاردۇر⁽⁸⁾. ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى (دۇنيانىڭ مال-
 مۈلۈكلىرىدىن) نەرزىمەس نەرسىلەرگە تېگىشتى، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن
 توستى. ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن يامان!⁽⁹⁾ ئۇلار مۆمىنلەر ھەققىدە نە
 تۇغقانچىلىققا، نە ئەھدىگە رىئايە قىلمايدۇ. ئەنە شۇلار (سىلەرگە زۇلۇم قىلىشتا) ھەددىدىن
 ئاشىقۇچىلاردۇر⁽¹⁰⁾. ئەگەر ئۇلار (كۇفرىدىن) تەۋبە قىلسا، ناماز ئۆتىسە، زاكات بەرسە،
 دىنىي جەھەتتە سىلەرنىڭ قېرىندىشىڭلار بولىدۇ (يەنى ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتتە
 ئۇلار سىلەر بىلەن ئوخشاشتۇر). ئۇقىدىغان قەۋم ئۈچۈن، ئايەتلەرنى تەپسىلىي بايان
 قىلىمىز⁽¹¹⁾. ئەگەر ئۇلار ئەھدە بەرگەندىن كېيىن، قەسەملىرىنى بۇزسا ۋە دىنىڭ-
 لارنى ئەيىبلەسە، ئۇلارنىڭ (بۇنىڭدىن) چەكلىنىشلىرى ئۈچۈن، كۇفرىنىڭ كاتتىباش-
 لىرىغا ئۇرۇش ئېچىڭلار. ئۇلارنىڭ قەسىمىنىڭ ھەقىقەتەن ئېتىبارى يوق⁽¹²⁾. (ئى مۆمىنلەر
 جامائەسى! ئەھدە بەرگەندە) ئىچكەن قەسىمىنى بۇزغان، پەيغەمبەرنى (مەككە) دىن ھەيدەپ
 چىقىرىشنى قەستلىگەن ۋە سىلەرگە ئالدى بىلەن ھۇجۇم قىلغان قەۋمگە ئۇرۇش ئاچمامسىلەر؟
 ئۇلاردىن قورقامسىلەر؟ ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، قورقۇشۇڭلارغا اللە ئەڭ لايىقتۇر⁽¹³⁾.

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ
 إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدُوا عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا
 لَهُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرُ الْغُفَّينَ ۝ كَيْفَ وَإِنْ
 يَظْهَرُ عَلَيْكُمْ أَكْثَرُ مِنْكُمْ فَوْقُوا الْأَوْلِيَّةَ يُرْضَوْكُمْ
 بِأَقْوَاهِمَ وَتَأْتِي قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَيَسْتُونَ ۝
 إِشْرَؤُا يَا أَيُّهَا اللَّهُ كُنَّا قَلِيلًا فَصَدَّاعُنْ سَيِّدِيهِ
 إِيَّاهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ لَا يَرْفَعُونَ فِي مَوْمِنٍ إِلَّا
 وَلَا ذِمَّةً وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَعَدُونَ ۝ فَإِنْ تَأَلَّوْا أَقَامُوا
 الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَفَخَّخُوا فِي الدِّينِ وَفُصِّلَ
 إِلَيْهِمُ الْيَوْمُ يُعْذَرُونَ ۝ وَإِنْ نَكَثُوا آيَاتَهُمْ
 مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعْنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا
 أَتَيْنَا الْكُفْرَ لَا إِلَهَ إِلَّا آيَاتُهُمْ لَكُمْ لَكُمْ
 يَنْتَهُونَ ۝ لَا تَقَاتِلُوا قَوْمًا نَكَثُوا آيَاتَهُمْ
 وَهَبُوا بِأَحْزَابِ الرَّسُولِ وَهُمْ يَدَّوْكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ
 أَخْشَوْهُمْ قَالَهُ أَتَيْنَ أَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝

ئۇلارغا ئۇرۇش ئېچىڭلار، اللہ ئۇلارنى سىلەرنىڭ قولۇڭلار بىلەن جازا لايىدۇ. اللہ ئۇلارنى خار قىلدۇ، اللہ سىلەرنى ئۇلار ئۈستىدىن غالىب قىلدۇ. (ئىسلام دىنىنى ئۈستۈن قىلىپ، كاپىرلارنى جازالاپ) مۆمىن قەۋمنىڭ كۆڭلىگە شىپالىق (يەنى تەسەللى) بېرىدۇ⁽¹⁴⁾. ھەم ئۇلارنى دىل-لىرىدىكى ئاچچىقتىن خالاس قىلدۇ. اللہ خالىغان ئادەمنى تەۋبىگە مۇۋەپپەق قىلدۇ. اللہ ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽¹⁵⁾. اللہ سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىكى جىھاد قىلغانلارنى، اللە دىن، اللەنىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە مۆمىنلەردىن باشقىنى سىرداش قىلىۋالمايدۇ. لارنى بىلىمىي (يەنى ئوتتۇرىغا چىقارماي) تۇرۇپ سىلەر ئۆز ھالىمىزغا قويۇپ بېرىلىمىز، (يەنى

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيَضْرِبُهُمُ كَلِمَةً
وَسَيُفْعَلُ صُدُورُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۝ وَيُنْزِلُ فِي قُلُوبِهِمْ
يَتُوبُ اللَّهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنَّ
تُكْرَهُوا وَلَمْ يَعْلَمِ اللَّهُ الْغَيْبَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِيكُمْ وَلَمْ تُجِدُوا
مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولَهُ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلَئِنَّ اللَّهَ لَخَبِيرٌ
بِمَاتَعْبَلُونَ ۝ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَعْبُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ
شَاهِدِينَ عَلَى الْقَوْمِ يَكْفُرُ أُولَٰئِكَ حِطَّتْ أَعْمَالُهُمْ ۝
فِي الْكَاذِبِينَ خِلَافًا ۝ إِنَّمَا يَعْبُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ أَمِنَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَغْشُ إِلَّا اللَّهَ
فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُتَّقِينَ ۝ أَجَعَلْتُمْ سُبْحَانَ
الصَّالِحِ وَجَعَلُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ كَمَا أَمِنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَجَعَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَ
اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝ أَكُنْ مِنْ أَمْوَأَ
هَاجِرُوا وَجَعَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَأْمُرُ اللَّهُ وَأَنْفُسُهُمْ
أَعْلَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ۝

سىنايلىمىز) دەپ ئويلايمىسلەر؟ اللہ سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن خەۋەرداردۇر⁽¹⁶⁾. مۇشرىكلار ئۆزلىرىنىڭ كۆڭرىنى ئىقرار قىلىپ تۇرۇقلۇق (يەنى كاپىرلىق بىلەن اللەنىڭ مەسجىد-لىرىنى ئاۋات قىلىش بىر-بىرى بىلەن سىغىشالمايدۇ)، (ئۇلارنىڭ) اللەنىڭ مەسجىدلىرىنى ئاۋات قىلىشى توغرا ئەمەس، ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسى بولمايدۇ، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالدۇ⁽¹⁷⁾. اللەنىڭ مەسجىدلىرىنى پەقەت اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان، ناماز ئۆتىگەن، زاكات بەرگەن، اللە دىن باشقىدىن قورقمايدىغان كىشىلەرلا ئاۋات قىلدۇ (يەنى مەسجىدنى رەپوت قىلىش، سەرەمجانلاشتۇرۇش، تازىلاش، مەسجىد تە داۋاملىق ناماز ئۆتەش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى قىلدۇ)، ئەنە شۇلارنىڭ ھىدايەت تاپقۇ-چىلاردىن بولۇشى كۆزدە تۇتۇلىدۇ⁽¹⁸⁾. سىلەر ھاجىلارنى سۇ بىلەن تەمىنلەشنى، مەسجىدنى ھەرمانى ئاۋات قىلىشنى اللە غا، ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان ۋە اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغان-لارنىڭ (ئىمانغا) ئوخشاش ھېسابلامىسىلەر؟ اللەنىڭ نەزىرىدە ئۇلار ئوخشاش ئەمەس. اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ⁽¹⁹⁾. ئىمان ئېيتقانلارنىڭ، ھىجرەت قىلغانلارنىڭ ۋە ماللىرى ھەم جانلىرى بىلەن اللەنىڭ يولىدا جىھاد قىلغانلارنىڭ دەرىجىسى اللەنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ كاتتىدۇر؛ ئەنە شۇلار (ساۋاب تېپىش بىلەن) مەقسىتىگە ئېرىشكۈچىلەردۇر⁽²⁰⁾.

پەرۋەردىگار ئۇلارغا ئۆزىنىڭ رەھىمىتى، رازى-لىقى ۋە جەننەتلىرى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈلۈك نېمەتكە ئېرىشىدۇ⁽²¹⁾. ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. شۈبھىسىزكى، اللە نىڭ دەرگاھىدا (ئۇلارغا) كاتتا ساۋاب بار⁽²²⁾. ئى مۆمىنلەر! ئەگەر ئاتىلىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار ئىماندىن كۆفرىنى ئارتۇق كۆرسە (كۆف-رىدا مەھكەم تۇرسا)، ئۇلارنى دوست تۇتماڭلار. ئىچىڭلاردىن كىملىرىكى، ئۇلارنى دوست تۇتىدە-كەن، ئۇلار زالىملاردۇر (يەنى ئۇلارغا ئوخشاش مۇشرىكتۇر، چۈنكى مۇشرىكلىككە رازى بولغان ئادەممۇ مۇشرىك ھېسابلىنىدۇ)⁽²³⁾. ئېيتقىنىكى، ئەگەر سىلەرنىڭ ئاتاڭلار، ئوغۇللىرىڭلار، قېرىندىشىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئۇرۇق-تۇغقانلىرىڭلار (ھەمدە ئۇلاردىن باشقىلار)، تاپقان پۇل-ماللىرىڭلار، ئاقماي قېلىشىدىن قورققان تىجارىتىڭلار، ياخشى

يَبْرِئُكُمْ رَبُّكُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجِئْتُ لَهُمْ فِيهَا نَجْوَىٰ مُّخْرَجًا ۖ خُلِيَّيْنِ فِيهَا يَذَّابِدَا ۚ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ۝ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ وَمَنْ يَتَّخِذْهُم مُّثَمَرًا فَلَيْسَ هُمْ الظَّالِمُونَ ۝ قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ بَاقٍ تَرَكَتُمْ وَآخِرُ مَا وَجَدْتُمْ مِثْلَ نَفْسِكُمْ تَرَكْتُمُوهَا حَبًّا وَالْيُتَّىٰ مِنْهُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَبِهِ جَاهِدْتُمْ سَبِيلَهُ فَبِرِضْوَانِ اللَّهِ يَأْتِي اللَّهُ بِأَمْرٍ أَوْ اللَّهِ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۝ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كُرُوتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَابَسْتُمْ مَضْجِرِينَ ۝ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَيِّدَاتُهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَّهُمْ رَوَاهُ وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ۝

كۆرىدىغان ئۆيلىرىڭلار سىلەر ئۈچۈن اللە دىن، اللە نىڭ پەيغەمبىرىدىن ۋە اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلىشتىن سۆيۈملۈك بولسا (يەنى شۇلار بىلەن بولۇپ كېتىپ، اللە نىڭ پەيغەم-بىرىگە ياردەم بەرمىسەڭلار)، ئۇ ھالدا سىلەر تاكى اللە نىڭ ئەمرى (يەنى مەككىنى يەتمە قىلىش ئىزىنى) كەلگۈچە كۈتۈڭلار، اللە پاسىق قەۋمنى (يەنى اللە نىڭ دىنىنىڭ چەك-چېگرىسىدىن چىقىپ كەتكۈچىلەرنى) ھىدايەت قىلمايدۇ⁽²⁴⁾. اللە سىلەرگە نۇرغۇن جەڭ مەيدانلىرىدا ۋە ھۈنەيىن كۈنىدە (يەنى جېڭىدە) ھەقىقەتەن ياردەم بەردى. ئەينى ۋاقىتتا سانىڭ-لارنىڭ كۆپلۈكىدىن خۇشاللىنىپ كەتتىڭلار (يەنى بۈگۈن بىزنىڭ سانىمىز كۆپ، مەغلۇپ بولمايمىز دېدىڭلار، بۇ چاغدا سىلەرنىڭ سانىڭلار 12 مىڭ، دۈشمىنىڭلارنىڭ سانى 4000 ئىدى)، سانىڭلارنىڭ كۆپلۈكى سىلەرگە قىلچە ئەسقا تىمىدى. (قاتتىق قورققىنىڭلاردىن) كەڭ زېمىن سىلەرگە تار تۈيۈلدى. ئاندىن (مەغلۇپ بۇلۇپ، رەسۇللانى ئازغىنا مۆمىنلەر بىلەن تاشلاپ) ئارقاڭلارغا قاراپ قاچتىڭلار⁽²⁵⁾. ئاندىن اللە پەيغەم-بىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە (مەرھەمەت قىلىپ) خاتىرجەملىك بېغىشلىدى، سىلەرگە قوشۇنلارنى (يەنى سىلەرگە ياردەمگە پەرىشتىلەرنى) چۈشۈردى، ئۇلارنى سىلەر كۆرمىدىڭلار (شۇنىڭ بىلەن سىلەر غەلىبە قىلىدىڭلار)، اللە كاپىرلارنى (ئۆلتۈرۈلۈش ۋە ئەسىر ئېلىنىش بىلەن) ئازابلىدى، كاپىرلارنىڭ جازاسى ئەنە شۇ⁽²⁶⁾.

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار، يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) اللەنىڭ نۇرىنى (يەنى ئىسلام دىنىنى) ئېغىزلىرى (يەنى يالغان-ياپەداق بوھتانلىرى) بىلەن ئۆچۈر-مەكچى بولىدۇ، اللە ئۆز نۇرىنى ئۈستۈن قىلماي قالمايدۇ، كاپىرلار (بۇنى) يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ⁽³²⁾، اللە ھەق دىن (ئىسلام) نى بارلىق دىنلاردىن ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ پەيغەمبىرىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى تولۇق) ھىدايەت ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى، مۇش-رىكلار ئۇنىڭ (ئۈستۈن بولۇشنى) يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ⁽³³⁾، ئى مۆمىنلەر! ھېرىلەر ۋە راھىب-لەردىن (يەھۇدىي ۋە ناسار ئۆلىمالىرىدىن) نۇر-غۇنلىرى كىشىلەرنىڭ پۇل-ماللىرىنى ھەققەتەن ھارام يەيدۇ، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ دىنىغا كىرىشتىن توسىدۇ، ئالتۇن-كۈمۈش يىغىپ، ئۇنى اللەنىڭ

يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى
اللَّهُ أَنْ يَمْلَأَ قُلُوبَهُمْ نُورًا وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝ هُوَ
الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالزُّهْمَانِ لَبِئْسَ كُلُّونَ
أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي
سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ يَوْمَ نَحْشِي عَالِمِينَ
فِي آرَائِهِمْ قَتَلُوا بِهَاجِبِهِمْ وَجْهَهُمْ وَظَهَرَهُمْ
هَذَا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ۝ هَذَا مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ۝
إِنَّ عَذَابَ الشُّهُورِ عِندَ اللَّهِ أَشَدُّ عَذَابِ شَهْرٍ ۝
كَيْتَبُ اللَّهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْهَا
أَرْبَعَةً حُجُومَ ذَلِكَ الدِّينِ الْقَتِيعَةِ ۝ فَلَا تَظْلِمُوا
بَعْضُكُمْ أُنْفُسَكُمْ ۝ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۝ الْبُشْرَىٰ كَثِيرَةٌ ۝ كَمَا
يُقَاتِلُونَ كَافَّةً ۝ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ۝

يولىدا سەرپ قىلمايدىغانلارغا (دوزاختا بولىدىغان) قاتتىق ئازاب بىلەن بىشارەت بەرگىن⁽³⁴⁾. ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇ ئالتۇن-كۈمۈشلەر جەھەننەمنىڭ ئوتىدا قىزىتىلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ پىشانىلىرى، يانىلىرى ۋە دۈمبىلىرى داغلىنىدۇ. ئۇلارغا: «بۇ سىلەرنىڭ ئۆزەڭلار ئۈچۈن يىغقان ئالتۇن-كۈمۈشۈڭلار (سىلەر بۇ دۇنيا-يىڭلاردىكى اللەنىڭ ھەققىنى ئادا قىلىدىڭلار). يىغقان ئالتۇن-كۈمۈشۈڭلارنىڭ ۋابالىنى تېتىڭلار» دېيىلىدۇ⁽³⁵⁾. شۈبھىسىزكى، ئاسمان ۋە زېمىن يارىتىلغاندىن تارتىپ (قەمەرى) ئايلارنىڭ سانى اللەنىڭ دەرگاھىدا (يەنى لەۋھۇلمەھپۇزدا) 12 دۇر، ئۇلاردىن تۆتى (يەنى زۇلقەئدە، زۇلمەججە، مۇھەررەم، رەجەپ) ئۇرۇش قىلىش ھارام قىلىنغان ئايلاردۇر، بۇ توغرا دىندۇر (يەنى مەزكۇر تۆت ئايدا ئۇرۇشنىڭ ھارام قىلىنىشى اللەنىڭ توغرا دىندۇر)، بۇ ئايلاردا (ئۇلارنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىماسلىق بىلەن، اللە چەكلىگەن گۇنا ئىشلارنى قىلىش بىلەن) ئۆزەڭلارغا زىيان سالماڭلار، مۇشرىكلار سىلەرگە بىرلىكتە ھۇجۇم قىلغاندەك، سىلەرمۇ ئۇلارغا قارشى بىرلىكتە ئۇرۇش قىلىڭلار. بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىللەدۇر (يەنى اللەنىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈرۈش، مەنىنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلىنىش بىلەن اللەدىن قورققۇچىلارغا اللەنىڭ ياردەم بېرىدىغانلىقىغا ئىشەنچىدە بولۇڭلار)⁽³⁶⁾.

ئايىنى ئارقىغا سۈرۈش (يەنى ئۆرۈش ھارام قىلىنغان ئايىنى باشقا بىر ئايغا ئۆزگەرتىپ، يىلىنىڭ 12 ئېيىنى 13 ئايغا كۆپەيتىش) كۈفرىنى زىيادە قىلىشتۇر، بۇنىڭ بىلەن كاپىرلار ئازدۇ. رۇلىدۇ؛ ئۇلار اللە ھارام قىلغان ئايلارنىڭ سانىغا مۇۋاپىقلىشىش ئۈچۈن، ئۇنى بىر يىل ھالال قىلىپ، ئىككىنچى يىلى ھارام قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار اللە ھارام قىلغان ئايىنى ھالال قىلىدۇ، ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ يامان ئەمەللىرى چىرايلىق كۆرسىتىلدى. اللە كاپىر قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ^[37]. ئى مۆمىنلەر! سىلەرگە اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلىشقا چىقىڭلار دېيىلسە، نېمىشقا يۈرتۈڭلاردىن ئايرىلغىڭلار كەلمەيدۇ؟ دۇنيا ھاياتىنى ئاخىرەتتىكى (بەخت) بىلەن تېگىشكە رازى بولدۇڭلارمۇ؟ دۇنيا ھاياتىدىن بەھرىمەن بولۇش ئاخىرەتنىڭ نېمەتلىرى

إِنَّمَا السَّبْحُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْمَلُونَ عَلَى الْأُسْطُوخِ عِندَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيَحْمِلُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْتِلُوا إِلَى الْأَرْضِ أَنْضَيْتُمْ بِأَحْيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْأَرْضِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ۚ الْآتِفُوا بِعِدَّتِكُمْ عِنْدَ آبَائِكُمْ وَنِسَائِكُمْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۚ الْآتِفُوا لَهُمْ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدُوا بِخُزْعَانٍ وَجَعَلَ لَهُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ۝ السَّحَابُ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝ انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

بىلەن سېلىشتۇرغاندا، ئەر زىمىنى نەرسىدۇر^[38]. ئەگەر سىلەر جىھادقا چىقىمىڭلار اللە سىلەرگە قاتتىق ئازاب قىلىدۇ. (سىلەرنى ھالاك قىلىپ) ئورۇنڭلارغا سىلەردىن باشقا قەۋمنى كەلتۈرىدۇ، سىلەر اللە غا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيسىلەر، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر^[39]. ئەگەر سىلەر اللە نىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم قىلىمىڭلار (اللە ياردەم قىلىدۇ)، اللە ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا ياردەم قىلغان ئىدى. ئۆز ۋاقتىدا كاپىرلار ئۇنى (مەككىدىن) ھەيدەپ چىقارغان ئىدى. ئۇنىڭغا پەقەت بىر كىشى (يەنى ئەبۇبەكرى سىددىق) ھەمرا ئىدى. ئەينى زاماندا ئۇ ئىككىسى غاردا ئىدى. (رەسۇلۇللا) ھەمراھىغا: «غەم قىلمىغىن، اللە ھەقىقەتەن بىز بىلەن بىللە» دەيتتى، اللە ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبىرىگە) خاتىرجەملىك بېغىشلىدى، ئۇنىڭغا (پەرىشتىلەردىن بولغان) قوشۇنلار بىلەن مەدەت بەردى، ئۇلارنى سىلەر كۆرمىدىڭلار، كاپىرلارنىڭ سۆزىنى (يەنى شېرىك كەلىمە-سىنى) پەس قىلدى، اللە نىڭ سۆزى (يەنى كەلىمە تەۋھىد) ئۈستۈندۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر^[40]. (ئى مۆمىنلەر جامائەسى!) سىلەر يېنىڭ بولغان ياكى ئېغىر بولغان ھالەتتە (يەنى مەيلى ياش-قېرى، پىيادە، ئۇلاغلىق بولۇڭلار، ئوڭۇشلۇق ۋە قىيىن شارائىتتا بولۇڭلار، ئىختىيارى ۋە ئىختىيارسىز بولۇڭلار، ھەممە ئەھۋالدا) جىھادقا چىقىڭلار، اللە نىڭ يولىدا مېلىڭلار بىلەن، جېنىڭلار بىلەن جىھاد قىلىڭلار، ئەگەر بىلىسەڭلار مۇنداق قىلىش سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر^[41].

ئەگەر (ئۇلارنىڭ دەۋەت قىلىنىشىنى) ئاسان قولغا كېلىدىغان غەنىمەت ۋە (يىراق ئەمەس) ئوتتۇراھال سەپەر بولىدىغان بولسا، ئۇلار چوقۇم ساڭا ئەگىشىپ (غەنىمەت ئېلىش مەقسىتىدە) چىقاتتى. لېكىن، بۇ ئارىلىق ئۇلارغا يىراق بىلىنىدى. ئۇلار اللە بىلەن قەسەم ئىچىپ: «ئەگەر چىقىشقا قادىر بولالغان بولساق، ئەلۋەتتە سىلەر بىلەن بىللە چىقاتتۇق» دىيىدۇ، ئۇلار (يالغان قەسەملىرى تۈپەيلىدىن) ئۆزلىرىنى ئۆزلىرى ھالاك قىلىدۇ، اللە بىلىدۇكى، ئۇلار شەك-شۈبھىسىز يالغانچىلاردۇر^[42]. (ئى مۇھەممەد!) اللە سېنى كەچۈردى، (ئۆزىسىدە) راستچىلار بىلەن يالغانچىلار (ساڭا ئېنىق بولمىغىچە نېمىشقا ئۇلارغا چىقىماسلىققا) رۇخسەت بەردىك^[43].

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ السَّفَرَةُ وَصَاحِبُهُمْ يَأْتِلُهُمْ لِيَأْخُذُوا بِالْكَرْبِ جَمَاعَةً مِّنْهُمْ يَهْلِكُونَ أَنفُسُهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۖ عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنُتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَّبِعِينَكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوا وَعَلَّمَ الْكَاذِبِينَ ۖ لَّا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِيْنَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ إِنَّمَا يَحْذَرُ الْأُمِّيَّانَ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِيْ بُحُوْرِهِمْ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ۚ وَاللَّهُ وَالْيَوْمِ الْآخِرُ وَرَأَيْتَ قُلُوْبُهُمْ فَهُمْ فِيْ زَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ۚ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً ۚ وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْقِبَاءَهُمْ فَكَبَّهَهُمْ وَقَبِلَ افْعَلُوا مَعَ الْفَاجِرِيْنَ ۚ لَوْ خَرَجُوا فِىْكُمْ مَّائَةً أَوْ كُفْرًا لَّا خَبَأَ اللَّهُ وَلَاحِظُهُمْ ۚ وَلَا أَضَعُوْا إِخْلَافَكُمْ يَبْغُوْنَكُمْ الْفِتْنَةَ وَفِيْكُمْ سَمْعُونُ لَهُمُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِيْنَ ۝

(ئى مۇھەممەد!) اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغانلار سەندىن ماللىرى بىلەن ۋە جانلىرى بىلەن جىھاد قىلىشقا رۇخسەت سورىمايدۇ. اللە تەقۋادارلارنى ئوبدان بىلىدۇ^[44]. (ئى مۇھەممەد) سەندىن پەقەت اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشەنمەيدىغانلار، دىللىرىدا اللە نىڭ بىرلىكىگە ۋە سېنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭگە) كۇمانى بارلار رۇخسەت سورىدايۇ، ئۇلار ئۆز كۇمانىدا تېڭىرقاپ يۈرىدۇ^[45]. ئەگەر ئۇلارنىڭ جىھادقا چىقىش نىيىتى بولسا، ئەلۋەتتە ئۇنىڭغا تەييارلىق قىلاتتى، لېكىن اللە ئۇلارنىڭ چىقىشىنى ياقىتۇرمىدى، (ئۇلارنىڭ دىللىرىغا ھورۇنلۇقنى سېلىپ) ئۇلارنىڭ ئىرادىسىنى سۈندۈردى. (ئۇلارغا) «ئۆيلىرىدە قېلىپ قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كىچىك بالىلار، ئاجىزلار) بىلەن قېلىڭلار» دېيىلدى^[46]. ئەگەر ئۇلار سىلەر بىلەن بىرلىكتە چىققان بولسا، ئاراڭلاردا پەقەت پىتىنە-پاساتنى كۆپەيتەتتى، ئاراڭلارغا بۆلگۈنچىلىك سېلىش ئۈچۈن چوقۇم سۈخەنچى-لىك بىلەن شۇغۇللىناتتى، ئاراڭلاردا ئۇلار ئۈچۈن تىڭ-تىڭلايدىغانلار بار، اللە زالىملارنى (يەنى مۇناپىقلارنىڭ ئىچى-تېشىنى) ئوبدان بىلىگۈچىدۇر^[47].

ئىلگىرى ئۇلار تاكى اللە نىڭ ياردىمى كەلگەنگە، اللە نىڭ دىنى ئۈستۈنلۈك قازانغانغا قەدەر، ھەقىقەتەن، بۆلگۈنچىلىك سېلىشقا ئۇرۇنغان، ساڭا ھىيلە-مىكىرلەرنى ئىشلەتكەن ئىدى، ھالبۇكى، ئۇلار بۇنداق بولۇشنى (يەنى دىننىڭ ئۈستۈنلۈك قازىنىشىنى) يامان كۆرگۈچىلەردۇر⁽⁴⁸⁾. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا: «ماڭا (يەنى مېنىڭ قېلىشىمغا) رۇخسەت قىلىغىن، مېنى بالاغا گىرىپتار قىلىمىغىن (يەنى رۇمنىڭ ئاياللىرى بىلەن گۇناھ قىلىپ سېلىشىمغا سەۋەبىچى بولمىغىن)» دېگۈچىلەرمۇ بار. ئەمەلدە ئۇلار (مۇناپىقلىقتىن ئىبارەت چوڭ) بالاغا گىرىپتار بولدى. شۈبھىسىزكى، جەھەننەم كاپىرلارنى ئوراپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁴⁹⁾. ئەگەر سەن بىرەر ياخشىلىققا ئېرىشسەڭ، ئۇلارنىڭ كۆڭلى يېرىم بولىدۇ؛ ئەگەر

لَقَدْ ابْتِغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلِ وَلَكُمْ مِنَ الْأَمْرِ حَتَّى جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَرِهُونَ ۝ وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ اشْدُدْ عَلَى وَلَا تَقْتِيبْنِي ۝ أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا ۚ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَكَبِيئَةٌ يَأْكُلُ مِنَ ۝ إِنَّ تُصِيبُكَ حَسَنَةٌ تَسُوءُهُمْ وَإِنْ تُصِيبُكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِنْ قَبْلٍ وَيَبُولُواوْهُمْ قَرِحُونَ ۝ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ تَكْلِيفُ كُلِّ الْيَوْمِئُونَ ۝ قُلْ هَلْ تَرْتَضُونَ إِنَّا أَكْرَهْنا الْحَسَنَيْنِ وَإِنَّمَا تَرْضَوْنَ بَلَاءَ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِدَآئِبٍ مِّنْ عِنْدِهِ أَوْ يَأْتِيَنَّكُمْ أَفَقَارُصُورًا إِنَّا مَعَكُمْ مُتَعِصُونَ ۝ قُلْ أَفَقُوطُوا عَمَّا أَكْرَهْتُمْ لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِن كُنتُمْ تَكُونُوا فَيُقْبَلُ ۝ وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كَسَالَى وَلَا يُؤْتُونَ إِلَّا وَهُمْ كَرِهُونَ ۝

ساڭا بىرەر مۇسبەت كەلسە: «ئىشنىڭ ئالدىنى ئالغان ئىكەنمىز» دېيىشىپ خۇشال قايتىشىدۇ⁽⁵⁰⁾. ئېيتقىنكى، «بىزگە پەقەت اللە نىڭ تەقدىر قىلغان نەرسىسى يېتىدۇ، ئۇ بىزنىڭ مەدەتكارىمىزدۇر. مۆمىنلەر اللە غا تەۋەككۈل قىلىشۇن (يەنى مۆمىنلەر ھەممە ئىشنى اللە غا تاپشۇرسۇن، ئۇندىن باشقا ھېچ ئەھەدىگە يۆلەنمىسۇن)»⁽⁵¹⁾. ئېيتقىنكى، «سەلەر پەقەت بىزنىڭ (غەلبە قىلىش ياكى شېھىت بولۇشتىن ئىبارەت) ئىككى خىل ياخشى ئاقىۋەتنىڭ بىرىگە ئېرىشىشىمىزنى كۈتۈۋاتىسىلەر، بىزمۇ اللە نىڭ سىلەرگە ئۆز دەرگاھىدىن ئازاب چۈشۈرۈشىنى ياكى بىزنىڭ قولىمىز ئارقىلىق سىلەرنى جازالىشىنى كۈتۈۋاتىمىز، سىلەرمۇ (ئۆزەڭلارغا كەلگەننى) كۈتۈڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە (ئۆزىمىزگە كەلگەننى) كۈتەيلى»⁽⁵²⁾. ئېيتقىنكى، «ئى مۇناپىقلار جامائەسى! سىلەر ئىختىيارىي ياكى مەجبۇرىي يوسۇندا (قانچىلىك پۇل-مال سەرپ قىلساڭلارمۇ) ھەرگىز قوبۇل قىلىنمايدۇ، چۈنكى سىلەر اللە نىڭ ئىتائەتتىن چىققان قەۋم بولدۇڭلار»⁽⁵³⁾. ئۇلارنىڭ بەرگەن نەپىقىلىرى شۇنىڭ ئۈچۈن قوبۇل بولمايدۇكى، ئۇلار اللە نى ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىدۇ، نامازنى خۇش ياقماسلىق بىلەن ئوقۇيدۇ، (پۇل-مېلىنى) رازىلىق بىلەن بەرمەيدۇ⁽⁵⁴⁾.

ئۇلارنىڭ مال-مۈلكى ۋە ئەۋلادى سېنى ئەجەب-ئەندۈرمىسۇن، اللە ئۇلارنى بۇ دۇنيادا شۇ نەرسە-لەر بىلەن ئازابلاشنى ۋە ئۇلارنىڭ كاپىر پېتى جان ئۈزۈشنى ئىرادە قىلىدۇ (55). ئۇلار: «بىز چوقۇم سىلەر (يەنى سىلەرگە ئوخشاش مۇسۇل-مانلار) دىن» دەپ، اللە بىلەن قەسەم ئىچىدۇ. ئۇلار سىلەردىن ئەمەس، لېكىن ئۇلار (زىيان-زەخمەتكە ئۇچراشتىن قورقۇپ، ئاغزىدا مۇسۇلمان بولغان) قورقۇنچاق قەۋمدۇر (56). ئەگەر ئۇلار بىرەر قورغان ياكى غار ۋە ياكى گەمىنى تاپسا ئىدى، ئۇلار شۇ تەرەپكە قاراپ ئەلۋەتتە يۈگۈرۈش-كەن بولاتتى (57). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ بەزىسى سېنىڭ سەدىقە (ۋە غەنىمەت)لەرنى تەقسىم قىلىشنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارغا ئۇنىڭدىن بېرىلسە خۇش بولۇشىدۇ، بېرىلمەسە خاپا بولۇشىدۇ (58).

فَلَا تُحْجَمُ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ
رِجَاسَ الْبَغْيِ أَتَقْتُلُونَ ۚ أَنْفُسَهُمْ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۝
وَيُخَوِّفُونَ بِاللَّهِ أَفْئِدَتَهُمْ كُنُفَهُمْ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ۝
يُفْرَقُونَ ۝ لَوْ يَخْتَفُونَ مَلَكًا أَوْ مَعْرَاطًا أَوْ مَدَنًا خَلَا
لَوْ كُنَّا إِلَيْهِمْ يَخُونُونَ ۝ وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ
فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا
مِنْهَا إِذًا هُمْ يُغْضَوْنَ ۝ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آلَتُهُمْ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ ۚ وَقَالَ أَحْسِبْنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ۝ إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ
وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي
الرِّقَابِ وَالْغَرَامِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالسَّبِيلِ رِيشَةٌ
مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ
النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَدْنَىٰ قُلٍّ أَذْنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ بِالْيَوْمَانِ وَرَحْمَةً لِّلَّذِينَ آمَنُوا
مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

ئەگەر ئۇلار اللەنىڭ ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئۇلارغا بەرگەنىگە رازى بولسا ۋە: «اللە بىزگە كۇپايە قىلىدۇ، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىزگە ئۆز پەزىلىدىن ئاتا قىلىدۇ، بىز ھەقىقەتەن اللەدىن (اللەنىڭ پەزىلىنى، ئېھسانىنى) ئۆتۈنۈپ سورىغۇچىلارمىز» دېسە، ئەلۋەتتە، ئۇلار ئۈچۈن ياخشى بولاتتى (59). زاكات پەقەت پېقىرلارغا، مەسكۇنلەرگە، زاكات خادىملىرىغا، دىللىرىنى ئىسلامغا مايىل قىلىش كۆزدە تۇتۇلغانلارغا، قۇللارنى ئازات قىلىشقا، قەرزدارلارغا، اللەنىڭ يولغا، ئىبن سەبىللەرگە بېرىلىدۇ، بۇ اللەنىڭ بەلگىلىمىسىدۇر، اللە (بەندىلىرىنىڭ مەنپەئەتىنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (60). ئۇلارنىڭ بەزىلىرى پەيغەمبەرگە (سوزى ۋە ھەرىكىتى ئارقىلىق) ئەزىيەت يەتكۈزىدۇ ۋە (پەيغەمبەرنى) «ئاڭلىغان نەرسىسىنىڭ ھەممىسىگە ئىشىنىدۇ» دەيدۇ. ئېيتقىنىكى، «(دۇرۇس، ئۇ) سىلەرگە پايدىلىق سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئىشىنىدۇ، اللەنىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىدۇ، مۆمىنلەرنىڭ سۆزىگە (ئۇلارنىڭ ئىخلاسىنى بىلگەنلىكتىن) ئىشىنىدۇ، ئۇ سىلەردىن ئىمان ئېيتقانلار ئۈچۈن رەھمەتتۇر». اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ئەزىيەت يەتكۈزىدىغانلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (61).

ئۇلار سىلەرنى رازى قىلىش ئۈچۈن (پەيغەمبەرگە تېگىدىغان گەپنى قىلمىسۇن دەپ) اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئەگەر ئۇلار راستلا مۇمىن بولىدۇ-غان بولسا، اللەنى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى رازى قىلىشلىرى كېرەك ئىدى^[62]. (بۇ مۇناپىقلار) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە كىمكى قارشىلىق كۆرسىتىدىكەن، ئۇنىڭ دوزاخقا كىرىدىغانلىقىنى، دوزاختا مەڭگۈ قالىدىغانلىقىنى بىلمەمدۇ؟ ئەنە شۇ چوڭ رەسۋالىقتۇر^[63]. مۇناپىقلار ئۆزلىرى توغرىسىدا بىرەر سۈرە نازىل بولۇپ، ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكىنى (يەنى نىفاقنى) مۆمىنلەرگە خەۋەر بېرىشتىن قورقۇدۇ. ئېيتىنكى، «سىلەر اللەنىڭ دىنىنى خالىغىنىڭلارچە) مەسخىرە قىلىڭلار، سىلەر (پاش بولۇشتىن) قورقىدىغان نەرسىنى (يەنى مۇناپىقلىقنى)

يَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللّٰهُ وَرَسُولُهُ
 اشَقُّ اَنْ يُّضُوْءَ اِنْ كَانُوْا مُؤْمِنِيْنَ ۝ اَلَمْ يَعْلَمُوْا
 اَنْهٗ مِنْ يَّحٰدِدِ اللّٰهِ وَرُسُوْلِهٖ فَاَنْ لَّهٗ تَارَجَهُمْ
 خَالِدًا فِيْهَا ذٰلِكَ الْجَزٰى الْعَظِيْمُ ۝ يَحٰدِدُ الْمُتَّقِيْنَ
 اَنْ تَنْزِلَ عَلَيْهِمْ سُوْرَةٌ تَنْتَهِيْهُمْ بِمَا فَعَلُوْهُهُمْ
 قُلِ اسْتَهْزِءُوْا بِاللّٰهِ مُخْرَجٌ مَّا عَدَدُوْنَ ۝ وَلٰكِنْ
 سَاَلْتَهُمْ لَيَقُوْلُنَّ اِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ اِلٰهَكُمْ
 وَآٰلِهَتُهُمْ وَرُسُوْلُهُمْ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِءُوْنَ ۝ لَا تَعْتَدُوْا
 لَكُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ اِنْ تَعَفَّيْتُمْ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ
 تَعْدُوْا طَآئِفَةً يَّاۤلَهُمْ كَانُوْا مُجْرِمِيْنَ ۝ الْمُتَّقِيْنَ
 وَالْمُتَّقِيْنَ بَعْضُهُمْ رَنْ بَعْضٍ يَّامُرُوْنَ بِالْمُنْكَرِ
 وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوْفِ وَيُقِيْمُوْنَ اٰيٰتِيْهِمْ تَسْبِيْحًا
 لِلّٰهِ قَسِيْرًا ۝ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ هُمْ الْقٰسِيُوْنَ ۝ وَعَدَ اللّٰهُ
 الْمُتَّقِيْنَ وَالْمُتَّقِيْنَ وَالْكٰفِرَ تَارَجَهُمْ خٰلِدًا
 فِيْهَا لٰكِيْ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ

اللە چوقۇم ئاشكارا قىلىدۇ»^[64]. (ئۇ مۇھەممەد!) ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ (مەسخىرە قىلغانلىقىنى) سورىساڭ، ئۇلار: «بىز (راستىن ئەمەس)، پەقەت ئىچ پۇشۇقى قىلىپ ئوينىشىپ دەپ قويدۇق» دەيدۇ. (بۇ مۇناپىقلارغا) «سىلەر اللەنىڭ دىنىنى، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى (يەنى كىتابىنى) ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى مەسخىرە قىلىڭلارمۇ؟» دېگەن^[65]. سىلەر (يالغان قەسەم ئىچىپ) ئۆزى ئېيتماڭلار، سىلەر ئىمان ئېيتىنىڭلاردىن كېيىن، (پەيغەمبەرنى مەسخىرە قىلىش بىلەن) كاپىر بولدۇڭلار، سىلەردىن بىر گۇرۇھنى (راست تەۋبە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) ئەيۈ قىلساق، يەنە بىر گۇرۇھنى گۇناھكار بولغانلىقلىرى (يەنى مۇناپىقلىق بىلەن گۇناھنى داۋاملاشتۇرغانلىقلىرى) ئۈچۈن جازالىيىم^[66]. مۇناپىق ئەرلەر بىلەن مۇناپىق ئاياللار (مۇناپىقلىقتا ۋە ئىماندىن يىراق بولۇشتا) بىر-بىرىگە ئوخشايدۇ، ئۇلار يامانلىققا بۇيرۇيدۇ، ياخشىلىقتىن توسىدۇ، ئۇلار قوللىرىنى يۇمۇۋال-لىدۇ (يەنى بېخىللىق قىلىپ سەدىقە بەرمەيدۇ). ئۇلار ئالانى ئۇنتۇدى (يەنى اللەنىڭ تائىتىنى تەرك ئەتتى)، اللە مۇ ئۇلارنى ئۇنتۇدى (يەنى اللە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ پەزىلىدىن ۋە رەھمىتىدىن مەھرۇم قىلدى). شۇبھىسىزكى، مۇناپىقلار پاسقلاردۇر^[67]. اللە مۇناپىق ئەرلەرگە، مۇناپىق ئاياللار ۋە كۇفۇرلارغا دوزاخنى ۋەدە قىلدى، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ. دوزاخ ئۇلارنى (ئازابلاشقا) يېتەرلىكتۇر، اللە ئۇلارغا لەنەت قىلدى، ئۇلار مەڭگۈلۈك ئازابقا دۇچار بولىدۇ^[68].

(ئى مۇناپقلار، سىلەرنىڭ ھالىڭلار) سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن (ھالاك بولغان ئۆمبەتلەرنىڭ ھالىغا) ئوخشايدۇ، ئۇلار كۈچ-قۇۋۋەتتە سىلەردىن كۈچ-سۈك، مال-مۈلكى ۋە ئەۋلادى سىلەرنىڭكىگە قارىغاندا كۆپ ئىدى. سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەر (دۇنيانىڭ لەززەتلىرى جەھەتتىكى) نېپىسۇسىدىن بەھرىمەن بولغاندەك، سىلەرمۇ (دۇنيانىڭ لەززەتلىرى جەھەتتىكى) نېپىسۋەڭلاردىن بەھرىمەن بول-دۇڭلار؛ ئۇلار باتىلغا چۆمگەندەك، سىلەرمۇ باتىلغا چۆمدۇڭلار؛ ئەنە شۇلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ئېتىبارسىزدۇر، ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر⁽⁶⁹⁾. ئۇلارغا ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنىڭ، نۇھ، ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنىڭ،

كَانَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا شِدَادًا مِنْكُمْ قُوَّةً وَآلَئِنْ
أَمَوْا وَأُولَادًا أَفَاسْتَبْتَعُوا بِخِلَافِهِمْ فَاَسْتَبْتَعْتُمْ
بِخِلَافِكُمْ كَمَا اسْتَبْتَعْتُمُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ يَخْلَقُكُمْ
وَحُصْنَكُمْ كَالَّذِينَ خَافُوا أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْيُنُكُمْ فِي
الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝ أَلَمْ يَأْتِهِمْ
نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قُورُنُوزًا وَعَادُ وَثَمُودَ لَا وَقُورُ
إِزْهَيْمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَاللُّؤْلُؤِيَّةَ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
يَا بَيِّنَاتٍ قَبَاكَانَ اللَّهُ لِيُظْهِرَهُمْ لَكِنَ كَانُوا أَفْكَسَهُمْ
يُظْهِرُونَ ۝ وَاللُّؤْلُؤُونَ وَالْمُؤْمِنُونَ يَعْصُهُمْ أَوْلِيَاءُ
بَعْضُ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُؤْتُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝
وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكَنٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝

ئىبراھىم قەۋمىنىڭ، مەدىيەن ئاھالىسىنىڭ، كۆمتۈرۈۋېتىلگەن قىشلارنىڭ (يەنى لۇت ئەلەيھىس-سالام قەۋمى قىشلارنىڭ) خەۋەرلىرى كەلمىدىمۇ؟ ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەر ئېلىپ كەلدى (بۇ مۆجىزىلەرنى ئۇلار ئىنكار قىلدى). اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار (كاپىر بولۇش ۋە گۇناھ قىلىش بىلەن) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى⁽⁷⁰⁾. مۆمىن ئەرلەر، مۆمىن ئاياللار بىر-بىرى بىلەن دوستتۇر، ئۇلار (كىشىلەرنى) ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، نامازنى (تولۇق) ئادا قىلىدۇ، زاكات بېرىدۇ، اللە غا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدۇ، ئەنە شۇلارغا اللە رەھىم قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽⁷¹⁾. اللە مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى ۋەدە قىلدى. ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالدۇ، ھەمىشە تۇرىدىغان جەننەتلەردە گۈزەل جايلارنى ۋەدە قىلدى. (ئۇلار ئېرىشىدىغان) اللەنىڭ رازىلىقى (جەننەت نېمەتلىرىنىڭ ھەممىسىدىن) كاتتىدۇر، بۇ چوڭ بەختتۇر⁽⁷²⁾.

ئى پەيغەمبەر! كاپىرلارغا ۋە مۇناپىقلارغا قارشى جەھاد قىلغىن، ئۇلارغا (قارشى غازات قىلىش ۋە قورقۇنچ سېلىش بىلەن) قانتىق مۇئامىلە قىلغىن، ئۇلارنىڭ جايى جەھەننەمدۇر، ئۇ نېمىدېگەن يامان جاي! (73) ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ھېچنەمە دېمىگەنلىكى توغرىسىدا اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئۇلار ھەقىقەتەن كۇفرى سۆزىنى ئېيتتى، ئىسلام دىنىغا كىرگەنلىكىنى ئىپادىلىگەندىن كېيىن كاپىر بولدى، ئۇلار ئىشقا ئاشمايدىغان ئىشنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇرۇندى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرۈشنى قەستلىدى)، ئۇلارنىڭ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى) يامان كۆرۈشى پەقەت اللە نىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئۇلارنى ئۆز پەزىلىتىدىن باي قىلغانلىقى ئۈچۈندۇر، ئەگەر ئۇلار (مۇناپىقلىقتىن) تەۋبە قىلسا، ئۆزلىرىگە ياخشىدۇر،

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفْرَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَفِيهَا الْمَصِيرُ ۝ يَعْلَمُونَ بِاللهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلْبَةَ الْكُفْرِ وَلَكَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَمَمُوءَا يَمْلِكُ يَتْلُوا وَمَا يَقْبُذُوا إِلَّا أَنْ تُغْنِيَهُمُ اللَّهُ وَسُوءُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ يَتُوبُوا لَكَ خَيْرٌ لَهُمْ وَإِنْ يَتُوبُوا يَعْمَدُ بِهِمُ اللَّهُ عَذَابُ الْيَمِينِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ دَلِيلٍ وَلَا فَضِيلٍ ۝ وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَنْ لَا يَنْتَهِبُوا مِنْكُمْ شَيْئًا وَكَانُوا يُظَاهِرُونَ الْمُشْرِكِينَ فَقَالُوا لَنَا مِنْكُمْ شَيْئٌ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِغُلَّتِهِمْ فَأَعْجَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ۝ أَلَمْ يَكْفُرُوا أَنْ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ۝ الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝

ئەگەر ئۇلار (ئىماندىن داۋاملىق) يۈز ئۆرۈسە، اللە ئۇلارنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە قانتىق ئازاب بىلەن جازالايدۇ، يەر يۈزىدە ئۇلارغا (ئۇلارنى ئازابىتىن قۇتۇلدۇرىدىغان) بىرەر دوست ۋە بىرەر مەدەتكار تېپىلمايدۇ (74). ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بەزىلەر: «ئەگەر اللە بىزگە ئۆز پەزىلىتىدىن ئانا قىلسا (يەنى رىزقىمىزنى كەڭ قىلسا) ئەلۋەتتە سەدىقە بېرەتتۇق، ئەلۋەتتە ياخشىلاردىن بولاتتۇق» دەپ اللەغا ئەھدە قىلدى (75). اللە ئۇلارغا ئۆز پەزىلىتىدىن ئانا قىلغان (يەنى باي قىلغان) چاغدا، بېخىللىق قىلىشتى (يەنى ئەھدىنى بۇزۇپ، اللەغا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىشتىن يۈز ئۆرۈشتى) (76). ئۇلار (سەدىقە قىلىمىز، ياخشىلاردىن بولىمىز دەپ) اللەغا بەرگەن ئەھدىسىگە خىلاپلىق قىلغانلىقى، (ئىمانىنى، ئېھسانىنى دەۋا قىلىشتىكى) يالغانچىلىقلىرى ئۈچۈن، اللەغا مۇلاقات بولىدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى)گە قەدەر مۇناپىقلىقنىڭ دىللىرىدا (يىلتىز تارتىپ) تۇرۇشنى اللە ئۇلارنىڭ (ئىشنىڭ) ئاقىۋىتى قىلدى (77). اللەنىڭ ئۇلارنىڭ ئىچكى سىرلىرىنى، (ئۆزئارا قىلىشقان) يوشۇرۇن سۆزلىرىنى بىلىپ تۇرىدىغانلىقىنى، پۈتۈن غەيبىلەرنى چوڭقۇر بىلىدىغانلىقىنى ئۇلار ئۇقمامدۇ؟ (78) (مۇناپىقلار) مۆمىنلەرنىڭ ئىچىدىكى مەردلىك بىلەن (كۆپ) سەدىقە قىلغۇچىلارنى، تاقىتىنىڭ يېتىشىچە (يەنى كەمبەغەل بولغانلىقتىن ئاز) سەدىقە قىلغۇچىلارنى ئەيىبلەيدۇ، ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدۇ، اللە ئۇلارنى مەسخىرە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن جازالايدۇ، ئۇلار قانتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (79).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۈچۈن مەيلى مەغپىرەت تەلەپ قىل، مەيلى مەغپىرەت تەلەپ قىلما (بەربىر ئوخشاش)، ئۇلار ئۈچۈن 70 قېتىم مەغپىرەت تەلەپ قىلساڭمۇ، اللە ھەرگىز ئۇلارنى مەغپىرەت قىلمايدۇ. چۈنكى ئۇلار اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلدى، اللە پاسق قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ⁽⁸⁰⁾. رەسۇلۇللاغا خىلاپلىق قىلىپ (تەبۈك غازىتىغا چىقماي) قېلىپ قالغانلار (يەنى مۇناپىقلار) ئۆيلىرىدە بىخە-رامان ئولتۇرغانلىقلىرى بىلەن خۇشال بولۇشتى، ئۇلار اللەنىڭ يولىدا ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن جىھاد قىلىشنى ياققۇرمىدى، ئۇلار (بىر-بىرىگە): «ئىسسىقتا چىقماڭلار» دېيىشتى. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «جەھەننەم-نىڭ ئوتى تېخىمۇ قىزىقتۇر. ئەگەر ئۇلار چۈش-مىدىغان بولسا، (ئەلۋەتتە ئىسسىقتا رەسۇلۇللا بىلەن بىرگە چىقاتتى)»⁽⁸¹⁾. ئۇلار قىلىش (كۇناھ)

لىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن، ئاز كۈلسۇن، كۆپ يىغلىسۇن⁽⁸²⁾. ئەگەر اللە سېنى (تەبۈك غازىتىدىن) قايتۇرۇپ (ئۆزىسىز قېلىپ قالغان مۇناپىقلاردىن) بىر تۈركۈمنىڭ يېنىغا ئېلىپ بارسا، ئۇلار (ئىككىنچى بىر غازاتقا) چىقىشقا سەندىن ئىزنى سورىسا: (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەر مەن بىلەن بىللە مەڭگۈ (غازاتقا) چىقماڭلار، ھەرگىز مەن بىلەن بىللە چىقىپ ئۇرۇش قىلماڭلار، شۈبھىسىزكى، سەلەر دەسلەپكى قېتىمدا (چىقماي، ئۆيۈڭلاردا بىخىرامان) ئولتۇرۇشقا رازى بولدۇڭلار، ئەمدى (غازاتقا چىقماي) قېلىپ قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كىچىك بالىلار) بىلەن ئولتۇرۇڭ-لار»⁽⁸³⁾. (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ئۆلگەن ھېچبىر ئادەمنىڭ نامىزىنى چۈشۈرمىگىن، (دەپنە قىلىش، زىيارەت ياكى دۇئا ئۈچۈن) ئۇنىڭ قەبرىسى ئۈستىدىمۇ تۇرمىغىن، چۈنكى ئۇلار اللەنى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلدى. ئۇلار پاسق ھالىتى بىلەن ئۆلدى⁽⁸⁴⁾. ئۇلارنىڭ ماللىرى ۋە ئەۋلادلىرى سېنى ئەجەبلەندۈرمىسۇن. اللە دۇنيادا بۇلار ئارقىلىق ئۇلارنى جازالاشنى، ئۇلارنىڭ كاپىر پېتى جان ئۇزۇشىنى ئىرادە قىلىدۇ⁽⁸⁵⁾. بىرەر سۈرە نازىل قىلىنىپ: «اللەغا ئىمان ئېيتىڭلار ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن بىللە جىھاد قىلىڭلار» دېيىلسە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مالدارلار سەندىن (غازاتتىن قېلىپ قېلىشقا) رۇخسەت سورايدۇ، ئۇلار: «بىزنى قوي، (غازاتقا چىقماي، ئۆيلىرىدە بىخىرامان) ئولتۇرغۇچىلار بىلەن بىللە بولايلى» دەيدۇ⁽⁸⁶⁾.

إِسْتَفْرَأَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَفْرَأَهُمْ لَنْ تَسْتَفْرَأَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ يَأْتِيَهُمْ كُرْهًا يَأْتِيهِمْ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾ قَرِحَ الْمُحَلِّقُونَ بِقَعِيدِهِمْ
خَلَفَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرْبِ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ
حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا
جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ إِنْ رَجَعْتَ إِلَى ظِلِّكَ فِي
مَنْعِهِمْ فَاسْتَذِنُوا لَكُمُ زُرُورٌ فَقُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَهْبَاءُ
وَلَنْ تَقَابَلُوا مِمَّنْ عَدَاؤُكُمْ يُصَلُّونَ بِالْفُجُورِ أُولَئِكَ سَوَاءٌ
فَاعْتَدُوا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَلَا تَصِلَ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ
أَبَدًا وَلَا تَعْلَمُ قُلُوبُهُمْ كُرْهًا يَأْتِيهِمْ كُرْهًا يَأْتِيهِمْ
وَهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تَجْعَلْ أَمْوَالَهُمْ أَبْوَابًا يَنْصَرِفُ
اللَّهُ أَنْ يُعْطِيَ نِعْمَ بَهَائِ الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٨٤﴾
وَلَا تُؤْتُوا سُرَّةً أَنْ أَمْوَالَهُمْ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ
اسْتِذْكَ أُولَ الْأَقْلَامِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرَانَا لَنْ نَمُوتَ بِالْقَوْمِ ﴿٨٥﴾

ئۇلار ئۆيلىرىدە قالغۇچىلار (يەنى ئاياللار، كېسەل-
لەر ۋە ئاجىزلار) بىلەن بىللە بولۇشقا رازى
بولدى، ئۇلارنىڭ دىللىرى پېچەتلەندى. شۇنىڭ
ئۈچۈن، ئۇلار (جەھادتىكى پەيغەمبەرگە ئىتائەت
قىلىشتىن كېلىدىغان بەختنى) چۈشەنمەيدۇ⁽⁸⁷⁾.
لېكىن، پەيغەمبەر ۋە پەيغەمبەر بىلەن بىللە ئىمان
ئېيتقانلار ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن جەھاد
قىلدى، ئەنە شۇلار (ئىككىلا دۇنيانىڭ) ياخشىلىق-
لىرىغا ئائىل بولىدۇ، ئەنە شۇلار مەقسەتكە يەتكۈ-
چىلەردۇر⁽⁸⁸⁾. اللە ئۇلارغا ئاستىدىن ئۈستەڭلار
ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرنى تەييارلىدى. ئۇلار
ئۇنىڭدا مەڭگۈ قالدۇ، بۇ چوڭ بەختتۇر⁽⁸⁹⁾. ئەترا-
بلاردىن ئۆزرە بايان قىلغۇچىلار (جەھادقا چىقما-
لىققا) رۇخسەت سوراپ كەلدى. (ئىماننى دەۋا

رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ
فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ۖ لَكِنَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
جَاهِدُوا بَأَمْرِ اللَّهِ وَفِي سَبِيلِهِ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرُ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۚ عَدَا اللَّهُ لَهُمْ جُنُودٌ مِّنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۚ وَ
جَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ
كَذَّبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ۚ كَيْفَ عَلَى الضَّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا
عَلَى الَّذِينَ لَا جِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجَ إِذْ أَنْصَحُوا لِلَّهِ
وَلِرَسُولِهِ ۚ كَيْفَ عَلَى الْمُحْسِنِينَ وَرَسُولِهِ ۚ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۚ
وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ
مِمَّا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَيْنُهُمْ تَفِيضٌ مِّنَ الْكَمْرِ
حَرْثًا لَّكُمُ الْحُجَّةُ ۚ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ
يَسْتَأْذِنُوكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا
مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ۚ

قىلىپ) اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە يالغانچىلىق قىلغانلار جەھادقا چىقمىدى (يەنى ئەتراپلار-
دىن يەنە بىر تۈركۈمى جەھادقىمۇ چىقمىدى، ئۆزرە بايان قىلىپمۇ كەلمىدى). ئۇلاردىن كاپىر
بولغانلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁹⁰⁾. ئاجىزلار (يەنى ياشانغان بوۋايلار)، كېسەللەر،
(جەھادقا چىقىشقا) خىراجەت تاپالمىغانلار اللەغا ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىگە سادىق بولسلا،
جەھادقا چىقمىسا گۇناھ بولمايدۇ، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى ئەيىبلەشكە يول يوقتۇر، اللە
مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر⁽⁹¹⁾. يەنە مۇنداق كىشىلەرنىمۇ ئەيىبلەشكە يول
يوقتۇركى، ئۇلار (جەھادقا چىقىش ئۈچۈن) سەندىن ئۇلاغ سوراپ كەلگەندە، (ئۇلارغا سەن)
«مېنىڭ سىلەرنى تەمىنلەيدىغان ئۇلاڭلىرىم يوق» دېدىڭ؟ ئۇلار (جەھادقا چىقىشقا) سەپ قىل-
دىغان نەرسە تاپالمىغانلىقلىرى ئۈچۈن غەمكىن، كۆزلىرىدىن ياش تۆككەن ھالدا قايتىشتى⁽⁹²⁾.
ئۆزلىرى باي تۇرۇپ، (جەھادقا چىقماستىنلا) رۇخسەت سورىغانلار ئەيىبلىنىشى كېرەك، ئۇلار
(جەھادقا چىقمىغان ئاياللار، كېسەللەر، ئاجىزلار) بىلەن بىللە بولۇشقا رازى بولدى، اللە ئۇلار-
نىڭ دىللىرىنى پېچەتلىۋەتتى، (شۇنىڭ ئۈچۈن) ئۇلار (اللەنىڭ ئەمرىنى) بىلمەيدۇ⁽⁹³⁾.

(ئون بىرىنچى پارە)

ئۇلارنىڭ يېنىغا (يەنى مەدىنىگە تەبۇك غازىتە-دىن) قايتىپ كەلگەن چېغىڭلاردا، ئۇلار سىلەرگە (غازاتتىن قېلىپ قالغانلىقلىرى توغرىسىدا) ئۆزۈرە بايان قىلىدۇ، (ئى مۇھەممەدا) ئۇلارغا: «ئۆزۈرە بايان قىلماڭلار، سىلەرنىڭ (سۆزۈڭلارغا) ئىشەنمەيمىز، اللە سىلەرنىڭ ئەھۋاللىرىنى (ۋە دىلىڭلاردىكى مۇناپىقلىقنى) بىزگە خەۋەر قىلدى، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى سىلەرنىڭ (بۇنىڭدىن كېيىنكى) ئەھلىڭلارنى كۆرۈپ تۇرىدۇ (مۇناپىقلىقتىن تەۋبە قىلامسىلەر؟ ياكى ئۇنىڭدا چىڭ تۇرامسىلەر؟)، ئاندىن كېيىن (يەنى ئۆلگىنىڭلاردىن كېيىن)، يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلارنى بىلگۈچى (اللە) نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، اللە سىلەرگە پۈتۈن قىلمىشڭلارنى

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذْ رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُونَ لِي أَنَا اللَّهُ مِن أَخْبَارِكُمْ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ يُعْتَذِرُونَ إِلَيَّ إِلَى الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ سَيُخْلِقُونَ لِلَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لَعْنُوا عَنْهُمْ قَاعًا زُصًا عَنْهُمْ إِهِمْ رِجْشَ ۖ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ جَزَاءً لِّمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝ يَخْلِقُونَ لَكُمْ لَعْنُوا عَنْهُمْ قَاعًا زُصًا عَنْهُمْ إِهِمْ رِجْشَ ۖ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ جَزَاءً لِّمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝ لَئِيضًا عَنْ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ۝ الْأَعْرَابُ اشْتَدُّوا عَلَىٰ نِقَاً وَأَجْدَرُ أَكْلُ لَبَنٍ مَّوْحِلٍ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ ۖ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يَبْتَغِي مَأْنِيَهُمْ مِّمَّا يَكْتَسِبُونَ لِكُلِّ ذَوِّ الْأُكْحُلِ عَلَيْهِمُ دَابَّةٌ أَلْوَنٌ ۖ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَخْتَلِفُ مَا يُغْنِي قُرْبَ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ ۚ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ ۖ سِذَّ خَالَهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَةٍ ۖ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝

ئېيتىپ بېرىدۇ، دېگەن⁽⁹⁴⁾. ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ يېنىغا قايتىپ بارغىنىڭلاردا، ئۇلار سىلەرنىڭ ئۇلارنى ئەيىبلەمسىڭلار ئۈچۈن (يالغان ئۆزۈرلەر بايان قىلىپ)، اللە بىلەن قەسەم قىلىدۇ، ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈڭلار (يەنى ئۇلار بىلەن سۆزلەشمەڭلار ۋە سالاملاشماڭلار)، ئۇلار ھەقىقەتەن نىجىستۇر، قىلمىشلىرىنىڭ جازاسى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ بارىدىغان جايى جەھەننەمدۇر⁽⁹⁵⁾. سىلەرنىڭ رازىلىقڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن، ئۇلار سىلەرگە قەسەم ئىچىپ بېرىدۇ، سىلەر ئۇلاردىن رازى بولساڭلار (بۇ ئۇلارغا پايدا بەرمەيدۇ)، چۈنكى اللە پاسىق قەۋمدىن رازى بولمايدۇ⁽⁹⁶⁾. ئەترا-بىلارنىڭ كۈفرى ۋە مۇناپىقلىقى تېخىمۇ زىيادىدۇر، اللە پەيغەمبىرىگە نازىل قىلغان شەرىئەت ئەھكاملىرىنى بىلمەسلىككە ئۇلار ئەڭ لايىقتۇر، اللە (مەخلۇقاتىنىڭ ئەھۋالىنى) بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽⁹⁷⁾. ئەتراپىلاردىن بەزىلىرى (اللە يولىدا) بەرگەن نەرسىلىرىنى جەرىمانە ھېسابلايدۇ، سىلەرنىڭ ھادىسىگە ئۇچرىشىڭلارنى كۈتىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ھالاكەتكە ئۇچرىسۇن، اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچى، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر⁽⁹⁸⁾. ئەتراپىلارنىڭ بەزىلىرى اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىدۇ، (اللە يولىدا) بەرگەن نەرسىلىرىنى اللەغا يېقىن بولۇشنىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ دۇئاسىغا ئېرىشىشنىڭ ۋاسىتىسى قىلىدۇ، ئۇلار بۇ ئارقىلىق راستلا اللەغا بولغان يېقىنلىققا ئېرىد-شەدۇ، اللە ئۇلارنى ئۆزىنىڭ رەھمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، اللە ھەقىقەتەن (مۆمىن بەندىلىرىگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) تولىمۇ مېھرىبانىدۇر⁽⁹⁹⁾.

بەزى كىشىلەر مۆمىنلەرگە زىيان يەتكۈزۈش، كۈفرىنى كۈچەيتىش، مۆمىنلەرنىڭ ئارىسىنى پارچىلاش، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە قارشى تۇرغان ئادەم (يەنى ئەبۇئامىر راھىب) نىڭ كېلىشىنى كۈتۈش مەقسىتىدە مەسجىد بىنا قىلدى. ئۇلار: «بىز پەقەت ياخشىلىقنىلا ئىرادە قىلدۇق» دەپ چوقۇم قەسەم قىلىدۇ، اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، ئۇلار شەك-شۈبھىسىز يالغانچىلار. دۇر⁽¹⁰⁷⁾. ئۇ مەسجىد تەمىنە مەڭگۈ ناماز ئوقۇمىغىن، بىرىنچى كۈندىن تارتىپلا تەقۋا ئاساسىغا قۇرۇلغان مەسجىد ھەققىدە تەن سېنىڭ ناماز ئوقۇشۇڭغا ئەڭ لايىقتۇر، ئۇنىڭدا (گۇناھلاردىن) پاك بولۇشنى سۆيىدىغان كىشىلەر بار، اللە (ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ⁽¹⁰⁸⁾.

(دىنىنىڭ) بىناسىنى اللە نىڭ تەقۋادارلىقى ۋە رازىلىقى ئاساسىغا قۇرغان ئادەم ياخشىمۇ ياكى ئۇنى يىقىلاي دەپ قالغان يارىنىڭ گىرۋىكىگە قۇرۇپ، ئۆزىمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە دوزاخ ئوتىغا ئۆرۈلۈپ چۈشكەن ئادەم ياخشىمۇ؟ اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ⁽¹⁰⁹⁾. تاكى ئۇلارنىڭ يۈرەكلىرى پارە-پارە بولۇپ ئۆلىمەيگەچە، ئۇلارنىڭ سالغان مەسجىدى (يەنى مەسجىدى زىيار) دىللىرىدىكى گۇمان (مۇناپىقلىق) نىڭ يىلتىزى بولۇپ قېلىۋېرىدۇ، اللە (مۇناپىقلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ) يامان نىيىتىگە ئاساسەن، ئۇلارنى جازالاشقا ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽¹¹⁰⁾. شۈبھىسىزكى، اللە مۆمىنلەردىن ئۇلارنىڭ جانلىرىنى، ماللىرىنى ئۇلارغا جەننەتنى بېرىپ سېتىۋالدى. ئۇلار اللەنىڭ يولىدا ئۇرۇش قىلىپ (دۈشمەنلەرنى) ئۆلتۈرىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلىدۇ (يەنى دۈشمەنلەر بىلەن جىھاد قىلىپ شېھىت بولىدۇ)، (جىھاد قىلغۇچىلارغا جەننەتنى ۋەدە قىلىش) تەۋراتتا، ئىنجىلدا ۋە قۇرئاندا زىكرى قىلىنغان (اللە نىڭ) راست ۋەدىسىدۇر، ۋەدىسىگە اللە دىنىمۇ بەك ۋاپا قىلغۇچى كىم بار؟ (يەنى اللە دىنىمۇ ۋاپادار ئەھدى يوق) قىلغان بۇ سوداڭلاردىن خۇشال بولۇڭلار، بۇ زور مۇۋەپپەقىيەتتۇر⁽¹¹¹⁾.

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا وَآخَرًا وَتَقَرُّوا بِهِمْ يَتَرْمَضُونَ
الْمُؤْمِنِينَ وَلِصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ
وَيَحْلِفُونَ اِنْ اَدَّآ اِلَّا الْاُخْسَى وَاللَّهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ۝ لَا تَقُمْ عَلَيْهِ اَيُّهَا الْمَسْجِدُ اَيُّسَ عَلَى النَّقْوَى
مِنْ اَقْلٍ يَوْمَ الْحَرْبِ اِنَّ تَقُومُهُمْ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ اَنْ
يَنْظُرُوا وَاللَّهُ يَحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ ۝ اَكْمَنْ اَشْسَ بُنْيَانُهُ
عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرًا مِّنْ اَشْسَ بُنْيَانُهُ
عَلَى شَفَا حَرْبٍ هَلْ قَاتَلْتُمُوهُمْ فِي تَارِحِهِمْ نَوَالَهُ لَآ
يَهْدَى الْقَوْمُ الْخَالِدِينَ ۝ اَلَيْسَ اَلَّذِينَ يَبْنُوْنَ
رَبِيْعَةً فِيْ قُلُوْبِهِمْ اَلَا اَنْ تَقْعَمَ قُلُوْبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۝
اِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ
بِاَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللَّهِ لِيَقْتُلُوْا
وَيُقْتَلُوْا ۚ وََعَدًا عَلَيْهِ سَقَاتِى الْكُورَةِ وَالْاِنْجِيلِ
وَالْقُرْآنِ وَمَنْ اَدَّى بِعَهْدٍ مِّنَ اللَّهِ فَاسْتَبَشِرُوا
بِعَيْبِكُمُ الْاَلْيَ اَبَاحْتُمُ ۚ وَذٰلِكَ هُوَ الْقَوْلُ الْعَلِيمُ ۝

(گۇناھلىرىدىن) تەۋبە قىلغۇچىلار، (ئىخلاىس بىلەن) ئىبادەت قىلغۇچىلار، (اللە غا) ھەمدۇسانا ئېيتقۇچىلار، روزا تۇتقۇچىلار، رۇكۇ قىلغۇچىلار، سەجدە قىلغۇچىلار، ياخشى ئىشلارغا دەۋەت قىلىپ، يامان ئىشلاردىن توسقۇچىلار، اللە نىڭ بەلگىلىمىلىرىگە رىئايە قىلغۇچىلار (يەنى اللە نىڭ بېكىتكەن پەرزالىرىنى ئادا قىلىپ، نەھىيى قىلغان ئىشلىرىدىن يانغۇچىلار ھەم ئەھلى جەننەتتۇر)؛ مۆمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىنى (112).

پەيغەمبەرگە ۋە مۆمىنلەرگە مۇشرىكلارنىڭ ئەھلى دوزاخ ئىكەنلىكى ئېنىق مەلۇم بولغاندىن كېيىن، مۇشرىكلار ئۇلارنىڭ تۇغىقىنى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى

الَّذِينَ الْعِدُّونَ الْعِدُّونَ السَّاجِدُونَ لِلَّهِ الْمُسْلِمُونَ
الْمُسْلِمُونَ الْمُسْلِمُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَيَتِيتِرُ الْمُؤْمِنِينَ ۝ مَا كَانَ
لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ
أَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ
أَعْرَابُ الْجَحِيمِ ۝ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ
إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ وَعَدَهَا إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ
لِلَّهِ تَوَلَّىٰ وَهُوَ عَبْدٌ غَافِلٌ ۝ وَمَا كَانَ اللَّهُ
لِيُضِلَّ قَوْمًا بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُمْ مَا
يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ بَخِيلٌ غَفُورٌ ۝ إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَمَا أَلَمُكَ مِنْ
دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ لَا تَضِلُّ ۝ لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى
النَّبِيِّ وَالْمُخَلَّفِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اسْتَمْعَوْهُ فِي
سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فِرْعَوْنَ
وَنَافِثَتِمْ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ كَرِيمُونَ ۝

دۇرۇس ئەمەس (113). ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىشى ئۇنىڭغا ئىلگىرى قىلغان ۋەدىسىنى ئورۇنلاش ئۈچۈن ئىدى. ئۇنىڭغا ئاتىسىنىڭ اللە نىڭ دۈشمىنى ئىكەنلىكى ئېنىق مەلۇم بولغاندىن كېيىن، ئۇ ئاتىسى بىلەن ئادا-جۇدا بولدى. ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى كۆڭلى يۇمشاق)، (يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) چىداملىق ئىدى (114). اللە بىرەر قەۋمنى ھىدايەت قىلغاندىن كېيىن، ئۇلار ساقلىنىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى بايان قىلماي تۇرۇپ، ئۇلارنى گۇمراھ قىلمايدۇ (يەنى گۇمراھلىققا ھۆكۈم قىلمايدۇ)، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (115). شۈبھىسىزكى، ئاسماننىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، اللە (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرىدۇ، (تىرىكنى) ئۆلتۈرىدۇ، سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ دوست ۋە مەدەتكار يوق (116). اللە ھەقىقەتەن پەيغەمبەرنىڭ ۋە ئۇنىڭغا قىيىنچىلىق پەيتىدە ئەگەشكەن مۇھاجىرلار ۋە ئەسارلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. (ئەينى زاماندا) ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر تۈركۈم كىشىلەرنىڭ دىللىرى ھەقتىن بۇرۇلۇپ كېتىشكە تاس قالغاندىن كېيىن، اللە ئۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى. اللە ئۇلارغا تولىمۇ مەرھەمەتلىك، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (117).

جهادقا چىقىمىغان ئۈچ كىشىنىڭ تەۋبىسىنىمۇ
 اللہ قوبۇل قىلدى. شۇنچە كەڭ زېمىن ئۇلارغا
 تار تۇيۇلغان، ئۇلارنىڭ جانلىرى سىقىلغان،
 ئۇلار اللہ غا تەۋبە قىلماي تۇرۇپ اللہ نىڭ
 غەزىپىدىن قۇتۇلۇش مۇمكىن ئەمەسلىكىگە
 ئىشەنگەن ئىدى. ئاندىن ئۇلارنىڭ تەۋبە قىلغۇ-
 چىلاردىن بولۇشى ئۈچۈن، اللہ ئۇلارنى تەۋبىگە
 مۇۋەپپەق قىلدى. اللہ تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل
 قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىد-
 بانىدۇر⁽¹¹⁸⁾. ئى مۆمىنلەر! اللہدىن قورقۇڭلار،
 راستچىلار بىلەن بىللە بولۇڭلار⁽¹¹⁹⁾. مەدەنە
 ئاھالىسى ۋە ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى ئەترا-
 پلارنىڭ رەسۇلۇللا بىلەن جىھادقا بىللە چىقماي
 قېلىپ قېلىشى، ئۆزلىرىنىڭ ئارامى بىلەنلا

وَعَلَّ الثَّلَاثَةُ الَّذِينَ خَلَعُوا الْحَقَّ إِذَا صَاحَتَ عَلَيْهِمُ
 الْأَرْضُ بِهَارِجَتِ وَصَاحَتَ عَلَيْهِمُ أَنْفُسُهُمْ وَصُوتُوا أَنَّ
 لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيُتُوبُوا إِنَّ
 اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
 وَلْتُونَاهُ الصَّدِيقِينَ مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ
 حَوْلَهُمُ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَفَتُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ
 لِيَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ
 ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا عِبْسَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْلُوتُ
 مِنْ لَدُنْهِمْ أَيْمَانُ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدْلٍ إِلَّا الْكَذِبَ
 لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ
 وَلَا يَنْفَعُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ
 وَادِيًا إِلَّا الْإِكْبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ
 مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَ
 لِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ

بولۇپ، جاپادا رەسۇلۇللا بىلەن بىللە بولماسلىقى توغرا ئەمەس ئىدى. بۇ (يەنى)
 ئۇلارنى جىھادقا چىقماي قېلىپ قېلىشتىن مەنئى قىلىش) شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇلار
 اللہنىڭ يولىدا ئۇچرىغان ئۇسسۇزلۇق، تارتقان جاپا-مۇشەققەت ۋە ئاچلىق، ئۇلارنىڭ
 كاپىرلارنى خاپىلىققا سالىدىغان ھەربىر قەدىمى، دۈشمەنلەر ئۈستىدىن ئېرىشكەن
 (ئۇلارنى ئۆلتۈرۈش، ئەسر ئېلىش، مەغلۇپ قىلىش قاتارلىق) ھەربىر نەرسىسى
 ئۈچۈن (اللہ نىڭ دەركاھىدا) ئۇلارغا ياخشىلىق (يەنى ساۋاب) يېزىلىدۇ، اللہ ئەلۋەتتە
 ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ⁽¹²⁰⁾. ئۇلارنىڭ (اللہ نىڭ
 يولىدا) مەيلى كىچىك بولسۇن ياكى چوڭ بولسۇن، سەرپ قىلغان نەرسىسى ۋە
 جىھاد ئۈچۈن باسقان ھەربىر مۇساپىسى ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە ئەڭ ياخشى مۇكاپات
 بېرىش يۈزىسىدىن ئۇلارغا يېزىلىدۇ⁽¹²¹⁾. مۆمىنلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ جىھادقا چىقىشى لايىق
 ئەمەس (ئۇلارنىڭ بىر تۈركۈمى جىھادقا چىقتى)، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ھەربىر جامائەدىن يەنە
 بىر تۈركۈمى دىنىي ئالىم بولۇپ، ئۇلار قەۋمىنىڭ قېشىغا قايتقاندىن كېيىن، قەۋمىنىڭ اللەدىن قورقۇشى
 ئۈچۈن، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇش مەقسىتىدە نېمىشقا (ئىلىم تەلەپ قىلىشقا) چىقىمىدى؟⁽¹²²⁾

ئى مۆمىنلەر! سىلەر ئۆزەڭلارغا يېقىن جايدىكى كاپىرلار بىلەن ئۇرۇش قىلىڭلار (يەنى سىلەرگە خەتەر بولماسلىق ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئەتىراپىڭلاردىكى كۇفۇرلارنى ئۇجۇقتۇرۇڭلار)، سىلەرنى ئۇلار قاتتىق ھېس قىلىنۇ (يەنى ئۇرۇش ئۈستىدە ئۇلارغا قاتتىق قول بولۇڭلار، ئۇلارغا ئىچكىلار ئاغرىسىنۇن)، بىلىڭلاركى، اللە تەقۋادارلار بىلەن بىلىلىدۇر (يەنى اللە تەقۋادارلارغا مەدەتكاردۇر) ⁽¹²³⁾. (قۇرئاندىن) بىرەر سۈرە نازىل قىلىنسا، ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ ئارىسىدا (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن): «بۇ (يەنى سۈرە) قايسىڭلارنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتتى» دەيدىغانلار بار، مۆمىنلەرگە كېلىدىغان بولساق، (ھەر سۈرىدە يېڭى دەلىل-ئىسپاتلار بولغانلىقى ئۈچۈن) بۇ (يەنى سۈرە) ئۇلارنىڭ ئىمانىنى كۈچەيتتى، ئۇلار (سۈرىنىڭ نازىل بولۇشىدىن) خۇشال بولىدۇ ⁽¹²⁴⁾. دىللىرىدا كېسەل

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ إِنَّا كُنَّا زَاكَّةً هَذِهِ آيَاتُنَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَرَادَتْهُمْ أَيْمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿١٢٥﴾ وَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذْكُرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ هَلْ يَرَاهُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا صَرَحَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَإِنَّمَا كُنُوا لَهَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِهِمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ يَأْتِيهِمْ بَيِّنَاتٌ رُّؤُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَلَنْ تَكُونَ فِئَةُ اللَّهِ إِلَّا هَذِهِ عَلَيْهِمْ تَوَكَّلَتْ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

بارلار (يەنى مۇناپىقلار) غا كېلىدىغان بولساق، بۇ (سۈرە) ئۇلارنىڭ كۇفرىغا كۇفرى قوشتى (يەنى ئۇلار مۇناپىقلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلىدى، تېخىمۇ كۇمراھلاشتى)، ئۇلار كاپىر پېتى ئۆلدى ⁽¹²⁵⁾. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ھەر يىلى بىر قېتىم ياكى ئىككى قېتىم سىنىلىدىغانلىقىنى (يەنى ئۇلار توغرىسىدا ۋەھىي نازىل بولۇپ، سىرلىرىنىڭ پاش قىلىنىدىغانلىقىنى) بىلمەمدۇ؟ ئاندىن ئۇلار تەۋبە قىلمايدۇ (يەنى نىفاقتىن قايتمايدۇ). ئىبرەتمۇ ئاللايدۇ ⁽¹²⁶⁾. (ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇزۇرىدىكى چاغدا، ئۇلارنىڭ ئەيىبىنى ئاچىدىغان قۇرئاندىن) بىرەر سۈرە نازىل قىلىنسا، ئۇلار بىر-بىرىگە قارىشىپ: «سىلەرنى بىرەر كۆرۈپ قالارمۇ» دېيىشىپ تىكىۋېتىدۇ، ئۇلار (ھەقىقەتنى) چۈشەنمەس قەۋم بولغانلىقى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىنى ئۆزگەرتۈۋەتتى ⁽¹²⁷⁾. (ئى ئىنسانلار!) شۈبھىسىزكى، سىلەرگە ئۆز ئارائىلاردىن پەيغەمبەر كەلدى. سىلەرنىڭ كۈلپەت چېكىشڭلار ئۇنىڭغا ئېغىر تۈيۈلىدۇ؛ ئۇ سىلەرنىڭ (ھىدايەت تېپىشڭلارغا) ھېرىستۇر، مۆمىنلەرگە ئامراق تۇر، ناھايىتى كۆيۈمچاندۇر ⁽¹²⁸⁾. (ئى پەيغەمبەر!) ئەگەر ئۇلار (ساڭا ئىمان ئېيتىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، سەن: «اللە ماڭا كۇپايە قىلىدۇ، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلدىم (يەنى اللە غا يۆلەندىم، اللە دىن باشقا ھېچ ئەھدىدىن ئۈمىد كۈتمەيمەن ۋە ھېچ ئەھدىدىنمۇ قورقمايمەن)، ئۇ بۈيۈك ئەرشنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر» دېگەن ⁽¹²⁹⁾.

10- سۈرە يۇنۇس

مەككىدە نازىل بولغان، 109 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلى، لام، را. بۇ، ھېكمەتلىك كىتاب (يەنى قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر⁽¹⁾. ئىنسانلارنىڭ بىرىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا): ئىنسانلار (يەنى كاپىرلار) نى (اللە نىڭ ئازابىدىن) ئاگاھ- لاندۇرغىن، مۆمىنلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا (قىلغان ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن) يۇقىرى ئورۇنغا ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن، دەپ ۋەھى قىلغانلىقىمىزدىن ئۇلار ئەجەبلىنەمدۇ؟ كاپىرلار: «بۇ ھەقىقەتەن



ئاشكارا سېھىرگەردۇر، دېدى⁽²⁾. شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلىرى اللە دۇر، ئۇ ئاسمانلارنى، زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى. ئاندىن ئەرەش ئۈستىدە ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە قارار ئالدى. اللە خالايدىغان ئىشلىرىنى (ئۆز ھېكمىتىگە مۇۋاپىق) ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ، (قىيامەت كۈنى) ھەرقانداق شاپائەت قىلغۇچى ئالدى بىلەن اللە نىڭ ئىزىنى ئالىدۇ، ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەر- ۋەردىگارلىرىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، ۋەز-نەسىھەت ئالمايسىلەر؟⁽³⁾ (قىيامەت كۈنى) ھەممەڭلار اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر، شۈبھىسىزكى، مەخلۇقاتنى دەسلەپتە اللە ياراتقان، (ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، قىيامەت كۈنى) ئىمان ئېيتقانلارنى ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارنى ئادىللىق بىلەن مۇكاپاتلاش ئۈچۈن قايتا تىرىلدۈرىدۇ، كاپىرلارنىڭ بولسا، ئۆزلىرىنىڭ كۈفرى تۈپەيلىدىن، (دوزاختىكى) ئىچىملىكى قاتتىق قاينىغان سۇ بولىدۇ ھەم- دە ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ⁽⁴⁾. اللە قۇياشنى نۇر چاچقۇچى ۋە ئايىنى نۇرلۇق قىلىپ ياراتتى، يىللارنىڭ سانىنى ۋە (ۋاقىتلارنىڭ) ھېسابىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈن، ئايغا مەنزىلەرنى (يەنى بۇرۇچلارنى) تەيىن قىلدى. اللە ئۇلارنى بىكار ياراتقىنى يوق (بەلكى بۈيۈك ھېكمەت ۋە زور پايدىلىق ئۈچۈن ياراتتى)، اللە ئايەتلىرىنى (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) بىلىدىغان (ۋە ئۇنىڭ ھېكمىتىنى پىكىر قىلىدىغان) قەۋم ئۈچۈن تەپسىلىي بايان قىلىدۇ⁽⁵⁾. كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا، اللە ئاسماندا ۋە زېمىندا ياراتقان شەيئىلەردە (اللەدىن) قورقىدىغان قەۋم ئۈچۈن، ھەقىقەتەن، (اللەنىڭ بارلىقىنى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار⁽⁶⁾.

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِأَعْيُنِهِمُ الدُّنْيَا
وَالْمَلَائِكَةَ وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَا غَافِلُونَ ۚ أُولَٰئِكَ
مَأْوَاهُمْ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ يَهْدِي اللَّهُ رَبُّهُمْ بِأَسْمَاءٍ كَثِيرٍ مِّنْ تَحْتِمْ
الْأَنْهَارِ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ۝ دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ
تَحِيَّاتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ ۚ وَأُخْرَىٰ دَعْوَاهُمْ أَنَّ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ۝ وَلَوْ يَرَىٰ فِيهِ لَكُمُ الْمَالُ لَشَاءَ عِجَابًا بِأَعْيُنِهِمْ
لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ فَبِئْسَ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا ۚ
طُغْيَانُهُمْ يَمَكِّمُهُمُ ۝ وَإِذْ آمَسَّ الْإِنْسَانُ الظُّرَدَ ۚ قَالَ
لِحَبِّيبِهِ أَوْقَاعًا أَوْ قَالِمًا قُلْنَا كَشَفْنَا عَنْهُ صُفْرًا مَرَّ
كَانَ لَا يَدْعُنَا إِلَىٰ شَيْءٍ قَسَمَ لَكَ لَذِينَ الْمُنَافِقِينَ
مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ مِن مِّثْلِكَ
لَمَّا ظَنُّوا أَنَّا وَجَاءَهُمْ رَسُولُهُمْ بِالنَّبِيِّتِ وَمَا كَانُوا
يُؤْمِنُونَ ۚ كَذَلِكَ يُجْزَى الْقَوْمُ الْبَاطِلُونَ ۝ ثُمَّ جَعَلْنَا
خَلْقَ فِي الْأَرْضِ مِن بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ نَعْمَلُونَ ۝

شۈبھىسىزكى، بىز بىلەن مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلار (يەنى اللەغا مۇلاقات بولۇشنى كۆزلىمەيدىغانلار)، دۇنيا تىرىكچىلىكىدىن بەھرىمەن بولۇش بىلەنلا رازى بولغانلار ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئارام تاپقانلار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن غاپىل بولغانلار⁽⁷⁾، - ئەنە شۇلارنىڭ جايى، قىل- مىشلىرى تۈپەيلىدىن، دوزاخ بولىدۇ⁽⁸⁾. شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقانلار ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى پەرۋەردىگارى، ئۇلارنىڭ ئىمانى سەۋىيىدىن، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان ناز- نېمەتلىك جەننەتلەرگە يېتەكلەيدۇ⁽⁹⁾. ئۇلارنىڭ جەننەتتىكى دۇئاسى: «ئى رەببىمىز، بىز سېنى پاك دەپ ئېتىقاد قىلىمىز» دېيىشتىن ئىبارەت، ئۇلارنىڭ جەننەتتە (بىر- بىرىگە) بېرىدىغان سالامى: «(ئەھلى دوزاخ چېكىۋاتقان ئازابىتىن) ئامان بولغايىمەن (يەنى ئەسسالامۇئەلەيكمۇم)» دېيىش-

تىن ئىبارەتتۇر، ئۇلارنىڭ دۇئاسىنىڭ ئاخىرى: «جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر!» دېيىشتىن ئىبارەتتۇر⁽¹⁰⁾. ئەگەر اللە كىشىلەر تەلەپ قىلغان يامانلىقنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئۇلار تەلەپ قىلغان ياخشىلىقنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا ئالدىرىغاندەك ئالدىرىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئەجىلى چوقۇم يەتكەن بولاتتى (يەنى ھالاك بولاتتى). بىز بىلەن مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلارنى گۇمراھلىقتا تېڭىرقاپ يۈرۈشكە قويۇپ بېرىمىز⁽¹¹⁾. ئىنسانغا بىرەر زىيان- زەخمەت يەتسە، ياتىدۇ، ئولتۇرىدۇ، تۇرىدۇ، (ئۇنى دەپىنى قىلىشىمىزنى تىلەپ) بىزگە دۇئا قىلدۇ؛ ئۇلارغا يەتكەن زىيان- زەخمەتنى كۆتۈرۈۋەتسەك، گويا ئۇنى كۆتۈرۈۋې- تىشىمىزنى تىلەپ بىزگە دۇئا قىلىمىغاندەك، يامان ئىشنى يەنە داۋاملاشتۇرىدۇ، ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ قىلمىشلىرى ئۇلارغا مۇشۇنداق چىرايلىق كۆرسىتىلدى⁽¹²⁾. سىلەردىن ئىلگىرىكى ئۈمىمەتلەر زۇلۇم قىلغاندا (يەنى كاپىر بولغاندا، گۇمراھلىقتا ھەددىدىن ئاشقاندا)، ھەقىقەتەن ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى. ئۇلار (پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن مۆجىزىلەرگە) ئىمان كەلتۈرمىدى. گۇناھكار قەۋمنى (يەنى مەككە مۇشرىكلىرىنى) شۇنىڭغا ئوخشاش جازا-لايمىز⁽¹³⁾. سىلەرنىڭ قانداق قىلىدىغانلىقىڭلارنى كۆرۈش ئۈچۈن، ئۇلارنى (يەنى ئۆتكەن ئۈمىمەتلەرنى) (ھالاك قىلغان) دىن كېيىن، ئۇلارنىڭ ئورنىغا سىلەرنى ئورۇنلاشتۇردۇق⁽¹⁴⁾.

ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىللاۋەت قىلىنسا، بىزگە مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلار (يەنى قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغانلار): «بۇنىڭدىن باشقا بىر قۇرئاننى كەلتۈرگەن ياكى ئۇنى ئۆز-گەرتكەن (يەنى ئازىراق دائىر ئايەتنى رەھىمەت ئايىتىگە ئۆزگەرت، ئىسلاھلىرىمىزنى مۆككەننىڭ ئورنىغا مەدھىيە، ھارامنى ھالال قىل)» دەيدۇ. «مەن ئۇنى ئۆزۈمچە ئۆزگەرتەلمەيمەن، مەن پەقەت ماخا قىلىنغان ۋەھىكلار ئەمەل قىلىمەن؛ ئەگەر مەن پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلسام، ئەلۋەتتە، بۈيۈك كۈننىڭ (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن قورقۇمەن» دېگەن^(۱۵). «ئەگەر اللە ئىرادە قىلسا، سىلەرگە ئۇنى (يەنى قۇرئاننى) تىللاۋەت قىلسا ئىدىم، اللە مۇ ئۇنى (مەن ئارقىلىق) سىلەرگە بىلدۈرمەس ئىدى. ئاراڭلاردا ئۇنىڭدىن (يەنى قۇرئان نازىل بولۇشتىن) ئىلگىرى ئۇزۇن زامان تۇردۇم، (مۆجىزە بولغان بۇ قۇرئاننىڭ پەقەت اللە تەرىپىدىن نازىل

وَلَا تُنصَل عَلَيْهِمْ أَيَّامًا يَكُونَتِ قَالَ الَّذِينَ كَرِهُوا
لِقَاءَ نَارٍ يُمْرَأَ إِلَى عَرِيدًا أَوَّيْلًا لَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي
أَنْ أَدْعَا لَهُ مِنْ لِقَائِ اللَّهِ إِنِّي كَافٍ لِمَا يَكُونُ لِي
إِنْ أَخَافُ أَنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝ قُلْ
لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا تَلَوْتُهُ عَلَيْكُمْ وَلَا أَدْرَاكُمْ بِهِ ۝ فَقَدْ لَبِثْتُ
فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن
أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ إِنَّهُ لَا يُفْقِدُ
الْمُحْسِنِينَ ۝ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَكُم بِهِمْ
وَلَا بِفَعْلِهِمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شُعَاعٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ قُلْ
أَنبِئُونِ اللَّهَ بِمَا يَفْعَلُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ
سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝ وَمَا كَانَ النَّاسُ
إِلَّا أُمَّةً وَاحِدَةً قَاتَلْتُمُوهُمْ وَأُولُوا كَلِمَةً سَبَقَتْ مِنْ
رَّبِّكَ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ لَنَفَعُنَّهُمْ ۝ وَيَقُولُونَ
لَوْلَا أَنزَلُ عَلَيْهِ آيَةً مِنْ رَبِّهِ فَقَدِ اسْتَمَّا
الْغَيْبَ إِلَهُ قَاتَلْتُمُوهُمْ إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنَظِّرِينَ ۝

بولغانلىقىنى بىلىشكە) ئەقلىڭلارنى ئىشلەتمەمسىلەر؟» دېگەن^(۱۶). اللە غا يالغاننى چاپ-لىغان ياكى اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ گۇناھ-كارلار ھەرگىز بەختكە ئېرىشەلمەيدۇ^(۱۷). ئۇلار اللە نى قويۇپ، ئۆزلىرىگە پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنىدۇ، «بۇلار (يەنى بۇتلار) اللە نىڭ دەرگاھىدا بىزگە شاپائەت قىلغۇچىلار» دېيىشىدۇ، ئەجەب، ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا بۇنداق نەرسە (يەنى اللە نىڭ شېرىكى ياكى شاپائەت قىلغۇچى) بولۇپ، ئۇنى اللە بىلىمى قىلىپ، سىلەر اللە غا ئۇنى ئېيتىپ بېرەمسىلەر؟ اللە ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكدۇر ۋە يۈكسەك-دۇر^(۱۸). ئىنسانلار (ئەسلىدە) بىر دىن (يەنى ئىسلام دىنى) دا ئىدى. كېيىن ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشتى (يەنى دىنلار كۆپەيدى، بۇتلارغا چوقۇنۇشتى). پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىنىلا ئېيتقان سۆزى (يەنى جازالاشنى قىيامەتكە قالدۇرۇشتىن ئىبارەت تەقدىرى) بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىلاتتى (يەنى دىندا ئىختىلاپ قىلىشقانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا بۇ دۇنيادىلا جازا بېرىلەتتى)^(۱۹). ئۇلار (يەنى ئەھلى مەككە): «ئېمىشقا ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن (بىز تەلەپ قىلغان مۆجىزىلەردىن) بىر مۆجىزە چۈشۈرۈلمىدى» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «غەيىبى بىلىش پەقەت اللە غا خاس (مۆجىزە-لەرنى اللە كەلتۈرىدۇ، مەن پەقەت تەبلىغ قىلغۇچىمەن)، سىلەر (اللە نىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىشنى) كۈتۈڭلار، شۈبھىسىزكى، مەنمۇ سىلەر بىلەن (شۇنى) كۈتۈڭۈچىلەردىنمەن»^(۲۰).

وَلَا أَتَقَاتِلَ الْفَاسِقِينَ الَّذِينَ يَنْشِقُونَ ظُهُورَهُم بِغِيظِكُمْ أَفَإِنَّكُمْ لَا فَهْمًا لِمَا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقُرْآنُ لَعَلَّكُمْ تُفْهَمُونَ ۝
 هُوَ الَّذِي يُسَوِّدُ لَوْنَكُمْ فِي الْوُجُوهِ وَالْأَعْيُنِ وَخُفِّي إِنْ كُنْتُمْ فِي الظَّالِمِينَ
 جَوْنًا يَوْمَ يَوْمِ يَبْعَثُهُمُ فِي جُحُودِهِمْ أَفَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝
 وَكَذَلِكَ هُمُ الْفُجُورُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُخِيطَ بِهِمْ دَعْوَا
 اللَّهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الَّذِينَ هَٰؤُلَاءِ أَعْيُنُهُمْ فِي غَمَامٍ ظُلُمٍ ۝
 مِنَ الشَّجَرِ مِنْ أَلْفَاظٍ هُمْ أَكْثَرُ أَعْيُنُهُمْ فِي الْأَرْضِ بَغْيًا
 لِمَا كُتِبَ عَلَيْهِمُ أَنْ يَتَّقُوا اللَّهَ أَفَأَعْيُنُهُمْ كُمُوتًا أَمْ لَا يُفْهَمُونَ ۝
 ثُمَّ أَوَلَيْكَ أَمْرُ جَعَلُوهُمْ أَفْعَالَهُمْ يُعْلَمُونَ ۝
 أَفَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝
 الْحَيَوةَ الدُّنْيَا كَمَا أَكْثَرْتُمْ مِنَ السَّمَاءِ فَاتَّخَذْتُمْ فِيهَا بَنَاتٍ
 الْأَرْضِ وَمِمَّا يَخْلُكُنَّ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الْأَرْضُ
 زُخْرُوعَهَا وَكَانَتْ وَحْدَةً وَكُنَّ الْأَنْهَارُ جُفُوفًا عَلَيْهِمْ وَاتَّخَذُوا
 أَمْزَاجًا لَهَا وَتَوَّارَتْ فَجَعَلْنَاهَا حَبِيدًا أَكَاكُنَ لِمَنْ تَكُنَّ
 يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُنَّا لَكُمْ نُفُوسًا وَالْأَنْبِيَاءُ لِقَوْمٍ يُفْعَلُونَ ۝
 وَلِلَّهِ
 يَكُونُ الْغَوَالِي دَارَ السَّلَامِ وَيُهَيِّئُ مَنْ يَشَاءُ أَلِيًّا وَوَطْئًا مُسْتَقِيمًا ۝

كۈشۈلەرنىڭ بېشىغا كەلگەن زىيان-زەخمەتنى كۆتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، ئۇلارغا رەھمەتتىن تېتىساق، ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئۈستىدە مىكر ئىشلىتىشكە (يەنى ئىنكار قىلىشقا) ئالدىد-رايدۇ. ئېيتقىنكى، «اللە ئۇلارنى قىلغان مىكرى ئۈچۈن ئەڭ تېز جازا لايدۇ». شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ پەرشتىلىرىمىز مىكرىڭلارنى يېزىپ تۇرىدۇ^[21]. اللە سىلەرنى قۇرۇقلۇقتا (يەنى ئۇلاغلار ئۈستىدە)، دېڭىزدا (يەنى كېسەلەر ئۈستىدە) سەپەر قىلدۇرىدۇ، سىلەر ئۆلتۈرغان كېمە (كۈشۈلەرنى ئېلىپ) مەيىن شامالدا مېڭىۋاتقان ۋە (بۇ) شامالدىن ئۇلار خۇشاللىنىۋاتقان چاغدا، بىردىنلا بوران چىقىپ (كېمە ئۆرۈلىدۇ)، ئۇلار تەرەپ-تەرەپتىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان دېڭىز دولقۇنلىرى ئىچىدە قالىدۇ، كېمىدىكىلەر قورش-ۋېلىنغانلىقىغا (يەنى ھالاك بولىدىغانلىقىغا)

جەزمى قىلىدۇ، (چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىنى تاشلاپ قويۇپ) «ئى خۇدا! ئەگەر سەن بىزنى بۇنىڭدىن (يەنى بالادىن) قۇتۇلدۇرساڭ، بىز چوقۇم شۇكۇر قىلغۇچىلاردىن بولىمىز» دەپ چىن كۆڭلى بىلەن دۇئا قىلىدۇ^[22]. اللە ئۇلارنى (ئۇ بالادىن) قۇتقۇزغاندىن كېيىن، ئۇلار يەر يۈزىدە يولىز-لىق بىلەن بۇزۇقچىلىق قىلىدۇ. ئى ئىنسانلار! بۇزۇقچىلىقىڭلارنىڭ گۇناھى ئۆزەڭلارغا بولىدۇ، (سىلەر) بۇ دۇنيا (نىڭ باقاسى يوق شەھۋەتلىرى)دىن بەھرىمەن بولىسىلەر (بۇنىڭ ھەسرەتلىك ئاخىرىدە قالىدۇ)، ئاندىن سىلەر بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلىشىڭلارنى خەۋەر قىلىمىز^[23]. ھاياتىي دۇنيانىڭ مىسالى (تېز ئۆزگىرىشىدە، ئېمەتلىرىنىڭ باقاسىزلىقىدا، كۈشۈلەرنىڭ ئۇنىڭ بىلەن مەغرۇر بولۇشىدا) بىز ئاس-ماندىن چۈشۈرگەن (يامغۇر) سۈيىگە ئوخشايدۇكى، ئۇنىڭ بىلەن زېمىننىڭ ئىنسانلار، ھايۋانلار يەيدىغان تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلىرى (ئۇنۇپ چىقىپ) بىر-بىرى بىلەن گىرەلىشىپ كەتكەن، ھەتتا زېمىن گۈزەل تۈسكە كىرگەن، چىرايلىق ياسانغان، زېمىن ئىگىلىرى ئۇنىڭدىن مول ھوسۇل ئېلىشقا جەزمى قىلىپ تۇرغان چاغدا، ناگاھان كېچىسى ياكى كۈندۈزى ئۇنىڭغا قازايمىز يەتتى-دە، (زىرائەتلىرىنى) تۈنۈگۈن (يەنى ئىلگىرى) يوقتەك، (پۈتۈنلەي) ئۇرۇپ تاشلانغاندەك قىلۋەتتۇق (يەنى نابۇت قىلىپ، يوق قىلدۇق)، پىكر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان قىلىمىز^[24]. اللە (كۈشۈلەرنى) ئامان جايغا (يەنى جەننەتكە) دەۋەت قىلىدۇ ۋە خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ^[25].

ياخشى ئىش قىلغانلار جەننەتكە ۋە اللە نىڭ جامالىنى كۆرۈشكە ئائىل بولىدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى قارىلىق ۋە خارلىق قاپلىمايدۇ (يەنى ئۇلارغا غەم-قايغۇ ۋە پەرىشانلىق يۈزلەنمەيدۇ). ئەنە شۇلار ئەھلى جەننەت بولۇپ، جەننەتتە مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر⁽²⁶⁾. (دۇنيادا) يامان ئىشلارنى قىلغۇچىلار (بىر يامانلىقنى قىلسا، قىلغان يامانلىققىغا) ئوخشاش (يەنى شۇنىڭغا لايىق) جازاغا ئۇچرايدۇ، ئۇلار خارلىققا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى زادى بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرى گۇيا قاراڭغۇ كېچىنىڭ پارچىسى بىلەن ئورالغاندەك قارىسىپ كېتىدۇ، ئۇلار ئەھلى دوزاخ بولۇپ، دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر⁽²⁷⁾. شۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) دە (مۆمىنلەرنى، كاپىرلارنى) ھەممىسىنى يىغىمىز، ئاندىن مۇشرىكلارغا: «سەلەر (اللە غا شېرىك كەلتۈرگەن) بۇتلىرىڭلار بىلەن بىللە، ئورۇنڭلاردا مىسدىرلىماي تۇرۇڭلار» دەيمىز،

لَّذِينَ أَحْسَنُوا لِحُكْمِهِمْ وَزَادَ لَهُمْ وَأُحْصِوا قَدْرَهُمْ قَاتِلُوا
ذَٰلَ الْاُولَٰئِكَ اَصْحَابُ الْاَیْمَانِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
الْاَشْيَاءُ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٍ لَّتَرْجِعَهُمْ وَاَلَهُمْ مِنَ اللّٰهِ
مِنْ عَاصِمٌ كَاثِبٌ اَعْلَيْتُ وَجْهَهُمْ وَطَعْنُ اَنْفِلَ مَطْلَاً
اُولَٰئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ
جَمِيعًا لَّمْ نَقُولِ لِلَّذِي نَا اَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ اَنْتُمْ وَشُرَكَاءُكُمْ
فَرْتَابْتُمْ بِهِمْ وَقَالَ شُرَكَاءُكُمْ مَا كُنْتُمْ اِيَّا نَاعْبُدُونَ ۝
فَلَقِيَ يَالَاهُ شَهِيدًا اَيْنَمَا بَيْنَهُمْ اَنْ كُنَّا عَنْ عَذَابِكُمْ
لَغُفْلِينَ ۝ هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَاَزْلَىٰ اِلَٰهَ
مَوْلَاهُمْ اَلْحَقَّ وَصَلَ عَنْهُمْ اَكَاوَالُ يَفْرَوْنَ ۝ قُلْ مَنْ
يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ اَمْ تَبْلُوكَ السَّمَاءُ وَالْاَرْضُ
مَنْ يَرْزُقُكُمْ اَمْ تَبْلُوكَ ۝ يَوْمَ الْاَلْيَدِ يَوْمَ الْاَلْيَدِ مَنْ يَبْدُو
الْاَمْرَ فَيَقُولُونَ اَللّٰهُ قُلْ اَلَا تَعْلَمُونَ ۝ قُلْ اَلَا اِنَّكُمْ كُنْتُمْ اِلٰهَ
فَمَا اَعْبَدُ اِلَّا اِلَٰهَ ۝ قَالِي تَصْرَفُونَ ۝ كَذٰلِكَ
حَقَّقْتُ كَلِمَتِي لَكُمْ عَلٰى الَّذِيْنَ كَفَرُوا اَلَا يُؤْمِنُونَ ۝

ئۇلارنىڭ ئارىسىنى ئايرىيمىز، ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرى ئېيتىدۇ: «سەلەر بىزگە ئىبادەت قىلمىغان ئىدىڭلار (بەلكى نەپسى خاھىشلىرىڭلارغا ئىبادەت قىلغان ئىدىڭلار)⁽²⁸⁾. سەلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا گۇۋاھ بولۇشقا اللە كۇپايىكى، سەلەرنىڭ بىزگە چوقۇنۇشۇڭلاردىن بىز غايىل ئىدۇق (يەنى بىز كۆرمەيدىغان، ئاڭلىمايدىغان، ھېس قىلمايدىغان جانىز ئىدۇق)»⁽²⁹⁾، بۇ چاغدا ھەر ئادەم ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرى ئۈستىدە سىنىلىدۇ (يەنى ياخشىمۇ-يامانمۇ، ئۇنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدۇ)، ئۇلار ھەقىقىي ئىككىسى-اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىدۇ، ئۇلارنىڭ شاپائەت قىلىدۇ دەپ دەۋا قىلغان بۇتلىرى ئۇلاردىن ئۆزلىرىنى چەتكە ئالىدۇ⁽³⁰⁾. (ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەرگە ئاسماندىن (يامغۇر ياغدۇرۇپ) زېمىندىن (گىيا ئۈندۈرۈپ) كىم رىزىق بېرىدۇ؟ سەلەرنىڭ ئاڭلاش ۋە كۆرۈش قابىلىيىتىڭلارنى كىم باشقۇرىدۇ؟ تىرىك شەيئىلەرنى ئۆلۈك شەيئىلەردىن كىم پەيدا قىلىدۇ؟ ئۆلۈك شەيئىلەرنى، تىرىك شەيئىلەردىن كىم پەيدا قىلىدۇ؟ (خالايقىنىڭ) ئىش-لىرىنى كىم ئىدارە قىلىدۇ؟» ئۇلار (بۇلارغا جاۋابەن): «اللە» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، «(اللە دىن غەيرىگە چوقۇنۇش بىلەن اللە نىڭ ئازابىدىن) قورقمايسىلەر؟»⁽³¹⁾ (يۇقىرىقىدەك چوڭ ئىشلارنى قىلغۇچى) سەلەرنىڭ ھەقىقىي پەرۋەردىكارىڭلار، ئەنە شۇ اللەدۇر. ھەقىقەتتەن قالسا، گۇمراھلىقتىن غەيرى نەرسە مەۋجۇت ئەمەس، نېمىشقا (ئىماندىن يۈز ئۆرۈپ گۇمراھلىققا) بۇرۇلۇپ كېتىسە-لەر؟»⁽³²⁾ پەرۋەردىگا ئىككىنچى اللە غا ئىتائەت قىلىشتىن باش تارتقانلار توغرىسىدىكى ھۆكۈمى ھەقىقەت بولدى. ئۇلار (اللە نىڭ بىرلىكىگە، رەسۇلۇللانىڭ پەيغەمبەرلىكىگە) ئىمان ئېيتمايدۇ⁽³³⁾.

ئۇلارنىڭ ئىچىدە (قۇرئان ئوقۇغىنىڭدا) ساڭا قۇلاق سالدىغانلار بار، سەن گاسلارغا (يەنى اللە ئاڭلاش ئىقتىدارىنى ئېلىپ تاشلىغانلارغا) ئۇلار ھېچ نەرسىنى چۈشەنمىسۇن ئاڭلىتالامىسەن؟⁽⁴²⁾ ئۇلارنىڭ ئىچىدە ساڭا قارايدىغانلار بار (يەنى پەيغەمبەرلىكىڭنىڭ ئېنىق ئالامەتلىرىنى بايقايدىغانلار بار، لېكىن ئۇلار بايقىغانلىرىدىن پايدىلانمىغانلىقلىرى ئۈچۈن كۆردۈر). (ھەقىقەتنى) كۆرەلمىسىمۇ كورلارنى ھىدايەت قىلالامىسەن؟⁽⁴³⁾ شۈبھىسىزكى، اللە ئىنسانلارغا قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ، لېكىن ئىنسانلار (كۇفرى ۋە گۇناھ ئارقىلىق) ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلىدۇ⁽⁴⁴⁾. قىيامەت كۈنى اللە ئۇلارنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن) يىغىدۇ، (ئۇلارغا دۇنيادا تۇرغان مۇددىتى) كۈندۈزدە ئازغىنا ۋاقىت تۇرغاندەك قىسقا بولىدۇ، ئۇلار ئۆزئارا تونۇشىدۇ، ئۆزلىرىنىڭ اللەغا مۇلاقات بولۇشىنى (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىنى) ئىنكار قىلغانلار چوقۇم زىيان

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَسْمَعُونَ لَكَ أَفَآتَ تُسْمِعُ الْقِمَمَ وَلَوْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ ۖ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْظُرُ إِلَيْكَ أَفَآتَ تَهْدِي الْأَعْمَىٰ لَوْ كَانُوا لَا يَهْتَدُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الشَّيْثَانُ وَلَكِنَّ النَّاسَ أَنفُسُهُمْ فَطَمَنُوا ۖ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ كَانُوا كَذِبًا ۚ سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَبِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ۚ وَإِنَّا بِرَيْكَ بِعُضِّ الْكَذِبِ نَحْنُدُهُمْ أَفَتُؤْتِينَاكَ أَفَآيَاتِنَا فَزَجَعَهُمُ اللَّهُ شَيْدًا عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ۚ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَمَةٌ رَسُولٌ ۚ إِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ فَقُبِلَ بَيْنَهُمْ يَأْتُسِطُوهُمْ لَا يَخْطَمُونَ ۚ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۚ قُلْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا ۚ فَآذَنُوا لِنَفْعِ الْإِنسَاءِ ۚ اللَّهُ إِلَهٌ لِّكُلِّ أُمَّةٍ ۚ إِذْ جَاءَهُمْ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْذِنُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَسْقِمْهُمْ ۚ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن أَنُتَمَّ عَدَايَ بَيْنَا وَبَيْنَهُمَا مَا ذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُونَ ۚ أَفَرَأَادَا مَا وَفَعَا مِنْكُمْ يَوْمَ الْآلِثِ وَقَدْ كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ۚ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا دُفُّوا عَنَّا ۚ فَالْحُلَّىٰ هَلْ مَجْرُونَ ۚ أَلَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا ۚ فَكَيْتَمُونَ ۝

تارتىدۇ، ئۇلار توغرا يول تاپمىدى⁽⁴⁵⁾. ئۇلارغا بىز ۋەدە قىلغان ئازابىنىڭ بىر قىسمىنى ساڭا كۆرسىتىمىز (يەنى بۇ دۇنيادىلا، سەن ھايات ۋاقىتتىلا كۆرسىتىمىز)، ياكى ئۇنىڭدىن ئىلگىرى سېنى قەبىزى روھ قىلىمىز، ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ (مەيلى بالدۇر بولسۇن، مەيلى كېيىن بولسۇن، ئۇلارنى چوقۇم جازالايمىز)، ئاندىن اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىغا گۇۋاھ بولىدۇ⁽⁴⁶⁾. (ئۆتكەن ئۆمەتلىرىنىڭ) ھەربىرىگە پەيغەمبەر ئەۋەتلىگەن. (قىيامەت كۈنى) ئۇلارنىڭ پەيغەمبىرى كەلگەندە، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ⁽⁴⁷⁾. ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار (بىزگە ئېيتىپ بېرىڭلاركى) بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ؟» دەيدۇ⁽⁴⁸⁾. ئېيتقىنكى، «اللە خالىمىسلا، مەن ئۆزۈمدىن زىياننى دەپتى قىلىشقا، پايدا قازىنىشقا قادىر ئەمەسمەن، ھەر ئۆمەتنىڭ (ھالاك بولىدىغان) مەلۇم ۋاقتى بولىدۇ، شۇ ۋاقىت يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار بىردەممۇ كېچىكتۈرۈلمەيدۇ، بىردەممۇ ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ»⁽⁴⁹⁾. ئېيتقىنكى: «ئېيتىڭلارچۇ! ئەگەر اللەنىڭ ئازابى سىلەرگە كېچىسى ياكى كۈندۈزى كەلسە (بۇنىڭدىن سىلەرگە نېمە پايدا؟) گۇناھكارلار (يەنى مۇشرىكلار) ئازابىتىن قايسى نەرسىگە ئالدىرايدۇ؟»⁽⁵⁰⁾ (اللەنىڭ) ئازابى يۈز بەرگەندە ئاندىن ئۇنىڭغا ئىشەندىڭلارمۇ؟ ئەمدى (ئېيتقان ئىمانىڭلار پايدىسىزدۇر، ئۇنىڭدىن ئىلگىرى مەسخىرە قىلىش بىلەن) ئازابىنىڭ تېزىرەك چۈشۈشىنى تەلپ قىلاتتىڭلار»⁽⁵¹⁾. ئاندىن كېيىن (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارغا: «مەڭگۈلۈك ئازابىنى تېتىڭلار، سىلەرگە پەقەت قىلمىشڭلارنىڭ جازاسى بېرىلىدۇ» دېيىلىدۇ⁽⁵²⁾.

ئۇلار سەندىن: «ئۇ (يەنى ۋەدە قىلىنغان ئازاب، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) راستمۇ؟» دەپ سورايدۇ، سەن: «ھەئە، پەرۋەردىگار سىم بىلەن قەسەمكى، ئۇ ئەلۋەتتە راستتۇر، سىلەر قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر» دېگىن.^[53] ئەگەر ھەربىر زۇلۇم قىلغان ئادەم (يەنى كاپىر) يەر يۈزىدىكى ھەممە نەرسىگە مالىك بولىدىغان بولسا (اللە نىڭ ئازا- بىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن)، ئەلۋەتتە (ئۇنىڭ ھەممىسىنى) قەدىيە قىلىپ بېرىۋېتەتتى، ئۇلار ئازابنى كۆرگەن چاغدا نادامىتىنى يوشۇرۇن تۇتىدۇ (يەنى دۇنيادىكى قىلمىشلىرىغا ئىچىدە پۇشاي- جان قىلىدۇ). ئۇلارنىڭ (يەنى خالايسىنىڭ) ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ.^[54] راستلا ئاسمانلار- دىكى ۋە زېمىندىكى بارلىق نەرسىلەر اللە نىڭ مۈلكىدۇر، راستلا اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر.

وَيَسْتَنْبِئُونَكَ أَحَقَّ هَوَاقِلِ إِيَّايَ وَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٥٤﴾
وَأَنْ يَحْلِلَ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِأَسْرَافِ النَّكَلَةِ
لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ وَفَوَى بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٥﴾
إِنْ يَكُنْ فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ الْأَرَانُ وَعَدَ اللَّهُ حَقًّا وَلَكِنْ
أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ هُوَ يَحْيِي وَيُمِيتُ وَالْإِيَّاءُ تُرْجَعُونَ يَا أَيُّهَا
النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبِقَاءُ إِيْمَانِي الصُّدُورُ
وَهَذِي وَرِضَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ قُلْ يَهْدِي اللَّهُ صَبِيلَهُ وَيَرْحَمُهُ
فِي ذَلِكَ قَلِيلٌ مِمَّا يُحِبُّونَ هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ
اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رَبِّي فَجَعَلَهُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ اللَّهُ أَزْهَنُ
لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ
الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنْ اللَّهُ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنْ
أَكْثَرُهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَأَمَتُوا وَآمَنُوا مِنْ
قُرْبَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَيْنَكُمُ شُهُودًا إِذْ تُبْعَثُونَ
فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا فِي الْأَرْضِ وَلَا
فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ إِلَّا كَفَى لَكُم مَبِينٌ ﴿٦١﴾

لېكىن ئۇلار (يەنى ئىنسانلار) نىڭ تولىسى (بۇنى) بىلىمەيدۇ.^[55] اللە (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرىدۇ، (تىرىكنى) ئۆلتۈرىدۇ، سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر.^[56] ئى ئىنسانلار! سىلەرگە پەرۋەردىگار ئىلار تەرىپىدىن نەسىھەت بولغان، دىللاردىكى دەرگە (يەنى شەك ۋە نادانلىققا) شىپا بولغان، مۆمىنلەرگە ھىدايەت ۋە رەھىمەت بولغان (قۇرئان) كەلدى.^[57] ئېيتقىنىكى، «ئۇلار اللە نىڭ پەزىلى ۋە رەھىمىتىدىن خۇشال بولسۇن، بۇ ئۇلارنىڭ يىغقان (دۇنيا- ماللىرىدىن) ياخشىدۇر»^[58]. ئېيتقىنىكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! سىلەرگە اللە چۈشۈرگەن رىزىقتىن بەزىسىنى ھارام، بەزىسىنى ھالال قىلىدىڭلار، اللە سىلەرگە مۇنداق قىلىشقا ئىزنى بەرمىسۇ؟ ياكى اللەغا يالغاننى چاپلامسىلەر؟»^[59] اللەغا يالغاننى چاپلايدىغانلار قىيامەت كۈنى قانداق ئويلايدۇ؟ (يەنى جازاغا تارتىلمايمىز، دەپ ئويلايدۇ؟) شۈبھىسىزكى، اللە ئىنسانلارغا مەرھەمەتلىكتۇر (چۈنكى ئۇلارغا بولىدىغان ئازابنى كېچىكتۈردى)، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (اللە نىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلمايدۇ.^[60] سەن قايسى ھالەتتە بولمىغىن، قۇر- ئالدىن قايسى نەرسىنى ئوقۇمىغىن، سىلەر قايسىبىر ئىشنى قىلماڭلار، ئۇنىڭ بىلەن بولۇۋاتقان ۋاقىتلىقلاردا ھامان بىز سىلەرنى كۆزىتىپ تۇرىمىز، ئاسمان- زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە ۋە ئۇنىڭدىن كىچىك ياكى چوڭ نەرسە بولسۇن، ھېچقايسىسى اللە نىڭ بىلىشىدىن چەتتە قالمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى لەۋھىلەمھەپۇزدا خاتىرىلەنگەندۇر.^[61]

راستلا اللە نىڭ دوستلىرىغا (ئاخىرەتتە اللە نىڭ ئازابىدىن) قورقۇش، (دۇنيادا قولدىن كەتكۈزۈپ قويغانغا) قايقۇرۇش يوقتۇر (662). ئۇلار ئسمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلاردۇر (663). ئۇلارغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ (يەنى دۇنيادا جان ئۇزۇش ۋاقتىدا، اللە نىڭ رازىلىقى ۋە رەھمىتىگە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن، ئاخىرەتتە نازۇنپەتلىك جەننەتكە كىرىدىغانلىقى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ)، اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، ئەنە شۇ كاتتا بەختتۇر (664). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ (ساڭا سەن پەيغەمبەر ئەمەسمەن دېگەن) سۆزى سېنى قايقۇغا سالىمۇن، پۈتۈن كۈچ-قۇۋۋەت اللە غا مەنسۇپ (اللە ساڭا مەدەتكاردۇر). اللە (ئۇلارنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەمەللىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (665). راستلا

الْاَن اُولَآءِ اللّٰهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝
الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَسْتَعِينُونَ ۝ هُمْ اَلْبَشَرُ فِي الْحَيٰوةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللّٰهِ ذٰلِكَ هُوَ
الْقَوْرُ الْعَظِيْمُ ۝ وَلَا يَحْزَنُكَ قَوْلُهُمْ اِنَّ الْعَرْسَةَ بَلَوُ
جَمِيعًا هُوَ السَّمِيْمُ الْعَلِيْمُ ۝ اَلَا اِنَّ بَلَاءَهُمْ فِي السَّمٰوٰتِ
وَمَنْ فِي الْاَرْضِ وَمَا يَكْتُمُ الَّذِينَ يَدْعُوْنَ مِنْ
دُوْنِ اللّٰهِ شُرَكَآءُ اِنْ يَكْفُرُوْنَ اِلَّا الْفُتٰنُ وَاِنْ هُمْ اِلَّا
يَخْرُصُوْنَ ۝ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اَيْلًا لِّتَسْكُنُوْا
فِيْهِ وَالنَّهَارُ مُبِصِّرٌ اَنْ فِيْ ذٰلِكَ لَا يَتَذَكَّرُ
يَسْمَعُوْنَ ۝ قَالُوْا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهُ هُوَ الْغَنِيُّ
لَهُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ اِنْ عِنْدَ كُمْ مِنْ
سُلٰطِيْنٍ يَهْدِى الْاْتَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝
قُلْ اِنَّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا
يُفْلِحُوْنَ ۝ مَتَّعْنَا فِى الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا رُجْعُهُمْ ثُمَّ
نُنَبِّئُهُمُ الْعَذَابَ الَّذِي دَعَوْا كَاثُوْلًا يَكْفُرُوْنَ ۝

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭدۇر (يەنى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، بەندىدۇر، مەخلۇقاتىدۇر). اللە نى قويۇپ، بۇتلارغا چوقۇنىدىغانلار پەقەت يوقلاڭ پەرەزگىلا تايىنىدۇ، ئۇلار پەقەت جۈيلىۋىدۇ (666). ئى ئىنسانلار! ئارام ئېلىشىڭلار ئۈچۈن اللە سىلەرگە كېچىنى ياراتتى، نەرسىلەرنى كۆرۈشۈڭلار ئۈچۈن كۈندۈزنى ياراتتى، (ئىبىرەت قۇلىقى بىلەن) ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (667). ئۇلار (يەنى كاپىرلار): «اللە نىڭ بالىسى بار» دېيىشتى، اللە (بۇنىڭدىن) پاكىتۇر، بەھاجەتتۇر (يەنى بالا قىلىۋېلىش ئېھتىياج ئۈچۈن بولىدۇ، اللە بولسا ھېچ نەرسىگە موھتاج ئەمەستۇر)، ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭ مۈلكىدۇر، (اللە نىڭ بالىسى بار دېگەن) بۇ سۆزۈڭلارغا ھېچقانداق پاكىتڭلار يوق، سىلەر بىلمەيدىغان ئىشلارنى يالغاندىن اللە غا چاپلامسىلەر؟ (668) (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «اللە غا يالغاننى چاپلايدىغانلار ھەقىقەتەن (دوزاخ ئازابىدىن) قۇتۇلالمايدۇ» (669). ئۇلار بۇ دۇنيادىن (ئازغىنا ۋاقىتلا) بەھرىدەن بولىدۇ، ئاندىن ئۇلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ، ئاندىن كاپىر بولغانلىقلىرى سەۋەبىدىن ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى تېپىتىمىز (670).

وَأَتَىٰ عَلَيْهِمْ نَبَأُ نوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَتُوبُونَ لِي مَا كَانَ لِلنَّاسِ أَنْ يَتُوبَ إِلَيْهِ
فَتَعَالَىٰ رَبُّكَ يَبْلُغُ إِلَهُكَ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْ إِنَّكَ أَنْتَ الْغَافِلُونَ
أَمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ أَمْ كُنْتُمْ تَقُولُونَ لَنْ نَرَهُ وَغَيَّبُوا عَنْ آلِهِمْ
وَلَا يُنَبِّئُونَهُمْ لَئِنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيهُم
إِلَّا عَنَّا وَاللَّهُ وَابِتٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ فَنَجَّيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلِّ وَجَعَلْنَاهُمْ خُلَفَاءَ وَأَعْرَفْنَاهُ
بِالنَّجْدِ ۝ ثُمَّ إِنَّا رَأَيْنَاهُ إِذْ يَنْطَرِقُ عَالِيَهُ الْفُجْرَاءَ الْيَهُودِيَّةِ
ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَيْنِهِمْ رَسُولًا لِيُظْهِرَهُمْ خُصْمَهُمْ يَوْمَ يُنْفَخُ الْأَشْجَارُ
وَمَا تُؤْتِي السُّحُبُ مَاءً ۝ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَيْنِهِمْ مُوسَىٰ وَهَارُونَ
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ يَأْتِيَانَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ۝
فَلَمَّا جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا قَالَ أَلَا إِلَٰهَ إِلَّا هَٰذَا الْعِجْرُ الْأَوَّلُ ۝
قَالَ مُوسَىٰ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُدْعَوْنَ إِلَى اللَّهِ
وَالرَّسُولِ ۝ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَآلَهُ عَلَىٰ بُدَائِنَا ۝
وَكُنَّا لَكُمْ قَبْلَ هَٰذَا سَاجِدِينَ ۝

ئۇلارغا نۇھنىڭ قىسسىسىنى ئوقۇپ بەرگىنى، ئۆز
ۋاقتىدا نۇھ قەۋمىگە: «ئى قەۋمىم! ئەگەر سىلەرگە
مېنىڭ ئىچىڭلاردا تۇرۇشۇم ۋە سىلەرنى اللە نىڭ
ئايەتلىرى بىلەن قورقۇتۇشۇم ئېغىر كەلگەن بولسا،
مەن اللەغا تەۋەككۈل قىلدىم (يەنى اللەغا يۆلەد-
دىم، سىلەرگە پەرۋا قىلمايمەن). سىلەر بۇتلىرىڭلار
بىلەن بىرلىكتە (مېنى قەستلەيدىغان) ئىشىڭلارنى
قارار قىلىۋېرىڭلار، ئىشىڭلار سىلەرگە تۇتۇق بولۇپ
قالسۇن (يەنى مېنى قەستلەيدىغان ئىشىڭلار ئاش-
كارا بولسۇن)، ئاندىن مېنى بىردەممۇ كېچىكتۈرمەي،
مېنىڭ ھەققىمدە (خالىغىنىڭلارنى) ئىجرا قىلىۋې-
رىڭلار»^[71]. ئەگەر سىلەر (مېنىڭ نەسىھىتىمدىن)
يۈز ئۆرۈسەڭلار، سىلەردىن (يۈز ئۆرۈشۈڭلارغا
سەۋەبچى بولىدىغان) ھەق سورىغىنىم يوق، مەن
ئەجرىمنى پەقەت اللەدىن سورايمەن، مەن (اللەغا)

بويۇنغۇچىلاردىن بولۇشقا بۇيرۇلدۇم» دېدى^[72]. لېكىن ئۇلار نۇھنى يالغانچى قىلدى. ئۇنى ۋە
ئۇنىڭ بىلەن كېمىدە بىللە بولغۇچى (مۇمىن)لەرنى قۇتقۇزدۇق، ئۇلارنى (يەنى بىز قۇتقۇزغان كىشە-
لەرنى) (غەرق بولغانلارنىڭ) ئورۇنbasارلىرى قىلدۇق، بىزنىڭ مۆجىزىلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان-
لارنى (توپان بالاسى بىلەن) غەرق قىلدۇق، (ئى مۇھەممەد!) ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلار (يەنى پەي-
غەمبەرلىرىنى يالغانچى قىلغانلار) نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن^[73]. نۇھتىن كېيىن
نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئۆزلىرىنىڭ قەۋمىگە ئەۋەتتۇق، (قەۋمىگە) ئۇلار روشەن مۆجىزىلەر بىلەن
كەلدى، ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەر كېلىشتىن) ئىلگىرى ئىنكار قىلىشقان نەرسىگە ئىمان ئېيتىش-
مىدى. (كۇفرىدا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ دىللىرىنى ئەشۋىنداق پېچەتلىدىمىز^[74]. ئۇلاردىن
كېيىن مۇسا بىلەن ھارۇننى پىرىئەۋىگە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا نۇرغۇن مۆجىزىلەر
بىلەن ئەۋەتتۇق. ئۇلار (ئىمان ئېيتىشتىن) بويۇنتاۋلىق قىلدى. ئۇلار گۇناھكار قەۋم ئىدى^[75].
ئۇلارغا بىز تەرەپتىن ھەقىقەت نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «بۇ ھەقىقەتەن روشەن سېھىر دۇر»
دېدى^[76]. مۇسا: «سىلەرگە ھەقىقەت كەلسە ئۇنى سېھىر دەمسىلەر؟ ئەجەب بۇ سېھىرمۇ؟
سېھىرگەرلەر مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدۇ» دېدى^[77]. ئۇلار: «سەن بىزگە ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ
دىنىدىن بىزنى ۋازكەچتۈرۈش ۋە زېمىن (يەنى مىسىر زېمىنى) نىڭ سەلتەنىتىنى
ئىككىڭلارنىڭ قىلىۋېلىش ئۈچۈن كەلدىڭمۇ؟ بىز ئىككىڭلارغا ئىشەنمەيمىز» دېدى^[78].

(ھالاک بولغان شەھەرلەر ئاھالىلىرى ئىچىدە) يۈنۈس قەۋمىدىن باشقىسىغا (ئازابنىڭ ئالامىتىنى كۆرۈپ) ئېيتقان ئىماننىڭ پايدىسى بولغىنى يوق، يۈنۈس قەۋمى ئىمان ئېيتقاندا، دۇنيا ھاياتىدا رەسۋا قىلىدىغان ئازابىنى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن كۆتۈرۈۋەتتۇق، ئۇلارنى مەلۇم ۋاقىتقىچە (يەنى ئەجلى يەتكەنگە قەدەر دۇنيادىكى شەيئىلەردىن) بەھرىمەن قىلدۇق^[98]. ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ خالىسا ئىدى، ئەلۋەتتە، يەر يۈزىدىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئىمان ئېيتاتتى، سەن كىشىلەرنى مۇسۇلمان بولۇشقا مەجبۇرلامىسەن؟^[99] ھەرقانداق كىشى پەقەت اللەنىڭ ئىرادىسى بولغاندىلا، ئاندىن ئىمان ئېيتىدۇ، (اللەنىڭ ئايەتلىرى ئۈستىدە) پىكىر يۈرگۈزمەيدىغانلارنى اللە ئازابقا گىرىپتار قىلدۇ^[100]. ئېيتقىنكى، «ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى كۆزىتىڭلار. مۆجىزىلەر ۋە ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنىڭ (يەنى پەيغەمبەرلەرنىڭ) ئىمان ئېيتمايدىغان قەۋمگە پايدىسى بولمايدۇ^[101]. ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىدىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرگە كەلگەن كۈنلەرنىڭ (يەنى ئازابنىڭ) (ئۆزلىرىگە كېلىشىنى) كۈتىدۇ». (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەر (زۇلۇمنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۈتۈڭلار، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىرلىكتە ھەقىقەتەن (سىلەرنىڭ ھالاک بولۇشۇڭلارنى) كۈتكۈچىمەن»^[102]. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەرلىرىمىزنى، مۆمىنلەرنى (ئازابتىن) قۇتقۇزدۇق، مۆمىنلەرنى قۇتقۇزۇشقا مۇشۇنداق مەسئۇل بولىمىز^[103]. (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ مۇشرىكلىرىغا) ئېيتقىنكى، «ئى ئىنسانلار! ئەگەر سىلەر مېنىڭ دىنىمدىن گۇمانلىنىدىغان بولساڭلار، سىلەرنىڭ اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلارغا مەن چوقۇنمايمەن، لېكىن مەن سىلەرنى قەبىزى روھ قىلىدىغان اللەغا ئىبادەت قىلىمەن، مەن مۆمىنلەردىن بولۇشقا بۇيرۇلدۇم»^[104]. يەنە (مائاكا): «ئاتىل دىنلار دىن بۇرۇلۇپ، توغرا دىنغا يۈزلەنگىن، مۇشرىكلاردىن بولىمىغىن»^[105]. اللەنى قويۇپ، ساڭا پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە ئىبادەت قىلىمىغىن، ئەگەر ئۇلارغا ئىبادەت قىلساڭ، چوقۇم (ئۆزۈڭگە) زۇلۇم سالغۇچىلاردىن بولىسەن^[106].

قُلْ لَّكَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ مِمَّصَحَّائِنَا إِذْ جَاءَهَا الرُّسُلُ مِنْ قَوْمِ يُونُسَ لَمَّا
آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْهِمُ عَذَابُ الْحَرِيقِ فِي الصُّبُوحِ الدُّنْيَا وَنَحْنُ
إِلَيْهِمْ ۝ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ فِي الْأَرْضِ طَائِفَتًا مِمَّا
آمَنَتْ تَكْفُرُ النَّاسُ حَتَّى يَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِمْ ۝ وَمَا كَانَ لِيُفْسِدَ
أَنْ تَكُونَ الْأَيَادِي وَاللَّهُ وَجَّعَلَ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا
يَعْقِلُونَ ۝ قُلْ أَنْظَرُوا مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا تُعْطَى
الْأَيْدِي وَاللِّسَانُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ۝ فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا
مِثْلَ آيَاتِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ أَنْتَظِرُوا إِنَّ مَعَكُمْ
مِنَ الْغَافِلِينَ ۝ ثُمَّ نَحْنُ رُسُلُكَ وَالَّذِينَ آمَنُوا كُنَّا لَكَ
حَقَّاعِينَ أُنْجِ الْمُؤْمِنِينَ ۝ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي
شَكٍّ مِنْ دِينٍ فَلَا عَيْدَ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
وَلَكِنْ عِبُدُوا اللَّهَ الَّذِي يَتَوَكَّلُكُمْ ۝ وَأَوْرَثَ أَنْ كُونَ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ ۝ وَأَنْ أَقِمُّوا وَجْهَكُمْ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونُوا
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝ وَلَا تَنْتَظِرُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ
لَا يَضُرُّكُمْ قُلْ لَكُمْ قُلُوبُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ عَالِمِينَ ۝

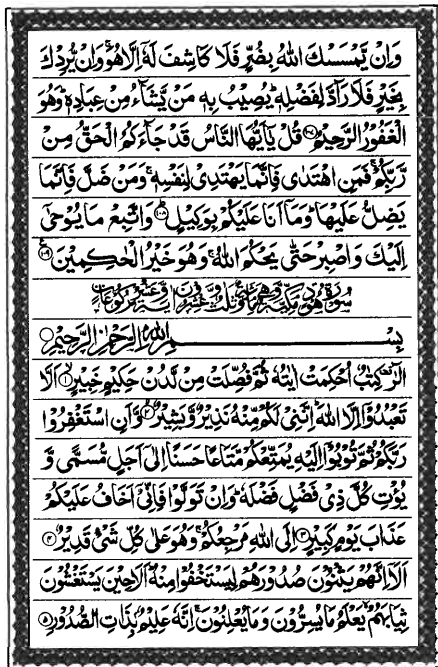
ئەگەر اللە ساڭا بىرەر زىيان - زەخمەت يەتكۈزۈشنى ئىرادە قىلسا، يالغۇز اللەدىن باشقا ئۇنى دەپنى قىلغۇچى بولمايدۇ، ئەگەر اللە ساڭا بىرەر ياخشىلىقنى ئىرادە قىلسا، اللەنىڭ پەزىلىنى قايتۇرغۇچى بولمايدۇ، اللە پەزىلىنى بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمگە يەتكۈزىدۇ، اللە (بەندىلىرىنىڭ گۇناھىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) مېھرىبان دۇر» (دېيىلدى) ⁽¹⁰⁷⁾. (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنكى، «ئى ئىنسانلار! سىلەرگە پەرۋەر - دىگارنىڭلار تەرىپىدىن ھەق دىن كەلدى، كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن ھىدا - يەت تاپقان بولىدۇ، كىمكى ئازىدىكەن، ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن ئازغان بولىدۇ، مەن سىلەرگە ھامىي ئەمەسمەن» ⁽¹⁰⁸⁾. (ئى مۇھەممەد!) ساڭا نازىل قىلىنغان ۋەھىيگە ئەگەشكىن (يەنى ئۇنىڭغا ئۆزەڭ ئەمەل قىلىپ، باشقىلارغا ئۇنى يەتكۈزگىن). اللە (سەن بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا) ھۆكۈم چىقارغۇچە (دىنغا) دەۋەت قىلىش يولىدىكى مۇشەققەتلەرگە) چىدىغىن، اللە ئەڭ ھەققانىي ھۆكۈم چىقارغۇچىدۇر ⁽¹⁰⁹⁾.

11 - سۈرە ھۇد

مەككىدە نازىل بولغان. 123 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىق، لام، را. بۇ، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، ھەممىدىن خەۋەردار اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان، ئايەتلەرنىڭ تۈزۈلۈشى پۇختا، (ئەقىدە، ئەھكام ۋە ۋە قىسسلەر) تەپسىلىي بايان قىلىنغان كىتابتۇر ⁽¹⁾. (ئېيتقىنكى) «سىلەر پەقەت اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، مەن سىلەرگە اللە تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن، (كاپىر بولساڭلار سىلەرنى اللەنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن، (ئىمان ئېيتساڭلار اللەنىڭ ساۋابى بىلەن سىلەرگە) خۇش خەۋەر بەرگۈچىمەن» ⁽²⁾. سىلەر پەرۋەردىگا - رىڭلاردىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، اللە سىلەرنى مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى ئۆمرۈڭلار ئاخىرلىشىپ، ئەجلىڭلار يەتكۈچە ھاياتىي دۇنيادىن) ئوبدان بەھرىمەن قىلىدۇ، ياخشى ئىش قىلغۇچىغا قىلغان ياخشىلىقنىڭ ساۋابىنى بېرىدۇ، ئەگەر (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار، (ئازابقا دۇچار بولسىلەر) سىلەرنىڭ قىيامەت كۈنىنىڭ چوڭ ئازابىغا قېلىشڭلاردىن ئەنسىرەيمەن ⁽³⁾. (ئۆلگەندىن كېيىن) اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر» ⁽⁴⁾. راستلا ئۇلار (يەنى كاپىرلار) (رەسۇلۇللا، قۇرئان ئوقۇۋاتقاندا ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتكەنلىرىدە) ئۇنىڭدىن يوشۇرۇنۇش ئۈچۈن يۈز ئۆرۈيدۇ، راستلا ئۇلار كىيىملىرى بىلەن چۈمكىنىۋالغانلىرىدا، اللە ئۇلارنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ، راللە ھەقىقەتەن دىللاردىكىنى بىلگۈچىدۇر ⁽⁵⁾.



(ئون ئىككىنچى پارە)

يەر يۈزىدىكى ھايۋانلارنىڭ ھەممىسىگە رىزىق بېرىشى ئالەم (مەرھەمەت يۈزىسىدىن) ئۈستىگە ئالغان، ئالەم ئۇلارنىڭ تۇرۇر جايىنى ۋە (ئۆلگەندىن كېيىن) كۆمۈلىدىغان جايىنى بىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى روشەن كىتابقا (يەنى لەۋھۇلەھ-پۇزغا) يېزىلغاندۇر^(۶). ئالەم ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى. (ئاسمان-زېمىننى يارىتىشتىن ئىلگىرى) ئالەمنىڭ ئەرشى سۇ ئۈستىدە ئىدى سىلەرنىڭ قايسىسىلارنىڭ ئەمەلى ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن ئالەم (ئۇلارنى ياراتتى). (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر سەن (مەككە كۇفارىغا بارغاندا) «سىلەر ئۆلگەندىن كېيىن چوقۇم تىرىلىسىلەر!» دېسەڭ، كاپىرلار چوقۇم ئېيتىدۇ: «بۇ (سۆزى

ئىچىگە ئالغان قۇرئان) پەقەت روشەن سېھىردۇر»^(۷). ئەگەر بىز ئۇلارغا نازىل بولىدىغان ئازابى چەكلىك ۋاقىت كېچىكتۈرسەك، ئۇلار چوقۇم (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن): «ئازاب ئېمىشقا چۈشمەيدۇ؟» دەيدۇ، راستلا ئۇلارغا ئالەمنىڭ ئازابى چۈشكەن كۈندە، ئۇلار قاچىلىدىغان يەر تاپالمايدۇ، ئۇلار مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارنى قورشىۋالىدۇ^(۸). ئەگەر بىز بىرەر ئىنسانغا رەھىم-ئىتىۋاتىمىزنى تېتىتساق (يەنى نېمىتىمىزنى بەرسەك)، ئاندىن ئۇنى ئۇنىڭدىن تارتىۋالسا، ئۇ چوقۇم (ئالەمنىڭ رەھىمىتىدىن) ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ، كۇفرانى نېمەت قىلىدۇ^(۹). ئەگەر بىز (يېقىرلىق، كېسەللىك، قاتتىقچىلىق قاتارلىق) بالالارغا مۇپتىلا قىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا نېمىتىمىزنى تېتىتساق، ئۇ چوقۇم: «مەندىن بالالار كۆتۈرۈلۈپ كەتتى (ئەمدى كەلمەيدۇ)» دەپ شەك-شۈبھىسىز خۇشاللىنىپ، مەغرۇرلىنىپ كېتىدۇ^(۱۰). پەقەت (بالاغا ئۇچرىغاندا) سەۋر قىلغان، (نېمەتكە يولۇققاندا) ياخشى ئىشلارنى قىلغان كىشىلەر (ياخشىلاردۇر). ئۇلارنىڭ گۇناھى مەغپىرەت قىلىندۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) چوڭ مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ^(۱۱). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنىڭ (يەنى مۇشرىكلارنىڭ) «نېمىشقا ئۇنىڭغا بىر خەزىنە چۈشمەيدۇ؟ ياكى ئۇنىڭ بىلەن بىللە (ئۇنى تەستىقلايدىغان) بىرەر پەرىشتە كەلمىدى؟» دەيدىغانلىقى ئۈچۈن، ساڭا نازىل قىلىنغان ۋەھىننىڭ بىر قىسمىنى يەتكۈزگۈچە كەلمەيدىغاندۇ، يەتكۈزۈشتىن يۈرۈشكە سىڭىلىدىغاندۇ، سەن پەقەت (ئۇلارنى ئالەمنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچىسى، ئالەم ھەممە نەرسىنى تەسەررۇپ قىلغۇچىدۇر^(۱۲).

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَ
يَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ۝ وَ
هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ
عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ قُلْتُمْ
إِنَّكُمْ مَبْعُوثُونَ مِنْ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ
هَذَا إِلَّا كِبْرُؤُنَا ۝ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَى آتٍ
مَعْدُودٍ لَيَقُولَنَّ مَا يَجْعَلُونَ إِلَّا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَعَهُمْ
عَظْمُؤُهَا وَكُلُّهُمْ فِيهَا نَسْفُوتٌ ۝ وَلَئِنْ آذَنَّا
الْإِنْسَانَ وَمُنَاجَاةَ رَبِّهِمْ فَعَمَّاهُمْ أَنَّهُ لَيُبَسِّطُنَّ ۝ وَلَئِنْ
آذَنَّا عَنْهُمْ لَيَعْمَأَنَّ بَعْدَ صَرَائِمِمْ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ
السَّيِّئَاتِ عَنِّي إِنَّهُ لَفَرِحَ فَخُورٌ ۝ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝
فَلَمَّا كُنَّا تَارِكًا لِبَعْضِ مَا نُوحِي إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ
صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ كُتُبٌ أَوْجَاءٌ مَعَهُ
مَلَكٌ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝

ئى قەۋمىم! سىلەرگە (دىننى) تەبلىغ قىلغانلىقىم ئۈچۈن سىلەردىن پۇل-مال تەلەپ قىلمايمەن، ماڭا ئەجر بېرىشنى پەقەت اللە ئۆز ئۈستىگە ئالغان، مەن ئىمان ئېيتقان كىشىلەرنى (يېنىمدىن) قوغلا-ۋەتمەيمەن، (چۈنكى) ئۇلار، شۈبھىسىزكى، پەرۋەر-دىگارىغا مۇلاقات بولىدۇ، لېكىن مەن سىلەرنى نادان قەۋم كۆرىمەن⁽²⁹⁾. ئى قەۋمىم! ئەگەر مەن ئۇلارنى قوغلىۋەتسەم، اللە نىڭ ئازابىدىن مېنى كىم قۇتقۇزالايدۇ؟ ئويلىنىپ باقماسىلەر؟⁽³⁰⁾ مەن سىلەرگە، مەندە اللەنىڭ خەزىنىلىرى بار، دېمەي-مەن، غەيىبى بىلىمەن دېمەيمەن، مەن ئەلۋەتتە (ئۆزۈمنى) پەرشتە دەپمۇ ئېيتمايمەن ھەمدە سىلەر كۆزگە ئىلمايدىغان كىشىلەرنى اللە ئۇلارغا ياخشىلىق بەرمەيدۇ دېمەيمەن، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكىنى ئوبدان بىلىدۇ، بولمىسا مەن چوقۇم زالىملاردىن

وَلَيَقَوْمٌ لَا يَشْكُرُوا عَلَيْهِ مَا لَازِمُ الْاَجْرِ اَلَا اَعْرَضَ اللّٰهُ وَمَا اَنَا بِطَارِدِ الْاٰذِيْنَ السُّوْا اَلَمْ يُلْقُوْهُمُ وَالْكُتٰبِ اَرْسَلَكُمْ قَوْمًا يَّجَاهِلُوْنَ وَيَقُوْمُوْنَ مِنْ يَّخْصُرُنِيْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ طَرَدْتُمْ اَقْلًا تَدْرٰكُوْنَ ۝ وَلَا اَقُوْلُ لَكُمْ عِنْدِيْ خَزَايِنُ اللّٰهِ وَلَا اَعْلَمُ الْغَيْبِ وَلَا اَقُوْلُ اِنِّيْ نَبِيٌّ ۝ وَلَا اَقُوْلُ لَكُمْ اَنْ تَزِدُوْا اَعْيُنَكُمْ لَنْ يُّؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا اَلَمْ يَعْلَمُوْهُمُ اِنِّيْ اَفْسَيْتُ عَنْهُمْ اِنْ اِذَا لَمِنَ الْغُلٰمِيْنَ ۝ قَالَ اُوْتِيُوْهُ قَدْ جَآءَكُنَا فَكُنْ جَدًّا لَنَا قَاتِلًا يَمَّا تَقْدِرُ اَنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝ قَالَ اَلَيْسَ اَتِيْتَكُمْ بِهَ اللّٰهِ اِنْ سَاءَ مَا اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ۝ وَلَا يَنْفَعُكُمْ فُضُوْى اِنْ اَرَدْتُمْ اَنْ اَنْصَرَّ لَكُمْ اِنْ كَانَ اللّٰهُ يُرِيْدُ اَنْ يُغْوِيَكُمْ هُوَ الَّذِيْ وَاٰلِهٖٓ وَسُجُوْعٌ ۝ هُمْ يَقُوْلُوْنَ اَفْتَرٰىهُ قُلْ اِنَّا اَفْرِيْقُهُ فَعَلَّ الْاِحْرَامِ وَاَنْبَارِيْ سَمًا يَّجْرُمُوْنَ ۝ وَكُنْ اِلٰى نُوْمٍ اَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنُ مِنْ قَوْمِكَ اِلَّا مَن كَانَ مِنْ قَلْبٍ يَّهْتَسِبُ بِمَا كَانُوْا يَفْعَلُوْنَ ۝ وَاَنْصِرِ الْفُلْكَ يَا عُمَيْنَا وَوَحِيْدَنَا وَلَا تَحْطِطْنِيْ فِي الْاٰذِيْنَ طَلَمُوْا اَنْتُمْ مَّغْرُقُوْنَ ۝

بولۇپ قالىمەن»⁽³¹⁾. ئۇلار (يەنى نۇھنىڭ قەۋمى): «ئى نۇھ! بىز بىلەن مۇنازىرىلەشتىڭ، ناھايىتى كۆپ مۇنازىرىلەشتىڭ. ئەگەر راست سۆزلىگۈچىلەردىن بولساڭ، بىزنى قورقۇتقان ئازابنى چۈشۈرۈپ باقىن» دېدى⁽³²⁾. نۇھ ئېيتتى: «ئۇنى (يەنى ئازابىنى) ئەگەر خالسا پەقەت اللەلا چۈشۈرەلەيدۇ، سىلەر ھەرگىز قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر»⁽³³⁾. مەن سىلەرگە نەسىھەت قىلماقچى بولسام، اللە سىلەرنى گۇمراھ قىلماقچى بولسا، ئۇ چاغدا مېنىڭ سىلەرگە قىلغان نەسىھىتىمنىڭ سىلەرگە پايدىسى بولمايدۇ، اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، سىلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر»⁽³⁴⁾. ياكى ئۇلار (يەنى قۇرەيشنىڭ كاپىرلىرى) قۇرئاننى ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆزى ئىجاد قىلدى دېيىشەمدۇ؟ «ئەگەر ئۇنى مەن ئىجاد قىلغان بولسام، ئۆز گۇناھىمغا ئۆزۈم مەسئۇل، مەن سىلەرنىڭ گۇناھىڭلاردىن ئادا-جۇدامەن» دېگىن⁽³⁵⁾. نۇھقا (مۇنداق) ۋەھىي قىلىندى: «قەۋمىڭدىن ئىلگىرى ساڭا ئىمان ئېيتقانلاردىن باشقا يەنە ئىمان ئېيتقۇچىلار بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن قاينغۇرمىغىن»⁽³⁶⁾. بىزنىڭ كۆز ئوڭىمىزدا ۋەھىمىز بويىچە كېمە ياسىغىن، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلار توغرىسىدا ماڭا سۆز ئاچمىغىن (يەنى ئۇلارغا شاپائەت قىلمىغىن)، ئۇلار چوقۇم (توپان بالاسىدا) غەرق قىلىنىدۇ»⁽³⁷⁾.

نۇھ كېمە ياسىدى، قەۋمنىڭ چوڭلىرى ئۇنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى، نۇھ ئېيتتى: «ئەگەر سىلەر (بۈگۈن) بىزنى مەسخىرە قىلساڭلار (كېلەچەكتە سىلەر غەرق قىلىنغاندا)، سىلەر بىزنى مەسخىرە قىلغاندەك بىزمۇ سىلەرنى چوقۇم مەسخىرە قىلىمىز» (38). خار قىلغۇچى ئازاب (يەنى توپان بالاسى بىلەن غەرق بولۇش) نىڭ كىمنىڭ ئۈستىگە كېلىدىغانلىقىنى، دائىمىي ئازاب (يەنى جەھەننەم ئازابى) نىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى كېلەچەكتە بىلىسلەر» (39). (توپان بالاسى توغرىسىدىكى) بۇيرۇقىمىز يېتىپ كەلگەن ۋە يەر يۈزىدىن سۇ ئېقىلىپ چىققان چاغدا: «كېمىگە ھايۋاناتلاردىن (ئەرەكەك، چىشى بولۇپ) بىر جۈپتىن ئېلىۋالغىن، ئائىلەڭدىكىلەر بىلەن — ھالاك بولۇشى ھۆكۈم قىلىنغانلار (يەنى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ۋائىلە بىلەن ئوغلى كەئنان) بۇنىڭ سىرتىدا — ۋە ئىمان ئېيتقانلار بىلەن كېمىگە

وَيَصْنَعُ الْفُلَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأَ مِنْ نَوْحِهِ تَحْوِيلًا
قَالَ إِنِّي مَخْرُوءٌ وَإِنَّمَا أَكْفُرُ بِكُمْ لَمَّا تَسْخَرُونَ مِنِّي
تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ
مُضِدٌّ هَٰذَا جَزَاءُ مَن رَّأَىٰ الْآيَاتِ لَمْ يُؤْمَرْ أَن يَحْمِلْ بِهَا مِثْلَ
ثِقَلٍ يُوزَعْنَ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ الْأَمْرَ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ
وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ وَقَالَ لَكَ كَأْتِيهِ لِيَكْمِ
اللَّهُ بِجُرْئِهَا وَمُسْهِمَا إِنِّي لَرَبِّي لَغَوْرٌ رَّحِيمٌ هَٰذَا جَزَاءُ
يَوْمٍ فِيهِ مَن مَّجِيءٌ لِّكَ يَوْمَ تَأْذَىٰ نُوْحٌ بِأَنَّهُ وَكَانَ فِي
مَغْوٍ يُبْئَىٰ أَزْكَبَ لَكُمْ وَأَلَ تَبْنِي هَٰذَا الْكَلْبُ قَالَ سَلَوْتُ
إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ إِحْصِ الصَّالِحِينَ هَٰذَا جَزَاءُ
الَّذِينَ آمَنُوا وَهُمْ هَٰذَا بَيْنَهُمَا لَمْ يَكُن مِنَ الْغَايِبِينَ
وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَسْلُبْ أَلْفَيْكَ وَغِيصَ اللَّهُ
وَقَضَى الْأَمْرَ وَأَسْرَتَ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدَ الْكَلْبِ
الطَّيْلِينِ وَتَأْذَىٰ نُوْحٌ ذِكْرُهُ قَالَ رَبِّ إِنِّي مِنْ أَعْيُنِ
النَّاسِ وَأَنْتَ وَكَانَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ

چىققىن» دېدۇ، ئۇنىڭ بىلەن پەقەت ئازغىنا كىشىلەر ئىمان ئېيتتى (40). نۇھ (ئىمان ئېيتقان تەۋھلىرىگە) ئېيتتى: «كېمىگە چىقىڭلار، كېمىنىڭ مېڭىشى ۋە توختىشى اللەنىڭ ئىسمى بىلەندۇر، شۈبھىسىزكى، مېنىڭ پەرۋەردىگارم (تەۋبە قىلغۇچىلارنىڭ گۇناھىنى) ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (مۆمىنلەرگە) ناھايىتى مېھرىباندۇر» (41). كېمە ئۇلارنى ئېلىپ تاغدىك دولقۇنلار ئىچىدە ئۈزۈپ باراتتى، نۇھ كېمە مېڭىشتىن بۇرۇن ئۆزىدىن يىراقتا تۇرغان ئوغلىنى: «ئى ئوغلۇم، بىز بىلەن بىللە كېمىگە چىققىن، كاپىرلار بىلەن بىللە بولمىغىن» دەپ توۋلىدى (42). ئۇ: «مېنى سۇدا غەرق بولۇشتىن ساقلاپ قالدىغان بىر تاغنىڭ ئۈستىگە چىققۇلمەن» دېدى. نۇھ: «بۈگۈن اللە رەھىم قىلغان ئادەمدىن باشقا ھېچ ئادەم ئۇنىڭ جازالىشىدىن قۇتۇلۇپ قالالمايدۇ» دېدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىنى دولقۇن ئايرىۋەتتى — دە، ئۇ غەرق بولۇپ كەتتى (43). «ئى زېمىن سۈيىڭنى يۇتقىن، ئى بۇلۇت تارقىغىن» دېيىلدى، سۇ سوغۇلدى، اللەنىڭ (كاپىرلارنى غەرق قىلىشتىن ئىبارەت) ھۆكىمى ئىجرا قىلىندى، كېمە جۈدى تېغىنىڭ ئۈستىدە توختىدى، «زالىم قەۋم ھالاك بولسۇن» دېيىلدى (44). نۇھ پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلىپ: «پەرۋەردىگارم! ئوغلۇم مېنىڭ ئائىلەمدىكىلەردىن ئىدى (سەن ماڭا ئۇلارنىڭ نىجات تېپىشىنى ۋەدە قىلغان ئىدىڭ)، سېنىڭ ۋەدەڭ ئەلۋەتتە ھەقتۇر، سەن ھەقىقەتەن ئەڭ توغرا ھۆكۈم قىلغۇچىسەن» دېدى (45).

اللّٰه ئېيتتى: «ئى نۇھ! تۇ (مەن) نىجات تېپىشنى ۋەدە قىلغان) ئائىلەڭدىكىلەر دىن ئەمەس، ئۇنىڭ ئەمەلى ياماندۇر، سەن ئېنىق بىلىمگەن نەرسەڭنى مەندىن سورىمىغىن، مەن سېنىڭ جاھىللاردىن بولماسلىقىڭنى نەسىھەت قىلىمەن» (46). نۇھ ئېيتتى: «پەرۋەردىگار! مەن بىلىمگەن نەرسىنى سوراڭ. تىن سېنىڭ پاناھىڭغا سېغىنىمەن، ئەگەر ماڭا مەغپىرەت قىلمىساڭ ۋە رەھىم قىلمىساڭ، زىيان تارتقۇچىلار. دىن بولمىمەن» (47). ئېيتىلدى (يەنى اللّٰه ئېيتتى): «ئى نۇھ! ساڭا، سەن بىلەن (كېمىدە) بىللە بولغانلار نىڭ بىر قىسىم ئەۋلادىغا بىز تەرەپتىن نازىل بولغان ئامانلىق ۋە بەرىكەتلەر بىلەن (كېمىدىن) چۈشكىن، ئۇلارنىڭ يەنە بىر قىسىم ئەۋلادىنى (ھاياتىي دۇنيادىن) بەھرىمەن قىلىمىز، ئاندىن ئۇلار بىزنىڭ

قاتتىق ئازابىمىزغا دۇچار بولىدۇ» (48). (ئى مۇھەممەد!) ئەنە شۇ (قىسسە) غەيبكە ئائىت خەۋەرلەردىندۇر، ساڭا ئۇنى ۋەھىي قىلدۇق، سەن ۋە سېنىڭ قەۋمىڭ بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۇنى بىلمەيتتىڭلار، سەۋر قىلغىن، شۇبھىسىزكى، ياخشى ئاقىۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپتۇر (49). ئاد قەۋمىگە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ھۇدىنى ئەۋەتتۇق، ھۇد ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! اللّٰه غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللّٰه دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، سىلەر (اللّٰه دىن غەيرىگە) چوقۇنۇش بىلەن) پەقەت (اللّٰه غا) يالغاننى توقۇغۇچىلارسىلەر» (50). «ئى قەۋمىم! مەن تەبلىغ ئۈچۈن سىلەردىن ئەجىر سورىمايمەن، ماڭا ئەجىر بېرىشنى پەقەت مېنى ياراتقان اللّٰه ئۈستىگە ئالغان. سىلەر چۈشەنمەيسىلەر؟» (51) «ئى قەۋمىم! پەرۋەردىگار ئىڭلاردىن مەغپىرەت تىلەڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، سىلەرگە ئۇ كۆپ يېغىن ياغدىرۇپ بېرىدۇ، سىلەرگە تېخىمۇ كۈچ-قۇۋۋەت بېرىدۇ، سىلەر گۇناھقا چۆمگەن ھالدا (مېنىڭ دەۋىتىمدىن) يۈز ئۆرۈمەڭلار» (52). ئۇلار ئېيتتى: «ئى ھۇد! سەن بىزگە (ئۆزۈڭنىڭ راستلىقىڭنى كۆرسىتىدىغان) ھېچقانداق روشەن دەلىل كەلتۈرمىدىڭ، سېنىڭ سۆزۈڭ بىلەن بىز ئىلاھلىرىمىزنى تاشلىۋەتمەيمىز ۋە سېنىڭ (پەيغەمبەرلىكىڭگە) ئىشەنمەيمىز» (53).

قَالَ يُوحَنَّا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَبْدٌ غَيْرُصَالِحٍ فَلَا تُسَلِّنَ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّكَ إِعْطَاكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ۝ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَلَا أَتَقَرَّرُ وَتَرْحِمُنِي أَنْ تَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝ قِيلَ يُوحَنَّا اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَى أُمَمٍ مِّمَّنْ مَعَكَ وَأْمُرْهُمْ بِعَمَلِهِمْ وَمَا عَادَابَ إِلَهُكَ ۝ إِنَّكَ مِنَ الْغَافِلِينَ ۝ الْغَيْبُ لَوْ جِئْنَاكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهُ أَتَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هَذَا فَاقْضِ إِنَّكَ الْعَاقِبَةُ الْمُتَّقِينَ ۝ وَإِلَى عَادِ أَخَاهُمْ هُودٌ قَالَ قَالَ يُوحَنَّا عَبْدُ اللَّهِ مَا كُنْتُمْ مِنَ الْغَايِبِينَ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ۝ يَقُولُوا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِمْ أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا الَّذِي أَنْزَلَ بِطَرَفِي أَفَلَا تَتَّقُونَ ۝ وَيَقُولُوا سَمِعْنَا قُرْآنَكَ ثُمَّ كُنَّا لَكَ مِنَ الْيَوْمِ بِرُسُلٍ مِنَ السَّمَاءِ عَلَيْهِمْ مِدَادٌ وَارٍ وَمَا كُنَّا بِقَوْلِكَ إِلَّا قَوْلَ كَذِبٍ ۝ قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَاتٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ بِمُؤْمِنِينَ ۝

بىز پەقەت سېنى بەزى ئىلاھلىرىمىز ساراڭ قىلىپ قويۇپتۇ دەيمىز». ھود ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن ئاللىنى گۇۋاھ قىلىمەن، سىلەرمۇ گۇۋاھ بولۇڭلاركى، مەن سىلەرنىڭ ئاللىنى قويۇپ شېرىك كەلتۈرگەن بۇتلىرىڭلاردىن ئادا-جۇدامەن، ھەممىڭلار ماڭا سۈيىقەست قىلىڭلار، ماڭا مۆھلەت بەرمەڭ-لار (54-55). شۈبھىسىزكى، مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارڭلار بولغان ئاللاھ مەن تەۋەككۈل قىلدىم، ئاللاھنىڭ باشقۇرۇشىدا بولمىغان بىرمۇ مەخلۇق يوقتۇر؛ پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن توغرا يولدىدۇر (يەنى ئادىل بولۇپ ھېچ كىشىگە قىلچە زۇلۇم قىلمايدۇ) (56). ئەگەر سىلەر (مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار (يۈز ئۆرۈگىنىڭلارنىڭ ماڭا، زىيىنى يوق)، سىلەرگە مەن پەرۋەردىگارمىنىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدۈم (پەيغەمبەرنىڭ ۋەزىپىسى پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر)، پەرۋەردىگارم (سىلەرنى ھالاك قىلىپ) ئۆرنۈڭلارغا باشقا بىر قەۋمنى كەلتۈرىدۇ، (شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن) ئاللاھقا قىلچە زىيان يەتكۈزۈلمەيسىلەر، پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن ھەر بىر نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر» (57). بىزنىڭ (ئازابلاش) بۇيرۇقىمىز كەلگەندە، ھۇدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى مەرھەمەت قىلىپ قۇتقۇزدۇق، ئۇلارنى قاتتىق ئازابتىن خالاس قىلدۇق (58). ئەنە شۇ ئاد قەۋمى پەرۋەردىگارنىڭ مۆجىزىلىرىنى ئىنكار قىلدى، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلدى، ھەر بىر ئۇچىغا چىققان تەرسا، شەپقەتسىز (يەنى ھەقىقە قارشىلىق قىلىپ جىددەللەشكۈچى) نىڭ بۇيرۇقىغا ئەگەشتى (59). ئۇلارغا بۇ دۇنيادا لەنەت قىلىندى، قىيامەت كۈنىمۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىنىدۇ، بىلىڭلاركى، ئاد قەۋمى ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنى ئىنكار قىلدى. ئاگاھ بولۇڭلاركى، ھود قەۋمى بولغان ئاد ھالاك بولسۇن (60). سەمۇدقا ئۇلارنىڭ قېرىندىشى سالىھنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ ئېيتتى: «ئى قەۋم! ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئاللاھدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ سىلەرنى زېمىندىن (يەنى تۇپراقتىن) ياراتتى، سىلەرنى زېمىندا تۇرغۇزدى، ئاللاھدىن مەغپىرەت تىلەڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن يېقىندۇر، (دۇئانى) ئىجابەت قىلغۇچىدۇر» (61). ئۇلار: «ئى سالىھ! بۇنىڭدىن بۇرۇن سەن ئارىمىزدا ئۇمىد قىلىنغان كىشى ئىدىڭ (يەنى بۇ سۆزنى ئېيتىشىڭدىن بۇرۇن ئارىمىزدا چوڭ ئادەم بولۇپ قېلىشىڭنى ئۇمىد قىلاتتۇق)، بىزنى ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كەلگەن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشتىن توسۇمسەن؟ شەك-شۈبھە-سىزكى، ھەقىقەتەن بىز سەن دەۋەت قىلغان ئىشقا زور گۇماندىمىز» دېيىشتى (62).

إِنْ نَقُولُ إِلَّا غَيْرُكَ بَعْضُ الْهَيْئَاتِ سَوْءَ قَالَ إِنْ شِئْتُمْ اللَّهُ
وَأَشْهَدُ أَنَّ بَرِيًّا مِمَّا تَشْرِكُونَ كَمِنْ دُونِهِ كَلْبٌ ذِي جَبْهَةٍ
تَمُرُّ لَا تَنْظُرُونَ إِنْ تَوَكَّلْتَ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ مِمَّنْ دَاوَى
الْأَهْلَ أَخَذَ بِتِلْكَ بَنَاتِهَا إِنْ رُبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ قَالُوا
تَوَكَّلْ فَأَتَدَّبِلْفَنُكُمْ أَتَأْسِلُكُمْ بِهِ الْيَوْمَ وَتَسْتَخِفُّ رَبِّي قَوْمًا
غَيْرُكُمْ وَلَا تَنْصُرونَهُ شَيْئًا إِنْ رُبِّي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيفٌ وَ
لَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَاهُمْ وَأَوَالِدِينَ أَمْوَالَهُمْ بَعْضَهُمْ مِمَّا
يُحِبُّهُمْ رَبِّي عَلَى عَذَابٍ عَظِيمٍ وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي
وَعَصَا أَمْرًا وَأَتَّبِعُوا أَمْرًا كُلَّ حَتَّارٍ عَيْنِي وَأَشِيعُوا فِي
هَذِهِ الدُّنْيَا لَعَنَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْآكَادَ أَكَادَ أَكْرَدَهُمْ
الْأَبْدَانُ الْعَادَ قَوْمُهُمْ وَلِي كَمُودَ أَخَاهُمْ صِلِحًا قَالَ يَقَوْمُ
لَعْنَةُ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِمَّنْ إِلَهَ غَيْرِهِ هَوَّشَكُمْ مِمَّنْ الْأَرْضِ
وَأَسْمَعُكُمْ فِيهَا فَاسْتَعِظُوا وَتَعْلَمُوا لِيَوْمَ الَّذِي أَنْ رُبِّي قَرِيبٌ
يُحِبُّ قَالُوا لَيْسَ لَكَ قُدْرَتٌ فِيمَا نُرِيدُ أَجَلُ هَذَا أَكْثَمَانِ
لَعْنَةُ مَا يَعْبُدُونَ أَبَاؤَنَا وَإِنَّا لَكِي شَرٌّ تَعْلَمُونَ الْيَوْمَ

سالھ ئېيتتى: «ئى قەۋىسم! ئېيتىڭلارچۇ، ئەگەر مەن پەرۋەردىگارم تەرىپىدىن نازىل بولغان ئېنىق ەلىلگە ئاساسلانسام ۋە ئۇنىڭ رەھىمىتى (يەنى پەيغەمبەرلىك) گە سازاۋەر بولسام، شۇنداق تۇرۇقلۇق اللەغا قارشىلىق قىلسام، اللەنىڭ ئازابىدىن مېنى كىم قۇتقۇزىدۇ؟ (مېنى ئۆزەڭلارغا ئەگىشىشكە دەۋەت قىلىش بىلەن) ماڭا پەقەت زىياندىن باشقىنى زىيادە قىلمايسىلەر» (63). ئى قەۋىسم! بۇ اللە (بىۋاستە) ياراتقان چىشى تۆگە سىلەرگە مېنىڭ مۆجىزەمدۇر، ئۇنى اللەنىڭ زېمىنىغا قويۇۋېتىڭلار، ئىختىيارىي ئوتلىسۇن، ئۇنىڭغا زىيان-زەخمەت يەتكۈزمەڭلار، بولمىسا سىلەرنى پات كېلىدىغان ئازاب ھالاك قىلىدۇ» (64). ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، سالھ ئېيتتى: «ئۇيۇڭلاردا (ھاياتلىقتىن) ئۈچ كۈن بەھرىمەن بولۇۋېلىڭلار، بۇ ۋەدە يالغان ئەمەس» (65). بىزنىڭ (ئازاپ قىلىش) ئەمرىمىز كەلگەندە، سالھنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن

قَالَ يَقَوْمِ اَرَأَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّنْ رَبِّي وَآتَيْتُكُمْ رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكُمْ لَيَكُونَنَّ عَلَيْكُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ۝۱۰ وَيَقَوْمِ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ اٰيَةٌ فَذُوقُوا نَارَ كُلِّ اَرْضٍ اَلَتْكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا هٰؤُلَاءِ فَيَاخُذُكُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ۝۱۱ فَعَمَّوْهُمْ فَتَالَتْ لَهُمْ اَكْبَادُ ثِيَابِهِمْ اَتَايَهُمْ ذٰلِكَ وَعَدُوهُمْ مَلَكُوتٌ ۝۱۲ فَلَمَّا جَاءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا مِنَ الْاَيِّمِ اَمَّا صَالِحٌ فَسَمِعَهُمْ وَمَتَّعْنَاهُ مِنْ خَلْقِهِ يَوْمَئِذٍ اَنْ رَّكَهُ الْغَوِيُّ الْعَرَبِيُّ ۝۱۳ وَاَخَذَ الْاَيِّمُ ظُلْمًا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِيْ يَوْمِئِذٍ جَحِيْمٍ ۝۱۴ كَانَ لَمْ يَعْمُرُوْهُمُ الْاَرَآءُ شُعُوْدًا لِّقَوْمٍ اَرٰهُمْ اَلَا كُبُودًا ۝۱۵ لَّيْسَ لَهُمْ ۝۱۶ وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا اِبْرٰهِيْمَ بِالْبَيِّنٰتِ فَاتَّوَلَّاهُمُ قَالَ سَلِمَ قَوْمِيْ اِنْ اَنْتُمْ رٰجِعِيْنَ جَنِّيْنَ ۝۱۷ فَلَمَّا رَاَ اَنَّيْهُمْ لَا كَيْفَ لَئِيْلَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا اتَّخَفْنَا اِنَّا اُرْسِلْنَا لِكُلِّ قَوْمٍ لُّوْطٌ ۝۱۸ وَاَمَّا رَاةٌ قَالِمَةً فَضَلَّتْ فَخَبَّرَهَا يُاسِقٌ ۝۱۹ وَهِيَ تَرْاٰ رُسُلًا يَّقُوْبُ ۝۲۰ كَاَنَّهُ يُوْفِقُ اِلٰهًا ۝۲۱ وَاَنَّا لَنَجُوْهُ وَهٰذَا بَيْنُنَا لَئِيْلَ الَّذِيْنَ هَدٰى الشَّيْطٰنُ عَجِيْبٌ ۝۲۲

بىلە ئىمان ئېيتقانلارنى رەھىمىتىمىز بىلەن شۇ كۈننىڭ شەرمەندىلىكىدىن قۇتقۇزدۇق، پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (66). زالىملارغا قاتتىق ئاۋاز يۈزلەندى-دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پېتى قېتىپ قالدى (67). گويا ئۇلار ئۆيلىرىدە تۇرمىغاندەك (يەنى ئۇلارنىڭ تۇرغان جايلىرى ئادەمات تەرىپىدىن ئاۋات قىلىنمىغاندەك) بولۇپ قالدى، بىلىڭلاركى، سەمۇد پەرۋەردىگارنى ئىنكار قىلدى، سەمۇد ھالاك بولسۇن (68). شۈبھىسىزكى، بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرشتىلەر) ئىبراھىمغا خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلدى. ئۇلار: «ساڭا ئامانلىق تىلەيمىز» دېدى. ئىبراھىم: «سىلەرگە ئامانلىق تىلەيمەن» دېدى. ئۇ ئۇزاققا قالماي بىر موزايىنى كاۋاپ قىلىپ ئېلىپ كەلدى (69). ئۇلارنىڭ (يەنى پەرشتىلەرنىڭ) ئۇنىڭغا قول ئۇزاتمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلارنى خۇش كۆرمىدى، ئۇلاردىن قورقۇنچ ھېس قىلدى، ئۇلار: «قورقمىغىن (بىز رەببىڭنىڭ پەرشتىلىرى، تاماق يېمەيمىز)، بىز ھەقىقەتەن لۇتنىڭ قەۋمىنى (ھالاك قىلىش ئۈچۈن) ئەۋەتلىدۇق» دېدى (70). ئۇنىڭ ئايالى (يەنى سارە) بىر تەرەپتە تۇرۇپ (لۇت قەۋمىنىڭ ھالاك بولىدىغانلىقىدىن خۇشاللىنىپ) كۈلدى، بىز ئۇنىڭغا (يەنى سارەگە) ئىسھاق (ئاتلىق بالىسى بولىدىغانلىقى) بىلەن ۋە ئىسھاقتىن كېيىن كېلىدىغان يەئىقۇب (ئاتلىق نەۋرىسى بولىدىغانلىقى) بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق (71). ئۇ (يەنى سارە): «ۋىيەي! مەن بىر موماي تۇرسام، ئېرىم بىر بوۋاي تۇرسا، تۇغامدىمەن؟ بۇ ھەقىقەتەن قىزىق ئىشقا!» دېدى (72).

ئۇلار: «اللەنىڭ ئەمرىدىن (يەنى قۇدرىتىدىن) نەجەبلىنەمسە؟ اللەنىڭ رەھىمىتى ۋە بەرىكەتلىرى سىلەرنىڭ ئائىلەڭلارغا (يەنى ئىبراھىمنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرگە) نازىل بولسۇن. اللە ھەقىقەتەن مەدھىيەلىككە لايىقتۇر، ئۇلۇغلاشقا لايىقتۇر» دېدى (73). ئىبراھىمدىن قورقۇنچ يوقالغان ھەمدە خۇش خەۋەر ئۇنىڭغا يەتكەن چاغدا، ئۇ بىز بىلەن لۇتىنىڭ قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشىگە كىرىشتى (74). ئىبراھىم بولسا ھەقىقەتەن كۆڭلى- كۆكسى كەڭ، كۆپ ئاھ چەككۈچى (يەنى دىلى يۇمشاق)، (ھەممە ئىشتا) اللەغا مۇراجىئەت قىل- خۇچى زاتىدۇر (75). (پەرىشتىلەر ئېيتتى) «ئىبراھىم! بۇنى (يەنى لۇت قەۋمى توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىشنى) قويغىن، شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگا- رىڭنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش توغرىسىدىكى) ئەمرى ئاللىقاچان چۈشتى، ئۇلارغا چوقۇم (مۇنازىرىلىشىش ياكى شاپائەت قىلىش بىلەن) قايتۇرغىلى بولمايدۇ-

قَالُوا اتَّعَجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ رَحِمْتُ الْوَرِثَةَ وَلَكُمْ أَهْلُ
الْبَيْتِ إِنَّهُ حَبِيبٌ عَجِيبٌ قَالُوا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ الرَّوْعُ
وَجَاءَهُ الْبُتْرَى يَجِدُ لَنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ
لَحَكِيمٌ وَأَوَّاهٌ مُنِيبٌ ۝ إِبْرَاهِيمَ أَخْرَضَ عَنْ هَذَا إِنَّهُ قَدْ
جَاءَهُ أَمْرٌ رِيبٌ وَلَهُمْ أَيْتُوهمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ وَلَمَّا
جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا بَيِّنَاتٍ يَوْمَ ضَأْلَ يَوْمَهُمْ قَالَ هَذَا
يَوْمُ عَصِيبٍ ۝ وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ
كَانُوا يَعْبُونُ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَفْقُرُوا وَلَهُ بَنَاتٌ هُنَّ حُلُمٌ
لَكُمْ فَأْتُوا اللَّهَ وَلَا تَحْزُنُونِ فِي ضَعِيفٍ أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ
رَشِيدٌ ۝ قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ
وَأَنْتَ لَتَعْلَمُنَّ مَا نُرِيدُ ۝ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةٌ أَوْ
أَوْحَى إِلِي رَبِّي شِدْدِي ۝ قَالُوا لَیْلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ
لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسِرْ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ الْبَيْتِ وَلَا
يَلْقُوتْ مِنْكُمْ أَحَدًا إِلَّا أَمْرَاتُكَ إِنَّهُ مَصِيبُهُمَا مَا أَصَابَهُمْ
إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الضُّبْحُ أَلَيْسَ الضُّبْحُ بِقَرِيبٍ ۝

خان ئازاب چۈشىدۇ» (76). بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرىشتىلەر) لۇتىنىڭ يېنىغا كەلگەن چاغدا (لۇت ئۆز قەۋمىنىڭ ئۇلارغا چېقىلىپ قويۇشىدىن قورقۇپ) قىيىن ئەھۋالدا قالدى، ئۇلار توغرىسىدا يۈرىكى سىقىلدى ۋە: «بۇ بىر دىشۋار كۈندۇر» دېدى (77). لۇتىنىڭ قەۋمى ئۇنىڭ قېشىغا ئالدىراپ كېلىشتى، ئۇلار بۇرۇنلا يامان ئىشلارنى قىلاتتى (يەنى لۇتاتەت قىلاتتى). لۇت ئېيتتى: «ئى قەۋم! مېنىڭ بۇ قىزلىرىم* سىلەرگە ئەڭ پاكىتۇر، اللە دىن قورقۇڭلار، مېھمانلىرىم ئۈستىدە مېنى رەسۋا قىلماڭلار، ئاراڭلاردا قەبىئە ئىشتىن توسىدىغان بىرەر كالىسى جايىدا ئادەم يوقمۇ؟» (78). ئۇلار (لۇتقا) ئېيتتى: «قىزلىرىڭغا بىزنىڭ ھاجىتىمىز يوق ئىكەنلىكىنى سەن ئوبدان بىلىسەن، شۇنىڭدەك بىزنىڭ مەقسىتىمىزنىمۇ ئوبدان بىلىسەن» (79). لۇت ئېيتتى: «كاشكى مېنىڭ (سىلەرگە قارشى تۇرىدىغان) كۈچ- قۇۋۋىتىم بولسا ئىدى، ياكى ئىلتىجا قىلىدىغان كۈچلۈك جەمەتم بولسا ئىدى (چوقۇم سىلەرگە زەربە بەرگەن بولاتتىم)» (80). ئۇلار (يەنى پەرىشتىلەر): «ئى لۇت! شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىلىرىدۇرمىز، ئۇلار ھەرگىزمۇ ساڭا زىيان يەتكۈزۈلمەيدۇ، ئائىلەڭدىكىلەرنى ئېلىپ كېچىنىڭ ئاخىرىدا (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) چىقىپ كەتكىن، ئايالىڭدىن باشقا، سىلەردىن ھېچ كىشى ئارقىسىغا قارىمىسۇن، ئۇ (يەنى ئايالىڭ) ئۇلار بىلەن بىرگە ھالاك بولغۇچىدۇر، شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا ئازاب چۈشىدىغان چاغ تاڭ ۋاقتىدۇر، تاڭ يېقىن ئەمەسمۇ؟» دېدى (81).

* قەۋمىدىكى ئاياللارنى دېمەكچى، چۈنكى پەيغەمبەر دېگەن ئۇمىمىنىڭ ئاتىسى ئورنىدا بولىدۇ.

بىزنىڭ (جازالاش) ئەمىرىمىز چۈشكەندە، ئۇلارنىڭ يۇرتلىرىنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەتتۇق (يەنى كۆمۈرۈۋەتتۇق)، ئۇ يۇرتلارغا بىز ئۈستى-ئۈستە-لەپ ساپال تاشلارنى ياغدۇردۇق⁽⁸²⁾. ئۇ ساپال تاشلارغا پەرۋەردىگار بىگىنىڭ دەرگاھىدا بەلگە سېلىنغان ئىدى، ئۇ يۇرتلار زالىملار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى) دىن يىراق ئەمەس⁽⁸³⁾. مەدىيەن (ئەھلى) گە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبىنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇ ئېيتتى: «ئى قەۋىم! اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۆلچەمدە ۋە تارازىدا كەم بەرمەڭلار، مەن سىلەرنى ھەقىقەتەن باي ھېسابلايمەن، مەن ھەق-

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَابًا مِّنْ سِجِّيلٍ ۖ فَانْصَادُوا ۖ وَسُومُوا عُنْدَ رَبِّكَ وَ
مَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِمُعِيدٍ ۖ وَالْمَدِينِ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا
قَالَ يَقُومُ عَبْدُ اللَّهِ مَا لَكُمْ مِّنَ الْغَيْرِ ۚ وَلَا
تَسْقُطُوا إِلَيْكُمُ الْيَمِينُ ۚ إِنِّي أَرَاكُمْ بِغَيْرِ قُوَّةٍ ۚ
أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّجِيطٍ ۖ وَيَقُومُ أَوْفُوا
إِلَيْكُمُ الْيَمِينُ ۚ وَالْهَيْزَانُ يَأْتِيخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ
وَلَا تَعْتَوُوا الْأَرْضَ مَعْيِدِينَ ۖ يَقِيعَتِ اللَّهُ حَيْرًا لَّكُمْ ۚ
كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ۚ وَمَا آتَاكُمْ مِنْهُ مُّجِيطٌ ۖ قَالَ الْوَيْلُ لَشُعَيْبٍ
أَصْلَوْتُكَ تَامَرَ ۚ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَأَنْ تَفْعَلَ
فِي أَمْوَالِنَا مَا نَنْتَهِزُ ۚ إِنَّكَ لَكُنْتَ الْحَكِيمُ الرَّشِيدُ ۖ قَالَ
يَقُومُ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كُنْتُ عَلَىٰ بَيْتِهِ مِّنْ رَبِّي وَرَفَعْتِي وَمَنَّهُ
رِزْقًا حَسَنًا وَمَا أَرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْتُمْ كُفَّ
عَنْهُ ۚ إِنْ أَرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا
تُوفِّقُنِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَالْيَاقِينُ ۖ

قەتەن سىلەرنىڭ ھەممىنى قورشاپ تۇرغۇچى كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) نىڭ ئازابىغا دۇچار بولۇشۇڭلاردىن قورقىمەن⁽⁸⁴⁾. ئى قەۋىم! سىلەر ئۆلچەمنى توغرا ئۆلچەڭلار، تارازىنى توغرا تارتىڭلار، كىشىلەرگە نەرسىلىرىنى كەم بەرمەڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ پەتەنە-پاسات تېرىماڭلار⁽⁸⁵⁾. اللە سىلەرگە قالدۇرغان ھالال رىزىق (سىلەر يىققان ھارامدىن) ياخشىدۇر، ئەگەر سىلەر مۆمىن بولساڭلار. مەن سىلەرگە مۇھاپىزەتچى ئەمەسمەن⁽⁸⁶⁾. ئۇلار: «ئى شۇئەيب! سېنىڭ نامىزىڭ (يەنى دىنىڭ) سېنى ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان نەرسىلەرنى (يەنى بۇتلارنى) بىزنى تاشلاشقۇزۇشقا ياكى ماللىرىمىزنى خالىغىنىمىزچە تەسەررۇپ قىلىشىمىزنى تەرك ئەتكۈزۈشكە بۇيرۇمدۇ؟ سەن تازىمۇ كۆڭلى-كۆكى كەڭ، تازىمۇ توغرا يول تاپقان ئادەمسەن-دە» دېدى⁽⁸⁷⁾. شۇئەيب ئېيتتى: «ئى قەۋىم! ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، پەرۋەردىگارم ماڭا روشەن پاكىت (يەنى پەيغەمبەرلىك) ۋە كەڭتاشا ھالال رىزىق ئاتا قىلغان تۇرسا، (مەن شۇنداق نېمەتلەرنى ئاتا قىلغان پەرۋەردىگار بىگىنىڭ ئەمىرىگە خىلاپلىق قىلادىم؟) سىلەرگە قىلىش مەننى قىلىنغان نەرسىنى ئۆزەممۇ قىلىشنى خالىمايمەن. مەن پەقەت (سىلەرنى) قولۇمدىن كېلىشىچە تۈزەشتىنلا خالىمايمەن، مەن پەقەت اللە نىڭ ياردىمى بولغاندىلا مۇۋەپپەقىيەت قازىنالايمەن، (ھەممە ئىشتا) اللە غا تايىنىمەن ۋە ئۇنىڭغا يۈزلىنىمەن⁽⁸⁸⁾.

ئى قەۋمىم! سىلەرنىڭ ماڭا قارشى تۇرغانلىقىڭلار سىلەرنى نۆھنىڭ قەۋمى ياكى ھۇدنىڭ قەۋمى ۋە ياكى سالىھنىڭ قەۋمى دۇچار بولغان ئازابقا دۇچار قىلىمىسۇن. لۇت قەۋمى (نىڭ دىيارى) سىلەر(نىڭ جايىڭلار)دىن يىراق ئەمەس (89). پەرۋەردىگار ئىڭلاردىن مەغپىرەت تەلەپ قىلىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭغا تەۋبە قىلىڭلار، مېنىڭ پەرۋەردىگارم (تەۋبە قىلغۇچىلارغا) ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر، (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر» (90). ئۇلار: «ئى شۇئەيب! بىز سېنىڭ ئېيتقانلىرىڭنىڭ نۇرغۇنىنى چۈشەنمەيمىز. بىز ئەلۋەتتە سېنى ئارىمىزدا كۈچىسىز ئادەم دەپ قارايمىز، سېنىڭ قەۋم-قېرىنداشلىرىڭ بولمىغاندا ئىدى، بىز سېنى چوقۇم تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرەتتۇق، سەن بىزگە ئەتىۋارلىق ئەمەسمەن»

دېدى (91). شۇئەيب ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! مېنىڭ قەۋم قېرىنداشلىرىم سىلەرگە اللە دىنىمۇ ئەتىۋارلىقمۇ؟ سىلەر اللەنى ئارقاڭلارغا چۆرۈۋەتتىڭلار (يەنى اللە غا ئىستائەت قىلىمىدىڭلار ۋە اللەنى ئۇلۇغلىمىدىڭلار)، پەرۋەردىگارم سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلاردىن ئەلۋەتتە تولۇق خەۋەردار. دۇر (92). ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆز يولۇڭلار بويىچە ھەرىكەت قىلىڭلار، مەنمۇ ئەلۋەتتە ئۆز يولۇم بويىچە ھەرىكەت قىلاي! ئۇزاققا قالماي كىمنىڭ رەسۋا قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدىغانلىقىنى ۋە كىمنىڭ يالغانچى ئىكەنلىكىنى بىلىسلەر، (ئىشنىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۈتۈڭلار! شۈبھىسىزكى، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە كۈتمەن» (93). بىزنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش) پەرمانىمىز چۈشكەن چاغدا، شۇئەيبىنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىمان ئېيتقانلارنى مەرھەمەت قىلىپ قۇتۇلدۇردۇق، (ئۆزلىرىدە) گە زۇلۇم قىلغانلارغا قاتتىق ئاۋاز (دىن پەيدا بولغان زىلزىلە) يۈزلەندى، ئۇلار ئۆز ئۆيلىرىدە ئۆلتۈرۈلگەن پېتى قېتىپ قالدى (94). گويا ئۇلار ئۆيلىرىدە تۇرمىغاندەك (يەنى ياشىمىغاندەك) بولۇپ قالدى. مەدىيەن ئاھالىسى خۇددى سەمۇد قەۋمى ھالاك بولغاندەك ھالاك بولسۇن! (95) بىز مۇسائى ھەقىقەتەن ئايەتلىرىمىز (يەنى اللە دىن نازىل بولغان دىنىي ئەھكاملار) ۋە روشەن دەلىللەر (يەنى مۆجىزىلەر) بىلەن پىرىئەۋنىڭ ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇلار پىرىئەۋنىڭ بۇيرۇقىغا بويسۇندى، پىرىئەۋنىڭ بۇيرۇقى توغرا ئەمەس ئىدى (96-97).

وَيَقُولُ لِكُلِّ مَنكُم مَّعْنَىٰ أَن يُبَيِّنَ لَكُمْ مَّا صَاحَبَ قَوْمُ نُوحٍ أَوْ قَوْمُ ھُودٍ أَوْ قَوْمِ طٰهٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ وَمَنكُم مَّبْعُودٌ ۖ وَاسْتَعْمَرُوا رِبٰكُم مَّا تُولُوا۟ اِلٰهًا اِنَّ رَبِّيۡ رَحِيْمٌ وَّذُوۡۤىۤ الْقُرْبٰى اِيۡشْعٰبٌ مَّا نَفَقَۃٌ كَثِيْرًا مَّا تَقُوْلُ وَاِنَّا لَنَرٰكَ فَيٰضَعِيْفًا ۖ وَلَوْلَا كَهٰٓظُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَاَنَّا عَلَيْنَا عِزُّنِيۡزٌ ۚ قَالَ يَقُوْمُ اَرۡهِفٰۤىۤ اَعَزُّ عَلَيۡكُم مِّنَ اللّٰهِ وَاَتَاخَذَ ثَمُوْدُ وِرَآءَ كَهٰٓظِهِمۡ اِيۡاَنَ رَبِّيۡۤ اِمَّا تَعْمَلُوْنَ عِجۡبًا وَّيَقُوْلُ اٰمۡلِكُوۡا اَعۡلَ مَكَاتِبِكُمۡ اِنَّ رَبِّيۡۤ اَعۡلَمُ سَوَۤفَ تَعْلَمُوْنَ ۭ مِّنۡ يَّاتِيۡهِۤمْ عَذَابٌ كَثِيْرٌ ۭ وَمَنۡ هُوَ اَذُوۡبٌ وَّاَنۡفِقُوۡا اِيۡنِیۡۤيۡ مَعَكُمۡ رَعِيْبٌ ۭ وَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا بِجَنَابِكُمۡ اَشْعٰبٌ وَّاَلۡدِيۡنَ اَمۡنَاۤ اَمَعَلُمۡ رَحِيْمَةً مَّاۤ اَفۡخَذَۤىۤ اَلَّذِيۡنَ ظَلَمُوۡا الصَّيۡمَةَ فَاَصۡبَحُوۡۤىۤ دِيَارِهِمۡ جَحِيْمٌ ۭ كَانَ كَمۡ يَغۡنَوۡا فِیۡهَا اَلَا بُعۡدَ اَللَّذِيۡنَ كَمَا يَبۡدَتۡ سُوۡدُوۡهُمۡ وَلَقَدْ اَرۡسَلۡنَا مُوۡسٰیۤ بِآیٰتِنَا وَسُلٰٓطٰنٍ مُّیۡبِنٍ ۭ اِلٰی فِرْعَوۡنَ وَمَلَٰٓئِمِهٖ فَاَتٰۤىهُمۡ اَمۡرٌ فِرْعَوۡنَ وَمَاۤ اَمۡرٌ فِرْعَوۡنَ بِرَشِيْدٍ ۭ

پىرىئەۋن قىيامەت كۈنى باشلامچىلىق بىلەن
ئۆز قەۋمىنى دوزاخقا باشلاپ كىرىدۇ، ئۇ جاي
نېمىدېگەن يامان! (98) ئۇلار بۇ دۇنيادىمۇ،
قىيامەت كۈنىدىمۇ لەنەتكە ئۇچرايدۇ، ئۇلارغا
بېرىلگەن (ئىككىلا دۇنيادا لەنەتكە ئۇچراشتىن
ئىبارەت) بۇ سوغا نېمىدېگەن يامان! (99) مانا
بۇلار (ئاهالىسىنى بىز ھالاك قىلغان) يۇرتلارنىڭ
خەۋەرلىرىدۇر، ئۇنى ساڭا (ۋەھىيى ئارقىلىق)
بايان قىلىمىز. ئۇ يۇرتلاردىن ئىزى قالغانلىرىمۇ
بار (يەنى ئاھالىسى ھالاك قىلىنىپ، يۇرتلىرىنىڭ
ئورنى قالدۇرۇلغانلىرىمۇ بار)، ئىزى قالمىغان-
لىرىمۇ بار (يەنى ئاھالىسى بىلەن قوشۇپ ئۇرۇ-
ۋېتىلگەن زىرائەتتەك ۋەيران قىلىنغانلىرىمۇ
بار) (100). بىز ئۇلارغا زۇلۇم قىلىمىدۇق، لېكىن
ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى. پەرۋەر-
دىگارنىڭ (ئۇلارنى ھالاك قىلىش) پەرمانى

يَعْنُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَأَوْدَهُمُ الشَّارِبُ الْيَوْمَ
الْمَعْرُودُ وَأَتَّبَعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَشُ
الرُّؤُفُ الْمَعْرُودُ ذَلِكَ مِنَ الْبُتَاءِ الْغُرَى نَفْسُهُ عَلَيْكَ مِنْهَا
قَارِئٌ وَحَصِيدٌ وَمَا ظَنَّهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا
أَعْنَتْ عَنْهُمْ آلَهُمْ الْغُرَى يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَنْ
تَتَّبِعُوا فَمَا لَهُمْ سَمْعٌ وَمَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَنْ
أَعْتَدَ لَكُمْ إِذَا أَخَذَ الْغُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخَذَ أَلِيمٌ
شَدِيدٌ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ
ذَلِكَ يَوْمَ مَجْمُوعَةِ النَّاسِ وَذَلِكَ يَوْمَ مَشْهُودٍ وَمَا
تُؤَخَّرُونَ إِلَّا لِكَيْ يُعَذِّبَهُمْ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا
بِإِذْنِهِ فَيَبْهُمْ شَيْئًا وَسَيُجَنَّبُهَا أَتَا الَّذِينَ شَعَرُوا أَنَّ
النَّارَ لَهُمْ فِيهَا يُفْرِجُونَ وَسُيِّرُوا فِيهَا مَا مَدَامَتِ
السَّيُوتُ وَالْأَرْضُ الْأَمَّا شَاءَ رَبُّكَ إِنْ رَبُّكَ فَقَالَ لَهَا
يُرِيكِ وَأَتَا الَّذِينَ سَعَدُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِيهَا مَا مَدَامَتِ
السَّيُوتُ وَالْأَرْضُ الْأَمَّا شَاءَ رَبُّكَ عَطَاءٌ غَيْرُ مَعْدُودٍ

كەلگەندە، ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلغان مەبۇدلىرى ھېچ نەرسىگە
ئەسقاتىمىدى، ئۇلارغا پەقەت زىيان سالدى (101). پەرۋەردىگارنىڭ زالىم يۇرتلار
(ئاھالىسى)نى ھالاك قىلسا، ئەنە شۇنداق ھالاك قىلىدۇ، اللەنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن تولىمۇ
قاتتىقتۇر (102). ئاخىرەت ئازابىدىن قورقىدىغان ئادەم بۇ (قىسە)دىن، ئەلۋەتتە
ئىبرەت ئالىدۇ، ئەنە شۇ كۈن ھەممە ھازىر بولىدىغان كۈندۇر (103). ئۇنى (يەنى قىيامەت
كۈنىنى) بىز مۇئەييەن مۇددەتكىچە تەخىر قىلىمىز (104). قىيامەت كۈنى بولغاندا،
ھەرقانداق ئادەم پەقەت اللەدىن ئىجازەت بولغاندىلا سۆزلەيدۇ، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى
بەتبەخت بولىدۇ، بەزىلىرى سائادەتمەن بولىدۇ (105). بەتبەختلەرگە كەلسەك،
ئۇلار دوزاخقا كىرىدۇ، ئۇلار دوزاختا (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) تۈۋلەپ نالە-پەرياد
چېكىدۇ (106). (دوزاخنىڭ) ئاسمان-زېمىنى يوقالمايلا تۇرسا، ئۇلار دوزاختا پەرۋەر-
دىگارنىڭ خالىغان زامانىغىچە داۋاملىق تۇرۇپرىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ، ئەلۋەتتە، خالىغىنىنى
قىلغۇچىدۇر (107). سائادەتمەنلەرگە كەلسەك، ئۇلار جەننەتكە كىرىدۇ، (جەننەتنىڭ)
ئاسمان-زېمىنى يوقالمايلا تۇرسا، ئۇلار جەننەتتە پەرۋەردىگارنىڭ خالىغان زامانىغىچە
داۋاملىق تۇرۇپرىدۇ، (بۇ ئۇلارغا قىلىنغان) ئۇزۇلۇپ قالمايدىغان ئىنئامدۇر (108).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ بۇتلارغا چوقۇنۇشىنىڭ (گۇمراھلىق) ئىكەنلىكىدىن شەكلەنمە، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ بىز ساڭا قىسسسىنى بايان قىلغان ئاتا-بوۋىلىرىغا ئوخشاشلا چوقۇندۇ، بىز ئۇلارنىڭ (ئازابىتىن) تېگىشلىك نېسۋە-سىنى چوقۇم كېمەيتىمەي بېرىمىز⁽¹⁰⁹⁾.

شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋرات) بەردۇق، ئۇنىڭ توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىندى (يەنى ئۇنىڭ قەۋمى بۇ كىتاب ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلىشتى). پەرۋەردىگار ئىنىڭ ئالدىن چىقارغان (ئۇلارنى) جازالاشنى قىيامەتكە قالدۇرۇش ھەققىدىكى ھۆكۈمى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (مۇشۇ دۇنيادىلا ياخشىغا ياخشىچە، يامانغا يامانچە) چوقۇم ھۆكۈم چىقىرىلاتتى. ھەقىقەتەن ئۇلار ئۇنىڭدىن (يەنى قۇرئاندىن) زور گۇمانىدىدۇر⁽¹¹⁰⁾. پەرۋەردىگارنىڭ ھەربىر ئادەمگە ئۇنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنىڭ مۇكاپاتىنى تولۇق بېرىدۇ، اللە، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ

ئەمەللىرىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر⁽¹¹¹⁾. (ئى مۇھەممەد!) اللە سېنى بۇيرۇغاندەك توغرا يولدا بولغىن، ساڭا ئىمان ئېيتقانلارمۇ توغرا يولدا بولسۇن. (مەنىي قىلىنغان ئىشلارنى قىلىپ) اللەنىڭ چەكلىرىدىن چىقىپ كەتمەڭلار، شۈبھە-سىزكى، اللە قىلمىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽¹¹²⁾. زالىملارغا مايىل بولماڭلار، (مايىل بولساڭلار) دوزاخ ئازابىغا قالسىلەر، سىلەرگە اللە دىن باشقا (دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچ ياردەمچى يوقتۇر، ئاندىن كېيىن ھېچ ياردەمگە ئېرىشەلەيمەيسىلەر⁽¹¹³⁾. كۈندۈزنىڭ ئىككى تەرىپىدە (يەنى ئەتىگەندە ۋە كەچقۇرۇن ۋاقىتلىرىدا) ۋە كېچىنىڭ دەسلەپكى ۋاقىتلىرىدا ناماز ئۆتىگىن*. شۈبھىسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يۈيۈلىدۇ. بۇ چۈشەنگۈچىلەر ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر⁽¹¹⁴⁾. (ئى مۇھەممەد!) مۇشرىكلاردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلغىن، اللە ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ⁽¹¹⁵⁾. سىلەردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۆمەتلەرنىڭ ئارىسىدا نېمىشقا (يامانلارنى) يەر يۈزىدە بۇزۇقچىلىق قىلىشتىن توسىدىغان ئەقىل ئىگىلىرى بولمىدى؟ ئۇلار ئارىسىدىن بۇزۇقچىلىقنى توسۇپ، بىزنىڭ نىجاتلىقىمىزغا ئېرىشكەن ئازغىنا كىشىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغۇچىلار ئەيىب-ئىشرەتلىك تۈرمۈشنى قوغلىشىدۇ. ئۇلار گۇناھكار ئادەملەردۇر⁽¹¹⁶⁾. پەرۋەردىگارنىڭ ئاھالىسى ياخشى بولغان يۇرتلارنى زۇلۇم سېلىپ ھالاك قىلمايدۇ⁽¹¹⁷⁾.

* بۇ يەردە پەرز نامازلاردىن بامدات، ئىسر، شام ۋە خۇپتەن نامازلىرى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

قَلَّا تَكُنْ فِي رُبِيَّةٍ وَمَتَّاعِيْدُ هُوَ اَلَّذِي مَاتَ يَعْبُدُوْنَ اِلَّا كَمَا
يَعْبُدُ اٰبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِنَّا لَنُحْيِيْهُمْ صِيْبَهُمْ عَمَلٍ
مَّقْصُوْسٍ وَّاَقْتَدِ اَيُّهَا مُوسٰى الْكِتٰبَ فَاَنْخَلِثْ فِيْهِ وَا
لَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَفُتِحَ بَيْنَهُمْ وَاَنْهَرْتُمْ لَعْنُ
شَاكِ قَوْمِهِ مُرِيْبٍ وَّاَنَّا لَنَالِيْهِمُ الْبَرْقِ فِيْهِمْ رَبُّكَ اَعْمٰلَهُمْ
اِنَّهٗ بِمَا يَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ وَّاَسْتَفْتَمُ كَمَا اَمَرْتُ وَمَنْ تَابَ
مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا اِنَّهٗ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ وَّلَا تَرْكُؤْا اِلٰى
اَلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَمَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ وَاَمَّا الَّذِيْنَ دُوْنَ اَللّٰهِ مِنْ
اَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُشْعُرُوْنَ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِكُلِّ نِيَّاسٍ وَّاَقِمِ
مِنَ اَيْلٰكٍ اِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبُ النَّاسِ اَتِ ذٰلِكَ ذِكْرِيْ
لِلَّذِيْنَ كَرِهَ وَاَصْبِرْ اِنَّ اَللّٰهَ لَكُم بِعَمَلِكُمْ اَعْمٰمٌ يَّصْنَعُ
كَانَ مِنَ الْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِكَ وَاَلُوْا بِقِيَّةٍ يَّشْعُرْنَ عَنِ
السَّاعٰتِ فِي الْاَرْضِ اَلَا قَلِيْلٌ مِّمَّنْ اٰجَعِيْنَا وَمَهُمْ وَاَتٰهُمْ
اَلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا اَمَّا تَرْتَفُوْا فِيْهِ وَاَكَاوُا مُجْرِمِيْنَ وَاَمَّا
كَانَ رَبُّكَ لِيُحْيِيَّكَ الْغُرٰى يُظْلِمُ وَاَهْلًا مُّخْلِجٌ

ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ خالىسا ئىدى، پۈتۈن ئادەملەرنى ئەلۋەتتە بىر ئۈمىدەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، ئۇلار (دىن توغرىسىدا) داۋاملىق ئىختىلاپ قىلىشقۇچىلاردۇر، پەقەت پەرۋەردىگارنىڭ نىڭ رەھىمىتىگە ئېرىشكەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا. **اللە ئۇلارنى شۇنىڭ ئۈچۈن (يەنى ئىختىلاپ ئۈچۈن) ياراتتى.** پەرۋەردىگارنىڭ: «مەن چوقۇم پۈتۈن جىنلار ۋە ئىنسانلار بىلەن دوزاخنى توشقۇزد- مەن» دىگەن سۆزى ئېنىق بەلگىلەندى (118-119). كۆڭلۈڭنى خاتىرجەم قىلىش ئۈچۈن، ساڭا پەيغەمبەرلەرنىڭ قىسسىلىرىنى بايان قىلىپ بېرىمىز، بۇ قىسسىلەر ھەقىقەتنى، مۇمىنلەر ئۈچۈن ۋەز- نەسىھەت، ئىبرەتلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان (120). ئىسمان ئېيتىمايدىغانلارغا ئېيتقىنكى، «سىلەر ئۆز يولۇڭلار بويىچە ھەرىكەت قىلىڭلار، بىزمۇ ئۆز يولسىمىز بويىچە ھەرىكەت قىلايلى» (121).

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا رَيْبَ لَكَ
مُخْطِئِينَ ۝ إِنَّمَا نَحْنُ رَبُّكَ وَلَدَانِ لَكَ خَلْقَهُمْ وَتَبَتْ كَلِمَةُ
رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْبَشَرِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ۝ وَكَلَّا
نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نَحْنُ بِمُتَّبِعِينَ ۝ وَفُؤَادُكَ وَجَاهُكَ
فِي هَذِهِ الْحَقِّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ۝ وَقُلْ لِلَّذِينَ لَا
يُؤْمِنُونَ أَعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ أَتَاغَمِلُونَهُمْ ۝ وَانظُرُوا إِلَىٰ
مَنْ تَتَّبِعُونَ ۝ وَلِلَّهِ عِزُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْيَمِينِ وَحُجَّةُ الْكُفْرِ
كُلُّهُ قَاعٌ مُدْبَعٌ وَكُلُّ عَلَىٰ وَرَأْسِهِ كَبَابٌ مُتَصِلٌ ۝
يُؤْتِي مَنْ يَشَاءُ مِنْ بَنَاتِهِ طَهْرًا وَلَا جُنَاظَ لَهَا وَلَا لِلَّذِينَ
يَدْعُونَ ۝ لِلَّهِ الْخِزْيَانُ الْغَيْبِ
الرَّحْمَتُ الْكَلِيمِ الْبُيُوتِ ۝ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝ وَنَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا
أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ ۝ وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمِينَ
الْفُؤَادِ ۝ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَخِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ
عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَايَهُمْ لِي سَاجِدِينَ ۝

سىلەر (ئىشىڭلارنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۈتۈڭلار، بىزمۇ ئەلۋەتتە (شۇنى) كۈتىمىز» (122). ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيبىنى بىلىش اللەغا خاستۇر، ھەممە ئىش اللەغا قايتۇرۇلىدۇ، اللەغا ئىبادەت قىلغىن ۋە اللەغا تەۋەككۈل قىلغىن (يەنى ھەممە ئىشىڭنى اللەغا تاپشۇرغىن). پەرۋەردىگارنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭلاردىن غاپىل ئەمەستۇر (123).

12 - سۈرە يۇسۇف

مەككىدە نازىل بولغان، 111 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك، مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئەلى، لام، را، بۇ، روشەن كىتاب ئايەتلىرىدۇر (1). شۈبھىسىزكى، سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ، ئۇنى ئەرەبچە قۇرئان قىلىپ نازىل قىلدۇق (2). بۇ قۇرئاننى ساڭا ۋەھى قىلىش ئارقىلىق ئەڭ چىرايلىق قىسسىنى ساڭا بايان قىلىپ بېرىمىز، بۇنىڭدىن بۇرۇن بۇ قىسسىدىن ھەقىقەتەن بىخەۋەر ئىدىڭ (3). ئۆز ۋاقتىدا يۇسۇف ئۆز ئاتىسىغا: «ئى ئاتا! مەن ھەقىقەتەن چۈشۈمدە 11 يۇلتۇزنىڭ ۋە ئاي بىلەن كۈننىڭ ماڭسا سەجدە قىلغانلىقىنى كۆردۈم» دېدى (4).

ئاتسى (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام): «ئى ئوغلۇم! چۈشۈنكى قېرىنداشلىرىڭغا ئېيتىمىغن، ساڭا سۈيىقەست قىلىپ سالىمىسۇن، شەيتان ئىنانغا ھەققەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر» دېدى (5). شۇنىڭغا (يەنى ساڭا ئۇلۇغ چۈش كۆرسەتكەن) ئوخشاش، پەرۋەردىگارنىڭ سېنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللايدۇ، ساڭا چۈش تەبىرىنى بىلدۈرىدۇ، ئەجدادلىرىڭ ئىبراھىم، ئىسھاققا ئىلگىرى اللە ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ نېمىتىنى بەرگەنسەك، سائىمۇ، يەئقۇب ئەۋلادىغىمۇ ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ نېمىتىنى بېرىدۇ. شۇبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ (ئۆز مەرھەمىتىگە كىمىنىڭ لايىق ئىكەنلىكىنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (6). يۈسۈفنىڭ ۋە قېرىنداشلىرىنىڭ (قىسسىسىدە)

قَالَ يٰٓيُنٰى لَا تَقْصُصْ رِىَٔاكَ عَلٰى اٰخَوَتِكَ فَيَكِيدُوْا لَكَ كَيْدًا اِنَّ الشَّيْطٰنَ لَإِنْسٰنٌ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ۝۷ وَكَذٰلِكَ يَجْتَبِيْكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَاْوِيْلِ الْاٰكَاثِبِ وَيَرِيْكَ هٰجَتَهُ عَلٰىكَ ۝۸ وَحٰلِ اِلَیْكَ يٰٓعَقُوْبُ كَمَا اَتٰنَا عَلٰى اَبُوْیْكَ مِنْ قَبْلُ ۝۹ اِزْهِيْمُوْا وَاَسْمِعُوْا اِنَّ رَبَّكَ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ۝۱۰ لَقَدْ كَانَ فِىْ یُّسُفَ وَاٰخُوْتِهِ اٰیٰتٌ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۝۱۱ اِذْ قَالُوْا لَیْسَ بِیْنَ عَلٰى اٰخُوْتِهِ اَحَبُّ اِلٰى اٰبِنَا مِمَّا وُضِعَ غَضَبُهُ اِنَّ اٰبَا نَا لَفِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۝۱۲ اِذْ قَالُوْا یُّسُفُ اَوَاظِرْهُوَ اَرْضًا یَّحِلُّ لَكَ وَجْهُ اَبِیْكَ وَ تَكُوْنُ مِنْ اَعْدٰی ۝۱۳ قَالِیْ ۝۱۴ قَالِیْ ۝۱۵ وَتَكُوْنُوْا یُّسُفَ وَ اَلْقُوْهُ فِىْ غِیْبَتِ الْجَبِّ یَلْقٰهُ بَعْضُ السَّیَّارَةِ اِنَّ نُّنَمُّ فَعِلٰی ۝۱۶ قَالُوْا اٰیَا نَا مَالًا لَا تَاْمَنَّا عَلٰى یُّسُفَ وَ اِنَّا لَآ نَعْلَمُ ۝۱۷ اَرْسِلْهُ مَعَنَا دَرَجَةً یَّرٰی عَمَّا یَعْلَمُ ۝۱۸ لَهٗ اَلْحِفْظُوْنَ ۝۱۹ قَالِیْ ۝۲۰ اِنِّیْ لَیْجِزُّنِیْ اَنْ تَذٰهَبُوْا بِهٖ وَ اَخَافُ اَنْ یَّاْكُلَهُ الذِّیْبُ وَ اَنْ تُعَذِّبَ عَذٰبُوْنَ ۝۲۱ قَالُوْا اَلَیْنَ اَكَلَهُ الذِّیْبُ وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ اِنَّا اِذَا الْخَبِرُوْنَ ۝۲۲

سورىغۇچىلار ئۈچۈن اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ھەققەتەن نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (7). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار: «يۈسۈف ۋە ئۇنىڭ قېرىندىشى (يەنى بۇنىيادىن) ئاتىمىزغا بىزدىنمۇ سۆيۈملۈكتۈر، ھالبۇكى، بىز (كۈچلۈك) جامائەدۇرمىز، ئاتىمىزنىڭ ئۇ ئىككىسىنى بىزدىن ئارتۇق كۆرۈشى) ئەلۋەتتە روشەن خاتادۇر» دېيىشتى (8). (ئۇلار) «يۈسۈفنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭلار، ياكى ئۇنى يىراق بىر چەت جايدا تاشلىۋېتىڭلار، (شۇ چاغدا) ئاناڭلارنىڭ مۇھەببىتى سىلەرگە قالىدۇ، بۇ (كۈناھ) تىن كېيىن (تەۋبە قىلىپ) ياخشى ئادەم بولۇپ كېتىسىلەر» دېيىشتى (9). ئۇلاردىن بىرى سۆز قىلىپ: «يۈسۈفنى ئۆلتۈرمەڭلار، (ئەگەر ئۇنى ئاتىسىدىن يىراق قىلماقچى بولساڭلار، ئۇنى قۇدۇققا تاشلىۋېتىڭلار، ئۇنى يولدىن ئۆتكەن كارۋان ئېلىۋالسۇن» دېدى (10). ئۇلار ئېيتتى: «ئى ئاتىمىز! نېمىشقا يۈسۈف توغرىسىدا بىزگە ئىشەنمەيسەن؟ ھالبۇكى، بىز ئۇنىڭغا ھەققەتەن ياخشى نىيەتتىمىز (11). ئەتە ئۇنى بىزگە قوشۇپ قويغىن، يەپ-ئىچىپ، ئويناپ-كۈلۈپ كرسۇن، ئۇنى بىز چوقۇم ياخشى مۇھاپىزەت قىلىمىز» (12). يەئقۇب: «ئۇنى (يەنى يۈسۈفنى) ئېلىپ كەتسەڭلار راستلا خاتىر-جەم بولالمايمەن، سىلەر غەپلەتتە قېلىپ، ئۇنى بۆرە يەپ قويۇشتىن ئەنسىرەيمەن» دېدى (13). ئۇلار: «بىز (كۈچلۈك) بىر جامائە تۇرۇقلۇق، ئۇنى بۆرەگە يېگۈزۈپ قويماق، ئۇ چاغدا بىز، ئەلۋەتتە، زىيان تارتقۇچىلاردىن بولىمىز» دېدى (14).

ئۇلار يۈسۈفنى ئېلىپ چىقىپ كەتكەن ۋە ئۇنى قۇدۇققا تاشلاشنى بىردەك قارار قىلىشقان چاغدا، بىز يۈسۈفكە: «كەلگۈسىدە ئۇلارغا بۇ ئىشنى (سىنىڭ يۈسۈف ئىكەنلىكىنى) ئۇلار ئۇق-مايدىغان پەيتتە ئېيتىقن» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (15). ئۇلار كەچتە ئاتىسىنىڭ ئالدىغا يىغلاپ كېلىش-تى (16). ئۇلار: «ئى ئاتىمىز! يۈسۈفنى نەرسە-لىرىمىزنىڭ يېنىدا قويۇپ يۈگۈرۈشكىلى كېتىپ قېلىپتۇق، ئۇنى بۆرە يەپ كېتىپتۇ، راست گەپ قىلىقۇ سەن بىزگە ئىشەنمەيسەن» دېيىشتى (17). ئۇلار يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكىنى يالغاندىن قانغا بوياپ ئېلىپ كېلىشكەن ئىدى. يەئىقۇب: «بۇ

قَلْبًا ذَهَبًا يَهِيبُهَا وَأَجْعَلُونَ أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غِيَابِ الْجُبِّ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝ وَجَاءَ وَآبَاؤُهُ عَشَاءً يَبْكُونَ ۝ قَالُوا يَا أَبَا نَارَ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ۝ وَجَاءَ وَعَلَى قَيْمِيهِمْ يَدٌ ۝ كَذِبٌ قَالِ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْ أَتَأْتُونَ جَبِينَ ۝ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ ۝ وَجَاءَتْ سَيِّدَةُ قَارَسَ لَوَارِدَهُمْ قَاذِلٌ دُلُوعًا قَالِ يَبْرَأَى هَذَا عِلْمٌ وَأَسْرُوءُ بَصَافَةٍ ۝ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَصِفُونَ ۝ وَشَرُّهُ بِشَرِّ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۝ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الْفَاسِقِينَ ۝ وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ تَضَرَّ لَأَمْرًا يَهِيبُ الْكُرْبَى مَوْتُهُ عَلَى أَنْ يَتَفَعَّلُوا وَتُخَيِّدَهُ وَلَكِنْ أَوَّلَ ذَلِكَ سَكَنَ الْيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلَمَّا عَلِمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۝ وَاللَّهُ عَلِيمٌ عَلَى أَمْرِهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَلَمَّا أَبْلَغَ أَشَدَّ أَتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَانَ ذَلِكَ نَجْوَى الْمَحْشِيِّينَ ۝

ئىشنى نەپىسڭلار سىلەرگە چىرايلىق كۆرسىتىپ قىلغۇزۇپتۇ. مەن پەقەت چىراي-لىقچە سەۋر قىلىمەن، سىلەرنىڭ (مۇشۇ يالغان) سۆزۈڭلارنى كۆتۈرۈشۈمگە اللە مەدەتكاردۇر» دېدى (18). بۇ يەردىن بىر كارۋان ئۆتتى، ئۇلار سۇچىسىنى (سۇ ئېلىپ كېلىشكە) ئەۋەتتى، ئۇ سوغىسىنى قۇدۇققا تاشلىدى ۋە: «خۇش خەۋەر! مانا بىر ئوغۇل بالا» دېدى. ئۇلار ئۇنى تىجارەت مېلى سۈپىتىدە مەخپىي تۇتۇشتى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى اللە بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (19). ئۇلار يۈسۈفنى ساناقلىق بىر قانچە تەڭگىگە ئەرزان باھادا سېتىۋەتتى، چۈنكى ئۇلار يۈسۈفكە قىزىقىمىغان ئىدى (20). ئۇنى سېتىۋالغان مىسىرلىق ئادەم ئايالىغا: «ئۇنى ياخشى كۈتكىن، بىزگە ئەسقاتار، ياكى بالا قىلىۋالار-مىز» دېدى. شۇنىڭدەك (يەنى يۈسۈفنى قۇدۇقتىن قۇتقۇزغىنىمىزدەك) يۈسۈفنى (مىسر) زېمىنىغا يەرلەشتۈردۇق، ئۇنىڭغا چۈش تەبىرىنى ئۆگەتتۇق، اللە (خالىغان) ئىشنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قادىردۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) ئۇقمايدۇ (21). يۈسۈف قىرانغا يەتكەندە، ئۇنىڭغا ھېكمەت بىلەن ئىلىم ئاتا قىلدۇق، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى شۇنداق مۇكاپاتلايمىز (22).

يۈسۈف تۇرۇۋاتقان ئۆيىدىكى ئايال (يەنى زۇلەيخا) يۈسۈفنى ئۆزى بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدى، ئۇ ئىشكەرنى تاقىۋېتىپ: «بېرى كەل!» دېدى. يۈسۈف: «خۇدا پاناھ بەرسۇن! ئۇ (يەنى ئېرىڭ) ھەقىقەتەن مېنىڭ خوجايىنىمىدۇر، ئۇ مېنى ياخشى كۈتتى. ئۆزىگە زۈلۈم قىلغۇچىلار ھەقىقەتەن نىجات تاپالمايدۇ» دېدى (23). ئۇ (يەنى زۇلەيخا) يۈسۈفكە (يېقىن-چىلىق قىلىشقا) بەل باغلىدى، پەرۋەردىگارنىڭ روشەن دەلىللىنى كۆرمىگەن بولسا، يۈسۈفمۇ ئۇنىڭغا مايىل بولغان بولاتتى. بىز يۈسۈفنى گۇناھتىن ۋە سەت ئىشتىن ئەنە شۇنداق ساقلىدۇق، شۈبھىسىزكى، يۈسۈف بىزنىڭ سادىق بەندىلىرىمىزدىن ئىدى (24).

ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسى (يۈسۈف چىقىپ كېتىش ئۈچۈن، زۇلەيخا ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىش ئۈچۈن) ئىشكە قاراپ يۈگۈرۈشتى. (بۇ چاغدا) ئۇ (يەنى زۇلەيخا) يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكىنى ئارقىسىدىن (تارتىپ) يىرتىۋەتتى، ئىشك ئالدىدا ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخانىڭ) ئېرى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىشتى. ئۇ (يەنى زۇلەيخا): «سېنىڭ ئەھلىيەڭنى دەپسەندە قىلماقچى بولغان ئادەمنى پەقەت زىندانغا تاشلاش ياكى قاتتىق قىيىن بىلەن جازالاش كېرەك» دېدى (25). يۈسۈف: «ئۇ (يەنى زۇلەيخا) مەندىن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدى» دېدى. ئۇ (يەنى زۇلەيخا)نىڭ ئائىلىسىدىكىلەردىن بىرسى گۇۋاھلىق بېرىپ: «يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكى ئالدىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخا)نىڭ سۆزى راست، يۈسۈفنىڭ سۆزى يالغان» (26). يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكى ئارقىسىدىن يىرتىلغان بولسا، ئۇنىڭ (يەنى زۇلەيخانىڭ) سۆزى يالغان، يۈسۈفنىڭ سۆزى راست» دېدى (27). ئۇ (يەنى زۇلەيخانىڭ ئېرى) يۈسۈفنىڭ كۆڭلىكىنىڭ ئارقىسىدىن يىرتىلغانلىقىنى كۆرۈپ: «ئەي ئاياللار جامائەسى! بۇ چوقۇم سىلەرنىڭ ھىيلەڭلاردۇر، سىلەرنىڭ ھىيلەڭلار ھەقىقەتەن چوڭدۇر» دېدى (28). (يەنە ئېيتتى) «يۈسۈف! بۇنى سۆزلەپ يۈرمىگىن. (ئايالىم) سەن ئۆز گۇناھىڭغا كەچۈرۈم سورىغىن، سەن ھەقىقەتەن خاتالاشتىڭ» (29). شەھەردىكى بەزى ئاياللار: «ئەزىز (يەنى مىسىرنىڭ پادىشاھى) نىڭ خوتۇنى قۇلغا كۆيۈپ قېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلىپتۇ، بىز ئۇنى، ئەلۋەتتە، ئاشكارا ئازغان دەپ قارايمىز» دېيىشتى (30).

وَرَدَتْهُ الْكَافِرُ هَوْنًا يَبْتَاعَهَا نَفْسَهُ وَعَلَّقَتِ الْأَوَابَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَوْلَى
إِنَّهُ لَظَلِيمٌ الظَّالِمُونَ ۝ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا
رَأَاهَا رَبِّي فَكَذَّبَ بِأَبْصَارِ عَنْهُ الشَّوْءَ وَالْفَحْشَاءَ
إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ۝ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ
قَيْصَةُ مِنْ دُبُرِ الْفَيَاسِيْدَ هَاكِذَا الْبَابُ قَالَتْ مَا جِئْتُ
مِنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسَجِّنَ أَوْ عَذَابًا أَلِيمًا ۝
قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا
إِنْ كَانَ قَيْصُةُ قَدْ مِنْ قَبْلِ هَٰذِهِ قَدْ وَهْمِيْنَ الْكَافِرِ ۝
وَلَوْ كَانَ قَيْصُةُ قَدْ مِنْ دُبُرِ فَكَلْبَتْ وَهْمِيْنَ
الصَّادِقِينَ ۝ فَلَمَّا رَأَتْ قَيْصُةُ قَدْ مِنْ دُبُرِ قَالَتْ إِنَّهُ مِنْ
كِبْدِي لَوْ أَنَّ كِبْدِي كُنْ عَظِيمًا ۝ يُوْسُفُ اغْرَضَ عَنْ هَٰذَا
وَاسْتَعْفَفَنِي لِكَيْلَ أَنْ أَكُنْ مِنَ الْخَاطِيْنَ ۝ وَقَالَ
يَسْمُوهُ فِي الْمَدِيْنَةِ أَمْرًا الْعَزِيْزَ رَاوَدَتْهَا عَنْ
نَفْسِهَا قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝

ئۇ (يەنى زۇلەيخا) ئۇلارنىڭ گەپ-سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، ئۇلارغا (مېھماندارچىلىققا چاقىرىپ) ئادەم ئەۋەتتى. ئۇلارغا (يوللىنىدىغان) تەكلىپ - ياستۇقلارنى تەييارلىدى، ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە بىردىن پىچاق بەردى. (زۇلەيخا يۈسۈفكە) «سەن چىقىپ ئۇلار بىلەن كۆرۈشكىن» دېدى، ئۇلار يۈسۈفنى كۆرۈپ ھاڭ- تاڭ بولۇپ قېلىشتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ قوللىرىنى كېسىۋېلىشتى. ئۇلار: «(بۇنداق چىرايلىق ئىنساننى ياراتقان) اللە پاكىتۇر، بۇ ئادەملەر ئادەتتە، پەقەت بىر ئېسىل پەرشتىدۇر» دېيىشتى (31). ئۇ (يەنى زۇلەيخا): «مانا بۇ سىلەر ئۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئەيىبلىگەن ھېلىقى ئادەم، مەن ئۇنىڭدىن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلىدىم، لېكىن ئۇ ئۆزىنى چىڭ ساقلىدى. ئەگەر ئۇ يەنىلا بۇيرۇقۇمنى قىلمىسا، چوقۇم زىندانغا تاشلىنىدۇ، چوقۇم خار ئادەم بولۇپ قالىدۇ» دېدى (32).

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مَكْرًا
وَأَتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سَبِيحًا وَقَالَتْ إِنَّهُنَّ يَسْلُكْنَ
بِأَيِّمَةِ الْكِبْرِيَاءِ وَتَقْعُنَّ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ إِلَهُيْهِمْ هَذَا بَصُرًا
إِن هَذَا إِلَّا أَلَمْكُكُمْ فَوَالَّذِي بَدَّلْنَا نِسْجَ فِئْتَيْنِ هَؤُلَاءِ
لَقَدْ رَأَوْهُنَّ عَنِ فَجْوَةٍ فَأَعْتَصَمْنَ وَلَكِنْ لَّمْ يَفْعَلْ مَا أَمَرَهُ
الْمَلِكُ وَلَكِنْ رَأَيْنَا مِنَ الظَّالِمِينَ أَنَّهُمْ إِنَّمَا كَانُوا أَصْحَابَ
الْإِغْوَىٰ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَفَصَلَ عَنْهُ
الْكَيْدَ هُنَّ إِذْ هُوَ السَّوْمِيُّ الْعَلِيمُ ثُمَّ بَدَّلَا قَلْبًا لَا يَرَا
الْأَبْصَارَ لَئِنْ لَّمْ يَجْعَلْهُنَّ حَتَّىٰ جِيءَ بِهِمْ وَدَخَلَ مَعَهُنَّ لَيَمْنَنَّ قَالَ
أَحَدُهُنَّ إِنِّي لَأَعْرِضُ عَنْكِ الْقُرْآنَ وَالْكِتَابَ إِنِّي لَأَعْرِضُ عَنْكِ
الرَّأْيَ خَيْرًا تَأْكُلُ الظُّلُمَاتِ يَمْنَنًا إِنَّا لَا نَزِدُكِ مِنَ
الْمُحْسِنِينَ قَالَ لَأَن يَأْتِيَنَّكُمَا بِطَعَامٍ ذَرْبِهَا إِنَّا لَنَنبَأُكُمْ
بِأَوَّلِيهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَنَّكُمَا وَكَيْفَا مَتَاعِهِمْ إِنِّي أَنَا تَرْكُ
مَكْرًا قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ حَزَنُونَ ﴿٣٢﴾

يۈسۈف: «ئۇ پەرۋەردىگار! ماڭا ئۇلار ئۈندىگەن نەرسىدىن كۆرە زىندان سۆيۈملۈكتۈر، ئەگەر ئۇلارنىڭ ھېلىقى مەندىن دەپتى قىلمىساڭ، (ئىنسانچىلىقتا) ئۇلارغا مايىل بولۇپ قالسەن، نادانلاردىن بولۇپ قالسەن» دېدى (33). پەرۋەردىگارى ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ ئۇلارنىڭ ھېلىقىنى يۈسۈفنىڭ دەپتى قىلدى. اللە (ئىلتىجا قىلغۇچىلارنىڭ دۇئاسىنى) ھەقىقەتەن ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (34). ئاندىن ئۇلار (يۈسۈفنىڭ بىگۇناھ ئىكەنلىكىگە دائىر) پاكىتلارنى كۆرگەندىن كېيىن، ئۇنى بىرمەھەل قاماپ قويۇشنى لايىق تاپتى (35). زىندانغا يۈسۈف بىلەن ئىككى يىگىت بىللە كىرگەن ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى: «مەن چۈشۈمدە ئۆزۈمنى ھەقىقەتەن (ئۆزۈمدىن) ھاراق سىقۇۋاتقان كۆرۈپتىمەن» دېدى. ئىككىنچىسى: «مەن چۈشۈمدە ئۆزۈمنى ھەقىقەتەن بېشىمدا نان كۆتۈرۈپ تۇرغان، ناننى قۇشلار يەۋاتقان كۆرۈپتىمەن، تەبىرىنى بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، بىز سېنى ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلاردىن (يەنى چۈشكە تەبىر بېرەلەيدىغانلاردىن) دەپ قارايمىز» دېدى (36). يۈسۈف ئېيتتى: «ئىككىڭلارغا سىرتتىن تاماق كىرىشتىن بۇرۇن، ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سىلەرگە ئېيتىپ بېرەلەيمەن، بۇ پەرۋەردىگار ماڭا بىلدۈرگەن نەرسىلەردىندۇر. شۈبھە- سىزكى، مەن اللەغا ئىشەنمەيدىغان، ئاخىرەتنى ئىنكار قىلىدىغان قەۋمنىڭ دىنىنى تاشلىدىم (37).

مەن ئەجدادلىرىم — ئىبراھىم، ئىسھاق، يەئقۇب.

لارىڭىز دىنىغا ئەگەشتىم، ھېچقانداق نەرسىنى
اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىزگە لايىق ئەمەس،
بۇ اللە نىڭ بىزگە ۋە ئىنسانلارغا قىلغان مەرھە-
مىتىدۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولسى شۈكۈر
قىلمايدۇ⁽³⁸⁾. تۇرمىداش ئاغىنىلەر! تارقاق،

كۆپ مەبۇدلار ياخشىمۇ؟ ياكى قۇدرەتلىك بىر اللە
ياخشىمۇ⁽³⁹⁾. سىلەرنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت

قىلىۋاتقىنىڭلار پەقەت سىلەر ئۆزىڭلار ۋە ئاتا-

بوۋاڭلار ئاتىۋالغان (بۇتلارنىڭ ۋە غەيرىنىڭ)

ناملىرىدىنلا ئىبارەت، اللە (ئۇلارنىڭ اللەنىڭ

شېرىكى بولۇشى توغرىسىدا) ھېچقانداق دەلىل

چۈشۈرگىنى يوق، ئىبادەت ۋە دىن بارىسىدىكى

بارچە ھۆكۈملەر پەقەت اللە غىلا مەنسۇپ، ئۇ سىلەرنى پەقەت ئۆزىڭلار ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇ-

غان، بۇ توغرا دىندۇر. لېكىن كىشىلەرنىڭ تولسى (بۇنى) بىلمەيدۇ⁽⁴⁰⁾. تۇرمىداش ئاغىنىلەر!

سىلەرنىڭ بىرىڭلار (زىنداندىن چىقىپ) خوجايىنىغا ھاراق قويۇپ بېرىدۇ (يەنى ساقىيلىق

ۋە زەپىسىنى ئۆتەيدۇ)، يەنە بىرىڭلار دارغا ئېسىلدۇ، كاللىسىنى قۇشلار يەيدۇ، سىلەر سورىغان

ئىشلار ھۆكۈم قىلىنىپ بولدى⁽⁴¹⁾. يۈسۈپ ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئۆزىنىڭ قۇتۇلۇشىغا

ئىشەنگەن بىرسىگە (يەنى ساقىغا): «مېنى خوجايىنىڭنىڭ ئالدىدا ئەسلەپ قويغىن» دېگەن

ئىدى. خوجايىنىڭ ئالدىدا يۈسۈپنى ئەسلەپ قويۇشنى شەيتان ئۇنىڭغا ئۇنتۇلدۇردى،

يۈسۈپ زىنداندا بىرنەچچە يىل يېتىپ قالدى⁽⁴²⁾. پادىشاھ ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن

چۈشۈمدە يەتتە ئورۇق كاللىنىڭ يەتتە سېمىز كاللىنى يەپ كەتكەنلىكىنى ۋە يەتتە

يېشىل باشاق بىلەن يەتتە قۇرۇق باشاقنى كۆرۈپتىمەن، ئۇ ئەر-بابىلار! سىلەر

ئەگەر چۈش تەبرىنى بىلسەڭلار، بۇ چۈشۈمگە تەبىر بېرىپ بېقىڭلار»⁽⁴³⁾.



ئۇلار ئېيتتى: «بۇ بىر قالايىمقان چۈش ئىكەن، بىز (مۇنداق) قالايىمقان چۈشكە تەبىر بېرىشنى ئۇقمايمىز» (44). ھېلىقى ئىككىسىدىن (تۈرمىدىن) قۇتۇلغان ۋە ئۇزاق مۇددەتتىن كېيىن (يۈسۈفنى) ئەسلىگەن بىرسى: «مەن سىلەرگە بۇ چۈشنىڭ تەبىرىنى ئېيتىپ بېرەلەيمەن، مېنى (يۈسۈفنىڭ يېنىغا) ئەۋەتىڭلار» دېدى (45). (ئۇنى ئەۋەتتى، ئۇ تۈرمىگە بېرىپ يۈسۈفنىڭ يېنىغا كىردى - دە) «ئى راستچىل يۈسۈف! يەتتە ئورۇق كاللىنىڭ يەتتە سېمىز كاللىنى يەپ كەتكەنلىكىنى ۋە يەتتە يېشىل باشاق بىلەن يەتتە قۇرۇق باشاقنى (كۆرۈپ چۈشكەن چۈشنىڭ تەبىرىنى) بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، مەن ئۇنى كىشىلەرگە (يەنى پادىشاھقا ۋە ئۇنىڭ دۆلەت ئەربابلىرىغا) خەۋەر قىلسام، ئۇلار (سېنىڭ پەزىلىتىنى، بىلىمىڭنى) بىلسۇن» دېدى (46). يۈسۈف ئېيتتى: «يەتتە يىل ئۆزۈلدۈرمەي تېرىقچىلىق قىلىڭلار، ئالغان ھوسۇلۇڭلاردىن يېيىش ئۈچۈن ئازغىنىسىنى خامان تەپكەندىن تاشقىرى، قالغىنىنى (مىتە چۈشۈپ

كەتمەسلىكى ئۈچۈن) باشقى بىلەن قويۇڭلار» (47). شۇنىڭدىن كېيىن قەھەتچىلىك بولىدىغان يەتتە يىل كېلىدۇ، (بۇ يىللاردا) ئىلگىرى توپلىۋالغان ئاشلىقنىڭلاردىن (ئۇرۇقلۇق ئۈچۈن) ساقلاپ قويۇلىدىغان ئازغىنىسىدىن باشقا ھەممىسىنى يەپ تۈگىتىسىلەر (48). شۇنىڭدىن كېيىن (مولچىلىق) يىللار كېلىدۇ، ئۇنىڭدا ھۆل - يېغىن كۆپ بولىدۇ، كىشىلەر مېۋىلەردىن تۈرلۈك ئىچىم - لىكلەرنى سىقىپ چىقىرىدۇ» (49). (ساقىي پادىشاھقا بېرىپ يۈسۈفنىڭ ئۇنىڭ چۈشكە بەرگەن تەبىرىنى ئېيتقاندىن كېيىن) پادىشاھ: «ئۇنى ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار» دېدى. (پادىشاھنىڭ ئەلچىسى يۈسۈفنىڭ يېنىغا بارغاندا، يۈسۈف ئەلچىگە: «خوجايمىنىڭغا قايتىپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن ھېلىقى قوللىرىنى كېسىۋالغان خوتۇنلارنىڭ ئىشىنى (بىلەمدۇ؟) سوراپ باققىن، شۈبھىسىزكى، مېنىڭ پەرۋەردىگارىم ئۇلارنىڭ ھېلىقىسىنى ئوبدان بىلىدۇ» دېدى (50). پادىشاھ (ھېلىقى خوتۇنلارنى يىغىپ ۋە ئۆزىنىڭ خوتۇنىنى چاقىرىپ): «سىلەر يۈسۈفتىن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلىشىڭلاردا، ھەقىقىي ئەھۋالنىڭلار قانداق بولغان؟» دېدى. ئۇلار: «الە پاكىتۇر؛ يۈسۈفتە ئازراقمۇ گۇناھ بار دەپ بىلمەيمىز» دېدى. ئەزىزنىڭ خوتۇنى: «ئەمدى ھەقىقىي ئەھۋال ئايدىڭلاشتى، مەن ئۇنىڭ بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى تەلەپ قىلغان ئىدىم، يۈسۈف ھەقىقەتەن راستچىلاردىن ئىدى» دېدى (51). (يۈسۈف ئېيتتى) «بۇ (يەنى پادىشاھنىڭ ئەلچىسىنى قايتۇرۇۋەتكەنلىكىم) ئەزىز يوق چاغدا خوتۇنغا خىيانەت قىلمىغانلىقىمنى ۋە خائىنلارنىڭ ھېلىقىسىنى اللەنىڭ مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشتۈرمەيدىغانلىقىنى ئەزىزگە بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر» (52).

قَالُوا أَضْغَاتُ أَحْلَامٍ وَمَا حُزْنٌ يَأْوِيلُ الْأَحْلَامِ بِغُلَامٍ
وَقَالَ الَّذِي نَجَّوْنَاهُ أَذْكُرْ بَعْدَ أَتَمِّ أَنْ أَتَاكَ بِتِلْكَ بِتَابِلِهِ
فَارْسِلُونِ ۖ يُونُسُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَانِي سَمِعَ بَقَرَاتٍ
يَسْبِيحْنَ يَا أَهْلَهُنَّ سَمِعَ نَحَّافَاتٍ وَسَمِعَ سَنَابِلَ خَضِرٍ وَآخَرَ
يُذَيِّبُ لَعْلَى أَجْعَلِ النَّاسَ لَعْلَهُمْ يَعْلَمُونَ ۖ قَالَ زُرْعُونَ
سَمِعَ سَبِينٍ دَاكِبًا قَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرَوْهُ فِي سُنْبُلِهِ الْأَقِيلَا
يَمَّا نَاكُلُونَ ۖ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ مَا
ذَكَرْتُمْ لَهَنَ الْأَقِيلَا فَاصْبِرُونَ ۖ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
عَامٌ فِيهِ يَجَالُ النَّاسُ وَيَذَرُونَ ۖ قَالَ الْإِثْلُكُمُ اثْنَتَانِ
يَهْ قَمَا جَاءَ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَمَا لَهُ مَا بَالُ
الْيُسُوفِ الَّذِي فَطَعَنَ أَبَاهُ ۖ إِنَّ رَبِّي لَبَكِيرٌ هَنْ عَلِيمٌ ۖ
قَالَ مَا خَطْبُكَ أَنْ تَأْذُرَ ۖ قَالَ يُونُسُ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ
رَبِّكَ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ إِنِّي عُصْصُ
الْحَقِّ أَنَا وَارْوُتْ عَنْ نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ۖ ذَلِيلُ الْعِلْمِ
إِنِّي لَمُ أَخْشَى بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِبِينَ ۖ

(ئون ئۈچىنچى پارە)

«مەن ئۆزەمنى ئاقلىمايمەن: نەپسى دېگەن نەرسە ھەقىقەتەن يامان ئىشلارغا كۆپ بۇيرۇيدۇ، پەرۋەر- دىگارم رەھمەت قىلىپ (ساقلىغان) ئادەم بۇنىڭدىن مۇستەسنا. مېنىڭ پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر؛ ناھايىتى مېھرىبانىدۇر» (53).

پادىشاھ: «يۇسۇفنى ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار، ئۇنى ئۆزەمنىڭ خاس ئادىمىم قىلىمەن» دېدى. يۇسۇف ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىۋاتقاندا، ئۇ: «سەن بۈگۈن بىزنىڭ ئالدىمىزدا ھەقىقەتەن مەرتىۋىلىك، ئىشەنچلىك ئادەمسەن» دېدى (54). يۇسۇف: «مېنى (مىسر) زېمىنىنىڭ خەزىنىلىرىنى باشقۇرۇشقا قويغىن، مەن ھەقىقەتەن (ئۇنى) باشقۇرۇش يول- لىرىنى بىلىدىغان، ئوبدان ساقلىيالايدىغان ئادەم- مەن» دېدى (55). بىز يۇسۇفنى (مىسر زېمىنىدا

وَمَا آبرئِى نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا
مَآرَجُهُ رَبِّي إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ وَقَالَ الْمَلِكُ انْشُرْنِي
يَا سَتِّخْلَصُهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدِينَا
مَكِينٌ آمِينَ قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي خَشِيتُ
عَلَيْكُمْ وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُونَ أَهْلَ بَيْتِهِ
يَسَاءَلُ نَصِيبٌ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ
وَأَكْرَمُوا الْخِيَرَةَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَأْتُوا بِنُحُوتِهِمْ وَجَاءَ
إِخْوَتُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُ مُتُكِرُونَ وَ
لَمَّا جَاهَوْهُمْ بِجَاهِزِهِمْ قَالَ انْشُرْنِي بِأَمْثَلِمْ مِمَّنْ آتَا
تَرُونَ إِنِّي أَتُوبُ إِلَيْكُمْ وَأَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ قَالُوا لَوْ تَأْتَوْنِي
بِهِ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِي وَلَا تَقْرَبُونِ قَالُوا اسْتَزِدْهُ عَنْهُ
أَيَّاهُ وَانَّا لَنُعَلِّمُونَ قَالَ فَبَيْنَمَا أَصْبَحُوا بِغَيْرِهِ
رَجُلٌ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يُعْرَفُونَ إِذَا أَتَا بِأَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ
يُرْجَعُونَ فَلَمَّا رَجِعُوا إِلَى آبَائِهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعْنَا
الْكَيْلَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا خَافًا أَنْ تَكُنْ مِنَ الْخَاطِلِينَ

خالغان جايدا تۇرىدىغان (مەملىكەتنى خالغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان) قىلىپ يەرلەشتۈردۇق، رەھىمىتىمىزنى خالغان بەندىلىرىمىزگە ئېرىشتۈرمىز، ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيمىز (56). ئىمان ئېيتقان ۋە تەقۋادارلىق قىلغانلارغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابى، ئەلۋەتتە، (بۇ دۇنيانىڭ نېمەتلىرىدىن) ئارتۇقتۇر (57). يۇسۇفنىڭ قېرىنداشلىرى كېلىپ يۇسۇفنىڭ قېشىغا كىردى. يۇسۇف ئۇلارنى تونۇدى، ئۇلار بولسا يۇسۇفنى تونۇمىدى (58). يۇسۇف ئۇلارغا ئېھتى- ياجلىق ئاشلىقنى تەييارلاپ بەرگەندىن كېيىن ئېيتتى: «سەلەر مېنىڭ ئالدىمغا ئاتا بىر ئۇكاڭ- لارنى (يەنى بۇنىيىمىنى) ئېلىپ كېلىڭلار، مېنىڭ (ئاشلىقنى) تولۇق ئۆلچەپ بېرىۋاتقانلىقىمنى ۋە ناھايىتى مېھماندوست ئىكەنلىكىمنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟ (59) ئەگەر ئۇنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ كەلمىسەڭلار، سەلەرگە بېرىدىغان ئاشلىقىم يوق، مېنىڭ يېنىمغا يېقىن يولماڭلار» (60). ئۇلار: «بىز ئۇنى ئاتىسىدىن سوراپ (سېنىڭ ئالدىڭغا ئېلىپ كېلىشكە) تىرىشىمىز، بىز چوقۇم مۇشۇنداق قىلىمىز» دېدى (61). يۇسۇف خىزمەتچىلىرىگە: «ئۇلارنىڭ (ئاشلىق سېتىۋالغان) مال- مۈلۈكلىرىنى يۈك- تاقلىرىنىڭ ئارىسىغا سېلىپ قويۇڭلار، ئۇلار ئائىلىسىگە قايتىپ بارغاندا، ئۇنى تونۇپ قايتىپ كېلىشى مۇمكىن» دېدى (62). ئۇلار ئاتىسىنىڭ يېنىغا قايتىپ بارغىنىدا: «ئى ئاتىمىز! (مىسىرنىڭ پادىشاھى) بىزگە قايتا ئاشلىق بەرمەس بولدى، ئۈكىمىزنى (يەنى بۇنىيىمىنى) بىز بىلەن بىللە ئەۋەتكىن، (شۇنداق قىلساڭ) ئاشلىق ئالالايمىز، ئۇنى بىز چوقۇم ئوبدان مۇھاپىزەت قىلىمىز» دېدى (63).

(يەئىقۇب) ئۇلارغا ئېيتتى: «ئۇنىڭ توغرىسىدا ئىلگىرى سىلەرگە ئۇنىڭ قېرىندىشى (يەنى يۇسۇف) توغرىسىدا ئىشەنگەندەك ئىشەنمەيمەن؟ (مەن سىلەرگە ۋە سىلەرنىڭ ئۇنى ساقلىشىڭلارغا ئىشەنمەيمەن) اللە ياخشى ساقلىغۇچىدۇر، ھەممىدىن مېھرىبانىدۇر» (64). ئۇلار يۈكلىرىنى ئاچقاندا (ئاشلىق سېتىۋالغان) مال - مۈلۈكلىرىنىڭ ئۆزلىرىگە قايتۇرۇپ بېرىلگەنلىكىنى كۆردى، ئۇلار: «ئاتىمىز! بىز (بۇنىڭدىن ئارتۇق) يەنە نېمە تەلەپ قىلىمىز؟ بۇ مال - مۈلۈكلىرىمىز بىزگە قايتۇرۇپ بېرىلىپتۇ. (ئۈكمىزنى ئېلىپ يەنە بارساق) ئائىلىمىزگە ئاشلىق ئېلىپ كېلىمىز، ئۈكمىزنى مۇھاپىزەت قىلىمىز، بىر تۆگە ئاشلىقنى ئارتۇق ئالىمىز، بۇ (يەنى بىر تۆگە ئاشلىق پادىشاھ ئۈچۈن) ئازغىنا

قَالَ هَلْ امْكُم عَلَيْهِ اَلْاَكْمَا امْكُم عَلَ الْاَيَمِ مِنْ قَبْلُ
قَالَ هَلْ خَيْرٌ حِفْظًا وَهُوَ اَرْحَمُ الرَّحِمِيْنَ ۝ وَلَمَّا فَتَحُوا
مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ زِدَّتْ اِلَيْهِمْ قَالُوا يَا بَنَا مَنَا
نَبِيُّ هَذِهِ بِضَاعَتُنَا زِدَّتْ اِلَيْنَا وَنَبِيْرُا هَلْ نَا وَنَحْفَظُ اَخَانَا
وَنَزِدُّ اَدْكِيْلَ بَعِيْرُ ذَالِكِ كَيْلَ يَبِيْرُ ۝ قَالَ كُنْ اَرْسِيْكُ
مَعَكُمْ حَتَّى تُوْتُوْنَ مَوْثِقًا مِّنْ اِلٰهِنَا لَنَتَّبِعَ بِهٖ اِلَّا اَنْ
يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا اُوْتُوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اِلٰهُهُ عَلٰى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ۝
وَقَالَ يَبِيْرُ لَا تَدْخُلُوْا مِّنْ بَابٍ وَّاجِدٍ وَّادْخُلُوْا مِّنْ
اَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةً وَّمَا غَنِيْ عَنْكُم مِّنْ اِلٰهٍ مِنْ شَيْءٍ
۝ اِنَّ الْحُكْمَ اِلٰلٰهُ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ قَلْبِيْ وَكُلِ
اَلْمَتَّوْكِلُوْنَ ۝ وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوهُمْ مَا
كَانَ يَغْنَى عَنْهُمْ مِّنْ اِلٰهٍ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا حَاجَةً فِىْ نَفْسٍ
يَّغْوِبُ قُضًىا وَّرَآهٖ لَنْ وَّعِيْهَا عَمَلُهُ وَلٰكِنْ اَكْثَرُ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ۝ وَلَمَّا دَخَلُوْا عَلٰى يُوْسُفَ اَوْتٰى اِلَيْهِ
اَخَاهُ قَالَ اِنِّ اَنَا اَخُوْكَ فَلَا تَبْتِئْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝

ئاشلىقتۇر» دېدى (65). يەئىقۇب ئېيتتى: «بۇنىيىمىنى قوغداش يولىدا ھەممىڭلار ھالاك بولىمىڭلارلا، ئۇنى چوقۇم ماڭا قايتۇرۇپ ئېلىپ كېلىشكە اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ چىڭ تۇرۇڭلار، بىزنىڭ ئېيتقان سۆزلىرىمىزگە اللە گۈۋاھتۇر» دېدى (66). (ئۇ يەنە) «ئۇ ئوغۇللىرىم! (مىسرغا) ھەممىڭلار بىر دەرۋازىدىن كىرمەي، باشقا - باشقا دەرۋازىلاردىن كىرىڭلار. اللەنىڭ قازاسى ئالدىدا مەن سىلەردىن ھېچ نەرسىنى دەپنە قىلالمايمەن، ھۆكۈم پەقەت اللەغلا خاس، اللەغا تەۋە كىكۈل قىلدىم، تەۋە كىكۈل قىلىغۇچىلار اللەغلا تەۋە كىكۈل قىلسۇن!» دېدى (67). ئۇلار ئاتىسىنىڭ بۇيرۇقى بويىچە باشقا - باشقا دەرۋازىلاردىن كىرگەندە، (بۇ) اللەنىڭ قازاسى ئالدىدا ئۇلار ئۈچۈن ھېچ نەرسىگە دال بولالمىدى، بۇ پەقەت يەئىقۇبنىڭ كۆڭلىدىكى ئۈمىدىنىلا ئىپادىلىدى، خالاس. بىز يەئىقۇبقا (ۋەھىي ئارقىلىق) بىلدۈرگەن ئىدۇق، شۇڭا ئۇ (كەڭ) بىلىم ئىگىسىدۇر، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (تەقدىرنىڭ سىرىنى) بىلىمەيدۇ (68). ئۇلار (يەنى يەئىقۇبنىڭ بالىلىرى) يۇسۇفنىڭ ئالدىغا كىرگەندە، يۇسۇف ئۈكسىنى قۇچاقلىدى ۋە: «مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ قېرىندىشىڭ بولىمەن، ئۇلارنىڭ بىزگە قىلغان ئىشلىرىدىن قايغۇرمىغىن» دېدى (69).

يۇسۇڧ ئۇلارنى ئېھتىياجلىق ئاشلىق بىلەن تەمىنلە-
گەندىن كېيىن، قەدەمنى ئۆكسىنىڭ يۈكى ئىچىگە
سېلىپ قويدى. ئاندىن بىر جاكاچى چىقىپ: «ئى
كارۋانلار! سىلەر چوقۇم ئوغرى ئىكەنسىلەر» دەپ
توۋلىدى (70). (كارۋاندىكىلەر) ئۇلارغا قاراپ:
«نېمەڭلارنى يوقىتىپ قويدۇڭلار» دېدى (71).
ئۇلار: «پادىشاھنىڭ (تامغىسى بېسىلغان) قەدەمنى
يوقىتىپ قويدۇق، ئۇنى تېپىپ كەلگەن كىشىگە
(مۇكاپات ئۈچۈن) بىر تۆگە ئاشلىق بېرىلىدۇ،
مەن بۇنىڭغا كېپىل» دېدى (72). ئۇلار: «اللەنىڭ
نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەر بىلىسىلەر، بىز بۇ
يەرگە بۇزغۇنچىلىق قىلىش ئۈچۈن كەلمىدۇق، بىز
ئوغرى ئەمەسمىز» دېدى (73). ئۇلار (يەنى
يۇسۇڧنىڭ خىزمەتچىلىرى): «سىلەرنىڭ شەرىئىتىڭ-

قَلْبًا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ التَّجَارَةَ فِي رَحْلِ
أَخِيهِ ثُمَّ أَذْنُ مُؤَدِّنَ أَيَّتَاهَا الْعِجْرُ أَكْمَلُ سِرْقُونِ ۖ قَالُوا
وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ ۖ قَالُوا تَفْقِدُ صَوَاعَ
الْمَلِكِ وَلَيْسَ جَارِيَةً جِئِلُ يَعْبُرُ وَاتَايَهُ زَعِيمٌ ۖ
قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْتُمُ الْفَيْسِدُ فِي الْأَرْضِ وَمَا
كُنَّا سِرْقِينَ ۖ قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ۖ قَالُوا
جَزَاؤُهُ مَنْ وَجِدْ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي
الظَّالِمِينَ ۖ فَبَدَأَ بِأَوْعْدِهِمْ قَبْلَ وُعَاةِ أَخِيهِ ثُمَّ
اسْتَخْرَجَهُمْ وَوَعَاةِ أَخِيهِ كَذَلِكَ كَذَّبَ النَّاسُ سَفْهًا
كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِذْ كَانَ يَنُتَاهُ اللَّهُ تَرْفَعُ
دَرَجَتُكَ مِنْ شَأْنٍ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ۖ قَالُوا إِنْ
يَسِرُّ قَدْ سَرَىٰ أَخْرَجَهُ مِنْ قَبْلِ فَاسْرَهُ يَوْسُفُ فِي
نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرٌّ مَّنْكَانَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَا صِفُون ۖ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبَاشِيحًا
كَبِيرًا فَقَدْ أَحَدًا نَامَكُمْ نَاهِ إِنْ أَنْتُمْ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ۖ

لاردا ئوغرىنىڭ جازاسى نېمە؟ (ئەگەر قەدەم يۈكۈڭلاردىن چىقىپ قېلىپ) يالغانچى بولۇپ
قالساڭلارچۇ؟» دېدى (74). ئۇلار: «ئۇنىڭ جازاسى يۈكۈدىن قەدەم تېپىلغان ئادەمنى قۇل
قىلىش، زالىملارغا بىز مۇشۇنداق جازا بېرىمىز» دېدى (75). ئۇلار يۇسۇڧنىڭ ئۆكسىنىڭ
يۈكىنى ئاخشۇرۇشتىن ئىلگىرى، ئۇلارنىڭ يۈكىنى ئاخشۇرۇشقا باشلىدى، ئاندىن يۇسۇڧنىڭ
ئۆكسىنىڭ يۈكىدىن قەدەمنى تېپىپ چىقتى. بىز يۇسۇڧكە مۇشۇ تەدبىرنى كۆرسەتتۇق، (مىسر)
پادىشاھنىڭ قانۇنى بويىچە يۇسۇڧ ئۆكسىنى ئېلىپ قالالمايتتى، لېكىن اللە ئۇنىڭ شۇنداق
قىلىشىنى خالىدى، بىز خالىغان ئادەمنى (يۇسۇڧنى كۆتۈرگەندەك) يۇقىرى دەرىجىلەرگە كۆتۈ-
رىمىز، ھەر بىر بىلىمدار ئۈستىدە ئۇنىڭدىنمۇ بىلىمدار زات بار (76). ئۇلار: «ئەگەر ئۇ ئوغرىلىق
قىلغان بولسا، ئۇنىڭ قېرىندىشىمۇ (يەنى يۇسۇڧمۇ) ئىلگىرى ئوغرىلىق قىلغان» دېيىشتى. يۇسۇڧ
(ئۇلارنىڭ) بۇ سۆزىنى ئىچىدە بىلدى، لېكىن ئۇلارغا مەلۇم قىلمىدى، يۇسۇڧ. (ئىچىدە):
«سىلەرنىڭ مەۋقەيتىڭلار ئەڭ ياماندۇر، سىلەرنىڭ (يۇسۇڧ ۋە ئۇنىڭ ئۆكسى توغرىسىدا)
قىلغان سۆزۈڭلارنىڭ يالغانلىقىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ» دېدى (77). ئۇلار: «ئى ئاليجاناب زات!
ئۇنىڭ (ئۇنىڭدىن ئايرىلالمايدىغان) بىر قېرى ئاتىسى بار، ئۇنىڭ ئورنىغا بىزنىڭ بىرىمىزنى
ئېلىپ قالغىن، بىز سېنى ھەقىقەتەن ياخشىلىق قىلغۇچىلاردىن ھېسابلايمىز» دېدى (78).

يۇسۇن: «خۇدا ساقلىسۇن، نەرسىمىزنى كىمىنىڭ يۈكسىدىن تاپقان بولساق، شۇنى ئېلىپ قالسىمىز. بولمىسا بىز چوقۇم زالىملاردىن بولۇپ قالسىمىز» دېدى (79). ئۇلار (بۇنىيىمىنىڭ ئورنىغا ئۆز ئارىسىدىن بىرسىنى ئېلىپ قېلىشقا يۇسۇفنىڭ ماقۇل بولۇشىدىن) ئۈمىدسىزلەنگەندىن كېيىن، چەترەك يەرگە بېرىپ مەخپىي مەسلىھەتلەشتى، ئۇلارنىڭ چوڭى ئېيتتى: «ئاتاڭلارنىڭ سىلەردىن قەسەم قىلدۇرۇپ ۋەدە ئالغانلىقىنى ۋە ئىلگىرى يۇسۇن توغرىسىدىكى خاتالىقلىرىڭلارنى بىلمەمسىلەر؟ ئاتام ماڭا رۇخسەت قىلىمىچە ياكى اللە مەن ئۈچۈن ھۆكۈم چىقارمىغىچە بۇ يەردىن ھەرگىز ئايرىلماي-مەن، اللە ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچىدۇر» (80).

سىلەر قايتىپ كېتىپ ئاتاڭلار بىلەن كۆرۈشۈڭلار، ئاندىن ئېيتىڭلاركى، ئى ئاتىمىز! سېنىڭ ئوغلۇڭ راستلا ئوغرىلىق قىلدى، بىز پەقەت بىلگەن نەرسىمىز ئۈستىدىلا گۇۋاھلىق بېرىۋاتىمىز، بىز غەيىبىنى بىلمەيمىز (يەنى ساڭا ۋەدە بەرگەن چېغىمىزدا ئۇنىڭ ئوغرىلىق قىلىدىغانلىقىنى بىلىمدۇق) (81). بىز تۇرغان شەھەردىن (يەنى مىسىردىن) ۋە بىز بىلەن بىللە ماڭغان كارۋاندىن سوراپ باققىن، بىزنىڭ سۆزىمىز چوقۇم راست» (82). يەئقۇب ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، نەپىسڭلار سىلەرگە بۇ ئىشنى چىرايلىق كۆرسەتتى، مەن پەقەت چىرايلىقچە سەۋر قىلىمەن، ئۇلارنىڭ (يەنى ئۈچ ئوغلۇمنىڭ) ھەممىسىنى ماڭا دەرەقەتە قىلىپ بېرىشنى اللە دىن تەلەيمەن. اللە ھەقىقەتەن (مېنىڭ ھالىمنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر» (83). يەئقۇب ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈپ: «ئىست يۇسۇن!» دېدى. قاينىسىدىن (كۆپ يىغلاپ) ئىككى كۆزى ئاقىرىپ كەتتى (يەنى ئىككى كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالدى)، ئۇ تولۇپ تاشقان ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتقان ئىدى (84). ئۇلار: «اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سەن يۇسۇفنى ياد ئېتىۋېرىپ (ھەسرەتتىن) ھالاك بولۇشقا تاس قالىدىغان ياكى ھالاك بولىدىغان بولدۇڭ» دېدى (85). يەئقۇب ئېيتتى: «مەن قاينۇ-ھەسرەتتىن پەقەت اللە غىلا ئېيتىمەن، اللە نىڭ بىلدۈرۈشى بىلەن سىلەر بىلىمەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىمەن» (86).

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ تَأْخُذَ الْإِمْنُ وَجِدَ تَامَتَا عِنْدَكَ
إِنَّا أَعْلَمُونَ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا اسْتَمْتَعُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا
قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ آبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُمْ
مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا قَرَضْتُمْ فِي يَوْسُفَ قُلْنَ
أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لَنَا أَيْنَ أَوْعَيْكُمْ اللَّهُ هُوَ
خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٠﴾ ارْجِعُوا إِلَى آبَائِكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ
إِسْنِكَ سَرَقَ وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمَنَا وَمَا كُنَّا
لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ﴿٨١﴾ وَسَمِعَ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا
وَالْغَيْرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٨٢﴾ قَالَ بَلْ
سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْراً فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ
يَأْتِيَكُم بِهِمْ جَبِيئًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَكَلَّمَ
عَاهِمُ وَقَالَ يَأْسَفُ عَلَ يَوْسُفَ وَأَبِصْتُ عَيْنَهُ مِنْ
الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا تَاللَّهِ تَقَرُّوْا أَنْ كَرِهْتَ يَوْسُفَ حَتَّى
تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَشْكُوا
بِسَبِّئِكُمْ وَحُزْنِكُمْ إِلَى اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

ئى ئوغۇللىرىم! بېرىڭلار، يۈسۈفنى ۋە ئۇنىڭ ئۆكسىنى ئىزدەڭلار، اللە نىڭ رەھمىتىدىن ئاتۇ-
مد بولماڭلار، شۈبھىسىزكى، پەقەت كاپىر قەۋملا
اللە نىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلىنىدۇ» (87).

ئۇلار يۈسۈفنىڭ قېشىغا كىرگىنىدە: «ئى ئالىيجاناب زات! بىزگە ۋە ئائىلىمىزگە ئاچارچىلىق يەتتى،
(ئالدىڭغا) ناچار، ئۆتمەس ماللار بىلەن كېلىپ
قالدۇق، بىزگە يېتەرلىك ئاشلىق بەرگىن، بىزگە
سەدىقە قىلغىن، اللە سەدىقە قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن
مۇكاپاتلايدۇ» دېدى (88). يۈسۈف: «سىلەر نادان
ۋاقىتلىقلاردا يۈسۈفكە ۋە ئۇنىڭ ئۆكسىغا نېمىلەر
قىلغانلىقىڭلارنى بىلمەسلىرىمۇ؟» دېدى (89). ئۇلار:
«سەن راستلا يۈسۈفمۇ؟» دېدى. ئۇ: «مەن يۈسۈف،

يَبْنَىٰ أَذْهُبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَأْكُلُوا
مِنْ رِزْقِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا بِإِيَّائِشٍ مِنْ رِزْقِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ
الْكَاذِبُونَ ﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسْنَا
وَاهَلْنَا الضَّرَّ وَجِئْنَا بِضَاعَةٍ مُرْجَبَةٍ قَارَوِي لَنَا الْكَيْلُ
وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ
هَلْ عَلِمْتُمْ مَافَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾
قَالُوا إِنَّكَ لَكُنْتَ يُوسُفَ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَهَذَا أَخِي
قَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ
لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ آتَاكَ
اللَّهُ عِلْمًا وَارِنًا إِنَّكَ لَخَطِيئِينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَزِرُ وَبَإِ
الْيَوْمِ يَعْلَمُ اللَّهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٩٢﴾ إِذْ هَبُوا
بِقَوِيٍّ هَذَا قَالُوا عَلَىٰ وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرَةٌ
وَأَتُونِي بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ
الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَن
تُنْفِذُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

بۇ مېنىڭ ئىسىم. اللە بىزگە مەرھەمەت قىلدى. كىمكى ھەقىقەتەن تەقۋادارلىق قىلىدىكەن، سەۋر
قىلىدىكەن (ياخشى مۇكاپاتقا ئېرىشىدۇ)، چۈنكى اللە ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ
ئەجرىنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ» دېدى (90). ئۇلار: «اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اللە سېنى
ھەقىقەتەن بىزدىن ئارتۇق قىلىپتۇ، بىز جەزمەن خاتا قىلىپتۇق» دېيىشتى (91).
يۈسۈف ئېيتتى: «بۈگۈن سىلەر ئەيىبلەشكە ئۇچرىمايسىلەر، اللە سىلەرنى كەچۈرسۇن،
اللە ئەڭ مەرھەمەتلىك زاتتۇر (92). سىلەر مېنىڭ بۇ كۆڭلىكىمنى ئېلىپ بېرىپ ئاتامنىڭ
يۈزىگە تاشلاڭلار، كۆزى ئېچىلىدۇ، پۈتۈن ئائىلەڭلاردىكىلەرنى ئېلىپ مېنىڭ
يېنىمغا كېلىڭلار» (93). كارۋان (مىسىردىن شامغا قاراپ) قوزغالغان چاغدا،
ئۇلارنىڭ ئاتىسى (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام): «مەن چوقۇم يۈسۈفنىڭ ھىدىنى ئېلىۋاتىمەن،
سىلەر مېنى ئالغىچى قالىغان دېمەيدىغان بولساڭلار (يۈسۈفنى ئەلۋەتتە ھايات دەيتتىم)»
دېدى (94). ئۇلار (يەنى يەئقۇبنىڭ نەۋرىلىرى ۋە يېنىدىكى كىشىلەر): «اللەنىڭ نامى بىلەن
قەسەمكى، ھەقىقەتەن سەن تېخى يەنىلا بۇرۇنقى قايىمۇقۇشۇڭدا ئىكەنسىن» دېدى (95).

خۇش خەۋەرچى كېلىپ كۆڭلىگە كىنى يە ئۇقۇبىنىڭ يۈزىگە تاشلىدى، ئۇنىڭ كۆزى ئېچىلدى، يە ئۇقۇب: «مەن سىلەرگە، اللەنىڭ بىلىدۈرۈشى بىلەن سىلەر بىلىمگەن نەرسىلەرنى بىلىمەن، دېمىگەنمە- دىم» دېدى (96). ئۇلار: «ئى ئاتىمىز! گۇناھلىرىمىز ئۈچۈن بىزگە مەغپىرەت تىلىگەن، بىز ھەقىقەتەن خاتالاشتۇق» دېيىشتى (97). يە ئۇقۇب: «پەرۋەردىگار بىزدىن سىلەرگە مەغ- پىرەت تىلەيمەن. اللە گۇناھلارنى ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىبان دۇر» دېدى (98). ئۇلار يۈسۈفنىڭ ئالدىغا كىرگەندە، يۈسۈق ئاتا- ئانىسىنى قۇچاقلىدى ۋە: «خۇدا خالىسا، مىسرغا ئامان- ئېسەن كىرىڭلار» دېدى (99). ئاتا- ئانىسىنى تەختىدە (يېنىدا) ئولتۇرغۇزدى،

فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ الْفُتُوحُ عَلَى وَجْهِهِ قَامَ يَدْعُوًا
قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ
قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ
قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ
فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَى إِلَيْهِ أَبَوَاهُ وَقَالَ ادْخُلَا
مَعِيَ إِنِّي أَنَا عَبْدُ اللَّهِ آمِنِينَ ۖ وَرَفَعَ أَبَوَيْهُ عَلَى الْعَرْشِ
وَحَنَّ وَأَلَهُ سُجْدًا وَقَالَ يَا بَنِي هَذَا أَوَّلُ نَبِيٍّ مِنْ
قَبْلِ قَدْ جَاءَكُمْ فِي هَذَا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي
مِنَ السِّجْنِ وَجَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ
الشَّيْطَانُ بَيْنِي وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ
إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ۖ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَ
عَلَّمَنِي مِمَّا تَوَلَّى الْخِزْيَانِ فَاظْهَرْتُ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
أَنْتَ وَرَبِّي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۖ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ الْحَقُّنِي
يَا صَاحِبَ الدُّنْيَا ۖ ذَلِكُ مِنَ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُفِجَ إِلَيْكَ
وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ جَعَلُوا أَمْرَهُمْ شُرَكَاءَ رَبِّهِمْ ۖ

ئۇلار (شاھلارغا تازىم قىلىش ئادىتى بويىچە) يۈسۈفكە سەجدە قىلىشتى. ئۇ: «ئى ئاتا! مانا بۇ، بۇرۇن (كىچىك ۋاقىتىمدا) كۆرگەن چۈشۈمنىڭ تەبرىدۇر، ئۇ چۈشۈمنى پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن راستقا چىقاردى. پەرۋەردىگارم مېنى زىنداندىن چىقىرىش بىلەن، قېرىنداشلىرىم بىلەن مېنىڭ ئارامنى شەيتان بۇزغاندىن كېيىن، سىلەرنى سەھرادىن بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىش بىلەن ماڭا ئېھسان قىلدى. پەرۋەردىگارم خالىغىنىنى (ئىشقا ئاشۇرۇش- قالدۇرۇش) ھەقىقەتەن تەدبىرلىكتۇر، ئۇ ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ- چىدۇر (100). پەرۋەردىگارم! ماڭا ھەقىقەتەن پادىشاھلىق ئاتا قىلدىڭ، چۈش تەبىرىنى بىلدۈردۈڭ، ئى ئاسانلارنى ۋە زېمىننى ئۆرنەكسىز ياراتقۇچى زات! دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە مېنىڭ ئىگەمەن، مېنى مۇسۇلمان پېتىمچە قەبىزى روھ قىلغىن، مېنى ياخشى بەندىلەر قاتارىدا قىلغىن» دېدى (101). مانا بۇلار (يەنى يۈسۈق قىسسىسى) بىر قىسىم غەيب خەۋەرلىرى بولۇپ، بىز ئۇنى ساڭا ۋەھىي قىلدۇق. ئۇلار (يەنى يۈسۈفنىڭ قېرىنداشلىرى) (ئۇنىڭغا قارشى) چارە- تەدبىر تۈزۈپ بىر قارارغا كېلىشكەندە، سەن ئۇلارنىڭ يېنىدا يوق ئىدىڭ (102).

* ئۇلارنىڭ ئادىتىدە سەجدە قىلىش ئىبادەت ئەمەس، ھۆرمەت ھېسابلىناتتى.

سەن گەرچە كىشلەرنىڭ ئىمان ئېيتىشىغا ھېرىس بولمايمۇ، (لېكىن) ئۇلارنىڭ تولىسى ئىمان ئېيتمايدۇ (103). قۇرئاننى تەبلىغ قىلغانلىقىغا ئۇلاردىن ھېچقانداق ئەجىر تەلەپ قىلمايسەن، قۇرئان پەقەت جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىد-ھەتتۇر (104). ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا (اللەنىڭ قۇدرىتىنىڭ) نۇرغۇن ئالامەتلىرى باركى، ئۇلار ئۇنىڭ يېنىدىن دىققەت قىلماستىن ئۆتۈپ كېتىدۇ (105). ئۇلارنىڭ تولىسى اللەغا شېرىك كەلتۈرۈپ تۇرۇپ ئىشىنىدۇ (يەنى اللەنى ياراتقۇچى، رىزىق بەرگۈچى دەپ ئىقرار قىلىش بىلەن بىللە، بۇتلار-غىمۇ چوقۇنىدۇ) (106). ئۇلار اللەنىڭ ئازابىدىن، بىرەر جازانىڭ ئۆزلىرىگە چۈشۈشىدىن ياكى ئۇلار سەزمەستىن قىيامەتنىڭ تۇيۇقسىز يېتىپ كېلىشىدىن ئەمەن بولىدىمۇ؟ (107) ئېيتقىنكى، «بۇ مېنىڭ

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَا تَأْتِيهِمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ هُوَ إِلَّا زَكَاةٌ يُؤْتُونَ ۖ وَكَانَ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ
الْمُتَكَبِّرِينَ ۚ وَارْتَضَ عَلَيْهِمْ وَعَمَّ عَنْهُمْ مَعْزُونٌ ۖ
وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ۚ قَالُوا إِنْ
تَأْتِيهِمْ غَايِشَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيهِمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَ
هُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۚ قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى
بَيِّنَةٍ ۖ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ۖ يُغْنِ اللَّهُ وَأَنَا مِنَ الْمُفْرِكِينَ ۚ
وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نَحْنُ الْيَقِينُ ۖ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى
أَقْلَمَ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ وَلَكَ آيَاتُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِمَنْ يَتَّقُوا ۚ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ۚ
حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُتِبَ عَلَيْهِمُ
نَصْرًا مِنْ رَبِّهِمْ ۖ نَبَأَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً
لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۚ مَا كَانَ
حَدِيثًا نَبَوِيًّا ۖ وَلَكِنَّ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ
تَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝

يولۇمدۇر» (كىشىلەرنى) اللەغا دەۋەت قىلىمەن، مەن ۋە مانا ئەگەشكەنلەر روشەن دەلىلگە ئاساسلىنىمىز. اللە پاكىتۇر، مەن مۇشرىكلاردىن ئەمەسمەن» (108). بىز سەندىن ئىلگىرى پەقەت شەھەر ئاھالىسىدىن بولغان ئەرلەرنى پەيغەمبەر قىلىپ، ئۇلارغا ۋەھىي قىلدۇق، ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەرگە چىنىپۈتمىگۈچىلەر) يەر يۈزىدە سەير قىلىپ يۈرۈپ ئۆزلىرىدىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئاقۇمىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۈزەتمىدىمۇ؟ ئاخىرەت يۇرتى تەقۋادارلىق قىلغانلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ياخشىدۇر، سىلەر چۈشەنمەمسىلەر (109). ھەتتا پەيغەمبەرلەر (قەۋمنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن) ئۈمىدسىزلەنگەن ۋە (قەۋمى تەرىپىدىن) يالغانغا چىقىرىلغانلىقىغا جەزىم قىلغان چاغدا، ئۇلارغا بىزنىڭ ياردىمىمىز يېتىپ كەلدى، بىز خالىغان ئادەملەرنى قۇتقۇزدۇق، بىزنىڭ ئازابىمىز گۇناھكار قەۋمدىن قايتۇرۇلمايدۇ (110). ئۇلارنىڭ قىسسىسىدىن ئەقىل ئىگىلىرى ئەلۋەتتە ئىبىرەت ئالىدۇ. (قۇرئان) يالغاندىن توقۇلغان سۆز ئەمەس، لېكىن، ئۇ ئۆزىدىن ئىلگىرى نازىل بولغان (ساماۋى) كىتابلارنى تەستىق قىلغۇچىدۇر، ھەممە نەرسىنى ئىنچىكە بايان قىلغۇچىدۇر، ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە رەھمەتتۇر (111).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْمِىَ
الْكَرْبُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ وَالْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ
وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي فِي رَحْمَةِ اللَّهِ الْغُفْرَانُ
عَلَى تَرَوْنَهَا تَأْتِي عَلَى الْعَرْشِ وَسَمِعَ اللَّهُ نَدَى الْأَرْضِ
كُلِّ شَيْءٍ رَاكِبٍ فَسَعَىٰ يَدْبُرُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ
يَلْقَاهُ رَيْكُهُمْ تُؤْمِنُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي مَكَدَ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا
رَوَابِي وَأَنْهَارًا مِنْ كُلِّ الْمَوْتِ جَعَلَ فِيهَا رَجَدَيْنِ اثْنَيْنِ
يُفْشِي الْبَيْتَ الْبَارِئَانَ فِي ذَلِكَ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ
فِي الْأَرْضِ قَطْعًا مُتَجَوِّدًا وَجَدَتْ مِنْ أَعْدَابٍ وَرَزَقًا وَنَحِيلًا
صَوَانٍ وَعَرَبِيَّةٍ لُغِي بِمَاءٍ وَجَدَتْ وَنَحِيلًا وَنَحِيلًا
عَلَى بَعْضٍ فِي الْأَرْضِ إِنَّ فِي ذَلِكَ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ الْإِثْمُ
إِنْ تَحَبَّبَ تَحَبَّبَ قَوْلُهُمْ ۝ وَإِذَا كُنَّا تُرَابًا كُنَّا خُفَىٰ
جَدِيدُهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَرَبُّهُمْ أُولَئِكَ الْإِثْمُ الْإِثْمُ
أَعْنَاقَهُمْ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝

13 - سوره رعد

مەدەندە نازىل بولغان، 43 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىق، لام، مەم، را، بۇ، كىتاب (يەنى قۇرئان) نىڭ ئايەتلىرىدۇر. (قۇرئاندا) ساڭا پەرۋەردىگا- رىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان نەرسىلەر ھەقتۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى ئۇنىڭغا (يەنى قۇر- ئاننىڭ) اللە تەرىپىدىن نازىل بولغانلىقىغا ئىشەن- مەيدۇ⁽¹⁾. اللە ئاسمانلارنى تۈزۈۋەكسىز بەرپا قىلدى، سىلەر ئۇنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتسىلەر، ئاندىن ئۇ ئەرش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى. كۈن بىلەن ئايىنى (بەندىلەرنىڭ مەنپەئەتى ئۈچۈن) بويىسۇندۇردى، (ئۇلارنىڭ) ھەربىرى

مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى دۇنيانىڭ تۈگەيدىغان ۋاقىتقىچە) سەيەر قىلىدۇ، اللە (ئۆز ھېكمىتى ۋە قۇدرىتى بىلەن) مەخلۇقاتىنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ تۇرىدۇ، سىلەرنى پەرۋەردىگا، رىڭلارغا مۇلاقات بولۇشقا ئىشەنسۇن دەپ، (قۇدرىتىنىڭ) دەلىللىرىنى تەپسىلىي بايان قىلىدۇ⁽²⁾. اللە يەر يۈزىنى (ئۇزۇنسىغا ۋە توغرىسىغا) سوزۇپ كەڭ ياراتتى، يەر يۈزىدە تاغلارنى ۋە دەريالارنى ياراتتى، مېۋىلەرنىڭ ھەربىر تۈرىنى ئەركەك- چىشى — ئىككى جىنسلىق قىلىپ ياراتتى. كېچىنى كۈندۈزگە كىرىشتۈردى (يەنى كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقى بىلەن كۈندۈزنىڭ يورۇقلۇقىنى ياپتى). بۇلاردا تەپەككۈر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار⁽³⁾. يەر يۈزىدە بىر- بىرىگە تۇتاشغۇ قىتئەلەر بار ۋە تۈرلۈك زىرائەتلەر بار، كۆپ شاخلىق بولغان ۋە كۆپ شاخلىق بولمىغان (بىر ئۇرۇقتىن بىرقانچە تال ئۇنۇپ چىققان، بىر ئۇرۇقتىن پەقەت بىر تال ئۇنۇپ چىققان) خورما دەرەخلىرى بار، (ئۇلارنىڭ ھەممىسى) بىر خىل سۇ بىلەن سۇغىرىلىدۇ، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن تەمىدە ئارتۇق قىلىمىز، بۇلاردا چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار⁽⁴⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئەگەر (بىرەر نەرسىدىن) ئەجەبلىنىدىغان بولساڭ، ئۇلارنىڭ (يەنى كۇفكارلارنىڭ): «بىز (ئۆلۈپ) توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن قايتا تىرىلمەيدۇق؟» دېگەن سۆزى ئەجەبلىنىشكە لايىقتۇر. ئەنە شۇلار پەرۋەردىگارنى ئىنكار قىلغانلاردۇر، (قىيامەت كۈنى) ئەنە شۇلارنىڭ بويۇنلىرىغا تاقاقلار سېلى- نىدۇ، ئەنە شۇلار دوزاخ ئەھلى بولۇپ، دوزاختا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر⁽⁵⁾.

ئۇلار سەندىن (اللەنىڭ) ئېھسانىدىن ئىلگىرى ئازابىنىڭ چاپسانراق چۈشۈشىنى تەلەپ قىلىدۇ. ئۇلاردىن بۇرۇن اللە نىڭ ئازابىغا دۇچار بولغان ئۆمەتلەر ئۆتكەن، ئىنسانلار زۇلۇم قىلىسىمۇ، پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ئۇلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ. پەرۋەردىگارىڭ (گۇناھلارغا چۆمۈپ تەۋبە قىلمىغانلارنى) شەك-شۈبھىسىز قاتتىق جازالايدۇ (6). كۇفۇرلار نېمىشقا ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بىرەر مۆجىزە نازىل بولمىدى؟ دېيىشىدۇ، سەن پەقەت بىر ئاكاھلاندۇرغۇچى. ھەر قەۋمنىڭ بىر ھىدايەت قىلىغۇچىسى (يەنى پەيغەمبىرى) بولىدۇ (مۆجىزىلەرگە كەلسەك، ئۇ اللەنىڭ ئىلگىدىكى ئىش) (7). ھەر بىر (ھامىلدار) ئايالنىڭ قورسىقىدىكىنى اللە بىلىدۇ (يەنى ئوغۇلمۇ-قىزىمۇ، بىر-مۇ-كۆپمۇ، چوڭمۇ-كىچىكمۇ، چىرايلىقمۇ-سەتىمۇ، بەختلىكمۇ-بەختسىزمۇ، ئۆمرى ئۇزۇنمۇ-قىسقىمۇ-ھەممىسىنى اللە بىلىدۇ). بەچچىسىدائىلارنىڭ كىچىكلەپ

وَيَسْتَعِزُّونَكَ يَالسَّامِعَ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ الْأَشْكَالُ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَعْفَرٍ لِلْكَافِرِينَ عَلَى ظَنِّيهِمْ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَلَوْلَا نُزُلُ عَلَيْهِ آيَةٌ مِنْ رَبِّهِ إِنَّمَا أَنْتَ مُنْذِرٌ لِقَوْمٍ هَادٍ ۝ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيصُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزِدُّوا وَلِكُلِّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِقَدَرٍ ۝ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالْهَادِ الْكَبِيرُ ۝ السُّعَالُ ۝ سَوَاءٌ أَمِنْتُمْ مِنْ أَمْرِ الْقَوْلِ وَ مِنْ جَهَنَّمَ وَمَنْ هُوَ مُسْتَغْنٍ بِالْأَيْلِ وَسَارِبٍ بِالْأَنْهَارِ ۝ لَهُ مَعْقِبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَ ۝ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُعْزِزُوهُمَا يَأْخُذْهُمْ بِذَاتِ الْآرَادِ اللَّهُ يَقُومُ سَوَاقِلَهُمْ كَرَاهَةً ۝ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَّالٍ ۝ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوَافًا وَطَمَعًا وَيُنْزِلُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ۝ رُسُومُ الرِّعْدِ بِحَبْدٍ ۝ وَالْمَلِكُ ۝ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ ۝ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْحِجَالِ ۝

كەتكەنلىكى ياكى يوغىناپ كەتكەنلىكىنىمۇ (يەنى بالىنىڭ مۇددىتى توشماي تۇغۇلىدىغانلىقىنى ياكى مۇددىتى ئېشىپ كېتىپ تۇغۇلىدىغانلىقىنى) (اللە) بىلىدۇ. اللە نىڭ دەرگاھىدا ھەممە نەرسە ئۆلچەملىكتۇر (8). اللە مەخپىي ۋە ئاشكارا ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن بۈيۈكتۇر، ھەممىدىن ئۈستۈندۇر (9). سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن يوشۇرۇن سۆز قىلغان، ئاشكارا سۆز قىلغان، كېچىسى يوشۇرۇنغان، كۈندۈزى ئاشكارا يۈرگەنلەرنىڭ ھەممىسى (اللە ئۈچۈن ئېيتقاندا) ئوخشاشتۇر (يەنى اللە ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ) (10). ھەر بىر ئادەمنىڭ ئالدى-كەينىدە اللە نىڭ ئەمرى بويىچە ئۇنى قوغدايدىغان نۆۋەتچى پەرىشتىلەر بار. ھەرقانداق بىر قەۋم ئۆزىنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتىمىگىچە (يەنى ئال-لاننىڭ بەرگەن نېمەتلىرىگە تۈزكۈرلۈك قىلىپ گۇناھلارغا چۆمىگىچە) اللە ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئۆزگەرتەيدۇ (يەنى اللە ئۇلارغا بەرگەن نېمەت، خاتىرجەملىك ۋە ئىززەت-ھۆر-مەتنى ئېلىپ تاشلىمايدۇ)، اللە بىرەر قەۋمنى ھالاك قىلماقچى (ياكى ئازابلىماقچى) بولسا، ئۇنىڭغا قارشى تۇرغىلى بولمايدۇ، ئۇلارغا ئازابى دەپتى قىلىدىغان اللە دىن باشقا ئىككىمۇ بولمايدۇ (11). اللە (چاقماقتىن) قورقۇتۇش، (يامغۇرغا) ئۈمىد تۇغدۇرۇش ئۈچۈن، سىلەرگە چاقماقنى كۆرسىتىدۇ، (قۇدرىتى بىلەن) قويۇق بۇلۇتلارنى پەيدا قىلىدۇ (12). گۈلدۈرماما اللەنى مەدھىيەلەش بىلەن تەسبىھ ئېيتىدۇ. پەرىشتىلەرمۇ اللە دىن قورقۇپ تەسبىھ ئېيتىدۇ، اللە چاقماق چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن ئۆزى خالىغان ئادەمنى ھالاك قىلىدۇ. ئۇلار اللە توغرىسىدا دەتالاش قىلىشىدۇ، اللە نىڭ تەدبىرى كۈچلۈكتۇر (13).

تۇلار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى) دىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرمۇ (پەيغەمبەرلىرىگە) ھىيلە-مىكىر ئىشلەتكەن ئىدى. (تۇلانىڭ ھىيلە-مىكىرى بىر بات قىلىدىغان) يوشۇرۇن تەدبىرلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ ئىلگىرىدۇر. اللە ھەربىر كىشىنىڭ قىلە-ۋاتقان (ياخشى-يامان) ئەمەللىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ، كاپىرلار (ئازابىنى كۆرگەندە) كىشىنىڭ ئاخىرەتلىكى ياخشى بولغانلىقىنى بىلىدۇ (42). (ئى مۇھەممەد!) مەككە كۇففارلىرى: «سەن پەيغەمبەر ئەمەسمەن» دەيدۇ، ئىيتىقنىكى، «راستلىقىغا سىلەر بىلەن مېنىڭ ئوتتۇرادا اللەنىڭ گۇۋاھلىقى ۋە اللەنىڭ كىتابىنى بىلىدىغانلار (يەنى ئەھلى كىتاب ئۆلىمالىرىدىن ئىمان ئېيتقانلار) نىڭ گۇۋاھلىقى يېتەرلىكتۇر» (43).

14- سوره ئبراھیم

مه ککیده نازیل بولغان، 52 ئایهت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىنى، لام، را. (بۇ قۇرئان شۇنداق) كىتابتۇركى، (ئى مۇھەممەد!) ئۇنى ساڭا كىشىلەرنى يەرۋەردىكارىنىڭ ئىزى بىلەن قاراڭغۇلۇقتىن (يەنى كۇفرىدىن) يورۇقلۇققا (يەنى ئىمانغا) چىقىرىشنىڭ ئۈچۈن، غالىب، (ھەممە تىللاردا) مەدھىيەلەنگەن اللە نىڭ يولغا (باشلىشنىڭ ئۈچۈن) نازىل قىلدۇق⁽¹⁾. ئاسانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭ مۈلكىدۇر، قاتتىق ئازاب-تىن كاپىرلارغا ۋاي!⁽²⁾ ئۇلار بۇ دۇنيانى ئاخىرەتتىن ئارتۇق كۆرىدۇ، (كىشىلەرنى) اللە نىڭ يولىدىن (يەنى ئىسلام دىنىدىن) توسىدۇ، اللە نىڭ يولىنىڭ ئەگرى بولۇشىنى تىلەيدۇ، ئۇلار (ھەقتىن) يىراق بولغان گۇمراھلىقتىدۇر⁽³⁾. قانداقلا بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتمەيلى، ئۇنى بىز ئۆز قەۋمىگە (اللەنىڭ شەرىئىتىنى) بايان قىلىش ئۈچۈن، پەقەت ئۆز قەۋمىنىڭ تىلى بىلەن (سۆز-لەيدىغان) قىلىپ ئەۋەتتۇق، اللە خالىغان ئادەمنى گۇمراھ قىلدۇ، خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلدۇ (يەنى پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋەزىپىسى پەقەت تەبلىغ قىلىش بولۇپ، ھىدايەت قىلىش ئىشى اللە نىڭ ئىلگىرىدۇر). اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر⁽⁴⁾. بىز مۇسانى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن ھەقىقەتەن (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، (ئۇنىڭغا دېدۇقكى) «قەۋمىڭنى قاراڭغۇلۇقتىن (يەنى كۇفرىدىن) يورۇقلۇققا. (يەنى ئىمانغا) چىقارغىن، ئۇلارغا اللە نىڭ نېمەتلىرىنى ئەسلىتىكىن». بۇنىڭدا (بالاغا) سەۋر قىلغۇچى، (نېمەتكە) شۈكۈر قىلغۇچى ھەربىر (بەندە) ئۈچۈن ئەلۋەتتە نۇرغۇن ئىبىرەتلەر بار⁽⁵⁾.

مۇسا ئۆز ۋاقتىدا ئۆز قەۋمىگە: «الەنەنك سىلەرگە بەرگەن نېمىتىنى ئەسلەڭلار. اللە ئۆز ۋاقتىدا سىلەرنى پىرىئەن قەۋمىدىن قۇتقۇزدى، ئۇلار سىلەرنى قاتتىق قىيىنايتتى، ئوغۇللىرىڭلارنى بوغۇزلايتتى، خوتۇن كىشىلىرىڭلارنى (خىزمەت قىلدۇرۇشقا) قالدۇراتتى. بۇنىڭدا پەرۋەردىگارڭلار تەرىپىدىن (سىلەرگە) چوڭ سىناق بار ئىدى» دېدى (۶). ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارڭلار: «نېمىتىگە شۈكۈر قىلساڭلار، (ئۇنى) تېخىمۇ زىيادە قىلىمەن، ئەگەر (كۈف-رانى نېمەت) قىلساڭلار، مېنىڭ ئازابىم، ئەلۋەتتە، بەكمۇ قاتتىق بولىدۇ» دەپ جاكالدى (۷). مۇسا (ئۆز قەۋمىگە): «ئەگەر سىلەر ۋە پۈتۈن يەر

۱۳
وَلَا قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِذْ كُرُوا فِعْمَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ إِذْ
أَخْرَجْتُمْ إِلَى فِرْعَوْنَ يَتُومَكُمْ سِوَا اللَّهِ الْعَدَّاءِ وَ
يَذْخَبُونَ آبَاءَكُمْ وَيَسْتَعْبِدُونَ نِسَاءَكُمْ فِي ذَلِكَ بَلَاءٌ
مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ۖ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ
لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ ۖ وَقَالَ
مُوسَى إِنَّ تِلْكَ آيَاتُكُمْ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَبِيماً أَفَأَن
اللَّهُ لَخَشِيءٌ حَيْدٌ ۖ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِّن قَبْلِكُمْ
قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَهُودَ وَالَّذِينَ مِّن بَعْدِهِمْ أَفَلَا
يَعْلَمُونَ ۚ أَلَا اللَّهُ جَاءَهُمْ نُسُوحُ يَابِسَتِ فُجُودُهَا
أَيَّدِيهِمْ فَأَقْوَاهِهِمْ وَأَقْوَاهَا كَفَرْتُمْ ۖ تَاللَّهِ لَأَسْلَمَنَّهُمْ
وَأَلَا لَأَكْفِيَنَّ مَنَّا لَكُمْ خُوفَاتِي إِيَّاهُمْ يُرِيبُ ۖ قَالَتْ سُلَيْمُ
أَنَّى اللَّهُ شَاقٌّ فَأُطْرَسُ السَّوَابِ وَالْأَرْضُ يَدْعُوهُمْ
لِيُعَذِّبَهُم مِّنْ دُونِكُمْ وَيُؤَخَّرُهُم إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى
قَالُوا إِنَّا أَنُومُ الْأَشْرُسُ شَلَا تَرِيدُونَ أَن تَصْدُونَا
عَمَّا كَانُوا يَعْبُدُ آبَاءَنَا فَأَنُوتَا بِسُلْطَانٍ مُّيْنِ ۖ

يۈزىدىكى كىشىلەر كاپىر بولۇپ كەتسەڭلارمۇ (اللە غا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيسلەر)، چۈنكى اللە ئەلۋەتتە (ھەممىدىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيەلەشكە لايىقتۇر» دېدى (۸). سىلەردىن ئىلگىرى ئۆتكەن نۇھ، ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرىنىڭ ۋە ئۇلاردىن كېيىن كەلگەن، (سانىنى) پەقەت اللە بىلىدىغان ئۈمىتلىرىنىڭ خەۋىرى سىلەرگە يەتمەيدىمۇ؟ ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى مۆجىزىلەر بىلەن كەلدى، ئۇلار قوللىرى بىلەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ئېغىزلىرىغا ئىشارەت قىلىپ (يەنى ئۇلارنىڭ سۈكۈت قىلىشىنى كۆرسىتىپ): «بىز سىلەرنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭلارنى ھەقىقەتەن ئىنكار قىلىمىز، بىز سىلەر دەۋەت قىلىۋاتقان ئىشقا ھەقىقەتەن زور گۇماندىمىز» دېدى (۹). پەيغەمبەرلىرى: «ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقۇچى اللە نىڭ (بىرلىكىدە) شەك بارمۇ؟ اللە گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىش ئۈچۈن، سىلەرنى (ئىمانغا) دەۋەت قىلىدۇ، سىلەرنى (جازالاشنى) مەلۇم مۇددەتكىچە (يەنى ئەجىللىرىڭلار يەتكۈچە) تەخىر قىلىدۇ» دېدى. ئۇلار: «سىلەر پەقەت بىزگە ئوخشاشلا ئىنسان، ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقان (بۇتلار) غا ئىبادەت قىلىش-مىزدىن توسماقچى بولۇسىلەر، (راسلىقلىرىڭلار ئۈچۈن) بىزگە ئېنىق پاكىت كۆرسىتىڭلار» دېدى (۱۰).



پەيغەمبەرلىرى ئۇلارغا: «بىز پەقەت سىلەرگە ئوخشاش ئىنسانىمىز، لېكىن اللە بەندىلىرىدىن خالىغان كىشىلەرگە (پەيغەمبەرلىكىنى) مەرھەمەت قىلدۇ، اللە نىڭ ئىزىمىز سىلەرگە ھېچقانداق پاكىت كۆرسىتىلمەيمىز، مۆمىنلەر (ھەممە ئىشتا) يالغۇز بىر اللە غىلا تەۋەككۈل قىلسۇن (يەنى ھەممە ئىشلىرىنى اللە غا تاپشۇرسۇن) (11).

اللە بىزنى (اللە نى تونۇيدىغان) يوللىرىمىزغا يېتەكلىگەن تۇرسا، نېمىشقا اللە غا تەۋەككۈل قىلمايلى؟ بىزگە يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىڭلارغا، ئەلۋەتتە، سەۋر قىلىمىز، تەۋەككۈل قىلغۇچىلار پەقەت اللە غا تەۋەككۈل قىلسۇن» دېدى (12).

كاپىرلار پەيغەمبەرلىرىگە: «سىلەرنى زېمىنىمىزدىن چوقۇم ھەيدەپ چىقىرىمىز، ياكى چوقۇم بىزنىڭ دىنىمىزغا قايتىشىڭلار كېرەك» دېدى. ئۇلارغا

پەرۋەردىگارى (مۇنداق) ۋەھىي قىلدى: «زالىملارنى چوقۇم ھالاك قىلىمىز» (13).

ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، زېمىندا چوقۇم سىلەرنى تۇرغۇزىمىز، بۇ (يەنى غەلبە) مېنىڭ ئالدىمدا تۇرۇشتىن (يەنى سوراققا تارتىلىشتىن) ۋە ئازابىدىن قورققانلار ئۈچۈندۇر» (14).

پەيغەمبەرلەر اللە دىن مەدەت تىلىدى، ھەربىر ئۇچىغا چىققان تەرسا، شەپقەتسىز (يەنى اللە غا ئىتائەت قىلىشقا گەدەنكەشلىك قىلىپ ھەقىقەتتىن باش تارتقۇچى) ھالاك بولدى (15).

ئۇنىڭ ئالدىدا جەھەننەم تۇرىدۇ، جەھەننەمدە ئۇ يىرىك ئارىلاش سۇ بىلەن سۇغىرىلىدۇ (16).

(ئۇنىڭ ئاچچىقلىقىدىن) ئۇنى يۇتۇملاپ ئېچىپ تەسلىكتە يۇتىدۇ، ئۆلۈم ئۇنى قورشىۋالىدۇ. لېكىن ئۇ ھەرگىز ئۆلمەيدۇ، شۇنىڭدىن كېيىن تېخىمۇ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (17).

پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرى بورانلىق كۈنىدە شامال ئۇچۇرۇپ كەتكەن بىر دۆۋە كۈلگە ئوخشايدۇ، كاپىرلار (بۇ دۇنيادا) قىلغان ياخشى ئەمەللىرى ئۈچۈن ئازراقمۇ ساۋابقا ئېرىشەلمەيدۇ، بۇ چوڭقۇر ئېزىشتۇر (يەنى چوڭ زىياندۇر) (18).

ئاساندا لارنى ۋە زېمىننى اللە نىڭ ھەق ئاساستا ياراتقانلىقىنى (يەنى بىكار ياراتمىغانلىقىنى) كۆرمىدىڭمۇ؟ ئەگەر اللە خالىسا، (ئى ئىنسانلار!) سىلەرنى يوق قىلىۋېتىپ (ئورۇنۇڭلارغا سىلەردىن ياخشى) يېڭى ئادەملەرنى يارىتىدۇ (19).

بۇ اللە غا قىيىن ئەمەس (20).

ئۇلار (يەنى خالايقلار) نىڭ ھەممىسى (قىيامەت كۈنى قەبرىلىرىدىن) چىقىپ، اللە غا مۇلاقات بولىدۇ، ئاجىزلىرى (يەنى ئەگەشكۈچىلىرى) مۇتەكەببىرلىرىگە (يەنى ئەگەشتۈرگۈچىلىرىگە): «شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرنىڭ ئەگەشكۈچىڭلار ئىدۇق، سىلەر بىزگە بولۇۋاتقان اللە نىڭ ئازابىدىن ئازراق دەپتىى قىلالامسىلەر؟» دەيدۇ. ئۇلار: «اللە بىزنى ھىدايەت قىلغان بولسا ئىدى، بىز ئەلۋەتتە سىلەرنى ھىدايەت قىلاتتۇق، بىز مەيلى نالە-پەرياد قىلايلى، مەيلى سەۋر قىلايلى، بەربىر ئوخشاش، بىزگە ھېچقانداق قاپچىدىغان جاي يوق» دەيدۇ (21). ئىش پۈتكەندە (يەنى ھېساب تۈگەپ، جەننەتلەر بىلەن دوزىخلار ئايرىلىپ بولغاندا)، شەيتان: «اللە ھەقىقەتەن سىلەرگە (ئىتائەت قىلغۇچىنى مۇكاپاتلاش، ئاسىيلىق قىلغۇچىنى جازالاشتىن ئىبارەت) راست ۋەدىنى

وَرَدَّ وَاللَّهُ جَمِيعًا قَالِ الشَّعْفُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا
لَعَنَّا لَكُمْ تَبَعًا قُلْ أَتَدْعُونَنَا عَنَّا عَذَابَ اللَّهِ الَّذِي
سَبَّيْ قَالُوا لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهْدَيْنَاكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجُوعًا أَمْ
صَبْرًا مَا لَنَا مِمَّنْ خَبِيرٌ وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا فُتِحَ الْأَمْرُ
إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ
لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا
تَكُونُوا مِنِّي وَلَا تَتَّبِعُوا أَمْرًا بِضَرْحِكُمْ وَمَا أُنْتَبِضُ إِلَى
إِنِّي كُنْتُ مِنَ الْمَكِيدِينَ لَكُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ وَأَدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا يَأْذِنُ بِهِمْ
رَبُّهُمْ عَمِيدٌ فِيهَا سَلَامٌ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً
طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا طَيِّبٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ
تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ يَأْذِنُ رَبُّهَا يُفْرِغُ فِيهَا مِنَ السَّمَاءِ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ
يَبْسُوتُ ۖ جَنَّاتٍ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ مَالُهَا مِنْ قَرَارٍ ۝

قىلغان ئىدى، (ۋەدىسىگە ۋاپا قىلدى). مەن سىلەرگە (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ساۋاب، جازا دېگەنلەر يوق، دەپ يالغان) ۋەدە قىلغان ئىدىم، (ۋەدەمگە) خىلاپلىق قىلدىم، سىلەرگە مېنىڭ (كۇفرىغا، گۇناھقا زورلىغۇدەك) ھۆكۈمرانلىقىم بولغىنى يوق، مەن سىلەرنى پەقەت (گۇمراھلىققىلا) دەۋەت قىلدىم، سىلەر (دەۋىتىمنى) قوبۇل قىلدىڭلار، شۇنىڭ ئۈچۈن مېنى ئەيىبلەمەڭلار، ئۆزەڭلارنى ئەيىبلەڭلار، مەن سىلەرگە ياردەم بېرىپ سىلەرنى قۇتقۇزالمىيەن، سىلەرمۇ ماڭا ياردەم بېرىپ مېنى قۇتقۇزالمىسىلەر، مەن سىلەرنىڭ بۇرۇن مېنى اللە غا (ئىبا- دەتتە) شېرىك قىلغانلىقىڭلارنى ئېتىراپ قىلمايمەن، شۈبھىسىزكى، زالىملار چوقۇم قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ» دەيدۇ (22). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، پەرۋەردىگارى- نىڭ ئىزىنى بىلەن، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدۇ، ئۇ جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ، (پەرىشتىلەر ئۇلارنى ھۈرمەتلەپ) سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، دەپ سالام بېرىدۇ (23). اللە نىڭ مۇنداق بىر تەمسىل كۆرسەتكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ كەلىمە تەيىبىيە (يەنى ياخشى سۆز، ئىمان كەلىمىسى) يىلتىزى يەرنىڭ ئاستىدا بولغان، شېخى ئاسمانغا تاقاشقان (24)، پەرۋەردىگارىنىڭ ئىزىنى بىلەن ۋاقتى- ۋاقتىدا مېۋە بېرىپ تۇرىدىغان ئېسىل دەرەخقە ئوخشايدۇ. اللە كىشىلەرگە ۋەز- نەسىھەت ئالسۇن دەپ، ئۇلارغا نۇرغۇن تەمسىللەرنى كەلتۈرىدۇ (25). يامان سۆز (يەنى كۇفرى كەلىمىسى) زېمىنىدىن قومۇرۇپ تاشلانغان، ھېچقانداق قارارى يوق ئاچار دەرەخقە ئوخشايدۇ (26).

اللّٰه مۆمىنلەرنى مۇستەھكەم ئىمان بىلەن دۇنيادا ۋە ئاخىرەتتە مەھكەم تۇرغۇزىدۇ. اللّٰه زالىملار (يەنى كۇففارلار)نى گۇمراھ قىلىدۇ، اللّٰه خالىغىنىنى قىلىدۇ (27) اللّٰه نىڭ بەرگەن نېمىتىگە كۇفرلىق قىلغان ۋە ئۆز قەۋمىنى (ئازدۇرۇش بىلەن) ھالاكەت مەۋقەسىگە چۈشۈرۈپ قويغانلارنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (28) (ھالاكەت مەۋقەسى) جەھەننەم- دۇركى، ئۇلار جەھەننەمگە كىرىدۇ، ئۇ نېمىدىگەن يامان جاي! (29) ئۇلار (كىشىلەرنى) اللّٰه نىڭ يولىدىن (يەنى ئىسلام دىنىدىن) ئازدۇرۇش ئۈچۈن، اللّٰه غا نۇرغۇن بۇتلارنى شېرىك قىلىۋالدى. ئۇلارغا: «(دۇنيانىڭ نېمەتلىرىدىن) بەھرىمەن بولدۇڭلار،

يَكُنِ لِلّٰهِ الدِّينَ آمِنًا الْقَوْلَ الثَّابِتَ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَفَضَّلَ اللّٰهُ الطَّالِبِينَ وَيَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَاءُ ﴿٢٧﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ بَدَّلُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ قُلُوْبًا فَحَقُوْا اَوْقَاْتَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ۖ لَّيْسَ لَهُمْ صُلُوْةٌ وَّيُسُّ الْقُرْاٰنَ ۖ وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ اِنْدَادًا لِّلْبٰطِلِ ۚ اَعَنْ سَيِّئُهُ قُلْ تَتَّبِعُوْا اِنْ اَنْ مَّصِيْرَكُمْ اِلَى النَّارِ ۚ قُلْ لِّعِبَادِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يَتَّقُوا الصَّلٰوةَ وَيُنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلٰنِيَةً مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّآتِيَ يَوْمَ لَا يَمْنَعُ فِتْنَةٌ ۚ وَكَذٰلِكَ اَلَدْنٰى خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۖ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَكُنَّ حَيٰوةً مِّنَ الشَّجَرِ ۚ يَرٰ اَقْلَامُكُمْ وَسَّخَرَكُمُ الْفَلَكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ ۚ يٰۤاَمْرًا ۖ وَسَّخَرَكُمُ الْاَنْهَارَ ۖ وَسَّخَرَكُمُ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ۚ دَآبِّعَيْنِ ۖ وَسَّخَرَكُمُ الْاَيْلَ وَالنَّهَارَ ۚ وَانْتَكُم مِّنْ كُلِّ مَآ سَآئِلُهُمْ وَلَئِنْ نَّعَدْتُمُ اللّٰهَ لَا تُخَفُّوْهُ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَقَلُوْلٌ كَفَّارٌ ۚ وَاِذْ قَالَ اِسْرٰءِيْلُ مَرْبِّ اجْعَلْ لِّىْ اِلٰهًا مِّنْ دُوْنِ اِيْمَانًا وَاَجِئْنِيْ وَبِئْسَ اَنْ تَعْبُدَ الْاَصْنَامَ ۚ

شۈبھىسىزكى، سىلەرنىڭ بارىدىغان جايىڭلار دوزاختۇر» دېگەن (30). مۆمىن بەندىلىرىمگە ئېيتقىنىكى، ئۇلار نامازنى ئادا قىلىش، ئالدى-ساتتىمۇ، دوستلۇقمۇ بولمايدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) كېلىشتىن بۇرۇن، بىز ئۇلارغا بەرگەن مال-مۈلۈكتىن يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا يوسۇندا سەدىقە قىلىش (31). اللّٰه ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتتى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، يامغۇر سۈيى بىلەن سىلەرگە رىزىق قىلىپ نۇرغۇن مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى، اللّٰه سىلەرگە ئۆز ئەمرى بويىچە دېڭىزدا قاتنايدىغان كېمىلەرنى بويۇندۇرۇپ بەردى، سىلەرگە دەريالارنى بويۇندۇرۇپ بەردى (32). سىلەرگە ئاي بىلەن كۈننى تەرتىپلىك دەۋر قىلىپ تۇرىدىغان قىلىپ بويۇندۇرۇپ بەردى، سىلەرگە كېچە بىلەن كۈندۈزنى بويۇندۇرۇپ بەردى (33). اللّٰه سىلەرگە سورىغان نەرسەڭلارنىڭ ھەممىسىنى بەردى، سىلەر اللّٰه نىڭ نېمىتىنى ساناپ تۈگىتەلمەيسىلەر، كاپىر ئادەم، شەك-شۈبھىسىزكى، زۇلۇم قىلغۇچىدۇر، (اللّٰه نىڭ نېمەتلىرىگە) كۇفرلىق قىلغۇچىدۇر (34). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم ئېيتتى: «بەرۋەردىگارم! بۇ جاينى (يەنى مەككىنى) تىنچ (جاي) قىلىپ بەرگەن، مېنى ۋە مېنىڭ ئەۋلادلىرىمنى بۇتلارغا چوقۇنۇشتىن يىراق قىلغىن (35).

پەرۋەردىگار! ھەقىقەتەن ئۇلار (يەنى بۇتلار) نۇرغۇن كىشىلەرنى ئازدۇردى، كىمكى ماڭا ئەگەشكەن ئىكەن، ئۇ مېنىڭ دىنىمدىدۇر، كىمكى ماڭا ئاسىيلىق قىلغان ئىكەن، سەن ئەلۋەتتە (ئۇنىڭغا) مەغپىرەت قىلىشقا ۋە مەرھەمەت قىلىشقا (قادر-سەن) (36). پەرۋەردىگار! ئەۋلادىمىڭ بىر قىسمىنى (يەنى بالام ئىسمائىل بىلەن ئايالىم ھاجەرنى) ناماز ئوقۇسۇن (يەنى ساڭا ئىبادەت قىلسۇن دەپ) سېنىڭ ھۈرمەتلىك ئۆيۈڭنىڭ قېشىدىكى ئېكىنسىز بىر ۋادىغا (يەنى مەككىگە) ئورۇنلاشتۇردۇم، پەرۋەردىگار! بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ دىللىرىنى ئۇلارغا مايىل قىلغىن،

رَبِّ اِنَّهُمْ اَصْلَكَنْ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ ۚ فَصَنَعَ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُمْ مِّنْ عَصَايْ ۚ فَاِنَّكَ عَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝ رَّبَّنَا اِنِّىْ اَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِيْ بُوْدًا غَيْرَ فِىْ دَارِىْ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ ۚ رَبَّنَا لِيُقْبِلْهُا الصَّلٰوةُ فَاَجْعَلْ اَقْبَدَهُ مِنَ النَّاسِ ۚ تَهْوٰى اَلَيْهِمْ وَاَرْزُقْهُمْ مِّنَ الشَّجَرِ ۚ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُوْنَ ۝ رَبَّنَا اِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِىْ وَمَا تُعْلِنُ ۚ وَمَا يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِى الْاَرْضِ وَلَا فِى السَّمَآءِ ۚ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ وَهَبَ لِيْ كُلِّ اَلِكٍ اِسْمٰعِيْلَ وَاسْحٰقَ ۚ اِنَّ رَبِّىْ لَسَمِيْعٌ الدُّعَا ۝ رَبِّ اجْعَلْنِىْ مُقِيْمَ الصَّلٰوةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِىْ ۙ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَا ۝ رَبَّنَا اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيْ ۙ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ يَوْمَ يَقُوْمُ الْحِسَابُ ۝ وَلَا تَحْزَنْ ۙ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝ اِنَّهَا تُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيْهِ الْاَبْصَارُ ۚ مُهْطِعِيْنَ مُقْبِرِيْ رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اَلَيْهِمْ سَبِيْلُهُمْ ۚ وَفِىْ ذٰلِكَ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ۝

ئۇلارنى شۇكۇر قىلسۇن دەپ تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگىن (37). پەرۋەردىگار! سەن بىزنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىمىزنى بىلىپ تۇرسەن، ئاسمان-زېمىندىكى ھېچ نەرسە اللەغا مەخپىي ئەمەس (38). جىمى ھەمدۇسانا ياشانغىنىمدا ماڭا ئىسمائىل بىلەن ئىسھاقنى بەرگەن اللەغا خاستۇر! پەرۋەردىگار! ھەقىقەتەن دۇئانى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر (يەنى دۇئا قىلغۇچىنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلغۇچىدۇر) (39). پەرۋەردىگار! مېنى ۋە بىر قىسىم ئەۋلادىمنى نامازنى ئادا قىلغۇچى قىلغىن، پەرۋەردىگار! دۇئايىمنى قوبۇل قىلغىن (40). پەرۋەردىگار! ھېساب ئالدىغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ماڭا، ئاتا-ئامامغا ۋە مۆمىنلەرگە مەغپىرەت قىلغىن (41). زالىملارنىڭ قىلمىشلىرىدىن اللە نى بىخەۋەر دەپ ئويلىمىغىن، اللە ئۇلارنى جازالاشنى (شۇ كۈننىڭ دەھشتىدىن) كۆزلەر چەكچىيىپ قالىدىغان كۈنگىچە (يەنى قىيامەت كۈنىگىچە) كېچىكتۈرىدۇ (42). (بۇ كۈندە) ئۇلار باشلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئالغا قاراپ چاپىدۇ، كۆزلىرى ئېچىلىپ قالىدۇ، (تېڭىرقىغانلىقتىن) دىللىرى (ئەقىل-ئىدراكىتىن) خالى بولۇپ قالىدۇ (43).

(ئى مۇھەممەد!) كىشىلەرنى (يەنى كۇففارلارنى) ئازاب كېلىدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) دىن ئاگاھلاندۇرغىن، (بۇ كۈندە) زالىملار: «پەرۋەر-دىگارمىز! بىزگە قىسقىنغا ۋاقىت مۇھەلت بەرگىن (يەنى دۇنياغا قايتۇرغىن)، دەۋىتىڭنى قوبۇل قىلايلى، پەيغەمبەرلەرگە ئەگىشەيلى» دېدۇ. (ئۇلارغا) سىلەر ئىلگىرى، بىز ھەرگىز يوقالمايمىز، دەپ قەسەم ئىچىمىگەنمىدىڭلار؟ (دېيىلىدۇ) (44) ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغانلارنى (ھالاك قىلىشىمىز دىن كېيىن) سىلەر ئۇلارنىڭ جايلىرىدا تۇردۇڭلار (ئۇلارنىڭ جايلىرىدىن ئىبەرەت ئالساڭلارچۇ)، ئۇلارنى قانداق جازالىغانلىقىمىز سىلەرگە ئېنىق مەلۇم بولدى. سىلەرگە نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈردۇق (يەنى پەيغەمبەرلەرگە چىنپۈتسىگەنلەرنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلدۇق) (45). ئۇلار ھەقىقەتەن (پەيغەمبەر-

وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيُؤْثِرُونَ
 ظُلُومًا مِّنْ أَخْرَارٍ إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ يَّجِبُ دَعْوَتَكَ وَتَتَبِعُ
 الرُّسُلَ أَوَّلَ شَرِكَاؤِهِمْ وَقَدْ نَزَّلْنَا آفَافًا مِّنْ قَبْلِ مَا لَمْ يَكُن مِّنْ
 فِي مَسْكِينَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَبَيْنَ أَعْيُنِهِمْ فَضْلًا بَازِلًا
 وَمَضَىٰ لَنَا الْأَمْثَالُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَكُلَّمَا أَكْرَمُوا عَظِيمًا فَكُنَّا لَهُمْ
 وَلَن كَانَ مَكَرُهُمْ لِزَوَلِّ مِّنْهُ الْبَاقِلَ فَلَا تَحْسِبَنَّ لِلَّهِ غُفْرًا
 وَجَدَهُ رَسُولُهُ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ يَوْمَ يَبْدَأُ الْأَرْضُ
 غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ سَبْعُ سَبْعَاتٍ وَلِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ وَتَرَى
 الْجِبْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ سُرَيْبِهِمْ مِنْ
 حُطْرَانٍ تَعْمَىٰ صُورُهُمْ النَّارُ أَلْيَقُ جَزَاءُ اللَّهِ كُلِّ قَوْمٍ مَّا
 كَسَبَتْ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ هَذَا بَلَاءُ النَّاسِ فَلْيَنذِرُوا
 بِهِ وَلْيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَلْيَذُكِّرُوا وَلَوْ أَتَاكُمُ
 بَلَاءٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ فَكُلُوا وَشَرِبُوا وَلَا تُخْسِرُوا
 يَوْمَ الْوَعْدِ إِنَّكُمْ فِي شَكٍّ مِّنْهُ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْكُتُبَ وَأَنَّا نُنَزِّلُهَا

لەرگە ۋە مۇمىنلەرگە) مىكەر ئىشلەتتى. ئۇلارنىڭ مىكرى تاغنى ئۇرۇۋەتكۈدەك (چوڭ) بولسىمۇ، اللە ئۇلارنىڭ مىكرىنى بەربات قىلىدۇ (46). اللە نى پەيغەمبەرلىرىگە قىلغان ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلىدۇ دەپ ئويلىسىغىن، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، (دوستلىرى ئۈچۈن دۈشمەنلىرىدىن) ئىنتىقام ئالغۇچىدۇر (47). ئۇ كۈندە زېمىنمۇ باشقا بىر زېمىنغا، ئاسمانلارمۇ باشقا بىر ئاسمانلارغا ئايلىنىدۇ، ئۇلار (يەنى پۈتۈن خىلاپلىق قەبرىلىرىدىن چىقىپ) يىگانە، قۇدرەتلىك اللەنىڭ دەرگاھىدا (يەنى مەھشەرگاھىدا) ھازىر بولىدۇ (48). (ئى مۇھەممەد!) ئۇ كۈندە گۇناھكارلار (يەنى كۇففارلار) نى زەنجىرلەر بىلەن بىر-بىرىگە چېتىلىپ باغلانغان ھالدا كۆرسەن (49). ئۇلارنىڭ كۆڭلىكى قارامايدىن بولىدۇ، ئوت ئۇلارنىڭ يۈزلىرىنى ئورۇۋالىدۇ (50). اللە ھەر كىشىنىڭ قىلمىشىغا قاراپ شۇنداق جازا بېرىدۇ، اللە ئەلۋەتتە تېز ھېساپ ئالغۇچىدۇر (51). كىشىلەرنىڭ ئاگاھلاندۇرۇ-لۇشى، اللەنىڭ بىر ئىكەنلىكىنى بىلىشلىرى، ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ ۋەز-نەسەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن، بۇ (قۇرئان) تەبلىغىدۇر (يەنى كىشىلەرگە تەبلىغ قىلىش ئۈچۈن نازىل قىلىندى) (52).

(ئون تۆتىنچى پارە)

15- سۈرە ھىجر

مەككىدە نازىل بولغان، 99 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەللىق، لام، را. بۇ، كىتابنىڭ — روشەن قۇرئانىنىڭ ئايەتلىرىدۇر (1). كاپىرلار (قىيامەتنىڭ دەھشتىنى كۆرگەندە، دۇنيادىكى چېغىمىزدا) مۇسۇلمان بولغان بولساقچۇ، دەپ ئارمان قىلىدۇ (2). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارنى (يەنى كۇفۇرلارنى مەيلىگە قويۇۋەت، يەپ — ئىچىپ، ئويناپ — كۈلۈپ يۈرسۇن، ئۇلار بىھۇدە ئارزۇلار بىلەن بولۇۋەرسۇن، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئۆز قىلمىشلىرىنىڭ يامانلىقىنى) بىلىدۇ (3). بىز قانداق بىر شەھەرنى

ھالاك قىلمايلى، پەقەت ئۇنىڭ (ھالاك بولىدىغان) مۇئەييەن ۋاقتى بولىدۇ (4). ھەرقانداق ئۆمبەتنىڭ (ھالاك بولىدىغان) ۋاقتى ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ، ھەم كېچىكتۈرۈلمەيدۇ (5). ئۇلار ئىيتتى: «ئى قۇرئان نازىل قىلىنغان ئادەم! سەن ھەقىقەتەن مەجنۇن سەن (6). ئەگەر سەن (مەن رەسۇلۇللا دېگەن سۆزۈڭدە) راستچىلاردىن بولساڭ، (پەيغەمبەرلىكىڭگە گۇۋاھلىق بېرىدىغان) پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا ئېلىپ كەلسەڭچۇ؟» (7) پەرىشتىلەرنى پەقەت ھەق ئاساسدا (يەنى ئازاب نازىل قىلىشىمىز مۇقەررەر بولغان چاغدىلا) نازىل قىلىمىز، بۇ چاغدا ئۇلارغا مۆھلەت بېرىلمەيدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ ئازابى كېچىكتۈرۈلمەيدۇ) (8). قۇرئاننى ھەقىقەتەن بىز نازىل قىلدۇق ۋە چوقۇم ئۇنى قوغداي-مىز (9). شۈبھىسىزكى، سېنىڭدىن ئىلگىرى بۇرۇنقى ھەرقايسى تائىپىلەرگە نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق (10). ئۇلار ئۆزلىرىگە پەيغەمبەر كەلسىلا ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى (11). شۇنداق مەسخىرە قىلىشنى بىز گۇناھكارلارنىڭ دىلىرىغا سالىمىز (12). ئۇلار قۇرئانغا ئىشەنمەيدۇ، بۇ بۇرۇندىن ئادەت بولۇپ قالغان (يەنى بۇرۇندىن تارتىپ پەيغەمبەر-لىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋملەرنى اللە نىڭ ھالاك قىلىشى ئادەت بولۇپ كېلىۋاتقان) ئىش (13). بىز ئۇلارغا ئاساندىن بىر ئىشىك ئېچىپ بەرگەن، ئۇلار ئۇنىڭدىن ئاسانغا ئۆرلەپ (ئالەمى ئەۋۋانى، پەرىشتىلەرنى كۆرگەن تەقدىردىمۇ) (14)، ئۇلار چوقۇم: «كۆزلىرىمىز باغلىنىپ قالدى، بەلكى سېمىرەلمىگەن قەۋم بولۇپ قالساق كېرەك» دېيىشىدۇ (15). بىز ئاساندا بۇرۇنلارنى ياراتتۇق ۋە كۆزەتكۈچىلەر ئۈچۈن ئاساننى (يۇلتۇزلار بىلەن) بېزىدۇق (16). ھەربىر قوغلاندى شەيتاندىن ئاساننى قوغدىدۇق (17). لېكىن (ئاسان خەۋەرلىرىگە) ئوغرىلىقچە قۇلاق سالغۇچى بولغان شەيتاننى روشەن ئاقار يۇلتۇز قوغلاپ يېتىدۇ (يەنى ھالاك قىلىدۇ) (18).

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ ۝
ذَرَهُمْ يَافَكُورًا وَيَسْتَعِزُّوْا بِذُنُوبِهِمْ الْأَمَلُ قَسُوفٌ
يَعْلَمُونَ ۝ وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ
مَّعْلُومٌ ۝ مَا تَشَاءُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلُهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ۝ وَ
قَالُوا يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ۝ كُ
وَمَا تَأْتِيَنَا بِالْمَلِكِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۝ مَا نَزَّلَ
الْمَلِكُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِلَّا مُنْظَرِينَ ۝ إِنْ أَنْخَسَ
نُزْلُ الذِّكْرِ وَإِنْ آتَاكَ لَحِقَظُونُ ۝ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ
قَبْلِكَ فِي شَيْعِهِ الْأَوَّلِينَ ۝ وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا
كَانُوا بِهٖ يَسْتَهْزِءُونَ ۝ كَذَلِكَ نَسْلُكُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ ۝ وَلَوْ فَتَحْنَا
عَلَيْهِمْ بَابًا مِنَ السَّمَاءِ فَظَلُّوا فِيهِ يَهْرَجُونَ ۝ قَالُوا إِنَّمَا سُبُ
طُ أَنْبَاءُ الْأَنْبَاءِ قَوْمٌ مُسَوِّوْنَ ۝ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ
بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّظِيرِينَ ۝ وَحِفْظًا ۝ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ
رَّجِيمٍ ۝ إِلَّا مِنْ أَسْتَرَقَ السَّمْعَ فَاتَّبَعَهُ شَهَابٌ مُبِينٌ ۝

الله ئېيتتى: «سەن جەننەتتىن يوقال، ھەق-
قەتەن قوغلاندى بولدۇڭ» (34). ساڭا قىيامەت كۈنىگىچە
ھەقىقەتەن لەنەت بولسۇن» (35). ئىبلىس: «پەرۋەر-
دىكارم! ماڭا خالايقىلار تىرىلدۈرۈلسىنغان كۈن
(يەنى قىيامەت كۈنى) گىچە مۆھلەت بەرگىن (يەنى
مېنى ھايات قالدۇرغىن)» دېدى (36). الله: «ساڭا
ھەقىقەتەن مەلۇم ۋاقىتقىچە مۆھلەت بېرىلىدۇ»
دېدى (37-38). ئىبلىس ئېيتتى: «پەرۋەردىكارم!
سەن مېنى گۇمراھ قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن، يەر يۈزىدە
ئادەم بالىلىرىغا (گۇناھلارنى) ئەلۋەتتە چىرايلىق
كۆرسىتىمەن، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئەلۋەتتە ئازدۇر-
مەن (39). ئۇلاردىن پەقەت تاللانغان بەندىلىرىڭلا
بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرالمى-
مەن)» (40). الله ئېيتتى: «بۇ مەن ساقلاشقا تېگىش-

قَالَ فَآخَرُهُ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيعٌ ۖ فَلَنْ عَلَيْكَ
الْعَنَةُ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ ۚ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ
يُؤْمَرُونَ ۚ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ۚ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ
الْمَعْلُومِ ۚ قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي
الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۖ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمْ
الْمُخْلَصِينَ ۚ قَالَ لَئِنْ أَصْرَاطُ عَلَىٰ مُسْتَوِيَةٍ ۖ إِنَّ
عِبَادِي لَنِيَّاسٍ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ ۖ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ
مِنَ الْغٰوِيْنَ ۚ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْجِدٌ لَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۚ
لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ يَتَخَرَّجُونَ مَقْسُومًا ۚ
إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَذَبٍ مُّعِينٍ ۚ ادْخُلُوهَا بِسَلٰمٍ
أَمِينٍ ۚ وَتَرَعْنَاهَا فِي صُدُورِهِمْ ذِكْرًا لِّمَا عَمِلُوا
سُورَةُ النَّازِعَاتِ ۚ لَا يَسْمَعُ فِيهَا نَصَبٌ ۚ وَمَا هُمْ بِمِنَّا
بِمُخْرَجِينَ ۚ يَتَنَبَّأُونَ لَكَ بِمَا تَعْمَلُ الْغُفُورُ الرَّحِيمُ ۚ وَإِنْ
عَذَابُنَا لَمَّا الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ۚ وَيَتَّبِعُهُمْ عَنْ ضَيْفٍ أَرِيمٍ ۚ
ادْخُلُوهَا عَلَيْهِمْ وَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُمْ فِيهَا

لىك توغرا يولدۇر (41). مېنىڭ بەندىلىرىمگە (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرۇشقا) سېنىڭ كۈچۈڭ يەتمەي-
دۇ، پەقەت گۇمراھلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرگىلا (سېنىڭ كۈچۈڭ يېتىدۇ)» (42). شۈبھىسىزكى،
دوزاخ ئۇلار (يەنى ئىبلىس ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرى) نىڭ ھەممىسىگە ۋەدە قىلىنغان جايدۇر (43).
جەھەننەمنىڭ يەتتە دەرۋازىسى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ھەربىرىدىن كىرىدىغان مۇئەييەن بىر بۆلۈك
(ئادەم) بار (44). تەقۋادارلار ھەقىقەتەن (ئاخىرەتتە ياپىيىشل) باغ-بوستانلاردىن، (سۇ، ھەسەل
ۋە مەي ئېقىپ تۇرىدىغان) بۇلاقلاردىن بەھرىمەن بولىدۇ (45). (ئۇلارغا) جەننەتكە ئامان-ئېسەن،
تىنچ كىرىڭلار! دېيىلىدۇ (46). ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى دۈشمەنلىكىنى چىقىرىپ تاشلايمىز، ئۇلار
ئۆزئارا قېرىنداش بولغان ھالدا تەختلەر ئۈستىدە بىر-بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرىدۇ (47). جەننەتتە
ئۇلارغا چارچاش بولمايدۇ، ئۇلار جەننەتتىن چىقىرىۋېتىلىپىدۇ (48). (ئى مۇھەممەد!) مېنىڭ (مۆمىن)
بەندىلىرىمگە خەۋەر قىلغىنىكى، مەن تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىمەن، ناھايىتى رەھىم قىلغۇ-
چىمەن (49). مېنىڭ ئازابىم قاتتىقتۇر (50). ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ مېھمانلىرى ھەققىدىكى
(ھېكايىنى) ئېيتىپ بەرگىن (51). ئۆز ۋاقتىدا پەرىشتىلەر ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ
سالام بەردى، ئىبراھىم: «بىز ھەقىقەتەن سىلەردىن قورقۇۋاتىمىز» دېدى (52).

ئۇلار: «قورقىمىن، بىز (پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچى-لىرىمىز)، ھەقىقەتەن ساڭا (ئۆسۈپ چوڭ بولغىنىدا) ناھايىتى بىلىملىك (بولدىغان) بىر ئوغۇل (يەنى ئىسھاق) بىلەن خۇش خەۋەر بېرىمىز» دېدى (53). ئىبراھىم: «مەن قېرىغان تۇرسام، ماڭا (بالا بىلەن) خۇش خەۋەر بەردىڭلارمۇ؟ ماڭا نېمە بىلەن خۇش خەۋەر بېرىۋاتىسىلەر؟» دېدى (54). ئۇلار: «بىز ساڭا راست خۇش خەۋەر بەردۇق، ئائىمىد بولمىغىن» دېدى (55). ئىبراھىم: «پەرۋەردىگارنىڭ رەھىمىتىدىن گۇمراھلاردىن باشقا كىمى ئائىمىد بولار؟» دېدى (56). ئىبراھىم: «ئى ئەلچىلەر! نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭلار؟» دېدى (57). ئۇلار ئېيتتى: «بىز ھەقىقەتەن گۇناھكار بىر قەۋم (نى جازالاش) ئۈچۈن ئەۋەتىلدۇق (58). پەقەت لۇتىنىڭ تەۋەلىرىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بىز ئۇلار (يەنى لۇتىنىڭ تەۋەلىرى ۋە ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر) نىڭ ھەممىسىنى (ئازابىتىن)

چوقۇم قۇتۇلدۇرىمىز (59). پەقەت لۇتىنىڭ خوتۇنىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا، بىز ئۇنىڭ چوقۇم باشقىلار بىلەن بىللە ئازابلىنىدىغانلىقىنى ئالدىن بېكىتتۇق» (60). ئەلچىلەر لۇتىنىڭ ئائىلىسىگە كەلگەن چاغدا (61)، لۇت: «سەلەر ھەقىقەتەن ناتونۇش ئادەملەرغۇ؟» دېدى (62). ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس (بىز اللەنىڭ ئەلچىلىرىمىز)، بىز سېنىڭ ئالدىڭغا ئۇلار (يەنى سېنىڭ قەۋمىڭ) شەكىلدە ئىنۋاتقان ئازابىنى ئېلىپ كەلدۇق (63). بىز ساڭا ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدۇق، بىز ئەلۋەتتە (سۆزدە) راستچىلىمىز (64). كېچىنىڭ ئاخىرىدا ئائىلەڭدىكىلەرنى ئېلىپ يولغا چىققىن، ئۆزەڭ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدا ماڭغىن، سەلەردىن ھېچبىر ئادەم ئارقىسىغا قارىمىسۇن، سەلەر بۇيرۇلغان يەرگە يەتكۈچە ئالغا قاراپ مېڭۇپرىڭلار» (65). سەھەردە بۇلار (يەنى لۇتىنىڭ قەۋمى) نىڭ يىلتىزى قۇرۇتۇلىدۇ (يەنى تەلۋەكۈس ھالاك قىلىنىدۇ) دېگەن ھۆكۈمنى لۇتقا ۋەھىي قىلدۇق (66). (سەدۇم) شەھرىنىڭ ئاھالىسى (يەنى لۇتىنىڭ قەۋمى) خۇشال بولۇشۇپ يېتىپ كېلىشتى (67). لۇت ئېيتتى: «بۇلار مېنىڭ مېھنىم، (ئۇلارغا چىقىلىپ قويۇپ ئۇلارنىڭ ئالدىدا) مېنى رەسۋا قىلماڭلار» (68). اللە دىن قورقۇڭلار (مېھنىمنى خارلاش ئارقىلىق) مېنى خارلىماڭلار» (69). ئۇلار: «بىز سېنى كەلگەن مۇساپىرلارنى ھىمايە قىلىشتىن توسىغانىمىدۇق؟» دېدى (70). لۇت: «بۇلار مېنىڭ قىزلىرىم (يەنى قەۋمىمنىڭ قىزلىرى) دۇر، ئەگەر (قازانى شەھۋەت) قىلماقچى بولساڭلار (ئۇلارنى نىكاھلاپ ئېلىڭلار)» دېدى (71). (ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ ھاياتىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلار ئەلۋەتتە گۇمراھلىقلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ (72).

قَالُوا لَا تَوْجَلْ إِنَّا نَحْنُ رُكَّ بَعْلُكَ عَلَيْهِ ۖ قَالَ أَتَسْتُمْنُونِ
عَلَىٰ أَنْ مَسَّنِيَ الْكِبَرُ فَعِمْ بُتَيْرُونَ ۖ قَالُوا إِنَّا نَرَاكَ
يَا حَقِّقٌ فَلَا تَكُن مِّنَ الْفَاطِنِينَ ۖ قَالَ وَمَنْ يَقْنَطُ مِن
رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ ۚ قَالَ لَمَّا خَطَبُكُمْ أَنفَا
الْمُرْسَلُونَ ۖ قَالُوا إِنَّا نَرْسَلُكَ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ۖ إِلَّا آلَ
لُوطٍ إِنَّا لَنَمُوجُهُمْ جَمِيعِينَ ۖ إِلَّا أَمْرَاتَهُ قَدْ رَزَقْنَاهُنَّ
الْفَيْوُومَ ۖ فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ۖ قَالَ إِنَّمَا أَنَا
بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ قَالُوا بَلْ أَتَيْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَسْتَبِرُونَ ۖ وَ
أَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ ۖ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ۖ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِطَرْفِ
الَّيْلِ ۖ وَاصْبِرْ دُبَارَهُمْ وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ ۖ وَأَمَّا
حَدِيثُ لُوطٍ ۖ وَفَصِيلَتُهُ الَّتِي هِيَ ذَاكَ الْكُرَىٰ ۖ قَالَ هَؤُلَاءِ
مَقْطُوعٌ مِّنْ صَبِيحِينَ ۖ وَجَاءَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ يَسْتَبِرُونَ ۖ
قَالَ إِنَّ هَؤُلَاءِ صَبِيحٌ فَلَا تَقْصَحُونَ ۖ وَأَتَعَا اللَّهُ وَلَا
تَعُزُّونَ ۖ قَالُوا أَوَلَمْ نَهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ ۖ قَالَ هَؤُلَاءِ بَنَاتِي
إِن كُنْتُمْ عٰلِمِينَ ۖ لَعَنَّاكَ أَهْلُكَ لَمَّا كُنْتُمْ تُسَكِّرُونَهُمْ بِهَوْنٍ ۖ

كۈن چىقار ۋاقتىدا ئۇلارغا قاتتىق چۇقان يۈزلەد-
دى (73). بىز ئۇ شەھەرنى ئاستىن-ئۈستۈن قىلىۋەت-
تۇق (يەنى كۆمۈرۈۋەتتۇق) ۋە ئۇلارنىڭ ئۈستىگە
(يامغۇردەك) ساپال تاش ياغدۇردۇق (74). ئۇنىڭدا
(يەنى ئۇلارغا نازىل بولغان ئازابىتا) كۆزەتكۈچىلەر
ئۈچۈن ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (75). ئۇ
شەھەر (قۇرەيشلەر شامغا بارىدىغان) يول ئۈستىدە
ھەقىقەتەن ھېلىمۇ مەۋجۇت تۇرماقتا (76). بۇنىڭدا
مۆمىنلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن ئىبرەت بار (77). ئەيكە-
لىكلەر، شۈبھىسىزكى، زالىم ئىدى (يەنى كۈفرىدا
ھەددىدىن ئاشقانلار ئىدى) (78). (شۈئەيىنىڭ پەي-
غەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارنى
ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (يەنى بۇ ئىككى شەھەر) نىڭ
ھەر ئىككىلىسى، شۈبھىسىزكى، ئاشكارا يول ئۈستى-
دىدۇر (ئى مەككە ناھالىسى! ئۇلاردىن ئىبرەت
ئالامسىلەر؟) (79). ھىجرىلىكلەر ھەقىقەتەن پەيغەم-
بەرلەرنى ئىنكار قىلدى (يەنى ئۇلارنىڭ سالىھ

فَاخَذَ نَهُمُ الصَّيْحَةُ مُسْرِقِينَ ۖ فَجَعَلْنَا عَلَيْهِمْ سَافِلًا وَ
أَمْرًا عَلَيْهِمْ حِجَابًا ۖ أَمَّا فِي ذَلِكَ لَا يَلِيقُ
لِلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَأَنَّا الْبَصِيرُ ۖ إِنَّا فِي ذَلِكَ لَكَايَةٌ
لِّلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَإِن كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ ۖ فَانقَبْنَا
مِنْهُمْ وَأَنهَارًا مَّاءٍ مَّيِّينَ ۖ وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ
الْمُرْسِلِينَ ۖ وَالنَّبِيُّ هُمُ الْبَيِّنَاتُ فَمَا كُنَّا غَايِبِينَ ۖ
وَكَأَنَّهُمْ يَخِثُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا أَمْ يَدِينُ
فَاخَذَ نَهُمُ الصَّيْحَةُ مُسْحِجِينَ ۖ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا
كَانُوا يَكْسِبُونَ ۖ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ فَاصْصَبْ
الْعَصِيلَ ۖ إِنَّا زَكَّيْنَاهُ الْعِلِيمَ ۖ وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ
سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِ وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ ۖ لَا تَكْمُلُكَ
عَيْنُكَ إِلَىٰ مَا مَنَّاعُنَا ۖ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنَ
عَلَيْهِمْ ۖ وَاحْفَظْ جَنَاحَكَ لِمَوْلَايَ ۖ وَقُلْ إِنِّي أَنَا
النَّذِيرُ الْمُبِينُ ۖ كَذَّبْنَا عَنِ الْمَقْسِيِّينَ ۖ

ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلىقى باشقا پەيغەمبەرلەرنىمۇ ئىنكار قىلغانلىقىدۇر) (80). ئۇلارغا
مۆجىزىلىرىمىزنى كەلتۈردۇق (يەنى تاشتىن چىشى تۆگە چىقىرىشتەك قۇدرىتىمىزگە دالالەت قىلىدۇ-
غان مۆجىزىلەرنى ئۇلارغا كۆرسەتتۇق)، ئۇلار بۇ (مۆجىزە) لەردىن يۈز ئۆرۈدى (81). ئۇلار (ئازاب-
تىن) ئەمىن بولغان ھالدا تاغلارنى تېشىپ (بۇ بىزنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلايدۇ دەپ) ئۆي
سالاتتى (82). لېكىن قاتتىق چۇقان سەھەردىلا ئۇلارنى ھالاك قىلدى (83). ئۇلارنىڭ قىلغان
ئەمگەكلىرى ئۆزلىرىگە ئەسقا تىمدى (يەنى ئۇلارنىڭ سالغان بىنالىرى ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن
ساقلاپ قالالمايدى) (84). بىز ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلاردىكى نەرسىلەرنى پەقەت ھەق
ئاساسىدىلا ياراتتۇق، قىيامەتنىڭ بولۇشى چوقۇمدۇر، (ئى مۇھەممەد! نادانلار بىلەن تەڭ
بولمىغىن، ئۇلارغا) چىرايلىق مۇئامىلىدە بولغىن (85). پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن ھەممىسىنى
ياراتقۇچىدۇر، (بەندىلەرنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (86). (نامازدا) تەكرارلىنىپ
تۇرىدىغان يەتتە ئايەتنى (يەنى سۈرە فاتىھەنى) ۋە ئۇلۇغ قۇرئاننى ھەقىقەتەن ساڭا ئاتا
قىلدۇق (87). بەزى كاپىرلارنىڭ بىز بەھرىمەن قىلغان نەرسىلىرىگە كۆز سالىمىغىن، ئۇلار
(نىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن) قايغۇرمىغىن، مۆمىنلەرگە كەستەر بولغىن (88). «مەن
ھەقىقەتەن (سىلەرنى اللە نىڭ ئازابىنىڭ نازىل بولۇشىدىن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن»
دېگىن (89). پارچىلىۋەتكۈچىلەرگە (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالارغا تەۋرات بىلەن ئىنجىلنى)
نازىل قىلغانىدەك (ساڭا سۈرە فاتىھە بىلەن ئۇلۇغ قۇرئاننى نازىل قىلدۇق) (90).

ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) قۇرئانىنى پارچە-پارچە قىلىۋەتتى (يەنى قۇرئاننىڭ بەزىسىگە ئىشىنىپ، بەزىسىنى ئىنكار قىلدى) (91). پەرۋەردىگارنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇلار (يەنى خالايق) نىڭ ھەممىسىنىڭ (بۇ دۇنيادا) قىلغان ئىشلىرىنى چوقۇم سورايمىز (92-93). ساڭا بۇيرۇلغانى (يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى) ئاشكارا ئوتتۇرىغا قويغىن، مۇشرىكلار (نىڭ مەسخىرە-لىرىگە) پەرۋا قىلمىغىن (94). سېنى مەسخىرە قىلغۇچىلارغا بىز چوقۇم تەبىئىيىمىز (95). ئۇلار باشقا مەبۇد-لارنى اللەغا شېرىك قىلدۇ، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (ئىشنىڭ ئاقسۇستىنى) بىلىدۇ (96). بىز ئۇلارنىڭ سۆزلىرىدىن يۈرىكىڭنىڭ سېقىلىۋاتقانلىقىنى ئوبدان بىلىمىز (97). پەرۋەردىگارغا ھەمدۇ ۋە تەسبىھ ئېيتى-قىن، ھەم سەجدە قىلغۇچىلاردىن بولغىن (98). سەن ئۆزەڭگە ئۆلۈم كەلگەنگە (يەنى ئەجىللىك يەتكەنگە) قەدەر پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلغىن (99).

16- سۈرە نەھل

مەككىدە نازىل بولغان، 128 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
اللە نىڭ پەرمانى (يەنى قىيامەت) چوقۇم كېلىدۇ، ئۇنىڭغا ئالدىراپ كەتمەڭلار، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر ۋە يۈكسەكتۇر (1). اللە ئۆز ئىرادىسى بويىچە خالىغان بەندىلىرىگە پەرىشتىلەرنى ۋە ھىيى بىلەن نازىل قىلىپ (مۇنداق دەيدۇ): «(ئىنسانلارنى) ئاگاھلاندۇرۇڭلاركى، مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، مەندىن (يەنى ئازابىم-دىن) قورقۇڭلار» (2). اللە ئاسانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن يۈكسەكتۇر (3). ئۇ ئىنساننى ئابىمەندىن ياراتتى، ئاگاھان ئۇ (اللەغا) ئاشكارا خۇسۇمەت قىلغۇچىدۇر (4). اللە چارۋا ماللارنى سىلەرنىڭ مەنپەئەت-لىنىشىڭلار ئۈچۈن ياراتتى، ئۇلار (نىڭ يۇڭى ۋە تېرىسى) بىلەن ئىشىنىسىلەر، ئۇلار (نىڭ نەسلى، سۈتى، سۆڭىكى ۋە قىغى)دىن پايدىلىنىسىلەر ۋە ئۇلار (نىڭ گۆشلىرى)نى يەي-سىلەر (5). ئۇلارنى كەچتە ئۇتلاقتىن قايتۇرۇپ كەلگەن ۋە ئەتىگەندە ئۇتلاققا ئېلىپ چىققان ۋاقىتلىقلاردا، چارۋا ماللار سىلەرگە زىننەت بولۇپ (خۇشاللىق بېغىشلايدۇ) (6).

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ ۖ قَوْرَئِكَ لَتَسَنَّاهُمْ
اجْمَعِينَ ۖ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ
وَأَعْرِضْ عَنِ الْفُتُورِ ۖ إِنَّا كَافِيكَ السُّعُورَ ۖ وَالَّذِينَ
يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَسُوفَ يَعْلَمُونَ ۖ وَلَقَدْ نَعْلَمُ
أَنَّكَ يُضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ۖ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ
مِنَ السَّاجِدِينَ ۖ وَلَعَلَّكَ رَبَّكَ فَتَحَىٰ بِأَيْتِكَ الْيَقِينَ ۖ

وَاللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۖ

أَنَّىٰ أَمْرُ اللَّهِ ۖ فَلَا تَسْتَعْجِلْهُ ۖ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا
يُشْرِكُونَ ۖ يُكَذِّبُ الْمَلِكَةَ ۖ يَالرُّومِ ۖ مِنْ أَمْرِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ
مِنْ عِبَادِهِ ۖ إِنَّ أَسْرَدَ رَأْيَهُ لَكَ الْإِلَٰهَ ۖ إِنَّا فَاتِقُونَ هَلَكَةَ
السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ ۖ يَالْحَيُّ ۖ تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۖ خَلَقَ
الْإِنْسَانَ مِنْ طَفَافٍ ۖ وَآذَاهُ جُحِيمٌ ۖ ثُمَّ يَرْجِعُهُ إِلَىٰ الْإِنْعَامِ
خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ ۖ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ۖ وَلَكُمْ
فِيهَا جِمَالٌ ۖ حِينَ تُرْجَعُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ۖ

ئۇلار يۈك - تاقلىرىڭلارنى سىلەر جاپا - مۇشەققەت بىلەن ئاران يېتىپ بارالايدىغان جايلارغا كۆتۈرۈپ بارىدۇ، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارڭلار سىلەرگە ھەققە - تەن شەپقەتلىكتۇر ۋە مېھرىبانىدۇر⁽⁷⁾. اللە ئاتىنى، خېچىرىنى ۋە ئېشەكنى مىنىشكەلار ئۈچۈن ۋە زىننەت ئۈچۈن ياراتتى، اللە يەنە سىلەر بىلمەيدىغان نەرسە - لەرنىمۇ يارىتىدۇ⁽⁸⁾. توغرا يول كۆرسىتىشنى اللە ئۆز ئۈستىگە ئالغان. بەزى يوللار ئەگرى بولىدۇ، مۇبادا اللە خالىسا ئىدى، سىلەرنىڭ ھەممىڭلارنى ئەلۋەتتە توغرا يولغا سالغان بولاتتى⁽⁹⁾. اللە سىلەرگە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردى، ئۇنىڭدىن ئىچىسىلەر ۋە شۇ يامغۇر ئارقىلىق ئۆسكەن دەل - دەرەخلەر بىلەن چارۋاڭلارنى باقسىلەر⁽¹⁰⁾. اللە سىلەرگە شۇ يامغۇر بىلەن

وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ مَلَاكٍ مُّثَوِّاتٍ لِّبَلْوِكُمْ ۖ إِنَّ رَبَّكُمْ لَكَرِيمٌ ۝
وَالْحَبِيرَ لِكَبْوَتِهَا وَزِينَةً وَخَلْقَ مَا لَمْ تَلْعَلُوهُمْ ۝
وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِدٌ وَنُشَاءٌ لَّهَذَا كُمْ
أَجْعِلِينَ ۝ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَّكُمْ مِنْهُ
شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ۝ يُثْبِتُ لَكُمْ بِهِ
الزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِنْ كُلِّ
الشَّجَرِ أَنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝ وَتَمَرٌ
لَّكُمْ الْبَلَّحُ وَالنَّهَارُ وَاللَّيْلُ وَالْقُرْآنُ وَالنَّجْمُ ۝
مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِ رَبِّ ۚ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝
وَمَا ذَرَأَاكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانًا ۚ إِنَّ فِي
ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَذَكَّرُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي
سَخَّرَ الْبَحْرَ لَكُمْ لَآلِئًا وَمِنْهُ لَحْمٌ مِّثْلُ النُّجُومِ ۝
مِنْهُ حُلِيٌّ تَكْنُسُونَهَا وَتَرَى الْفُلُكَ مَوَازِيرَ
فِيهِ وَلَبَّيْغُوا مِنْ قَصْبٍ ۖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝

زىرائەتلەرنى ئۆستۈرۈپ بېرىدۇ، زەيتۇن، خورما، ئۈزۈم ۋە تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈپ بېرىدۇ، چوڭقۇر پىكىر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ھەققەتەن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر بار⁽¹¹⁾. اللە سىلەرگە كېچىنى، كۈندۈزنى، كۈننى، ئايىنى بويىندۇرۇپ بەردى، يۇلتۇزلارمۇ اللە نىڭ ئەمرى بىلەن بويىندۇرۇلغاندۇر؛ چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا نۇرغۇن دەلىللەر بار⁽¹²⁾. اللە يەنە يەر يۈزىدە سىلەر ئۈچۈن ياراتقان رەڭگارەڭ نەرسىلەرنى (سىلەرگە بويىندۇرۇپ بەردى)، ۋەز - نەسبەت ئالىدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا ئەلۋەتتە ئىبرەت بار⁽¹³⁾. اللە سىلەرنى دېڭىزنىڭ يېڭى گۆشلىرى (يەنى بېلىقلىرى) نى يېسۇن، تاقايدىغان زىننەت بۇيۇملىرى (يەنى ئۈنچە - مارجانلار) نى چىقارسۇن دەپ، سىلەرگە دېڭىزنى بويىندۇرۇپ بەردى. اللە نىڭ نېمەتلىرىنى تەلەپ قىلىشكەلار ۋە ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىشكەلار ئۈچۈن، (اللە نىڭ بويىندۇرۇشى بىلەن يېمەك - ئىچمەكلەر ۋە يۈك - تاقىلار قاچىلانغان) كېمىلەرنىڭ دېڭىزدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرسەن⁽¹⁴⁾.

زېمىنىڭ سىلەرنى تەۋرىتىۋەتمەسلىكى ئۈچۈن،
 اللە ئۇنىڭدا تاغلارنى بەرپا قىلدى، (زىرائەت-
 لىرىڭلارنى، چارۋا ماللىرىڭلارنى سۇغىرىشڭلار
 ئۈچۈن) ئېرىق-ئۆستەڭلارنى، ئېزىپ قالمايلىقىڭلار
 ئۈچۈن يوللارنى پەيدا قىلدى (15). (يوللارغا)
 بەلگىلەرنى قىلدى. ئۇلار (كېچىسى قۇرۇقلۇقتا ۋە
 دېڭىزلاردا) يۇلتۇزلار بىلەن يول تاپىدۇ (16).
 (پۈتۈن كائىناتنى) ياراتقان اللە بىلەن (ھېچ نەرسى-
 نى) يارىتالمايدىغان (بۇتلار) ئوخشاش بولامدۇ؟ ئوي-
 لىماسىلەر (17). ئەگەر اللە نىڭ (سىلەرگە بەرگەن)
 نېمىتىنى سانسائڭلار، ئۇنىڭ ھېسابىنى ئېلىپ بولال-
 مايسىلەر. شۇبھىسىزكى، اللە سىلەر (نىڭ بۇ جەھەت-
 تىكى يېتەرسىزلىكىڭلار)نى ئەلۋەتتە مەغپىرەت
 قىلغۇچىدۇر، (بەندىلىرىگە) مېھرىباندۇر (18) اللە
 سىلەر يوشۇرغان ۋە ئاشكارا قىلغاننىڭ ھەممىسىنى
 بىلىپ تۇرىدۇ (19). ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت
 قىلغانلىرى (يەنى بۇتلىرى) ھېچ شەيئىنى يارىتال-

وَالَّذِي فِي الْأَرْضِ رَوَايَا أَنْ يَخْبِيَهُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا
 أَعْلَمَهُمْ يَهْتَدُونَ وَالْعَلَمَاتِ وَالْجَبَمِ هُمْ يَهْتَدُونَ أَفَنَنْ
 يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَعْلَمُ أَفَلَا تَكُونُونَ
 لَا تَحْصُوهُمْ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَلِيمٍ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا يُبْرُونَ وَ
 مَا تَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ
 شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ أَمْ أَتَى غَيْرَ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ
 أَيَّانَ يَدْعُونَ إِلَّا لِيُكْفَرُوا عَنْهُ وَلِلَّهِ الْكَرِيمِ
 الْكَرِيمِ الْكَرِيمِ الْكَرِيمِ الْكَرِيمِ الْكَرِيمِ الْكَرِيمِ
 اللَّهُ يَعْلَمُ مَا يُبْرُونَ وَمَا يَعْلَمُونَ إِلَّا الْكَرِيمِ الْكَرِيمِ
 وَادَّاعَى لَهُمْ مَا دَافَعُوا رُبُّكُمْ قَالُوا اسْأَلُوا
 الْأَوَّلِينَ لِيُخْبِلُوا أَوَّلَهُمْ كَامِلَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
 وَمِنْ أَوَّلِهِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ أَلَيْسَ مَا
 يَزُورُونَ قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَالُوا
 اللَّهُ بُلْبُلُهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَنَحَرَهُ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ
 قَوَائِمِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا شَعْرُونَ

مايدۇ، بەلكى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى يارىتىلغاندۇر (يەنى ئىنسانلار تەرىپىدىن ياسالغاندۇر) (20).
 ئۇلار (يەنى بۇتلار) تىرىك ئەمەس، ئۆلۈكتۇر، ئۇلار (چوقۇنغۇچىلىرىنىڭ) قاچان قايتا تىرىل-
 دۇرۇلىدىغانلىقىنى ئۇقمايدۇ (21). سىلەرنىڭ (ئىبادەت قىلىشقا لايىق) ئىلاھىڭلار بىردۇر، ئاخى-
 رەتكە ئىشەنمەيدىغانلارنىڭ دىللىرى (اللەنىڭ بىرلىكىنى) ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلار چوڭچىلىق
 قىلىپ، (ھەقىقىي قوبۇل قىلىشتىن) باش تارتقۇچىلاردۇر (22). اللە ئۇلارنىڭ يوشۇرغانلىرىنى ۋە
 ئاشكارا قىلغانلىرىنى راستلا بىلىپ تۇرىدۇ، اللە تەكەببۇرلۇق قىلغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست
 تۇتمايدۇ (23). ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا): «پەرۋەردىگارڭلار (پەيغەمبىرىگە) نېمىلەرنى
 نازىل قىلدى؟» دېيىلسە، ئۇلار (مەسخىرە قىلىپ): «قەدىمكىلەرنىڭ ئەپسانىلىرىنى (نازىل قىلدى)»
 دېيىشىدۇ (24). ئۇلار قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىرىغا تولۇق جاۋابكار بولۇشلىرى ۋە
 ئۆزلىرى تەرىپىدىن بىلمەستىن ئازدۇرۇلغانلارنىڭ بىر قىسىم گۇناھلىرىغا ئۆزلىرى
 جاۋابكار بولۇشلىرى ئۈچۈن (يۇقىرىقى بوھتان سۆزلەرنى قىلدى)، ئۇلارنىڭ
 جاۋابكار بولىدىغىنى نېمىدىگەن يامان! (25) ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى)دىن
 ئىلگىرى ئۆتكەن كاپىرلار (ئۆز پەيغەمبەرلىرىگە) ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىپ (اللەنىڭ
 نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولدى). اللە ئۇلارنىڭ (ھىيلە-مىكىر) بىناسىنى تەل-
 تۈكۈس گۇمىران قىلدى، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە (بۇ بىنانىڭ) ئۆگزىسى
 ئۆرۈلۈپ چۈشتى، ئۇلارغا ئۆزلىرى ئويلىمىغان يەردىن ئازاب كەلدى (26).

ئاندىن كېيىن اللە ئۇلارنى قىيامەت كۈنى رەسۋا قىلىدۇ، (ئۇلارغا كايىپ) «مېنىڭ شېرىكلىرىم قېنى قەيەردە؟ سىلەر ئۇلار توغرىسىدا (پەيغەم- بەرلەر بىلەن) مۇنازىرىلىشەتتىڭلارغۇ؟» دەيدۇ. ئىلىم بېرىلگەنلەر (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا دەۋەت قىلغان پەيغەمبەرلەر ۋە ئۆلىمالار): «بۈگۈن رەس- ۋالىق ۋە ئازاب ھەقىقەتەن كاپىرلارغا تېگىشلىكتۇر» دەيدۇ (27). ئۇلار (كۆڭلىرىنى ئىختىيار قىلىپ) ئۆزلىرىگە زىيان سالغان شارائىتتا، پەرىشتىلەر ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئالىدۇ. ئۇلار بويسۇنغانلىق- لىرىنى بىلدۈرۈپ: «بىز ھېچقانداق يامان ئىش قىلمىدۇق» (دەيدۇ). ئۇنداق ئەمەس، اللە سىلەرنىڭ قىلمىشىڭلارنى ھەقىقەتەن تولۇق بىلگۈچىدۇر (28). سىلەر (ئىچىدە) مەڭگۈ قالدىغان جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، چوڭچىلىق قىلىپ، (اللەغا ئىتائەت قىلىشتىن) باش تارتقۇچىلارنىڭ بارىدىغان جايى نېمىدېگەن يامان! (29) تەقۋادارلارغا: «پەرۋەردىگار، ئىگىلەر (پەيغەمبەرگە) نېمىلەرنى نازىل قىلدى؟» دېيىلسە، ئۇلار: «ياخشى سۆزلەرنى نازىل قىلدى» دېيىشىدۇ. ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بۇ دۇنيادا مۇكاپاتلىنىدۇ، ئاخىرەت يۇرتى (ئۇلار ئۈچۈن تېخىمۇ) ياخشىدۇر. تەقۋادارلارنىڭ يۇرتى راستلا نېمىدېگەن كۈزەل! (30) ئۇلار ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان ئەدىنى جەننەتلىرىگە كىرىدۇ، ئۇ يەردە ئۇلارنىڭ كۆڭلى خالىغان نەرسىلەر تېپىلىدۇ، اللە تەقۋادارلارنى ئەنە شۇنداق مۇكاپاتلايدۇ (31). ئۇلار (مۇشرىكلىك ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولغان شارائىتتا پەرىشتىلەر ئۇلارنى قەبىزى روھ قىلىدۇ، پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «سالام سىلەرگە! قىلغان ئەمەلىڭلارنىڭ خاسىيىتىدىن جەننەتكە كىرىڭلار» دەيدۇ (32). كاپىرلار پەقەت (ئۆزلىرىنىڭ جېنىنى ئېلىش ئۈچۈن) پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشىنى ياكى پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنىڭ (يەنى ئازابىنىڭ) چۈشۈشىنىلا كۈتىدۇ، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن (كاپىر)لارمۇ ئەنە شۇنداق قىلغان ئىدى. اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلغىنى يوق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (33). ئۇلار قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتى، ئۇلارغا مەسخىرە قىلغانلىقلىرىنىڭ جازاسى (يەنى قاتتىق ئازابى) چۈشتى (34).

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزَوْنَهُمْ وَيَقُولُ إِنَّا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالْشُّوْءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ۝ الَّذِينَ تَتَوَفَّوهُمْ أَلَيْكُمُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالَوا أَلَيْسَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ شَوْءٍ إِلَّا أَنْ اللَّهَ عَلَيْهِ عِلْمٌ يَوْمَ كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ قَادُخُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا كُلِّصَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ۝ وَقِيلَ لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلْ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرٌ ۝ الَّذِينَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۖ وَالَّذِينَ فِي الْأُخْرَىٰ خَيْرٌ ۖ وَلَهُمْ فِيهَا مَثْوًى جَدِيدٌ ۖ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرَوْنَ مِنْ تَحْتِهَا أَلْهَامٌ لِّمَنْ فِيهَا مَالِكٌ ۚ وَنُورٌ ۚ كَذَلِكَ يُخَوِّزُ اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ۝ الَّذِينَ تَتَوَفَّوهُمْ أَلَيْكُمُ الظُّلُمَةُ ۚ يَقُولُونَ سَلِّمُوا لِكُلِّ جُمُوعَةٍ يَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْغُلَامَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرٌ ۚ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَظَلِمُوا ۚ وَاللَّهُ وَكَانَ كَمَا نُوَ ۚ أَلَيْسَ لَهُمْ يَوْمَ يَعْلَمُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۚ قَالُوا لَهُمْ سَيِّئَاتٌ

مۇشرىكلار: «مۇبادا اللە خالىغان بولسا، بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز اللە نى قويۇپ ھېچ نەرسىگە ئىبادەت قىلمايغان بولاتتۇق، اللە ھارام قىلمايغان (يەنى اللە نىڭ ھۆكىمىسىز) ھېچ نەرسىنى ھارام قىلمايغان بولاتتۇق» دېدى. ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەر مۇئەننە شۇنداق قىلغان ئىدى. پەيغەمبەر-لەرنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت روشەن تەبلىغ قىلىشتىنلا ئىبارەت (ھىدايەت قىلىش بولسا اللە نىڭ ئىشىدۇر) (35). بىز ھەقىقەتەن ھەربىر ئۆمىمەتكە: «اللەغا ئىبادەت قىلغۇلار، شەيتاندىن (يەنى شەيتانغا، بۇتلارغا، كاھىنلارغا ئوخشاش ھەرقانداق مەبۇدقا ئىبادەت قىلىشتىن) يىراق بولۇڭلار» دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا اللە ھىدايەت قىلغانلىرىمۇ بار، گۇمراھلىققا تېگىشلىك بولغانلىرىمۇ بار. يەر

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْلَا إِلَهُ الْخَالِصِينَ بُولسا، بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز اللە نى قويۇپ ھېچ نەرسىگە ئىبادەت قىلمايغان بولاتتۇق، اللە ھارام قىلمايغان (يەنى اللە نىڭ ھۆكىمىسىز) ھېچ نەرسىنى ھارام قىلمايغان بولاتتۇق» دېدى. ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەر مۇئەننە شۇنداق قىلغان ئىدى. پەيغەمبەر-لەرنىڭ مەسئۇلىيىتى پەقەت روشەن تەبلىغ قىلىشتىنلا ئىبارەت (ھىدايەت قىلىش بولسا اللە نىڭ ئىشىدۇر) (35). بىز ھەقىقەتەن ھەربىر ئۆمىمەتكە: «اللەغا ئىبادەت قىلغۇلار، شەيتاندىن (يەنى شەيتانغا، بۇتلارغا، كاھىنلارغا ئوخشاش ھەرقانداق مەبۇدقا ئىبادەت قىلىشتىن) يىراق بولۇڭلار» دەپ پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا اللە ھىدايەت قىلغانلىرىمۇ بار، گۇمراھلىققا تېگىشلىك بولغانلىرىمۇ بار. يەر

يۈزىدە سەير قىلىپ يۈرۈپ، (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزىتىڭلار (36). سەن ئۇلارنىڭ ھىدايەت تېپىشىغا ھېرىس بولساڭمۇ، اللە ئۆزى گۇمراھ قىلغان كىشىنى ھىدايەت قىلمايدۇ، ئۇلارنى (اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق مەدەتكار يوق (37). ئۇلار: «اللە ئۆلۈكنى تىرىلدۈرمەيدۇ» دەپ قاتتىق قەسەم ئىشچىتى، ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدۇ)، اللە ۋەدىسىنى چوقۇم ئىشقا ئاشۇرىدۇ، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللە نىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەيدۇ (شۇڭلاشقا ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلىدۇ) (38). اللە ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ھەق بىلەن ناھەقنى ئۇلارغا ئايرىپ بېرىش ۋە كاپىرلارغا ئۇلارنىڭ يالغانچىلىقلىرىنى بىلدۈرۈپ قويۇش ئۈچۈن (ئۇلارنى قايتىدىن تىرىلدۈرىدۇ) (39). بىز بىرەر شەيئىنى ۋۇجۇتقا كەلتۈرمەكچى بولساق، ئۇنىڭغا: «ۋۇجۇتقا كەل» دەيمىز-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ (40). زۇلۇمغا ئۇچرىغىنىدىن كېيىن اللە يولدا ھىجرەت قىلغانلارنى دۇنيادا چوقۇم ياخشى جايعا ئورۇنلاشتۇرىمىز، ئۇلار بىلىدىغان بولسا، ئۇلارغا ئاخىرەتنىڭ ساۋابى تېخىمۇ چوڭدۇر (41). ئۇلار (ئېغىرچىلىقلارغا) سەۋر قىلدى، ئۇلار (ھەممە ئىشتا) پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلىدۇ (يەنى يۆلىنىدۇ) (42).

ئۇلار ئۆزلىرىگە بەرگەن (سېشىدىكى ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋەتكەنلىكىمىزدىن ئىبارەت) نېمىسىمىزگە ناشۇكۇرلۇك قىلىدۇ، (سەلەر ئەجىللىقلار يەتكۈچە دۇنيادىن) بەھرىمەن بولۇڭلار، (ئىشىڭلارنىڭ ئاقى-ۋىتىنى) ئۇزاققا قالماي بىلىسىلەر (55). ئۇلار بىز ئۆزلىرىگە بەرگەن مال-مۈلۈكتىن بىلىمىسىنى (بۇت-لارغا) نېسۋە قالدۇرىدۇ، (ئى مۇشرىكلار!) اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سەلەر ئۆزەڭلار ئويدۇرۇپ چىقارغان نەرسەڭلار ئۈچۈن چوقۇم سوراققا تارتىلى-سەلەر (56). ئۇلار اللەغا قىزلارنى نىسبەت بېرىدۇ، اللە (بۇنداق بوھتاندىن) پاكىتۇر، ئۇلار ئۆزى ئارزۇ قىلىدىغانلىرىنى ئۆزلىرىگە نىسبەت بېرىدۇ (57). ئۇلار-نىڭ بىرەرسىگە (خوتۇنىنىڭ) قىز تۇغقانلىق خۇش خەۋىرى يەتكۈزۈلسە، چىرايى ئۆزگىرىپ، غەزەپنىڭ بولۇپ كېتىدۇ (58). يەتكۈزۈلگەن يامان خەۋەردىن قورقۇپ، ئۆز قەۋمىگە كۆرۈنمەي يوشۇرۇنۇۋالىدۇ. ئاندىن ئۇ نومۇسقا چىداپ قىزنى ساقلاپ قالامدۇ؟ ياكى ئۇنى توپا ئاستىغا (تىرىك) كۆمەمدۇ؟ (شۇ

لَيْسَ لَهُمْ فِيهَا نِكَاحٌ قَدْ يَنْكَحُونَ وَيَجْعَلُونَ
لَهُمْ أَكْثَبُونَ لِيُحْبِطُوا عَنْهُمْ نَارُ اللَّهِ الَّتِي كُتِبَ عَلَيْهَا أَنْ تُبْرِتَ
تَقَارُونَ وَيَجْعَلُونَ يَلَهُ الْبَنتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ
وَإِذَا بُعِثَ رَاحِدُهُمْ يَأْتِ الْغَيْثُ كُلُّهُمْ مِنْهُ وَمَسْجُودًا وَهُوَ ظَهِيرٌ
يَتَوَلَّى مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَبِهِ إِنَّهُمْ كَانُوا عَلٰى هُونٍ أَمْ
يَدْعُونَ فِي الْمَوْتِ الْكَافِرَ أَلَمْ يَكُونُوا يُحْكَمُونَ
بِالْآخِرَةِ مِثْلُ النُّبُوَّةِ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
وَلَوْ كُنَّا كُنَّا اللَّهُ النَّاسُ لَظَلَمُوا مَا تَرَكُوا عَلَيْنَا مِنْ دِينٍ وَلَوْ كُنَّا
يُؤَيِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى قَدْ أَجَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِنُونَ
سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِرُونَ وَيَجْعَلُونَ يَلَهُ مَا يَكُونُونَ يَتَصِفُ
أَلَيْسَ لَهُمُ الْكُتُبُ إِنَّ لَهُمُ الْحُسْنَىٰ لَكَيْمَ إِنَّ لَهُمُ النَّارَ
أَنَّهُمْ مُّفْرَطُونَ تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّمَّنْ قَبْلِكَ
فَرِيقٌ لَّهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْبَادُ لَهُمْ فَهُمْ وَرَثَتُهُمْ لَبِيمٌ وَأُولُو عَذَابٍ
لَّئِيمٌ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا الذِّكْرَ لِكُلِّ الَّذِينَ
اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

ھەق تەئەلىيەندۇ) ئۇلارنىڭ ھۆكىمى (يەنى ئوغۇللارنى ئۆزلىرىگە نىسبەت بېرىپ، قىزلارنى اللەغا نىسبەت بېرىشى) ھەقىقەتەن نېمىدىگەن قەيە! (59) ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلار (ئوغۇلنى ياخشى كۆرۈپ، قىزنى يامان كۆرۈش، خوتۇنى ئوغۇل تۇغسا خۇشال بولۇپ، قىز تۇغسا ئاچچىقى كېلىش، ئار-نومۇستىن ۋە كەمبەغەللىكتىن قورقۇپ، قىزلارنى تىرىك كۆمۈشكە ئوخشاش) يامان سۈپەتلەرگە ئىگە، اللە بولسا ئەڭ ئالىي خىسەلتەرگە ئىگە، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (60). ئەگەر اللە ئىنسانلارنى ئۇلارنىڭ زۇلىمى تۈپەيلىدىن (چاپسان) جازا لايدىغان بولسا، يەر يۈزىدە قىمىرلاپ تۇرىدىغان ھېچبىر جان ئىگىسىنى قويمىغان بولاتتى، لېكىن اللە ئۇلارنى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە تەخىر قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ (ھالاك بولۇش) ۋاقتى كەلگەندە قىلچە ۋاقىتمۇ كېچىكتۈرۈلمەيدۇ، (ۋاقتى كەلمەسە) قىلچە ۋاقىتمۇ ئىلگىرى سۈرۈلمەيدۇ (61). ئۇلار ئۆز-لىرى يامان كۆرىدىغاننى اللەغا مەنسۇپ قىلىدۇ، ئۇلار ئاقىۋىتىنىڭ ياخشى بولىدىغانلىقى بىلەن جۈيۈلىدۇ، شۈبھىسىزكى، ئۇلار دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلار (دوزاختا) تاشلىنىپ قالدۇچىلاردۇر (62). (ئى مۇھەممەد!) اللە نامى بىلەن قەسەمكى، سەندىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۆمەتلەرگە ھەقىقەتەن (پەيغەمبەرلەر) ئەۋەتتۇق، شەيتان ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى ئۆزلىرىگە چىرايلىق كۆرسەتتى، شەيتان بۈگۈن ئۇلارنىڭ ياردەمچىسىدۇر. ئۇلار ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (63). (ئى مۇھەممەد!) بىز كىتابىنى (يەنى قۇرئانىنى) پەقەت سېنىڭ كىشىلەرگە ئۇلار (دىنىدىكى) دەتالاش قىلىشقان نەرسىلەرنى بايان قىلىپ بېرىشنىڭ ئۈچۈن، ئىمان ئېيتىدىغان قەۋمىگە ھىدايەت ۋە رەھبەت بولسۇن ئۇچۇنلا نازىل قىلدۇق (64).

ئۇلار اللە نى قويۇپ، ئۆزلىرىگە ئاسمانلاردىن
 ھېچقانداق رىزىق چۈشۈرۈپ ۋە يەردىن ھېچقانداق
 رىزىق چىقىرىپ (يەنى ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇرۇپ
 ۋە يەردىن زىرائەت ۋە دەرەخلەرنى ئۆستۈرۈپ)
 بېرەلمەيدىغان، (شۇنداق قىلىشقا) قۇدرىتى يەتمەي-
 دىغان بۇتلارغا چوقۇنامدۇ؟ (73) سىلەر اللە غا مىسال
 كەلتۈرمەڭلار (يەنى اللە غا بۇتلارنى ئوخشاتماڭلار،
 اللە غا شېرىك كەلتۈرمەڭلار). اللە ھەقىقەتەن
 (ھەممە ھەقىقەتنى) بىلىدۇ، سىلەر (اللەنىڭ بۈيۈك-
 لۇكىنى) بىلمەيسىلەر (74). اللە بۇنداق بىر مىسال
 كەلتۈرىدۇ: ھېچقانداق ئىشنى ئۆز ئالدىغا بىر
 تەرەپ قىلالايدىغان بىر قۇل بىز ئوبدان رىزىق
 (يەنى مول مال - مۈلۈك) ئاتا قىلغان ۋە ئۇنى يوشۇرۇن
 ياكى ئاشكارا يوسۇندا سەدىقە قىلىپ تۇرغان (ھۆر -
 ئەركىن) ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟ (يەنى ھېچ نەرسىگە
 ئىگە بولمىغان قۇلغا ئوخشايدىغان بۇتلارنى ھەممىگە
 ئىگە بولغان ۋە كائىناتنى خالىغانچە تەسەررۇپ

قىلىدىغان اللە بىلەن قانداقمۇ تەڭلەشتۈرگىلى بولسۇن؟) جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر! ئۇلار
 (يەنى كاپىرلار) نىڭ تولىسى (ھەمدۇسانا اللە نىڭلا لايىق ئىكەنلىكىنى، بۇتلارنىڭ ھەمدۇساناغا
 ۋە ئىبادەتكە لايىق ئەمەسلىكىنى) ئۇقمايدۇ (75). اللە يەنە مۇنداق مىسال كەلتۈرىدۇ: مۇنداق
 ئىككى ئادەم بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرى ھېچ ئىش قىلالايدىغان ۋە ئىگىسىگە يۈك بولۇپ قالغان
 بىر گاچادۇركى، ئىككىسى بۇ گاچىنى مەيلى قەيەرگە ئەۋەتسۇن، ئۇ ھېچقانداق پايدا ئېلىپ
 كېلەلمەيدۇ، يەنە بىرى بولسا ئۆزى توغرا يولدا ماڭغان ۋە (كىشىلەرنى) ھەققانىي بولۇشقا بۇيرۇي-
 دىغان ئادەمدۇر، بۇ ئىككى ئادەم ئوخشاشمۇ؟ (يەنى بۇ گاچا بىلەن ئۆزى توغرا يولدا تۇرۇپ
 پاساھەتلىك سۆزلەيدىغان، ئۆزى قۇرئان نۇرى بىلەن نۇرلانغان ئادەم بىر - بىرىگە ئوخشامدۇ؟
 ئەقىللىق ئادەمنىڭ ئۇلارنى ئوخشاش ئورۇنغا قويىمىغىنىدەك، بۇت ۋە تاشنى ھەممىنى بىلگۈچى
 قۇدرەتلىك اللە بىلەن ئوخشاش ئورۇنغا قويغىلى بولمايدۇ (76). ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى
 غەيبىنى بىلىش اللە غا خاستۇر، قىيامەتنىڭ قايم بولۇشى كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچىلىق ياكى
 ئۈنىگەندىمۇ تېزدۇر. اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (77). اللە سىلەرنى ئاناڭلارنىڭ
 قارىندىن ھېچ نەرسىنى بىلمەيدىغان ھالىتىڭلار بىلەن چىقاردى، اللە سىلەرگە شۇكۇر قىلسۇن
 دەپ، قۇلاق، كۆز ۋە يۈرەكلەرنى ئاتا قىلدى (78). ئۇلار قۇشلارنىڭ ھاۋادا ئۇچۇشقا بويسۇندۇرۇل-
 غانلىقىنى كۆرمىدىمۇ؟ ئۇلارنى (ھاۋادىن چۈشۈپ كېتىشتىن) پەقەت اللە تۇتۇپ تۇرىدۇ، بۇنىڭدا
 ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللەنىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (79).

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رُقَاتًا
 السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْطِيعُونَ فَلَا تُضْرِبُوا
 لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ صَرَبَ
 اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَمْلُوكًا لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَمَن رَزَقْنَاهُ
 مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا هَلْ
 يَسْكُونُ الْعَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ وَصَرَبَ
 اللَّهُ مَثَلًا تَجْلِيَنَ أَحَدُهَا بِالْأُخْرَى لَا يَقْدِرُ عَلَى شَيْءٍ وَهُوَ
 كُلٌّ عَلَى مَوَلَاهُ أَيْمًا وَيَجْعَلُ اللَّهُ مَثَلًا هَلْ يَسْتَوِي
 هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۝
 وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا
 بَلَمَحٍ بَصِيرٍ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝
 وَاللَّهُ أَخْرَجَكُمْ مِنْ بَطْنِ أُمِّ يَسْرٍ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَ
 جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝
 أَكْمَرُوا لِلَّهِ الظُّلُمَ مَسْحُورٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ مَا يَسْكُنُ
 إِلَّا اللَّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝

الله سىلەرگە ئۇيۇڭلارنى تۇرالغۇ جاي قىلىپ بەردى، سىلەرگە ھايۋانلارنىڭ تېرىلىرىدىن ئۆي-لەرنى (چىدىرلەرنى) قىلىپ بەردى، سىلەر كۆچ-كەن كۈنۇڭلاردىمۇ، تۇرغان كۈنۇڭلاردىمۇ ئۇنىڭ يېنىكىلىكىنى ھېس قىلىسىلەر، سىلەرگە قويلارنىڭ يۇڭلىرىدىن، تۆگىلەرنىڭ يۇڭلىرىدىن، ئۆچكىلەر-نىڭ يۇڭلىرىدىن ئۆي جاھازلىرىنى (يەنى سىلەر كىيىدىغان ۋە ئۇيۇڭلارنى سەرەمجانلاشتۇرىدىغان ھەم مەلۇم مۇددەتكىچە (يەنى ئۆلۈم كەلگۈچە ياكى ئۇلار كونىراپ تۈگىگىچە) پايدىلىنىدىغان نەرسىلەرنى قىلىپ بەردى (80). الله سىلەرگە ئۆزى ياراتقان نەرسىلەر (يەنى دەرەخلەر، تاغلار ۋە بىنالار)دىن (كۈننىڭ ھارارىتىدىن ساقلىنىدىغان) سايىلەرنى قىلىپ بەردى. تاغلاردىن سىلەرگە (غار، ئۆڭكۈرگە ئوخشاش) تۇرالغۇ قىلىدىغان جايلارنى قىلىپ بەردى. سىلەرگە ئىسسىقتىن (ۋە سوغۇقتىن) ساقلىنىدىغان

كىيىمىلەرنى، ئۇرۇشتا سىلەرنى (زىيان-زەخمەتتىن) ساقلايدىغان تۆمۈر كىيىمىلەرنى تەييار قىلدى. الله سىلەرنى ئىتائەت قىلىسۇن دەپ، سىلەرگە ئەنە شۇنداق مۇكەممەل نېمەتلەرنى بېرىدۇ (81). ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە (ساڭا ھېچ زىيىنى يوق)، سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت روشەن تەبلىغ قىلىشتۇر (82). ئۇلار الله نىڭ نېمىتىنى تونۇيدۇ، ئاندىن (اللهدىن بۆلەك غەيرىگە ئىبادەت قىلىش بىلەن) ئۇ نېمەتلەرنى ئىنكار قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ تولىسى كاپىردۇر (يەنى كاپىر پېتىچە ئۆلىدۇ) (83). شۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ھەر ئۆمىمەتتىن (ئۇنىڭغا ئىمان بىلەن ياكى كۇفرى بىلەن گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر شاھىت (يەنى پەيغەمبەر) كەلتۈرىمىز، ئاندىن كاپىرلارغا (ئۆزىگە ئېيتىشقا) رۇخسەت قىلىنمايدۇ ھەمدە ئۇلاردىن پەرۋەردىگارىنى رازى قىلىش (يەنى پەرۋەردىگارىنى رازى قىلىدىغان ئەمەللەرنى قىلىش) تەلەپ قىلىنمايدۇ (84). زالىملار (يەنى مۇشرىكلار) ئازابنى كۆر-گەن چاغدا، ئۇلاردىن (ئازاب) يېنىكىلىتىلمەيدۇ ۋە كېچىكتۈرۈلمەيدۇ (85). مۇشرىكلار (دۇنيادا چوقۇنغان) بۇتلىرىنى كۆرگەن چاغدا: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بۇلار بولسا بىزنىڭ سېنى قويۇپ ئىبادەت قىلغان بۇتلىرىمىزدۇر» دەيدۇ، بۇتلىرى ئۇلارغا جاۋاپ بېرىپ: «شۈب-ھىسىزكى، سىلەر ھەقىقەتەن يالغانچىسىلەر» دەيدۇ (86). شۇ كۈندە ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ الله غا باش ئەكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ (دۇنيادىكى چاغلىرىدا: «بۇت-لار بىزگە شاپائەت قىلىدۇ» دېگەن) يالغان-ياۋىداقلىرى يوققا چىقىدۇ (87).

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ جُلُودِ
الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ اقَامَتِكُمْ
وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا
إِلَىٰ حِينٍ ۝ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِمَّا خَلَقَ ظِلَالًا وَجَعَلَ لَكُم
مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُم سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ
وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمُ بَاسًا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ ۚ عَلَيْكُمْ
لَعَلَّكُمْ تُفْهِمُونَ ۝ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاءُ
الْمُبِينُ ۝ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ
الْكَافِرُونَ ۝ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا لِّأَعْمَالِهِمْ
يُؤْتِنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ وَلَٰذَٰلِكَ الْيَوْمَ
ظَلَمُوا الْعَدَابَ فَلَا يُخَفَّفُهُمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ۝ وَ
إِذَا رَأَوْا تِلْكَ الْآيَاتِ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ
شُرَكَائُنَا الَّذِينَ كَانُوا دُعَوْنَ مِنْ دُونِكَ فَآلَقُوا
بِالْيَوْمِ الْقَوَلِ إِنَّكُمْ لَكِن بُرُونَ ۝ وَالْقَوَلُ إِلَى اللَّهِ
يَوْمَئِذٍ لَّاسْمَ وَمَنْ عَظَّمَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ۝

الَّذِينَ كَفَرُوا وَاصَدَّقُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ زُذْنُهُمْ عَذَابًا
 فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ﴿٩٠﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ
 أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا
 عَلَى هَؤُلَاءِ وَتَرَىٰ أَعْيُنُكَ الْكُفْرَ تَبْذِيرًا لِّكُلِّ شَيْءٍ
 هُدًى وَنَجْوةً وَيَسْئَرُ الْإِسْلَامُ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ
 بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ
 الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٢﴾ وَ
 أَقْبُوا بِحَبْلِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تَكُونُونَ مِنَ الْآمِنِينَ
 بَعْدَ تَوَكُّبِكُمْ إِيَّاهُ وَقَدْ جَعَلَكُمْ اللَّهُ عَلَيْهِمْ كُفْرًا إِنْ
 اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَقَذَّضَتْ
 عَنْهَا رِجَالُهُمْ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ فَكُنُوا أَعْيُنًا
 لِّلْكَافِرِينَ لَمْ يَرْجُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٩٤﴾ أَلَمْ يَجْعَلِ
 اللَّهُ لَكُمْ آيَةً وَأَجَدَةً وَلَئِنْ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ
 لَّيَهْدِي مَنْ يُشَاءُ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾

كاپىر بولغانلارغا ۋە (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يول-
 دىن (يەنى دىندىن) توسقانلارغا ئۇلارنىڭ قىلغان
 بۇزغۇنچىلىقلىرى ئۈچۈن ئازاب ئۈستىگە ئازاب
 قوشۇپ، زىيادە ئازاب قىلىمىز⁽⁸⁸⁾. شۇ كۈندە بىز
 ھەربىر ئۆمەتكە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۇلارغا
 قارشى (گۇۋاھلىق بېرىدىغان) بىر شاھىت (يەنى
 پەيغەمبەر) كەلتۈرىمىز ۋە (شۇ كۈندە) بىز سېنى
 بۇلارغا (يەنى ئۆمەتتىكىگە) شاھىت قىلىپ كەلتۈرد-
 مىز. ساڭا بىز كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) ھەممە
 نەرسىنى (يەنى كىشىلەر موھتاج بولىدىغان دىنىي
 ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى) چۈشەندۈرۈپ بېرىدىغان،
 (دىللارغا) ھىدايەت، (بەندىلەرگە) رەھمەت،
 مۇسۇلمانلارغا مەڭگۈلۈك سائادەت بىلەن خۇش
 خەۋەر يەتكۈزىدىغان قىلىپ نازىل قىلدۇق⁽⁸⁹⁾.
 اللە ھەقىقەتەن (كىشىلەر ئارىسىدا) ئادىل بولۇشقا،
 (جىمى خەلققە) ياخشىلىق قىلىشقا، خىش-ئەقرد-

بالارغا سىلەر-رەھىم قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، قەبىھ (سۆز-ھەرىكەتلەر)دىن، يامان ئىشلاردىن ۋە زۇلۇم
 قىلىشتىن توسىدۇ، نەسىھەتنى قوبۇل قىلىشۇن دەپ، اللە سىلەرگە پەندە-نەسىھەت قىلدۇ⁽⁹⁰⁾. سىلەر
 ئەھدە تۈزۈشكەنلىرىڭلاردا، اللەنىڭ ئەھدىگە ۋاپا قىلىڭلار، قەسىمىڭلارنى (اللەنىڭ نامىنى
 تىلغا ئېلىپ) پۇختىلىغاندىن كېيىن بۇزماڭلار، چۈنكى سىلەر اللەنى گۇۋاھچى قىلىدىڭلار. شۇبھە-
 سىزكى، اللە قىلمىشڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ⁽⁹¹⁾. سىلەر پىششىق ئىگىرىگەن يېمىنى چۈۋۈپ پارچە-
 پارچە قىلىۋەتكەن خوتۇندەك بولماڭلار*. بىر جامائە (سان ۋە مال-مۈلۈك جەھەتتە) يەنە بىر
 جامائەدىن كۆپ بولغانلىقى ئۈچۈن، قەسىمىڭلارنى ئالدامچىلىقنىڭ ۋاستىسى قىلىۋالسىلەر (يەنى
 ئۆزئارا ياردەملىشىش ئۈستىدە بىر جامائە بىلەن ئىتتىپاق تۈزۈشكەندىن كېيىن، سانى، پۇل-مېلى
 كۆپرەك يەنە بىر جامائەنى كۆرۈپلا ئىلگىرىكى جامائە بىلەن تۈزۈشكەن ئەھدىنى بۇزۇپ، كېيىنكى
 جامائە بىلەن ئەھدە تۈزىسىلەر)، اللە سىلەرنى ھەقىقەتەن بۇنىڭ (يەنى ۋەدىگە ۋاپا قىلىش
 ئەمرى) بىلەن سىنايدۇ، سىلەر دەتالاش قىلىشقان ھەق-ناھەقنى قىيامەت كۈنى سىلەرگە چوقۇم
 ئېنىق ئايرىپ بېرىدۇ⁽⁹²⁾. مۇبادا اللە خالىغان بولسا ئىدى، سىلەرنى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى)
 ئەلۋەتتە بىر ئۆمەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، لېكىن (اللەنىڭ ھېكمىتى ئۇلارنى ئۆز
 ئىختىيارىغا قويۇۋېتىشنى تەقەززا قىلدى)، اللە خالىغان ئادەمنى گۇمراھ قىلدۇ، خالىغان ئادەمنى
 ھىدايەت قىلدۇ، (قىيامەت كۈنى) پۈتۈن قىلمىشڭلار ئۈستىدە سوراق قىلىنىسىلەر⁽⁹³⁾.

* بۇ، قەسەم ئىچىپ چىڭ ئەھدە قىلىشقاندىن كېيىن ئۆز ئەھدىنى بۇزغان ئادەمنىڭ مىسالدۇر.

قەدىمىلار (ئىسلام دىنىدا) ئىزچىل بولغاندىن كېيىن تېپىلىپ كەتمەسلىك ئۈچۈن، قەسىمىلارنى ئۆز ئاراڭلاردا ئالدامچىلىقنىڭ ۋاسىتىسى قىلىۋالماڭلار، (كىشىلەرنى) اللە نىڭ يولىدىن توسقانلىقىدا (يەنى ئەھدىگە ۋاپا قىلىشتىن يۈز ئۆرۈگەنلىكىدا) (لار) ئۈچۈن ئازابىنى تېتىسىلەر، (سەلەر ئاخىرەتتە دوزاختا) چوڭ ئازابقا قالىسىلەر (94). سەلەر اللە نىڭ ئەھدىنى ئەرزىمەس نەرسىگە سېتىۋەتمەڭلار؛ سەلەر ئەگەر بىلسەڭلار، اللە نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب سەلەر ئۈچۈن (پانى دۇنيانىڭ نەرسىلىرىدىن) ئارتۇقتۇر (95). (ئى ئىنسانلار!) سەلەرنىڭ ئىلكىڭلاردىكى نەرسىلەر تۈگەيدۇ، اللەنىڭ دەرگاھىدىكى نەرسىلەر تۈگىمەستۇر. سەۋر قىلغۇچىلارغا، ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەلىدىنمۇ ياخشىراق ساۋاب بېرىمىز (96). ئەر - ئايال مۆمىنلەردىن كىمكى

وَلَا تَخْذُوا أَيْمَانَكُمْ دَخَلَ بُيُوتَكُمْ فَتَوَلَّوْا قُلُوبَكُمْ بَعْدَ
تَوَلَّيْتُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۖ يٰۤأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَجْعَلُوا
لَكُمْ عَهْدًا بِاللَّهِ وَهُوَ عَزِيزٌ ۖ وَلَا تَعْتَدُوا بِعَهْدِ اللَّهِ كَيْتَابًا
إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ عِزُّكُمْ ۖ إِنَّكُمْ لَتَكُونُونَ ۖ مَعْنَدَكُمْ
يَنْقُذُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ ۖ وَلَنَجْزِيَنَ الَّذِينَ صَبَرُوا
أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا
مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَشْخًى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُجْزِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةً
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ قُلْ أَفَأَنْتُمْ
قَرَأْتُمُ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذُّوْا بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِیْمِ ۖ
إِنَّهُ لَيَكِيْسٌ لَّهِ سُلْطٰنٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَلٰى رَبِّهِمْ
يَعْتَكِبُونَ ۖ إِنَّمَا يُسَلِّطُهُ عَلَى الَّذِينَ يَؤْمِنُونَ ۖ وَالَّذِينَ
هُم بِهٖ مُّشْرِكُونَ ۖ وَلَآ اَدْبٰكُ لَنَا آيَةً ۖ مَّكَانَ اِيْلٰهٍ
اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَتْلُوْا قُلْ اَلَا اِنَّمَا اَنْتُمْ مُّعَذَّرِبْنَ اَللّٰهُمَّ
لَا يَعْصِيْكَوْنَ ۖ قُلْ تَزَكَّاهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ
لِيُثَبِّتَ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هُمْ دٰىءٌ لِّلْمُشْرِكِيْنَ ۖ

ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، بىز ئۇنى ئەلۋەتتە (دۇنيادا قانائەتچانلىق، ھالال رىزىق ۋە ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىپ) ئوبدان ياشىتىمىز، ئۇلارغا، ئەلۋەتتە، قىلغان ئەمەلىدىنمۇ ياخشىراق ساۋاب بېرىمىز (97). سەن قۇرئان ئوقۇماقچى بولغىنىڭدا، قوغلاندى شەيتاننىڭ (ۋەسۋەسىسىدىن) اللەغا سېغىنىپ پاناھ تىلىگىن (98). شۈبھىسىزكى، مۆمىنلەرنىڭ ۋە پەرۋەردىگارغا تەۋەككۈل قىلغۇچىلار (يەنى يۈلەنگۈچىلەر) نىڭ ئۈستىدىن شەيتان ھۆكۈمرانلىق قىلالمايدۇ (يەنى پەرۋەردىگارغا چىن يۈلەنگەن مۆمىنلەرگە شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىسى تەسىر قىلالمايدۇ) (99). شەيتان پەقەت ئۆزىنى دوست تۇتىدىغانلار ۋە ئۆزىنىڭ (ئىغۋا قىلىشى) بىلەن مۇشەرىك بولۇپ كەتكەنلەر ئۈستىدىنلا ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ (100). بىز بىر ئايەتنى يەنە بىر ئايەتنىڭ ئورنىغا ئالماشتۇرغىنىمىزدا (يەنى بىر ھۆكۈمنى بىكار قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا باشقا بىر ھۆكۈمنى چۈشۈرگىنىمىزدە)، — اللە ئۆزى نازىل قىلغاننى (يەنى شۇ ھۆكۈمدە بەندىگە نېمە مەنپەئەت ۋە ھېكمەت بارلىقىنى) ئۆزى ئوبدان بىلىدۇ — ئۇلار: «(ئى مۇھەممەد!) سەن (اللەغا) يالغان چاپلىدىڭ» دەيدۇ، ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ھېكمىتىنى) ئوقىمايدۇ (101). ئېيتە قىنكى، قۇرئاننى جىبرىئىل مۆمىنلەرنىڭ (ئىمانىنى) مۇستەھكەم قىلىش ئۈچۈن، مۇسۇلمانلارغا ھىدايەت ۋە خۇش خەۋەر قىلىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ھۇزۇرىدىن راستچىللىق بىلەن نازىل قىلدى (102).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) قۇرئاننى بىر ئىنسان تەلىم بېرىدۇ» دېگەن سۆزىنى ئوبدان بىلىمىز، ئۇلار كۆرسەتكەن ئادەمنىڭ تىلى ئەرەب تىلى ئەمەس، بۇ (قۇرئان) بولسا روشەن ئەرەب تىلىدۇر (103). شۇبھىسىزكى، اللەنىڭ ئايەتلىرىگە (يەنى قۇرئانغا) ئىشەنمەيدىغانلارنى اللە ھىدايەت قىلمايدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (104). پەقەت اللەنىڭ ئايەتلىرىگە ئىشەنمەيدىغانلارلا (اللەغا) يالغان چاپلايدۇ، (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام يالغانچى ئەمەس) دەل ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى يالغانچىدۇر (105). كىمكى اللەغا ئىمان ئېيتقاندىن كېيىن ئىمانىدىن يېنىۋالسا، قەلبى ئىمان بىلەن مۇستەھكەم تۇرسۇمۇ

مەجبۇرلاش ئاستىدا (ئاغزىدىلا) ئىماندىن يانغانلىقىنى بىلدۈرگەنلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا — كۇفىرى بىلەن كۆڭلى ئازادە بولسا (يەنى ئىختىيارىي بوسۇندا مۇرتەد بولغان بولسا)، ئۇ اللەنىڭ غەزەپىگە دۇچار بولىدۇ ۋە چوڭ ئازابقا قالىدۇ (106). بۇ (يەنى ئازاب) ئۇلارنىڭ دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئاخىرەتتىن ئارتۇق كۆرگەنلىكلىرى ۋە اللەنىڭ كاپىر قەۋمىنى ھىدايەت قىلمايدىغانلىقى ئۈچۈندۇر (107). ئەنە شۇ كىشىلەر اللە تەرىپىدىن دىللىرى، قۇلاقلىرى ۋە كۆزلىرى پېچەتلىۋېتىلگەن كىشىلەردۇر، ئەنە شۇلار غاپىلاردۇر (108). ئۇلار راستلا ئاخىرەتتە زىيان تارتقۇچىلاردۇر (109). ئاندىن (ئۇ مۇھەممەد!) زىيانكەشلىككە ئۇچرىغاندىن كېيىن، ھەقىقەتەن (مەدىنىگە) ھىجرەت قىلغان، ئاندىن (اللەنىڭ يولدا) جىھاد قىلغان ۋە (جىھادنىڭ مۇشەققەتلىرىگە) چىدىغانلارغا پەرۋەردىگارنىڭ (مەغپىرەت قىلىدۇ)، شۇبھىسىزكى، پەرۋەردىگارنىڭ شۇنىڭدىن (يەنى ئۇلارنىڭ ھىجرەت، جىھاد، سەۋر قىلغىنىدىن) كېيىن ئۇلارغا ئەلۋەتتە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، رەھمەت قىلغۇچىدۇر (110). ھەر ئادەم ئۆزى بىلەن بولۇپ كېتىدىغان، ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىنىڭ مۇكاپاتى تولۇق بېرىلىدىغان، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدىغان كۈننى (يەنى قىيامەت كۈنىنى) ئەسلىگەن (111).

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّفْسَ الْفَاسِقَةَ الَّتِي كَانَتْ لِلسَّامِ الْكَافِرِ
يُحَدِّثُكَ عَلَيْهَا عَجَبٌ وَهَذَا السَّامِ عَرَبِيٌّ مُبِينٌ ۝
إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ هُمْ كَفَّارٌ بِاللَّهِ وَلَكِنْ
عَذَابُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۝ إِنَّمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ
وَاللَّهُ يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ۝ مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ
بَعْدِ إِيمَانِهِ إِنَّهُ أُولَىٰ آثَرٍ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ
مَنْ شَرَّ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ عَذَابٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ اسْتَحْبَبُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
عَلَى الْآخِرَةِ ۝ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ۝
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَحِبُّ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَيَسْمِعُهم وَأَصْلَحُهم
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ۝ لَاجِرُهُمُ الْآخِرَةُ هُمْ
الْمُحْسَرُونَ ۝ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ
مَا فُتِنُوا لَكُمْ لَهْجَةً وَأَصْبَرُوا لَآنَ رَبِّكَ مِنْ بَعْدِهَا
لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ بِحُجَّالٍ عَنْ
نَفْسِهَا وَتُؤْتَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ۝

الله مۇنداق بىر مىسالنى كەلتۈرسۇن: بىر شەھەر (يەنى مەككە ئاھالىسى) بولۇپ، (ئەسلىدە) تىنچ-خاتىرجەم ئىدى. ئۇنىڭ رىزقى تەرەپ-تەرەپتىن كەتتاشا كېلىپ تۇراتتى، (ئۇنىڭ ئاھالىسى) ئالەمنىڭ نېمەتلىرىگە كۈفرىلىق قىلدى، ئالەم ئۇلارغا قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئاجلىقنىڭ ۋە قۇرقۇنچىنىڭ ئەلىمىنى تېتىتى (112). ئۇلارغا ئۆز ئىچىدىن بىر پەيغەمبەر (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) كەلدى، ئۇنى ئۇلار ئىنكار قىلدى. ئۇلارغا ئازاب (يەنى قاتتىقچىلىق ۋە ئوقۇبەت) يۈزلەندى، ئۇلار (گۇناھلارغا چۆمگەنلىك تۈپەيلىدىن) زالىم ئىدى (113). ئالەم سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن

وَصَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ حَيْثُ كَانَ مِثْلُ نَعْمٍ اللَّهُ فَإِذَا فَعَلَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَلَئِنْ بَوَّءُوا فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَذُكِّرُوا اللَّهُ حَلَّالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا لِمِمَّنَ اللَّهُ إِنَّ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَيْزِ وَمَأْكُلَ الْبُهْلِ وَالْمَيْتَةَ وَاضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ لِهَذَا حَلَلٌ وَهَذَا حَرَامٌ لَقَدْ كُذِّبَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبُ إِنْ الْإِنْسَانُ يَفْعَلُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يَقُولُ أَحَدٌ مَتَاعًا قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٦﴾ وَمَنْ كَانَ مِنَ هَادِثًا حَرَمًا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾

ھالال، شېرىن يېمەكلىكلەردىن يەڭلار، ئەگەر ئالەم غىلا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار، ئالەمنىڭ نېمىتىگە شۈكۈر قىلىڭلار (114). ئالەم سىلەرگە ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋاننى، قاننى، چوشقا گۆشىنى، ئالەمدىن غەيرىنىڭ (يەنى بۇتلارنىڭ) نامى ئېيتىلىپ بوغۇزلانغان ھايۋاننى يېيىشنى ھارام قىلدى. كىمكى ئىختىيارىيچە ئەمەس، ئىلاجىسىزلىقتىن (يۇقىرىقى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) ھاياتىنى ساقلاپ قالغۇدەك مىقداردا (يېسە) ئالەم (ئۇنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇنىڭغا) كۆيۈنگۈچىدۇر (115). ئاغزىڭلارغا كەلگەن يالغاننى سۆزلەش ئۈچۈن (ھېچقانداق دەلىللىسىز) «بۇ ھالال، بۇ ھارام» دېمەڭلار، چۈنكى (مۇنداقتا) ئالەم نامىدىن يالغاننى ئويدۇرغان بولسى-لەر، ئالەم نامىدىن يالغاننى ئويدۇرغۇچىلار ھەقىقەتەن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) مەقسىتىگە ئېرىشە-لمەيدۇ (116). (ئۇلار دۇنيادىن پەقەت) ئازغىنا بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (117). ئىلگىرى ساڭا بايان قىلغان نەرسىلەرنى يالغۇز يەھۇدىيلارغا ھارام قىلدۇق، (بۇنىڭ بىلەن) بىز ئۇلارغا زۇلۇم قىلىدۇق، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (118).

بىز دۇنيانى كۆزلىگەنلەر ئىچىدىن خالىغان ئادەمگە (ئۇنىڭ خالىغىنىنى ئەمەس) بىزنىڭ خالىغىنىمىزنى بېرىمىز، ئاندىن ئۇنى (ئاخىرەتتە) جەھەننەم بىلەن جازالايىمىز، جەھەننەمگە ئۇ خارلانغان، (اللەنىڭ رەھمىتىدىن) قوغلانغان ھالدا كىرىدۇ (18). كىمكى ئاخىرەتنى كۆزلەيدى- كەن ۋە مۇمىن بولۇپ ئاخىرەتكە لايىق ئەمەللەرنى قىلىدىكەن، مۇنداق ئادەملەرنىڭ قىلغان ئەمەلى (اللەنىڭ دەرگاھىدا) قوبۇل بولىدۇ (19). بۇلارنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىگە پەرۋەردىگارنىڭ ئانا قىلغىنىدىن بېرىمىز. پەرۋەردىگارنىڭ ئانا قىلغىنى (ھېچ ئادەمدىن) مەنىنى قىلىنمايدۇ (20). ئۇلارنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن قانداق ئۈستۈن قىلغانلىقىمىزغا قارىغىن، ئاخىرەت دەرىجى- لىرىدىكى (پەرق) ئەلۋەتتە تېخىمۇ چوڭدۇر ۋە ئۈستۈنلۈك (جەھەتتىكى پەرق) زىيادە چوڭدۇر (21). اللە غا باشقا مەبۇدىنى (شېرىك) قىلمىغىن،

(ئۇنداق قىلساڭ اللەنىڭ دەرگاھىدا) ئەيىبلەنگەن، (اللەنىڭ ياردىمىدىن) مەھرۇم بولغان ھالدا (دوزاختا ھەمىشە) قالغىن (22). پەرۋەردىگارنىڭ پەقەت ئۇنىڭ ئۆزىگىلا ئىبادەت قىلىشلىرىنى ۋە ئاتا-ئاناڭلارغا ياخشىلىق قىلىشلىرىنى تەۋسىيە قىلدى، ئۇلارنىڭ بىرى، يا ئىككىلىسى سېنىڭ قول ئاستىڭدا بولۇپ ياشىنىپ قالسا، ئۇلارغا ئوھوي دېمىگىن (يەنى مالاللىقنى بىلدۈرىدىغان شۇنچىلىك سۆزىنىمۇ قىلمىغىن)، ئۇلارنى دۈشكەلمىگىن، ئۇلارغا ھۈرمەت بىلەن يۇمشاق سۆز قىلغىن (23). ئۇلارغا كامالى مېھرىبانلىقتىن ناھايىتى كەمتەر مۇئامىلىدە بولغىن ۋە: «ئۇ پەرۋەردىگارم! ئۇلار مېنى كىچىكلىكىمدە تەربىيىلىگەندەك ئۇلارغا مەرھەمەت قىلغىن» دېگىن (24). پەرۋەردىگا- رىڭلار دىلىڭلاردىكىنى ئوبدان بىلگۈچىدۇر، ئەگەر سىلەر ياخشى بولساڭلار (يەنى ئاتا-ئاناڭلارنى قاخشاتقۇچى بولمىساڭلار، اللە سىلەرنىڭ خاتالىقىڭلارنى كەچۈرىدۇ). اللە ھەقىقەتەن تەۋبە قىلىپ تۇرغۇچىلارنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (25). ئوغقانغا، مىكىنگە، ئىبن سەبىلىگە (خەير-ساخاۋەت- تىن) ھەققىنى بەرگىن، (پۇل-مېلىكىنى ناتوغرا يوللارغا) ئىسراپ قىلمىغىن (26). ئىسراپ قىلغۇچىلار ھەقىقەتەن شەيتانلارنىڭ قېرىنداشلىرىدۇر، شەيتان پەرۋەردىگارغا تولىمۇ كۇفرانى نېمەت قىلغان ئىدى (27). ئەگەر سەن پەرۋەردىگارنىڭ كۈتۈۋاتقان مەرھەمەت نازىل بولغاندىن كېيىن ئاندىن ئۇلارغا خەير-ساخاۋەت قىلماقچى بولساڭ (يەنى قولۇڭدا ئۇلارغا بېرىدىغان بىرنەرسە بولمىسا)، ئۇلارغا چىرايلىق گەپ قىلغىن (28). قولۇڭنى بوينۇڭغا باغلىۋالغىن (يەنى بېخىللىق قىلمىغىن)، قولۇڭنى تولىمۇ ئېچىپمۇ ئەتمىگىن (يەنى ئىسراپ قىلمىغىن)، (ئۇنداق قىلساڭ پۇلسىز قېلىپ) مالا مەتكە، پۇشايمانغا قالغىن (29).

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ يُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا
لَهُ جَهَنَّمَ يَصْطَلِحُهَا مَذْمُومًا مَذْخُورًا وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا
سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا ۖ وَلَا تُدْرِكُهُ الْوَكُورَةُ
وَهَؤُلَاءِ مِنْ عَطَايِكُمْ وَلَئِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ ۖ أَنْ تَقْرَبُوا كَيْفَ
فَعَلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلَئِنَّ الْآخِرَةَ الْكُبْرَىٰ ذُوقُوا وَلَئِنَّكُمْ لَفِيهَا
لَآتِخِلُ مِنْكُمْ اللَّهُ الْآخِرَةُ قَعْدٌ مَذْمُومٌ تَحْتَهُ وَقُضِيَ لَكُمْ
الْكَرْبُ وَالْآخِرَةُ أَكْبَرُ الْآخِرَةِ إِحْسَانًا إِنَّا لَيُفَعِّلُونَ عِنْدَ الْكِبَرِ
أَعْمَالَكُمْ أَوْ كَلِمَاتِكُمْ لَهَا نَافِعٌ وَلَا تَهْتَفُوهَا وَقُلْ لَهَا قَوْلًا
كَرِيمًا ۖ اخْفِضْ كَمَا جَاءَ الدَّلِيلُ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ زَيَّادُكُمْ
كَارِكِلْنِي صَغِيرًا ۖ وَكَلِمَاتِي مُفَوِّسَةٌ لَكُمْ تَكُونُوا صَاحِبِينَ
فَإِنَّهُ كَانَ لِلَّذِينَ خُفِرُوا نَوَافِدُ الْفُرَى حَقٌّ وَلِالْمُكِينِ
وَالَّذِينَ السُّبُلِ وَلَا تَبْذُرُوا بَذِيرَكُمْ إِنَّا لَنُفَعِّلُونَ كَلَامُ الْإِخْوَانِ
الْقَطِيعِينَ وَكَانَ الشَّيْطَانُ يَرِيَّةً لِقَوْمٍ ۖ وَإِنَّا لَنُفَعِّلُونَ ۖ إِنَّمَا نَبْعَثُ
رُسُلًا مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهُمْ فَتُفْلِلُ لَهُمْ قَوْلًا تَسْوَرُونَ ۖ وَلَا تَقْعِلُ يَدَكَ
مَعُولًا ۖ إِنَّا عِنَّاكَ وَلَا تَقْبِضْهَا كُلَّ الْبُطْرِ فَقَعْدٌ مَذْمُومٌ تَحْتَهُ ۖ

إِنَّ رَبَّكَ يَبْهُطُ الرُّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّكَ كَانَ بِحَيْثُ
 خَيْرٍ لَّيَبْدُرُ ۖ وَلَا تَقْنَطُوا أَوْلَادَكُمْ خَشِيَ إِسْلَاقِي عَنْ رِزْقِي
 وَإِنَّكُمْ لَعِنَانِ قَتْلِهِمْ كَانَ خَطِيئَتُهُمْ أَلْفَافٌ ۚ إِنَّكَ كَانَ
 فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ۖ وَلَا تَقْنَطُوا أَنْفُسَ الْيَتَامَىٰ حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا
 بِالْحَقِّ ۚ وَمَنْ قُوْلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيٍّ سُلْطَانًا فَلْيَبْزُفْ
 فِي الْقَتْلِ إِنَّكَ كَانَ مَنْصُورًا ۖ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالْيَمِينِ
 ۚ إِنَّكُمْ لَعَنَانِ قَتْلِهِمْ كَانَ خَطِيئَتُهُمْ أَلْفَافٌ ۚ إِنَّكَ كَانَ
 فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ۖ وَلَا تَقْنَطُوا أَنْفُسَ الْيَتَامَىٰ حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا
 بِالْحَقِّ ۚ وَمَنْ قُوْلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيٍّ سُلْطَانًا فَلْيَبْزُفْ
 فِي الْقَتْلِ إِنَّكَ كَانَ مَنْصُورًا ۖ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالْيَمِينِ
 ۚ إِنَّكُمْ لَعَنَانِ قَتْلِهِمْ كَانَ خَطِيئَتُهُمْ أَلْفَافٌ ۚ إِنَّكَ كَانَ
 فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا ۖ وَلَا تَقْنَطُوا أَنْفُسَ الْيَتَامَىٰ حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا
 بِالْحَقِّ ۚ وَمَنْ قُوْلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيٍّ سُلْطَانًا فَلْيَبْزُفْ
 فِي الْقَتْلِ إِنَّكَ كَانَ مَنْصُورًا ۖ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالْيَمِينِ

شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدۇ، خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى تار قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىنى، مەنپەئىتىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (30). كەمبەغەللىكتىن قورقۇپ بالىرىڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار*. ئۇلارنىڭ ۋە سىلەرنىڭ رىزقىڭلارنى بىز بېرىمىز، ئۇلارنى ئۆلتۈرۈش ھەقىقەتەن چوڭ گۇناھتۇر (31). زىناغا يېقىنلاشماڭلار، چۈنكى ئۇ قەبىھ ئىشتۇر، يامان يولدۇر (32). ناھەق ئادەم ئۆلتۈرمەڭلاركى، اللە (ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈشنى) ھارام قىلدى، كىمكى ناھەق ئۆلتۈرۈلىدىكەن، (قاتلىدىن قىساس ئېلىش، يا دىيەت ئېلىش، يا كەچۈرۈم قىلىش) ھوقۇقىنى ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ ئىگىسىنىڭ قولىدا قىلدۇق، ئىككىسى قىساس ئېلىشتا چەكتىن چىقىپ كەتمىسۇن (يەنى قاتلىدىن غەيرىنى ئۆلتۈرۈش، يا ئۇنىڭ ئەزالىرىنى كېسىش، بىر ئادەم ئۈچۈن ئىككى ئادەمنى ئۆلتۈرۈش قاتارلىق ئىشلارنى قىلمىسۇن)، (ناھەق ئۆلتۈرۈلگۈچىنىڭ) ئىككىسىگە اللە ھەقىقەتەن مەدەت-كاردۇر (33). يېتىمنىڭ مېلىنى تاكى ئۇ بالاغەتكە يەتكەنگە قەدەر (يېتىمگە) ئەڭ پايدىلىق ئۇسۇلدا تەسەررۇپ قىلىڭلار، ئەھدىگە ۋاپا قىلىڭلار، (قىيامەت كۈنى) ئەھدە ئۈستىدە (يەنى ئەھدىگە ۋاپا قىلغان-قىلمىغانلىق ئۈستىدە) ئەلۋەتتە سوئال-سوراق قىلىنسىلەر (34). سىلەر (باشقىلارغا ئاشلىق قاتارلىقلارنى) ئۆلچەپ بەرگەندە، تولۇق ئۆلچەڭلار ۋە توغرا تارازدا تارتىپ بېرىڭلار، بۇنداق قىلىش (سىلەرگە دۇنيادا) ياخشىدۇر، ئاخىرەتلىكىڭلار ئۈچۈن تېخىمۇ ئوبدانىدۇر (35). بىلىمىدىغان نەرسەڭگە ئەگەشمە (يەنى بىلمىگەننى بىلىدەم، كۆرمىگەننى كۆردۈم، ئاڭلىمىغاننى ئاڭلىدىم دېمە)، (ئىنسان قىيامەت كۈنى) قۇلاق، كۆز، دىل (يەنى سەزگۈ ئەزالىرى) نىڭ قىلىش-لىرى ئۈستىدە ھەقىقەتەن سوئال-سوراق قىلىنىدۇ (36). سەن زېمىندا مەغرۇرانە يۈرمىگىن، (ھاكاۋۇر-لۇقتىن ئايغىڭ بىلەن) يەرنى تېشىۋېتەلمەيسەن، (ھەرقانچە گىدەيگىنىڭ بىلەن) ئېگىزلىكتە تاغلارغا تەڭلىشەلمەيسەن (37). يۇقىرىقى (ئىش) لارنىڭ ھەممىسى قەبىھ بولۇپ، اللەنىڭ دەرگاھىدا ياماندۇر (38). بۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ساڭا ۋەھىي قىلغان ھېكمەتلەرنىڭ بىر قىسمىدۇر، اللەغا باشقا مەبۇدىنى شېرىك قىلىمىغىن، بولمىسا مالا مەت قىلىنغان، (اللەنىڭ رەھىمىتىدىن) قوغلانغان ھالدا جەھەننەمگە تاشلىنىسەن (39). ئەجەب اللە سىلەرگە ئوغۇللارنى خاس قىلىپ، پەرىشتىلەرنى ئۆزىنىڭ قىزلىرى قىلىۋالغانىمۇ؟* ھەقىقەتەن سىلەر چوڭ سۆزنى قىلىۋاتىسىلەر (40).

* جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئەربەبلەر نامراتلىقتىن قورقۇپ ياكى نومۇس قىلىپ قىزلىرىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلايتتى. ** بۇ، پەرىشتىلەر اللەنىڭ قىزلىرى دېگۈچىلەرگە قارىتىلغان.

ئۇلارنى ئىبرەت ئالسۇن دەپ (ۋەز-نەسەھەتنى) قۇرئاندا تۈرلۈك شەكىلدە بايان قىلدۇق، (بۇنىڭ بىلەن) ئۇلار (ھەقىقەتتىن) تېخىمۇ يېراقلاشما- تا (41). مۇشرىكلار ئېيتقاندەك، اللە بىلەن بىرگە يەنە باشقا ئىلاھلار بولغان تەقدىرىدە، ئەرەش ئىگىسى (اللە ئۈستىدىن) غەلىبە قىلىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە يول ئىزدىگەن بولاتتى (42). اللە پاكىتۇر، ئۇلارنىڭ بوھتان سۆزلىرىدىن يۈكسەك دەرىجىدە ئالىيدۇر (43). يەتتە ئاسمان-زېمىن ۋە ئۇلاردىكى مەخلۇقاتلار اللەنى پاك دەپ بىلىدۇ، (كائىناتىكى) قانداقلىكى نەرسە بولمىسۇن، اللەنى پاك دەپ مەدھىيىلەيدۇ (يەنى اللەنىڭ ئۇلۇغلىقىنى سۆزلەيدۇ)، لېكىن سىلەر (تىلىڭلار ئوخشاش بولمىغانلىقى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ مەدھىيىسىنى سەزمەيسىلەر، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىگە) ھەلىمدۇر (يەنى ئاسىيلىق قىلغانلارنى جازالاشقا

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُوا وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ۝
 تَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ يَحْكُمُ الْأُمُورَ ۝
 سُبْحَنَهُ وَعَلَى عَرْشِهِ قُلُوبٌ يُدْرِكُ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ
 وَالْأَرْضَ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَنْ يَمُنَّ بِشَيْءٍ إِلَّا بِسْمِ اللَّهِ وَلَكِنْ لَا
 تَقْهَمُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ جَلِيلًا عَظِيمًا ۝
 هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ الْقُرْآنَ فِي الْقُرْآنِ
 جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآيَاتِ حِجَابًا مَثُورًا ۝
 وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ قُفُوفًا ۝
 وَذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ غَدًّا وَلَوْ كُنَّا أَعْيُنًا لَكُنَّا
 أَعْمَى لَمَّا يَسْتَسْمِعُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَتَكَلَّمُونَ إِلَيْكَ
 وَيَقُولُ الْقُلُوبُ إِنَّ تَكْمُونَ ۝
 لَكَ الْكِتَابُ فَصَلِّ عَلَى الْإِسْلَامِ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ
 عِظَامًا وَفُتَاتًا أَلَّا تَكْفُرُوا خَلْقًا جَدِيدًا ۝
 أَحَدٌ يَدْعُوهُ وَخَلْقًا آخَرَ يَدْعُوهُ فَنُفُورًا مِمَّنْ
 يُدْعُو تَأْقِلُ الَّذِينَ فَطَرْنَاهُ أَقْلَ مَرَّةٍ فَيُنْفِضُونَ إِلَيْكَ
 رُءُوسَهُمْ وَيَكْفُرُونَ بِمَنْ هُوَ قُلُوبُ عَنَى أَنْ يَكُونَ قَرِيبًا ۝

ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (44). (ئى مۇھەممەد!) سەن ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغان (مۇشرىكلارغا) قۇرئاننى ئوقۇغان چېغىڭدا ئۇلار بىلەن سېنىڭ ئاراڭدا يوشۇرۇن پەردە پەيدا قىلدۇق (45). قۇرئاننى چۈشەنمىسۇن دەپ ئۇلارنىڭ دىللىرىنى پەردىلە- دۇق، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىنى ئىغىر قىلدۇق، قۇرئاندا يالغۇز پەرۋەردىگارنى تىلغا ئالساڭ، ئۇلار ئۆركۈپ قېچىپ كېتىدۇ (46). تىللاۋىتىڭىز ئۇلارنىڭ نېمە ئۈچۈن (يەنى مەسخىرە ئۈچۈن) قۇلاق سالىدىغانلىقىنى بىز ئوبدان بىلىمىز، ئۇلار قىرائىتىڭىز تىڭشىغان چاغلىرىدا (سېنىڭ توغراڭدا) پىچىرلىشىدۇ، ئەينى ۋاقىتتا زالىملار (مۆمىنلەرگە): «سىلەر پەقەت سېھىرلەنگەن ئادەمگىلا ئىگىشۋاتىسىلەر» دەيدۇ (47). ئۇلارنىڭ سېنىڭ توغراڭدا (بىردەم سېھىرگەر، بىردەم شائىر ۋە بىردەم مەجنۇن دېگەندەك) نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈرگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلار (مۇشۇنداق بوھتانلارنى چاپلاش بىلەن) ئازدى، ئۇلار (ھىدايەتكە) يول تاپالمايدۇ (48). مۇشرىكلار: «بىز قۇرۇق سۆڭەك ۋە چىرىپ توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن چوقۇم قايتا تىرىلىپ يېڭىدىن ئادەم بولامدۇق؟» دېيىشىدۇ (49). سىلەر تاش ياكى تۆمۈر ياكى ھاياتلىقنى تەسەۋۋۇر قىلىش تېخىمۇ قېيىن بولغان بىرنەرسە بولۇپ كەتسەڭلارمۇ (اللە سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ) ئۇلار: «بىزنى كىم تىرىلدۈرىدۇ؟» دەيدۇ، «سىلەرنى دەسلەپتە ياراتقان اللە تىرىلدۈرىدۇ» دېگىن، ئۇلار ساڭا باشلىرىنى لىگىشتىپ: «ئۇ قاچان بولىدۇ؟» دېيىشىدۇ، (سەن) «ئۈمىدىكى، ئۇ يېقىندا بولىدۇ» دېگىن (50-51).

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَظَنُّونَ أَنْ لَيْسَ لَهُمْ
 قِيلٌ وَلَا نَقْلٌ لِيَعْلَمَ الَّذِينَ هُمْ أَلْحَقُ بِهِمْ فِي الْأَشْيَاءِ الَّتِي
 يَفْعَلُونَ الشَّيْطَانُ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ رَكْعَتَا أَعْلَمُ بِكُمْ
 أَنْ يُشَاقِقَكُمْ آلُكُمْ وَيَافِكُمْ بِكُمْ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ قِيلًا
 وَرَكْعَتَا أَعْلَمُ بِكُمْ فِي السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ
 الَّذِينَ عَلَى بَعْضٍ وَلَئِنَّ آدَامَ دَرَجَاتٍ فِي أَعْيُنِ الَّذِينَ رَعِمْتُمْ
 مِنْ ذُرِّيَّتِهِ لَكَ تِلْكَ لَكُفَّتِ أَعْيُنُهُمْ وَأَلْغَوْا لَكَ وَأَلْغَوْا لَكَ
 الَّذِينَ يَنْبَغُونَ إِلَيْكَ وَالْوَسِيلَةَ أَتَمُّ أَقْرَبُ وَيَوْمَ
 رَحِمْنَاهُ وَيَحْفَظُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ عَذَابًا وَرَاقًا
 مِنْ قَرِيبٍ ۝ لَكَ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَوْ مَعَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
 شَيْءٌ يَدُلُّكَ عَلَى ذَلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورٌ ۝ هُوَ مِمَّا مَنَعَنَا أَنْ نُرْسِلَ
 بِالْآيَاتِ الْآلَانَ كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ۝ وَتَبَيَّنَ الْفُتُورُ الْفَاتَةِ مَجْرَعًا
 فَظَلَمُوا بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ إِلَّا تَعْوِفًا ۝ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ لَكَ الْكِتَابَ
 أَحْلَاطَ الْيَأْسِ وَأَحْلَلْنَا لَكَ الْيَأْسَ الْيَأْسَ الْيَأْسَ الْيَأْسَ
 الشَّجْوَةَ الْمَلُوعَةَ فِي الْقُرْآنِ وَمَعَهُمْ قَارُونَ الْأَطْفَالُ الْيَأْسَ الْيَأْسَ

شۇ كۈلدە اللہ سىلەرنى چاقىرىدۇ، سىلەر ئۇنىڭغا ھەمدى ئېيتىپ ئىجابەت قىلسىلەر ۋە (دۇنيادا) پەقەت ئازغىنا تۇرغاندەك ئويلايدىسىلەر (52). بەندىلىرىمگە ئېيتقىنكى، ئۇلار ياخشى سۆزلەرنى قىلسۇن، شۈبھىسىزكى، شەيتان ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پىتىنە قوزغايدۇ، شەيتان ئىنسانغا ھەقىقەتەن ئاشكارا دۈشمەندۇر (53). اللہ سىلەرنى ئوبدان بىلىدۇ، خالسا سىلەرگە رەھىم قىلىدۇ، خالسا سىلەرنى ئازابلايدۇ، سېنى ئۇلار (يەنى كاپىرلار) غا ھامىي قىلىپ ئەۋەتكىنىمىز يوق (54). پەرۋەردىگارىڭ ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىنى) ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ، بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ بەزىسىنى بەزىسىدىن ئۈستۈن قىلدۇق، داۋۇدقا زەبۇرنى ئاتا قىلدۇق (55). سىلەر اللہ نى قويۇپ (خۇدا)

دەپ ئويلىغانلىرىڭلارنى چاقىرىڭلار. ئۇلارنىڭ قولىدىن سىلەردىن بالانى كۆتۈرۈۋېتىشمۇ ۋە ئۇنى (باشقىلارغا) يۆتكەپ قويۇشمۇ كەلمەيدۇ (56). ئۇلار (اللہ نى قويۇپ ئىلاھ دەپ) ئىبادەت قىلىدىغانلارنىڭ (ئۆزلىرى ئىبادەت ئارقىلىق) پەرۋەردىگارىغا يېقىن بولۇشنى تەلەيدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (پەرۋەردىگارىغا) يېقىنراق بولغىنى (ھەم ئىبادەت ئارقىلىق اللہ غا يېقىن بولۇشنى تەلەيدۇ)، پەرۋەردىگارىڭ رەھىمىتىنى ئۈمىد قىلىپ، (ئۇنىڭ) ئازابىدىن قورقۇدۇ، پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن ساقلىنىشقا تېگىشلىكتۇر (57). (اللہ غا ئاسىيلىق قىلغان) قانداق بىر شەھەر بولمىسۇن، ئۇنى بىز قىيامەت كۈنىدىن بۇرۇن ھالاك قىلىمىز، ياكى ئۇنى قاتتىق ئازابلايمىز، بۇ لەۋھۈلەھيۇزدا پۈتۈلۈپ كەتكەن (ھۆكۈم) دۇر (58). (قۇرۇش مۇشرىكلىرى تەلەپ قىلغان) مۆجىزىلەرنى مەيدانغا كەلتۈرمەسلىكىمىز پەقەت بۇرۇنقىلار (يەنى ئىلگىرىكى ئۈمىمەتلىرىنىڭ) مۆجىزىلەرنى يالغانغا چىقارغانلىقى ئۈچۈندۇر، بىز سەمۇدقا چىشى تۆگىنى روشەن (مۆجىزە) قىلىپ بەردۇق، ئۇلار ئۇنى ئىنكار قىلدى. بىز مۆجىزىلەرنى پەقەت (بەندىلەرنى) قورقۇتۇش ئۈچۈنلا ئەۋەتتىمىز (59). ئۆز ۋاقتىدا بىز ساڭا پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھەقىقەتەن كىشىلەرنىڭ (ئەھۋالى) نى تولۇق بىلىدىغانلىقىنى ئېيتتۇق، بىز ساڭا (مىراج كېچىسى ئاسمان-زېمىندىكى ئاجايىپلاردىن) كۆرسەتكەن كۆرۈنۈشنى، قۇرئاندىكى لەنەت قىلىنغان دەرەخنى (يەنى قۇرئاندا زىكرى قىلىنغان زەققۇم دەرەخىنى) پەقەت كىشىلەر ئۈچۈن سىناق قىلدۇق، بىز ئۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) قورقۇتتىمىز. بىزنىڭ قورقۇتۇشىمىز ئۇلارنىڭ يولسىزلىقىنى تېخىمۇ كۈچەيتىدۇ (60).

ئۆز ۋاقتىدا بىز پەرشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار!» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە قىلدى. ئىبلىس: «سەن لايدىن ياراتقانغا سەجدە قىلامدىمەن؟» دېدى (61). ئىبلىس: «ماڭا ئېيتىپ بەرگىنە، سەن مەندىن ئۈستۈن قىلغان ئادەم مۇشۇمۇ؟ ئەگەر ماڭا قىيامەتكىچە مۆھلەت بېرىدىغان بولساڭ، ئۇنىڭ ئەۋلادىنىڭ ئازغىنىسىدىن باشقىسىنى (ئازدۇرۇپ) تۈپ يىلتىزىدىن قۇرۇتۇۋېتىمەن (يەنى ئۇلارنى خالىغانچە يېتە-لەيمەن)» دېدى (62). اللە (ئىبلىسقا) ئېيتتى: «بارغىن (ساڭا مۆھلەت بەردىم)، ئۇلاردىن (يەنى ئادەم بالىلىرىدىن) كىمكى ساڭا ئەگىشىدۇ-كەن، (جەھەننەم ساڭا ۋە ئۇلارغا) بېرىلگەن تولۇق جازادۇر (63). ئۇلارنىڭ ئىچىدىن قوزغىتا-لايدىغانلىكى ئادەمنى ئاۋازىڭ بىلەن (يەنى كۇناھقا چاقىرىشنىڭ بىلەن) قوزغاتقىن، ئاتلىق

وَلَقَدْ قُلْنَا لِلْمَلَكَةِ الْمَعْمُودِ اَلَا سَجِدْ لِلْاِنْسَانِ قَالَ
اَسْجُدْ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا قَالَ اَرَأَيْتَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ
عَلَيْكَ لَمْ يَخِرْ اِلَى يَوْمِ الْاٰخِرَةِ اَلَمْ تَكُنْ دُرِّيَّةً اِلَّا
قَلِيلًا قَالَا اُذْ هَبْ فَمِنْ بَيْنَعَيْنِهِمَا جَاءَ جَزَازُكُمُ
جَزَاءً مَقْضُورًا اَوْاسْتَفْزِزْنِي اَسْتَطَعْتُ وَمَنْ هُم بِهَيْئَتِكَ
وَاجِبٌ عَلَيْهِمْ عَمَلُكَ وَرَجَلُكَ وَشَرَّكَ هُمْ فِي الْاَسْوَالِ
وَالْاَوَّلُ وَجَدَهُمْ دُاعِيًا هُمُ الْقَبِيضُ الْاَوَّلُ وَجَدَهُمْ
لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ وَفِي رِيكِ وَكَيْلِكَ الْاَوَّلُ
يُرْجَى لَكُمْ الْفَلَاحُ فِي الْبَحْرِ اَلَيْسَتْغَاوِيْنَ قَضَاهُ اِنَّهٗ كَانَ يَكُومُ
رَجِيْمًا ۝ وَاذْكُرْ اَمْسَلَكُمْ الصُّرُفُ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُوْنَ
اِلَّا اِيَّاكَ اَفَلَا تَحْكُمُوْا اِلَى الْاَوَّلِ اَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْاِنْسَانُ
كُفُوْرًا ۝ اَفَاَنْتُمْ اَنْ تَخْشَعْتُمْ يَوْمَ الْجَلْبِ اَلْبَرِّ اَيُّوْسُ
عَلَيْكُمْ حَاصِبًا اَمْ لَمْ اَلْحِدْ اَلَكُمْ وَكَيْلًا ۝ اَمْ اَمْسَلْتُمْ اَنْ
يُبَيِّنَ لَكُمْ يَوْمَ تَارَةً اٰخِرَى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ
الرِّيحِ يَغْرِقُكُمْ يَوْمَ تَأْمُرُهُمْ اَلْحِدْ اَلَكُمْ يَلِيْنَا يَوْمَ ۝

ۋە پىيادە قوشۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىش، ئۇلارنىڭ ماللىرىغا ۋە بالىلىرىغا شېرىك بولۇش، ئۇلارغا (يالغان) ۋەدىلەرنى بەرگەن — شەيتاننىڭ ئۇلارغا بەرگەن ۋەدىسى پەقەت ئالدامچىلىق-تۇر (64). شۈبھىسىزكى، مېنىڭ (ئىخلاسمەن) بەندىلىرىم ئۈستىدىن سەن ھۆكۈمرانلىق قىلالمايسەن. پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن ھامىي بولۇشقا يېتەرلىكتۇر» (65). پەرۋەردىگارنىڭلار، سىلەرنى پەزىلى (يەنى پەزىلىدىن بولغان رىزىقىڭلارنى) تەلپ قىلسۇن دەپ، كېمىلەرنى سىلەر ئۈچۈن دېڭىزدا ماڭدۇرۇپ بېرىدۇ، ئۇ ھەقىقەتەن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر (66). سىلەر دېڭىزدا بىرەر ئاپەتكە يولۇققان چېغىڭلاردا، ئېسىڭلارغا سىلەر چوقۇنۇۋاتقان مەۋدۇلار كەلمەي، پەقەت اللەلا كېلىدۇ (يەنى ئىنسان مۇنداق چاغدا اللەدىن باشقا ئىلتىجا قىلمايدۇ)، اللە سىلەرنى (غەرق بولۇشتىن) قۇتقۇزۇپ، (ئامان-ئېسەن) قۇرۇقلۇققا چىقارغاندا يۈز ئۆرۈپسىلەر (يەنى ئىخلاسلار تۈگەپ ئاۋالقى ھالىتىڭلارغا قايتۇۋالسىلەر). ئىنسان كۇفرلىق قىلغۇچىدۇر (يەنى اللەنىڭ نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىش ئىنساننىڭ تەبىئىتىدۇر) (67). (دېڭىزدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن قۇتۇلغىنىڭلار بىلەن) اللەنىڭ سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن، ياكى سىلەرگە ئاسماندىن تاش ياغدۇرۇپ ھالاك قىلىشىدىن، ئاندىن سىلەرنى (اللەنىڭ ئازابىدىن ساقلايدىغان) ھېچ ھامىي تاپالمايلىقىڭلاردىن قورقمايىسىلەر؟ (68) ياكى اللەنىڭ سىلەرنى دېڭىزدا قايتا قاتناقتۇزۇپ (دېڭىزدىكى چېغىڭلاردا) قارا بوران چىقىرىپ، كۇفرلىق قىلغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن سىلەرنى غەرق قىلىۋېتىشىدىن، ئاندىن سىلەرگە بىزدىن ئۆچ ئېلىپ بېرىدىغان ھېچ ئەھدى تاپالمايلىقىڭلاردىن قورقمايىسىلەر؟ (69)

شەك - شۈبھىسىزكى، بىز ئادەم بالىلىرىنى ھۈرمەتلىك قىلدۇق، ئۇلارنى قۇرۇقلۇقتا (ئۇلاغلارغا) مىندۈردۇق، دېگىزدا (كېمىلەرگە) چىقاردۇق، ئۇلارنى شېرىم يېمەكلىكلەر بىلەن رىزىقلاندۇردۇق، ئۇلارنى مەخلۇ - قاتلىرىمىزنىڭ نۇرغۇنىدىن ئۈستۈن قىلدۇق (70). بىز ھەممە ئادەمنى ئۇلارنىڭ نامە - ئەمالى بىلەن چاقىرىدىغان كۈنىنى (ئېسىڭىدا تۇتقىن)، نامە - ئەمالى ئوڭ قولىدىن بېرىلگەنلەر ئۆزلىرىنىڭ نامە - ئەمالىنى ئوقۇيدۇ، ئۇلارغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (71). بۇ دۇنيادا (دىلى) كۆر بولغان ئادەم ئاخىرەتتىمۇ كۆر ۋە تېخىمۇ گۇمراھ بولىدۇ (72). ئۇلار سېنى بىز ساڭا ۋەھىي قىلغان قۇرئانغا خىلاپلىق قىلدۇرۇپ، بىزگە قۇرئاندىن غەيرىنى ئىپتىرا قىلدۇرۇشقا تاس قالىدى، (ئۇلارنىڭ كۈڭلىدىكىدەك قىلغىنىڭدا) ئەلۋەتتە ئۇلار سېنى (ئۆزلىرىگە) دوست قىلىۋالمايتتى (73). سېنى بىز (ھەقتە تۇرۇشتا) مۇستەھكەم

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَاهُمْ فِي الْاَرْضِ اٰمِرًا مِّنْهُم مِّنَ
الْقَبِيْطِ وَقَضَيْنٰهُمْ عُلُوْٓىٰ كَيْفُوْٓىٔ مِّنْ خَلْقِنَا فَذٰلِكَ نَوْمُ
نَدْعَاوُھِ اَنْ اٰتٰی اٰیٰتِیَٰمَیْھُمْ اَوْ لٰی كُنْیَہٗ یٰۤیُّہِیۡہٗ اٰلِیْہِکَ
یَعْرِوْنَ كِبٰیھُمْ وَلَا یَطْلُوْنَ فِیۡہَا مِّنْ اٰیٰتِیۡ ہٰذِیۡہٗ
اَعْلٰی فَعُوْیۡ الْاَعْمٰی وَاَعْلٰی سَبِیۡلِھِ اَنَّ كَاذِبِیۡنُھُۥنَّ
عَنِ الَّذِیۡ اٰوْحٰیۡنَا اِلَیْكَ لِیَتَرٰی عَلَیۡنَا غَیۡرَہٗ وَلَآ اَرٰیۡہُۥ
خَلِیۡقَھُۥ لَوْلَا اَنَّ كُنْیَۡنَا لَقَدْ كُنْیَۡتُكُنَّ اِلٰہِیۡمَ سُبْحٰنَہٗ
اِذَا دَعٰیۡتُكُمۡ فِیۡہِۥ وَضَعَ السَّیۡۤاۡتُ اَمَّا لَیۡدُكُمۡ لَکَ
عَلٰیۡنَا نَصِیۡرٌ اِھۡوَاۡنُ كَاذِبِیۡنُھُۥنَّ مِّنَ الْاَرْضِ یُخْرِجُہُۥ
مِنْہَا اِذَا اَلٰیۡبِیۡسُوْنَ خَلَفَکَ الْاَوَّلٰیۡاۡ سَتَہٗ مِّنْ قَدٰۤیۡسِنَا
فَبَیۡكُ مِّنْ رَّسُلِنَا وَلَا تَحْجِدْ لِسَیۡنَا نَحْوِہٖۥ اَقْوَمُ الصَّلٰوۃِ لَیۡلُکَ
الشَّیۡۤسِ اِلٰی عِصْیِ الْاِیۡلِ وَقُرْاٰنِ الْعَجْرِ اِنِّ قُرْاٰنِ الْعَجْرِ اِنِّ
مَشْهُوۡدٌ اِھۡوَاۡنِ الْاِیۡلِ فَمَنْ حٰجِدْہٗ فَاَفٰلَہٗ لَکَ عِصْیٰۤیۡ اَنْ یَّجِیۡۤیۡکَ
رَبُّکَ مَعَاۤیِۡمَھُۥۥۥ اَوْ لَیۡلُ رَبِّ اَدْخِلْکَ مَدْخَلَ صِدْقٍ وَّ
اَخْرِجْکَ مَخْرَجَ صِدْقٍ وَّاَجْعَلْ لِّیۡ مِّنْ اٰیٰتِکَ سُلٰطٰنًا نَّصِیۡرًا ۝

قىلمىغان بولساق، ئۇلارغا مايىل بولۇپ كەتكىلى ھەققەتەن تاس قالغان ئىدىك (74). ئەگەر شۇنداق قىلىدىغان بولساق، ئەلۋەتتە ساڭا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەسسىلەپ ئازاپ بەرگەن بولاتتۇق، ئاندىن سەن بىزگە قارشى ياردەم بېرىدىغان ھېچ ئادەم تاپالمايتتىڭ (75). (يەھۇدىيلار) سېنى (مەدىنە) زېمىنىدىن چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن، ئۇ يەردە سېنى خاتىرجەم تۇرغۇزماسلىققا تاس قالدى، شۇنداق بولغاندا، سەن چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ئازغىنا ۋاقىت تۇرالايتتى (يەنى ئازغىنا ۋاقىتتىن كېيىن ھالاك بولاتتى) (76). (بۇ) سەندىن ئىلگىرى بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىرىمىزنىڭ تۇتقان يولىدۇر (يەنى پەيغەمبەرلىرىنى ئارىسىدىن ھەيدەپ چىقارغان ھەرقانداق ئۈمىدنى ھالاك قىلىش اللە نىڭ پەيغەمبەرلىرى ھەققىدە تۇتقان يولىدۇر)، تۇتقان يولىمىزدا ئۆزگىرىش تاپالماي - سەن (ئۇ مۇھەممەد!) كۈن قايرىلغان ۋاقىتتىن تارتىپ قاراڭغۇ چۈشكەن ۋاقىتقا قەدەر ناماز ئوقۇغىن*. بامدات نامىزىنىمۇ ئوقۇغىن، (كۈندۈزنىڭ ۋە كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى) چوقۇم بامدات نامىزىدا ھازىر بولىدۇ (78). ساڭا نەپلە (ئىبادەت) بولۇشى ئۈچۈن، كېچىنىڭ بىر قىسمىدا (ناماز ئوقۇشقا، قۇرئان ئوقۇشقا) ئويغانغىن، (ئۇ مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارنىڭ سېنى مەدھىيىلەندىغان ئورۇنغا (يەنى بۈيۈك شاپائەت ماقامىغا) تۇرغۇزۇشى مۇھەققەتتۇر (79). «پەرۋەردىگارم! مېنى (قەبىرەمگە) ئوڭۇشلۇق كىرگۈزگىن، (قەبىرەمدىن) ئوڭۇشلۇق چىقارغىن، ماڭا دەرگاھىڭدىن ھەققە ياردەم بېرىدىغان قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن» دېگىن (80).

* بۇ يەردە پېشىن، ئەسرى، شام، خۇپتەن نامازلىرى كۆزدە تۇتۇلدۇ.

«ھەقىقەت (يەنى ئىسلام) كەلدى، باتىل (يەنى كۇفرى) يوقالدى. باتىل ھەقىقەتەن ئوڭىاي يوقىد- لىدۇ» دېگەن (81). بىز مۇمىنلەرگە (يەنى ئۇلارنىڭ دىللىرىغا) شىپا ۋە رەھمەت بولىدىغان قۇرئان ئايەتلىرىنى نازىل قىلىمىز، قۇرئان كاپىرلارغا زىياندىن باشقىنى زىيادە قىلمايدۇ (يەنى ئۇلار قۇرئاننى تەستىق قىلىمىغانلىقتىن، ئۇلارنىڭ كۇفرى تېخىمۇ ئاشىدۇ) (82). ئىنسانغا (تۈرلۈك ئېمەتلەرنى) بەرسەك (پەرۋەردىگارنىڭ ئىبادىتىدىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، (چوڭچىلىق قىلىپ) پەرۋەردىگارىدىن يىراقلىشىدۇ، ئۇنىڭغا بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتسە، (اللەنىڭ رەھىمىتىدىن) مەيۈسلىنىپ كېتىدۇ (83). ھەر ئادەم (ھىدايەت ۋە گۇمراھلىقتا) ئۆز يولى بويىچە ئىش قىلىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ كىمىنىڭ توغرا يولدا ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىدۇ (84).

ئۇلار سەندىن روھنىڭ ماھىيىتى ھەققىدە سورىشىدۇ. «روھنىڭ ماھىيىتىنى پەرۋەردىگارم بىلىدۇ» دېگەن، سىلەرگە پەقەت ئازغىنا ئىلىم بېرىلگەن (85). ئەگەر بىز خالىساق ساڭا ۋەھىي قىلغان قۇرئاننى ئەلۋەتتە (دىللاردىن ۋە مۇسەپپەلەردىن) كۆتۈرۈۋېتەتتۇق، ئاندىن ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە بىزگە قارشى ھېچقانداق ھامىي تاپالمايتتىڭ (86). پەقەت پەرۋەردىگارنىڭ رەھمەت قىلىش يۈزىسىدىن ئۇنى كۆتۈرۈۋەتمىدى. اللەنىڭ مەرھەمىتى ساڭا ھەقىقەتەن چوڭ بولدى (87). ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئىنسانلار، جىنلار بۇ قۇرئاننىڭ ئوخشىشىنى مەيدانغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن يىغىلىپ بىر-بىرىگە ياردەملەشكەن تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ ئوخشىشىنى مەيدانغا كەلتۈرەلمەيدۇ» (88). بۇ قۇر- ئاندا ئىنسانلار ئۈچۈن تۈرلۈك مەسەللەرنى خىلمۇخىل شەكىلدە بايان قىلدۇق، (روشن پاكىتلار- نىڭ بولۇشىغا قارىماي) ئىنسانلارنىڭ تولىسى پەقەت (ھەقىقەتنى) ئىنكار قىلىدۇ (89). ئۇلار ئېيتتى: «تاكى سەن بىزگە يەر ئاستىدىن بىر بۇلاقنى ئېتىلدۈرۈپ چىقارمىغىچە ساڭا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» (90). ياكى سېنىڭ خورمىلىق، تاللىق ۋە ئوتتۇرىسىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان بىر بېغىڭ بولسۇن (91). ياكى سەن ئېيتقانغىدەك ئۈستىمىزگە ئاسماننى پارچە-پارچە قىلىپ چۈشۈرگەن، ياكى (پەيغەمبەرلىكىڭگە) گۇۋاھچى قىلىپ اللەنى ۋە پەرىشتىلەرنى ئالدىمىزغا كەلتۈرگەن (92).

وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَهَاقُمُ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا
وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ نَافِثَةً وَبَعْثْنَا لَهَا نُفُوسًا وَأَلْزَمْنَاهَا
الظَّالِمِينَ الْكَفُّارًا وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَا
جَاهًا وَإِذَا مَسَّهُ الشُّرُكُ كَانَ يُؤْسَا قُلْ كُلُّ عَمَلٍ عَمَلٌ
شَاكِلِيهِ قَرِيبًا أَعْلَمُ بِهِمْ هُوَ الَّذِي يُسَيِّدُ سَيْلًا وَيَسْخَرُ لَكَ
عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِي وَمَا أَدْرِيكُمْ مِنَ الْأَمْرِ
إِلَّا قَلِيلًا وَلَكِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَ بِكُلِّ بَلَاءٍ نُسِفْنَا أَيْلَكَ ثُمَّ
لَأَجْعَلَ لَكَ بِهٖ عَلَمًا وَكَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ أَعْلَمُ
كَانَ عَلَيْكَ كِتَابُ رَبِّكَ فَلَمَّا لَقِيتَ لِقَاءَ رَبِّكَ إِذْ
أَنْتَ عَلَى الْكُرْسِيِّ هَذَا الْقُرْآنُ لَا يَأْتُونَ بِيْنَهُ وَلَا يَخُفُّ عَنْهُمْ
يَعْصِي طَهْرًا وَقَدْ صَرَّفْنَا الْبَلَاءَ فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ
كُلِّ مَكَانٍ قَالُوا أَكُنَّا لَمَّا كُنَّا إِلَّا كُفْرًا قَالُوا لَنْ نَمُنَّ بِكَ
حَتَّى تَخْرُجَ تَمِينَ الْأَرْضِ يَبْقَوْنَ وَالْكَافِرُ الْكَافِرُ
يُحْمَلُ فَعَنِّبْ مَقْعِدَ الْأَنْفَرِ خَلِّمْ أَتَجِدُ الْأَوَّلَ وَقَطِّ السَّمَاءَ
كَمَا زُيِّنَتْ عَلَيْكَ كَيْفَا أَوْتَانِي بِأَمَلِهِ وَالْمَلِكَةَ قَبِيلًا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ
 لَهُ عِوَجًا ۖ قِيمًا لِنَبِيِّنَا رَاسًا شَدِيدًا ۖ آمِنًا لَدُنْهُ وَيُنِيرُ
 الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْضُلُوحِ أَنْ لَهُمْ أَجْرٌ حَسَنًا ۖ
 مَا كُنْزَيْنَا فِيهِ أَبَدًا ۖ وَلَئِنْ رَأَيْنَا قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ
 وَلَدًا ۖ مَا كُنْزْنَاهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِبَأْسٍ كَبِيرٍ ۖ كَذِبٌ
 تَشْرُفُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ ۖ أَنْ يَقُولُوا ۖ إِنْ كُنَّا بِآيَاتِكُمْ
 بَاطِلَةً ۖ فَنُفْسُكَ عَلَى أَنْ تُرْهِقَنَا ۖ مَوْثُوقًا ۖ بِهَذَا الْحَدِيثِ
 أَشْفَا ۖ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً ۖ لَهَا لَئِنْ رَأَوْهُمُ
 أَحْسَنُ عَمَلًا ۖ وَإِنَّا لَاجْعِلُونَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعًا مِثْرًا ۖ
 أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ
 الْيَسْتَعْجِلِينَ ۖ إِذْ دَوَّى الثَّيْبُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا إِنَّا
 إِنَّا مِنْ لَدُنْكَ رَحِمَةً ۖ وَهِيَ لَنَا مِنْ أَمْرٍ نَارِدًا ۖ
 فَصَرَبْنَا عَلَى الْأَفْئِدَةِ فِي الْكَهْفِ سِتْرَيْنَ عِذًّا ۖ

18- سۇرە كەھفى

مەككىدە نازىل بولغان، 110 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
 ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇركى، (اللە
 ئىنسانلارنى) ئۆز تەرىپىدىن بولغان قاتتىق ئازابىتىن
 ئاگاھلاندۇرۇش، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان مۆمىن-
 لەرگە ئوبدان مۇكاپات (يەنى جەننەت) بېرىدۇ-
 خالىسى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن،
 بەندىسى (يەنى پەيغەمبىرى مۇھەممەد) گە توغرا،

ھېچقانداق قىغىرلىق (يەنى ئىختىلاپ، زىددىيەت) بولمىغان قۇرئاننى نازىل قىلدى (1-2).
 ئۇلار (يەنى ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان مۆمىنلەر) جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ (3). اللە نىڭ بالىسى
 بار دېگۈچىلەرنى ئاگاھلاندۇرىدۇ (4). ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرى بۇ بوھتانلىرىدا
 ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە ئەمەس، ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىدىن چىققان سۆز ئېمىس دېگەن چوڭ!
 ئۇلار پەقەت يالغانغا ئېيتىدۇ (5). ئەگەر ئۇلار قۇرئانغا ئىمان ئېيتىمسا، ئەپسۇسلىنىپ، ئۇلارنىڭ
 (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگەنلىكىدىن ئۆزەڭنى ھالاك قىلىۋېتىشكە مۇمكىن (6). ئىنسانلارنىڭ قايس-
 لىرىنىڭ ئەمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن، بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدىكى شەيئە-
 لەرنىڭ ھەممىسىنى يەر يۈزىنىڭ زىننىتى قىلدۇق (7). بىز چوقۇم يەر يۈزىدىكى (دەل-دەرەخ،
 تاغ ۋە بىنا قاتارلىق) نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى يوق قىلىپ، يەر يۈزىنى تۈپتۈز باياۋانغا ئايلاند-
 دۇرمىز (8). ئەسھابۇلىكەھفى ۋە رەقىم (يەنى ئەسھابۇلكەھفىنىڭ ئىسىملىرى يېزىلغان تاختا) نى
 (بىزنىڭ قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئالامەتلىرىمىز ئىچىدىكى ئەڭ قىزىقى دەپ قارد-
 دىڭمۇ؟ (9) ئۆز ۋاقتىدا بىرقانچە يىگىت غارنى پانا جاي قىلىۋالدى، ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز!
 بىزگە رەھمەت خەزىنىلىرىڭدىن ئاتا قىلغىن، بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنى تۈزەپ، بىزنى ھىدايەت تاپقۇ-
 چىلاردىن قىلغىن» دېدى (10). ئۇلارنى بىز غاردا ئۇزۇن يىللار ئۇخلاستىپ قويدۇق (11).

ئاندىن ئىككى گۈرۈھ (يەنى ئەسھابۇلكەھى ئىچىدىكى قانچىلىك ئۇخلاقللىرى ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىش قان ئىككى گۈرۈھ) تىن قايسىسىنىڭ غاردا قانچىلىك ئۇزاق تۇرۇشقانلىقىنى ئىنچىكە ھېسابلايدىغانلىقىنى سىناش ئۈچۈن ئۇلارنى ئويغاتتۇق (12). بىز ساڭا ئۇلارنىڭ ھېكايىسىنى راستى بىلەن ئېيتىپ بېرىمىز، ئۇلار ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارغا ئىمان ئېيتقان، بىز ھىدايەتنى زىيادە قىلغان يىگىتلەردۇر (13). ئۇلارنىڭ دىلىرىنى (يەنى ئىرادىسىنى) مۇستەھكەم قىلدۇق، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (ئىمانىز زالىم پادىشاھ ئالدىدا) دەس تۇرۇپ ئېيتتى: «بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، بىز ئۇنى قويۇپ ھەرگىزمۇ باشقا ئىلاھقا ئىبادەت قىلمايمىز، ئەگەر بىز (اللەنىڭ شېرىكى بار) دەيدىغان بولساق، بۇ چاغدا ھەقىقەتتىن تولمۇ يىراقلاشقان بولىمىز (14). بىزنىڭ قەۋمىمىز اللەنى قويۇپ (بۇتلارنى) ئىلاھ قىلىۋالدى، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىلاھلارغا ئىبادەت

ثُمَّ يَخْتَلِفُ فِيهِمْ أَمْرُ الْيَوْمِ بَيْنَ أَحْصَى لِمَا يَكُونُ أَمْرًا ۖ
نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِأَمْرٍ أَنْهَمُ فِيهِ امْتُزَجِرُوا بِهِمْ
وَيَذَرُهُمْ هُتًى ۖ فَذَرْنَاهُمْ أَقْبِلُوا قَبْلًا وَافْتَالُوا
رَبَّنَا رَبِّ السُّبُوتِ وَالْأَرْضِ لَنْ تُدْغُوا مِنْ دُونِهَا الْقَدْرَ
فَلَمَّا إِذَا أَشْطَطَا ۖ هَلَاكُوا قَوْمًا أَتَيْنَهُمْ مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَوْ
لَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِنْ أَفْتَرَى
عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۖ وَإِذَا عَزَلْتَهُمْ هُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ
فَالْأَلِيلَ الْكُفَىٰ يَنْسِفُ لَكُمْ رَكْبَكُمْ مِنْ صَاحِبِهِ وَيُهَيِّئُ لَكُمْ
مِنْ أَمْرِكُمْ مِرفَقًا ۖ وَتَرَى السَّمَاءَ إِذَا فُتَّتْ أَصْوَارُهَا
كُفَّهِمْ ذَاتَ السَّيِّئِ ۖ وَذَا عَرَبٍ تَنْقُرُهُمْ ذَاتَ السَّيِّئِ
وَهُمْ فِي ضَلَالٍ مَبِينَةٍ ۚ ذَٰلِكَ مِنَ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
الْمُهَيَّيَّاتِ وَمَنْ يُضِلْ فَلَنْ يَهْدِيَهُ إِلَّا شَرًّا ۚ وَلَئِنْ شِئْنَا لَآتِيَنَّ
تَحْسِبُهُمْ يَقَاظُهُمْ رُفُوعًا ۖ وَلَقَدْ هَمَمْنَا ذَاتَ السَّيِّئِ وَ
ذَاتَ السَّيِّئِ ۖ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ رَأْسِهِ يَلْعَنُهُمْ ۖ لَوِ افْطَلَعَتْ
عَلَيْهِمْ لَوْ كَيْتٌ مِنْهُمْ فِرَارًا وَكَلْبُكُنَّ مِنْهُمْ رُعْبًا ۖ

قىلىشقا تېگىشلىك ئىكەنلىكىگە نېمىشقا ئېنىق دەلىل كەلتۈرمەيدۇ، اللە غا يالغاننى چاپلىغان ئادەمدىنمۇ زالىم كىم بار؟» (15) (ئى يىگىتلەر!) سىلەر ئۇلاردىن ۋە ئۇلارنىڭ اللەدىن باشقا ئىبادەت قىلىدىغان بۇتلىرىدىن ئايرىلغان ئىكەنلىرى، غارنى پانا جاي قىلىڭلار، پەرۋەردىگارڭلار سىلەرگە كەڭ رەھمەت قىلىدۇ، اللە سىلەرنىڭ ئىشلىرىڭلارنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ (16). كۈن چىققان چاغدا ئۇلارنىڭ غارنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى، كۈن پاتقان چاغدا ئۇلارنىڭ غارنىڭ شىمال تەرىپىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرسەن (يەنى غارنىڭ ئىشىكى شىمال تەرەپتە بولغانلىقتىن كۈننىڭ نۇرى غارنىڭ ئىككى تەرىپىگە چۈشۈپ تۇرىدۇ، اللە ئۇلارنى ھۈرمەتلىگەنلىكىنى، كۈن چىققاندىمۇ، پاتقاندىمۇ ئۇنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە چۈشمەيدۇ)، ئۇلار بولسا غارنىڭ (ئوتتۇرىسىدىكى) بوشلۇقتىدۇر، بۇ اللەنىڭ (قۇدرىتىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ئالامەتلەردىندۇر، كىمكى اللە ھىدايەت قىلىدىكەن، ئۇ (ھەقىقىي) ھىدايەت تاپقۇچىدۇر، كىمكى (قىلغان يامان ئەمەلى تۈپەيلىدىن) اللە ئازدۇرىدىكەن، ئۇنىڭغا يول كۆرسەتكۈچى دوستىنى ھەرگىزمۇ تاپالمايسەن (17). (مۇبادا ئۇلارنى كۆرىدىغان بولساڭ، كۆزلەرنىڭ ئوچۇقلىقى ۋە ئۆرۈلۈپ تۇرىدىغانلىقىدىن) ئۇلارنى ئويغاق دەپ ئويلايسەن، ھالبۇكى، ئۇلار ئۇيقۇسىدۇر، ئۇلارنى بىز ئوڭ ۋە سول تەرەپكە ئۆرۈپ تۇرىمىز. ئۇلارنىڭ ئىتى (غار) نىڭ بوسۇغىسىغا ئىككى پۇتىنى سوزۇپ ياتىدۇ، ئەگەر ئۇلارنى كۆرىدىغان بولساڭ، ئەلۋەتتە ئۇلاردىن قاتتىق قورقۇپ، يۈز ئۆرۈپ چوقۇم قاچقان بولاتتىڭ (18).

سەن بىرەر ئىشنى قىلماقچى بولساڭ، «ئەتە ئۇ ئىشنى چوقۇم قىلىمەن» دېمەي (23)، «خۇدا خالسا» دېگەن سۆزنى قوشۇپ دېگەن (يەنى خۇدا خالسا قىلىمەن دېگەن)، «خۇدا خالسا دېگەن سۆزنى» ئۇتۇپ قالساڭ، پەرۋەردىگارىڭنى تىلغا ئالغىن (يەنى «خۇدا خالسا»نى ئېسىڭغا كەلگەندە ئېيتقىن) ھەمدە: «پەرۋەردىگارىڭنىڭ مېنى بۇنىڭدىنمۇ يېقىن توغرا يولغا باشلىشىنى (يەنى دىنىم، دۇنيايىمدا مېنى ئەڭ تۈزۈك ئىشلارغا مۇۋەپپەقىيەت قىلىشىنى) ئۇمىد قىلىمەن» دېگەن (24). ئۇلار ئۆز غارىدا ئۈچۈن توققۇز يىل تۇردى (25). ئېيتقىنكى، «ئۇلارنىڭ تۇرغان ۋاقتىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى غەيبىنى (بىلىش) اللە غا خاستۇر. اللە نىڭ كۆرۈشى نېمىدېگەن مۇكەممەل! اللە نىڭ

ئاڭلىشى نېمىدېگەن مۇكەممەل! ئۇلارغا اللە دىن بۆلەك ھېچقانداق ياردەمچى بولمايدۇ، اللە ئۆز ھۆكىمدە ھېچ كىشىنى شېرىك قىلمايدۇ» (26). (ئى مۇھەممەد!) سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ كىتابىدىن ساڭا ۋەھىي قىلىنغاننى ئوقۇغىن، اللە نىڭ سۆزلىرىنى ھېچ كىشى ئۆزگەرتەلەيدۇ، سەن ھەرگىزمۇ اللە دىن بۆلەك ئىلتىجاگاھ تاپالمايسەن (27). سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ، ئەتكەن-ئاخشامدا ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىدىغانلار (يەنى ئاجىز، كەمبەغەل مۇسۇلمانلار) بىلەن سەۋرچان بولغان ھالدا بىللە بولغىن، ھاياتىي دۇنيانىڭ زىيۇنىنىستىنى (يەنى مۇشرىكلارنىڭ چوڭلىرىنىڭ سۆھبىتىنى) دەپ، ئۇلارنى كۆزگە ئىلماي قالمىغىن، بىز دىلنى زىكرىمىزدىن غەپلەتتە قالدۇرغان، نەپسى خاھىشقا ئەگەشكەن، ئىشى ھەددىدىن ئاشقان ئادەمنىڭ (سۆزى)گە ئەگەشمىگەن (28). (ئى مۇھەممەد!) «(بۇ) ھەق (قۇرئان) پەرۋەردىگارىڭلار تەرىپىدىن نازىل بولىدۇ، خالىغان ئادەم ئىمان ئېيتسۇن، خالىغان ئادەم كاپىر بولسۇن» دېگەن، بىز ھەقىقەتەن كاپىرلار ئۈچۈن تۈتۈن پەردىلىرى ئۇلارنى ئورۇنلاشتۇرغان ئورنىنى تەييارلىدۇق، ئۇلار (تەشنىقلىتىن) سۇ تەلەپ قىلسا، ئۇلارغا مەدەن ئېرىتمىسىگە ئوخشاش، يۈزلەرنى كۆيۈدۈرۈۋېتىدىغان (ناھايىتى قىزىق) سۇ بېرىلىدۇ، بۇ نېمىدېگەن يامان شاراب! جەھەننەم نېمىدېگەن يامان جاي! (29)

وَلَا تَقُولُوا لِمَا كُنَّا فَعَلْنَا لَكَ ذَالِكَ ۚ إِنَّكَ إِلَهٌ لَّنَا ۚ لَنُفِيَنَّكَ اللَّهُ الرَّحْمَنُ أَزْجَارًا مِّنْ دُونِهِ ۚ وَإِن يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا فَلْيَأْكُلُوا مِمَّا خَلَقَ لَنَافْسِنَا ۚ إِنَّهُ يَحْكُمُ يَوْمَ يُفْعَلُ الْيَقِينُ ۚ

سەن بېغىڭغا كىرگەن چېغىڭدا: اللّٰه نىڭ خالىغىنى بولىدۇ، اللّٰه نىڭ ياردىمى بولمىسا قولۇمدىن ھېچ ئىش كەلمەيدۇ، دېسەڭچۇ! سېنىڭ قارىشىڭچە، مېنىڭ مېلىم ۋە ئەۋلادىم سېنىڭكىدىن ئاز بولسىمۇ (39)، ئۆمدىكى، پەرۋەر-دىگارمى ماڭا سېنىڭ بېغىڭدىن ياخشىراق نەرسە ئاتا قىلغاي. بېغىڭغا ئاسماندىن بىر ئاپەت يۈزلەندۈرۈش بىلەن بېغىڭ تۈپ-تۈز قاقاس يەرگە ئايلىنىپ قالغاي (40)، ياكى ئۇنىڭ سۈيى سىڭىپ كېتىپ ئۇنى ئىزدەش (يەنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش) سېنىڭ قولۇڭدىن كەلمەيدۇ (41). ئۇنىڭ مېۋىلىرى (يەنى بېغى) ۋەيران بولدى، تېلىنىڭ بىدىشلىرى يەرگە يىقىلدى، ئۇ باققا سەرپ قىلغان چىقىملىرىغا (ھەسرەت چېكىپ) ئىككى ئالغىنىنى ئۇۋۇلغىلى تۇردى ھەمدە ئۇ: «مەن پەرۋەردىگارغا ھېچ ئەھدىنى شېرىك كەلتۈرمىسەچۇ» دېدى (42).

ئۇنىڭغا اللّٰھدىن باشقا ياردەم قىلىدىغان (يەنى ئۇنىڭدىن بۇ بالانى دەپنى قىلىدىغان) ھېچ جامائە بولمىدى، ئۆزىڭىمۇ ئۆزى ياردەم قىلالىمىدى (يەنى بالانى ئۆزىدىن دەپنى قىلالىمىدى) (43). بۇ يەردە (يەنى مۇنداق ھالەتتە) مەدەتكار بولۇش پەقەت بەرھەق اللّٰھغا خاستۇر، اللّٰھ (ئۆزىگە ئىمان ئېيتقۇچىلارغا دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) ياخشى مۇكاپات بەرگۈچىدۇر، (ئۇنىڭغا يۆلەنگەن ۋە ئۇنى ئۆمد قىلغانلارنىڭ) ئاقۋىتىنى ياخشى قىلغۇچىدۇر (44). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا (يەنى كىشىلەرگە) دۇنيا تىرىكچىلىكى ھەققىدە مۇنداق مىسالنى كەلتۈر-گىن: (ئۇ شۇنىڭغا) ئوخشايدۇكى، بىز ئاسماندىن يامغۇر ياغدۇردۇق، شۇ سۇ بىلەن زېمىننىڭ ئۆسۈم-لۈكلىرى بىر-بىرىگە چىرىمىشىپ بولۇق ئۆستى، كېيىن ئۇ قۇرۇپ تۆكۈلدى، شامالار ئۇنى (تەرەپ-تەرەپكە) ئۇچۇرۇپ كەتتى، اللّٰھ ھەر نەرسىگە قادىردۇر (45). مالار ۋە بالىلار دۇنيا تىرىكچى-لىكىنىڭ زىننىتىدۇر، باقى قالدىغان ياخشى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە تېخىمۇ ياخشىدۇر. ئۆمد تېخىمۇ چوڭدۇر (46). ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) بىز تاغلارنى يوق قىلىمىز، زېمىننى ئوچۇق، تۈپتۈز كۆرسەن (يەنى ئۇنى توسۇپ تۇرىدىغان تاغ، دەرەخ، بىنالار بولمايدۇ)، ئۇلارنى (يەنى ئىنسانلارنى) (مەھشەرگاھقا) يىغىمىز، ئۇلاردىن بىر كىشىنىمۇ قالدۇرۇپ قويمىمىز (47).

وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ
إِنَّ رَبِّيَ أَنَا أَكْفَىٰ مِنْكَ مَا لَوْ كُنَّا أَهْلَ عِلْمٍ سَرَّيْنَا أَن
يُؤَيِّنَ خَيْرًا مِّنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلْ عَلَيْهَا حِجَابًا مِّنَ السَّمَاءِ
فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا وَأَوْضَحِمْ مَا دُهَا غَوْرًا لَّكِن تَتَّبِعُهُم
لَٰهَ طَبَعًا ۝ وَأَلْحِيطْ بِشَجَرَةٍ فَأَصْبَحَ يَفْرَبُ كَشْيَ عَلَىٰ مَا
أَفْعَىٰ فِيهَا وَهِيَ غَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ لِيَا يَتَّى
لَوْ أَشْرَكُ بِرَبِّيَ أَحَدًا ۝ وَلَوْ تَكُن لِّهَافَةٌ يَّتَفَقَّهُوْنَ
مِن دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ۝ هَٰذَا لَٰكِ الْوَلَايَةُ
يَلَهُ الْحَقُّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ۝ وَاضْرِبْ لَهُم
مَّثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَتْرَكْنَاهُ مِن السَّمَاءِ
فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ
الرَّيِّيمُ ۝ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ۝ لَمَّا لَوْ
الْبُيُوتُ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَٰئِطُ الطَّيِّبُ لَا يَخِرُ
عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ۝ وَيَوْمَ نُسَبِّحُ الْجِبَالَ وَ
نَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَخَرَسَ قَوْمٌ لِّتَعَادِلَ بَيْنَهُمُ أَحَدًا ۝

وَعَرَضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَافًۭا لِّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ
أَوَّلَ مَرَّةٍۭ ۚ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّنْ نَجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ۚ وَوُضِعَ
الْكِتَابُ فَتَرَىٰ الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَ
يَقُولُونَ يُوَسِّتُنَا مَالِ هَٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً
وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا ۚ وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا ۚ وَ
لَا يَنْظُرُونَ إِلَّكَ إِلَّا أَحَدًا ۚ أَلَمْ يَكُن لَّهُمْ كِتَابًا يُسْجَدُونَ
لِلْأَعْمَاقِ ۚ فَسَجَدُوا لِلْأَنْبِيَاءِ ۚ كَانُوا مِنْ الْبَاقِي ۚ فَتَنَىٰ عَنْ
أَمْرِهِمْ أَسْتَسْخِذُونَهُ ۚ وَذُرِّيَّتَهُ أُولَٰئِكَ مِنْ دُونِكُمْ
لَكُمْ عَذَابٌ يُسْ ۚ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا ۚ مَا أَشْهَدُ لَهُمْ خَلْقَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَلَا خَلْقَ أَنْفُسِهِمْ ۚ وَمَا أَنتَ بِمُحِذٍ
الْمُفْسِدِينَ ۚ عَصَاكَ ۚ أَوَيْتُمْ يَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَائِيَ الَّذِينَ
زَعَمْتُمْ فَذَعَبُوهُمْ فَهُمْ يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ ۚ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ
مُؤْتَفِقًا ۚ وَرَأَى الْمُفْرِقُونَ ۚ الشَّارِقُ ۚ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاعِدُونَ
لَهُمْ ۚ وَجَدُوا عَمَّا مَعْرُوفًا ۚ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ
لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ۚ

ئۇلار (يەنى جىمى خالايتىق) سەپ-سەپ بولۇشۇپ
پەرۋەردىگارنىڭغا توغرىلىنىدۇ، (كاپىرلارغا) «سەلەر
بىزنىڭ ئالدىمىزغا سەلەرنى دەسلەپتە قانداق
ياراتقان بولساق، شۇ ھالەتتە (مالىسز، بالسىز، يالىساج)
كەلدىڭلار، بەلكى سەلەر، سەلەرگە ۋەدە قىلىنغان چاغنى
بېكىتسەيدۇ، دەپ ئويلانغانسەلەر (يەنى ئۆلگەندىن
كېيىن تىرىلىش، ھېساب بېرىش، جازاغا تارتىلىش
يوق دەپ ئويلانغانسەلەر)» دەيمىز (48). كىشىلەرنىڭ
نامە-ئەمالى ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ. گۇناھكارلارنىڭ
ئۆلگەندىكى خاتىرىلەردىن قورققانلىقىنى كۆرسەن،
ئۇلار: «ۋاي بىزگە! بۇ نامە-ئەمالغا چوڭ-كىچىك
گۇناھنىڭ ھەممىسى خاتىرىلىنىپتەغۇ؟» دەيدۇ، ئۇلار
قىلغان-ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ نامە-ئەمالغا
خاتىرىلەنگەنلىكىنى كۆرىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ ھېچ
ئادەمگە زۇلۇم قىلمايدۇ (49). ئۆز ۋاقتىدا بىز

پەرىشتىلەرگە: «ئادەمگە سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقا ھەممىسى سەجدە
قىلدى، ئىبلىس جىنلاردىن ئىدى. شۇڭا ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئىتائىتىدىن چىقتى.
مېنى قويۇپ ئىبلىسنى ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادىنى دوست قىلىۋالامسىلەر؟ ھالبۇكى، ئۇلار
سەلەرگە دۈشمەندۇر، ئىبلىس زالىملار ئۈچۈن نېمىدېگەن يامان بەدەل! (يەنى اللەغا
ئىبادەت قىلىشنىڭ ئورنىغا شەيتانغا چوقۇنۇش نېمىدېگەن يامان) (50). ئۇلار (يەنى
شەيتانلار) غا ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىنىمۇ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ يارىتىلىشىنىمۇ
كۆرسەتكىنىم يوق (يەنى مەزكۇرلارنى خەلق ئەتكەن چېغىدا ئۇلارنى ھازىر قىلىنىم يوق)،
(كىشىلەرنى) ئازدۇرغۇچىلارنى ياردەمچى قىلىۋالغىنىمۇ يوق (51). شۇ كۈندە اللە (ئۇلارغا)
ئېيتىدۇ: «سەلەر مېنىڭ شېرىكلىرىم دەپ ئويلغىنىڭلارنى چاقىرىڭلار». ئۇلار چاقىرىدۇ، لېكىن ئۇلار
(نىڭ شېرىكلىرى) ئىجابەت قىلمايدۇ، بىز ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (ئۇلار ئۆتەلمەيدىغان) ھالاكەتلىك
جاينى پەيدا قىلدۇق (52). گۇناھكارلار دوزاخنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا كىرىدىغانلىقىغا جەزم قىلىدۇ،
دوزاختىن قاچىدىغان جاي تاپالمايدۇ (53). بۇ قۇرئاندا ئىنسانلارغا تۈرلۈك مىساللارنى بايان
قىلدۇق. ئىنسان كۆپ دەتالاش قىلدۇ (يەنى كۆپ جىدەللىشىش ئىنساننىڭ تەبىئىتىدۇر) (54).

ئىنسانلارغا ھىدايەت كەلگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىمىسلىقلىرى ۋە پەرۋەردىگارىدىن مەغپىرەت تەلپ قىلىمىسلىقلىرى پەقەت (اللەنىڭ) بۇرۇنقىلارغا تۇتقان يولىنى (يەنى ھالاك قىلىشنى كۈتىدىغانلىقلىرى) ياكى ئۆزلىرىگە كېلىدىغان ئازابنى كۆزلىرى بىلەن كۆرۈشنى (كۈتىدىغانلىقلىرى) ئۈچۈندۇر (56). بىز پەيغەمبەرلەرنى پەقەت (ئىمان ئېيتقۇچىلارغا) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (ئاسىيلىق قىلغۇچىلارنى) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتىمىز. كاپىرلار (پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن) ھەقىقەتنى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن بەھۇدە سۆزلەرنى قىلىپ مۇنازىرىلىشىدۇ، ئۇلار مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ۋە ئۇلارغا بېرىلگەن ئاگاھلاندۇرۇشلارنى مەسخىرە (يەنى ئويۇنچۇق) قىلىۋالدى (56). پەرۋەردىگارىنىڭ ئايەتلىرى بىلەن پەندە-نەسىھەت قىلىنغان، ئۇ ئايەتلەردىن يۈز ئۆرۈگەن ۋە ئۆزىنىڭ قىلغان گۇناھلىرىنى ئۇنتۇغان كىشىدىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنىڭ دىلىرىغا قۇرئاننى چۈشىنىشكە توسقۇنلۇق قىلىدىغان پەردىلەرنى تارتتۇق، قۇلاقلىرىنى ئېغىر قىلدۇق، ئەگەر ئۇلارنى ھىدايەتكە دەۋەت قىلساڭ، ئۇلار ھەرگىز ھىدايەت تاپمايدۇ (يەنى ئۇلارنى ئىنسانغا، قۇرئانغا دەۋەت قىلساڭ، ئۇلار دەۋىتىڭنى ھەرگىز قوبۇل قىلمايدۇ) (57). پەرۋەردىگارىڭ ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە رەھىم قىلغۇچىدۇر. ئەگەر اللە ئۇلارنى قىلمىشقا قاراپ جازا لايىدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئۇلارغا قىلىنىدىغان ئازابنى تېزەلەتكەن بولاتتى، لېكىن ئۇلارغا بەلگىلەنگەن بىر ۋاقىت بار، (ئۇ ۋاقىت كەلگەندە) ئۇلار اللەدىن بۆلەك ھېچ پاناھ تاپالمايدۇ (58). شۇ شەھەرلەرنىڭ ئاھالىلىرى (يەنى ھۇد، سالىھ، لۇت، شۇئەيب پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋملىرىگە ئوخشاش ئۆتكەنكى ئۆسمەتلەر) زۇلۇم قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشىغا مۇئەييەن ۋاقىتنى بەلگىلىدۇق (59). ئۆز ۋاقتىدا مۇسا ياش خادىمىغا (يەنى يۈشۇئە ئىبن نۇنغا): «ئىككى دەريانىڭ قوشۇلىدىغان جايىغا يەتمىگىچە مېڭىشىمنى توختاتمايمەن، (شۇ جايغا يەتكەنگە قەدەر) ئۇزاققىچە مېڭۇپرىمەن» دېدى (60). ئۇلار ئىككى دەريانىڭ قوشۇلىدىغان جايىغا يېتىپ بارغاندا، بېلىقنى ئۇنتۇپ قالدى، بېلىق دەرياغا يول ئېلىپ كېرىپ كەتتى (61). ئۇلار (ئىككى دەريانىڭ قوشۇلىدىغان جايىدىن) ئۆتكەندە مۇسا ياش خادىمىغا: «ئەتە-گەنلىك تامىقىمىزنى ئېلىپ كەلگەن، بۇ سەپىرىمىزدە ھەقىقەتەن چارچاپ كەتتۇق» دېدى (62).

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ۖ وَمَأْتِيَهُلِ الْمُؤْمِنِينَ إِلَّا مَبْشِيرٌ ۚ وَمَنْذِرٌ ۚ وَمُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِإِيْضَتِهِمْ بِهِ الْحَقُّ وَاتِّخَذُوا آلِيَّيْنِ وَمَا أَتُواهُمُ بِهِ ۖ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَلَمَّا فُلَّتْ فِيهِ بِلَدُهُ لَتَاتُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ لَكَ أَنْ يَقْعُوهُ وَفِي أَفْئِدَتِهِمْ عُقْرٌ ۚ وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَقَدْ يَهْتَدُوا إِذْ أَبَا ۖ وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ لَوْ يُؤْخَذُ مِنْهُمْ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ لَكِنْ هُم مُّعَذَّلُونَ ۖ وَإِذْ قَالَ اللَّهُ لِمُوسَىٰ إِذْ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ أَتَاكَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِ حُقُبًا ۖ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنَهُمَا نَبَيْهَا مُوَسَّمًا قَاتِلًا يُرْسِلُ فِي الْبَحْرَيْنِ ۖ فَلَمَّا جَاؤَا قَالِ لِقَتْلَهُ إِتَيْنَاهُمَا نَارًا لَمَّا لَقَيْنَا مِنْ سَفَرِنَا هَلْ أَتَيْنَا

ياش خادىم: «بىز چوڭ تاش ئاستىدا ئارام ئېلىۋاتقاندا (يۈز بەرگەن ئىشتىن يەنى پىشۇرۇلغان بېلىقنىڭ تىرىلىپ، سېۋەتتىن سەكرەپ چىقىپ دەرياغا كىرىپ كەتكەنلىكىدىن ئىبارەت قىزىق ئىشتىن) خەۋىرىڭ بارمۇ؟ مەن راستلا بېلىقنى ئۇنتۇپتەمەن. بېلىقنىڭ (ئاجايىپ ۋەقەسى) نى ساڭا ئېيتىشنى پەقەت شەيتان ماڭا ئۇنتۇلدۇرۇپتۇ، بېلىق دەرياغا ئاجايىپ يول ئالغان ئىدى» دېدى (63). مۇسا: «بىزنىڭ ئىزدەيدى-غىنىمىز دەل مۇشۇ ئىدى» دېدى-دە، ئىككىسى كەلگەن ئىزى بويىچە كەينىگە يېنىشتى (64). ئۇ ئىككىسى (بېلىقنى ئۇنتۇغان چوڭ تاشنىڭ يېنىدا) بىزنىڭ بەندىلىرىمىزدىن چوڭ مەرھەمەتلىرىمىزگە ئېرىشكەن ۋە بىزنىڭ ئۆزىمىزگە خاس ئىلىمىزنى (يەنى ئىلمى غەيبىنى) بىز بىلىدۇرگەن بىر بەندىنى (يەنى خىزىر ئەلەيھىسسالامنى) ئۇچراتتى (65). مۇسا ئۇنىڭغا: «اللە ساڭا بىلدۈرگەن توغرا ئىلمىنى ماڭا ئۆگىتىشىڭ ئۈچۈن ساڭا نەگىشەيمۇ؟ (يەنى

قَالَ اَرَيْتَ اِذَا وَايْتًا اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِذَا يَبِيْتُ الْغُوتُ وَ مَا اَنْشَبْنِيْهُ اِلَّا الْخَيْطُ اَنْ اَذْكُرُوْهُ وَاَتَّخَذَ سَبِيْلًا فِى السَّجْرِ عَجَبًا ۝ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۝ فَاَنْزَلْنَا عَلٰى اَقْرَبِيْهَا قَصَصًا ۝ فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا اٰتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عَدْنِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ۝ قَالَ لَهُ مُوسٰى هَلْ اَتَمَعَكَ عَلَى اَنْ تُعَلِّمَنِيْ وَمِمَّا خَلَّفْتُ رُوْشِدًا ۝ قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝ وَكَيْفَ تُصْبِرُ عَلَى مَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ خَبْرًا ۝ قَالَ سَتَجِدُنِيْ اِنْ شَاءَ اللّٰهُ صَابِرًا وَّلَا اَوْاٰى غَیْبٍ لَّكَ اَمْرًا ۝ قَالَ فَاِذَا اِنْعَمْتُنِيْ فَلَا تَمْتَلِكْنِيْ عَنْ شَىْءٍ حَتّٰى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ۝ فَاطْلُقْنٰى حَتّٰى اِذَا رَاٰكَ فَاِذَا السَّيِّئَةُ مَرْحَمًا ۝ قَالَ اَخْرَجْتُمَا لِشَرْقٍ اَهْلًا لَّعَدْتُمَا ۝ شَيْئًا اِسْمًا ۝ قَالَ اَلَمْ اَكُنْ اِلَيْكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِيْ بِمَا كُنْتُ وَلا تَزِدْ عَلٰى زَعْمِيْ مِنْ اَمْرِىْ خُفْرًا ۝ فَاطْلُقْنٰى حَتّٰى اِذَا لَوَّيَا عَلٰىمَا فَعَتَلَكَا ۝ قَالَ اَقْبَلْتُ نَفْسًا رَّحِيْمَةً لِّعَبْرَةٍ لَّكَ ۝ لَعَدْتُمَا شَيْئًا كُفْرًا ۝

سۆھبىتىڭىدە بولايىمۇ؟» دېدى (66). ئۇ ئېيتتى: «سەن مەن بىلەن بىللە بولۇشقا سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمايسەن (67). سەن چوڭقۇر تونۇپ يەتمىگەن (يەنى قارىماققا يامان، ئەمما ماھىيىتىنى سەن چۈشەنمىگەن) ئىشقا قانداقمۇ سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالايسەن؟» (68) مۇسا ئېيتتى: «اللە خالىسا مېنى سەۋر قىلغۇچى كۆرسەن، سېنىڭ بۇيرۇقۇڭغا خىلاپلىق قىلمايمەن» (69). (خىزىر) ئېيتتى: «ئەگەر سەن ماڭا ئەگەشسەڭ، (بولۇققان ئىش توغرىسىدا) مەن ئۇنى ساڭا سۆزلەپ بەرگىچە ئۇنىڭدىن سورىما (يەنى ئۆزەم سۆزلەپ بەرمىگىچە قىلغان ئىشلىرىمدىن سورىما)» (70). شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىككىسى بىرلىكتە مېڭىپ كېلىپ بىر كېمىگە چىقىشتى، (خىزىر) كېمىنى تېشەۋەتتى (يەنى كېمىنىڭ بىر تاختىسىنى سۇغۇرۇۋەتتى)، مۇسا (ئۇنىڭغا): «كېمىدىكىلەرنى غەرق بولۇپ كەتسۇن دەپ كېمىنى تەشتىگىمۇ؟ سەن ھەقىقەتەن (قورقۇنچىلۇق) چوڭ بىر ئىشنى قىلىدىڭ» دېدى (71). (خىزىر) «سەن ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە بولۇشقا سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمايسەن دېمىدىمۇ؟» دېدى (72). مۇسا ئېيتتى: «ئەھدىنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىمغا مېنى ئەيىبلەسە، سەن بىلەن بىللە بولۇشتا مېنى قىيىن ھالغا چۈشۈرۈپ قويما» (73). ئۇ ئىككىسى يەنە بىرلىكتە ماڭدى، ئۇلار بىر بالىنى ئۇچراتتى، (خىزىر) ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويدى. مۇسا: «سەن بىر بىگۇناھ جاننى ناھق ئۆلتۈردۈڭ، سەن ھەقىقەتەن ياۋۇز ئىشنى قىلىدىڭ» دېدى (74).

(ئون ئالتىنچى پارە)

(خىزىر) ئېيتتى: «ساڭا مەن ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە بولۇشقا سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىسەن دېيىدىمىز؟» (76) مۇسا ئېيتتى: «بۇنىڭدىن كېيىن يەنە سەندىن بىرەر ئىش توغۇرلۇق سورىسام (يەنى قىلغان ئىشىڭغا ئېتىراز بىلدۈرسەم)، مېنى ئۆزۈڭگە ھەمراھ قىلىمىن، (ساڭا بەرگەن ۋەدەمگە ئۈچ قېتىم خىلاپلىق قىلغانلىقىم ئۈچۈن) مېنىڭ ئالدىدا (ماڭا ھەمراھ بولماسلىقتا) مەزۇرسەن» (76). ئۇ ئىككىسى يەنە بىللە مېڭىپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەلدى، شەھەر ئاھالىسىدىن تاماق سورىدى، شەھەر ئاھالىسى ئۇلارنى مېھمان قىلىشتىن باش تارتتى، ئۇلار بۇ شەھەردە ئۇرۇلۇپ چۈشەي دەپ قالغان بىر تامنى ئۇچراتتى، ئۇنى (خىزىر قولى بىلەن سىلاپ) تۈزلەپ قويدى. مۇسا ئېيتتى:

قَالَ اَتَمَّ اَقْلَ لَكَ رَأْيُكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ۝
قَالَ اِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَ هَٰذَا فَكُنْ لِي مِنْ اَنْتَ
مَنْ لَدَيْ عَذْرَا فَاَقْبِلْ حَتَّىٰ اُذَاتِيَا اَهْلًا فَرِيًّا ۝
اَهْلَهَا فَاَقْبُلْ اَنْ تَصِفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ اَنْ
يَنْقُصَ فَاَقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَفُحِّدْتَ عَلَيْهِمْ جُرُودًا ۝
قَالَ هَٰذَا اِبرٰهِيْمُ وَبَنُوهُ سَأَلْتُهُمْ اَتَاوِيلَ مَا لَمْ تَسْطِيعْ عَلَيْهِ
صَبْرًا اَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسْكِينٍ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ
فَادْرَأْتُ اَنْ اَيُّهَا وَكَانَ دَرَكُهُمْ لَكَ يَأْخُذُ كُلُّ سَفِينَةٍ
غَصْبًا ۝ اَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ اَيُّهُمُ مُمِيْنًا فَخَشِنَا لَهُ اِنَّهُمَا
طَعْنًا تَاَوَلَا ۝ فَاَدْرَاكَ اَنْ يُّبَيِّنَ لَهُمَا دِكْرَهُمَا فَخَبَّرَهُمْ رَؤُوسُهُ
وَاَقْرَبَ رَجُلًا ۝ اَمَّا الْاِلٰهَ اذْكَانَ لِعٰمِلِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ فِي
الْبَيْتَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزُهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ
رَبُّكَ اَنْ يُبَيِّنَ لَكَ اَسْمَاءَهُمَا وَصِفَتَهُمَا فَكُنْ لَكَ رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ
وَمَا فَعَلْتَهُ عَنْ كَمَرِيْ ذٰلِكَ تَاَوِيلَ مَا لَمْ تَسْطِيعْ عَلَيْهِمْ صَبْرًا
وَيَعْبُودُونَكَ عَنْ ذِي الْقُرْئٰنِ قُلْ سَأَتَدُلُّكُمْ عَلَيْهِمْ ذٰلِكَ

«ئەگەر خالىساڭ بۇ ئىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئىش ھەققى ئالغان بولاتتىڭ» (77). (خىزىر) ئېيتتى: «بۇ، سەن بىلەن مېنىڭ ئايرىلىش (ۋاقىتىمىز)، سەن سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىغان (يۇقىرىقى ئۈچ ئىشنىڭ) ھەقىقىتىنى ساڭا چۈشەندۈرۈپ بېرىي (78). كېيىنكە كەلسەك، ئۇ دېڭىزدا ئىشلەيدىغان بىر قانچە نەپەر كەمبەغەلنىڭ كېمىسى ئىدى، مەن ئۇنى (تېشىپ) ئىيىپناك قىلماقچى بولدۇم، (چۈنكى) ئۇلارنىڭ ئالدىدا (يەنى بارىدىغان يوللىرىدا) ھەرقانداق ساق كېمىنى ئىگىسىدىن (زورلۇق بىلەن) تارتىۋالدىغان بىر پادىشاھ بار ئىدى (79). (ئۆلتۈرۈلگەن) بالغا كەلسەك، ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسى مۇمىن ئىدى. (ئۇ ئەسلىدە كاپىر يارىتىلغانلىقتىن، چوڭ بولغاندا) ئۇنىڭ گۇمراھلىق بىلەن كۈفرىنى ئاتا-ئانىسىغا تېڭىشىدىن قورقۇتۇ (80). شۇنىڭ ئۈچۈن بىز ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئۇلارغا ئۇ بالاغا قارىغاندا پاك ۋە كۆيۈملۈك پەرزەنت ئاتا قىلىشنى ئىرادە قىلدۇق (81). تامغا كەلسەك، ئۇ شەھەردىكى ئىككى يېتىم بالىنىڭ ئىدى، تام ئاستىدا ئۇلارنىڭ (ھەقىقى بولغان) خەزىنىسى بار ئىدى (تام ئۇرۇلۇپ كەتسە، خەزىنىسى ئېچىلىپ قېلىپ كىشىلەر ئۇنى ئېلىپ كېتەتتى)، ئۇلارنىڭ ئاتا-ئانىسى ياخشى ئادەم ئىدى. پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارنىڭ چوڭ بولغاندا تام ئاستىدىكى خەزىنىسىنى چىقىرىۋېلىشنى ئىرادە قىلدى، بۇ پەرۋەردىگارىڭنىڭ (ئۇلارغا قىلغان) رەھمىتىدۇر، ئۇنى (يەنى يۇقىرىدىكى ئۈچ ئىشنى) مەن ئۆز خاھىشىم بويىچە قىلغىنىم يوق (بەلكى ئۇنى اللەنىڭ ئەمرى ۋە ئىلھامى بىلەن قىلدىم)، سەن سەۋر-تاقەت قىلىپ تۇرالمىغان نەر-سەلەرنىڭ ھەقىقىتى ئەنە شۇ» (82). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) سەندىن زۇلقەرنەينىن توغۇرلۇق سورىشىدۇ. «سەلەرگە مەن ئۇنىڭ قىسسىسىنى (ۋەھىي ئاساسىدا) بايان قىلىمەن» دېگىن (83).

ئۇلار (يەنى يەجۇج-مەجۇج) ئۇنىڭ ئۈستىگە چىقىشسۇن، ئۇنى تېشىشكۇ قادىر بولالىدى (97).
رۇلقلەرنەين ئېيتتى: «بۇ (يەنى توسىمنىڭ بەرپا قىلىنىشى) پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتىدۇر، پەرۋەردىگارنىڭ ۋەدىسى ئشقا ئاشقاندا، ئۇ ئۇنى تۇپتۇز قىلىۋېتىدۇ، پەرۋەردىگارنىڭ ۋەدىسى ھەقتۇر» (98).
ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە، قىستاقچىلىقتىن) كىشلەرنى بىر-بىرىگە گىرەلەشتۈرۈۋېتىمىز، سۇر چېلىنىدۇ، ئۇلارنى (ھېساب ئۇچۇن) يىغىمىز (99).
ئۇ كۈندە كاپىرلارغا جەھەننەمنى ئاشكارا كۆرسىتىمىز (100). ئۇلارنىڭ (بۇ دۇنيادىكى چاغلىرىدا دىللەرنىڭ) كۆزلىرى مېنى ياد قىلىشتىن پەردىلەنگەن ئىدى، (ئۇلارنىڭ دىللىرىنى زۇلمەت باسقانلىقى ئۈچۈن كالامۇللانى) ئاڭلاشقا قادىر ئەمەس ئىدى (101). كاپىرلار مېنى قويۇپ

(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «مەن پەقەت سىلەرگە ئوخشاش بىر ئىنسانمەن، ماڭا ۋەھىي قىلىنىدۇكى، سىلەرنىڭ ئىلاھىلار يالغۇز بىر ئىلاھتۇر، كىمكى، پەرۋەردىگارغا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلىدىكەن (يەنى ساۋابىنى ئۈمىد قىلىپ، ئازابىدىن قورقىدىكەن)، ياخشى ئىش قىلسۇن. پەرۋەردىگارغا قىلىدىغان ئىبادەتكە ھېچكىمنى شېرىك كەلتۈرمىسۇن» (110).

19- سۈرە مەريەم

مەككىدە نازىل بولغان، 98 ئايەت.

ئاھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

كافى، ھاء، ياء، عىن، صاد (1). بۇ، پەرۋەردىگار، دىڭنىڭ بەندىسى زەكەرىياغا قىلغان مەرھەمەتلىك

باياندۇر (2). ئۇ ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارغا پەس ئاۋازدا مۇناجات قىلدى (3). ئۇ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن ھەقىقەتەن كۈچ-قۇۋۋىتىمدىن كەتتىم، چېچىم ئاقاردى. پەرۋەردىگارم! ساڭا دۇئا قىلىپ ئۈمىدىمىز بولۇپ قالغىنىم يوق (4). مەن تاغلىرىمنىڭ بالىلىرىنىڭ ئورنۇمنى باسالماقلىرىدىن (يەنى دىننى قولدىن بېرىپ قويۇشلىرىدىن) ھەقىقەتەن ئەنسىرەيمەن، مېنىڭ ئايالىم تۇغماستۇر، (پەزىلىتىدىن) ماڭا بىر (ياخشى) پەرزەنت ئانا قىلغىن (5). ئۇ ماڭا ۋارىس بولغاي ۋە يەتقۇب ئەۋلادىغا ۋارىس بولغاي، پەرۋەردىگارم! ئۇنى سېنىڭ رازىلىقىڭغا ئېرىشىدىغان قىلغىن» (6). (اللە ئېيتتىكى) «ئى زەكەرىيا! بىز ھەقىقەتەن ساڭا (پەرىشتىلەر ئارقى-لىق) يەھيا ئىسىملىك بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بېرىمىز، ئىلگىرى ھېچ ئادەمنى ئۇنىڭغا ئىسمىداش قىلمىدۇق» (7). زەكەرىيا ئېيتتى: «ئايالىم تۇغماس تۇرسا، مەن قېرىپ مۈكچىسىپ كەتكەن تۇرسام، مېنىڭ قانداقمۇ ئوغلۇم بولسۇن؟» (8) (ئىدا قىلغان پەرىشتە) ئېيتتى: «ئىش ئەنە شۇنداقتۇر، پەرۋەردىگارنىڭ ئېيتتى: بۇ مەن ئۈچۈن ئاساندۇر، سېنى مەن ياراتتىم، ھالبۇكى سەن بۇرۇن يوق ئىدىڭ (يەنى سېنى يوقتىن بار قىلغاندەك، يەھيانى ئىككىڭلاردىن تۆرەلدۈرۈشكە قادىرمەن)» (9). زەكەرىيا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! (ئايالىمنىڭ ھامىلدار بولغان-لىقىغا) ماڭا بىر ئالامەت قىلىپ بەرسەڭ. اللە ئېيتتى: «سېنىڭ ئالامەتلىك (شۈكى) ساق تۇرۇپ ئۈچ كېچە-كۈندۈز كىشىلەرگە سۆز قىلالمايمەن» (10). زەكەرىيا نامازگاھىدىن قەۋمنىڭ ئالدىغا چىقىپ، ئۇلارنى ئەتسەن-ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىشقا ئىشارەت قىلدى (11).



(يەھيا تۇغۇلۇپ چوڭ بولغاندا ئۇنىڭغا) «ئۇ يەھيا! كىتابنى (يەنى تەۋراتنى) تىرىشىپ ئوقۇغىن» (دېدۇق). ئۇنىڭغا بالىلىق چېغىدىلا ئەقىل-پاراسەت ئاتا قىلدۇق (12). بىز ئۇنىڭغا مەرھەمەت قىلىش ۋە ئۇنى (ناچار خىسلەتلەردىن) پاك قىلىش يۈزىسىدىن (شۇنداق قىلدۇق)، يەھيا تەقۋادار ئىدى (13). ئۇنى ئاتا-ئانىسىغا كۆيۈمچان (قىلدۇق)، ئۇ مۇتەكەببىر (يەنى ئاتا-ئانىسىنى قاخشاتقۇچى)، (پەرۋەردىگارىغا) ئاسىيلىق قىلغۇچى بولىدى (14). ئۇ توغۇلغان كۈنىدە، ۋاپات بولغان كۈنىدە، تىرىلىپ (قەبرىدىن) تۇرغۇزۇلغان كۈنىدە (اللە تائالا تەرىپىدىن بولغان) ئامانلىققا ئېرىش-دۇ (15). (ئۇلارغا) قۇرئاندا مەريەم (قىسىسى)نى بايان قىلغىن، ئەينى زاماندا ئۇ ئائىلىسىدىن ئايرىلىپ شەرق تەرەپتىكى بىر جايدا باردى (16). ئۇ پەردە تارتىپ كىشىلەردىن يوشۇرۇندى، ئۇنىڭغا بىزنىڭ روھىمىزنى (يەنى جىبرىئىل ئەلەيھىس-سەلامنى) ئەۋەتتۇق، ئۇ مەريەمگە بېجىرىم ئادەم سۈرىتىدە كۆرۈندى (17). مەريەم ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىك اللەغا سېغىنىپ سېنىڭ چېقىلىشىڭدىن پاناھ تىلەيمەن، ئەگەر سەن تەقۋادار بولساڭ (ماڭا چېقىلمىغىن)» (18). جىبرىئىل ئېيتتى: «مەن ساڭا بىر پاك ئوغۇل بېرىش ئۈچۈن ئەۋەتىلگەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەلچىسىمەن» (19). مەريەم ئېيتتى: «ماڭا كىشى يېقىنلاشمىغان تۇرسا، مەن پامەشە قىلمىغان تۇرسام، قانداقمۇ مېنىڭ ئوغۇل بالام بولسۇن؟» (20) جىبرىئىل ئېيتتى: «ئەمەلىيەت سەن دېگەندەكتۇر، (لېكىن پەرۋەردىگارىڭ ئېيتتى: ئۇ ماڭا ئاساندۇر. ئۇنى كىشىلەرگە قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل ۋە بىز تەرەپتىن بولغان مەرھەمەت قىلدۇق، بۇ تەقدىر قىلىنىپ بولغان ئىشتۇر» (21). مەريەم ھامىلدار بولدى، (ئائىلىسىدىن) يىراق بىر جايدا كەتتى (22). تولغاقنىڭ قاتتىقلىقى ئۇنى (يۆلىنىۋېلىش ئۈچۈن) بىر خورما دەرىخىنىڭ يېنىغا كېلىۋېلىشقا مەجبۇر قىلدى. مەريەم ئېيتتى: «كاشكى مەن بۇنىڭدىن ئىلگىرى ئۆلۈپ كەتكەن بولسامچۇ! كىشىلەر تەرىپىدىن ئۇنتۇلۇپ كەتكەن (ئەرزىمەس) نەرسىگە ئايلىنىپ كەتسەمچۇ!» (23) جىبرىئىل ئۇنىڭغا خورما دەرىخىنىڭ ئاستىدىن نىدا قىلدى: «غەم قىلمىغىن، پەرۋەردىگارىڭ سېنىڭ ئاستىڭدىن (ئېقىپ تۇرىدىغان) بىر ئېرىقنى پەيدا قىلدى (24). خورما دەرىخىنى ئۆز تەرىپىڭگە ئىرغىتىق، ئالدىڭغا پىشقان يېڭى خورمىلار تۆكۈلىدۇ» (25).

يَسْمِعُنِي خُذْ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَابْتِغِ الْكُلْمَ صَبِيحًا ۖ وَحَنَانًا
مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً وَكَانَ تَوْبًا ۖ وَبِرًّا يُولَدِيهِ وَلَمْ يَكُنْ
جَبَارًا عَصِيًّا ۖ وَسَلِّمْ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ
يُبعَثُ حَيًّا ۖ هُوَ الَّذِي الْكَلِمَ مَرْبِعًا ۖ لَتَنبَذَ مِنْ هَاهُنَا
مَكَانًا سَرِيعًا ۖ لَتَأْتَذَنَّ مِنْ دُونِهِ جَبَابًا ۖ فَارْتَلْنَا
إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ۖ قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ
بِالزَّحْنِ وَمِنْكَ إِن كُنْتَ تَوْبًا ۖ قَالَ إِنَّمَا أَنْتَ مُبْرَكٌ ۖ بَرَكٌ
لَا كُفَّ يَدُكَ ۖ قَالَتْ أَلَيْسَ لِي بَوْلٌ ۖ عَلِمْتُ أَكُفُّوا
بِمَسْنِيٍّ بِشْرًا ۖ قَالَتْ كَذَلِكُ ۖ قَالَ رَبُّنَا
هُوَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ۖ لَمَّا خَلَّوْا إِلَهُ الْمَلَأَ رَحِمَهَا رُوحَنَا وَكَانَ
أَمْرًا مَقْضِيًّا ۖ فَحَمَلَتْهَا فَانْتَبَذَتْ بِهَا مَكَانًا قَاصِيًّا ۖ
فَاجَاءَهَا الْمَغَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلِ ۖ قَالَتْ يَلَيْكُنِي مِنْ
قَبْلِ هَذَا ۖ وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنَسِيًّا ۖ فَكَادَتْهَا مِنْ تَحْتِهَا
أَلَّا تَحْزَنَ ۖ قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ۖ وَهَرَجَ
إِلَيْكَ بِحِجْرِ النَّخْلِ ۖ فَسَوَّطَ عَلَيْكَ رُطْبًا خَمِيًّا ۖ

(بۇ شېرىن خورمىدىن) يېگىن، (بۇ تاتلىق سۇدىن) ئىچكىن ۋە خۇرسەن بولغىن، بىرەر ئادەمنى كۆرسەك (ئۇ بالا توغۇلۇق سورسا): مەن ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىك اللەغا ۋەدە بەردىم، بۈگۈن ھېچ ئادەمگە سۆز قىلمايمەن' دېگىن» (26). مەريەم بوۋاقتى (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى) كۆتۈرۈپ قەۋمنىڭ ئالدىغا كەلدى، ئۇلار ئېيتتى: «ئى مەريەم! سەن ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش قىلدىڭ (27). ئى ھارۇنىڭ ھەمشىرىسى! سېنىڭ ئاتاڭ يامان ئادەم ئەمەس ئىدى، ئاناڭمۇ يولدىن چىققان خوتۇن ئەمەس ئىدى» (28). مەريەم بوۋاقتى كۆرسەتتى، ئۇلار: «بۆشۈكتىكى بوۋاققا قانداق سۆزلەيمىز» دېدى (29). بوۋاق ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن اللەنىڭ بەندىسىمەن، ماڭا كىتابنى بەردى (يەنى ئىنجىلنى بېرىدۇ) ۋە

كُنْ وَاسْمِي وَتَرَى عَيْنًا قَامَاتَيْنِ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا
قَعُودًا إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا
فَأَنْتَ بِهِ قَوْمُهَا عَجَلَةٌ قَالُوا لِمَ لَمْ تَقْدِمْ حَتَّى نَسْأَلَكَ
يَا حَتَّى هَرُونَ مَا كَانَ أَبُولَا أَمْرًا سَوْءًا وَمَا كُنْتَ أَتَى بَنِيَّ
فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا
قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ إِنِّي آتَيْتُكَ بِبَشِيرٍ نَبِيًّا وَسَجَلْتَنِي
مُبْرَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ
حَيًّا وَبِرَّ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَبِعِصْيَانِي جَبَارًا مُسْلِمًا
عَلَى يَوْمٍ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ذَٰلِكَ
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ مَا كَانَ
لَهُ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَ إِذَا قُلْتُمْ إِيمَانًا يَلْقَا
لَهُ الْكُفْرَ يَلْعَنُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ هَٰذَا
صِرَاطُ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ لَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَصَافِيكُمُ الْعَاقِلُونَ
لَكِن يَنْفَرُوا مِنْ أَشْهَادِ يَوْمٍ عَظِيمٍ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْعِرْ
يَوْمَ يَأْتُ تَنَالِكِ الْظَالِمُونَ الْيَوْمَ نَضِلُّ الصَّالِينَ

مېنى پەيغەمبەر قىلدى (يەنى قىلىدۇ) (30). قەيەردە بولاي مېنى بەرىكەتلىك قىلدى، ھاياتلا بولىدىكەنمەن، ماڭا نامازنى، زاكاتنى ئادا قىلىشنى تەۋسىيە قىلدى (31). مېنى ئانامغا كۆيۈمچان قىلدى، مېنى مۇتەكەبىر، شەقى قىلىدى (32). مەن تۇغۇلغان كۈنۈمدە، ۋاپات بولغان كۈنۈمدە، تىرىلىپ قەبرەمدىن تۇرغۇزۇلغان كۈنۈمدە (اللە تائالا تەرىپىدىن بولغان) ئامانلىققا ئېرىشمەن» (33). ئەنە شۇ ئىسا ئىبن مەريەمنىڭ (قىسسەدۇر). ئىسا ئۇلار دەتالاش قىلىۋاتقان ئۆزىنىڭ ئىشىنىڭ (ھەقىقىتى) ئۈستىدە ھەق گەپنى قىلدى (34). «اللەنىڭ شەنىگە بالى بولۇش لايىق ئەمەس، اللە (بالدىن، شېرىكتىن) پاكىتۇر، اللە بىرەر ئىشنى ئىرادە قىلما، ئۇنىڭغا 'ۋۇجۇتقا كەل' دەيدۇ-دە، ئۇ ۋۇجۇتقا كېلىدۇ» (35). اللە ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر، سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولىدۇر» (36). ئىسانىڭ ئىشى توغرىسىدا ئۇلار (يەنى ئەھلى كىتاب) ئارىسىدىكى پىرقىلەر ئىختىلاپ قىلىشتى، بۈيۈك كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) كەلگەن چاغدا، كاپىرلارغا ۋاي! (37) ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا كەلگەن كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) قۇلاقلىرى تازا ئاڭلايدىغان، كۆزلىرى تازا كۆرىدىغان بولىدۇ، لېكىن زالىملار بۈگۈن (يەنى بۇ دۇنيادا) روشەن گۇمراھلىقتىدۇر (38).

ئۇلارنى (يەنى خالايمىنى) ھەسرەت كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) دىن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇ چاغدا ھەممە ئىش بىر تەرەپ قىلىنغان بولىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار غەپلەتسىدۇر، (قىيامەتنى) ئىنكار قىلماقتىدۇر (39).

زېمىنغا ۋە زېمىن ئۈستىدىكى بارچىگە چوقۇم بىز ۋارىسلىق قىلىمىز. ئۇلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) بىزنىڭ دەركاھىمىزغا قايتۇرۇلىدۇ (40). (ئى مۇھەممەدا) كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ئىبراھىم (قىسسى) نى بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن تولسۇ راستچىل پەيغەمبەر ئىدى (41). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم ئاتىسىغا ئېيتتى:

«ئى ئاتا! نېمىشقا ئاڭلىمايدىغان، كۆرمەيدىغان ۋە ساڭا ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنسىن (42). ئى ئاتا! ماڭا سەن بىلىمەيدىغان ئىلىملەر نازىل بولدى، ماڭا ئەگەشكىن، سېنى توغرا يولغا باشلايمەن (43). ئى ئاتا! شەيتانغا

چوقۇنمىغىن، شەيتان مەرھەمەتلىك اللەغا ھەقىقەتەن ئاسىيلىق قىلدى (44). ئى ئاتا! سېنىڭ مەر- ھەمەتلىك اللەنىڭ ئازابىغا قېلىشكىدىن، شەيتاننىڭ ھەمراھىغا ئايلىنىپ قېلىشكىدىن قورقمەن» (45). ئۇ (يەنى ئازەر) ئېيتتى: «ئى ئىبراھىم! سەن مېنىڭ ئىلاھلىرىمدىن يۈز ئۆرۈمەكچىمۇسەن، ئەگەر سەن (مۇنداق قىلىشتىن) يانمىساڭ، چوقۇم سېنى تاش- كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمەن، ئۇزاق زامان مەندىن يىراق تۇرغىن» (46). ئىبراھىم ئېيتتى: «ساڭا ئامانلىق بولسۇن، پەرۋەردىگارىمدىن ساڭا مەغپىرەت تەلەيمەن، اللە ماڭا ھەقىقەتەن مېھرىبانىدۇر (47).

سەلەردىن ۋە سەلەر اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان نەرسىلەردىن يىراق بولىمەن، پەرۋەردىگارىمغا ئىبادەت قىلىمەن، پەرۋەردىگارىمنىڭ ئىبادىتىدىن مەھرۇم بولۇپ قالمايلىقىنى ئۈمىد قىلىمەن» (48). ئۇ ئۇلاردىن ۋە ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان نەرسىلىرىدىن يىراقلاشتى، ئۇنىڭغا بىز ئىسھاق بىلەن يەئقۇبنى ئاتا قىلدۇق، ئۇ ئىككىسىنىڭ ھەربىرسىنى پەيغەمبەر قىلدۇق (49). ئۇلارغا بىزنىڭ رەھىمىتىمىزنى ئاتا قىلدۇق، ئۇلارنىڭ نامىنى بەلەن ۋە يۇقىرى قىلدۇق (50). كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) مۇسا (قىسسى) نى بايان قىلغىن، شۇبھە- سىزكى، ئۇ اللە ئىبادىتىگە خاس قىلغان ھەم رەسۇل (يەنى ئەلچى)، ھەم پەيغەمبەر ئىدى (51).

وَإِذْ رَفَعْنَا مَوْسَىٰ تَوْرًا إِذْ قُتِبَ الْأَكْثَرُ هُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ إِنَّا أَخَذْنَا نَسْطًا مِنَ الْأَرْضِ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِنَّا يُرْجَوْنَ ۖ وَإِذْ كُنَّا فِي الْكِتَابِ الْإِسْرَاءِ إِنَّهُ كَانَ صِدْقًا نَّبِيِّنَا ۖ وَإِذْ قَالَ لِأَخِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا ۖ يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِيكِ سَبِيلًا ۖ يَا أَبَتِ لِمَ تَقُولُ مَا لَا يُحِبُّ الشَّيْطَانُ ۖ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنْسَانِ عَصِيًّا ۖ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُسَكِّنَ عَلَيْنَ الْيَمِينَ الرَّحْمَنُ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ۖ قَالَ لَوْ كُنْتَ عَلِيمًا لَأَعْلَمْتُ بِمَا تَكْتُمُ ۖ لَمْ تَنْتَهِ إِلَّا رَجْعًا ۖ وَاتَّبَعْنِي يَوْمًا ۖ قَالَ سَمِعْتُكَ سَأَلْتُكَ عَنْ رَبِّكَ إِنَّهُ كَانَ فِي حَقِّكَ ۖ وَأَعَزَّ لَكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ۖ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَهْلًا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي سَمِيْعًا ۖ فَلَمَّا أَتَاهُمْ ذُكِّرُوا بِمَا وَعَدُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ ۖ وَهَبْنَا آلَ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَلَّ جَعَلْنَا نَبِيًّا ۖ وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُم لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ۖ وَادْعُوا الْكُتُبَ مَوْسَىٰ إِنَّهُ كَانَ خَلَّاصًا ۖ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ۖ

ئۇنىڭغا بىز تۈر تېغىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن ندا قىلدۇق،
ئۇنى بىز مۇناجات ئۈچۈن (دەرگاھىمىزغا) يېقىنلاش-
تۇردۇق (52). ئۇنىڭغا بىز مەرھەمەت قىلىپ قېرىند-
دشى ھارۋىنى پەيغەمبەر قىلىپ بەردۇق (53). (ئى
مۇھەممەد!) كىتابتا (يەنى قۇرئاندا) ئىسمايل (نىڭ
قىسمى) نى بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن ۋەدىسىدە
راستچىل، ھەم رەسۇل، ھەم پەيغەمبەر ئىدى (54).
ئۇ ئائىلىسىدىكىلەرنى ناماز ئوقۇشقا، زاكات
بېرىشكە بۇيرۇيتتى، پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا
ئۇنىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن ئىدى (55). كىتابتا
(يەنى قۇرئاندا) ئىدرىس (قىسمى) نى
بايان قىلغىن، ئۇ ھەقىقەتەن راستچىل پەيغەمبەر
ئىدى (56). ئۇنى بىز يۇقىرى ئورۇنغا كۆتۈر-
دۇق (57). اللە نىڭ نېمىتىگە ئېرىشكەن ئەنە

وَأَدْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيبًا ۖ وَ
وَعَيْنَا لَهُ مِنْ جَهَنَّمَ آخِذَةٌ وَهُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَذْكُرِي الْكِتَابَ
إِسْمَاعِيلَ إِنَّكَ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا ۖ وَ
كَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ رَحِيمًا ۖ
وَأَذْكُرِي الْكِتَابَ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ۖ وَرَفَعْنَاهُ
مَكَانًا عَالِيًّا ۖ أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ
مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَبَّلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ
وَأِسْرَءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذِ اتَّخَذُوا عَلَيْهِمْ عَهْدًا
أَلَّا يَكُونُوا لِرَدِّ أَعْيُنِنَا قَوْلًا ۖ فَتَقَرَّبَ إِلَهُ الْغُفَّارِ
إِلَى الْمُتَّقِينَ ۖ وَكَانَ صَالِحًا قَاتِلًا ۖ وَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَلَقْنَا
أَصْنَافًا مُتَّعِدَةً ۖ وَاتَّبَعُوا اللَّهَ هَدًى فَسَوَّى لَكَفَّونَ عَيْنًا ۖ
إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا قَاتِلًا ۖ وَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَلَقْنَا
الْجَنَّةَ وَلَاطِلُ الْمُؤْمِنِينَ ۖ جَنَّتْ عَدْنُ الْإِسْمِ وَعَدَا
الرَّحْمَنِ عِبَادَةً ۖ أَلْقَيْتُ إِلَهُكَ كَانَ وَعْدُهُ يَأْتِيهِمْ لَكَيْسُوعُونَ
فِيهَا لَقَوْلُ الْإِسْلَامِ وَكُهُمُ رَزَقْنَاهُمْ فِيهَا بَكْرَةً وَعَشِيرَةً ۖ
تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ۖ

شۇ پەيغەمبەرلەر ئادەم (ئەلەيھىسسالام) نىڭ نەسلىدىندۇر، بىز نۇھ بىلەن بىللە كېمىگە
سالغانلارنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىبراھىمنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىسرائىل (يەنى يەئقۇب ئەلەيھىسسالام)
نىڭ نەسلىدىندۇر، بىز (ئىمانغا) ھىدايەت قىلغان، (پەيغەمبەرلىككە) تاللانلاردىندۇر،
ئۇلارغا مەرھەمەتلىك اللە نىڭ ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا سەجدە قىلغان ۋە
يىغلىغان ھالدا (زېمىنغا) يىقىلىدۇ (58). ئۇلار كەتكەندىن كېيىن (ئۇلارنىڭ) ئورنىنى
باسقان ئورۇنجاپاسارلار نامازنى تەرك ئەتتى، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشتى، ئۇلار
(قىيامەتتە) گۇمراھلىقنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (59). تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل-
لەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئەنە شۇلارلا جەننەتكە كىرىدۇ، ئۇلارنىڭ (ئەمەللىرىنىڭ ساۋا-
بىدىن) ھېچ نەرسە كېمەيتىلەيدۇ (60). ئۇ دائىمىي تۇرالغۇ بولغان، مەرھەمەتلىك اللە بەندىلىرىگە
ۋەدە قىلغان، ئۇلار كۆرمىي تۇرۇپ (ئىشەنگەن) جەننەتلەردۇر، اللە نىڭ (جەننەت بىلەن
قىلغان) ۋەدىسى چوقۇم ئىشقا ئاشىدۇ (61). ئۇلار جەننەتتە بىھۇدە سۆز ئاڭلىمايدۇ، پەقەت
(پەرىشتىلەرنىڭ ئۇلارغا بەرگەن) سالامىنلا ئاڭلايدۇ، ئۇلار جەننەتتە ئەتىگەن-ئاخشامدا
(كۆڭلى تارتقان يېمەك-ئىچمەكلەردىن) رىزىققا ئىگە بولۇپ تۇرىدۇ (62). بەندىلىرىدە
مىز ئىچىدىكى تەقۋادارلارغا بىز مىراس قىلىپ بېرىدىغان جەننەت ئەنە شۇ (63).

بىز (دۇنياغا) پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرى بىلەن چۈشمىز، بىزنىڭ ئالدىمىزدىكى، ئارقىمىزدىكى ۋە ئالدى-كەينىمىز ئارىسىدىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى اللەنىڭ ئىلكىدەدۇر، پەرۋەردىگارنىڭ (بەندە-لىرىنىڭ ئەمەللىرىدىن ھېچ نەرسىنى) ئۇنتۇ-مايدۇ (64). ئۇ ئاسمانلارنىڭ، زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلغىن، اللەنىڭ ئىبادىتىگە چىداملىق بولغىن، سەن ئۇنىڭ شېرىكى بارلىقىنى بىلمەسەن؟ (65) ئىنسان (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشىگە ئېتىقاد قىلمايدىغان كاپىر): «مەن ئۆلگەندىن كېيىن چوقۇم تىرىلمەمدىم؟» دەيدۇ (66). ئىنسان بىز ئۇنى ئىلگىرى يوقتىن بار قىلغان-لىقىمىزنى ئەسلىمەمدۇ؟ (67) پەرۋەردىگارنىڭ بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنى ئەلۋەتتە (ئۇلارنى

وَمَا تَنْتَهِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ قَبِيلاً ۝ رَبُّ السَّمُوتِ وَ الْأَرْضِ مَا بَيْنَهُمَا فَعِندَهُ وَأَصْطَبِحَا بَادِيَةً هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ۝ هُوَ يَقُولُ الْإِنْسَانَ إِذَا أَمَاتَ لَسَوْفَ نَحْيِيهِ ۝ وَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ۝ قَوْمُكَ لَنَحْضُرُكُمْ ۝ وَالشَّيْطَانُ لَمْ يَخْضَرْهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ۝ لَمْ يَلْنِ عَنْ مَنْ كُلِّ شَيْعَةٍ أَيْمَهُمْ أَشَدَّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا ۝ لَمْ يَلْنِ عَنْهُمْ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَى بِهَا صِلِيًّا ۝ وَكَانَ مِنْكُمْ الْإِزْدَاهَارُ ۝ كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَمَاقَةٌ ضِيًّا ۝ لَمْ تُنَبِّحِي الَّذِينَ اتَّقَوْا زُنْدَ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ۝ لَمَّا أَتَى الْفِرْعَوْنُ ابْنَتَا بَنَاتٍ قَالَتِ الْبَنَتَانِ قَوْمُ الْبَنَاتِ هُنَّ أُمَّاتُكُمْ أَلَيْسَ الْفِرْعَوْنُ خَيْرًا مِمَّاؤُ أَحْسَنَ نَبِيًّا ۝ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَتَاؤَرِكُمُ ۝ قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَلِدْهُ اللَّهُ الرَّحْمَنُ مَذًا ۝ حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِنَّمَا الْعَذَابُ وَلِلَّآئِ السَّاعَةِ فَيُعْلَمُونَ مَنْ هُوَ أَكْثَرُ كَذِبًا وَأَضَعُ جُنْدًا ۝

ئازدۇرغان) شەيتانلار بىلەن قوشۇپ يىغىمىز، ئاندىن ئۇلارنى جەھەننەمنىڭ چۆرىسىدە تىزلاندۇرۇپ ئولتۇرغۇزغان ھالدا ئەلۋەتتە ھازىر قىلىمىز (68). ئاندىن ھەربىر گۇرۇھ-نىڭ ئىچىدىن مەرھەمەتلىك اللەغا ئەڭ ئاسىي بولغانلىرىنى تارتىپ چىقىرىمىز (69). ئاندىن بىز دوزاخ ئازابىغا ئەڭ لايىق بولغانلارنى ئەلۋەتتە ئوبدان بىلىمىز (70). سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن دوزاخقا بارمايدىغان بىرەر كىشىمۇ قالمايدۇ، بۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزگەرمەس ھۆكىمدۇر (71). ئاندىن تەقۋادارلارنى (جەھەننەمدىن) قۇتقۇزىمىز، زالىملارنى جەھەننەمدە تىزلىنىپ ئولتۇرغان ھالدا قويسىمىز (72). ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا، كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «ئىككى گۇرۇھتىن قايسىنىڭ ئورنى ياخشى، سورۇنى گۈزەل؟» دېدى (73). ئۇلاردىن بۇرۇن (بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان) نۇرغۇن ئۆمەتلىرىنى ھالاك قىلدۇق، بۇلار مەيلى مال-مۈلۈك جەھەتتىن بولسۇن، مەيلى تاشقى كۆرۈنۈش جەھەتتىن بولسۇن، ئۇلاردىن ئارتۇق ئىدى (74). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «كىمكى گۇمراھلىقتا بولىدىكەن، مەرھەمەتلىك اللە ئۇنىڭغا مۇھەلەت بېرىدۇ، تاكى ئۇلار ئازاب ياكى قىيامەتتىن ئىبارەت اللە ئۇلارغا ۋەدە قىلغان نەرسىلەرنى كۆرگەندە ئاندىن كىمنىڭ ئورنى يامان ۋە كىمنىڭ لەشكىرى ئاجىز ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ» (75).

«ئېيتتۇقكى» «ئۇنى (يەنى بالىنى) ساندۇققا سالغىن، ئاندىن ئۇنى (ساندۇق بىلەن) دەرياغا تاشلىغىن، دەريا ئۇنى قىرغاققا تاشلىسۇن، ئۇنى مېنىڭ دۈشمىنىم ۋە ئۇنىڭ دۈشمىنى بولغان (پىرىئۇن) ئېلىپ (باقسۇن)». مېنىڭ قوغدىشىم ئاستىدا تەربىيەلەنمىشكەن ئۇچۇن، ساڭا مەن تەرەپتىن بولغان مۇھەببەت-جەنىتى سالدۇم (39). ئۆز ۋاقتىدا سېنىڭ ھەمبىرەڭ (پىرىئۇننىڭ ئائىلىسىگە) بېرىپ: «سەلەرگە ئۇنى باقىدىغان بىر كىشىنى كۆرسىتىپ قويمايمۇ؟» دېدى. بىز سېنىڭ ئاناڭنى خۇش بولسۇن، قايغۇرمىسۇن دەپ سېنى ئۇنىڭغا قايتۇرۇپ بەردۇق، سەن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇڭ، سېنى بىز غەمىدىن خالاس قىلدۇق، سېنى تۈرلۈك بالالار بىلەن سىندۇق، سەن مەدەنىيەتلىكلەر ئارىسىدا كۆپ يىللار تۇردۇڭ، ئاندىن، ئىسىمۇ! تەقدىر بىلەن (بۇ يەرگە) كەلدىڭ (40). سېنى مەن مېنىڭ مۇھەببەت-تىكىگە (يەنى پەيغەمبەر قىلىپ ۋەھىي نازىل قىلىشىغا) تاللىدىم (41). (ئىسىمۇ!) سەن ۋە

سېنىڭ قېرىندىشىڭ (ھارۇن) مېنىڭ مۆجىزىلىرىمنى ئېلىپ بېرىڭلار، مېنىڭ زىكرىمگە سۇسلۇق قىلىپ قالماڭلار (42). پىرىئۇننىڭ يېنىغا بېرىڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى (43). ئۇنىڭغا يۇمشاق سۆز قىلىڭلار، ئۇ ۋەز-نەسىھەتنى قوبۇل قىلىشى، ياكى (ھەددىدىن ئاشقانلىقىنىڭ ئاقىۋەت-تىدىن) قورقۇشى مۇمكىن (44). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! بىز ھەقىقەتەن ئۇنىڭ بىزنى ئالدىراپ جازالىشىدىن ياكى تېخىمۇ ھەددىدىن ئېشىشىدىن قورقىمىز» دېيىشتى (45). اللە ئېيتتى: «سەلەر قورقماڭلار، مەن ھەقىقەتەن سەلەر بىلەن بىللە (ئۇنىڭ سەلەرگە بەرگەن جاۋابىنى) ئاڭلاپ تۇرىمەن، (ئۇنىڭ سەلەرگە قىلىدىغانلىرىنى) كۆرۈپ تۇرىمەن (46). سەلەر پىرىئۇننىڭ يېنىغا بېرىپ، 'بىز ئىككىمىز پەرۋەردىگارنىڭ ئەلچىسى بولىمىز، ئىسرائىل ئەۋلادىنى قويۇۋەتكەن، بىز بىلەن كەتسۇن، ئۇلارنى قىيىنلىغىن. ساڭا بىز ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ مۆجىزىسىنى ئېلىپ كەلدۇق، توغرا يولغا ئەگەشكەن ئادەم (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئامان قالدۇ (47). بىزگە شەك-شۈبھەسىز ۋەھىي قىلىندىكى، (اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغان، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگەن ئادەم (قاتتىق) ئازابقا دۇچار بولدۇ' دەرڭلار (48). (ئۇلار پىرىئۇننىڭ كېلىپ اللە تائالا تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان نەرسىلەرنى يەتكۈزگەندىن كېيىن) پىرىئۇن: «ئىسىمۇ، سەلەرنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ كىم؟» دېدى (49). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىمىز شۇنداق زاتتۇركى، ھەممە نەرسىگە (ئۆزىگە مۇناسىپ) شەكىل ئاتا قىلدى، (ئاندىن ئۇلارغا ياشاش يوللىرىنى، پايدىلىنىدىغان نەرسىلىرىنى) كۆرسەت-تى» (50). پىرىئۇن ئېيتتى: «ئۆتۈپ كەتكەن ئۈمىدلىرىڭ ھالى قانداق؟ (يەنى قانداق بولغان؟)» (51)

أَن أَقْرِضْنِي مِنَ التَّابُوتِ فَأَقْرِضْنِيهِ الْيَوْمَ فَلْيَلْهُ الْيَوْمُ
يَا سَاحِلُ يَا خَذُهُ عَدُوِّي وَمَدُوْلُهُ وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ عِقَابُ
مِيْقَى وَرَاضِعَتُكَ عَلَى عَيْتِي إِذْ بَشِيئَتِي أَتَاكَ فَقَمُولُ هَلْ
أَدْلُكُمْ مَن يَكْفُلُهُ فَرَجْعَتُكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا
وَلَا تَحْزَنَ وَفَعَلْتَ نَفْسًا فَجَيْبُنَاكَ مِنَ الْعَرْشِ وَقَفْنَا عَلَى
قُتُوْبَاتِهِ فَلَيْسَتْ سِيْنٌ لِّيْ أَهْلَ مَدْيَنَ هَلْ جِئْتَ عَلَى قَدَرٍ
يُّؤْمِنُوْنَ وَأَرْضَتُنَاكَ لِنَقُصَّ إِذْ هَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِالْأَيْمِ
وَلَا تَنْبِيْأَنِيْ وَكُفْرِيْ إِذْ هَبَا لِيْ فِرْعَوْنُ أَنَّهُ طَعَنَ فَقَوْلَا لَهُ
قَوْلًا لِّئِنَّا عَلَاكُمُ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ نَارٌ فَالَّذِيْنَ تَزُنَّاحَا فَيَأْتِي
نُفْرًا طَعْنَا أَوَّانَ يُّطْعَمُ قَالَ لِمَ تَصْنَعَانِ لِمَعْلَمٍ أَتَمَّ
وَأَكْرَبَ قَالِيْهُ فَقَوْلَا إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِيَّ
إِسْرَءِيلَ وَلَا تَجْعَلْ لَّهُمْ مَقْصِيْدَكُ يَا أَيُّوْمَ مِنَ الْبَنِيِّ وَالسَّامِ
عَلَى مَن أَتَيْتُمُ الْهَيْدَى أَتَاكُمُ الْبَنِيَّ إِنَّ الْعَذَابَ عَلَى مَن
كَذَّبَ وَتَوَلَّى قَالَ فَمَن رَّبُّكَ يَا أَيُّوْمَ قَالَ رَبُّنَا الَّذِيْ أَعْطَى
كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثَمَرَهُ هَذِيْ قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى ۝

مۇسا ئېيتتى: «ئۇلار توغرىسىدىكى مەلۇمات پەرۋەر-
دىگارىمىنىڭ دەرىجىسىدە، دىگارىمىنىڭ دەرىجىسىدە (خاتىرىدە-
لەكلىكتۇر)، پەرۋەردىگارىم ھەم خاتالىشىدۇ ھەم
ئۇنتۇمايدۇ» (52). ئۇ زېمىننى سىلەرگە بىسات قىلىپ
بەردى، سىلەر ئۈچۈن نۇرغۇن يوللارنى ئېچىپ
بەردى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ، ئۇنىڭ بىلەن
تۈرلۈك ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى» (53).
(ئۇلاردىن) يەڭلار ۋە مال چارۋىلىرىڭلارنى
بېقىڭلار، ئۇنىڭدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن (اللەنىڭ
بارلىقى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر
بار» (54). سىلەرنى زېمىندىن خەلق ئەتتۇق، (ئۆلگۈ-
ئۇلاردىن كېيىن) سىلەرنى يەنە زېمىنغا قايتۇرمىز
(توپىغا ئايلىنىسىلەر)، سىلەرنى (ھېساپ ئېلىش
ئۈچۈن) يەنە بىر قېتىم زېمىندىن چىقىرمىز» (55).
شەك-شۈبھىسىزكى، ئۇنىڭغا بىزنىڭ ھەممە مۆجىزىلەر
زېمىننى كۆرسەتتۇق. ئۇ ئىنكار قىلدى ۋە (ئىمان

ئېيتىشتىن) باش تارتتى (56). پىرئەۋن ئېيتتى: «ئى مۇسا! سېھىرىڭ بىلەن بىزنى زېمىنمىز (مىسىر)
دىن چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن كەلدىڭمۇ؟» (57) ساڭا بىز شۇنىڭغا ئوخشاش سېھىر بىلەن تاقابىل تۇرمىز،
سەن بىزگە ئۆزئارا يىغىلىدىغان ۋاقىتنى ۋە مۇئەييەن جاينى بەلگىلەپ بەرمىگەن، سەنمۇ، بىزمۇ ئۇنىڭغا
خىلاپلىق قىلمايلى» (58). مۇسا ئېيتتى: «سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان چاغ بايرام كۈنى بولۇپ، كىشىلەر
چاشكا ۋاقىتىدا يىغىلىنۇن» (59). پىرئەۋن قايتىپ كېتىپ ھىيلە-مكىرنى (يەنى سېھىرگەرلەرنى)
توپلىدى. ئاندىن ئۇ (سېھىرگەرلەرنى ۋە سېھىردە ئىشلىتىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىپ ۋە دەلىلەشكەن
ۋاقىتتا) كەلدى (60). مۇسا ئۇلارغا ئېيتتى: «سىلەرگە ۋاي! اللەغا يالغاننى چاپلىماڭلار (يەنى سېھىر-
رىڭلار ئارقىلىق مۆجىزىلىرىمگە تاقابىل تۇرۇشنى دەۋا قىلماڭلار)، اللە سىلەرنى قاتتىق ئازاب
بىلەن ھالەك قىلىدۇ، اللەغا بوھتان چاپلىغان ئادەم مەغلۇپ بولىدۇ» (61). ئۇلار ئۆز ئىشى (يەنى
مۇسا ۋە ھارۇن نىڭ ئىشى) ئۈستىدە دەتالاش قىلىشتى، قىلغان دەتالاشنى يوشۇرۇشتى (62).
ئۇلار ئېيتتى: «بۇ ئىككىسى راستلا سېھىرگەر بولۇپ، سېھىر بىلەن سىلەرنى زېمىنىڭلاردىن
چىقىرىۋەتمەكچى ۋە توغرا دىنىڭلارنى يوقاتماقچى بولىدۇ» (63). ھىيلەڭلارنىڭ ھەممىسىنى جەملەڭلار
(يەنى پۈتۈن چارە-تەدبىرلىرىڭلارنى بىر نۇقتىغا يىغىپ بىر ياقىدىن باش چىقىرىڭلار)، ئاندىن
(قارىغۇچىلارغا ھەيۋەتلىك كۆرۈنۈش ئۈچۈن مەيدانغا) سەپ تارتىپ كېلىڭلار، بۈگۈن ئۆستۈنلۈك
قازانغان ئادەم راستلا مەقسەتكە ئېرىشىدۇ» (64). ئۇلار ئېيتتى: «ئى مۇسا! (ھاساڭنى) سەن
ئاۋال تاشلامىسەن؟ ياكى (ئارغامچا-ھاسىلىرىمىزنى) بىز ئاۋال تاشلامدۇق؟» (65)

قَالَ لَهُمُ اعْبُدُونِي فِي كَيْفِي لَا يُفِضُ لِي وَلَا يَسْتَسِي
الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَكَّنَا فِيهَا سُبُلًا
أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ نَبَاتَ ثَمَرٍ
كُلُوا وَارْعُوا الْعَالَمَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ
خَلَقْنَاكُمْ مِنْ غُلُقَاتٍ وَأَنْثَرَ عَلَيْكُمْ مِائِدًا مِنْ سَمَوَاتِنَا
فَلَا تَكُونُوا مِنَ الْكَافِرِينَ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السَّبِيلَ
الَّتِي أَتَتْكُمْ لِكُنْتُمْ كَفُورًا فِي الْأُمُورِ
يَوْمَ الْآزِيمَةِ إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تُخَالِفُونَ
أَمْرًا كَبِيرًا
قَالَ لَهُمُ اعْبُدُونِي فِي كَيْفِي لَا يُفِضُ لِي وَلَا يَسْتَسِي
الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا وَسَكَّنَا فِيهَا سُبُلًا
أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ نَبَاتَ ثَمَرٍ
كُلُوا وَارْعُوا الْعَالَمَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ
خَلَقْنَاكُمْ مِنْ غُلُقَاتٍ وَأَنْثَرَ عَلَيْكُمْ مِائِدًا مِنْ سَمَوَاتِنَا
فَلَا تَكُونُوا مِنَ الْكَافِرِينَ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَذِهِ السَّبِيلَ
الَّتِي أَتَتْكُمْ لِكُنْتُمْ كَفُورًا فِي الْأُمُورِ
يَوْمَ الْآزِيمَةِ إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تُخَالِفُونَ
أَمْرًا كَبِيرًا

ئۇلار ئېيتتى: «ساڭا بەرگەن ۋەدىگە ئۆز-
لۈكىمىزدىن خىلاپلىق قىلغىنىمىز يوق، لېكىن
بىز (پىرىئەۋن) قەۋمىنىڭ زىننەتلىرىدىن
نۇرغۇن ئېلىپ چىققان ئىدۇق، (سامىرىنىڭ
بۇيرۇقى بويىچە) ئۇلارنى (ئوتقا) تاشلىدۇق،
سامىرىمۇ (ئۆزى ئېلىپ چىققان زىبۇزىننەتلىرىنى)
تاشلىدى» (87). سامىرى (ئېرىتىلگەن زىبۇزىننەت-
لەردىن) ئۇلار ئۈچۈن بىر موزاي ھەيكەل ياسىدى،
ئۇنىڭدىن موزايىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋاز
چىقاتتى، ئۇلار (يەنى سامىرى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرى)
ئېيتتى: «بۇ سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلاردۇر ۋە مۇساڭنىڭ
ئىلاھىدۇر، مۇسا (ئىلاھنى بۇ يەردە) ئۇنتۇپ
قېلىپ (ئۇنى ئىزدەپ تۇرسىناغا كەتتى)» (88).
ئۇ موزايىنىڭ ئۇلارنىڭ سۆزىگە جاۋاپ بېرىپ،
مەيدىغانلىقىنى، ئۇلارغا پايدا-زىيان يەتكۈزە-
لمەيدىغانلىقىنى ئۇلار ئۇقىمىدۇ؟ (89) شەك-
شۈبھىسىزكى، ھارۇن ئۇلارغا (مۇسا قايتىپ
كېلىشتىن) بۇرۇن: «ئى قەۋمىم! سىلەر
موزاي بىلەن قايىمۇقتۇرۇلدۇڭلار، سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار مەرھەمەتلىك اللەدۇر،
ماڭا بويىسۇنۇڭلار، (موزايغا چوقۇنۇشنى تەرك ئېتىش بىلەن) بۇيرۇقىمىغا ئىتائەت
قىلىڭلار!» دېدى (90). ئۇلار: «مۇسا قايتىپ كەلگەنگە قەدەر ئۇنىڭغا چوقۇنۇپىد-
مىز» دېيىشتى (91). مۇسا ئېيتتى: «ئى ھارۇن! ئۇلارنىڭ ئازغانلىقىنى كۆرگەن چېغىڭدا
(خۇدالىق ئۈچۈن غەزەپلىنىشتە) ماڭا ئەگىشىشتىن ساڭا نېمە توسالغۇ بولدى؟ مېنىڭ
بۇيرۇقىمغا خىلاپلىق قىلىدىڭمۇ؟» [92-93] ھارۇن ئېيتتى: «ئى قېرىندىشىم! مېنىڭ
ساقلىمىنى ۋە چېچىمىنى تارتىمىغىن، مەن ھەقىقەتەن سېنىڭ، ئىسرائىل ئەۋلادىنى
بۆلۈۋېتىپسەن، سۆزۈمگە دىققەت قىلماپسەن، دېيىشىڭىدىن قورقتۇم» (94). مۇسا ئېيتتى:
«ئى سامىرى! سەن نېمە بولىدۇ؟ (يەنى مۇنداق يامان ئىشنى قىلىشتىن غەرىزىڭ
نېمە؟)» (95) سامىرى ئېيتتى: «مەن ئۇلار كۆرمىگەننى كۆردۈم، ئەلچى (يەنى جىبرىئ-
ئىل) نىڭ ئىزىدىن بىر چاڭگال توپىنى ئالدىم-دە، ئۇنى (موزايغا) چاپتىم (شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ-
دىن موزايىنىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ئاۋاز چىقتى)، شۇنىڭدەك (بۇنى) ماڭا نەپىس جىرايلىق كۆر-
سەتتى» (96). مۇسا (سامىرىغا) ئېيتتى: «سەن بارغىن! سەن ئۆمۈرۋايەت (كۆرگەنلا كىشىگە) ماڭا
يېقىنلاشماڭلار! دېگەيسەن (يەنى سېنىڭ كىشىگە يېقىنلاشماسلىقىڭ، كىشىنىڭ ساڭا يېقىنلاشماسلىقى
بۇ دۇنيادا ساڭا بېرىلگەن جازادۇر)، شۈبھىسىزكى (ئاخىرەتتە جازالىنىدىغان) مۇئەييەن بىر ۋاقىتتا
بار، اللە ساڭا قىلغان بۇ ۋەدىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ، سەن ھامان چوقۇنۇپ كېلىۋاتقان ئىلاھىغا
قارىغىن، بىز ئۇنى چوقۇم (ئوتقا) كۆيدۈرمىز، ئاندىن ئۇنىڭ (كۈلىنى) دېڭىزغا چېچىۋېتىمىز» (97).

قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حَمَلْنَا ثَوَابًا مِّن زِينَةِ
الْقَوْمِ فَقَدْ هَوَّيْنَا لَكَ الْغَى السَّامِرِيُّ فَآخَرَهُ لَهُمْ عِجْلًا
جَسَدًا آخَرَ فَقَالُوا هَذَا إِلَهُهُمْ وَإِلَهُمُوسَىٰ وَفَنِي ۖ أَفَلَا
يَرَوْنَ أَنَّ عِجْرَهُمُ لَهُمْ فَوْلَةٌ وَآلَهُمُ صَرَافَةُ ۖ أَفَلَا
وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِن قَبْلُ يَقَوْمُ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ وَإِنَّ
رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي ۖ قَالُوا لَنْ نَتَّبِعَكَ
عَلَيْكَ عَظِيمٌ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ۖ قَالَ يَهُودُومَا
مَعَكَ إِنِذَاكَ يَهُودُومَا ۖ لَآتِيَكُم مِّنْ أَفْعَاصٍ آمِنِي ۖ
قَالَ يَهُودُومَا لَا تَدْعُنَا إِلَىٰ بِلَاقِي ۖ لَكِرَاسِي إِلَىٰ خَشَبَتِ أَنْ
تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَمْ تَرْفَعْ قَوْمِي ۖ قَالَ
فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ۖ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ
فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ
لِي نَفْسِي ۖ قَالَ قَدْ أُهْلِكَ بِكَ فِي الْحَيَوةِ أَنْ تَقُولَ لَا
مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّنْ تَخْلَفَنَّهُ وَتَنْظُرَ إِلَى إِلَهِكَ الَّذِي
كَلَّمَ عَلَيْهِ عَالِيكَمُ الْحَقِيقَةَ لَمَّا لَتَمِيصْتَهُ فِي الْيَوْمِ نَسْفًا ۖ

إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ الَّذِي لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَسِعَ كُلُّ شَيْءٍ عِلْمًا فَذَكَرَ لَكَ
 نَفْسٌ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِنْ لَدُنَّا
 ذِكْرًا إِنَّ مِنْ أَعْرَاضِ غَنَةِ فَإِنَّ يَحْيَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَذَلِكَ خُطُّهُ
 فِي يَوْمٍ وَسَاءَ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَلًا يَوْمَ يُنْفَخُ الصُّورُ وَنُخْرُ
 الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ ذُقُوا إِثْمَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ لَكُمْ فِيهَا
 عَذَابٌ عَظِيمٌ أَعْمَلْتُمْ مَا تُكَلِّمُونَ إِذْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
 لَمْ نَكُنْ مِنَ الْيَاثِيمِ ذُكِّرْتُمْ نَارَ عِجَالٍ هَلْ يَنْفَعُ بَارِي سَفَاةٍ
 قَيْدُهَا قَاعًا صَفْصَفًا لَا تَرَىٰ فِيهَا عِصْيَانًا إِلَّا آمِنًا فَيَوْمَئِذٍ
 يَتُوبُونَ إِلَيْنَا إِذْ يَخْرُونَ لَهُمْ وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ
 فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا يَوْمَئِذٍ لَّا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ
 لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَحِيَ لَهُ تَوَلَّىٰ يَوْمَئِذٍ يَتَوَلَّىٰ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ
 وَلَا يَحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِ الْغَيْبِ إِلَّا الَّذِي فَتَوَلَّىٰ وَقَدْ
 خَافَ مِنْ حِمْلِهَا وَلَئِنَّ عِجْلًا لَّنْ يَكُونَ مِنَ الْخَاطِفِينَ وَهُمْ مِمَّنْ
 فَلَا يَخَفُ ظُلُمًا أَوْ أَهْضًا لَّكَ ذِكْرُكَ أَتَزَلُّهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا وَ
 صَفْرًا فَهِيَ مِنَ الْوَعِيدِ أَعْلَهُمْ يُعْجَبُونَ أَوْحَيْنَا لَهُمْ لُكُلًا

سەلەرنىڭ ئىلاھىيەتلىرى بىر ئىلاھ، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ ھەر نەرسىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر (98). (ئى مۇھەممەد!) شۇنىڭدەك، ساڭا ئۆتكەنلەرنىڭ بەزى خەۋەرلىرىنى بايان قىلىمىز، ساڭا ئۆز تەرىپىمىزدىن قۇرئاننى ئاتا قىلدۇق (99). كىمكى قۇرئاندىن يۈز ئۆرۈپ-دىسەن، ئۇنىڭغا قىيامەت كۈنى (چوڭ گۇناھ-تىن) ئېغىر يۈك يۈكلىنىدۇ (100). (ئۇ گۇناھى ئۈچۈن بېرىلگەن ئازابىنى مەڭگۈ تارتىدۇ) قىيامەت كۈنى ئۇلارغا يۈكلىنىگەن بۇ يۈك نېمە-دېگەن يامان! (101) بۇ سۇر چىلىنىدىغان كۈندۇر، بۇ كۈندە (شەكلى ئۆزگەرگەن) كۆك كۆزلۈك (قارا يۈزلۈك) گۇناھكارلارنى يىغىمىز (102). (قىيامەتنىڭ دەھشىتىنى كۆرۈپ دۇنيادا تۇرغان ۋاقتى قىسقا بىلىنگەنلىكتىن) (ئۇلار) «دۇنيادا» پەقەت ئون كۈن تۇردۇڭلار، دېيىشىپ پىچىر-لىشىدۇ (103). ئۇلارنىڭ دەيدىغانلىرىنى بىز ئويىدىن بىلىمىز، ئەينى زاماندا ئۇلارنىڭ ئەڭ توغرا سۆزلەيدىغىنى: «سەلەر پەقەت بىر كۈن تۇردۇڭلار» دەيدۇ (104). ئۇلار سەندىن تاغلار توغرىلۇق (يەنى تاغنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقى توغرىلۇق) سورايدۇ، ئېيتقىنكى، «بەرھەم دىگەن ئۇلارنى كۆكۈم-تالقان قىلىپ (ئاندىن شامالنى ئەۋەتىپ ئۇنى سورۇيدۇ) (105). ئۇلارنى تۈزلەڭلىككە ئايلاندۇرىدۇ (106). ئۇ يەرلەردە نە چوڭقۇرلۇقنى، نە ئېگىزلىكنى كۆرمەيسەن» (107). بۇ كۈندە (كىشىلەر ئىلاھنىڭ مەھشەرگاھقا) دەۋەت قىلىۋېتىلگەنلىكىنى، قىغىر كەتمەيدۇ، مەرھەمەتلىك ئىلاھنىڭ ئۇلۇغلىقى ۋە ھەيۋىتىدىن قورقۇپ، بارلىق ئاۋازلار بېسىدۇ، پىچىرلاشقاندىن باشقىنى ئاڭلىمايەن (108). بۇ كۈندە مەرھەمەتلىك ئىلاھ ئىزنى بەرگەن ۋە سۆزىدىن ئىلاھ رازى بولغان ئادەمنىڭ شاپائىتىدىن باشقا ھېچقانداق شاپائەت پايدا بەرمەيدۇ (109). ئىلاھ ئۇلارنىڭ ئالدىدىكىنى ۋە كەينىدىكىنى بىلىدۇ، ئۇلار بولسا ئۇنى بىلمەيدۇ (110). گۇناھكارلار مەخلۇقاتنى ئىدارە قىلىپ تۇرغۇچى (مەڭگۈ) ھايات ئىلاھقا ئېگىلىدۇ، ئىلاھقا شېرىك كەلتۈرگەنلەر شەكسىز زىيان تارتىدۇ (111). مۇسۇلمان تۇرۇپ ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار يامانلىقلارنىڭ ئېشىپ كېتىشىدىن ۋە ياخشىلىقلارنىڭ كېمىيىپ كېتىشىدىن قورقمايدۇ (112). ئۇلارنىڭ تەقۋادار بولۇشلىرى ئۈچۈن ياكى ئۇلارنى ۋەز-نەسىمەتكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، ساڭا ئەرەبچە قۇرئاننى نازىل قىلدۇق ۋە ئۇنىڭدا تۈرلۈك ئاگاھلاندۇرۇشلارنى بايان قىلدۇق (113).

اللّٰه (زاتى، سۈپىتى جەھەتتە پۈتۈن مەخلۇقاتتىن) ئۈستۈندۇر، ھەق پادىشاھتۇر، (ئى مۇھەممەد!) ساڭا قۇرئاننىڭ ۋەھىسى تاماملىنىشتىن بۇرۇن ئوقۇشقا ئالدىراپ كەتمىگەن (يەنى جىبرىئىل ساڭا قۇرئاننى ئوقۇپ بېرىۋاتقاندا، بىللە ئوقۇشقا ئالدى- راپ كەتمەي، ئۇ تىلاۋىتىدىن فارىغ بولغۇچە تىڭشاپ تۇرغىن). «ئى پەرۋەردىگار! ئىلىمنى زىيادە قىلغىن!» دېگەن (114). بىز ئىلگىرى ئادەمگە (دەرمخنىڭ مېۋىسىنى يېمەسلىكىنى) تەۋسىيە قىلدۇق، ئۇ (بۇ تەۋسىيىنى) يادىدىن چىقاردى، ئۇنىڭدا ھېچقانداق چىڭ ئىرادە كۆرمىسە (115). ئۆز ۋاقتىدا بىز پەرىشتىلەرگە: «ئادەمگە (يەنى ئادەم ئەلەيھىسسالامغا) سەجدە قىلىڭلار» دېدۇق، ئىبلىستىن باشقىسى سەجدە قىلدى، ئۇ (سەجدە قىلىشتىن) باش تارتتى (116). بىز دېدۇق: «ئى ئادەم! بۇ ھەققە- تەن سېنىڭ دۈشمىنىڭدۇر، خوتۇنىڭنىڭ دۈشمە-

نىدۇر، ئۇ سىلەر ئىككىڭلارنىڭ جەننەتتىن چىقىپ كېتىشىڭلارغا سەۋەبچى بولۇپ قالمايىن، (ئۇ چاغدا) سىلەر جاپا- مۇشەققەتتە قالسىلەر (117). جەننەتتە سەن ھەققەتەن ئاچ قالمايىن ۋە يالڭاش قالمايىن (118). ھەمدە ئۇنىڭدا ھەققەتەن ئۇسساپ كەتمەيىن، ئىسسىپ كەتمەيىن» (119). شەيتان ئۇنىڭغا ۋەسۋە قىلىپ: «ئى ئادەم! ساڭا مەن (يېگەن ئادەم) ئۆلەيدىغان دەرمخنى ۋە زاۋال تاپماس پادىشاھلىقنى كۆرسىتىپ قويايىمۇ؟» دېدى (120). ئۇلار ئۇ دەرمخنىڭ مېۋىسىنى يېدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەۋرەتلىرى ئېچىلىپ قالدى، ئۇلار جەننەت (دەرمخلىرىنىڭ) يوپۇرماقلىرى بىلەن سەتىرى ئەۋرەت قىلىشقا كىرىشتى، ئادەم پەرۋەردىگارنىڭ (ئەمرىگە) خىلاپلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئازدى (121). ئاندىن پەرۋەردىگارى ئۇنى تاللىدى، ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلدى ۋە ئۇنى ھىدايەت قىلدى (122). اللّٰه (ئادەم بىلەن ھەۋۋاغا) ئېيتتى: «سىلەر ھەممىڭلار جەننەتتىن بەزىڭلار بەزىڭلارغا دۈشمەن بولغان ھالدا چۈشۈڭلار، ئەگەر سىلەرگە مېنىڭ تەرىپىمدىن ھىدايەت كەلسە، كىمكى مېنىڭ ھىدايىتىمگە ئەگەشسە، ئۇ ئازمايدۇ ۋە ئاخىرەتتە شەقى بولمايدۇ» (123). كىمكى مېنىڭ زىكرىمدىن يۈز ئۆرۈيدىكەن، ئۇنىڭ ھاياتى تار (يەنى خاتىرجەمسىز) بولىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇنى بىز كور قوپۇرمىز» (124). ئۇ: «ئى پەرۋەر- دىگار! نېمىشقا مېنى كور قوپۇردۇڭ، ۋاھالەنكى، (دۇنيادىكى چاغدا) مېنىڭ كۆزۈم كۆرەتتىغۇ؟» دەيدۇ (125). اللّٰه ئېيتىدۇ: «شۇنىڭدەك، ساڭا (روشن) ئايەتلىرىمىز كەلدى، سەن ئۇلارنى تەرك ئەتتىڭ، سەن بۈگۈن شۇنىڭغا ئوخشاش تەرك ئېتىلىسەن» (126).

فَعَلَّ اللَّهُ الْمَلِكُ الْمُتَّقِ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا ۚ وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلِ نَنفِثَ فِيهِ نَفْسَهُ وَلَمْ نُجِدْ لَهُ عَزًّا ۖ إِذْ قُلْنَا لِلْمَلَكِ اسْجُدْ وَاقْبَلْ فَسَجَدَ ۖ وَالْإِنْسَانُ أَلَىٰ ۖ فَهَلَّا يَآدُمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا تَخْرُجَنَّ مَعَهُ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقَى ۚ إِنَّ لَكَ الْأَخْجَرَ فِيهَا وَلَا تَعْرِ ۚ وَأَنَّكَ لَا تَظُنُّوهُمْ إِلَّا أَعْمَى ۚ قُتُبُوسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ قَالَ يَآدُمُ هَلْ أَتَاكَ عَلَى شَجَرَةٍ الْخُلْدِ وَمَنْ لَكَ مِنَ الْيَمِينِ ۚ فَكَأَلَا مِنْهَا قَبَّذَتْ لَهَا سَاقُومًا ۖ وَطَفِقَا يَخْصِفْنَ عَلَيْهِمَا مِنْ ذُرِّي الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى ۚ ثُمَّ اجْنَبْنَاهُ رِيَّةً فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى ۚ قَالَ أَهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ وَأَمَّا يَآدُمُ فَكُتِبَ فِيهِ هُدىً ۖ فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَى ۚ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرى فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ۚ وَنَحْشُرُهُ لِيَوْمِ الْقِيَمَةِ ۚ أَعْمَى ۚ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنى أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا ۚ قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَهَا ۚ وَكَذَلِكَ الْبُغْمُ كُنَى ۚ

ھەددىدىن ئاشقان ۋە پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىگە ئىمان ئېيتىمىغانلارغا شۇنىڭغا ئوخشاش جازا بېرىد-
مىز، ئاخىرى تىنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر،
تېخىمۇ باقىدۇر (127). ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن
(يەنى مەيەلەرنى ئىنكار قىلغان) نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى
ھالاك قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار ئوقۇمادۇ؟ ئۇلار شۇ
ئۆمەتلەرنىڭ ماكانلىرىدا مېڭىپ يۈرىدۇ، ئەقىل ئىگە-
لىرى ئۈچۈن ئۇنىڭدا ھەقىقەتەن نۇرغۇن ئىبرەتلەر
بار (128). ئەگەر پەرۋەردىگارنىڭ ئازابىنى
ئۇلاردىن كېچىكتۈرۈشكە قىلىۋەتكەن ھۆكۈمى ۋە
ئالدىنلا بەلگىلەپ قويغان ۋاقتى بولمىسا ئىدى،
ئۇ چاغدا (ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشى) چوقۇم
ئىدى (129). ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، مەمنۇن
بولۇشۇڭ ئۈچۈن، كۈن چىقىشتىن ئىلگىرى، كۈن
پېتىشتىن بۇرۇن، كېچە ۋاقىتلىرىدا ۋە كۈن-
دۈزنىڭ دەسلەپكى ۋە ئاخىرقى ۋاقىتلىرىدا

وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ
الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْغَى ۝ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كُرْهُهُنَّ أَفَلَمْ يَكُن لَّهُمْ مِنْ
الْقُرْآنِ يَتَذَكَّرُونَ فِي مَنَاسِكِهِمْ لَئِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَى ۝
وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزِمَاوِ الْجِبَالِ أَصْحَابُهَا
فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ
وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ الْيَلِّ فَسَبِّحْ وَطَرَفَ النَّهَارِ
وَلَمَّا تَضَوُّوا وَبِالْآدَانِ عَيْنِيكَ إِلَى مَامَشَاءُ بِهَ آدَوَانِ
يَوْمَ تَكُونُ النُّجُومُ الذِّبَابُ يَنْفَعُهُمْ فِيهِ وَرَبِّكَ
خَبِيرٌ ۝ وَأَنْبِئْهُمْ أَنَّ الْمَالَ بَالِغُ الْفُلُوحِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا لَا
يُنَالُ ۝ رِزْقًا نَحْنُ نَزَّلُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ۝ وَقَالَ
لَوْلَا يَأْتِيَنَّآ يَوْمَ رَبِّهِ أَلَمْ تَأْتِهِم بِبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْغَيْبِ
الْأُولَى ۝ وَلَوْلَا آتَاكَ هَٰكُنَّ مُعَذِّبًا مِّنْ قَبْلِهِ لَقَالُوا
رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا قَدْ جَاءَ بِبَيِّنَاتٍ مِّنْ قَبْلِ
أَنْ نَّذِلَّ وَنَخْزَى ۝ قُلْ كُلُّ شَيْءٍ فَرَكْتُصًا فَرَكْتُصًا
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الضُّرَاطِ السَّوْيِ وَمَنْ أَهْلُ الْغُدَى ۝

پەرۋەردىگارنىڭ تەسبىھ ئېيتقىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن) ۋە ھەمدە
ئېيتقىن (130). بىز (كۇففارلاردىن) تۈرلۈك جامائەنى بەھرىمەن قىلغان دۇنيانىڭ
ئېمەتلىرى ۋە زىيۇزىننەتلىرىگە كۆز سالغىن، بۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى سىنايمىز،
پەرۋەردىگارنىڭ رىزقى (يەنى ساۋابى بۇ پانىي ئېمەتتىن) ياخشىدۇر ۋە ئەڭ
باقىدۇر (131). (ئى مۇھەممەد!) ئائىلە ئىدىكىلەرنى (ۋە ئۆمىتىڭنى) نامازغا بۇيرۇغىن،
ئۆزەڭمۇ ئۇنى ئادا قىلىشقا چىداملىق بولغىن، سەندىن بىز رىزىق تەلەپ قىلمايمىز.
ساڭا بىز رىزىق بېرىمىز، ياخشى ئاقىۋەت پەقەت تەقۋادارلارغا خاستۇر (132). ئۇلار
(يەنى مۇشرىكلار): «مۇھەممەد) پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن بىزگە بىرەر مۆجىزە
كەلتۈرسىچۇ!» دەيدۇ، ئۇلارغا بۇرۇنقى ئۆمەتلەرنىڭ خەۋەرلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان
قۇرئان كەلىمىدىمۇ؟ (133) ئەگەر بىز ئۇلارنى ئۇنىڭدىن (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى
ئەۋەتشتىن) ئىلگىرى ھالاك قىلغان بولساق، ئۇلار چوقۇم: «ئېمىشقا بىزگە بىرەر
پەيغەمبەر ئەۋەتمىدىڭ؟ بىز خار ۋە رەسۋا بولۇشتىن ئىلگىرى سېنىڭ ئايەتلىرىڭگە
ئەگىشەتتۇق» دەيتتى (134). ئېيتقىنكى، «ھەممە (سەلەرنىڭ ۋە بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنىڭ ئاقىۋىتىنى)
كۈتمەكتە. سەلەرمۇ كۈتۈڭلار، كىمىلەرنىڭ توغرا يول ئىگىلىرى ئىكەنلىكىنى
ۋە كىمىلەرنىڭ ھىدايەت تاپقانلىقىنى (ئۇزاققا قالماي) بىلىسەلەر» (135).

(ئۇن يەتتىنچى پارە)

21- سۇرە ئەنبىيا

مەككىدە نازىل بولغان، 112 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ (ئەمەللىرىدىن) ھېساب ئېلىنىدىغان ۋاقىت (يەنى قىيامەت) يېقىنلاشتى، ھالبۇكى، ئۇلار غەپلەتتىدۇر، (قىيامەت توغرىسىدا) ئويلىنىشتىن يۈز ئۆرۈمەكتىدۇر⁽¹⁾. ئۇلارغا پەرۋەر-دىگارى تەرىپىدىن (قۇرئاندا) يېڭى ۋەز-نەسىھەت نازىل بولسلا، ئۇلار ئۇنىڭغا مەسخىرە قىلغان ھالدا قۇلاق سېلىشىدۇ⁽²⁾. ئۇلارنىڭ دىللىرى (اللەنىڭ كالامىدىن) غەپلەتتىدۇر، كاپىرلار ئۆزئارا: «بۇ

(يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) پەقەت سىلەرگە ئوخشاش (ئاددى) بىر ئىنسان، سىلەر سېمە-رىنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئۇنى قوبۇل قىلا مىسلەر؟» دەپ يوشۇرۇن سۆزلىشىدۇ⁽³⁾. (پەيغەمبەر) ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم ئاسمان، زېمىندا ئېيتىلغان سۆزلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە (سۆزلىرىڭ-لارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋاللىڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر»⁽⁴⁾. (كاپىرلار قۇرئان سېھىرىدۇر دەپلا قالمىستىن) «بەلكى ئۇ (مۇھەممەدنىڭ) قالايىمقان چۈشلىرىدۇر، بەلكى ئۇنى ئۆزى ئويدۇرۇپ چىقارغاندۇر، بەلكى ئۇ شائىردۇر، ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرگە ئوخشاش بىزگە بىرەر مۆجىزە كەلتۈرسۇن» دېيىشتى⁽⁵⁾. ئۇلاردىن ئىلگىرى، بىز ھالاك قىلغان شەھەرلەردىن (يەنى ئاھالىسىدىن) ھېچقايسىسى ئىمان ئېيتىمىغان تۇرسا، (مۆجىزىلەرنى كۆرسەتسەك) ئۇلار ئىمان ئېيتامدۇ؟⁽⁶⁾ (ئۇ مۇھەممەد) سەندىن ئىلگىرى (پەرىشتىلەرنى ئەمەس) پەقەت ئىنسانلارنىلا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق، ئەگەر (بۇنى) بىلمىسەڭلار، ئەھلى ئىلىمدىن (يەنى تەۋرات، ئىنجىللارنى بىلىدىغانلاردىن) سورالار⁽⁷⁾. پەيغەمبەرلەرنى تاماق يېمەيدىغان جەسەت قىلغىنىمىز يوق (يەنى ئۇلار بارلىق كىشىلەرگە ئوخشاش يەيدۇ، ئىچىدۇ) ھەمدە ئۇلار (دۇنيادا ئۆلمەي) مەڭگۈ قالدېدىغان بولغىنى يوق (يەنى ئۇلارمۇ بارلىق كىشىلەرگە ئوخشاش ۋاپات بولىدۇ)⁽⁸⁾. ئاندىن ئۇلارغا (ئۇلارغا ياردەم بېرىش، ئۇلارنى ئىنكار قىلغانلارنى ھالاك قىلىشتىن ئىبارەت) ۋەدىمىزنى راست قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنى ۋە بىز خالىغانلارنى قۇتقۇزدۇق، (كۆڭۈلۈڭلار ۋە گۇمراھلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنى ھالاك قىلدۇق⁽⁹⁾، سىلەرنىڭ شان-شەرىپىڭلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كىتابىنى (يەنى قۇرئاننى) سىلەرگە ھەقىقەتەن نازىل قىلىپ بەردۇق. (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر؟⁽¹⁰⁾ بىز (ئاھالىسى) كۇفكار بولغان نۇرغۇن شەھەرلەرنى ھالاك قىلدۇق. ئۇلاردىن كېيىن (ئورنىغا) باشقا قەۋمنى پەيدا قىلدۇق⁽¹¹⁾.



(ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىگە: «مەندىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار» دەپ ۋەھىي قىلدۇق (25). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار): «اللە نىڭ (پەرشتىلەردىن) بالىسى بار» دېيىشتى، ئۇنداق ئەمەس. اللە (بۇنىڭدىن) پاكىتۇر، (پەرشتىلەر اللە نىڭ) ھۈرمەتلىك بەندىلىرىدۇر (26). ئۇلار اللە غا ئالدى بىلەن سۆز قىلىشقا پېتىنالمىدۇ، ئۇلار اللە نىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلىدۇ (27). اللە ئۇلارنىڭ قىلغانلىرىنى ۋە قىلماقچى بولغانلىرىنى بىلىپ تۇرىدۇ، ئۇلار اللە رازى بولغانلارغىلا شاپائەت قىلىدۇ، اللە نىڭ ھەيۋىسىدىن تىترەپ تۇرىدۇ (28). ئۇلاردىن كىمكى، مەن اللە دىن باشقا ئىلاھىمەن، دەيدىكەن،

ئۇنى دوزاخ بىلەن جازا لايىمىز، زالىملارنى شۇنداق جازا لايىمىز (29). كاپىرلار بىلمەمدۇكى، ئاسمانلار بىلەن زېمىن بىر-بىرىگە تۇتاش ئىدى، ئۇلارنى ئايرىۋەتتۇق، ھەممە جانلىق مەۋجۇ-داتى سۇدىن ياراتتۇق، ئۇلار (اللە نىڭ قۇدرىتىگە) ئىشەنمەمدۇ؟ (30) يەر تەۋرەپ ئۇلارنىڭ خاتىرجەمسىز بولماسلىقى ئۈچۈن، بىز زېمىندا تاغلارنى ياراتتۇق، ئۇلارنى (سەپەردە) كۆزلىگەن مەقسەتلىرىگە يېتىۋالسا بولىدۇ، تاغلاردا كەڭ يوللارنى ياراتتۇق (31). ئاسماننى بىز بىخەتەر ئۆگزە قىلدۇق، ھالبۇكى، ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئاسماندىكى (كۈن، ئاي، يۇلتۇزلارغا ئوخشاش اللە نىڭ بارلىقىنى ۋە ئۇنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلەردىن غەپلەتتىدۇر (32). اللە كېچىنى ۋە كۈندۈزنى، كۈننى ھەم ئاينى ياراتتى. ئۇلارنىڭ ھەربىرى (ئۆزىگە خاس) پەلەكتە سەيىر قىلىدۇ (33). (ئى مۇھەممەد!) سەندىن ئىلگىرى (ئىنسانلاردىن) ھېچ كىشىنى مەڭگۈ ياشاتقىنىمىز يوق، سەن ئۆلسەڭ، ئۇلار مەڭگۈ ياشامدۇ؟ (بۇنداق بولۇش ھەرگىزمۇ ئۇلارغا مۇيەسسەر بولمايدۇ، ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ) (34) ھەربىر جان ئۆلۈمىنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر. سىلەرنى بىز يامانلىققا مۇپتىلا قىلىش، ياخشىلىق بېرىش ئارقىلىق سىنايمىز. سىلەر بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىسىلەر (ئەمەلىيلىكلەرگە يارىشا جازا لايىمىز) (35).

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنْكَ
لِلَّهِ إِلَّا أَنْ أَقَامُوا عِبَادَتَهُ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا
سُبْحَنَهُ بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ
بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ يَكُفُّ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ ارْتَضَى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ
وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَلَيْسَ بِنَذِيرٍ لَهُمْ
كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ أَوَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ
السَّمُوتِ وَالْأَرْضِ كَانَتْ تَحْتَهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ
كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِي أَنْ
تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ
وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ مَحْفُوظًا وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ
وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ وَالنَّهَارَ وَاللَّيْلَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ
فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ وَمَا جَعَلْنَا لَكُمُ الرِّمَاقَ فِي الْغُلْدِ
أَفْأَنْتُمْ وَفَّيْتُمْ الْغُلْدُونَ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ
الْمَوْتِ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَأَلَيْنَا تُرْجَعُونَ

كاپرلار سېنى كۆرگەن چاغدا: «سلەرنىڭ مەبۇد-
لەرىڭلارنى ئەيىبلەيدىغان ئادەم مۇشۇمۇ؟» (دېيىشپ)
سېنى مەسخىرە قىلىشىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار مەرھەمەت-
لىك اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان قۇرئاننى ئىنكار
قىلىشىدۇ (36). ئىنسان ئالدىراخچۇ يارىتىلغان، سلەرگە
ئالامەتلىرىمنى (يەنى ماڭا ئاسسىلىق قىلغانلارنى
جازالىيالايدىغانلىقىمنى) كۆرسىتىمەن. (ئۇنىڭ ۋاقتى
سائىتىدىن بۇرۇن) مېنى ئالدىرىتىپ كەتمەڭلار (37).
ئۇلار: «(سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە
(يەنى بىزگە ۋەدە قىلىنغان ئازابنىڭ يۈز بېرىدىغان
ۋاقتى) قاچان؟» دېيىشىدۇ (38). ئەگەر كاپرلار ئۇ
چاغدا يۈزلىرىدىن، دۈمبىلىرىدىن ئازابىنى دەپىنى
قىلالمايدىغانلىقلىرىنى ۋە ھېچقانداق ياردەمگە
ئېرىشەلمەيدىغانلىقلىرىنى بىلسە ئىدى (ئازابىنىڭ
بالدۇر يۈز بېرىشنى تەلەپ قىلمايتتى) (39). لېكىن

وَإِذَا دَاوُدَ الَّذِي كَفَرَ وَأَنَّ يَتَّبِعُونَكَ الْآلِهَةَ وَالْأَعْدَاءَ
الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَهُتَهُمْ وَهُمْ بِذِي الرِّحْمَنِ هُمْ كُفْرُونَ ﴿٣٦﴾
خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ سَأَلَ رَبَّهُ إِنِّي فَاتَتْنِي جَانُونٌ ﴿٣٧﴾
وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَعِيبٌ لِّكُلِّ هُمْ شَأْنٌ ﴿٣٩﴾ عَنْ ظُهُورِهِمْ
وَلَهُمْ يُعْرَوْنَ ﴿٤٠﴾ بَلْ تَأْتِيهِمْ بَغْتَةً
فَتَنَّهُمْ فَلَاحِيَاسِيٍّ رَكَّاهُمْ وَلَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤١﴾
وَلَقَدْ أَسْرَفْتُمْ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخَّرُوا
مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤٢﴾ قُلْ مَنْ يَمْلِكُ أَنْ يَأْتِيَنَّ
وَالْقَهَّارِينَ الرِّحْمَنِ بَلْ هُمْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٤٣﴾
أَمَلُّهُمْ إِلَهُتُهُمْ ثُمَّ كُنَّ دُونَكَ لِاسْتِطَاعَتِهِمْ نَقَرٌ
أَنْفِيهِمْ وَلَهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾ بَلْ مَتَّعْنَاهُمْ أَهْلًا وَ
أَيَّامًا هُمْ حَتَّى طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّ نَارَ
الْأَرْضِ تَنْقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا أَفَتُفَاهِمُ الْغُلَبُونَ ﴿٤٥﴾ قُلْ إِنَّمَا
أَنْذَرْتُكُمْ بِالْحَقِّ وَلَا تَسْمَعُوا لِحُكْمِ الدَّاعِ إِذَا مَا يَنْذَرُكُمْ ﴿٤٦﴾

قىيامەت ئۇلارغا تۇيۇقسىز كېلىدۇ-دە، ئۇلارنى ھەيرەتتە قالدۇرىدۇ، ئۇلار قىيامەتكە قارشىلىق
كۆرسىتەلمەيدۇ، ئۇلارغا (تەۋبە قىلىۋېلىش ۋە ئۆزىگە بايان قىلىش ئۈچۈن) مۆھلەتسىمۇ بېرىل-
مەيدۇ (40). سەندىن ئىلگىرى ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر مەسخىرە قىلىندى، ئۇلارنى
مەسخىرە قىلغۇچىلارغا مەسخىرە قىلغانلىقىنىڭ جازاسى بولغان ئازاب نازىل بولدى (41). (ئى
مۇھەممەد! مەسخىرە قىلغۇچىلارغا) «سلەرنى كېچىدە ۋە كۈندۈزدە مەرھەمەتلىك اللەنىڭ
ئازابىدىن كىم ساقلايدۇ؟» دېگىن، بەلكى ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ كالامىدىن يۈز ئۆرۈگۈچە-
لەردۇر (42). ئۇلارنىڭ بىزدىن باشقا ئۆزلىرىنى (قوغدايدىغان) مەبۇدلىرى بارمۇ؟ ئۇلارنىڭ
(چوقۇنۇۋاتقان) مەبۇدلىرى ئۆزلىرىنى قوغداشقىمۇ قادىر بولالمايدۇ، بىزنىڭ ياردىمىمىزگىمۇ
ئېرىشەلمەيدۇ (43). بۇلارنى (يەنى مۇشرىكلارنى) ۋە ئۇلارنىڭ ئەجداتلىرىنى (دۇنيانىڭ مال-مۈل-
كىدىن) بەھرىمەن قىلدۇق، ھەتتا (شۇ نېمەت ئىچىدە) ئۇلارنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولدى. ئۇلارنىڭ
زېمىنىنىڭ ئەتراپىنى (مۇسۇلمانلارغا ئىگەللىتىش بىلەن) قەدەممۇقەدەم تاراپتىپ بېرىۋاتقانلىقى-
مىزنى ئۇلار بىلمەيدۇ؟ (ئەھۋال مۇشۇنداق ئىكەن) ئۇلار غالىب ھېسابلىنامدۇ؟ (مەغلۇپ ھېساب-
لىنامدۇ؟) (44) (ئى مۇھەممەد!) «مەن سلەرنى پەقەت ۋەھىي ئارقىلىق ئاگاھلاندۇرمىەن» دېگىن.
كاسلار ئاگاھلاندۇرۇلغان چاغدا دەۋەتنى ئاڭلىمايدۇ (ئى مۇشرىكلار! سلەر سەركەشلىكڭلارنىڭ قات-
تىقلىقىدىن خۇددى گاسقا ئوخشاش دەۋەتنى ئاڭلىمايسىلەر، ۋەز-نەسەھەتنى قوبۇل قىلمايسىلەر) (45).

ئەگەر ئۇلارغا پەرۋەردىگار ئىگىدىن ئازىغىنا ئازاب يەتسىلا، ئۇلار چوقۇم: «ۋاي ئىسىت! (اللەنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلىپ) ھەقىقەتەن (ئۆزى- ھىزگە) زۇلۇم قىلىپتۇق» دەيدۇ (46). قىيامەت كۈنى بىز (ئەمەللەر تارتىلىدىغان) ئادالەت تارازىسىنى ئورنىتىمىز، ھېچ ئادەمگە قىلچە ئۇۋال قىلىنمايدۇ (يەنى ياخشى ئادەمنىڭ ياخشىلىقى كېمەيتىۋېتىلمەيدۇ، يامان ئادەمنىڭ يامانلىقى ئاشۇرۇۋېتىلمەيدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭ قىچا چاغلىق ئەمەلى يولسىمۇ، ئۇنى ھازىر قىلىمىز، (بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن) ھېساب ئېلىشقا بىز يېتەرلىكىمىز (47). بىز ھەقىقەتەن مۇسا بىلەن ھارۇنغا قۇرئاننى (يەنى ھەق بىلەن باتىلنى، ھالال بىلەن ھارامنى، ھىدايەت بىلەن گۇمراھلىقنى ئايرىغۇچى تەۋراتنى)، نۇرى، تەقۋادارلارغا (پايدى- لىنىدىغان) ۋە- نەسىھەتنى بەردۇق (48). تەقۋادار-

وَلَمَّا مَسَّهُمْ نَفْحَةٌ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيُؤْلَوْنَ يَوْنِكَا
إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ
فَلَا تَظْلَمُونَ كُنْشَ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ
خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَِِِٔيْنَ ﴿٤٧﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا
مُوسَى وَهَارُونَ الْقُرْآنَ وَضِيَاءً وَذَكَرَ اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِنَ السَّاعَةِ
مُتَّقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَذَا كُرْمُ بَرَكٍ أَنْزَلْنَاهُ أَفَأَنْتُمْ لَهُ
مُكْرُونَ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِنْ قَبْلُ وَ
كُنَّا بِهِ عَلِيمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هِيَ الْعِمَالُ
الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا
عِبَادِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ
مُبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنْ اللَّغِينِ ﴿٥٥﴾
قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي
قَطَرَهُمْ أَثْقَالًا وَلََا عَلَى ذِكْرِهِمْ مِنَ الشَّهِيدِينَ ﴿٥٦﴾ وَ
تَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾

لار پەرۋەردىگارنى كۆرمەي تۇرۇپ، ئۇنىڭدىن قورقۇدۇ ھەمدە ئۇلار قىيامەتنىڭ (دەھشتىدىن) تىترىگۈچىلەردۇر (49). بۇ بىز (سىلەرنىڭ تىلىڭلاردا) نازىل قىلغان مۇبارەك قۇرئاندىر. (ئى ئەرەب جامائەسى! ئۇ شۇنچە روشەن تۇرسىمۇ) سىلەر ئۇنى ئىنكار قىلامسىلەر؟ (50) (مۇسا، ھارۇنلاردىن بۇرۇن) بىز ئىبراھىمغا ھەقىقەتەن (دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشىلىق يوللىرىنى كۆرسىتىپ بېرىدىغان) ھىدايەت ئاتا قىلغان ئىدۇق، بىز ئۇنىڭ (پەيغەمبەرلىكىنىڭ ئەھلى) ئىكەنلىكىنى بىلەتتۇق (51). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم (كۇفۇرلار چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارنى مەنسىتمەي) ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە: «سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇ بۇتلار نېمە؟ (يەنى نېمە ئۈچۈن بۇ بۇتلارغا چوقۇنۇنسىلەر؟)» دېدى (52). ئۇلار: «ئاتا- بوۋىلىرىمىزنىڭ ئۇلارغا ئىبادەت قىلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى بىلىمىز (يەنى ئۇلارغا ئاتا- بوۋىلىرىمىزغا تەقلىت قىلىپ چوقۇنمىز)» دېدى (53). ئىبراھىم: «سىلەرمۇ، ئاتا- بوۋاڭلارمۇ (پايدا- زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان، ئاخلىسايدىغان جانسىز بۇتلارغا چوقۇنغانلىقىڭلار ئۈچۈن) ھەقىقەتەن روشەن گۇمراھلىقتا سىلەر» دېدى (54). ئۇلار: «سەن راست دەۋاتامسەن؟ ياكى چاقچاق قىلىۋاتامسەن؟» دېدى (55). ئىبراھىم ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، سىلەرنىڭ (ئىبادەت قىلىشىڭلارغا لايىق) پەرۋەر- دىگارڭلار ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، ئۇلارنى ئۇ ياراتقان، مەنمۇ ئۇنىڭغا (قەتئى دەلىللەر بىلەن) گۇۋاھلىق قىلغۇچىلاردىنمەن (56). اللە بىلەن قەسەمكى، سىلەر قايتىپ كەتكەندىن كېيىن چوقۇم بۇتلىرىڭلارنى (چېقىۋېتىشنىڭ) ئامالىنى قىلىمەن» (57).

ئىبراھىم بۇتلارنى چېقىپ پارچە-پارچە قىلىۋەتتى، ئۇلارنىڭ قايتىپ كېلىپ (بۇتلارنى كىمنىڭ چاققانلىقىنى سورىشى ئۈچۈن) پەقەت چوڭ بۇتنى (چاقماي) قالدۇردى (58). (ئۇلار بايرىمىدىن قايتىپ كېلىپ بۇتلارنىڭ چېقىۋېتىلگەنلىكىنى كۆرۈپ) «بۇتلاردىن مېنى مۇنداق قىلغان كىم؟ ئۇ ھەقىقەتەن زالىم ئىكەن» دېدى (59). (ئۇلارنىڭ بەزىسى) «ئىبراھىم ئاتلىق بىر يىگىتنىڭ ئۇلارنى ئەيىبلىگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدۇق (يەنى شۇ قىلغان بولۇشى مۇمكىن)» دېدى (60). ئۇلار (يەنى نەمرۇد ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرى): «ئىبراھىمنى كىشىلەرنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كېلىڭلار، (ئىبراھىمنىڭ بۇتلارنى ئەيىبلىگەنلىكىگە) ئۇلار گۇۋاھلىق بەرسۇن» دېدى (61). ئۇلار: «ئىبراھىم! بۇتلارنى مېنى مۇشۇنداق قىلغان سەنمۇ؟» دېدى (62). ئىبراھىم: «(ياق) بەلكى ئۇلارنىڭ مۇنۇ

فَجَعَلَهُمْ جُودًا إِلَّا كِبْرَ اللَّهِ لَمْ يَلْعَنُوا لِيَوْمَ يَرْجُفُونَ ۝
قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِالْهَيْتَانِ إِنَّهُ لَبَنِ الظَّالِمِينَ ۝ قَالُوا
سَمِعْنَا اقْتِي يَدُّهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ۝ قَالُوا
فَأَنذَرِيهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ قَالُوا
أَأَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا يَا إِبْرَاهِيمُ ۝ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ
هُمْ هَذَا أَفَنُؤْمِنُ أَن كَانُوا يُبْطِلُونَ ۝ فَرَجَعُوا إِلَىٰ
أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ۝ ثُمَّ نَسِيَ سَوَاعِلَ
رُؤْيَاهُمْ فَلَمَّ بَاطِلًا فَهُوَ كَافِرٌ يَتَّبِعُونَ ۝ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ
مِمَّن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّهُمْ ۝ أَقْبَلُ
لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝
قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ۝
قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ۝ وَأَمَّا دَاوُدُ
يَا كِيدَافَعَلَهُمُ الْفَاسِقِينَ ۝ وَنَجَّيْنَاهُ وَلُوطًا
إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ۝ وَهَبْنَا لَهُ
إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً وَكُلًّا جَعَلْنَا صَالِحِينَ ۝

چوڭى شۇنداق قىلدى، ئەگەر ئۇلار سۆزلىيەلسە، (كىمنىڭ چاققانلىقىنى) ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىدىن سوراپ بېقىڭلار!» دېدى (63). ئۇلار بىر-بىرىنى ئەيىبلەپ: «(سىلەر بۇتلارغا چوقۇنۇشتا) ھەقىقەتەن زالىملىقلار» دېدى (64). ئاندىن ئۇلار (خىسجالەتچىلىكتىن) باشلىرىنى تۆۋەن سېلىپ: «بۇلارنىڭ گەپ قىلالايدىغانلىقىنى سەن ئوبدان بىلىسەنغۇ؟» دېدى (65). ئىبراھىم ئېيتتى: «سىلەر اللەنى قويۇپ سىلەرگە ھېچ پايدا يەتكۈزەلمەيدىغان ۋە زىيان يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇنامسىلەر؟» (66) سىلەرگە ۋە اللەنى قويۇپ سىلەر چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارغا تۇفى! سىلەر چۈشەنمەيسىلەر؟» (67) ئۇلار ئېيتتى: «ئىبراھىمنى كۆيدۈرۈڭلار، ئىلاھلىرىڭلارغا ياردەم بېرىڭلار، ئەگەر ئۇلارغا ھەقىقىي ياردەم بەرمەكچى بولساڭلار» (68). بىز ئوتقا: «ئى ئوت! ئىبراھىمغا سالقىن ۋە ئامانلىق (بەخش ئېتىدىغان) بولۇپ بەرگىن» دېدۇق (69). ئۇلار ئىبراھىمغا زىيانكەشلىك قىلماقچى بولدى، بىز ئۇلارنى ئەڭ زىيان تارتقۇچى قىلدۇق (70). بىز ئىبراھىم بىلەن لۇتىنى قۇتقۇزدۇق، ئۇلارنى بىز ئەھلى جاھان ئۈچۈن بەرىكەتلىك قىلغان زېمىنغا كۆچۈردۇق (71). بىز ئۇنىڭغا (يەنى ئىبراھىمغا) ئىسھاقنى بەردۇق، (ئۇ پەرۋەردىگار بىلەن سورىمىسۇن) يەنە ئۇنى ئوشۇق بەردۇق (يەنى يەئىقۇب ئەلەيھىسسالامنى نەۋرە قىلىپ ياكى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ تەلۋىدىن زىيادە قىلىپ بەردۇق)، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ياخشى ئادەملەر قىلدۇق (72).



ئۇلارنى بىزنىڭ ئەمرىمىز بويىچە (كىشىلەرنى بىزنىڭ دىنىمىزغا) يېتەكلەيدىغان پېشۋالار (يەنى پەيغەمبەرلەر) قىلدۇق، ئۇلارغا بىز ياخشى ئىشلارنى قىلىشنى، ناماز ئوقۇشنى، زاكات بېرىشنى ۋەھىي قىلدۇق، ئۇلار بىزگە خالىس ئىبادەت قىلاتتى (73). لۇتقا پەيغەمبەرلىكنى ۋە ئىلىمنى ئاتا قىلدۇق (لۇت ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقان، ئەگەشكەن ۋە ئۇنىڭ بىلەن ھىجرەت قىلغان ئىدى)، ئۇنى (ئاھالىسى بىلەن) چىچىۋاللىق، قاراقچىلىق قاتارلىق) يامان قىلىقلارنى قىلىدىغان شەھەردىن قۇتقۇزدۇق، ھەقىقەتەن ئۇلار يامان پاسىق قەۋم ئىدى (74). بىز ئۇنى رەھىمىتىمىز دائىرىسىگە كىرگۈزدۇق، ئۇ ھەقىقەتەن ياخشىلاردىن ئىدى (75). ئۇنىڭ (قىسسىنى بايان قىلغىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (مەزكۇر پەيغەمبەرلەردىن) بۇرۇن (قەۋمىگە، پەرۋەردىگارىم يەر يۈزىدە كۇفۇرلاردىن بىرىنىمۇ قويىمىغن، دەپ بەتدۇئا قىلغان ئىدى)، بىز ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنى ۋە

ئۇنىڭ ئائىلىسىدىكىلەرنى (ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى) بۈيۈك بالادىن (يەنى توپان بالاسىدا غەرق بولۇشتىن) قۇتقۇزدۇق (يەنى نۇھنى قەۋمىنىڭ شەرىدىن قۇتقۇزۇپ، ئۇلارنى ھالاك قىلدۇق) (76). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان قەۋمگە قارشى ئۇنىڭغا ياردەم بەردۇق، ئۇلار ھەقىقەتەن يامان قەۋم ئىدى. ئۇلارنىڭ (بىرىنىمۇ قويماي) ھەممىسىنى غەرق قىلدۇق (77). داۋۇد بىلەن سۇلەيماننىڭ (قىسسىنى بايان قىلغىن). ئۆز ۋاقتىدا بىز قەۋمنىڭ قوينى كېچىسى زىرائەتنى يەپ (بۇزۇۋەتكەندە)، ئۇ ئىككىسى زىرائەت توغرىسىدا ھۆكۈم چىقارغان ئىدى*. ئۇلارنىڭ ھۆكۈمىگە بىز شاھىت ئىدۇق (78). قانداق ھۆكۈم قىلىشنى بىز سۇلەيمانغا بىلدۈردۇق، ئۇلارنىڭ ھەربىرىگە ھېكمەتنى ۋە ئىلىمنى ئاتا قىلدۇق، تاغلارنى، قۇشلارنى داۋۇد بىلەن تەسىپ ئېيتىشقا مۇسەخخەر قىلدۇق، (شۇنداق قىلىشقا) بىز قادىر ئىدۇق (79). جەڭلەردە سىلەرنى (ياردىدار بولۇشتىن) ساقلاش مەقسىتىدە، داۋۇدقا سىلەر ئۈچۈن ساۋۇت ياساشنى ئۆگەتتۇق، سىلەر (بۇنىڭغا) شۈكۈر قىلامسىلەر؟ (يەنى شۈكۈر قىلىڭلار ۋە نېمەتنىڭ قەدرىنى بىلىڭلار) (80) سۇلەيمانغا قاتتىق چىقىدىغان شامالنى مۇسەخخەر قىلىپ بەردۇق، شامال سۇلەيماننىڭ ئەمرى بويىچە، بىز بەرىكەتلىك قىلغان زېمىنغا (يەنى شامغا) باراتتى، بىز ھەممىنى بىلگۈچىمىز (81).

* بىر ئادەمنىڭ قويلرى كېچىسى يەنە بىر ئادەمنىڭ زىرائەتىنى پۈتۈنلەي يەپ كەتكەن ئىدى، ئۇلار دەۋالاشىپ داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، داۋۇد ئەلەيھىسسالام بۇزۇلغان زىرائەتنىڭ بەدىلىگە قوينى زىرائەتنىڭ ئىگىسىگە بېرىشنى بۇيرۇيدۇ، سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام مەسىلىگە باشقىچىراق قاراپ، قوي ئىگىسى زىرائەتنى قايتا تېرىپ بۇرۇنقىدەك ئۆستۈرۈپ بەرگەنگە قەدەر قوينىڭ زىرائەت ئىگىسىگە قالدۇرۇلۇشىنى، ئاخىرچە زىرائەت ئىگىسىنىڭ قوينىڭ يۇقى، تېرىسى ۋە تۆلىسىدىن پايدىلىنىپ تۇرۇشىنى ئېيتىدۇ.

سۆلەيمانغا يەنە بىر قىسىم شەيتانلارنى مۇسەخخەر قىلىپ بەردۇق، ئۇلار دېڭىزلارغا چۆكۈپ ئۇنىڭغا ئۈنچە-مارجان (گۆھەرلەرنى سۈزۈپ چىقاتتى)، ئۇلار يەنە (شەھەرلەرنى، ئېگىز سارايلارنى سېلىش-تەك) باشقا ئىشلارنىمۇ قىلاتتى، بىز ئۇلارنى (سۆلە-ماننىڭ ئىتائىتىدىن چىقىشتىن) ساقلايتتۇق (82).
ئەيىۋىنىڭ (قىسسىسىنى بايان قىلغىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ پەرۋەردىگارغا: «ھەقىقەتەن مېنى بالا (يەنى قات-تىق كېسەل) ئورنىۋالدى، سەن ئەڭ مەرھەمەتلىك-سەن» دەپ دۇئا قىلدى (83). ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجا-بەت قىلدۇق، ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن بالانى كۆتۈرۈ-ۋەتتۇق، ئۇنىڭغا رەھىم قىلغانلىقىمىز، ئىبادەت قىلغۇچىلارغا ئىبرەت قىلغانلىقىمىز ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئائىلىسىنى ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاش بىر باراۋەرنى زىيادە ئاتا قىلدۇق (يەنى ئۇنىڭ ئۆلگەن بالىلىرىنىڭ ۋە يوقالغان ماللىرىنىڭ ئورنىغا بىر ھەسسە كۆپ بالا، بىر

ھەسسە كۆپ مال بەردۇق) (84). ئىسائىل، ئىدرىس ۋە زۇلكىفلا رىڭ (قىسسىسىنى بايان قىلغىن).
(ئۇلارنىڭ) ھەممىسى سەۋرلىك ئىدى (يەنى اللەغا ئىبادەت قىلىشتا چىداملىق ئىدى ۋە گۇناھلار ئالدىدا ئۆزلىرىنى تۇتۇۋالاتتى) (85). ئۇلارنى رەھىمىتىمىز دائىرىسىگە كىرگۈزدۇق، ئۇلار ھەقىقەتەن ياخشىلاردىن ئىدى (86). يۈنۇسنىڭ (قىسسىسىنى بايان قىلغىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (قەۋمنىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن) خاپا بولۇپ (شەھىرىدىن) چىقىپ كەتكەن ئىدى. ئۇ بىزنى (بېلىقنىڭ قار-نىدا) ئۆزىنى قىسمايدۇ دەپ ئويلىدى، ئۇ قاراڭغۇلۇقتا (يەنى بېلىقنىڭ قارىنىدا): «(پەرۋەردىگا-رىم) سەندىن بۆلەك ھېچ مەيۇد (بەرھەق) يوقتۇر، سەن (جىمى كەمچىلىكلەردىن) پاكىتۇرسەن، مەن ھەقىقەتەن (ئۆز نەپسىمگە) زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇم» دەپ نىدا قىلدى (87). ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنى (بېلىق يۇتقان چاغدىكى) غەمدىن خالاس قىلدۇق، شۇنىڭدەك مۆمىنلەرنى (ئېغىرچىلىقلاردىن) خالاس تاپقۇزىمىز (88). زەكەرىيەنىڭ (قىسسىسىنى بايان قىلغىن). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ: «ئى پەرۋەردىگار! مېنى (بالىسىز، ۋارىسىز) يالغۇز قويىمىساڭ، سەن ئەڭ ياخشى ۋارىستۇرسەن (يەنى ھەممە ئادەم ئۆلدۇ، سەنلا باقى قالغىن)» دەپ نىدا قىلدى (89). بىز ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنىڭغا يەھيانى ئاتا قىلدۇق، ئۇنىڭغا خوتۇنىنى ئۆزگەرتىپ بەردۇق (يەنى تۇغىدىغان قىلىپ بەردۇق). (يۇقىرىقى پەيغەمبەرلەرنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىشىمىز) شۇنىڭ ئۈچۈن ئىدىكى، ئۇلار ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايتتى، (رەھىمىتىمىزنى) ئۈمىد قىلىپ، (ئازابىمىزدىن) قورقۇپ بىزگە دۇئا قىلاتتى، بىزگە كەمتەرلىك بىلەن ئىبادەت قىلاتتى (90).

وَمِنَ الشَّيْطَانِ مَن يَغْوُونَ لَهُ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا
دُونَ ذَلِكَ وَكُنَّا لَهُمْ حُفَظِينَ ۝ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى
رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّحِيمِينَ ۝
فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ وَ
وَسَلَّمَ فَقَعَمَّرَ رَحِمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَذَكَرَى لِلْعَالَمِينَ ۝
وَالسَّجِيَّةَ إِذْ يَدْعُو وَذُ الْكِفْلِ كُلِّ مِنَ الصُّورِ ۝
وَإِذْ خَلَلْنَا فِي رَحْمَتِنَا الْإِنهَم مِّنَ الصَّالِحِينَ ۝ وَ
ذُ الْوَيْلِ إِذْ هَبَّ مَخَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ
فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَكَ ۝
إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ۝ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ
مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ۝ وَذُ الْكَرِيمِ
إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ
الرَّحِيمِينَ ۝ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَوَهَبْنَا لَهُ الْيَمَّى وَأَصْلَحْنَا
لَهُ زَوْجَهُ الْإِنهَم كَانُوا يُسْرِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَ
يَدْعُونَ تَارِعًا وَرَبَّاهُمْ كَانُوا نَاسِحِينَ ۝

نوموسنى ساقلىغان ئايالنىڭ (يەنى مەريەمنىڭ قىسسىنى بايان قىلغىن). ئۇنىڭغا (يەنى كىيىمىنىڭ ئىچىگە) بىزنىڭ تەرىپىمىزدىن بولغان روھنى پۇۋ-لىدۇق (پۇۋلەنگەن روھ ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ، ئۇ ئىساغا ھامىلدار بولدى)، ئۇنى ۋە ئوغلىنى (يەنى ئىسا بىلەن مەريەمنى) ئەھلى جاھان ئۈچۈن (بىزنىڭ قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل قىلدۇق (91). (ئى ئىنسانلار!) سىلەرنىڭ دىنىڭلار ھەقىقەتەن بىر دىندۇر. مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگا-رىڭلاردۇرمەن، ماڭلا ئىبادەت قىلىڭلار (92). ئۇلار (دىندا ئىختىلاپ قىلىشىپ) پىرقە-پىرقىلەرگە بۆلۈنۈپ كەتتى، ھەممىسى بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتقۇچىلاردۇر (93). كىمكى مۆمىن بولۇپ ياخشى

وَالَّتِي أَحْصَيْتَ فَرْجَهَا قَتَحْنَا فِيهَا مِنْ رُوحِنَا وَ
جَعَلْنَاهَا وَأَبْنَاهَا إِلَهًا لِلْعَالَمِينَ ۝ إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ
أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُون ۝ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَهُمْ
بَيْنَهُمْ كُلُّ إِلَهِنَا رَجُومٌ ۝ كَمَنْ يَحْلِلُ مِنَ الظَّالِمِينَ
وَهُمْ مُؤْمِنُونَ فَلَا تَقْرَأُ لِسَعْيِهِمْ وَأَنَا أَلَهُ كِتَابُونَ ۝ وَ
حَرِّمُوا عَلَى قُرْبَى أَهْلِكُنْهَا أَهْلَهُمْ لَا يَرِيعُونَ ۝ حَتَّى إِذَا
فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ ۝
وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا إِلَى شَاقِصَةٍ بَعْثًا لِّلَّذِينَ
كَفَرُوا يَوْمَئِذٍ أَنَّهُ لَنُكَفَىٰ عُنُقَهُمْ لِهَذَا بَلٍّ
لَّكَرَاطِلِيِّينَ ۝ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ
حَصَبٌ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَرَدُونَ ۝ لَوْ كَانَ لِهَؤُلَاءِ
إِلَهٌ مَّا وَرَدُوا مَا وَلَّوْا فِيهَا خِلْدُونَ ۝ لَهُمْ فِيهَا
زُفَيْرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ۝ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ
لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُعَذَّوْنَ ۝ لَكِنَّهُمْ
حَصِيصَةٌ وَهُمْ فِيهَا مَأْتَتُهُمْ أَنفُسُهُمْ ظِلٌّ ۝

ئەمەللەرنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭ ئەمەلىنىڭ (ساۋابى) زايى كەتمەيدۇ. ئۇنىڭ ئەمەلىنى (يەنى نامە-ئەمالىنى) چوقۇم خاتىرىلەپ قويسىز (94). بىز ھالاك قىلغان شەھەر (ئاهالىسى) نىڭ دۇنياغا قايتىشى مۇمكىن ئەمەس (95). يەجۇج-مەجۇج (توسىسى) ئېچىۋېتىلگەندە، ئۇلار زېمىننىڭ ھەربىر تۆپىلىكلىرىدىن ئالدىراپ چىقىپ كېلىدۇ (96). راست ۋەدە (يەنى قىيامەتنىڭ ۋاقتى) يېقىنلاشتى، ئۇ كۈندە كاپىرلارنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ قالىدۇ، (ئۇلار) «ۋاي ئىست! بۇنىڭدىن بىز غەپلەتتە قېلىپتۇق، بەلكى بىز ئۆزىمىزگە زۇلۇم قىلىپتۇق» (دېيىد-شۇ) (97). (ئى مۇشرىكلار!) ھەقىقەتەن سىلەر اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلغان نەرسەڭلار بىلەن دوزاخقا يېقىلغۇ بولسىلەر، سىلەر دوزاخقا كىرسىلەر (98). ئەگەر سىلەر ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلار ئىلاھلار بولسىدىغان بولسا، دوزاخقا كىرمىگەن بولاتتى (ئىبادەت قىلغۇچى ۋە ئىبادەت قىلىنغۇچىلارنىڭ) ھەممىسى دوزاخقا مەڭگۈ قالىدۇ (99). ئۇلار دوزاخقا ھەمىشە پەرياد چېكىدۇ، (ئازابىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) ئۇلار دوزاخقا ھېچ نەرسىنى ئاڭلىمايدۇ (100). بىز تەرەپ-تىن بېرىلگەن بەخت-سانادەتكە تېگىشلىك بولغانلار (يەنى تائەت-ئىبادەتكە تەۋپىق بېرىلىپ توغرا يولدا ئىبادەت قىلغان سانادەتمەن بەندىلەر) دوزاختىن يىراق قىلىنىدۇ (101). ئۇلار دوزاخ-نىڭ شەپسىنى ئاڭلىمايدۇ، كۆڭلى تارتقان نازۇنەبەتلەر ئىچىدە مەڭگۈ قالىدۇ (102).



چوڭ قورقۇنچ (يەنى قىيامەتنىڭ دەھشتى) ئۇلارنى قايقۇغا سالمايدۇ، پەرشتىلەر: «اللە سىلەرگە ۋەدە قىلغان كۈن مۇشۇ» (دەپ)، ئۇلارنى (جەننەتنىڭ دەرۋازىلىرى ئالدىدا) قارشى ئالىدۇ (103). ئۇ كۈندە ئاسماننى (پۈتۈكچى) نەرسە يېزىلغان قەغەزنى يۈگە-كەندەك يۈگەيمىز. مەخلۇقاتلارنى دەسلەپتە قانداق ياراتقان بولساق، شۇ ھالىتىدە ئەسلىگە قايتۇرمىز. (بۇ) بىز ئۈستىمىزگە ئالغان ۋەدىدۇر، (ئۇنى) چوقۇم ئىشقا ئاشۇرمىز (104). بىز لەۋھۈلەھپۇزدا (ئەزەلدە) يازغاندىن كېيىن، (داۋۇدقا نازىل قىلىنغان) زەبۇردا زېمىنغا (يەنى جەننەت زېمىنىغا) ھەقىقەتەن مېنىڭ ياخشى بەندىلىرىم ۋارىسلىق قىلىدۇ دەپ يازدۇق (105). بۇ (قۇرئان) دا اللەغا ئىبادەت قىلغۇچى قەۋم ئۈچۈن (خەۋەرلەر، ۋەز-نەسىھەتلەردىن) ئەلۋەتتە يېتەرلىك بار (106). (ئى مۇھەممەد!) سېنى بىز پۈتۈن ئەھلى جاھان ئۈچۈن پەقەت رەھمەت قىلىپلا ئەۋەتتۇق (107). (ئى

مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) «مانا ۋەھىيى قىلىندىكى، سىلەرنىڭ ئىلاھىلار بىر ئىلاھتۇر، سىلەر بويۇننامىسىلەر؟» دېگىن (108). ئەگەر ئۇلار (ئىسلامدىن) يۈز ئۈرۈسە، ئېيتقىنىكى، «مەن سىلەرگە (ھەقىقەتنى ھېچ كىشىنى ئايرىماستىن) ئوخشاش ئۇقتۇردۇم، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (ئازاب) يېقىنىمۇ، يىراقىمۇ؟ ئۇقمايمەن» (109). اللە ھەقىقەتەن ئاشكارا سۆزىنىمۇ، سىلەرنىڭ يوشۇرغانلىرىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ (110). بىلىمىسىمەنكى، ئۇ (يەنى سىلەرگە بېرىلىدىغان جازانىڭ كېچىكىشى) سىلەر ئۈچۈن سىناق ۋە ۋاقىتلىق پايدىلىنىش بولۇشى مۇمكىن» (111). (پەيغەمبەر ئېيتتى) «پەرۋەردىگارىم! (مېنىڭ بىلەن مەككە كۇففارلىرىنىڭ ئارىسىدا) ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقارغىن، بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز مەرھەمەتلىك اللەدۇر، سىلەرنىڭ بوھتان سۆزلىرىڭلارغا قارشى اللەدىن ياردەم تەلەيمەن» (112).

22- سۈرە ھەج

مەدەنىدە نازىل بولغان، 78 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئى ئىنسانلار! پەرۋەردىگارىڭلاردىن (يەنى ئازابىدىن) قورقۇڭلار،
قىيامەتنىڭ زىلزىلىسى ھەقىقەتەن چوڭ ئىشتۇر (1).

ئۇ كۈنىدە ھەربىر سۈت ئېمىتىۋاتقان ئايال (قاتتىق قورقۇنچتىن تېخىرقاپ قېلىش بىلەن) ئېمىتىۋاتقان بوۋىقىنى ئۇنتۇيدۇ، ھەربىر ھامىلدار ئايالنىڭ بويىدىن ئاجراپ كېتىدۇ، ئىنسانلارنى مەس كۆرسەن، ھالبۇكى، ئۇلار (ھەقىقەتتە) مەس ئەمەس (دېمەك، قىيامەت- نىڭ دەھشىتى ئۇلارنى ئەس-ھوشىدىن كەتكۈزۈۋەتكەن)، لېكىن اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر (2). بەزى كىشىلەر اللە (نىڭ قۇدرىتى ۋە سۈپەتلىرى) ئۈستىدە ھېچقانداق دەلىللىسىز مۇنازىرىلىشىدۇ، ھەربىر سەركەش شەيتانغا (يەنى ھەقتىن توسقۇچى كۇفۇرلارنىڭ كاتتىباشلىرىغا) ئەگىشىدۇ (3). اللە ھۆكۈم قىلىدۇكى، كىمكى شەيتانغا ئەگىشىدىكەن، شەيتان ئۇنى ئازدۇرىدۇ، ۋە جەھەننەمنىڭ ئازابىغا سۆرەيدۇ (4). ئى ئىنسانلار!

يَوْمَ تَرَوْهَا تَذَهَّلَ كُلُّ مَرْغَبَةٍ عَنِ أَصْعَدَ
وَقَضَمَ كُلُّ ذَاتٍ حِمْلَ حَبْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى
وَمَا لَهُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ وَمَنْ
النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِعِلْمٍ وَبُحَيْرَةٍ كَلَّ
شَيْطَانِ مَرِيدٌ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُ مَنْ تَوَلَّاهُ فَكَانَ بَيْضًا
وَيَهْدِيهِ إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ
فِي رَيْبٍ مِنَ الْبُعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ
نُطْقَةٍ مِنْكُمْ ثُمَّ عَلَقْنَاهُمْ مِنْ مَضْجَعٍ مُخْتَلَفٍ وَغَيْرِ
مُخْتَلَفٍ إِنِّي بَيِّنٌ لَكُمْ آيَاتِي وَلَئِنْ كُنْتُمْ إِلَّا شَاكِرِينَ
أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ
وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَلَّى مِنْكُمْ مَنْ يُوَدِّعُ إِلَى الدُّرَى الْعُورِ
لِكَيْ لَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ خَاوٍ
هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ
وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ
هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَى وَأَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

ئەگەر سىلەر قايتا تىرىلىشتىن شەكىلەنسەڭلار (گۇمانىڭلارنىڭ تۈگىشى ئۈچۈن ئەسلىدىكى يارىتىلىشڭلارغا قاراڭلار)، بىز سىلەرگە (اللەنىڭ قۇدرىتىنى بايان قىلىش ئۈچۈن ئاتاڭلار ئادەم ئەلەيھىسسالامنى) تۇپراقتىن، ئۇنىڭ ئەۋلادىنى (ئالدى بىلەن) ئابىمىزدىن، ئاندىن لەختە قاندىن، ئاندىن شەكىلگە كىرگۈزۈلگەن ۋە كىرگۈزۈلمىگەن پارچە گۆشتىن ياراتتۇق. بىز خالىغان ئادەمنى بەچچىداندە مۇئەييەن مۇددەتكىچە قالدۇرىمىز، ئاندىن سىلەرنى (ئاتاڭلارنىڭ قارىندىن) بوۋاقلق ھالىتىڭلاردا چىقىرىمىز (ئاندىن سىلەرنى ئاستا-ئاستا كۈچ-قۇۋۋەتكە تولدۇرىمىز)، سىلەر (كامالەت يېشى) قىران ۋاقىتىڭلارغا يېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار ياشلىقىڭلاردا ۋاپات بولۇپ كېتىسىلەر، بەزىلىرىڭلار، (ئىلگىرى) بىلگەندىن كېيىن ھېچ نەرسىنى بىلمەس ھالىتىڭلارغا قايتۇرۇلۇشىڭلار ئۈچۈن، ناھايىتى قېرىپ كەتكۈچە (ھايات) قالدۇرۇ-لىسىلەر، (اللە تائالانىڭ ئۆلگەنلەرنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدىغان يەنە بىر دەلىل شۇكى) سەن زېمىننى قاقاس كۆرسەن، ئۇنىڭغا بىز يامغۇر ياغدۇرساق، ئۇ جانلىنىدۇ ۋە كۆپىشىدۇ، تۈرلۈك چىرايلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۈندۈرۈپ بېرىدۇ (5). بۇ (يەنى اللە تائالانىڭ ئىنساننى ۋە ئۆسۈملۈكلەرنى يۇقىرىقىدەك يارىتىشى)، اللەنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى، ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرەلەيدىغانلىقىنى ۋە ھەر نەرسىگە قادىر ئىكەنلىكىنى سىلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈندۇر (6).

وَإِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكْرَيْبٌ فِيهَا وَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ
 فِي الْقُبُورِ ۝ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ
 وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ ۝ كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْفَاسِقِينَ
 سَيُجِلُّ اللَّهُ لَهُ فِي الدُّنْيَا خُزْنًا وَنَذِيْقُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ
 عَذَابَ الْحَرِيقِ ۝ ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتَ يَدَكَ وَإِنَّ اللَّهَ لَكِنَّ
 يَظَاهِرُ الْبَاطِلِينَ ۝ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْبِدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ
 فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى
 وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْفَسَادُ الْبَاطِلُ ۝
 يُدْعُوا عَمَلًا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ذَلِكَ هُوَ
 الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ۝ يُدْعُوا عَمَلًا فَتَرَوْهُ أَقْرَبَ مِنْ نَفْعِهِ
 لِكُلِّ أَمَلٍ وَلِكُلِّ عَمَلٍ ۝ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ
 آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
 إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ۝ مَنْ كَانَ يَظُنْ أَنْ لَنْ
 يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمِدُّ ذِرَاعًا إِلَى
 السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَنْقَضْ وَلْيَنْظُرْ لِمَ يُدْهَبُ كَيْدُهُ مَا يَكْذِبُ ۝

شۇنداقلا قىيامەتنىڭ شەكسىز بولىدىغانلىقىنى،
 قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەرنى (ئۆلۈك زېمىنى ئۆسۈم-
 لۈكلەرنى ئۆندۈرۈش بىلەن تىرىلدۈرگەندەك)
 اللہ نىڭ تىرىلدۈرىدىغانلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن-
 دۇر (7). بەزىلەر (توغرا تونۇشقا ئېلىپ بارىدىغان)
 ھېچقانداق ھەقىقىي ئىلىمىز، ھىدايەتسىز ۋە نۇر-
 لۇق كىتابىز ھالدا اللہ توغرىسىدا مۇنازىرىلىشىدۇ
 (ئۇنىڭ مۇنازىرىلىشىشى نوقۇل نەپسى خاھىشى
 ۋە تەرسالىقىدىندۇر) (8). ئۇ (كىشىلەرنى) اللہ نىڭ
 يولىدىن ئازدۇرۇش ئۈچۈن مەغرۇرلاندۇرىدۇ، ئۇ
 دۇنيادا خارلىققا دۇچار بولىدۇ، ئاخىرەتتە ئۇنىڭغا
 كۆيۈرگۈچى (ئوتنىڭ) ئازابىنى تېتىتىمىز (9).
 (ئۇنىڭغا): «(خارلىق بىلەن ئازاب) سېنىڭ
 قىلمىشلىرىڭ (يەنى كۈڭۈڭ ۋە گۇمراھلىقىڭ)
 تۈپەيلىدىندۇر، اللہ بەندىلىرىگە ھەرگىز زۇلۇم

قىلغۇچى ئەمەستۇر» (دېيىلىدۇ) (10). بەزىلەر اللہ غا شەك- شۈبھە بىلەن (يەنى تۇراقسىز ھالدا)
 ئىبادەت قىلىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭغا ياخشىلىق يەتسە دىنىدا تۇرىدۇ (مۇنداق ئادەم مۇناپىق بولۇپ،
 اللہ غا دىلى بىلەن ئەمەس، پەقەت تىلى بىلەن ئىبادەت قىلىدۇ)، ئەگەر ئۇنىڭغا بەختسىزلىك
 يەتسە دىنىدىن يېنىۋالىدۇ، ئۇ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە زىيان تارتىدۇ، بۇ روشەن زىياندىدۇر (11). ئۇ
 اللہ نى قويۇپ پايدا- زىيان يەتكۈزۈلمەيدىغان بۇتقا چوقۇنىدۇ، بۇ چوڭقۇر گۇمراھلىقتۇر (12). ئۇ
 (مۇشرىكلارنىڭ قارشى بويىچە بۇت قىيامەت كۈنى شاپائەت قىلىدۇ دېگەندىمۇ) ئەلۋەتتە زىيىنى
 پايدىسىدىن يېقىن بولغان نەرسىگە چوقۇنىدۇ، (ئۇ بۇت) راستلا يامان مەدەتكاردۇر، راستلا
 يامان ھەمراھتۇر (13). شۈبھىسىزكى، اللہ ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاس-
 تىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن خالىغىنىنى قىلىدۇ
 (يەنى خالىغان ئادەمگە ساۋاب بېرىدۇ، خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلىدۇ) (14). كىمكى اللہ پەي-
 غەمبىرىگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ھەرگىز ياردەم بەرمەيدۇ دەپ گۇمان قىلىدىكەن، ئۇ تورۇسقا ئار-
 غامچا سېلىپ بوغۇلۇپ ئالسۇن، قارسۇنكى، ئۇنىڭ (بۇ) تەدبىرى غەزىپىنى باسالامدۇ؟ (يەنى اللہ
 پەيغەمبىرى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ياردەم بەرمەيدۇ دەپ ئويلايدىكەن، ئۇ ئېسىلىپ ئۆلۈۋالسۇن،
 ئەگەر بۇ ئۇنىڭ خاپىلىقىنى باسالايدىغان بولسا. چۈنكى اللہ پەيغەمبىرىگە چوقۇم ياردەم بېرىدۇ) (15)

شۇنىڭغا ئوخشاش (يەنى ئىلگىرىكى كىتابلارنى نازىل قىلغىنىمىزغا ئوخشاش)، قۇرئاننى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) روشەن ئايەتلەر قىلىپ نازىل قىلدۇق، اللہ خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ (يەنى اللہ دىن باشقا ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى يوق، اللہ خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ) (16). مۆمىنلەر، يەھۇدىيلار، يۇلتۇزلارغا چوقۇنغۇچىلار، ناسارالار، مەجۇسىيلەر (يەنى ئاتەشپەرەسلەر) ۋە مۇشرىكلار ئۈچۈن قىيامەت كۈنى اللہ ھەقىقەتەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ (يەنى اللہ تائالا مۆمىنلەر بىلەن مەزكۇر بەش پىرقە ئارىسىدا توغرا ھۆكۈم چىقىرىپ، مۆمىنلەرنى جەننەتكە، كۇفۇرلارنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ)، اللہ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچە-دۇر (17). بىلىمەسەنكى، ئاسماندىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر)، زېمىندىكىلەر (يەنى ئىنسانلار، جىنلار ۋە زېمىندا ياشايدىغان بارلىق مەخلۇقاتلار)، كۈن، ئاي، يۇلتۇزلار، تاغلار، دەرمەخلەر، ھايۋاناتلار (اللہ غا بويىسۇنۇپ، اللہ نىڭ تەسەررۇپ قىلىشى بويىچە ھەرىكەت قىلىدۇ) ۋە نۇرغۇن كىشىلەر اللہ غا سەجدە قىلىدۇ، نۇرغۇن كىشىلەر (كۆفۇرى سەۋەبلىك) ئازابقا دۇچار بولدى، اللہ نىڭ خارلىشىغا ئۇچرىغان ئادەمگە ھۈرمەتلىگۈچى چىقمايدۇ، اللہ ھەقىقەتەن خالىغىنىنى قىلىدۇ (يەنى ئازاب قىلىش، رەھىم قىلىش، ئەزىز قىلىش، خار قىلىش، باي قىلىش، كەمبەغەل قىلىش اللہ نىڭ خاھىشىدىكى ئىش بولۇپ، اللہ غا ھېچ كىشى تەئەررۇز قىلالمايدۇ) (18). (مۆمىنلەر ۋە كۇفۇرلاردىن ئىبارەت) بۇ ئىككى (پىرقە) پەر-ۋەردىگارى توغرىسىدا مۇنازىرىلەشتى (يەنى مۆمىنلەر بىلەن كۇفۇرلار اللہ نىڭ دىنى ئۈستىدە بەس-مۇنازىرە قىلىشىپ، مۆمىنلەر اللہ نىڭ دىنىغا ياردەم بەرمەكچى بولدى، كۇفۇرلار اللہ نىڭ نۇرىنى ئۆچۈرمەكچى بولدى)، كاپىرلارغا ئوتتىن كىيىملەر پىچىلىدۇ، ئۇلارنىڭ باشلىرى ئۈستىدىن يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ قۇيۇلىدۇ (19). ئۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئىچ-باغرى ۋە تېرىلىرى ئېرىتىلىدۇ (20). ئۇلار تۆمۈر توقماقلار بىلەن ئۇرۇلىدۇ (21). ھەر قاچان ئۇلار (يېتىۋاتقان) غەم-قاي-خۇنىڭ قاتتىقلىقىدىن دوزاختىن چىقماقچى بولسا، ئۇلار دوزاخقا قايتۇرۇلىدۇ، (ئۇلارغا) كۆيدۈرگۈچى (دوزاخ) ئازابىنى تېتىڭلار (دېيىلىدۇ) (22) اللہ ھەقىقەتەن مۆمىنلەرنى ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستىگىلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە ئالتۇن بىلەيزۇكلەرنى ۋە مەرۋايىتلارنى زىننەت بۇيۇملىرى قىلىدۇ، ئۇلارنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولىدۇ (23).

وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَاهُ آيَاتٍ يُبَيِّنُ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يُرِيدُ ۝
إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّابِقِينَ وَالصَّالِحِينَ
وَالْمُجُوسَ وَالَّذِينَ أَتَوْا آلَ إِبْرَاهِيمَ إِذْ يَبْكُونَ ۖ فَوَجَدَهُمْ
إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ
فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّجَرُ وَالْحَبُّ وَالْحَبُّ
وَالْحَبُّ وَالشَّجَرُ وَالْأَنْبَاءُ وَالْأَنْبَاءُ وَالْأَنْبَاءُ
عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُؤْمِنِ اللَّهُ فَعَالَهُ مِنْ مِّثْرِهِ إِنَّ اللَّهَ
يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ۝ هَٰذَا صَفْوَةٌ مِنَ الْكِتَابِ ۚ لِيُبَيِّنَ
فَالَّذِينَ كَفَرُوا أَفْطَعَتْ لَهُمْ نُفُوسًا مِّنْ ثَمَرٍ يَصْبُونَ
قُوًى رُّؤُوسِهِمْ لِيَحْمِلُوا ۖ يَصْهَرُ بِهَا فَنُفُوسُهُمْ وَالْأَنْبَاءُ
وَلَهُمْ مَقَامٌ مِّنْ حَدِيدٍ ۝ كَذَلِكَ أَرَادَ أَنْ يُبَيِّنَ
مِنْهَا مَن غَرِبَ لِعِيدٍ ۚ وَفِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝
إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ
أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ لَّا يَفْطِنُونَ ۚ وَلَهُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۝

ئۇلار ياخشى سۆزگە (يەنى كەلسە تەۋھىدكە) ھىدايەت قىلىندى. اللہ نىڭ يولغا ھىدايەت قىلىندى (24). كاپىرلارغا، (كىشىلەرنى) اللہ نىڭ يولىدىن توسقۇچىلارغا، — ئۇ ئولتۇرۇشلۇق بولسۇن ياكى سىرتتىن كەلگەن بولسۇن — بىز كىشىلەرگە ئىبا-دەتگاھ قىلغان مەسجىدى ھەرامىدىن توسقۇچىلارغا (يەنى ھەج پەرزىنى ئادا قىلىش ئۈچۈن مەسجىدى ھەرامغا كەلگەن مۆمىنلەرنى توسقۇچىلارغا) قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز، كىمكى مەسجىدى ھەرامدا زۇلۇم بىلەن گۇناھ قىلماقچى بولىدىكەن، ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابنى تېتىتىمىز (25) ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىمغا بەيتۇللانىڭ ئورنىنى تەيىنلەپ بەردۇق، (ئۇنىڭغا ئېيتتۇقكى) «ماڭا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمە-گىن، تاۋاپ قىلغۇچىلارغا، قىيام قىلغۇچىلارغا، رۇكۇ قىلغۇچىلارغا، سەجدە قىلغۇچىلارغا مېنىڭ

وَمَدُّ أَلَى الْكَلْبِ مِنَ الْقَوْلِ ۖ وَهُدًى إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ ۚ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ يُظْلَمْ ثِقَةً مِنْ عَذَابِ اللَّهِ ۖ وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ۖ وَأَذِّنْ لِلنَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَتْرٍ حَقِيقٌ ۚ لِيُهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسمَ اللَّهِ فِي الْآيَاتِ ۖ فَعَلَّمْنَاهُ عَلَى مَادَرٍ فَهَمَّ مِنَ نَهْمَةٍ الْأَنْعَاءِ فَكَلَّمْنَاهَا وَأَطَعُوا الْبَابَ الْفَقِيرَ ۖ ثُمَّ لَيْقُضُوا تَقَاتُهمَ وَلِيُؤْتُوا نَدْوَهُمْ وَلِيُظَوُّوا بِالْبَيْتِ الْحَقِيقِ ۖ ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعَلِّمْ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ ۖ وَأَحَكَّتْ لَهُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يَشَاءُ عَلَيْهِمْ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ۖ

ئۆيۈمنى پاك قىلغىن (26). كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا (ئۇلارنى) ھەجگە چاقىرىپ ئىدا قىلغىن، ئۇلار پىيادە ۋە ئورۇق تۆگىلەرگە مىنىپ كېلىدۇ، ئورۇق تۆگىلەر يىراق يوللارنى بېسىپ كېلىدۇ (27). كىشىلەر ئۆزلىرىگە تېگىشلىك بولغان (دىنىي ۋە دۇنياۋى) مەنپەئەتلەرنى كۆرسۇن، بەلگىلەنگەن كۈنلەردە (يەنى قۇربانلىق كۈنلىرىدە) اللہ ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن چارۋا ماللارنى (يەنى تۆگە، قوي، ئۆچكىلەرنى اللہ نىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلىش يۈزىسىدىن) اللہ نىڭ ئىسمىنى ئېيتىپ قۇربانلىق قىلسۇن. سىلەر قۇربانلىقلارنىڭ گۆشىدىن يەڭلار، موھتاجغا، پېقىرغا بېرىڭ-لار (28). ئاندىن ئۇلار كىرىلىرىنى تازىلىسۇن (يەنى ئېھرامىدىن چىققاندىن كېيىن چاچلىرىنى، تىرىناقلىرىنى ئالسۇن)، ئۆز ئۈستىگە ئالغان ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلسۇن، قەدىمىي بەيت (يەنى بەيتۇللا) نى تاۋاپ قىلسۇن (29). (ھەج ئىبادىتى) ئەنە شۇدۇر، كىمكى اللہ نىڭ دىنىنىڭ ئەھكام-لىرىنى ئۇلۇغلىسا (يەنى ھەج جەريانىدا اللہ نىڭ بۇيرۇغانلىرىنى بەجا كەلتۈرۈپ، مەنىنى قىلغان ئىشلىرىدىن چەكلەنسە)، بۇ، پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ئۇنىڭ (دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكى) ئۈچۈن ياخشىدۇر، سىلەرگە چاھارپايالاردىن قۇرئاندا (ھاراملىقى) بايان قىلىنغانلىرىدىن باشقىلىرى ھالال قىلىندى. سىلەر بۇتلاردىن ئىبارەت نىجىستىن ساقلىنىڭلار، يالغان گۇۋاھلىق بېرىشتىن ساقلىنىڭلار (30).

اللہ غا خالس ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرمەڭلار، كىمكى اللہ غا شېرىك كەلتۈرىدۇ. كەن، ئۇ گۇيا ئاسماندىن تاشلىنىپ، قۇشلار ئۇنى ئېلىپ قاچقانداك، ياكى بوران ئۇنى ئېلىپ بېرىپ يىراق جايدا تاشلىۋەتكەندەك بولۇپ قالىدۇ (31).

ئىش مانا شۇنداق، كىمكى دىنىي ئىشلارنى (جۈملىدىن ھەجنىڭ ئەمەللىرىنى، قۇربانلىقلارنى) ئۇلۇغلايدىكەن، بۇ دىللارنىڭ تەقۋادارلىقىدىن دۇر (32). مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى بوغۇزلايدىغان ۋاقىتقىچە) قۇربانلىق ماللىرىدىن (سېغىپ، نەسىللەندۈرۈپ، مىنىپ) پايدىلىنىسىلەر، ئاندىن ئۇنى بوغۇزلاشقا تېگىشلىك جاي بەيتۇللانىڭ يېنىدۇر (يەنى ھەرمەدۇر) (33). ھەر ئۆسمەت. اللہ ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن چارۋىلارنى (شۈكۈر

حُفَاءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا خَوَّسَ السَّمَاءَ فَتَخْطَفُ الطَّيْرُ أَوتَهُوْا بِهِ الرَّيْحَ حَقٌّ مَّكَانٍ سَجْدَةٍ ۚ ذَٰلِكَ وَمَنْ يُعْظَمْ شَعْبًا لِلّٰهِ وَأَتَاهُمْ نَقْوَى الْقُلُوبِ ۚ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَجْلُوهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَرَبِيِّ ۚ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنَسَكًا لِّذِكْرِهِمْ أَسْمَآءَ اللّٰهِ عَلَىٰ مَآرَظِهِمْ ۚ رَنْ يَّهِيْمَةُ الْاَنْعَاوِدِ ۚ فَالْهَمُّ إِلَهًا وَاجِدًا ۚ فَكَلَّ أَسْمَهُوَا وَيُشِيرُ الْمُبْتَغِيْنَ ۚ اَلَّذِيْنَ إِذَا ذَكَرَ اللّٰهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِيْنَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيْمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا زَكَّاهُمْ يُنْفِقُوْنَ ۚ وَالْبِدْنَ جَعَلْنَا لَكُمُوْنَ شَعْبًا لِلّٰهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۚ فَادْكُرُوا أَسْمَآءَ اللّٰهِ عَلَيْهِمْ صَوَافٍ ۚ فَإِذَا وُجِبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوْا مِنْهَا وَأَطِيعُوا أَلْعَافَةَ وَالْمَعْبُودَ كَذَٰلِكَ نَحْنُهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۚ لَنْ يَّنَالَ اللّٰهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَكِنْ يَّنَالُ الْقُوَى وَمِمَّا كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِذِكْرِهِمُ اللّٰهُ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَيُشِيرُ الْمُبْتَغِيْنَ ۚ

قىلىش يۈزىسىدىن قۇربانلىق قىلغانلىرىدا) اللہ نىڭ ئىسمىنى ئېيتىش دەپ، ئۇلارغا قۇربانلىقنى بەلگىلىدۇ، سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار بىر ئىلاھتۇر، ئۇنىڭغا بويىۋىنۇڭلار، ئىتائەتەنەلەرگە خۇش خەۋەر بەرگىن (34). ئۇلار شۇنداق كىشىلەركى اللہ ياد ئېتىلسە، ئۇلارنىڭ دىللىرى قورقۇپ (تترەيدۇ)، ئۆزلىرىگە يەتكەن ئەزىيەتلەرگە سەۋر قىلىدۇ، ناماز ئۆتەيدۇ، ئۇلارغا بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا) بېرىدۇ (35). (كەبىگە ئېلىپ بېرىلىدىغان) تۈگىنى اللہ نىڭ (دىنىنىڭ) ئالامەتلىرىدىن (يەنى ھەجنىڭ ئەھكاملىرىدىن) قىلىدۇ، ئۇلاردا سىلەرگە نۇرغۇن پايدا بار، ئۇلارنى قاتار قىلىپ تۇرغۇزۇپ (يەنى ئۇلارنىڭ ئالدى سول پۇتىنى باغلاپ، ئۈچ پۇت بىلەن تۇرغۇزۇپ بوغۇزلىغىنىڭلاردا) اللہ نىڭ ئىسمىنى تىلغا ئېلىڭلار (يەنى بىسىمىلا دەڭلار)، ئۇلار بوغۇزلىنىپ جېنى چىققاندا، ئۇلارنى يەڭلار، قانائەتچان موھتاجلارغا ۋە سائىللارغا بېرىڭلار، سىلەرنى شۈكۈر قىلىش دەپ ئۇ تۈگىلەرنى سىلەرگە بويىۋىندۇرۇپ بەردۇق (36). اللہ غا ئۇلارنىڭ گۆشلىرى ۋە قانىلىرى يېتىپ بارمايدۇ، اللہ غا يېتىدىغىنى پەقەت سىلەرنىڭ تەقۋادارلىقىڭلاردۇر، اللہ نىڭ سىلەرنى ئۆزىنىڭ ئەھكاملىرىغا يېتەكلىگەنلىكىنى ئۇلۇغلىشىڭلار ئۈچۈن، اللہ ئۇلارنى سىلەرگە ئاشۇنداق بويىۋىندۇرۇپ بەردى. ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا (ئاخىرەتتە بەختكە ئېرىشىدىغانلىقى بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن (37).

اللّٰه مۇستەھىلەرنى چوقۇم قوغدايدۇ، اللّٰه ھەرقانداق خىيانەتچى، ناشۇكۇر بەندىنى دوست تۇتمايدۇ (38). ھۇجۇم قىلىنغۇچىلارغا، زۇلۇمغا ئۇچرىغانلىقلىرى ئۈچۈن، (قارشىلىق كۆرسىتىشكە) رۇخسەت قىلىندى، اللّٰه ئۇلارغا ياردەم بېرىشكە ئەلۋەتتە قادىر (39). (ئۇلار) پەقەت پەرۋەردىگارىمىز اللّٰه دېگەنلىكلىرى ئۈچۈنلا ئۆز يۇرتلىرىدىن ناھەق ھەيدەپ چىقىرىلدى، ئەگەر اللّٰه ئىنسانلارنى بىر-بىرىگە قارشىلىق كۆرسەتكۈزمىگەن بولسا، راھىبلارنىڭ ئىبادەتخانىلىرى، چېركاۋلار، يەھۇدىيلارنىڭ ئىبادەتخانىلىرى ۋە اللّٰه نىڭ نامى كۆپ يادلىنىدىغان مەسجىدلەر ئەلۋەتتە ۋەيران قىلىناتتى، كىمكى اللّٰه نىڭ دىنىغا ياردەم بېرىدىكەن، ئەلۋەتتە اللّٰه ئۇنىڭغا

ياردەم بېرىدۇ، اللّٰه ئەلۋەتتە كۈچلۈكتۇر، غالبتۇر (40). (اللّٰه نىڭ ياردىمىگە ئېرىشكە ھەقلىق بولغانلار) شۇنداق كىشىلەردۇركى، ئەگەر ئۇلارنى يەر يۈزىدە ئۈستۈنلۈككە ئىگە قىلساق، نامازنى ئادا قىلدۇ، زاكات بېرىدۇ، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ. ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى اللّٰه غا مەنسۇپتۇر (يەنى ھەممە ئىشلار ئاخىرىتە اللّٰه غا قايتىدۇ) (41). ئەگەر (مەككە مۇشرىكلىرى) سېنى ئىنكار قىلسا (سەن تۇنجى ئىنكار قىلىنغۇچى پەيغەمبەر ئەمەسەن، سەندىن بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەر ئىنكار قىلىنىپ سەۋر قىلىشقان)، ئۇلاردىن بۇرۇن نۇھنىڭ قەۋمى ئاد (خەلقى)، سەمۇد (خەلقى)، ئىبراھىمنىڭ قەۋمى، لۇتىنىڭ قەۋمى، مەدەيەن ئاھالىسى (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغان، مۇسامۇ ئىنكار قىلىنغان، كاپىرلارغا مۆھلەت بەردىم، ئاندىن ئۇلارنى جازالىدىم، مېنىڭ (ئۇلارغا بەرگەن) جازايىم قانداق ئىكەن؟ (42-44) نۇرغۇن شەھەر ئاھالىلىرى زالىم بولغانلىقلىرى ئۈچۈن (شەھەرنىڭ ئۆيلىرىنىڭ) ئۆگزىلىرى ئۆرۈلۈپ، ئۈستىگە تامللىرى يىقىلغان، نۇرغۇن تاشلاندىق قۇدۇقلار ۋە ئېگىز ئىمارەتلەر (ئاھالىسىز) قالغان (45). ئۇلار زېمىندا سەير قىلىدىمۇ؟ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار (يەنى سەير قىلىپ) چۈشىنىدىغان دىللارغا، ياكى ئاڭلايدىغان قۇلاقلىرىغا ئىگە بولىدىمۇ؟ ھەقىقەتەن كۆزلىرىلا كۆر بولمايدۇ، لېكىن كۆكرەكلەردىكى قەلبىلەر كۆر بولىدۇ (يەنى ھەقىقىي كۆر - لۇق كۆزنىڭ كۆرلۈكى ئەمەس، دىلنىڭ كۆرلۈقىدۇر، كۆر ئادەم ئىبىرەت ئالمايدۇ ۋە چۈشەنمەيدۇ) (46).

(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن) سەندىن ئازابىنىڭ تېز نازىل بولۇشىنى تەلەپ قىلىدۇ (ئازاب چوقۇم نازىل بولىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ نازىل بولۇشىنىڭ مۇئەييەن ۋاقتى- سائىتى بولىدۇ)، اللہ ۋەدىسىگە ھەرگىز خىلاپلىق قىلمايدۇ (اللہ بەندىلىرىنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ)، ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ دەرىگاھىدىكى بىر كۈن سىلەر سانايىدىغان مىڭ يىلچىلىكتۇر (47). نۇرغۇن شەھەر ئاھالىلىرى زالىم تۇرۇقلۇق، ئۇلارغا مەن مۆھلەت بەردىم (ئۇلار بۇ مۆھلەتكە مەغرۇر بولۇپ كەتتى)، ئاندىن (يەنى ئۇلارغا ئۇزاق مۇددەت مۆھلەت بەرگىنىدىن كېيىن) ئۇلارنى جازالىدىم، ئاخىر قايتىدىغان جاي مېنىڭ دەرىگاھىم- دۇر (يەنى ئاخىر ھەممىسى ماڭا كېلىدۇ) (48). (ئى مۇھەممەد! اللہ نىڭ ئازابىنىڭ تېز نازىل بولۇشىنى

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنْ يَنْظُرِ بِكَ الْكَاثِبُونَ سِتْرًا يَتَّبِعُونَ ۖ وَكَانَ مِنْ قَرْيَةٍ أَكَلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَتَوَّخَّذْتُهَا لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ۖ قُلْ يَٰ أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا آتَاكُمُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ۚ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ ۖ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۚ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعْجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ۖ وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ نَذِيرٍ ۖ وَلَٰكِنِّي إِذْ أَتَاكَ النُّوحُ ۖ أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيكَ ۖ فَكَسَىٰ اللَّهُ مَا بَلَغَى الشَّيْطَانُ نَمْرًا ۖ ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۖ لِيُجْزَلَ مَا بَلَغَى الشَّيْطَانُ فَنُتِنَ لِلَّذِينَ ۚ قُلُوْهُمْ مَرَضٌ ۖ وَالْقَاسِيَةُ قُلُوْبُهُمْ ۖ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَبِئْسَ شِرْكًا ۚ بَعِيدٌ ۖ وَلِيُعْلَمَ الَّذِينَ أَتَوْا الْحَمِلَ ۚ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ۚ فَيَوْمَئِذٍ ۚ فَتُخْبِتُ لَهُ قُلُوْبُهُمْ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ۖ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً ۖ أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَقُوبِهِ ۖ

تەلەپ قىلغۇچىلارغا) ئېيتقىنىكى، «ئى ئىنسانلار! سىلەرگە مەن ھەقىقەتەن ئاشكارا ئاگاھلاندۇر- غۇچمەن» (49). ئىمان ئېيتقانلار ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشىدۇ (50). بىزنى تاجىز بىلىپ ئايەتلىرىمىزنى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن تە- رىشقۇچىلار — ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر (51). بىز سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتكەن قايسىبىر رەسۇل، قايسىبىر پەيغەمبەر بولمىسۇن، ئۇ (اللە نازىل قىلغان ئايەتلەرنى) ئوقۇغان چاغدا، شەيتان ھامان ئۇنىڭ قىراتىتىگە (شۈبھە) سالىدۇ. اللہ شەيتاننىڭ سالغان شۈبھىسىنى بەربات قىلغاندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ ئايەتلىرىنى مۇستەھكەم قىلىدۇ. اللہ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇ- چىدۇر (52). (اللە تائالانىڭ مۇنداق قىلىشى) دىللىرىدا (مۇناپىقلىق) ئىللىتى بارلارنى، دىللىرى قەسەۋەتلىشىپ كەتكەنلەرنى (يەنى ئەبۇجەھل، نەزىر، ئۆتبەگە ئوخشاش اللہ نىڭ زىكرىگە دىلى ئېرىمەس كۇفۇرلارنى) شەيتاننىڭ سالغان شۈبھىسى بىلەن سىناش ئۈچۈندۇر، زالىملار (يەنى يۇقۇر- دىكى مۇناپىقلار، مۇشرىكلار) ھەقىقەتەن (اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە) قاتتىق ئاداۋەتتىدۇر (53). (اللە تائالانىڭ مۇنداق قىلىشى) ئىلىم ئەھلىلىرىنىڭ قۇرئانىنىڭ پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەت ئىكەنلىكىنى بىلىشلىرى، شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىشلىرى، دىللىرىنىڭ قۇرئانغا بويسۇنۇشى ئۈچۈندۇر. اللہ مۆمىنلەرنى ھەقىقەتەن توغرا يولغا باشلىغۇچىدۇر (54). كاپىرلار تاكى ئۇلارغا قىيامەت ئۇشتۇمتۇت كەلگۈچە ياكى ئۇلارغا قىيامەت كۈنىنىڭ ئازابى يەتكۈچە قۇرئاندىن ھامان شەكىلىنىدۇ (55).

بۇ كۈندە پادشاھلىق (بالغۇز) اللہ غا خاستۇر،
اللہ بەندىلەر ئارىسىدا (ئادىل) ھۆكۈم چىقىرىدۇ،
ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار
(تۈرلۈك) نازۇنېمەتلەر بار جەننەتلەردە بولىدۇ (56).
كاپىرلار ۋە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار
(دوزاختا) خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (57).
اللہ نىڭ يولدا ھىجرەت قىلغانلارغا، ئاندىن (جىھاد
قىلىپ) ئۆلتۈرۈلگەنلەرگە ياكى (كېسەل بىلەن)
ئۆلگەنلەرگە اللہ چوقۇم ياخشى رىزىق (يەنى جەن-
نەتنىڭ مەڭگۈلۈك نېمەتلىرىنى) ئاتا قىلىدۇ. رىزىق
بەرگۈچىلەرنىڭ ئىككى ياكى ھەقىقەتەن يالغۇز
اللە دۇر (58). اللہ ئۇلارنى ئەلۋەتتە ئۇلار مەمنۇن
بولدىغان جايدا (يەنى جەننەتكە) كىرگۈزىدۇ،
اللە ھەقىقەتەن (ئۇلارنى مەمنۇن قىلىدىغان نەرسە-
لەرنى) بىلگۈچىدۇر، ھەممىدۇر (يەنى ئۇلارنىڭ

دۈشمەنلىرىنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ) (59). ئىش مانا شۇنداق، كىمكى قانچىلىك
زۇلۇمغا ئۇچراپ شۇنچىلىك ئىنتىقامنى ئالغان بولسا، ئاندىن يەنە زۇلۇمغا ئۇچرىسا، اللہ
ئۇنىڭغا چوقۇم ياردەم بېرىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن ناھايىتى ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى
مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (60). (شۇ نەرسە اللە نىڭ قۇدرىتىنىڭ ئالامەتلىرىدىندۇركى)
اللە كېچىنى كۈندۈزگە، كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىدۇ (شۇنىڭ بىلەن كېچە - كۈندۈزنىڭ ئۆزۈن -
قىسقا بولۇشى پەسىللەر بويىچە ئۆۋەتلىشىپ تۇرىدۇ)، اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ
تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋالىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (61). بۇ (قۇدرەت) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، اللە
ھەقتۇر، (مۇشرىكلارنىڭ) اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىدىغان نەرسىلىرى (يەنى بۇتلىرى) باتىل-
دۇر، اللە (ھەممە نەرسىدىن) ئۈستۈندۇر، بۈيۈكتۇر (62). اللە نىڭ بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدىرۇپ
بېرىدىغانلىقىنى، شۇنىڭ بىلەن زېمىننى يېشىلزارلىققا ئايلاندۇرىدىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ اللە
ھەقىقەتەن ناھايىتى مەھرىبانىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (63). ئاسمانلاردىكى ۋە
زېمىندىكى شەيىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭدۇر (يەنى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، اللە نىڭ مەخلۇقاتىدۇر،
اللە نىڭ تەسەررۇپى ئاستىدىدۇر)، اللە ھەقىقەتەن ھەممىدىن بەھاجەتتۇر، ھەمدۇساناغا لايىقتۇر (64).

أَلَمْ تَكُنْ يَوْمَ مَدْيَنَ إِذْ يَخْصِيكَ بَيْنَهُمْ قَالَتَيْنِ امْنَا وَ
عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي جَبْثِ الْبَيْتِ وَأَكْثَرُ كَفَرًا
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ وَالَّذِينَ
هَاجَرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ قِيلُوا أَؤَمَانُوكُمْ حَتَّى
يَأْتِيَ اللَّهُ بِذِكْرٍ خَاسِتٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَوَّاءٌ لَّا يَرْزُقُكُمْ
لَيْدًا خَلَقَهُمْ ثُمَّ كَفَرُوا وَلَوْ أَنَّ اللَّهَ لَعَفَا عَفْوَ
ذَلِكَ يَأْتِي اللَّهَ يَوْمَ يُلِيمُ الْبَاطِلُ فِي الْهَلَاكِ وَالنَّارُ
فِي الْبَاطِلِ وَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ذَلِكَ يَأْتِي اللَّهَ هُوَ
الْحَقُّ وَإِنَّ مَآئِدَ عُونٍ مِنْ دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَإِنَّ
اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَخُضِبَ بِهِ الْأَرْضُ فَخَضِرَتْ
اللَّهُ لَطِيفٌ خَبِيرٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَوَّاءٌ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ

الله نىڭ يەر يۈزىدىكى نەرسىلەرنى، ئۆزىنىڭ ئەمرى بويىچە دېڭىزدا يۈرۈۋاتقان كېمىلەرنى سىلەرگە بوي- سۇندۇرۇپ بەرگەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (ئاسماننىڭ) زېمىنغا چۈشۈپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن، الله ئاسماننى توختىتىپ تۇرىدۇ، پەقەت الله نىڭ ئىزنى بىلەن (ئاسماننىڭ قىيامەت بولغان چاغدا) چۈشۈپ كېتىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا. الله ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (65). الله سىلەرگە ھاياتلىق بېرىدۇ، ئاندىن سىلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن سىلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، ئىنسان ھەقىقەتەن (الله نىڭ نېمەتلىرىگە) ناشۇكۇرلۇك قىلغۇچىدۇر (66). ھەر ئۈمىد ئۈچۈن بىر شەرىئەت بېكىتتۇق، ئۇلار شۇ شەرىئەتكە

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَاءَ الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ وَيُمْسِكُ السَّمَاءَ أَنْ تَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَكَرِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾ لَئِنْ أَمَرْنَا جَمَلًا أَنْ يُبَشِّرَ النَّاسَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ الْإِنْفُسُ أَفَرَأَيْتُمْ لَكُمُ الْأَمْرَ إِذْ أَعْرَضَ عَنْكُمْ إِنَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْمِعُونَ ﴿٦٧﴾ وَلَنْ جَادُوا كَ قُلِّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كُنْتُمْ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ لَنُكِتٌ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ يَنْزِلْ بِهِ سُلْطَانٌ وَإِلَيْهِ لَهَجُّهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَاللَّامِلِينَ مِنْ نُصَيْرٍ ﴿٧١﴾ رَأْسُ اللَّهِ عَلَيْهِمُ الْيَتَامَى يَتَرَفُّونَ فِي وَجْهِ الْيَتَامَى كَفَرُوا الْمُنْكَرَ كَادُونَ يَحْشُرُونَ بِالْآلِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمُ الْآيَاتِ قُلْ أَفَأَنْتُمْ بَشَرٌ مِنْ دُونِ الْبَشَرِ أَمْ عِنْدَ اللَّهِ الْإِلَهِينَ فَكُفُّوا عَنِ الْعَصِيَّةِ ﴿٧٢﴾

ئەمەل قىلىدۇ، (مۇشرىكلار) شەرىئەت ئىشىدا سەن بىلەن جىددەللەشمىسۇن، كىشىلەرنى پەرۋەر- دىگارنىڭ (ئىبادىتىگە) دەۋەت قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن شەكسىز توغرا يولىدىدۇرسەن (67). ئەگەر ئۇلار سەن بىلەن جىددەللەشسە، ئېيتقىنكى، «الله سىلەرنىڭ قىلمىشڭلارنى ئوبدان بىلىدۇ» (68). الله قىيامەت كۈنى سىلەر ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەر ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ (69). بىلىمەسەنكى، الله ئاسمان، زېمىندىكى شەيئىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، بۇ ھەقىقەتەن لەۋھۇلەھىۋۇدا (يېزىلغان)، بۇ (يەنى بىلىش) ھەقىقەتەن الله غا ئاسان (70). ئۇلار (يەنى قۇرەيش كۇفۇرلىرى) الله نى قويۇپ، (ئىبادەت قىلىشنىڭ دۇرۇسلىقىغا) الله ھېچقانداق دەلىل چۈشۈرمىگەن نەرسىلەرگە ۋە ئۆزلىرى بىلىمەيدىغان نەرسىلەرگە (يەنى بۇتلارغا) چوقۇنىدۇ، زالىملارغا ھېچقانداق مەدەتكار يوق (71). كاپىرلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەت- لىرىمىز ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇلارنىڭ چېھرىلىرىدە (قوشۇمىسى تۈرۈلگەنلىكتىن) ئىنكار قىلغانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلارنىڭ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئوقۇپ بەرگۈچىلەرگە ھۇجۇم قىلغىلى تاس قالغانلىقىنى كۆرسەن، ئېيتقىنكى، «سىلەرگە مەن بۇنىڭدىنمۇ يامانراقىنى ئېيتىپ بېرەيمۇ؟ ئۇ دوزاخ- تۇر. الله ئۇنى كاپىرلارغا ۋەدە قىلدى، ئۇلار قايتىپ بارىدىغان جاي نېمىدېگەن يامان!» (72)

ئى ئىنسانلار! (يەنى مۇشرىكلار جامائەسى!) بىر مىسال كەلتۈرۈلىدۇ، ئۇنىڭغا قۇلاق سىلىڭلار، شۈبھىسىزكى، سىلەر ئالەمنى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلارنىڭ ھەممىسى يىغىلغان تەقدىردىمۇ بىر چۈشنى يارىتالمايدۇ (ئەقلى بار ئادەم قانداقمۇ مۇشۇنداق بۇتلارنى مەيۇد قىلىۋېلىپ ئۇلارغا چوقۇنىدۇ!)، چۈش ئۇلارنىڭ بەدىنىدىن بىرنەرسىنى (يەنى بۇتقا سۈركەپ قويۇلغان خۇش پۇراق بىرنەرسىنى) ئېلىپ قاچسا، ئۇنى چۈشنىدىن تارتىپ ئالالمايدۇ، بۇتقۇمۇ ۋە (ئۇنىڭغا) چوقۇنۇۋېلىپمۇ ئاجىزدۇر (73). ئۇلار (ئەر-زىمەس بۇتلارنى) ئالەمغا شېرىك قىلىۋېلىپ (ئالەمنى تېگىشلىك رەۋىشتە ئۇلۇغلاشمىدى، شۈبھىسىزكى، ئالەم ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (74). ئالەم پەرىشتىلەردىنمۇ (پەيغەمبەرلىرىگە ۋەھىي يەتكۈزۈش ئۈچۈن)، ئىنسانلاردىنمۇ (شەرىئەتنى بەندىلەرگە يەتكۈزۈش ئۈچۈن) ئەلچىلەرنى تاللايدۇ، ئالەم

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبَ مَثَلٍ قَاسِمُوهَا إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَيَخْلَعْنَ عَنْكُمُ أْبَابُهَا وَلَيَجْعَلَنَّ اللَّهُ أَجْمَعُوهَا إِنَّ يَسْلُبُهَا الدَّيَّانُ سَيْتًا لَا يَسْتَقْدِرُ مِنْهُ ضَعْفُ الظَّالِمِ وَالْمَطْلُوبُ مَا قَدَّرَ اللَّهُ حَقَّ قَدَرِهِ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۝ اللَّهُ يَصْطَلِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَبِيحٌ بَهِيمٌ ۝ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَآلِ اللَّهِ تَرْجُمُ الْأُمُومُ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا آيَاتِكُمْ وَافْعَلُوا النَّيْلَ لَكُمْ تَكْلَامُونَ ۝ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلِ هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ ۝

ھەقىقەتەن (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (قىلمىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (75). ئالەم ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى ئۇلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىنى ۋە ھازىرقى ئىشلىرىنى) ۋە ئارقىسىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى كەلگۈسىدىكى ئەھۋالىنى ۋە كەلگۈسىدىكى ئىشلىرىنى) بىلىدۇ، (بەندىلەرنىڭ) ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى ئالەمغا قايتۇرۇلىدۇ (ئالەم ئۇلارغا يا مۇكاپات، يا جازا بېرىدۇ) (76). ئى مۆمىنلەر! بەختكە ئېرىشىڭلار ئۈچۈن رۇكۇ قىلىڭلار، سەجدە قىلىڭلار (يەنى تەزەررۇ بىلەن ناماز ئوقۇڭلار)، (يالقۇز) پەرۋەردىگارنىڭلارغا ئىبادەت قىلىڭلار، ياخشى ئىشلارنى (يەنى خىش-ئەقىربالارغا سىلەر-رەھىم قىلىش، يېتىم-يېسىرلەرنىڭ بېشىنى سىلاش، كېچىسى تەھەججۇد نامىزى ئۆتەش قاتارلىق ئىشلارنى) قىلىڭلار (77). ئالەمنىڭ يولىدا (پۇل-مېلىڭلار بىلەن، جېنىڭلار بىلەن) تاقىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە جىھاد قىلىڭلار، ئالەم (دىنىغا ياردەم بېرىشكە ئۈمىدەتلەر ئارىسىدىن) سىلەرنى تاللىدى (ئەڭ مۇكەممەل شەرىئەت ۋە ئۇلۇغ پەيغەمبەرنى سىلەرگە خاس قىلدى). سىلەرگە دىندا ھېچقانداق مۇشكۈللۈكنى قىلمىدى (سىلەرنى سىلەر تاقەت قىلالايدىغان ئىشلارنى قىلىشقا تەكلىپ قىلمىدى). (بۇ) ئاتاڭلار ئىبراھىمنىڭ دىندۇر (بۇ توغرا دىن بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنى مەھكەم ئۇچلاڭلار)، ئالەم سىلەرنى ئىلگىرى (يەنى قۇرئاندىن ئىلگىرىكى كىتابلاردا) مۇسۇلمان دەپ ئاتىدى. قۇرئاندىمۇ شۇنداق ئاتىدى. (ئالەم) پەيغەمبەرنى سىلەرگە گۇۋاھ بولۇشقا ۋە سىلەرنى كىشىلەرگە گۇۋاھ بولۇشقا (تاللىدى)، ناماز ئوقۇڭلار، زىكات بېرىڭلار، ئالەمغا يېپىشىڭلار، ئالەم سىلەرنىڭ ئىگەڭلاردۇر، ئالەم نېمىدېگەن ياخشى ئىگە! نېمىدېگەن ياخشى مەدەتكار! (78)

(ئون سەككىزىنچى پارە)

23 - سۈرە مۆمىنۇن

مەككىدە نازىل بولغان، 118 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

مۆمىنلەر ھەقىقەتەن بەختكە ئېرىشتى (1).
(شۇنداق مۆمىنلەركى) ئۇلار نامازلىرىدا (اللەنىڭ
ئۇلۇغلىقىدىن سۈر بېسىپ كەتكەنلىكتىن) ئەيمىنىپ
تۇرغۇچىلاردۇر (2). ئۇلار بىھۇدە سۆز، بىھۇدە
ئىشتىن يىراق بولغۇچىلاردۇر (3). ئۇلار زاكات بەرگۈچىلەردۇر (4). ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى
(ھارامدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر (5). (يەنى ئەۋرەتلىرىنى) پەقەت خوتۇنلىرىدىن، چۆرىلىرىدىن
باشقىلاردىن ساقلىغۇچىلاردۇر (بۇلار بىلەن يېقىنچىلىق قىلغۇچىلار مالاىمەت قىلىنمايدۇ) (6). بۇنىڭ
سىرتىدىن (جىنسى تەلەپنى قاندۇرۇشنى) تەلەپ قىلغۇچىلار ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر (7). ئۇلار
(يەنى مۆمىنلەر) ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە
قىلغۇچىلاردۇر (8). ئۇلار نامازلىرىنى (ۋاقتىدا تەئدىل ئەركان بىلەن) ئادا قىلغۇچىلاردۇر (9).
ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىقى سۈپەتلەرگە ئىگە مۆمىنلەر نازۇنپەتلىك جەننەتنىڭ) ۋارىسلىرى.
رىدۇر (10). ئۇلار (يۇقىرى دەرىجىلىك جەننەت) فىردەۋسكە ۋارىسلىق قىلىدۇ، فىردەۋستە
مەڭگۈ قالىدۇ (11). بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن لايىنىڭ جەۋھىرىدىن ياراتتۇق (12). ئاندىن ئۇنى بىر
پۇختا قاراڭگە (يەنى بەچچىدان) دا (جايلاشقان) ئابىمەنى قىلدۇق (13). ئاندىن ئابىمەننى
لەختە قانغا ئايلاندۇردۇق، ئاندىن لەختە قاننى پارچە گۆشكە ئايلاندۇردۇق، ئاندىن پارچە
گۆشنى سۆڭەككە ئايلاندۇردۇق، ئاندىن سۆڭەككە گۆش قوندۇردۇق، ئاندىن ئۇنى (جان
كىرگۈزۈپ) باشقا مەخلۇققا ئايلاندۇردۇق، ئەڭ ماھىر ياراتقۇچى اللە (ھېكمەت
ۋە قۇدرەت جەھەتتىن) ئۇلۇغدۇر (14). ئاندىن سىلەر چوقۇم ئۆلۈسۈسلەر (15). ئاندىن
سىلەر ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى (قەبرەڭلاردىن) تۇرغۇزۇلسىلەر (16). بىز ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ
ئۇستۇڭلاردا يەتتە قەۋەت ئاسماننى ياراتتۇق، بىز مەخلۇقاتتىن غاپىل ئەمەسمىز (17).



قَالَ السَّوْبَتِ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفَلَاحِ قُتِلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ
الَّذِي يُخَيِّتُ آمِينَ الْقَوْمَ الْفَالِقِينَ ﴿٣٣﴾ قَوْلُ رَبِّ أَتُوبُكُمْ مَرْجِعًا
وَأَنْتَ خَيْرُ الْمَرْجِعِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأَنَّ كَذَّابِينَ
كُنَّا أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا الْخَرِينِ ﴿٣٥﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنَ الْوَعْدَةِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ
الْمَلَائِكَةُ قَوْمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أَفَلَا تَعْقِلُونَ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِنَّمَا تَأْكُلُونَ وَيَشْرَبُ
مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٧﴾ قَوْلُكُمْ إِنَّا نَعْتَمِدُ آبَاءَنَا وَلِأُمَّهَاتِنَا لَكُنْزًا
لِّغَيْرِ ذَٰلِكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٨﴾ إِنَّمَا أَنتُم بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَإِنَّمَا كُنَّا
نُحْزِنُكُمْ عَمَّا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا هِيَ إِذَا
حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٤٠﴾ إِنَّمَا هُوَ
الْإِنجِلُ يُفْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ
رَبِّ انصُرْنِي بِمَا كُنْتُ يَدْعُو ﴿٤٢﴾ قَالَ تَعَالَى لِي بَصِيرَةٌ لَّيْسَ بِي
شَيْءٌ فَخَذَ اللَّهُ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ فَنَجَلْنَاهُمْ غِيَاثًا فَبَدَأَ الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا الْخَرِينَ ﴿٤٤﴾

سەن بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەر بىلەن كېمىگە چىققان چىغىشىدا: «جىمى ھەمدۇسانا بىزنى زالىم قەۋمىدىن قۇتقۇزغان اللە غا خاستۇر» دېگىن (28) ھەمدە: «ئى پەرۋەردىگار! مېنى مۇبارەك مەنزىلىگە چۈشۈرگىن، سەن (دوستلىرىمنى) ئەڭ ياخشى ئورۇنلاشتۇرغۇچىسەن» دېگىن (29). ھەقىقەتەن بۇنىڭدا (يەنى نۇھنىڭ ئۆمىتىنىڭ ئىشلىرىدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن) نۇرغۇن ئىبىرەتلەر بار، بىز بەندىلىرىنى (پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىش بىلەن) ئەلۋەتتە سىنايمىز (30). ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن باشقا بىر قەۋمنى پەيدا قىلدۇق (31). بىز ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى

ھۇدىنى) ئەۋەتتۇق. (ئۇ ئىپتىتى) اللە غىلا ئىبادەت قىلىڭلار، سىلەرگە ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر اللە نىڭ (ئازابىدىن) قورقمايسىلەر؟» (32) ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ كاپىر بولغان، ئاخىرەت مۇلاقاتىنى يالغانغا چىقارغان ۋە بۇ دۇنيادا بىز تەرەپتىن باياشات تۇرمۇشقا ئىگە قىلىنغان كاتتىلىرى ئىپتىتى: «بۇ پەقەت سىلەرگە ئوخشاش بىر ئىنساندۇر، ئۇ سىلەر يېگەننى يەيدۇ، سىلەر ئىچكەننى ئىچىدۇ (33). ئەگەر سىلەر ئۆزۈڭلارغا ئوخشاش بىر ئىنسانغا ئىتائەت قىلماڭلار، شۇبھىسىزكى، ئۇ چاغدا سىلەر چوقۇم زىيان تارتقۇچىلارسىلەر (34). ئۇ سىلەرنى 'سىلەر ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق ئۆستىغانغا ئايلانغاندىن كېيىن تىرىلىسىلەر' دەپ ئاگاھلاندۇرمامدۇ؟ (35) سىلەرگە ئاگاھلاندۇرۇلغان ئىش تولىمۇ يىراقتۇر (36). بىزنىڭ مۇشۇ دۇنيادىكى ھاياتىمىزدىن باشقا ھايات يوقتۇر، بىز ئۆلىمىز ۋە تىرىلىمىز (يەنى بىر تەرەپتىن ئۆلۈپ تۇرىمىز ۋە بىر تەرەپتىن تۇغۇلۇپ تۇرىمىز)، بىز قايتا تىرىلەيمىز (37). ئۇ پەقەت اللە نامىدىن يالغاننى توقۇغان ئادەمدۇر، بىز ئۇنىڭغا ئىشەنمەيمىز» (38). ھۇدى ئىپتىتى: «پەرۋەردىگار! ئۇلار مېنى يالغانغا چىقارغانلىقلىرى ئۈچۈن ماڭا ياردەم بەرگىن» (39). اللە ئىپتىتى: «ئۇلار ئۆزۈڭلارغا قالماي (كاپىر بولغانلىقلىرىغا) نادامەت چېكىدۇ» (40). ئۇلار ھەقىقەت رەۋىشتە قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك بولدى. ئۇلارنى بىز لۆجە قىلىۋەتتۇق، زالىم قەۋم اللە نىڭ رەھىمىتىدىن يىراق بولسۇن (41). ئۇلارنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، باشقا بىر قەۋملەرنى پەيدا قىلدۇق (42).

ھەرقانداق ئۆمەت ھالاك بولۇش ۋاقتى كەلمەي تۇرۇپ ھالاك بولمايدۇ، ھالاك بولۇش ۋاقتىدىن ئۆتۈپمۇ كەتمەيدۇ⁽⁴³⁾. ئاندىن بىزنىڭ پەيغەمبەرلەر بىزنى ئارقىمۇئارقا ئەۋەتتۇق، ھەر ئۆمەتكە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى كەلگەن چاغدا، ئۇلار ئۇنى ئىنكار قىلغانلىقتىن، ئۇلارنى ئارقىمۇئارقا ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنى (كىشىلەرگە) ھېكايە قىلىپ قالدۇردۇق، ئىمان ئېيتمايدىغان قەۋم اللەنىڭ رەھىمىتىدىن) يىراق بولسۇن⁽⁴⁴⁾. ئاندىن مۇسا ۋە ئۇنىڭ قېرىندىشى ھارۇننى بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز بىلەن ۋە روشەن پاكىت بىلەن پىرىئۇنگە ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ چوڭلىرىغا (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ئۇلار ھاكاۋۇرلۇق قىلىپ (ئىماندىن) باش تارتتى، ئۇلارمۇ تەكەببۇر قەۋم ئىدى⁽⁴⁵⁻⁴⁶⁾. ئۇلار:

مَا تَسْبِيحُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَاهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ۖ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رَسُولَنَا إِلَهُكُمَا جَاءَهُمَا رَسُولُهُمَا قَالُوا قَاتِلَا بَعْضَهُمَا بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبَعَدَ الْقَوْمُ لَا يُؤْمِنُونَ ۖ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَى وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ۖ إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا لِلِنَارِ فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ بِالْغَيْبِ وَيُرْسِلُ آلَ مُوسَىٰ عَلَىٰ غَيْبِهِمْ ۖ فَقَالُوا إِنَّا فَاعِلُونَ لَكُمُ الْيُسْرَىٰ ۖ وَأَوَلَيْسَ لَهُمَا آلٌ ۖ يَدْعُونَ ۚ وَجَعَلْنَا بَيْنَ مِزْمَ وَأَمَةِ آيَةً وَأَوَلَيْسَ لَهُمَا آلٌ يَدْعُونَ ۚ فَارْجِعِي إِلَىٰ آلِكَ الْوَيْلُ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ الْكَافِرِينَ ۖ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ۚ وَإِن هَذِهِ إِلَّا أَمَانَةٌ ۖ وَأَجِدَا ۖ وَأَنَّا نُكْرَهُوا فَاتَّقُوا ۖ فَتَقَعُوا آلَهُمْ رِيْدُهُمْ ذُرِيًّا ۖ كُلٌّ حَزْبٍ ۖ بَالَدُ يَوْمٍ فِرْعَوْنَ ۖ فَذَرْنَهُ فِي عَمْرِهُ حَتَّىٰ حِينٍ ۖ فَاصْبِرْ ۖ أَكْمَلْنَا لَكَ آيَاتِنَا مِن قَبْلُ وَتَذَكَّرُ ۖ فَاسْكُرْ ۖ لَهُمْ فِي الْقُبُورِ بَلَاءٌ لِّمَنْعُرُونَ ۖ إِنَّا آتِينَ هُمْ مِنْ حَشِيَّةٍ رَّيْحَةٍ مُّشْفِقُونَ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يَوْمَهُمْ يُؤْمِنُونَ ۖ

«بىزگە ئوخشاش ئىككى ئاددى ئىنانغا ئىمان ئېيتامدۇق، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ قەۋمى بىزنىڭ (قۇلغا ئوخشاش) خىزمەتچىلىرىمىزدۇر» دېيىشتى⁽⁴⁷⁾. ئۇلار ئۆز ئىككىسىنى (يەنى مۇسا بىلەن ھارۇننى) ئىنكار قىلىشتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھالاك بولدى⁽⁴⁸⁾. ئۇلار (يەنى بەنى ئىسرائىل) نى ھىدايەت تاپسۇن دەپ، بىز ھەقىقەتەن مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋراتنى) ئاتا قىلدۇق⁽⁴⁹⁾. بىز مەريەمنىڭ ئوغلىنى (يەنى ئىسانى) ۋە ئۇنىڭ ئانىسىنى (يەنى مەريەمنى) (كامالى قۇدرىتىمىز- نىڭ) دەلىلى قىلدۇق، ئۇلارنى تۇپتۇز، ئېقىن سۇلۇق بىر ئېگىز جايغا ئورۇنلاشتۇردۇق⁽⁵⁰⁾. ئى پەيغەمبەرلەر! ھالال نەسىلەرنى يەڭلار، ياخشى ئەمەللەرنى قىلىڭلار، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ قىلغان ئەمەللىرىڭلارنى ئوبدان بىلىمەن⁽⁵¹⁾. (ئى پەيغەمبەرلەر جامائەسى!) سىلەر- نىڭ دىنىڭلار ھەقىقەتەن بىر دىندۇر، مەن سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلىرىڭلاردۇر مەن، (مېنىڭ ئازابىمىدىن) قورقۇڭلار⁽⁵²⁾. ئۇلار (يەنى ئۆمەتلەر) دىنىي جەھەتتە نۇرغۇن پىرقىلەرگە بۆلۈندى، ھەر پىرقە ئۆز دىنى بىلەن خۇشالدۇر⁽⁵³⁾. ئۇلارنى ئۆلگەنلىرىگە قەدەر گۇمراھلىقتا تەرك ئەتكىن⁽⁵⁴⁾. (ئۇلار) بىزنىڭ ئۇلارغا مال- مۈلۈك ۋە ئەۋلاتلارنى بەرگەنلىك- مىزنى ئۆزلىرىگە تېز ياخشىلىق قىلغانلىق دەپ ئويلايدۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار ئۆقمايدۇ⁽⁵⁵⁻⁵⁶⁾. ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭ ھەيۋىسىدىن قورققۇچى كىشىلەر⁽⁵⁷⁾، پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىگە ئىشەنگۈچى كىشىلەر⁽⁵⁸⁾،

پەرۋەردىگارغا شېرىك كەلتۈرمەيدىغان كىشىلەر (68)، سەدىقە بېرىدىغان ئەمما پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) قايتىپ بارىدىغانلىقىدىن دىلىلىرى قورقۇپ تۇرىدىغان كىشىلەر — (69) ئەنە شۇلار ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرىغۇچىلاردۇر، ياخشى ئىشلارنى (باشقىلارنىڭ) ئالدىدا قىلىشقا تىرىشقۇچىلاردۇر (61). بىز ئىنساننى پەقەت تاقىتى يېتىدىغان (ئىش) قىلا تەكلىپ قىلىمىز، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقىي سۆزلەيدىغان كىتاب (يەنى بەندىلەرنىڭ) ياخشى-يامان ئىشلىرى خاتىرىلەنگەن نامە-ئەمال بار، ئۇلارغا (ساۋابىنى كېمەيتىۋېتىش ياكى ئازابىنى ئاشۇرۇۋېتىش بىلەن) قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ (ئۇلار (يەنى گۇناھكار كۇفۇرلار) نىڭ دىلىلىرى بۇنىڭدىن (يەنى قۇرئاندىن) غەپلەتتەدۇر، ئۇنىڭدىن (يەنى كۇفرىدىن) باشقا ئۇلار كېلەچەكتە نۇرغۇن (يامان) ئىشلارنى قىلىدۇ (62). ئۇلارنىڭ

بايلىرىنى ئازاب بىلەن جازالىغان ۋاقىتىمىزدا ناگاھ ئۇلار پەرياد قىلىدۇ (64). (ئۇلارغا ئېيتىلىدۇ) «بۈگۈن پەرياد قىلماڭلار، ھەقىقەتەن سىلەر بىزنىڭ ياردىمىمىزگە ئېرىشەلمەيسىلەر» (65). مېنىڭ ئايەتلىرىم سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلەتتى، (ئۇنى ئاڭلاشتىن يۈز تۇرۇپ) ئارقاڭلارغا چېكىنىۋالغانلىقىڭلار (66)، ئۇلار ھەرم ئەھلى بولغانلىقى بىلەن پەخىرلىنىپ ئىماندىن يۈز تۇرۇيدۇ، كەچلىك پاراخلىرىدا يامان سۆزلەرنى قىلىدۇ، (يەنى قۇرئانغا تەنە قىلىدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆكەدۇ) (67). ئۇلار (ھەق) كالام (يەنى ئۇلۇغ قۇرئان) ئۈستىدە چوڭقۇر پىكىر قىلىدىمۇ؟ ياكى ئۇلارغا اللە تەرىپىدىن ئاتا-بوۋىلىرىغا كەلمىگەن (يېڭى) نەرسە كەلمىدۇ؟ (68) ياكى ئۇلار ئۆزلىرىگە كەلگەن ئەلچىنى تونۇماي ئۇنى ئىنكار قىلىۋاتامدۇ؟ (69) ياكى ئۇلار ئۇنى مەجنۇن دېيىشەمدۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارغا ئۇ ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدى. ئۇلار-نىڭ تولىسى ھەقىقەتنى يامان كۆرىدۇ (70). ئەگەر ھەقىقەت (يەنى قۇرئان) ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا بويىۋىنىدىغان بولسا، ئەلۋەتتە ئاسمانلار، زېمىن ۋە ئۇلاردىكى مەخلۇقاتلار خاراپ بولغان بولاتتى، ئۇنداق بولغىنى يوق، ئۇلارغا (ۋەز-نەسىھەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان) قۇرئاننى ئاتا قىلدۇق، ئۇلار ئۆزلىرىگە (ۋەز-نەسىھەت بولغان) قۇرئاندىن يۈز تۇرۇيدۇ (71). ياكى سەن ئۇلاردىن (ئەلچىلىكىنى يەتكۈزگەنلىكىڭگە) ھەق تەلەپ قىلامسەن؟ (يەنى ئۇلار شۇنداق گۇمان قىلامدۇ؟) پەرۋەردىگارنىڭ (ساڭا بەرگەن) ئەجرى ياخشىدۇر، اللە رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ياخشىسىدۇر (72). سەن ئەلۋەتتە ئۇلارنى توغرا يولغا دەۋەت قىلىسەن (73). ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلار ھەقىقەتەن توغرا يولدىن چەتلىنىپ كېتىدۇ (74).

وَالَّذِينَ هُمْ يَرْجُونَ أَكْثَرُ مِنَ الْإِنِّمِ يُؤْتُونَ مَا اتَّوَوُ
قُلُوبُهُمْ حِجَابًا أَعْمَىٰ ۚ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ۚ أُولَٰئِكَ يَرْجِعُونَ
فِي الْغَيْرِ ۚ وَهُمْ لَا يَسْقُونَ ۚ وَلَا يَكْفُلُونَ قَسْطَ الْآدَمِ عَمَّا
وَلَدْنَاهُمْ يُنْطِقُ بِالْحَقِّ ۚ وَهُمْ لَا يُكَلِّمُونَ ۚ كَلَّا هُمْ فِي
عَمْرُقُوتٍ هَٰذَا وَلَٰكُهُمْ أَعْمَالُ ۚ فَمَنْ ذَا الَّذِي يَكْفُلُونَ
حَقِّ ۚ إِذَا اتَّخَذْتُمْ بِضَعْفٍ ۚ إِذَا كُنْتُمْ تُخْشَوْنَ ۚ أَكْثَرُ
الْبُيُوتِ ۚ وَهُوَ الَّذِي يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ وَهُوَ يَخْلُقُ مَا يَكُنْ
عَلَىٰ أَغْصَانِهِ كَمِثْقَلِ ذَرَّةٍ ۚ وَهُوَ يَكْفُلُونَ ۚ
أَكْفُلُوا ۚ وَالْقَوْلَ أَمْ جَاءَ هُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ۚ أَمْ لَهُمْ الْكُلُومُ
أَمْ لَهُمْ بَعْدُ ۚ أَوْ لَا يَخْفَىٰ ۚ أَمْ لَهُمْ بَعْدُ ۚ أَمْ لَهُمْ
بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ ۚ وَكَانَ هُمْ عَلَىٰ يَدَيْهِمْ أَكْفَالًا
لِّعَسَدَاتِ السَّمَوَاتِ ۚ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُمْ لَا يَتَذَكَّرُونَ ۚ
عَنْ دُونِهِمْ خُفُوهُنَّ ۚ أَمْ يُرِيدُونَ كِبَارًا ۚ فَكَفَرُوا
وَقَوْمَهُمُ الرُّوحِ ۚ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَوِّمُومًا ۚ وَكَانَ هُمْ
وَلَا الْكَلِمَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ ۚ عَنِ الْغَيْبِ لَا يَلْتَمِزُونَ ۚ

ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) غا رەھىم قىلساق،
ئۇلارغا كەلگەن كۈلپەتنى كۆتۈرۈۋەتسەك،
چوقۇم گۇمراھلىقلىرىدا داۋاملىق تېغىرقاپ يۈرۈشەت-
تى (75). ئۇلارنى بىز ھەقىقەتەن ئازاب (يەنى قەھەت-
چىلىك) بىلەن جازالىسۇق، ئۇلار پەرۋەردىگارىغا
بويىنىدى، ئىلتىجا قىلىپ دۇئامۇ قىلىدى (76).
تاكى ئۇلارغا قاتتىق ئازابنىڭ دەرۋازىسى ئاچقان
چېغىمىزدا ئاگاھان ئۇلار ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ (77).
الله سىلەر ئۈچۈن قۇلاقلىرىنى، كۆزلىرىنى ۋە دىللارنى
ياراتتى، سىلەر ناھايىتى ئاز شۇكۇر قىلىسىلەر (78).
الله سىلەرنى زېمىندا (نەسىللەندۈرۈش يولى
بىلەن) ياراتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) ئۇنىڭ
دەرگاھىغا يىغىلىسىلەر (79). الله (ئۆلۈكنى) تىرىل-
دۈرىدۇ، (تىرىكنىڭ) جېنىنى ئالىدۇ، كېچە-كۈن.

دۈزنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرۇشى الله نىڭ باشقۇرۇشىدۇر، چۈشەنمەسلىرىمىز؟ (80) (ئۇلار الله نىڭ
قۇدرىتىنى ئويلاپ كۆرمىدى) بەلكى ئۇلار بۇرۇنقىلار نېمىدېگەن بولسا شۇنى دېدى (81).
ئۇلار ئېيتتى: «بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە (ئۇۋۇلۇپ كەتكەن) سۆڭەككە ئايلىنغاندىن كېيىن،
چوقۇم قايتا تىرىلمەيدۇق؟» (82) ھەقىقەتەن بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىلگىرى مۇشۇنداق
ئاگاھلاندىرۇلغان ئىدۇق، بۇ پەقەت قەدىمكىلەردىن قالغان ئەپسانىلەردۇر (83). ئېيتقىنىكى،
«زېمىن ۋە ئۇنىڭدىكى مەخلۇقاتلار كىمىنىڭ؟ ئەگەر سىلەر بىلىسەڭلار (ماڭا) بۇنى
ئېيتىپ بېرىڭلار» (84). ئۇلار: الله نىڭ دەيدۇ. (بۇنىڭدىن) پەندە-نەسىھەت ئالمايسىلەر؟ (85)
ئېيتقىنىكى، «يەتتە ئاسماننىڭ ۋە ئۇلۇغ ئەرەبىنىڭ پەرۋەردىگارى كىم؟» (86) ئۇلار: «الله»
دەيدۇ. ئېيتقىنىكى، «ئۇنىڭ (ئازابىدىن) قورقمايسىلەر؟» (87) ئېيتقىنىكى،
«ھەممە شەيئىنىڭ پادىشاھلىقى كىمنىڭ قولىدا؟ (ئىلتىجا قىلغانلارغا)
پاناھ بولالايدىغان ۋە ئۇنىڭغا قارشى ھېچ نەرسە پاناھ بولالمايدىغان
كىم؟ ئەگەر سىلەر بىلىسەڭلار (ماڭا) بۇنى ئېيتىپ بېرىڭلار» (88). ئۇلار:
«الله» دەيدۇ. ئېيتقىنىكى، «سىلەر قانداقمۇ قايىمۇقتۇرۇلسىلەر؟» (89)

وَلَوْ جِئْتَهُمْ وَكُفُّوا عَنْهُمْ مِنْهُمْ حَتَّى لَكُنْ أَتَىٰ طَيْفًا يَهُومُ
يَعْمُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُمَّ بِالْأَعْدَابِ فَمَا اسْتَكَوُوا لِرَبِّهِمْ
وَلَا يَتَعَفَّوْنَ ﴿٧٦﴾ حَتَّى إِذَا اقْتَضَىٰ عَلَيْهِمُ الْبَاقَا أَعْدَابِ سَيُورِ
إِذَا هُمْ فِيهِ مُبِينُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي
الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَلَهُ الْخِطَابُ الْأَيْبِلُ وَالْقَبَارُ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا
مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوا إِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّ
عِظَامًا أَفَنُحْيَوْنَهُمْ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وَعِدْنَاكَ خُفًّ وَأَبَاؤُنَا هَذَا
مِنْ قَبْلُ إِنَّ هَذَا إِلَّا آسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُلْ لَّيْسَ لِلَّهِ
دَرَجَاتٌ مِّمَّنْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٤﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ
الْعَظِيمِ ﴿٨٥﴾ سَيَقُولُونَ لَئِنْ قُلْنَا أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٦﴾ قُلْ مَنْ
يَمْلِكُ مَلَكُوتَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ
كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٧﴾ سَيَقُولُونَ لَئِنْ قُلْنَا أَفَلَا تَحْشَرُونَ ﴿٨٨﴾

ئۇنداق ئەمەس، ئۇلارغا بىز ھەق سۆزنى ئېلىپ
كەلدۇق، ئۇلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر (90). اللە نىڭ
بالىسى يوق، ئۇنىڭغا باراۋەر باشقا بىر ئىلاھمۇ
يوق، ئەگەر بۇنداق بولسا ئىدى، ئۇ چاغدا ھەر
ئىلاھ ئۆزى ياراتقان مەخلۇقنى يالغۇز ئىگەللەيتتى،
بەزىسى بەزىسىدىن غالىب كېلەتتى، اللە ئۇلارنىڭ
اللە غا نىسبەت بەرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر (91).
اللە غەيىبى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، مۇش-
رىكلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن
ئۈستۈندۇر (92). ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگارم!
ئەگەر ماڭا ئۇلارغا (دۇنيادا) ۋەدە قىلغان ئازابىنى
كۆرسىتىدىغان بولساڭ (93)، پەرۋەردىگارم!
مېنى زالىم قەۋملەر ئىچىدە قىلىمىغىن» (94).

بَلْ أَتَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَايُونَ ﴿٩٠﴾ مَا تَتَذَكَّرُ اللَّهُ مِنْ
وَلَيْ وَكَانَ مَعَهُ مِنَ الْإِلَهِ الذَّهَبُ كُلُّ الْإِلَهِ يَخْلُقُ
وَلَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩١﴾ عَلَىٰ بَعْضِ سُبْحَنِ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿٩٢﴾ عَلِيمُ
الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَلَّىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٣﴾ قُلْ رَبِّ إِنَّمَا
أُرِييَ مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٤﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾ وَإِنَّمَا عَلَّمَ الْقُرْآنَ لِقَوْمٍ
إِذْ عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٩٦﴾ الْحَسَنَ الْبَيِّنَاتِ عَنْ أَعْمَلِهِمْ لِيُصِفُونَ ﴿٩٧﴾
وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَٰزِلِ السَّيِّئِينَ ﴿٩٨﴾ وَأَعُوذُ بِكَ
رَبِّ أَنْ تُخَذِّلَنِي وَأَنْ أَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٩﴾ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
اجْعَلْنِي أَعْمَلًا صَالِحًا إِنَّمَا كُنْتُ نَادٍ وَأَنذِيرُ ﴿١٠٠﴾ قَالُوا لَهَا وَمَنْ
وَرَاءُهَا مِنَّا وَمِنْ وَرَاءُهَا مِنَّا إِلَىٰ يَوْمِ نَبْعَثُ ﴿١٠١﴾ وَإِذَا نَفَخَ
فِي الصُّورِ فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠٢﴾
فَمَنْ تَعَلَّىٰ تَوَازَنَ فَتَأْوِيلُهَا لِمُتْلِحُونَ ﴿١٠٣﴾ وَمَنْ خَفَّتْ
مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ
خَالِدُونَ ﴿١٠٤﴾ كَلْعَبٍ وَجُوهُهُم لَتَّازُهُمْ لَتَّازُهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٥﴾

بىز ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابىنى ساڭا كۆرسىتىشكە ئەلۋەتتە قادىرىمىز (95). (ئۇلارنىڭ قىلغان)
يامانلىقىغا (ئەپۇ قىلىش بىلەن) ياخشىلىق قىلغىن، ئۇلارنىڭ (سېنى) سۈپەتلەشلىرىنى
(يەنى ئۇلارنىڭ ساڭا قىلغان مەسخىرىسىنى) بىز ئوبدان بىلىمىز (96). ئېيتقىنكى،
«پەرۋەردىگارم! ساڭا سېغىنىپ شەيتانلارنىڭ ۋەسۋەلىرىدىن پاناھ تەلەيمەن (97). پەرۋەردى-
گارم! ساڭا سېغىنىپ شەيتانلارنىڭ ماڭا ھەمرا بولۇشىدىن پاناھ تەلەيمەن» (98). ئۇلارنىڭ
(يەنى كاپىرلارنىڭ) بىرىگە ئۆلۈم كەلسە ئېيتىدۇركى، «پەرۋەردىگارم! مېنى (دۇنياغا) قايتۇر-
غىن (99). مەن قويۇپ كەلگەن مال-مۈلۈكۈم بىلەن ياخشىلىق قىلىش مۇمكىن». (ئۇنىڭ دۇنياغا
قايتىشى) مۇمكىن ئەمەس، ئۇ چوقۇم شۇ سۆزنى قىلغۇچىدۇر، ئۇلار قەبرىلىرىدىن تۇرغۇزۇلغان
كۈنگە قەدەر ئۇلارنىڭ ئالدىدا (ئۇلارنى دۇنياغا قايتىشتىن توسىدىغان) بىر توسما بولىدۇ (100).
سۇر چىلىنغان كۈندە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى تۇغقانچىلىق مەۋجۇت بولماي قالىدۇ. بىر-بىرىنىڭ (ئەھۋا-
لىنىمۇ) سوراشمايدۇ (101). تارازىسى ئېغىر كەلگەنلەر (يەنى ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ كەت-
كەنلەر) بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (102). تارازىسى يېنىك كەلگەنلەر (يەنى يامانلىقلىرى ياخشىلىقلى-
رىنى بېسىپ كەتكەنلەر) زىيان تارتقۇچىلاردۇر، جەھەننەمدە مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (103). ئۇلارنىڭ
يۈزلىرىنى ئوت كۆيدۈرىدۇ، كالىپۇكلىرى قورۇلۇپ، چىشلىرى ئېچىلىپ (بەتچىراي) بولۇپ قالىدۇ (104).

الَّذِينَ الَّتِي تُسَلِّ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ يَوْمَ تَكْفُرُونَ ۖ قَالَ أُولَٰئِكَ
 نَبَا عَالَمِينَ عَلَيْنَا يَشْفَعُونَ لَكَ قَوْمًا حَسَنِينَ ۖ رَبَّنَا
 أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ۖ قَالَ اخْرُجُوا مِنْهَا
 وَلَا تَكْلِمُون ۖ إِنَّهُ كَانَ قَرِينًا مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ
 رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ۖ
 فَاتَّخَذَ لَهُمْ مِّنْ عَمَلِهِمْ رِجَالًا كَذِبًا ۖ وَأَوَّلُ الْيَوْمِ
 تَصْحَوٰتُهُمْ ۖ إِنَّهُمْ جِزْيَتُهُمْ الْيَوْمَ بِمَا صَدَرُوا ۖ وَاللَّهُ هُمْ
 الْغَالِبُونَ ۖ قُلْ كَذَبْتُمْ عَلَى الْأَرْضِ عِدَّةَ سِنِينَ ۖ
 قَالُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا يَوْمُنَا مَوْجِدٌ يَوْمَ فَسَلَّ الْعَادِيْنَ ۖ
 قُلْ إِن لَّيْسَ لَكُمُ الْآلَاءُ قَلِيلًا وَلَا أَكْثَرًا كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۖ
 أَصْحَابُكُمْ أَكْبَرُ لَكُمْ عِلْمًا وَهُمْ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ۖ وَكُنْتُمْ أَزْجَرًا
 مِّنَ الْكَاذِبِينَ ۖ قُلْ اللَّهُ الْغَالِبُ ۖ قُلْ اللَّهُ الْغَالِبُ ۖ قُلْ اللَّهُ الْغَالِبُ ۖ قُلْ اللَّهُ
 الْغَالِبُ ۖ وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ
 لَهُ بِهِ ۖ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ۖ
 وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ۖ

(ئۇلارغا) «سەلەرگە (دۇنيادا) مېنىڭ ئايەتلىرىم ئوقۇپ بېرىلگەن، سەلەر ئۇنى (شۇنچە روشەن تۇرۇق-لۇق) ئىنكار قىلغان ئەمەسىدىڭلار» دېيىلىدۇ (105). ئۇلار ئېيتىدۇ: «پەرۋەردىگارىمىز! بەتەبەختە-لىكىمىز ئۈستىمىزدىن غالىب كېلىپ گۇمىراھ قەۋم بولۇپ قالغان ئىدۇق (106). پەرۋەردىگارىمىز! بىزنى دوزاختىن چىقارغىن (ئاندىن دۇنياغا قايتۇرغىن)، ئەگەر بىز (شۇنىڭدىن كېيىن) يەنە گۇناھ قىلساق، بىز ھەقىقەتەن زالىم بولۇپ قالغىمىز» (107). اللە ئېيتىدۇ: «جەھەننەمدە خار ھالدا قېلىڭلار، (ئۈستۈڭلاردىن ئازابىنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى ھەققىدە) ماڭا سۆز ئاچماڭلار» (108). شۈبھىسىزكى، بەندىلىرىمىدىن بىر تۈركۈم كىشىلەر: * «پەرۋەردىگارىمىز! بىز ئىمان ئېيتتۇق، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، بىزگە رەھىم قىلغىن، سەن بولساڭ ئەڭ رەھىم قىلغۇچىسىن» دەيتتى (109). ئۇلارنى مەسخىرە قىلىدىڭلار، ھەتتا ئۇلار سەلەرگە مېنىڭ زىكرىمنى

ئۇنتۇلدۇردى (يەنى ئۇلارنى مەسخىرە قىلىش بىلەن بولۇپ كېتىپ ماڭا ئىتائەت قىلىشنى ئۇنتۇدۇڭلار)، سەلەر ئۇلاردىن كۈلەتتىڭلار (110). (سەلەردىن يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلغانلىق-لىرى ئۈچۈن، مەن ئۇلارنى بۈگۈن مۇكاپاتلىدىم، ئۇلار ھەقىقەتەن مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (111). اللە (ئۇلارغا): «زېمىنىدا قانچە يىل تۇردۇڭلار؟» دەيدۇ (112). ئۇلار: «بىر كۈن ياكى بىر كۈندىنمۇ ئاز تۇردۇق، (ئاي-كۈنلەرنى) ھېسابلىغۇچى (پەرشتە)دىن سورىغىن» دەيدۇ (ئۇلار دوزاختا چېكىۋاتقان ئازاب تۈپەيلىدىن، زېمىنىدا قانچىلىك تۇرغانلىقلىرىنى ئۇنتۇيدۇ) (113). اللە «ئەگەر سەلەر بىلىسەڭلار (دۇنيادا) پەقەت ئازغىنا تۇردۇڭلار» دەيدۇ (114). ئىنسانلار! بىزنى سەلەر ئۆزەڭلارنى بىكار ياراتتى (يەنى سەلەر بىزنى ھايۋاناتلارنى ياراتقىنىمىزدەك بىز ھېچقانداق ساۋابىمۇ بەرمەيدىغان، جازامۇ بەرمەيدىغان قىلىپ ياراتتى)، ئۆزەڭلارنى بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلمايدۇ دەپ ئويلامسىلەر؟ (115) ھەق پادىشاھ-اللە ئۈستۈندۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللە ئۇلۇغ ئەرشىنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر (116). كىمكى ھېچقانداق دەلىلى بولمىغان ھالدا اللە غا قوشۇپ يەنە بىر مەيۇدقا ئىبادەت قىلىدىكەن، پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ھېساب بېرىدۇ، كاپىرلار ھەقىقەتەن نىجات تاپمايدۇ (117). «پەرۋەردىگارم! مەغپىرەت قىلغىن، رەھىم قىلغىن، سەن رەھىم قىلغۇچىلارنىڭ ياخشىسىسىن» دېگىن (118).

* ئۇلار بلال، خەبىباب، سۈھەيلىلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارنى ئەبۇجەھل ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى مەسخىرە قىلاتتى.

24 - سۈرە نۇر

مەدەنىدە نازىل بولغان، 64 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) بۇ بىر سۈرىدۇركى، ئۇنى بىز (ساخا) نازىل قىلدۇق، ئۇنىڭدىكى (ئەھكاملارنى) پەرز قىلىپ بېكىتتۇق، (ئى مۆمىنلەر!) سىلەرنىڭ ۋەز - نەسىھەت ئېلىشڭلار ئۈچۈن، ئۇنىڭدا (سىلەرنى ئەمەل قىلىشۇن دەپ شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان) روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق⁽¹⁾. زىنا قىلغۇچى ئايال ۋە زىنا قىلغۇچى ئەر نىڭ ھەر - بىرىنى يۈز دەررىدىن ئۇرۇڭلار، ئەگەر سىلەر اللە غا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتىدىغان بولساڭلار،

اللە نىڭ دىنىنىڭ (ئەھكامىنى ئىجرا قىلىشتا) ئۇلارغا رەھىم قىلماڭلار، ئۇلارنى جازالىغان چاغدا مۆمىنلەردىن بىر تۈركۈم كىشى ھازىر بولسۇن⁽²⁾. زىنا قىلغۇچى ئەر پەقەت زىنا قىلغۇچى ئايالنى ياكى مۇشرىك ئايالنىلا ئالىدۇ، زىنا قىلغۇچى ئايال پەقەت زىنا قىلغۇچى ئەرگە ياكى مۇشرىككلا تېگىدۇ، ئۇ (يەنى زىنا) مۆمىنلەرگە ھارام قىلىندى⁽³⁾. ئىبپەتلىك ئاياللارنى زىنا بىلەن قارىلىغان، (بۇنىڭ راستلىقىغا ئادىل) تۆت گۇۋاھچىنى كەلتۈرەلمىگەن كىشىلەرنى 80 دەررە ئۇرۇڭلار (يەنى بىراۋغا زىنا بىلەن تۆھمەت چاپلىغان ھەربىر ئادەمنى قامچا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش نەرسىلەر بىلەن 80 نى ئۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار ئەفغە ئاياللارغا يالغاندىن تۆھمەت چاپلىغان ۋە كىشىلەرنىڭ ئابرويىنى تۈككەن ئادەملەردۇر)، ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى (ئۇلار يالغانچىلىق ۋە تۆھمەت چاپلاش مەيدانىدا چىڭ تۇرىدىغانلا بولسا) ھەرگىز قوبۇل قىلماڭلار، ئۇلار پاسىقلاردۇر (يەنى ئۇلار بوھتان چاپلاشتىن ئىبارەت چوڭ گۇناھنى ئىشلىگەنلىكلىرى ئۈچۈن، اللە نىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر)⁽⁴⁾. كېيىن تەۋبە قىلغان ۋە (ئەمەللىرىنى) تۈزەتكەنلەر (يەنى ئەفغە ئاياللارغا قايتا تۆھمەت چاپلىمىغانلار) بۇنىڭدىن مۇستەسنا (ئۇلارنى كەچۈرۈڭلار، گۇۋاھلىقىنى قوبۇل قىلىڭلار)، چۈنكى اللە مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (يەنى بەندە تەۋبە قىلىپ ئۆزىنى تۈزەتسە، ئۇنى اللە مەغپىرەت قىلدۇ)، تولىمۇ مېھرىباندۇر⁽⁵⁾. خوتۇنلىرىنى زىنا بىلەن قارىلىغان ۋە ئۆزلىرىدىن باشقا گۇۋاھچىسى بولمىغانلار گۇۋاھلىق سۆزىنىڭ راست ئىكەنلىكىنى دەلىللەش ئۈچۈن، اللە نىڭ نامى بىلەن تۆت قېتىم قەسەم قىلسۇن⁽⁶⁾. بەشىنچى قېتىمدا: «ئەگەر يالغانچى بولسام ماڭا اللە نىڭ لەنتى بولسۇن» دېيىش⁽⁷⁾.



خوتۇن كىشى ئېرىنىڭ يالغانچى ئىكەنلىكىگە اللە -
نىڭ نامى بىلەن تۆت قېتىم قەسەم ئىچسە، جازاغا
تارتىلىشتىن ساقلاپ قېلىنىدۇ (8). بەشىنچى قېتىمدا،
ئۇ ئەگەر راستچىلاردىن بولسا (يەنى ئېرىنىڭ گېپى
راست بولىدىغان بولسا) ماڭا اللە نىڭ غەزىپى
بولسۇن دەپ قەسەم قىلىدۇ (9). ئەگەر سىلەرگە
اللە نىڭ پەزىلى ۋە رەھىمىتى بولمىسا ئىدى (چوقۇم
رەسۋا بولاتتىڭلار)، اللە تەۋبىسىنى بەكمۇ قوبۇل
قىلغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10).
شۈبھىسىزكى، سىلەردىن بىر گۇرۇھ ئادەم
(ئائىمىگە) بوھتان چاپلىدى. بۇ سىلەر ئۈچۈن يامان
ئەمەستۇر، (سەۋر قىلغانلىقىڭلار بىلەن ساۋابقا ئېرىشە-
دىغانلىقىڭلار ئۈچۈن ۋە ئائىمىگە سەۋانلارنىڭ پاكلىقى
ئاشكارا بولىدىغانلىقى ئۈچۈن) بەلكى ياخشىدۇر،

بوھتان چاپلىغۇچىلاردىن كىمنىڭ قانچىلىك گۇناھى بولسا، ئۇنىڭغا شۇنچىلىك جازا بېرىلىدۇ، بوھتاد-
نىڭ چوڭ قىسمىنى تارقاتقان ئادەم (يەنى ئابدۇللا ئىبنى ئۇبەي) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (11).
بوھتاننى ئاڭلىغان چاغلىرىڭلاردا ئەر-ئايال مۆمىنلەر نېمىشقا ئۆزلىرىنى ياخشى دەپ قاراپ، بۇ ئېنىق
بوھتان دېمىدى؟ (12) ئۇلار نېمىشقا تۆت نەپەر گۇۋاھچىنى كەلتۈرمىدى؟ گۇۋاھچىلارنى كەلتۈ-
رەلمىگەن ئىكەن، ئۇلار اللە نىڭ نەزىرىدە يالغانچى ھېسابلىنىدۇ (13). سىلەرگە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە
اللە نىڭ پەزىلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، بوھتان چاپلىغىنىڭلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە چوڭ ئازابقا
دۇچار بولاتتىڭلار (14). ئۆز ۋاقتىدا بوھتاننى تىلىڭلار بىلەن تارقاتتىڭلار، بىلمەيدىغان نەرسەڭ-
لارنى ئېغىزىڭلارغا ئالدىڭلار، ئۇنى سەل چاغلىدىڭلار، ھالبۇكى، اللە نىڭ نەزىرىدە، ئۇ چوڭ
گۇناھتۇر (15). ئۇنى ئاڭلىغان چىغىڭلاردا، نېمىشقا مۇنداق سۆزلەرنى قىلىش بىزگە
مۇناسىپ ئەمەس، (ئى اللە سەن پاك تۈرسەنكى، بۇ چوڭ بوھتاندۇر دېمىدىڭلار (16). اللە
سىلەرگە نەسىھەت قىلىدۇكى، ئەگەر مۆمىن بولساڭلار، ھەرگىز قايتا مۇنداق سۆزلەرنى
قىلماڭلار (17). اللە سىلەرگە (شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ۋە گۈزەل ئەدەب-ئەخلاقلىرىنى كۆرسىتىپ
بېرىدىغان) ئايەتلەرنى بايان قىلىدۇ، اللە (بەندىلەرگە پايدىلىق ئىشلارنى) ئوبدان بىلگۈچىدۇر،
(تەدبىر قوللىنىشتا ۋە شەرىئىتىنى بەرپا قىلىشتا) ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (18).

وَيَذُرُهَا لَهَا الْعَذَابُ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ أَنَّهُ
لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ الْحَالِسَةُ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيَّ أَنْ يَكُنْ
مِنَ الظَّالِمِينَ ۖ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيَّ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ
تَوَّابٌ حَكِيمٌ ۖ إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ لَا
تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم بَلْ هُوَ خَيْرٌ لِّكُم لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ مَا أَكْتَسَبَ
مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۚ وَلَوْلَا
إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ يَا نَفْسُ خَيْرًا لِّكَ وَلَئِنْ
هَذَا أَفْكٌ مِّمَّنْ ۚ لَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيَّ وَالْإِيمَانُ بِمَا نُزِّلَ
بِالْهُدَى ۖ وَالَّذِي عِنْدَ اللَّهِ لَمَّا كُنْتُمْ فِي الْإِفْكِ أَنَّكُمْ لَمَّا كُنْتُمْ
عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَسَأَلْتُمْ فِي مَا أَقْسَمْتُمْ فِيهِ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ۚ إِذْ تَلَكَّوْنَهُ بِالْأَيْتَامِ وَتَقُولُونَ يَا هَؤُلَاءِ مَا
لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيئَةً وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ ۚ وَ
لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَكُونَ بِمَا هَذَا شَهِيدًا
هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ۚ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُوذُوا بِالْحِثَّةِ أَلَّا إِنْ
كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۚ وَلَيْسَ لِلَّهِ الْكُلُّ الْآلِيتِ وَاللَّهُ عَلَيْهِ حَكِيمٌ ۚ

مۆمىنلەر ئۈستىدە يامان سۆزلەرنىڭ تارىلىشىنى ياقىتىرىدىغان ئادەملەر، شۈبھىسىزكى، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە قاتتىق ئازابقا قالدۇ، اللە (سىرلارنى ۋە نىيەتلەرنى) بىلىپ تۇرىدۇ، سىلەر بىلىمى-سىلەر (19). اللەنىڭ سىلەرگە پەزىلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى (سىلەرنى قاتتىق جازالايتتى)، اللە شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (20). ئى مۆمىنلەر! شەيتاننىڭ كەينىگە كىرمەڭلار، كىمكى شەيتاننىڭ كەينىگە كىرىدىكەن، شەيتان ئۇنى قەبىھە (سۆز-ھەرىكەتلەر)گە، يامان ئىشلارغا بۇي-رۇيدۇ، اللەنىڭ سىلەرگە پەزىلى ۋە مەرھەمىتى بولمىسا ئىدى، سىلەردىن ھېچ ئادەم ئەبەدىي پاك بولماس ئىدى ۋە لېكىن اللە خالىغان بەندىسىنى پاك قىلىدۇ، اللە سىلەرنىڭ (سۆزلىرىڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نىيەتلىرىڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇ-

چىدۇر (21). ئاراڭلاردا ئەھلى كەرىم ۋە دۆلەتمەن بولغانلار خىش-ئەقىربالارغا، مەسكىنلەرگە ۋە دىن يولىدا ھىجرەت قىلغانلارغا (بىرنەرسە) بەرمەسلىككە قەسەم قىلىمىسۇن، (ئۇلارنىڭ گۇناھىنى) ئەيۇ قىلسۇن، كەچۈرسۇن، اللەنىڭ سىلەرگە مەغپىرەت قىلىشىنى ياقىتۇرمامسىلەر؟ اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (22). يامان ئىشتىن بىخەۋەر ئىپتىتىلىك مۇمىن ئاياللارغا قارا چاپلايدىغانلار دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە چوقۇم لەنەتكە ئۇچرايدۇ (يەنى اللەنىڭ رەھىمىتىدىن يىراق قىلىنىدۇ)، ئۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (23). شۇ كۈنىدە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئۇلارنىڭ تىلىرى، قوللىرى ۋە پۇتلىرى ئۇلارنىڭ قىلىمىشلىرىدىن ئۇلارنىڭ زىيىنىغا گۇۋاھلىق بېرىدۇ (24). شۇ كۈنىدە اللە ئۇلارغا تولۇق تېگىشلىك جازاسىنى بېرىدۇ، ئۇلار اللەنىڭ ئاشكارا ھەق ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ (25). يامان ئاياللار يامان ئەرلەرگە لايىقتۇر، يامان ئەرلەر يامان ئاياللارغا لايىقتۇر، ياخشى ئاياللار ياخشى ئەرلەرگە لايىقتۇر، ياخشى ئەرلەر ياخشى ئاياللارغا لايىقتۇر، ئەنە شۇلار ئۇلارنىڭ چاپلىغان بوھتانلىرىدىن پاكىتۇر، ئۇلار مەغپىرەتتىن، (نازۇنپەتلىك جەننەتلەردىكى) ئېسىل رىزىقتىن بەھرىمەن بولىدۇ (26).

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْهُ يَغْضُوبْ عَلَيْهِمْ وَأَنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝ وَلَا يَأْتِلْ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعْيَاءُ أَوْ يَتَوَلَّوْا أُولَى الْقُرْبَى وَالْمَسْكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْلَمُوا وَلِيَصْغَوْا الْأَعْيُنَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ۝ إِنَّ الَّذِينَ يَرْوُونَ الْمُحْصَنَاتِ النُّسْرَةَ لَأُولُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ لَكُمْ نِكَاحٌ فِيكُمْ نَزَّلْنَا إِلَيْكُمْ وَارْتَبِلُوا مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ يَوْمَئِذٍ يُؤْتِيهِمُ اللَّهُ ذِيَهُمْ أَلْسِنَ وَيُظِلُّهُمْ أَنْ اللَّهُ هُوَ أَلْسِنَ الْيَوْمِ ۝ لِيُخْبِتَ لِيَوْمِئِذٍ الَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّيْثِيَّاتِ وَاللَّيْثِيَّاتِ وَاللَّيْثِيَّاتِ ۝ لِيُخْبِتَ أُولَئِكَ الْمُرْءُونَ وَيَأْمُرُوا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ

ئى مۆمىنلەر! باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە (كىرىشكە) ئىجازەت سورىمىغىچە ۋە ئۆي ئىگىسىگە سالام بەر-
مىگىچە كىرمەڭلار، ۋەز-نەسىھەت ئېلىشىڭلار (يەنى
بۇ گۈزەل ئەخلاق-ئەدەبىيەت ئەمەل قىلىشىڭلار)
ئۈچۈن بۇ (يەنى ئىجازەت سوراپ ۋە سالام بېرىپ
كىرىش ئۇشتۇمۇت كىرىشتىن) سىلەرگە ياخشى-
دۇر (27). ئەگەر باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىدە ھېچ ئادەم
بولمىسا سىلەرگە ئىجازەت بېرىلمىگىچە
كىرمەڭلار، ئەگەر سىلەرگە قايتىڭلار دېيىل-
سا، قايتىپ كېتىڭلار، قايتىپ كېتىش سىلەر ئۈچۈن
ئەڭ ياخشىدۇر، اللە سىلەرنىڭ قىلىدىغان ئەمەل-
لىرىڭلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (28). شەخسى تۇرال-
خۇ بولمىغان (يەنى دۇكان-سارايلاغا ئوخشاش)

ئۆيلەرگە ھاجىتىڭلار چۈشۈپ كىرسەڭلار، سىلەرگە ھېچ گۇناھ يوقتۇر اللە سىلەرنىڭ ئاشكارىلى-
غىنىڭلارنىمۇ، يوشۇرغىنىڭلارنىمۇ بىلىپ تۇرىدۇ (29). مۆمىن ئەرلەرگە ئېيتقىنكى، (نامەھرەملەرگە)
تىكىلىپ قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى (زىنادىن) ساقلىسۇن، مۇنداق قىلىش ئۇلار ئۈچۈن ئەڭ ياخ-
شىدۇر، اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىدىن تولۇق خەۋەردار (30). مۆمىنلەرگە ئېيت-
قىنكى، نامەھرەملەرگە تىكىلىپ قارىمىسۇن، ئەۋرەتلىرىنى ياپسۇن، تاشقى زىننەتلىرىدىن باشقا
زىننەتلىرىنى ئاشكارىلىمىسۇن، لېجەكلىرى بىلەن كۆكرەكلىرىنى ياپسۇن، (تاشقى زىننەتلىرىدىن
باشقا) زىننەتلىرىنى ئەرلىرىدىن، ئاتىلىرىدىن، يا قېيىن ئاتىلىرىدىن، يا ئوغۇللىرىدىن، يا ئەرلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىدىن، يا ئۆز قېرىنداشلىرىدىن، يا قېرىنداشلىرىنىڭ ئوغۇللىرىدىن، يا ھەمىشەلىرىنىڭ
ئوغۇللىرىدىن، يا دىنداش ئاياللاردىن، يا قول ئاستىدىكى چۆرىلەردىن، يا خوتۇنلارغا ئېھتىياجى
يوق خىزمەتچىلەر (يەنى قېرى، دەلدۈش بولغانلىقتىن جىنسىي شەھۋىتى
يوقلاردىن، يا ئاياللارنىڭ ئۇياتلىق جايلىرىنى ئوقمايدىغان) (يەنى بالاغەتكە يەتمىگەن)
بالىلاردىن باشقا كىشىلەرگە كۆرسەتمىسۇن، زىننەتلىرىنى كىشىلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئاياغلىرىنى
يەرگە تۇرمىسۇن، ئى مۆمىنلەر! بەختكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن ھەممىڭلا اللە غا تەۋبە قىلىڭلار (31).



يَحَالُ لَا تُلَاقِيَهُمْ فِيهَا وَلَا يَبْعُثُ فِي رُوحِهِمْ وَالْقَلِيلَ السَّالِقُونَ
 إِلَيْهِمُ الْكَوْثَىٰ يَوْمَ لَا يَكُونُ لَكُم مَّا تَكْتُمُونَ فِيهِ الْأَلْوَابُ وَلَا الْفُتُوحُ
 يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ عَذَابًا وَأُولَئِكَ مِنْ قَبْلِهِمُ اللَّهُ يَرُدُّ
 مَنْ يَشَاءُ بِعَذَابٍ حِطٍّ ۖ وَالَّذِينَ تَعَذَّبْنَا عَنْكُمُ أَعْمَالَهُمْ كَسْرَافٍ
 بِقِيَعِهِمْ بِحَسْبِ الْعَذَابِ ۚ مَا حَقَّ إِذَا جَاءَهُمْ أَنْ يَنْبِذُوا
 وَجْهَهُمُ لِلَّهِ جُنْدًا قَوْمُهُ حَسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۖ أَوْ
 كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَجْعَلُونَ بَيْنَهُمْ وَمِثْلَ مِثْلٍ مَوْجٍ مِنْ قَوْعِهِ
 سَابَّ ۖ تَلَمَّذْتُ بَعْضَهُمْ فَأَوْفَى بَعْضُ أَذَاهُ خَيْرٌ مِنْهُ لَكُمُ الْيَوْمَ
 يَوْمَئِذٍ ۚ وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
 اللَّهُ يَخْتَارُ ۚ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْظُّلُمِ الْأَتَمِّ ۚ قَدْ
 عَلِمَ صَلَاتَهُ وَكُنُفَهُ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ نَبِيًّا ۖ وَكَانَ مَلَكُ
 السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَلِلَّهِ الْغَيْبُ ۚ وَاللَّهُ يَرَىٰ مَا تَكْتُمُونَ
 يُؤْتِي بَيْنَهُمُ الْوَسِيلَةَ رِجَالًا مِمَّا قَدْ هَمَّتْ ۚ وَكَانُوا مِنَ
 مِنَ الْمَاءِ مِنْ جِلٍّ فِيهَا مِنْ بَرٍّ فَصِيبٌ ۖ يَهْمُ يَنْشَأُ
 يَصْرُفُهُ عَنْ مَنْ يَشَاءُ ۚ يَكِيدُ سُبْحَانَكَ بِرُوحِهِ يَكِيدُ بِالْأَبْصَارِ ۚ

ئۇلار شۇنداق ئەرلەركى، سودا-سېتىق ئۇلارنى
 اللە نى زىكر قىلىشتىن، ناماز ئۆتەشتىن، زاكات
 بېرىشتىن غەپلەتتە قالدۇرمايدۇ، ئۇلار دىنلار ۋە
 كۆزلەر قالايمىقانلىشىپ كېتىدىغان كۈن (يەنى قىيا-
 مەت كۈنى) دىن قورقۇدۇ (37) اللە نى ئۆزلىرىنىڭ
 قىلغان ياخشى ئەمەللىرىگە مۇكاپات بەرسۇن ۋە
 ئۆزىنىڭ پەزىلىتىدىن ئاشۇرۇپ بەرسۇن دەپ (ئۇلار
 شۇنداق ئىبادەتلەرنى قىلدۇ) اللە خالىغان ئادەمگە
 ھېسابىز رىزىق بېرىدۇ (38). كاپىرلارنىڭ (ياخشى
 ئەمەل دەپ ئويلىغان) ئەمەللىرى باباۋاندىكى سەراپقا
 ئوخشايدۇ، تەشنى ئادەم ئۇنى سۇ دەپ گۇمان
 قىلدۇ، ئۇنىڭ يېنىغا كەلسە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيدۇ
 (يەنى سۇ كۆرۈنمەيدۇ)، ئۇ اللە نىڭ ئۆز (ئەمەللىرىنىڭ)
 يېنىدا (كۆزىتىپ تۇرغۇچى) ئىكەنلىكىنى بايقايدۇ،
 اللە ئۇنىڭ قىلمىشىغا تېگىشلىك جازا بېرىدۇ، اللە

تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (39). ياكى ئۇلارنىڭ (ياخشى دەپ گۇمان قىلغان) ئەمەللىرى چوڭقۇر
 دېڭىزدىكى قاراڭغۇلۇققا ئوخشايدۇ، ئۇنى (يەنى دېڭىزنى) قاتمۇقات دولقۇنلار ۋە دولقۇنلارنىڭ
 ئۈستىدىكى قارا بۇلۇتلار قاپلاپ تۇرىدۇ. (مانا بۇ) قاتمۇقات قاراڭغۇلۇقلاردۇر، (بۇ قاراڭغۇلۇققا
 گىرىپتار بولغۇچى) قولىنى ئۇزاتسا بارماقلىرىنى كۆرەلمەيدۇ، اللە نۇر ئاتا قىلمىسا، كىم بولمىسۇن،
 نۇرنى كۆرەلمەيدۇ (يەنى اللە ھىدايەت قىلمىغان ئادەم ھەرگىز ھىدايەت تاپمايدۇ) (40). اللە غا
 ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەرنىڭ ۋە قاناتلىرىنى كەرگەن ھالدا (ئۈچۈپ كېتىۋاتقان) قۇشلارنىڭ
 تەسبىھ ئېيتىدىغانلىقىنى سەن بىلمەسەن؟ اللە ھەر (مەخلۇق) نىڭ دۇئاسىنى ۋە تەسبىھىنى بىلىدۇ، اللە
 ئۇلارنىڭ قىلىدىغان ئىشلىرىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر (41). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى
 اللە غا خاستۇر، (خالايمىقىنىڭ) ئاخىر قايتىدىغان جايى اللە نىڭ دەرگاھىدۇر (42). كۆرۈنمەسكى،
 اللە بۇلۇتلارنى ھەيدەيدۇ، ئاندىن ئۇلارنى بىر-بىرىگە قوشىدۇ، ئاندىن ئۇلارنى توپلايدۇ،
 شۇنىڭ بىلەن بۇلۇتنىڭ ئارىسىدىن يامغۇر ياغقانلىقىنى كۆرسەن، اللە ئاسماندىكى تاغدەك
 بۇلۇتلاردىن مۇلدۇر ياغدۇرىدۇ، ئۇنى اللە خالىغان ئادەمگە يەتكۈزىدۇ (يەنى ئۇنىڭ بىلەن
 خالىغان ئادەمنىڭ زىرائىتى، مېۋىسى ۋە چارۋىلىرىغا زىيان يەتكۈزىدۇ) ۋە ئۇنىڭ (زىمىنىدىن) خالىغان
 ئادەمنى ساقلايدۇ، چاقماقنىڭ يورۇقى (قارغۇچىلارنى) كۆزلىرىدىن ئايرىۋەتكىلى تاس قالدۇ (43).

الله كېچە بىلەن كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىدۇ، بۇنىڭدا ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئىبرەت بار (44). الله ھەربىر جاندارنى سۇدىن ياراتتى، ئۇلارنىڭ بەزىسى قورسقى بىلەن ماڭىدۇ، بەزىسى ئىككى پۇت بىلەن ماڭىدۇ، بەزىسى تۆت پۇت بىلەن ماڭىدۇ، الله خالىغان مەخلۇقاتلارنى يارىتىدۇ، الله ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (45). شۈبھى-سىزكى، بىز روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، الله ئۆزى خالىغان كىشىلەرنى توغرا يولغا باشلايدۇ (46). (مۇناپىقلار) «اللاھغا ۋە پەيغەمبەرگە ئىمان ئېيتتۇق ۋە ئىتائەت قىلدۇق» دېيىشىدۇ، ئاندىن ئۇلاردىن بىر جامائە شۇنىڭدىن (يەنى ئىماننى دەۋا قىلغاندىن) كېيىن، (شەرىئەت ھۆكۈمىدىن) يۈز ئۆرۈيدۇ، ئۇلار (ھەقىقەتتە) مۆمىن ئەمەس (47). ئۇلارنىڭ ئارىسىدا (پەيغەمبەر) ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇلار الله نىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ (ھۆكۈمگە) چاقىرىلسا، ئۇلاردىن بىر جامائە (پەيغەمبەرنىڭ ئالدىغا ھازىر بولۇشتىن) باش تارتىدۇ (48). ئەگەر ھەقىقەت ئۇلارنىڭ تەرىپىدە بولىدىغان بولسا (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەق ھۆكۈم چىقىرىدىغانلىقىنى بىلىدىغانلىقلىرى ئۈچۈن)، پەيغەمبەرگە بويسۇنغان ھالدا كېلىشىدۇ (49). ئۇلارنىڭ دىللىرىدا (مۇناپىقلىق) ئىللىتى بارمۇ؟ يا (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىدىن) گۇمانلىنىمامدۇ؟ يا الله نىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئۇلارغا ئادىل بولماسلىقىدىن قورقامدۇ؟ ياق، ئۇلار (رەسۇللارنىڭ ھۆكۈمىدىن باش تارتقانلىقلىرى ئۈچۈن) زالىمدۇر (50). (پەيغەمبەر) مۆمىنلەرنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن، ئۇلار الله غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە چاقىرىلغان چاغدا ئۇلار: «ئاللىھۇ ۋە ئىتائەت قىلدۇق» دېيىشلىرى كېرەك، مانا شۇنداق كىشىلەر مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (51). الله غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلغان الله دىن قورققان ۋە ئۇنىڭغا تەقۋادارلىق قىلغان كىشىلەر بەختكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (52). (مۇناپىقلار) ئەگەر سەن ئۇلارنى (جىھادغا) چىقىشقا ئەمىر قىلساڭ، چوقۇم چىقىدىغانلىقىغا الله بىلەن كۈچلۈك قەسەم قىلىدۇ. ئېيتىنكى، «قەسەم قىلماڭلار، (قەسەمىڭلار يالغان، سىلەردىن تەلەپ قىلىنىدىغىنى) سادا-قەتلىك بىلەن ئىتائەت قىلىشتۇر، الله سىلەرنىڭ قىلمىشڭلاردىن ھەقىقەتەن خەۋەرداردۇر» (53).

يَقُلِ اللَّهُ الْكَلِيمُ وَالْمُتَكَلَّمُ الَّذِي ذَلِكْ كَلِمَةٌ لَا تُكَلِّمُ الْكَافِرِينَ
وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ نَفْسِهِمْ مِنْ يَشِيءُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ خَلِيقٌ وَهُوَ
مَنْ يَشِيءُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ خَلِيقٌ وَهُوَ مَنْ يَشِيءُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ خَلِيقٌ وَهُوَ
يَشَاءُ أَنْ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ مُبِينَاتٍ وَ
اللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَيَقُولُونَ آمَنَّا
بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فِئْتًا مِنْهُمْ وَمِنْهُمْ
ذَلِكُ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ
لِيُحْكُمْ بَيْنَهُمْ أَفَتُخَذُوا عَصَافًا لِمَا هُمْ يَقُولُونَ وَإِنْ يَنْتَهِزُوا
يَاكُودًا لِمُدَّعِيَيْنَ إِنَّ فِي كُلِّ فِرْقَةٍ مِزْعَاجٌ مُرَّ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ
يَافَاوْنَ أَنْ يَحْيِيَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمُ سُلُولَهُ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ
إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيُحْكُمْ
بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَمَنْ
يُضِلَّ اللَّهُ فَمَا لَهُ سَبِيلٌ وَيُخَسِّ اللَّهُ وَيُخَسِّ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ هُمْ الْقَائِدُونَ
وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ قُلْ لَا
تَقْسِمُوا أَلَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ إِنَّ اللَّهَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ لَيَزِيدَنَّ بَرَاءَتُكُمُ

كچىك بالىلىرىڭلار بالاغەتكە يەتكەندە، ئۇلار ئىلگىرىكىلەر (يەنى چوڭلار كىرىشتە) ئىجازەت سورىغاندەك (ئۆيگە كىرىشتە ھەممە ۋاقىت) ئىجازەت سورىسۇن، اللە ئايەتلىرىنى (دىنىڭ ئىشلىرىنى) سىلەرگە شۇنداق بايان قىلىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (59). ياتلىق بولۇشنى خالىمايدىغان ياشانغان ئاياللار زىننەتلىرىنى ئاشكارىلىمىغان ھالدا (رىدا، نىمچىغا ئوخشاش) تاشقى كىيىملىرىنى سېلىۋەتسە (ئەرلەر) نىڭ ئالدىدا ئادەتتىكى كىيىملىرى بىلەن يۈرسە، ھېچ گۇناھ يوقتۇر، تاشقى كىيىملىرىنى سېلىۋەتتىن ساقلىنسا ئۇلار ئۈچۈن ياخشىدۇر اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (60). (جىھادقا چىقالمىسا) ئەمەس گۇناھ

يوقتۇر، توكۇرغا گۇناھ يوقتۇر، كېسەلگە گۇناھ يوقتۇر. (ئى ئىنسانلار!) سىلەر ئۆز ئۆيلىرىڭلاردا (يەنى ئەرلىرىڭلارنىڭ، ئاياللىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە) ئاتىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ئانىلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ھەمىشەڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاناڭلارنىڭ قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، ئاتاڭلارنىڭ ھەمىشەلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاناڭلارنىڭ قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا ئاناڭلارنىڭ ھەمىشەلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە، يا سىلەر ئاچقۇچىلىرىنى باشقۇرىدىغانلارنىڭ ئۆيلىرىدە (يەنى ئۆي ئىگىسى سىرتقا چىقىپ كېتىپ، ئۆي بىلەن ئاچقۇچىنى سىلەرگە تاپشۇرغانلارنىڭ ئۆيلىرىدە)، يا دوستلىرىڭلارنىڭ ئۆيلىرىدە (ئىجازەتسىز) بىرەر نېمە يېسەڭلار گۇناھ يوقتۇر، سىلەر توپىلىشىپ يېسەڭلارمۇ، يا يەككە يېسەڭلارمۇ گۇناھ يوقتۇر، سىلەر ئۆيلەرگە كىرگەن چېغىڭلاردا ئۆزەڭلارغا (يەنى ئۆيىدىكى كىشىلەرگە) اللە بەلگىلىگەن مۇبارەك، پاك سالامنى بېرىڭلار، (يەنى ئەسالامۇئەلەيكمۇ دەڭلار) اللە سىلەرنى چۈشەنسۇن دەپ ئايەتلەرنى مۇشۇنداق بايان قىلىدۇ (61).

* مۇسۇلمانلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە غازاتقا چىققان ۋاقىتلىرىدا ئۆيلىرىنىڭ ئاچقۇچىلىرىنى باشقىلارغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ ئۆيلىرىگە قاراپ قويۇشنى ۋە ئۆيلىرىدىكى نەرسىلەردىن يېيىشكە بولىدىغانلىقىنى ئېيتاتتى، لېكىن ئۆيگە قارىغۇچىلار ئۆيلەردىن يېسەك بولمايدۇ دەپ قارايتتى، بۇ توغرىدا بۇ ئايەت نازىل بولغان.

وَلَا إِتَابَ الْكَاذِبِ مِنْكُمْ الْحُلُمُ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا
اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي
لَا يَرْجُونَ بَكَاحًا فَكُنَّ عَلَيْهِنَ جُنَاحٌ أَنْ يَقْضَيْنَ
شَيْئًا بِهِنَّ غَيْرَ مُتَّبِعِينَ بِرِزْقَةٍ وَأَنْ يُنْتَفِعْنَ
خَيْرُكُنَّ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ كَلِمَاتٌ عَلَى الْأَعْمَى
حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَنُحْصِنِ حَرَجٌ
وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ أَوْ
بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ غُلَامِكُمْ أَوْ مِمَّا مَلَكَتُمْ
مَقَاتِلَةً أَوْ صَدِيقَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ
تَأْكُلُوا بَعْضًا مِنْ أَوْشَاتِكُمْ إِنْ تَدَخَلْتُمْ بُيُوتًا
فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ فَيَمُوتَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبْرَكًا
طَيِّبَةً كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾



اللہ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتقان كىشىلەر كامىل مۆمىنلەردۇر، ئۇلار (مۇسۇلمانلارغا پايدىلىق) بىر ئىش ئۈستىدە (مەسلىھەتلىشىش ئۈچۈن) پەيغەمبەر بىلەن جەم بولغان چاغلىرىدا، پەيغەمبەردىن ئىجازەت سورىمىغىچە كېتىپ قالمايدۇ، سەندىن ئىجازەت سورايدىغانلار اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتىدىغان كىشىلەردۇر، بەزى شەخسى ئىش ئۈچۈن ئۇلار سەندىن ئىجازەت سورىسا، ئۇلارنىڭ ئىچىدىن سەن خالىغان ئادەملەرگە ئىجازەت بەرگىن، ئۇلارغا سەن اللەدىن مەغپىرەت تىلىگىن، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (62).
(ئى مۆمىنلەر!) پەيغەمبەرنى سىلەر بىر-بىرىڭلارنى چاقىرىغاندەك چاقىرىماڭلار، سىلەردىن (پەيغەمبەرنىڭ سۆھبىتىدىن) ئاستا سۇغۇرۇلۇپ غىپپىدە چىقىپ كەتكەنلەرنى اللە ئەلۋەتتە بىلىدۇ، پەيغەم-
بەرنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار (دۇنيادا چوڭ بىر پېتىنىگە يولۇقۇشتىن، يا ئاخىرەتتە)

قاتتىق بىر ئازابقا دۇچار بولۇشتىن قورقۇن (63). بىلىڭلاركى، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللەنىڭدۇر (يەنى اللەنىڭ مۈلكىدۇر، اللەنىڭ مەخلۇقاتىدۇر، اللەنىڭ تەسەررۇپى ئاستىدىدۇر)، اللە سىلەرنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ، بەندىلەر اللەنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) اللە ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرىنى ئۇلارغا ئېيتىپ بېرىدۇ، اللە ھەممە نەرسىنى بىلىگۈچىدۇر (64).

25- سۈرە فۇرقان

مەككىدە نازىل بولغان، 77 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
پۈتۈن جاھان ئەھلىنى (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇشى ئۈچۈن، بەندىسىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى قۇرئاننى نازىل قىلغان اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر (1). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، اللەنىڭ بالىسى يوقتۇر، پادىشاھلىقتا شېرىكىمۇ يوقتۇر، اللە ھەممە نەرسىنى ياراتتى، ئاندىن (ئۆزىنىڭ خاھىشى بويىچە) ئۇنىڭغا مۇناسىپ ئۆلچەمنى بەلگىلىدى (2).

مۇشرىكلار، اللە نى قويۇپ ھېچ نەرسىنى يارىتالماي-
دىغان ۋە ئۆزلىرى يارىتىلغان ئىلاھلار (يەنى
بۇتلار) غا ئىبادەت قىلدى. ئۇلار (يەنى بۇتلار)
ئۆزلىرىدىن بىرەر زىياننى دەپنى قىلالمايدۇ،
ئۆزلىرىگە بىرەر پايدىنى كەلتۈرەلمەيدۇ، (باشقىلار-
نىڭ) جېنىنى ئېلىشقا، (باشقىلارغا) ھايات
بېغىشلاشقا ياكى (ئۆلۈكلەرنى) تىرىلدۈرۈشكە
قادر بولالمايدۇ⁽³⁾. كاپىرلار: «بۇ (يەنى
قۇرئان) پەقەت ئۇ (يەنى مۇھەممەد) ئۆزى
توقۇغان يالغاندۇر، ئۇنىڭغا ئۇنى توقۇشقا باشقا
بىر قەۋم (يەنى ئەھلى كىتاب) ياردەم بەرگەن»
دەيدۇ، ئۇلار (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بوھتان
چاپلاش بىلەن ئۇنىڭغا) زۇلۇم قىلدى ۋە يالغاننى
چاپلىدى⁽⁴⁾. ئۇلار ئېيتتى: «(بۇ) بۇرۇنقى-

وَأَعْتَدُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لَّا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
وَلَا يَكُونُونَ لَهَا نَصِيرًا أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّكُمْ كُنتُمْ رُسُلَ
وَلَا حَيَاةَ وَلَا تَمُوتُونَ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ هَذَا لَرَأْيُ
إِنَّا لَنُفَرِّقُهُ وَآعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ فَقَدْ جَاءُوا
ظُلْمًا وَزُدُوا وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَفَبْهَا هَاهُنَا
ثَمَلٌ عَلَيْهِمْ بَيْكَةً وَأَمِيلًا قُلْ أَتَزَكُّوهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ غَوْرًا رَحِيمًا وَقَالُوا
مَا لَ هَذَا السُّورَةُ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ
لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ نَذِيرًا أَوْ يُلْقَى
إِلَيْهِ كِتَابٌ وَتَكُونَ لَهُ سُرَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ
إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا أَنْظِرْ كَيْفَ ضَرَبُوا الْكَافِرِينَ
الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا تَبَرَّكَ الَّذِي
إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَلِكَ جَلَّتْ عَنْ جَنَّتِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلَ لَكَ فُصُورًا جَلَّ كَلْبُؤًا
بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِلْمَن كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ۝

لارنىڭ ئەپسانىلىرىدۇركى، ئۇلارنى ئۇ يازدۇرۇۋالغان، (ھېزى قىلىۋېلىش ئۈچۈن) ئۇنىڭغا
ئەتىگەن-ئاخشامدا ئوقۇپ بېرىلىۋاتىدۇ»⁽⁵⁾. ئېيتقىنى، «ئۇنى ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى سىرنى
بىلىپ تۇرىدىغان اللە نازىل قىلدى، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر،
(بەندىلەرگە) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر»⁽⁶⁾. مۇشرىكلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى مەسخىرە
قىلىپ) ئېيتتى: «بازارلاردا (بىز تاماق يېگەندەك) تاماق يەيدىغان، (بىز ماڭغاندەك)
مېڭىپ يۈرىدىغان بۇ قانداق پەيغەمبەر؟ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئاكاھلاندىرغۇچى بولۇش ئۈچۈن
اللە ئۇنىڭغا نېمىشقا بىر پەرىشتە ئەۋەتتى⁽⁷⁾. يا ئۇنىڭغا بىر خەزىنە بېرىلمىدى، يا ئۇنىڭغا
مېۋىلىرىنى يەيدىغان بىر باغ بېرىلمىدى؟» زالىملار (يەنى كاپىرلار): «سەلەر پەقەت
سېھىرلەنگەن بىر ئادەمگە ئەگىشىۋاتىسىلەر» دېدى⁽⁸⁾. مۇشرىكلارنىڭ سېنىڭ ئۈچۈن
نۇرغۇن مىساللارنى كەلتۈرگەنلىكىگە قارىغىن، ئۇلار ئازدى، توغرا يول تاپالمايدۇ⁽⁹⁾. اللەنىڭ
بەرىكىتى بۈيۈكتۈركى، ئەگەر ئۇ خالىسا ساڭا ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىدىنمۇ ياخشى، ئاستىدىن
ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان باغلارنى ۋە چوڭ سارايلارنى ئاتا قىلاتتى⁽¹⁰⁾.
ياق، ئۇلار قىيامەتنى ئىنكار قىلدى، قىيامەتنى ئىنكار قىلغانلارغا بىز دوزاخنى تەييارلىدۇق⁽¹¹⁾.

دوزاخ ئۇلارنى يىراقتىن كۆرگەن چاغدا، ئۇلار دوزاخنىڭ غەزەپتىن قاينىغان ۋە (ئېشەكتەك) ھاڭرىغان ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ (12). ئۇلار زەنجىر بىلەن باغلانغان ھالدا دوزاخنىڭ تار يېرىگە تاشلانغان چاغدا، بۇ يەردە ئۇلار (ئۆزلىرىنىڭ) ئۆلۈمىنى تەلەيدۇ (13). (ئۇلارغا) بۈگۈن سىلەر بىر ئۆلۈمنى ئەمەس، تالاي ئۆلۈملەرنى تەلەڭلار (دېيىلىدۇ) (14). ئۇلارغا ئېيتقىنى، «شۇ (دوزاخ) ياخشىمۇ يا تەقۋادارلارغا ۋەدە قىلىنغان، (كىرگەن كىشى) مەڭگۈ قالىدىغان جەننەت ياخشىمۇ؟» جەننەت تەقۋادارلارغا بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر ۋە ئۇلارنىڭ ئاخىرى بارىدىغان جايدۇر (15). ئۇلار جەننەتتە قالغان نېمەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ،

إِذَا رَأَوْهُم مِّن مَّكَانٍ يَبِينُ سَبَّحُوا بِحَمْدِ اللَّهِ أَكْبَرًا ۚ
وَإِذَا أُنْفِثَتْ مَكَانًا ضَيِّقًا مَّقْرَّبِينَ دَعَا هَٰؤُلَاءِ
تُيُورًا ۖ لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا
كَثِيرًا ۚ كُلُّ أُولَٰئِكَ عِندَ أَرْحَمَ الرَّحْمَٰنِ ۚ
الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءٌ وَصِيَّةٌ ۖ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ
خَالِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدٌ مَّا تُوعَدُونَ ۖ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ
وَمَا يَجْعَلُونَ مِن دُونِ اللَّهِ يَتَّقُونَ ۚ ءَأَن تَأْتِيكُمُ
الْعَذَابُ ۖ كَذِبًا ۚ أَمْ لَكُمْ آلِهَةٌ تَمْنَىٰ ۚ فَنُكَلِّمُكَ
مَّا كَانَ لَيْفِي ۖ لَنَأَنَّكَ تَكْفُرُ مِن دُونِكَ ۚ مِن أَقْبَامٍ ۚ وَ
لَكِن مَّا نَكُفِّرُهُمْ وَأَبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسْأَلَ الْكَاذِبِينَ ۖ كَانُوا قَوْمًا
يُورَا ۖ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ ۚ فَمَا تَسْتَظِرُّونَ ۚ هَرَفًا
وَلَا تَصْرَءُفُ ۚ وَمِنْ أَقْبَامٍ ۚ نَّظُنُّكُمْ قَدْ خَلَّيْتُمْ ۚ
وَمَا كُنْتُمْ لَنَا بِكَاذِبِينَ ۚ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ۚ أَلَا لَهُمْ لِيَاكُونُ
الْعِصَامُ ۚ وَيَشْعُونَ فِي الْآسَاقِ ۚ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً ۚ أَتَصْبِرُونَ ۚ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ۖ

جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ، بۇ، پەرۋەردىگارڭدىن ئىشقا ئاشۇرۇش تىلىنىدىغان ۋەدىدۇر (16). شۇ كۈندە اللە ئۇلارغا قوشۇپ، ئۇلار اللەنى قويۇپ چوقۇنغان نەرسىلەرنى يىغىدۇ، ئاندىن اللە (ئۇلارغا): «مېنىڭ بۇ بەندىلىرىمنى سىلەر ئازدۇردۇڭلارمۇ؟ يا (توغرا) يولدىن ئۇلار ئۆزلىرى ئازدىمۇ؟» دېيىدۇ (17). (ئىبادەت قىلىنغۇچىلار) ئېيتىدۇ: «ئى اللە! سەن پاك تۇرسەن، سېنى قويۇپ باشقىلارنى دوست تۇتۇش (يەنى سەندىن باشقىغا چوقۇنۇش) بىزگە (ۋە سېنىڭ مەخلۇقاتىڭدىن ھېچ ئەھەدىگە) لايىق ئەمەس، لېكىن سەن ئۇلارنى ۋە ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىنى شۇ قەدەر نېمەتكە چۆمدۈردۈڭكى، ئۇلار سېنى ياد ئېتىشىنى ئۇنتۇدى. ئۇلار ھالاك بولغۇچى قەۋم بولدى» (18). شۈبھىسىزكى، ئىبادەت قىلىنغۇچىلار سىلەرنىڭ (ئۇلارنى مەبۇد دېگەن) سۆزۈڭلارنى ئىنكار قىلدى، (ئى كۇفكارلار!) سىلەر (ئۆزەڭلاردىن ئازابىنى) دەپتى قىلىشقىمۇ ۋە (بۇ بالادىن ئۆزەڭلارنى قۇتۇلدۇرۇشقا) ياردەم بېرىشكىمۇ قادىر بولالمايسىلەر، سىلەر-دىن كىمكى (اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن ئۆزىگە) زۇلۇم قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا بىز (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابىنى تېتىتىمىز (19). بىز سەندىن ئىلگىرى ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسىلا ئەلۋەتتە تاماق يەيتتى، بازارلاردا مېڭىپ يۈرەتتى، بەزىڭلارنى بەزىڭلار بىلەن سىندۇق، سەۋر قىلامسىلەر؟ (يەنى سەۋر قىلىڭلار) پەرۋەردىگارنىڭ (سەۋر قىلىغۇچىلار بىلەن سەۋر قىلىنغۇچىلارنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (20).

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أُولَئِكَ عَلَى
 الْمَلِكَةِ أَوْتَى رَبُّنَا الْقُدْرَةَ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا
 كَبِيرًا يَوْمَ يُرَدُّنَ الْمَلِكَةُ لَا يَشْعُرُ يَوْمَئِذٍ يَوْمِئِذٍ لِلْمُؤْمِنِينَ وَ
 يُقُولُونَ جَبْرًا أَعْجزُوْنَا وَقَدْ مَنَّ الْإِلَهُ عَلَى الْمَالِكِينَ وَعَمِلُوا
 فَجَعَلْنَاهُمْ هَبَاءً مَنْثُورًا ۝ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُسْتَقَرًّا
 وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ۝ وَيَوْمَ تُنْفَخُ السَّمَاوَاتُ الْغَامِ وَتُزَلُّ الْمَلِكَةُ
 تَزْلِيلًا ۝ أَلَمْ يَكُنْ يَوْمَئِذٍ لِّلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمَئِذٍ عَلَى
 الْكَافِرِينَ عَذَابًا ۝ يَوْمَ يَبْعَثُ الظَّالِمُونَ لِيُذَكَّرُوا يَقُولُوا
 لَيْسَ لَنَا خَلْقٌ مِّمَّنْ لِّلرَّسُولِ سِوَالَهُ يُلْقِي لَيْتَئِنْ لَّمْ
 أَكُنْ قَدْ نَأْتَيْنَا لَكُلَّ شَيْءٍ ۝ لَقَدْ أَضَلُّوا عَنِ الذِّكْرِ هَٰذَا جَانِبُ
 وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ عَدُوًّا ۝ وَقَالَ الرَّسُولُ يُرَبِّ
 إِنِّي كُنتُ مِنَ الْقَائِلِينَ ۝ لَقَدْ أَضَلُّوا عَنِ الذِّكْرِ هَٰذَا جَانِبُ
 يُرَبِّ عَدُوًّا ۝ وَالْمُؤْمِنِينَ وَكُلِّ رِيكَ هَٰذَا يُؤْتِيهِ ۝
 وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ زُجْلٌ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ جُمْلَةً
 وَاجِدَةً ۝ كَذَلِكَ ۝ إِنِّي نَزَّلْتُ بِهِ الْقُرْآنَ وَرَكَّبْنَاهُ تَرْتِيلًا ۝

(ئون توققۇزىنجى پارە)

بىزگە مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلمايدىغانلار
 (يەنى مۇشرىكلار): «نېمىشقا بىزگە پەرىشتىلەر
 چۈشۈرۈلمەيدۇ، ياكى (بىز نېمىشقا) پەرۋەردىگا-
 رىمىزنى كۆرمەيمىز» دېيىشتى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار
 ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتتى ۋە تولىمۇ ھەددىدىن
 ئاشتى (21). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (ئۆزلىرىنىڭ
 جېنىنى ئېلىش ئۈچۈن چۈشكەن) پەرىشتىلەرنى
 كۆرگەن كۈنى گۇناھكارلارغا خۇش خەۋەر
 بولمايدۇ، پەرىشتىلەر ئۇلارغا: «(سىلەرگە جەننەت)
 ھارامدۇر» دەيدۇ (22). بىز ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى

ئەمەللىرىنى بىر تەرەپ قىلىپ، ئۇنى ئۈچۈپ يۈرگەن توزاندەك قىلىۋېتىمىز (يەنى ئۇلار ئىمانسىز
 بولغانلىقتىن، قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى يوققا چىقىرىمىز) (23). ئەھلى جەننەت بۇ كۈندە ئەڭ
 ياخشى جايدا ۋە ئەڭ ياخشى ئارامگاھتا بولىدۇ (24). شۇ كۈندە ئاسمان بۇلۇت بىلەن بىرلىكتە
 يېرىلىدۇ، پەرىشتىلەر (بەندىلەرنىڭ نامە-ئەمالىنى ئېلىپ) ئارقىمۇئارقا چۈشىدۇ (25). پادىشاھلىق
 بۇ كۈندە مەرھەمەتلىك اللەغا خاستۇر، بۇ كۈن كاپىرلارغا قىيىندۇر (26). شۇ كۈنى زالىم (يەنى
 كاپىر) ئىككى قولىنى چىشلەپ: «ئىست! پەيغەمبەر بىلەن (نجاتلىق) يولىنى تۇتسامچۇ، ئىست!
 پالانىنى دوست تۇتساڭ بولسامچۇ؟ قۇرئان ماڭا يەتكەندىن كېيىن، ئۇ (يەنى پالانى) مېنى قۇرئاندىن،
 شەك-شۈبھىسىزكى، ئازدۇردى» دەيدۇ، شەيتان ئىنساننى (ئازدۇرۇپ بولۇپ) تاشلىۋېتىدۇ (27-29).
 پەيغەمبەر ئېيتتى: «ئى پەرۋەردىگارم! شۈبھىسىزكى، مېنىڭ قەۋمىم بۇ قۇرئاننى تاشلىغاندۇق
 قىلىپ قويدى» (30). شۇنىڭدەك (يەنى ساڭا قەۋمىڭنىڭ مۇشرىكلىرىدىن دۈشمەنلەرنى قىلغاندەك)
 ھەربىر پەيغەمبەرگە بىر قىسىم گۇناھكارلارنى ئۇنىڭ دۈشمىنى قىلىدۇق، پەرۋەردىگارنىڭ يول
 كۆرسەتكۈچى ۋە ياردەمچى بولۇشقا ساڭا يېتەرلىكتۇر (31). كاپىرلار: «قۇرئان نېمىشقا ئۇنىڭغا (يەنى
 مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) بىر قېتىمىدىلا نازىل قىلىنمىدى؟» دېدى. سېنىڭ دىلىڭنى مۇستەھكەم
 قىلىش ئۈچۈن، ئۇنى پارچە-پارچە نازىل قىلىدۇق، ئۇنى ئايرىم-ئايرىم نازىل قىلىدۇق (32).

ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) قانداق بىر سوتالىنى تاشلىمىسۇن، (ئۇنىڭغا قارىتا) بىز ساڭا ھەق جاۋابىنى ۋە ھەممىدىن گۈزەل چۈشەندۈرۈشنى نازىل قىلدۇق (33). ئۇلار جەھەننەمگە يۈزلىرى بىلەن سۈرۈلىدۇ، ئۇلارنىڭ جايى ئەڭ يامان، يولى ئەڭ ئازغۇندۇر (34). شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا كىتاب (يەنى تەۋراتنى) ئاتا قىلدۇق ھەمدە ئۇنىڭ قېرىندىشى ھارۇننى ئۇنىڭغا ياردەمچى قىلدۇق (35). ئۇلارغا: «بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغان قەۋمگە بېرىڭلار» دېدۇق، (ئۇ قەۋم كۇفرىدا چىڭ تۇرغانلىقتىن) ئۇلارنى دەھشەتلىك تۈردە ھالاك قىلدۇق (36). نۇھنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغان چاغدا، ئۇلارنى غەرق قىلدۇق ھەمدە

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ قَبِيلَةٍ لِّدِينٍ
يُخْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ سَنَذَرُهُمْ أَفْئَالًا
سَيَبِيحُونَ لَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ
وَزِيْرًا قُلْنَا أَذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَذَرْنَاهُمْ
تَدْبِيرُهُمْ أَفْئَالًا كَذَّبُوا الرَّسُولَ فَوَقَّعْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ
آيَةً وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا اللَّهُ وَعَادًا وَشُعُورًا
أَصْحَابَ الرَّيِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَلِكَ كَثِيرًا ۖ وَلَا تَضْرِبْنَا لَهُ
الْأَمْثَالَ وَلَا تَرْوَا عَنْهُمْ آيَاتِنَا ۖ وَلَقَدْ آتَيْنَا عِيسَى الْكِتَابَ
أَمْطَرْتُ مَطَرًا سَوِيًّا أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنها بَلْ كَانُوا لَا
يَرْجِعُونَ شُعُورًا ۖ وَإِذَا رَأَوْا آيَاتِنَا يَتَخَفَتُونَ أَفَلَا يَهْتَدُونَ أَفَلَا
يَذْكُرُونَ ۖ إِنَّ كَادَ لِيُضِلَّنَّاهُمْ عَنِ الْهُدَىٰ نَالُوا
لَآنَ صَدَرْنَا عَنْهُمْ وَسَوَتْ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ
مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ۚ أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهًا هُونًا فَقَالَ إِنِّي
كَوْنُ عَلَيْهِ وَيَكْفُرُ ۚ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَعْلَمُونَ
أَوْ يَتَّقُونَ ۚ إِنَّهُمْ لَا كَافَّةٌ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِمْ أَفَلَا يَفْقَهُونَ ۚ

ئۇلارنى كىشىلەرگە ئىبەرەت قىلدۇق، زالىملارغا (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازاب تەييارلىدۇق (37). ئاد قەۋمنى، سەمۇد قەۋمىنى، رەس ئاھالىسىنى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نۇرغۇن ئۈمىدلىرىنى ھەم (ھالاك قىلدۇق) (38). ھەربىر قەۋمىگە نۇرغۇن مىساللارنى بايان قىلدۇق، (ۋەز-نەسىھەت ئۇلۇم بىرىمىگەنلىكتىن) ھەربىر قەۋمنى ھالاك قىلدۇق (39). ئۇلار ھەقىقەتەن (شامغا بېرىپ كېلىشتە) يامان يامغۇر (يەنى تاش) ياغدۇرۇلغان شەھەردىن ئۆتسە، ئەجەب ئۇلار ئۇنى كۆرۈپ (ئىبەرەت ئالمايدۇ؟) ياق (يەنى ئىبەرەت ئالمايدۇ)، ئۇلار (قىيامەت كۈنى) قايتا تىرىلىشنى ئۈمىد قىلمايدۇ (40). ئۇلار سېنى كۆرسە پەقەت مەسخىرە قىلىۋېلىپ: «اللہ پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن مۇشۇمۇ؟ ئەگەر دىنىمىزدا چىڭ تۇرمىساق (مۇھەممەد) بىزنى ئىلاھلىرىمىزدىن ئازدۇرۇۋەتكىلى تاس قالاتتى» (دېدى). كىمىنىڭ يولىنىڭ ئەڭ خاتا ئىكەنلىكىنى ئۇلار (ئاخىرەتتە) ئازابىنى كۆرگەن چاغدا بىلىدۇ (41-42). ئېيتىپ باقماقچۇ؟ نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان ئادەمگە (نەپسى خاھىشىغا ئەگىشىشتىن ئۇنى ساقلاش ئۈچۈن) ھامىي بولالامسەن (43). ئۇلارنىڭ تولىسىنى (گېپىڭنى) ئاڭلايدىغان ياكى چۈشىنىدىغان ئادەملەر دەپ گۇمان قىلامسەن؟ ئۇلار (چۈشەن-مەسلىكتە) پەقەت چاھارپايلارغا ئوخشاشتۇر، بەلكى ئۇلاردىنمۇ بەتەر گۇمراھتۇر (44).

پەرۋەردىگارنىڭ سايىنى قانداق سوزغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئەگەر خالسا ئۇنى ئەلۋەتتە مۇقىم قىلاتتى، ئاندىن قۇياشنى سايىگە دەسل قىلدۇق (يەنى كۈننىڭ چىققانلىقىنى سايىنىڭ بارلىقىغا دەلىل قىلدۇق) (45). ئاندىن ئۇنى ئاستا-ئاستا يوقاتتۇق (46). اللہ سىلەرگە كېچىنى لىباس، ئۇيقۇنى (بەدىنىڭلار ئۈچۈن) راھەت قىلدى، كۈندۈزنى (تىرىكچىلىك ئۈچۈن زېمىندا) يېيىلىدىغان ۋاقىت قىلدى (47). اللہ رەھىمىتىنى (يەنى يامغۇرنى) ياغدۇرۇش ئالدىدا شامالنى خۇش خەۋەر قىلىپ ئەۋەتتى، يامغۇر بىلەن ئۇلۇك زېمىننى تىرىلدۈرۈش ۋە بىز ياراتقان ھايۋانلارنى، نۇرغۇن ئىنسانلارنى سۇ بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن، بۇلۇتتىن پاك سۇنى چۈشۈرۈپ بەردۇق (48-49). ئۇلارنى

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظَّلَّ وَتَوَّشَّاءَ لَجْعَلَهُ سَائِبًا تَمُّ
جَعَلْنَا الشَّمْسُ عَلَيْهِ حَلِيلًا ۖ لَعَلَّ قَبْضُهُ إِلَيْنَا يَخْشَىٰ ۖ
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ
النَّهَارَ تُشْوَارًا ۚ وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا لِّبَنِّ
رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ۖ لِّنُخْرِجَ بِهِ بَلَدًا
مَّيِّتًا وَنُحْيِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنْ آتَاكُم بِهِ ۖ وَلَقَدْ
صَرَّفْنَا فِيهِ لَكُم مِّنَ الدُّرِّ الثَّمَرِ ۖ لَّا تَكْفُرُونَ ۖ وَلَوْ
شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ لَّذِيئَرًا ۖ فَلَا تُطِيعُ السُّفَرِيْنَ وَ
جَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَیْدًا ۖ وَهُوَ الَّذِي يَرَىٰ الْبَحْرَ ۖ هَذَا
عَذَابٌ مُّرَاتٌ ۖ وَهَذَا بِلَدٍ آجِبَةٍ ۖ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزًا وَجْهًا
مَّعْجُورًا ۚ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا جَعَلَهُ نَسَبًا
وَصِهْرًا ۚ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ۖ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۚ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ
ظُهُورًا ۖ وَمَا أَسْأَلُكَ عَلَيْهِمْ أَجْرًا ۖ أَتَقْدِرُ ۖ إِنْ قُلْتَ مَا أَسْأَلُكَ
عَلَيْهِمْ أَجْرًا لَّأَمِّنَ ۚ شَاءَ أَن يَتَخَدَّلُوا إِلَيْكَ سَابِغًا ۖ

ۋەز- نەسبەت ئالسۇن دەپ، يامغۇرنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تەقسىم قىلدۇق (يەنى گاھ ئۇ يەرگە، گاھ بۇ يەرگە ياغدۇردۇق)، ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللہغا) كۆپرىلىق قىلدۇ (50). ئەگەر خالسا ئۇ ئەلۋەتتە ھەر شەھەرگە بىر ئاگاھلاندىرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) ئەۋەتەتتۇق (51). شۇنىڭ ئۈچۈن كاپىرلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، قۇرئان ئارقىلىق ئۇلارغا قارشى (پاكىتلارنى ئوتتۇرىغا قويۇپ) بارلىق كۈچۈڭ بىلەن كۈرەش قىلغىن (52). اللہ (قۇدرىتى بىلەن) بىرى تاتلىق بولغان دەريانى، بىرى تۇزلۇق بولغان دېڭىزنى (ئۇلار بىر-بىرىگە تۇتاشغۇ بولغان ھالدا) قويۇۋەتتى، (ئارىلىشىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەردە، توسما بەرپا قىلدى (53). اللہ ئىنساننى ئابىمەنىدىن ياراتتى، ئۇنى بالىلار نىسبەت بېرىلىدىغان ئەر ۋە قۇدا- باجلىق پەيدا قىلىدىغان ئايال (دىن ئىبارەت ئىككى خىل قىلىپ) ياراتتى، پەرۋەردىگارنىڭ ھەممىگە قادىردۇر (54). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) اللہنى قويۇپ ئۇلارغا پايدىمۇ يەتكۈزەلمەيدىغان، زىيانمۇ يەتكۈزەلمەيدىغان نەرسىلەرگە چوقۇندۇ، كاپىر پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلىش بىلەن (شەيتانغا) ياردەم بەرگۈچىدۇر (55). سېنى پەقەت (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (دوزاختىن) ئاگاھلاندىرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق (56). ئېيتقىنكى، «مەن (اللہنىڭ ئەمرىنى) تەبلىغ قىلغانلىقىغا سىلەردىن ھېچ ھەق تەلەپ قىلمايمەن، پەقەت (مېنىڭ تەلىپىڭىزنىم شۇكى، مېنىڭ دىنىمغا ئەگىشىش بىلەن) پەرۋەردىگارى تەرەپكە يول ئېلىشنى خالايدىغانلار (يول ئالسۇن)» (57).

(ههههه ئىشىڭدا) ئۆلەيدىغان مەڭگۈ ھايات اللەغا يۆلەنگىن، ئۇنىڭغا ھەمدۇ ئېيتىش بىلەن اللەنى پاك دەپ ئېتىقاد قىلغىن، ئۇ بەندىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى تولۇق بىلىشتە يېتەرلىكتۇر (58). اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئالتە كۈندە ياراتتى، ئاندىن ئەرش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى، اللە ناھايىتى مەر- ھەمەتلىكتۇر، بۇنى (يەنى اللەنىڭ بۈيۈكلۈكىنى) بىلىدىغان ئادەمدىن سورىغىن (ساڭا اللەنىڭ سۈپەتلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ) (59). ئۇلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا): «رەھمانغا (يەنى مەرھەمەتلىك اللەغا) سەجدە قىلىڭلار!» دېيىلسە، ئۇلار: «رەھمان دېگەن نېمە؟ سەن بىزنى بۇيرۇغان نەرسىگە سەجدە قىلامدۇق؟» دەيدۇ. بۇ سۆز ئۇلارنى (ئىماندىن)

وَقَالَ عَلَىٰ آلِئِثْمِ الذِّينِ لَا يَمُوتُ وَيَسْتَعْرِضُونَ وَيَقُولُ
يَدْعُوهُ عِبَادُ اللَّهِ الَّذِينَ خَلَقُوا لَهُمْ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا لِيَعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
يَوْمَ يُنْفَخُ الْكِتَابُ وَتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ مُتَوَلِّينَ أَرَأَيْتُمْ أَزَادَكُمْ
فِي الْغَمِّ أَزْدَادًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
وَلَا حِصَابَ لِمَن يَدْعُوهُ تَعَذَّلُوا يَوْمَ
ذَلِكَ وَلَٰكِن يَدْعُوهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَقَدْ جِئْتُمُوهُ يُفَتِّنُكُمْ
أَلَيَّكُمْ مَعَالِمُ أَتَىٰ لَكُمُ الْحُكْمُ فَاعْبُدُوا اللَّهَ
وَلَا تَعْصُوا الْبَشَرَ إِنِ الْبَشَرُ لَمِنَ الْفَاسِقِينَ
يَوْمَ يُنْفَخُ الْكِتَابُ وَتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ
وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ مُتَوَلِّينَ أَرَأَيْتُمْ أَزَادَكُمْ
فِي الْغَمِّ أَزْدَادًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ
وَلَا حِصَابَ لِمَن يَدْعُوهُ تَعَذَّلُوا يَوْمَ
ذَلِكَ وَلَٰكِن يَدْعُوهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَقَدْ جِئْتُمُوهُ يُفَتِّنُكُمْ
أَلَيَّكُمْ مَعَالِمُ أَتَىٰ لَكُمُ الْحُكْمُ فَاعْبُدُوا اللَّهَ
وَلَا تَعْصُوا الْبَشَرَ إِنِ الْبَشَرُ لَمِنَ الْفَاسِقِينَ

تېخىمۇ يىراقلاشتۇرىدۇ (60). ئاسماندا بۇرۇچلەرنى، يېنىپ تۇرىدىغان چىراقنى (يەنى كۈننى) ۋە نۇرلۇق ئانىنى ياراتقان اللەنىڭ بەرىكەتتى بۈيۈكتۇر (61). اللە (ئۆزىنىڭ قۇدرىتىنى) ئەسلىمەكچى بولغانلار ياكى (ئۆزىنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلماقچى بولغانلار ئۈچۈن كېچە بىلەن كۈندۈزنى ئالماشتۇرۇپ تۇرىدىغان قىلىپ بەردى (62). مەرھەمەتلىك اللەنىڭ (ياخشى كۆرىدىغان) بەندىلىرى زېمىندا ئۆزلىرىنى تۆۋەن تۇتۇپ تەمكىنلىك بىلەن ماڭىدۇ، نادانلار ئۇلارغا (ياقتۇر- مايدىغان) سۆز قىلسا، ئۇلار: «سەلەرگە ئامانلىق تىلەيمىز» دەيدۇ (يەنى گۇناھ بولمايدىغان سۆزلەرنى قىلىدۇ) (63). ئۇلار كېچىلەرنى پەرۋەردىگارىغا سەجدە قىلىش ۋە قىيامدا تۇرۇش بىلەن (يەنى ناماز ئوقۇش بىلەن) ئۆتكۈزىدۇ (64). ئۇلار (يەنى اللە ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) ئېيتىدۇ: «پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن جەھەننەم ئازابىنى دەپتى قىلغىن، جەھەننەمنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن (سېنىڭ دۈشمەنلىرىڭدىن) ئايرىلمايدۇ (65). جەھەننەم ھەقىقەتەن يامان قارارگاھتۇر، يامان جايدۇر» (66). ئۇلار (يەنى اللە ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) خىراجەت قىلغاندا، ئىسراپچىلىقمۇ قىلمايدۇ، بېخىللىقمۇ قىلمايدۇ، ئوتتۇرا ھال خىراجەت قىلىدۇ (67). ئۇلار اللەغا ئىككىنچى بىر مەبۇدىنى شېرىك قىلمايدۇ، اللە ھارام قىلغان ناھەق ئادەم ئۆلتۈرۈش ئىشىنى قىلمايدۇ، زىنا قىلمايدۇ، كىمكى بۇ (گۇناھلار)نى قىلىدىكەن، (ئاخىرەتتە) ئۇ جازاغا ئۇچرايدۇ (68).



قيامت كۈنى ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ ئازاب قىلىنىدۇ، ئۇ مەڭگۈ ئازاب ئىچىدە خارلانغان ھالدا قالىدۇ (68). پەقەت (ئۇلارنىڭ ئىچىدىن) (بۇ دۇنيادىكى چېغىدا) تەۋبە قىلغان، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارلا بۇ ھالدا قالمايدۇ، اللە ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى ياخشىلىققا ئالماشتۇرىدۇ، اللە تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ۋە مەرھەمەت قىلغۇچىدۇر (70). كىمكى (گۇناھلىرىغا) تەۋبە قىلىدىكەن ۋە ئەمەلنى تۈزەيدىكەن، ئۇ اللەغا يۈزلەنگەن بولىدۇ (يەنى اللە ئۇنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭدىن رازى بولىدۇ) (71). ئۇلار (يەنى اللە ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەر) يالغان گۇۋاھلىق بەرمەيدۇ، يامان سۆزنى ئاڭلاپ قالغان چاغدا ئالىجانابلىق بىلەن ئۆتۈپ كېتىدۇ (72). ئۇلارغا پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرى بىلەن ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا، گاس، كور بولۇۋالمايدۇ (يەنى ئۇنى بېرىلىپ ئىخلاسل بىلەن ئاڭلايدۇ) (73). ئۇلار: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە ئاياللىرىمىز ۋە ئەۋلاتلىرىمىز ئارقىلىق شادلىق بېغىشللىشىڭىنى (يەنى

بىزگە ساڭا ئىتائەتمەن پەرزەنت ئاتا قىلىشىڭىنى) تىلەيمىز، بىزنى تەقۋادارلارنىڭ پېشۋاسى (يەنى تەقۋادارلارنىڭ نەمۇنىسى، ياخشىلىققا دەۋەت قىلغۇچى) قىلىن» دەيدۇ (74). ئەنە شۇلار سەۋرلىك بولغانلىقى ئۈچۈن جەننەت بىلەن مۇكاپاتلىنىدۇ، ئۇلار جەننەتتە (پەرىشتىلەر تەرىپىدىن قىلىنغان) دۇئا ۋە سالام بىلەن قارشى ئېلىنىدۇ (75). ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالىدۇ، جەننەت نېمىدىگەن گۈزەل قارارگاھ! نېمىدىگەن گۈزەل جاي! (76) ئېيتقىنىكى، ئەگەر سىلەرنىڭ دۇئايىڭلار بولمىسا، پەرۋەردىگارم سىلەرگە پەرۋا قىلمايدۇ، (ئى كاپىرلار! پەيغەم-بەرنى) ئىنكار قىلىڭلار، (ئاخىرەتتە) سىلەر قۇتۇلالمايدىغان ئازابقا دۇچار بولۇسىلەر» (77).

26 - سۈرە شۇئەرا

مەككىدە نازىل بولغان، 227 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. طاء، سىم، مىم (1). بۇ، روشەن كىتاب (يەنى قۇرئان) ئايەتلىرىدۇر (2). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار-نىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن ئۆزەڭنى ھالاك قىلىۋېتىشكە مۇمكىن (3). ئەگەر بىز ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىشىنى) خالايدىغان بولساق، ئۇلارغا ئاسماندىن (ئۇلارنى ئىمانغا مەجبۇرلايدىغان) بىر ئايەتنى (ئالامەتنى) نازىل قىلاتتۇق، ئۇنىڭغا ئۇلار باش ئەگەن بولاتتى (4).

ئۇلارغا مەرھەمەتلىك اللہ تەرىپىدىن قۇرئاندىن يېڭىدىن بىرنەرسە نازىل بولسلا، ئۇلار ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈيدۇ⁽⁵⁾. ئۇلار راستلا (قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى، مەسخىرە قىلغان نەرسىنىڭ خەۋەرلىرى (يەنى ئاقىۋىتى) ئۇلارغا كېلىدۇ⁽⁶⁾. ئۇلار زېمىننى (يەنى زېمىننىڭ ئاجايىباتلىرىنى) كۆزەتمەيدىمۇ؟ زېمىندا تۈرلۈك پايدىلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق⁽⁷⁾. بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەت بار، ئۇلارنىڭ تولىسى ئىمان ئېيتىقۇچى بولمىدى⁽⁸⁾. سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر⁽⁹⁾. ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارىڭ مۇساغا ندا قىلدى: «سەن زالىم قەۋمگە بارغىن⁽¹⁰⁾. (ئۇلار) پىرىئەۋنىڭ قەۋمىدۇر، ئۇلار (اللە نىڭ جازا-لىشىدىن) قورقمايدۇ؟»⁽¹¹⁾. مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! مەن ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ مېنى ئىنكار قىلىشىدىن قورقىمەن⁽¹²⁾. (ئۇلارنىڭ مېنى ئىنكار قىلىشىدىن) شۇڭا (ماڭا ياردەمدە بولۇش ئۈچۈن) ھارۇننى (پەيغەمبەر) قىلىپ ئەۋەتكىن⁽¹³⁾. (ئۇلارنىڭ دەۋاسىچە) ئۇلارنىڭ ئالدىدا مېنىڭ گۇناھىم بار، ئۇلارنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشىدىن قورقىمەن»⁽¹⁴⁾. اللہ ئېيتتى: «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى سېنى ئۇلار ھەرگىز ئۆلتۈرەلمەيدۇ)، سىلەر مېنىڭ مۆجىزىلىرىمنى ئېلىپ بېرىڭلار، بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللە (مۇنازىرەڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرىمىز⁽¹⁵⁾. سىلەر پىرىئەۋنىڭ بېرىپ: بىز ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئەلچىسىمىز⁽¹⁶⁾. ئىسرائىل ئەۋلادىنى (قۇللۇققۇندىن) بوشاتقىن، ئۇلار بىز بىلەن (شامغا) كەتسۇن⁽¹⁷⁾. (ئۇلار پىرىئەۋنىڭ كېلىپ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدى) پىرىئەۋن (مۇساغا) ئېيتتى: «سېنى بىز ئۆيىمىزدە كىچىكلىگەن تەرىپىمىلەپ چوڭ قىلىدۇقۇمۇ؟ ئارىمىزدا كۆپ يىللار تۇرىمىز دىگۇمۇ؟⁽¹⁸⁾ سەن ھېلىقى قىلغان ئىشنىڭنى قىلىدىگۇمۇ؟ (يەنى قىبىتىنى ئۆلتۈرمىدىگۇمۇ؟) سەن تۈز-كورلاردىن سەن»⁽¹⁹⁾. مۇسا ئېيتتى: «مەن ئۇ ئىشنى قىلغان چېغىمدا نادانلاردىن ئىدىم⁽²⁰⁾. سىلەردىن قورقۇپ، سىلەردىن قاچىم، پەرۋەردىگارىم ماڭا ھېكمەت. ئاتا قىلدى، مېنى پەيغەمبەر قىلدى⁽²¹⁾. سەن ئىسرائىل ئەۋلادىنى قۇل قىلىدىڭ، سېنىڭ ماڭا مىننەت قىلغان نېمىتىڭ ئەنە شۇدۇر»⁽²²⁾. پىرىئەۋن ئېيتتى: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى دېگەن نېمە؟»⁽²³⁾

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرٍ مِنَ الرَّحْمَنِ مُحَدَّثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا فَاصْتَبَتْ بِهِمْ فَأَتَيْنَاهُ أَكْثُورًا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦﴾ وَلَهُ يَرْجُلُ الْأَرْضُ كَمَا أَتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ ذَوْرٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَى أَنْ اتَّبِعْ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمٌ فَرَعُونَ الْأَيَّاقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيُضِلُّونَ صَدْرِي وَيُلْغِيُونَ أَلْسِنِي فَاذْهَبْ إِلَى هَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِي ﴿١٤﴾ قَالَ كَلِمَةً فَادْهَبْ أَلَيْسَ لَكَ مَعَهُ مُسْتَعِينٌ ﴿١٥﴾ فَأَتَى فَرَعُونَ فَتَوَلَّى إِذَا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أُرْسِلَ مَعَنَابِي إِسْرَائِيلَ قَالَ أَلَمْ يَكُنْ لَكَ فِينَا وَلِيٌّ مَا كُنْتَ فِينَا مِنْ غَيْرِكَ يَبِينُ ﴿١٧﴾ وَفَعَلْتَ فَعَلْتَكِ الْغِيَّةَ فَعَلْتَ وَأَنْتَ مِنَ الْغَايِبِينَ ﴿١٨﴾ قَالَ فَعَلَهَا إِذَا أُنِيتَ مِنَ الضَّالِّينَ فَفَعَلْتَ وَمَكَرْتَ لَكُمَا فَعَلْتُمَا وَهَبْ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجْعَلْ لِي مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٩﴾ رَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ عَمُّهُمْ عَلَيَّ أَنْ عَبَدْتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٠﴾ قَالَ فَرَعُونَ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢١﴾

يۈرىكىم سىقلىدۇ، تىلىم كېكەچ، شۇڭا (ماڭا ياردەمدە بولۇش ئۈچۈن) ھارۇننى (پەيغەمبەر) قىلىپ ئەۋەتكىن⁽¹³⁾. (ئۇلارنىڭ دەۋاسىچە) ئۇلارنىڭ ئالدىدا مېنىڭ گۇناھىم بار، ئۇلارنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشىدىن قورقىمەن»⁽¹⁴⁾. اللہ ئېيتتى: «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى سېنى ئۇلار ھەرگىز ئۆلتۈرەلمەيدۇ)، سىلەر مېنىڭ مۆجىزىلىرىمنى ئېلىپ بېرىڭلار، بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللە (مۇنازىرەڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرىمىز⁽¹⁵⁾. سىلەر پىرىئەۋنىڭ بېرىپ: بىز ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئەلچىسىمىز⁽¹⁶⁾. ئىسرائىل ئەۋلادىنى (قۇللۇققۇندىن) بوشاتقىن، ئۇلار بىز بىلەن (شامغا) كەتسۇن⁽¹⁷⁾. (ئۇلار پىرىئەۋنىڭ كېلىپ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزدى) پىرىئەۋن (مۇساغا) ئېيتتى: «سېنى بىز ئۆيىمىزدە كىچىكلىگەن تەرىپىمىلەپ چوڭ قىلىدۇقۇمۇ؟ ئارىمىزدا كۆپ يىللار تۇرىمىز دىگۇمۇ؟⁽¹⁸⁾ سەن ھېلىقى قىلغان ئىشنىڭنى قىلىدىگۇمۇ؟ (يەنى قىبىتىنى ئۆلتۈرمىدىگۇمۇ؟) سەن تۈز-كورلاردىن سەن»⁽¹⁹⁾. مۇسا ئېيتتى: «مەن ئۇ ئىشنى قىلغان چېغىمدا نادانلاردىن ئىدىم⁽²⁰⁾. سىلەردىن قورقۇپ، سىلەردىن قاچىم، پەرۋەردىگارىم ماڭا ھېكمەت. ئاتا قىلدى، مېنى پەيغەمبەر قىلدى⁽²¹⁾. سەن ئىسرائىل ئەۋلادىنى قۇل قىلىدىڭ، سېنىڭ ماڭا مىننەت قىلغان نېمىتىڭ ئەنە شۇدۇر»⁽²²⁾. پىرىئەۋن ئېيتتى: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى دېگەن نېمە؟»⁽²³⁾

مۇسا ئېيتتى: «ئۇ ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پۈتۈن مەخلۇقاتلارنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ئەگەر سىلەر ھەقىقىي ئىشىنىدىغان بولساڭلار» (24). پىرئەۋن چۆرىسىدىكىلەرگە: «(ئۇنىڭ جاۋابىنى) ئاڭلاۋاتامسىلەر؟» دېدى (25). مۇسا ئېيتتى: «(ئۇ) سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار. دۇر ۋە سىلەرنىڭ ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر» (26). پىرئەۋن ئېيتتى: «سىلەرگە ئەۋەتىلگەن (بۇ) ئەلچى ئەلۋەتتە مەجنۇندۇر» (27). مۇسا ئېيتتى: «(ئۇ) مەشرىقىنىڭ، مەغربىنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى مەخلۇقاتنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ئەگەر سىلەر چۈشىنىدىغان بولساڭلار» (28). پىرئەۋن ئېيتتى: «ئەگەر مەندىن غەيرىنى ئىلاھ قىلىۋالدىغان بولساڭ، سېنى چوقۇم زىندانغا تاشلايمەن» (29). مۇسا ئېيتتى: «(مېنىڭ راست

قَالَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْأَنْبِيَاءِ إِنَّكُمْ تُؤْمِنُونَ
قَالَ لَيْسَ خَوْلَةَ الْكُفَرَاءِ قَالُوا رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمْ
الْأَكْلِينَ قَالُوا إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمُجُنُونٌ
قَالَ رَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَالْأَنْبِيَاءِ إِنَّكُمْ تَعْبَهُونَ
قَالَ لَيْسَ أَتَقْدِرُونَ عَلَى أَنْ تَكْفُرُوا بِرَبِّكُمْ قَالُوا
قَالَ أَوْ كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِرَبِّكُمْ قَالُوا قَاتِلْ إِيَّاهُ إِنَّ كُنْتَ مِنَ
الضَّالِّينَ قَالُوا قَاتِلْ عَصَاهُ وَأَذَاهُ لَعْنَانِ يُبِينُ وَتَرَى عَيْدَهُ
وَأَذَاهُ بَيِّنَةً لِلظَّالِمِينَ قَالُوا لِلَّهِ الْخَلْقُ إِنَّ هَذَا السَّحَرُ
عَلَيْهِمْ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِحُجَّتٍ هَذَا أَتَأْمُرُونَ
قَالُوا أَوَاجِبُهُ وَأَخَاهُ وَالْبَيْتَ فِي الْمَسْأَلَةِ خَيْرٌ لَنَا تَوَكَّلْ عَلَى
سَخَرِ عَلَيْهِمْ مَجْهُومَ السَّحَرَةِ لِيَقَاتِلَ يَوْمَ مَعْلُومٍ وَقِيلَ
لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ أَلَمْ تَكُنْ لَكُمْ السَّحَرَةُ إِنَّ
كَانُوا لَهُمُ الْغَالِبِينَ قَالُوا تَجَاءُ السَّحَرَةُ قَالُوا لِيُؤْمِنُوا قَالُوا لَيْسَ
لَنَا أَكْرَامٌ لَنَا نَحْنُ الْغَالِبِينَ قَالُوا نَعَمْ وَالْأَكْرَامُ لَكُمْ
الْمُقَرَّبِينَ قَالُوا لَهُمْ مَوْتُنَا أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُقْلُونَ

پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىل كەلتۈرسەممۇ (زىندانغا تاشلامەن؟)» (30). پىرئەۋن ئېيتتى: «ئەگەر سۆزۈڭ راست بولسا روشەن دەلىلگىنى كەلتۈرگىن» (31). مۇسا ھاسى-سىنى تاشلىۋىدى، ناگاھان ئۇ ئوپپوچۇق ئەجدىھاغا ئايلىندى (32). مۇسا (قوينىدىن) قولىنى چىقىرىۋىدى، ناگاھان ئۇ قارىغۇچىلارغا (نۇر چاقناپ تۇرىدىغان) ئاپئاق بولۇپ كۆرۈنىدى (33). پىرئەۋن چۆرىسىدىكى (قەۋمنىڭ) چوڭلىرىغا ئېيتتى: «بۇ ھەقىقەتەن ئۇستا سېھىرگەر ئىكەن، ئۇ سېھىر ئارقىلىق سىلەرنى زېمىنڭلاردىن ھەيدەپ چىقارماقچى، (بۇ ھەقتە) نېمە مەسلىھەت بېرى-سىلەر؟» (34-35). ئۇلار ئېيتتى: «(ئۇلارنىڭ ئىشىنى) تەخىر قىلىغىن، شەھەرلەرگە (سېھىر-گەرلەرنى) يىققۇچى كىشىلەرنى ئەۋەتكىن» (36). ئۇلار سېھىنڭ ھۇزۇرۇڭغا ناھايىتى ئۇستا سېھىر-گەرلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ كەلسۇن» (37). مۇئەييەن كۈندىكى بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا سېھىرگەرلەر توپلاندى (38). كىشىلەرگە: «سىلەر يىغىلىپ بولدۇڭلارمۇ؟ ئەگەر سېھىرگەرلەر غالىب چىقسا ئۇلارغا بويسۇنۇشىمىز مۇمكىن» دېيىلدى (39-40). سېھىرگەرلەر پىرئەۋننىڭ قېشىغا يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار پىرئەۋنگە: «ئەگەر غەلبە قىلساق بىزگە چوقۇم مۇكاپات بېرىلمەدۇ؟» دېدى (41). پىرئەۋن: «ھەئە، ئۇ چاغدا (سىلەرگە مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە) سىلەر چوقۇم مېنىڭ يېقىن ئادەملىرىمدىن بولۇپ قالسىلەر» دېدى (42). مۇسا ئۇلارغا: «تاشلايدىغان نەرسەڭلارنى تاشلاڭلار» دېدى (43).

ئۇلار ئارغامچىلىرىنى، ھاسىلىرىنى تاشلىدى. ئۇلار: «پىرئەۋنىڭ كاتتىلىقى بىلەن قەسەمكى، بىز شەك-شۈبھىسىز غەلبە قىلىمىز» دېدى (44). مۇسا ھاسىلىنى تاشلىدى، (ئۇ ئېجدىھاغا ئايلىنىپ) ئۇلارنىڭ ئويدۇرما نەرسىلىرىنى يۇتۇۋەتتى (45). سېھىرگەرلەر سەجدىگە باردى (46). ئۇلار: «ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا — مۇسا ۋە ھارۇننىڭ پەرۋەردىگارىغا — ئىمان ئېيتىتۇق» دېدى (47-48) پىرئەۋن: «مەن رۇخسەت قىلماي تۇرۇپ سىلەر مۇساغا ئىمان ئېيتىڭلار، ئۇ چوقۇم سىلەرگە سېھىرنى ئۆگەتكەن باشلىقىڭلار ئىكەن، (سىلەرنى قانداق جازالايدىغانلىقىمنى) ئۇزۇنغا قالماي بىلىسىلەر، قولۇڭلارنى پۇتۇڭلارنى چوقۇم ئوڭ-چەپ قىلىپ (يەنى ئوڭ قولۇڭلار بىلەن سول پۇتۇڭلارنى ياكى سول قولۇڭلار بىلەن ئوڭ پۇتۇڭلارنى) كېسىمەن، ھەممىڭلارنى چوقۇم دارغا ئاسىمەن» دېدى (49). سېھىرگەرلەر: «(بۇنىڭدىمۇ بىزگە) ھېچ زىيان يوق، بىز ئەلۋەتتە

پەرۋەردىگارىمىزنىڭ دەرگاھىغا قايتقۇچىلارمىز، بىز مۇساغا ھەممىدىن بۇرۇن ئىمان ئېيتقۇچىلار بولغانلىقىمىز ئۈچۈن، پەرۋەردىگارىمىزنىڭ خاتالىقلىرىمىزنى مەغپىرەت قىلىشىنى ئەلۋەتتە ئۈمىد قىلىمىز» دېدى (50-51). بىز مۇساغا: «كېچىدە بەندىلىرىمنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى) ئېلىپ ئاتلانغىن. سىلەر ئەلۋەتتە قوغلىنىسىلەر، (يەنى پىرئەۋن ئۆز قەۋمى بىلەن سىلەرنى قوغلاپ چىقىدۇ) دەپ ۋەھىي قىلدۇق (52). پىرئەۋن شەھەرلەرگە (ئەسكەر) توپلىغۇچىلارنى ئەۋەتتى (53). (پىرئەۋن ئېيتتىكى) «بۇ كىشىلەر ھەقىقەتەن بىر ئوچۇم ئادەملەردۇر (54). ئۇلار ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئاچچىقىمىزنى كەلتۈرۈپ قويدى (55). بىز ھەقىقەتەن ئېھتىياجىمىزغا جامائەمىز» (56). بىز ئۇلارنى (يەنى پىرئەۋن بىلەن ئۇنىڭ قەۋمىنى) باغلاردىن، بۇلاقلاردىن، خەزىنىلەردىن ۋە ئېسىل تۇرالغۇدىن ئايرىۋەتتۇق (57-58). شۇنداق قىلىپ ئۇلارنى بەنى ئىسرائىلغا مىراس قىلىپ بەردۇق (59). ئۇلار (يەنى پىرئەۋن بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنى) ئۇلارنى كۈن چىققان چاغدا قوغلاپ چىقتى (60). ئىككى توپ (يەنى پىرئەۋن توپى بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ توپى) بىر-بىرىنى كۆرۈپ تۇرۇشقان چاغدا، مۇسانىڭ ئادەملىرى: «ئۇلار (يەنى پىرئەۋن بىلەن قوشۇنى) بىزگە چوقۇم يېتىشۋالدىغان بولدى» دېدى (61). مۇسا ئېيتتى: «ئۇنداق بولمايدۇ (يەنى ھەرگىز يېتىشەلمەيدۇ)، پەرۋەردىگارم ھەقىقەتەن مەن بىلەن بىللە، مېنى (قۇتۇلۇش يولىغا) باشلايدۇ» (62). بىز مۇساغا: «ھاساڭ بىلەن دەرياغا ئۇرغىن» دەپ ۋەھىي قىلدۇق، (مۇسا ھاسسى بىلەن ئۇرۇۋىدى) دەريا يېرىلدى، (ھەر بىر يېرىلغان) قىسمى چوڭ تاغدەك بولۇپ قالدى (63). ئىككىنچى بىر گۇرۇھنى بۇ يەرگە يېقىنلاشتۇردۇق (يەنى پىرئەۋن بىلەن قوشۇنىنى بەنى ئىسرائىلنىڭ ئارقىسىدىن دەرياغا كىرگۈزدۇق) (64).

فَالْقَوَاعِبُ الْمُحَرِّصِينَ قَالُوا بَعْرَةٌ ذَرْوَنَ إِنَّا لَنَحْنُ
الْغَالِبُونَ ۝ كَالَّذِي مَوْتَى عَصَا فَاذَاهُ تَلَقَّفَ مَا يَأْكُلُونَ ۝
فَالْقَوْمُ النَّحْرَ يَسْعُونَ قَالُوا الْمَكِيدَةُ الْغَالِبِينَ ۝ رَبِّ مَوْسَى
وَهَارُونَ ۝ قَالَ امْنَعْنَاهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرٌ كَذِبٌ ۝
عَلَيْكُمْ الرِّجْرَجُ فَتَكُونُ تَصْلُوفٌ لِّكُلِّ قَوْمٍ ۝ أَيْدِيكُمْ وَأَعْيُنُكُمْ
فَرِحَ غَلَاظِكُمْ وَأَصْلَابُكُمْ أَجْعَلِينَ ۝ قَالُوا لَاضِدٌ إِنَّا لَنَالِ
رَبَّنَا مُتَوَكِّلِينَ ۝ إِنَّا نَأْتِيكُمْ بِبَيِّنَاتٍ نَّهْبَحْنُ بِهَا نَكَارًا وَنَاوِلِ
الْمُؤْمِنِينَ ۝ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مَوْسَىٰ أَنْ أَمْرِ يَبْعِلَىٰ إِنَّكُمْ كُنْتُمْ عِندَ رَبِّكُمْ
فَارْسِلْ فَرْعُونَ فِي الْمَدَائِنِ خَوْرِينَ ۝ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَرِزْقٌ
قَلِيلٌ ۝ وَأَنَّهُمْ لَئَالِفٌ لِّقَوْمٍ هُمْ أَتَاكُم بِعِصْيَانٍ ۝
فَاخْرُجْهُمْ مِنْ جَنَّتِي وَعِجْبُونَ ۝ لِكُلِّ أَفْجَاءٍ مَّنْجِلٍ ۝ كَذَلِكَ
وَأَوْرَثْنَا لَهَا بُيُوتَ إِسْرَائِيلَ ۝ فَاتَّبَعُوهُمْ فُتْرَيْنَ ۝ فَتَلَا تَرَاءَ
الْجَمْعِ ۝ قَالَ أَصْحَابُ مَوْسَىٰ إِنَّا لَنَرُوكُمْ كَاذِبِينَ ۝ كَالَّذِينَ كَانُوا يُسَمِعُونَ
رَبِّي سِرًّا ۝ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مَوْسَىٰ أَنْ أَمْرِ يَبْعِلَىٰ ۝
فَاتَّقُوا فَكَانَ كُلُّهُمْ لَكَ يَوْمَ ۝ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ الْغَالِبِينَ ۝

مۇسا بىلەن ئۇنىڭ ھەمراھلىرىنى پۈتۈنلەي قۇتقۇز-
دۇق (65). ئاندىن ئىككىنچى گۇرۇھنى (يەنى
پىرئەۋن بىلەن قەۋمنى) غەرق قىلدۇق (66). بۇنىڭدا
(يەنى پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ غەرق بولۇشىدا)
ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولىسى ئىمان
ئېيتقۇچى بولمىدى (67). سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ
ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (68).
ئۇلارغا ئىبراھىمنىڭ قىسسىسىنى ئوقۇپ بەرگىن (69).
ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئاتىسىغا ۋە قەۋمىگە: «نېمىگە
ئىبادەت قىلىسىلەر؟» دېدى (70). ئۇلار: «بۇتلارغا
ئىبادەت قىلىمىز، بۇ ئىبادەتنى داۋاملاشتۇرمىز»
دېيىشتى (71). ئىبراھىم ئېيتتى: «دۇئا قىلغان
چېشىڭلاردا ئۇلار (دۇئايىڭلارنى ئاڭلامىدۇ؟) (72).
يا سىلەرگە پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ؟ يا زىيان يەتكۈزە-

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى مِن مَّعْجَانَا جُودًا وَقَدْ أَخْرَقْنَا الْعَافِيِينَ ﴿٦٥﴾
إِنِّي لَأَكْبَرُ لَكَ إِذَا مَا كَانَ الْكَرْهُمُ مُتَمِّينَ ﴿٦٦﴾ وَإِن رَّيْتَكَ
لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٧﴾ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ
تَكْفُرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا أِمْرٌ شَيْءٌ قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظُنُّهَا كُفْرًا ﴿٦٩﴾
قَالَ هَلْ يُسْمِعُكُم مَّا لَمْ يَذْكُرْ أَوْ يَبْصُرُ مَا لَا بَصِيرَةَ لَهُ أَوْ يَهْدِيكُم إِلَى صِرَاطٍ
كَامِنٍ ﴿٧٠﴾ قَالُوا بَلَىٰ نَكْتُمُ الْكَلِمَةَ أَكْثَرًا نَّخْفَىٰ لِحُجَّتِمْ وَأَنَّهُمْ عِندَ
رَبِّكَ لَا يَرْحَمُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةٌ مِنَ السَّمَاءِ فَبِئْسَ مَا لَنَا
بِعِبَادَتِهِمْ كَذِبٌ مُّضْتَرٌّ ﴿٧٢﴾ قَالُوا هَؤُلَاءِ أَفْعَالُكُمْ أَمْ لَهُمْ آلَاءٌ ﴿٧٣﴾
وَالَّذِي يُوَسْوِسُ لَكُمْ تَجْوِيزًا ﴿٧٤﴾ وَالَّذِي أَتَمَمَ أَرْوَاحَكُمْ أَنْ تَغْفِرُوا
خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٧٥﴾ رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْ بِالْعَافِيِينَ ﴿٧٦﴾
وَاجْعَلْ لِّي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٧٧﴾ وَاجْعَلْ لِّي مِنْ أَمْرِي
وَرْدَةً حَسَنَةً تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَأَعُودُ بِمَا كَانُوا مِنَ الْأَعْمَالِ
وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٧٨﴾ وَمَا كَانَ لَكُمْ مَالٌ وَلَا نَفْسٌ إِلَّا
مِنَ اللَّهِ قَلْبًا سَلِيمًا ﴿٧٩﴾ وَأَلْقِ الْجِنَّةَ الَّتِي كُنتُمْ تُعْبَدُونَ ﴿٨٠﴾

لەمدۇ؟» (73). ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق ئەمەس، ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ شۇنداق قىلغانلىقىنى
بايقىدۇق» (74). ئىبراھىم ئېيتتى: «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! سىلەرنىڭ ئىبادەت قىلىشىڭلار نېمە؟» (75)
سىلەرنىڭ ئەڭ قەدىمكى ئەجدادلىرىڭلارنىڭ ئىبادەت قىلغىنى نېمە؟ (76) ئۇلار (يەنى بۇتلار)
مېنىڭ دۈشمىنىمدۇر، پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى (مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر) (77). ئۇ مېنى
ياراتقان، ئۇ مېنى ھىدايەت قىلدۇ (78). ئۇ مېنى تاماق بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇسۇلۇق بىلەن تەمىن-
لەيدۇ (79). ئاغرىپ قالسام ئۇ مېنى ساقايتىدۇ (80). ئۇ مېنى قەبىزى روھ قىلىدۇ،
كېيىن يەنە تىرىلدۈرىدۇ (81). قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ مېنىڭ خاتالىقلىرىمنى مەغپىرەت
قىلىشىنى ئۈمىد قىلىمەن (82). پەرۋەردىگارىم! ماڭا ئىلىم-ھېكمەت ئاتا قىلغىن، مېنى
ياخشىلارغا قوشقىن (83). كېيىنكىلەر ئارىسىدا ياخشى نامىمنى قالدۇرغىن (84). مېنى
نازۇنېمەتلىك جەننەتنىڭ ۋارىسلىرىدىن قىلغىن (85). ئاتامغا مەغپىرەت قىلغىن،
ئۇ ھەقىقەتەن گۇمراھلاردىن بولدى (86). ئۇلار (يەنى خالايسىقلار) (ھېساب بېرىش
ئۈچۈن) تىرىلدۈرۈلىدىغان كۈندە مېنى رەسۋا قىلىمىغىن (87). ئۇ كۈنى (ھېچ كىشىگە)
مال ۋە ئوغۇللار پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ (88). پەقەت (اللەنىڭ دەرگاھى) غا پاك قەلب بىلەن
كەلگەن ئادەمگىلا پايدا يەتكۈزۈلىدۇ» (89). جەننەت تەقۋادارلارغا يېقىنلاشتۇرۇلىدۇ (90).

دوزاخ گۇمراھلارغا ئوچۇق كۆرسىتىلىدۇ (91).
ئۇلارغا: «سەلەر ئىلگىرى اللەنى قويۇپ چوقۇنغان
نەرسەڭلار قەيەردە؟ ئۇلار سەلەرگە ياردەم بېرە-
لەمدۇ؟ يا ئۆزلىرىگە ياردەم بېرەلەمدۇ؟»
دېيىلىدۇ (92-93). بۇتلار، گۇمراھلار ۋە ئىبلىسنىڭ
قوشۇنلىرىنىڭ ھەممىسى دوزاخقا ئۈستى-ئۈستىلەپ
تاشلىنىدۇ (94-95). ئۇلار دوزاخقا جەددەللىشىپ
ئېيتىدۇ: «اللە بىلەن قەسەمكى، بىز ئوپىئوچۇق
گۇمراھلىقتا ئىدۇق (96-97). ئۆز ۋاقتىدا بىز
سەلەرنى (ئىبادەتتە) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى
بىلەن ئوخشاش ئورۇندا قوياتتۇق (98). بىزنى پەقەت
گۇناھكارلارلا ئازدۇردى (99). شۇنىڭ ئۈچۈن بىزگە
شاپائەت قىلغۇچىلار يوق (100) ۋە يېقىن دوستىمۇ
يوق (101). ئەگەر بىزگە (دۇنياغا) قايتىشقا بولسا

ئىدى، بىز مۆمىنلەردىن بولاتتۇق» (102). شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا (يەنى ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ
قەۋمىنىڭ قىسسىسىدە) (ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن) ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولىسى
ئىمان ئېيتقۇچى بولمىدى (103). سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى
مېھرىبانىدۇر (104). نۇھنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى (105). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا قېرىندىشى
نۇھ ئېيتتى: «سەلەر (اللەدىن) قورقمايسىلەر؟ (106) مەن ھەقىقەتەن سەلەرگە سادىق بىر پەيغەمبەر-
مەن (107). سەلەر اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (108). تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سەلەردىن
ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تەلەيمەن (109) اللە -
دىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار» (110). ئۇلار: «(ئى نۇھ!) ساڭا تۆۋەن تەبىئىيەتتىكى
ئادەملەر ئەگەشكەن تۇرسا، ساڭا بىز ئىمان ئېيتامدۇق؟» دېدى (111). نۇھ ئېيتتى:
«مەن ئۇلارنىڭ نېمە قىلغانلىقىنى ئۇقمايمەن (112). ئەگەر بىلسەڭلار ئۇلاردىن ھېساب
ئېلىشنى پەقەت پەرۋەردىگارىم ئۈستىگە ئالغان (113). مەن مۆمىنلەرنى قوغلىۋەتمەيمەن (114). مەن
پەقەت ئوچۇق-ئاشكارا ئاگاھلاندىرغۇچىمەن» (115). ئۇلار ئېيتتى: «(ئى نۇھ!) ئەگەر سەن
(پەيغەمبەرلىك دەۋەتتىڭدىن) يانمىساڭ، سەن چوقۇم تاش-كېسەك قىلىنىپ ئۆلتۈرۈلگۈچىلەردىن
بولسەن» (116). نۇھ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارىم! قەۋمىم مېنى ھەقىقەتەن ئىنكار قىلدى (117).

وَيَذَرُكَ الْجَحِيمُ وَالْحُورُ ۖ يَقِيلُ لَهُمَا مَا كُنْتُمَا تَعْبُدُونَ ۖ
مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَصْرِفُهُمَا وَيَتَوَعَّدُونَ ۖ قَالُوا أَفِيهَا
هُوَ الْقَائِلُ ۖ وَجُودُ الْإِلَهِ أَجْمَعُونَ ۖ قَالُوا وَهَؤُلَاءِ
يُحْكُمُونَ ۖ قَالُوا إِنَّ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۖ إِذْ سَمِعُوا بِرَبِّ
الْعَالَمِينَ ۖ وَمَا أَضَلُّكُمْ إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ۖ فَمَا لَكُمُ أَنْ تَشْفَعُوا
وَلَا تَدْعُو حَيْمُومًا ۖ كَانُوا لَكَاكِرَةً فَتَكُونُ مِنَ الْمُنْذَرِينَ ۖ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ۖ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۖ كَذَبَتْ قَوْمُهُ لِرَبِّهِمْ إِذْ قَالَ لَهُمْ
أَخُوهُمْ دَعُوا آلَكُمْ فَعُودُوا لَكُمْ سُبُلًا آمِينَ ۖ كَذَّبُوا اللَّهَ وَ
الْطَّيْعِينَ لَهُ وَمَا أَسْلَمُوا عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنَّ أَجْرَ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ۖ كَذَّبُوا اللَّهَ وَالْطَّيْعِينَ ۖ قَالُوا أَأَنْتُمْ لِكُذِّابِكُمْ
الَّذِينَ كُنْتُمْ تَقُولُونَ ۖ وَمَا عَلَيْنَا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۖ إِنَّ جَسَدَهُمْ
لِالْأَعْلَى رَبِّي لَوَ تَشْعُرُونَ ۖ وَمَا أَكَاظِمُ لَهُمُ الْمُؤْمِنِينَ ۖ إِنَّ أَكَا
الْأَنْذِرِ مُبِينٍ ۖ قَالُوا لَيْنَ كُنْتُمْ تَدْعُونَ لَنُحْضِرَنَّ
مِنَ الْمُجْرِمِينَ ۖ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ۖ

مەن ھەققىقەتەن سىلەرگە سادىق پەيغەمبەر - مەن (143). سىلەر اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (144). تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تىلەيمەن (145). سىلەر بۇ يەرلەردە، باغچىلاردىن، بۇلاقلاردىن، زىرائەتلەردىن، يۇمشاق پىشقان خورمىلاردىن بەھرىمەن بولۇپ خاتىرجەم ھالدا داۋاملىق قالىسىز (دەپ ئويلايمىلەر) (146-148). خۇشال ھالدا تاغلارنى تېشىپ ئۆي ياسايمىلەر (149). اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (150). زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان، ئىسلاھ قىلمايدىغان ھەددىدىن ئاشقۇچىلارنىڭ ئەمرىگە ئىتائەت قىلماڭلار» (151-152). ئۇلار

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا وَأَمْرًا آخَرَ مِنَ الْأَعْلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ أَتَرْكُونَ فِي مَاهُنَا آمِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ كَذُودٌ وَعُقْلٌ طَلْمَ هَاضِمٌ وَتَحْتُونَ مِنَ الْجِبَالِ يَبُوتُ الْفَرِيقَيْنِ فَاَتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا وَلَا تَطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يَصْلَحُونَ قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مِنَ الْمُسَحَرِينَ مَا أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا فَأَنِتَّ بِالْحَقِّ كُنْتَ مِنَ الضَّالِّينَ قَال هَذِهِ نَافَةٌ لَهَا تَرْبٌ وَكَهْنٌ يَوْمَئِذٍ وَلَا نَسْتَحْيَا لَوْ فَيَا خذْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ فَعَقَرُوا مَا أَصْبَحُوا إِلَّا بَيْنَ عَذَابِ الْعَذَابِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهوَ الْعَرِيزِ الرَّحِيمِ كَذَبَتْ قَوْمٌ لَوْلَا الْمُرْسَلُونَ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطُ أَلَا تَتَّقُونَ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا أَمْرًا وَأَمْرًا آخَرَ مِنَ الْأَعْلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ أَتَاوَنُوا الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ لَوْ تَذَرُون مَأْخَلَكُمْ لَكُمْ لَبَمٌ مِنْ آذَانِكُمْ كَلِ اللَّهُمَّ قَوْمٌ مَلُون

ئېيتتى: «سەن ھەققىقەتەن سېھىر قىلىنغانلاردىن سەن (153). سەن پەقەت بىزگە ئوخشاش بىر ئىنسان سەن، ئەگەر سەن راستچىلاردىن بولساڭ، بىرەر مۆجىزە كەلتۈرۈپ باققىن» (154). سالىھ ئېيتتى: «بۇ چىشى تۆگە (سۈيىڭلاردىن بىر كۈن) ئىچىدۇ، سىلەرمۇ مۇئەييەن بىر كۈن ئىچىسىلەر (155). ئۇنىڭغا يامانلىق قىلماڭلار، بولمىسا سىلەر بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىغا دۇچار بولۇسىلەر» (156). ئۇلار چىشى تۆگىنى بوغۇزلىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار نادامەتكە قالدى (157). ئۇلارغا ئازاب چۈشتى، بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلار - نىڭ تولىسى ئىمان ئېيتقۇچى بولمىدى (158). سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ھەققىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى مەھرىبان دۇر (159). ئۆتىنىڭ قەۋمى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى (160). ئۆز ۋاقتىدا ئۇلارغا قېرىندىشى لۇت ئېيتتى: «سىلەر (اللەدىن) قورقمايىلەر؟ (161) مەن ھەققىقەتەن سىلەرگە سادىق پەيغەمبەرمەن (162). سىلەر اللەدىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (163). تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلمايمەن، ئۇنى پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدىن تىلەيمەن (164). سىلەر ئەھلى جاھان ئىچىدىن لۇتە قىلىپ، پەرۋەردىگارىڭلار سىلەر ئۈچۈن ياراتقان ئاياللىرىڭلارنى تاشلاپ قويمايسىلەر؟ سىلەر ھەققىقەتەن (بۇزۇقچىلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمىسىلەر» (165-166).

بۇنىڭدا ئەلۋەتتە (چوڭ) ئىبرەت بار، ئۇلارنىڭ تولى-
سى ئىمان ئېيتقۇچى بولمىدى (190). سېنىڭ پەرۋەر-
دىڭكارىڭ ھەقىقەتەن ناھايىتى غالىبتۇر، ناھايىتى
مېھرىباندۇر (191). شۈبھىسىزكى، قۇرئان ئالەملەرنىڭ
پەرۋەردىڭكارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (192).
ئاگاھلاندۇرغۇچىلاردىن بولۇشۇڭ ئۈچۈن،
ئىشەنچلىك جىبرىئىل ئۇنى سېنىڭ قەلبىڭگە ئېلىپ
چۈشتى (193-194). (قۇرئان) ئۈچۈن ئەرەبى
تىلىدا (نازىل بولدى) (195). ھەقىقەتەن قۇرئان
ئىلگىرىكى (پەيغەمبەرلەرنىڭ) كىتابلىرىدا تىلغا
ئېلىنغان (196). (ئابدۇللا ئىبنى سالام ۋە ئۇنىڭ
ئىمان ئېيتقان ھەمراھلىرىغا ئوخشاش) بەنى ئىسرائىل
ئۆلىمالىرىنىڭ قۇرئاننى بىلىشى مۇشۇنىڭلاغا (قۇرئان-
نىڭ توغرىلىقىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل بولمامدۇ؟ (197)
ئەگەر بىز قۇرئاننى ئەرەب بولمىغان بىر ئادەمگە

إِن فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ وَإِنَّ أَسْفَلَ سَافِرَاتِ الْعُلَمِينَ لَتَرَى فِيهِ
الْوُحْوَ الْكَبِيرَ عَلَى قَلْبِكَ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْمُنْذِرِينَ يَلِيبَانِ
فَرَجَ شَيْبَةٍ لَّيْسَ لَهُنَّ ذُرِّيَّةٌ وَلَا ذُرِّيَّةٌ لَهُنَّ وَأَكْمَرُ بَيْنَهُمْ آيَةُ أَنَّ
يَعْلَمَهُ عِلْمُهُ بَابِ إِسْرَائِيلَ وَلَوْ تَرَى أَنَّ عَلَى بَعْضِ الْأَعْمَى
قَفْرًا عَلَيْهِمْ مَا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ كَذَلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ
الْمُجْرِمِينَ لَكِنُفُوسُهُمْ يَاسِفُونَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ فَيَقْتَاتُونَ
بَنَاتَهُنَّ وَهُمْ لَا يَسْعَوْنَ فِيقُولُوا هَلْ عَمَّنْ مَنظُورٌ ۖ
أَفَمِمَّا يَخْتَفُونَ لَكُمُ الْفِتَنُ الَّتِي لَمْ يُفْتِنُوا فِيهَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ
وَأَلْفَاكِهِمْ أَمْ قَوْلُ الْحَاقِّ أَفَرُغٌ ۚ وَالْحَقُّ
ظَالِمِينَ كَذَلِكَ يَهْدِي الشَّيْطَانُ وَمَا يَتَّبِعُ لَهُمْ وَمَا
يَسْتَفِضُّونَ لَهُمْ عَلَى السَّمْعِ لَعَنُوا لَوْلَا فَكَّرَتْ دُمُوعُ
الْأَعْيُنِ الْآخِرَةِ كَفُونَ مِنَ الْمُعَذِّبِينَ وَإِنَّ عَذَابَكَ
الْآخِرِينَ وَأَخْفَضَ جَنَاحَكَ لِمَنِ الْبَقَاءُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

نازىل قىلغان بولساق، ئۇ قۇرئاننى ئۇلارغا ئوقۇپ بەرسە، ئۇلار ئۇنىڭغا ئىشەنمەيتتى (198-199).
شۇنىڭدەك گۇناھكارلارنىڭ دىلىلىرىغا قۇرئاننى سالدۇق (ئۇلار قۇرئاننى چۈشىنىپ، ئۇنىڭ
پاساھەت-بالاغىتىنى ۋە مۆجىزە ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرۇپ ئىمان ئېيتىمىدى) (200). ئۇلار (اللەنىڭ)
قاتتىق ئازابىنى كۆرمىگىچە قۇرئانغا ئىشەنمەيدۇ (201). ئۇ ئازاب ئۇلارغا ئۇشتۇشتۇت كېلىدۇ،
ئۇلار ئۇنىڭ (كەلگەنلىكىنى) تۇيماي قالىدۇ (202). (ئۇلارغا تۇيۇقسىز ئازاب كەلگەندە) ئۇلار:
«بىزگە (ئىمان ئېيتىۋېلىش ئۈچۈن) مۆھلەت بېرىلمەمدۇ؟» دېيىدۇ (203). ئۇلار بىزنىڭ ئازاب-
مىزنىڭ بۇرۇنراق كېلىشىنى تىلەمدۇ؟ (204) ئېيتىپ باققىنا! ئەگەر ئۇلارنى (نۇرغۇن) يىللار (نېمەت-
لىرىمىزدىن) بەھرىمەن قىلساق، ئاندىن ئۇلارغا ئاگاھلاندۇرۇلغان ئازاب كەلسە، ئۇلارنىڭ بەھىر-
مەن بولغان نېمەتلىرى (ئۇلاردىن) ئازابىنى دەپتى قىلىشتا) ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ (205-207).
قانداقلىكى شەھەر بولمىسۇن، ۋەز-نەسىھەت قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتمىگىچە، ئۇنى
ھالاك قىلىمىدۇق، (ئۇلارنى جازالاشتا) بىز زالىم بولىمىدۇق (208-209). قۇرئاننى شەيتانلار ئېلىپ
چۈشكىنى يوق (210). بۇ ئۇلارغا لايىق ئەمەس. ئۇلارمۇ (ئۇنىڭغا) قادىر بولالمايدۇ (211). شۈبھە-
سىزكى، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) (توغرىلىقچە) تىگىششتىن مەنى قىلىنغاندۇر (212). اللەدىن باشقا
ھېچ ئىلاھقا ئىبادەت قىلمىغان، ئۇنداق قىلساڭ، ئازاب قىلىنغۇچىلاردىن بولۇپ قالسىن (213). يېقىن
خىش-ئەقربالىرىڭنى ئاگاھلاندۇرغىن (214). ساڭا ئەگەشكەن مۆمىنلەرگە مۇلايىم بولغىن (215).

ئەگەر خىش - ئەقرباللىرىڭ سائغا ئاسىيلىق قىلسا: «مەن سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىدىن ھەقىقەتەن ئادا - جۇدا - مەن» دېگەن (216). ناھايىتى غالىب، مېھرىبان اللەغا يۈلەنگەن (217). اللە سېنى (نامازغا) قوپقىنىڭدا كۆرۈپ تۇرىدۇ (218). ناماز ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدىكى (سەجدىگە بارغانلىق، رۇكۇغا تۇرغانلىق ۋە قىيامدا تۇرغانلىق) ھەرىكىتىڭنى كۆرۈپ تۇرىدۇ (219). شۈبھىسىزكى، اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (220). (ئى مۇھەممەد! مەككە كۇففار - لىرىغا ئېيتقىنىكى) سىلەرگە مەن شەيتانلارنىڭ كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىمۇ؟ (221) ئۇلار ھەربىر ئىشقا توقۇغۇچى، گۇناھكارغا چۈشىدۇ (222). ئۇلار (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە) ئاڭلايدۇ، ئۇلار (يەنى شەيتانلار) نىڭ تولىسى يالغانچىلاردۇر (223). شائىرلارغا گۇمراھلار ئەگىشىدۇ (224). ئۇلارنىڭ (سۆز) ۋادىلىرىدا تېڭىرقاپ يۈرگەنلىكىنى كۆرەلمەسەن؟ (225) ئۇلار قىلماي - دىغان نەرسىلەرنى قىلدۇق دەپ سۆزلەيدۇ (226). پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، اللە نى كۆپ زىكرى قىلغان، زۇلۇمغا ئۇچرىغاندىن كېيىن ئۆزىنى قوغدىغان شائىرلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، زۇلۇم قىلغۇچىلار ئۇزاققا قالماي قايسى جايغا قايتىدىغانلىقىنى بىلىدۇ (227).

قَالَ عَصَاكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُعْبُدُونَ ۖ وَكُفُّوا عَنِ الْعَرِيِّ
الرَّحِيمِ الَّذِي يَدْعُوكَ جِنٌّ نَفْسٌ ۖ وَقُلْ لَكَ فِي الْحَيَاتِ ۖ
إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۖ هَلْ أَتَيْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّنْ تَدْبِيرِ الشَّيْطَانِ ۖ
تَدْبِيرٌ عَلَىٰ كُلِّ آفَاقٍ ۖ إِنَّمَا يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْبَهُمْ كِبَاسٌ
وَالشَّعْرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ۖ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ
يَكُونُونَ ۖ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ۖ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكَ آدَمَ وَنُوحًا وَابْنَ مَرْيَمَ
ۖ وَكُنْتُمْ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكَاذِبِينَ ۖ فَكَلِمَاتٌ يَتَّقِلُونَ ۖ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَسْ ۖ وَاللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۖ
طَس ۖ إِنَّكَ إِلَهٌ الْقُرْآنِ وَكَتَابٌ مُّبِينٌ ۖ هُدًى وَبُشْرَى
لِّلْمُؤْمِنِينَ ۖ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الصَّلَاةَ وَنُفُوسُ الزَّكَاةِ وَ
هُم بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۖ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
زَيَّاتُ لَهُمْ أَعْمَالُهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ۖ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
لَهُمْ سُوْرُ الْعَذَابِ ۖ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْخَسِرُونَ ۖ

27 - سۈرە نەمل

مەككىدە نازىل بولغان، 93 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
طا، سىن. بۇ، قۇرئاننىڭ ۋە روشەن كىتابىنىڭ ئايەتلىرىدۇر (1). مۆمىنلەر ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە
خۇش خەۋەردۇر (2). (شۇنداق مۆمىنلەرگى) ئۇلار نامازنى ئادا قىلىدۇ، زىكات بېرىدۇ ۋە
ئاخىرەتكە جەزمەن ئىشىنىدۇ (3). ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارغا ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى
ھەقىقەتەن چىرايلىق كۆرسەتتۇق، ئۇلار (گۇمراھلىقلاردا) تېڭىرقاپ يۈرۈشىدۇ (4). ئۇلار
(دۇنيادا) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ. ئاخىرەتتە ئۇلار ئەڭ زىيان تارتقۇچىلاردۇر (6).

سائحا قورئان ئەلۋەتتە ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى، ھەممىنى بىلگۈچى اللە تەرىپىدىن بېرىلىدۇ (6). ئۆز ۋاقتىدا مۇسا ئەھلىيىسىگە: «مەن ھەقىقەتەن ئوت كۆردۈم، مەن ئوتنىڭ يېنىغا بېرىپ (يول توغرى- لۇق) بىرەر خەۋەر ئوقۇپ كېلەي، ياكى سىلەرنىڭ ئىسسىقلىقلار ئۈچۈن ئوتتىن بىر چوڭ ئېلىپ كېلەي» دېدى (7). مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە (مۇنداق) نىدا ئاڭلاندى: «اللە ئوتنىڭ يېنىدىكى كىشىنى ۋە ئوتنىڭ ئەتراپىدىكىلەرنى مۇبارەك قىلدى. ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە پاكىتۇر (8). ئى مۇسا! شۈبھىسىزكى، مەن غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە دۇر مەن (9). ھاساڭنى تاشلىغىن! مۇسا ھاسسىنىڭ گويا ئەجدىھادەك تېز ھەرىكەتلىنىدۇ ۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ چېكىندى،

وَأَنكَرَ لِكُلِّ قَوْمٍ الْقُرْآنَ مِنْ كُنْزٍ حَكِيمٍ عَلَيْهِ إِذْ قَالَ مُوسَى
لَأَهْلِيَّ إِنِّي أَنتَ نَارٌ أَسْتَبِيحُكُمْ وَهِيَ بَاطِلَةٌ فَإِنَّكُمْ تُؤْمِنُونَ بِهَا
وَأَعْلَمُ بِمَا تَصْلَوْنَ قُلُوبَكُمْ أَهْلًا هَذَا نُوحي أَنْ يَبْرُكَ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ
مِنْ حَوَاهٍ وَسَيُخَيَّرُ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ يَوْمَ نَسِيَ أَنَّهُ أَنَا اللَّهُ
الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ وَالَّذِي عَصَا فَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا هَاجَرًا
وَلِي مَدْيَنَ وَآلِمَ نِعْمَتِ يَهُوسَى إِذْ أَخَذَ مِنْهُ الْبَيْتَ لَكَافٍ لَكَ
الْمُرْسَلُونَ وَالَّذِينَ ظَلَمُوا تَبْلُغْ حُتَيْبًا بَعْدَ سُوءِ قَارِي
عَمُورَ رَحِمَهُمْ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخَرُّجَ بَيْضًا مِنْ
غَيْرِ سُوءٍ سَتَى تَعْرِى الْبَيْتَ إِلَى قَوْمٍ وَعَدَّ قَوْمُهُمْ كَانُوا
قَوْمًا فَاسِقِينَ فَكَلَّمَ آدَمَ أَهْلَهُ الْبَيْتَ مَبْرُكَةً قَالَ هَذَا
سَعْيُ رَبِّي وَأَوْحَى إِلَيَّ وَأَسْتَقْبَلْتُهَا أَفْهَمَ ظَلَمًا وَعَلَوًا
فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ وَكَانَ الْبَيْتُ ذَاكِرًا وَ
سَائِمًا عَلَى قَوْمٍ الْبَيْتُ ذَاكِرًا فَكَلَّمَ عَلَى الْبَيْتِ مِنْ عَمَلِهِ
الْمُؤْمِنِينَ وَوَرِثَ سُلَيْمَنُ دَاوُدَ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا
مَنْطِقَ الْكَلَامِ وَأَوْحَيْنَا لَكُمْ كُلِّ شَيْءٍ إِنِّي هَذَا الْفَضْلُ الْبَرُّ

كەينىگە (يەنى قورققىنىدىن ئەجدىھاغا) قارىيالىدى. (اللە ئېيتتى) «ئى مۇسا! قورقمىغىن، مېنىڭ ھۇزۇرۇمدا پەيغەمبەرلەر ئەلۋەتتە قورقمايدۇ (10). لېكىن كىمكى (ئۆزىگە) زۇلۇم قىلسا، ئاندىن يامان ئەمەللىرىنى ياخشى ئەمەلگە ئۆزگەرتسە، مەن (ئۇنىڭغا) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر مەن، ناھايىتى مېھرىبان دۇر مەن (11). قولۇڭنى قويۇڭغا سالغىن، ئۇ ھېچقانداق ئىللەتسىز ئاپىئاق بولۇپ چىقىدۇ، (بۇ) مېنىڭ پىرىئەۋى ۋە ئۇنىڭ قەۋمىگە ئېلىپ بېرىشنىڭ ئۈچۈن بەرگەن توققۇز مۆجىزەمنىڭ ئىچىدىدۇر، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى» (12). ئۇلارغا بىزنىڭ نۇرغۇن روشەن ئايەتلىرىمىز نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «بۇ روشەن سېھىر دۇر» دېدى (13). ئۇلار ئۇ ئايەتلەرنى ئىچىدە ئېتىراپ قىلدى، لېكىن ئۇلار ئۇنى زۇلۇم ۋە تەكەببۇرلۇق قىلىش يۈزىسىدىن ئىنكار قىلدى. بۇزغۇنچە- لارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قارىغىن (14). بىز ھەقىقەتەن داۋۇدقا، سۇلەيمانغا (دۇنيا ۋە دىن ئىلىملىرىدىن كەڭ) ئىلىم ئاتا قىلدۇق، ئۇلار ئېيتتى: «جىمى ھەمدۇسانا بىزنى نۇرغۇن بەندىلىرىدىن ئارتۇق قىلغان اللە غا خاستۇر!» (15) سۇلەيمان (پەيغەمبەرلىكتە، ئىلىمدە، پادىشاھلىقتا ئاتىسى) داۋۇدقا ۋارىسلىق قىلدى. ئۇ: «ئى ئىنسانلار! بىزگە قۇشلارنىڭ تىلى تەلىم بېرىلدى. (دۇن- ياننىڭ نېمەتلىرىدىن) ھەممە نەرسە ئاتا قىلىندى، بۇ ئەلۋەتتە (اللەنىڭ) روشەن ئېھسانىدۇر» دېدى (16).

سۇلايماننىڭ جىنلاردىن، ئىنسانلاردىن ۋە قۇشلار-
دىن بولغان قوشۇنلىرى توپلاندى (سۇلەيمان ئەلەي-
ھىسسالام ئۇلارنىڭ ئالدىدا دەيدەن بىلەن ماڭاتتى).
ئۇلار تەرتىپلىك ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئىدى (17).
ئۇلار (شامدىكى بىر) چۈمۈلسىلەر ۋادىسىغا يېتىپ
كەلگەندە، بىر چۈمۈلە ئېيتتى: «ئى چۈمۈلسىلەر!
ئۇزۇنلىرىڭلارغا كىرىپ كېتىڭلار، سۇلەيمان ۋە ئۇنىڭ
قوشۇنى ئوقماستىن سىلەرنى يەنچۈۋەتسۇن» (18).
سۇلەيمان چۈمۈلىنىڭ سۆزىدىن تەبەسسۇم قىلىپ
كۆلدى ۋە ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! سەن مېنى ماڭا
ۋە ئاتا-ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۇكۇر قىلىشقا،
سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئەمەلنى قىلىشقا
مۇۋەپپەق قىلغىن، رەھىمىتىڭ بىلەن مېنى ياخشى
بەندىلىرىڭ قاتارىغا كىرگۈزگىن» (19). ئۇ قۇشلارنى
كۆزدىن كۆچۈرگەندىن كېيىن ئېيتتى: «ماڭا نېمە

وَجِئَلسَلِكُمْ جُودَةٌ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَالطَّيْرِ ثُمَّ يُرْجَعُونَ
حَقًّا إِذَا تَوَاسَلُوا وَإِذِ الْمَلَائِكَةُ قَالَتْ لِمَ أَتَيْتُمُوهَا إِذْ تُلَوُّا
مَسْكَنُكُمْ لَا يَحْصِيكُمْ سَلَامٌ مِنْ جُودَةٍ وَهُمْ لَا يَسْتَمِعُونَ ①
فَتَكْتُمُ صَاحِبُهَا مِنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ
نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَى وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْلَمَ صَالِحًا
تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ② وَتَقَفَّ
الطَّيْرُ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدًى هَذَا كَأَنَّمْ كَانَ مِنَ الْقَافِلِينَ ③
لَا خَبْرَ بَعْدَ عَدَا بَابِ شَدِيدٍ أَوَّلًا فَجَعَلَهُ أَوَّلًا لِكَيْ يَنْطَلِقَ
فِيهِ ④ فَكَيْفَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَكُمْ مِنْ قُطْرٍ بِهِ وَ
جَنَّتُكَ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ لَقِيتُمْ ⑤ إِنِّي وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ
وَأُوتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ⑥ وَجَدْتُ لَهُمْ قَوْمًا
يُجِئُونَ لِلشَّيْءِ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَزَيْنُ لَهُمْ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ
فَصَدَّقَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ⑦ أَلَمْ يَجْعَلْ لَكُمْ
الَّذِي يَخْرُجُ الْغَبِّ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ
وَمَا تُعْلِنُونَ ⑧ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ⑨

بولدى؟ ھۆپۈپنى كۆرمەيمەنغۇ! يا ئۇ يوقاپ كەتتىمۇ* (20). ئۇنى چوقۇم قاتتىق جازالايىمەن، يا
ئۇنى چوقۇم بوغۇزلايمەن، يا چوقۇم (يوقاپ كەتكەنلىكىنى ئاقلايدىغان) بىر روشەن دەلىل
كەلتۈرىدۇ» (21). ئۇزاق ئۆتمەي ھۆپۈپ كەلدى، ئۇ ئېيتتى: «مەن سەن بىلىمگەن ئىشنى بىلىپ
(كەلدىم)، ساڭا مەن سەبەدىن (يەنى يەمەندىكى سەبە شەھىرىدىن) بىر مۇھىم خەۋەر ئېلىپ
كەلدىم (22). مەن ھەقىقەتەن ئۇلارغا (يەنى سەبە ئاھالىسىگە) بىر ئايالنىڭ (يەنى بىلىقسىنىڭ) پادىشاھ-
لىق قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم، ئۇنىڭغا (ئۆزىگە ۋە سەلتەنىتىگە كېرەكلىك) ھەممە نەرسە بېرىلگەن
ئىكەن، ئۇ چوڭ ئەر شەككىگە ئىكەن (23). ئۇنىڭ ۋە قەۋمنىڭ ئاللىنى قويۇپ قۇياشقا چوقۇنىدىغانلىقىنى
بايقىدىم، شەيتان ئۇلارغا قىلمىشلىرىنى (يەنى ئاللىنى قويۇپ، قۇياشقا چوقۇنىغانلىقلىرىنى) چىرايلىق
كۆرسەتتى، ئۇلارنى توغرا يولدىن توستى، ئۇلار ھىدايەت تاپمايدۇ (24). ئۇلار ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىن-
دىكى سىرلەرنى ئاشكارىلىغۇچى، سىلەرنىڭ يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا ئىشلىرىنى بىلىپ تۇرغۇچى ئاللاغا
سەجدە قىلمايدۇ (25). ئاللاھتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئۇ بۈيۈك ئەر شەككىگە پەرۋەردىگار دۇر» (26).

* سۇلەيمان ئەلەيھىسسالام قوشۇنى بىلەن چۈمۈلسىلەر ۋادىسىدىن ئايرىلىپ، سۇسىز بىر قاقاس چۆلگە
كېلىپ چۈشتى، قوشۇنى تەشنا بولۇپ ئۇنىڭدىن سۇ سورىدى. ھۆپۈپ سۇلەيمان ئەلەيھىسسالامغا سۇ
بار جايىنى تېپىپ بېرىۋەتتى، شۇ كۈنى ئۇ ھۆپۈپنى ئىزدەپ تاپالمىدى.

سۇلەيمان ئېيتتى: «سەن راست دەۋاتامسەن، يا يال-
خانىمۇ؟ قارايمىز» (27). بۇ خېتىمنى ئېلىپ بېرىپ
ئۇلارغا تاشلىغىن، ئاندىن ئۇلاردىن نېرىراق (جايىدا
يوشۇرۇنۇپ) تۇر، ئۇلارنىڭ قانداق جاۋاب قايتۇرد-
ىدىغانلىقىغا قارىغىن» (28). ئۇ (يەنى بىلىقس) ئېيتتى:
«ئى ئۇلۇغلار! ماڭا ھەقىقەتەن سۇلەيماندىن بىر
پارچە قىسمەتلىك خەت كەلدى. (ئۇنىڭ مەزمۇنى
شۇكى) 'ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن (29-30). سىلەر ماڭا
ھاكاۋۇرلۇق قىلماڭلار، مېنىڭ ئالدىمغا مۇسۇلمان
بولغان ھالدا كېلىڭلار'» (31). ئۇ (يەنى بىلىقس)
ئېيتتى: «ئى ئۇلۇغلار! مېنىڭ (بۇ) ئىشىدا مەس-
لىھەت بېرىڭلار، سىلەرنى ئۈستىدە قويماي تۇرۇپ

ھېچ ئىشنى بېكىتكىنىم يوق» (32). ئۇلار ئېيتتى: «بىز كۈچلۈك ۋە جەڭگىسۋارمىز، ئىش سېنىڭ
ئىختىيارىڭدۇر، (بىزنى) نېمىگە بۇيرۇيدىغانلىقىڭنى (ئويلاپ) كۆرگىن» (33). ئۇ (يەنى بىلىقس)
ئېيتتى: «شۈبھىسىزكى، پادىشاھلار بىرەر شەھەرگە ھۇجۇم قىلىپ كىرسە، ئۇنى خاراب قىلىدۇ،
شەھەرنىڭ مۇتۈەر ئادەملىرىنى (ئۆلتۈرۈش، ئەسىرگە ئېلىش ۋە سۈرگۈن قىلىش بىلەن) خار
قىلىدۇ، ئۇلارمۇ شۇنداق قىلىدۇ» (34). مەن چوقۇم ئۇلارغا سوغا ئەۋەتسەن، ئەلچىلەرنىڭ نېمە
خەۋەر ئېلىپ كېلىدىغانلىقىغا قارايمەن» (35). ئەلچى سۇلەيماننىڭ ئالدىغا يېتىپ كەلگەندە، سۇلەي-
مان ئېيتتى: «سىلەر ماڭا مال بىلەن ياردەم قىلماقچىمۇ؟ اللەنىڭ ماڭا بەرگەنلىرى سىلەرنىڭ
بەرگەنلىرىڭلاردىن ياخشىدۇر، بەلكى سىلەر سوغاڭلار بىلەن كۆرۈڭلەپ كېتىسىلەر» (36). سەن قايتىپ
كەتكىن، ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ئۇلار تاقابىل تۇرالمىدىغان بىر قوشۇن بىلەن چوقۇم بارىمىز، ئۇلارنى
يۇرتىدىن خار، كەمسىتىلگەن ھالدا چوقۇم چىقىرىۋېتىمىز» (37). سۇلەيمان ئېيتتى: «ئى
ئۇلۇغلار! ئۇلار مېنىڭ قېشىمغا مۇسۇلمان بولۇپ كېلىشتىن بۇرۇن، (سىلەردىن) كىم ئۇنىڭ
تەختىنى ئېلىپ كېلىدۇ» (38). جىندىدىن بولغان ئىغرىت ئېيتتى: «مەن ئۇنى ئورۇنۇڭدىن تۇرۇشتىن
بۇرۇن ساڭا ئېلىپ كېلىمەن، مەن ئۇنى ئېلىپ كېلىشكە ئەلۋەتتە قادىرمەن، ئىشەنچلىكەن» (39).



قَالَ الَّذِي عِنْدَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ
 أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهُ قَالَ
 هَذَا مِنْ فَضْلِي قَالِ يٰٓأَيُّهَا الْمَلَأُوۡا۟ الْأَقْرَارَ وَخُلُوۡا۟
 فِي۟ مَنَازِلِكُمْ لَا تَعْبُدُوۡا۟ إِلَٰهًا إِلَّا عِبَادُوا۟ اللَّهَ
 خَالِقِيَ كُلِّ شَيْءٍ وَأَنۢتُمْ بِعِلِّي۟هِ قَالِ يٰٓأَيُّهَا
 الْمَلَأُوۡا۟ الْأَقْرَارَ كُلُوۡا مِنۡ ثَمَرِهِۦٓ إِذَا
 هُوَ ٱثْمَرَ وَلَا تَقْرَبُوۡا۟ شَجَرَهُۥٓ إِذَا
 هُوَ سَدًى يۢبۡسُطُ فَوۡقَہٗ قَالِ يٰٓأَيُّهَا
 الْمَلَأُوۡا۟ الْأَقْرَارَ لَا تَقْرَبُوا۟ هَٰذَا
 بَابَ الْمَقَابِلِ قَالِ يٰٓأَيُّهَا الْمَلَأُوۡا۟
 الْأَقْرَارَ سَبِّحُوۡا۟ ثَمَرَاتِهِۦٓ خَالِقِ
 كُلِّ شَيْءٍ وَأَنۢتُمْ بِعِلِّي۟هِ قَالِ يٰٓأَيُّهَا
 الْمَلَأُوۡا۟ الْأَقْرَارَ لَا تَقْرَبُوا۟ هَٰذَا
 بَابَ الْمَقَابِلِ قَالِ يٰٓأَيُّهَا الْمَلَأُوۡا۟
 الْأَقْرَارَ سَبِّحُوۡا۟ ثَمَرَاتِهِۦٓ خَالِقِ
 كُلِّ شَيْءٍ وَأَنۢتُمْ بِعِلِّي۟هِ قَالِ يٰٓأَيُّهَا
 الْمَلَأُوۡا۟ الْأَقْرَارَ لَا تَقْرَبُوا۟ هَٰذَا
 بَابَ الْمَقَابِلِ قَالِ يٰٓأَيُّهَا الْمَلَأُوۡا۟
 الْأَقْرَارَ سَبِّحُوۡا۟ ثَمَرَاتِهِۦٓ خَالِقِ
 كُلِّ شَيْءٍ وَأَنۢتُمْ بِعِلِّي۟هِ ۝

نازىل بولغان) كىتابىنى چوڭقۇر بىلىدىغان زات (يەنى) ئاسەنى ئىبن بۇرخىيا): «ئۇنى مەن ساڭا كۆزۈڭنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئېلىپ كېلىمەن» دېدى (ئۇ دۇئا قىلىۋىدى، تەخت دەرھال ئالدىدا ھازىر بولدى). سۈلەيمان تەختنىڭ يېنىدا تۇرغانلىقىنى كۆرگەندە: «بۇ پەرۋەردىگارمىنىڭ (ماڭا قىلغان) نېھەندۇر، ئۇ شۇكۇر قىلامىدىم، يا تۈزكۈرلۈك قىلامىدىم، بۇنىڭ بىلەن مېنى سىنىدى، كىمكى شۇكۇر قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن شۇكۇر قىلىدۇ، كىمكى تۈزكۈرلۈك قىلىدىكەن، (بىلىش كېرەككى) ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارم (ئۇنىڭ شۇكۇر قىلىشىدىن بەھاجەتتۇر)، (اللەنىڭ) كەرەمى كەڭ. دۇر» دېدى (40). سۈلەيمان (بىلىقنىڭ يېتىپ كېلىشى يېقىنلاشقان ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئەقلىنى سىناش يۈزىسىدىن) ئېيتتى: «ئۇنىڭ (يەنى بىلىقنىڭ) تەختىنىڭ (شەكلىنى) ئۆزگەرتىڭلار، ئۇ تەختىنى تونۇمدۇ، تونۇ-

مامدۇ، قارايمىز» (41). بىلىق كەلگەندە (ئۇنىڭغا): «سېنىڭ تەختىڭ مۇشۇنداقمۇ؟» دېيىلدى. ئۇ: «شۇدەك تۇرىدۇ» دېدى. (سۈلەيمان اللەنىڭ نېمىتىنى سۆزلەش يۈزىسىدىن ئېيتتى) ئۇنىڭدىن (يەنى بىلىقتىن) بۇرۇن بىزگە (اللەنى ۋە اللەنىڭ قۇدرىتىنى بىلدۈرىدىغان) ئىلىم بېرىلدى، بىز مۇسۇلمان بولىدۇق (42). ئۇنى اللەنى قويۇپ چوقۇنغان نەرسىلىرى (اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن) توستى. چۈنكى ئۇ كاپىر قەۋمىدىن ئىدى (43). ئۇنىڭغا (يەنى بىلىقسىقا): «سارايغا كىرگىن» دېيىلدى، ئۇ (يەنى بىلىقسى) ساراينى چوڭ سۇ دەپ گۇمانلىنىپ (كىيىمنى كۆتۈرۈپ) ئىككى پاچىقىنى ئاچتى، سۈلەيمان ئېيتتى: «شۈبھىسىزكى، ئۇ ئەينەكتىن ياسالغان سارايدۇر». ئۇ (يەنى بىلىقسى) ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم، مەن ھەقىقەتەن (اللەغا شېرىك كەلتۈرۈپ، قۇياشقا چوقۇنۇش بىلەن) ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلدىم، سۈلەيمان بىلەن بىللە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا بويسۇندۇم (يەنى سۈلەيماننىڭ دىنىغا ئەگىشىپ ئىسلامغا كىردىم)» (44). بىز ھەقىقەتەن سەمۇدقا (يەنى سەمۇد قەبىلىسىگە نەسەب جەھەتتىن) قېرىندىشى سالھىنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، (سالھ) «اللەغا ئىبادەت قىلىڭلار» (دېدى)، ناگاھان ئۇلار جىددەللىشىدىغان (يەنى دىن بارسىدا جىددەللىشىدىغان مۇمىنلەر ۋە كاپىرلاردىن ئىبارەت) ئىككى گۇرۇھقا بۆلۈنۈپ كەتتى (45). سالھ ئېيتتى: «ئى قەۋمىم، سىلەر نېمىشقا رەھمەتتىن بۇرۇن ئازابىنىڭ كېلىشىنى تىلەيسىلەر؟ سىلەر رەھمەتكە ئېرىشىشىڭلار ئۈچۈن نېمىشقا اللەدىن مەغپىرەت تەلەپ قىلمايسىلەر؟» (46)

(يېڭىرىنچى پارە)

ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقان، سىلەرگە بۆلۈشتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ بەرگەن، ئۇنىڭ بىلەن گۈزەل باغلارنى يېتىشتۈرۈپ بەرگەن كىم؟ ئۇ باغلارنىڭ دەرەخلىرىنى ئۆستۈرۈش سىلەرنىڭ قولۇڭلاردىن كەلمەيدۇ، اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ باشقا ئىلاھ يوقتۇر، ئۇلار (ھەقىقەتتىن) بۇرۇلۇپ كەتكەن قەۋمدۇر (60). زېمىننى (ئىنسانلارغا ۋە ھايۋانلارغا) تۇرالغۇ قىلغان، ئۇنىڭ تۈرلۈك تەرەپلىرىدە دەريالارنى ئاققۇزغان، ئۇنىڭ ئۈستىدە (تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى ئورناتقان،

ئىككى دېڭىز ئارىسىدا (يەنى تاتلىق سۇ بىلەن شورلۇق سۇ ئارىسىدا ئارىلىشىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) توساقلارنى قىلغان كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (باشقا ئىلاھ يوق) ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ تولسى بىلمەيدۇ (61). بېشىغا كۈن چۈشكەن ئادەم دۇئا قىلسا (ئۇنىڭ دۇئاسىنى) ئىجابەت قىلىدىغان، ئۇنىڭ بېشىغا كەلگەن ئېغىرچىلىقنى كۆتۈرۈۋېتىدىغان ۋە سىلەرنى زېمىننىڭ ئورۇنساپارلىرى قىلغان كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ سىلەر ئازغىنا ۋەز-نەسىھەت ئالسىلەر (62). قۇرۇقلۇقنىڭ ۋە دېڭىزنىڭ قاراڭغۇلۇقلىرىدا سىلەرگە يول كۆرسىتىپ بېرىدىغان، رەھىمىتىدىن (يەنى يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىشتىن) ئىلگىرى شاماللارنى بىشارەت قىلىپ ئەۋەتىدىغان كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (ھېچ ئىلاھ يوقتۇر) اللە ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر (63). (ئىنساننى) دەسلەپتە خەلق ئەتكەن، ئاندىن ئۇنى تىرىلدۈرىدىغان كىم؟ سىلەرگە ئاساندىن ۋە زېمىندىن رىزىق بېرىدىغان كىم؟ اللەدىن باشقا ئىلاھ بارمۇ؟ (ھېچ ئىلاھ يوقتۇر) ئېيتىشكى، «(ئەگەر دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، دەلىللىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار» (64) اللەدىن بۆلەك ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكىلەر غەيىبى بىلمەيدۇ، ئۇلار (يەنى خالايق) قاچان تىرىلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ (65). ئۇلارنىڭ ئاخىرەت توغرىسىدىكى ئىلمى پىشىپ يېتىلىدىمۇ؟ ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار ئاخىرەت توغرىلۇق گۇمانىدىدۇر، ئۇلار ئاخىرەت توغرىلۇق كوردۇر (66).

أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ لَكُمْ مِنَ
السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ
لَكُمْ أَنْ تَنْبِتُوا شَجَرَهَا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ هُمْ يَوْمٍ يُعَذِّبُونَ
أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ
لَهَا رَوَاسِي وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ
بَلَّ الْأَرْضَ وَأَنْبَتُوا بِهَا شَجَرًا وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا
وَيَكْشِفُ السُّيُوفَ وَيَجْعَلُ لَكُمْ خُلُقَاءَ الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ
قَالُوا لَمَّا تَدْعُونَهُمْ أَنْ يَكُونُوا مَعَكُمْ قَالُوا لَمْ يَكُنْ لَكُمْ
الْبَحْرُ وَمَنْ يُرِيدِ الْإِيمَانَ يُفْثَرْ إِلَيْهِ يَذَرُ لَكُمْ
عَالَةً مَعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ
أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يُرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
عَالَةً مَعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ
قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ
وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ
بَلْ أَذْرَكَ عَنْهُمْ فِي
الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ يَمْتَعُونَ

كاپرلار (يەنى قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى مەككە مۇشرىكلىرى) ئېيتتى: «بىز ۋە بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن (قەبرىمىزدىن تىرىلىپ) چوقۇم چىقىرىلادۇق» (67). ھەقىقەتەن بىزگە ۋە ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا ئىلگىرى (قايتا تىرىلىش) ۋەدە قىلىنغان ئىدى. بۇ پەقەت بۇرۇنقىلارنىڭ قىسسىلىرىدۇر» (68). سەن (بۇ كۇففار-لارغا) ئېيتقىن: «زېمىندا سەير قىلىڭلار، گۇناھكارلار (يەنى پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغۇچىلار) نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار» (ئۇلارنى اللە ھالاك قىلىدىمۇ؟ ئىلگىرىكى كۇففارلارنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈن كېيىنكى كۇففار-لارنىڭ بېشىغىمۇ كېلىدۇ) (69). (ئى مۇھەممەد!) سەن ئۇلارنىڭ (ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن) قايغۇر-مىغن، ئۇلارنىڭ ھىيلە-مكىرىدىن ئىچىك

پۇشمۇسۇن (اللە سېنى ئۇلارنىڭ شەرىدىن ساقلايدۇ) (70). ئۇلار: «ئەگەر (سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار، (سىلەر بىزگە ۋەدە قىلغان) ئازاب قاچان چۈشىدۇ» دېيىشىدۇ (71). «سىلەر ئالدىراپ كەتكەن ئازابىنىڭ بىر قىسمى سىلەرگە يېقىنلاشقان بولۇشى مۇمكىن» دېگىن (بۇ، بەدرى سوقۇشىدا ئۇلارنىڭ ئۆلتۈرۈلۈشى ۋە ئەسرگە ئېلىنىشىدۇر) (72). پەرۋەردىگارىڭ ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (پەرۋەردىگارىغا) شۈكۈر قىلمايدۇ (73). پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارنىڭ دىللىرىدا يوشۇرغانلىرىنى ۋە ئاشكارا قىلغانلىرىنى (يەنى ئۇلارنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام-غا قارىتا ئاداۋىتىنى ۋە سۈيىقەستىنى) شەك-شۈبھىسىز بىلىدۇ (74). ئاسمان-زېمىندا لەۋھۇل-مەھپۇزغا يېزىلمىغان ھېچبىر سىر يوق (75). (پەيغەمبەرلەرنىڭ تۈگەنچىسى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا نازىل بولغان) بۇ قۇرئان ھەقىقەتەن ئىسرائىل ئەۋلادىغا ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرىنىڭ كۆپىنى بايان قىلىپ بېرىدۇ (76). قۇرئان مۆمىنلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن ھىدايەتتۇر ۋە رەھمەتتۇر (77). شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ ئۇلار (يەنى ئىسرائىل ئەۋلادى) نىڭ ئارىسىدا (قىيامەت كۈنى) ئادىل ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە غالىبتۇر، (بەندىلەرنىڭ ئىشلىرىنى) بىلگۈچىدۇر (78). اللە غا تەۋەككۈل قىلغىن (يەنى ئىشىكى اللە غا تاپشۇرغىن، ھەممە ئىشىڭدا اللە غا يۆلەنگىن، اللە ساڭا مەدەتكاردۇر)، (ئى مۇھەممەد) شۈبھىسىزكى، سەن روشەن ھەق (دىن) دىسەن (79).

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِذَا كُنَّا تُرَابًا وَّآبَاءُنَا يُرَابًا
لَمْ نُخْرَجُونَ ۖ لَقَدْ وُعِدْنَا هَذَا نَحْنُ وَاَبَاؤُنَا مِن
قَبْلُ ۖ إِن هَذَا إِلَّا سَاطِرٌ لِأُولَئِينَ ۖ قُلْ سِيرُوا
فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ۖ
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِي ضَلٰٓئٍ مِّمَّن يَحْزَنُونَ ۖ
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۖ قُلْ
عَلَيَّ أَن يَكُونَ رَدِفٌ لِّكُلِّ هِجْصٍ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ ۖ
وَإِن رَّبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا
يَشْكُرُونَ ۖ وَإِن رَّبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا
يُعْلِنُونَ ۖ وَمَا مِنَّ عَآلِمٍ فِي السَّمَآءِ وَالْأَرْضِ إِلَّا فِي
كِتَابٍ مُّبِينٍ ۖ إِن هٰذَا الْقُرْآنُ يُفْصِّلُ عَلَىٰ سَبْعٍ
إِسْرَآءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۖ وَإِنَّهُ
لَهْدَىٰ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۖ إِنَّ رَبَّكَ
يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۖ
فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ۖ

سەن ئۆلۈكلەرگە ۋە يۈز ئۆرۈگەن گاسلارغا (يەنى دىللىرىنىڭ ئۆلۈكلۈكىدە ئۆلۈكلەرگە ۋە ھەقىنى ئاڭلىماسلىقتا گاسلارغا ئوخشايدىغان كۇففارلارغا) دەۋەتنى ئاڭلىتالمايسەن (80). سەن (دىلى) كورلارنى گۇمراھلىقتىن ئايرىپ، ھىدايەت قىلالمايسەن، سەن (دەۋىتىڭنى) پەقەت بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتىپ مۇسۇلمان بولغانلارغىلا ئاڭلىتالمايسەن (81). ئۇلار (يەنى كۇففارلار) غا ئالدىنلا ئېيتىلغان سۆز ئىشقا ئاشقاندا (يەنى ئازاب ۋە قىيامەت يېقىنلاش- قاندا)، ئۇلارغا زېمىندىن بىر تۈرلۈك ھايۋاننى چىقىرىمىزكى، ئۇ ئۇلارغا ئىنسانلارنىڭ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىشەنمىگەنلىكىنى سۆزلەيدۇ (82). ئۇ كۈندە ھەر ئۈمەتنىڭ ئىچىدىن بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلاردىن بىر توپ ئادەمنى (ھېساب ئېلىش ۋە جازالاش ئۈچۈن) يىغىمىز (ئال- دى - كەينى يىغىلغۇچە) ئۇلار توختىتىپ تۇرۇلدۇ (83). ئۇلار (اللەنىڭ دەرگاھىغا) كەلگەن چاغلى- رىدا، اللە ئۇلارغا: «سەلەر تولۇق بىلمەي تۇرۇپ مېنىڭ ئايەتلىرىمنى ئىنكار قىلىدىڭلارمۇ؟ سەلەر (ئەمرى قىلىنغان نەرسىلەردىن) زادى نىمىلەرنى قىلىدىڭلار؟» دەيدۇ (84). ئۇلار (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلىقىلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا ئازاب ھەقىلىق بولدى. ئۇلار (ئۆزلىرى بولمىغانلىقى ئۈچۈن) سۆز قىلالمايدۇ (85). ئۇلارغا كېچىنى ئارام ئالدىغان (ۋاقىت) قىلغانلىقىمىزنى، كۈندۈزنى (ھاياتلىق يولىدا ھەرىكەتلىنىش ئۈچۈن) يورۇق قىلغانلىقىمىزنى ئۇلار ئۇقۇمامدۇ؟ بۇنىڭدا ئىمان ئېيتىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (86). ئۇ كۈندە سۇر چېلىنىدۇ، اللە خالىغانلاردىن (يەنى پەرشتىلەر، پەيغەمبەرلەر ۋە شېھىتلاردىن) باشقا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممىنى قورقۇنچ باسدۇ، ھەممە اللە غا بويسۇنغان ھالدا كېلىدۇ (87). تاغلارنى تۇرغۇن ھالەتتە گۇمان قىلىمەن، ھالبۇكى، ئۇلار بۇلۇتتەك چۆگىلەپ تۇرىدۇ، (بۇ) ھەممە نەرسىنى پۇختا ياراتقان اللە نىڭ ھۈنرىدۇر، ئاللا ھەقىقەتەن سەلەرنىڭ قىلمىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (88).

إِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ النَّمْلَ الدَّاعِيَ إِذَا
وَكُومًا يُدْعُونَ ۖ وَمَا أَنتَ بِإِذَىٰ الْعَبْدِ عَنِ صَلَاتِهِمْ
إِنَّ تَسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْمِعُونَ ۚ وَ
إِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ
تَكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَالْأُولَآئِ لَا يُوقِنُونَ ۚ وَ
يَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّنْ يُكَذِّبُ
بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ۚ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ قَالَ أَكَأَنبُتُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عُلَمَاءُ مَا أَذَانُكُمْ تَحْمِلُونَ ۚ
وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ بِمَا ظَنُّوا فَهُمْ لَا يَظُنُّونَ ۚ
الَّذِينَ آمَنُوا أَتَاكَ جَنَّاتُ الْيُسْخَرِ يُسْخَرُونَ ۚ وَالَّذِينَ آمَنُوا
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۚ وَيَوْمَ يُنْفَخُ
فِي الصُّورِ فَتَرَىٰ مِنْ فِي السَّمَاءِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَن سَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوْكَ دُخُرِينَ ۚ وَتَرَىٰ الْجِبَالَ
تَحْسَبُهَا جَامِدًا وَهِيَ تَدْرَكُهُمُ السَّحَابُ ضَمَمَ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۚ

ئۇلارنى (مىسر) زېمىنىدا كۈچ-قۇۋۋەتكە ئىگە قىل-
ماقچىمىز، پىرئەۋنگە، (ۋەزىرى) ھامانغا ۋە ئۇلارنىڭ
قوشۇنىغا ئۇلار (يەنى بوزەك قىلىنغانلار) دىن قور-
قىدىغان نەرسىنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى مىسرغا
ھۆكۈمران قىلىشنى) كۆرسىتىمىز^(۶). مۇسانىڭ
ئانىسىغا ئىلھام بىلەن بىلدۈردۈڭكى، «مۇسانى ئېمىت-
كەن، ئۇنىڭ زىيانكەشلىككە ئۇچرىشىدىن قورقاسا،
ئۇنى (ساندۇققا سېلىپ) دەرياغا (يەنى نىل دەر-
ياسىغا) تاشلىغىن، ئۇنى (ھالاك بولارمىكەن دەپ)
قورقىمىغىن، (ئۇنىڭ پىراقىدىن) قايغۇرمىغىن، ئۇنى
ساڭا چوقۇم قايتۇرىمىز ۋە ئۇنى پەيغەمبەرلەردىن
قىلىمىز»^(۷). پىرئەۋننىڭ ئائىلىسىدىكىلەر مۇسانى
ئاقسۈت ئۆزلىرىگە دۈشمەن ۋە خاپىلىق(نىڭ
مەنبەسى) قىلىش ئۈچۈن (نىل دەرياسىدىن) سۈزۈ-

ۋالدى. شۈبھىسىزكى، پىرئەۋن، ھامان ۋە ئۇلارنىڭ قوشۇنلىرى خاتالاشقان ئىدى^(۸). پىرئەۋننىڭ
ئايالى: «(بۇ بالا) ماڭا ۋە ساڭا كۆز نۇرى (يەنى خۇشاللىق) بولسۇن، ئۇنى ئۆلتۈرمەڭلار، بەلكى
ئۇ بىزگە پايدا يەتكۈزەر، ياكى ئۇنى ئوغۇل قىلىۋالارمىز» دېدى. ھالبۇكى، ئۇلار (پىرئەۋننىڭ
ۋە ئۇنىڭ ياردەمچىلىرىنىڭ ھالاكتىنىڭ مۇسانىڭ قولىدا بولىدىغانلىقىنى) ئۇقمايتتى^(۹). مۇسانىڭ
ئانىسى (مۇسانىڭ پىرئەۋننىڭ قولىغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى ئاڭلاپ) ئەس-ھوشىنى يوقاتتى، (ئۇنىڭ
اللەنىڭ بالىنى قايتۇرۇش ۋەدىسىگە) ئىشەنگۈچىلەردىن بولۇشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ كۆڭلىنى خاتىر-
جەم قىلمىغان بولساق، ئۇ بالىنى تاشكارىلاپ قويغىلى تاس قالغان ئىدى^(۱۰). ئانىسى مۇسانىڭ
ھەمىرىسىگە: «(خەۋەرنى ئۇقۇش ئۈچۈن) مۇساغا ئەگەشكىن» دېدى. ھەمىرىسى مۇسانى يىراق-
تىن كۆرۈپ تۇردى. ھالبۇكى، ئۇلار (ئۇنى) تۇيمايتتى^(۱۱). (ئۆز ئانىسى كېلىشتىن) ئىلگىرى
مۇسانى سۈت ئەمگۈزگۈچى ئاياللارنىڭ ئېمىتىشىدىن توسىتۇق، مۇسانىڭ ھەمىرىسى: «سەلەرگە
مۇسانى ئوبىدان باقىدىغان بىر ئائىلىنى كۆرسىتىپ قويمايمۇ؟ ئۇلار مۇسانى ئىخلاس
بىلەن باقىدۇ» دېدى^(۱۲). ئانىسىنىڭ خۇشال بولۇشى، قايغۇرماسلىقى ۋە اللەنىڭ
ۋەدىسىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى بىلىشى ئۈچۈن بىز مۇسانى ئۇنىڭغا قايتۇردۇق،
لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ۋەدىسىنىڭ ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلمەيدۇ^(۱۳).

وَسُكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنَرَى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا
يُفْتَنُونَ كَاذِبِينَ كَذِبُونَ ۝ وَأَرْحَبْنَا إِلَىٰ أَرْضِ مِصْرَ
أَرْضِيهِهٖ قَادَ أَخْضَتِ عَلَيْهِ فَالْقِيَةُ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافُ وَلَا
تَحْزَنُ ۝ إِنَّا آتَيْنَاهُ الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ مِن الْمُرْسَلِينَ ۝
فَالْقِطَّةُ فِي فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ
فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِبِينَ ۝ وَقَالَتِ
امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنِي ۝ وَلَكَ لَا تَقْدِرُونَ ۝
عَلَيَّ أَنْ يَنْفَعَنِي آدَمُ نَجْدَةٌ ۝ وَلَكَ أَهْمُ لَا يَشْعُرُونَ ۝
وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أَرْمُؤِلَىٰ فِرْعَاوْنَ كَاذِبًا كَذِبًا ۝
لَوْ أَنَّ رِبْطًا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ لَكُنُوا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ۝
وَقَالَتِ لَأُخْبِتَنَّهُ فُتْنِيهِ فَبَصُرَتْ بِهٖ عَنْ حُجُبٍ وَهَمَّ
لَا يَشْعُرُونَ ۝ وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ
هَلْ أَتَاكُمْ عَلَىٰ أَهْلٍ يُبَيِّتُ يَكْفُلُونَ لَهُ لَكُمْ وَهَمُّ لَهُ
نُصْحُونَ ۝ فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ ۝ فَتَرَىٰ فِي عَيْنَيْهَا لَذَّةً تُخْرَجُونَ
وَلَيْسَ لَكُمْ عِلْمٌ بِمَا يُفْعَلُونَ ۝

مۇسا ئۆسۈپ يېتىلگەندە، ئەقلى توشقاندا ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىكنى ۋە ئىلىمنى ئاتا قىلدۇق، بىز ياخشىلارغا مۇشۇنداق مۇكاپات بېرىمىز (14). مۇسا شەھەر ناھا-
لىسىدىن ھېچ كىشىنى كۆرگىلى بولمايدىغان بىر ۋاقىتتا (يەنى چۈشلۈك ئۇيقۇدىكى چاغدا) شەھەرگە كىردى، ئۇ شەھەردە ئىككى كىشىنىڭ ئۇرۇشۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. (ئۇرۇشۇۋاتقانلاردىن) بىرى ئۆز قەۋمىدىن بولسا، يەنە بىرى ئۇنىڭ دۈشمىنى ئىدى. ئۆز قەۋمىدىن بولغان ئادەم دۈشمىنىگە قارشى ئۇنىڭدىن ياردەم تىلىدى. مۇسا ئۇنى مۇشت بىلەن بىرنى ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويدى. مۇسا ئېيتتى: «بۇ شەيتاننىڭ ئىشىدۇر، شۈبھىسىزكى، شەيتان ئازدۇرغۇچى ئاش-كارا دۈشمەندۇر» (15). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەر-دىگارم! مەن ھەقىقەتەن ئۆزۈمگە زۇلۇم قىلىدىم.

ماڭا مەغپىرەت قىلىن». اللە ئۇنىڭغا مەغپىرەت قىلدى، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (16). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ماڭا (مەغپىرەت قىلغانلىق) نېمىتىڭ سەۋەبى بىلەن مەن ھەرگىز گۇناھكارلارغا ياردەمچى بولمايمەن» (17). مۇسا ئەتىسى ئەتىگەندە قورقۇنچ ئىچىدە ئەتراپىغا قاراپ شەھەر ئارىلاپ يۈرەتتى، ناگاھان تۇنۇگۇن ئۇنىڭدىن ياردەم تىلىگەن ئادەم (بىر قېتى بىلەن ئۇرۇشۇپ تۇرغان ھالدا) مۇسادىن يەنە ياردەم تىلىدى، مۇسا ئۇنىڭغا: «سەن ھەقىقەتەن ئاشكارا گۇمراھ ئىكەنسەن» دېدى (18). مۇسا ئىككىسىنىڭ (ئورتاق) دۈشمىنى بولغان ئادەم (يەنى قېتى) گە قول ئۇزاتماقچى بولغاندا، ياردەم تىلىگەن ئادەم: «ئى مۇسا! سەن تۇنۇگۇن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرگەندەك مېنى ئۆلتۈرمەكچىمۇسەن، سەن زېمىنىدا تۈزىگۈچىلەردىن بولۇشنى خالىماي، پەقەت زومىگەر بولۇشنىلا خالايسەن» دېدى (19). بىر ئادەم شەھەرنىڭ يىراق يېرىدىن ئالدىراپ كېلىپ: «ئى مۇسا! شۈبھىسىزكى، كاتتىلار سېنى ئۆلتۈرۈشنى مەسلىھەت قىلىشۋاتىدۇ، (شەھەردىن دەرھال) چىقىپ كەتكىن، مەن ئەلۋەتتە ساڭا سادىق كىشىلەردىنمەن» دېدى (20).

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ خُذًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَلَقِهَا مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَةِ هَذَا وَهَذَا مِنْ عَدُوِّ هَذَا فَاسْتَعَاثَ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَكَرَّهُهُ مَوْسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ۝ قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝ قَالَ رَبِّ بِمَا أَتَعْت عَلَىٰ كُلِّ آتُونٍ كَهَيْئَةِ اللَّامِعِ مِنْهُ ۝ فَاصْبِرْ فِي الْمَدِينَةِ حَتَّىٰ يَخْرُجَ إِلَيْكَ الْآلُ الَّذِي آتَيْنَاهُ خُذًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ قَالَ لَمْ يَكُنْ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا يُرِيدُ أَنْ يُكُونَ مِنَ الْمُضِلِّينَ ۝ وَكَذَلِكَ قَالَ لِيُؤْثِرَ عَلَىٰ مَا نَحْنُ بِذَاكِرِينَ إِلَّا تَوَنُّوْا وَيَا مَعْشَرَ الْفَالَسِ الْيَاقُوْنُ إِنَّكُمْ لَيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ ۚ إِنَّكَ مِنَ الْظَالِمِينَ ۝

مۇسا قورقۇنچ ئىچىدە ئەتراپىغا باققان ھالدا شەھەر - دىن چىقتى، ئۇ: «ئى پەرۋەردىگارم! مېنى زالىم قەۋمدىن قۇتقۇزغىن» دېدى (21). ئۇ مەدىيەن تەرەپكە يۈزلەنگەن چاغدا: «پەرۋەردىگارم مېنى توغرا يولغا يېتەكلىشى مۇمكىن» دېدى (22). مۇسا مەدىيەندىكى بىر بۇلاقنىڭ يېنىغا كەلگەندە (مال - لىرىنى) سۇغىرىۋاتقان بىر توپ كىشىلەرنى كۆردى. ئۇلاردىن باشقا يەنە (قويلارنى سۇدىن) توسۇپ تۇرغان ئىككى ئايالىنى كۆردى. مۇسا ئۇلارغا: «سىلەرگە نېمە بولدى؟ (يەنى قويلارنى سۇدىن توسۇپ تۇرۇپسىلەرغۇ؟)» دېدى، ئۇلار: «پادىچىلار قويلارنى سۇغىرىپ بولغاندىن كېيىن، ئاندىن بىز سۇغىرىمىز، ئاتىمىز بولسا ياشىنىپ قالغان بوۋايدۇر» دېدى (23). مۇسا ئۇلارنىڭ قويلارنى سۇغىرىپ بەر -

فَعَرَّوْهُنَّ عَالِيًا يَتَرَقَّبْنَ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ
وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَى رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَبِيلَ
الْمَيْمَنِ ۖ وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِنَ
النَّاسِ يَسْقُونَ هُوَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ
قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصَدَّى الرِّبَاةُ وَأَكُونَا
شُرَكَاءَ لِهَؤُلَاءِ قَالَتْ لِمَا تَعْمَلُنَّ إِلَى الظَّلِّ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي
لَمَّا أَتَيْتُ الْإِلَهَ مِنْ خَيْرِ نَفَقَةٍ فَعْدَاهُ تَهَادَاهُمَا نِسْيًا عَلَى
النِّسْيَانِ قَالَتْ إِنَّ ابْنِي يَذْؤُكُم بَيْنَكُمْ أَجْرًا سَقِيتُ لَكُمُ
فَلَمَّا جَاءَهُمْ قَضَى عَلَيْهِ الْفَضْلَ قَالَا كَفَعْتُمْ بَنُوْتُمْ مِنَ
الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ قَالَتْ أَحَدُهُمَا يَأْتِيكِ اسْتِجَارَةٌ إِنَّ خَيْرَ
مِنَ اسْتِجَارَتِ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ قَالَتْ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَكْفِكَ
أَحَدًا ابْنَتِي هَتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي كُنْتِي حَاجَّةٌ فَتَأْتَيْتُكَ
عَسَى أَنْ يَخَذَلَكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَمْسُقَ عَلَيْكَ سَعْدَانِ إِنَّ
شَاءَ اللَّهُ مِنَ الظَّالِمِينَ قَالَتْ ذَلِكَ ابْنِي وَبَيْنَكَ أَيُّهَا الْخَلِيلُ
قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ وَاللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ۝

دى، ئاندىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ (بىر دەرەخنىڭ) سايىسىگە بېرىپ (ئولتۇرۇپ): «پەرۋەردىگارم! ماڭا رىزىقتىن نېمىنىلا بەرسەڭ، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا موھتاج» دېدى (24). ئۇلارنىڭ (يەنى ئۇ ئىككى ئايالنىڭ) بىرى مۇسانىڭ يېنىغا ئۇياتچانلىق بىلەن مېڭىپ كېلىپ: «(قويلارمىزنى) سۇغىرىپ بەرگەندە - لىكىڭنىڭ ھەققىنى بېرىش ئۈچۈن ئاتام سېنى راستلا چاقىرىدۇ» دېدى. مۇسا ئۇنىڭ (يەنى شۇ - ئەينىنىڭ) قېشىغا كېلىپ ئەھۋالنى ھېكايە قىلىپ بەردى، شۇئەيب: «قورقمىغىن، زالىم قەۋمدىن قۇتۇل - دۇڭ» دېدى (25). ئۇلارنىڭ (يەنى ئاياللارنىڭ) بىرى ئېيتتى: «ئى ئانا، ئۇنى سەن ئىشلەتكىن، بۇ سەن ئىشلەتكەنلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسىدۇر، كۈچلۈك، ئىشەنچلىكتۇر» (26). ئۇ (يەنى شۇئەيب) ئېيتتى: «ماڭا سەككىز يىل ئىشلەپ بېرىشنىڭ بەدىلىگە ساڭا بۇ ئىككى قىزىمنىڭ بىرىنى بېرىشنى خالايمەن، ئەگەر ئون يىلنى توشقۇزۇۋەتسەڭ (ئۇمۇ) تىختىيارىڭ، (ئون يىلنى شەرت قىلىپ) سېنى مۇشەق - قەتئە سېلىپ قويۇشنى خالىمايمەن، خۇدا خالىسا، مېنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىمنى بايقىايمەن» (27). مۇسا ئېيتتى: «بۇ ئىككىسىمنىڭ ئارىسىدىكى توختامدۇر، ئىككى مۇددەت (يەنى سەككىز يىل بىلەن ئون يىل) نىڭ قايسىسىنى توشقۇزسام توشقۇزاي، ماڭا ئارتۇقچە تەلەپ قويۇشقا بولمايدۇ، ئاللا بىزنىڭ سۆزىمىزگە گۇۋاھتۇر» (28).

مۇسا (ئۆز ئارا كېلىشكەن) مۇددەتنى (يەنى كېلىش-كەن مۇددەتنىڭ تولۇقراقى بولغان ئون يىلنى) توشقۇزغاندىن كېيىن ئايالىنى ئېلىپ (مىسرغا قاراپ) يولغا چىقتى، ئۇ تۇر تېغى تەرىپىدە ئوت كۆردى*، ئۇ ئايالغا: «شۈبھىسىزكى، مەن (يىراق-تىن) ئوت كۆردۈم، ئۇ يەردىن مەن سىلەرگە بىر خەۋەر ئېلىپ كېلەي، يا سىلەرنىڭ ئىسسىقلىقلار ئۈچۈن ئوتتىن بىر پارچە چوڭ ئېلىپ كېلەي» دېدى (مۇسا ئەلەيھىسسالام ئوتنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئونىڭ ئوت ئەمەس، نۇر ئىكەنلىكىنى بىلدى) (29).

مۇسا ئوتنىڭ يېنىغا كەلگەندە ۋادىنىڭ ئوڭ تەرىپى-نىڭ گىرۋىكىگە توغرا كېلىدىغان مۇبارەك جايدىكى دەرەخ تەرەپتىن (مۇنداق) ئىندالغانىدى: «ئى مۇسا، (ساڭا سۆز قىلىۋاتقان) مەن، ھەقىقەتەن، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە دۇر مەن (30). سەن ھاساڭنى

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا تَأْكُلُ مِنْ عَذْرَاءٍ وَمِنْ أُخْدُودٍ مُّزَيَّجٍ مِنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّا آنَسَ مِنْ شِئْنِهِ قَالَ الْوَادِ الْأَيْمَنُ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَتُوسَّلَ لِي إِلَىٰ آتَالَهُ رَبِّي الْعَلِيِّينَ ﴿٣٠﴾ وَإِنَّ أُنْثَىٰ عَصَاكَ لَكُنْتَا أَهًا تُهَيَّزُ كَأَنَّهُمَا جَارٌّ وَلِ مُبَارَاكَةٍ يَعْقِبُ يَتُوسَّلُ لِي أَقْبَلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأُمْنِينَ ﴿٣١﴾ إِنَّكَ يَدُوكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجُ بَيْضًا كَرِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَأَنصُرُوكَ وَأَقْرِبُ إِلَيْكَ جَنَاحُكَ مِنَ الرُّهْبِ فَلَمَّا رَآهُنِ مِنْ ذِيكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ أَنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَتِيئِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ ﴿٣٤﴾ وَاجْنُبْهُمْ هَذَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَتِيئِينَ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَلِّمُونِي ﴿٣٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنَّكَ سَمِعْتَ عَصَاكَ يَا عَبْدُكَ أَنْ يَخْلُقَ لَكَ سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِأَيِّدِنَا أَنْتُمْ وَآلِهَتُكُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٣٧﴾

تاشلىغىن». مۇسا ھاسىنىڭ گويى ئەجدىھادەك تېز ھەرىكەتلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندە ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قاچتى، كەينىگە قارىدى، (ئىندال قىلىندىكى) «ئى مۇسا! ئالدىڭغا ماڭغىن، قورقىمىغىن، سەن ھەقىقەتەن (قورقۇنچىتىن) ئەمەس بولغۇچىلاردىن سەن (31). قولۇڭنى قويۇڭغا سالغىن، ئۇ ھېچقانداق ئىللەتسىز (بىر پارچە ئايدەك پارلاپ) ئاپئاق بولۇپ چىقىدۇ، قورقۇنچى دەپنى قىلىش ئۈچۈن، قولۇڭنى يىغىۋالغىن (يەنى قويۇڭغا سېلىۋالغىن)، بۇ ئىككىسى پىرىئۇنگە (ۋە ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ) چوڭ-لىرىغا پەرۋەردىكارلىق تەرىپىدىن كەلگەن پاكىتتۇر، ئۇلار ھەقىقەتەن (بىزنىڭ ئىتائىتىمىزدىن چىق-قۇچى) پاسىق قەۋم ئىدى» (32). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! مەن ھەقىقەتەن ئۇلاردىن بىر ئادەمنى ئۆلتۈرۈپ قويدۇم، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلارنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشىدىن قورقىمەن (33). قېرىندىشىم ھارۇننىڭ تىلى مېنىڭدىن راۋاندۇر، ئۇنى مەن بىلەن (پەيغەمبەرلىكىمنى) تەستىقلايدىغان ياردەمچى قىلىپ ئەۋەتكىن، مەن ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ مېنى ئىنكار قىلىشىدىن قورقىمەن» (34).

اللە ئېيتتى: «قېرىندىشىڭ ئارقىلىق سېنى كۈچەيتىمىز، ئىككىڭلارنى غالىب قىلىمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئىككىڭلارغا زىيانكەشلىك قىلالايدۇ، سىلەر ئىككىڭلار ۋە ئىككىڭلارغا ئەگەشكەنلەر بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئارقىلىق غەلىبە قىلىسىلەر» (35).

* بۇ سوغاق كېچىدە ئۇلار يولدىن ئادىشىپ كەتتى، قاتتىق بوران چىقىپ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پادىسىنى تارقىتىۋەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايالىنىڭ تولغىنى تۇتۇپ قالدى، مۇشۇنداق چاغدا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا يىراقتىن بىر ئوت كۆرۈندى.

مۇسا ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن مۆجىزىلىرىمىزنى ئېلىپ كەلگەندە، ئۇلار: «بۇ ئويدۇرۇپ چىقىلغان سېمىردۇر، بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ (زامانىدا) بۇنداق نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى ئاڭلىمىغان ئىدۇق» دېدى (36). مۇسا ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ئۆزىنىڭ دەرگاھىدىن كىمىنىڭ ھىدايەت ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، ئاخىرەتنىڭ ياخشى ئاقىۋىتىگە كىمىنىڭ ئىگە بولىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ، زالىملار (يەنى اللەغا يالغاننى چاپلىغۇچى فاجىرلار) چوقۇم مۇۋەپپەقىيەت قازىنالمىدۇ» (37). پىرئەتنى ئېيتتى: «ئى كاتتىلار! مەن ئۆزەمدىن باشقا يەنە بىر ئىلاھنىڭ بارلىقىنى بىلمەيمەن. ئى ھامان، مېنىڭ ئۈچۈن پىششىق خىش پىشۇرۇپ ئېگىز بىر بىنا سالغىن، مەن مۇساىنىڭ ئىلاھىنى كۆرۈشۈم مۇمكىن، مەن ھەقىقەتەن ئۇنى (ئاسماندا بىر

قَلْبًا جَاهَهُ مُنْشِئِينَ يَأْتِيَنَا نَبِيٌّ قَالُوا مَا هَذَا إِلَّا رَجُلٌ
فَعَقَرْنَاهُ وَمَا نَحْنُ بِإِلَهِائِهِ إِلَّا الْوَلَدِيُّ ۖ وَقَالَ
مُوسَىٰ رَبِّيَ أَكْبَرُ ۚ بَيْنَ يَدَيْهِ الْعَرْشُ الْكَبِيرُ ۚ وَسَمِعَ
لَهُ عَاقِبَةُ الْأَرْثَاءِ لِأَخِيهِ الْعَلِيمُونَ ۖ وَقَالَ فِرْعَوْنُ
يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنَ اللَّهِ عَذَابٌ قَاتِلٌ ۖ إِلَى
يَهَامُنُ عَلَى الْعِلْمِ ۖ فَأَعْلَمَ لِي صَرَخَاتِي ۖ أَعْلَمَ إِلَى
اللَّهِ مُوسَىٰ ۖ وَإِنِّي لَأَكْفَىٰكَ مِنَ الْكَذِبِينَ ۖ وَاسْتَكْبَرَ
هُوَ وَجُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ۖ إِنَّا
لَنُرْجِعُهُمْ ۖ فَأَخَذْنَاهُ وَجُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ ۖ
فَأَنظَرْنَاهُمْ فِي اللَّيْلِ عَالِيَةَ الْظُلُمِ ۖ وَجَعَلْنَاهُمْ كَيْدَهُ
يَدْعُوْنَ إِلَى الْكُفْرِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَنَضُرَّنَّهُ ۖ
وَأَنبَغْنَاهُمْ فِي هَذِهِ ۖ أَلَيْسَ لَنَا عَذَابٌ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ
مِنَ الْمَغْضُوبِينَ ۖ وَلَقَدْ أَسْرَيْنَا مُوسَىٰ الْمَكْحُوتَ
مِنْ بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ بِصَاحِبِ
الْكَافِرِ ۖ وَهَدَيْنَا وَرَحْمَةً أَعْلَاهُمْ يَدْعُونَ ۖ

پەرۋەردىگار بار دېگەن دەۋاسىدا) يالغانچىلاردىن گۇمان قىلىمەن» (38). پىرئەتنى ۋە ئۇنىڭ قوشۇنى (مىسىر) زېمىنىدا زۇلۇم قىلىپ (ئىمان ئېيتىشقا) بويۇن تاشلىق قىلدى. ئۇلار ئۆزلىرىنى بىز تەرەپكە قايتۇرۇلمايمىز (يەنى قىيامەت ۋە قايتا تىرىلىش يوق، ھېساب ئېلىنىشمۇ، جازاغا تارتىلىشمۇ يوق) دەپ گۇمان قىلدى (39). بىز پىرئەتنى ۋە ئۇنىڭ قوشۇنلىرىنى جازالىدۇق، ئۇلارنى دېڭىزغا تاشلىۋەتتۇق (يەنى ئۇلارنى دېڭىزدا غەرق قىلىۋەتتۇق، ئۇلاردىن بىر ئادەممۇ ساق قالغىنى يوق)، (ئى مۇھەممەد!) زالىملارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىغىن (40). ئۇلارنى. بىز دوزاخقا ئۇندەيدىغان پېشىۋالار قىلدۇق (يەنى ئۇلارنى بىز دۇنيادا گۇمراھلار ئەگىشىدىغان كۇفرىنىڭ باشلىقلىرى قىلدۇق)، قىيامەت كۈنى ئۇلار ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ (يەنى قىيامەت كۈنى ئۇلاردىن ئازابىنى دەپتۇ قىلىدىغان مەدەتكار بولمايدۇ) (41). ئۇلارغا بۇ دۇنيادا لەنەتنى ئەگەشتۈردۇق (يەنى ئۇلارغا بۇ دۇنيادا اللە، پەرىشتىلەر ۋە مۆمىنلەر لەنەت ئوقۇيدۇ)، قىيامەت كۈنى ئۇلار اللەنىڭ رەھىمىتىدىن يىراق قىلىنغۇچىلاردۇر (42). شۈبھىسىزكى، بىز (نۇھنىڭ قەۋمى ئاد، سەمۇد ۋە لۇتىنىڭ قەۋمى قاتارلىق) ئىلگىرىكى ئۆمەتلىرىنى ھالاك قىلغاندىن كېيىن، كىشىلەر (يەنى بەنى ئىسرائىل) نىڭ دىلىرىغا (ھەقىقەتنى كۆرىدىغان) نۇر بېرىپ، ئۇلارغا ھىدايەت ۋە رەھمەت قىلدۇق، ئۇلار ۋەز-نەسىھەت ئالسۇن دەپ، مۇساغا كىتابىنى (يەنى تەۋراتىنى) بەردۇق (43).

(ئى مۇھەممەد!) بىز غەربىي تاغنىڭ بىر تەرەپىدە مۇساغا ۋەھى نازىل قىلغىنىمىزدا سەن يوق ئىدىڭ، (بۇنى) ئۆز كۆزۈڭ بىلەنمۇ كۆرمىگەن ئىدىڭ (44). لېكىن بىز نۇرغۇن ئۈمەتلەرنى ياراتتۇق، ئۇلارنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن بولدى، سەن مەدىيەن ئاھالىسىنىڭ ئىچىدە ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرغۇچى بولغىنىڭ يوق، لېكىن بىز (سېنى) ئۇلاردىن باشقا بىر قەۋمگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق (45). بىز تۇر تېغىنىڭ بىر تەرەپىدە (مۇساغا) سۆز قىلغىنىمىزدا سەن يوق ئىدىڭ، لېكىن بۇ سەندىن ئىلگىرى ھېچبىر ئاگاھلاندىر-غۇچى كەلمىگەن قەۋمنى ئاگاھلاندىرۇشۇڭ ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ۋەز-نەسىھەت ئېلىشى ئۈچۈن، پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان رەھمەتتۇر (46). ئۇلارنىڭ قىلغان ئىشلىرى (يەنى

وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْعُرْوَى إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ مَا كُنْتَ مِنَ الْبَاهِيِينَ هُوَ لَكِنَّا أَشْأَاكَ فَرَوْنَا فَمَا لَكَ كَلِمَ الْعُرْوَى مَا كُنْتَ تَأْوِي فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتَّبِعُوا عَالِمَ الْبَيْتِ وَلَكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَكِنْ رَحْمَةً مِنَّا لِكَيْ لَا يَكُونَ لِقَوْمِنَا آتَاكُم مِّنَّا يَدُورَ مِّن قِبَلِكَ لَعَلَّكُمْ يَتَذَكَّرُونَ هُوَ لَوْلَا أَن نُّؤَيِّدَ بَلَاءَ مُصِيبَةٍ بِمَا فَعَلْتُم مَّا آتَيْنَا فِيهِم فَتَقُولُوا إِنَّا وَلَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْنَا رَسُولًا قَدْ خَلَيْنَا لَكُم مِّن قَبْلُ فَتُحْشَرُونَ قُلْنَا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِن عِنْدِنَا قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ مِثْل مَا أُوتِيَ مُوسَى أَوْ لَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَى مِن قَبْلُ قَالُوا بَشَرٌ مِّثْلَاكُمْ وَإِنَّا لَنَاقِلُونَ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ فَإِنَّ لَكُمْ لَمِنْ حَسْبٍ جِبْرِيْلُ أَلَمْ يَعْلَمِ آبَاكُمْ يَتِيمُونَ أَهْلَاءُ هُم وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ يَعْبُرُ هَذَىٰ مِّنَ الدُّوَارِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝

كۇفرى ۋە گۇناھلىرى) تۈپەيلىدىن، ئۇلارغا بىرەر ئازاب كەلسە، «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە بىرەر پەيغەمبەر ئەۋەتكەن بولساڭ ئىدىڭ، سېنىڭ ئايەتلىرىڭگە ئەگىشەتتۇق ۋە مۆمىنلەردىن بولاتتۇق» دېيەسلىكلىرى ئۈچۈن (سېنى ئۇلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق) (47). ئۇلارغا بىز ۋەھى قىلغان ھەقىقەت نازىل بولغان چاغدا، ئۇلار: «ئۇنىڭغا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ئېمىشقا مۇساغا ئېرىلگەن مۆجىزە ئېرىلمىدى» دېدى. ئۇلار ئىلگىرى مۇساغا ئېرىلگەن مۆجىزىنى ئىنكار قىلىدىمۇ؟ ئۇلار: «(تەۋرات بىلەن قۇرئان) بىر-بىرىنى تەستىق قىلىدىغان سېھىردۇر» دېدى. ئۇلار: «بىز ھەقىقەتەن (ئىككى كىتابنىڭ) ھەربىرىنى ئىنكار قىلغۇچىمىز» دېدى (48). ئېيتقىنكى، «ئەگەر (ئۇ ئىككى كىتاب سېھىردۇر دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولىدىغان بولساڭلار، ئۇ ئىككى كىتابقا قارىغاندا، اللە تەرىپىدىن نازىل بولغان تېخىمۇ توغرا بىر كىتاب كەلتۈرۈپ بېقىڭلار، مەن ئۇنىڭغا ئەگىشەي» (49). ئەگەر ئۇلار ساڭا جاۋاب بەرمىسە، بىلىڭىنكى، ئۇلار پەقەت ئۆزلىرىنىڭ نەپسى خاھىشىغىلا ئەگىشىدۇ، اللە ۋەھىي قىلغان توغرا يولنى قويۇپ نەپسى خاھىشىغا ئەگەشكەن كىشىدىنمۇ ئازغۇن ئادەم بارمۇ؟ اللە ھەقىقەتەن زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ (50).

ۋەز-نەسەت ئالسۇن دەپ، شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا قۇرئاننى ئۆزۈلدۈرمەي چۈشۈردۈق (51). قۇرئاندىن ئىلگىرى بىز كىتاب (يەنى ئىنجىل، تەۋرات) نازىل قىلغانلار (يەنى ناسارا ۋە يەھۇدىيلارنىڭ مۇمىن-لىرى) قۇرئانغا ئىشىنىدۇ (52). ئۇلارغا قۇرئان تىلا-ۋەت قىلىنغان چاغدا، ئۇلار: «بىز قۇرئانغا ئىشەن-دۇق. شۈبھىسىزكى، ئۇ پەرۋەردىگارىمىز تەرىپىدىن نازىل بولغان ھەقىقەتتۇر. بىز ھەقىقەتەن بۇنىڭدىن بۇرۇن مۇسۇلمان ئىدۇق» دەيدۇ (53). ئۇلارنىڭ قىلغان سەۋر-تاقىتى ئۈچۈن ئۇلارغا قوش ساۋاب بېرىلىدۇ، ئۇلار ياخشىلىق ئارقىلىق يامانلىقنى دەپىشى قىلىدۇ، يىز ئۇلارغا رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلىدۇ (54). ئۇلار بىھۇدە سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾
أَتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ مُبَارَكٌ يَوْمَئِذٍ وَآيَاتُ الْمُبَارَكِ
قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿٥٢﴾
أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَوَدَّعَا رَبَّوْنَ
يَا حَسَنَةَ السَّيِّئَةِ وَبِئْسَ أَتَرَفٌ لَهُمْ يَنْفِقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلَا ذِكْرَ لَكُمْ
الَّذِينَ عَصَوْا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا عَمَلٌ آلَنَّا وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا تَبْتَغُوا فَجْهَ الْبَهِيلِينَ ﴿٥٤﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ
أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُحْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ قَوْلَ الْوَالِدِ الْيَهُودِيَّ مَعَكَ تَخْطِفُ
مِنْ أَرْضِنَا أَلَمْ تَكُنْ لَكُمْ حَرَمًا الْمُنِجَى الْيَوْمَ تَمُرْتُ
بِئْسَ شَيْءٌ رَأَيْتُ قَائِمِينَ فَكُلًّا وَكَفًّا أَكْرَهْتُمْ لِضَعْفٍ ﴿٥٦﴾
وَكَلَّا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرْنٍ لَظُمَتْ إِلَيْهِمْ حَبِيبَتُهُمْ فَجِئَتْهُمْ
لَمْ تَشْكُرْ مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَلَا يَذْكُرُ الْوَالِدِينَ ﴿٥٧﴾ وَ
مَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكُ الْغُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمَمٍ آخِرِينَ لِيَتْلُوا
عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْغُرَىٰ إِلَّا وَآفَاءًا لِلظَّالِمِينَ ﴿٥٨﴾

ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ (يەنى قۇلاق سالماي): «بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈن، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزۈڭلار ئۈچۈن، سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، بىز نادانلاردىن دوستلۇق تىلىمەيمىز» دەيدۇ (55). شۈبھىسىزكى، سەن خالىغان ئادەمنىڭنى ھىدايەت قىلالمايسەن، لېكىن اللە ئۆزى خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ، اللە ھىدايەت تاپقۇچىلارنى ئوبدان بىلىدۇ (56). ئۇلار: «ئەگەر بىز سەن بىلەن توغرا يولغا ئەگىشىدىغان بولساق، زېمىنىمىزدىن ھەيدەپ چىقىرد-لىمىز» دېدى. ئۇلارنى بىز تېچ ھەرمگە يەرلەشتۈرمىدۇقمۇ؟ ھەرمگە تۈرلۈك مېۋىلەرنىڭ ھەممىسى كەلتۈرۈلىدۇ. (بۇ) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىن چۈشۈرۈلگەن رىزىقتۇر، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (57). بىز نۇرغۇن شەھەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنىڭ ئاھالىسى كەيپ-ساپالىق تۇرمۇش كۆچۈرەتتى، بۇ ئۇلارنىڭ تۇرالغۇ جايلىرىدۇر، ئۇلار ھالاك بولغاندىن كېيىن، (ئۇ جايلاردا) ئازغىنا ۋاقىتتىن تاشقىرى ئادەم تۇرغان ئەمەس، ئۇلار (نىڭ مال-مۈلكى ۋە يۇرتىغا) بىز ۋارىسلىق قىلدۇق (58). پەرۋەردىگارنىڭ شەھەرلەرنىڭ مەركىزىگە، ئۇلارنىڭ ئاھالىسىگە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئوقۇپ بېرىدىغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىمىگەچە شەھەرلەرنى ھالاك قىلغۇچى بولىدۇق، شەھەرلەرنىڭ ئاھالىسى زالىم بولمىغىچە شەھەرلەرنى ھالاك قىلغۇچىمۇ بولىدۇق (59).

«ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اللہ كېچنى سىلەر ئۈچۈن قىيامەت كۈنىگىچە سوزىدىغان بولسا، اللہ دىن بۆلەك قايسى ئىلاھ سىلەرگە يورۇقلۇق ئېلىپ كېلەلەيدۇ، سىلەر ئاڭلىسامسىلەر؟» دېگەن (771).

«ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ ئەگەر اللہ كۈندۈزنى سىلەر ئۈچۈن قىيامەت كۈنىگىچە سوزىدىغان بولسا، اللہ دىن بۆلەك قايسى ئىلاھ سىلەرگە ئارام ئېلىشىڭلار ئۈچۈن كېچنى ئېلىپ كېلەلەيدۇ؟ سىلەر كۆرمەيسىلەر؟» دېگەن (772). سىلەرنى كېچىدە ئارام ئالسۇن، كۈندۈزدە (ھاياتلىق يولدا ھەرىكەت-لىنىپ) اللہنىڭ پەزىلىنى تەلەپ قىلىشۇن ۋە (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلىشۇن دەپ،

سىلەر ئۈچۈن كېچە بىلەن كۈندۈزنى يارىتىشى اللەنىڭ رەھىمىتىدندۇر (773). ئۇ كۈندە اللە ئۇلارغا نىدا قىلىپ: «سىلەر گۇمان قىلغان مېنىڭ شېرىكلىرىم قەيەردە؟» دېدى (774). بىز ھەر ئۈمىدەتتىن (ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىگە كۆۋاھلىق بېرىدىغان) بىر گۇۋاھچى (يەنى پەيغەمبەر) نى چىقىرىمىز، پاكىتىڭلارنى كەلتۈرۈڭلار دەيمىز، ئۇلار ھەقىقەتنىڭ اللەغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ئاندىن بىلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئويدۇرۇپ چىققان نەرسىلىرى (يەنى مەبۇدلىرى) ئۆزلىرىنى ئۇلاردىن چەتكە ئالىدۇ (775). قارۇن ھەقىقەتەن مۇسا نىڭ قەۋمىدىن ئىدى. قارۇن ئۇلارغا يوغانلىق قىلدى، قارۇنغا خەزىنىلەردىن شۇ قەدەر كۆپ بەرگەن ئىدۇقكى، ئۇلارنىڭ ئاچقۇچلىرىنى (كۆتۈرۈش) كۈچلۈك بىر جامائەگىمۇ ھەقىقەتەن ئېغىرلىق قىلاتتى، ئەينى ۋاقىتتا قارۇنغا قەۋمى ئېيتتى: «كۆرۈڭلەپ كەتسە، اللە ھەقىقەتەن كۆرۈڭلەپ كەتكۈچىلەرنى دوست تۇتمايدۇ» (776). اللە ساڭا بەرگەن بايلىق بىلەن ئاخىرەت يۇرتىنى تىلىگەن، دۇنيادىكى نېسۋە ئىنىمۇ ئۇنى ئۆمى-ئىن، اللە ساڭا ياخشىلىق قىلغاندەك، سەن (اللەنىڭ بەندىلىرىگىمۇ) ياخشىلىق قىلغىن، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىقنى تىلىگىن، اللە ھەقىقەتەن بۇزغۇنچىلىق قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ» (777).

قُلْ اَرَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الْاَيْلَ سَرْمَدًا اِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرِ اللّٰهِ يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اَفْلَحْتُمْ سَمْعُوْنَ ۝
قُلْ اَرَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الْاَيْلَ سَرْمَدًا اِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرِ اللّٰهِ يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ تَكْفُرُوْنَ فَاَيْلًا تَبْعُرُوْنَ ۝ وَمِنْ رَّحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ الْاَيْلَ وَالْاَيْلَ لَتَسْكُنُوْا فِيْهِ وَلَتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ۝ وَيَوْمَ يَنَادِيْهِمْ يَقُوْلُ اَيْنَ شُرَكَآئِىَ الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تَدْعُوْنَ ۝ وَتَعْتَابُ مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ شَهِيدٌ ۚ اَفَلَا تَهْتَفِكُمْ فَعَلِمُوْا اِنَّ اِلٰهَ الْفَلَقِ اللّٰهُ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ۝ اِنْ قَارُوْنَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوْسٰى قَبْلَى عَلَيْهِمْ وَاَتَيْنَهُ مِنْ الْكُتُبِ مَا اِنْ مَقَاتِلَهُ لَتَنُوْا بِالْغَيْبَةِ اُولَى الْقُوَّةِ ۝ اِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ اِنَّ اِلٰهَكَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِيْنَ ۝ وَاَتَيْنَهُ فِيمَا اَنْتَ اِلٰهَ الدَّارِ الْاٰخِرَةِ وَلَا تَكُنْ مِّنْ صٰغِيّٰتِ مِنَ الدّٰنِيَا وَآخِرِيْنَ كَمَا احْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَتَّبِعِ الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ ۚ اِنَّ اِلٰهَكَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِيْنَ ۝

قارۇن: «مېنىڭ ئالاھىدە بىلىمىم بولغانلىقتىن، بۇ بايلىققا ئېرىشتىم» دېدى. قارۇندىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۆمەتلەردىن ئۇنىڭغا قارىغاندا تېخىمۇ كۈچلۈك، توپلىغان (مېلى) تېخىمۇ كۆپ بولغان كىشىلەرنى اللە نىڭ ھالاك قىلغانلىقىنى ئۇ بىلمىدىمۇ؟ گۇناھ-كارلارنىڭ گۇناھلىرىنىڭ سۈرلىشى (اللە بۇنى بىلگەنلىكى ئۈچۈن) ھاجەتسىزدۇر (78). قارۇن ئۆز قەۋمىنىڭ ئالدىغا بارلىق زىننىتى بىلەن ھەشەمەتلىك ھالدا چىقتى. دۇنيا تىرىكچىلىكىنى كۆزلەيدىغانلار: «كاشكى بىزگە قارۇنغا بېرىلگەن بايلىق بېرىلسىچۇ، ئۇ ھەقىقەتەن (دۇنيالىقتىن) چوڭ نېسۋىگە ئىگە ئىكەن» دېدى (79). ئىلىملىك كىشىلەر: «ۋاي سىلەر-

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي ۖ أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَن هُوَ أَشَدُّ مِنهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَبَعًا ۖ وَلَا يَتْلُو عَنْ ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ عَزَّيْزٌ عَلَىٰ قُوْبِهِ فِي رَيْبِهِ قَالَ الَّذِينَ يَرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا لَيْلَتٌ إِنَّا فِئْتَانٌ مَّا أَوْفَىٰ قَادَرُونَ إِنَّهُ لَكُنْ وَحْطٌ عَظِيمٌ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ يَرِيدُونَ الْآخِرَةَ وَيَكْفُرُونَ ۖ اللَّهُ خَيْرٌ لِّمَن أَمَنَ وَعَلَىٰ صَالِحَةٍ وَلَا يَلْقَاهَا إِلَّا الْغَائِبُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبَدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنْتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَأَصْحَابُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَكُونُوا يَكُونُونَ لَوْلَا أَنَّ مَعَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْقَسَبَ لَآتَيْنَاهُ لَكَيْفَ يُقْلِبُهُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾ إِنَّكَ الْبَاقِيَ الْأَخِرَةَ تَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۖ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَن جَاءَ بِحَسَنَةٍ فَلَهُ خَيْرٌ مِّمَّا مَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ ۖ وَلَا يَجْزِي الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ إِلَّا الْآثَامُ ۖ كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

گە! ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەلنى قىلغان كىشىگە اللە نىڭ ساۋابى ياخشىدۇر. ئۇ ساۋاب پەقەت سەۋر قىلغۇچىلارغا بېرىلىدۇ» دېدى (80). قارۇننى ئۇنىڭ ئۆيى بىلەن قوشۇپ يەرگە يۇتقۇزدۇق، ئۇنىڭدىن اللە نىڭ ئازابىنى دەپتە قىلىدىغان بىر جامائە بولمىدى. قارۇن ئۆزىنى قوغدىيالىمىدى (81). تۈنۈگۈن تېخى قارۇننىڭ دەرىجىسىنى ئارزۇ قىلغانلار دېيىشتىكى، «پاھ، كۆردۈڭمۇ؟ اللە بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىدىكەن، (خالىغان ئادەمنىڭ رىزقىنى) تارقىلىدىكەن، اللە بىزگە مەرھەمەت قىلىمىغان (يەنى ئارزۇ قىلغىنىمىزنى بەرگەن) بولسا ئىدى، بىزنى ئەلۋەتتە يەر يۇتاتتى، ۋاي كۆردۈڭمۇ؟ كاپىرلار نىجات تاپمايدۇ» (82). ئەنە شۇ ئاخىرەت يۇرتىنى يەر يۈزىدە چوڭچىلىق قىلىشنى ۋە بۇزغۇنچىلىق قىلىشنى كۆزلىمەيدىغانلارغا خاس قىلدۇق، (ياخشى) ئاقسۋەت تەقۋادارلارغا مەنسۇپتۇر (83). كىمكى ياخشى ئىش قىلغان ئىكەن، ئۇ قىلغان ئىشلىرىدىنمۇ ياخشى مۇكاپاتقا (يەنى قىلغان ياخشىلىقىدىن نەچچە ھەسسە ئارتۇق ساۋابقا) ئېرىشىدۇ، كىمكى يامان ئىش قىلىدىكەن، يامان ئىش قىلغانلارغا پەقەت قىلغان ئىشلىرىغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ (84).

ساڭا قۇرئانىنى (يەنى ئۇنى تەبلىغ قىلىشنى ۋە ئۇنىڭ ئەھكامىغا ئەمەل قىلىشنى) پەرۋز قىلغان زات سېنى ئەلۋەتتە قايتىدىغان يەرگە (يەنى مەككىگە) قايتۇرىدۇ، ئېيتقىنكى، «كىمىنىڭ ھىدايەت ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، كىمىنىڭ ئۈپ-ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى پەرۋەردىگارم ھەممىدىن ئوبدان بىلىدۇ» (85). سەن (پەيغەمبەر بولۇشتىن ئىلگىرى) قۇرئانىنىڭ ساڭا نازىل قىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىغان ئىدىڭ، پەقەت پەرۋەر-دىگارنىڭ رەھىمەت قىلىپ (ساڭا ئۇنى نازىل قىلدى)، كاپىرلارغا ياردەمچى بولىمىغان (86). ساڭا اللەنىڭ ئايەتلىرى نازىل قىلىنغاندىن كېيىن، ئۇ ئايەتلەرگە (ئەمەل قىلىش) تىن كاپىرلار سېنى توسىمىسۇن، پەرۋەردىگارنىڭغا (يەنى ئۇنى بىر دەپ بىلىشكە ۋە ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىشقا) دەۋەت قىلغىن، ھەرگىزمۇ مۇشرىكلاردىن بولىمىغان (يەنى ئۇلارنىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ماسلاشمىغان) (87). اللە غا قوشۇپ باشقا بىر ئىلاھقا ئىبادەت قىلما، اللە دىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، اللەنىڭ زاتىدىن باشقا بارلىق نەرسە يوقىلىدۇ، (مەخلۇقاتتا ئىجرا بولىدىغان) ھۆكۈم پەقەت اللە غا خاستۇر، سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (88).

29 - سۈرە ئەنكە بۇت

مەككىدە نازىل بولغان، 69 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئەلى، لام، مەم (1). ئىنسانلار «ئىمان ئېيتتۇق» دەپ قويۇش بىلەنلا سىنالىماي تەرك ئېتىلىمىز، دەپ ئويلايدۇ؟ (2) ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەنلەرنى بىز ھەقىقەتەن سىنىدۇق، اللە (ئىمانىدا) راستچىلارنى چوقۇم بىلىدۇ، (ئىمانىدا) يالغانچىلارنىمۇ چوقۇم بىلىدۇ (3). يامان ئىش قىلىدىغانلار بىزدىن (يەنى ئازابىمىزدىن) قېچىپ قۇتۇلالايمىز دەپ ئويلايدۇ. ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكىمى نېمىدېگەن يامان! (4) كىمكى اللە غا مۇلاقات بولۇشنى ئۈمىد قىلىدىكەن، (بىلىۋىكى) اللە نىڭ (بۇنىڭغا بەلگىلىگەن) ۋاقتى چوقۇم يېتىپ كېلىدۇ، اللە (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (بەندىلىرىنىڭ تاشقى ۋە ئىچكى ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (5).

إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَأْدُكَ إِلَى مَعَادٍ
قُلْ إِنِّي أَعْلَمُ مَنْ جَاءَ بِالْهُدَى وَمَنْ هُوَ ضَالٌّ
مُبِينٌ ۝ وَمَا كُنْتُ تَرْجُو أَنَّ يَأْتِيَكَ الْيَكْبُتُ
إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهيرًا لِّلْكَافِرِينَ ۝
وَلَا يَصُدُّكَ عَنْ آلِيتِ اللَّهِ بَعْدَ إِذْ أَنزَلَتْ إِلَيْكَ
وَأَعِزُّ إِلَى رَيْبِكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُتَرَكِينَ ۝ لَوْ كُنْتُمْ
مَعَ اللَّهِ الْآخِرَ لَرَأَاةَ الْإِلهِ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا
وَجْهَهُ ۝ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
الْحَبِيبِ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكَ أَنْ يُتْرَكَ ۝ أَمْ كُنْتُمْ
يَقْتُلُونَ ۝ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ
الَّذِينَ هَدَوْا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَافِرِينَ ۝ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ
يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ أَنْ نَبْيُقُوهُنَّ لَأَمَّا يَعْمَلُونَ ۝ مَنْ كَانَ
يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۝

كىمكى جىھاد قىلىدىكەن، ئۇنىڭ قىلغان جىھادى ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈندۇر. اللە ھەقىقەتەن تامامى ئەھلى جاھاندىن بىھاجەتتۇر (6). شۈبھىسىزكى، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ گۇناھلىرىنى يوققا چىقىرىمىز، ئۇلارنى ئەلۋەتتە قىلغان ئەمەللىرىنىڭ ئەڭ ياخشىسى بىلەن مۇكاپاتلايمىز (7). ئىنساننى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق، ئەگەر ئاتا-ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، سىلەر مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىپ بارىسىلەر، سىلەرگە قىلىمىش-لىرىڭلارنى خەۋەر قىلىمەن (8). ئىمان ئېيتقان ۋە

وَمَنْ جَاهِدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرًا حَسَنًا الَّذِي كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ وَوَعِدْنَا الْإِنْسَانَ يَوْمَ الدِّينِ حُسْنًا إِنَّ جِهَادَكَ لَيَشُورُكَ فِي مَالِكٍ لَّكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۝ إِلَىٰ مَرْجِعِكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُم فِي الصَّالِحِينَ ۝ وَمَنِ الظَّالِمُ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةً لِلنَّاسِ كَعَدَابِ اللَّهِ وَلَئِنْ جَاءَ تَصَرُّؤُنَ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ ۝ وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ ۝ وَقَالَ الَّذِي نَكَرُوا بِالَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلَنَحْمِلْ خَطِيئَتَكُمْ وَمَا هُمْ بِظَالِمِينَ ۝ وَمِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَكِنْ يَلْعَبُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَتْلُوهُنَّ حَتَّىٰ يَنْفِرُوا كُنُوزَهُمْ ۝ فَذَرِكُوهُمْ إِنَّا لَهُم مَّا كَانُوكُمْ آلِفَةً ۝

ياخشى ئەمەل قىلغانلارنى چوقۇم ياخشىلار قاتارىغا كىرگۈزىمىز (9). بەزى كىشىلەر: «اللە غا ئىمان ئېيتتۇق» دەيدۇ، اللە نىڭ يولىدا بىرەر ئەزىيەت تارتسا، كىشىلەر تەرىپىدىن يەتكەن كۈلپەتنى اللە نىڭ ئازابى بىلەن ئوخشاش بىلىدۇ، ئەگەر پەرۋەردىگا-رىڭدىن مەدەت كەلسە: «بىز ھەقىقەتەن سىلەر بىلەن بىللە ئىدۇق» دەيدۇ. اللە جاھان ئەھلىنىڭ دىللىرىدىكىنى ھەممىدىن ئوبدان بىلمەمدۇ؟ (10) اللە مۆمىنلەرنى چوقۇم بىلىدۇ، مۇناپىقلارنىمۇ چوقۇم بىلىدۇ (11). كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «بىزنىڭ يولىمىز (يەنى دىنىمىز) غا ئەگىشڭلار، سىلەرنىڭ گۇناھڭلارنى بىز ئۈستىمىزگە ئالىمىز» دېدى. كاپىرلار مۆمىنلەرنىڭ گۇناھلىرىدىن ئازراقمۇ ئۈستىگە ئالمايدۇ، ئۇلار ھەقىقەتەن يالغانچىلاردۇر (12). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يۈكلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا قوشۇپ باشقا يۈكلىرىنى (يەنى ئۆزلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى ۋە ئازدۇرغانلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى) ئۈستىگە ئالىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇلار ئۆزلىرى ئويدۇرۇپ چىققان يالغان سۆزلىرى ئۈچۈن سوراققا تارتىلىدۇ (13).

سەلەر مەيلى زېمىندا بولسۇن، مەيلى ئاسماندا بول-
سۇن، اللە (نىڭ ئازابى) دىن قېچىپ قۇتۇلالمايدى-
لەر، سەلەرگە اللە دىن بۆلەك دوستۇمۇ يوق، مەدەت-
كارمۇ يوق» (22). اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ۋە ئۇنىڭغا
مۇلاقات بولۇشنى (يەنى ئاخىرەتنى) ئىنكار قىلغانلار-
ئەنە شۇلار مېنىڭ رەھىمىتىدىن ئائۇمىد بولدى.
ئەنە شۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولدۇ (23). ئىبرا-
ھىمنىڭ قەۋمىنىڭ جاۋابى: «ئىبراھىمنى ئۆلتۈرۈڭلار
ياكى كۆيدۈرۈڭلار!» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى. اللە
ئۇنى ئوتتىن قۇتۇلدۇردى (ئۇلار ئىبراھىم ئەلەيھىس-
سالامنى ئوتقا تاشلىغاندا، اللە ئۇنىڭغا ئوتنى سۈرۈن
ۋە ئامان جاي قىلىپ بەردى). ھەقىقەتەن بۇنىڭدا
ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆر-
سىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار (24). ئىبراھىم ئېيت-
تى: «بۇ دۇنيادا (بۇتلارغا چوقۇنۇش مەقسىتىدە يىغ-
لىشىڭلارنىڭ) ئارڭلاردىكى دوستلۇققا سەۋەب بولۇشى

وَمَا أَنتُمْ بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَمَا
لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ قَوْلٍ وَلَا نَصِيرٍ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا بِاللَّهِ وَلِقَائِهِ أُولَئِكَ يَكُونُونَ صَحِيقًا
وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ قَوْمٌ
إِلَّا أَنْ قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنْشَأَهُ اللَّهُ مِنَ التَّنَادِ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ
مِن دُونِ اللَّهِ آتِنَا مَوْدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ
وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم
مِنْ نَصِيرِينَ قَالَمَنْ لَهُ لُوطٌ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ
إِلَى رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ
وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ
وَأَنشَأْنَاهُ أَجْرًا فِي الدُّنْيَا وَآتَيْنَاهُ فِي الْآخِرَةِ لَيْسَ
الضَّالِّينَ وَلَوْ طَافَ أَلْفٌ بِقَوْمِهِمْ إِذْ تَأْتَوْنَ
الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ

ئۈچۈن، اللەنى قويۇپ بۇتلارنى مەبۇد قىلىۋالدىڭلار، ئاندىن قىيامەت كۈنى بەزىڭلارنى بەزىڭلار ئىن-
كار قىلىسىلەر، بەزىڭلارغا بەزىڭلار لەنەت ئوقۇيسىلەر (يەنى قىيامەت كۈنى مەزكۇر دوستلۇق دۈش-
مەنلىككە ئايلىنىدۇ، ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئەگەشكۈچىلەردىن ئادا-جۇدا بولىدۇ، ئەگەشكۈچىلەر ئەگەش-
تۈرگۈچىلەرگە لەنەت ئوقۇيدۇ، چۈنكى ئۇلارنىڭ دۇنيادىكى دوستلۇقى اللە ئۈچۈن بولغان ئەمەس)،
سەلەرنىڭ جايىڭلار دوزاخ بولىدۇ، سەلەرنى (دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچى بول-
مايدۇ» (25). لۇت ئىبراھىمغا ئىمان ئېيتتى: «مەن چوقۇم پەرۋەردىگارم تەرىپىگە
ھىجرەت قىلىمەن (يەنى اللە نىڭ رازىلىقىنى ئىزدەش يۈزىسىدىن ۋە تىنىمىنى تەرك ئېتىپ، اللە ئەمىر
قىلغان جايغا ھىجرەت قىلىپ بارىمەن). اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى-
دۇر» (26). ئىبراھىمغا ئىسھاقنى، يەئقۇبنى ئاتا قىلدۇق (يەنى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام خۇدالىق ئۈچۈن
قەۋمىدىن ئايرىلغاندىن كېيىن، ياخشى پەرزەنت ئىسھاقنى بەردۇق ۋە ئىسھاقنىڭ ئوغلى بولغان نەۋرسى
يەئقۇبنى بەردۇق)، (ئۇنىڭدىن كېيىن) پەيغەمبەرلىكنى، كىتابىنى (يەنى ساماۋى كىتابلارنى) ئۇنىڭ
ئەۋلادىغا خاس قىلدۇق، دۇنيادىكى مۇكاپاتىنى ئۇنىڭغا ئاتا قىلدۇق (يەنى جەمئىي دىنلاردا ئۇنى ياخشى
نامنا ئىگە قىلدۇق)، ئۇ ھەقىقەتەن ئاخىرەتتە ياخشى بەندىلەردىندۇر (27). لۇتنى (قەۋمىگە پەيغەمبەر
قىلىپ ئەۋەتتۇق)، ئەينى ۋاقىتتا ئۇ قەۋمىگە ئېيتتى: «سەلەر ھەقىقەتەن قەبىھ ئىش قىلىۋاتىسى-
لەر، سەلەردىن ئىلگىرى جاھان ئەھلىدىن بىرىمۇ مۇنداق قەبىھ ئىشنى قىلغان ئەمەس» (28).

• لۇت ئەلەيھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ قېرىندىشىنىڭ ئوغلى بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا
ئەڭ دەسلەپتە ئىمان ئېيتقان ئىدى.

سەلەر ھەقىقەتەن لىۋاتە قىلامسىلەر؟ يوللارنى توسۇپ بۇلاڭچىلىق قىلامسىلەر؟ سورۇنلىرىڭلاردا ئوپىچۇقۇ يامان ئىشلارنى قىلىۋېرەمسىلەر؟ ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ جاۋابى: «ئەگەر سەن راستچىلاردىن بولساڭ، بىزگە اللە نىڭ ئازابىنى كەلتۈرگىن» دېيىشتىنلا ئىبارەت بولدى (29). لۇت: «پەرۋەردىگا- رىم! بۇزغۇنچى قەۋمىگە قارشى ماڭا ياردەم بەر- گىن (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلىپ ماڭا ياردەم بەرگىن، ئۇلار بۇزغۇنچى ئەخمەقلەر بولۇپ، ئۇلار- نىڭ تۈزىلىشى ئۈمىد قىلىنمايدۇ، ئۇلار گۇمراھلىققا بۇزۇقچىلىققا چۆمۈپ كەتكەن)» دېدى (30). ئەلچىلىرىمىز (يەنى پەرشتىلەر) ئىبراھىمغا (پەرزەنت بېرىلىشتىن ئىبارەت) خۇش خەۋەر ئېلىپ كەلگەن چاغدا، ئۇلار: «بىز بۇ شەھەر ئاھالىسىنى چوقۇم ھالاك قىلىمىز، ئۇنىڭ ئاھالىسى

ھەقىقەتەن زالىم ئىدى» دېدى (31). ئىبراھىم: «ئۇ شەھەردە لۇت بارغۇ (يەنى لۇتقا ئوخشاش بىر ياخشى پەيغەمبەر تۇرۇۋاتقان شەھەر ئاھالىسىنى قانداقمۇ ھالاك قىلىسىلەر؟)» دېدى. پەرشتىلەر ئېيتتى: «بۇ شەھەردە بار كىشىلەرنى بىز (يەنى لۇتنى ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن مۆمىنلەرنى) ئوبدان بىلىمىز، ئۇنى ۋە ئۇنىڭ ئايالىدىن باشقا كىشىلىرىنى ئەلۋەتتە قۇتۇلدۇ- رىمىز، پەقەت ئايالى (كۇفرىدا قەۋمىگە ھەمنەپەس بولغانلىقى ئۈچۈن) قېلىپ ھالاك بولغۇ- چىلاردىن بولىدۇ» (32). بىزنىڭ ئەلچىلىرىمىز لۇتقا كەلگەن چاغدا، لۇت ئۇلارنى قوغداپ قالالمايدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ قايغۇردى ۋە يۈرىكى سىقىلدى، ئۇلار ئېيتتى: «سەن قورقىمىغىن ۋە قايغۇرمىغىن، بىز چوقۇم سېنى ۋە ئايالىڭدىن بۆلەك كىشىلىرىڭنى چوقۇم قۇتۇلدۇرىمىز، پەقەت ئۇ قېلىپ ھالاك بولغۇچىلاردىن بولىدۇ» (33). بۇ شەھەرنىڭ ئاھالىسى اللە نىڭ ئىتائەت- دىن چىققانلىقلىرى ئۈچۈن، ئۇلارغا بىز چوقۇم ئاساندىن ئازاب چۈشۈرىمىز (34). چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (ئىبىرەت قىلىپ) ئۇنىڭدىن (يەنى شەھەر خارابىسىنىڭ ئىزلىرىدىن) روشەن نىشانىنى ھەقىقەتەن قالدۇردۇق (35). مەدەين (ئاھالىسىگە) ئۇلارنىڭ قېرىندىشى شۇئەيبى (پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتۇق)، شۇئەيب: «ئى قەۋمىم! بىر اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، ئاخىرەت كۈنىدىن قورقۇڭلار، يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلىپ پىتەنە- پاسات تېرىماڭلار» دېدى (36).

اَيِّنَّمُ لَكَ اُنُومَ الرِّجَالِ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ ۚ وَتَأْتُونَ
فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ اِلَّا اَنَّهُمْ
اَنْتَوَا عِدَابُ اللَّهِ اِنَّ كُنْتُمْ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝ قَالَ رَبِّ
اَضْرِبْنِيْ عَلَی الْقَوْمِ الْمُفْسِدِيْنَ ۝ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا
اِبْرٰهِيْمَ بِالْبَشْرِیْ ۙ قَالُوا لَآ اِنَّا مُهْلِكُوْكُمْ اَهْلَ هٰذِهِ
الْقَرْيَةِ اِنَّ اَهْلَهَا كَانُوْا ظٰلِمِيْنَ ۝ قَالَ اِنِّیْ فِیْهَا
لَوْحٌ ۙ قَالُوا نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَنْ فِیْهَا النَّجِيَّةُ ۙ وَاَهْلُهُ
اِلَّا امْرَاَتُہٗ ۙ كَانَتْ مِنَ الْغٰیْبِيْنَ ۝ وَلَمَّا اَنَّ جَاءَتْ
رُسُلُنَا لُوْطًا ۙ وَاِیَّیْہُمْ وَصَاقَیْہُمْ ذُرْمًا ۙ قَالُوا
لَا تَخَفْ ۙ وَلَا تَحْزَنْ ۙ اِنَّا مَنجُوْكَ وَاَهْلَكَ اِلَّا
امْرَاَتَكَ ۙ كَانَتْ مِنَ الْغٰیْبِيْنَ ۝ اِنَّا نُمِیْزُکُمْ عَلٰی اَهْلِ
هٰذِهِ الْقَرْيَةِ ۙ رَجَزًا مِّنَ السَّمَآءِ ۙ بِمَا کَانُوْا یَفْسُقُوْنَ ۝
وَلَقَدْ رَزَقْنٰہُمَا اٰیٰةَیْنِیْہٗمَا لَقَوْمٍ یَّعْقِلُوْنَ ۝ وَآلِی
مَدَیْنٍ اَخٰہُمْ شُعَبًا ۙ فَقَالَ یَقُوْمُ اَعْبُدُوا اللّٰهَ وَ
ارْحُوا الْیَوْمَ الْاٰخِرَ وَلَا تَعْتَدُوْا فِی الْاَرْضِ مُفْسِدِيْنَ ۝

ئۇلار شۇئەيبنى ئىنكار قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا قاتتىق زىلزىلە يۈزلەندى - دە، ئۇلار ئۆيلىرىدە ئولتۇرغان پەتى قەتسپ قەتلىشتى (37). ئادنى ۋە سەمۇدى (ھالاك قىلدۇق)، (ئى ئەھلى مەككە!) سىلەرگە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ (ھىجازدىكى، يەمەن - دىكى) تۇرالغۇ جايلىرىدىن ئۇلارنىڭ ھالاك بولغان - لىقى مەلۇم بولدى، شەيتان ئۇلارغا (كۆڭلىدىن ۋە گۇناھلاردىن ئىبارەت) ئەمەللىرىنى چىرايلىق كۆر - سەتتى، ئۇلارنى توغرا يولدىن توستى، ئۇلار ئەقىل ئىگىلىرى ئىدى (لېكىن ئۇلار تەكەببۇرلۇق يۈزىدىن ئەقلىنى جايدا ئىشلەتمىدى) (38). (دۇنيا - دەپنىسى نۇرغۇن) قارۇنى، پىرئەۋنى ۋە (ئۇنىڭ زۇلۇمدا ياردەمچى بولغان ۋەزىرى) ھامانى (ھالاك قىلدۇق)، شۇبەسزكى، مۇسا ئۇلارغا روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلدى، ئۇلار زېمىندا چوڭچى - لىق قىلدى (يەنى اللە غا ئىبادەت قىلىشتىن،

پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىشتىن بويۇن ئاۋۇل قىلدى)، ئۇلار (ئازابىمىزدىن) قېچىپ كېتەلمىدى (39). (بۇ گۇناھكارلارنىڭ) ھەربىرىنى گۇناھى تۈپەيلىدىن جازالىدى، ئۇلارنىڭ بەزىسىگە تاش ياغدۇردۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى قاتتىق تاۋۇش ھالاك قىلدى، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى (مال - مۈلكى بىلەن قوشۇپ) يەرگە يۇتقۇزدۇق، ئۇلارنىڭ بەزىسىنى (سۇدا) غەرق قىلدۇق، اللە ئۇلارغا زۇلۇم قىلمىدى، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (40). اللە نى قويۇپ بۇتلارنى مەيۇد قىلىۋال - خانلارنىڭ مىالى ئۆي ياشىغان ئۆمۈچۈكنىڭ مىالىغا ئوخشايدۇ (يەنى ئۆمۈچۈكنىڭ ئۆيى ئۇنى ئى - سىق - سوغۇقتىن قوغدىيالمىغاندەك، ئۇلارنىڭ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىمۇ ئۇلارغا ھېچقانداق پايدا - زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، ئۆيلەرنىڭ ئەڭ ئاجىزى ئۆمۈچۈكنىڭ ئۆيىدۇر. ئەگەر ئۇلار (بۇ ھەقىقەتنى) بىلسە ئىدى (بۇتلارغا چوقۇنمايتتى) (41). اللە ئۇلار اللە نى تاشلاپ ئىبادەت قىلىۋاتقان نەرسىنى ئوبدان بىلىدۇ، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (42). بىز ئىنسانلارغا (قۇرئاندا ئۇلارنىڭ زېھنىغا يېقىنلاشتۇرۇش ئۈچۈن) بايان قىلغان بۇ تەمسىللەرنى پەقەت ئالىملارلا چۈشەنەلەيدۇ (43). اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، ھەقىقەتەن بۇنىڭدا مۆمىنلەر ئۈچۈن (اللە نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىل بار (44).

قَدْ بَوَّاهُ فَأَخَذَ تَهُمُ الرَّجْفَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جُثَّةٍ ۖ وَأَعَادَ الْأَوْدَادُ ۖ وَقَدْ نَبَّيْنُ لَهُمْ مِنْ سُكُوتِهِمْ ۖ وَرَبَّنَا لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالُهُمْ قَصْدٌ مِّنْ عَنِ السَّبِيلِ ۖ وَأَكَاؤُا مَسْكِينٍ ۖ وَكَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِآلِيبَتٍ فَأَسْكَبُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَاقِينَ ۖ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِنَبِيٍّ فِيمَهُمْ مِّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَّنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ۖ مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْغَنِيِّ اتَّخَذَ يَتِيمًا ۖ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَّا كَذِبٌ ۖ لَوْ كَانُوا يُعْلَمُونَ ۖ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِ سَيِّئِهِمْ ۖ وَالْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۖ تِلْكَ الْأَمْثَالُ لِقَوْمٍ أَلْفَحَسُوا ۖ وَمَا يُعْطَاهُمُ إِلَّا الْعِلْمُونَ ۖ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمُؤْمِنِينَ ۝

(يىگىرمە بىرىنچى پارە)

(ئى مۇھەممەد!) ساڭا ۋەھىي قىلىنغان كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) تىلاۋەت قىلغىن، نامازنى (تەئدىل ئەركان بىلەن) ئوقۇغىن، ناماز ھەقىقەتەن قەبىھ ئىشلاردىن ۋە گۇناھلاردىن توسىدۇ، اللەنى ياد ئېتىش ھەممىدىن (يەنى ئۇنىڭدىن باشقا ھەممە ئىبادەتتىن) ئۇلۇغدۇر، اللە قىلىۋاتقان (ھەممە) ئىشلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (45). ئەھلى كىتاب بىلەن پەقەت ئەڭ چىرايلىق رەۋىشتە مۇنازىرىلىشىڭلار، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلغۇچىلار ۋە فىدىيە بېرىشتىن باش تارتقۇچىلار) بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئېيتىڭلاركى، «بىزگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ۋە

سىلەرگە نازىل قىلىنغان كىتابقا ئىمان ئېيتىتۇق، سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار ۋە بىزنىڭ ئىلاھىمىز بىردۇر، بىز اللەغا بويسۇنغۇچىلارمىز» (46). (ئى مۇھەممەد!) شۇنىڭدەك (يەنى سەندىن ئىلگىرىكىلەرگە كىتاب نازىل قىلغاندەك) ساڭمۇ كىتاب (يەنى قۇرئان) نازىل قىلدۇق، بىز كىتاب بەرگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالار) دىن قۇرئانغا ئىشىنىدىغانلار بار، بۇلاردىن (يەنى مەككە ئاھالىسىدىن) مۇ قۇرئانغا ئىشىنىدىغانلار بار، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت كاپىرلارلا ئىنكار قىلىدۇ (47). ئىلگىرى سەن كىتاب ئوقۇشنى بىلمەيتتىڭ، خەت يېزىشنىمۇ بىلمەيتتىڭ، (مۇبادا سەن كىتاب ئوقۇغان، خەت يازىدىغان بولساڭ) ئۇ چاغدا ھەقىقە قارشى تۇرغۇچىلار چوقۇم گۇمانلىناتتى (48). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش زالىملار گۇمان قىلغاندەك ئەمەس)، قۇرئان ئىلىم بېرىلگەنلەرنىڭ كۆڭۈللىرىدە ساقلانغان روشەن ئايەتلەردۇر، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت زالىملارلا ئىنكار قىلىدۇ (49). ئۇلار: «نېمىشقا ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارىدىن مۆجىزىلەر نازىل قىلىنمايدۇ» دېدى. ئېيتقىنكى، «مۆجىزىلەر ھەقىقەتەن اللەنىڭ دەرگاھىدىدۇر (مېنىڭ قولۇمدا ئەمەستۇر)، مەن پەقەت بىر ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» (50). بىزنىڭ ساڭا ئۇلارغا تىلاۋەت قىلىنىپ تۇرىدىغان كىتابنى نازىل قىلغانلىقىمىز ئۇلارغا (مۆجىزە بولۇشقا) كۇپايە قىلىمىدۇ؟ بۇ كىتابتا ئىمان ئېيتقان قەۋم ئۈچۈن شەك-شۈبھىسىز رەھمەت ۋە ۋەز-نەسىھەت بار (51). ئېيتقىنكى، «مەن بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا (مېنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمگە) گۇۋاھ بولۇشقا اللە كۇپايدۇر، اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممىنى بىلىپ تۇرىدۇ، پۇتقا ئىشەنگەن، اللەنى ئىنكار قىلغان ئادەملەر زىيان تارتقۇچىلاردۇر» (52).

أَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ
إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ
وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٢٩﴾ وَلَا تَجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا
بِالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْهَا وَأَنْزَلَ إِلَيْكُمُ وَالْهِنَاءَ وَالْهَيْكُمُ وَاحِدٌ
وَعَنْ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٣٠﴾ وَكَذَلِكَ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ فَالَّذِينَ
أَتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَبِهِمْ هَوَازٌ مَنْ يُؤْمِنُ بِهِ وَ
مَا جَحَدُوا بِآيَاتِنَا إِلَّا الْفُتُورَ ﴿٣١﴾ وَكَانَتْ تَتْلُو مِنْ قَبْلِهِ
مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُ بِسَبِيحِكَ إِذْ الْأَرْتَابُ الْمُبِطُونَ ﴿٣٢﴾
بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ
بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٣٣﴾ هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ مِنْ رَحْمَةٍ
قُرْآنًا أَلَيْسَ عِنْدَ اللَّهِ وَلَئِنَّا أَتَيْنَا بِرُءُوسٍ ﴿٣٤﴾ وَلَمْ يَكُنْ لَكَ
عَلَيْكَ الْكِتَابُ يَتْلُ عَلَيْكَ فِي ذَلِكَ رَحْمَةً وَذِكْرٌ لِقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ﴿٣٥﴾ قُلْ كَفَى بِاللَّهِ بَيِّنَاتٍ وَمِنْكُمْ شَهِيدٌ يَعْلَمُ الْإِيمَانَ
وَالْأَرْضِ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٦﴾

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّكَ أَتَمَّ الْعَذَابُ
وَلِيَايُنْصِفُهُمْ وَهُمْ كَيْدُورُونَ ۝ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَ
إِنْ جَهَنَّمُ لَبِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ۝ يَوْمَ يُنْفَخُ الْعَذَابُ مِنْ
قُدُورِهِمْ وَنَحْبُ آرِجَالِهِمْ وَيَقُولُ دُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝
يُعِيبُ الْآيَاتِ الْأُولَى الْأُمُورَ الْأَخْرَى وَاسِعَةً فَإِيَايَ فَاعْبُدُونَ ۝
كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۝ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ مِنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا يُجْرَى مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۝ نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ۝ وَالَّذِينَ
صَدَّوْا وَعَلَى رُءُوسِهِمْ يَوْمُ قُلُوبِهِمْ ۝ وَالَّذِينَ آمَنُوا
رَبُّهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُدْخِلُهُمْ فِي الْجَنَّةِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنْهَا
سَائِرِينَ ۝ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَحَمَلَ الْحَمْلَ الْأَثْقَلَ
لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قَالِي يَوْمَئِذٍ ۝ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ
مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنْ أَرَادَ اللَّهُ بِشَيْءٍ عَاجِلًا ۝ وَلَكِنْ
سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ۝ مَنْ يَرْجُلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَالِيَاءُ إِلَى الْأَرْضِ مِنْ يُعَدُّ
مَوْتَهُمَا لَيَقُولَنَّ اللَّهُ قَالِي الْحَدِّ بَلْ لَأَكْفُرَنَّ لَكُمْ يَوْمَئِذٍ ۝

ئۇلار سەندىن ئازابىنىڭ چاپىان كېلىشىنى تەلەپ قىلىدۇ، اللە (ئۇلارنىڭ ھالاك بولۇشىنىڭ) مۇئەيەن ۋاقتىنى بەلگىلىمىگەن بولسا ئىدى، ئۇلارغا ئازاب ئەلۋەتتە (ئۇلار تەلەپ قىلغان ۋاقىتتىلا) كېلەتتى، ئۇلارغا ئازاب چوقۇم ئۇلار خەۋەرسىز ھالەتتە تۇرغاندا ئۈستۈمۈت كېلىدۇ (53)، ئۇلار سەندىن ئازابىنىڭ تېز كېلىشىنى تەلەپ قىلىدۇ، شەك-شۈبھىسىزكى، جەھەننەم (قىيامەت كۈنى) كاپىرلارنى قورشاپ تۇرغۇچىدۇر (54). ئۇ كۈندە ئازاب ئۇلارنى ئۈستىلىرىدىن، ئايىغلىرىنىڭ ئاستىدىن ئورنىۋالىدۇ. اللە ئۇلارغا: «(دۇنيادا قىلغان ئەمەللىرىڭلارنىڭ) جازاسىنى تېتىڭلار» دەيدۇ (55). ئى مۆمىن بەندىلىرىم! مېنىڭ زېمىنىم ھەقىقەتەن كەڭدۇر، ماڭلا ئىبادەت قىلىڭلار (56). ھەربىر جاد-دار ئۆلۈمنىڭ تەمىنى تېتىغۇچىدۇر، ئاندىن بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتۇرۇلسىلەر (57). ئىمان ئېيتقان

ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەرنى جەننەتنىڭ ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان ئالىي جايلىرىغا ئورۇنلاشتۇرىمىز، ئۇ يەرلەردە ئۇلار مەڭگۈ قالىدۇ، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغۇچىلارغا بېرىلگەن مۇكاپات نېمىدېگەن ياخشى! (58) ئۇلار (ھىجرەت قىلىشنىڭ جاپا-مۇشەققەتلىرىگە، اللە نىڭ يولىدا يەتكەن ئەزىيەتلەرگە) سەۋر قىلىدۇ، (ھەممە ئىشلىرىدا) پەرۋەردىگارغا يۆلۈنىدۇ (59). نۇرغۇن ھايۋانلار ئۆز رىزقىنى ئۈستىگە ئالالمايدۇ (يەنى ئۆز رىزقىنى تېپىپ يېيىشتىن ئاجىز-دۇر)، ئۇلارنى ۋە سىلەرنى اللە رىزىقلاندۇرىدۇ، اللە (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەھۋال-لىڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (60). ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى كىم ياراتتى، كۈنى ۋە ئايىنى كىم (بەندىلەرنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن) بويىسۇندۇردى؟» دەپ سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم: «اللە» دەپ جاۋاب بېرىدۇ، ئۇلار قانداقمۇ (اللە نىڭ ئىبادىتىدىن) باش تارتىدۇ! (61) اللە بەندىلىرىدىن قايسى ئادەمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلماقچى بولىدىكەن، ئۇنى كەڭ قىلىدۇ، (قايسى بەندىسىنىڭ رىزقىنى تار قىلماقچى بولىدىكەن) ئۇنى تار قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (62). ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «بۇلۇتتىن يامغۇر سۈيىنى چۈشۈرۈپ ئۇنىڭ بىلەن ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرگەن كىم؟» دەپ سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم «اللە» دەپ جاۋاب بېرىدۇ. ئېيتقىنىكى، «(سىلەرگە قارشى پاكىتلار بار بولغانلىقتىن) جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر»، بەلكى ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇ سۆزلىرىدىكى زىددىيەتنى) چۈشەنمەيدۇ (63).

دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن - كۈلە ۋە غەپلەتتىن ئىبارەتتۇر، شۈبھىسىزكى، ئاخىرەت يۇرتى ھەقىقىي ھايات (يۈرتىدۇر)، ئەگەر ئۇلار بىلسە ئىدى (بۇ دۇنيانى ئۇ دۇنيادىن ئارتۇق كۆرمەيتتى) (64). ئۇلار كېيىنچە چىقىپ (غەرق بولۇشتىن قورققان) چاغلىرىدا، اللەغا كامالى ئىخلاىس بىلەن ئىلتىجا قىلىدۇ، اللە ئۇلارنى ئامان - ئېسەن قۇرۇقلۇققا چىقارغان چاغدا (بالا - قازادىن قۇتۇلدۇرغان اللەنى ئۇنتۇپ)، ناگاھان (اللەغا) شېرىك كەلتۈرىدۇ (65). ئۇلار بەرگەن نېمىتىمىز (يەنى دېڭىزدىن قۇتۇلدۇر - غانىلىقىمىزغا ئاشۇ كۈرلۈك قىلىپ باقسۇن، قالغان ئۆمۈرلىرىدىن) بەھرىمەن بولسۇن، بۇلار (ئىشنىڭ ئاقىۋىتىنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ (66). ئۇلار (يەنى مۇشىرىكلار) كۆرمەمدۇكى، بىز ھەرەمنى ئامان (جاي) قىلدۇق، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى كىشىلەر ئەسەر ئېلىنىۋاتىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلۈۋا -

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ لَجِبَ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَإُولَىٰ الْحَيَاةِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ يَٰأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ دَعْوَا اللَّهِ مَخْلَصِينَ لَهُ الَّذِينَ ؕ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِ إِذَا هُمْ يُنْزَلُونَ ۝ لِيُكْفَرُوا بِمَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۖ فَسَوْفَ يَكْفُلُونَ ۝ أُولَٰئِكَ بِأَعْيُنِنَا إِنَّمَا يَنْتَظِفُ النَّاسُ مِنْ خُلُوعِهِمْ أَقْبَالَ بَاطِلٍ يُؤْمِنُونَ وَيَعْمَلُونَ ۖ لِيُكْفَرُوا ۖ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۖ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ۖ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

الْعَ ۖ غُلِبَتِ الرُّومُ ۖ فِي أَذْنِ الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَلَيْهِمْ صَبْعٌ لِّئَلَّا فِي يُضْعِفَ يَسِيرِينَ ؕ فَلَمَّا أَلَمُوا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ وَيَوْمَئِذٍ يَفِرُّ الْمُؤْمِنُونَ ۖ يَتَضَرَّعُونَ لِلَّهِ يَتَضَرَّعُونَ يَتَضَرَّعُونَ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۖ

تىدۇ، ئۇلار باتىلغا ئىشىنىپ، اللەنىڭ نېمىتىنى ئىنكار قىلامدۇ؟ (67) اللەغا يالغاننى چاپلىغان ياكى ھەق كەلگەندە ئۇنى ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم ئادەم بارمۇ؟ جەھەننەمدە كاپىرلارغا جاي يوقىمىدۇ؟ (ئەلۋەتتە بار) (68) بىز ئۈچۈن كۈرەش قىلغانلارنى ئەلۋەتتە يولسىزغا يېتەكلەيمىز، اللە ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلار بىلەن بىللەدۇر (69).

30 - سۈرە رۇم

مەككىدە نازىل بولغان، 60 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئەلى، لام، مەم (1). رۇملۇقلار يېقىن بىر جايدا يېڭىلدى، ئۇلار يېڭىلەندىن كېيىن بىرقانچە يىل ئىچىدە يېڭىدۇ، ئىلگىرى ۋە كېيىن ھەممە ئىش اللەنىڭ باشقۇرۇشىدۇر، بۇ كۈندە مۆمىنلەر اللەنىڭ بەرگەن ياردىمى بىلەن خۇشال بولىدۇ، اللە خالىغان كىشىگە ياردەم بېرىدۇ، اللە غالىبتۇر، (مۆمىنلەرگە) ناھايتى مېھرىبانىدۇر (2-5).

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ
فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ۝ فَبِخَيْرٍ اللَّهُ جِئَ
نُصُورًا وَجِئَ نَصِيرُونَ ۝ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَجِئَ نَظْهُورًا ۝ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ
الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ۝ وَمِنَ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ
لَكُمْ لَكُمْ إِذَا أَنْتُمْ كَرِهْتُمْ مُوتًا ۚ وَمِنَ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ
لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ
مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝
وَمِنَ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَخَلْقَ الْبَشَرِ
وَالْوَحْيِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ ۝ وَمِنَ آيَاتِهِ
مَنَافِعُ الْبَاقِلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاءُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ ۚ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝ وَمِنَ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ
خَرْقًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُخْرِجُ بِهِ الْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝

بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ۋە ئاخىرىدىكى مۇلا-
قاتىنى ئىنكار قىلغان ۋە يالغانغا چىقارغانلارغا
كەلسەك، ئۇلار داۋاملىق ئازابىتا قالدۇ (16). سىلەر
ئاخىرىدا ۋە ئەتىگەندە اللەغا تەسبىھ ئېيتىڭلار (17).
ئاسمانلاردىكى، زېمىندىكى ھەمدۇسانا، كەچ ۋە پېشىن
ۋاقىتلىرىدىكى ھەمدۇسانانىڭ ھەممىسى اللەغا خاس-
تۇر (18). اللە جانسىز نەرسىلەردىن جانلىق نەرسى-
لەرنى چىقىرىدۇ، جانلىق نەرسىلەردىن جانسىز نە-
رسىلەرنى چىقىرىدۇ، ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرىدۇ
(يەنى قۇرغاق زېمىننى ئۆسۈملۈكلەر بىلەن كۆكەر-
تىدۇ)، سىلەرمۇ مۇشۇنداق تىرىلدۈرۈلسىلەر (19).
اللە نىڭ سىلەرنى تۇپراقتىن ياراتقانلىقى، ئاندىن

سىلەرنىڭ ئىنسان بولۇپ زېمىندا تارىلىپ يۈرۈشۈڭلار اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان)
ئالامەتلىرىدىندۇر (20). ئاياللار بىلەن ئۇنى-ئۆلىپەت ئېلىشىڭلار ئۈچۈن (اللە نىڭ) ئۇلارنى
سىلەرنىڭ ئۆز تىپىڭلاردىن ياراتقانلىقى، ئاراڭلاردا (يەنى ئەر-خوتۇن ئارىسىدا) مېھىر-
مۇھەببەت ئورناتقانلىقى اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، پىكىر
يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن، شەك-شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (21). اللە نىڭ
ئاسمانلارنى، زېمىننى ياراتقانلىقى، تىللىرىڭلارنىڭ، رەڭگىلىرىڭلارنىڭ خىلمۇخىل بولۇشى اللە نىڭ
(كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، بۇنىڭدا بىلىملىك كىشىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن
نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (22). سىلەرنىڭ كېچىسى ۋە كۈندۈزى ئۇخلىشىڭلار، (كۈندۈزى) اللە نىڭ
مەرھەمەتتىن (رىزىق) تەلەپ قىلىپ (ھەرىكەتلىنىشىڭلار) اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان)
ئالامەتلىرىدىندۇر، شەك-شۈبھىسىزكى، بۇنىڭدا ئاڭلايدىغان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (23).
اللە نىڭ سىلەرگە چاقماقنى قورقۇنچ ۋە ئۈمىد قىلىپ كۆرسىتىشى، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرۇپ ئۇنىڭ
بىلەن ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرۈشى اللە نىڭ (كامالى قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرى-
دىندۇر، چۈشىنەلەيدىغان قەۋم ئۈچۈن بۇنىڭدا، شەك-شۈبھىسىزكى، نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (24).

وَمِنَ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرٍ ثُمَّ إِذْ دَعَاكُمْ
دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذْ أَنتُمْ مَخْرُجُونَ ۝ وَكَهْ مَن فِي
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَّهٗ قَدْتُونَ ۝ وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ
الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۝ وَكَهٗ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۝ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ صَرَبَ لَكُمْ
مِّثْلَ مَن أَنْفُسِكُمْ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ
مِّنْ شَرٍّ أَرَبِي مَارَ قَتَلَكُمْ فَأَنْتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَتَخَفُونَهُمْ
كَخِيفَتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝
بَلِ الْكَيْدِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَلَمْ يَكُن لَّهُمْ بَرٌ عِندَ رَبِّهِمْ
مِّنْ أَصْلٍ ۝ اللَّهُ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نَّعِيرٍ ۝ فَأَقِمْ وَجْهَكَ
لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتِ اللَّهِ الَّتِي ظَهَرَ النَّاسُ عَلَيْهَا لَا
تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝ مِّنْهُمْ مَّنْ يَلْبِسُ الْبِرَّ وَالْفُسُوقَ
الضَّلَاطَةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ۝ مِنَ الَّذِينَ تَرْفَعُوا
وَيْتَهُمْ وَكَانُوا شُرَكَاءَ كُلِّ جُزْءٍ مِّمَّا يَدْعُونَ ۝

الله نىڭ ئاسمان-زېمىنى ئۆز ئەمرى بىلەن
(مۇئەللىق) تۇرغۇزۇشى الله نىڭ (كامالى قۇردى-
تىنى كۆرسىتىدىغان) ئالامەتلىرىدىندۇر، ئاندىن
الله (قەبرىلەردە كۆمۈلۈپ ياتقان) سىلەرنى يەر
ئاستىدىن چاقىرسا، دەرھال چىقىسىلەر (25).
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە الله نىڭدۇر
(يەنى الله نىڭ مۈلكىدۇر، الله نىڭ مەخلۇقاتىدۇر
ۋە الله نىڭ تەسەررۇپى ئاستىدۇر)، ھەممە
الله غا بويىۋىنغۇچىدۇر (26). مەخلۇقاتنى دەسلەپتە
(يوقتىن) بار قىلىدىغان، ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن
كېيىن) تىرىلدۈرىدىغان الله ئەنە شۇدۇر، ئۇ
(يەنى مەخلۇقاتنى تىرىلدۈرۈش) الله غا (ئۇنى
دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغانغا قارىغاندا) ئوڭايدۇر،
ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا ئەڭ ئالىي سۈپەت الله غا
خاستۇر، الله غالبىتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش

قىلغۇچىدۇر (27). الله سىلەرگە ئۆزەڭلاردىن بىر مىسال كەلتۈرىدۇ، بىز سىلەرگە رىزىق قىلىپ
بەرگەن مال-مۈلۈككە قۇللارنىڭلارنىڭ شېرىك بولۇشقا، ئۇ بارىدا ئۇلارنىڭ سىلەر بىلەن
باراۋەر بولۇشقا، ئۇلاردىن ئۆزلىرىڭلار (يەنى ئازاد كىشىلەر) دىن قورققانداك قورقۇشقا
رازىمۇسىلەر؟ (بۇنىڭغا رازى بولمىغان ئىكەنسىلەر، مەخلۇقاتنىڭ الله غا شېرىك بولۇشقا
قانداق رازى بولۇڭلار؟) چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن ئايەتلىرىنى مۇشۇنداق تەپسىلىي بايان
قىلىمىز (28). ئۇنداق ئەمەس (يەنى الله غا شېرىك كەلتۈرۈشتە ئۇلارنىڭ ھېچقانداق ئۆزىسى
يوق)، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلار بىلىمسىزلىكتىن نەپسى خاھىشقا ئەگەشتى. الله گۇمراھ
قىلغان ئادەمنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ، ئۇلارغا ھەرگىز ياردەم قىلغۇچى بولمايدۇ (29).
باتىل دىنلاردىن بۇرۇلۇپ ئىسلام دىنىغا يۈزلەنگەن، الله نىڭ دىنىغا (ئەگەشكىنىكى) الله
ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتقان، الله نىڭ ياراتقىنىدا ئۆزگىرىش بولمايدۇ، بۇ
توغرا دىندۇر، لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (30). الله غا تەۋبە بىلەن قايتىڭلار،
الله دىن قورقۇڭلار، نامازنى ئادا قىلىڭلار، مۇشرىكلاردىن بولماڭلار (31). سىلەر دىندا ئىختىلاپ
قىلىشىپ، پىرقە-پىرقە بولۇپ، ھەر پىرقە ئۆز دىنى بىلەن خۇشاللىنىدىغانلاردىن (بولماڭلار) (32).

(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنىكى، يەر يۈزىدە سەير قىلىڭلار، ئۆتكەنكىلەرنىڭ ئاقۇشتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا قاراڭلار (ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلغانلارنىڭ جايلىرىغا قاراڭلاركى، ئۇلارنىڭ پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلغانلىقلىرىنىڭ ئاقۇشتى قانداق بولغان، اللە تائالا ئۇلارنىڭ دىيارىنى خاراپ قىلىپ، ئۇلارنى ئىبرەت ئالغۇچىلار ئۈچۈن ئىبرەت قىلدى)، ئۇلارنىڭ تولىسى مۇشرىك ئىدى⁽⁴²⁾. اللە تەرىپىدىن كېلىدىغان، قارشى تۇرغىلى بولمايدىغان كۈن (يەنى قىيامەت) كېلىش-تىن ئىلگىرى توغرا دىنغا يۈزلەنگىن، بۇ كۈندە، ئۇلار (نىڭ بىر پىرقىسى جەھەننەتكە، بىر پىرقىسى جەھەننەمگە) ئايرىلىدۇ⁽⁴³⁾. كىمكى كاپىر بولسا (دوزاخقا ئەبەدىي قېلىپ) كۈفرىنىڭ جازاسىنى ئۆزى تارتىدۇ، كىملىكى ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۆزلىرى

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ
 مِنْ قَبْلُ كَانَ أَكْثَرُهُمْ شُرَكَّاءَ ۖ وَقَالُوا بِحُجَّتِ اللَّهِ بِالَّذِينَ
 اتَّخَذُوا مِنْ قَبْلُ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمُ الْحِسَابِ ۚ مِنَ اللَّهِ يُؤْمِنُ
 يُقَدَّرُونَ ۚ مَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْهُمْ لَعْنَهُ ۖ وَكُنْ مِنْ عَمَلِ صَالِحٍ
 فَلَا تُكَلِّمُهُمْ مُعَادُونَ ۚ يُخَيَّرُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
 الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ۚ وَمِنْ آيَاتِهِ
 أَنْ يُرْسِلَ الرِّيحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيَذْهَبَ عَنْهُمْ رُسْمُهُمْ وَلِيَجْزِيَ
 الْفُلْكَ بِأَمْرٍ ۖ وَلِيُنْجُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ۚ وَ
 لَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ نُسُكًا لِقَوْمِهِمْ فَجَاءَهُمْ
 بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَمْتَنُوا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا
 عَلَيْهِمْ أَنْ تُرْسِلَ الْغَمَامُ ۚ اللَّهُ الْكَافِرِينَ يُرْسِلُ الرِّيحَ
 فَتَنُفِثُ بِهَا سُبُحَاتٍ فَيَبْطِلُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ
 كَيْسًا فَنُفِثَ الرِّيحُ فَنُفِثَ مِنْ خَلْقِهِ ۖ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ
 مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبِشِرُونَ ۚ وَإِنْ
 كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يُفْثَلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَكَاظِمِينَ ۝

اللہ نك رہمیتنك نہ تسجیلر سگہ قاریغنیکی، ئۇ زېمىنى ئۆلگەندىن كېيىن قانداق تىرىلدۈرىدۇ، شۈبھىسىزكى، اللہ ھەقىقەتەن ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرگۈچىدۇر، اللہ ھەممە نەرسىگە قادىردۇر (50).

ئەگەر بىز (زىرائەتكە زىيانلىق) شامالنى ئەۋەتسەك، ئۇلار (شامالنىڭ تەسىرىدىن) زىرائەتنىڭ سارغى-يىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار (اللە نك ئىلگىرىكى نېمەتلىرىگە) كۈفرىلىق قىلىدۇ (51).

شۈبھىسىزكى، سەن ئۆلۈكلەرگە (سۆزۈڭنى) ئاڭلىتالمايسەن، ئارقىسىغا قاراپ يۈز ئۈرۈگەن گاسلارغىمۇ چاقىرىقنىڭنى ئاڭلىتالمايدۇ سەن (52). كورلارنىمۇ گۇمراھلىقتىن قۇتقۇزۇپ توغرا يولغا سالالمايسەن، سەن پەقەت بىزنىڭ

فَإَنْظُرْ إِلَى الثَّرَىٰ كَيْفَ يَأْتِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا
إِنَّ ذَلِكَ لَنُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۖ وَلَكِنَّ
أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۚ مُضِمًّا طُغْيَانًا مِّنْ بَعْدِ يَكْفُرُونَ ۚ فَإِنَّكَ
لَكُمُتِ الْمَوْتَىٰ وَلَا تَسْمِعُ الْقَمْرَ الَّذِينَ عَارَآذًا وَأَلُمَاتٍ يُّرُونَ ۚ وَأَنَّكَ
يَهْدِي الْعَيْنِ عَنْ صَلَاتِهِمْ إِنَّ تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ
بِآيَاتِنَا فَهُمْ مُسْلِمُونَ ۚ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِّنْ ضَعْفٍ
تَمَجَّلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ
ضَعْفًا وَتَسَيَّبَ يَحْلُو مَآئِنًا ۚ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ۚ
وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثْنَا غَنَةً
كَذَلِكَ ۚ كَانُوا يَكْفُرُونَ ۚ وَقَالَ الَّذِينَ أُوْتُوا الْحِكْمَ
وَالْإِيمَانُ لَقَدْ آتَيْنَا فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَذَا
يَوْمُ الْبَعْثِ ۚ وَلَكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ۚ يَوْمَ مَن يَلْبِغُ
الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْدَنَّهُمْ وَآلَهُمْ مُّسْتَعْبِدُونَ ۚ وَلَقَدْ
عَزَّ بَنِي إِسْرَءِيلَ فِي هَٰذَا الْفَر_انِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِنْ جِئْتُمُ
بِآيَةٍ لِّقَوْلِكُمُ الَّذِينَ كُفَرُوا وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْتَطِلُونَ ۝

ئايەتلىرىمىزگە ئىشىنىدىغانلارغىلا (سۆزۈڭنى) ئاڭلىتالمايسەن، ئۇلار مۇسۇلمانلاردۇر (53). اللہ سىلەرنى ئاجىز ياراتتى، ئاندىن سىلەرنى ئاجىزلىقتىن كۈچلۈك قىلدى، ئاندىن (سىلەرنى) كۈچ-لۈكتىن ئاجىز قىلدى ۋە (سىلەرگە) قېرىلىقنى يەتكۈزدى، اللہ نېمىنى خالىسا شۇنى يارىتىدۇ، ئۇ ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىردۇر (54). قىيامەت قايم بولغان كۈندە مۇشرىكلار (دۇنيادا) پەقەت ئازغىنا ۋاقىت تۇرغانلىقىغا قەسم قىلىدۇ، ئۇلار دۇنيادىكى چاغلىرىدىمۇ مۇشۇنداق يالغان-چىلىق قىلاتتى (55). ئىلمى بار، ئىمانى بار ئادەملەر ئېيتتى: «سىلەر اللە نىڭ تەقدىرى بويىچە (دۇنيادا ۋە قەبرىلەردە) قىيامەت كۈنىگىچە قالدىڭلار، مانا بۇ قىيامەت كۈنىدۇر، لېكىن سىلەر بىلىمىيىتىڭلار (يەنى قىيامەتنىڭ ھەقىقىي ئىشەنچىيىتىڭلار)» (56). بۇ كۈندە زالىملارنىڭ (ئېيتقان) ئۆزىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، ئۇلاردىن ئۇلارنىڭ (تەۋبە قىلىشى ياكى ئىتائەت قىلىشى بىلەن) اللە نى رازى قىلىشمۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ (57). شەك-شۈبھىسىزكى، بۇ قۇرئاندا كىشىلەرگە تۈرلۈك مىساللارنى بايان قىلدۇق، ئەگەر سەن ئۇلارغا (قۇرئان ئايەتلىرىدىن) بىرەر ئايەتنى كەلتۈرسەڭ، كاپىرلار (دىللىرى قەسەۋەتلىشىپ كەتكەنلىكتىن) چوقۇم ئېيتىدۇكى، «سىلەر پەقەت يالغانچىلار سىلەر» (58).

مانا بۇلار، اللە نىڭ (ياراتقان) مەخلۇقاتلىرىدۇر،
ماڭا كۆرسىتىپ بېرىڭلاركى، اللە دىن باشقا مەبۇد-
لىرىڭلار زادى نېمىلەرنى ياراتتى؟ بەلكى زالىملار
ئويۇچۇق گۇمراھلىقتىدۇر (11). بىز لوقمانغا
ھەقىقەتەن ھېكمەت ئاتا قىلدۇق، (ئۇنىڭغا ئېيت-
تۇقكى) «اللەغا شۈكۈر قىلغىن، كىمكى شۈكۈر
قىلىدىكەن، ئۆزى ئۈچۈن قىلغان بولىدۇ، كىمكى
كۈفرىلىق قىلىدىكەن، شۈبھىسىزكى، اللە (بەندىلەر-
دىن) بەھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر» (12). ئۆز
ۋاقتىدا لوقمان (ھەكم) ئوغلغا نەسىھەت قىلىپ:
«ئى ئوغۇلچىقىم، اللەغا شېرىك كەلتۈرمىگىن،
شېرىك كەلتۈرۈش ھەقىقەتەن زور گۇناھتۇر»
دېدى (13). ئىنساننى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا
بۇيرۇدۇق. ئانىسى ئۇنى (قورسىقىدا) ئۈستى-
ئۈستىگە ئاجىزلىق بىلەن كۆتۈردى. ئىككى يىلدا

هَذَا خَلَقَ اللَّهُ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ بَلِ
الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ۝ وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنْ اشْكُرْ
لِلَّهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
حَمِيدٌ ۝ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يُعِظُهُ يَأْنِي أَكْثُرُكَ يَاللَّهُ
إِنَّ الشِّرْكَ أَكْظَمُ عِظَمًا ۝ وَصَيَّنَا الْإِنْسَانَ بِإِلَهِ عَمَلَتُهُ
أَنَّهُ وَهْنًا عَلِيٌّ وَهْنٌ وَفَصَلِّ فِي عَمِينَ أَنْ اشْكُرْ لِلَّهِ وَلِلَّهِ
إِلَى الْعَصِيرِ ۝ وَإِنْ جِهِدَكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِمَا لَيْسَ لَكَ
بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبِ الْمَنَى الَّذِي تَدْعُوهُ فَإِنَّهُمْ
سَيِّئُونَ مِمَّنْ آتَاكَ ۝ ثُمَّ إِنْ مَرَجَعُكَ فَأَنْبِئْهُمْ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ ۝ يٰلُقْمَانُ إِنَّا نَكُونُ مَعَكَ وَتَقَالُ جَبَّةٌ مِنْ خَرْدَلٍ
فَتَكُنْ فِي مَخْرَافَةٍ أَوْ فِي السَّمُوتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِي بِهَا
اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ۝ يٰبْنِي أَقِمِ الصَّلَاةَ وَامْرُ
يَالْمَعْرُوفِ وَأَنَّهُ عَنِ الشُّكْرِ وَاصِرٌ عَلَى مَا صَابَكَ ۝
إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ۝ وَلَا تُصَوِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا
تَمْسُ فِي الْأَرْضِ سَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَذُوُ الْحَيْثُ كُلِّ مَعْتَدٍ ۝

ئۇنى ئەمچەكتىن ئايرىدى. (ئى ئىنسان!) ماڭا ۋە ئاتا-ئانىڭغا شۈكۈر قىلغىن، ئاخىر قايتىدىغان
جاي مېنىڭ دەرگاھىمدۇر (14). ئەگەر ئاتا-ئاناڭ سېنى سەن بىلمەيدىغان نەرسىنى ماڭا شېرىك
كەلتۈرۈشكە زورلىسا، ئۇلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ئۇلارغا دۇنيادا ياخشى مۇئامىلىسىدە بولغىن
(يەنى دىنىڭغا زىيان يەتمەيدىغان ئاساستا ياخشىلىق قىلغىن)، ماڭا تائەت بىلەن قايتقان ئادەمنىڭ
يولغا ئەگەشكىن، ئاندىن مېنىڭ دەرگاھىمغا قايتىسىلەر، سىلەرگە قىلمىشىڭلارنى ئېيتىپ
بېرىمەن (15). (لوقمان ئېيتتى) «ئى ئوغۇلچىقىم! قىلمىشىڭ قىچا چاغلىق نەرسە بولۇپ، ئۇ
ئۇيۇل تاشنىڭ ئىچىدە (يەنى ئەڭ مەخپىي جايدا) يا ئاسمانلارنىڭ قېتىدا ياكى زېمىننىڭ ئاستىدا
بولسىمۇ، اللە ئۇنى ھازىر قىلدۇ (ئۇنىڭ ھېسابىنى ئالىدۇ). اللە ھەقىقەتەن ئىنچىكە كۆزەتكۈ-
چىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (16). ئى ئوغۇلچىقىم! نامازنى (ۋاقتىدا تەئىدىل ئەركان بىلەن) ئوقۇ-
غىن، (كىشىلەرنى) ياخشىلىققا بۇيرۇغىن، يامانلىقتىن توسقىن، ساڭا يەتكەن كۈلپەتلەرگە سەۋر قىل-
غىن (چۈنكى ھەقىقەتكە دەۋەت قىلغۇچى ئەزىيەتلەرگە ئۇچرايدۇ)، بۇ ھەقىقەتەن قىلىشقا ئىرادە تىك-
لەشكە تېگىشلىك ئىشلاردىندۇر (17). كىشىلەردىن مەنسىتمەسلىك بىلەن يۈز ئۆرۈمىگىن، زېمىندا
غادىيىپ ماڭمىغىن، اللە ھەقىقەتەن ھاكاۋۇر، ئۆزىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ (18).

ئوتتۇرا ھال ماغىن، ئاۋازىڭنى پەسلەتكىن، ئاۋاز-
لارنىڭ ئەڭ زېرىكەرلىكى ھەقىقەتەن ئېشەكلەرنىڭ
ئاۋازىدۇر» (19). بىلىمەسلەرگى، اللە ئاسمانلاردىكى
ۋە زېمىندىكى ھەممىنى سىلەرگە بويىنىدۇرۇپ
بەردى (يەنى سىلەرنىڭ پايدىلىنىشلىرىغا مۇۋاپىق-
لاشتۇرۇپ بەردى). سىلەرگە ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن
(يەنى ماددىي ۋە مەنىۋى) نېمەتلىرىنى كامالەتكە
يەتكۈزۈپ بەردى. بەزى كىشىلەر ھېچقاندق ئىلىم-
سىز، ھىدايەتسىز ۋە نۇرلۇق كىتابسىز ھالدا
اللە بارسىدا جىدەللىشىدۇ (20). ئەگەر ئۇلارغا:
«اللە نازىل قىلغان نەرسە (يەنى قۇرئان) غا ئەگە-
شىڭلار» دېيىلسە، ئۇلار: «ياق، بىز ئاتا-بوۋىلىرىمىز-
نىڭ دىنىغا ئەگىشىمىز» دەيدۇ، شەيتان ئۇلارنى
دوزاخ ئازابىغا چاقىرىغان تۇرسا (ئۇلار يەنىلا

وَأَفْضَلُنِي مَنِيكَ وَأَعْصُ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَكْثَرَ أَصْوَابِ
لَصَوْتِ الْحَيَّةِ أَكْثَرُ وَأَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ تِلْكَ السَّمَوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ
مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُبِينٍ ۖ وَ
إِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْمِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا مَجَدَّيْنَا
عَلَيْهِ آبَاءَنَا وَآلَؤُنَا وَالْتَبِيسُ يُدْعَوْنَ إِلَى عَذَابٍ أَلِيمٍ ۚ
وَمَنْ يُضِلَّهُمْ وَجْهَ إِلَى اللَّهِ فَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا
يَعْمَلُ نَافَعًا وَلَا يَرْجِعُ إِلَى اللَّهِ لِمَا رَزَقْنَاهُمْ يَبْغِي الْيَأْسَ ۚ وَاللَّهُ
عَلِيمُ الْبَدَائِتِ ۚ وَالصُّدُورِ ۚ سَتَعْلَمُونَ قَوْلَهُمْ تَضَطَّرَرْنَا إِلَى
عَذَابٍ غَلِيظٍ ۚ وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْيَهُودُ الَّذِينَ بَدَّلُوا لَكُمْ أَدْبَارَ الْأَعْيُنِ لَعَلَّكُمْ تَآخَذُونَ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الْحَكِيمُ ۚ وَلَوْ أَنَّمَا
فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمْدُةٌ مِنْ يَدَيْهِ ۖ
سَبْعَةٌ بَحْرًا لَافِدَةٌ كُنْتُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝

ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ دىنىغا ئەگىشمەدۇ؟) (21). ياخشى ئىش قىلغۇچى بولغان ھالدا ئىسلاھ بىلەن
اللەغا بويىنىغان ئادەم مەھكەم تۇتقىغا ئېسىلغان بولىدۇ، ئىشلارنىڭ ئاقىۋىتى اللەغا مەنسۇپ-
تۇر (22). كىمكى كاپىر بولىدىكەن، ئۇنىڭ كۇفرى سېنى قايقۇغا سالىمىسۇن، ئۇلار بىزنىڭ دەرگا-
ھىمىزغا قايتىدۇ، ئۇلارغا (دۇنيادىكى) قىلمىشلىرىنى ئېيتىپ بېرىمىز، اللە ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ
دىللىرىدىكىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (23). ئۇلارنى (دۇنيادىن) ئازغىنا (مۇددەت) بەھرىمەن قىل-
مىز، ئاندىن ئۇلارنى قاتتىق ئازابىنى (تېتىشقا) مەجبۇرلايمىز (24). ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسمان-
لارنى ۋە زېمىننى كىم خەلق ئەتتى؟» دەپ سورىساڭ، ئۇلار چوقۇم «اللە» دەپ جاۋاب بېرىدۇ،
ئېيتقىنكى، «جىمى ھەمدۇسنا اللہ غا خاستۇر!» بەلكى ئۇلارنىڭ تولىسى ئوقمايدۇ (25). ئاسمانلاردىكى
ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر اللە نىڭ مۈلكىدۇر، اللە ھەقىقەتەن (مەخلۇقاتىدىن ۋە ئۇلارنىڭ ئىبادىتىدىن)
بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (26). ئەگەر يەر يۈزىدىكى دەرەخلەرنىڭ ھەممىسى قەلەم بولغان،
دېڭىز (سىيا) بولغان، ئۇنىڭغا يەنە يەتتە دېڭىز (نىڭ سىياسى) قوشۇلغان تەقدىردىمۇ اللە نىڭ سۆز-
لىرىنى (يېزىپ) تۈگەتكىلى بولمايدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (27).

(ئى ئىنسانلار!) سىلەرنىڭ (دەسلەپتە) يارىتىلىشىڭلار، (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرۈلۈشىڭلار پەقەت بىر ئادەمنىڭ يارىتىلىشى، بىر ئادەمنىڭ تىرىلدۈرۈلۈشىگە ئوخشاشتۇر. اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئەمەل-لىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (28). اللەنىڭ كېچىنى كۈندۈزگە ۋە كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىدىغانلىقىنى، كۈن بىلەن ئايىنى بويىنىدۇرىدىغانلىقىنى كۆرەمەن سەن؟ (كۈن بىلەن ئايىنىڭ) ھەربىرى مۇئەييەن مۇددەت (يەنى قىيامەت) كىچە (ئۆز پەلىكىدە) سەپەر قىلىدۇ. اللە سىلەرنىڭ قىلىشىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (29). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، اللە ھەقىقەتەن (ئىلاھ) دۇر، ئۇلارنىڭ اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلغانلىرى (يەنى بۇتلىرى) باتىلدۇر، اللە ئالىي-دۇر، بۈيۈكتۈر (30). كۆرەمسەنكى، كېسەللىرىنىڭ اللەنىڭ مەرھەمىتى بىلەن دېڭىزدا يۈرۈشى اللەنىڭ سىلەرگە (ئۆز قۇدرىتىنىڭ) بىر قىسمى

دەلىللىرىنى كۆرسىتىشى ئۈچۈندۇر. بۇنىڭدا ھەربىر سەۋر قىلغۇچى، شۈكۈر قىلغۇچى (بەندە ئۈچۈن ھەقىقەتەن) (چوڭ) ئىبرەت بار (31). (دېڭىزدا) ئۇلارنى تاغلاردەك دولقۇنلار ئۇرۇۋالغان چاغدا، ئۇلار كامالى ئىخلاسى بىلەن اللەغا ئىلتىجا قىلىدۇ، اللە ئۇلارنى (دېڭىز خەتەرلىرىدىن) قۇتۇلدۇرۇپ قۇرۇقلۇققا چىقارغان چاغدا، ئۇلارنىڭ بەزىسى توغرا يولدا بولىدۇ. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى پەقەت خىيانەتكار (اللەنىڭ نېمەتلىرىدىن تانغان) ئادەملەر ئىنكار قىلىدۇ (32). ئى ئىنسانلار! پەرۋەر-دىگارىڭلارغا (بۇيرۇقلىرىنى ئورۇنلاش، مەنىنى قىلغان ئىشلاردىن چەكلىنىش بىلەن) تەقۋادارلىق قىلىڭلار، شۇنداق بىر كۈندىن قورقۇڭلاركى، (ئۇ كۈندە) ئاتا بالىسىغا ئىسقاتمايدۇ، بالىمۇ ئاتىسىغا ئىسقاتمايدۇ، اللەنىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، سىلەرنى ھەرگىز دۇنيا تىرىكچىلىكى مەغرۇر قىلمىسۇن، شەيتاننىڭ سىلەرنى اللەنىڭ ئەپۇسىنىڭ كەڭلىكى بىلەن مەغرۇر قىلىشىغا يول قويماڭلار (33). قىيامەت (نىڭ بولىدىغان ۋاقتى) توغرىسىدىكى بىلىم ھەقىقەتەن اللەنىڭ دەرگا-ھىدىدۇر. اللە يامغۇرنى (ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا ۋە ئۆزى بەلگىلىگەن جايغا) ياغدۇرىدۇ، بەچچە-داندىكىلەرنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى (يەنى ئوغۇلۇمۇ، قىزمۇ، بېچىرىمىمۇ، كەمتۈكمۇ، بەختلىكمۇ، بەختسىزمۇ) اللە بىلىدۇ، ھېچ ئادەم ئەتە نېمەلەرنى قىلىدىغانلىقىنى (يەنى ئۇنىڭغا نېمە ئىش بولىدىغانلىقىنى، ياخشى-يامان ئىشلاردىن نېمەلەرنى قىلىدىغانلىقىنى) بىلمەيدۇ، ھېچ ئادەم ئۆزىنىڭ قەيەردە ئۆلىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن (پۈتۈن ئىشلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (شەيىتلەرنىڭ ئىچكى ۋە تاشقى تەرەپلىرىدىن) تولۇق خەۋەرداردۇر (34).

مَا خَلَقْنَاهُ وَلَا جَعَلْنَاهُ الْإِنْسَانَ وَاحِدًا قَدْ أَنَالَهُ حَمِيمٌ بِصِيرَةٍ
الْقُرْآنُ اللَّهُ يُؤْتِيهِ الْحَيَاةَ فِي النَّهَارِ وَيُؤْتِيهِ الْفَتْرَافَ فِي اللَّيْلِ
وَسَجَرَ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ كُلٌّ يَجْعَلُهُ إِلَىٰ آيَاتٍ مِّنْهُ وَمَا يَدْرِي أَنَّ اللَّهَ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ
مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيمُ الْكَبِيرُ ۚ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
الْفُلْكَ يَجْعَلُ فِي الْبَحْرِ مَنَافِتَ اللَّهِ لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ۚ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ مَّوَدَّ الْعَمَلِ
دَعَا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ قَالُوا لَنْ نَجِدَهُمْ إِلَىٰ الْمَرْ
فِيهِمْ مُّقْتَصِدًا وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُنُفٌ أَعْمَى ۚ
يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَالْخُشُوعَ يَوْمَ مَا لَا جَعْرَىٰ وَاللَّهُ
عَن وَكَيْدٍ ۚ وَلَا تَوَلُّوهُمُ جَاوِزِينَ ۚ قَالُوا لَيْسَ بِشَيْءٍ إِنَّ وَدَّ
اللَّهُ حَقٌّ فَلَا تَحْزَنُوا لِمَا تَدْعُونَ الدُّنْيَا ۚ وَلَا تَعْرَبْكُمْ كُفْرًا بِاللَّهِ
الْعُرُوفُ ۚ إِنَّ اللَّهَ جَعَلَ عِلْمَ السَّاعَةِ وَيَزِيلُ الْغَيْثَ وَ
يَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا أَكْتَسِبَ عَبْدٌ
وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ۚ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 اللَّهُ تَزِيلُ الْكِتَابِ لَارَبِّ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مِمَّا أَتَاهُمْ مِنْ نَذِيرٍ ۝ مِنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ مَا لَكُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا شَيْعٍ ۝ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ۝ يَذِيرُ الْأَمْزِجَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَكْسِيهِ السَّيَّحَ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمِمَّا تَعْدُونَ ۝ ذَلِكَ عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝ الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ ۝ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ۝ ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَحَّاهُ فَرِيضٍ ۝ ثُمَّ رَجَّعَهُ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مِمَّا تَشْكُرُونَ ۝ وَقَالُوا لِمَ أَضَلَّنَا فِي الْأَرْضِ عَمَّا كُنَّا فِيهِ خَلَقْنَا جَدِيدًا بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَاذِبُونَ ۝

32- سۇرە سەجدە

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەلىق، لام، مەم (1). (بۇ) كىتاب (يەنى قۇرئان) نىڭ ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن نازىل قىلىنغانلىقىدا ھېچ شەك يوقتۇر (2). مۇشرىكلار: «مۇھەممەد ئۇنى ئۆزى توقۇدى» دەيدۇ. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇ سەندىن ئىلگىرى ھېچقانداق بىر پەيغەمبەر كەلمىگەن بىر قەۋمنى ھىدايەت تاپسۇن دەپ، ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرۇشۇك

ئۈچۈن، پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن كەلگەن ھەقىقەتتۇر (3). اللە ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلار- نىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئالتە كۈندە ياراتتى، ئاندىن ئەرەش ئۈستىدە (ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) قارار ئالدى. سىلەرگە اللەدىن باشقا ھېچقانداق ئىگە يوق، شاپائەت قىلغۇچىمۇ يوق، (بۇنى) پىكىر قىلىپ (ئىمان ئېيتىمامسىلەر؟) (4). اللە ئاسماندىن زېمىنغىچە بولغان (مەخلۇقات- نىڭ) ئىشلىرىنى ئىدارە قىلىپ تۇرىدۇ، ئاندىن ئۇ ئىشلار ئۇزۇنلۇقى سىلەر ساناۋاتقان مىڭ يىلدەك كېلىدىغان بىر كۈندە اللە نىڭ دەرگاھىغا ئۆرلەيدۇ (5). ئۇ (اللە) يوشۇرۇننى ۋە ئاش- كارىنى بىلگۈچىدۇر، غالىبتۇر. (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (6). ئۇ ھەممە نەرسىنى چىرايلىق (يەنى ھېكمەتلىككە مۇۋاپىق، جايدا) ياراتتى. دەسلەپتە ئىنساننى (يەنى ئىنسانلارنىڭ ئاتىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامنى) لايدىن ياراتتى (7). ئاندىن ئۇنىڭ نەسلىنى ئەرەزىمەس سۇنىڭ جەۋھىرى (يەنى مەنى)دىن ياراتتى (8). ئاندىن ئۇنى راۋۇرۇس يارتىپ، ئۇنىڭغا ئۆزىگە مەنسۇپ روھنى كىرگۈزدى (يەنى جان كىرگۈزدى). يەنە سىلەر ئۈچۈن قۇلاقلارنى، كۆزلەرنى ۋە يۈرەكلەرنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلىسىلەر (9). ئۇلار: «يەر ئاستىدا يوقال- غاندىن كېيىن (يەنى گۆردە توپىغا ئايلىنىپ كەتكەندىن كېيىن) راستلا قايتا يارىتىلادۇق؟» دەيدۇ، بەلكى ئۇلار پەرۋەردىگارغا مۇلاقات بولۇشنى ئىنكار قىلغۇچىلاردۇر (10).

ئېيتقىنىكى، «سەلەرنىڭ (جېنىڭلارنى ئېلىشقا) مۇئەككەل قىلىنغان پەرىشتە سەلەرنىڭ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر» (11). ئەگەر سەن گۇناھكارلارنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا باشلىرىنى ساڭگىلىتىپ تۇرغانلىقىنى كۆرىدىغان بولساڭ (ئەلۋەتتە قورقۇنچ-لىق ھالەتنى كۆرگەن بولاتتىڭ)، ئۇلار ئېيتىدۇ: «پەرۋەردىگارىمىز! (ئىنىڭ ھەقىقىتىنى) كۆردۇق، ئاڭلىدۇق. بىزنى ياخشى ئەمەل قىلىش ئۈچۈن (دۇنياغا) قايتۇرغىن، بىز (ئەمدى) ھەقىقەتەن (سېنىڭ ۋەدەڭنىڭ ھەق ئىكەنلىكىگە) ئىشەنگۈچى-لەرمىز» (12). ئەگەر بىز خالىساق، ھەربىر كىشىگە ئەلۋەتتە ھىدايەت بېرەتتۇق، لېكىن مېنىڭ (گۇناھ-كارلارنى ئازاب قىلىشتىن ئىبارەت) ھۆكۈمىم بېكىپ كەتتى. مەن چوقۇم جىنلار ۋە ئىنسانلار (يەنى ئۇلارنىڭ گۇناھكارلىرى) — ھەممىسى بىلەن جەھەن-نەمنى تولدۇرىمەن (13). (ئەھلى دوزاخقا ئېيتىلىدۇ) «مۇشۇ كۈندىكى ئۇچرىشىشىڭلارنى ئۇنتۇپ قالغانلىقىڭلار ئۈچۈن (بۇ خورلىغۇچى ئازابىنى) تېتىڭلار، بىز ھەقىقەتەن سەلەرنى ئۇنتۇدۇق، قىلىشىڭلار تۈپەيلىدىن مەڭگۈلۈك ئازابىنى تېتىڭلار» (14). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ھەقىقەتەن شۇنداق كىشىلەر ئىمان ئېيتىدۇكى، ئۇلارغا شۇ ئايەتلەر بىلەن ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا (اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئۇلۇغلاش يۈزىسىدىن اللەغا) سەجدە قىلغان ھالدا يىقىلىدۇ، پەرۋەردىگارغا تەسبىھ ئېيتىدۇ، ھەمدۇ ئېيتىدۇ. ئۇلار (پەرۋەردىگارنىڭ تائەت-ئىبادىتىدىن) چوڭچىلىق قىلىپ باش تارت-جايدۇ (15). ئۇلارنىڭ يانلىرى ئورۇن-كۆرپىدىن يىراق بولىدۇ (يەنى ئۇلار كېچىسى ئىبادەت قىلىپ ئاز ئۇخلايدۇ)، ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ (ئازابىدىن) قورقۇپ، (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلىپ ئۇنىڭغا دۇئا قىلىدۇ، ئۇلارغا بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا) سەرپ قىلىدۇ (16). ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە مۇكاپات يۈزىسىدىن اللەنىڭ ھۇزۇرىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خۇشال قىلىدىغان كاتتا نېمەتنى ھېچكىم بىلمەيدۇ (17). مۇمىن ئادەم پاسىق ئادەمگە ئوخشامدۇ؟ ئۇلار (ئاخىرەتلىك ساۋابتا) باراۋەر ئەمەس (18). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا كەلسەك، ئۇلارنىڭ قارارگاھى جەننەت بولىدۇ، (ئۇ) ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى مۇكاپاتلاش يۈزىسىدىن ئۇلار ئۈچۈن تەييارلانغان جايدۇر (19). اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققانلارغا كەلسەك، ئۇلارنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ، ھەرقاچان ئۇلار دوزاختىن چىقماقچى بولسا، ئۇلار دوزاخقا قايتۇرۇلىدۇ. ئۇلارغا: «سەلەر ئىنكار قىلغان دوزاخنىڭ ئازابىنى تېتىڭلار» دېيىلىدۇ (20).

قُلْ يَتَوَفَّكُم مَّا كَلَمْتُكَ الْيَوْمَ الَّذِي يَوْمَ تَمُوتُ ۚ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا رَبُّكَ ۚ
تَرْجِعُونَ ۚ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ
رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذَا ۖ إِنَّا نَسُوا حَظًّا مِمَّا كُنَّا نَعْمَلُ ۖ فَادْعُهُمْ
لَوْ كُنَّا أَلَمِينَ ۚ لَقَدْ نَعِمْنَا ۚ وَلَكِنَّ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْإِنسِ وَالتَّائِبِينَ أَجْمَعِينَ ۚ فَادْعُهُمْ
فِي يَوْمِهِمْ هَٰذَا ۚ أَنَا تَائِبٌ لَّهُمْ ۚ وَذُوقُوا عَذَابَ الْغُلِيِّمَ ۚ
كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا حُزُّوا
سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۚ إِنَّمَا يَرْجُوهُمْ
عَنِ الْبَصَالِجِ يَذَّخَّرُونَ رَبَّهُمْ حَقًّا وَطَعْمًا وَرِيًّا ۚ
رَبَّنَا فَهَرَّمْنَا نَفْسَنَا ۚ فَكَلَّمْنَا نَفْسَنَا فَأَخْبَىٰ لَنَا مِنْ قَوْلِكَ
أَعْيُنَ ۚ جَزَاءُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۚ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ
فَاسِقًا لَّا يَسْتَوُونَ ۚ إِنَّمَا الْإِنسَانُ لَكَفُورًا ۚ فَاعْلَمْ
حَقُّ الْمَآوَىٰ ۚ لَوْ كُنَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۚ وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا
فَمَآؤُهُمُ الْكَآلِفُ ۚ أَذْوَآنٌ يُعْرَجُونَ ۚ أَهْلُ عَذَابٍ فِيهَا وَ
يَعْلَمُونَ ۚ وَذُوقُوا عَذَابَ الْكَآلِفِ ۚ لَقَدْ نَعِمْنَا ۚ نَكْتَلِبُكُمْ ۚ

33- سوره نه زاب

مه دندنه نازل بولغان، 73 نايته.

ناهايستی شه پقه تليك ۋه مهربان الله نك
ئسمى بىلن باشلايمه.

ئى په يغه مېره! الله غا ته قۇدارلىق قىلىشنى
(داۋاملاشتۇرغىن)، كاپىرلارغا ۋه مۇناپىقلارغا
ئىتائەت قىلمىغن، الله هەقىقەتەن (بەندىلەرنىڭ
ئەمەللىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ
ئىشلىرىنى) ھېكمەت بىلەن باشقۇرغۇچىدۇر (1).
ساڭا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنغان
نەرسىگە (يەنى قۇرئانغا) ئەگەشكىن. الله ھەقىقە-
تەن قىلغان ئەمەللىكلەردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (2).
(ھەممە ئىشىڭدا) الله غا يۆلەنگىن، الله (ساڭا)

ھامىي بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (3). الله ھېچ ئادەمنىڭ ئىچىدە ئىككى يۈرەك ياراتقىنى يوق، سىلەر
زىھار* قىلغان ئاياللىرىڭلارنى الله سىلەرگە ئانا قىلىشنى يوق، سىلەر بالا قىلىشۇالغانلارنىمۇ
الله (ھەممە ھۆكۈمدە ئۆز پۇشتۇڭلاردىن بولغان) بالىلىرىڭلارنىڭ ھۆكىمىدە قىلىدى، بۇ
(يەنى ئۆز پۇشتۇڭلاردىن بولمىغانلارنى بالا دېيىش) پەقەت ئاغزىڭلاردا ئېيتىلغان سۆزدۇر،
الله ھەق (سۆز)نى ئېيتىدۇ، توغرا يولغا باشلايدۇ (4). ئۇلارنى ئاتىلىرىنىڭ ئىسمىلىرى بىلەن
چاقىرىڭلار، بۇ الله نىڭ دەركاھىدا توغرىدۇر، ئەگەر ئۇلارنىڭ ئاتىلىرىنى بىلمىسەڭلار، ئۇ
چاغدا ئۇلار سىلەرنىڭ دىنىي قېرىنداشلىرىڭلاردۇر، دوستلىرىڭلاردۇر، سىلەر سەۋەبلىكتىن قىلىپ
سالغان ئىشلاردا سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، لېكىن قەستەن قىلغان ئىشىڭلاردا (سىلەرگە گۇناھ
بولدۇ)، الله ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (5). پەيغەمبەر مۆمىنلەرگە ئۇلار-
نىڭ ئۆز نەپىسلىرىدىنمۇ چارىدۇر، پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى ئۇلارنىڭ ئانىلىرىدۇر، كىتابۇللادا تۇرۇق-
تۇغقانلارنىڭ بەزىسى بەزىسىگە (مىراس ئېلىشتا) مۆمىنلەردىن ۋه مۇھاجىرلاردىن يېقىندۇر، لېكىن
(مۆمىنلەردىن ۋه مۇھاجىرلاردىن بولغان) دوستلىرىڭلارغا ۋەسىيەت قىلساڭلار دۇرۇس بولىدۇ، بۇ (يەنى
تۇغقانلارنىڭ ئۆزئارا مىراسقا ۋارىسلىق قىلىشى) كىتابتا (يەنى الله نىڭ كىتابىدا) يېزىلغاندۇر (6).

* كىشى ئايالىغا، سېنىڭ ئۇچاق مەن ئۈچۈن ئانامنىڭ ئۇچىسىغا ئوخشاش بولۇپ كەتسۇن، دېسە زىھار
بولدۇ.



ئېيتقىنىكى، «ئەگەر سىلەر ئۆلۈمدىن يا ئۆلتۈرۈۋ-
لۇشتىن قاچىساڭلار، قېچىشنىڭ سىلەرگە ھېچقانداق
پايدىسى يوق، قاچىلىنىدىمۇ سىلەر (دۇنيادىن)
ئازىغىنا (ۋاقىت) بەھرىمەن بولالايسىلەر» (16).
ئېيتقىنىكى، «ئەگەر اللە سىلەرگە بىرەر يامانلىقنى
ئىرادە قىلسا، كىم اللەغا قارشى تۇرۇپ سىلەرنى
قوغدىيالايدۇ، ئەگەر اللە سىلەرگە رەھىمەت
قىلىشنى ئىرادە قىلسا (كىم ئۇنىڭغا ئارىلىشالايدۇ؟)،
ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن اللەدىن باشقا ھېچ ئىگە
ۋە ھېچ ياردەمچى تاپالمايدۇ» (17). اللە ئىچىڭلار-
دىكى باشقىلارنى (جەھادتىن) توسقۇچىلارنى ۋە
قېرىنداشلىرىغا (مۇھەممەدنى ۋە ساھابىلىرىنى
تەرك ئېتىپ) بىزنىڭ قېشىمىزغا كېلىڭلار
دېگۈچىلەرنى ئويىدان بىلىدۇ، ئۇلار جەڭگە
(رىيا قىلىپ) ئاندا-ساندا قاتنىشىدۇ (18). ئۇلار

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ اِنْ قُرْتُمُو مِنَ الْمَوْتِ اَوْ الْقَتْلِ وَلَا اَنْ
كُنتُمْ مَوْتًا اَلَا قُلَيْلًا ۝ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِيكُمْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ
ارَادَكُمْ سُوءًا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نِعَمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهٗ مِنْ دُونِ
اللّٰهِ وِلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ۝ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُخَوِّفِينَ ۝ وَمَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ
اِنْ اَخْرَجْنَاهُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ وَلَا يَأْتُوْنَ الْبَاسَ اِلَّا قَلِيلًا ۝ اَشَئْءٌ
عَلَيْكُمْ ۝ اِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَاٰهُمْ يُقْرٰوْنَ اِلَيْكَ تَدْرُسُ
اَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشٰى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۝ اِذَا كُفِبَ الْخَوْفُ
سَلَفُوْهُمْ يَالْاَيْمَنُ ۝ جَدِ اِشْجَعًا عَلٰى الْخَيْرِ ۝ اُولٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوْا
فَاَعْبٰطُ اللّٰهِ اَعْمَالُهُمْ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا ۝ يَحْسِبُوْنَ
الْاَحْزَابَ لَمْ يُدْهِبُوْا اِنْ يَأْتِ الْاَحْزَابُ يَدْعُوْا اِلٰهُهُمْ
يَا دُوْنَ فِي الْاَحْزَابِ يَسْأَلُوْنَ عَنْ اَنْبِيَآئِهِمْ كَوْكُوْبًا ۝ اُولٰٓئِكَ
فَتَنُوْا اِلَّا قَلِيْلًا ۝ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُوْلِ اللّٰهِ اَسْوَةٌ حَسَنَةٌ
۝ لِّمَنْ كَانَ يَرْجُوْا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيْرًا ۝ وَلَقَدْ اٰرَا
الْمُؤْمِنُوْنَ الْاَحْزَابَ قَالُوْا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ
صَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ ۝ وَمَا رَاَهُمْ اِلَّا اَيَّامًا تَوَسِّيْمًا ۝

سىلەرگە (ياردەمدە بولۇشقا) بېخىلدۇر، ئەگەر (ئۇلارغا دۈشمەن تەرەپتىن) خەۋپ كېلىدىغان
بولسا، ئۇلارنىڭ ساڭا سەكراتقا چۈشۈپ قالغان ئادەمدەك (قورقۇنچتىن) كۆزلىرىنى پىلدىرلىتىپ
قاراۋاتقانلىقىنى كۆرسەن. قورقۇنچ كەتكەندە، ئۇلار پۇل-مالغا ئاچكۆز بولغان ھالدا سىلەرنى
كەسكىن تىللار بىلەن رەنجىتىدۇ. ئۇلار (چىن دىلىلىرى بىلەن) ئىمان ئېيتقان ئەمەس.
(ئۇلارنىڭ كۆڭرى سەۋەبلىك) ئەمەللىرىنى اللە بىكار قىلدى، بۇ اللە ئۈچۈن ئاساندۇر (19).
ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار) (قاتتىق قورققانلىقتىن) ئىتتىپاقداش قوشۇننى چېكىنىدى دەپ ئويلايدۇ،
ئەگەر ئىتتىپاقداش قوشۇن قايتا كەلسە، ئۇلار (قىردا) ئەتراپلارنىڭ (يەنى قىر ئەربىلىرىنىڭ)
يېنىدا تۇرۇپ سىلەرنىڭ خەۋەرلىرىڭلارنى ئوقچاق (تىنچ يېتىشنى) ئارزۇ قىلىدۇ، ئۇلار (ئۇرۇش
ۋاقتىدا) ئاراڭلاردا بولغان تەقدىردىمۇ، (قورققانلىقتىن) جەڭگە (رىيا قىلىپ) ئاندا-ساندا
قاتناشقان بولاتتى (20). سىلەرگە - اللەنى، ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلغان ۋە اللەنى كۆپ ياد
ئەتكەنلەرگە - رەسۇلۇللا ئەلۋەتتە ياخشى ئۆلگىدۇر (21). مۆمىنلەر ئىتتىپاقداش قوشۇننى
كۆرگەن چاغدا: «بۇ (يەنى قىيىن ئەھۋالدا قالغاندا دۈشمەن ئۈستىدىن غەلىبە
قىلىش) اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىزگە ۋەدە قىلغان ئىشتۇر. اللە ۋە ئۇنىڭ
پەيغەمبىرى راست ئېيتتى» دېيىشتى. (بۇ ئىش) ئۇلارنىڭ (اللەغا بولغان)
ئىمانىنى ۋە (اللەنىڭ بۇيرۇقلىرىغا بولغان) بويسۇنۇشنى تېخىمۇ كۈچەيتتى (22).

مۆمىنلەرنىڭ ئىچىدە (رەسۇلۇللاھ بىلەن غازاتقا چىققاندا ساباتلىق بولۇپ، شېھىت بولغانغا قەدەر دادىللىق بىلەن جەڭ قىلىش توغرىلىق) اللەغا بەرگەن ئەھدىنى ئىشقا ئاشۇرغان نۇرغۇن كىشىلەر بار. ئۇلارنىڭ بەزىسى (ئەھدىگە ۋاپا قىلىپ) شېھىت بولدى، بەزىسى (شېھىت بولۇشنى) كۈتمەكتە، ئۇلار (پەرۋەردىگارىغا بەرگەن ئەھدى-سەنى) ھەرگىز ئۆزگەرتكىنى يوق (23). اللە راستچىلارغا راستچىلىقى ئۈچۈن (ئاخىر-رەتتە ئەڭ ياخشى) مۇكاپات بېرىدۇ، مۇناپىق-لارنى (ئەھدىنى بۇزغۇچى مۇناپىقلارنى مۇناپىق پېتى بۇ دۇنيادىن كەتكۈزۈپ) ئەگەر خالىسا ئازاب-لايدۇ، يا ئۇلارنى تەۋبىگە مۇۋەپپەقىيەت قىلدۇ، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلىرىگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (24). اللە كاپىرلار

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ
مَنْ قُتِلَ فَمَنْهُمْ مَنِ كُنْتُظَرُ وَيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيَعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ إِنَّ سَاءَ أَوْ
يُؤَيِّبُ عَلَيْهِمُ اللَّهُ كَانَ عَفُورًا رَحِيمًا وَرَبُّ الَّذِينَ
كَفَرُوا لِيُعَذِّبَهُمْ أَلَمًا لَّا يُؤْخِرُونَ وَلَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ
وَكَانَ اللَّهُ قَوْلًا عَزِيزًا وَأَنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوا مِنْهُمْ مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ مِنْ صَيِّاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي كُلِّ يَوْمٍ الرُّعْبَ فَرِيقًا
تَقْتُلُونَ وَتَأْتِيكُمُ الرِّقَابُ وَأُورَثُكُمْ آَرْضَهُمْ وَبَنَاتُهُمْ
أَمْوَالَهُمْ وَأَصْنَافَ ثَمَنُهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَّا تَزُولُ جُنُودُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَرَبِّهَا قَتَلْتُمُ الْكُفْرَ أَمْتَعْتُمْ وَأَسْرَحْتُمْ سَرَّاحًا جَبِيلًا
وَلَنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهُ وَرَسُولَهُ وَالذَّارِ الْأَجْرَةَ فَإِنَّ
اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُكْسِبِينَ مِنْكُمْ أَجْرًا عَظِيمًا لِيَسَاءَ
الَّذِينَ يَأْتُونَ مِنْكُمْ بِأَحْسَنَ مَبِيتَةٍ يُضْعِفُ
لَهَا الْعَذَابَ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

(يەنى مەدەنىيەت ھۇجۇم قىلغان ئىتتىپاقداش قوشۇن) نى خاپا قايتۇردى، ئۇلار مەقسىتىگە يېتە-لمىدى، اللە (دۈشمەنگە بوران ۋە پەرىشتىلەرنى ئاپىرىدە قىلىپ) مۆمىنلەرنى ئۇرۇشسىز غەلىبىگە ئېرىشتۈردى، اللە كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (25). اللە ئەھلى كىتابتىن مۇشرىكلارغا ياردەم بەرگەن-لەرنى (يەنى رەسۇلۇللاھ بىلەن قىلغان ئەھدىنى بۇزغان بەنى قۇرەيزە يەھۇدىيلەرنى) قورغانلىرىدىن چۈشۈردى، ئۇلارنىڭ دىللىرىغا قورقۇنچ سالدى. (ئۇلارنىڭ) بىر بۆلۈكىنى ئۆلتۈرۈڭلار ۋە بىر بۆلۈكىنى ئەسىر ئالدىڭلار (26). اللە سىلەرگە ئۇلارنىڭ زېمىنىنى، قورۇ-جايلىرىنى، مال-مۈلۈكلىرىنى ۋە (تېخى) سىلەرنىڭ قەدىمكىلەر دەسەپ باقمىغان زېمىنىنى مىراس قىلىپ بەردى، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (27). ئى پەيغەمبەر! (ئارتۇق خىراجەت سوراپ سېنى رەنجىتىكەن) ئاياللىرىڭغا ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر دۇنيا تىرىكچىلىكىنى (يەنى پاراۋان تۇرمۇشنى) ۋە دۇنيانىڭ زىيۈنىنى كۆزلىسىڭلار، كېلىڭلار، سىلەرگە بىر ئاز نەرسە بېرىي، سىلەرنى چىرايلىقچە قويۇپ بېرىي (28). ئەگەر سىلەر اللە نى ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرىنى، ئاخىرەت يۇرتىنى ئىختىيار قىلساڭلار، اللە ھەقىقەتەن ئىچىڭلاردىكى ياخشى ئىش قىلغۇچىلارغا چوڭ ساۋابنى (يەنى كۆز كۆرمىگەن، قۇلاق ئاڭلىمىغان ۋە ئىنساننىڭ كۆڭلىگە كەلمىگەن نازۇنپەتلىر بار جەننەتنى) تەييار قىلدى» (29). ئى پەيغەمبەر! ئاياللىرىڭ! ئىچىڭلاردىن كىمكى ئاشكارا قەبىھ ئىشنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ ئازاب قىلىنىدۇ، بۇ اللە غا ئاساندىر (30).

(یگىرمە ئىككىنچى پارە)

سەلەردىن كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلسا ۋە ياخشى ئەمەل قىلسا، ئۇنىڭغا ساۋابى ئىككى قاتلاپ بېرىمىز، ئۇنىڭغا (جەننەتتە) ئېسىل رىزىق تەييارلىدۇق (31). ئۇ پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى! سىلەر باشقا ئاياللارنىڭ ھېچبىرىگە ئوخشىمايسىلەر، سىلەر (يات ئەرلەرگە سۆز قىلغاندا) نازاكەت بىلەن سۆز قىلماڭلار، (نازاكەت بىلەن سۆز قىلماڭلار) دىلىدا نىفاق بار ئادەم (سىلەرگە قارىتا) تەمەدە بولۇپ قالدۇ، (گۇماندىن خالى)

ياخشى سۆزنى سۆزلەڭلار (32). ئۆيلىرىڭلاردا ئولتۇرۇڭلار، ئىلگىرىكى جاھىلىيەت دەۋرىدىكى ئاياللارنىڭ ياسىنىپ چىققىنىدەك ياسىنىپ چىقماڭلار، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات بېرىڭلار، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىڭلار، ئۇ پەيغەمبەرنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر! اللە سىلەردىن گۇناھنى ساقىت قىلىشنى ۋە سىلەرنى تامامەن پاك قىلىشنى خالايدۇ (33). ئۆيلىرىڭلاردا اللەنىڭ ئايەتلىرىدىن ۋە ھېكمەت (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسلىرى) تىن ئوقۇلۇۋاتقان نەرسىلەرنى ياد ئېتىڭلار، اللە ھەقىقەتەن سىرلەرنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر (34). مۇسۇلمان ئەرلەر ۋە مۇسۇلمان ئاياللارغا، مۆمىن ئەرلەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا، ئائىتە-ئىبادەت قىلغۇچى ئەرلەر ۋە ئائىتە-ئىبادەت قىلغۇچى ئاياللارغا، راستچىل ئەرلەر ۋە راستچىل ئاياللارغا، سەۋر قىلغۇچى ئەرلەر ۋە سەۋر قىلغۇچى ئاياللارغا، خۇدادىن قورققۇچى ئەرلەر ۋە خۇدادىن قورققۇچى ئاياللارغا، سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەر ۋە سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا، روزا تۇتقۇچى ئەرلەر ۋە روزا تۇتقۇچى ئاياللارغا، نەپىسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئەرلەر ۋە نەپىسلىرىنى ھارامدىن ساقلىغۇچى ئاياللارغا، اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئەرلەر ۋە اللەنى كۆپ زىكرى قىلغۇچى ئاياللارغا اللە مەغپىرەت ۋە كاتتا ساۋاب تەييارلىدى (35).

وَمَنْ يُقَاتِلْ مِنْكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعَمَلْ صَالِحًا
تُؤْتِيهِمْ أُجْرًا مَوْثِقِينَ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مَا يَنْبَغِي
الَّذِينَ لَسُنُّوا كَأَحْشَاوَاتِ النَّسَاءِ إِن أَتَيْنَ فَلَا تَخْشَعْنَ
يَا قَوْلَ قَيْطَمَةَ الَّتِي فِي قَلْبِهِ رَمَضٌ وَقُلْنَ وَلَا تَعْرُوْنَ
وَكُنَّ فِي بَيْوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى
وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا وَأَذْكُرْنَ مَا يُكُنَّ فِي بُيُوتِكُنَّ
مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا
إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَنِينَ وَالْقَنِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالشَّاهِدِينَ
وَالشَّاهِدَاتِ وَالْأَعْيُنِينَ وَالْأَعْيُنَاتِ وَالْمُصَدِّقِينَ
وَالْمُصَدِّقَاتِ وَالصَّابِقِينَ وَالصَّابِقَاتِ وَالْمُحَظِّظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَالْمُحَظِّظَاتِ وَالذَّكِرِينَ وَاللَّهُ كَثِيرٌ أَوْ
الَّذِينَ كَرِهَ اللَّهُ لَهُمْ فَتُغْفِرُ لَهُمْ وَاجْعَلُوا عَظِيمًا

اللَّهُ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان چاغدا، ئەر- ئايال مۆمىنلەرنىڭ ئۆز ئىشىدا ئىختىيارلىقى بولمايدۇ (يەنى اللہ ۋە اللہ نىڭ پەيغەمبىرى بىرەر ئىشتا ھۆكۈم چىقارغان ئىكەن، ھېچ ئادەمنىڭ ئۇنىڭغا مۇخالىپەتچىلىك قىلىشىغا بولمايدۇ)، كىمكى اللہ غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلسا، ھەقىقەتەن ئۇ ئوپۇچۇق ئازغان بولىدۇ (36). ئۆز ۋاقتىدا سەن اللہ نىمەت بەرگەن، سەنمۇ ئىنتايىن قىلغان كىشىگە: «خوتۇنۇڭنى نىكاھىڭدا تۇتقىن، اللەدىن قورققىن!» دېدىڭ، اللہ ئاشكارىلىماقچى بولغان نەرسىنى كۆڭلۈڭدە يوشۇردۇڭ، كىشىلەرنىڭ تەنە قىلىشىدىن قورقتۇڭ، اللەدىن قورقۇشۇڭ ئەڭ ھەقىقەت ئىدى. مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ بالا قىلىۋالغان ئوغۇللىرىنىڭ قويۇپ بەرگەن خوتۇنلىرىنى نىكاھلاپ ئالسا گۇناھ بولما.

لىقى ئۈچۈن، زەينەبىنى زەيد قويۇۋەتكەندىن كېيىن ساڭا نىكاھلاپ بەردۇق، اللە نىڭ (سېنىڭ زەينەبىنى ئېلىشىڭ توغرىسىدىكى) ئەمرى چوقۇم ئورۇنلىنىدۇ (37). اللە پەيغەمبەرگە ھالال قىلغان ئىشقا ھېچ گۇناھ بولمايدۇ. (بۇ) اللە نىڭ ئۆتكەنكى (پەيغەمبەرلەرگە) تۇتقان يولىدۇر. اللە نىڭ ئەمرى ئەزەلدىنلا بېكىپ كەتكەن (ئۆزگەرمەس) ھۆكۈمدۇر (38). ئۇلار (يەنى پەيغەمبەرلەر) اللە نىڭ ئەمر- پەرمانلىرىنى يەتكۈزىدۇ، اللەدىن قورقىدۇ، اللەدىن باشقا ھېچ كىشىدىن قورقمايدۇ (ئى مۇھەممەد! سەنمۇ اللەدىن غەيرىدىن قورقماستىنلا شۇ پەيغەمبەرلەرگە ئەگەشكىن)، اللە (ھەممە ئىشلاردىن) ھېساب ئېلىشقا يېتەرلىكتۇر (39). مۇھەممەد ئارخانىلاردىكى ئەلەردىن ھېچبىرىنىڭ ئاتىسى ئەمەس، لېكىن (ئۇ) اللە نىڭ پەيغەمبىرى ۋە پەيغەمبەرلەرنىڭ ئاخىرقىسىدۇر (اللە ئۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەرلىكنى ئاخىرلاشتۇرغان، ئۇنىڭدىن كېيىن ھېچقانداق پەيغەمبەر كەلمەيدۇ)، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (سەلەرنىڭ سۆز- ھەرىكىتىڭلاردىن ھېچ نەرسە اللەغا مەخپىي ئەمەس) (40). ئى مۆمىنلەر! اللەنى كۆپ ياد قىلىڭلار (41). ئۇنىڭغا ئەتىگەن- ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىڭلار (چۈنكى بۇ ئىككى ۋاقىتتا پەرىشتىلەر چۈشۈپ تۇرغانلىقتىن، ئۇ ۋاقىتلارنىڭ ئەۋزەلى ھېسابلىنىدۇ) (42). اللە سىلەرنى قاراغۇلۇقتىن نۇرغا (يەنى گۇمراھلىقتىن ھىدايەتكە) چىقىرىش ئۈچۈن، سىلەرگە رەھمەت قىلىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ پەرىشتىلىرى سىلەرگە مەغپىرەت تەلەپ قىلىپ تۇرىدۇ، اللە مۆمىنلەرگە ناھايىتى مېھرىباندۇر (43).

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ۖ وَالَّذِينَ يَزِيدُوا فِي طَاعَتِهِ لَهُمْ أَجْرٌ كَثِيرٌ ۖ وَالَّذِينَ يَتَّبِعُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَتْنَةٍ يَتَّبِعُوا وَتَأْتِيهِمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ نَصْرٌ وَمِنْ اللَّهِ فَتْحٌ عَظِيمٌ ۚ وَالَّذِينَ يَعْصُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَّبِعُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَتْنَةٍ يَتَّبِعُوا وَتَأْتِيهِمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ نَصْرٌ وَمِنْ اللَّهِ فَتْحٌ عَظِيمٌ ۚ وَالَّذِينَ يَعْصُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَّبِعُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَتْنَةٍ يَتَّبِعُوا وَتَأْتِيهِمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ نَصْرٌ وَمِنْ اللَّهِ فَتْحٌ عَظِيمٌ ۚ

ئۇلار، اللەغا مۇلاقات بولغان كۈنىدە ئۇلارغا اللە تەرىپىدىن يوللىنىدىغان سالام (سەلەمگە) ئامانلىق بولسۇن (دېگەن سۆزدىن ئىبارەت)، اللە ئۇلارغا ئېسىل مۇكاپات تەييارلىدى (44). ئى پەيغەمبەر! سېنى بىز ھەقىقەتەن گۇۋاھچى، بىشارەت-چى، ئاگاھلاندۇرغۇچى، اللە نىڭ ئىزى بىلەن ئۇنىڭ (بىرلىكىگە، تائەت - ئىبادىتىگە) دەۋەت قىلغۇچى ۋە نۇرلۇق چىراق قىلىپ ئەۋەتتۇق (45-46). مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ اللە نىڭ بۈيۈك ئېھسانغا ئېرىشىدىغانلىقىدىن خۇش خەۋەر بەرگەن (47). كاپىرلارغا ۋە مۇناپىقلارغا ئىتائەت قىلمىغىن، ئۇلارنىڭ (ساڭا قىلغان) ئازار-كۈلپەتلىرىگە پەرۋا

يَعْنِيَهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامًا وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ۝ يٰۤاَيُّهَا
الَّذِي اٰتٰكَ سُلْطٰنًا شَٰهَادًا وَمَجِيْرًا ۝ اَوَلَيْسَ اِلٰى
اللّٰهِ يٰدُّنُهُ وِسْرًا ۝ اَجَابْتُمْ ۝ وَيٰۤاَيُّهَا الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ يٰۤاَنۡتُمْ
اللّٰهُ قَضٰى كَيْدَهُمْ ۝ وَلَا تَطْمِئِنُّوْا بِالْكَافِرِيْنَ ۝ اَلَمْ يَنْفِقُوْا
وَدَعَوْا اِلٰى اللّٰهِ وَرَفَعُوْا يَدَهُمْ ۝ وَيٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۝ اَلَا
تَكْفُرُوْا بِالْمُؤْمِنِيْنَ ۝ كَمْ ظَلَمْتُمْ ۝ لَمۡ تَقْلَقُوْهُمۡ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّفْشُوْهُمۡ
فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ ۝ مِنْ عِدَّةٍ لَّعَنَتْهُمْ ۝ فَمَتَّعُوْهُمۡ
وَسَرَّحُوْهُمۡ سَرًّا ۝ اَحَابِبِيْلَهُ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰتٰكَ اَحْلٰفُنَا
لَكَ ۝ اَوَّلًا ۝ الَّذِيْ اَتَيْتَ ۝ اُجْرَهُمْ ۝ وَمَا مَلَكَتْ يَمِيْنُكَ
مِمَّا اَقْرَأَ اللّٰهُ عَلَيْكَ ۝ وَبَدَّيْ عَمَلِكَ ۝ وَبَدَّيْ خَلْقِكَ ۝ وَبَدَّيْ
خَالِكَ ۝ وَبَدَّيْ خَلْقِكَ ۝ الَّذِيْ هٰجَرْنَا مَعَكَ ۝ وَامْرَاةَ
مُؤْمِنَةٍ اَنْ وَهَبْتَ نَفْسَهَا لِلَّذِيْ اِنْ اَرَادَ الشَّيْطٰنُ اَنْ
يَّهْتِكُمۡهَا ۝ خَالِصَةً ۝ لَكَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ قَدْ عَلِمْنَا
مَا تَرَضٰۤا عَلَيْهِمْ ۝ فَاِذَا جِئْتُمْ ۝ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ
لِكَيْلَا يُكُوْنَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۝ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۝

قىلمىغىن (اللەغا تەۋەككۈل قىلغىن)، اللە (ئۇنىڭغا) تەۋەككۈل قىلغانلارغا يېتەرلىكتۇر (48). ئى مۆمىنلەر! سىلەر مۆمىن ئاياللارنى ئالساڭلار، ئالدىن ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلىشتىن بۇرۇن ئۇلارنى قويۇۋەتسەڭلار، بۇ چاغدا ئۇلار سىلەر ئۈچۈن ئىددەت تۇتماسلىقى كېرەك، ئۇلارغا ئاز-تولا نەرسە بېرىڭلار، ئۇلارنى چىرايلىقچە قويۇپ بېرىڭلار (49). ئى پەيغەمبەر! ساڭا بىز سەن مەھرلىرىنى بەرگەن ئاياللىرىڭنى، اللە ساڭا غەنىمەت قىلىپ بەرگەن، ئەسىر چۈشكەن ئاياللاردىن ئۆزەڭ مالىك بولغانلارنى ھالال قىلدۇق، ئاتاڭنىڭ ئەر قېرىندىشى ۋە ھەمىشە قېرىندىشىنىڭ قىزلىرىنى، ئاتاڭنىڭ ئەر قېرىندىشى ۋە ھەمىشە قېرىندىشىنىڭ قىزلىرىنى (ساڭا ھالال قىلدۇق). بۇلار سەن بىلەن بىرلىكتە ھىجرەت قىلدى. ئەگەر بىر مۆمىن خوتۇن ئۆزىنى پەيغەمبەرگە بەخش قىلسا، پەيغەمبەر ئۇنى (مەھرىسىز) ئېلىشنى خالىسا، بۇنى مۆمىنلەرگە ئەمەس، يالغۇز ساڭلا (ھالال قىلدۇق)، ئۇلارنىڭ ئاياللىرى ۋە چۆرىلىرى توغرىلۇق بىزنىڭ چىقارغان بەلگىلىمىلىرىمىز بىزگە مەلۇمدۇر، ساڭا ھەرچ بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن (سېنى ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە قىلدۇق)، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (50).

ئاياللىرىڭدىن خالىغىنىڭنىڭ ئوۋىتىنى ئارقىغا سۈرسەڭ، خالىغىنىڭ بىلەن (ئوۋىتىدىن باشقا ۋاقىتتا) بىر يەردە بولساڭ بولۇپىرىدۇ، (ۋاقىتلىق) ئايرىلىپ تۇرغان ئاياللىرىڭدىن بىرى بىلەن ھەممۇشەك بولماقچى بولساڭ، ساڭا ھېچ گۇناھ يوقتۇر، (مانا) بۇ ئۇلارنىڭ خۇشال بولۇشىغا، قايغۇر-ماسلىقىغا، بەرگەنلىرىگە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ رازى بولۇشىغا ئەڭ يېقىندۇر، اللە دىلىڭلاردىكىنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەلىمدۇر (يەنى جازالاشقا ئالدىراپ كەتمەيدۇ) (51). (ئى پەيغەمبەر! ئىلگىرىكى ئاياللىرىڭدىن باشقا) يەنە خوتۇن ئالساڭ، ساڭا ھالال بولمايدۇ، باشقا ئاياللارنىڭ جامالى سېنى ئەجەبلەندۈرگەن تەقدىردىمۇ، ئۇلارنى يەڭگۈشلەش

تَرْجِيْ مَنْ تَشَاءُ مِنْهُمْ وَتُؤَيِّ إِلَيْكَ مَنْ تَشَاءُ مِنَ الْبَقِيَّةِ
وَمَنْ عَزَلْتَ فَلَا يَمْلِكُ عَلَيْكَ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ تَقْرَأَ عَيْنُكَ
وَلَا يَحْزَنَ وَيَرْصَنَ بِمَا تَيَقَّنُ تُكْفَنُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا
فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝ لَيْسَ لَكَ الْيَسَاءُ
مِنْ بَعْدِ وَلَا أَنْ تَبْدَلَ يَهْنُ مِنْ أَوْلَادٍ وَلَوْلَا عَجَبُكَ
حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
قَرِيبًا ۝ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ الْغِيْنِ
إِلَّا أَنْ يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَى طَعَامٍ غَيْرَ نَبِذٍ مِنْهُ وَلَكِنْ إِذَا
دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَبِرُوا وَلَا مُسْتَأْذِنِينَ
لِحَدِيثٍ إِنَّ ذَلِكُمْ كَانَ يُؤْذَى الْغِيْنِ فَيَسْتَكْفِي مِنْكُمْ
وَاللَّهُ لَكَيْسٌ مِنَ الْخَوْنِ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا
فَسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقَائِكُمْ وَفُتُوهُنَّ
وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَنْ تُنْكِحُوا زَوَاجَهُ
مِنْ بَعْدِ أَفْعَاذَ أَنْ ذَلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمًا ۝ إِنْ
تُبَدَّلُوا أَشْيَاءَ وَخُفُّوا قَانَ اللَّهُ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ۝

(ساڭا ھالال بولمايدۇ). پەقەت سېنىڭ ئىلگىرىدىكى چۆرىلەر بۇنىڭدىن مۇستەسنا، اللە ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر (52). ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە كىرمەڭلار، پەقەت تاماققا چاقىرىلغان ۋاقىتتىكىلا كىرىڭلار، (باشقا ۋاقىتتا) رۇخسەت بىلەن كىرگەندە) تاماقنىڭ پىششىنى كۈتۈپ ئولتۇرماڭلار، لېكىن چاقىرىلغاندا كىرىڭلار، يۇ، تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار، (تاماقتىن كېيىن) پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇرماڭلار، بۇ (يەنى تاماقتىن كېيىن پاراڭ سېلىپ ئولتۇرۇش) پەيغەمبەرنى رەنجىتىدۇ، پەيغەمبەر (بۇنى ئېيتىشقا) سىلەردىن خىجىل بولىدۇ، اللە ھەق (نى ئېيتىش) تىن خىجىل بولمايدۇ، سىلەر پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىدىن بىرنەرسە سوراپ (ئالماقچى) بولساڭلار، پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار، مۇنداق قىلىش سىلەرنىڭ دىللىرىڭلارنىمۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرىنىمۇ ئەڭ پاك تۇتىدۇ، سىلەرنىڭ رەسۇلۇ اللە رەنجىتىپ قويۇشۇڭلار دۇرۇس ئەمەس، رەسۇلۇ اللەدىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلارمۇ مەڭگۈ دۇرۇس ئەمەس، بۇنداق قىلىش (يەنى رەسۇلۇ اللەنى رەنجىتىش ۋە ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىش) ھەقىقەتەن اللەنىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھتۇر (53). بىرەر نەرسىنى ئاشكارىلىساڭلارمۇ، يا (دىلىڭلاردا) يوشۇرساڭلارمۇ (اللە ھامان بىلىدۇ)، چۈنكى اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (54).

ئۇلارغا (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىغا) ئاتىلىرى بىلەن، ئوغۇللىرى بىلەن، قېرىنداشلىرى بىلەن، قېرىنداشلىرىنىڭ ئوغۇللىرى بىلەن، ھەمىرىلىرىنىڭ ئوغۇللىرى بىلەن، مۇسنى ئاياللار بىلەن، قۇل، چۆرىلىرى بىلەن كۆرۈشۈش ھېچ گۇناھ ئەمەس، (ئى پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى!) اللە دىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر (65). اللە ھەقىقەتەن پەيغەمبەرگە رەھىمەت يوللايدۇ (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا رەھىمەت قىلىدۇ، شەننى ئۇلۇغ قىلىدۇ، دەرىجىسىنى ئۆستۈن قىلىدۇ)، پەرىشتىلەرمۇ ھەقىقەتەن (پەيغەمبەرگە) مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ، ئى مۇمىنلەر! سىلەر پەيغەمبەرگە دۇرۇد ئېيتىڭلار ۋە ئامانلىق تىلەڭلار (چۈنكى رەسۇلۇللىھىنىڭ سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىكى ھەقىقى چوڭدۇر، ئۇ سىلەرنى گۇمراھلىقتىن ھىدايەتكە،

زۈلمەتتىن يورۇقلۇققا چىقارغۇچىدۇر) (66). اللە نى ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنى رەنجىتىدىغانلار (يەنى اللە ۋە رەسۇلۇللىھى يامان كۆرىدىغان ئىشلارنى قىلىدىغانلار) نى اللە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە رەھىمىتىدىن يىراق قىلىدۇ ۋە ئۇلارغا خار قىلغۇچى ئازابىنى تەييارلايدۇ (67). مۇمىنلەر ۋە مۇمىنلەرگە قىلىنغان ئىشلارنى (چاپلاپ) ئۇلارنى رەنجىتىدىغانلار (شۇ) بوھتانى ۋە روشەن گۇناھنى ئۈستىگە ئارتىۋالغان بولىدۇ (68). ئى پەيغەمبەر! ئاياللىرىڭغا، قىزلىرىڭغا ۋە مۇمىنلەرنىڭ ئاياللىرىغا ئېيتقىنكى، پۈركەنجى بىلەن بەدىنىنى ئورۇنلاشۇن، بۇنداق قىلغاندا ئۇلارنىڭ (ھەر ئاياللار ئىكەنلىكى) ئەڭ ئوڭاي تونۇلىدۇ-دە، باشقىلار ئۇلارغا چېقىلمايدۇ. اللە (بەندىلەرگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (69). ئەگەر مۇناپىقلار، (نىفاقتىن) دىلىرىدا كېسەل بارلار، مەدىنىدە يالغان خەۋەر تارقاقچىلار (قىلمىشلىرىدىن) يانمىسا، (ئى مۇھەممەد) ئەلۋەتتە بىز سېنى ئۇلارغا مۇسەللەت قىلىمىز، ئاندىن ئۇلار مەدىنىدە لەنەتكە ئۇچرىغان ھالدا سەن بىلەن ئازغىنا ۋاقىت تۇرالايدۇ (يەنى ئۇلار مەدىنىدىن سۈرگۈن قىلىنىپ ھەيدەپ چىقىرىلىدۇ، چىقىپ كېتىشكە تەييارلىق قىلىۋېلىش ئۈچۈن مەدىنىدە پەقەت ئازغىنا ۋاقىت تۇرالايدۇ). ئۇلار قەيەردە بايقالسا، شۇ يەردە تۇتۇلىدۇ ۋە ئۆلتۈرۈلىدۇ، (60-61). بۇ (يەنى مۇناپىقلارغا اللەنىڭ تۇتقان يولى) اللەنىڭ ئۆتكەنكى ئۈمەتلەرگە تۇتقان يولىدۇر، اللەنىڭ تۇتقان يولىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش تاپالمايىن (62).

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي آبَائِهِمْ وَلَا أَبْنَائِهِمْ وَلَا إِخْوَانِهِمْ وَلَا آبَاءَ إِخْوَانِهِمْ وَلَا أَبْنَاءَ إِخْوَانِهِمْ وَلَا مَمَالِكَكُمْ أَيْمَانُهُمْ وَالَّذِينَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغْيًا ظَالِمًا غَدِرًا أَوْ لَهْفًا بِإِيمَانِهِمَا قَالُوا يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأُفِيدَ لَكُمْ وَبَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْرِي الَّذِينَ عَلَىٰكُمْ مِنَ الْجَاهِلِينَ ذَلِكَ أَتَىٰ أَنْ تُعْرَضَ قُلُوبُهُمْ وَلَا يُؤْمِنُونَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا لَيْنَ مُؤْمِنَتِهِ الْمُؤْمِنُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالرَّجُلُوفُ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِمَنْ تَهْتَكُ الْبُرُوكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا مَلْعُونِينَ أَيْمَانُهُمْ أَجْدَادُ أَقْبِي لُؤْلُؤًا سُنَّةَ اللَّهِ فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ

كشىلەر سەئىدىن قىيامەتنىڭ ۋاقتىنى سورايدۇ. «ئۇنى (مەن بىلىمەيمەن) پەقەت اللە بىلىدۇ» دېگەن. سەن نېمە بىلىسەن، قىيامەت يېقىن بولۇشى مۇمكىن (63). اللە ھەقىقەتەن كاپىر-لارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى ۋە ئۇلارغا دوزاخنى تەييارلىدى (64). ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ، ئۇلار ھېچقانداق (ئۇلارنى قوغدايدىغان) دوست ۋە (ئۇلاردىن ئازابىنى دەپىتى قىلىدىغان) ياردەمچى تاپالمايدۇ (65). دوزاختا ئۇلارنىڭ يۈزلىرى تۈرۈلۈپ كېتىدىغان كۈندە، ئۇلار: «كاشكى بىز اللەغا ئىتائەت قىلغان بولساقچۇ! پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلغان بولساقچۇ!» دەيدۇ (66). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! بىز

ھەقىقەتەن باشلىقلىرىمىزغا، كاتتىلىرىمىزغا ئىتائەت قىلدۇق، ئۇلار بىزنى توغرا يولدىن ئازدۇردى، پەرۋەردىگارىمىز! ئۇلارغا ئازابىنى ئىككى ھەسە بەرگەن ۋە ئۇلارغا قاتتىق لەنەت قىلغىن» دەيدۇ (67-68). ئى مۇمىنلەر! سىلەر مۇساغا ئازار قىلغان كىشىلەر (يەنى بەنى ئىسرائىل) دەك بولماڭلار، اللە مۇسаны ئۇلارنىڭ ئېيتقانلىرىدىن (يەنى تۆھمەتلىرىدىن) ئاق-لىدى، مۇسا اللەنىڭ دەرگاھىدا ئابرويلۇق ئىدى (69). ئى مۇمىنلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، توغرا سۆزنى قىلىڭلار (70). اللە سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى تۈزەيدۇ (يەنى سىلەرنى ياخشى ئەمەللەرگە مۇۋەپپەق قىلىدۇ)، گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلسا زور مۇۋەپپەقىيەت قازانغان بولىدۇ (71). شۈبھىسىزكى، بىز ئامانەتنى (يەنى پەزىلەتنى ۋە شەرئەت تەكلىپلىرىنى) ئاسمانلارغا، زېمىنغا ۋە تاغلارغا تەگلىدۇق، ئۇلار ئۇنى ئۈستىگە ئالمىدى، ئۇنىڭ (ئېغىرلىقى) دىن قورقتى، ئۇنى ئىنسان ئۈستىگە ئالدى، ئىنسان ھەقىقەتەن (ئۆزىگە) زۇلۇم قىلغۇچىدۇر، ھەقىقەتەن ناداندۇر (72). (مەزكۇر ئامانەتكە خىيانەت قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) مۇناپىق ئەرلەرنى، مۇناپىق ئاياللارنى، مۇشرىك ئەرلەرنى، مۇشرىك ئاياللارنى اللە ئازاب-لايدۇ، (مەزكۇر ئامانەتكە رىئايە قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن) مۇمىن ئەرلەر ۋە مۇمىن ئاياللارنى اللە ئەپۋ قىلىدۇ، (اللە مۇمىنلەرگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (73).

يَا أَيُّهَا النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةُ تَكُونُ قَرِيبًا ۝ إِنَّ اللَّهَ لَعَنِ الْكَافِرِينَ وَأَمَّا لَكُمْ سَعِيرٌ ۝ الَّذِينَ فِيهَا يَكُونُونَ لَا يَخْلِفُونَ ۝ وَاللَّهُ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُغْلِبُ الْمُجْرِمِينَ ۝ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ لِيَلَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ ۝ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتنا وَكُفِرْنَا ۝ فَاصْلَوْنا السَّيِّئِينَ ۝ رَبَّنَا إِنَّهُمْ ضَعُفَيْنَ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَاءِ ۝ لَعَنَّا كَيْفَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ إِذَا دُعا مُوسَى قَدْرًا ۝ اللَّهُ مَعَنَا قَالُوا ۝ وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجْهًا ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۝ يُضْلِلْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيُضِلْكُمْ وَيُغَيِّرْ أَلْسِنَكُمْ وَمَنْ ظَلَمَ اللَّهُ رِسْولَهُ فَقَدْ عَازَفَوا رُفُؤًا عَظِيمًا ۝ إِنَّا نَعَرَضْنَا الْكُرْآنَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَلَيَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَاهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا ۝ وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ۝ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ۝ لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

34- سوره سده دۇ

مەككەدە نازىل بولغان، 54 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر، ئاسمانلاردىكى
ۋە زېمىندىكى ھەممە نەرسە اللە نىڭ مۈلكىدۇر،
ئاخىرەتتىكى ھەمدۇسانامۇ اللە غا خاستۇر، اللە ھېك-
مەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەردار-
دۇر (1). اللە زېمىننىڭ قوينىغا كىرىپ كېتىدۇ-
غان (يەنى يامغۇر، كان ۋە ئۆلۈكلەرگە ئوخشاش)
نەرسىلەرنى، زېمىندىن چىقىدىغان (ئۆسۈم-
لۈك، بۇلاق ۋە قۇدۇقلارنىڭ سۇلىرى قاتارلىق) نەرسىلەرنى، ئاسماندىن چۈشىدىغان

(پەرىشتە، يامغۇر، ئەجەل، رىزىق قاتارلىق) نەرسىلەرنى، ئاسمانغا ئۆرلەيدىغان (ياخشى
ئەمەللەر، مەقبۇل دۇئالار قاتارلىق) نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە بەندىلىرىگە
ناھايىتى مېھرىباندۇر، (تەۋبە قىلغۇچىلارنى) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (2).
كاپىرلار: «بىزگە قىيامەت كەلمەيدۇ» دەيدۇ، ئېيتقىنىكى، «ئۇنداق ئەمەس، پەرۋەردىگارم
بىلەن قەسەمكى، قىيامەت سىلەرگە چوقۇم كېلىدۇ، اللە غەيىبىنى بىلگۈچىدۇر،
ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى زەررە چاغلىق نەرسە اللە دىن يىراق ئەمەستۇر، ئۇنىڭ (يەنى
زەررە) دىن كىچىكرەك نەرسە بولسۇن، چوڭراق نەرسە بولسۇن، لەۋھۇلەھپۇزدا خاتىرىلەنمىگىنى
يوق» (3). (ئۇلارنىڭ لەۋھۇلەھپۇزدا خاتىرىلەنشى) ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى
ئەمەللەرنى قىلغانلارنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر، ئەنە شۇلار مەغپىرەتكە ۋە ئېسىل رىزىققا
ئېرىشىدۇ (4). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە كۈچىنىڭ بېرىچە قارشى تۇرغانلار قاتتىق ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (5). ئىلىم بېرىلگەنلەر (يەنى ساھابىلەر ۋە كېيىنكى ئەمەل قىلغۇچى ئۆلىمالار)
ساڭا پەرۋەردىگارنىڭ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان قۇرئاننىڭ شۈبھىسىز ھەق ئىكەنلىكىنى،
(ئىنسانلارنى) غالىب، ھەمدۇساناغا لايىق اللە نىڭ يولغا باشلايدىغانلىقىنى بىلىدۇ (6). كاپىرلار
(بىر-بىرىگە) ئېيتىدۇ: «سىلەرگە سىلەر (قەبرىلەردە چىرىپ) تىتما-تاللاپ بولۇپ كەتكەندىن
كېيىن چوقۇم يېڭىدىن يارىتىلسىلەر دەپ خەۋەر بېرىدىغان بىر ئادەمنى كۆرسىتىپ قويايلىمۇ؟» (7)



شۈبھىسىزكى، سەبەئ قەۋمىگە ئۇلارنىڭ تۇرىدىغان جايدا (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان بۈيۈك دەلىل بار ئىدى، ئۇنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىر تۈركۈم باغلار، سول تەرىپىدە بىر تۈركۈم باغلار بار ئىدى. (ئۇلارغا ئىيتىتۇقكى) «پەرۋەردىگارنىڭلار بەرگەن رىزىقتىن يەڭلار ۋە ئۇنىڭغا شۈكۈر قىلىڭلار، (سىلەرنىڭ جايىڭلار) بىلەن جايدۇر، (سىلەرگە رىزىق بەرگەن پەرۋەردىگارنىڭلار شۈكۈر قىلغۇچىنى) مەغپىرەت قىلغۇچى پەرۋەردىگاردۇر (15). ئۇلار (شۈكۈردىن) باش تارتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا قاتتىق سەلنى ئەۋەتتۇق. ئۇلارنىڭ باغلىرىنى ئاچچىق مېۋىلىك، يۇلغۇنلۇق، ئاز-تولا سىدرلىق (يەنى ياۋا چىلانلىق) باغلارغا ئايلاندۇردۇق (16). ئۇلار كۈفرىلىق قىلغانلىقلىرى ئۈچۈن مۇشۇنداق جازالدۇق، بىز پەقەت كۈفرىلىق قىلغۇچىلارنىلا جازالايمىز (17). ئۇلار بىلەن بىز بەرىكەتلىك قىلغان

قىشلاقلار ئارىسىدا، كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان (تۇتىشىپ كەتكەن) نۇرغۇن قىشلاقلارنى بەرپا قىلدۇق، ئۇلار ئارىسىدىكى مېڭىشنى ئۆلچەملىك قىلدۇق (يەنى سەپەردە يېمەك-ئىچمەك ئېلىۋالغۇچى بولىدىغان، ئەتكەن چىققان يولۇچى چۈشتە بىر ئۆتەڭگە يېتىپ بارسا، كەچتە بىر ئۆتەڭگە يېتىپ بارىدىغان قىلدۇق)، (ئۇلارغا ئىيتىتۇقكى) «ئۇلارنىڭ ئارىسىدا كېچىلەردە ۋە كۈندۈزلەردە تىنچ-ئامان مېڭىڭلار!» (18) ئۇلار: «پەرۋەردىگارمىز! سەپەرلىرىمىز ئارىسىنى (يەنى ئۆتەڭلار ئارىسى-دىكى مۇساپىنى) يىراق قىلغىن» دېدى. ئۇلار ئۆزلىرىگە زۇلۇم قىلدى. ئۇلارنى بىز (كېيىنكى كىشىلەرگە) چۆچەك قىلىپ قالدۇردۇق. ئۇلارنى تىرىپىسىن قىلىۋەتتۇق، بۇنىڭغا ھەربىر (بالاغا) سەۋر قىلغۇچى، (نېمەتكە) شۈكۈر قىلغۇچى ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (19). ئىبلىس ئۇلارنى (ئازدۇرۇشتىن ئىبارەت) گۇمانىنى ھەقسەنەن ئىشقا ئاشۇردى. چۈنكى بىر تۈركۈم مۇمىنلاردىن باشقا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىبلىسقا ئەگەشتى (20). ئىبلىسنىڭ ئۇلار (يەنى ئەگەشكۈچىلەر) ئۈستىدىن (ۋەسۋە قىلىش بىلەن) ھۆكۈمرانلىق قىلىشى پەقەت بىزنىڭ ئاخىرەتكە ئىمان ئىيتىتۇچىلار بىلەن ئۇنىڭغا شەك كەلتۈرگۈچىلەرنى بىلىۋېلىشىمىز ئۈچۈندۇر، پەرۋەردىگارنىڭ ھەممە نەرسىنى كۆزەتكۈچىدۇر (21). ئىيتىقنىكى، «سىلەر اللەنى قويۇپ مەيۇددەپ قارىغىنىڭلارنى چاقىرىڭلار، ئۇلار ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا زەررە چاغلىق نەرسىگە ئىگە بولالمايدۇ، ئۇلارنىڭ ئاسمان-زېمىننىڭ (يارىتىلىشى ۋە باشقۇرۇلۇشىدا اللە غا) ھېچ شېرىكچىلىكى يوق، ئۇلارنىڭ ئىچىدە اللە غا (ئاسمان-زېمىننى) ئىدارە قىلىشتا ياردەملىشىدىغان) ھېچ ياردەمچىمۇ يوق» (22).

لَقَدْ كَانَ لِسِرَافٍ سَكَنِهِمْ لَيْلَةً جَعَلْنَاهُ عَن يَمِينٍ وَيَمَانَةٍ
كُلَّامِينَ رُفُوعٍ رَكْعَةٍ وَاشْكُرُوا لَهُ بَلَدًا طَيِّبَةً وَرَبِّ
عَمْرٍو ۝ فَاَعْرَضُوا فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِيرِ ۝ وَلَهُمْ
عِجْنُهُمْ جَعَلْنَاهُ دَوَانِي كُلِّ حَبْطٍ وَاشْكُرُوا لِي ۝ وَلَهُمْ
قَلِيلٌ ۝ ذَٰلِكَ جَزَيْنَهُمْ بِمَا كَفَرُوا ۝ وَلَهُمْ نَجْوَىٰ اِلَّا الْكُفْرُ ۝
وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْاَرْضِ الْاَبْيَ بَرَكَاتِهَا اَرْضٌ قَاهِرَةٌ
وَقَدْ رَافَعْنَا الْاَسْبَاطَ رُفُوعًا لِّئَلَّا يَمْلِكُوا ۝ وَلَهُمْ
فَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ بَدَّلْنَا سَفَلًا نَّارًا وَكَلَّمَا اَلْقَيْنَاهُمْ فَعَلَّمَهُمْ
اَحَادِيثَ وَمَرَقْنَاهُمْ كُلَّ مِرْقٍ ۝ اِنَّا فِي ذَٰلِكَ لَا بَيِّنَاتٍ لِّكُلِّ
صَبَّارٍ شَكُورٍ ۝ وَلَقَدْ صَدَقَ عَلَيْهِمْ اَلَيْسَ ظَنُّهُ فَالْكَيْمُوهُ
اَلَا كَرِهْنَا لِمَنِ الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ۝ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُلْطٰنٍ
اَلَا لِنَعْلَمَ مَنْ يُّؤْمِنُ بِالْاٰخِرَةِ ۝ وَمَنْ هُوَ مِنْهَا بِلَاشِكٍ ۝ وَ
رَبِّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَفِظٌ ۝ قُلْ اَدْعُوا الَّذِيْنَ رَعَلْتُمْ مِنْ
دُونِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُوْنَ شَيْئًا وَتَقَالِ ذِكْرِي فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي
الْاَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْهُمْ اِنْ تَذَكَّرُوْا ۝ وَمَا لَهُمْ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۝

الله ئىزنى بەرگەن ئادەمدىن باشقىغا الله نىڭ
دەرگاھىدا شاپائەت پايدا بەرمەيدۇ. شاپائەت قىلغۇچى-
لارنىڭ دىللىرىدىن قورقۇنچ كۆتۈرۈلگەندە، ئۇلار
ئاندىن (بەزىسى بەزىسىگە): «پەرۋەردىگار ئىلغار (شاپا-
ئەت توغرىلىق) نىمە دەيدى؟» دەيدۇ. ئۇلار (جاۋاب-
بەن): «ھەقىقىي (دەدى) (يەنى مۆمىنلەرگە شاپائەت
قىلىشقا رۇخسەت قىلدى)» دەيدۇ. الله يۈكسەكتۈر،
كاتتىدۇر (23). ئېيتقىنى، «سەلەرگە ئاسمانلاردىن ۋە
زېمىندىن كىم رىزىق بېرىپ تۇرىدۇ؟» ئېيتقىنى،
«الله (رىزىق بېرىپ تۇرىدۇ)، شۈبھىسىزكى، بىز ياكى
سەلەر چوقۇم ھىدايەتتىدۇرمىز، يا روشەن گۇمراھ-
لىقتىدۇرمىز» (24). ئېيتقىنى، «بىزنىڭ قىلغان گۇنا-
ھىمىز ئۈچۈن سەلەر سوراققا تارتىلمايسەلەر، سەلەر-
نىڭ قىلىشىڭلار ئۈچۈن بىز سوراققا تارتىلمايمىز» (25).
ئېيتقىنى، «پەرۋەردىگار بىزنى (قىيامەت كۈنى)
يىغىدۇ. ئاندىن بىزنىڭ ئارىمىزدا ھەقلىق بىلەن

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِعَ
عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقُّ وَهُوَ الْعَلِيُّ
الْكَبِيرُ قُلْ مَنْ يَرْفَعُ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ
إِنَّا أَنَا أَنَا لَعَلَّ هَذِي أَوْفَىٰ ضَلِيلٍ مُّبِينٍ قُلْ لَا تَسْأَلُونِ
عَمَّا أَجْرُنَا وَلَا تَسْأَلُنَا عَمَّا تَعْمَلُونَ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبَّنَا ثُمَّ يَفْعَلُ
بَيْنَنَا وَبَيْنَهُم مَّا نَشَاءُ الْعَلِيمُ قُلْ أَرَأَيْتَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
لِلنَّاسِ شُرَكَاءَ كِبَالًا هَؤُلَاءِ عِزُّهُمْ أَكْبَرُ مِنْ عِزِّكَ الْوَكَافِرِينَ
لِلنَّاسِ شُرَكَاءُ قُلْ لَا يَكُنْ لَكُمْ فِتْنَةٌ أَنْ تَقُولُوا لِمَنْ
مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ قُلْ لَكُمْ مِيعَادٌ يَوْمَ لَا
تَسْتَأْذِنُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَنْتِفُونَ قُلْ قَالَ الَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ تَرْحَمُونَهُمْ لَيَبْغِيَنَّ الْعَرَبُ عَنْ آلِ الْيَتِيمِ وَلَا يَبْغِيَنَّ
بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا تَرَىٰ إِلَّا الظَّالِمِينَ مَوْفُقُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ
وَلَقَوْلُ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا أَلَا تَأْتُمُّ
لَنَا مُمِينِينَ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعُوا الْحَقُّ
صَدَقَ لَكُمْ عَنِ الْهَادِي بَعْدَ إِجَابَةِ لَكُمْ بِأَنَّكُمْ مُجْرِمِينَ ۝

ھۆكۈم چىقىرىدۇ، الله ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچىدۇر، (خالايسىڭىز ئۇ ھۆكۈمچىدۇر) (26).
ئېيتقىنى، «ماڭا ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ، سەلەرنىڭ الله نىڭ شېرىكى دەپ ئاتىۋالغىنىڭلار ھەرگىزمۇ
ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇ — الله غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر» (27). سېنى بىز پەقەت
پۈتۈن ئىنسانلار ئۈچۈن (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى ۋە (كاپىرلارنى
ئازاب بىلەن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق. ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى)
بىلىمەيدۇ (28). ئۇلار: «ئەگەر سەلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە (يەنى سەلەر بىزنى
قورقۇتۇۋاتقان ئازاب) قاچان ئىشقا ئاشىدۇ؟» دەيدۇ (29). ئېيتقىنى، «سەلەرگە (ئازاب ئۈچۈن)
ۋەدە قىلىنغان بىر كۈن باركى، ئۇنىڭدىن بىردەممۇ ئىلگىرى-كېيىن بولمايسەلەر» (30).
كاپىرلار: «بۇ قۇرئانغا ۋە ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى كىتابلارغا ھەرگىز ئىشەنمەيمىز» دەيدۇ. ئەگەر
زالىملارنى پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا توختىتىپ قويۇلغان چاغدا بەزىسى
بەزىسى بىلەن جىددەللىشىۋاتقاندا كۆرسەك ئىدىك (ئەلۋەتتە قورقۇنچلىق
ھالىنى كۆرەتتىڭ)، بوزەك قىلىنغانلار چوڭچىلىق قىلغانلارغا: «ئەگەر سەلەر
بولمىساڭلار بىز چوقۇم ئىمان ئېيتاتتۇق» دەيدۇ (31). چوڭچىلىق قىلغانلار
بوزەك قىلىنغانلارغا: «سەلەرگە ھىدايەت كەلگەندىن كېيىن بىز سەلەرنى
ئۇنىڭدىن توستۇقۇمۇ؟ ھەرگىز توسىدۇق، سەلەر ئۆزەڭلار گۇناھ قىلغۇچى بولدۇڭلار» دەيدۇ (32).

بوزەك قىلىنغانلار چوڭچىلىق قىلغانلارغا؛ «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، (سىلەرنىڭ بىزگە) كېچە كۈندۈز قىلغان ھىيلە-مىكرىغلار (بىزنى ئىماندىن توستى)، ئۆز ۋاقتىدا سىلەر بىزنى اللەنى ئىنكار قىلىشقا ۋە ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرۈشكە بۇيرۇيتىۋاتىدۇ» دەيدۇ. ئازابىنى كۆرگەن چاغدا، ئۇلار (يەنى ھەر ئىككى گۇرۇھ ئىمان ئېيتىمىغانلىقلىرىغا) ئىچىدە پۇشايمان قىلىدۇ، كاپىرلارنىڭ بويۇنلىرىغا تاقاقلارنى سالىمىز، ئۇلارغا پەقەت قىلمىشلىرىنىڭ جازاسى بېرىلىدۇ⁽³³⁾. قايسى شەھەرگە بولمىسۇن، بىرەر ئاگاھلان-دۇرغۇچى ئەۋەتسەكلا ئۇنىڭ دۆلەتەن ئادەملىرى؛ «شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرنىڭ پەيغەمبەرلىكىڭلارنى ئىنكار قىلىمىز» دېدى⁽³⁴⁾. ئۇلار يەنە: «بىزنىڭ ماللىرىمىز ۋە بالىلىرىمىز ئەڭ كۆپ، بىز ئازابلان-

مايمىز» دېدى⁽³⁵⁾. ئېيتقىنكى، «ھەقىقەتەن، پەرۋەردىگارم كىمنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىشنى خالسا ئۇنى كەڭ قىلىدۇ، (كىمنىڭ رىزقىنى تار قىلىشنى خالسا ئۇنى) تار قىلىدۇ، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (بۇنى) ئوقىمايدۇ»⁽³⁶⁾. ماللىرىڭلار ۋە بالىلىرىڭلار سىلەرنى بىزگە يېقىنلاشتۇرالمىدۇ، پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارغا قىلغان ئەمەللىرى ئۈچۈن ھەسسىلەپ ساۋاب بېرىلىدۇ، ئۇلار (جەننەتنىڭ) ئېسىل ئۆيلىرىدە (ھەرقانداق كۆڭۈلسىزلىكتىن) ئەمىن بولغان ھالدا تۇرىدۇ⁽³⁷⁾. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە كۈچىنىڭ بېرىچە قارشى تۇرغانلار ئازابقا دۇچار قىلىنىۋاتىدۇ⁽³⁸⁾. ئېيتقىنكى، «ھەقىقەتەن، پەرۋەردىگارم قايسى بەندىسىنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلىشنى خالسا ئۇنى كەڭ قىلىدۇ، (قايسى بەندىسىنىڭ رىزقىنى تار قىلىشنى خالسا ئۇنى) تار قىلىدۇ، (اللەنىڭ يولىدا) بەرگەن نەرسەڭلارنىڭ ئورنىنى اللە تولدۇرۇپ بېرىدۇ، ئۇ رىزىق بەرگۈ-چىلەرنىڭ ياخشىسىدۇر»⁽³⁹⁾. ئۇ كۈندە اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ ھەممىسىنى (ھېساب ئېلىش ئۈچۈن) يىغىدۇ، ئاندىن پەرىشتىلەرگە: «بۇ كىشىلەر سىلەرگە چوقۇنغانىدى؟» دەيدۇ⁽⁴⁰⁾.

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَضَعُوا الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ سَوَّاهُ بِلَهِ
الْمَكَارِ وَتَأْمُرُوهُمْ بِأَنْ يَكْفُرُوا بِاللَّهِ وَيَكْفُرُوا
الْتَّامَّةَ لِلتَّارِكِ الْعَذَابِ وَجَعَلْنَا الْأَعْلَى فِي آفَاتِنَا الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْبُحْرُونَ أَلَمْ يَكُنُوا يَكْفُرُونَ وَمَا كُنَّا فِي قَرْيَةٍ
مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِكُمْ أَسَافُونَ وَمَا كُنَّا فِي قَرْيَةٍ
قَالُوا بَعْضُ الْكُفَرَاءِ أَمْ أُولَئِكَ أَوْلَادُ مَا تَعْبُدُونَ بَعْضُهُمْ قُلُوبُ
إِنْ رَأَى بَيْبُطُ الرِّزْقِ لِمَنْ يَنْشَاءُ وَيَقْدِرُ لَوْ كُنَّا إِلَّا لَكُنَّا
لَيَعْلَمُونَ وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالْغَىِّ تُغْنِيكُمْ عَنْهُ
عِندَنَا زُلْفَى إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا قَدْ لَكُمْ
حِزَابٌ الْحَسَنُ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ وَمَا
الَّذِينَ يَسْتَعِينُونَ فِي آيَاتِنَا مَعْجِينِينَ أُولَئِكَ فِي الْعَذَابِ
مُخْتَصَرُونَ قُلْ إِنْ رَأَى بَيْبُطُ الرِّزْقِ لِمَنْ يَنْشَاءُ
مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ
يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا
لَمْ يَقُولْ لِلْمَلَكَةِ أَعُولُكُمْ إِنَّا كُنَّا نَاوِيحِدُونَ ۝

ئۇلار ئېيتىدۇ: «سەن پاكىتۇرسەن، بىزنىڭ دوس-
تىمىز ئۇلار ئەمەس، سەن» (ئۇلار بىزگە چوقۇنمايتتى)
بەلكى جىنغا چوقۇناتتى. ئۇلارنىڭ تولىسى جىنغا
ئىمان كەلتۈرەتتى» (41). بۈگۈن سىلەر بىر-بىرىڭلارغا
پايدا-زىيان يەتكۈزەلمەيسىلەر، بىز (اللە دىن
غەيرىگە چوقۇنغۇچى) زالىملارغا: «سىلەر
چىنىۋىتىمىگەن دوزاخ ئازابىنى تېتىڭلار» دەيمىز (42).
ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز ئوقۇپ
بېرىلگەندە، ئۇلار: «بۇ پەقەت سىلەرنى ئاتا-
بوۋاڭلار چوقۇنغان بۇتلارغا چوقۇنۇشتىن توساقچى
بولغان ئادەمدۇر» دەيدۇ ھەمدە ئۇلار: «بۇ پەقەت
توقۇلغان يالغان سۆزدۇر» دەيدۇ. كاپىرلارغا ھەق-
قەت يېتىپ كەلگەندە، ئۇلار: «بۇ پەقەت ئوبىنچۇق
سېھىردۇر» دەيدۇ (43). ئۇلارغا ئوقۇيدىغان ھېچقانداق

داق كىتابلارنى ئاتا قىلغىنىمىز يوق. سەندىن ئىلگىرى ئۇلارغا ھېچقانداق پەيغەمبەر مۇ ئەۋەت-
كىنىمىز يوق (44). ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر (ھەقىقىي) ئىنكار قىلغان، ئۇلار (يەنى مەككە
كۇفۇرلىرى) ئۇلار (يەنى ئىلگىرىكىلەر) ئېرىشكەن كۈچ-قۇۋۋەتنىڭ ئوندىن بىرىگىمۇ ئېرىشمىگەن.
ئۇلار مېنىڭ پەيغەمبەرلىرىمنى ئىنكار قىلدى. ئۇلارغا مېنىڭ جازىم قانداق بولدى؟ (45)
ئېيتقىنكى، «مەن سىلەرگە بىر ئىشنى تەۋسىيە قىلىمەن: سىلەر خۇدالىق ئۈچۈن ئىككىدىن،
يا بىردىن تۇرۇڭلار (يەنى اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن يىغىلىپ ياكى يەككە ھالدا ھەقىقىي تىلەڭلار)،
ئاندىن پىكىر يۈرگۈزۈڭلار». ھەمراھىڭلاردا (يەنى مۇھەممەد) ھېچ مەجنۇنلۇق يوق،
پەقەت ئۇ قاتتىق ئازاب نازىل بولۇشتىن ئىلگىرى سىلەرگە ئەۋەتىلگەن بىر
ئاگاھلاندىرغۇچىدۇر (46). ئېيتقىنكى «سىلەردىن ھېچقانداق ھەق تەلەپ قىلغىنىم يوق، ئۇ
سىلەرگە بولسۇن؛ ئەجرىمنى پەقەت اللە دىن تەلەيمەن. اللە ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ
تۇرغۇچىدۇر» (47). ئېيتقىنكى، «پەرۋەردىگار، ھەقىقەتەن ھەق ئارقىلىق (باتىلىنى)
ئاتىدۇ (يەنى پاكىتنى روشەن بايان قىلىدۇ)، اللە غەيبنى تامامەن بىلگۈچىدۇر» (48).

قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَلَيْسَ مِنْ دُونِهِمْ شَيْءٌ كَانُوا يَكْفُرُونَ
الْحَيُّ الْقَيُّومُ يَوْمَ لَا يَمْلِكُ لَكُمْ بَعْضُكُمْ
لِبَعْضٍ نَفَعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ
النَّارِ الَّتِي كُنتُمْ تَكْفُرُونَ وَإِذَا شِئْنَا عَلَيْهِمْ لَيْسَ
بَيْنِي وَبَالِهِمْ إِلَّا جَلْدُ يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّ لَهُمْ عَمَّا كَانُوا
يَعْبُدُونَ أَمْ أَلْقَوْا مَا هَذَا إِلَّا آفَاكُ تُفْتَرَى وَقَالَ
الَّذِينَ كَفَرُوا الْحَقُّ لَتَأْتِيَ مُنْ هَذَا الْأَمْرُ مِثْلُ
وَمَا أَتَيْنَاهُمْ مِنْ كِتَابٍ يَدْرُسُونَهَا وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ
مِنْ نَذِيرٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلِهِمْ يَنْتَوِيضُونَ
مِنَ آيَاتِنَا فَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَكَيْفَ كَانَتْ نَجْمًا
أَعْظَمُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا مِنْ مَنًى وَفِرَادَى شَعْرٍ
تَنْتَفِرُونَ أَمْ لَكُمْ آيَاتٌ مِنْ جَنَّةٍ أَنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ
بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ قُلْ مَا سَأَلُكُمْ مِنْ جُنْدٍ
فَهُوَ لَكُمْ أَنْ جَرَى الْأَعْلَى اللَّهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ
شَهِيدٌ قُلْ إِنْ رَأَيْتُمْ يُصَدِّقُوا يَمْشُوا مَعَكُمْ الْغُيُوبِ

ئېيتقىنى، «ھەق (يەنى ئىسلام) كەلدى (باتىل يوقالدى)، باتىل (بىرەر مەخلۇقنى) پەيدا قىلمايدۇ، (يوقالغان بىرەر مەخلۇقنى) ئەسلىگە كەلتۈرەلمەيدۇ» (49). ئېيتقىنى، «ئەگەر ئازسام ئازغانلىق قىمىنىڭ زىيىنىنى ئۆزەمگەندۇر، ئەگەر ھىدايەت تاپسام (بۇ) پەرۋەردىگار بىلىمنىڭ ماڭا ۋەھى قىلغان قۇرئاننىڭ سەۋەبىدىندۇر، اللە ھەقىقەتەن ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، يېقىندۇر» (50). ئەگەر سەن ئەينى ۋاقىتتا ئۇلارنىڭ قورقۇپ قاپسىدىغان يەر تاپالماي-ۋاتقانلىقىنى، دوزاخقا (ئېلىپ بېرىلىش ئۈچۈن مەھشەرگاھقا) يېقىن جايدا تۇتۇلۇۋاتقانلىقىنى كۆرسەك (ئەلۋەتتە قورقۇنچلۇق ھالىنى كۆرەتەتلىك) (51). ئۇلار (ئازابىنى كۆرگەندە): «ئىمان ئېيتتۇق» دەيدۇ، ئۇلار قانداقمۇ يىراق جايدىن ئىماننى قولغا كەلتۈرەلەيدۇ (52). ئۇلار ئىلگىرى ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلغان ئىدى. ئۇلار غەيب (ئىشلىرى) ئۈستىدە يىراق جايدىن قارىسا سۆزلەيدۇ (53). ئۇلار بىلەن ئۇلارنىڭ ئارزۇ

قۇل جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِي الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ۝ قُلْ إِنْ صَلَّيْتُكُمْ فَلَا تَصِلُ عَلَيَّ فَيُؤَيِّدُ إِنْ أَهْتَدَيْتُمْ فَيَمُوتُ ۝ إِنْ رِبِّيْ لَهُ سُبُحٌ عَزِيزٌ ۝ وَلَوْ تَرَى إِذْ دُعِوا فَكَفَرْتُمْ وَأَنْجَدْتُمْ مِنْ مَّكَايِدٍ فَتَرْيَبُ ۝ وَقَدْ كَفَرْتُمْ مِنْ قَبْلُ ۝ وَتَتَذَكَّرُونَ بِالْعَقِيبِ ۝ مِنْ مَّكَايِدٍ يُعْتَبِرُ ۝ وَجِئِلْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَالْجَبَلِ يَنْشَقُّ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ رَسُولُ رَبِّهِمْ ۝ يَتَذَكَّرُونَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

أَسْمَدُ لِلَّهِ قَاطِرُ السُّبُوتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَكَةِ رُسُلًا ۝ أُولَىٰ أَجْحَدٌ مِّنْهُ وَتِلْكَ رِزْقِي فِي الْخَلْقِ ۝ أَيْشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ مَا يَقْتَرِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَّحْمَةٍ فَلَا يُمْسِكُ لَهَا وَلَا يُمْسِكُ فَلَا يُمْسِكُ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ ۝ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۝

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ادْكُرُوا أَمْرَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ قَالُوا تَوْفُكُونَ ۝

قىلغان نەرسىلىرى (يەنى ئىمان ئېيتىش ۋە جەننەتكە كىرىش) ئارىسىدا توسالغۇ پەيدا قىلىندى. ئۇلارغا ئىلگىرى ئۇلارغا ئوخشاشلارغا قىلىنغاندەك قىلىندى. چۈنكى ئۇلار ھازىر ئىمان كەلتۈرگەن نەرسىلىرى ئۈستىدە (دۇنيادىكى چاغلىرىدا) چوڭقۇر شەككە ئىدى (54).

35- سۈرە فاتىر

مەككىدە نازىل بولغان، 45 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئۆرنەكسىز ياراتقۇچى، پەرىشتىلەرنى ئىككى قاناتلىق، ئۈچ قاناتلىق، تۆت قاناتلىق ئەلچىلەر قىلغۇچى اللە غا خاستۇر! اللە يارىتىشتا خالىغىنىنى زىيادە قىلدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (1). اللە رەھىمىتىدىن كىشىلەرگە ئاچقان نەرسىنى ھەرگىزمۇ توسۇپ قالالغۇچى بولمايدۇ، اللە رەھىمىتىدىن توسقان نەرسىنى، اللە توسقاندىن كېيىن، ئۇنى ھېچ قويۇپ بەرگۈچى بولمايدۇ، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (2). ئى ئىنسانلار! اللە نىڭ سىلەرگە بەرگەن نېھىمىتىنى ياد ئېتىڭلار، اللە دىن باشقا سىلەرگە ئاسماندىن ۋە زېمىندىن رىزىق بېرىپ تۇرىدىغان ياراتقۇچى بارمۇ؟ اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، (اللە نىڭ ئىبادىتىدىن) قانداقمۇ باش تارتىسىلەر؟ (3)

ئىككى دېڭىز (يەنى دېڭىز بىلەن دەريا) ئوخشاش ئەمەس. بۇنىڭ (يەنى دەريانىڭ) سۈيى تاتلىق، تەملىك بولۇپ (گالدېن) سىلىق ئۆتسۇ، بۇ (يەنى دېڭىز) ناھايىتى ئاچچىق، تۈزلۈك، ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىدىن يېڭى گۆشلەرنى (يەنى بېلىقلارنى) يەيسىلەر، (دېڭىزدىن) سىلەر تاقايدىغان زىننەت بۇيۇملىرى (يەنى ئۇنچە-مارجانلار)نى چىقىرىسىلەر، اللە نىڭ نېمىتىنى تەلەپ قىلىشىڭلار ئۈچۈن، شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن (اللە نىڭ ئەمرى بىلەن يۈك-تاق، يېمەك-ئىچمەكلەر قاچىلانغان) كېمىلەرنىڭ دېڭىزدا دولقۇن يېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈسەن (12). اللە كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزىدۇ، كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزىدۇ (شۇنىڭ بىلەن كېچە-كۈندۈزنىڭ ئۇزۇن-قىسقا بولۇشى جايلا، پەسىللەر بويىچە نۆۋەتلىشىپ تۇرىدۇ)، اللە كۈن بىلەن ئايىنى (بەندىلەرنىڭ مەنپەئىتىگە) بويسۇندۇ.

رۇپ بەردى. ھەر ئىككىلىسى مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى قىيامەتكىچە ئۆز ئوقىدا) سەيىر قىلىدۇ، ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلاردۇر، پادىشاھلىق ئۇنىڭغا خاستۇر، اللە نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلار قىلچىلىك نەرسىگە ئىگە ئەمەس (13). ئەگەر ئۇلارنى چاقىرساڭلار، سىلەرنىڭ چاقىرىغىنىڭلارنى ئاڭلىمايدۇ، ئاڭلىغان تەقدىردىمۇ سىلەرگە جاۋاب قايتۇرالمىدۇ، قىيامەت كۈنى ئۇلار (اللەغا ئۇلارنى) شېرىك قىلغانلىقىڭلارنى ئىنكار قىلىدۇ، (مۇشرىكلارنىڭ ۋە ئۇلارنىڭ بۇتلىرىنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى ئەھۋالىنى ھېچ ئەھدى) ساڭا ھەممىدىن خەۋەردار زاتتەك (يەنى اللەدەك) ئېيتىپ بېرەلمەيدۇ (14). ئى ئىنسانلار! سىلەر اللەغا موھتاجسىلەر، اللە (ھەممىدىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (15). ئەگەر اللە خالىسا، سىلەرنى ھالاك قىلىپ (ئورۇنڭلارغا) يېڭى بىر خەلقنى پەيدا قىلىدۇ (16). بۇ اللەغا قىيىن ئەمەس (17). ھېچبىر گۇناھكار ئادەم بىراۋنىڭ گۇناھىنى ئۈستىگە ئالالمىدۇ، گۇناھى ئېغىر بىر ئادەم باشقا بىراۋنى ئۆز گۇناھىنى ئۈستىگە ئېلىۋېلىشقا چاقىرسا، ئۇ يېقىن تۇغقىنى بولغان تەقدىردىمۇ، ئۇنىڭ گۇناھىدىن ئازراق نەرسىنى ئۈستىگە ئېلىۋالالمىدۇ، سەن پەقەت پەرۋەردىگارىنى كۆرمەي تۇرۇپ ئۇنىڭدىن قورقىدىغانلارنى، نامازنى ئادا قىلىدىغانلارنى ئاگاھلاندۇرسەن، كىمكى (گۇناھلاردىن) پاكلىنىدۇ-كەن، ئۇ ئۆزى ئۈچۈن پاكلىغان بولىدۇ. ئاخىر قايتىدىغان جاي اللە نىڭ دەرگاھىدۇر (18).

وَمَا يَكْتُمُ الْبَحْرَانِ هَذَا عَذَابٌ قُرْآنٌ سَابِقٌ لِّأُولَئِكَ
هَذَا يَوْمُ الْحَاكِمِ وَمَنْ كُنْ تَاكُلُونَ كَمَا تَطْرُقُونَ
حَلِيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَازِيرَ لَمَّا تَعْمَلُوا
فَضْلَهُ وَلَعَلَّكُمْ تُشْكُرُونَ ۝ يُولِجُ اللَّيْلُ فِي النَّهَارِ وَالنَّهَارُ
فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى
ذَٰلِكُمْ رُكُوعُ الْكُتُبِ وَالَّذِينَ يَتَذَكَّرُونَ مِنْ دُونِهِ مَا
يَنْبَلُونَ مِنْ قَبِيرٍ ۝ إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دَعْوَكُمْ وَهُمْ
يَتَوَلَّوْنَ الْوَادِعَ الْكَلْبَ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُكْفَرُونَ يَتُوبُ كَذِبُكُمْ
وَلَا يَنْفَعُكُمْ فِيهِ نَجْوَىٰ ۝ يَأْتِيهِ النَّاسُ أَتُومًا الْفَقْرَ إِلَى
اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝ إِنْ يَشَاءِ يُدْهِبْكُمْ
وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ۝ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ۝ وَ
لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۝ وَإِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ جِلْمِهَا
لَا يَحْمِلَنَّ مِنْهُ كَمًى ۝ وَلَوْ كَانُوا فِي أَسْمَاتٍ لَّذُرُ
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَمَنْ تَوَلَّىٰ فَوَيْلًا يَكُنْ لِغَيْبِهِ ۝ وَاللَّهُ الْبَصِيرُ ۝

كور ئادەم بىلەن كۆزى ساق ئادەم (يەنى كاپىر بىلەن مۆمىن) باراۋەر بولمايدۇ⁽¹⁹⁾. زۇلمەت بىلەن نۇر (يەنى باتىل بىلەن ھەق) باراۋەر بولمايدۇ⁽²⁰⁾. سايە بىلەن ئىسسىق (يەنى جەننەت بىلەن دوزاخ) باراۋەر بولمايدۇ⁽²¹⁾. تىرىكلەر بىلەن ئۆلۈكلەر (يەنى مۆمىنلەر بىلەن كاپىرلار) باراۋەر بولمايدۇ، شۇبھىسىزكى، اللّٰه (ھەق دەۋەتنى) خالىغان كىشى-لەرگە ئاڭلىتىدۇ. سەن قەبرىلەردىكىلەرگە (يەنى كاپىرلارغا) ئاڭلىتالمايسەن⁽²²⁾. سەن پەقەت بىر ئاگاھلاندىرغۇچىسەن⁽²³⁾. ھەقىقەتەن بىز سېنى ھەق (دەن) بىلەن (مۆمىنلەرگە) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارغا) ئاگاھلاندىرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق. قانداقلا بىر ئۈمىد بولمىسۇن، ئۇنىڭغا

پەيغەمبەر كەلگەن (24). ئۇلار سېنى ئىنكار قىلسا، ئۇلاردىن بۇرۇن ئۆتكەن ئۆمەتلەرمۇ (ئۆز-لىرىنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغان، پەيغەمبەرلىرى ئۇلارغا روشەن مۆجىزىلەرنى، (ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا نازىل قىلىنغان سەھىپىلەرگە ئوخشاش) سەھىپىلەرنى، (تەۋرات، ئىنجىلدەك) نۇرلۇق كىتابلارنى ئېلىپ كەلدى (25). ئاندىن كاپىرلارنى جازالىدىم، (ئۇلارغا بەرگەن) ئازابىم قانداق ئىكەن؟ (يەنى ئۇلارغا قانداق قاتتىق ئازاب قىلدىم؟) (26) كۆرۈۋەتسەنكى، اللە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇردى. ئۇنىڭ بىلەن تۈرلۈك، رەڭگارەڭ مېۋىلەرنى چىقاردى، (شۇنىڭدەك اللە تاغلارنى ياراتتى) تاغلارنىڭ ئاق، قىزىللىرى، ھەر خىل رەڭدىكى يوللۇقلىرى ۋە قاپقارلىرىمۇ بار (27). شۇنىڭدەك ئىنسانلارنى، ھايۋانلارنى، چاھارپايىلارنىمۇ خىلمۇخىل رەڭلىك قىلىپ ياراتتى، اللە نىڭ بەندىلىرى ئىچىدە اللە دىن پەقەت ئالىملارلا قورقۇدۇ، اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، (بەندىلىرى ئىچىدە تەۋبە قىلغانلارنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (28). شۇبھىسىزكى، اللە نىڭ كىتابىنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغانلار، نامازنى ئادا قىلىدىغانلار كاسات بولمايدىغان تىجارەتنى ئۈمىد قىلىدۇ، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەرنى (اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن) يوشۇرۇن ۋە ئاشكارا سەرپ قىلىدىغان كىشىلەرگە (29)

اللہ ئەجىرلىرىنى تولۇق بېرىدۇ ۋە مەرھەمەتلىرىدىن ئۇلارغا ئاشۇرۇپ بېرىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر (30). ساڭا بىز ۋەھىي قىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) ھەقتۇر. ئىلگىرىكى كىتابلارنىڭ (راستلىقىنى) ئىسپاتلىغۇچىدۇر، اللہ ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى تولۇق بىلگۈچىدۇر، كۆرۈپ تۇرغۇچە-دۇر (31). ئاندىن بىز كىتاب (يەنى قۇرئان)نى بەندىلىرىمىزدىن بىز تاللىغان كىشىلەرگە مىراس قىلىپ بەردۇق. ئۇلارنىڭ بەزىسى ئۆزىگە زۇلۇم قىلغۇچىدۇر (يەنى قۇرئاننى تىلاۋەت قىلغان بىلەن ئەمەل قىلمايدۇ)، بەزىسى ئوتتۇرا ھالدىدۇر (يەنى كۆپ چاغلاردا قۇرئانغا ئەمەل قىلىپ، قىسمەن

لَيُؤْتِيهِمْ أَجْرَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ الْكَبِيرُ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ إِذْنَ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ جَاءَتْ عَدْنٌ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَكُونَ فِيهَا مِنَ الْأَسَاوِرِ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِيَا سُمْ فِيهَا خَيْرٌ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ الَّذِي أَحْكَمَ الْأَمْرَ مِنْ فَضْلِهِ لَا يَسْتَنَافِيهِنَّ أَنْصَابٌ وَلَا يُشَاقِقِيهِ الْعُشْبُ وَالْزَّيْتُونَ لَكُمْ تَارِحُهُمْ لَا يَفْضُلُ عَلَيْهِمْ فِيمَوْنُوا وَلَا يَنْقُصُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نُجْزِي كُلَّ نَفْسٍ وَلَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا لَعْمَلٍ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوْ لَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَ لَكُمْ الْآخِرُ بِذَلِكَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِسُونَ

چاغلاردا ئەمەل قىلمايدۇ) ۋە بەزىسى اللە نىڭ ئىزى بويىچە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىردە-خۇچىدۇر. ئەنە شۇ كاتتا مەرھەمەتتۇر (32). ئۇلار ھەمىشە تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرىدۇ. ئۇلار جەننەتلەردە ئالتۇن بىلەيزۇكلەرنى، مەرۋايىتىلارنى تاقايدۇ، ئۇلارنىڭ كىيىمى يىپەكتىن بولە-دۇ (33). ئۇلار ئېيتتى: «جىمى ھەمدۇسانا بىزدىن غەم-قايغۇنى كەتكۈزۈۋەتكەن اللە غا مەنسۇپ-تۇر! بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىز ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈچىدۇر (34). اللە مەرھەمەتلىرىدىن بىزنى جەننەتتە تۇرغۇزدى. جەننەتتە بىز ھەرگىز جاپا تارتمايمىز، ھەرگىز چارچىمايمىز» (35). كاپىرلار دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئۆلۈپ (ئارام تېپىپ قالماستىن) جانلىرى ئېلىنمايدۇ، ئۇلاردىن ئازابىمۇ يېنىكلىتىلمەيدۇ، كۈزىدا ھەددىدىن ئاشقان ھەر ئىنساننى ئەنە شۇنداق جازالايمىز (36). ئۇلار دوزاختا: «پەرۋەردىگاردە-مىز! بىزنى چىقىرىۋەتسەڭ (دۇنيادىكى ۋاقىتتا) قىلغان ئەمەللىرىمىزدىن باشقا ئەمەللەرنى قىلساق» دەپ يالۋۇرۇپ توۋلايدۇ. (اللە ئېيتىدۇ) «سىلەرگە ئۆمرۇڭلارنى ئۇزۇن قىلىپ، ۋەز-نەس-ھەت ئالىدىغان ئادەم ۋەز-نەسھەت ئالالىغۇدەك ۋاقىت بەرمىدىمۇ؟ سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلدىغۇ، ئەمدى ئازابىنى تېتىڭلار، زالىملارغا ھېچقانداق ياردەم بەرگۈچى يوق» (37).

الله ھەقىقەتەن ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيىنى بىلگۈچىدۇر. الله ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر (38). الله سىلەرنى زېمىندا ئورۇنبا سارلار قىلدى، كىمكى كاپىر بولىدىكەن، ئۇنىڭ كۈفۈرىنىڭ زىيىنى ئۆزىگە بولىدۇ، كاپىرلار- نىڭ كۈفۈرى پەرۋەردىگارنىڭ دەركاھىدا پەقەت غەزەپنىلا زىيادە قىلىدۇ (يەنى ئۇلارنىڭ كۈفۈرى ئۇلارنى الله نىڭ رەھىمىتىدىن تېخىمۇ يىراقلاشتۇردى. كاپىرلارنىڭ كۈفۈرى ئۇلارغا پەقەت ھالاكەتتە- لا زىيادە قىلىدۇ (39). ئېيتقىنىكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ سىلەر الله نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلار (نېمە بىلەن چوقۇنۇشقا لايىق بولدى؟) مانا ئېيتىپ بېرىڭ- لاركى، ئۇلار زېمىندىن نېمىلەرنى ياراتتى؟ يا ئۇلار ئاسمانلارنى الله بىلەن بىرلىكتە ياراتتىمۇ؟ يا ئۇلارغا بىز بىر كىتاب بەرگەن بولۇپ، ئۇلار شۇ كىتابتىكى

إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ ذَاتُ الصُّدُورِ هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلْقًا فِي الْأَرْضِ مِنْ كَفَرٍ وَعَلِيهٖ كُفْرُكُمْ وَلَا تَزِيدُ الْكَافِرِينَ الْكُفْرَ لَهُمْ عَنْهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مُعَذِّبًا وَلَا تَزِيدُ الْكَافِرِينَ الْكُفْرَ لَهُمْ إِلَّا عَسَارًا قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَا ذَلَلُوا مِنْ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَمْ أُرِيتُمْ كُتُبًا فَمِنْ عَلٰى بَيِّنَاتٍ مِنْهُ بَلْ إِنْ يَعْذِرُ الظَّالِمُونَ بَعْضَهُمْ بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا إِنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْ تَزُولَا وَلَكِنْ وَالَّتَانِ امْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ عِندٍ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ يَكُونُ هَٰذَا مِنْ أَحَدٍ الْأُمَمِ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ قَارَأَهُمُ الرَّسُولُ الْكِتَابَ أَفَلَا يَفْقَهُونَ فِي الْأَرْضِ وَمَنْكِ السَّبَّيِّ وَلَا يَحِثُّ الْمَكْرَ السَّبَّيِّ إِلَّا يَأْهُلُوهٖ فَقُلْ يَنْظُرُونَ الْأَسْمَاتِ الْأَوَّلِينَ فَكُنْ نَجِيذًا لِّسَبِّ اللَّهِ يُبْدِي يَلَاةً وَلَنْ يُجَادِلَ سَبِّ اللَّهِ تَحْوِيلًا ۝

روشن دەلىللەرگە ئاساسلىنامدۇ؟» ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، زالىملار بىر- بىرىگە پەقەت يالغاننىلا ۋە دە قىلىشىدۇ (40). الله ھەقىقەتەن ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى (قۇدرىتى ۋە گۈزەل ھېكمىتى بىلەن) چۈشۈپ كېتىشتىن توختىتىپ تۇرىدۇ. ئەگەر ئۇلار چۈشۈپ كەتسە، ئۇلارنى ھېچ ئەھدى توختىتىپ تۇرالمىدۇ. الله ھەقىقەتەن ھەلىمدۇر (يەنى كۇفۇرلار ئازابقا تېگىشلىك بولسۇمۇ، ئۇلارنى جازالاشقا ئال- دىراپ كەتمەيدۇ)، ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (41). ئۇلار ئۆزلىرىگە ئاگاھلاندىرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلسە، ھەرقانداق ئۈمىدتكە قارىغاندا ئەڭ ھىدايەت تاپقۇچى بولىدىغانلىقى بىلەن قاتتىق قەسەم ئىچىشتى. ئۇلارغا ئاگاھلاندىرغۇچى كەلگەن چاغدا (ھىدايەت- تىن) تېخىمۇ يىراق بولۇشتى (42). (بۇنداق بولۇشى) ئۇلارنىڭ زېمىندا تەكەب- جۇرلۇق قىلغانلىقلىرى ۋە ھىيلە- مەكر ئىشلەتكەنلىكلىرىدىندۇر. ھىيلە- مەكرنىڭ ۋابالى پەقەت ھىيلە- مەكر ئىشلەتكەن ئادەمنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ، ئۇلار پەقەت ئىلگىرىكى ئۈمىدتلەرگە قوللىنىلغان (الله نىڭ ئۇلارنى ھالاك قىلىشى ۋە جازالاشتىن ئىبارەت) يولنىلا كۆتۈردى، الله نىڭ (مەخلۇقاتلار ئۈستىدە قوللانغان) يولىدا ھەرگىزمۇ ھېچقانداق ئۆزگىرىشنى كۆرمەيسەن، الله يولىدا ھەرگىز يۆتكىلىشىمۇ (يەنى ئازابنىڭ ئازابقا تېگىشلىك بولغانلار ئۈستىدىن باشقىلارنىڭ ئۈستىگە يۆتكىلىشىنى) كۆرمەيسەن (43).

وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾
 إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَوِّشَ الرَّحْمَنَ بِالْغَيْبِ
 قَلْبَهُ بِغَيْرِ إِثْمٍ وَتَجَرَّبَنِي أَتَىٰ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ
 وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي
 إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾ وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ
 جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اتَّبِعُوا أَمْرَنَا
 فَغَرَزْنَا بِالنَّارِ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا
 مَا أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَا أَتَاكُمُ الرَّحْمَنُ مِنْ شَيْءٍ
 إِلَّا أَنْتُمْ لَا تَكْتَلِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَنَا الْيَكْنَ
 لِمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَّمْنَا إِلَّا الْيَكْنَ الْمُبِينُ ﴿١٧﴾ قَالُوا
 إِنَّا نَكْتَلِبُ لَكُمُ الْيَكْنَ لِمُرْسَلُونَ ﴿١٨﴾ قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَنَا الْيَكْنَ
 لِمُرْسَلُونَ ﴿١٩﴾ قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَنَا الْيَكْنَ لِمُرْسَلُونَ ﴿٢٠﴾
 قَالُوا رَبَّنَا عَلِّمْنَا لَنَا الْيَكْنَ لِمُرْسَلُونَ ﴿٢١﴾

ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرمامسەن، ئاگاھلاندۇرمامسەن،
 ئۇلارغا بەربىر ئوخشاش، ئىمان ئېيتمايدۇ (10).
 سەن پەقەت قۇرئانغا ئەگەشكەن، مەرھەمەتلىك
 اللەنى كۆرمەي تۇرۇپ قورققان كىشىنى ئاگاھلاندۇر
 دۇرالايسەن (يەنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭنىڭ پايدىسى
 بولىدۇ)، ئۇنىڭغا (اللەنىڭ ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى)
 مەغپىرەت قىلىدىغانلىقى ۋە ئېسىل ساۋاب (يەنى
 جەننەت ئاتا قىلىدىغانلىقى) بىلەن خۇش خەۋەر
 بەرگىن (11). بىز، شۈبھىسىزكى، ئۆلۈكلەرنى تىرىل-
 دۈرىمىز، ئۇلارنىڭ (دۇنيادا) قىلغان (ياخشى-
 يامان) ئەمەللىرىنى ۋە ئىشلىرىنى خاتىرىلەپ
 قويىمىز، ھەممە شەيئىنى روشەن دەپتەردە (يەنى
 لەۋھۇلەھۋىددا) تولۇق خاتىرىلەپ قويغانىمىز (12).
 ئۇلارغا (يەنى كۇفۇرلارغا) شەھەر (يەنى ئەنئەنىيە)
 ئاھالىسىنى مىسال قىلىپ كەلتۈرگەن، ئۆز ۋاقتىدا

ئۇلارغا پەيغەمبەرلەر كەلگەن ئىدى (13). ئەينى زاماندا ئۇلارغا ئىككى پەيغەمبەر ئەۋەتتۇق.
 ئۇلار ئۇ ئىككى پەيغەمبەرنى ئىنكار قىلدى. ئۈچىنچى پەيغەمبەرنى ئەۋەتتى بىلەن (ئۇلارغا)
 ياردەم قىلدۇق، پەيغەمبەرلەر (ئۇلارغا): «بىز ھەقىقەتەن (اللەنىڭ) سىلەرگە (يەنى سىلەرنى
 ھىدايەت قىلىشقا) ئەۋەتلىگەن ئەلچىلىرىمىز» دېدى (14). ئۇلار: «سىلەر پەقەت بىزگە ئوخشاش
 ئىنسان، مېھرىبان اللە ھېچ نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت يالغانچىسىلەر» دېدى (15).
 ئەلچىلەر: «پەرۋەردىگار بىلىدۇكى، بىز شەك-شۈبھىسىز سىلەرگە ئەۋەتلىگەن ئەلچىلەرىمىز» (16).
 بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىز پەقەت (روشەن دەلىللەر بىلەن) چۈشىنىشلىك قىلىپ تەبلىغ قىلىشتۇر»
 دېدى (17). ئۇلار (ئەلچىلەرگە): «بىز سىلەردىن شۇم پال ئالدۇق. ئەگەر سىلەر (دەۋىتىڭلارنى)
 توختاتىمىساڭلار، سىلەرنى چوقۇم تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمىز ۋە بىزنىڭ قاتتىق جازايە-
 مىزغا ئۇچرايسىلەر» دېدى (18). ئەلچىلەر: «(كۇفۇرلار سەۋەبىدىن) شۇملۇقۇڭلار ئۆزۈڭلار بىلەن
 بىللىدۇر، سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا (شۇم پال ئالامسىلەر؟) ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى
 ئىش سىلەر گۇمان قىلغاندەك ئەمەس)، سىلەر (اللەغا شېرىك كەلتۈرۈش بىلەن) ھەددىدىن
 ئاشقۇچى قەۋەملىرى» دېدى (19). شەھەرنىڭ يىراق جايىدىن بىر كىشى (يەنى ھەبىب نەجار)
 يۈگۈرۈپ كېلىپ ئېيتتى: «ئى قەۋەم! پەيغەمبەرلەرگە ئەگىشىڭلار (20). توغرا يولدا بولغان،
 (ئىمانغا دەۋەت قىلغانلىقىغا) سىلەردىن ھەق سورىمايدىغان كىشىلەرگە ئەگىشىڭلار (21).

(يىگىرمە ئۈچىنچى پارە)

مەن نېمىشقا مېنى ياراتقان ۋە سىلەر (ئۆلگەندىن كېيىن) دەرگاھىغا قايتىدىغان اللەغا ئىبادەت قىلماي؟ (22) مەن اللەدىن غەيرىنى ئىلاھ قىلىۋالدىغان بولسام، ئەگەر مېھرىبان اللە ماڭا بىرەر زىيان-زەخمەت يەتكۈزمەكچى بولسا، ئۇلارنىڭ شاپائىتى مەندىن ھېچ نەرسىنى دەپسۇ قىلالايدۇ ھەمدە مېنى قۇتقۇزالايدۇ (23). ئەگەر ئۇنداق بولسا (يەنى اللەدىن غەيرىنى ئىلاھ قىلىۋالدىغان بولسام)، مەن ھەقىقەتەن ئويىچۇق گۇمراھ-لىقتا بولسەن (24). مەن ھەقىقەتەن (سىلەرنى ياراتقان) پەرۋەردىگارنىڭ ئىمان ئېيتىم (ئىمان-نىمغا) قۇلاق سېلىڭلار (ۋە ئۇنىڭغا گۇۋاھ بولۇڭلار) (25). (قەۋمى ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتكەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا) «چەنەنەنە كىرگىن» دېيىلدى، ئۇ: «كاشكى

قەۋمىم پەرۋەردىگارىمنىڭ ماڭا مەغپىرەت قىلغانلىقىنى ۋە مېنى ھۈرمەتلىكلىرىدىن قىلغانلىقىنى بىلسە ئىدى» دېدى (26-27). ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭ قەۋمىنى (جازالاش ئۈچۈن) ئاسماندىن قوشۇن (يەنى پەرىشتىلەر) چۈشۈرمەيدۇ (ھەر قەۋمنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن پەرىشتىلەرنى) چۈشۈرۈۋەرگۈچى بولىمىدۇ (28). پەقەت بىر ئاۋاز بىلەنلا ناگاھان ئۇلار قېتىپ قالدى (29). (اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغۇچى) بەندىلەرگە ئەپسۇسكى، ئۇلارغا بىرەر پەيغەمبەر كەلسە ئۇنى مەسخىرە قىلىشتى (30). ئۇلار (يەنى مەككە ئاھالىسى) ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلغانلىقىمىزنى بىلمەمدۇ؟ ئۇلار بۇلارنىڭ يېنىغا (يەنى دۇنياغا ئەبەدىي) قايتمايدۇ (31). ئۇلارنىڭ ھەممىسى (قىيامەت كۈنى ھېساب بېرىش ئۈچۈن) ھۇزۇرىمىزغا ھازىر قىلىنىدۇ (32). ئۆلۈك (يەنى قۇرغاق) زېمىننى (يامغۇر بىلەن) تىرىلدۈرۈپ، ئۇنىڭدىن ئۇلار يەيدىغان ئاشلىقنى ئۆستۈرگەنلىكىمىز ئۇلارغا (اللەنىڭ قۇدرىتى كامىلەسىنى كۆرسىتىدىغان) ئالا-مەتتۇر (33). بىز زېمىندا نۇرغۇنلىغان خورما باغلىرىنى، ئۇزۇم باغلىرىنى بەرپا قىلدۇق. شۇ زېمىندا بۇلقلارنى ئېقىتتۇق (34). ئۇلار ئۇنىڭ (يەنى باغلارنىڭ) مېۋىسىنى يېسۇن، (بۇ مېۋە-لەرنى) ئۇلارنىڭ قوللىرى ياراتقان ئەمەس، ئۇلار (اللەنىڭ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلمايدۇ؟ (35) اللە (پۈتۈن ئەيىب-نۇقسانلاردىن) پاكىتۇر، ئۇ پۈتۈن شەيىسلەرنى جۈپ ياراتتى. زېمىندىن ئۇنىۈپ چىقىدىغان نەرسىلەرنىڭ، ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ ۋە ئۇلار بىلمەيدىغان نەرسىلەر (يەنى ئاجايىپ مەخلۇقاتلار) نىڭ ھەممىسىنىڭ جۈپتى بار (36). ئۇلارغا (اللەنىڭ قۇدرەت-تىنى كۆرسىتىدىغان) بىر ئالامەت كېچىدىن ئىبارەتتىكى، ئۇنىڭدىن كۈندۈزنى ئايرىۋېتىمىز-دە (يەنى كۈندۈزنىڭ نۇرىنى يوق قىلىۋېتىمىز-دە)، ئۇلار ناگاھان قاراڭغۇدا قالىدۇ (37).

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدَ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٠﴾
أَأَحْجَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْ يَرْزُقَ الرِّحْلَ يَضْرِبُ الرِّحْلَ عَنِّي
شَقَاقَهُمْ سَيِّئًا وَلَا يَنْفَعُنِي إِنِّي إِذْ أَفْقُ ضَلِّي عَيْنِي ﴿٢١﴾
أَمَنْتَ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونَ ﴿٢٢﴾ قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ قَالَ لِيَبْقِيَ قَوْمِي
يَعْلَمُونَ ﴿٢٣﴾ يَسْأَلُونَ رَبِّي وَيَجْلِبْنَ مِنَ الْمُكْرِمِينَ ﴿٢٤﴾ وَمَا
أَنْزَلْنَا عَلَى قَوْمِهِ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ جُنُودٍ السَّمَاءِ وَأَنَا نَزَّلْنَا
إِنْ كَانَتْ الْأَصْحَابُ وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ خُمُودٌ ﴿٢٥﴾ يَحْسَبُهُ عَلَى
الْعِبَادِ مَأْيَا يَتِمْ مِنْ رُسُلِي الْأَكَاثِرُ بِهِ يُسْرِفُونَ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ يَرَوْا
كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَهُهُمْ كَذِبُونَ ﴿٢٧﴾ وَأَنْ
كُلَّ لَبَّاسٍ جِيعَ لَدَيْنَا عَصْرُونَ ﴿٢٨﴾ وَإِنَّ لَهُمُ الْأَرْضَ الْمِيْتَةَ
أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحْنَا مِنْهَا صَافِيَةً فَهِيَ تَاكُونُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلْنَا بَيْنَ الْجِبِ
مِنْ مَحْجِلٍ وَاعْتَابٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ ﴿٣٠﴾ لِيَأْكُلُوا مِنْ
شَرِّهَا وَاصْبَتْهُ أَبْدَانُهُمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣١﴾ لَيْسَ الَّذِي خَلَقَ
الْأَرْوَاحَ كَمَا هُمْ يَتَّبِعُونَ ﴿٣٢﴾ الْأَرْضُ وَمَنْ عَلَيْهَا مُذْتَظَمُونَ ﴿٣٣﴾
وَإِنَّ لَهُمُ آيَاتٍ لَكِنْ أَفَلَا يَنْظُرُونَ ﴿٣٤﴾

وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ وَالْقَمَرَ
قَدَرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ لَا الشَّمْسُ يُمْسِكُ
لَهَا نَارًا تَحَرُّكُ الْقَمَرُ وَلَا الْيَلَّ سَائِرُ النُّجُومِ كُلٌّ فِي قَدَرٍ
يُسَبِّحُونَ ۚ وَإِلَٰهَهُمْ أَتَا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفَالِكِ الْمُسْحُونِ ۚ
وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِن مَّزِينَتِهِ مَا يُرْجَوْنَ ۚ تَوَّانَ نَشَأَ غُرُفَهُمْ فَلَا صِرَاطَ
لَهُمْ وَلَا هُمْ يَنْقُذُونَ ۚ إِلَّا رَحْمَةً مِنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ ۚ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ۚ وَمَا
تَأْتِيهِمْ مِّنْ آيَةٍ مِّنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ۚ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمُ اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ فَتَلَّ لِلَّذِينَ تَلَوْنَ آيَاتِنَا
أَنظِعُوا مِّنْ لَّوْثِهَا ۚ إِنَّ اللَّهَ أَلْطَمَهَا ۚ إِنَّ آيَاتِنَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۚ
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ۚ مَا يَنْظُرُونَ
إِلَّا الصَّيْحَةَ أَحَدَةً تَأْتِيهِمْ وَهُمْ فِي حَيْرَةٍ ۚ فَلَا يَسْتَعْجِلُونَ
تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ۚ وَتَفَعَّلُوا فِي الصُّورِ ۚ وَإِذْ هُمْ
مِنَ الْجِبَالِ إِثْرًا إِلَىٰ دَرَمٍ يَخْسِرُونَ ۚ قَالُوا لَوْلَا إِنَّا مِنَ بَعَثْنَا
مِنْ قُرْقُبَةٍ تَأْتِي هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ ۚ

كۈن بەلگىلەنگەن جايسىغا قاراپ سەير قىلىدۇ،
بۇ، غالب، ھەممىنى بىلگۈچى اللەنىڭ ئالدىنلا
بەلگىلەنگەن ئىشئوردۇر (38). ئايسىغا سەير قىلىدىغان
مەنزىللىرىنى بەلگىلىدۇق، ئۇ (ئاخىرقى مەنزىلىگە
يېتىپ بارغاندا) خورمىنىڭ قۇرۇپ قالغان شېخىغا
ئوخشاش بولۇپ قالىدۇ (39). كۈننىڭ ئايسىغا يېتىۋې-
لىشى (يەنى ئىككىسىنىڭ ھەم بولۇپ قېلىشى)،
كېچىنىڭ كۈندۈزدىن ئېشىپ كېتىشى (يەنى ۋاقتى
كەلمەستىن كۈندۈزنىڭ ئورنىنى ئېلىشى) مۇمكىن
ئەمەس، ھەر بىرى پەلەكتە ئۈزۈپ تۇرىدۇ (40).
ئۇلارغا (بىزنىڭ كامالى قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىد-
غان) ئالامەت شۇكى، بىز ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىنى
(نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ نەرسە-كېرەك ۋە ھايۋاناتلار
بىلەن) توشقۇزۇلغان كېمىسىگە چۈشۈردۇق (41).
بىز ئۇلار ئۈچۈن شۇ كېمىگە ئوخشاش ئۇلار
چۈشىدىغان نەرسىلەرنى ياراتتۇق (42). ئەگەر بىز
خالساق ئۇلارنى غەرق قىلىۋېتىمىز، ئۇلارغا ياردەم
بەرگۈچىمۇ بولمايدۇ ۋە ئۇلارنى قۇتۇلدۇرغۇچىمۇ

بولمايدۇ (43). پەقەت بىز رەھىم قىلغانلىقىمىز ۋە ئۇلارنى مۇئەييەن مۇددەتكىچە (ھايات-
تىن) بەھرىمەن قىلىدىغانلىقىمىز ئۈچۈن (ئۇلار قۇتۇلدۇرۇلىدۇ) (44). ئۇلارغا: «رەھىمەتكە
ئېرىشىڭلار ئۈچۈن ئالدىڭلاردىكىدىن (يەنى دۇنيا ئازابىدىن) ۋە ئارقاڭلاردىكىدىن (يەنى
ئاخىرەت ئازابىدىن) قورقۇڭلار» دېيىلسە (ئۇلار بۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈيدۇ) (45). پەرۋەردىگا-
رنىڭ (پەيغەمبەرنىڭ راستلىقىنى ئىسپاتلايدىغان) ئايەتلىرىدىن بىر ئايەت كەلسىلا، ئۇلار بۇنىڭ-
دىن يۈز ئۆرۈيدۇ (46). ئەگەر ئۇلارغا: «اللە سىلەرگە رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن
(پېقىرلارغا) سەدىقە قىلىپ بېرىڭلار» دېيىلسە، كاپىرلار مۇمىنلەرگە (مەسخىرە قىلىش يۈزىسە-
دىن): «ئەگەر اللە خالىسا تەمىنلەيدىغان ئادەمنى بىز تەمىنلەمدۇق؟ سىلەر پەقەت روشەن
گۇمراھلىقتاسىلەر» دەيدۇ (47). ئۇلار: «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا
ئاشىدۇ؟» دەيدۇ (48). ئۇلار پەقەت بىر ئاۋازنىلا (يەنى ئىسراپىل ئەلەيھىسسالامنىڭ بىرىنچى
قېتىملىق چالغان سۇرىنىلا) كۈتىدۇ. ئۇلار (دۇنيادا سودا-سېتىق ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش ئىشلار
ئۈستىدە) جاڭجاللىشىپ تۇرغان ھالەتلىرىدە، ئۇ ئاۋاز ئۇلارنى ھالاك قىلىدۇ (49). ئۇلار بىر-
بىرىگە ۋەسىيەت قالدۇرۇشقىمۇ، ئائىلىسىگە قايتىشىمۇ قادىر بولالمايدۇ (50). سۈر چېلىنغان ھامان
ئۇلار قەبرىلىرىدىن چىقىپ پەرۋەردىگارى تەرەپكە يۈگۈرىدۇ (51). ئۇلار: «ۋاي ئىست! بىزنى
ئۇخلاۋاتقان يېرىمىزدىن (يەنى قەبرىمىزدىن) كىم ئويغاتتى؟» دەيدۇ (چۈنكى ئۇلار ئىككى سۈر
ئارىسىدا ئۇيقۇدا بولۇپ ئازابىتىن خالى بولىدۇ)، (پەرىشتىلەر يا مۇمىنلەر ئۇنىڭغا جاۋابىن)
«مېھرىبان اللەنىڭ ۋەدە قىلغىنى مۇشۇ (كۈن)، پەيغەمبەرلەر راست ئېيتقان» دەيدۇ (52).

پەقەت بىر ئاۋاز بىلەنلا ئۇلارنىڭ ھەممىسى
ھۇزۇرىمىزغا ھازىر قىلىنىدۇ (53). ئۇ كۈندە ھېچبىر
ئىنسانغا قىلچە زۇلۇم قىلىنمايدۇ، سىلەرگە پەقەت قىل-
مىشىڭلارغا يارىشا جازا بېرىلىدۇ (54). شۈبھىسىزكى، ئۇ
كۈندە جەننەت ئەھلىلىرى نېمەت ئىچىدەدۇر (55).
ئۇلار ۋە ئۇلارنىڭ جۈپتىلىرى (جەننەتلىرىنىڭ)
سايلىلىرى ئاستىدا تەختلەرگە يۆلەنگەن ھالدا
تۇرىدۇ (56). ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (تۈرلۈك)
مېۋىلەر بار، ئۇلار ئۈچۈن جەننەتتە (ئۇلارنىڭ) كۆڭلى
تارتقان نەرسىلەر بولىدۇ (57). مېھرىبان پەرۋەرد-
ىگارى تەرىپىدىن (ئۇلارغا) سالام دېيىلىدۇ (58). (گۈ-
ناھكارلارغا) «ئى گۇناھكارلار! بۈگۈن (بىر تەرەپكە)
ئايىرىلىڭلار» (دېيىلىدۇ) (59). سىلەرگە (پەيغەمبەرلىرىم
ئارقىلىق): «ئى ئادەم بالىلىرى! شەيتانغا چوقۇن-

إِنْ كَانَتْ الْأَمْنَةُ وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾
فَالْيَوْمَ لَا ظُلْمَ لَكُمْ فِى شَيْءٍ وَالْأَمَانُ لَكُمْ بَعِلُونَ ﴿٥٤﴾ إِنَّ
أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِى شُغْلٍ كَثِيرٍ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِى ظِلٍّ
عَلَى الْأَرْبَابِ مُتَكُونَ ﴿٥٥﴾ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَشَاءُونَ ﴿٥٦﴾
سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ ﴿٥٧﴾ وَأَمَّا زَوْجُوا الْيَوْمِ أَمَّا الْيَوْمِ مَوْرُونَ ﴿٥٨﴾
أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ لَقَدْ أَضَلَّ
مِنْهُمْ جِبْرَائِيلُ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَنْتُمْ أَفْعَالُونَ ﴿٦٠﴾ هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِى
كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦١﴾ صَلُّوا عَلَيْهَا يَوْمَ يُنْفَخُ الْكُفْرُ ﴿٦٢﴾ الْيَوْمَ
نَخْتُمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَنظُرُ أَجْرَهُمْ بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٦٣﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰ أَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَأَنَّى
يُبْصِرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ نَشَاءُ لَنَمَسُّنَهُمْ عَلَىٰ مَكَاتِدِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوا
مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٥﴾ وَمَنْ يَتَّبِعْهُ يَنْتَسِلْهُ فِى الْخَلْقِ أَفْكَارًا
يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾ وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْتَفِىئُ بِهِ أَنْ يَمُورَ أَذْوَاقَهُمْ فَرَأَى
مُتَّبِعِينَ كَلْبَيْنَ مِنْ قَدَمَيْهِ إِنْ كَانَ قَوْلُ عَلَى الْكَلْبَيْنِ ﴿٦٧﴾

ماڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن سىلەرگە ئاشكارا دۈشمەندۇر، ماڭىلا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولدۇر»
دەپ تەۋسىيە قىلىدىمۇ؟ (60-61) شۈبھىسىزكى، شەيتان سىلەردىن نۇرغۇن كىشىلەرنى
ئازدۇردى، (بۇنى) چۈشەنمەمسىلەر؟ (62) سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان جەھەننەم
مانا شۇ (63). سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) كاپىر بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن جەھەننەمگە
كىرىڭلار (64). شۇ كۈندە ئۇلارنىڭ ئېغىزلىرىنى پېچەتلىۋېتىمىز، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى قوللىرى
بىزگە سۆزلەپ بېرىدۇ، پۇتلىرى گۇۋاھلىق بېرىدۇ (يەنى ھەر ئەزا ئۇنىڭدىن سادىر بولغان ئىشنى
سۆزلەپ بېرىدۇ) (65). ئەگەر بىز خالاساق، ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى ئەلۋەتتە يوق قىلىۋېتەتتۇق، ئاندىن
ئۇلار يول مېڭىشقا ئالدىرايتتى، لېكىن ئۇلار قانداقمۇ كۆرەلسۇن؟ (66) ئەگەر بىز خالاساق، ئۇلارنى
ئۆيلىرىدىلا سۈرىتىنى مۇبەددەل (يەنى مايىمۇن، چوشقا ياكى تاش) قىلىۋېتەتتۇق، شۇنىڭ بىلەن
ئۇلار ئالدىغىمۇ ماڭالمايتتى، ئارقىغىمۇ قايتالمايتتى (67). بىز ئۆمرىنى ئۇزۇن قىلغان ئادەمنىڭ تېنىنى
ئاجىزلىتىۋېتىمىز (يەنى ياشلىق، قىرانلىق ۋاقتىدىكىدىن ئاجىزلايدۇ، قېرىدۇ)، ئۇلار (بۇنى)
چۈشەنمەيدۇ؟ (68) ئۇنىڭغا (يەنى پەيغەمبەرگە) بىز شېئىر تەلىم بەرمىدۇق، ئۇنىڭغا شېئىر
مۇناسىپمۇ ئەمەس. ئۇ پەقەت تىرىكلەرنى ئاگاھلاندۇرۇش، كاپىرلارغا ئازابنىڭ تېگىشلىك ئىكەن-
لىكىنى (بىلدۈرۈش ئۈچۈن نازىل بولغان) ۋەز-نەسىھەتتۇر ۋە روشەن قۇرئاندۇر (69-70).

ئۇلار بىلىمىدۇكى، ئۇلار ئۈچۈن ھايۋانلارنى (قۇد- رەت) قولسىز بىلەن خەلق ئەتتۇق، ئۇلار ھايۋانلارنى باشقۇرۇپ تۇرغۇچىلاردۇر (71). ھايۋانلارنى ئۇلارغا بويىسۇندۇرۇپ بەردۇق، ئۇلار ئۇ ھايۋانلارنىڭ بەزى- سىنى مىنىدۇ، بەزىسىنى يەيدۇ (72). ئۇلار شۇ ھايۋان- لاردىن پايدىلىنىدۇ ۋە سۈتلىرىنى ئىچىدۇ، ئۇلار (پەر- ۋەردىگارنىڭ بۇ نېمەتلىرىگە) شۈكۈر قىلمايدۇ؟ (73) ئۇلار ياردەمگە ئېرىشىشنى ئۈمىد قىلىپ، اللەنى قويۇپ باشقا مەبۇدلارنى ئىلاھ قىلىۋالدى (74). ئۇ مەبۇدلار ئۇلارغا ياردەم بېرەلمەيدۇ. بۇلار شۇ مەبۇدلار ئۈچۈن (يەنى ئۇلارنىڭ خىزمىتى ئۈچۈن) ھازىرلانغان قوشۇندۇر (75). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ سۆزى (يەنى سېنى ئىنكار قىلغانلىقى) سېنى غەمكىن قىلمىسۇن. بىز ھەقىقەتەن ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكىنى ۋە ئاشكارا قىلغان (سۆز ۋە ھەرىكەتلىرى) نى بىلىپ تۇرىمىز (76). ئىشان بىلىمىدۇكى، بىز ھەقىقەتەن ئۇنى ئابىسەندىن ياراتتۇق. ئەمدى ئۇ (پەرۋەردىگارغا) ئاشكارا خۇسۇمەتچى بولۇپ

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مَا مِثْلَهُمْ لَهَا لَمَلِكُونَ
وَكَلَّمْنَا لَهُمْ فِيمَا رَكِبُوا فِيهِمْ مِنْ آيَاتِنَا أَنْ يَقُولُوا «وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ
وَمَشَارِكٌ أَقْلًا يُشْكِرُونَ» وَأَتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ آلِهَةً لَعَلَّهُمْ
يُفْرَحُونَ ۚ أَلَيْسَ لِكُلِّ شَيْءٍ نَصْرٌ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُخْتَارُونَ ۚ فَلَا
يُغْنِيكَ عَنْهُمْ أَوَّلَانَهُمْ مَا يَافُونَ وَمَا يُغْنِي عَنْهُمْ أَوَّلَانَهُمْ
أَنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ نُطْقَةٍ يَوْمَ آدَّ وَهُوَ حَيٌّ ۖ يُبَيِّنُ ۚ وَفَرَّبْنَا لَنَا مُلَاقًا
لِيُنْصَبَ عَلَيْهِ قَالِ مَنْ بِنِي الْعِظَامِ وَهِيَ زَيْدٌ ۚ قُلْ يُعْجِبُهَا الَّذِي
أَنشَأَهَا أَقْلًا ۚ وَهُوَ يَكْفِي عِلْمَهُ ۚ وَالَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ
الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مُنْتَضِعُونَ ۚ أَلَيْسَ الَّذِي
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِن لَّدُنْهُ ذُرِّيًّا ۚ وَهُوَ
الْخَلْقُ الْعَلِيمُ ۚ أَلَمْ يَخْلُقْكُمْ أَفَآرَادَ شَيْءًا ۚ أَلَمْ يَقُولْ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ۚ
فَسُبْحَانَ الَّذِي يَبْدَأُ مَكُونُ كُلِّ شَيْءٍ ۚ وَالْيَوْمَ تُرْجَعُونَ ۚ
سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَسْمُ ۚ
وَالضَّمَّتْ صَقَا ۚ فَالْزَجْرُ ۚ زَجْرًا ۚ فَالْزَلِيلُ ۚ وَكَرَّ ۚ

37 — سۈرە ساففات

مەككىدە نازىل بولغان، 182 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
سەپ-سەپ بولۇپ تۇرغان، دۈشمەنلەرگە قارشى ئات سېلىپ تۇرغان، (اللەدىن مەدەت تىلەپ) كالامۇ اللەنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرغان (غازات قىلغۇچى) قوشۇن بىلەن قەسمكى (1-3)،

سىلەرنىڭ ئىلاھىڭلار شەك-شۈبھىسىز بىر ئىلاھ-
تۇر (4). (ئۇ) ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ، ئۇلارنىڭ
ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ ۋە مەشرىقلەرنىڭ پەر-
ۋەردىگارىدۇر (5). بىز ھەقىقەتەن يېقىن ئاسماننى
يۇلتۇزلار (نۇرى) بىلەن زىننەتلىدۇق (6). اللەنىڭ
ئىنتايىندىن چىققۇچى ھەربىر شەيتاندىن ئۇنى
قوغدىدۇق (7). ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ (سۆزلىرىدىن
ھېچ نەرسىنى) ئاڭلىيالمىدۇ، ئۇلار، قوغلىنىشى
ئۈچۈن، ھەر تەرەپتىن، ئاققۇچى يۇلتۇزلار بىلەن
ئېتىلىدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) دائىملىق ئازابقا
قالدۇ (8-9). لېكىن (ئاسمان خەۋەرلىرىدىن)
ئوغرىلىقچە بىرنەرسە ئاڭلىغان شەيتاننى يورۇق
يۇلتۇز قوغلاپ (كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ) (10). ئۇلاردىن
(يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇ-
چىلاردىن) سوراپ باققىن! ئۇلارنى يارىتىش
قىيىنمۇ؟ يا بىزنىڭ ياراتقانلىرىمىز (يەنى ئاسمان-
زېمىن ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرىشتىلەر ۋە چوڭ
مەخلۇقاتلار)نى يارىتىش قىيىنمۇ؟ بىز ھەقىقەتەن

إِنَّ إِلَهُكُمْ لَوَاحِدٌ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَبَيْنَهُمَا وَرَبُّ
الْمَشْرِقِ ۚ إِرَازِيكَ السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزَيْفَةٍ لِّكَوَاكِبٍ ۖ وَجَعَلْنَا
مِنْ كُلِّ شَيْءٍ نَّازِدًا ۖ لَا يَتَمَعُونَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ لَيَقْعَدُ كُونٌ
مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ۖ وَخَرَّوْا لَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ۖ إِنْ أَمْسَنَ خَطَفٌ
الْخَطْفَةِ فَأَتْبَعَهُ شِبَابٌ نَّاصِبٌ ۖ فَاسْتَفْتِهِمْ أَهْمَ لَكُمْ خَلْقُكُمْ
مِنْ خَلْقِنَا ۖ إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِنْ طِينٍ لَّازِبٍ ۖ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ
وَأَذْكُرُوا الْأَيَّامَ كُنُونٌ ۚ كَمَا أَذْكُرُوا الْيَوْمَ الَّذِي كُنُوا قُلُوبًا
هَذَا الْأَرْضُ مِثْلُ مِثْلٍ ۚ كَمَا أَتَيْنَاكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَأْتُونَ ۚ كَمَا أَتَيْنَاكُمْ
أَوَّلَ بَارِئَةٍ الْأَوَّلُونَ ۚ كُلُّ نَحْمٍ وَأَكْلَةٍ دَحْرُونَ ۚ فَاتَّخَذُوا دَحْرَةً
فَلَيْعِبُهُمْ فَاتَّخَذُوا مِنْهُمْ يَوْمَ الْيَوْمِ ۚ وَكَانُوا يَوْمَ الْيَوْمِ ۚ هَذَا
يَوْمَ الْقِسْفِ الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ ۚ فَخَرُّوا الَّذِينَ ظَلَمُوا
وَأَذْكُرْهُمْ وَكَانُوا يَعْبُدُونَ ۚ كُنْتُمْ دُونَ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى
صِرَاطِ الْجَنَّةِ ۚ وَخُذْهُمْ أَهْلَهُمْ مَسْئُولُونَ ۚ فَالْأَلَمَ لَا تَأْخُذُونَ ۚ كُلُّ
هُمْ يَوْمَ مَسْئُولُونَ ۚ وَأَقْبَلْ إِلَيْهِمْ عَلَى بَعْضِ نَسَائِلِهِمْ ۚ
قَالُوا لَوْ كُنْتُمْ تَأْتُونَ بِنَاغٍ ۚ الْيَوْمَ ۚ قَالُوا لَيْلٌ مُرْتَدُّوا وَمُؤْمِنِينَ

ئۇلارنى (يەنى ئۇلارنىڭ ئەسلى بولغان ئادەمنى) يېپىشقاق لايدىن ياراتتۇق (11). (ئى مۇھەم-
مەد!) سەن ئۇلارنىڭ اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرۈپ تۇرۇپ، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار
قىلغانلىقىدىن بەلكى ئەجەبلىنەرسەن. ئۇلار بولسا سېنى مەسخىرە قىلىشۇ (12). ئۇلارغا (قۇرئان
بىلەن) ۋەز-نەسىھەت قىلىنسا (ۋەز-نەسىھەتنى) قوبۇل قىلمايدۇ (13). ئۇلار بىرەر مۆجىزىنى
كۆرسە مەسخىرە قىلىشۇ (14). ئۇلار: «بۇ روشەن سېھىردۇر، بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق
سۆڭەككە ئايلىنغاندىن كېيىن راستلا تىرىلمەمدۇق؟ بىزنىڭ بۇرۇنقى ئاتىلىرىمىزمۇ تىرىلمەمدۇ؟»
دەيدۇ (15-17). ئېيتقىنكى، «ھەئە، سىلەر خار ھالدا تىرىلىسلىرىم» (18). بىر ئاۋازنى (يەنى
ئىسرائىلنىڭ چالغان سۇرىنى) ئاڭلاش بىلەنلا (مەھشارگاھقا) ھازىر بولۇپ (ئۆزلىرىگە نېمە قىلىند-
دىغانلىقىغا) قارىشىپ تۇرىدۇ (19). ئۇلار: «ۋاي ئىست! بىزگە بۇ قىيامەت كۈنىدۇر» دەيدۇ (20).
بۇ سىلەر ئىنكار قىلغان (ھەق بىلەن باتىل) ئايرىلىدىغان كۈنىدۇر (21). (اللە پەرىشتىلىرىگە
ئېيتىدۇ) زۇلۇم قىلغۇچىلارنى، ئۇلارنىڭ (مۇشرىكلىكتىكى) كۇفرىدىكى قاياشلىرىنى ۋە ئۇلارنىڭ
اللەنى قويۇپ چوقۇنغان بۇتلىرىنى (مەھشارگاھقا) توپلاڭلار، ئاندىن ئۇلارنى دوزاخنىڭ يولىغا
باشلاڭلار (22-23). ئۇلارنى توختىتىپ تۇرۇڭلار، چۈنكى ئۇلار (جىمى سۆزلىرى ۋە ئىشلىرىدىن)
سوئال-سوراق قىلىنىدۇ (24). (ئاندىن) ئۇلارغا: «نېمىشقا (دۇنيادىكى ھالىتىڭلارغا ئوخشاش)
بىر-بىرىڭلارغا ياردەم قىلمايسىلەر؟» (دېيىلىدۇ) (25). بەلكى ئۇلار بۈگۈن بويسۇنغۇچىلاردۇر (26).
ئۇلار بىر-بىرىگە قاراپ مۇنازىرىلىشىدۇ (27). ئەگەشكۈچىلەر ئەگەشتۈرگۈچىلەرگە: «سىلەر
(سۆزۈڭلارنىڭ راستلىقىغا) قەسەم ئىچىپ بىزنى ئىماندىن توسۇتۇتۇڭلار» دەيدۇ (28). (ئەگەشتۈر-
گۈچىلەر ئەگەشكۈچىلەرگە) ئېيتىدۇ: «سىلەر (ئۆز ئىختىيارىڭلار بىلەن) مۆمىن بولىمىڭلار» (29).

ئەگەر پەرۋەردىگار بىزنىڭ (مېنى ئىمانىدا
مۇستەھكەم قىلىشتىن ئىبارەت) مەرھەمىتى
بولمىغان بولسا ئەلۋەتتە مەن (سەن بىلەن بىللە
دوزاخقا) ھازىر قىلىنغانلاردىن بولاتتىم (67).

تۇنجى ئۆلگىنىمىزدىن باشقا ئۆلمەمدۇق؟ ئازىنچا
دۇچار بولمامدۇق (58-59). بۇ (يەنى ئەھلى
جەننەت ئېرىشكەن نېمەت) ھەقىقەتەن زور
بەختتۇر (60). ئىشلىگۈچىلەر مۇشۇنداق زور

بەختكە ئېرىشىش ئۈچۈن ئىشلىسۇن» (61). بۇ (يەنى
جەننەتنىڭ نېمەتلىرى) ياخشى زىياپەتمۇ؟ ياكى
زەققۇم دەرىخىمۇ؟ (62) زەققۇمنى بىز زالىملار (يەنى
گۇمراھلار) ئۈچۈن (ئاخىرەتتە) ئازاب قىلدۇق (63).

شۈبھىسىزكى، ئۇ جەھەننەمنىڭ قەئىدە ئۆسىدىغان

دەرەختتۇر (64). ئۇنىڭ مېۋىسى گۇيا شەيتانلارنىڭ باشلىرىغا ئوخشايدۇ (65). ئۇلار شۈبھىسىز
شۇ مېۋىلەردىن بەيدۇ، ئۇنىڭ بىلەن قورساقلىرىنى تويغۇزىدۇ (66). ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭ ئۈستىگە
(يىرىك بىلەن) قاينا قۇنىڭ ئارىلاشتۇرمىسىنى ئىچىدۇ (67). ئاندىن ئۇلارنىڭ قايتىدىغان
جايى چوقۇم دوزاخ بولىدۇ (68). ئۇلار ھەقىقەتەن ئاتا-بوۋىلىرىنى گۇمراھ بىلدى (69). ئۇلار
ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئىزلىرىدىن يۈگۈردى (70). ئۇلاردىن ئىلگىرى، بۇرۇنقىلار (يەنى ئۆتكەنكى
ئۆمەتلەر) نىڭ تولىسى ھەقىقەتەن ئازدى (71). بىز ئۇلارغا ھەقىقەتەن ئاگاھلاندۇرغۇچىلارنى
(يەنى پەيغەمبەرلەرنى) ئەۋەتتۇق (72). ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىغا
قارىغىن (73). لېكىن اللە نىڭ سادىق بەندىلىرى (ئازابىتىن قۇتۇلدى) (74). نۆھ ھەقىقەتەن
بىزگە ئىلتىجا قىلدى. بىز (ئۇنىڭ ئىلتىجاسىنى) نېمىدېگەن ياخشى قوبۇل قىلغۇچىدۇرمىز! (75)
بىز ئۇنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنى چوڭ غەمىدىن (يەنى سۇدا غەرق بولۇپ كېتىشتىن) قۇتقۇز-
دۇق (76). ئۇنىڭ نەسلىنى باقىي قالدۇردۇق (77). كېيىنكىلەر (يەنى كېيىنكى ئەۋلادلار) ئىچىدە
ئۇنىڭغا ياخشى نام قالدۇردۇق (78). خالايقلا نۇھقا سالام يوللايدۇ (79). بىز ھەقىقەتەن ياخشى
ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (80). ئۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن بەندىلىرىمىزدىن
ئىدى (81). ئاندىن بىر باشقىلارنى (يەنى نۇھ قەۋمىنىڭ كاپىرلىرىنى سۇدا) غەرق قىلدۇق (82).

وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝ أَكْبَرُ
يَعْنِي ۝ أَلَمْ نَتَّأَمَّرْكَ الْأَوَّلَىٰ وَإِذْ نَحْنُ بِمُعَذِّبِينَ ۝ إِنَّ
هَذَا لَكُمُ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝ لِيُشَاقَّ هَذَا الْفَيْعِيلُ الْعِلْمُونَ ۝ أُولَٰئِكَ
خَيْرٌ نَّزْلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّوْقِ ۝ إِنَّا جَعَلْنَا قَنْتَرَةَ عِثْرٍ
لِّهَا شَجَرَةً تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَبَّارِ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُوسُ
الشَّيْطَانِ ۝ فَآثَمُوا لَكُمْ وَمِنْهَا الْقُوتُ وَفِيهَا الْبَطْنُ ۝
ثُمَّ إِنَّا نَعْمَ عَلَيْهَا لَشَوَابًا مِّنْ حَبِيبٍ ۝ ثُمَّ إِنَّا رَمَجْنَاهُمْ
لِأَنَّا جَعَلْنَاهُمْ أَقْوَابًا ۝ هُمْ ضَالِّينَ ۝ فَعَمِيَ عَنْ أَثَرِهِمْ
يُحَرِّغُونَ ۝ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمُ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ۝ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا فِيهِمْ مُّنْذِرِينَ ۝ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الْمُنْذِرِينَ ۝ الْأَعْيَادُ لِلَّهِ الْخَالِصِينَ ۝ وَلَقَدْ تَادَّيْنَاكَ
فَلْيَعْمُ الْمُجِيبُونَ ۝ وَبَيْنَهُ وَأَهْلُكَ مِنَ الْكُفْرِ الْعَظِيمِ ۝
وَجَعَلْنَا دَارَ بَيْتِهِ هُمُ الْبَاقِينَ ۝ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ
سَلَّمَ عَلَىٰ نُوْرٍ فِي الْعَالَمِينَ ۝ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ
إِنَّهُ مِن عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۝ ثُمَّ أَخَذْنَا الْأَخْرُسَ ۝

ئىبراھىمىمۇ ھەقىقەتەن ئۇنىڭ دىنىغا تەۋەلەردىن ئىدى (83). ئۆز ۋاقتىدا ئىبراھىم پەرۋەردىگارىغا ساغلام (يەنى مۇشرىكلىكتىن، شەكىستىن پاك) دىل بىلەن كەلگەن ئىدى (84). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئاتىسى (ئازەر) گە ۋە قەۋمىگە (ئۇلارنى ئەيىبلەپ) ئېيتتى: «سەلەر نېمىگە ئىبادەت قىلىۋاتىسىلەر؟» (85) سەلەر ئاللاھنى قويۇپ يالغان ئىلاھلارغا چوقۇنامسىلەر؟ (86) ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان (اللە غا) نېمىشقا گۇمان قىلىسىلەر؟ (87) ئۇ يۇلتۇزلارغا قارىدى، ئاندىن: «مەن ھەقىقەتەن كېسەل بولۇپ قالسىمەن» دېدى (88-89). ئۇلار ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ ئايرىلىشتى (يەنى ئۇنى تاشلاپ كېتىش-تى) (90). ئىبراھىم ئاستا ئۇلارنىڭ بۇتلىرىنىڭ يېنىغا بېرىپ: «(مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن، بۇ تاماقتىن) يېمەمسىلەر؟ نېمىشقا گەپ قىلمايسىلەر؟» دېدى (91-92). ئاندىن ئۇلارغا يۈزلىنىپ ئوڭ قولى بىلەن ئۇرۇپ پاچاقلاشقا كىرىشتى (93). ئۇلار (يەنى قەۋمى) ئىبراھىمنىڭ يېنىغا ئالدىراپ-سالدىراپ كېلىپ: «بىز ئۇلارغا چوقۇنۇۋاتساق، سەن ئۇلارنى چېقىپ تاشلامىسەن؟» دېدى (94). ئىبراھىم ئېيتتى: «(ئۆزەڭلار) ئويۇپ ياسىغان بۇتلارغا چوقۇنامسىلەر؟» (95) ھالبۇكى، سەلەرنى ۋە ياسىغان نەرسەڭلارنى اللە ياراتقاندۇر» (96). ئۇلار: «ئىبراھىم ئۈچۈن بىز بىنا سېلىڭلار، (ئۇنى ئوتۇن بىلەن تولدۇرۇپ ئوت يېقىڭلار، ئوت يانغاندا) ئۇنى ئوتقا تاشلاڭلار» دېدى. (ئۇلار ئىبراھىمنى ئوتقا تاشلاش بىلەن) ئۇنىڭغا سۇيىقەست قىلماقچى بولدى (97). بىز (ئىبراھىمنى ئوتتىن سالامەت قۇتقۇزۇش بىلەن) ئۇلارنى مەغلۇپ قىلدۇق (98). ئىبراھىم ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىم مېنى بۇيرۇغان جايغا ھىجرەت قىلىمەن، ئۇ مېنى يېتەكلەيدۇ» (99). پەرۋەردىگارىم! ماڭا بىر ياخشى پەرزەنت ئاتا قىلغىن» (100). بىز ئىبراھىمغا ناھايىتى مۇلايىم بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق (101). ئۇ ئىبراھىمنىڭ ئىش-كۈشلىرىگە يارىغۇدەك بولغان چاغدا، ئىبراھىم: «ئى ئوغلۇم! مەن سېنى بوغۇزلاپ قۇربانلىق قىلىشقا (ئەمىر قىلىنىپ) چۈشەپتىمەن (پەيغەمبەرلەر-نىڭ چۈشى ھەقىقەتتۇر ۋە ئۇلارنىڭ ئىشلىرى اللەنىڭ ئەمرى بويىچە بولىدۇ)، ئويلاپ باققىنا! سېنىڭ قانداق پىكىرىڭ بار؟» دېدى. ئۇ ئېيتتى: «ئى ئاتا! نېمىگە بۇيرۇلغان بولساڭ، شۇنى ئىجرا قىلغىن، خۇدا خالىسا (ئۇنىڭغا) مېنى سەۋر قىلغۇچى تاپسەن» (102). ئىككىسى (اللەنىڭ ئەمرىگە) بويسۇندى، ئىبراھىم ئۇنى (يەنى ئوغللىنى بوغۇزلاش ئۈچۈن) يېنى ياتقۇزدى (103). بىز ئۇنىڭغا: «ئى ئىبراھىم! (ھېلىقى) چۈشنى ئىشقا ئاشۇردۇڭ (يەنى چۈشۈڭدە بۇيرۇلغاننى بەجا كەلتۈردۈڭ)» دەپ نىدا قىلدۇق. بىز ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (104-105). بۇ ھەقىقەتەن روشەن سىناققۇر (106). بىز ئۇنىڭ ئورنىغا چوڭ بىر قۇربانلىقنى (يەنى جەننەتتىن چىققان قوچقارنى) بەردۇق (107).

وَأَن مِّن شَيْعَةٍ لَّيْبِهِمْ ۖ إِذْ جَاءَتْهُ رَبِّي فَأَقْبَلُ سَلَامًا ۖ
 إِذْ قَالَ لِرَبِّي وَقَوْمِهِ مَاذَا عَبَدُونَ ۖ فَذَكَرْتُ إِلَهُكَ الَّذِي
 تَرِيدُونَ ۖ فَمَا لَكُمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۖ فَظَرُّوا فِي النَّجْمِ
 فَقَالُوا إِنَّا سَعِينَا ۖ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ۖ فَرَأَى إِلَهُ الْكَافِرِينَ
 فَقَالَ آلَا تَأْتُونَ ۖ مَا لَكُمْ لَاتَتَّقُونَ ۖ فَرَأَى عَلَيْهِمْ
 خُورًا بِالْأَيْمِينَ ۖ فَاذْكُرُوا إِلَهُكُمْ ۖ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا
 تَكْفُرُونَ ۖ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَأَن تَعْبُدُونَ ۖ قَالُوا إِنَّا بَنِي آدَمَ
 فَأَلْفَوْهُ فِي الْجَحِيمِ ۖ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُم لِّلْأَعْيُنِ
 وَقَالَ لِرَبِّي ذَاهِبِ إِلَى رَبِّكَ سَهِدِينَ ۖ رَبِّي هَبْ لِي سِرَ
 الضُّحَى ۖ فَكُشِّرْتُهُ بِعُلْمِي ۖ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ
 قَالَ يَبْنَؤُا فِي أَرْضِي فِي الْمَنَارِ ۖ إِنِّي أَذْهَبُ ۖ فَانْقَرَضَ أَتْرُؤُ
 قَالَ يَا بَنِي آفَئِلْ مَاؤُمُوسَ سَهِدِينَ ۖ إِن شَاءَ اللَّهُ مِن
 الضُّحَى ۖ فَلَمَّا أَسْلَمُوا إِلَهُ الْكَافِرِينَ ۖ وَكَذَلِكَ نَلَاكُم بِأَيِّ
 قَدْرٍ صَدَقَتْ الرُّبُوبَا ۖ إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۖ إِن
 هَذَا هُوَ الْبَاطِلُ الَّذِي هُوَ يَدْعُونَ ۖ وَكَذَلِكَ يَدْعُونَ عِظَمِي ۖ

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ سَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ ۖ كَذَلِكَ
 نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۚ إِنَّهُمْ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَيَتَرَنَّهُ
 يَاسَاقُ يَا مَنْ الظَّالِمِينَ ۚ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَى اسْحَقَ وَ
 مِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا نَحْسَنَ وَظَلَمَ لِقَيْسِهِ مِيقِدَ ۚ وَلَقَدْ مَنَّا عَلَى
 مُوسَى وَهَارُونَ ۚ وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ۚ
 وَنَصَرْنَاهُمْ لِمَا نَالُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ۚ وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الشَّيْئِينَ ۚ
 وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۚ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي
 الْآخِرِينَ سَلَامًا عَلَى مُوسَى وَهَارُونَ ۚ إِنَّكَ لَكُلِّ نَجْزِي
 الْمُحْسِنِينَ ۚ إِنَّهُمْ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۚ كَانَ الْيَاسَ
 لِمَنْ الْمُسْلِمِينَ ۚ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ۚ أَتَدْعُونِ
 بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ۚ اللَّهُ رَبُّكُمْ رَبُّ الْآلَمِينَ
 الْأَوَّلِينَ ۚ لَكُلُّكُمْ دَارٌ وَأَنْتُمْ لَكُمْ خُصْرُونَ ۚ إِلَّا أَعْبَادَ اللَّهِ
 الْمُخْلِصِينَ ۚ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ سَلَامًا عَلَى
 إِبْرَاهِيمَ ۚ إِنَّكَ لَكُلِّ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۚ إِنَّهُمْ مِنْ
 عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ۚ وَإِنْ لَوْ كُنَّا لِمَنْ الْمُسْلِمِينَ ۚ

كېيىنىكىلەر ئىچىدە ئۇنىڭغا ياخشى نام قالدۇر-
 دۇق (108). ئىبراھىمغا سالام بولسۇن! (109) بىز
 ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپات-
 لايىمىز (110). ئۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن
 بەندىلىرىمىزدىندۇر (111). ئۇنىڭغا بىز پەيغەمبەر
 بولىدىغان ۋە ياخشىلاردىن بولىدىغان ئىسھاق
 بىلەن خۇش خەۋەر بەردۇق (112). ئىبراھىمغا ۋە
 ئىسھاققا (دىنىنىڭ ۋە دۇنيانىڭ) بەرىكەتلىرىنى
 ئاتا قىلدۇق، ئۇلارنىڭ نەسلىدىن ياخشى ئىش
 قىلغۇچىلارمۇ، (گۇناھ ۋە كۇفرى بىلەن) ئۆزىگە
 ئاشكارا زۇلۇم قىلغۇچىلارمۇ چىقىدۇ (113). بىز
 ھەقىقەتەن مۇسا بىلەن ھارۇنغا (پەيغەمبەرلىك
 بىلەن) ئېھسان قىلدۇق (114). ئۇلارنى ۋە
 ئۇلارنىڭ قەۋمىنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى) چوڭ

غەمدىن (يەنى پىرىئەۋىنىنىڭ ئۇلارنى قۇل قىلىشىدىن) خالاس تاپقۇزدۇق (115). بىز ئۇلارغا
 ياردەم بەردۇق، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار غەلىبە قىلدى (116). ئۇلارغا روشەن بىر كىتابنى
 (يەنى تەۋراتنى) بەردۇق (117). ئۇلارنى توغرا يولغا باشلىدۇق (118). كېيىنىكىلەر ئىچىدە ئۇلارغا
 ياخشى نام قالدۇردۇق (119). مۇساغا ۋە ھارۇنغا (بىزدىن) سالام بولسۇن! (120) بىز ھەقىقەتەن
 ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (121). ئۇلار ھەقىقەتەن بىزنىڭ مۆمىن
 بەندىلىرىمىزدىندۇر (122). ئىلىياسۇ ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەردىندۇر (123). ئۆز ۋاقتىدا ئۇ قەۋمىگە
 ئېيتتى: «(اللەدىن) قورقمايمىسىلەر؟ (124) سىلەر ياراتقۇچىلارنىڭ ئەڭ ئەۋزەلى (اللەنى) تەرك
 ئېتىپ، بەئلى (ناملىق بۇت)گە چوقۇنامسىلەر؟ (125) اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار، مۇڭلاردۇر ۋە
 بۇرۇنقى ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ پەرۋەردىگار، بىدۇر» (126). ئۇلار ئۇنى ئىنكار قىلدى. شەك-شۈبھىسىزكى،
 ئۇلار (ئازابقا) ھازىر قىلىنىدۇ (127). پەقەت اللە نىڭ ئىخلاسمەن بەندىلىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا (128).
 كېيىنىكىلەر ئىچىدە ئۇنىڭغا (يەنى ئىلىياسقا) ياخشى نام قالدۇردۇق (129). ئىلىياسقا (بىزدىن)
 سالام بولسۇن! (130) بىز ھەقىقەتەن ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (131).
 ھەقىقەتەن ئۇ بىزنىڭ مۆمىن بەندىلىرىمىزدىندۇر (132). لۇت ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەردىندۇر (133).

تُؤز ۋاقتدا لۇتىنى ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىنىڭ ھەممە-
سىنى قۇتقۇزدۇق (134). پەقەت موماي (يەنى لۇتنىڭ
ئايالى) نى قالدۇرۇپ ھالاك قىلدۇق (135). ئاندىن
قالغانلارنى (يەنى ئۇنىڭ قەۋمىدىن بولغان كۇففار-
لارنى) ھالاك قىلدۇق (136). (ئى ئەھلى مەككە!)
سىلەر ئۇلارنىڭ يەرلىرىدىن ئەتىگەن-ئاخشامدا
ئۆتۈپ تۇرسىلەر، سىلەر چۈشەنمەيسىلەر؟ (137-138)
يۇنۇس ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەردىندۇر (139). ئۆز
ۋاقتىدا ئۇ (قەۋمىدىن) قېچىپ (كىشىلەر بىلەن)
توشقان بىر كېمىگە چىققاندى (140). (كېمىدىكى-
لەر چەك چىققان ئادەمنى دېڭىزغا تاشلاپ كېمىنىڭ
يۈكىنى يېنىكلىتىش ئۈچۈن) چەك تاشلاشتى،
يۇنۇس (چەكتە) مەغلۇپ بولغانلاردىن بولۇپ
(دېڭىزغا تاشلاندى) (141). ئۇنى چوڭ بىر بېلىق
يۇتۇۋەتتى. ئۇ (قەۋمىنى تاشلاپ، پەرۋەردىگارىنىڭ
ئىززىتىنى چىققانلىقى ئۈچۈن) ئەيىبلەشكە تېگىشلىك
ئىدى (142). ئەگەر ئۇ تەسبىھ ئېيتقۇچىلاردىن بولمىسا
ئىدى، بېلىقنىڭ قارىنىدا ئەلۋەتتە قىيامەتكىچە

قالاتتى (143-144). ئۇنى بىز (دېڭىز ساھىلىدىكى) بىر قۇرغاق يەرگە (بېلىقنىڭ قارىنىدىن) ئاتتۇق،
ئەينى ۋاقىتتا ئۇ كېسەل ئىدى (145). ئۇنىڭ ئۈستىگە (سايى تاشلاپ تۇرۇش ئۈچۈن) بىر تۈپ
كاۋىنى ئۆستۈرۈپ بەردۇق (146). ئۇنى بىز 100 مىڭ، بەلكى (بۇنىڭدىنمۇ) كۆپ (بىر قەۋمىگە
پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق (147). (ئۇلار ۋەدە قىلىنغان ئازابىنى كۆرگەن چاغدا) ئىمان ئېيتتى.
مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى ئەجلى يەتكەنگە قەدەر) ئۇلارنى (ھاياتتىن) بەھرىمەن قىلدۇق (148).
(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار (يەنى ئەھلى مەككە) دىن سوراپ باققىنى، قىزلار پەرۋەردىگارىغا،
ئوغۇللار ئۇلارغا مەنسۇپمۇ؟ (149) ياكى بىز پەرشتىلەرنى چىشى ياراتقان بولۇپ، ئۇلار (بىزنىڭ
ياراتقانلىقىمىزنى) كۆرۈپ تۇرغانمۇ؟ (شۇنىڭ ئۈچۈن شۇنداق دەمدۇ؟) (150) بىلىڭلاركى،
ئۇلار ھەقىقەتەن يالغاننى توقۇپ: «اللەنىڭ بالىسى بار» دەيدۇ. ئۇلار ئەلۋەتتە يالغانچىلار.
دۇر (151-152). اللە ئوغۇللارنى تاللىماي، قىزلارنى تاللىغانمۇ؟ (153) سىلەرگە نېمە بولدى؟
قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرسىلەر؟ (154) پىكىر قىلمايسىلەر؟ (155) ياكى (اللەنىڭ بالىسى
بارلىقىغا) ئېنىق پاكىتىڭلار بارمۇ؟ (156) (ئەگەر سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار كىتابىڭلار (يەنى
تەۋرات) نى ئېلىپ كېلىپ (ماڭا كۆرسىتىڭلار) (157). ئۇلار: «اللە بىلەن جىنلارنىڭ ئارىسىدا
قۇدا-باچىلىق بار» دەپ جۈپلۈدى. جىنلار شەك-شۈبھىسىز بىلىدۇكى، ئۇلار (يەنى شۇ سۆزنى
قىلغۇچىلار) (دوزاخقا) چوقۇم ھازىر قىلىنىپ (شۇ يەردە ئازاب چېكىدۇ) (158). اللە ئۇلارنىڭ
(اللەنىڭ بالىسى بار دەپ) سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاكىتۇر (159). لېكىن اللەنىڭ ئىخلاسىمەن بەندى-
لىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى اللەنى ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاك ئېتىقاد قىلدۇ) (160).

إِذْ بَعَثْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ إِلَّا عَجُوزًا إِلَى الْيَتِيمِ ۖ ثُمَّ
دَعَا إِلَى الْغُرَبَاءِ ۖ وَكَانَ تَحْتَهُنَّ عَلَيَهُمْ مُصِيبٌ ۖ وَيَا أَيُّهَا
أَقْلَامُ تَعْلَمُونَ ۖ إِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ۖ إِذْ ابْتِغَى إِلَى
الْعَالِيَةِ السُّعْيُونَ ۖ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ۖ
فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ۖ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ
لَلَّيْلِ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۖ قَتَلْنَاهُ يَالِاعْرَاءَ وَهُوَ
سَاقِيَةٌ ۖ وَابْتَلَيْنَا عَلَيْهِ شِعْرًا ۖ مِنْ يَشْقَاطِ ۖ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى
مِائَةِ آلَافٍ أَتَرِيدُونَ ۖ فَاسْمِعُوا أَعْيُنَهُمْ إِلَى حِينٍ ۖ
فَاسْمِعُوا أَلْرَبَّكَ الْبَنَاتَ ۖ وَلَهُمُ الْبُتُونُ ۖ أَمْ حَقَّقْنَا الْمَلِكَةَ
إِنَّا قَالُوا هُمْ شُعْدُونَ ۖ أَلَا أَرْسَلْنَاهُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَيُفْلَحَنَّ ۖ
وَلَكِنَّ اللَّهَ وَأَرْسَلْنَاكَ بِحُجَّتٍ ۖ أَصْطَفَى الْبَنَاتَ عَلَى الْبَنِينَ
مَا لَكُمْ عَيْنٌ عَتَمُونَ ۖ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۖ أَمْ لَكُمْ سُلْطٰنٌ
مُتَّبِعٌ ۖ فَاتَّبِعُوا كَمَا رَأَيْتُمْ مِنْهُمْ صَدِيقِينَ ۖ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ
وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا وَلَكِنَّا عَلَمَتِ الْجِنَّةُ أَنَّهُمْ مُفَضَّلُونَ ۖ
سُبْحٰنَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۖ الرَّاجِعُونَ إِلَى اللَّهِ الْمَحْضِينَ ۖ

(ئى كاپىرلار!) شۈبھىسىزكى، سىلەر (الە) دوزاخقا كىرىشنى (پۈتۈۋەتكەن) كىشىدىن باشقا ھېچ ئەھدىنى ئازدۇرالمىسىلەر، سىلەر چوقۇنۇ-
ۋاتقان بۇتىلارمۇ ئازدۇرالمىدۇ (161-163).
(پەرىشتىلەر) ئېيتىدۇ: «بىزنىڭ ھەربىرىمىزنىڭ مۇئەييەن ئورنى بار (164). بىز ھەقىقەتەن (ئىبادەتتە) سەپ تارتىپ تۇرغۇچىلارمىز (165). بىز ھەقىقەتەن (الەغا) تەسبىھ ئېيتقۇچىلارمىز» (166).
ئۇلار (يەنى قۇرۇش كۇفارىلىرى) ھەمىشە: «ئەگەر بىزدە بۇرۇنقىلارنىڭكىدەك (يەنى ئۆتكەنكى ئۆمەتلەرنىڭ كىتابلىرىدەك) بىر كىتاب بولسا ئىدى. ئەلۋەتتە، اللە نىڭ ئىخلاسمەن بەندىلىرى بولاتتۇق» دەيدۇ (167-169). ئۇلار ئۇنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلىشتى، ئۇلار ئۇزاققا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) بىلىدۇ (170). بىزنىڭ پەيغەمبەر بەندىلىرىمىز ھەقىقىدىكى سۆزلىرىمىز ئالدىنلا ئېيتىلغان (171).
ئۇلار چوقۇم نۇسرەت تاپقۇچىلاردۇر (172) بىزنىڭ قوشۇنىمىز چوقۇم غەلىبە قىلغۇچىلاردۇر (173).
ئۇلار (يەنى مەككە كۇفارىلىرى)دىن ۋاقىتلىق يۈز ئۆرۈپ تۇرغىن (174). ئۇلارنى (ئۇلارغا ئازاب نازىل بولغان چاغدا) كۆرگىن، ئۇلارمۇ ئۇزۇنغا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۆرىدۇ (175). ئۇلار ئازابىمىزنىڭ بالدۇر نازىل بولۇشىنى تەلەپ قىلمايدۇ؟ (176) ئازاب ئۇلارنىڭ ھويلىسىغا چۈشكەن چاغدا، ئاگاھلاندۇرۇلغۇچىلارنىڭ ئەتىگىنى نېمىدېگەن يامان! (177) ئۇلاردىن ۋاقىتلىق يۈز ئۆرۈپ تۇرغىن (178). ئۇلارنى (ئۇلارغا ئازاب نازىل بولغان چاغدا) كۆرگىن، ئۇلارمۇ ئۇزۇنغا قالماي (كۇفرىنىڭ ئاقىۋىتىنى) كۆرىدۇ (179).
قۇدرەت ئىگىسى بولغان پەرۋەردىگارىڭ ئۇلارنىڭ سۈپەتلىگەنلىرىدىن پاكىتۇر (180). پەيغەمبەر-لەرگە سالام بولسۇن! (181) جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر! (182)

قَاتِمٌ وَمَا تَعْبُدُونَ مَا كُنْتُمْ عَلَيْهِ يَفْتَرِينَ ۚ اِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ۝ وَمَا مِمَّا اِلَّا اَلَهَ مَقَامُ مَعْلُومٍ ۚ وَكَوْنًا لَّنْ حُنَّ الصَّافُونَ ۝ وَرَأَيْنَا لَحْنُ الْمُسِيخُونَ ۚ وَكَوْنًا لَّيَقُولُونَ ۚ لَوْ اَنَّ عِنْدَ تَاذِرِ اَمِّنَ الْاَوَّلِينَ ۚ لَكُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْخَاصِينَ ۚ قَلْبُ رَاوِيَهٗ فَمَوْفٍ يَعْلَمُونَ ۚ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتَا الْاِبْرَادَا الْمُرْسَلِينَ ۚ اِنَّهُمْ لَهُمُ الْمُتَصَوِّرُونَ ۚ وَرَأَيْنَا جِنْدًا لَّهُمُ الْغَالِبُونَ ۚ وَكُنَّا عَنْهُمْ حَتَّى جَاءِنَا ۚ وَابْعَثْنَاهُمْ فَمَوْفٍ يَبْرُونَ ۚ اَفَعَدَّ اِيَّانَا شَيْعَاجُونَ ۚ فَادَا اَنْزَلَ سَاحَتَهُمْ مَّاءً صَافٍ ۚ اَلْمُنْدَرِينَ ۚ وَكُنَّا عَنْهُمْ حَتَّى جَاءِنَا ۚ وَابْعَثْنَاهُمْ فَمَوْفٍ يَبْرُونَ ۚ سُبْحَنَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ۚ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ۚ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۝ ص وَالْقُرْآنِ ذِی الْاَلْبَابِ ۚ اَلَّذِیْنَ كَفَرُوْا فِیْ عَرَفَةَ ۚ وَشَقَاقِ ۝ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَوْمٍ قَدْ اَوَّلَاكَ جِیْنِ مِّنَاصِی ۝

38- سۈرە ساد

مەككىدە نازىل بولغان، 88 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
صاد. شانلىق قۇرئان بىلەن قەسەمكى، (بۇ قۇرئان ھەقىقەتەن مۆجىزىدۇر) (1).
بەلكى كاپىرلار ئىماندىن باش تارتماقتا ۋە (رەسۇلۇللەغا) مۇخالىپەتچىلىك قىلماقتا (2).
ئۇلاردىن ئىلگىرى (كۇفرى تۈپەيلىدىن) نۇرغۇن ئۆمەتلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (ئازابىنى كۆرگەندە) پەرياد قىلدى، ھالبۇكى، (بۇ) قاچىدىغان ۋاقىت ئەمەس (3).

ئۇلارغا ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن بىر ئاگاھلاندۇر-
غۇچى (يەنى پەيغەمبەر) كەلگەنلىكىگە ئۇلار
ھەيران قېلىشتى، كاپىرلار ئېيتتى: «بۇ بىر
يالغانچى سېھىرگەردۇر (4). ئۇ نۇرغۇن ئىلاھ-
لارنى بىر ئىلاھ قىلماقچىمۇ؟ بۇ ھەقىقەتەن
غەلىتە ئىش» (5). ئۇلارنىڭ (يەنى قۇرەيش-
نىڭ) كاتتىلىرى (سورۇنلىرىدىن) قوزغىلىپ
چىقىپ ئېيتتى: «سەلەر مېڭىلار، مەبۇدلىرىڭلارغا
ئىبادەت قىلىشتا چىڭ تۇرۇڭلار، بۇ ھەقىقەتەن
(بىزدىن) ئىرادە قىلىنىدىغان بىر ئىش،
(يەنى مۇھەممەد سەلەرنى دىنىڭلاردىن تاندۇرۇپ،
سەلەرگە ئۆزىنىڭ ئۈستۈنلۈك قازىنىشىنى ئىرادە
قىلدۇ) (6). بۇنى بىز باشقا بىر دىندىن (يەنى
ناسارا دىنىدىكىلەردىن) ئاڭلىىدۇق، بۇ پەقەت
ئويدۇرمىدۇر (7). قۇرئان بىزگە نازىل بولماي
ئۇنىڭغا نازىل بولدىمۇ؟ بەلكى ئۇلار مېنىڭ
زىكرىم (يەنى قۇرئان) دىن شەكىلدۇر، بەلكى ئۇلار
تېخى مېنىڭ ئازابىمنى تېتىغىنى يوق (8). ياكى ئۇلاردا غالب، ناھايىتى كەرەملىك پەرۋەردى-
گارنىڭ رەھىمىتىنىڭ خەزىنىلىرى بارمۇ؟ (9) ياكى ئۇلار ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ
ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ پادىشاھلىقىغا ئىگىمۇ؟ (ئەگەر ئۇلار ئىگە بولسا، ئۇلار ئۆزلىرىنى ئاسمانغا
ئېلىپ چىقىدىغان) شوتلارغا چىقسۇن (10). ئۇلار (رەسۇلۇللاھقا قارشى) جامائەلەردىن ئۇيۇشقان
مەغلۇپ قىلىنىدىغان قوشۇندۇر (11). ئۇلاردىن (يەنى قۇرەيش مۇشرىكلىرىدىن) ئىلگىرى
نۇھ قەۋمى، ئاد قەۋمى ۋە قوزۇقلار ئىگىسى* پىرئەۋن قەۋمى (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار
قىلدى (12). سەمۇد قەۋمى، لۇت قەۋمى ۋە ئەيىكلىكلەر (يەنى شۇئەيب ئەلەيھىسسالام قەۋمى) مۇ
(پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلدى)، ئەنە شۇلار (پەيغەمبەرلەرگە قارشى ئۇيۇشقان) جامائەلەر
ئىدى (13). ئۇلار (يەنى جامائەلەر) دىن پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىمىغان بىرىمۇ يوق، شۇنىڭ
ئۈچۈن ئۇلارغا مېنىڭ ئازابىم تېگىشلىك بولدى (14). بۇلار (يەنى مەككە مۇشرىكلىرى)
پەقەت بىر ئاۋاز (يەنى بىرىنچى قېتىملىق سۇر) نىلا كۈتىدۇ، ئۇ قايتىلانمايدۇ (15).
ئۇلار (مەسخىرە قىلىش يولى بىلەن): «پەرۋەردىگارىمىز! (سەن بىزگە ئازابىتىن ۋەدە
قىلغان) نېسىۋىمىزنى بىزگە بالدۇرراق - قىيامەت كۈنىدىن ئىلگىرى بەرگىن» دېيىشتى (16).
ئۇلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، (دىندا) كۈچلۈك بەندىمىز داۋۇدنى ئەسلىگىن، ئۇ
ھەقىقەتەن اللەغا ئىتائەت قىلغۇچى ئىدى (17). بىز ھەقىقەتەن تاغلارنى (داۋۇدقا)
بويۇندۇرۇپ بەردۇق، ئۇلار داۋۇد بىلەن ئەتىگىنى - ئاخشىنى تەسبىھ ئېيتاتتى (18).

* پىرئەۋن جازالىماچى بولغان كىشىنى قول - يۇتلىرىدىن تۆت قوزۇققا باغلاپ قىناپ ئۆلتۈرەتتى،
شۇڭا ئۇ قوزۇقلار ئىگىسى دەپ نام ئالغان.

وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْفَارُوقُ هَذَا الصِّبْ
كَذَابٌ مُجْتَمِعٌ لَهُمُ الْإِلَهِاتُ أَزْوَاجًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ۝
وَالطَّلَحُ الْمَكَارِمُ أَنْ أَمْسُوا وَاصْبِرُوا عَلَى الْهَيْكَةِ إِنَّ هَذَا
لَشَيْءٌ يُرَادُ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمَلَكَةِ الْأُخْرَى إِنَّ هَذَا لَكُلُّ
أَخْبَلٌ ۝ أَنْزِلْ عَلَيْهِ الذِّكْرَ لِيُؤْمِنَ بَيْنَنَا بَيْنَكَ لَمْ يُمْضِ شَيْءٌ مِنْ
ذِكْرِي بَلْ لَتَأْتِيَنَّ وَقُوَاعِدَابٌ ۝ أَمِنْكُمْ هُمُ خَزَائِنُ رَحْمَةِ
رَبِّكَ الْعَزِيزُ الْوَهَّابُ ۝ أَمْ لَهُمْ ثُلُكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا
بَيْنَهُمَا قُلْ لَقَدْ رَأَى الْقَسْبَابُ ۝ جَدَّاهُنَا كَمَا مَهْزُومٌ مِنْ
الْأَحْزَابِ ۝ لَكُنَّ قَبْلَهُمْ قَوْمٌ لَوْحٌ وَمَادُورٌ حُونَ دُؤَالِ الْوَقَائِ
وَشَوْدُورٌ قَوْمٌ لَوْحٌ وَأَصْحَبُ لَيْكَةِ أُولَئِكَ الْأَحْزَابِ ۝ إِنَّ
كُلَّ الْأَكْكَابِ الرُّسُلِ فَحَقَّ عِقَابٌ ۝ وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ
إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ ۝ وَقَالُوا رَبَّنَا
عَجَبٌ لَنَا قُلْنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ۝ اصْبِرْ عَلَى مَا
يَقُولُونَ وَادْكُرْ عِبَادَنَا دَاوُدَ الْأَيُّدِ إِنَّكَ أَزَابٌ ۝
إِنَّا سَخَرْنَا الْجِبَالِ مَعَهُ يَسْتَبِخُن بِالْعَبْرَى وَالْأَشْرَاقِ ۝

قۇشلارنىمۇ ئۇنىڭغا بويىسۇلدۇرۇپ بەردۇق، ئۇلارمۇ (تەرەپ-تەرەپتىن) توپلىنىپ، داۋۇد بىلەن بىللە تەسبە ئېيتاتتى، (تاغلارنىڭ، قۇشلار-نىڭ) ھەممىسى اللەغا ئىنائەت قىلغۇچىدۇر (19). داۋۇدنىڭ سەلتەنىتىنى كۈچەيتتۇق، ئۇنىڭغا ھېكمەت ۋە (ھەممە ئادەم چۈشىنىدىغان) روشەن سۆز-ئىبارىلەرنى ئاتا قىلدۇق (20). (ئى مۇھەممەد!) دەۋا قىلغۇچىلارنىڭ قىسسىسى ساڭا يەتتىمۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (داۋۇد ئىبادەت قىلىۋاتقان) مەسجىدنىڭ تېمىدىن ئارتى-لىپ چۈشۈشتى (21). ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار داۋۇد-نىڭ يېنىغا كىردى. داۋۇد ئۇلاردىن قورقتى، ئۇلار (داۋۇدقا): «قورقمىغىن، بىز بىرىمىز-بىرىمىزگە چېقىلغان ئىككى دەۋاگەرمىز، بىزنىڭ ئارىمىزدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم قىلغىن، ناھەق

وَالظَّالِمُونَ كُلٌّ لَّهِ آوَابٌ ۖ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصَّلَ الْخِطَابِ ۚ وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْغَفَمِ إِذْ ضُورُوا فِي الْغَارِ ۖ إِذْ دَخَلُوا عَلَى دَاوُدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ قَالُوا لَا تَعْثُبْ عَلَيْنَا أَرَأَيْتَ كَيْفَ بَعْضُنَا عَلَى بَعْضٍ فَأَخْلَمَ بَيْنَهُمَا الْحَقَّ وَلَا تُشْطَطُوا هَذَا أَلَى سِوَاءِ الصَّوَاطِئِ إِنَّ هَذَا أَمْرٌ لَّهِ تَسْمَعُونَ وَتَسْمَعُونَ نَجْمَةً وَلِي نَجْمَةٌ وَاجِدَةٌ ۖ فَقَالَ الْفِيلِيهَا وَخَرَّ فِي الْخِطَابِ ۖ قَالَ لَقَدْ خَلَلْتُكَ بِسُوءِ الْحَبِّ إِلَى يَمَانٍ فَأَجَابَهُ قَوْمٌ كَثِيرٌ مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيْتَنِي بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ إِنْ أَتَيْنَاكُمْ آمَاتُنَا فَنَسْتَفْرِغَنَّهُ وَنَحْرًا كَيْفَا وَقِيلَ لَهُمْ رُفَعْنَا دَاوُدَ أَمَّا قَتْلُهُ فَاسْتَفْرِغَنَّهُ وَنَحْرًا كَيْفَا وَأَتَاكَ فَتَقَفْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَى وَحَسَنَ مَالٍ ۖ يٰدَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ يٰرَافِقُ لَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يُفْتَلُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ يَوْمَ الْحِسَابِ ۖ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِآيَةٍ ۚ ذَلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ النَّارِ ۝

ھۆكۈم چىقارمىغىن، بىزنى توغرا يولغا باشلىغىن» دېدى (22). (ئۇلارنىڭ بىرى) «شۈبھىسىزكى، مېنىڭ بۇ قېرىندىشىمنىڭ 99 ساغلىقى بار، مېنىڭ بىر ساغلىقىم بار، قېرىندى-شىم ئۇ بىر ساغلىقىنىمۇ ماڭا بەرگىن دەيدۇ، (ئارىمىزدا بۇ توغرۇلۇق مۇنازىرە بولۇپ) ئۇ مېنى سۆزدە يېڭىپ قويدى» دېدى (23). داۋۇد ئېيتتى: «ئۇ سېنىڭ ساغلىقىنى ئۆزىنىڭ ساغلىقىغا قوشۇۋېلىشنى تەلەپ قىلىپ راستلا سېنى بوزەك قىلىپتۇ، نۇرغۇن شېرىك-لەر (يەنى دوستلار)، شۈبھىسىزكى، بىر-بىرىگە چېقىلىدۇ، پەقەت ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل قىلغانلارلا (بىر-بىرىگە چېقىلمايدۇ) بۇلار ئازدۇر». داۋۇد بىزنىڭ ئۇنى سىنىغانلىقىمىزنى بىلدى. پەرۋەردىگار بىزنى مەغپىرەت تەلەپ قىلدى، سەجدىگە باردى. (اللەغا) تەۋبە قىلدى (24). بىز ئۇنىڭ خانالىقىنى ئەپۇ قىلدۇق، ئۇ بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ئەلۋەتتە يېقىنلىققا ۋە ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولىدۇ (25). ئى داۋۇد! سېنى بىز ھەقىقەتەن يەر يۈزىدە خەلىپە قىلدۇق، كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقارغىن، نەپىسى خاھىشقا ئەگەشمىگىنىكى، ئۇ سېنى اللەنىڭ يولىدىن ئازدۇرىدۇ، اللەنىڭ يولىدىن ئازغانلار ھېساب كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) نى ئۇنتۇغانلىقلىرى ئۈچۈن ھەقىقەتەن قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (26). ئاسماننى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنى بىكار ياراتىمىدۇق، ئۇ (يەنى) ئۇلارنى بىكار يارىتىلغان دەپ قاراش) كاپىرلارنىڭ گۇمانىدۇر، كاپىرلارغا دوزاخنى ۋاي! (27)

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى يەر يۈزىدە بۇزغۇنچىلىق قىلغانلار بىلەن ئوخشاش قىلامدۇق؟ ياكى تەقۋادارلارنى فاجىرلارغا ئوخشاش قىلامدۇق؟ (28) (بۇ) ئۇلارنىڭ ئايەتلەرنى تەپەككۈر قىلىشلىرى ئۈچۈن، ئەقىل ئىگىلىرىنىڭ ۋەز-نەسىھەت ئېلىشلىرى ئۈچۈن بىز ساڭا نازىل قىلغان مۇبارەك كىتابتۇر (29). بىز داۋۇدقا سۈلەيماننى ئاتا قىلدۇق، سۈلەيمان نېمىدېگەن ياخشى بەندە! ئۇ (الله غا) ھەققەتەن ئىتائەت قىلغۇچى ئىدى (30). ئۆز ۋاقتىدا كەچقۇ-رۇنلۇقى ئۇنىڭغا ياخشى يۈگۈرۈك ئاتلار توغرى-لاندى (31). سۈلەيمان ئېيتتى: «مەن ھەققەتەن ئاتلارنى پەرۋەردىگارىمنى ئەسلىش ئۈچۈن ياخشى كۆردۈم، ئۇلار (كۆزۈمدىن) غايىب بولغۇچە (ئۇلارنى كۆزدىن كۆچۈرۈش بىلەن بولدۇم)» (32). سۈلەيمان ئېيتتى: «ئاتلارنى مېنىڭ ئالدىمغا ئېلىپ كېلىڭلار». (ئاتلار ئېلىپ كېلىنگەندىن كېيىن) سۈلەيمان ئۇلارنىڭ پاچاقلىرىنى، بويۇن-لىرىنى سىلاشقا باشلىدى (33). بىز ھەققەتەن

أَمْ جَعَلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ
أَمْ جَعَلَ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَرِ ۚ كَذَّبَ آتْرَافُهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ
لِّكَرْبِ الْإِنْسَانِ ۖ وَلَيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ۖ وَهَبْنَا دَاوُدَ سُلَيْمَانَ
فَعَمَّ الْبَعْدَ إِنَّهُ أَوَّابٌ ۖ إِذْ عَرَّضَ عَلَيْهِ بِالْعَجَى الصَّفْهَ
الْحَيَّاءَ ۖ فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَزَّ ذِكْرُنِي ۖ فَخَتَّى
تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ۖ رُفُوهُمَا عَلَ طَفْهٍ مَسْحَا بِالْحُوقِ وَ
الرَّحْنِاقِ ۖ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ ۖ وَالْقَبَائِلَ كُتَيْبَةً جَسَدًا ثُمَّ
أَتَاهُ ۖ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَّا يَبْغِي ۖ إِنِّي أَخْذَرْتُ
بَعْدِي ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ ۖ فَفَتَنَّا لَهُ الْبَرَقَ مَجْيئًا بِأَمْرِهِ
رَحَاءَ حَيْثُ أَصَابَ ۖ وَالشَّيْطَانُ كُلُّ بَنَاءٍ وَعَوَاصٍ ۖ وَالْآخِرِينَ
مُفْتَرِينَ فِي الْأَفْصَادِ ۖ هَذَا عَطَاؤُنَا أَتَا مَنْ أَوَّامَسَكَ بَعْدَ
جَسَدٍ ۖ وَإِن لَّكَ عِندَنَا نَازِلٌ وَسِعَ مَائًا ۖ وَادَّعَبَدْنَا
أَلْيُوبَ ۖ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بُطْحٍ وَعَدَا ۖ
أَرْضَ يَرْجُلِكَ ۖ هَذَا مَغْتَسِلٌ بِلَاؤُ شَرِّابٍ ۖ وَهَبْنَا لَهُ
أَهْلَهُ وَبَنَاتَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرًا لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۖ

سۈلەيماننى سىندۇق، ئۇنىڭ تەختى ئۈستىگە بىر جەسەتنى تاشلىدۇق، ئاندىن ئۇ (بۇنىڭ سىناق ئىكەنلىكىنى بىلىپ) تەۋبە قىلدى (34). سۈلەيمان ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ماڭا مەغپىرەت قىلغىن، ماڭا مەندىن كېيىن (مەندىن باشقا) ھېچ ئادەمگە مۇيەسسەر بولمايدىغان پادىشاھلىقنى ئاتا قىلغىن، سەن ھەققەتەن كۆپ ئاتا قىلغۇچىسەن» (35). بىز سۈلەيمانغا شامالنى بويىۋىندۇرۇپ بەردۇق. شامال سۈلەيماننىڭ بۇيرۇقى بويىچە ئۇ خالىغان تەرەپكە لەرزىلەر ماڭاتتى (36) ھەمدە ئۇنىڭغا (كاتتا بىنالارنى سالالايدىغان) قۇرغۇچى ۋە (دېڭىزلارغا چۆكۈپ ئۈنچە-مارجانلارنى ئېلىپ چىقالايدىغان) غەۋۋاس شەيتانلارنى بويىۋىندۇرۇپ بەردۇق (37). يەنە نۇرغۇن شەيتانلارغا ئىشكەل سېلىنغاندۇر (38). (بىز سۈلەيمانغا ئېيتتۇقكى) «بۇ بىزنىڭ (ساڭا بەرگەن كەڭ) ئاتايىمىز، (ئۇنىڭدىن سەن خالىغان كىشىگە) بەرگىن، ياكى بەرمىگىن، (بۇ ھەقتە سەندىن) ھېساب ئېلىن-مايدۇ» (39). ئۇ بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەققەتەن يېقىنلىققا ۋە ياخشى ئاقىۋەتكە ئىگە بولدۇ (40). بەندىمىز ئەيىۋىنى ئەسلىگىن، ئۇ ئۆز ۋاقتىدا پەرۋەردىگارغا (ئىلتىجا قىلىپ): «شەيتان ماڭا ھەققەتەن جاپا-مۇشەققەت ۋە ئازاب يەتكۈزدى» دەپ ئىزاھ قىلدى (41). ئۇنىڭغا: «پۇتۇڭ بىلەن يەرنى تەپكىن» دېدۇق، ئۇ پۇتى بىلەن يەرنى تېپىۋىدى، سۈزۈك بىر بۇلاق ئېتىلىپ چىقتى. (بىز ئۇنىڭغا) «بۇ يۇيۇنسىمۇ بولىدىغان، ئىچىمۇ بولىدىغان سوغۇق سۇدۇر» (دېدۇق) (42). بىز ئۇنىڭ (كېسەل ۋاقتىدا ھادىسگە ئۇچراپ يوق بولغان) ئەھلى-ئەۋلادىنى (يېڭىدىن) بەردۇق، ئۇلار بىلەن بىللە بىر باراۋەر ئارتۇق بە-ردۇق، (بۇ) بىزنىڭ نازىل قىلغان رەھمىتىمىزدۇر، ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر (43).

«ئۇنىڭغا» «قولۇڭ بىلەن بىر باغلام چۆپنى ئېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن (ئايالىنى) ئۇرغىن*، قەسىمىنى بۇز-مىغىن» (دېدۇق). بىز ئەيىبىنى ھەقىقەتەن سەۋرچان بايقىدۇق، ئۇ نېمىدېگەن ئوبدان بەندە! ھەقىقەتەن ئۇ (اللەغا) تەۋبە بىلەن يۈزلەنگۈچىدۇر (44). ئىبادەتتە كۈچلۈك، (دېندە) بەسىرەتلىك بەندىلىرىد-مىز ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە يەئقۇبنى ئەسلىگىن (45). ئۇلارنى بىز پاك-خىسلەتلىك، ئاخىرەتنى ئەسلىپ تۇرىدىغان سەمىمىي كىشىلەر قىلدۇق (46). ئۇلار بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا ھەقىقەتەن ئالاھىدە تاللان-غان كىشىلەردۇر، ھەقىقەتەن ياخشى كىشىلەر-دۇر (47). ئىسمائىلنى، ئىلىيەسنى ۋە زۇلكىفلىنى ئەسلىگىن، (ئۇلارنىڭ) ھەممىسى ياخشىلاردىن-دۇر (48). بۇ ۋەز-نەسىھەتتۇر، تەقۋادارلارغا ئەلۋەتتە ياخشى ئاقىۋەت بار (49). (ئۇ) تۇرالغۇ بولغان جەننەتلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئۇلارغا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرى ئۈچۈقتۇر (50). ئۇلار جەننەتلەردە

تەختلەرگە بۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتلەردە نۇرغۇن مېۋىلەرنى، نۇرغۇن شارابىلارنى تەلەپ قىلىپ (ئەكەلدۈرۈپ) تۇرىدۇ (51). ئۇلارنىڭ يانلىرىدا ئەرلىرىدىن غەيرىگە كۆز سالمايدىغان، ياش قۇرامى ئوخشاش جۈپتىلىرى بولىدۇ (52). بۇ سىلەرگە قىيامەت كۈنىدە ۋەدە قىلىنغان نېمەت-تۇر (53). بۇ ھەقىقەتەن بىزنىڭ ئانايمىزدۇركى، ئۇ ھەرگىز تۈگىمەيدۇ (54). بۇ (ھەقىقەتتۇر)، كاپىرلارنىڭ (ئاخىرەتتە بولىدىغان جايى) ھەقىقەتەن ئەڭ يامان جايدۇر (55). ئۇ جەھەننەم-دۇر، ئۇلار جەھەننەمگە كىرىدۇ، ئۇ نېمىدېگەن يامان جاي! (56) بۇ (كۆيدۈرگۈچى) قىزىق سۇدۇر، قان-يىرىگدۇر، ئۇلار بۇنى تېتىسۇن (57). يەنە (ئۇلارغا) مۇشۇ خىلدىكى باشقا تۈرلۈك ئازابلار بار (58). (ئەگەشكۈچىلىرى بىلەن دوزاخقا كىرگەن چاغدا، ئەگەشۈرگۈچىلەرگە ئېيتىلىدۇ) «بۇ جامائە سىلەر بىلەن بىرگە كىرگۈچىدۇر». (ئەگەشتۈرگۈچىلەر ئېيتىدۇ) «ئۇلار قارشى ئېلىن-مايدۇ، ئۇلار چوقۇم (بىزگە ئوخشاش) ئازابنى تېتىگۈچىدۇر» (59). ئەگەشكۈچىلەر ئېيتىدۇ: «بەلكى سىلەر قارشى ئېلىنمايسىلەر، سىلەر ئازابنى بىزگە ئېلىپ كەلدىڭلار (يەنى بىزنى ئازدۇرۇپ دوزاخقا كىرىشىمىزگە سەۋەبچى بولدۇڭلار)، بۇ نېمىدېگەن يامان جاي!» (60) ئۇلار (يەنى ئەگەشكۈچىلەر): «پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە بۇ ئازابنى ئېلىپ كەلگەن ئادەمگە دوزاخ ئازابىنى ئىككى ھەسسە زىيادە قىلغىن» دەيدۇ (61). ئۇلار (يەنى كاپىرلارنىڭ كاتتىباشلىرى) ئېيتىدۇ: «بىز (دۇنيادىكى چاغدا) يامانلاردىن ھېسابلايدىغان ئادەملەرنى (يەنى مۆمىنلەرنى) (دوزاخقا) كۆرمەيمىزغۇ؟ (62)

* ئەيىۋۇب ئايالىنى 100 دەررە ئۇرۇشقا قەسەم قىلغان ئىدى.

وَحَدَّيْكَ ضَعْفًا قَاصِرًا ۖ وَلَا تَحْشَ أَنْتَا وَحَدَّيْكَ صَابِرًا
يَعْمَلُ الْعِبَادُ أَتَاوَابًا ۖ وَالَّذِينَ تَأْتِيهِمْ رِجَالُهُمْ يَعْصُونَ
أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَصْبَارِ ۖ تَأْخُذُهُمْ بِغَالِيَةِ دُورَى الْكَارِ
وَأَنْتُمْ عِنْدَ الْوَلَمِ الْمُصْطَفِينَ الْخَيْرِ ۖ وَالَّذِينَ أَسْمِعُوا
الْيَمْعَ وَذَ الْكَيْفِ ۖ وَكُلٌّ مِنَ الْخَيْرِ ۖ هَذَا ذِكْرُ رِجَالٍ
لِلْمُتَّقِينَ ۖ لِحُسْنِ رَأْيٍ ۖ جَدَّبَ عَيْنٌ مُفْتَحَةً ۖ لَمْ أَكُنْ بِ
مُكَيِّبٍ فِيهَا يَدُ خُونٍ فِيهَا يَغَاكِمَةُ كَثِيرَةٌ ۖ وَتَرَابٍ ۖ
وَعِنْدَهُمْ تَصَوُّرُ الظُّرُونِ ۖ تَرَابٍ ۖ هَذَا مَا تَعَذَّرُونَ لِيَوْمِ
الْحِسَابِ ۖ إِنَّ هَذَا الرِّزْقُ مَا لَمْ يَنْقُذْ ۖ هَذَا قَوْلُ
الظَّالِمِينَ ۖ لَقَدْ مَالَ ۖ بَعَثَ يَصْلَوْنَهَا فَمِنْ الْوَهَادِ ۖ هَذَا
قَلْبٌ وَفُؤٌ حَبِيبٌ ۖ وَغَنَاءٌ ۖ وَأَخْرَجَ مِنْ شَكْلِهِ أَرْوَاهُ ۖ هَذَا
فَوْجٌ مُفْتَحُونَ عَمَلُهُمْ ۖ لَمْ يَجْعَلْ لَهُمُ اللَّهُ سَبِيلًا ۖ قَالُوا
بَلْ أَنْتُمْ لَأَمْحَاكُمُ ۖ أَنْتُمْ قَدْ مَتَّوْهُ لَنَا فَمِنْ الْقَرَارِ ۖ
قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرِادَةً عَدَا بَا ضَعْفَانِ الْتَارِ ۖ
وَقَالُوا مَا لَنَا لَأَرْيَ رَجَالًا لَنَا نَعْدُهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ ۖ

ئۇلاردىن پەقەت تاللانغان بەندىلىرىگىلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا (يەنى ئۇلارنى ئازدۇرالمىيەن)» (83).
 اللە ئېيتتى: «مېنىڭ سۆزۈم ھەقتۇر، مەن ھەقىنى سۆزلەيمەن» (84). سەن بىلەن ۋە ئۇلاردىن ساڭا ئەگەشكەنلەرنىڭ ھەممىسى بىلەن چوقۇم جەھەننەم نى توشقۇزىمەن» (85) ئېيتتىكى، «(اللە تەرىپىدىن كەلگەن ۋەھىينى) تەبلىغ قىلغانلىقىمغا سىلەردىن ھېچ ھەق تەلەپ قىلمايمەن، مەن (قۇرئاننى) ئېيتىرا قىلغۇچىلاردىن (يەنى يالغاندىن توقۇغۇچە-لاردىن) ئەمەسمەن» (86). قۇرئان پەقەت جاھان ئەھلى ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر (87). بىر مۇددەتتىن كېيىن ئۇنىڭ راستلىقىنى چوقۇم بىلىسەلەر» (88).

39- سۈرە زۇمەر

مەككىدە نازىل بولغان، 75 ئايەت.



ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 بۇ كىتاب غالب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (1).
 ساڭا بىز (بۇ) كىتابنى ھەقىقەتەن ھەق بىلەن (يەنى ھەقىقەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھالدا) نازىل قىلدۇق، دىنىڭنى شېرىكتىن (ۋە رىيادىن) ساپ قىلغىنىڭ ھالدا اللە غا ئىبادەت قىلغىن (2).
 بىلىڭلاركى، (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ دىن اللە غا خاستۇر، اللە نى قويۇپ بۇتلارنى ھىمايىچى قىلىۋالغانلار: «بىزنىڭ ئۇلارغا چوقۇنۇشىمىز پەقەت ئۇلارنىڭ بىزنى اللە غا يېقىنلاشتۇرۇشى ئۈچۈندۇر» (دەيدۇ). اللە ھەقىقەتەن (قىيامەت كۈنى) ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلىرى ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن يالغانچىنى، (اللە نىڭ نېمەتلىرىگە) كۈفرىلىق قىلغۇچىنى ھىدايەت قىلمايدۇ (3). ئەگەر اللە بالا تۇتۇشنى خالسا ئىدى، ئەلۋەتتە، مەخلۇقات ئىچىدىن خالغانىنى ئىختىيار قىلاتتى، اللە (بالا تۇتۇشتىن) پاكىتۇر، ئۇ غالب بىر اللەدۇر (4). اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ئاساسدا ياراتتى. اللە كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزدۇ ۋە كۈندۈزنى كېچىگە كىرگۈزدۇ، اللە كۈن بىلەن ئاينى (بەندىلەرنىڭ مەنئەئەتسىگە) بويىۋىندۇرۇپ بەردى، ئۇلارنىڭ ھەربىرى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە (يەنى قىيامەتكىچە ئۆز ئوقىدا) سەير قىلدۇ، بىلىڭلاركى، ئۇ (يەنى اللە ئۆز ئىشىدا) غالبىتۇر. (بەندىلىرىنىڭ گۇناھلىرىنى) تولىمۇ مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (5).

ئېيتقىنكى، «مەن دىننى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدۇم» (11) ھەمدە (بۇ ئومىمەتنىڭ ئىچىدە) مۇسۇل-مانلارنىڭ ئەۋۋىلى بولۇشقا بۇيرۇلدۇم» (12). ئېيتقىنكى، «ئەگەر مەن پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلسام، شۇبھىسىزكى، بۈيۈك كۈننىڭ ئازابىدىن قورقىمەن (يەنى اللەنىڭ ئەمرىگە ئاسىيلىق قىلسام، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ مېنى جەھەننەم ئوتى بىلەن ئازابلىشىدىن قورقىمەن)» (13). ئېيتقىنكى، «دىنمنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا اللەغا ئىبادەت قىلىمەن» (14). سىلەر اللەدىن باشقا خالىغىنلارغا ئىبادەت قىلىڭلار!» ئېيتقىنكى، «قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىنى ۋە ئائىلىسىدىكىلەرنى زىيان تارتقۇزغۇچىلار قاتتىق زىيان تارتقۇچىلاردۇر، بىلىڭلاركى، ئەنە شۇ روشەن زىياندىدۇر» (15). ئۇلارنى ئۈستىدىنمۇ

قاتمۇقات ئوت، ئاستىدىنمۇ قاتمۇقات ئوت ئوربۇالىدۇ، شۇ (قاتتىق ئازاب) بىلەن اللە بەندىلىرىنى قورقۇتىدۇ». ئى بەندىلىرىم! (ئازابىدىن) قورقۇڭلار (16). شەيتانغا (ۋە بۇتلارغا) چوقۇنۇشتىن يىراق بولغانلارغا، اللەغا (ۋە ئۇنىڭ ئىبادىتىگە) قايتقانلارغا (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ، سۆزگە قۇلاق سېلىپ ئۇنىڭ ئەڭ ياخشىسىغا ئەگىشىدىغانلارغا (يەنى تەقۋادار بەندىلىرىمگە) خۇش خەۋەر بېرىگەن، ئەنە شۇلار اللە ھىدايەت قىلغان كىشىلەردۇر، ئەنە شۇلار (ساغلام) ئەقىل ئىگىلىرىدۇر (17-18). كىمگە ئازاب ۋەدىسى تېگىشلىك بولسا (ئۇ چوقۇم دوزاخقا كىرىدۇ)، سەن دوزاختىكى ئادەمنى قۇتقۇزالامسەن؟ (19) لېكىن (دۇنيادا) پەرۋەردىگار بىلەن قورققانلار (جەننەتتە) قەۋەت-قەۋەت ئالىي ئىمارەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدۇ، (بۇ) اللەنىڭ ۋەدىسىدۇر، اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ (20). سەن بىلىمەمسەنكى، اللە بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇرىدۇ. ئاندىن ئۇنى يەرگە سىڭدۈرۈپ بۇلاقنى پەيدا قىلدۇ. ئاندىن اللە ئۇنىڭ بىلەن رەڭگى خىلمۇخىل زىرائەتلەرنى ئۈندۈرىدۇ. ئاندىن ئۇ قۇرۇيدۇ، ئۇنىڭ سارغىيىپ كەتكەنلىكىنى كۆرسەن. ئاندىن اللە ئۇنى شاخ-شۇمبىغا ئايلاندۇرىدۇ، ئۇنىڭدا ھەقىقەتەن ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئىبرەت بار (21).

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۚ وَأُمِرْتُ لِأَنْ
أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ۚ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ
يَوْمٍ عَظِيمٍ ۚ قُلِ اللَّهُ أَعْبُدْ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ۚ فَاَعْبُدُوا مَا
شَكَلْتُمْ مِنْ دُونِهِ ۚ قُلْ إِنْ الْخَيْرِينَ الَّذِينَ خَيْرٌ وَأَنْفُسُهُمْ وَ
أَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخَضِرَانِ الْيَبِينَ ۚ أَلَمْ يَمَنْ
فَوْقَهُمْ كُلُّ مَنْ الثَّارُومِنْ خَيْرٍ ۚ كُلُّ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ
عِبَادَةً يَجِبَادُ فَالْقَوْمِ ۚ وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ
يَعْبُدُوهَا وَأَتَوُوا اللَّهَ تَائِبِينَ فَتَابَ عَلَيْهِمْ ۚ أَلَمْ يَنْزِلْ
يَسْمَعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۚ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ
وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُو الْأَلْبَابِ ۚ أَلَمْ يَنْصَحْ عَلَيْهِ كَلِمَةً الْعَذَابِ
أَفَأَنْتُمْ تُؤْخَذُونَ فِي الثَّمَرِ ۚ أَلَيْسَ الَّذِينَ اتَّعَاوَزْتُمْ مِنْ
قَوْمٍ بَاعَرَفَ مَبِيتَهُ ۚ يُخْرِجُ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارَ ۚ وَعَدَ اللَّهُ لِمَنِ
اللَّهُ الْيَوْمَ عَادَ ۚ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَ سَبِيلًا
فِي الْأَرْضِ تُنْجِي بِهِ ذُرْعًا غُلْبًا ۚ وَاللَّهُ يَخْرِجُ بِهِ مِصْرًا مِصْرًا
تُؤْمِنُ بِهِ ۚ عَظَامًا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ يُؤْمِنُ ۚ

اللہ كۆكسىنى ئىسلام ئۈچۈن كەڭ قىلغان، پەرۋەردىگارىنىڭ نۇرى ئۈستىدە بولغان ئادەم (دىلى كور ئادەم بىلەن) ئوخشاشمۇ؟ اللہ نىڭ زىكرىنى تەرك ئەتكەنلىكتىن دىللىرى قېتىپ كەتكەنلەرگە ۋاي! ئەنە شۇلار روشەن گۇمراھلىقتىدۇر (22). اللہ سۆزلەرنىڭ ئەڭ چىرايلىقى بولغان قۇرئاننى نازىل قىلدى. (پاساھەتتە، بالاغەتتە) ئۇنىڭ بەزىسى بەزىسىگە ئوخشاپ كېتىدۇ، (ۋەز-نەسەپتە، ئەھ-كاملار، قىسسەلەر ئۈنىڭدا) تەكرارلىنىدۇ، (قۇرئاندىكى ئازاب ئايەتلىرى تىلاۋەت قىلىنغان چاغدا) پەر-ۋەردىگارىدىن قورقىدىغان كىشىلەرنىڭ بەدەنلىرى تىترەيدۇ، ئاندىن اللەنىڭ زىكرى ئۈچۈن (يەنى اللەنىڭ رەھىمىتى، مەغپىرىتىگە دائىر ئايەتلەر تىلا-ۋەت قىلىنغان چاغدا)، ئۇلارنىڭ بەدەنلىرى ۋە دىللە-رى يۇمشاپ (ئارام تاپىدۇ)، ئەنە شۇ (يەنى قۇرئان) اللەنىڭ ھىدايتىدۇركى، ئۇنىڭ بىلەن (اللە) خالە-

أَمِنْ سَرَّ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ قَوْلٌ
لِلْقَبِيَّةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَئِكَ فِي صُلْبٍ نَبِيٍّ ۝ اللَّهُ
نَزَلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مَشَاهِدًا تَقْشِرُ مِنْهُ جُلُودُ
الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ يَلْبِثُونَ فِي جُلُودِهِمْ وَقُلُوبِهِمْ أَلَمْ يَكُنْ
اللَّهُ ذَلِكَ هُدًى اللَّهُ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ
فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝ أَمِنْ يَتَّبِعُ يَوْجُهُ سَوْءَ الْعَذَابِ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ وَقَوْلٍ لِلْغَالِيِينَ دُفَعُوا أَمَّا كُتْمُ تَلْبِثُونَ ۝ كَذَّبَ
الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَاتَّخَذَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ۝
فَإِذَا أَنَّهُمُ اللَّهُ الْخَزِيءُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ
أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ وَلَقَدْ خَرَعْنَا آلَ لَؤْلَئَةَ فِي هَذَا
الْقَرْيَةِ مِنْ قَبْلِ مِثْلِ تَعْلَمُهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرِ
ذِي عِوَجٍ عَظَمَهُمْ يَتَفَتَحُونَ ۝ عَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا زَجَلَ فِيهِ
شِدَارُهُ مَسَاكِينُونَ رَدَّجَلًا لَمْ يَلْحَقْ بِهِنَّ فِي شَيْءٍ مِمَّا
أَعْبَدُوا بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝ إِنَّا كَمْ مِثِّتْ وَلَدَهُمْ
مِثْمُونٌ ۝ ثُمَّ أَكْرَمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكَ تَخْشَوْنَ ۝

غان ئادەمنى ھىدايەت قىلىدۇ، اللە ئازدۇرغان ئادەمگە ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ (23). قىيامەت كۈنى قاتتىق ئازابىنى يۈزى بىلەن مۇداپىئە قىلىدىغان ئادەم (ئازابقا دۇچار بولمايدىغان ئادەم بىلەن ئوخشاشمۇ؟)، زالىملارغا (يەنى كاپىرلارغا): «قىلغان گۇناھلىرىڭلارنىڭ جازاسىنى تېتىڭلار» (دېيىلىدۇ) (24). ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن (ئۆمەت)لەر (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلدى، ئويلىمىغان يەردىن ئۇلارغا ئازاب كەلدى (25). اللە ئۇلارغا بۇ دۇنيادا خارلىقنىڭ (تەمنى) تېتىتى، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ بۈيۈكتۇر، ئۇلار (ئاخىرەتنىڭ ئازابىنى) بىلە ئىدى (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلمايتتى) (26). بىز كىشىلەرنى ۋەز-نەسەپت ئالغۇن دەپ، بۇ قۇرئاندا ئۇلارغا تۈرلۈك مىساللارنى بايان قىلدۇق (27). قۇرئان ئەرەبچىدۇر، ئەگرىلىك-تىن خالىدۇر، ئۈمىدىكى، ئۇلار (قۇرئاننىڭ مەنىسىنى چۈشىنىپ كۆڭلىدىن) ساقلاڭى (28). اللە (سىلەرگە مۇنداق) بىر مىسالنى كەلتۈرىدۇ: بىر قۇل بولۇپ، ئۇنىڭغا (ئىشقا سېلىشنى) تاللىشىدىغان نۇرغۇن خوجايىنلار ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ (بىرسى بۇ ئىشقا، بىرسى ئۇ ئىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۇ كىمنى رازى قىلىشنى بىلەلمەي قالىدۇ)، يەنە بىر قۇل بولۇپ، ئۇ بىر ئادەمگىلا خاستۇر، بۇ ئىككى قۇل (يەنى ئۇنىڭ ئەھۋالى) باراۋەرمۇ؟ جىمى ھەمدۇسانا اللەغا خاستۇر! بەلكى ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ تولىسى بىلمەيدۇ (29). سەن ھەقىقەتەن ئۆلسەن، ئۇلارمۇ ھەقىقەتەن ئۆلىدۇ (30). ئاندىن كېيىن سىلەر قىيامەت كۈنى پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىدا بىر-بىرىڭلار بىلەن دەۋا قىلىشىسىلەر (31).

(يگىرمە تۆتىنچى پارە)

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالْحَقِّ
إِذْ جَاءَهُ الْكِتَابُ فِي جَهَنَّمَ مَوْئِيٍّ لِلْكَافِرِينَ ۝ وَالَّذِي جَاءَهُ
بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ۝ لَهُمْ مَا
يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْحَسَنِينَ ۝ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ
عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَخَيْرَهُمْ بِأَحْسَنِ
الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّتُكَ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْ دُونِهِ ۝ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝
وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ ۝ أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ
ذِي انْتِقَامٍ ۝ وَلَكِنْ سَاءَ لَهُمْ عَنْ خَلْقِ السَّمُوتِ
وَالْأَرْضِ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَسْرَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ
مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَافُّاتُ
ضُرِّهِ ۝ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ ۝ قُلْ
حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ۝ قُلْ لَیَقُومُ
اعْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۝ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۝
مَنْ يَأْتِ بِعَدَابٍ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ ۝

الله غايالغانى چاپلىغان، نازىل بولغان راست سۆزنى
(يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلغان ئادەمدىنمۇ زالىم
كىشى بارمۇ؟ جەھەننەمدە كاپىرلارغا ئورۇن يوقمۇ؟ (32)
راست سۆز (يەنى قۇرئان) نى ئېلىپ كەلگەن
كىشى ۋە ئۇنى ئېتىراپ قىلغان كىشىلەر — ئەنە
شۇلار تەقۋادارلاردۇر (33). ئۇلار پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ
دەرگاھىدا ئۆزلىرى خالىغان نەرسىلەردىن بەھرىمەن
بولدۇ، ئەنە شۇ ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنىڭ
مۇكاپاتىدۇر (34). الله ئۇلارنىڭ ئەڭ يامان ئەمەل-
لىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇلارغا قىلغان ئەڭ ياخشى

ئەمەللىرى بويىچە ساۋاب بېرىدۇ (35). الله بەندىسىگە (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى
قوغداشقا ۋە ئۇنىڭغا ياردەم بېرىشكە) يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟ ئۇلار سېنى الله دىن باشقا
مەبۇدلار بىلەن قورقۇتىدۇ، الله گۇمراھ قىلغان ئادەمنى ھېچ ھىدايەت قىلغۇچى
بولمايدۇ (36). الله ھىدايەت قىلغان ئادەمنى ھېچ ئازدۇرغۇچى بولمايدۇ، الله غالىب،
(دۈشمەنلىرىنى) جازالىغۇچى ئەمەسمۇ؟ (37) ئەگەر ئۇلاردىن: «ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى
كىم ياراتقان» دەپ سورىساڭ، شۈبھىسىزكى، ئۇلار: «الله ياراتقان» دەيدۇ. ئېيتقىنكى، ئەگەر
الله ماڭا بىرەر زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى دەپىئى قىلىشقا،
يا الله ماڭا رەھمەت قىلىشنى ئىرادە قىلسا، ئۇنى توسۇۋېلىشقا، الله دىن باشقا سىلەر
ئىبادەت قىلىۋاتقان مەبۇدلار قادىر بولالامدۇ؟ ماڭا ئېيتىپ بېرىڭلارچۇ؟» ئېيتقىنكى،
«ماڭا الله كۈپايدۇر، تەۋەككۈل قىلغۇچىلار ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلسۇن (يەنى ھەممە
ئىشنى الله غا تاپشۇرسۇن)» (38). ئېيتقىنكى، «ئى قەۋمىم! سىلەر ئۆز ھالىڭلار بويىچە ئىشلەڭلار،
مەنمۇ ئۆز ھالىم بويىچە ئىشلەيمەن، سىلەر ئۆزۈڭلارغا قالماي خارلىغۇچى ئازابىڭىز
كىمگە كېلىدىغانلىقىنى، مەڭگۈلۈك ئازابىڭىز كىمگە چۈشىدىغانلىقىنى بىلىسلەر» (39-40).

شۈبھىسىزكى، بىز ساڭا كىتابىنى ئىنسانلار ئۈچۈن ھەق بىلەن نازىل قىلدۇق، كىمكى ھىدايەت تاپىدىكەن، ئۆزى ئۈچۈن ھىدايەت تاپقان بولىدۇ، كىمكى ئازىدىكەن، ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن ئازغان بولىدۇ، سەن ئۇلارغا ھامىي ئەمەسسەن (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا زورلاشقا مۇئەككەل ئەمەسسەن) (41). ئىنسانلار ئۆلىدىغان چاغلىرىدا، اللە ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئالىدۇ، ئۆلىمىگەنلەرنىڭ جانلىرىنى ئۇخلاغان چاغلىرىدا ئالىدۇ، ئۆلۈمىگە ھۆكۈم قىلىنغان (يەنى ئەجلى يەتكەنلەر) نىڭ جانلىرىنى تۇتۇپ قېلىپ، قالغانلارنىڭ جانلىرىنى مۇئەييەن ۋاقىتقىچە (يەنى ئەجلى يەتكۈچە) قويۇپ بېرىدۇ، بۇنىڭدا پىكىر يۈرگۈزىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مَعَيْنَ أَهْلِي
لِنُفَيْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِ وَإِنَّمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ
بُرْهَانٌ ۖ اللَّهُ يَتَوَلَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ
تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَ
يُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ۝ أَمْ أَخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ ۖ قُلْ
أَوَلَوْ كُنْتُمْ أَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ ۝ قُلْ يَلَهُ
الشُّفَعَاءُ جَمِيعًا إِنْ هُوَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ
وَمَا يَشْعُرُونَ ۝ وَإِذْ أَذْكُرُ اللَّهَ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ
كَانُوا مِنْ يَأْلُ الْأَخِرَةِ وَ إِذْ أَذْكُرُ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ
يَسْتَفْتُونَ ۝ قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ عَلِمُ
الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنْتَ تَعْلَمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا
فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۝ وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَرُوا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ ۚ وَبَدَّ اللَّهُ مَا كَانُوا يَكْتُمُونَ ۝

كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار (42). (ئۇلار پىكىر يۈرگۈزمىدى) بەلكى اللە نى قويۇپ، (بۇتلاردىن) شاپائەتچىلەرنى تۇتتى. ئېيتقىنكى، «ئۇلار (يەنى شاپائەتچى قىلىنغان بۇتلار) ھېچ نەرسىگە قادىر بولالمايدىغان ۋە (ھېچ نەرسىنى) سەزمەيدىغان تۇرسىمۇ (ئۇلارنى شاپائەتچى تۇتامدۇ؟) (43). شاپائەتنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ ئىلكىدۇر (ھېچ ئادەم اللە نىڭ ئىزنسىز شاپائەت قىلالمايدۇ)، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر. ئاندىن سىلەر اللە نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر» (44). يالغۇز اللە تىلغا ئېلىنسا، ئاخىرەتكە ئىشەنمەيدىغانلارنىڭ دىللىرى سىقىلىپ كېتىدۇ. اللە دىن باشقا مەبۇدلار تىلغا ئېلىنسا، ئۇلار خۇش بولۇپ كېتىدۇ (45). ئېيتقىنكى، «ئى ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقۇچى، يوشۇرۇننى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچى اللە! سەن بەندىلىرىڭنىڭ ئارىسىدا ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان نەرسىلەر ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىسەن (46). ئەگەر (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا يەر يۈزىدىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى يەنە شۇنىڭدەك بىر ھەسسە كۆپ نەرسە بولىدىغان بولسا، قىيامەت كۈنىدىكى قاتتىق ئازاب ئۈچۈن ئۇنى قىدىيە بەرگەن بولاتتى، ئۇلارغا اللە تەرىپىدىن (بۇ دۇنيادىكى چاغلىرىدا) ئويلاپ باقمىغان ئازابلار ئاشكارا بولىدۇ (47).

ياكى «اللہ مېنى ھىدايەت قىلغان بولسا (ھىدايەت تېپىپ) ئەلۋەتتە تەقۋادارلاردىن بولانتىم» دەپ قالماسلىق ئۈچۈن (57)، ياكى ئازابىنى كۆرگەن چاغدا: «كاشكى دۇنياغا قايتىشىمغا بولسا ئىدى، (ئۇ) چاغدا اللە غا ئىتائەت قىلىپ) ياخشىلاردىن بولار ئىدىم» دەپ قالماسلىق ئۈچۈن (پەرۋەردىگارغا بويۇنۇن) (58). دۇرۇس، ھەقىقەتەن ساڭا مېنىڭ نۇرغۇن ئايەتلىرىم (يەنى ھىدايەتكە سەۋەب بولىدىغان قۇرئان) كەلدى. سەن ئۇلارنى ئىنكار قىلىدىك، بويۇن ئاۋلىق قىلىدىك، سەن كاپىرلاردىن بولىدۇك (59). قىيامەت كۈنى اللە غا يالغانىنى چاپلىغانلارنىڭ يۈزلىرىنى قاپقارا كۆرسەن،

أَوْ تَقُولُ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ ۝ أَوْ تَقُولُ لِحَنِ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ۝ بَلَى قَدْ جَاءَكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ۝ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ۝ وَنُحِى إِلَهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَآزِيهِمْ ۖ لَا يَسْمَعُ السَّمْعُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝ قُلْ أَفَعَبُدُ لِلَّهِ تَأْمُرُونَنِي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ۝ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ ۖ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝ بَلَى اللَّهُ فَاعْبُدْهُ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ۝ وَمَا تَدْرُوهُ اللَّهُ خَسٌّ قَدْرُهُ ۖ وَالْأَرْضُ جَبْهًا مُّبِضَّةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِّمِيزَانٍ ۖ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝

جەھەننەمدە مۇتەكەببىرلەرگە ئورۇن يوقمۇ؟ (60) اللە (شېرىكتىن ۋە گۇناھتىن) ساقلانغۇچىلارنى بەختكە ئېرىشتۈرىدىغان يوللار ئارقىلىق (ئازابتىن) قۇتۇلدۇرىدۇ، ئۇلارغا كۈلپەت يەتمەيدۇ، ئۇلار قاينۇرمايدۇ (61). اللە ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ھەممە نەرسىگە ھامىيدۇر (ئۇلارنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلدۇ) (62). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (خەزىنىلىرىنىڭ) ئاچقۇچلىرى اللەنىڭ ئىلكىدۇر، اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار — ئەنە شۇلار زىيان تارتقۇچىلاردۇر (63). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئى نادانلار! مېنى اللەدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇم. سىلەر؟» (64) ساڭا ۋە سەندىن ئىلگىرىكى (پەيغەمبەر)لەرگە: «ئەگەر سەن اللە غا شېرىك كەلتۈرسەڭ، سېنىڭ ئەمەلىڭ ئەلۋەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ، سەن ئەلۋەتتە زىيان تارتقۇچىلار. دىن بولۇپ قالسەن، بەلكى يالغۇز اللە غا ئىبادەت قىلغىن ۋە شۈكۈر قىلغۇچىلاردىن بولغىن» دەپ ۋەھى قىلىندى (65-66). ئۇلار اللەنى ھەقىقىي رەۋىشتە تونۇمىدى. قىيامەت كۈنى زېمىن پۈتۈنلەي اللەنىڭ چاڭگىلىدا بولىدۇ، ئاسمانلار اللەنىڭ ئوڭ قولىدا قاتلىنىپ تۇرىدۇ، اللە ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىدىن پاكىتۇر ۋە ئۈستۈندۇر (67).

سۇر چېلىنغاندا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى اللە خالىغاندىن باشقا مەخلۇقاتلارنىڭ ھەممىسى ئۆلىدۇ، ئاندىن سۇر ئىككىنچى قېتىم چېلىنغاندا ناگاھان ئۇلار تۇرۇپ (نېمىگە بۇيرۇلىدىغانلىقلىرىغا) قاراپ تۇرىدۇ (68). مەھشەرگاھ پەرۋەردىگارنىڭ نۇرى بىلەن يورۇيدۇ، نامە-ئەماللار ھازىر قىلىندۇ، پەيغەم-بەرلەر ۋە گۇۋاھچىلار كەلتۈرۈلىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىن-مايدۇ (69). ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى ئوبدان بىلىدۇ (70). كاپىرلار جەھەننەمگە توپ-توپ بولۇپ ھەيدىلىدۇ، ئۇلار جەھەننەمگە يېتىپ كەلگەندە، جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىدۇ،

جەھەننەمنى باشقۇرغۇچى پەرشتىلەر ئۇلارغا: «ئاراڭلاردىن سىلەرگە پەرۋەردىگارنىڭ ئايەتلىرىنى سىلەرگە ئوقۇپ بېرىدىغان، بۈگۈنكى ئۇچرىشىشنىڭ بارلىقىدىن ئاگاھلاندۇرىدىغان پەي-غەمبەرلەر كەلمىگەنمۇ؟» دەيدۇ. ئۇلار: «شۇنداق (پەيغەمبەرلەر كەلگەن، بىزنى ئاگاھلاندۇرغان)، لېكىن ئازابقا دۇچار بولۇش ھۆكۈمى (كۇفرى ۋە قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن) كاپىرلارغا تېگىشلىك بولدى» دەيدۇ (71). (ئۇلارغا) «جەھەننەمنىڭ دەرۋازىلىرىدىن كىرىڭلار، جەھەننەمدە مەڭگۈ قېلىڭلار، مۇتەكەبىرلارنىڭ جايى نېمىدېگەن يامان!» دېيىلىدۇ (72). پەرۋەردىگارغا تەقۋادارلىق قىلغانلار جەننەتكە توپ-توپ بولغان ھالدا ماڭدۇرۇلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇلار جەننەتكە يېتىپ كەلگەن چاغدا ئۇنىڭ دەرۋازىلىرى ئېچىلىپ بولغان بولىدۇ، جەننەتكە مۇتەككەل پەرشتىلەر ئۇلارغا: «سىلەرگە ئامانلىق بولسۇن، سىلەر (گۇناھلارنىڭ كىرلىرىدىن) پاك بولدۇڭلار، جەننەتكە كىرىڭلار، (ئۇنىڭدا) مەڭگۈ قېلىڭلار» دەيدۇ (73). ئۇلار (جەننەتكە كىرىپ ئورۇنلاشقان چاغدا) ئېيتىدۇ: «جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇركى، ئۇ بىزگە قىلغان ۋەدىسىنى ئىشقا ئاشۇردى، جەننەتنىڭ زېمىنىغا بىزنى ۋارىس قىلدى. جەننەتتە ئۆزىمىز خالىغان جايىدا تۇرىمىز، ئىشلىگۈچىلەرنىڭ ئەجرى (يەنى جەننەت) نېمىدېگەن ياخشى!» (74)

وَيَفْعَلُ فِي السَّوْرِ فَصَيَّقَ مَنْ فِي السَّلَوتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِي أُخْرَى قَادَاهُمْ يَوْمَ يُنْظَرُونَ ⑤
وَاشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئَتْ بِالنَّبِيِّينَ
وَالشَّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ⑥ وَوَقَّيْتُ
كُلَّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ⑦ وَسَيَقُ
الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۚ إِذَا جَاءُوهَا فَتَبَحَتْ
أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ
يَتْلُونَ عَلَيْكُمُ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ
هَذَا ۚ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ⑧
قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فِيمَا أُغْمِضَ أَعْيُنُكُمْ
أَمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ⑨ وَسَيَقُ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَىٰ الْجَنَّةِ زُمَرًا
حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَتَبَحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا
سَلَامٌ عَلَيْكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا فَأَدْخَلُونَهَا خَالِدِينَ ⑩ وَقَالُوا
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ
نَتَّبِعُوا مِنْ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ⑪

پەرىشتىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتقان،
ھەمدى ئېيتقان ھالدا ئەر شىنىڭ چۆرسىنى ئوراپ
تۇرغانلىقىنى كۆرسەن، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھەققانىي
ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ (مۆمىنلەر جەننەتكە كىرىدۇ، كا-
پىرلار دوزاخقا كىرىدۇ)، «جىمى ھەمدۇ سانا ئالەملەر-
نىڭ پەرۋەردىگارى اللە غا خاستۇرا!» دېيىلىدۇ (75).

40- سۈرە غافىر

مەككەدە نازىل بولغان، 85 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھامىم (1). (بۇ) كىتاب (يەنى قۇرئان) غالىب، ھەممىنى بىلگۈچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىن-
غاندۇر (2). (اللە) گۇناھنى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، تەۋبىنى قوبۇل قىلغۇچىدۇر. (اللە نىڭ)
ئازابى قاتتىقتۇر، (اللە) ئىنتام ئىگىسىدۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، ئاقسۋەت قايتىدىغان
جاي ئۇنىڭ دەرىگەدۇر (3). اللە نىڭ ئايەتلىرى (يەنى قۇرئان) توغرىسىدا پەقەت كاپىرلار مۇجا-
دىلە قىلىشۇ، ئۇلارنىڭ شەھەرلەردە بېرىپ- كېلىپ يۈرۈشلىرىگە مەغرۇر بولۇپ كەتمىگەن (4).
ئۇلار (يەنى مەككە كاپىرلىرى) دىن بۇرۇن، ئۇنىڭ قەۋمى ۋە ئۇلاردىن كېيىنكى (پەيغەمبەرلىرىگە
قارشى ئۇيۇشقان ئاد ۋە سەمۇدقا ئوخشاش) جامائەلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلدى. (پەي-
غەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغۇچى ئۆمىمەتلەردىن) ھەر ئۆمىمەت ئۆزلىرىنىڭ پەيغەمبىرىنى ھالاک قىلىشنى
قەستلىدى. ھەقىقىي بىكار قىلىش ئۈچۈن باتىل (سۆزلەر ئارقىلىق پەيغەمبەرلىرى بىلەن) مۇنازىرە
قىلىشتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى ھالاک قىلدىم، مېنىڭ ئازابىم قانداق ئىكەن؟ (5) شۇنىڭدەك
(يەنى ئىلگىرىكى ئۆمىمەتلەرگە تېگىشلىك بولغاندەك) پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئازابى كاپىرلارغا تېگىشلىك
بولدى. ئۇلار دوزاخ ئەھلىدۇر (6). ئەر شىنى كۆتۈرۈپ تۇرغان ۋە ئەر شىنىڭ چۆرسىدىكى پەرىشتىلەر پەر-
ۋەردىگارىغا تەسبىھ ئېيتىدۇ، ھەمدى ئېيتىدۇ، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدۇ، مۆمىنلەرگە مەغپىرەت تەلەيدۇ. (ئۇ-
لار ئېيتىدۇ) «پەرۋەردىگارىمىز! سېنىڭ رەھمىتىڭ ۋە ئىلىمىڭ ھەممە نەرسىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ، تەۋبە
قىلغانلارغا ۋە سېنىڭ يولۇڭغا ئەگەشكەنلەرگە مەغپىرەت قىلغىن، ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلىغىن» (7).

وَرَى الْمَلَائِكَةُ حَاقِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَفِي بَيْنِهِمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

وَرَى الْمَلَائِكَةُ حَاقِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَفِي بَيْنِهِمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾

يُسَبِّحُ ۝ وَاللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ۝

حَمْدٌ تَبَارَكَ إِلَيْهِ الْكِتَابُ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ۝ غَافِرُ الذَّنْبِ

وَقَابِلِ التَّوْبِ ۝ شَدِيدِ الْعِقَابِ ذِي الْعَرْشِ الْأَعْلَى ۝ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۝

الَّذِي هُوَ الْمُصِيبُ ۝ مَا يَجْعَلُ فِي آيَاتِهِ لِلَّذِينَ لَا يُذُنُونَ غَفْرًا وَلَا

فِغْرًا ۝ تَعْلَمُ بَيْنَ يَدَيْهِ أَلْفَافًا ۝ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ۝ وَ

الْكَذَّابُ ۝ مِنْ بَنِي هَامَ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ ۝

لِيَأْخُذُوهُ ۝ وَجَاءُوا بِآلِ يَاقَانَ ۝ لِيَذَرَ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَى مَا خَلَقَهُمْ ۝

فَكَذَّبُوا عَنْ عِقَابِ ۝ وَكَذَلِكَ حَقَّتْ لِكُلِّ شِرْكَاءٍ عَلَى الَّذِينَ

كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَشْرَبُ النَّارِ ۝ الَّذِينَ يُجْحِلُونَ الْعَرْشَ ۝ وَمَنْ

حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ ۝ وَيَسْتَغْفِرُونَ

لِلَّذِينَ آمَنُوا أَلَّا يَتَّبِعُوا أَسْبَابَ ۝ وَرَحْمَةً ۝ وَعِلْمًا ۝ فَغُفِرَ

لِلَّذِينَ تَابُوا وَأَتَوْا بِحَسَنَاتٍ ۝ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو جَبَرٍ ۝

پەرۋەردىگارسىز! سەن ئۇلارنى، ئۇلارنىڭ ئاتا-
بوۋىلىرىدىن، ئاياللىرىدىن، ئەۋلادلىرىدىن ياخشى
بولغانلارنى ئۇلارغا ۋەدە قىلغان مەڭگۈلۈك جەننەتكە
كىرگۈزگەن، سەن ھەقىقەتەن غالبسەن، ھېكمەت
بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن (8). پەرۋەردىگارسىز!
سەن ئۇلارنى يامان ئىشلاردىن ساقلىغىن، سەن
كىمنى يامان ئىشلاردىن ساقلايدىكەنەن، شۈبھە-
سىزكى، بۇ كۈندە سەن ئۇنىڭغا رەھمەت قىلغان
بولسەن، بۇ چوڭ بەختتۇر» (9). شۈبھىسىزكى،
كاپىرلارغا: «اللەنىڭ (دۇنيادا) سىلەرگە بولغان
غەزىپىسى سىلەرنىڭ (ئاخىرەتتە) بىر-بىرىڭلارغا
بولغان غەزىپىڭلاردىن ئېشىپ چۈشىدۇ، چۈنكى
سىلەر ئىمانغا دەۋەت قىلىناتتىڭلار، لېكىن ئىمان

رَبَّنَا وَادْخُلْهُمْ جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ
مِنْ آبَائِهِمْ وَازْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ۝ رَقِيعُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ
فَقَدْ رَجَعْتَهُ ۖ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝ إِنْ أَعْنَيْنِ
لَقَدْ رَأَيْنَا دُونََ لَقَمَتِ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقَاتِلِمْ أَنْفُسِكُمْ
إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ۝ قَالُوا إِنَّا آمَنَّا
بِالْحَقِّ وَأَحْبَبْنَا الْإِسْلَامَ فَأَعْرِضْنَا بِذُنُوبِنَا أَهْلُ إِلَى
خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ۝ ذَلِكُمْ يَكُونُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ
كَقَوْمٍ وَإِنْ لَيْسَ لَهُ بِهِ قُوَّةٌ فَأَلْعَنَ اللَّهُ الْكَاذِبِينَ ۝
هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا
وَمَا يَذَرُكُمْ لِرَأْسِهِمْ ۖ فَاذْكُرُوا اللَّهَ مَخْلُوعِينَ لَهُ
الْبَرِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝ رَقِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ
يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِ عِلٍّ مَنْ لَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ يُلِيْذِرُ
يَوْمَ الْفَلَاحِ ۝ يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ ۖ لَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ
مِنْهُمْ شَيْءٌ لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ۝

ئېيتمايتتىڭلار» دەپ نىدا قىلىنىدۇ (10). ئۇلار: «پەرۋەردىگارسىز! بىزنى ئىككى قېتىم ئۆلتۈرۈپ،
ئىككى قېتىم تىرىلدۈرۈڭ، بىز گۇناھىمىزغا ئىقرار قىلدۇق، ئەمدى چىقىش يولى تېپىلارمۇ؟»
دەيدۇ (11). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، سىلەر اللەنى بىر دەپ بىلىشكە چاقىرىلغاندا (بۇنى) ئىن-
كار قىلىڭلار، ئەگەر اللە غا شېرىك كەلتۈرۈلسە (يەنى لات، ئۇززا قاتارلىق بۇتلارغا چوقۇنۇشقا
چاقىرىلغانلار) ئۇنى تەستىق قىلىسىلەر (يەنى ئۇلارنىڭ ئىلاھلىقىنى ئېتىراپ قىلىسىلەر)، ھۆكۈم يۈك-
سەك، بۈيۈك اللە غا خاستۇر (12). اللە سىلەرگە (قۇدرىتىنىڭ) ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ، سىلەرگە
كۈكدىن يامغۇر بىلەن رىزىق چۈشۈرۈپ بېرىدۇ، پەقەت اللە نىڭ ئائىتىگە قايتقان كىشىلەرلا (اللە نىڭ
ئايەتلىرىدىن) ۋەز-نەسىھەت ئالىدۇ (13). دىنىڭلارنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا
اللە غا ئىبادەت قىلىڭلار، كاپىرلار، ياقىتۇرمىغان تەقدىردىمۇ (14). اللە نىڭ مەرتىۋىسى يۇقىرىدۇر،
(اللە) ئەرلىنىڭ ئىگىسىدۇر، (خالايق) مۇلاقات بولۇشىدىغان كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) دىن ئاگاھلاند-
دۇرۇش ئۈچۈن، اللە ئۆز ھۆكىمى بويىچە بەندىلىرىدىن خالىغان ئادەمگە ۋەھىي چۈشۈرىدۇ (15). ئۇلار
قەبرىلەردىن چىققان كۈندە اللە غا ئۇلاردىن (يەنى ئۇلارنىڭ ئەھۋالىدىن، ئەمەللىرىدىن، سىرلىرى-
دىن) ھېچ نەرسە مەخپىي قالمايدۇ، بۈگۈن پادىشاھلىق كىمگە خاس؟ غالىب بىر اللە غا خاستۇر (16).

بۈگۈن ھەر ئادەمگە قىلغان ئەمەلىگە يارىشا جازا بېرىدۇ، بۈگۈن زۇلۇم يوقتۇر، اللە ھەقىقەتەن تېز ھېساب ئالغۇچىدۇر (17). ئۇلارنى قىيامەت كۈنىدىن ئاگاھلاندۇرغىن، ئۇ چاغدا دىللار (قورقۇنچىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) بوغۇزلارغا قاپلىشىۋالىدۇ، ئۇلار قايقۇ-ھەسرەتكە تولدۇ، زالىملارغا يېقىن دوست ۋە شاپائىتى قوبۇل قىلىنىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ (18). اللە كۆزلەرنىڭ خىيانىتىنى ۋە دىللاردىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ (19). اللە ئادىللىق بىلەن ھۆكۈم چىقىرىدۇ، ئۇلار اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلار ھېچ نەرسىگە ھۆكۈم چىقىرىشقا قادىر ئەمەس، اللە ھەقىقەتەن (بەندىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ

الْيَوْمَ نُجْزِي كُلَّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝ وَأَنذَرُكُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاطِيِرَةٌ مَّا لَظَالِمِينَ مِنْ حِينٍ وَلَا شَافِعِينَ ۝ يُكَاذِبُ ۝ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ۝ وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ۝ أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَآخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ ۝ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ إِلَى فِرْعَوْنَ وَهُامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ۝ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ۝

تۇرغۇچىدۇر، (ئۇلارنىڭ ئىشلىرىنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (20). ئۇلار زېمىنىدا سەير قىلىپ، ئۇلار-دىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەرنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۈزەتمىدىمۇ؟ ئۇلار بولسا زېمىندا كۈچ-قۇۋۋەت ۋە يادىكارلىقلار (يەنى ئۆي-ئىمارەت قۇرۇش) جەھەتتە بۇلار (يەنى سېنىڭ قەۋمىڭنىڭ كاپىرلىرى)دىن ئۈستۈن ئىدى، گۇناھى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى جازالىدى، ئۇلارنى ھېچ ئەھدى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلاپ قالالمىدى (21). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلگەن ئىدى، ئۇلار ئىشەنمىدى، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارنى جازالىدى. اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، (اللەنىڭ) ئازابى قاتتىقتۇر (22). بىز مۇسانى مۆجىزىلىرىمىز بىلەن، روشەن دەلىل بىلەن ھەقىقەتەن پىرىئەئىگە، ھامانغا ۋە قارۇنغا ئەۋەتتۇق، ئۇلار (مۇسانى) يالغانچى، سېھىرگەر دېيىشتى (23-24). مۇسا ئۇلارغا دەرگاھ-مىزدىن ھەق (يەنى پەيغەمبەرلىك) بىلەن كەلگەندە، ئۇلار: «مۇسا بىلەن ئىمان ئېيتقان-لارنىڭ ئوغۇللىرىنى (نەسلىنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن) ئۆلتۈرۈڭلار، ئاياللىرىنى (خىزمەتكە سېلىش ئۈچۈن) قالدۇرۇڭلار» دېدى. كاپىرلارنىڭ ھىيلە-مىكرى پەقەت بەربات بولىدۇ (25).



پىرئەۋن ئېيتتى: «مېنى قويۇۋېتىڭلار، مۇسانى ئۆلتۈرىمەن، مۇسا (ئۆزىنى مەندىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن) پەرۋەردىگارنى چاقىرسۇن، مەن ھەقىقەتەن مۇسانىڭ دىنىڭلارنى ئۆزگەرتىۋېتىشىدىن ياكى زېمىندا (يەنى دۆلەتتە) قالايمىقانچىلىق تۇغدۇرۇشىدىن قورقىمەن» (26). مۇسا ئېيتتى: «مەن ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەر. نىڭ پەرۋەردىگارڭلار (بولغان) ۋە سېغىنىپ، ھېساب كۈنى (يەنى قىيامەت كۈنى) گە ئىشەنمەي. دىغان ھەربىر مۇتەكەببىر (نىڭ) زىيانكەشلىك قىلىشى) دىن پاناھ تىلەيمەن» (27). پىرئەۋن خاندانغا مەنسۇپ، ئىمانىنى يوشۇرىدىغان بىر مۆمىن ئادەم ئېيتتى: «سىلەر پەرۋەردىگارم، اللە دېگەن كىشىنى ئۆلتۈرەمسىلەر؟ ھالبۇكى،

ئۇ سىلەرگە ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارڭلارنىڭ دەرگاھىدىن روشەن دەلىللەرنى ئېلىپ كەلدى. ئەگەر ئۇ (پەيغەمبەرلىك دەۋاسىدا) يالغانچى بولسا، يالغانچىلىقنىڭ زىيىنى ئۇنىڭ ئۆزىگىدۇر، ئەگەر ئۇ راستچىل بولسا، ئۇ سىلەرنى قورقۇتقان ئازابىنىڭ بىر قىسمى سىلەرگە كېلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشقان يالغانچىنى ھىدايەت قىلمايدۇ» (28). ئى قەۋمىم! بۈگۈن سەلتەنەت سىلەرنىڭ ئىلگىرلەيدۇ، (مىسىر) زېمىندا سىلەر غالىبسىلەر، ئەگەر بىزگە اللە نىڭ ئازابى كەلسە، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇشقا بىزگە كىم ياردەم بېرىدۇ؟» پىرئەۋن ئېيتتى: «مەن سىلەرگە پەقەت نېمىنى توغرا دەپ قارىسام، شۇنى مەسلىھەت بېرىمەن. سىلەرنى مەن پەقەت توغرا يولغا باشلايمەن» (29). مۆمىن ئادەم ئېيتتى: «ئى قەۋمىم! سىلەرنىڭ نۇھ، ئاد، سەمۇد قەۋملىرىگە ئوخشاش ۋە ئۇلاردىن كېيىنكىلەرگە ئوخشاش جامائەلەر ئۇچرىغان جازاغا ئۇچرىشىڭلاردىن قورقىمەن، اللە بەندىلىرىگە زۇلۇم قىلىشنى خالىماي. دۇ (30-31). ئى قەۋمىم! مەن سىلەر ئۈچۈن ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنىدىن ئەنسىرىمەن» (32).



ئۇ كۈندە (دوزاخ ئازابىنىڭ دەھشتىدىن قورقۇپ) ئارقاڭلارغا چېكىنىسىلەر، سىلەرگە ھېچ اللەنىڭ ئازابىدىن قۇتۇلدۇرغۇچى بولمايدۇ. كىمكى اللە ئۇنى گۇمراھ قىلىدىكەن، ئۇنى ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ (33). شەك - شۈبھىسىزكى، ئىلگىرى سىلەرگە يۈسۈف (اللە نىڭ دەرگاھىدىن) روشەن مۆجىزە- لەرنى ئېلىپ كەلدى. ئۇ ئېلىپ كەلگەن دەلىلدىن سىلەر ھىمان شەكىللىنىڭلار، تاكى ئۇ ۋاپات بولغاندا، (دەلىل - پاكىتسىز) ھالدا، اللە ئۇنىڭدىن كېيىن ھەرگىز پەيغەمبەر ئەۋەتمەيدۇ دېدىڭلار، اللە (گۇناھتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىنى، (دىندا) شەكىللىنىڭۇچىنى مۇشۇنداق ئازدۇرىدۇ» (34). اللەنىڭ ئايەتلىرى ئۈستىدە ئۆزلىرىگە (اللە تەرىپىدىن) كەلگەن ھېچقانداق دەلىل بولماستىن (قارىسىغا) جاڭ-

جاللىشىدىغانلار، اللە نىڭ دەرگاھىدا ۋە مۆمىنلەرنىڭ نەزىرىدە قاتتىق نەپرەتكە قالدۇ، بۇزغۇنچىلىق قىلىپ (ئىماندىن باش تارتقان)، (بەندىلەرگە) زومىگەرلىك قىلغان ھەرقانداق ئادەمنىڭ دىلىنى اللە مۇشۇنداق پېچەتلىۋېتىدۇ (35). پىرئەۋن (ۋەزىرى ھامانغا): «ئى ھامان! ماڭا بىر ئېگىز بىنا سالغىن، ئۇنىڭ بىلەن مەن دەرۋازىلارغا - ئاسماننىڭ دەرۋازىلىرىغا يېتىشىم مۇمكىن، شۇنىڭ بىلەن مەن مۇسانىڭ ئىلاھىنى كۆرەي، مەن ھەقىقەتەن مۇسانى يالغانچى دەپ گۇمان قىلىمەن» دېدى. پىرئەۋنگە ئۇنىڭ يامان ئەمەلى شۇنداق چىرايلىق كۆرسىتىلدى، پىرئەۋن (گۇمراھلىقى تۈپەيلىدىن ھىدايەت) يولىدىن مەنىنى قىلىندى، پىرئەۋننىڭ ھىيلە - مىكرى پەقەت بىكار دۇر (36-37). (پىرئەۋن خاندانىدىن) ئىمان ئېيتقان كىشى ئېيتتى: «ئى قەۋم! سىلەر ماڭا ئەگىشىڭلار، مەن سىلەرنى توغرا يولغا باشلايمەن» (38). ئى قەۋم! بۇ دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت (ۋاقىتلىق) پايدىلىنىشتىن ئىبارەتتۇر، ئاخىرەت ھەقىقەتەن (مەڭگۈلۈك) قارارگاھتۇر (39). كىمكى (بۇ دۇنيادا) بىرەر يامانلىقنى قىلىدىكەن، ئۇنىڭغا (ئاخىرەتتە) شۇنىڭغا لايىق جازا بېرىلىدۇ، مەيلى ئەر بولسۇن، مەيلى ئايال بولسۇن، كىمكى ئۆزى مۇمىن تۇرۇپ بىرەر ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئەنە شۇلار جەننەتكە كىرىدۇ، جەننەتتە ئۇلارغا ھېسابسىز رىزىق بېرىلىدۇ (40).

ئى قەۋمىم! ماڭا نېمىدۇركى، سىلەرنى مەن
(دوزاختىن) قۇتۇلۇشقا دەۋەت قىلىمەن، سىلەر
بولساڭلار مېنى دوزاخقا دەۋەت قىلىسىلەر (41).
سىلەر مېنى اللەنى ئىنكار قىلىشقا، مەن بىلىمەي-
دىغان نەرسىلەرنى ئۇنىڭغا شېرىك كەلتۈرۈشكە
دەۋەت قىلىسىلەر، ھالبۇكى، مەن سىلەرنى غالىب،
(بەندىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى) ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچى (اللە) غا دەۋەت قىلىمەن (42). ھەقىقەتەن
سىلەر مېنى ئۇنىڭغا (يەنى بۇتقا) ئىبادەت قىلىشقا
چاقىرىسىلەر، ئۇنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە (ئۆزىگە
ئىبادەت قىلىشقا) چاقىرغىنى يوق، بىزنىڭ ئاخىر
بارىدىغان جايىمىز اللە نىڭ دەرگاھىدۇر،

وَيَقُولُ مَا لِيَ أَدْعُوكُمْ إِلَى الْغُيُوبِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النُّارِ
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَاشْرُكُ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ
وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعِزِّ وَالْعَقْدِ لَا جُورَ أَكْبَادًا عُونَنِي
إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ عُوْنٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنْ مَرَدُّنَا
إِلَى اللَّهِ وَأَنْ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ فَتَسْتَكْزِرُونَ
مَا أَقُولُ لَكُمْ وَأَفُوضْ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ
بِالْعِبَادِ قَوْمَهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَا مَكْرُوهًا حَاقَ
بِالْفِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا
غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ
فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ وَإِذْ يَتَنَجَّجُونَ فِي النَّارِ
يَقُولُ السُّفَهَاءُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا أَنَا كُنَّا لَكُمْ
تَبَعًا فَبَلَّ أَنْتُمْ مَخْرُجُونَ عَذَابُ النَّارِ ۝
قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا وَالَّذِينَ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ كَفَرُ
بَيْنَ الْعِبَادِ وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لَئِنْ رَفَعْنَاهُمْ
أَدْعَاؤُكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ ۝

(گۇمراھلىقتا) ھەددىدىن ئاشقۇچىلار ئەھلى دوزاختۇر (43). (سىلەرگە ئازاب نازىل بولغان
چاغدا) سىلەرگە ئېيتقان سۆزۈمنىڭ (راستلىقىنى) ئەسلىسىلەر، مەن ئىشىمنى اللە غا تاپشۇرىمەن،
اللە ھەقىقەتەن بەندىلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (44). اللە ئۇنى پىرىئەۋن جامائەسىنىڭ
سۇيىقەستلىرىدىن ساقلىدى. پىرىئەۋن جامائەسىگە ئەڭ يامان ئازاب نازىل بولدى (45). ئۇلار
ئەتىگىنى-ئاخشىمى ئوتقا توغرىلىنىپ تۇرىدۇ، قىيامەت قايم بولغان كۈندە: «ئى پىرىئەۋن
جامائەسى! ئازابىڭ ئەڭ قاتتىقىغا (دوزاخ ئوتىغا) كىرىڭلار!» (دېيىلىدۇ) (46). ئۇ چاغدا ئۇلار
دوزاختا ئۆزئارا مۇنازىرىلىشىدۇ، ئاجىز (ئەگەشكۈچىلەر) ھاكاۋۇر (ئەگەشتۈرگۈچىلىرىگە):
«شۈبھىسىزكى، بىز سىلەرگە ئەگەشكەن ئىدۇق، بىزدىن دوزاخ ئازابىدىن بىر قىسمىنى ئېلىپ
تاشلىيالايمىسەن؟» دېدى (47). ھاكاۋۇر (ئەگەشتۈرگۈچىلىرى): «شۈبھىسىزكى، بىز ھەممىمىز
دوزاختادۇرمىز، اللە ھەقىقەتەن بەندىلەرنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقاردى»
دېدى (48). دوزاختىكىلەر دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەرگە: «سىلەر پەرۋەر-
دىگار، ئىڭلارغا دۇئا قىلىڭلار، ئۇ بىزدىن بىر كۈنلۈك ئازابىنى يېنىكلەتسە ئىكەن» دېدى (49).

ئۇلار (يەنى دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر) : «پەيغەم-
بىرىڭلار سىلەرگە روشەن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلمە-
گەنمىدى؟» دەيدۇ. ئۇلار (يەنى كۇففارلار) : «ھەئە،
ئېلىپ كەلگەن ئىدى» دەيدۇ. ئۇلار (يەنى پەرىشتىلەر) :
«سىلەر دۇئا قىلىڭلار، (لېكىن) كاپىرلارنىڭ دۇئاسى
پايدىسىز دۇر» دەيدۇ (50). شەك - شۈبھىسىزكى، بىز
پەيغەمبىرىمىزگە، مۆمىنلەرگە ھاياتىي دۇنيادا ۋە
(پەرىشتە، پەيغەمبەر ۋە مۆمىنلەردىن بەندىلەرنىڭ
ئەمەللىرىگە گۇۋاھ بولىدىغان) گۇۋاھچىلار ھازىر
بولىدىغان كۈندە ئەلۋەتتە ياردەم بېرىمىز (51). ئۇ
كۈندە كاپىرلارنىڭ ئۆزلىرى پايدا بەرمەيدۇ، ئۇلار
لەنەتكە ئۇچرايدۇ. ئۇلار ئاخىرى تىنىڭ ئازابىغا دۇچار

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمُ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا عَادَ عُوَادَ عُوَادَ الْكُفْرِ مِنَ الْأَنْفِ صَلَاتٍ
إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالْكَاذِبِينَ أَمْ أَمْنُ الْيَوْمِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ يَوْمَ لَا يُفْعَلُ الظَّالِمِينَ
مَعْدَرَتُهُمْ وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ وَلَعَدَّ
اتِّينَا مُوسَى الْهُدَى وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ
هُدًى وَذِكْرَى لِأُولَى الْأَلْبَابِ كَاصِدِرَاتٍ وَعَدَّ
اللَّهُ حَقًّا وَاسْتَفْتَرَيْنَاكَ وَسَبَّحَ بِحَمْدِكَ يَا عِشْيَ وَالْإِبْرَارِ إِنَّا الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ
اللَّهِ يَعْرِضُونَ سُلْطَانًا لَهُمْ إِنَّا فِي صُدُورِهِمْ الْآكْبَرُ
مَا هُمْ بِبَالِغِيهِ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْبَصِيرُ لَخَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْكَبِيرِ مِنَ خَلْقِ
النَّاسِ وَالْكَوْكَبِ الْكَبِيرِ لَا يَعْلَمُونَ وَمَا
يَسْأَلُونَكَ الْأَغْنَى وَالْبُصَيْرَةَ وَالَّذِينَ آمَنُوا
عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا تَسْأَلُكَ تِلْكَ الْأَمْثَلُ لَأَمَّا تَدَّكُرُونَ

بولدۇ (52). شۈبھىسىزكى، بىز مۇساغا ھىدايەت ئاتا قىلدۇق، ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتاب (يەنى
تەۋرات) نى مىراس قىلىپ بەردۇق (53). (ئۇ) ئەقىل ئىگىلىرى ئۈچۈن ھىدايەتتۇر ۋە نەسىھەتتۇر (54).
(ئى مۇھەممەد! مۇشرىكلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە) سەۋر قىلغىن، اللەنىڭ (ساڭا ۋە
سېنىڭ تەۋەلىرىڭگە ياردەم بېرىش) ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، گۇناھىڭغا ئىستىغپار ئېيتقىن.
ئاخىشىمى - ئەتىگىنى پەرۋەردىگارىڭغا ھەمدى بىلەن تەسبىھ ئېيتقىن (55). شۈبھىسىزكى، اللەنىڭ
ئايەتلىرى ئۈستىدە ئۆزلىرىگە (اللە تەرىپىدىن) كەلگەن ھېچقانداق دەلىل بولماستىن (قارىساڭ)
جانجاللىشىدىغانلارنىڭ كۆكرەكلىرىدە پەقەت كىبرى بار، ئۇلار (اللەنىڭ نۇرىنى ئۆچۈ-
رۈشتىن ئىبارەت) مەقسىتىگە يېتەلمەيدۇ، اللەغا سېغىنىپ (ئۇلارنىڭ شەرىدىن پاناھ تىلىگىن)،
ھەقىقەتەن اللە ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (56). ئاسمانلارنى
ۋە زېمىننى يارىتىش ئەلۋەتتە ئىنسانلارنى يارىتىشتىن كۆپ قىيىندۇر ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ
كۆپچىلىكى (بۇنى) ئۇقمايدۇ (57). ئەمما بىلەن كۆزى كۆرىدىغان ئادەم (يەنى مۆمىن بىلەن
كاپىر) باراۋەر بولمايدۇ، ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ئادەملەر
بىلەن يامان ئىش قىلغۇچى ئادەملەر باراۋەر بولمايدۇ. سىلەر ئاز ۋەز - نەسىھەت ئالسىلار (58).

قیامت چوقۇم كېلىدۇ، ئۇنىڭدا شەك يوق ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (ئۇنىڭغا) ئىشەنمەيدۇ (شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشنى، قىامت كۈنى بېرىلىدىغان مۇكاپات بىلەن جازانى ئىنكار قىلىدۇ) (69). پەرۋەردىگارنىڭ ئېيتىدۇ: «ماڭا دۇئا قىلىڭلار، مەن (دۇئايىڭلارنى) قوبۇل قىلىمەن (تىلىگىنىڭلارنى بېرىمەن)، شۈبھىسىزكى، مېنىڭ ئىبادىتىمدىن چوڭچىلىق قىلىپ باش تارتىدىغانلار خار ھالدا جەھەننەمگە كىرىدۇ» (60). (كۈندۈزى ئىشلەپ يەتكەن ھارغىلىقتىن) ئارام ئېلىشڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە كېچىنى (قاراڭغۇ قىلىپ) ياراتتى، (تىرىكچىلىك يولىدا ھەرىكەتلىنىشىڭلار ئۈچۈن) كۈندۈزنى يورۇق ياراتتى. اللە ئىنسانلارغا ھەقىقەتەن مەرھەمەتلىكتۇر ۋە لېكىن ئىنسانلارنىڭ تولىسى (اللەنىڭ ئېھسانىغا

شۈكۈر قىلمايدۇ، اللەنىڭ مەرھەمىتى ۋە نېمەتلىرىگە نانكۈرلۈك قىلىدۇ) (61). ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارلىرىدۇر، ھەممە نەرسىنى ياراتقۇچىدۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، قانداقمۇ (اللەغا ئىبادەت قىلىشتىن بۇتلارغا ئىبادەت قىلىشقا) بۇرۇلۇپ كېتىسىلەر؟ (62) اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار (ھەدايەتتىن ۋە ھەقىقەتتىن) شۇنداق بۇرۇلۇپ كېتىدۇ (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىغا قايغۇرۇپ كەتمىگىن، ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەنلەر مۇشۇنداق قىلغان) (63). اللە سىلەرگە زېمىننى تۇرالغۇ، ئاسماننى بىنا قىلدى. سىلەرنى سۈرەتكە كىرگۈزدى. سۈرىتىڭلارنى چىرايلىق قىلدى. سىلەرگە (تۈرلۈك) پاك نەرسىلەرنى رىزىق قىلىپ بەردى. ئەنە شۇ اللە سىلەرنىڭ پەرۋەردىگار-رىڭلاردۇر، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەنىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۇر (64). اللە ھاياتتۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر، دىنىڭلارنى (شېرىكتىن ۋە رىيادىن) ساپ قىلغان ھالدا ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، جىمى ھەمدۇسانا ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر! (65) (ئى مۇھەممەد! ئېيتقىنىكى: «پەرۋەردىگارىمدىن ماڭا روشەن دەلىللەر كەلگەن چاغدا، سىلەر اللەنى قويۇپ ئىبادەت قىلىۋاتقان بۇتلىرىڭلارغا ئىبادەت قىلىشتىن مەنئى قىلىندىم، ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىغا بويسۇنۇشقا بۇيرۇلدۇم» (66).

إِنَّ الشَّاعَةَ لَأَيَّتُهُ لَدَرِيْبٍ فِيْهَا وَلَكِنْ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُوْنَ ۝ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِيْ أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ الَّذِيْنَ يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِيْ سَيَدْخُلُوْنَ جَهَنَّمَ دُخُوْرًا ۚ اللَّهُ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْيَلَّ لِيَسْكُنُوْا فِيْهِ ۚ وَالنَّهَارَ مُبْهِرًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ۝ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِيْنَ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا هُوَ ۚ فَآلِيْ تُوْفِكُوْنَ ۝ كَذَلِكَ يُؤْتِكُمُ الَّذِيْنَ كَانُوْا يَآئِبَةً اللَّهُ يَجْعَدُوْنَ ۝ اللَّهُ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً ۚ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوْرَكُمْ ۚ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ۚ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَرِكْ لَّهُ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ۝ هُوَ الْحَيُّ الَّذِيْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوْهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ۚ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ۝ قُلْ إِنِّيْ نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّيْ ۚ وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِيْنَ ۝

سەندىن ئىلگىرى بىز ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەيغەم-
بەرلەرنى ئەۋەتتۇق، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن ساڭا
بايان قىلىپ بەرگەنلىرىمىزمۇ، بايان قىلىپ بەرمە-
گەنلىرىمىزمۇ بار، ھېچقانداق پەيغەمبەر اللەنىڭ
ئىززىتى بىرەر مۆجىزە كەلتۈرەلمەيدۇ، اللەنىڭ
ئەمرى (يەنى قىيامەت) كەلگەن چاغدا (كەشىلەر-
نىڭ ئارىسىدا) ئادالەت بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلىدۇ،
بۇ چاغدا ھەقىقەت قارشى تۇرغۇچىلار زىيان تار-
تىدۇ (78). مىنىشڭلار ۋە گۆشلىرىنى يېيىشڭلار
ئۈچۈن اللە سىلەرگە ھايۋانلارنى ياراتتى (79).
ئۇلار سىلەرگە نۇرغۇن پايدا كەلتۈرىدۇ، ئۇلارغا
مىنىپ دىلىڭلارغا پۈككەن ھاجىشڭلاردىن چىقسە-

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَمِنْهُمْ مَّن قُتِلَ
وَمِنْهُمْ مَّن كُتِفَ وَمِنْهُمْ مَّن قُتِلَ وَمِنْهُمْ مَّن كُتِفَ
بِأَيِّهِ إِلَّا يَأْذِنُ اللَّهُ قَدْ آجَأَ أَمْرُ اللَّهِ فَخِى يَأْخِى وَخِى
هَذَاكَ الْمُبْطِلُونَ ۝ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ
لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ۝ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ
وَلِتَعْلَمُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَى الْفَالِكِ
تَحْمِلُونَ ۝ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَتَى الْيَتِيمَ شُكْرُؤُونَ ۝
أَلَمْ يَجْعَلْ لَّكُمْ فِي الْأَرْضِ قَبْضًا وَكَيفَ كَانَ عَاقِبَةُ
الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَكْثَرُ مِنْهُمْ وَأَشَدُّ قُوَّةً وَ
أَثَرًا فِي الْأَرْضِ فَمَا عَتَىٰ عَنْهُمْ كَانُوا يُكَذِّبُونَ ۝
فَلَمَّا آجَأَ نُهُم رُسُلَهُم بِالْبَيْتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُم مِّنَ الْعِلْمِ
وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ۝ فَلَمَّا رَأَوْا بَاسَنَا
قَالُوا إِنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَحْدَهُ وَكُفِّرْنَا بِنَا بِمَا كُنَّا بِكُمْ كَاذِبِينَ ۝
فَلَمَّا يَكُنِ يَنْفَعُهُمْ إِنَّمَا يَنْهَكُنَا رَأَوْا بَاسَنَا سَمِعْنَا اللَّهُ
أَنِّي قَدْ خَلَقْتُ فِي عِبَادِهِ وَخَيْرُ هَذَا الْكَافِرُونَ ۝

لەر، (قۇرۇقلۇقتا يۈك - تاقلرىڭلارنى) ئۇلارغا ئارتىسىلەر، (دېڭىزدا) كېمىلەرگە قاچىلايسە-
لەر (80). اللە سىلەرگە (قۇدرىتىنىڭ) ئالامەتلىرىنى كۆرسىتىدۇ، سىلەر اللەنىڭ (قۇدرىتىنىڭ)
قايسى ئالامەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (81) ئۇلار زېمىندا سەير قىلىپ ئۇلاردىن ئىلگىرىكىلەر-
نىڭ ئاقىۋىتىنىڭ قانداق بولغانلىقىنى كۆزەتمىدىمۇ؟ بۇلاردىن ئۇلارنىڭ سانى كۆپ ئىدى،
زېمىندا كۈچ - قۇۋۋەت ۋە يادىكارلىقلار (يەنى ئۆي - ئىمارەت) جەھەتتە بۇلاردىن ئۈستۈن ئىدى.
ئۇلارنىڭ قولغا كەلتۈرگەن نەرسىلىرى ئۇلارغا ئەسقاتمىدى (82). ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن
مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەندە، ئۆزلىرىدە بار ئىلىم بىلەن پەخىرلىنىپ (پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلدى
ۋە مەسخىرە قىلدى)، ئۇلارغا ئۆزلىرى مەسخىرە قىلغان (ۋە كەلسە دەپ ئالدىرىغان) ئازاب نازىل
بولدى (83). ئۇلار بىزنىڭ ئازابىمىزنى كۆرگەن چاغدا: «بىز بىر اللە غائىبان ئېيتتۇق، بىز بۇرۇن
(اللەغا) شېرىك قىلغان بۇتلارنى ئىنكار قىلدۇق» دېدى (84). بىزنىڭ ئازابىمىزنى كۆرگەن چاغدا ئېيت-
قان ئىماننىڭ ئۇلارغا پايدىسى بولمىدى، بۇ (يەنى ئازابىنى كۆرگەندە ئېيتقان ئىماننىڭ پايدىلىق بول-
ماسلىقى) اللەنىڭ بەندىلىرى ئارىسىدا تۇتقان يولىدۇر، بۇ چاغدا كاپىرلار زىيان تارتقۇچى بولدى (85).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 حَمْدٌ تَبْرُكٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كَيْتُ قُضِلَتْ أَيْتُهُمْ
 عَرَبِيَّةٌ قَوْمٌ يَكُونُونَ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ
 لَا يَسْمَعُونَ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكْثَرِ مَوَاقِفٍ حُوتْنَا إِلَيْهِ وَفِي
 أَذَانِنَا وَفَرْوَمِنْ بَيْنِنَا وَيَدِينَا جَبَابٌ فَأَعْمَلْنَا عَمَلُونَ
 قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ
 فَاسْتَوِيُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوا وَذُرُوا الشِّرْكَ يَوْمَ الَّذِينَ
 لَا يُؤْتُونَ الزُّكُوفَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ إِنَّ الَّذِينَ
 آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ قُلْ أَهْلَكُمْ
 لَكُمْ كُفْرٌ وَالَّذِينَ خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ
 أَنْدَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ وَجَعَلَ فِيهَا رِوَايَ مِنْ قُرْبَا
 وَبَرَكٍ فِيهَا وَكَذَلِكَ فَتَنَّا الْبَنِيَّةَ آيَاتٍ سَوَاءٍ
 لِلنَّاسِ بَلِيَّةٍ ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ
 لَهَا وَالْأَرْضِ انْقَبِي طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتِ أَتَيْنَا طَائِعِينَ

41- سۈرە فۇسسلەت

مەككىدە نازىل بولغان، 54 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ

ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھامىم (1). (بۇ) ناھايىتى شەپقەتلىك، مېھرىبان

اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان (ۋەھىيدۇر) (2).

ئايەتلىرى ئۇچۇق بايان قىلىنغان كىتابتۇر، بىلىدۇ.

غان قەۋم ئۈچۈن نازىل بولغان ئەرەبچە قۇرئان.

دۇر (3). (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر

بەرگۈچىدۇر، (كاپىرلارنى دوزاخ بىلەن) ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر. ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ تولىسى

(ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى پىكىر قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈدى.

ئۇلار (ئۇنىڭغا) قۇلاق سالمايدۇ (4). ئۇلار (پەيغەمبەرگە): «بىزنىڭ دىللىرىمىز سەن بىزنى دەۋەت

قىلغان نەرسىلەردىن پەردىلەنگەن، قۇلاقلىرىمىز ئېغىر، سەن بىلەن بىزنىڭ ئارىسىمىزدا پەردە

(يەنى دىنىي جەھەتتە ئوخشاماسلىق) بار، سەن ئۆز ئىشىڭنى قىل، بىزمۇ ھەقىقەتەن ئۆز ئىشىمىز.

مىزنى قىلايلى (يەنى سەنمۇ ئۆز دىنىڭ بىلەن بول، بىزمۇ ئۆز دىنىمىز بىلەن بولايلى)»

دەيدۇ (5). سەن (ئۇ مۇشرىكلارغا): «مەن سىلەرگە ئوخشاش ئىنسانەن، ماڭا، ئىلاھىيەتلەر بىر

ئىلاھتۇر، دەپ ۋەھىي قىلىندۇ، ئۇنىڭغا (ئىمان ۋە تائەت-ئىبادەت بىلەن) يۈزلىنىڭلار ۋە

ئۇنىڭدىن مەغپىرەت تىلەڭلار!» دېگەن، مۇشرىكلارغا ۋاي! (6) ئۇلار زاكات بەرمەيدۇ، ئاخىرىگە

ئىشەنمەيدۇ (7). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا ئەلۋەتتە ئۆزلۈكسىز ساۋاب

بېرىلىدۇ (8). (سەن ئۇلارغا) «سىلەر زېمىننى ئىككى كۈندە ياراتقان اللەنى ئىنكار قىلامسىلەر

ۋە ئۇنىڭغا شېرىكلەر كەلتۈرمەيسىلەر؟ ئۇ ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر» دېگەن (9). ئۇ زېمىننىڭ

ئۈستىدە نۇرغۇن تاغلارنى ياراتتى، زېمىننى بەرىكەتلىك قىلدى، ئەھلى زېمىننىڭ رىزقىنى بەلگە.

لىدى، (زېمىننى يارىتىش بىلەن ئاھالىسىنىڭ رىزقىنى بەلگەلەشنى كەم-زىيادىسىز) باراۋەر تۆت

كۈندە (تاماملىدى)، (زېمىننىڭ ۋە ئۇنىڭدىكى نەرسىلەرنىڭ يارىتىلىش مۇددىتىنى) سورىغۇچىلار

ئۈچۈن (بۇ جاۋابتۇر) (10). ئاندىن ئۇ ئاسماننى (يارىتىشقا) يۈزلەندى، ھالبۇكى، ئۇ تۇمان

ھالىتىدە ئىدى، ئاسمان بىلەن زېمىنغا: «ئىختىيارى ياكى ئىختىيارسىز ھالدا كېلىڭلار

(يەنى ئەمرىمنى قوبۇل قىلىڭلار)» دېدى. ئىككىلىسى «ئىختىيارى كەلدۇق» دېدى (11).

كاپىرلار: «پەرۋەردىگار سىز! ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بىزنى ئازدۇرغانلارنى بىزگە كۆرسەتكىن، (ئۇلارنىڭ) ئەڭ خارلاردىن بولۇشى ئۈچۈن ئۇلارنى ئاياقلىرىمىزنىڭ ئاستىدا چەيلەيمىز» دېدى (29). شۇبھىسىزكى، «پەرۋەردىگار سىز اللەدۇر» دېگەنلەر، ئاندىن توغرا يولدا بولغانلارغا پەرىشتىلەر چۈشۈپ: «قورقماڭلار، غەم قىلماڭلار، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان جەننەت ئۈچۈن خۇشال بولۇڭلار، بىز دۇنيادا، ئاخىرەتتە سىلەرنىڭ دوستلىرىڭلارمىز، جەننەتتە سىلەر ئۈچۈن كۆڭلۈڭلار تارتقان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ۋە تىلىگەن نەرسىڭلارنىڭ ھەممىسى بار، (ئۇلار) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچى، ناھايىتى مېھرىبان (اللە) تەرىپىدىن بېرىلگەن زىياپەتتۇر» دەيدۇ (30-32). اللەغا (يەنى اللەنىڭ

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرَنَا الَّذِينَ أَصْلَلْنَا مِنَ الْجِنِّ
وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُم بِمِثْلِ أَقْدَامِنَا يَكُونُوا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۖ
إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ
الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَكْفُلُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَلَا يَسُرُّوهُ إِلَّا جَنَّةٌ لَّيْسَ لَكُمُ
تَوَعُّدٌ ۚ تَخُنُّ أُولَئِكَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ
وَلَكُمُ فِيهَا مَا تَشْتَهُى أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمُ فِيهَا مَا تَدْعُونَ ۚ تَزَالُمِنْ
غُلُوبٍ رَجِيعٍ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ
صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۚ لَا تَقْتَتِلُوا هِنْدَةً
وَالْحَيَّةَ يَأْكُلُهَا الْبَاقِي ۚ أَحْسَنُ فَاذًا الَّذِينَ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ
عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ۚ وَمَا يُلْقِيهِ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا
يُلْقِيهِ إِلَّا اللَّهُ دَحْظَ عَظِيمٍ ۚ وَمَا يَخْتَصِمُ مِنَ الشَّيْطَانِ تَرْغُ
فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ۚ وَمِنْ آيَاتِهِ الْبَلَاءُ وَالْمُكَارَ
وَالشَّيْءُ وَالْقَمَرُ لَا يَسْجُدُونَ لِلشَّيْءِ وَلَا الْقَمَرُ وَاجْبُدُوا لِلَّهِ
الَّذِي خَلَقَهُمْ إِنْ كُنْتُمْ رِئَاةَ عِبَادِهِ ۚ وَإِنْ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ
عِنْدَ رَبِّكَ يَسْتَبْخُونُ لَهُ بِالْأَيْلِ وَاللَّهُ رَؤُفٌ رَحِيمٌ ۚ

تەۋھىدىگە ۋە تائىتىگە) دەۋەت قىلغان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان ۋە «مەن ھەقىقەتەن مۇسۇل-
مانلاردىنمەن» دېگەن كەشىدىنمۇ ياخشى سۆزلۈك ئادەم بارمۇ؟ (33) ياخشى ئىش بىلەن يامان
ئىش باراۋەر بولمايدۇ، ياخشى خىسلەت ئارقىلىق (يامان خىسلەتكە) تاقابىل تۇرغىن، (شۇنداق
قىلساڭ) سەن بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدا ئاداۋەت بار ئادەم گويا سىرداش دوستۇڭدەك بولۇپ
قالدۇ (34). بۇ خىسلەتكە پەقەت سەۋرچان ئادەملەرلا ئېرىشەلەيدۇ، بۇ خىسلەتكە پەقەت بۈيۈك
نېسۋە ئىگىسىلا ئېرىشەلەيدۇ (35). ئەگەر شەيتان سېنى ۋەسۋە قىلىپ (يۇقىرىقى خىسلەتنى
ئۆزلەشتۈرمەسلىكىگە كۈشكۈرتسە) اللەغا سېغىنىپ (شەيتاننىڭ شەرىدىن) پاناھ تىلىگىن، اللە
ھەقىقەتەن (بەندىلىرىنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (ئىشلىرىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (36).
كېچە بىلەن كۈندۈز، كۈن بىلەن ئاي اللەنىڭ (بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ئالا-
مەتلىرىدىندۇر، قۇياشقا سەجدە قىلماڭلار، ئايغىمۇ سەجدە قىلماڭلار، ئۇلارنى ياراتقان اللەغا
سەجدە قىلىڭلار، ئەگەر پەقەت اللە غىلا ئىبادەت قىلىدىغان بولساڭلار (37). ئەگەر كۇفكارلار چوڭ-
چىلىق قىلىپ (اللەغا سەجدە قىلىشتىن) باش تارتسا، پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدىكىلەر (يەنى
پەرىشتىلەر) كېچە-كۈندۈز اللەغا تەسبىھ ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇلار مالال بولۇپ قالمايدۇ (38).

42- سوره شورا

مەككەدە نازىل بولغان، 53 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان ئالەمنىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھامىم (1)، عىن، سىن، قان (2). غالب، ھېكمەت
بىلەن ئىش قىلغۇچى ئالەم ساڭا ۋە سەندىن ئىلگىرىكى
(پەيغەمبەر) لەرگە مۇشۇنداق ۋەھىي قىلىدۇ (3).

ئاسمانلاردىكى شەيئىلەر ۋە زېمىندىكى شەيئىلەر
ئالەمنىڭدۇر (يەنى ئالەمنىڭ مۈلكىدۇر، ئالەمنىڭ
تەسەررۇپى ئاستىدۇر)، ئالەم ئۈستۈندۇر،
كاتتىدۇر (4). (ئالەمنىڭ كاتتىلىقىدىن) ئاسمانلار

يۇقىرى تەرىپىدىن يېرىلىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ، پەرىشتىلەر پەرۋەردىگارىغا تەسبىھ
ئېيتىدۇ، ھەمدى ئېيتىدۇ، يەر يۈزىدىكىلەرگە مەغپىرەت تەلەيدۇ. بىلىڭلاركى، ئالەم
ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (5). ئالەمنى قويۇپ (بۇتلارنى)
ئىگە قىلىۋالغانلارنىڭ (ئەمەللەرنى) ئالەمگە ئۆزى تۇرغۇچىدۇر، سەن ئۇلارغا ھامىي ئەمەسمەن (6).
مەككە ئاھالىسىنى ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىكىلەرنى ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، (كىشىلەرنى) قىيامەت
كۈنىدىن ئاگاھلاندۇرۇشۇڭ ئۈچۈن، ساڭا بىز مۇشۇنداق ئەمرەچە قۇرئاننى نازىل قىلدۇق، ئۇ
كۈندە ھېچ شەك يوقتۇر، (ئۇ كۈندە) بىر پىرقە (كىشىلەر) جەننەتتە ۋە بىر پىرقە كىشىلەر
جەھەننەمدە بولىدۇ (7). ئەگەر ئالەم خالىسا، ئۇلارنى (يەنى پۈتۈن ئىنسانلارنى) ئەلۋەتتە بىر
ئۆممەت (يەنى بىر دىندا) قىلاتتى، لېكىن ئالەم خالىغان ئادەمنى رەھىمەتتىن قىلدۇرۇپ، زالىم-
لارغا ھېچقانداق ئىگە، ھېچقانداق مەدەتكار بولمايدۇ (8). بەلكى ئۇلار ئالەمدىن باشقىلارنى ئىگە
قىلىۋالدى، پەقەت ئالەم ئىگىدۇر، ئالەم ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرىدۇ، ئالەم ھەر نەرسىگە قادىر (9).
سەلەر (دىن ئۈستىدە ۋە ئۆزىڭدىن باشقا) ھەرقانداق نەرسە ئۈستىدە ئىختىلاپ قىلىشماڭلار،
ئۆزىڭلار ئالەم ھۆكۈم چىقىرىدۇ. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتقىنكى) ئەنە شۇ ئالەمىڭ
پەرۋەردىگارىمىدۇر، ئۆزىڭلارغا تەۋھىد كۆزۈل قىلدىم، (ھەممە ئىشتا) ئالەمغا مۇراجىئەت قىلىمەن (10).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
حَمْدٌ عَسَىٰ أَنْ يَكُنَ الْبَلَاءُ لِلَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ
اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ
الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ۝ يَكَادُ السَّمَوَاتُ يَنْقَطِعُنَ مِنْ قُوَّتِهِنَّ وَالْأَرْضُ
تُتَخَلَّفُ عَنْهُمْ وَهُمْ يُسْتَعْتَفُونَ ۝ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ الْأَرَا
اللَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ۝ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۝ اللَّهُ
حَفِظَ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ۝ وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا
إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِنُبَيِّنَ لَكَ آيَاتِهِ وَمَنْ حَوَّلَهَا مُتَبَدِّلْ
الْجُمُعَ الْأَرَبِ ۝ فِيهِ قُرْآنٌ فِي الْحَقِّ وَفِيهِ فِي السَّعِيرِ ۝ وَلَوْ
شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً ۝ وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ
فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ قُرْبَىٰ وَلَا نَفْعٍ ۝ أَلَمْ تَأْخُذْ
مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ ۝ قَالَتْ هُوَ الْوَلِيُّ ۝ وَهُوَ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ وَمَا تَخْلُقُونَهُ مِنْ شَيْءٍ فَخَلَقَهُ
إِلَى اللَّهِ ذَلِكُمْ ۝ اللَّهُ رَزَقَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۝ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ۝

الله ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقۇچىدۇر، اللہ سىلەرگە ئۆز جىنىسلىقلاردىن جۈپتلىرىنى (يەنى ئاياللارنى) ياراتتى. ھايۋانلارغىمۇ ئۆز تىپىدىن جۈپتلىرىنى ياراتتى. بۇ ئارقىلىق اللہ سىلەرنى كۆپەيتىدۇ، ھېچ شەيى اللہ غا ئوخشاش ئەمەستۇر، اللہ ھەممىنى ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (11). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (خەزىنىلىرىنىڭ) ئاچقۇچلىرى اللە نىڭ ئىلگىرىدۇر، اللہ خالىغان كىشىنىڭ رىزقىنى (سىناش يۈزىسىدىن) كەڭ قىلىدۇ، خالىغان كىشىنىڭ رىزقىنى (بالاغا مۇپتىلا قىلىپ سىناش يۈزىسىدىن) تار قىلىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (12). اللہ سىلەرگە دىندىن نۇھقا تەۋسىيە قىلغان نەرسىنى، ساڭا (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) بىز ۋەھىي قىلغان نەرسىنى، ئىبراھىمغا، مۇساغا ۋە ئىساغا بىز تەۋسىيە قىلغان نەرسىنى بايان قىلدى. سىلەر دىننى بەرپا قىلىڭلار، دىندا

قَاتِرَ التَّوْبَتِ وَالْأَرْضِ جَعَلْ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
مِنَ الْأَنْعَامِ أَزْوَاجًا يَذُرْ لَكُمْ فِيهَا لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ
السَّيِّمُ الْبَصِيرُ لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ
الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ سَرَّ لَكُمْ
مِنَ الدِّينِ مَا وَطَى بِهِ نُوحًا الَّذِي أُوحِيَنا إِلَيْكَ وَمَا
وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَ
لَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ
يَجْعَلُ الْيُسْرَى وَسَيْئَةً وَيُهْدِي اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَمَا
تَكْزُبُونَ إِلَّا مِمَّا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيثُكُمْ وَلَوْلَا
كَلِمَةُ سَبَقَتْ مِنَ رَبِّكَ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ وَ
إِنَّ الْآدَمَ إِذْ دُخِلَ الْأَكْبَادَ مِنْ بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِمَّا دُخِرَ
فَلَوْلَا قَادِمُ وَاسْتَوْتُمْ كَمَا أَمَرْتُ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَهُمْ
وَقُلْ أَمَرْتُ بِمَا أُتْرِلُ اللَّهُ مِنْ كُتُبٍ وَأُمرْتُ لَأَكْمُلَ
بَيْنَكُمْ اللَّهُ رَيْبًا وَرَيْبَكُمْ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ لَا
حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝

تەپرىقىچىلىك قىلماڭلار، مۇشرىكلارغا سەن ئۇلارنى دەۋەت قىلغان نەرسە (يەنى تەۋھىد) ئېغىر كەلدى، اللہ تەۋھىدكە خالىغان ئادەمنى تاللايدۇ، اللہ نىڭ (تائىتىگە) قايتىدىغان ئادەمنى تەۋھىدكە باشلايدۇ (13). (يەھۇدىي، ناسارا قاتارلىقلار) ئۇلارغا ئىلىم كەلگەندىن كېيىن (يەنى ئۇلار رەسۇلۇللاھنىڭ ھەق پەيغەمبەرلىكىنى بىلگەندىن كېيىن)، ئاندىن ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ پىرقىلەرگە بۆلۈندى. ئەگەر پەرۋەردىگار بىڭنىڭ (ئۇلارنى جازالاشنى) قىيامەتكىچە تەخىر قىلىشتىن ئىبارەت سۆزى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە ھۆكۈم چىقىرىلىپ بولغان بولاتتى (يەنى ئۇلار تېز ھالاك قىلىنغان بولاتتى). ئۇلاردىن كېيىن كىتابقا ۋارىسلىق قىلغانلار (يەنى رەسۇلۇللاھ بىلەن زامانداش بولغان ئەھلى كىتاب) (كىتاب ھەققىدە) قاتتىق دەرگۇماندىدۇر (14). شۇنىڭ ئۈچۈن (يەنى دىندا ئىختىلاپ قىلىشقانلىقى ئۈچۈن) (ئى مۇھەممەد! بارلىق ئىنسانلارنى توغرا دىن ئاساسىدا ئىتتىپاق بولۇشقا) چاقىرىغىن، بۇيرۇلغىنىڭ بويىچە توغرا يولدا چىڭ تۇرغىن، ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگەن ۋە ئېيتقىن: «اللہ نازىل قىلغان (بارلىق) كىتابلارغا ئىمان ئېيتتىم، ئاراڭلاردا ئادىل بولۇشقا بۇيرۇلدۇم، اللہ بىزنىڭ پەرۋەردىگارىمىزدۇر، سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارلىرىڭلاردۇر، بىزنىڭ ئەمەللىرىمىز ئۆزىمىز ئۈچۈندۇر، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارمۇ ئۆزلىرىڭلار ئۈچۈندۇر، سىلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا جىددەللىشىشكە (ئورۇن) يوق (چۈنكى ھەقىقەت ئاشكارىدۇر)، اللہ (قىيامەت كۈنى) بىزنى (ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن) يىغىدۇ، ئاخىر قايتىدىغان جاي اللہ نىڭ دەرگاھىدۇر» (15).

كشله الله نك دننى قوبول قىلغاندىن كېيىن،
(كشله نى ئىماندىن توسۇش ئۈچۈن) الله نك
دىندا خۇسۇمەت قىلىشقانلار نك دەلىللىرى
الله نك دەرگاھىدا باتلىدۇر، ئۇلار (دۇنيادا)
غەزەپكە ئۇچرايدۇ، (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (16). الله كىتاب (يەنى قۇرئان) نى
ھەق بىلەن نازىل قىلدى ۋە ئادالەتنى نازىل
قىلدى. سەن نېمە بىلىسەن؟ قىيامەت يېقىن
بولۇشى مۇمكىن (17). قىيامەتكە ئىشەنمەيدىغانلار
ئۇنىڭ بولۇشىنى ئالدىرىتىدۇ، ئۇنىڭغا ئىشىن-
دىغانلار بولسا قىيامەتتىن قورقىدۇ، قىيامەتنى
ھەق دەپ بىلىدۇ، بىلىڭلاركى، قىيامەت توغرىلىق

مۇجادىلە قىلىدىغانلار ئەلۋەتتە چوڭقۇر گۇمراھلىقتىدۇر (18). الله بەندىلىرىگە كۆيۈنگۈچىدۇر،
ئۇ خالىغان ئادەمگە (كەڭ) رىزىق بېرىدۇ، الله كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (19). كىمكى (ئۆزىنىڭ ئەمەلى
بىلەن) ئاخىرەتنىڭ ساۋابىنى كۆزلىسە، ئۇنىڭ ساۋابىنى زىيادە بېرىمىز، كىمكى (ئەمەلى بىلەن) دۇنيا-
نىڭ مەنپەئىتىنى كۆزلىسە، (ئۇنىڭ تىلىگەن) مەنپەئىتىنىڭ بەزىسىنى بېرىمىز، ئۇنىڭغا ئاخىرەتتە
(ساۋابتىن) ھېچ نېسىۋە يوق (20). ئۇلارنىڭ الله رۇخسەت قىلمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ
بېكىتكەن مەبۇدىلىرى بارمۇ؟ (الله نىڭ ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازابىنى قىيامەتكىچە تەخىر قىلىش
توغرىسىدىكى) ھۆكىمى بولمىسا ئىدى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئەلۋەتتە (دۇنيادىلا) ھۆكۈم چىقىرىلغان
بولاتتى، (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغۇچىلار (يەنى كاپىرلار) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (21). كاپىر-
لارنىڭ (قىيامەت كۈنى دۇنيادا) قىلغان گۇناھلىرىنىڭ جازاسىدىن قورقۇپ تۇرغانلىقىنى
كۆرسەن، (ئۇلار مەيلى قورقسۇن، قورقسۇن) جازا ئۇلارغا (چوقۇم) نازىل بولغۇسىدۇر، ئىمان
ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار جەننەتلەرنىڭ باغچىلىرىدا بولىدۇ، ئۇلار پەرۋەردىگا-
رنىڭ ھۇزۇرىدا خالىغان نەرسىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ، بۇ كاتتا ئىنئامدۇر (22).

وَالَّذِينَ يُجَاجِدُونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا نَجَّيْنَاهُمْ لَهُ حُجَّتُهُمْ
دَاجِحَةٌ وَعِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
اللَّهُ الَّذِي أَنْزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْبَيِّنَاتِ وَمَا يُدْرِكُ
لَعْلَ السَّاعَةِ قَرِيبٌ ۝ يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ
أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ۝
اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ
مَنْ كَانَ يُرِيدْ حَرْثَ الْآخِرَةِ لْيُزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ
كَانَ يُرِيدْ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ
مِنْ نَصِيبٍ ۝ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ
مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْ لَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُتِحَ رِيبُكُمْ
وَلَأَنَّ الظَّالِمِينَ لَعَمْرُكَ أَتَى الظَّالِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا وَهُمْ وَاقِعٌ بِهِمْ وَالَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ لَهُمْ مَا
يَشَاءُونَ وَعِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ۝

اللَّهُ ثَمَانِ ثَبِيتَانِ ۞ يَا خَشَىٰ ثُمَّ مَلَّاهُ رَنَىٰ قَلْبَانِ
بەندىلىرىگە ئەنە شۇ ئىنئام بىلەن خۇش خەۋەر
بېرىدۇ. «(پەيغەمبەرلىكنى) تەبلىغ قىلغانلىقىمغا
سەلەردىن ھەق تەلەپ قىلمايمەن، پەقەت تۇغقان-
چىلىق ھەقىقىي ئۈچۈن مېنى دوست تۇتۇشۇڭلارنى
(يەنى پەرۋەردىگارنىڭ دەۋىتىنى يەتكۈزۈشۈمگە
چىقىلماسلىقىڭلارنى) تەلەيمەن» دېگەن، كىمكى بىرەر
ياخشى ئىش قىلسا، ئۇنىڭغا بىز ساۋابىنى زىيادە
بېرىمىز، اللہ ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ئاز ياخشىلىققا كۆپ ساۋاب بەرگۈ-
چىدۇر (23). ئۇلار (يەنى قۇرەيش كاپىرلىرى):
«(ئۇ يەنى مۇھەممەد) اللہ غا يالغاننى توقۇدى» دەمدۇ؟
ئەگەر اللہ خالىسا (يەنى ئۇلار گۇمان قىلغاندەك،
اللہ غا يالغاننى توقۇغان بولساڭ) سېنىڭ قەلبىڭنى
پېچەتلىۋەتكەن بولاتتى، اللہ باتىلنى يوق قىلىدۇ،
(پەيغەمبەرگە نازىل قىلغان) سۆزلىرى ئارقىلىق

ذَٰلِكَ الَّذِي يُبَيِّنُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ اسْتَوْاعُوا عِلْمَ الطَّيْلِ
قُلْ لَا أَتَّبِعُكُمْ عَلَيْهِمْ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ وَمَن يَقْرَبْ
حَسَنَةً يَّزِدْ لَهُ فِيهَا حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَم يَقُولُونَ
أَفَتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَيْدًا يَا قُلَانِ إِنَّمَا اللَّهُ يُغْنِي عَنْكَ وَيَمْنَعُ
اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُخَيِّبُ الْحَقَّ يَكْلَمُهُ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٤﴾
وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ
وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَخَيِّبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعِلْمُ الطَّيْلِ
وَيَزِيدُ مَن قَضَاهُ وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ
بَطَلَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِمَآذٍ لِّكَوَالِ الْأَرْضِ لَكِن يَّرِزُقُ بِقَدَرٍ
مَا يَشَاءُ إِنَّهُ يَعْبَادُهُ خَيْرٌ رَّصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ
مِن بَعْدِ مَا قَطَفُوا وَيُغْنِي عَنْهُمْ وَهُوَ السَّخِيحُ ﴿٢٨﴾ وَ
مِن آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا لَن دَلِيلٌ
وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذْ يَخْلُقُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُّصِيبَةٍ فَمَا
كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ
فِي الْأَرْضِ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾

ھەقىقىي ھەق قىلىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن دىللاردىكى سىرلارنى بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (24). اللہ
بەندىلىرىدىن تەۋبىنى قوبۇل قىلىدۇ، يامان ئىشلارنى ئەيۈ قىلىدۇ، قىلىۋاتقان ئىشڭلارنى
بىلىپ تۇرىدۇ (25). ثَمَانِ ثَبِيتَانِ ۞ ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنىڭ دۇئاسىنى اللہ ئىجابەت
قىلىدۇ، (كامالى) پەزىلىدىن ئۇلارغا ساۋابىنى زىيادە بېرىدۇ، كاپىرلار قاتتىق ئازابقا دۇچار
بولىدۇ (26). ئەگەر اللہ بەندىلىرىنىڭ رىزقىنى كەڭ قىلسا، ئۇلار ئەلۋەتتە زېمىندا پىنتە-
پاسات تېرىمىتى. لېكىن اللہ خالىغان نەرسىنى ئۆلچەم بىلەن چۈشۈرىدۇ، اللہ ھەقىقەتەن
بەندىلىرىنىڭ (ئەھۋالىدىن) تولۇق خەۋەرداردۇر، (ئۇنى) كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (27). ئۇلار
(يامغۇرنىڭ يېغىشىدىن ئۈمىدسىزلەنگەندىن كېيىن) اللہ يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ، رەھمىتىنى
يايدۇ، اللہ (ھەممىنىڭ) ئىگىسىدۇر، مەدھىيگە لايىقتۇر (28). ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ
يارىتىلىشى ۋە ئۇ ئىككىسىدە جاندارلارنىڭ يېمىلىشى اللہ نىڭ (قۇدرىتىنىڭ) دەلىللىرىد-
دندۇر، اللہ ئەگەر خالىسا، ئۇلارنى جەمئىي قىلىشقا قادىردۇر (29). سىلەرگە (يەنى
جېنىڭلار ياكى مېلىڭلارغا) ھەرقانداق بىر مۇسەبەت يەتسە، ئۇ سىلەرنىڭ قىلغان گۇناھىڭلار
تۈپەيلىدىن كەلگەن بولىدۇ، اللہ نۇرغۇن گۇناھىڭلارنى ئەيۈ قىلىدۇ (ئەيۈ قىلمايدىغان بولسا،
بالاۋە مۇسەبەتتىن ھېچ قۇتۇلماس ئىدىڭلار) (30). (ئۇ مۇشرىكلار!) سىلەر زېمىندا اللہ نىڭ
ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر، سىلەرگە اللہ دىن باشقا ھېچ ئىگە ۋە مەدەتكار يوق (31).

دېگىزدا قاتنىغۇچى تاغىدەك كېمىلەر، اللەنىڭ قۇدرىتىنىڭ دەلىللىرىدىندۇر (32). ئەگەر اللە خالسا، شامالنى توختىتىۋېتىدۇ-دە، كېمىلەر دېگىزنىڭ ئۈستىدە توختاپ قالىدۇ، بۇنىڭدا (قاتنىق-لىقتا) سەۋر قىلغۇچى، (كەڭچىلىكتە) شۇكۇر قىلغۇچى ھەر مۇسەن ئۈچۈن نۇرغۇن ئىبرەتلەر بار (33). ياكى اللە خالسا، ئىچىدىكى كىشىلەرنىڭ قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن كېمىلەرنى (بوران بىلەن) ھالاك قىلىدۇ، اللە نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ گۇناھلىرىنى ئەپۇ قىلىدۇ (34). بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئۈستىدە مۇجادىلە قىلىدىغانلار ئۆزلىرىگە اللەنىڭ ئازابىدىن قېچىپ قۇتۇلىدىغان جاي يوق ئىكەنلىكەننى بىلىدۇ (35). (دۇنيانىڭ نېمەتلىرىدىن) سىلەرگە بېرىلگەن ھەرقانداق نەرسە دۇنيا تىرىكچىلىكىدە

وَمِنَ الْبَيْتِ الْحَرَامِ فِي الْبَحْرِ وَالْأَعْلَامِ إِنَّ يَسْأَلُكُمْ رَبُّكُمْ
فَيَقُلْ رَوِّدْ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّكُلِّ صَبَّارٍ
شَكُورٍ ۝ أَوْ يُوقِفْهُمْ يَمَّا كَسَبُوا وَيَعْفُ عَنْ يَسْتَيْسِرَ
لِلَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي الْبَيْتِ مَا لَهُمْ مِنْ حَيِّصٍ ۝ فَمَا أَوْفَيْتُمْ
مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۝ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْغَى
لِلَّذِينَ آمَنُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝ وَالَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ
كِبْرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشِ وَإِذَا مَا غَضِبُوا هُمْ يَغْفِرُونَ ۝
وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ
بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ۝ وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ
الْبَغْيُ هُمْ يَكْتُمُونَ ۝ وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا
فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ۝
وَلَكِنْ مَتَّعْنَاهُمْ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَٰئِكَ مَا يَعْلَمُهُمْ رَبُّنَا
سُبْحَانَهُ ۝ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَ
يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ۝ وَلَكِنْ صَبْرٌ وَعَفْوٌ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِزًّا لِّمَنْ يُرِيدُ

پايدىلىنىدىغان نەرسىلەردۇر، ئىمان ئېيتقان، پەرۋەردىگارىغا تەۋەككۈل قىلىدىغان كىشى-لەرگە، گۇناھى كەبىرىلەردىن، قەبىئە ئىشلاردىن ساقلىنىغۇچىلارغا، دەرغەزەپ بولغانلىرىدا كەچۈرەلەيدىغانلارغا، پەرۋەردىگارىنىڭ دەۋىتىگە ئاۋاز قوشالايدىغانلارغا، نامازنى (تەئىدىل ئەركان بىلەن) ئۆتەيدىغانلارغا، ئىشلىرىنى مەسلىھەت بىلەن قارار قىلىدىغانلارغا، بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن سەدىقە قىلىدىغانلارغا، ئۇچرىغان زۇلۇمغا قارشى تۇرالايدىغانلارغا اللەنىڭ ھۇزۇرىدىكى ساۋاب تېخىمۇ ياخشىدۇر، تېخىمۇ باقىدۇر (36-39). بىر يامانلىقنىڭ جازاسى شۇنىڭغا ئوخشاش بىر يامانلىقتۇر (يەنى ساڭا بىر كىشى قانچىلىك چېقىلسا، شۇنچىلىك چېقىلماي ئاشۇرۇۋەتسەڭ بولمايدۇ)، كىمكى (ئىنتىقام ئېلىشقا قادىر تۇرۇقلۇق) ئەپۇ قىلسا ۋە (ئۆزى بىلەن يامانلىق قىلغۇچىنىڭ ئارىسىنى) تۈزسە، ئۇنىڭ ئەجرىنى اللە بېرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلارنى دوست تۇتمايدۇ (40). زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچى ئادەم ئىنتىقامنى ئالسا ئۇنى ئەيىبلەشكە بولمايدۇ (41). ئەيىبلىنىدىغانلار پەقەت كىشىلەرگە زۇلۇم قىلىدىغان، زېمىندا ناھەق رەۋىشە پىتنە-پاسات تېرىيدىغان ئادەملەردۇر، ئەنە شۇلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (42). كىمكى (ئەزىيەتكە) سەۋر قىلسا، (اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن) ئىنتىقام ئالمىسا، بۇ ئەلۋەتتە مەرغۇپ ئىشلاردىندۇر (43).



اللَّهُ گۇمراھ قىلغان ئادەمگە شۇنىڭدىن كېيىن ھېچ ئىگە يوقتۇر، زالىملار ئازابىنى كۆرگەن چاغدا، ئۇلارنىڭ «دۇنياغا» قايتىشقا يول بارمىدۇ؟» دېگەنلىكىنى كۆرسەن (44). ئۇلارنىڭ قورققان، خارلانغان ھالدا، (دوزاخقا) كۆزىنىڭ قۇيۇقى بىلەن قارىغان ھالدا دوزاخقا توغرىلىنىدۇ. دىغانلىقىنى كۆرسەن، مۆمىنلەر: «شۈبھىسىزكى، زىيان تارتقۇچىلار قىيامەت كۈنى ئۆزلىرىگە ۋە ئائىلىسىدىكىلەرگە زىيان سالغۇچىلاردۇر» دەيدۇ، بىلىڭلاركى، زالىملار ھەقىقەتەن دائىملىق ئازاب-تىدۇر (45). ئۇلارغا اللە دىن باشقا ياردەم بېرىدىغان دوستلار بولمايدۇ، اللە كىمنى گۇمراھ قىلسا، ئۇنىڭغا (ئۇنى دۇنيادا ھەقىكە، ئاخىرەت-تەجەننەتكە ئېرىشتۈرگۈچى) ھېچ يول بولمايدۇ (46). اللە تەرىپىدىن كەلگەن، قارشى تۇرغىلى

بولمايدىغان بىر كۈن كېلىشتىن بۇرۇن پەرۋەردىگارنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلىڭلار، بۇ كۈندە سىلەرگە قاچىدىغان جاي تېپىلماي قالىدۇ. (قىلمىشڭلار نامە-ئەمالىڭلارغا يېزىقلىق بولغاندىن كېيىن، ئەزاڭلار ئۇنىڭغا گۇۋاھ بولغانلىقى ئۈچۈن) سىلەر (ئۇنى) ئىنكار قىلالمايسىلەر (47). ئەگەر ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈسە، بىز سېنى ئۇلارغا كۆزەتچى قىلىپ ئەۋەتەيلىكىمىز يوق، سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت تەبلىغ قىلىشتۇر، ئەگەر ئىنسانغا بىزنىڭ رەھىمىتىمىزنى تېتىتساق خۇش بولۇپ كېتىدۇ، ئۇلارنىڭ قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن (بېشىغا) بىرەر ھادىسە كەلسە، ئىنسان تولىمۇ كۇفرانى نېمەت قىلغۇچىدۇر (48). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، اللە نېمىنى خالىسا شۇنى يارىتىدۇ، خالىغان ئادەمگە قىز پەرزەنت ئاتا قىلىدۇ، خالىغان ئادەمگە ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىلىدۇ (49). ياكى ئۇلارغا ئوغۇل، قىزنى ئارىلاش بېرىدۇ، خالىغان ئادەمنى تۇغماس قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلىگۈچىدۇر، ھەممىگە قادىر-دۇر (50). اللە ھەرقانداق ئادەمگە پەقەت ۋەھىي ئارقىلىق ياكى پەردە ئارقىسىدىنلا ياكى بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتىپ ئۆز ئىزىنى بىلەن ئۇنىڭغا خالىغان ۋەھىينى قىلىش ئارقىلىقلا سۆز قىلغان. اللە ھەقىقەتەن (مەخلۇقلارنىڭ سۈپەتلىرىدىن) ئۈستۈندۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (51).

شۇنىڭدەك (يەنى باشقا پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي قىلغاندەك) ئەمىرىمىز بويىچە ساڭا قۇرئانى ۋەھىي قىلدۇق، سەن (ۋەھىدىن ئىلگىرى) قۇرئاننىڭ ۋە ئىماننىڭ ئېمە ئىكەنلىكىنى ئۇقمايتتىڭ، لېكىن بىز قۇرئانى بىر نۇر قىلدۇقكى، ئۇنىڭ بىلەن بىز بەندىمىزىدىن خالىغان كىشىلەرنى ھىدايەت قىلىمىز. شەك-شۈبھىسىزكى سەن توغرا يولغا باشلايدىن (ئۇ) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزىگە خاس بولغان ئالەمنىڭ يولىدۇر. بىلىڭلاركى، ھەممە ئىش ئالەمغا قايتىدۇ (52).
(53).

43 - سۈرە زۇخْرۇف

مەككىدە نازىل بولغان، 89 ئايەت.

ناھايمتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھا، مەم (31). روشەن كىتاب بىلەن قەسەمكى، سىلەرنى (ئۇنىڭ مەنىسىنى) چۈشەنسۇن دەپ،
 بىز ئۇنى ھەقىقەتەن ئەرەبچە قۇرئان قىلدۇق (2-3). ھەقىقەتەن ئۇ لەۋھۇلەھيۇزدا بىزنىڭ دەر-
 ئاھىمىزدا (مۇقىملاشقان) يۇقىرى مەرتىۋىلىك ھېكمەتلىك (كىتاب) دۇر (4). سىلەر (گۇمراھلىقتا)
 ھەددىدىن ئاشقان قەۋم بولغانلىقىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە ۋەز-نەسىھەت قىلىشنى تەرك قىلمايدۇق؟ (5)
 ئىلگىرىكى ئۆمەتلىرىگە نۇرغۇن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق (6). ئۇلارغا قانداق بىر پەيغەمبەر
 كەلمىسۇن، ئۇلار ئۇنى (قەۋمنىڭ سېنى مەسخىرە قىلغاندەك) مەسخىرە قىلدى (7). ئۇلار (يەنى
 مەككە كاپىرلىرى) دىن كۈچ-قۇۋۋەتتە ئۈستۈن بولغانلارنى ھالاك قىلدۇق، ئىلگىرىكىلەرنىڭ
 قىسىلىرى قۇرئاندا تۇتتى (8). ئەگەر سەن ئۇلاردىن: «ئاسمانلار ۋە زېمىننى كىم ياراتتى» دەپ
 سورىساڭ، ئۇلار: «ئەلۋەتتە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى غالىب، ھەممىنى بىلگۈچى (اللە) ياراتتى»
 دەيدۇ (9). اللە سىلەر ئۈچۈن زېمىننى قاراڭاھ قىلدى، (سەپەردە كۆزلىگەن يېرىڭلارغا)
 بېرىۋېلىشىڭلار ئۈچۈن سىلەرگە زېمىندا نۇرغۇن يوللارنى ياراتتى (10). اللە بۇلۇتتىن
 (سىلەرگە زىيان يەتكۈزۈمەي، پايدا يەتكۈزىدىغان) ئۆلچەمدە يامغۇر ياغدۇردى، ئۇنىڭ بىلەن
 بىز (گىيا ئۆسۈمچىسى قاقاس) ئۆلۈك زېمىننى تىرىلدۈردۇق، سىلەر مۇشۇنداق (يەنى
 ئۆلۈك يەردىن ئۆسۈملۈك چىقىرىلغاندەك) (قەبرەڭلاردىن) چىقىرىلىسىلەر (11).

كەسكى مېھرىبان اللہ نى ياد ئېتىشتىن (يەنى قۇرئاندىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، بىز ئۇنىڭغا شەيتاننى مۇسەللەت قىلىمىز (شەيتان ئۇنى ۋەسۋە قىلىدۇ)، شەيتان ئۇنىڭغا ھەمىشە ھەمراھ بولىدۇ (36). شەك-شۈبھىسىزكى، شەيتانلار ئۇلارنى (يەنى ئازغۇن كۇفشارلارنى) توغرا يولدىن توسىدۇ، ئۇلار بولسا ئۆزلىرىنى توغرا يولدا دەپ گۇمان قىلىدۇ (37). كاپىر ئادەم (ھەمراھى بىلەن قىيامەت كۈنى) دەرگاھىمىزغا كەلگەن چاغدا (ھەمراھىغا): «كاشكى سەن بىلەن مېنىڭ ئارامدا شەرق بىلەن غەربنىڭ ئارىسىدەك ئارىلىق بولسا ئىكەن. (سەن) نېمىدېگەن يامان ھەمراھ! (چۈنكى سەن مېنىڭ بەختسىزلىكىمگە سەۋەب-چى بولىدۇك)» دەيدۇ (38). (ئۇلارغا) «(دۇنيادىكى چاغدا) زۇلۇم قىلغانلىقىڭلار (يەنى شېرىك كەل-تۈرگەنلىكىڭلار) ئۈچۈن بۈگۈن سىلەرنىڭ ئازابى ئورتاق بولغانلىقىڭلار سىلەرگە پايدا بەرمەيدۇ» دېيىلىدۇ (39). (ئى مۇھەممەد!) سەن گاسلارغا ئاڭلىتالامسەن؟ يا كورلارنى توغرا يولغا سالالامسەن؟

(يەنى كۇفشارلار گاسلارغا، كورلارغا ئوخشايدۇ) ئاشكارا گۇمراھلىقتا بولغان كىشىنى ھىدايەت قىلالامسەن؟ (40) (ئۇلارنى جازالاشتىن ئىلگىرى) سېنى ئېلىپ كەتسەك (يەنى ۋاپات قىلدۇرساق ۋاپاتىڭدىن كېيىن) ئۇلارنى چوقۇم جازالايمىز (41). ياكى بىز ساڭا (ھاياتىڭدا) ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابىنى كۆرسىتىمىز، بىز، شۈبھىسىزكى، ئۇلارغا (يەنى ئۇلارغا ئازاب قىلىشقا) قادىرىمىز (42). (ئى مۇھەممەد!) ساڭا ۋەھىي قىلىنغان قۇرئانغا چىڭ تېسىلغىن، سەن ھەقىقەتەن توغرا يولدىدۇرسەن (43). قۇرئان ساڭا ۋە سېنىڭ قەۋمىڭگە ئەلۋەتتە (ئۇلۇغ) شەرەپتۇر، سىلەر كەلگۈسىدە (بۇ نېمەت ئۈستىدە) سورىلىسىلەر (44). سەندىن بۇرۇن بىز ئەۋەتكەن پەيغەمبەرلىرىمىزدىن سوراپ باققىنكى، مېھرىبان اللہ دىن باشقا ئىبادەت قىلىنىدىغان ئىلاھلارنى بەلگىلىدۇقمۇ؟ (پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىچىدە اللہ دىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلغىنى بارمۇ؟) (45) بىز ھەقىقەتەن مۇسانى پىرئەۋنىگە ۋە ئۇنىڭ تەۋەلىرىگە (ئۇنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان شانلىق) مۆجىزىلىرىمىز بىلەن ئەۋەتتۇق، مۇسا (پىرئەۋنىگە): «مەن ھەقىقەتەن جىمى ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ (سېنى ۋە قەۋمىڭنى بىر اللە غا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن) ئەلچىسىمەن» دېدى (46). مۇسا ئۇلارغا بىزنىڭ مۆجىزىلىرىمىزنى ئېلىپ كەلگەندە، ئۇلار ناگاھان مۆجىزىلىرىنى (مەسخىرە قىلىپ) كۈلدى (47). ئۇلارغا بىر-بىرىدىن كاتتا مۆجىزىلىرىنى كۆرسەتتۇق، ئۇلارنى (كۆزىدىن) قايتىۋېلىپ (تۈرلۈك) ئازابلار بىلەن جازالىدۇق (48). (ئۇلار ئازابىنى كۆرگەندە) «ئى سېھىرگەر! پەرۋەردىگارىڭغا ئۇنىڭ ساڭا بەرگەن (دۇئايىڭنى ئىجابەت قىلىشتىن ئىبارەت) ئەھدى بويىچە بىز ئۈچۈن دۇئا قىلساڭ (ئەگەر ئۇ دۇئايىڭ بىلەن بىزدىن ئازابىنى كۆتۈرۈۋەتسە)، بىز چوقۇم ئىمان ئېيتىمىز» دېدى (49).

وَمَنْ يُضِلَّ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ فَقَدْ ضَلَّ سَبِيلًا فَهُوَ كَقَرِينٍ
وَأَنَّهُمْ لَيَصْذُقُونَ عَنْ السَّبِيلِ وَيَصْبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ
حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ لَيْلَيْتُ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بَعْدَ الْبَشَرَيْنِ
فِي السَّاعَةِ ۚ وَلَنْ تَفْعَلَ الْيَوْمَ أَذْكَلُكُمْ أَكْثَرُ فِي الْعَذَابِ
مُشْتَرِكُونَ ۚ أَفَأَنْتُمْ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْأَعْمَى وَمَنْ كَانَ
فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۚ فَإِنَّا نَذْهَبُ بِكَ فَإِنَّا مَنُفِّعُونَ ۚ
أَوُنْزِلَ إِلَيْكَ الْكِتَابُ وَعَدْنَاهُمْ أَنَّ نَحْنُ مُقْتَدِرُونَ ۚ فَاسْتَمِعْ
يَا أَلْفَاكُ ۚ أَوْحَى إِلَيْكَ أَنَّ كَلِمَاتٍ مِّنْ رَبِّكَ لَنُكَفِّرَنَّ
لَكَ وَلَنُؤْتِيكَ وَسْوَاقَ شَتَاؤُونَ ۚ وَمَنْ مِّنْ أَرْسَلْنَا
مِّن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً
يُعْبَدُونَ ۚ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَآلِهِ
فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۚ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِآيَاتِنَا أَذَاهُمْ
وَمَنَّا يَصْطَحُكُونَ ۚ وَنَاثِرُهُمْ فِي الْأَرْضِ الْأَكْبَرِ ۚ فَخَذُّوا
أَخَذَهُمْ بِالْعَذَابِ لَأَعْلَهُمْ يَرْجِعُونَ ۚ وَقَالُوا يَا أَيُّهَا
السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَدَّ عَذَابَكَ إِنَّا كَأَنَّهُمْ كَذِبُونَ

(مۇسانىڭ دۇئاسى بىلەن) ئۇلاردىن ئازابنى كۈتۈ-
رۈۋەتكىنىمىزدە، ناگاھان ئۇلار (ئەھدىنى) بۇزۇپ
(كۈفرىدا) چىڭ تۇردى (50). پىرئەئۇن ئۆز قەۋمى
ئىچىدە (پەخىرلەنگەن ھالدا) ئىدا قىلىپ ئېيتتى: «ئى
قەۋمىم! مىسىرنىڭ پادىشاھلىقى، ئاستىمىدىن ئېقىپ
تۇرغان بۇ دەريالار مېنىڭ ئەمەسمۇ؟ (مېنىڭ بۇ
بۈيۈكلۈكىمنى) كۆرمەمسىلەر؟ بەلكى مەن ئۈچۈن
گەپ قىلالمايدىغان بۇ ئىززەتسىز ئادەمدىن (يەنى
مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن) ياخشىمەن» (51-52). نېمە
ئۈچۈن ئۇنىڭغا (ئاسماندىن) ئالتۇن بىلەيزۈكلەر
تاشلانمىدى؟ ياكى نېمىشقا (ئۇنىڭ راستلىقىغا
گۈۋاھلىق بېرىش ئۈچۈن) ئۇنىڭ بىلەن بىللە
پەرىشتىلەر ھەمراھ بولۇپ كەلمىدى؟» (53) پىرئەئۇن
قەۋمىنى گۈللەنلىكتىن، قەۋمى ئۇنىڭغا ئىتائەت
قىلدى، ئۇلار ھەقىقەتەن پاسىق قەۋم ئىدى (54).
ئۇلار بىزنى دەرغەزەپ قىلغاندا، ئۇلارنى بىز (ئەڭ
قاتتىق جازالار بىلەن) جازالىدۇق، ئۇلارنىڭ ھەم-

مىسىنى (دېڭىزدا) غەرق قىلدۇق (55). ئۇلارنى بىز (كۇفۇرلارنىڭ ئازابىغا تېگىشلىك بولۇشدا)
كېيىنكىلەرگە نەمۇنە ۋە ئىبرەت قىلدۇق (56). (قۇرئاندا) مەريەمنىڭ ئوغلى (يەنى ئىسا ئەلەيھىس-
سالام) مىسال كەلتۈرۈلسە، ناگاھان سېنىڭ قەۋمىڭ (خۇشاللىقتىن) سۈرەن سېلىشىپ كېتىدۇ (57).
ئۇلار: «بىزنىڭ ئىلاھلىرىمىز ياخشىمۇ ياكى ئىمامۇ؟» دېدى. ئۇلار بۇ مىسالنى پەقەت خۇسۇمەت
قىلىش ئۈچۈنلا كەلتۈردى، بەلكى ئۇلار جىددەلخور قەۋمدۇر (58). ئۇ (يەنى ئىسا) (ناسارالار گۇمان
قىلغاندەك ئىلاھ ياكى ئىلاھنىڭ ئوغلى ئەمەس) پەقەت پەيغەمبەرلىك نېمىتىمىزگە ئېرىشكەن
بىر بەندىدۇر، ئۇنى بىز ئىسرائىل ئەۋلادىغا (اللەنىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) بىر دەلىل
قىلدۇق (59). ئەگەر بىز خالىساق، ئەلۋەتتە سىلەرگە زېمىندا ئورۇنپاسار بولىدىغان پەرىشتىلەرنى
ۋۇجۇتقا كەلتۈرەتتۇق (60). ئۇ (يەنى ئىسا) ئەلۋەتتە قىيامەت (يېقىنلاشقانلىقنىڭ) ئالامىتىدۇر،
ئۇنىڭغا (يەنى قىيامەتكە) شەك كەلتۈرمەڭلار. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا ئېيتقىنكى) «ماڭا ئەگ-
شىڭلار، بۇ (مېنىڭ دەۋەت قىلغىنىم) توغرا يولدۇر (61). سىلەرنى شەيتان (توغرا يولدا) مېڭىش-
تىن توسمىسۇن (يەنى شەيتاننىڭ ۋەسۋەسىگە ئالدىنماڭلار)، شەيتان سىلەرگە ھەقىقەتەن ئاش-
كارا دۈشمەندۇر» (62). ئىسا روشەن مۆجىزىلەر بىلەن كېلىپ ئېيتتى: «سىلەرگە مەن ھېكمەت
ئېلىپ كەلدىم. سىلەرگە ئىختىلاپ قىلىۋاتقان نەرسەڭلارنىڭ (يەنى دىنىي ئىشلارنىڭ)
بەزىسىنى بايان قىلىپ بېرىمەن، اللە دىن قورقۇڭلار، ماڭا ئىتائەت قىلىڭلار (63).

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ آدَابَ إِذَا هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ ذُرِّيَّتَهُ
فِي نَوْمِهِ قَالَ يَقُومِ الْيَسَّىٰ لِي مَلِكٌ وَهُدًىٰ ۖ وَهَٰذَا الْأَنْهَارُ
تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِي ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَتَأْخِذُ بِنُحْلٍ لِّدِينِي ۖ
مُهَيْمٌ وَلَا يَكَادُ بَيْنِي ۖ فَلَوْلَا أَلْقَىٰ عَلَيْهِ آسُورَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ
أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلِكَةُ مَقَرَّرِينَ ﴿٥٢﴾ فَاسْتَعْصَمَ قَوْمَهُ فَاطْلَغُوا
إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ فَلَمَّا أَسْفَوْا اتَّقَيْنَا مِنْهُمْ فَأَرْفَعْنَا
أَجْعِينَ ۖ فَجَعَلْنَاهُمْ سُلَاقًا وَمَثَلًا لِّلْآخِرِينَ ﴿٥٤﴾ وَلَمَّا ضُرِبَ
ابْنُ رِيٍّ مَثَلًا إِذَا أَقْوَمُكَ وَمَنَّهُ يَمِينُ ۖ وَقَالُوا إِنَّ هَٰذَا خَيْرُ
أَمْوَالِنَا ۖ ضَرَبُوا لَكَ الْإِجْدَالَ لَئِنْ هُمْ قَوْمٌ مُّحْمَدُونَ ﴿٥٥﴾ إِنَّ هُوَ
إِلَّا عِدْدٌ أَتَيْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ ۖ وَلَوْ
نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ لِكِ الْأَرْضِ يَغْفِرُونَ ﴿٥٦﴾ وَإِنَّهُ لَكَا
لِلنَّاسِ عَذَابٌ وَلَا تَمْتَرُنَ ۖ يَهَادِ الْيَهُودَ ۖ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥٧﴾
وَلَا يَصُدُّكُمْ الشَّيْطَانُ ۖ إِنَّهُ لَكُمُ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥٨﴾ وَ
لَمَّا جَاءَ عِيسَىٰ بِآيَاتِنَا قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ
لَكُم بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلَفُونَ فِيهِ ۖ فَأَتَوْا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۖ ﴿٥٩﴾

اللّٰهُ هه قىقە تەن مېنىڭ پەرۋەردىگارىمدۇر ۋە سىلەرنىڭمۇ پەرۋەردىگارلىرىدۇر، ئۇنىڭغا ئىبادەت قىلىڭلار، بۇ توغرا يولدۇر» (64). (ناسا- رالار) نىڭ پىرىقلىرى (ئىسا توغرىسىدا) ئۆز- ئارا ئىختىلاپ قىلىشتى، زالىملارغا قاتتىق كۈن (يەنى قىيامەت كۈنىنىڭ) ئازابىدىن ۋاي! (65) ئۇلار پەقەت قىيامەتنىڭ ئۆزلىرى تۇيىغان ھالدا ئۈستۈمۈت كېلىشىنلا كۈتىدۇ (66). بۇ كۈندە دوستلار بىر- بىرىگە دۈشمەن بولىدۇ، پەقەت (خۇدالىق ئۈچۈن دوستلاشقان) تەقۋادارلارلا (ئۇنداق ئەمەستۇر) (67). (ئۇلارغا) «بەندىلىرىم! بۈگۈن سىلەرگە قورقۇنچ يوق، غەم- قايغۇمۇ

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَادِيَ مَسْتَوِيمٌ ﴿٦٤﴾
فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا مِن
عَذَابِ يَوْمِ الْيَوْمِ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَتَذَكَّرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَن يَأْتِيَهُم
بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ أَتَدْرِكُونَ يَوْمَ يَكُونُ لِكُلِّ
عَدُوٍّ لِّلْمُتَّقِينَ كَيْفِيَّةٌ لِّاخْوَفَ عَلَيْهِمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْآيَاتِ وَأَكَلُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ
الْبَاطِلُ وَأَكَلُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ الْغَيْبُورُ ﴿٦٨﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا
مِنْ قَبْلِهِ أَكْثَرَ أَشْيَاءَ وَأَنَّا نَظُنُّهُمْ أَفْهَامٌ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ يَكُنْ
أَلَيْسَ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدَرٌ ﴿٧٠﴾ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمُ
بِالْبَيِّنَاتِ فَكُنْتُمْ أَكْثَرًا مُّسْتَكْبِرِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ جَاءَتْكُمْ
بُرْهُانُنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٣﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٧﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٨﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُمْ
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا فَكُنْتُمْ كَافِرِينَ ﴿٨٠﴾

يوق» (دېيىلىدۇ) (68). ئۇلار بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە ئىمان ئېيتقان ۋە مۇسۇلمان بولغانلار ئىدى (69). (ئۇلارغا) «سىلەر ئاياللىرىڭلار بىلەن بىللە خۇشال-خۇرام ھالدا جەننەتكە كىرىڭلار» (دېيىلىدۇ) (70). ئۇلارغا ئالتۇن لېگەنلەردە (تائام)، ئالتۇن جاملاردا (شاراب) تۇتۇلىدۇ. جەننەتتە كۆڭۈللەر تارتىدىغان، كۆزلەر لەززەتلىنىدىغان نەرسىلەر بار، سىلەر جەننەتتە مەڭگۈ قالسىلەر (71). سىلەر (دۇنيادا) قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىڭلار بىلەن ۋارىس بولغان جەننەت ئەنە شۇدۇر (72). جەننەتتە نۇرغۇن (تۈرلۈك) مېۋىلەر بار، ئۇنىڭدىن يەيسىلەر (73). گۇناھكارلار (يەنى كۇفۇرلار) ھەقىقەتەن دوزاخ ئازابىدا مەڭگۈ قالغۇچىلاردۇر (74). ئۇلاردىن ئازاب (بىردەممۇ) يېنىكلىتىلمەيدۇ، ئۇلار دوزاخقا (ھەرقانداق ياخشىلىقتىن) ئۇمىدىسىزلىرىدۇر (75). ئۇلارغا بىز زۇلۇم قىلىدۇق ۋە لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىگە ئۆزلىرى زۇلۇم قىلدى (76). ئۇلار (يەنى كۇفۇرلار) (دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىگە): «ئى مالىك! پەرۋەردىگارىڭ بىزگە ئۆلۈم ھۆكۈم قىلسۇن» دەپ توۋلايدۇ. مالىك: «سىلەر ئازابتا چوقۇم قالسىلەر» دەيدۇ (77). بىز سىلەرگە ھەقىقەتەن ھەق (دىن) نى كەلتۈردۇق ۋە لېكىن سىلەرنىڭ كۆپچىلىكلىرى ھەق (دىن) نى يامان كۆرگۈچىلەردۇر (78). ئۇلار (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا سۈيىقەست قىلىشتا) بىر ئىشنى قارار قىلغان بولسا، بىز (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) ياردەم بېرىشتە بىر ئىشنى قارار قىلىمىز (79).

شۇ كېچە تەقدىر قىلىنغان ئىشلارنىڭ ھەم-
 مىسى) بىزنىڭ دەرگاھىمىزدىن بولغان ئىشتۇر،
 بىز ھەقىقەتەن (ئىنسانلارغا پەيغەمبەرلەرنى)
 ئەۋەتكۈچى بولدۇق^(۵). (شۇ) پەرۋەردىگا-
 رىڭنىڭ رەھبىتىدىندۇر.. ئۇ ھەقىقەتەن (بەد-
 دىلەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر.
 (ئەھۋالنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر^(۶). ئەگەر سىلەر
 ھەقىقىي ئىشەنگۈچى بولساڭلار، (ئۇ) ئاسانلارنىڭ،
 زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ
 پەرۋەردىگارىدۇر^(۷). ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ ئىلاھ
 يوقتۇر. ئۇ (ئۆلۈكنى) تىرىلدۈرەلەيدۇ، (تىرىكنىڭ)
 جېنىنى ئالالايدۇ، ئۇ سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىڭلار-
 دۇر، ئىلگىرىكى ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ پەرۋەردىگار-
 دۇر^(۸). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار ھەقىقىي
 ئىشەنگۈچى ئەمەس)، بەلكى ئۇلار (قىيامەتتىن)
 شەكتە بولۇپ (ھەقىقىي ئىستىمزا قىلىپ) ئويىنايدۇ^(۹).
 (ئى مۇھەممەد!) سەن ئاسمان (ھەممە ئادەم) ئوچۇق
 (كۆرىدىغان) تۈتۈننى كەلتۈرىدىغان كۈندە (ئۇلارغا
 بولىدىغان ئازابىنى) كۈتسەن^(۱۰). (ئۇ تۈتۈن)

أَمَّا مَنْ جَدَّ نَأَا نَأَا كَمَا تُرْسِلِينَ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّكَ
 هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَابْنَهُمَا إِنَّ
 كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ إِنَّ اللَّهَ أَلَا تُؤْمِنُونَ يُبَيِّتُ لَكُمْ رَبُّ الْبَابِ كُمْ
 الْأَوَّلِينَ مَلِكُ يَوْمِ الْقِيَامَةِ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ
 بِدُخَانٍ مُبِينٍ يَغْشى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ رَبَّنَا آتِنَا
 عَذَابَ الْعَذَابِ إِنَّكُمُ الْمُؤْمِنُونَ أَتَى اللَّهُ النَّارَ فَقَدْ جَاءَهُمْ
 رَسُولٌ مُبِينٌ كَمْ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّجُومُنَّ إِنَّكُمُ
 كَاذِبُونَ الْعَذَابِ يُكَلِّمُكُمْ عَنْ دُونِ يَوْمِ تَطْشُ الظُّلُمَةُ
 الْكَلْبَى إِنَّكُمُ مَعْمُومُونَ وَلَقَدْ فَتَنَّا آتِيَهُمْ قَوْمٌ فَأَعْوَجُوا
 جَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ أَنْ أَقُولَ لِي عِمَادٌ لِللَّهِ لِي أَلْعَزَّزُ
 أَيْمَنُ وَإِنْ لَأَتَعْلُوا عَلَيَّ اللَّهُ لِي أَنْزِلُكُمْ يُلْطِفُ لِي بِحَبِي
 عَدْتُ بَرِيٍّ وَدَيْكُمُ أَنْ تَرْجِعُونِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ فَأَنزَلْنَاهُ
 فَعَدَايَا أَنْ هَذَا كَوْمٌ مَعْمُومُونَ فَاتَّبَعْنِي يَوْمَ لَيْلٍ
 إِنَّكُمْ مُقْبِعُونَ فَأَنزَلْنَا الْبَحْرَ هَؤُلَاءِ هُمْ جُنْدٌ مُعْرَوُونَ
 كَمْ تَوَلَّوْا مِنْ حَيْثُ وَاعِدُونِ وَذَرَوْنِي وَمَعْلَمٌ كَرِيمٌ

كىشىلەرنى ئورۇنالىدۇ، بۇ قاتتىق ئازابتۇر^(۱۱). (ئۇلار) «پەرۋەردىگارىمىز! بىزدىن ئازابىنى كۈتۈ-
 رۇۋەتسەن، بىز ھەقىقەتەن ئىمان كەلتۈرگۈچىدۇرمىز» (دەيدۇ)^(۱۲). (ئازاب كۈتۈرۈلۈپ كەتكەندە)
 ئۇلار قانداقمۇ ئىبرەت ئالسۇن، ھالبۇكى، ئۇلارغا روشەن پەيغەمبەر كەلدى (شۇنداق تۇرۇقلۇق
 ئۇلار ئىمان ئېيتىدى)^(۱۳). ئاندىن ئۇلار ئۇنىڭدىن يۈز ئۇرۇدى ۋە: «ئۇ ئۆگىتىلگەن (يەنى
 قۇرئاننى كىشىلەردىن ئۆگەنگەن) دۇر، مەجنۇندۇر» دەيدى^(۱۴). بىز ھەقىقەتەن ئازابىنى (سىلەر-
 دىن) ئازغىنا ۋاقىت كۈتۈرۈۋېتىمىز، (ئاندىن) سىلەر ھەقىقەتەن (ئىلگىرىكى كاپىرلىق ھالىتىڭ-
 لارغا) قايتىۋالسىلەر^(۱۵). ئۇلارنى قاتتىق تۇتقان كۈنىمىزدە چوقۇم جازالايمىز^(۱۶). ئۇلاردىن
 ئىلگىرى بىز ھەقىقەتەن پىرىئەۋنىڭ قەۋمىنى سىندۇق، ئۇلارغا ئېسىل بىر پەيغەمبەر كەلدى^(۱۷).
 (مۇسا ئۇلارغا ئېيتتى) «ماڭا اللەنىڭ بەندىلىرىنى (يەنى بەنى ئىسرائىلنى) تاپشۇرۇپ بېرىڭلار،
 مەن سىلەرگە ھەقىقەتەن ئىشەنچلىك پەيغەمبەر^(۱۸). اللە غا تەكەببۇرلۇق قىلماڭلار، مەن سىلەرگە
 ھەقىقەتەن روشەن مۆجىزە بىلەن كەلدىم^(۱۹). مەن ھەقىقەتەن مېنىڭ پەرۋەردىگارم ۋە سىلەر-
 نىڭ پەرۋەردىگارىڭلارغا سېغىنىپ، سىلەرنىڭ مېنى ئۆلتۈرۈشۈڭلاردىن پاناھ تىلەيمەن^(۲۰). ئەگەر ماڭا
 ئىمان كەلتۈرمىسەڭلار مېنى (ئۆز ھالىغا) قويۇۋېتىڭلار»^(۲۱). مۇسا پەرۋەردىگارغا: «بۇلار گۇناھ-
 كار قەۋمدۇر» دەپ دۇئا قىلدى^(۲۲). (اللە ئېيتتى) «مېنىڭ بەندىلىرىمنى كېچىدە ئېلىپ چىقىپ
 كەتسەن، سىلەر ھەقىقەتەن قوغلىنىسىلەر^(۲۳). دېڭىزنى تىپتىنچ (يەنى سەن ئۆتۈپ بولغانىدىن
 كېيىن قۇرۇق ھالىتى بويىچە) قويغىن، ئۇلار ھەقىقەتەن غەرق قىلىنغۇچى قوشۇندۇر»^(۲۴). ئۇلار
 (غەرق بولۇپ) نۇرغۇن باغلارنى، بۇلاقلىرىنى، زىرائەتلەرنى، چىرايلىق جايلارنى قالدۇردى^(۲۵-۲۶).

تۇلار بەھرىمەن بولۇۋاتقان نېمەتلەرنى قالدۇر-
دى (27). شۇنداق قىلىپ، تۇلارنى باشقىلارغا
(يەنى بەنى ئىسرائىلغا) مىراس قىلىپ بەردۇق (28).
تۇلارغا ئاسمانمۇ، زېمىنمۇ يىغىلىمىدى، تۇلارغا
مۆھلەتمۇ بېرىلمىدى (29). شەك-شۈبھىسىزكى، بىز
ئىسرائىل ئەۋلادىنى خار قىلغۇچى ئازابىتىن -
پىرىئەۋن (ئازابى)دىن قۇتقۇزدۇق. پىرىئەۋن
ھەقىقەتەن مۇتەكەببىر ئىدى، ھەددىدىن ئاشقۇچىلار-
دىن ئىدى (30-31). تۇلارنى (يەنى تۇلارنىڭ ئەينى
زاماندا مۇشۇنداق شەرىپكە لايىق ئىكەنلىكىنى)
بىلىپ تۇرۇپ (ئۆز زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن
ئارتۇق قىلدۇق (32). تۇلارغا (يەنى تەپەككۇر قىلغۇ-
چىلارغا) روشەن سىناق بار نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى

ئاتا قىلدۇق (33). بۇلار (يەنى قۇرەيش كۇففارلىرى) چوقۇم ئېيتىدۇ: «پەقەت بىرلا قېتىم
ئۆلىمىز، قايتا تىرىلمەيمىز، ئەگەر (ئاخىرەت بار دېگەن سۆزۈڭلاردا) راستچىل بولساڭلار،
بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنى (تىرىلدۈرۈپ) ئەكىلىپ بېقىڭلار» (35-36). تۇلار (يەنى مۇشرىكلار)
كۈچلۈكمۇ؟ ياكى تۈبىيە قەۋمىمۇ؟ تۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن (نۇرغۇن) قەۋملەرنى ھالاك
قىلدۇق. چۈنكى تۇلار گۇناھكار ئىدى (37). ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە تۇلارنىڭ ئارىسىدىكى
نەرسىلەرنى ئويناپ (يەنى بىكارغا) ياراتقىنىمىز يوق (38). تۇلارنى بىز پەقەت ھەق ياراتتۇق ۋە لېكىن
ئىنسانلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ (39). باتىل بىلەن ھەقىنى ئايرىيدىغان كۈن (يەنى قىيامەت
كۈنى) ئىنسانلارنىڭ ھەممىسىنىڭ (ھېسابى ئۈچۈن) تەيىنلەنگەن ۋاقىتتۇر (40). ئۇ كۈندە دوست
دوستقا ھېچ نەرسىگە ئەسقا تاپمايدۇ، تۇلار ياردەمگىمۇ ئېرىشەلمەيدۇ (41). پەقەت اللە رەھبەت قىلغان
كىشى بۇنىڭدىن مۇستەسنا. اللە ھەقىقەتەن غالىبتۇر، ناھايىتى مېھرىبان دۇر (42). زەققۇم دەرىخى
ھەقىقەتەن گۇناھكارلارنىڭ تامىقىدۇر (43-44). ئۇ ئېرىتىلگەن مىستەك (قىزىق) دۇر، ئۇ قورساقلاردا
قايناقسۇدەك قاينايدۇ (45-46). (دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەرگە) «ئۇنى تۇتۇپ سۆرەپ دوزاخنىڭ
ئوتتۇرىسىغا ئېلىپ بېرىڭلار، ئاندىن ئۇنىڭ بېشىغا قايناقسۇ قۇيۇپ ئازابلاڭلار» دېيىلىدۇ (47-48).

وَتَعَسَىٰ كَانُوا فِيهَا يَكَاهِنِينَ ۖ كَذَٰلِكَ ۖ وَأَوْدَيْنَاهُمَا أُخْتَيْنِ ۖ
فَبَايَعْتَهُمَا عَلَيْهِمَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ۖ وَلَقَدْ
بَيَّعْنَا لَئِيْ سَآءِلِ رَيْلٍ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ۖ مِنْ دَرَعُونَ إِلَهُ
كَانَ عَالِيًّا مِنْ السُّورِيِّينَ ۖ وَلَقَدْ اخْتَرْتَهُمْ عَلٰى عِلْمٍ عَلَى
الْعَالَمِينَ ۖ وَآتَيْنَهُمْ مِنَ اللَّيْلِ مَائِيَّةَ بَلَدٍ مُّثْمِينَ ۖ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ
لَيَقُولُونَ ۖ إِنَّ هِيَ الْأَمَوتَةُ الْأُولَىٰ وَمَا عَنْهُمْ بِمَنْشَرِينَ ۖ
فَأَنذَرْنَا يَا آلِ بِلَاسَآ أَنْ نَنْتَهِيَنَّ مِنْهُمْ صُرُوفِينَ ۖ أَهَمْ خَيْرًا أَمْ قَوْمُ بُعَيْثٍ
وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ أَتَاهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ۖ وَمَا
خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَإِيْنٍ ۖ مَا عِلْقَتُمَا آلَا
بِالْحَبِّ وَلَكِنْ الْكَرْهَمَ لَيَعْلَمُونَ ۖ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ
مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ۖ يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ قَوْلُ زِينَةٍ وَلَا
هُمْ يَنْصَرُونَ ۖ إِلَّا مَنْ رَّحِمَ اللَّهُ ۖ إِنَّهُ هُوَ الْغَزِيْرُ الرَّحِيْمُ ۖ
إِنَّ شَجَرَتَ الرَّقْوَرِ ۖ طَعَامُ الْأَشْيُوْءِ ۖ كَالْهَيْلِ ۖ يَعْلَمُ
فِي الْبُطُونِ ۖ كَعَلَى النَّحِيْمِ ۖ خُذُوْهُ فَاغْلِبُوْهُ إِلَى سَوَاءِ
النَّحِيْمِ ۖ ثُمَّ صُرُّوا قَوْقُوسًا رَّاسِيَةً مِنْ عَذَابِ الْهِمِ ۖ

«ئۇنىڭغا خارلاش ۋە مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن» (بۇ ئازابىنى) تېتىغىن، سەن ھەقىقەتەن ئىززەتلىك ئۇلۇغ زات ئىدىڭ (49). بۇ (ئازاب) ھەقىقەتەن (ھايات ۋاقىتلىقلاردا) سىلەر شەكىلەنگەن نەرسىدۇر» دېيىلىدۇ (50). تەقۋادارلار ھەقىقەتەن بىخەتەر جايدا بولىدۇ (51). باغلاردا، بۇلاقلارنىڭ ئارىسىدا بولە-دۇ (52). ئۇلار قېلىن، يۇپقا يىسپەك كىيىملىرىنى كىيىپ بىر-بىرىگە قاراپ ئولتۇرۇشىدۇ (53). (ئۇلارنى تۈرلۈك ھۈرمەتلەر بىلەن) مۇشۇنداق ئىكرام قىلدۇق، شەھلا كۆزلۈك ھۈرلەرنى ئۇلارغا جۈپ قىلىمىز (54). ئۇلار جەننەتتە (مەيدە ئېغىرلىشىش ۋە كېسەللىكلەردىن) ئەمىن بولغان ھالدا (خىزمەت-چىلەردىن) ھەممە مېۋىلەرنى (كەلتۈرۈشنى) تەلەپ قىلىدۇ (55). ئۇلار ئىلگىرىكى (يەنى دۇنيادىكى) ئۆلۈمدىن باشقا (جەننەتتە) ھېچقانداق ئۆلۈمنى تېتى-مايدۇ، اللە ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلايدۇ (56). (بۇ) پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ مەرھەمەتلىرىدۇر، بۇ زور مۇۋەپپەقىيەتتۇر (57). ئۇلارنىڭ ۋەز-نەسىھەت ئېلىشى ئۈچۈن قۇرئانىنى سېنىڭ تىلىڭ بىلەن ئاسانلاشتۇرۇپ بەردۇق (58). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا چۈشىدىغان ئازابىنى) كۈتكىن، شۈبھىسىزكى، ئۇلار (سېنىڭ ھالاك بولۇشۇڭنى) كۈتكۈچىدۇر (59).

ذُنُوبَكَ أَتَى الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ۝ إِنَّ لَهَا مَا كُنْتُمْ بِهِ
تَمَرُونَ ۝ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ۝ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ۝
يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَغَلِّطِينَ فِي ذَلِكَ وَزُجْجَتْ لَهُمْ
عُجْرَتُهُمْ فِيهَا رِجْلٌ ۝ فَالْكَافِرِينَ ۝ لَيْسَ لَهُمْ فِيهَا
فِيهَا الْمَوْتُ إِلَّا الْمَوْتَةُ الْأُولَى ۝ وَوَقَّعَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ۝
فَضْلًا لِمَنْ رَزَقَهُ ذَلِكَ هُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۝ فَأَمَّا كَيْسَرُ ۝
يَلْسَانُكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ۝ فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ۝
سُبْحَانَكَ يَا مَنْ لَا يَمُوتُ وَلَا يَنَامُ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝
حَمْدُكَ تَزِيدُ الْكِتَابَ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ۝ إِنَّ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِمَنْ يُؤْمِنُ ۝ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبْدُو مِنْ دَابَّةٍ
الَّتِي تَقُومُ يُؤْتُونَ ۝ وَارْتَقِبْ لَآيَاتِ الْبَيْتِ وَالْهَارِ وَمَا أَتَزَلُ
اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَنْزِلْنَاهُ إِلَى الْأَرْضِ بَعْدَ ذِكْرِهِا وَ
تَعْرِيفِ الرِّيحِ ۝ آيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝ بَلَّغْ آيَاتِ اللَّهِ سَلَوًا
عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۝ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَالْيَوْمِ الْيَوْمِ ۝

45- سۈرە جاسىيە

مەككىدە نازىل بولغان، 37 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ھا، مەم (1). (بۇ) كىتاب غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر (2). ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا مۇمىنلەر ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ھەقىقەتەن نۇرغۇن دەلىللەر بار (3). سىلەرنىڭ يارىتىلىشىڭلاردا ۋە (اللە زېمىندا) تارقىتىۋەتكەن جانىۋار-لاردا (اللە نىڭ قۇدرىتىگە) جەزمەن ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن دەلىللەر بار (4). كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا، اللە نىڭ بۇلۇتتىن (كۈكۈدىن) يامغۇر ياغدۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن رىزقلىنىدۇرۇپ ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرۈشىدە ۋە شاماللارنىڭ يۈزلىنىشىنى ئۆزگەرتىپ تۇرۇشىدا، چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار (5). ئەنە شۇلار اللە نىڭ ئايەتلىرىدۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئۇنى ساڭا ھەقىقلىق بىلەن تىلاۋەت قىلىپ بېرىمىز. ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى) اللەنى ۋە ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى قويۇپ قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ؟ (6)

هەربىر گۇناھكار يالغانچىغا ۋاي! (7) ئۇ اللە نىڭ ئايەتلىرىنىڭ ئۆزىگە ئوقۇپ بېرىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ئاندىن تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا گۇيا ئۇنى ئاڭلىمىغاندەك (كۆفرىدە) چىڭ تۇرىدۇ (گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلەيدۇ)، ئۇنىڭغا قاتتىق ئازاب بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن (8). ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن بىرەر نەرسىنى بىلگەن چاغدا (يەنى ئۇنىڭغا قۇرئان ئايەتلىرى يەتكەن چاغدا)، ئۇنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالدۇ، ئەنە شۇلار خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (9). ئۇلارنى ئالدىدا جەھەننەم (كۆتۈپ تۇرىدۇ)، ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن نەرسىلىرى (يەنى دۇنيادا تاپقان ماللىرى ۋە بالىلىرى) ۋە اللە نى قويۇپ دوست تۇتقان نەرسىلىرى (يەنى بۇتلىرى) ئۇلارغا ھېچ نەرسىگە ئەسقا تاپىدۇ، ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ (10). بۇ (قۇرئان ئۇنىڭغا ئىشەنگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن كىشىگە كامىل) ھىدايەتتۇر، پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار

ئەڭ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (11). اللە نىڭ ئەمرى بىلەن دېڭىزدا كېمىلەرنىڭ يۈرۈشى ئۈچۈن، سىلەرنىڭ اللە نىڭ پەزىلىدىن تەلەپ قىلىشىڭلار ئۈچۈن (يەنى تىجارەت قىلىشىڭلار، بېلىق تۇتۇشۇڭلار، دېڭىز ئاستىدىن ئۈنچە-مەرۋايىتلارنى سۈزۈۋېلىشىڭلار ئۈچۈن) ۋە (اللەغا) شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن، اللە سىلەرگە دېڭىزنى بويىسۇندۇرۇپ بەردى (12). اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى (كامالى) پەزىلىدىن سىلەرگە بويىسۇندۇرۇپ بەردى، بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) تەپەككۈر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللە نىڭ قۇدرىتى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) (روشن) دەلىللەر بار (13). مۆمىنلەرگە ئېيتقىنكى، اللە ھەر قەۋمنىڭ قىلمىشلىرىغا يارىشا جازا بېرىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار اللە نىڭ كۈنلىرىنى ئۈمىد قىلمايدىغانلارنى (يەنى اللە نىڭ ئازابىدىن قورقمايدىغان كۇفۇرلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىنى) كەچۈرسۇن (14). كىمكى (دۇنيادا) ياخشى ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن قىلىدۇ، كىمكى يامان ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن قىلىدۇ، ئاندىن كېيىن پەرۋەردىگارنىڭلارنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇل-سىلەر (اللە ياخشىلىققا مۇكاپات، يامانلىققا جازا بېرىدۇ) (15). شەك-شۈبھىسىزكى، بىز ئىسرائىل ئۇلادىغا كىتابنى (يەنى تەۋراتنى)، ھېكمەتنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدۇق، ئۇلارغا پاك نەرسە-لەزىزى رىزىق قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنى (زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلدۇق (16). ئۇلارغا دىن ئىشىدا روشەن دەلىللەرنى بەردۇق، پەقەت ئۇلارغا ئىلىم (يەنى دىننىڭ راستلىقىغا قەتئى دەلىل-لەر) كەلگەندىن كېيىنلا، ئاندىن ئۇلار ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ ئىختىلاپ قىلىشتى. پەرۋەردىگارنىڭ ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ئىشلار ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ (17).

وَلِكُلِّ أَقَآءٍ آبْنٍ ۖ لَّيْسَ إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يُثْلِ عَلَيْهِمْ أَمْ يُفْزِعُهُمْ ۖ
كَانَ رِيسْمُهُمْ أَقْبَرُ ۖ يَعَذِّبُ آلِيَهُمْ ۖ وَإِذَا عَلِمَ مِنَ الْبَيْنِ نَاشِئًا
لَا تُخَذَّاهُمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ لَمْ يَعَذِّبْ مُهَيِّئِينَ ۖ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ جَعَلَهُمْ
وَلَا يُفْزِعُهُمْ عَنْهُمْ تَكْسِبُوا شَيْئًا وَلَا مَا تُخَذُّوْنَ ۖ دُونِ اللَّهِ أَطْلُقُ ۖ
وَلَمْ يَعَذِّبْ عَظِيمًا ۖ لَمَّا هَدَىٰ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَيِّنَاتِ ۖ دَرَجَاتٍ لَّهُمْ
عَذَابٌ مِّن رَّجْزِ الْيَوْمِ ۖ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لَمَجْزِي ۖ الْفَلَاحُ
فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلَيْسَ بِمَوْنٍ ۖ فَضْلُهُ وَعَلَيْكُمْ تَشْكُرُونَ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمَا
فِي السَّحَابِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّمَّنْ لَّن فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ
لِّعُلَّكُمْ تَتَّقُونَ ۖ كُلُّ لِّلَّذِينَ آمَنُوا فِيهِ وَالَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
آيَاتِ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْلَهُمَا كَانُوا بَكِيكِينَ ۖ مِّنْ عَمَلٍ صَالِحًا
وَلَقَدْ فَتَنَّا وَهْنًا مِّنْ أَسْفَافِهِمَا قَوْمًا لِّمَنِ هُمُ الْفَاحِشُونَ ۖ وَلَقَدْ
آتَيْنَا آلِيَّ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْعِلْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَوَرِّثَهُم مِّنَ الْكِتَابِ
وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ۖ وَآتَيْنَاهُمْ يَتِيمَاتٍ مِّنْ أَلْفَامٍ فَاسْتَفْتَوْا
إِلَّاهَ ۖ بَعْدَ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعْيَانِيَهُمْ ۖ إِنَّ رَبَّكَ
يَفْقَهُ بَيْعَهُمْ فِيَوْمَ الْقِيَمَةِ ۖ وَمَا كَانُوا بِأَفْهَىٰ ۖ يَخْتَلِفُونَ ۖ

ئاندىن سېنى بىز (ئى مۇھەممەد!) دىن ئىشدا
(روشن) بىر يولدا قىلدۇق، شۇ يولغا ئەگەشكىن،
بىلمەيدىغانلار (يەنى مۇشرىكلار) نىڭ نەپسى
خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن (18). شۇبھىسىزكى،
(ئۇلارنىڭ گۇمراھلىقىغا ماسلىشىدىغان بولساڭ)
ئۇلار سەندىن اللەنىڭ (ئازابى) دىن ھېچ نەرسىنى
دەپنى قىلالمايدۇ، شۇبھىسىزكى، (دۇنيادا) زالىم-
لارنىڭ بەزىسى بەزىسىگە دوستتۇر، اللە تەقۋادار-
لارنىڭ دوستدۇر (19). بۇ (قۇرئان) ئىنسانلار ئۈچۈن
روشن پاكىتلاردۇر، ھىدايەتتۇر، (ئۆلگەندىن
كېيىن تىرىلىشكە) جەزىمەن ئىشەنگەن قەۋم ئۈچۈن
رەھمەتتۇر (20). يامان ئىشلارنى قىلغانلار (يەنى
گۇناھكار كۇفۇرلار) ئۆزلىرىنى ئىمان ئېيتقان ۋە
ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردەك قىلىشىمىزنى،
ھاياتلىقتا، ماماتلىقتا ئۇلار بىلەن ئوخشاش
قىلىشىمىزنى ئويلايدۇ؟ (يەنى ئۇلارنى ئوخشاش

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ سُرَّةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَنُغْوُواكُم مِّنَ اللَّهِ فَيَنبَغِي
لَكَ الْغُلِيَّةُ بِبَعْضِهِمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾
هَٰذَا صَبْرٌ لِّلنَّاسِ وَهَدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾
حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا الشَّيْءَ أَن نَّجْعَلَهُمُ الْكَاذِبِينَ أَمْ نَدْعُو
الطَّاغُوتَ أَمْ نَدْعُو النَّجِيَّاتِ وَمِمَّا أَرْسَلْنَا مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾
خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَالْجِبَالِ وَيَخْزِي كُلَّ مُتَكِبٍ ﴿٢٢﴾
كَيْتَ وَمَنْ لَّا يَحْكُمُونَ ﴿٢٣﴾ أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَصْلَهُ اللَّهُ
عَلَىٰ يَمِينٍ وَخَلَقَهُ عَلَىٰ سَمِوَةٍ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرٍ رَّغِيَّةً لِّمَنْ
يَعْبُدِيهِ وَمِنَ بَعْدِ اللَّهِ أَفْلَاكٌ كُودٌ ﴿٢٤﴾ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا أُصْنَانُ
الَّذِينَ نَحْنُ وَمِمَّا وُهَيْتُمْ أَكَاكِلًا ذَرْوًا مَّا لَهُمْ بِذَٰلِكَ
مِنْ عِلْمٍ إِنَّ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٢٥﴾ وَإِذْ أَتَىٰ عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ نَارُ الْبَاقِ
مَا كَانَ حَقِّقَتُهُمْ إِلَّا أَن قَالُوا اتَّوَيْبًا يُنَارُ كُنْتُمْ
طَائِفِينَ ﴿٢٦﴾ قُلِ اللَّهُ يُجِيبُكُم ثُمَّ يُثَبِّتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ
يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾

قىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس) ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكۈمى نېمىدېگەن يامان! (21) اللە ئاسمانلارنى
ۋە زېمىننى ھەقىقەت بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلىشىغا يارىشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىد-
لىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (22). (ئى مۇھەممەد!) ماڭا نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان،
اللە ئازدۇرغان، (ھەقىقىي) بىلىپ تۇرغان، اللە قۇلىقنى ۋە قەلبىنى پېچەتلىۋەتكەن ۋە كۆزىنى
پەردىلىگەن ئادەمنى ئېيتىپ بەرگىن، اللە ئازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ؟
سەلەر (بۇلاردىن) ۋەز-نەسەت ئالمايسىلەر؟ (23) ئۇلار (يەنى قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچىلار):
«ھايات دېگەن پەقەت دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۆلىمىز ۋە تىرىلىمىز (يەنى تۇغۇلىمىز). پەقەت
زاماننىڭ ئۆتۈشى بىلەن يوق بولىمىز» (دەيدۇ). ئۇلار بۇ خۇسۇستا ھېچقانداق مەلۇماتقا ئەگە-
شمەس، ئۇلار پەقەت گۇمان بىلەن سۆزلەيدۇ (24). ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئوچۇق ئوقۇپ
بېرىلسە، ئۇلارنىڭ پاكىتى پەقەت «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، ئاتا-بوۋىلىرىمىزنى كەلتۈرۈپ
بېقىڭلار (يەنى تىرىلدۈرۈڭلار)» دېيىشتىن ئىبارەت بولدى (25). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا
ئېيتقىنكى، «اللە سەلەرنى تىرىلدۈرەلەيدۇ، ئاندىن (ئەجىللىكلار پۈتكەندە) ۋاپات
قىلدۇرالايدۇ، ئاندىن شەك-شۈبھىسىز قىيامەت كۈنىدە سەلەرنى يىغىدۇ، لېكىن
كىشىلەرنىڭ تولىسى (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەي (قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلدى)» (26).

فَلَهُ الْمُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُنْفِخُهُ
 الْمُبِطُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِعَةً مُتَمَلِّئَةً لِّمَا كُفِّرَتْ عَنْهَا
 الْيَوْمَ عَمَلُهَا وَمَا لَهُمْ لَهَا مِنْ عَمَلٍ غَنٍّ ﴿٢٨﴾ هَذَا كِتَابُنَا أَنْتَطِقُ عَلَيْهِ
 بِالْحَقِّ إِنْ كُنَّا نَسْتَشْفِعُ لِمَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا الَّذِينَ آمَنُوا
 وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيَذَلُّهُمْ أَمْ كُنْ فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ
 الْيُمِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَكُنْ لِلَّهِ شِركٌ إِنِّي تَحْمِلُ عَلَيْهِمْ
 قِسْمًا ثَقِيلًا ﴿٣١﴾ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَإِذْ قِيلَ إِنْ وَعَدَ
 اللَّهُ شَيْئًا وَالسَّاعَةَ لَآتِيَةً فِيهَا قُلُوبٌ مَا يَدْرِي مَا السَّاعَةُ
 إِنْ نَظُنُّ إِلَّا الْأَعْيَاءَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْمُومِينَ ﴿٣٣﴾ وَبَدَأَ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا
 عَمِلُوا وَإِذَا بَعِثُوا الْبَشَرَ إِنْ يَسْتَفْهِمُونَ ﴿٣٤﴾ وَقِيلَ الْيَوْمَ
 نَنْفُكُم مِّنْ أَهْلِكُمْ أَزْوَاجًا ثُمَّ نَزَعْنَاهُمْ مِنْكُمْ وَأَزْوَاجَهُمْ
 تَتَلَوَّنَ فِيهَا ﴿٣٥﴾ فَاذْكُرُوا أَهْلَكُمْ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٦﴾
 وَلَهُ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٧﴾
 وَلَهُ الْكِبَرُ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٨﴾

ئاسمانلار بىلەن زېمىنىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، قىيامەت قايمى بولغان كۈندە كاپىرلار زىيان تارتىدۇ (27). ھەر ئۆمىمەتنى (قورقۇنچىڭنىڭ قاتتىقلىقىدىن) تىزلىغان ھالدا كۆرسەن، ھەر ئۆمىمەت ئۆزىنىڭ نامە-ئەمالىغا چاقىرىلىدۇ، (ئۇلارغا) «بۈگۈن قىلمىشىڭلارغا يارىشا مۇكاپاتقا ئېرىشىسىلەر ياكى) جازاغا ئۇچرايسىلەر» (دېيىلىدۇ) (28). بۇ بىزنىڭ كىتابىمىز (يەنى نامە-ئەمال) سىلەرگە ھەق بىلەن سۆزلەيدۇ، بىز قىلمىشىڭلارنى يازدۇرۇپ تۇرغان ئىدۇق (يەنى پەرىشتىلەرنى ئەمەللىرىڭلارنى يېزىپ تۇرۇشقا بۇيرۇيتتۇق) (29). ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلغانلارغا كەلسەك، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى ئۆزىنىڭ رەھىمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، بۇ روشەن مۇرادقا يېتىشتۇر (30). كاپىرلارغا كەلسەك، (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) ئۇلارغا:

«مېنىڭ ئايەتلىرىم سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلىدىمۇ؟ سىلەر چوڭچىلىق قىلىپ (ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىش-تىن) باش تارتىشىڭلار، سىلەر گۇناھقا چۆمگەن قەۋم ئىدىڭلار» (دېيىلىدۇ) (31). (سىلەرگە) «اللەنىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، قىيامەتتە (يەنى قىيامەتنىڭ بولۇشىدا) ھېچ شەك يوق» دېيىلسە، سىلەر (ھەددىدىن زىيادە سەرگەشلىگىڭلاردىن): «قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلىمەيمىز، پەقەت ئۇنى بولۇشى مۇمكىن دەپ گۇمان قىلىمىز، (ئۇنىڭغا) بىز ھەقىقىي ئىشەنمەيمىز» دېيىڭلار (32). (ئاخىرەتتە) ئۇلارنىڭ قىلغان يامان ئىشلىرى ئاشكارا بولىدۇ، ئۇلار (دۇنيادىكى چاغلىرىدا) مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارنى ئورنىتىدۇ (33). (ئۇلارغا) دېيىلىدۇ: «سىلەرنىڭ مۇشۇ كۈندىكى مۇلاقاتىنى ئۇنتۇغانلىقىڭلارغا ئوخشاش، بۈگۈن سىلەرنى ئۇنتۇيمىز (يەنى سىلەرنى ئازابقا تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇپ قالغاندەك مۇئامىلە قىلىمىز)، سىلەرنىڭ جايمىڭلار دوزاخ بولىدۇ، سىلەرگە (سىلەرنى ئازابتىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچىمۇ بولمايدۇ (34). بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، سىلەر اللەنىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالدىڭلار ۋە سىلەرنى دۇنيا تىرىك-چىلىكى ئالدىدى. بۈگۈن ئۇلار دوزاختىن چىقىرىلمايدۇ، ئۇلاردىن (تەۋبە قىلىش ۋە ئىبادەت قىلىش بىلەن) اللەنى رازى قىلىشۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ (35). جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى ۋە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەغا خاستۇر! (36) ئاسمان-لاردىكى ۋە زېمىندىكى ئۇلۇغلىق اللەغا خاستۇر، اللە غالىبدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (37).

(يىگىرمە ئالتىنچى پارە)

46- سۈرە ئەحقاف

مەككىدە نازىل بولغان، 35 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھا، مەم (1). (بۇ قۇرئان) غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللە تەرىپىدىن نازىل قىلىنغان. دۇر (2). ئاسمانلارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئاردىدىكى نەرسىلەرنى ھەق ئاساستا مۇئەييەن مۇددەتكىچە (يەنى قىيامەتكىچە قالدىرغان) قىلىپ ياراتتۇق. كاپىرلار ئاگاھلاندۇرۇلغان نەرسىلەر. دىن يۈز ئۆرۈگۈچىدۇر (3). (ئى مۇھەممەد! مۇشۇ

رىكلارغا) ئېيتقىنكى، «سەلەر اللە نى قويۇپ چوقۇنۇۋاتقان بۇتلىرىڭلارنىڭ (ئەھۋالىنى) ئېيتىپ بېرىڭلار، ئۇلار زېمىننىڭ قايسى قىسمىنى ياراتقانلىقىنى ماڭا كۆرسىتىڭلار، ياكى ئاسمانلارنى ياراتىش ئۇلارنىڭ اللە بىلەن ئورتاقچىلىقى بارمۇ؟ بۇ (قۇرئان) دىن ئىلگىرى (سەلەرگە نازىل قىلىنغان) كىتاب ياكى (ئىلگىرىكىلەردىن) قالغان ئىلىم بولسا ماڭا ئېلىپ كېلىڭلار، ئەگەر سەلەر راستچىل بولساڭلار» (4). اللە نى قويۇپ قىيامەتكىچە دۇئانى ئىجابەت قىلىشقا قادىر بولالمايدىغان بۇتلارغا چوقۇندىغان ئادەمدىنمۇ گۇمراھ ئادەم بارمۇ؟ بۇتلار ئۇلارنىڭ دۇئاسىدىن غاپىلدۇر (5). (قىيامەت كۈنى) ئىنسانلار (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) توپلانغان چاغدا، بۇتلار ئۇلارغا (يەنى بۇتپەرەس-لەرگە) دۈشمەن بولىدۇ، ئۇلار تەرىپىدىن ئىبادەت قىلىنغانلىقىنى، ئىنكار قىلىدۇ (6). ئۇلارغا بىزنىڭ روشەن ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، كاپىرلار ئۆزلىرىگە كەلگەن ھەقىقەتنى (يەنى قۇرئاننى) باھالاپ: «بۇ روشەن سېھىردۇر» دەيدۇ (7). ياكى ئۇلار قۇرئاننى ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) ئۆزى توقۇغان دېيىشمەدۇ؟ ئېيتقىنكى، «ئەگەر ئۇنى مەن توقۇغان بولسام، سەلەر مەندىن اللە نىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى دەپنى قىلالمايسىلەر، سەلەرنىڭ قۇرئان توغرىسىدىكى تۆھمەتلىرىڭلارنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، اللە مەن بىلەن سەلەرنىڭ ئاراڭلاردا گۇۋاھ بولۇشقا يېتەرلىكتۇر (يەنى مېنىڭ راستچىللىقىمغا ۋە سەلەرنىڭ يالغانچىلىقىڭلارغا گۇۋاھ بولىدۇ)، اللە (تەۋبە قىلغۇچىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (مۆمىن بەندىلىرىگە) ناھايتى مېھرىبانىدۇر» (8).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
 ۱ ھَمْدٌ تَنْزِیْلُ الْكِتَابِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِیْزِ الْحَكِیْمِ
 ۲ مَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِیْنَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَیْنَهُمَا اِلَّا بِالْحَقِّ وَاجِلْ
 ۳ مُسْقٰی وَالَّذِیْنَ كَفَرُوْا اَعْمٰ اَنْذَرُوْا مَعْرُضُوْنَ ۝ قُلْ اَرٰیْكُمْ
 ۴ مَا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْیَ مَا ذَا خَلَقُوْا مِنْ الْاَرْضِ
 ۵ اَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِی السَّمٰوٰتِ اِیْنُیْنَ یَكْفِیْ عَنْ قَبْلِ هٰذَا اَوْ
 ۶ اَشْرَکٌ مِنْ عِندِ اَرْسَالِ رُسُلٍ ۚ قُلْ مَنْ اَصْلُ مَنْ یَدْعُوْنَ
 ۷ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ لَا یَسْتَجِیْبُ لَهُ اِلٰی یَوْمِ الْقِیٰمَةِ وَلَمْ عَنْ
 ۸ دُعَآئِهِمْ غُفْلُوْنَ ۝ وَاِذَا حُجِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَهُمْ اَعْدَآءٌ وَّ
 ۹ كَانُوْا اِیْبَادَ رَبِّهِمْ كَرِیْمٌ ۝ وَاِذَا شِئْنَا عَلٰی كُفْرِهِمُ الْیَتٰبَ یَدِیْ
 ۱۰ قَالِ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَ هُمْ هَٰذَا سِحْرٌ مُّیْمِیْنٌ ۝
 ۱۱ اَمْ یَقُوْلُوْنَ اَفَرَبَّیْهِ قُلْ اِنْ اَفَرَبَّیْهِ فَلَا تَكِلُوْنَ
 ۱۲ اِلٰی مِنْ اللّٰهِ شَیْئًا هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفْعِلُوْنَ فِیْ كُلِّ یَوْمٍ
 ۱۳ شَیْئًا اَلْبِیْنٰی وَبَیِّنٰكُمْ وَهُوَ الْعَفُوْرُ الرَّحِیْمُ ۝

ئېيتقىنىكى، «مەن (الله ئىنسانلارنى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىش ئۈچۈن ئەۋەتكەن) تۇنجى پەيغەمبەر ئەمەسمەن، (مەندىن ئىلگىرىكى نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئېلىپ كەلگەن ۋەھىيى بىلەن كەلدىم، نېمىشقا مېنى ئىنكار قىلىسلەر؟) ماڭا ۋە سىلەرگە نېمە قىلىنىدىغانلىقىنى ئۇقمايمەن (چۈنكى الله نىڭ تەقدىرىنى ئالدىن ئۇققىلى بولمايدۇ)، مەن پەقەت ماڭا ۋەھىيى قىلىنغان نەرسىگىلا ئەگىشىمەن، مەن پەقەت (سىلەرنى الله نىڭ ئازابىدىن) ئوچۇق ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» (9). (ئى مۇھەممەد! مۇشرىك-لارغا) ئېيتقىنىكى، «سىلەر ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! قۇرئان الله تەرىپىدىن نازىل بولغان تۇرسا، سىلەر ئۇنىڭغا ئىشەنمىسەڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟) ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر گۇۋاھچى (يەنى ئابدۇلله ئىبنى سالام) قۇرئاننىڭ الله تەرىپىدىن نازىل بولغانلىقىغا گۇۋاھلىق بېرىپ ئىمان كەل-تۇرسە، سىلەر تەكەببۇرلۇق قىلىپ (ئىماندىن) باش تارتساڭلار (ھالىڭلار قانداق بولىدۇ؟) شۈبھىسىزكى،

الله زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ» (10). كاپىرلار مۆمىنلەرگە: «ئەگەر (قۇرئان بىلەن ئىسلام دىنى) ياخشى بولىدىغان بولسا ئىدى، ئۇلار (يەنى ئاجىز مۇسۇلمانلار) ئۇنىڭغا بىزدىن بۇرۇن ئىشەنمىگەن بولاتتى» دېدى، ئۇلار قۇرئان بىلەن ھىدايەت تاپىغانلىقىلىرى ئۈچۈن، «بۇ قەدىمكى ئويدۇرمىدۇر» دەيدۇ (11). قۇرئاندىن ئىلگىرى مۇسانىڭ كىتابى (يەنى تەۋرات) ئەھلى جاھانغا پېشۋا ۋە رەھمەت ئىدى. بۇ ئەرەب تىلىدىكى كىتابتۇر، (ئىلگىرىكى كىتابلارنى) تەستىق قىلغۇ-چىدۇر، (الله ئۇنى) زالىملارنى ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن، ياخشى ئىش قىلغۇچى مۆمىنلەرگە (جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن نازىل قىلدى (12). «پەرۋەردىگار بىزنىڭ ئىللاھ دۇر» دېگەن، ئاندىن توغرا يولدا بولغانلارغا، شۈبھىسىزكى، (كەلگۈسىدىن) غەم قىلىش، (كەتكەنگە) قايغۇرۇش يوقتۇر (13). ئەنە شۇلار ئەھلى جەننەتتۇر، ئۇلار جەننەتتە مەڭگۈ قالدۇ، (بۇ) ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى) ئەمەللىرىنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر (14). بىز ئىنساننى ئاتا-ئانىسىغا ياخشىلىق قىلىشقا بۇيرۇدۇق. ئىنساننى ئانىسى مۇشەققەت بىلەن قورساق كۆتۈرۈپ، مۇشەققەت بىلەن تۇغدى. ئۇنىڭغا قورساق كۆتۈرۈش مۇددىتى ۋە ئۇنى سۈتىن ئايرىش مۇددىتى 30 ئايدۇر. تاكى ئۇ (بوۋاق ئۆسۈپ) كۈچ-قۇۋۋەتكە تولۇپ، 40 ياشقا يەتكەندە، (ئۇ): «پەر-ۋەردىگار بىز! سېنىڭ ماڭا ۋە ئاتا-ئانامغا بەرگەن نېمىتىڭگە شۈكۈر قىلىشنى ۋە سەن رازى بولىدىغان ياخشى ئىشنى قىلىشىمنى ماڭا ئىلھام قىلغىن، مەن ئۈچۈن مېنىڭ ئەۋلادىمنى تۈزىگەن (يەنى مېنىڭ ئەۋلادىمنى ياخشى ئادەملەر قىلغىن)، مەن ھەقىقەتەن ساڭا (جىمى گۇناھلاردىن) تەۋبە قىلدىم، مەن ھەقىقەتەن مۇسۇلمانلاردىندۇرمەن» دەيدۇ (15).

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعَاةِ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ
إِنْ أَكْبَرُ إِلَّا مَا يَكُونُ لِي إِلَّا وَمَا أَتَاكَرِ بِيْرُؤَيْيْنَ قُلْ أَدْرِيكُمْ
إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَلَافَتْهُ يَهُ وَيَسْأَلُ شَاهِدٌ مِّنْ بَيْنِ
أَسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ قَامَنَ وَاسْتَكْبَرُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ قُلْ أَلَّذِينَ كَفَرُوا الَّذِينَ آمَنُوا أَلَمْ يَكُنْ خَيْرًا مَّا
سَبَقُوا إِلَيْهِ وَإِذْ كُنْتُمْ هَؤُلَاءِ عَلَيْهِمْ أَنْ يُصَيِّرُوا هَذَا أُفْكٌ فَعَلُوا
وَمِنْ قَبْلِهِ كُتِبَ فِي مِثْقَالِ ذَرَّةٍ مَّا وَصَحَّةٌ وَهَذَا يُغْنِيكَ مِثْقَالُ
ذَرَّةٍ يَوْمَ الْبَلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا بَيِّنَاتٍ مِّنْهُنَّ لِيُضِلِّيَهُنَّ ۚ إِنَّ
الَّذِينَ كَذَبُوا قَالُوا إِنَّا نَسْتَحْقُّ مَوَاكِدَ كَوْفٍ عَلَيْهِمْ وَإِلَهُمْ
يَعْبُدُونَ ۖ وَإِلَٰهَ أَعْلَى السَّمَاءِ الْخَلِيدُ ۚ وَمِنْ قَبْلِهِمْ
يَعْبُدُونَ ۖ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ
كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصْلُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ
اَشُدَّهُ وَبَلَغَ اَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ
الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ
وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي إِنِّي بُدِّيتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ۝

أُولَئِكَ الَّذِينَ تَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَعَالٍ وَأَنْتُمْ عَنْهُمْ مُنَافِرُونَ
فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ وَالَّذِينَ
قَالَ لَوْلَا إِلَهُيَ إِنْ كُنَّا مُنَافِرِينَ أَنْ آخِرُهُمْ وَقَدْ خَلَتْ أَلْفُ
مِنْ قَبْلُ ۚ وَلَمْ يَكُنْ فِي اللَّهِ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ ۚ وَكَانَ الْعِلْمُ حَقًّا
فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا إِيسَاءٌ لَكُمْ مِنَ الَّذِينَ كَانُوا الَّذِينَ كَانُوا
الْقَوْلُ فِي أَمْرٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْإِنِّ وَالْإِنِّ أَنْهُمْ
كَانُوا آخِرِينَ ۚ وَلَكِنْ دَجِبَتْ مَعَالِيهِمْ لَوْلَا إِلَهُيَ إِنْ كُنَّا
وَهُمْ لَا يُلَاحِظُونَ ۚ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَانُوا عَلَى النَّارِ
أَذْهَبَ بَلَدُكُمْ فِي مِثْلِ لَحْنٍ ۚ وَإِنَّكُمْ لَتَمُوتُنَّ فِيهَا وَلَكُمْ فِيهَا
نُجُوزٌ ۚ عَذَابُ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي
الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۚ وَإِنْ كُنْتُمْ تَقْسِمُونَ ۚ وَأَنْتُمْ كُنَّا
عَلَيْكُمْ إِذْ أَنْتُمْ رُفُوعَةٌ ۚ وَالْأَحْقَافُ ۚ وَقَدْ خَلَتْ الْأَنْدَرُ
بَيْنَ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَوَّلَ الْآلَةِ ۚ وَاللَّهُ أَتَىٰ أَخَافُ
عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۚ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَأْفِكَنَّ
عَنِ الْعِتَابِ ۚ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا ۚ إِنَّ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ۚ

ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭ ياخشى ئىشلىرىنى قوبۇل قىلىپ، يامان ئىشلىرىنى كەچۈرۈم قىلىمىز، ئۇلار (اللە يامان ئىشلىرىنى كەچۈرگەنلەر بىلەن) جەننەتتە بولىدۇ، (بۇ) ئۇلارغا قىلىنغان راست ۋەدەدۇر (16). بەزى ئادەم (يەنى ئاتا-ئانىسى ئىمانغا دەۋەت قىلغان فاجىر بالا) ئاتا-ئانىسىغا: «ۋاي-ۋوي! سىلەر مېنى قايتا تىرىلىشتىن قورقۇتۇۋاتامسىلەر، (مەندىن ئىلگىرى) نۇرغۇن ئۈمەتلەر ئۆتتى (ئۇلاردىن ھېچ ئادەم تىرىلدۈرۈلگىنى يوق)» دەيدۇ، ئۇ ئىككىسى اللە غا پەرياد قىلىپ: «ۋاي سائا! ئىمان ئېيتقىن، اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر» دەيدۇ. ئۇ: «بۇ پەقەت ئاۋالقىلاردىن قالغان ئەپسانىلەردۇر» دەيدۇ (17). ئەنە شۇنداق كىشىلەرگە (اللەنىڭ ئازاب قىلىش) سۆزى ھەقىقەت بولدى، ئۇلار بولسا ئۇلاردىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئىنسانلاردىن ۋە جىنلاردىن بولغان ئۈمەتلەر قاتارىغا كىرگۈزۈلدى، ئۇلار ھەقىقەتەن زىيان تارتقۇچى بولدى (18). (مۆمىنلەرنىڭ ۋە كاپىرلارنىڭ) ھەممىسىنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە يارىشا دەرىجىلىرى بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنىڭ ساۋابى ۋە جازاسى (كەم-زىيادە قىلىنماي) تولۇق بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ (19). كاپىرلار دوزاخقا توغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا ئەيىبلەش يۈزدىن سىدىن ئېيتىلىدۇ): «سىلەر لەززەتلىرىڭلارنى ھاياتىي دۇنيادا بەھرىمەن بولۇپ تۈگەتتىڭلار، سىلەر زېمىندا ھەقسىز رەۋىشتە چوڭچىلىق قىلىپ، ئىماندىن باش تارتقانلىقىڭلار ۋە اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن، بۈگۈن خار قىلغۇچى ئازاب بىلەن جازالىنىسىلەر» (20). (ئى مۇھەممەد!) ئادىنىڭ قېرىندىشى (يەنى ھۇد ئەلەيھىسسالام) نىڭ ئۆز قەۋمى بىلەن بولغان قىسسىسى بايان قىلغىن ئۆز ۋاقتىدا ئۇ ئەھقاق (دېگەن يەر) دىكى قەۋمنى (اللەنىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇردى، ئۇنىڭدىن (يەنى ھۇدىدىن) ئىلگىرى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر ئۆتتى. ئۇ (يەنى ھۇد) (قەۋمنى ئاگاھلاندۇرۇپ) ئېيتتى: «سىلەر پەقەت اللە غىلا ئىبادەت قىلىڭلار، مەن ھەقىقەتەن سىلەرنىڭ (اللەدىن غەيرىگە ئىبادەت قىلىڭلار) بۈيۈك كۈنىنىڭ ئازابىغا قېلىشىڭلاردىن قورقىمەن» (21). ئۇلار: «(ئى ھۇد!) سەن بىزنى ئىلاھلىرىمىزدىن توسقلى كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر سەن (سۆزۈڭدە) راستچىلاردىن بولساڭ، بىزگە بىزنى قورقۇتقان ئازابىنى كەلتۈرگىن» دېدى (22).

ئۇ: «(سەلەرگە ئازابنىڭ قاچان كېلىشىنى) پەقەت اللە بىلىدۇ، مەن سەلەرگە ئەۋەتىلگەن نەرسىنى تەبلىغ قىلىمەن ۋە لېكىن مەن سەلەرنى نادان قەۋم كۆرىمەن» دېدى (23). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ۋادىسىغا سۈرۈلۈۋاتقان بۇلۇتسىنى كۆرۈپ: «مانا بۇ بىزگە يامغۇر ياغدۇرغۇچى بۇلۇتتۇر» دېيىشتى. (ھۇد ئېيتتى) «ئۇنداق ئەمەس، ئۇ سەلەر بالدۇرراق ئىشقا ئېشىشنى تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر، ئۇ بىر بوران بولۇپ، ئۇنىڭ ئىچىدە قاتتىق ئازاب بار» (24). ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ بىر ئەمرى بىلەن ھەممە نەرسىنى ھالاك قىلىدۇ» (يەنى بوران كېلىپ ئۇلارنى ھالاك قىلدى)، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ جايلارنىڭ (يەنى تۇرغان ماكانلىرىنىڭ ئىزىدىن) باشقا نەرسە كۆرۈد-

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالَ لَهَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرًا بَلْ هُوَ مَسْجِلٌ لَّكُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ فَتَدَارَكُ كُلُّ شَيْءٍ زَاجِرًا رَّيًّا فَاصْبِرُوا الْإِنزِلَى الْأَمْلِكُهُمْ كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيهَا إِنَّا كُنَّا لَمُتَكَمِّينَ ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَآبْصَارًا وَأَفْهَامًا فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْهَامُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَاجِدُونَ ﴿٢٧﴾ يٰأَيُّهَا اللَّهُ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٨﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَىٰ وَصَرَفْنَا آلَ الْيَتِيمَ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٩﴾ فَمَا أَصْبَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا لِلهِ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ أَفْهَمُ وَمَا كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْمَعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ تَوَلَّوْا لِيُقِيمُوا فَتَنًا ﴿٣١﴾

مەيدىغان بولۇپ قالدى، گۇناھكار قەۋمنى مۇشۇنداق جازالايمىز (25). بىز ئۇلارنى (يەنى ئاد قەۋمنى) (پۇل-مال، كۈچ-قۇۋۋەت جەھەتتە) سەلەرنى قادىر قىلىمىغان نەرسىلەرگە قادىر قىلدۇق. (ئۇلارنىڭ شۇ نېمەتلەرگە شۈكۈر قىلىپ، بۇ ئارقىلىق نېمەتلەرنى بەرگۈچى اللەنى تونۇشى ئۈچۈن) ئۇلارغا قۇلاق، كۆز، قەلبەلەرنى بەردۇق، ئۇلار اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرى، كۆزلىرى، دىللىرى ئۇلاردىن (اللەنىڭ ئازابىدىن) ھېچ نەرسىنى دەپتى قىلىدى، ئۇلار مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارغا نازىل بولدى (26). (ئى مەككە ئاھالىسى!) بىز ھەقىقەتەن سەلەرنىڭ ئەتراپىڭلاردىكى شەھەرلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارنى (كۇفرىدىن) يانسۇن دەپ ئايەتلەرنى تەكرار بايان قىلدۇق (27). (ئۇلارغا ئازاب كەلگەندە) ئۇلارنىڭ خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دەپ اللەدىن باشقا تۇتقان مەبۇدلىرى ئۇلارغا نېمىشقا ياردەم قىلىدى؟ بەلكى ئۇلارنىڭ مەبۇدلىرى غايىب بولدى، بۇ (يەنى بۇتلار بىزنى خۇداغا يېقىن قىلىدۇ دېگەن سۆزى) ئۇلارنىڭ ئويدۇرمىسىدۇر ۋە (اللەغا) چاپلىغان بوھتانلىرىدۇر (28). (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا بىر تۈركۈم جىنلارنى ساڭا قۇرئان تىڭشاشقا ئەۋەتتۇق، ئۇلار قۇرئان تىلاۋىتىگە ھازىر بولغاندا (بىر-بىرىگە): «جىم تۇرۇڭلار» دېيىشتى، قۇرئان تىلاۋەت قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئۆز قەۋمىگە ئاگاھلاندۇرغۇچى بولۇپ قايتىشتى (29).

ئۇلار ئېيتتى: «ئى قەۋمىمىز! ھەقىقەتەن بىز مۇسادىن كېيىن نازىل بولغان، ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكى كىتابلارغا ئۇيغۇن كېلىدىغان، ھەق دىنغا ۋە توغرا يولغا باشلايدىغان كىتابنى (يەنى قۇرئاننى) تىڭشە-دۇق» (30). «ئى قەۋمىمىز! اللەغا دەۋەت قىلغۇچى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) نىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلڭلار ۋە اللەغا ئىمان ئېيتىڭلار، اللە بەزى گۇناھلارنى مەغپىرەت قىلدۇ، سىلەرنى قاتتىق ئازابىتىن ساقلايدۇ» (31). كىمكى اللەغا (ئىمان ئېيتىشقا) دەۋەت قىلغۇچىنىڭ (يەنى رەسۇلۇ اللەنىڭ) دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىسا، ئازابىتىن قېچىپ قۇتۇلالا-مايدۇ، اللەدىن باشقا (ئۇنى اللە نىڭ ئازابىدىن ساقلىغۇچى) ياردەمچىلەر بولمايدۇ، ئۇلار (يەنى رەسۇلۇ اللەنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىغۇچىلار) ئوپ-ئوچۇق گۇمراھلىقتىدۇر (32). ئۇلار (يەنى ئۆلگەن-دىن كېيىن تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى كۇفۇرلار) بىلىمىمدۇكى، ئاسمانلارنى ۋە زەمىننى ياراتقان ۋە

ئۇلارنى يارىتىشتا چارچاپ قالمىغان اللە ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟ دۇرۇس، ئۇ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىردۇر (33). كاپىرلار دوزاخقا توغرىلىنىدىغان كۈندە (ئۇلارغا): «بۇ (يەنى سىلەر تېتىۋاتقان ئازاب) راست ئەمەسمۇ؟» (دېيىلىدۇ) ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز بىلەن قەسەمكى، ئەلۋەتتە راستتۇر» دەيدۇ، اللە (ئۇلارغا): «كاپىر بولغانلىقىڭلار تۈپەيلىدىن ئازابىنى تېتىڭلار» دەيدۇ (34). (ئى مۇھەممەد!) سەن (مۇشرىكلارنىڭ سالغان جاپاسىغا) ئىرادىلىك پەيغەمبەرلەر سەۋر قىلغاندەك سەۋر قىلغىن، ئۇلارغا بولىدىغان ئازابقا ئالدىراپ كەتمىگىن. ئۇلار (ئاخىرەتتە) ۋەدە قىلىنغان ئازابىنى كۆرگەندە، (ئۇلار دۇنيادا) گويا كۈندۈزدە بىردەملا تۇرغاندەك ھېس قىلىدۇ، (بۇ قۇرئان سىلەرگە) تەبلىغىدۇر، پەقەت پاسىق قەۋملا ھالاك قىلىنىدۇ (35).

47 - سۈرە مۇھەممەد

مەدىنىدە نازىل بولغان، 38 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

كاپىر بولغان ۋە (كىشىلەرنى) اللە نىڭ يولىدىن توسقانلارنىڭ (ياخشى) ئەمەللىرىنى اللە بىكار قىلىۋېتىدۇ (1).

قَالُوا لَقَوْمًا أَتَانَا سُبْحَانًا أَتَتْهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ مَوْجُتًا
لَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ يُهَدِّى إِلَى الْحَقِّ وَيُلْهِى طَرِيقَ الْمُنْتَبِهِينَ
لَقَوْمًا كَذِبًا أَعْتَدَ اللَّهُ لَهُمْ أَزْوَاجًا يُغَارِظُونَ دُونَهُمْ وَيُجْزَوْنَ
مِنْ عَذَابِ الْيَوْمِ وَمَنْ كَذَّبَ عَنْ آلِهِ وَاللَّهُ فَكَيْسَ يَغْتَوِزُ
الْأَرْضَ وَلَيْسَ لَهُ مِنْ دُونِهَا أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ
أَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَكَمْ يَعْلَمُ
بِخَلْقِهَا يُغْفِرُ عَلَى أَنْ يَخِيءَ النَّفْسَ لِرَأْسِهِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ
وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا الَّذِي قَالُوا
أَنْ بَلَى وَرَبِّي أَلَّا فُتِنَ اللَّهُ قَوْمَهُمْ لَقَوْمًا كَذِبًا
كَمَا صَبَّرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ أَلَسْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُمْ كَانُوا
يَوْمَ يَوْمَ يَوْمَ عَمْدُونَ لَمْ يَكُنْ لَهُمُ الْإِسْأَةُ مِنْ نَجَاتٍ
بَلْ كَانُوا هُمْ يَوْمَ يَوْمَ لَا الْقَوْمَ الْفَاسِقُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الَّذِينَ كَفَرُوا وَاصْطَادُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ أَصْلَ أَعْمَالِهِمْ

شۈبھىسىزكى، اللھ ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەل-
لەرنى قىلغانلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدۇ-
خان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، كاپىرلار (ھاياتىنى
دۇنيادا ئۇنىڭ لەززەتلىرىدىن) بەھرىمەن بولىدۇ
ۋە چاھارپايلاردەك يەپ-ئىچىدۇ، (ئاخىرەتتە)
ئۇلارنىڭ جايى دوزاخ بولىدۇ (12). سېنى ھەيدەپ
چىقارغان شەھەرنىڭ (يەنى مەككىنىڭ) ئاھالىسى-
دىن كۈچلۈك بولغان نۇرغۇن شەھەرلەرنىڭ ئاھالى-
سىنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلارغا ھېچقانداق ياردەم
قىلغۇچى بولمىدى (13). پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن
بولغان روشەن دەلىللەرگە ئاساسلانغان ئادەم (يەنى
مۆمىن) ئۆزىنىڭ يامان ئەمەلى چىرايلىق كۆرسىتىل-
گەن ۋە نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشكەن ئادەمگە
(يەنى كاپىرغا) ئوخشامدۇ؟ (14) تەقۋادارلارغا ۋەدە

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ فِيهَا طُورًا كَمَا
تَأْكُلُ الْأَعْيَادُ وَالنَّارُ مَوْتُومٌ لَهُمْ فِيهَا مِنْ قُرَيْشٍ أَشِدَّ
قُوَّةً مِنْ قُرَيْشِكَ الَّتِي أَخْرَجْتَ أَهْلَكُوهُمْ فَلَا تَصْرَهُمْ
أَقْبَنُ كَانَ عَلَى بَيْتِهِمْ زَيْجٌ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ فِيهَا سَؤُوعٌ عَلَيْهِمْ
أَنْ يَتَّبِعُوا أَهْوَاءَهُمْ مِثْلُ الْجَذَاءِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا
أَنْهَارٌ مِنْ تَلٍّ غَيْرَ اسْمِ الْأَنْهَارِ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ
مِنْ خَمْرٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ
فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفُورٌ عَنْهُمْ كُفْرُهَا وَلَهُمْ فِيهَا
النَّارُ وَسُقُومَاءٌ حَبِيمًا فَفُطِعَ أَعْيَادُهُمْ وَيَوْمَئِذٍ يُرْمَوْنَ
إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِندِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
مَاذَا قَالَ إِيَّاهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ طَعِمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَ
اتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَالَّذِينَ أَهْتَدُوا أَزَادَهُمْ هُدًى وَأَنْهَارٌ
تَقْوَمُ بِهِمْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً
فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا قَالُوا لَكُمُ إِذَا جَاءَ نُهُمْ وَكُرْهُهُمْ

قىلىنغان جەننەتنىڭ سۈپىتى شۇكى، ئۇ يەردە رەڭگى ئۆزگەرمىگەن سۈدىن ئۈستەڭلار، تەمى
ئۆزگەرمىگەن سۈتتىن ئۈستەڭلار، ئىچكۈچىلەرگە لەززەت بېغىشلايدىغان مەيدىن ئۈستەڭلار ۋە
ساپ ھەسەلدىن ئۈستەڭلار بولىدۇ، ئۇلارغا جەننەتتە بەھرىمەن بولىدىغان تۈرلۈك مېۋىلەر
بولىدۇ ۋە پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن مەغپىرەت بولىدۇ، (مۇنداق تەقۋادارلار) دوزاختا مەڭگۈ
قالدىغان، قايناقسۇ بىلەن سۇغىرىلىپ (قىزىقلىقىدىن) ئۈچەيلىرى پارە-پارە قىلىنىدىغانلار بىلەن
ئوخشاشمۇ؟ (15) ئۇلاردىن (يەنى مۇناپىقلاردىن) بەزى كىشىلەر سېنىڭ سۆزۈڭگە قۇلاق سالىدۇ،
ئۇلار سېنىڭ يېنىڭدىن چىققاندا، ئىلىم بېرىلگەن كىشىلەرگە (يەنى ساھابىلەرنىڭ ئۆلىمالىرىغا
مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن): «بايا ئۇ (يەنى مۇھەممەد) نېمە دېدى؟» دەيدۇ، ئەنە شۇلار اللھ
دىللىرىنى پېچەتلىۋەتكەنلەردۇر، نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشكەنلەردۇر (16). ھىدايەت تاپقان-
لارنى اللھ تېخىمۇ ھىدايەت قىلىدۇ، ئۇلارغا تەقۋادارلىقىنىڭ مۇكاپاتىنى بېرىدۇ (17). ئۇلار
(يەنى مەككە كۇفۇرلىرى) پەقەت قىيامەتنىڭ ئۇلارغا تۇيۇقسىز كېلىشىنىلا كۈتىدۇ، شۈبھىسىزكى،
قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى كەلدى، ئۇلارغا قىيامەت كەلگەندە ئۇلار قانداقمۇ ۋەز-نەس-
مەت ئالىدۇ (يەنى بۇ چاغدا ۋەز-نەسھەت ئالغانلىقىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ) (18).

بلغنكى، الله دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، گۇناھىڭ ئۈچۈن، ئەر-ئايال مۆمىنلەر ئۈچۈن مەغپىرەت تىلىگىن، الله سىلەرنىڭ (بۇ دۇنيادىكى) ھەرىكىتىڭلارنى ۋە (ئاخىرەتتىكى) جايمىڭلارنى بىلىدۇ (شۇڭا ئاخىرەتلىك ئۈچۈن تەييارلىنىڭلار) (19). مۆمىنلەر (جىھادنى تەلەپ قىلىش يۈزىسىدىن): «ئېمىشقا (جىھاد ئەمرى قىلىنغان) بىرەر سۈرە نازىل قىلىنمىدى؟» دەيدۇ، جىھاد زىكرى قىلىنغان ئېنىق سۈرە نازىل قىلىنغاندا، دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار) نىڭ ساڭا ئۆلۈم ئالدىدا (ئۆلۈمدىن قورقۇپ) ئايلىنىپ كەتكەن ئادەمدەك قارۋاتقانلىقىنى كۆرسەن، (ئى مۇھەممەد!) (ئۇلارنىڭ ساڭا) ئىتائەت قىلىشى ۋە چىرايلىق سۆز قىلىشى ئۇلار ئۈچۈن ئەلۋەتتە ياخشى ئىدى، ئۇرۇش قارار قىلىنغان چاغدا، ئۇلار اللهغا سادىق بولۇشقا ئەلۋەتتە ئۇلار ئۈچۈن ياخشى

قَاعَلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَسْفَعَرُ لَذَنِيكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَ
الْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهِ يَعْلَمُ مَتَابِعُكُمْ وَمَثْوَاكُمْ وَيَقُولُ الَّذِينَ
آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُصَدِّقَةٌ لِّذِكْرِكُمْ فِيهَا
الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُنْظَرُونَ إِلَيْكَ وَنَظَرَ
الْمُعْتَصِمِينَ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأُولَئِكَ لَهُمْ كُفَاةٌ وَقَوْلُ مُعْرِضٍ
فَإِذَا عَزَمْتَ الْأَمْرُ فَلَوَصَدَّ اللَّهُ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ۖ فَهَلْ
عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ
أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ ۚ أَفَلَا
يَتَذَكَّرُونَ الَّذِينَ أُرْسِلَتْ عَلَيْهِمْ أَنْقَالُهَا ۚ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدَوْا
عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ
وَأَمَلَهُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَئِنْ كُنْهُمَا تَرَأَى اللَّهُ سَيُطِيعُكُمْ
فِي بَعْضِ الْأُمُورِ وَاللَّهُ يَعْزِمُ أَمْرَهُمْ ۚ كَيْفَ إِذَا تَوَلَّيْتُمْ
السُّلُوكَ يَصْرُفُونَ وَجْهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ بِأَنَّهُمْ اتَّبَعُوا
مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ۚ أَمْ حَسِبَ
الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخَيَّرَهُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ ۚ

ئىدى (20-21)، سىلەر (ئىسلام) دىن يۈز ئۆرۈسەڭلار زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلارسىلەرمۇ ۋە سىلەر-رەھىمنى ئۇزۇپ قويارسىلەرمۇ؟ (22) ئەنە شۇنداق كىشىلەرنى الله رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، ئۇلارنى (ھەقىقىي ئاڭلاشتىن) گاس قىلدى، (ھىدايەت يولىنى كۆرۈشتىن) كور قىلدى (23). ئۇلار (ھەقىقىي تونۇش ئۈچۈن) قۇرئاننى پىكىر قىلمايدۇ؟ بەلكى ئۇلارنىڭ دىللىرىدا قۇلۇپ بار (شۇڭا ئۇلار چۈشەنمەيدۇ) (24). توغرا يول ئېنىق بولغاندىن كېيىن ئارقىسىغا قايتىۋالغانلار (يەنى ئىماندىن كۈفرغا قايتقانلار) غا (ئۇلارنىڭ بۇ ئىشنى) شەيتان چىرايلىق كۆرسەتتى، (شەيتان ئارزۇ ۋە ئەجەلنىڭ ئۇزۇنلۇقى بىلەن) ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى تىندۈردى (25). بۇ (يەنى شەيتاننىڭ ئۇلارنى ئازدۇرۇشى) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار الله نازىل قىلغان نەرسىنى يامان كۆرگەن كاپىرلارغا: «بىز بەزى ئىشلاردا سىلەرگە ئىتائەت قىلىمىز» دېدى، الله ئۇلارنىڭ سىرلىرىنى بىلىدۇ (26). (ئازاب) پەرىشتىلىرى ئۇلارنىڭ يۈزلىرىگە ۋە ئارقىلىرىغا ئۇرغان ھالدا ئۇلارنىڭ جانلىرىنى ئېلىۋاتقاندا (ئۇلارنىڭ ھالى) قانداق بولىدۇ؟ (27) بۇ (ئازاب) شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللهنى دەرغەزەپ قىلىدىغان نەرسىلەرگە ئەگەشتى، الله نىڭ رازىلىقىنى (يەنى الله نى رازى قىلىدىغان ئىشلارنى) ياقىتۇرمىدى، شۇنىڭ بىلەن الله ئۇلارنىڭ ئەمەللىرىنى بىكار قىلدى (28). دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار) الله ئۆزلىرىنىڭ (ئىسلامغا بولغان) دۈشمەنلىكىنى ئاشكارىلىمايدۇ دەپ ئويلىمايدۇ؟ (29)

ئەگەر بىز خالساڭ، ئۇلارنى چوقۇم ساڭا بىلدۈرەتتۇق، چوقۇم ئۇلارنىڭ سىماسىدىن تونۇيتتۇڭ، سەن ئەلۋەتتە سۆزىنىڭ ئۇسلۇبىدىن ئۇلارنى تونۇيسەن، اللە سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ (30). بىز سىلەرنى ئەلۋەتتە (جەھادقا ئەمىر قىلىش ۋە مۇشەققەتلىك ئىشلارغا تەكلىپ قىلىش بىلەن) سىنايمىز، تاكى سىلەرنىڭ ئىچىڭلاردىن (اللەنىڭ يولىدا) جەھاد قىلغۇچىلارنى ۋە (جەھاد-نىڭ مۇشەققەتلىرىگە) چىداشلىق بەرگۈچىلەرنى بىلگەنگە، سىرلىرىڭلاردىن ۋاقىپ بولغانغا قەدەر (31). شۈبھىسىزكى، كاپىر بولغانلار، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسقانلار، توغرا يول (يەنى رەسۇلۇللەنىڭ ھەق ئىكەنلىكى) ئېنىق بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر بىلەن دۈشمەنلەشكەنلەر اللەغا قىلچە زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ، اللە ئۇلارنىڭ (سەدىقە بەرگەنگە ئوخشاش) ئەمەللىرىنى بىكار قىلدۇ (شۇنىڭ بىلەن ئاخىرەتتە

وَلَوْ شَاءَ لَأَكْبَرْتَهُمْ فَكَيْفَ يُعَذِّبُهُمْ وَيَتَّبِعُهُمْ فِي الْخَيْرِ الْقَوْلُ ۖ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ۝ وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ تَعْلَمَ الْمُجِدِّينَ مِنْكُمْ وَالصَّادِقِينَ ۖ وَبَلَّغُوا آخْبَارَكُمْ ۖ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِي مَا تَكُنْ لَهُمُ الْهَادِي ۖ لَنْ يَقُولُوا اللَّهُ شَيْئًا وَيَسْخِطُوا أَعْمَالَكُمْ ۝ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ۖ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ فَكَارِهِنَّ لَا يَقُولُ اللَّهُ لَهُمْ ۖ وَلَا هُمْ وَأَنْتُمْ عَوَالِي السَّلَامِ ۖ وَأَنْتُمْ الْأَعْدَىٰ ۖ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَبْرِكُمْ أَعْمَالَكُمْ ۝ إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَهْوَ عَالٍ ۖ وَلَهُمْ وَأَنْتُمْ تُؤْمِنُونَ ۖ وَتَقُولُونَ لَهُمْ ۖ أَجْرُهُمْ وَلَا يَعْطَاهُمْ أَمْوَالَكُمْ ۖ إِنَّ يَسْأَلُكُمْ عَنْهُ يَخْلَعُوا وَيُخْرِجُهُمْ أَصْعَاقَهُمْ ۖ مَا كُنْتُمْ هَؤُلَاءِ دَعْوَىٰ لِمَنْ تَقُولُونَ سَبِيلِ اللَّهِ فَهَيْتُمْ مَنْ يَبْعَثُ ۖ وَمَنْ يَبْعَثُ ۖ فَلَا تَجْعَلُ عَنْ نَفْسِهِ ۖ وَاللَّهُ الْعَزِيزُ ۖ وَأَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ ۖ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَمْشِدِلْ قَوْمًا عَيْرُكُمْ لَمْ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ ۝

ئۇنىڭ ساۋابىغا ئېرىشەلمەيدۇ) (32). ئى مۆمىنلەر! اللەغا ئىتائەت قىلىڭلار، ئەمەللىرىڭلارنى (كۇفرى، نىفاق ۋە رىيا بىلەن) بىكار قىلىۋەتمەڭلار (33). شۈبھىسىزكى، كاپىر بولغان ۋە (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن توسقانلار، ئاندىن كاپىر پېتى ئۆلگەنلەرنى اللە ھەرگىز مەغپىرەت قىلمايدۇ (34). (كاپىرلار بىلەن جەڭ قىلغان چېغىڭلاردا) بوشاپ قالماڭلار، (كاپىرلارنى) سۈلھەكچى قىلماڭلار، ھالبۇكى، سىلەر غالىبتۇر سىلەر، اللە سىلەر بىلەن بىرگىدۇر، اللە ھەرگىز ئەمەللىرىڭلارنىڭ (ساۋابىنى) كېمەيتىۋەتمەيدۇ (35). دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت ئويۇن ۋە تاماشادىن ئىبارەتتۇر، ئەگەر سىلەر ئىمان ئېيتساڭلار ۋە تەقۋادارلىق قىلساڭلار (اللە) سىلەرگە ئەجرىڭلارنى بېرىدۇ، مال-مۈلۈكۈڭلارنىڭ ھەممىسىنى (بېرىشنى) سورىمايدۇ (پەقەت زاكاتنى بېرىشڭلارنى سورىدۇ) (36). ئەگەر ئۇ سىلەردىن مال-مۈلۈكۈڭلارنى جىددى سورىسا، بېخىللىق قىلسىلەر، بۇ بېخىللىق سىلەرنىڭ (ئىسلامغا بولغان) ئاداۋىتىڭلارنى ئاشكارىلايدۇ (37). سىلەر شۇنداق كىشىلەر سىلەركى، اللەنىڭ يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلىشقا چاقىرىلساڭلار، سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بېخىللىق قىلىدىغانلار بار، كىمكى بېخىللىق قىلىدىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن بېخىللىق قىلىدۇ، اللە (سىلەرنىڭ مال-مۈلۈكۈڭلاردىن) بىھاجەتتۇر، سىلەر بولساڭلار (اللەغا) موھتاجسىلەر، ئەگەر سىلەر (اللەنىڭ تائىتىدىن) يۈز ئۆرۈسەڭلار، اللە سىلەرنىڭ ئورۇنۇڭلارغا باشقا بىر قەۋمنى ئالماشتۇرىدۇ، ئۇلار سىلەرگە ئوخشاش بولمايدۇ (بەلكى اللەغا ئىتائەت قىلىدۇ) (38).

48 - سۈرە فەتھ

مەدنىدە نازىل بولغان، 29 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە نىڭ سېنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھ-لىرىڭنى كەچۈرۈشى ئۈچۈن، ساڭا بەرگەن نېمىتىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشى ئۈچۈن، سېنى توغرا يولغا باشلىشى ئۈچۈن، ساڭا كۈچلۈك ياردەم بېرىشى ئۈچۈن، ساڭا بىز ھەقىقەتەن روشەن غەلىبە ئاتا قىلدۇق (1-3). مۆمىنلەرنىڭ ئىمانغا ئىمان قوشۇلۇشى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنىڭ دىللىرىغا تەمكىنلىكنى چۈشۈردى، ئاسانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ (پەرىشتىلەر-دىن، جىنلاردىن، ھايۋانلاردىن ۋە تەبىئەت ھادىسە-

لىرىدىن بولغان) قوشۇنلىرى اللە نىڭدۇر، اللە (خەلقنىڭ ئەھۋالىنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (4). (مۆمىنلەرنىڭ دىللىرىغا اللە نىڭ تەمكىنلىك چۈشۈرۈشى) ئەر-ئايال مۆمىنلەرنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان؟ ئۇلار مەڭگۈ قالدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزۈشى ئۈچۈندۇر، اللە نىڭ ئۇلارنىڭ گۇناھلىرىنى كەچۈرۈشى ئۈچۈندۇر، اللە نىڭ دەرگاھىدا، بۇ زور مۇۋەپپەقىيەتتۇر (5). (مۆمىنلەرنىڭ دىللىرىغا اللە نىڭ تەمكىنلىك چۈشۈرۈشى) مۇناپىق ۋە مۇناپىقلەرگە، مۇشرىك ۋە مۇشرىكلەرگە ئازاب قىلىش ئۈچۈندۇر، ئۇلار اللە غا قارىتا (اللە پەي-غەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە ياردەم) بەرمەيدۇ دەيدىغان يامان ئويلاردا بولدى، (ئۇلار مۆمىنلەرگە يەتسۇن دېگەن) ھالاكەت ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە يېتىدۇ. اللە ئۇلارغا غەزەپ قىلدى، ئۇلارنى رەھىمىتىدىن يىراق قىلدى، ئۇلارغا جەھەننەمنى تەييارلىدى، جەھەننەم نېمىدىگەن يامان جاي! (6) ئاسانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ قوشۇنلىرى اللە نىڭدۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (7). بىز ھەقىقەتەن سېنى (قىيامەت كۈنى خەلققە) گۇۋاھ-لىق بەرگۈچى، (مۆمىنلەرگە جەننەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگۈچى، (كاپىرلارنى ئازاب-تىن) ئاگاھلاندۇرغۇچى قىلىپ ئەۋەتتۇق (8). سىلەرنىڭ اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن، ئۇنى (يەنى پەيغەمبەرنى) ئۇلۇغلىشىڭلار ۋە ھۆرمەتلىشىڭلار ئۈچۈن، ئەتىگەندە ۋە ئاخشامدا تەسبىھ ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن (بىز پەيغەمبەرنى ئەۋەتتۇق) (9).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِیْنًا لِّیَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ
مَا تَاَخَّرَ وَیُدْخِلَ فِیْهِ ذَنْبَکَ وَیَهْدِیْکَ صِرَاطًا مُسْتَقِیْمًا ۝
یَنْصُرُکَ اللّٰهُ نَصْرًا عَظِیْمًا ۝ هُوَ الَّذِیْ اَنْزَلَ السَّکِیْنَةَ فِیْ
قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِیْنَ لِیُزَادُوْا اَیْمَانًا مَّعَ اَیْمَانِهِمْ وَلِیَلْجُؤُوْا
اِلَیْهِ سُرُوءًا ۝ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِیْمًا حَکِیْمًا ۝ لِّیَدْخُلَ
الْمُؤْمِنِیْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ جَنَّتٌ تَجْرٰی مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِیْنَ
فِیْهَا ۝ وَلَا یُکْرَهُوْنَ عَنْهُمْ سَبَآئُهُمْ وَكَانَ ذٰلِکَ عِنْدَ اللّٰهِ قُرْۤوَا
عَظِیْمًا ۝ وَلِیُجَازِبَ الْمُتَّقِیْنَ ۝ وَالْمُتَّقِیْنَ وَالْمُشْرِکِیْنَ وَ
الْمُشْرِکِیْنَ الطَّاغُوْتِیْنَ ۝ بِاللّٰهِ ظَنُّ السَّوْءِ عَلَیْهِمْ دَرَجَةُ السَّوْءِ ۝
وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَیْهِمْ وَكَعَذَابًا لِّمَنْ جَحَّمَ وَسَآءَ مَصِیْرًا ۝
وَلِیَلْجُؤُوْا اِلَیْهِ سُرُوءًا ۝ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِیْزًا حَکِیْمًا ۝
اِنَّا اَرْسَلْنَاکَ شَآهِدًا وَنُبٰیْرًا وَنَذِیْرًا ۝ لِّتُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ
رُسُوْلِهِ وَتُعْزِزُوْا وَتُقَوِّمُوْا وَتُسَبِّحُوْهُ بُکْرًا ۝ وَاَصِیْلًا ۝

شۈبھىسىزكى، (ئى مۇھەممەد! ھۇدەيبىيىدە) سائا (رىزۋان) بەيىتىنى قىلغانلار (ھەسقىتتە) اللەغا بەيئەت قىلغان بولىدۇ، اللە نىڭ قولى ئۇلارنىڭ قولىنىڭ ئۈستىدەدۇر (يەنى اللە ئۇلارنىڭ قىلغان بەيىتىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر، اللە ئۇلارنى بەيئەت قىلغانلىقى ئۈچۈن مۇكاپاتلايدۇ)، كىمكى ئەھدەنى بۇزىدىكەن، ئەھدىنى بۇزغانلىقىنىڭ زىيىنى ئۇنىڭ ئۆزىگە بولىدۇ، اللە بىلەن قىلغان ئەھدىگە ۋاپا قىلغانلارغا اللە بۈيۈك ئەجر ئاتا قىلىدۇ (10). (ھۇدەيبىيىگە چىقماي) قېلىپ قالغان (مۇنا-پىق) ئەتراپلار سائا: «بىز ماللىرىمىز، بالا-چاقىلىرىمىز بىلەن بولۇپ قېلىپ (سەن بىلەن چىقالىمىدۇق)، بىز ئۈچۈن مەغپىرەت تەلەپ قىلغىن» دەيدۇ، ئۇلارنىڭ تىلى بىلەن ئېيتقنى دىلىدىكى سۆز ئەمەس (يەنى ئۇلار يالغان ئۆزۈر ئېيتىدۇ). ئېيىت-قىنكى، «ئەگەر اللە سىلەرگە بىرەر زىياننى ياكى پايدىنى ئىرادە قىلسا، كىم سىلەر ئۈچۈن اللەنىڭ

إِنَّ الَّذِينَ يَبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ
فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ
اللَّهُ فَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ۝ سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ
الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ مَالِيسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ مَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ
اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نِعْمًا بَلْ كَانَ اللَّهُ مِمَّا
تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ۝ بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ
إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزَيِّنَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِهِمْ وَظَنَّ عَيْنِ السَّوْءِ
وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ۝ وَمَنْ لَمْ يُؤْمَرْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا
أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ۝ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
يَغْفِرُ مَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝
سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَارِمِكُمْ لِتَأْخُذُوا
ذُرُوعًا تَحْتَضِرُكُمْ يَرِيدُونَ أَنْ يُبَيِّدُوا كَلِمَةَ اللَّهِ قُلْ مَنْ
تَكْفُرُونَ أَكَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَمُوتُوا لَنْ
يَلْ تَحْصُدُوا قَوْمًا يَكُونُوا لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۝

ئالدىدا بىرنەرسىگە دال بولالايدۇ؟ (يەنى كىم سىلەردىن اللەنىڭ خاھىشى ۋە قازاسىنى توسىلا-لايدۇ؟) ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئىش سىلەر ئويلىغاندەك ئەمەس)، اللە سىلەرنىڭ قىلمىشلىرىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر (11). بەلكى سىلەر، پەيغەمبەر ۋە مۆمىنلەر ئائىلىسىگە مەڭگۈ قايتمايدۇ، دەپ گۇمان قىلىدىڭلار، بۇ (گۇمراھلىق) دىللىرىڭلاردا چىرايلىق تۇيۇلدى، سىلەر يامان گۇماندا (يەنى ئۇلار ئۆلتۈرۈلۈپ بىرىمۇ ساق قايتمايدۇ دەيدىغان ئويىدا) بولدۇڭلار، سىلەر ھالاك بول-غۇچى قەۋم بولدۇڭلار» (12). كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىشەنمەيدىكەن (ئو كاپىردۇر)، شۈبھىسىزكى، بىز كاپىرلارغا دوزاخنى تەييارلىدۇق (13). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللەغا خاستۇر، اللە خالىغان ئادەمگە مەغپىرەت قىلىدۇ، خالىغان ئادەمگە ئازاب قىلىدۇ، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (14). (ھۇدەيبىيىگە چىقماي) قېلىپ قال-غانلار غەنىمەت ئېلىش ئۈچۈن چىققان ۋاقىتلىرىدا: «بىزمۇ سىلەر بىلەن چىقايلى» دەيدۇ، ئۇلار اللەنىڭ (خەيىر غەنىمەتىنى ھۇدەيبىيىگە چىققانلارغا خاس قىلغان-لىقتىن) ئىبارەت سۆزىنى ئۆزگەرتىمەكچى بولىدۇ. (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «بىز بىلەن چىقىشىڭلارغا ھەرگىز بولمايدۇ، اللە ئىلگىرى مۇشۇنداق دېگەن». ئۇلار: «ئۇنداق ئەمەس (يەنى اللە ئۇنداق دېمىگەن)، سىلەر بىزگە ھەسەت قىلىۋاتىسىلەر» دەيدۇ. ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (اللەنىڭ كالامىنى) پەقەت يۈزەگىنى چۈشىنىدۇ (15).

(ھۇدەيبىيىگە چىقماي) قېلىپ قالغان ئەتراپلارغا؛
«سەلەر جەڭگىۋار بىر قەۋم بىلەن (ئۇرۇشۇشقا)
چاقىرىلسىلەر، ياكى ئۇلار (ئۇرۇشسىزلا) مۇسۇلمان
بولدۇ (ئۇلار بىلەن ئۇرۇشمايسىلەر)، ئەگەر سەلەر
(بۇيرۇققا) بويسۇنساڭلار، اللە سەلەرگە چىرايلىق
ئەجىر ئاتا قىلىدۇ، ئەگەر سەلەر ئىلگىرى قېلىپ
قالغاندەك، يەنە قېلىپ قالساڭلار، اللە سەلەرگە
قاتتىق ئازاب قىلىدۇ» دېگەن (16). (جىھادقا
چىقىمسا) ئەمما گۇناھ بولمايدۇ، توكۇرغىمۇ گۇناھ
بولمايدۇ، كېسەلگىمۇ گۇناھ بولمايدۇ، كىمكى اللە غا
ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلىدىكەن، ئۇنى
اللە ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، كىمكى (ئۆزىسىز
جىھادتىن) باش تارتىدىكەن، اللە ئۇنى (دۇنيادا
خورلۇق بىلەن، ئاخىرەتتە ئوت بىلەن) قاتتىق
ئازابلايدۇ (17). اللە مۆمىنلەردىن ھەقىقەتەن رازى

قُلْ لِلّٰهِ الْخَلْقُ كُلُّهُ ۖ اِنَّمَا اَسْأَلُكُمْ لِاَنْتُمْ تُقْسِمُوْنَ ۚ اِنْ يٰٓطِيعُوْا اَوْيُكْمُ اللّٰهُ اَجْرًا
حَسَنًا ۚ وَاِنْ تَنَٰوَلُوْا كِمَا لَا تَكْنٰهُم مِّنْ قَبْلِ يٰٓعٰدٍ ۙ اَمْ عَلٰى الْاِيْمَانِ ۝
لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرْبُوعِ
حَرَجٌ ۚ وَمَنْ يُطِيعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ يَدْخُلْ جَنَّةً جَدَّتْ بِحَرِّىٍّ مِّنْ عَذَابِهَا
الْاَلْوَرُّ ۚ وَمَنْ يُعٰدِ يٰٓعٰدٍ اَيُّ الْاِيْمَانِ ۚ اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ اللّٰهُ عَمَلِ
الْمُؤْمِنِيْنَ ۚ اِذْ يٰٓيٰٓاَيُّهَا نَبِيُّكَ نَحْنُ الشَّجَرَةُ فَعَلِمَ مَا فِىْ اَفْوَاهِهِمْ
فَاَنزَلَ السَّكِيْنَةَ عَلَيْهِمْ ۚ وَاتٰٓهُمْ اَيُّهَا نَبِيُّهَا وَمَعَانِىْ كَثِيْرَةً
يَّخٰذِلُوهَا ۚ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ۝ وَعَدَّ اللّٰهُ مَغٰرِمَ
كَثِيْرَةً تَّأْخُذُ بِهَا فَعَجَلَ لِّكُلِّ هٰذِهِ وَكَفَّ اَيْدِي النَّاسِ
عَنْهُمْ وَبَلَغَنَ اَيُّهَا الْمُؤْمِنِيْنَ وَهَدٰىكُمْ جِرٰطًا مُّسْتَقِيْمًا ۝
وَاٰخَرٰى لَمْ يَنْتَبِهْ رُوْا عَلٰىهَا قَدْ اَحَاطَ اللّٰهُ بِهَا ۚ وَكَانَ اللّٰهُ
عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرًا ۝ اِهْوَلُوْا قَاتِلَكُمْ اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ كُوْنُوْا
الْاَدْبَارُ لَمْ يَخْجِدُوْنَ وَلَيَّآ وَلَا يَصِيْرُوْا ۝ سَنَهٗ اللّٰهُ الْاَتٰى
قَدْ خَلَتْ مِّنْ قَبْلِ وَلَوْ نَشِئْنَا لَفَجَّرْنَا اللّٰهُ يٰٓعٰدٍ يٰٓلَا ۝

بولدى، (ئى مۇھەممەد!) ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار (ھۇدەيبىيىدە) دەرەخ (سايسى) ئاستىدا ساڭا
بەيئەت قىلدى. اللە ئۇلارنىڭ دىلىدىكىنى (يەنى راستلىق بىلەن ۋاپانى) بىلدى، اللە ئۇلارغا
(ئۇلار بەيئەت قىلىۋاتقاندا) تەمكىنلىك چۈشۈرۈپ بەردى ۋە ئۇلارنى يېقىن غەلبە (يەنى خەيىر-
نىڭ پەتھى قىلىنىشى) بىلەن ۋە ئۇلار ئالدىغان نۇرغۇن غەنىمەتلەر بىلەن مۇكاپاتلىدى. اللە
غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (18-19). اللە سەلەر ئالدىغان نۇرغۇن غەنىمەتلەرنى
سەلەرگە ۋەدە قىلدى، بۇنى (يەنى خەيىرنىڭ غەنىمىتىنى) ھەممىدىن بۇرۇن ئاتا قىلدى، سەلەرنى
دۈشمەنلەرنىڭ قول سېلىشىدىن ساقلىدى، (غەنىمەتلەر، مەككىنىڭ پەتھى قىلىنىشى، مەسجىدى
ھىرامغا كىرىش) مۆمىنلەرگە نشان بولۇپ قېلىشى ئۈچۈن ۋە سەلەرنى توغرا يولغا باشلاش
ئۈچۈن (اللە شۇنداق قىلدى) (20). اللە يەنە ئۆز كۈچۈڭلار بىلەن قولغا كەلتۈرەلمەيدىغان،
اللە (ئۇنىڭ سەلەرگە مۇيەسسەر بولىدىغانلىقىنى) تولۇق بىلگەن بىر غەنىمەت (يەنى مەككىنىڭ
پەتھى قىلىنىشى) نى (سەلەرگە مۇيەسسەر قىلدى). اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (21). ئەگەر
كاپىرلار سەلەر بىلەن (ھۇدەيبىيىدە) ئۇرۇشسا، ئەلۋەتتە، ئارقىسىغا قاراپ قاچاتتى، ئاندىن (ئۆز-
لىرىگە) ھېچ ئىگە ۋە ياردەمچى تاپالمايتتى (22). بۇ (يەنى كاپىرلارنى مەغلۇپ قىلىش، مۆمىن-
لەرنى غەلبە قىلدۇرۇش) اللەنىڭ ئىلگىرىدىن تارتىپ تۇتۇپ كېلىۋاتقان يولىدۇر، اللەنىڭ
يولىدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش تاپالمايسەن (يەنى اللەنىڭ تۇتقان يولى ئۆزگەرمەيدۇ) (23).

الله ئۇلارنى سىلەرگە قول سېلىشتىن توسى
ھەمدە ئۇلار ئۈستىدىن غەلىبە قىلىشىڭلاردىن
كېيىن، مەككىنىڭ ئىچىدە (يەنى ھۇدەيسىدە)
سىلەرنى ئۇلارغا قول سېلىشىڭلاردىن توسى، الله
قىلىدىغان ئىشىڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (24).
ئۇلار كاپىر بولدى، سىلەرنى مەسجىدى ھەرامدىن
ۋە تۇتۇپ تۇرۇلغان قۇربانلىقىنىڭ ئۆز جايىغا
يېتىشىدىن توسى، (مەككىدە) سىلەر بىلىمىدىغان
ئەر-ئايال مۆمىنلەر بولۇپ، سىلەر بىلىمىستىن
ئۇلارنى ئۆلتۈرۈپ قويۇش بىلەن گۇناھقا گىرىپتار
بولۇشۇڭلارنىڭ خەۋپى بولمىسا ئىدى (ئەلۋەتتە
الله مەككىگە كىرىشىڭلارغا رۇخسەت قىلاتتى ۋە
سىلەرنى كاپىرلارغا مۇسەللەت قىلاتتى)، الله

هُوَ الَّذِي لَكَ آيَاتُهُمْ وَأَيُّكُمْ عَنْهُمْ بِطَن مَّكَّةَ
مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾
هُمَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ
مَعْلُوفًا إِنَّ يَوْمَ الْعَكَّةَ لَكُلُّ الْوَلِجَالِ لَشَوْمُونَ فَيَسْأَلُونَكَ
لَهُمْ تَعْلَمُونَ هُمَ أَنْ تَطَّوَّهُمْ فَبَشِّرْهُم بِمَعْرَةٍ يَغْفِرُ لَهُمْ
يَوْمَ ذَلِكَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَأْ لَوِ تَزَكَّيَا الْعَذَابُ الْبَاقِيْنَ
كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابُ الْآلِيمِ ﴿٢٥﴾ إِنْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي
قُلُوبِهِمُ الْحَيَّةَ حَيَّةً الْجَاهِلِيَّةَ قَاتِلًا إِنَّ اللَّهَ سَكِينَتُهُ
عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَ
كَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾
لَقَدْ صَدَّقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الْوُحْيَ بِالْحَقِّ لَنْدَخُلَنَّ الْمَسْجِدَ
الْحَرَامَ نَاءً شَاءَ اللَّهُ لِيَمِيزَ الْخَائِفِينَ رَوْسُهُمْ وَمَغْفِرِينَ
لَا تَخْشَوْنَ كَوْلِمْ مَا أَلَمْ تَعْلَمُوا أَجْعَلْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ لَكُمْ
قَرِينًا ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ
لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَكِنْ يَأْتِيهِ شَيْطَانٌ ﴿٢٨﴾

خالغان ئادەمنى رەھىمىتى (دائىرىسىگە) كىرگۈزۈش ئۈچۈن (سىلەرنى مەككىنى پەتىمى قىلىشتىن
توسى)، ئەگەر ئۇلار ئايرىلسا (يەنى مۆمىنلەر كاپىرلاردىن ئايرىلسا)، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى
كاپىرلارنى قاتتىق ئازاب بىلەن ئازابلايتتۇق (25). كاپىرلار قىزىققانلىقىنى — جاھىلىيەت
دەۋرىنىڭ قىزىققانلىقىنى — دىللىرىغا پۈككەن چاغدا، الله پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە تەمكىنلىكىنى
چۈشۈردى. ئۇلارغا تەقۋا كەلمىسىنى (يەنى كەلىمە تەۋھىدىنى) ئىختىيار قىلدى. مۆمىنلەر تەقۋا
كەلمىسىگە ئەڭ لايىق ئىدى ۋە ئۇنىڭ ئەھلى ئىدى، الله ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر (26). الله
پەيغەمبىرىگە، ھەق رەۋىشتە، ھەقىقىي راست چۈش كۆرسەتتى. (ئى مۇھەممەد! سەن ۋە
ساھابىلىرىڭ) خۇدا خالىسا (دۈشمەندىن) ئەمىن بولغان، (بەزىلىرىڭلار) باشلىرىڭلارنى
چۈشۈرگەن ۋە (بەزىلىرىڭلار) قىرققان ھالدا، قورقماي چوقۇم مەسجىدى ھەرامغا كىرىسىلەر،
الله (سۈلھىتىكى) سىلەر بىلىمىدىغان (پايدىنى) بىلىدۇ. الله بۇنىڭدىن بۇرۇن (سىلەرگە) يېقىن
بىر غەلىبىنى (يەنى خەيبەرنىڭ پەتھىسىنى مۇيەسسەر) قىلدى (27). الله ھەق دىننى پۈتۈن دىنلار
دىن ئۈستۈن قىلىش ئۈچۈن، پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى (مۇھەممەد
ئەلەيھىسسالامنىڭ الله نىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىگە) گۇۋاھلىق بېرىشكە الله يېتەرلىكتۇر (28).

مۇھەممەد اللە نىڭ رەسۇلىدۇر، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغان مۆمىنلەر كۇففارلارغا قاتنىقتۇر، ئۆزئارا كۆيۈمچاندۇر، ئۇلارنى رۇكۇ قىلغان، سەجدە قىلغان ھالدا كۆرسەن. ئۇلار اللە نىڭ پەزىلىتى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدە سەجدىنىڭ ئەسىرىدىن نىشانلار بار، ئەنە شۇ ئۇلارنىڭ تەۋراتتىكى سۈپىتىدۇر، ئۇلارنىڭ ئىنجىلدىكى سۈپىتى بولسا (ئۇلار) شاخ چىقارغان، كۈچلىنىپ چوڭايغان، ئاندىن ئۆز غولى بىلەن ئۆرە تۇرغان، بولۇقلۇقى ۋە كۆركەم كۆرۈنۈشى بىلەن، دېھقانلارنى مەمنۇن قىلغان بىر زىرائەتكە ئوخشايدۇ، (مۆمىنلەرنى مۇنداق زىرائەتكە ئوخشىتىش) كۇففارلارنى خاپا قىلىش ئۈچۈندۇر، اللە ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئىسمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارغا مەغپىرەت ۋە كاتتا ئەجىر ۋەدە قىلدى (29).

49 - سۈرە ھۇجۇرات

مەدىنىدە ئازىل بولغان، 18 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى مۆمىنلەر! سىلەر اللە نىڭ ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئالدىدا (ھېچقانداق بىر ئىشنى ۋە سۆزنى) ئالدى بىلەن قىلماڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن (سۆزۈڭلارنى) ئاڭلاپ تۇرغۇچىدۇر، (نىيىتىڭلارنى ۋە ئەھۋالىڭلارنى) بىلىپ تۇرغۇچىدۇر (1). ئى مۆمىنلەر! (رەسۇلۇللاھقا سۆز قىلغان چېغىڭلاردا) ئاۋازىڭلارنى پەيغەمبەرنىڭ ئاۋازىدىن يۇقىرى قىلماڭلار، سىلەر بىر-بىرىڭلار بىلەن (توۋلاپ) يۇقىرى ئاۋازدا سۆزلەشكەندەك، پەيغەمبەرگە (توۋلاپ) يۇقىرى ئاۋازدا سۆز قىلماڭلار، (ئۇنداق قىلماڭلار) ئۆزلىرىڭلار تۇيماستىن، (قىلغان ياخشى) ئەمەللىرىڭلار بىكار بولۇپ كېتىدۇ (2). شۈبھىسىزكى، رەسۇلۇللاھنىڭ يېنىدا پەس ئاۋازدا گەپ قىلغانلارنىڭ دىللىرىنى اللە تەقۋا ئۈچۈن سىنىغان، ئۇلار مەغپىرەتكە ۋە كاتتا ساۋابقا (يەنى جەننەتكە) ئېرىشىدۇ (3). شۈبھىسىزكى، سېنى ھۇجرىلار (يەنى پاك ئاياللىرىڭنىڭ تۇرالغۇ جايلىرى) ئارقىسىدىن توۋلايدىغانلارنىڭ تولىسى ئەقىلىمىز كىشىلەردۇر (4).

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ وَهَارُونَ لِلَّهِ تَارِكِينَ
يَتَخَفُونَ أَفْئِدَتَكَ بِمُنَازَعَتِكَ اللَّهُ يَخْلُجُ أَمْرَهُمْ
يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ فِي ذَلِكَ مَنُكَّرُكُمْ فِي الْيَوْمِ لَهُمْ فِي ذَلِكَ يَوْمٍ وَجْهٌ
الْأَعْيُنِ تُرِجِحُ كَرْهَهُمْ لِشَيْءٍ قَارٍ قَاسٍ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى
عَلَى سَوْقِهِمْ يُحِجُّ الرُّزْأَ لِيُعْطِيَ لَهُمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ فِي ذَلِكَ يَوْمٍ لَهُمْ فِي ذَلِكَ يَوْمٍ وَجْهٌ

يَسْمَعُونَ وَاللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْصُرُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَ
اتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا
أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ
بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ كَاذِبُونَ
الَّذِينَ يَخْضَوْنَ أَسْوَاقَهُمْ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ
أَمْسَحَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِيَتَذَكَّرُوا لَهَا مَغْفَرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا
الَّذِينَ يُبَادُونَكَ مِنَ زُرَّاءِ الْحُجُرَاتِ أَتَوْهُمُ لَا يَتَكَلَّمُونَ

ئى مۆمىنلەر! نۇرغۇن گۇمانلاردىن ساقلىنىڭلار (يەنى ئائىلىدىكىلىرىڭلارغا ۋە كىشىلەرگە گۇمانخور-لۇق قىلماڭلار)، بەزى گۇمانلار ھەقىقەتەن گۇناھتۇر، (مۆمىنلەرنىڭ ئەيىبىنى) ئىزدەمەڭلار، بىر-بىرىڭ-لارنىڭ غەيۋىتىنى قىلماڭلار، سىلەرنىڭ بىرىڭلار ئۆلگەن قېرىندىشىڭلارنىڭ گۆشىنى يېيىشنى* ياقىتۇرامسىلەر؟ ئۇنى ياقىتۇرامىسىلەر، اللەدىن قورقۇڭلار، اللە (تەۋبە قىلغۇچىلارنىڭ قىلغان) تەۋبىسىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر⁽¹²⁾. ئى ئىنسانلار! سىلەرنى بىز ھەقىقەتەن بىر ئەر، بىر ئايالدىن، (ئادەم بىلەن ھەۋۋادىن ئىبارەت) بىر ئاتا، بىر ئانىدىن ياراتتۇق، ئۆزئارا تونۇشۇشۇڭلار ئۈچۈن سىلەرنى نۇرغۇن مىللەت ۋە ئۇرۇق قىلدۇق، ھەقىقەتەن ئەڭ تەقۋادار بولغانلىرىڭلار اللە نىڭ دەركاھىدا ئەڭ ھۆرمەتلىك ھېسابلىنىسلەر (يەنى كىشىلەر-نىڭ بىر-بىرىدىن ئارتۇق بولۇشى نەسەب بىلەن ئەمەس، تەقۋادارلىق بىلەن بولىدۇ)،

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعضُكُمْ بَعْضًا إِنَّ الظَّنَّ إِثْمٌ وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى شَيْءٍ مِّنَ الشَّيْءِ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٢﴾
يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاهُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾
قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَّمْ نُؤْمِنُوا وَلَكِن قُوْلُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ قُلْ يُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَكُنْ مِّنكُمْ مَّنْ أَكْفَأُ لِنَفْسِهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ لَمْ يَأْتُوا بِالْحُدُودِ وَلَا بِأَمْرِ الْإِثْمِ وَ أَسْلَمُوا عَن قَبْلِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ يَدْبِرْكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَكُونُ عَلَيْكُمُ أَنْ أَتَيْتُمُ اللَّهَ عَنكُمْ لَعَلَّكُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِّمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن خەۋەرداردۇر⁽¹³⁾. ئەتراپلار: «ئىمان ئېيتتۇق» دەيدۇ، (ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «(تېخى) ئىمان ئېيتىمىدىڭلار ۋە لېكىن سىلەر بويىۋىندۇق دەڭلار، ئىمان تېخى دىلىڭلارغا كىرمىدى، ئەگەر سىلەر اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت قىلماڭلار، اللە سىلەرنىڭ ئەمەلىڭلاردىن ھېچ نەرسىنى كېمەيتىۋەتمەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن (مۆمىنلەرگە) ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، (ئۇلارغا) ناھايىتى مېھرىبانىدۇر⁽¹⁴⁾. شۈبھىسىزكى، (ھەقىقىي) مۆمىنلەر اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرگەن، ئاندىن (ئىمانىدا) شەك كەلتۈرمىگەن، ماللىرى بىلەن، جانلىرى بىلەن اللەنىڭ يولىدا جەھاد قىلغانلاردۇر، ئەنە شۇلار (ئىمان دەۋاسىدا) راستچىلاردۇر»⁽¹⁵⁾. (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «اللەغا دىنىڭلارنى (يەنى دىنىڭلارنى دىلىڭلارنىڭ تەستىق قىلغانلىقىنى) خەۋەر قىلامسىلەر؟ ھالبۇكى، اللە ئاسمانلاردىكىنى ۋە زېمىندىكىنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچىدۇر»⁽¹⁶⁾. ئۇلار ساڭا مۇسۇلمان بولغانلىقىنى مىننەت قىلدۇ، (ئۇلارغا) «سىلەر ماڭا مۇسۇلمان بولغانلىقىڭلارنى مىننەت قىلماڭلار، بەلكى اللە سىلەرنى ئىمانغا ھىدايەت قىلغانلىقىنى مىننەت قىلدۇ، ئەگەر سىلەر راست (مۆمىن) بولماڭلار» دېگەن⁽¹⁷⁾. اللە ھەقىقەتەن ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى غەيىبىنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە سىلەرنىڭ قىلۋاتقان ئىشڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر⁽¹⁸⁾.

* غەيۋەتنىڭ زىيادە قەبىئە شەكىللىككە تەمىل.

50- سۈرە قاف

مەككەدە نازىل بولغان، 45 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قاف. شەرەپلىك قۇرئان بىلەن قەسەم قىلىمەن (1).
بەلكى ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئۆز ئىچىدىن
ئۇلارغا بىر ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگەنلىكىدىن ئەجەب-
لەندى، كاپىرلار ئېيتتى: «بۇ قىزىق ئىشئۇر (2).
بىز ئۆلۈپ توپا بولۇپ كەتكەندىن كېيىن (تىرىلىپ
ئىلگىرىكى ھالىتىمىزگە قايتامدۇق)، بۇنداق قايتىش
(ئەقلىدىن) يىراقتۇر» (3). ئۇلارنى زېمىنىنىڭ
كېمەيتكىنىدىن (يەنى ئۇلارنىڭ جەسەتلىرىنى يەر
يەپ كەتكىنىدىن) بىز ھەقىقەتەن خەۋەردارمىز، بىز-
نىڭ دەرگاھىمىزدا ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان كىتاب
(يەنى لەۋھۇلسەھىۋۇر) بار (4). بەلكى ئۇلار بولسا

ئۆزلىرىگە نازىل قىلىنغان ھەقىقەتنى (يەنى قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى، ئۇلار قالايىمقان ھالەتتەدۇر (5).
ئۇلار ئاسماننى قانداق (تۈۋرۈكسىز) بەرپا قىلغانلىقىمىزغا، ئۇنى (يۈلتۈزلار بىلەن) بېزىگەنلىكى-
مىزگە، ئۇنىڭدا ھېچقانداق يوقۇق يوقلۇققا قارىمادۇ؟ (6) يەر يۈزىنى (توغرىسىغا ۋە ئۇزۇنسىغا
سوزۇپ) كەڭ ياراتتۇق، يەر يۈزىدە (ئۇنىڭ تەرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى قىلدۇق ۋە
ئۇنىڭدا تۈرلۈك چىرايلىق ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردۇق (7). اللە غا قايتقۇچى ھەربىر بەندىگە
(اللەنىڭ قۇدرىتىنى) كۆرسىتىش ئۈچۈن ۋە (اللەنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى) ئەسلىتىش ئۈچۈن (شۇنداق
قىلدۇق) (8). كۈكۈدىن (بۆلۈتتىن) مۇبارەك سۈنى چۈشۈردۇق، ئۇنىڭ بىلەن باغلارنى ۋە ئاشلىقلارنى،
ئېگىز ئۆسكەن، مېۋىلىرى سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن خورمىلارنى ئۆستۈردۇق (9-10).
(ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى) بەندىلەرنىڭ رىزىقى ئۈچۈن (ئۆستۈردۇق)، ئۇ سۇ بىلەن تۈرلۈك (يەنى
قاقاس) زېمىنىنى تىرىلدۈردۇق، تۈرلۈكلەرنىڭ تىرىلىشىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاشتۇر (11). ئۇلاردىن
ئىلگىرى (پەيغەمبەرلىرىنى) ئىنكار قىلغانلار نۇھنىڭ قەۋمى، رەس ئاھالىسى،
سەمۇد (قەۋمى)، ئاد (قەۋمى)، پىرئەۋن، لۇتىنىڭ قىرىنداشلىرى، ئەيكە ئاھالىسى (يەنى
شۇئەيب قەۋمى) تۈبەي قەۋمى ئىدى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلدى، شۇنىڭ
بىلەن مېنىڭ ئازابىم (ئۇلارغا) تېگىشلىك بولدى (12-14). (ئىنسانلارنى)
دەسلەپتە يارىتىشتىن ئاجىز كەلدۇقمۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (بىز
بۇنىڭدا ئاجىزلىق قىلىمىغاچقا، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلدۈرۈشتىمۇ ئاجىزلىق قىلمايمىز)،
ئۇلار يېڭىدىن يارىتىلىشقا (يەنى قىيامەتتە تىرىلدۈرۈشكە) قارىتا گۇمانىدىدۇر (15).



بىز ھەقىقەتەن ئىنساننى ياراتتۇق، بىز ئۇنىڭ كۆڭ-
لىگە كەلگەننى بىلىمىز، بىز ئۇنىڭ جان تومۇرىدىنمۇ
يېقىنمىز (16). ئىنساننىڭ ئوڭ تەرىپىدە ۋە سول تەرى-
پىدە ئولتۇرۇپ خاتىرىلەيدىغان ئىككى پەرىشتە بار،
(ئىنساننىڭ سۆز-ھەرىكىتى خاتىرىلىنىۋاتقان) ۋاقىتتا،
ئۇ قانداق بىر سۆزنى قىلىمۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا ھامان
پەرىشتە ھازىر بولۇپ، كۆزىتىپ تۇرىدۇ (17-18).
ئۆلۈمنىڭ سەكراتى ھەقىقەتنى ئېلىپ كەلدى
(يەنى ئاخىرەتنى ئىنكار قىلغۇچى ئاخىرەتنىڭ
دەھشىتىنى ئېنىق كۆرسىدۇ)، سەن ئۇنىڭدىن (يەنى
ئۆلۈمدىن) قاچاتتىڭ (19). سۇر چېلىنىدۇ، ئەنە شۇ
(كۇففارلارغا) ئازاب ۋەدە قىلىنغان كۈندۈر (20).
ھەر ئىنسان (مەھشەرگاھقا) كېلىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن
(ئۇنى مەھشەرگاھقا) ھەيدىگۈچى ۋە (ئۇنىڭ
ئەمەلىگە) گۇۋاھ بولغۇچى (ئىككى پەرىشتە) بىللە
كېلىدۇ (21). ئۇنىڭغا: «ئى ئىنسان! (دۇنيادىكى

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ اقْرَبُ
الْيَوْمِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ تَلَقَى الْمَلَأَقِىنَ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ
الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفُظُونَ مِنْ كَذِبٍ ﴿١٨﴾ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ يَمِينٌ وَ
يَمِينٌ ﴿١٩﴾ جَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ فَكَتَبَتْ بِمَا كَتَبَتْ ﴿٢٠﴾ وَنُقِرَّ
فِي الصُّورِ ذَلِكُمْ يَوْمَ الْوَعْدِ ﴿٢١﴾ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَ مَا كَسَبَتْ
وَأُخْبِرَتْ ﴿٢٢﴾ لَقَدْ كُنْتُمْ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ
فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٣﴾ وَقَالَ رَّبِّيْنَاهُ هَذَا أَلَمْ يَكُنْ عَيْنًا
وَحِيدًا ﴿٢٤﴾ جَهَنَّمَ كُلٌّ فِى غَرَابٍ مُّعْتَدٍ ﴿٢٥﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٢٦﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٢٧﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٢٨﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٢٩﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٣٠﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٣١﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٣٢﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٣٣﴾ أَلَيْسَ لِكُلِّ
شَيْءٍ عِندَنَا ثَمَرٌ مِّمَّا نَحْنُ بِغَارِبٍ مُّزْنٍ ﴿٣٤﴾

چېىڭدا) بۇ (ئېغىر كۈن)دىن غەپلەتتە ئىدىڭ، ئەمدى پەردەڭنى سەندىن كۆتۈرۈۋەتتۇق،
بۈگۈن كۆزۈڭ ئۆتكۈزدۈرۈڭ» دېيىلىدۇ (22). ئۇنىڭغا مۇئەككەل پەرىشتە: «مانا بۇ (نامە-ئەمال)
ئالدىدا تەيياردۇر» دەيدۇ (23). (اللە تائالا ئىككى پەرىشتىگە خىتاپ قىلىپ) «ھەقىقە قارشى
ياخشىلىقتىن توسقۇچى، ھەددىدىن ئاشقۇچى، (دىنىغا) شەك كەلتۈرگۈچى، اللەغا باشقا مەبۇدى
شېرىك قىلغۇچى ھەربىر كاپىرنى دوزاخقا تاشلاڭلار، ئۇنى قاتتىق ئازابقا تاشلاڭلار»
(دەيدۇ) (24-26). ئۇنىڭ ھەمراھى (بولغان شەيتان): «پەرۋەردىگار بىز! مەن ئۇنى ئازدۇرمىدىم،
لېكىن (ئۇ ئۆز ئىختىيارى بىلەن) چوڭقۇر گۇمراھلىقتا بولدى» دەيدۇ (27). اللە: «مېنىڭ ئالدىدا
مۇنازىرىلەشمەڭلار (بۇ يەردە مۇنازىرە پايدا بەرمەيدۇ)، سىلەرنى مەن ئالدىنلا (ئازابىدىن)
ئاگاھلاندۇرغان ئىدىم، مېنىڭ سۆزۈم ئۆزگەرمەيدۇ، مەن بەندىلەرگە زۇلۇم
قىلغۇچى ئەمەسمەن» دەيدۇ (28-29). ئۇ كۈنىدە بىز جەھەننەمگە: «توشۇڭمۇ؟» دەيمىز،
جەھەننەم: «يەنە بارمۇ» دەيدۇ (30). جەننەت تەقۋادارلارغا يىراق بولمىغان جايغا يېقىنلاش-
تۇرۇلىدۇ (31). مانا بۇ (نېمەتتىن) سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان نەرسىلەر اللەنىڭ (تائىتىگە) قايتقۇچى،
(ئەمىرىنى) ساقلىغۇچى ھەربىر (بەندە) ئۈچۈندۇر (32). كىمكى مېھرىبان اللەنى
كۆرمىي تۇرۇپ، ئۇنىڭدىن قورقسا ۋە تەۋبە قىلغۇچى قەلب بىلەن كەلسە، (ئۇلارغا)
«جەننەتكە ئامانلىق بىلەن كىرىڭلار، بۇ مەڭگۈ قېلىش كۈنىدۇر» (دېيىلىدۇ) (33-34).

جەننەتتە ئۇلارغا خالىغان نەرسىلەر بار ۋە بىزنىڭ ھۇزۇرىمىزدا (ئۇلارغا) زىيادە (نېمەتلەر) بار (35). بىز ئۇلاردىن (يەنى قۇرەيش كۇففارلىرىدىن) ئىلگىرى ئۇلارغا قارىغاندا كۈچلۈك بولغان نۇرغۇن ئۈمىمەتلەرنى ھالاك قىلدۇق، ئۇلار (يەنى شۇ ئۈمىمەتلەر) ھەرقايسى جايلارنى كەزدى، (ئۇلارغا) ئۆلۈمدىن قاچىدىغان جاي تېپىلدىمۇ؟ (36) بۇنىڭدا (ھەقىقەت ئۈستىدە پىكىر يۈر-گۈزىدىغان) قەلبكە ئىگە ئادەم ياكى (ۋەزەنسەھتەكە) ھۇزۇرى قەلب بىلەن قۇلاق سالىدىغان ئادەم ئۈچۈن ئەلۋەتتە ۋەزەنسەھتە بار (37). بىز ھەقىقەتەن ئاسمان-لارنى، زېمىننى ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى نەرسىلەرنى ئالتە كۈندە ياراتتۇق، بىز ھېچقانداق چار چاپ قالغىنىمىز يوق (38). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارنىڭ سۆزلىرىگە سەۋر قىلغىن، كۈن چىقىشتىن ئىلگىرى ۋە كۈن پېتىش-تىن ئىلگىرى پەرۋەردىگارنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن (39). كېچىدە ۋە سەجدىدىن كېيىن (يەنى پەرز نامازلارنىڭ ئارقىسىدا) تەسبىھ ئېيتقىن (40). ئىدا قىل-خۇچى (يەنى ئىسرائىل) يېقىن جايدىن ئىدا قىلىدىغان

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ۝ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِمَّنْ بِطُغْيَانِهِمْ يَقُولُونَ إِنَّا لَا أَدْرِكُهُمْ قَسْرٌ ۝ إِن فِي ذَلِكَ لَذِكْرٌ لِّمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ۝ كَلَّمَآ خَلْقَنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ۝ فَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ۝ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ النُّجُومِ ۝ وَاسْمِعْ بَوْمَ رَبِّكَ أَتَانًا ۝ مَن كَانَ قَرِيبٌ يَوْمَ يَنسُفُونَ الصُّعُوفَ يَأْتِئُ ذَلِكَ يَوْمَ الْخُرُوجِ ۝ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِنَّا لَاصْبِرُونَ ۝ يَوْمَ نَشْفُقُ الْأَرْضَ نَعْمَ يَرَاكَ ذَلِكَ حَشَرٌ عَلَيْنَا لَيْسَ يُرَى ۝ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ ۝ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَيَعِيبُ ۝

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

وَالَّذِينَ ذَرَوْا قُلُوبَهُمْ ذُرًّا وَمَوَازٍ ۝ فَالْجَبَرِيَّتُ يُرَى ۝ فَالْمَقْسُومَاتِ ۝ أَمْرًا ۝ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ۝ وَلَئِن لَّمْ يَكُن لَّكَ قُوَّةٌ

51- سۈرە زارريات

مەككىدە نازىل بولغان، 60 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(تۇپراقنى) سوريغۇچى شاماللار بىلەن قەسەمكى (1)، (يامغۇرلارنىڭ) ئېغىرلىقىنى كۆتۈرگۈچى بۇلۇتلار بىلەن قەسەمكى (2)، (سۇ ئۈستىدە) يېنىك ماڭغۇچى كېمىلەر بىلەن قەسەمكى (3)، ئىشنى (يەنى بەندىلەر ئارىسىدا رىزىقلارنى، يۇرتلار ئارىسىدا يامغۇرلارنى) تەقسىم قىلغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (4)، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (ساۋاب، ئازاب، قىيامەت قاتارلىق) لار ئەلۋەتتە راست-تۇر (5). (ياخشى ئەمەللەرنى) مۇكاپاتلاش، (يامان ئەمەللەرنى) جازالاش چوقۇم بولىدىغان ئىشتۇر (6).

يوللىرى بار ئاسمان بىلەن قەسەمكى، (پەيغەمبەر ھەققىدە) سىلەرنىڭ سۆزۈڭلار ھەقىقەتەن خىلمۇ-خىلدۇر (7-8). (اللە تائالانىڭ ئىلمىي ئەزەلسىدە ھىدايەتتىن) بۇرۇۋېتىلگەن ئادەم (قۇرئانغا ۋە مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئىمان كەلتۈرۈشتىن) بۇرۇۋېتىلىدۇ (9). كاززايلارغا لەنەت بولسۇنكى، ئۇلار جاھالەتكە چۆمگەن بولۇپ (ئاخىرەت ئىشىدىن) غەپلەتتىدۇر (10-11). ئۇلار رەسۇلۇللىھ دىن: «قىيا-مەت قاچان بولىدۇ؟» دەپ سورىيدۇ (12). ئۇ بولسا ئۇلار دوزاختا ئازابلىنىدىغان كۈندۇر (13). (دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلارغا) «سىلەرگە قىلىندىغان ئازابنى تېتىڭلار، مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) ئالدىراتقان نەرسىدۇر» (دەيدۇ) (14). شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار جەننەتلەردە ۋە (ئېقىپ تۇرغان) بۇلقلارنىڭ ئارىسىدا بولىدۇ (15). ئۇلار پەر-ۋەردىگارى ئاتا قىلغان نەرسىلەرنى قوبۇل قىلىدۇ، ئۇلار بۇنىڭدىن ئىلگىرى (يەنى دۇنيادىكى چاغدا) ياخشى ئىش قىلغۇچىلار ئىدى (16). ئۇلار كېچىسى

وَالسَّمَاءَ ذَاتِ الْحُرُوفِ ۖ إِنَّكُمْ لِنُفُوتُ قَوْلِ عَصَىٰ ۖ يُؤْخَذُ عَنْهُ
مِنْ آوَاكٍ ۖ يُفْلِلُ الْفَرَّاصُونَ ۚ الَّذِينَ هُمْ فِي حَمْرٍ ۖ سَاهُونَ ۚ
يَسْكُنُونَ أَكْنَ ۖ يَوْمَ لَمْ يَكُن لَّهُمْ هَمْلٌ ۖ لَّا يَنْفَعُهُمْ ۚ وَذُوقُوا
فِتْنَتَكُمْ ۚ هَٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ۚ إِنَّ الْمَتَّوِينَ فِي جَنَّتِ
وَيَحْيُونَ ۚ أَخْبِرْ مِنْ مَّا لَمْ يَكُن لَّهُمْ رَيْبٌ ۖ هَٰذَا الَّذِي كُنْتُمْ أَقْبَلُ ۚ ذَٰلِكَ
مُحْسِنٌ ۚ كَانُوا أَقْبَلُ ۚ لَمِنْ أَتَىٰ مَاجِعُونَ ۚ وَبِالْأَسْمَاءِ هُمْ
يَسْتَفْهِنُونَ ۚ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حُسْنٌ ۚ لِّسَالِي ۚ وَالْعَمْرُورِ ۚ وَفِي
الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُتَّقِينَ ۚ وَفِي الْفَيْسِ أَفْكَ ۚ يَصْرُفُونَ ۚ وَفِي
السَّمَاءِ مَرْوَةٌ وَمَا أُوذُونَ ۚ وَبِالْأَسْمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّكُمْ
عِنْدَ مَا كُنْتُمْ تَطْهَرُونَ ۚ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثٌ ضَلَّتِ إِبْرَاهِيمَ
الْبُكْرَيْنِ ۚ إِذْ دَخَلَا عَلَيْهِ قَالُوا سَلَامًا ۚ قَالَ سَلَامٌ ۖ وَمَنْ تَعْبُدُونَ ۚ
قَالُوا عَالِي ۚ أَهْلَهُ ۚ بَعَثَ يَحْيَىٰ ۚ نَفَرًا ۚ إِلَيْهِ ۚ قَالَ أَلَا
تَأْتُونَ ۚ قَالُوا بَلَىٰ ۚ وَهُمْ يَخْتَفُونَ ۚ قَالُوا الرِّجْفُ ۚ وَبِهِمْ رَيْبٌ ۚ
عَلَيْهِمْ ۚ قَالُوا لَمْ يَكُنْ ۚ قَالُوا لَمْ يَكُنْ ۚ فَكَلَّمَ رَبُّهُمْ ۚ وَكَانَتْ جُجُورٌ
عَفِيفٌ ۚ قَالُوا كَذَٰلِكَ ۚ قَالَ رَبُّكَ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْعَلِيمُ ۖ

ئاز ئۇخلايتتى (17). ئۇلار سەھەرلەردە (پەرۋەردىگارىدىن) مەغپىرەت تىلەيتتى (18). ئۇلارنىڭ پۇل-ماللىرىدا سائىللار ۋە (ئىپپەتلىكىدىن سائىللىق قىلمايدىغان) موھتاجلار ھوقۇققا ئىگە ئىدى (يەنى ئۇلار سائىللارغا ۋە موھتاجلارغا سەدىقە قىلاتتى) (19). زېمىندا ۋە ئۆزەڭلاردا اللەغا چىن ئېتىقاد قىلىدىغانلار ئۈچۈن (اللەنىڭ قۇدرىتىنى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن ئالامەتلەر بار، (بۇنى) كۆرەلمەسلىرى (20-21). ئاسماندا سىلەرنىڭ رىزىقڭلار بار، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان ساۋاب بار (22). ئاسماننىڭ ۋە زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان نەرسە ئۆزەڭلارنىڭ سۆزلەۋاتقىنىڭلاردەك (يەنى سۆزلىشىڭلارنىڭ ئۆزەڭلارغا ئېنىق بولغىنىدەك) ھەقتۇر (23). (ئى مۇھەممەد!) ساڭا ئىبراھىمنىڭ ھۈرمەتلىك مېھمانلىرىنىڭ خەۋىرى يەتتىمۇ؟ (24) ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار ئىبراھىمنىڭ يېنىغا كىرىپ سالام دېدى، ئىبراھىم سالامنى ئىلىك ئالدى. (ئىچىدە) «ئاتونۇش ئادەملەرغۇ» دېدى (25). شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاستا ئائىلىسىگە چىقىپ (پىشۇرۇلغان) بىر سېمىز موزايىنى ئېلىپ كىرىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا قويۇپ: «يېمەمسىلەر» دېدى (26-27). (ئۇلارنىڭ تاماق يېمىگەنلىكىنى كۆرۈپ) دىلىدا ئۇلاردىن قورقتى، ئۇلار: «قورقىمىغىن (بىز پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەلچىلىرىمىز)» دېدى، ئۇلار ئىبراھىمغا بىلىملىك بىر ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بەردى (28). ئىبراھىمنىڭ ئايالى سۈرەن سېلىپ كېلىپ (ئەجەبلەنگەنلىكىدىن ئۆزىنىڭ) يۈزىنى كاپتالاپ: «مەن تۇغماس موماي تۇرسام (قانداق تۇغمىمەن؟)» دېدى (29). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىڭ شۇنداق دېدى. ئۇ ھەقىقەتەن ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى بىلگۈچىدۇر» دېدى (30).

سەلەر باشقا مەبۇدنى اللہغا شېرىك قىلماڭلار، مەن ھەقىقەتەن ئۇنىڭ تەرىپىدىن (كەلگەن) ئۈچۈك ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن» (51). ئۇلاردىن ئىلگىرىكى ئۈمەتلەرمۇ شۇنداق ئىدى، ئۇلارغا ھەر پەيغەمبەر كەلسلا ئۇلار (ئۇنى): «بىر سېھىرگەر ياكى بىر مەجنۇن» دېدى (52). ئۇلار (پەيغەمبەرلەرنى ئىنكار قىلىشنى) بىر-بىرىگە تەۋسىيە قىلىشقانىمۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلار بىر-بىرىگە ئۇنداق تەۋسىيە قىلىشقان ئەمەس)، ئۇلار ھەددىدىن ئاشقۇچى قەۋمدۇر (53). ئۇلاردىن يۈز ئۆرۈگەن، سەن مالا مەت قىلىنغۇچى ئەمەسمەن (54). ۋەز-نەسەت قىلغىن، ۋەز-نەسەت مۇمىنلەرگە پايدىلىق (55). جىنلارنى، ئىنسانلارنى پەقەت ماڭا ئىبادەت قىلىش ئۈچۈنلا ياراتتىم (56). ئۇلاردىن مەن رىزىق تىلىمەيمەن ۋە ئۇلارنىڭ مېنى ئوزۇقلاندۇرۇشنى تىلىمەيمەن (57). اللہ ھەقىقەتەن ھەممىگە رىزىق بەرگۈچىدۇر، قۇدرەتلىكتۇر، (اللەنىڭ) قۇۋۋىتى ئارتۇقتۇر (58). (ئۆزلىرىگە) زۇلۇم قىلغانلارنىڭ (ئازابىتىن) ئۆتكەنكى (ھالاك بولغان) دوستلىرىنىڭ نېسۋىسىدەك نېسۋىسى بولىدۇ، ئۇلار (ئازابىغا) ئالدىراتمىسۇن (59). كاپىرلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندىن كاپىرلارغا ۋاي! (60)

52- سۈرە تۇر

مەككىدە نازىل بولغان، 49 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

تۇر تېغى بىلەن قەسمكى (1)، ئۈچۈك قەغەزگە يېزىلغان كىتاب (يەنى قۇرئان) بىلەن قەسمكى (2-3)، بەيتۈلەئجۇر بىلەن قەسمكى (4)، ئاسمان بىلەن قەسمكى (5)، (قىيامەت كۈنى) ئوت بولۇپ ياندۇرۇلغان دېڭىز بىلەن قەسمكى (6)، پەرۋەردىگارىڭىنىڭ ئازابى چوقۇم يۈز بەرگۈسىدۇر (7). ئۇنىڭغا ھېچ ئادەم قارشى تۇرالمىدۇ (8). ئۇ كۈندە ئاسمان قاتتىق تەۋرىنىدۇ (9). تاغلار قاتتىق سەير قىلىدۇ (يەنى زېمىننىڭ ئۈستىدىن تۈزۈپ يوقىلىپ كېتىدۇ) (10). ئۇ كۈندە (پەيغەمبەرلەرنى) ئىنكار قىلغانلارغا ۋاي! (11) ئۇلار (دۇنيادا) غەپلەتكە چۆمگەنلەردۇر (12). ئۇ كۈندە ئۇلار دوزاخقا قاتتىق ئىتتىرىلىدۇ (13). (ئۇلارغا) «مانا بۇ سىلەر يالغانغا چىقارغان دوزاختۇر» (دېيىلىدۇ) (14).



(ئۇلارغا) «كۆزلىرىڭلار بىلەن كۆرۈپ تۇرۇۋاتقان بۇ ئازاب سېھىرمۇ؟ ياكى سىلەر كۆرمەيۋاتامسىلەر (15). دوزاخقا كىرىڭلار، (ئازابقا) مەيلى سەۋر قىلىڭلار، مەيلى سەۋر قىلماڭلار، بەربىر سىلەرگە ئوخشاش (چۈنكى سىلەر دوزاخقا مەڭگۈ قالسىلەر)، سىلەر پەقەت قىلمىشىڭلارنىڭ جازاسىنى تارتىسىلەر» (دېيىلىدۇ) (16). تەقۋادارلار ھەقىقەتەن جەننەتلەردە ۋە نېمەت ئىچىدە بولىدۇ (17). ئۇلار پەرۋەردىگارى بەرگەن نەرسىلەر بىلەن ھۇزۇرلىنىدۇ، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى دوزاخ ئازابىدىن ساقلايدۇ (18). (ئۇلارغا) «قىلغان ئەمەللىرىڭلارنىڭ (مۇكاپاتى) ئۈچۈن كۆڭۈللۈك يەڭلار ۋە ئىچىڭلار» (دېيىلىدۇ) (19). ئۇلار قاتار تىزىلغان تەختلەر ئۈستىدە يۆلەنگەن ھالدا ئولتۇرىدۇ، شەھلا كۆزلۈك ھۈرلەرنى ئۇلارغا جۈپ قىلىپ بېرىمىز (20). ئۆزلىرى ئىمان

أَفِيعَ هَذَا آمَنْتُمْ لَا تُجِزُونَ إِلَّا هَذَا قَاصِرًا وَأَوَّلًا نَصِيرًا
مَوَادِّعِكُمْ إِنَّمَا تَجَزُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۖ إِنَّ
الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ لَّيَكُونُ لَهَا أَنْهَارٌ مِنْ دُونِهَا
رِيحٌ مِنْ عَذَابِ الْجَنَّةِ تَلْفُفٌ ۖ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْهَا لَكُمْ مَعْلُوفٌ
مُنَّكَ يَنْ كَلَى سُرٍّ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ۖ وَالَّذِينَ
آمَنُوا اتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا
أَلْتَنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ۚ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ۖ
وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِغُلَامَاتٍ حُورٍ وَمَا يَنْصَبُونَ ۖ كُنَّا نَعْنُو فِيهَا
كَاسًا لَاقِيَةً هِيَ أَوْ لَاقِيَةٍ ۖ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ
كُلَّ لَظْمَةٍ لَوْ لَوْ مَكُونٌ ۖ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ
يَتَسَاءَلُونَ ۖ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُتْفِقِينَ ۖ فَمِنْ
أَنَّهُ عَلَيْنَا قُبْحًا وَعَذَابُ السُّمُورِ ۖ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ
نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ۖ فَذَرْنَاهُ أَتَى يَنْصَبُ رَبِّكَ
بِحَاهِنٍ وَلَا جُنُودٍ ۖ أَمْ يَقُولُونَ شَاعَرٌ تَتْرَيُنْ بِهِ
رَبِّ السُّورِ ۖ قُلْ تَرْتَضَوْنَ لِي مَعَهُ مِنَ الْأَمْوَالِ

ئېيتقان، ئەۋلادلىرىمۇ ئەگىشىپ ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئەۋلادلىرىنى ئۇلار بىلەن تەڭ دەرىجىدە قىلىمىز، ئۇلارنىڭ (ياخشى) ئەمەللىرىدىن قىلچىمۇ كېمەيتىۋەتمەيمىز، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلمىشىغا مەسئۇلدۇر (21). ئۇلار كۆرۈۋاتقان نېمەتنىڭ ئۈستىگە يەنە (ئۇلارنى) كۆڭلى تارتقان مېۋە ۋە كۆڭلى تارتقان گۆش بىلەن تەمىنلەيمىز (22). ئۇلار جەننەتتە ئۆزئارا (مەي قاقچىلانغان) جاملارنى تۇتۇشىدۇ، (مەي ئىچىش بىلەن) ئۇلاردىن (بۇ دۇنيادىكىدەك) بىۋەدە سۆز ۋە گۇناھ سادىر بولمايدۇ (23). گۇيا سەدەپنىڭ ئىچىدىكى گۆھەردەك (چىرايلىق) غىلمانلار ئۇلارنى ئايلىنىپ يۈرۈپ (ئۇلارنىڭ) خىزمىتىنى قىلىدۇ (24). ئۇلار (يەنى ئەھلى جەننەت) بىر-بىرىگە قارىشىپ پاراك سېلىشىدۇ (25). ئۇلار ئېيتىدۇ: «بىز ھەقىقەتەن (دۇنيادىكى چاغدا) ئائىلىمىزدە (اللەنىڭ ئازابىدىن) قورقاتتۇق (26). اللە بىزگە مەرھەمەت قىلدى، بىزنى زەھەرلىك ئازابىتىن ساقلىدى (27). بىز ھەقىقەتەن ئىلگىرى اللەغا ئىبادەت قىلاتتۇق، اللە ھەقىقەتەن ئېھسان قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر» (28). (ئى مۇھەممەد! سەن قۇرئان بىلەن قەۋمىڭگە) ۋەز-نەسىھەت قىلغىن، سەن پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتى بىلەن كاھىنىمۇ ئەمەس سەن ۋە مەجنۇنىمۇ ئەمەس سەن (29). ئۇلار ئېيتىدۇ: «ئۇ شائىردۇر، بىز ئۇنىڭ زامانىنىڭ ھادىسىلىرىگە (يولۇقۇشنى) كۈتىمىز». (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنىكى، «سىلەر كۈتۈڭلار، ھەقىقەتەن مەن سىلەر بىلەن بىرگە كۈتكۈچىلەردىنمەن (يەنى سىلەر مېنىڭ ھالاك بولۇشۇمنى كۈتسەڭلار، مەنمۇ سىلەرنىڭ ھالاك بولۇشۇڭلارنى كۈتمەن)» (30-31).

ئۇلارنىڭ ئەقلى ئۇلارنى مۇشۇنداق (سۆز) قىلىشقا بۇيرۇمدۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (كۆرمىدا) ھەددىدىن ئاشقان قەۋمدۇر (32). ياكى ئۇلار: «(مۇھەممەد قۇرئانىنى) ئۆزى توقۇدى» دېيىشەمدۇ؟ ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (قۇرئانغا) ئىشەنمەيدۇ (33). ئەگەر (مۇھەممەد ئۇنى) توقۇدى دېگەن سۆزۇڭلاردا راستچىل بولساڭلار، (تۈزۈلۈشتە، گۈزەللىكتە، باياندا) قۇرئانغا ئوخشايدىغان بىر سۆزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار (34). ياكى ئۇلار ياراتقۇچىسىز يارىتىلغانمۇ؟ ياكى ئۇلار ئۆزلىرى ياراتقۇچىمۇ؟ (35) ياكى ئۇلار ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ياراتقانمۇ؟ بەلىكى ئۇلار (اللە نىڭ بىرلىكىگە) ئىشەنمەيدۇ (36). ئۇلارنىڭ يېنىدا پەرۋەردىگارنىڭ خەزىنىلىرى بارمۇ؟ ياكى ئۇلار (شەيئىلەرنى خالىغانچە تەسەررۇپ قىلىدىغان)

(كائناتنى) بويۇندۇرغۇچىمۇ؟ (37) ياكى ئۇلارنىڭ (ئاسمانغا چىقىپ) سۆز تىڭشايدىغان شوتىسى بارمۇ؟ ئەگەر بولسا، ئۇلارنىڭ سۆز ئاڭلىغۇچىسى ئوچۇق بىر پاكىتنى كەلتۈرسۇن (38). ياكى اللە نىڭ قىزلىرى، سىلەرنىڭ ئوغۇللىرىڭلار بارمۇ؟ (39) ياكى سەن ئۇلاردىن (دەۋىتىڭ ئۈچۈن) ھەق سوراپ، شۇ زىياندىن (ئۇلارغا) ئېغىر يۈك ئارتىلىپ قېلىپ (ئىمان ئېيتىمامدۇ؟) (40) ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا ئىلمىي غەيب بولۇپ (ئۇنىڭدىن غەيب نەرسىلەرنى) يېزىۋالامدۇ؟ (41) ياكى ئۇلار ساڭا ھىيلە-مىكىر ئىشلىتەمدۇ؟ كاپىرلارنىڭ ھىيلە-مىكىرلىرى مەغلۇپ بولىدۇ (42). ياكى ئۇلارنىڭ اللەدىن باشقا مەبۇدى بارمۇ؟ ئۇلارنىڭ شېرىك كەلتۈرگەن (بۇتلىرىدىن) اللە پاكىتۇر (43). ئەگەر ئۇلار ئاسماننىڭ بىر پارچىسى چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرسە: «بۇ توپلاشقان بۇلۇتتۇر» دەيدۇ (44). ئۇلارنى ھالاك قىلىنىدىغان كۈنگىچە تەرەككەن (45). ئۇ كۈندە ئۇلارنىڭ ھىيلە-مىكىرى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ، ئۇلارغا ياردەم مۇ قىلىنمايدۇ (46). ئۇلار ئۇنىڭدىن (يەنى ئاخىرەتتىكى ئازابىتىن) بۇرۇن (دۇنيادىمۇ بىر تۈرلۈك ئازابقا دۇچار بولىدۇ)، لېكىن ئۇلارنىڭ تولىسى (بۇنى) بىلمەيدۇ (47). پەرۋەردىگارنىڭ (ئۇلارغا بولىدىغان ئازابىنى تەخىر قىلىش) ھۆكۈمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ھەقىقەتەن بىزنىڭ ھىمايىمىزدىدۇرسەن، (ئۇيقۇدىن) تۇرغان ۋاقىتىڭدا پەرۋەردىگارنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن، ھەمدى ئېيتقىن (48). كېچىدىمۇ، يۇلتۇزلار پاتقاندىن كېيىنمۇ ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيتقىن (49).



53- سوره نهجم

مەككىدە نازىل بولغان، 62 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ساقىغان يۇلتۇزلار بىلەن قەسمكى (1)، سىلەرنىڭ
ھەمراھىڭلار (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) گۈم-
راھ بولمىدى ۋە يولدىن ئاداشمىدى (2). (ئۇ) ئۆز
نەپسى خاھىشى بويىچە سۆزلىمەيدۇ (3). پەقەت
ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھىينىلا سۆزلەيدۇ (4).
ۋەھىينى ئۇنىڭغا كۈچلۈك پەرىشتە (جىبرىئىل)
تەلىم بەردى (5). ئۇنىڭ (يەنى جىبرىئىلنىڭ)
كۆرۈنۈشى چىرايلىق بولۇپ، يۇقىرى ئۇيۇقتا (ئۆز
شەكلىدە) تۇردى (6-7). ئاندىن ئۇ ئاستا-ئاستا
(مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا) يېقىنلىشىپ تۆۋەنگە

ساڭگىلىدى (8). ئۇ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا) ئىككى ياچاق مىقدارى ياكى ئۇنىڭدىنمۇ يېقىنراق
يېقىنلاشتى (9). اللە بەندىسىگە (جىبرىئىل ئارقىلىق تېگىشلىك) ۋەھىيلەرنى ۋەھىي
قىلدى (10). ئۇنىڭ كۆرگىنىنى دىلى ئىنكار قىلمىدى (يەنى راست كۆردى) (11). (ئۇ) مۇش-
رىكلار جامائەسى! ئۇنىڭ كۆرگەنلىرى ئۈستىدە ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرە قىلىشامسىلەر؟ (12) ئۇ
جىبرىئىلنى ھەقىقەتەن ئىككىنچى قېتىم سىدرە تۇلمۇنتەھا (دەرىخىنىڭ) يېنىدا كۆردى (13-14).
جەننەت تۇلمۇنتەھا بولسا سىدرە تۇلمۇنتەھانىڭ يېنىدىدۇر (15). (ئۇ) سىدرە تۇلمۇنتەھانى (ئالەم-
لەرنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ نۇرى) قاپلىغان چاغدا (كۆردى) (16). (پەيغەمبەر) نىڭ كۆزى (ئوڭ-
سولغا) بۇرمىدى، (كۆزلەنگەن نەرسىدىن) ئۆتۈپ كەتمىدى (17). شۈبھىسىزكى، ئۇ پەرۋەردى-
گارنىڭ (قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان بۈيۈك ئالامەتلەرنى) كۆردى (18). ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! لات،
ئۇززا ۋە ئۇچىنچىسى بولغان مانائىلار (اللە ئائىلادەك كۈچ-قۇۋۋەتكە ئىگىمۇ؟) (19-20). (ئۇ)
مۇشرىكلار جامائەسى! (سىلەرچە ياخشى ھېسابلىغان) ئوغۇل بالا سىلەرگە خاس بولۇپ، (سىلەرچە
يامان ھېسابلىغان) قىز بالا اللەغا خاسمۇ؟ (21) ئۇنداقتا بۇ ئادالەتسىز تەقسىماتتۇر (22). بۇ بۇتلار
پەقەت سىلەر ۋە ئاتا-بوۋاڭلار ئاتىۋالغان قۇرۇق ناملار دىنلا ئىبارەت، اللە بۇنى ئىسپاتلايدىغان ھېچ
بىر دەلىل-پاكىت چۈشۈرگىنى يوق، ئۇلارغا پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن شەك-شۈبھىسىز ھىدايەت
(يەنى پەيغەمبەر ۋە قۇرئان) كەلگەن تۇرۇقلۇق، ئۇلار پەقەت گۇمانغىلا ۋە نەپىسلىرىنىڭ خاھىشىغىلا
ئەگىشىدۇ (23). ئىنسان نېمىنى ئارزۇ قىلسا شۇ بولامدۇ؟ (24). ئاخىرەت ۋە دۇنيا اللەنىڭ ئىلكىدۇر
(يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ خاھىشى بويىچە بولىدۇ) (25).



ئاسمانلاردا نۇرغۇن پەرشتىلەر بولۇپ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ، پەقەت اللە ئۆزى خالىغان ۋە رازى بولغان ئادەمگە شاپائەت قىلىشقا رۇخسەت قىلسا (ئاندىن) ئۇلارنىڭ شاپائىتى ئەسقاتىدۇ (26). شۈبھىسىزكى، ئاخىرەتكە ئىمان ئېيتمايدىغانلار پەرشتىلەرنى (اللە نىڭ قىزلىرى دەپ) چىشى جىنس نامى بىلەن ئاتايدۇ (27). ئۇلار مۇنداق ئاناتاشتا ھېچقانداق ئىلىمگە ئىگە ئەمەس، ئۇلار پەقەت گۇمانغىلا ئاساسلىنىدۇ، گۇمان دېگەن ھەقىقى ئىسپاتلاشتا ھېچ نەرسىگە يارمايدۇ (28). بىزنىڭ زىكرىمىز (يەنى ئىمان بىلەن قۇرئان) دىن باش تارتقان، پەقەت دۇنيا تىرىكچىلىكىنىلا كۆزلىگەن- لەردىن يۈز ئۆرۈگىن (29). ئۇلارنىڭ ئىلىمىدىن يەتكەن يېرى ئەنە شۇ، شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغان ئادەمنى ئوبدان

وَلَمْ يَنْ مَلِكِي فِي السَّمَوَاتِ لَا تَعْنِي سَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مَنْ
بَعْدَ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُرِيدُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِالْآخِرَةِ لَيَسْكُنُونَ أَلْهِيَكَةً دَمِيمَةً إِلَّا نَدَى ۚ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ
عِلْمٍ إِنَّ يَتَكَبَّرُونَ إِلَّا الظَّنُّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ
شَيْئًا ۚ فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُزِدْ إِلَّا الْغِيوَةَ
الَّذِينَ هَٰؤُلَاءِكَ مَبْلُغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ
صَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ اهْتَدَى ۚ وَيَلَهُ مَا فِي
السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَا يَخْزِي الَّذِينَ آسَأُوا وَآيَمَا عَمِلُوا
وَيَخْزِي الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحَقِّ ۚ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ كَلِمَاتِ الرَّسْمِ
وَالْفَوَاحِشِ إِلَّا أَلَمَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ وَسِعَ الْعَفْوَ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ
أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ كَجَفَّةٍ فِي بَطْنِ أُمِّهِمْ فَلَا تَزْكُوا
أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ أَتَى ۚ أَقْرَبَتْ الَّذِينَ تَوَلَّى ۚ وَأَعْلَى
فَلْيَلَاؤُا الَّذِي ۚ أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهَوْيَ ۚ أَمَلُمُ يَنْبَأُ
بِمَا فِي صُفْحِ مُوسَى ۚ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى ۚ أَلَا تَتَذَكَّرُونَ
وَأَذْرَةً ۚ وَذَرَاخَرَى ۚ وَأَنْ كَيْسَ لِلْإِنْسَانِ الْأَسَافَى ۚ

بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقان ئادەمنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ (30). ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى اللە نىڭ مۈلكىدۇر، (اللە) يامانلىق قىلغانلارنى قىلمىشلىرىغا قاراپ جازالايىدۇ، ياخشىلىق قىلغانلارغا چىرايلىق مۇكاپات بېرىدۇ (31). ئۇلار چوڭ گۇناھلاردىن ۋە قەبىھ ئىشلاردىن يىراق بولىدۇ. كىچىك گۇناھلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ مەغپىرىتى كەڭدۇر، اللە سىلەرنى زېمىندىن ياراتقان چاغدىكى (ۋاقىتلىقلاردىن تارتىپ، ئاناڭلارنىڭ قورساقلىرىدىكى بالا) ۋاقىتلىقلاردىن تارتىپ ئوبدان بىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن سىلەر ئۆزەڭلارنى پاك ھېسابلىماڭلار، اللە تەقۋادار بولغان ئادەمنى ئوبدان بىلىدۇ (32). (ئى مۇھەممەد!) ئىماندىن يۈز ئۆرۈگەن ئادەمدىن خەۋەر بەرگىن (33). ئۇ (شەرت قىلىنغان مالىدىن) ئازغىنا بەردى، قالغىنىنى بەرمىدى (34). ئۇنىڭ دەرگاھىدا ئىلمىي غەيب بولۇپ، ئۇ غەيبىنى) بىلمەيدۇ؟ (35) ئۇ مۇسانىڭ ۋە ئىبراھىمنىڭ سەھىپىلىرىدىكى سۆزدىن خەۋەردار بولىدىمۇ؟ (36) ئىبراھىم ۋاپادار كىشى ئىدى، بىر گۇناھكار ئادەم يەنە بىراۋنىڭ گۇناھىنى كۆتەرمەيدۇ (يەنى بىراۋ باشقا بىراۋنىڭ گۇناھى تۈپەيلىدىن جازاغا تارتىلمايدۇ) (37-38). ئىنسان پەقەت ئۆزىنىڭ ئىشلىگەن ئىشنىڭ نەتىجىسىنى كۆرىدۇ (39).

سَيَهْرُ الْجَمْعُ وَيُؤْتُونَ الدُّرَّةَ بِلِ السَّاعَةِ مَوْلَاهُ وَالسَّاعَةُ
 أَهْلُ وَأَسْرُ إِنَّ الْعَجْرَمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسَمٌّ يَوْمَ يَصْحَوْنَ
 فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ دُورُوسٍ سَمٌّ إِنْ أَكَلَ كُلُّ شَيْءٍ خَلْقَهُ
 يَقْدَرُ وَمَا أَسْرًا إِلَّا وَاحِدَةً كَلِمَةٍ يَابِصَرٍ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا
 أَشْيَاءَ عَمَّ فَهَلْ مِنْ مَكْدَرٍ وَكُلُّ شَيْءٍ قَلْعُهُ فِي الزُّبُرِ وَ
 كُلُّ صَيْغَرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ
 فِي مَقْعَدٍ صِدْقٍ عِنْدَ مِلْكٍ مُقْتَدِرٍ
 رَبُّ الْعَالَمِينَ
 بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الرَّحْمَنُ ۝ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ۝ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ۝
 الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ۝ حُسْبَانُ ۝ لَوْ تَعْلَمُ أَسْرَارُ ۝ السَّجْدِ ۝ يَسْجُدُونَ
 رُكْعًا وَرُضْعًا ۝ الْإِنْبِزَانِ ۝ الْإِنْبِزَانِ ۝ وَالْقِيَمَاءُ ۝
 الْوُزْنُ ۝ بِالْقُسْطِ ۝ وَلَا تُخْشِرُوا الْإِنْبِزَانِ ۝ وَالْأَرْضُ ۝ وَصَعَهَا
 لِلْأَنْعَامِ ۝ فِيهَا قَارُوهٌ ۝ وَالْعُلَّ ۝ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ۝ وَالْحَبِّ
 ذُو الْعَصْبِ ۝ وَالرَّحْمَانُ ۝ يُقَاتِي الْأَوْرَ ۝ يَكْبِتُ ۝ كَيْفَ يَنْ

(مۇشرىكلار) توپى مەغلۇپ قىلىنىدۇ، ئارقىغا قاراپ قاپىدۇ (45). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇلارغا بېرىلىدىغان ئازاب بۇلا ئەمەس)، قىيامەت ئۇلارغا (ئا- زاب قىلىنىش) ۋەدە قىلىنغان ۋاقىتتۇر، قىيامەت تېخىمۇ قىيىندۇر، تېخىمۇ جاپالىقتۇر (46). گۇناھكارلار ھەقىقە- تەن (دۇنيادا) گۇمراھلىقتىدۇر، (ئاخىرەتتە) دوزاخ- تىدۇر (47). ئۇلار دوزاختا دۈم ياتقۇزۇلۇپ سۈرىلىد- ىغان كۈندە، (ئۇلارغا) «دوزاخنىڭ ئازابىنى تېتىڭلار» (دېيىلىدۇ) (48). بىز ھەقىقەتەن ھەممە نەرسىنى ئۇل- چەملىك ياراتتۇق (49). (بىرەر شەيئىنى ياراتماقچى بول- ساق) بىزنىڭ ئەمرىمىز پەقەت بىر سۆزدۇر، (ئۇ) كۆز- نى يۇمۇپ ئاچقاننىڭ ئارىلىقىدا (ئورۇنلىنىدۇ) (50). بىز ھەقىقەتەن (ئۆتكەنكى ئۈمىد تەلەردىن كۆپرەك) سىلەرگە ئوخشاش بولغانلارنى ھالاك قىلدۇق، ئىبرەت ئالغۇچى بارمۇ؟ (51) ئۇلارنىڭ قىلغان (ياخشى ۋە يامان) ئىشلىرىنىڭ ھەممىسى نامە- ئەماللىرىدا مەجۇتتۇر (52). كىچىك ئىش، چوڭ ئىشنىڭ ھەممىسى (لەۋھىلەھىۋزدا) خاتىرىلەنگەن.

دۇر (53). شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار جەننەتلەردە بولىدۇ، (سۇ، مەي، ھەسەل، سۈت) ئۈستەڭلىرىد- ىن بىر ھەرىمەن بولىدۇ (54). (ئۇلار) قۇدرەتلىك اللەنىڭ دەرگاھىدا كۆڭۈلدىكىدەك جايدا بولىدۇ (55).

55- سۈرە رەھمان

مەدنىدە نازىل بولغان، 78 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 مېھرىبان اللە (1) قۇرئاننى تەلىم بەردى (ئۇنى ھېزى قىلىشنى ۋە چۈشىنىشنى ئاسانلاشتۇ- رۇپ بەردى) (2)، ئىنساننى ياراتتى (3). ئۇنىڭغا (مەقسەتنى ئۇقتۇرۇش ئۈچۈن) سۆزلەشنى ئۆگەت- تى (4). كۈن بىلەن ئاي (ئۆز بۇرجىلىرىدا) مۇئەييەن ھېساب بويىچە سەير قىلىدۇ (5). ئوت- چۆپلەر، دەل- دەرەخلەر سەجدە قىلىدۇ (يەنى اللەنىڭ ئىرادىسىگە بويسۇنىدۇ) (6). اللە ئاسماننى ئېگىز ياراتتى. ئۆلچەمدە زۇلۇم قىلماسلىقىڭلار ئۈچۈن، اللە تارازىنى بېكىتتى (7-8)، ئۆلچەمدە ئادىل بولۇڭ- لار، تارازىدا كەم بەرمەڭلار (9). زېمىننى كىشىلەرنىڭ (پايدىلىنىشى) ئۈچۈن (ياپايىڭ) قىلدى (10). زېمىندا مېۋىلەر، بوغۇنلۇق خورمىلار بار (11). سامىنى بار دانلىق زىرا ئەتلەر، خۇش بۇي ئۆسۈملۈكلەر بار (12). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (13)

(اللہ) ئىنساننى (يەنى ئاتاڭلار ئادەمنى) (چەكسە جاراڭلايدىغان) ساپالەك قۇرۇق لايدىن ياراتتى (14).
 جىنلارنى ئوتنىڭ يالقۇنىدىن ياراتتى (15). (ئى ئىنسانلار!)
 پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەت-لىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (16) ئۇ ئىككى مەشرىق (يەنى كۈن بىلەن ئاينىڭ چىقىدىغان ئىككى جايى) نىڭ پەرۋەردىگارىدۇر ۋە ئىككى مەغرب (يەنى كۈن بىلەن ئاينىڭ پاتىدىغان ئىككى جايى) نىڭ پەرۋەردىگارىدۇر (17). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!)
 پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (18) ئۇ ئىككى دېڭىزنى (بىرى تاتلىق، بىرى ئاچچىق) ئاققۇزدى، ئۇلار ئۇچرىشىدۇ (19).
 ئۇلارنىڭ ئارىسىدا توسما بولۇپ، بىر-بىرىگە قوشۇلۇپ كەتمەيدۇ (20). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!)
 پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (21) ئۇلاردىن مەرۋايىت بىلەن مارجان چىقىدۇ (22). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ لارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (23)
 دېڭىزلاردا قاتناۋاتقان تاغدەك كېمىلەر، اللە نىڭ ئىلكىدىدۇر (24). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (25) زېمىننىڭ ئۈستىدىكى ھەممە يوقىلىدۇ (26).
 ئەزىمەتلىك ۋە كەرەملىك پەرۋەردىگارنىڭ زاتى مەڭگۈ قالدۇ (27). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (28) ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ھەممە اللە-دىن (مەدەت ۋە رىزىق) تەلەيدۇ (يەنى ھەممە اللە غاموھتاجدۇر)، اللە ھەر كۈنى بىر ھالەتتىدۇر (يەنى اللە ھەر ۋاقىت ۋۇجۇتقا چىقىرىدىغان ئىشلار بىلەن بولۇپ، ئۇلارنى يارىتىپ تۇرىدۇ، ئەھۋاللارنى يېڭىلاپ تۇرىدۇ، مەخلۇقاتلارنى پەيدا قىلىپ تۇرىدۇ) (29). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ لارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (30) ئى ئىنسانلار ۋە جىنلار جامائەسى! سىلەردىن (يەنى سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلاردىن) ھېساب ئېلىشقا يۈزلىنىمىز (31). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (32) ئى جىنلار ۋە ئىنسانلار جامائەسى! ئەگەر سىلەر (اللە نىڭ قازاسىدىن قېچىپ) ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ چېگرىلىرىدىن ئۆتۈپ كېتەلسەڭلار، ئۆتۈپ كېتىڭلار، سىلەر پەقەت قۇۋۋەت بىلەن ئۆتۈپ كېتەلەيسىلەر (لېكىن سىلەرگە مۇنداق قۇۋۋەت قەيەردىن كەلسۇن) (33). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (34) (قىيامەت كۈنى) سىلەرگە قىزىق ئوتنىڭ يالقۇنى ۋە تۇتۇنى ئەۋەتىلىدۇ، سىلەر ئۆزەڭلارنى قوغدىيالمىسىلەر (35). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (36) (قىيامەت كۈنى پەرىشتىلەرنىڭ چۈشۈشى ئۈچۈن) ئاسمان يېرىلغان چاغدا ئاسمان (دوزاخنىڭ قىزىقلىقىدىن) قىزىلگۈلدەك، قىزىل چەمەدەك بولۇپ قالدۇ (37). (ئى ئىنسانلار! جىنلار!) پەرۋەردىگارنىڭ قايسى نېمەتلىرىنى ئىنكار قىلىسىلەر؟ (38)

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ۖ وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ
 مَلِجٍ مِنْ عَارِ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَ
 رَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ سَمَرُ الْحَبَشَيْنِ
 يَكُونُ لِيَوْمِهِمَا أَنْزَارٌ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ
 يَخْرُجُ مِنْهُمَا الثُّلُوءُ وَالْمَرْجَانُ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ
 وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا
 تَلْذِيذٍ ۖ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَإِنَّ رَبِّي فِيهِ رَحْمَةً لِكُلِّ الْغَالِي
 وَالْأَكْرَامِ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ سَمَلَةٌ مِنْ فِي السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ
 سَمَرُ لَكُمُ آيَةُ الْفَقْلِ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ يَعْبُرُ
 الْحَبَشَ وَالْأَرْضَ إِنْ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ ۖ فَانْظُرُوا أَتَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ
 رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ يُرْسِلُ عَلَيْكُمْ شَوَاطِيرَ مُلَوَّنَةً وَأَنْصَابَ مِنَ
 السَّمَاءِ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ وَأَذَانًا لِمَنْ فِي السَّمَاءِ
 ۖ فَكَانَتْ وَرْدَةٌ كَاللِّبْنِ ۖ فَيُخَوِّضُ الْآدَمَ رِيكْمًا تَلْذِيذٍ ۖ

(قېرىماي) ھەمىشە بىر خىل تۇرىدىغان غىلمانلار ئېقىپ تۇرغان شارابتىن تولدۇرۇلغان پىيالى، چەينەك، جاملارنى ئۇلارغا ئايلىنىپ سۈنۈپ تۇرىدۇ (17-18). ئۇ شارابنى ئىچىش بىلەن ئۇلارنىڭ بېشى ئاغرىد-مايدۇ، مەس بولمايدۇ (19). ئۇلارغا ئىختىيار قىلغان مېۋىلەر ۋە كۆڭۈللىرى تارتقان قۇش گۆشلىرى بېرىلىدۇ (20-21). ئۇلارغا سەدەپنىڭ ئىچىدىكى گۆھەرگە ئوخشايدىغان شەھلا كۆزلۈك ھۈرلەر بېرىلىدۇ (22). بۇ ئۇلارنىڭ قىلغان ياخشى ئەمەللىرىنى مۇكاپاتلاش ئۈچۈندۇر (23). ئۇلار جەننەتتە بىمەدە ۋە يالغان سۆزلەرنى ئاڭلىمايدۇ، پەقەت «سالام! سالام!» سۆزىنىلا ئاڭلايدۇ (24-25). سائادەتمەنلەرنىڭ (يەنى نامە-ئەمالى ئوڭ تەرەپتىن بېرىلگەنلەرنىڭ) ئەھۋالى ناھايىتى ياخشى بولىدۇ (26).

سائادەتمەنلەر قانداق ئادەملەر؟ (27) ئۇلار سىدىرى دەرەخلىرىدىن، سانجاق-سانجاق بولۇپ كەتكەن مەۋز دەرەخلىرىدىن، ھەمىشە تۇرىدىغان سايدىن، ئېقىپ تۇرغان سۇدىن، تۈگىمەيدىغان ۋە چەكلەنمەيدىغان مېۋىلەردىن، ئېگىز (يۇمشاق) تۆشەكلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ (28-34). شۈبھىسىزكى، بىز ھۈرلەرنى يېڭىدىن ياراتتۇق، ئۇلارنى پاكىز، ئەزىزلىككە ئامراق، تەڭشۈش قىلدۇق (35-37). (بۇ ھۈرلەر) سائادەتمەنلەر ئۈچۈندۇر (38). بۇلار بولسا ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئىچىدىن بىر جامائەدۇر (39). كېيىنكىلەرنىڭ ئىچىدىن بىر جامائەدۇر (40). بەختسىزلەر (يەنى نامە-ئەمالى سول تەرەپتىن بېرىلگەنلەر) (دوزىخلاردۇر). بەختسىزلەر قانداق ئادەملەر؟ (41) ئۇلار (بەدەننىڭ تۆشۈكلىرىگە كىرىپ كېتىدىغان) ئاتەشلىك شامالنىڭ، زىيادە ھارارەتلىك قايناقسۇننىڭ ۋە قارا تۈتۈندىن بولغان سالقىنىمۇ ئەمەس، كۆركەممۇ ئەمەس ساينىڭ ئىچىدە بولىدۇ (42-44). چۈنكى ئۇلار بۇنىڭدىن ئىلگىرى (يەنى دۇنيادا) شەھۋەتكە چۆمگەن ئىدى (45). ئۇلار چوڭ گۇناھتا (يەنى كۇڧرىدا) چىڭ تۇرغان ئىدى (46). ئۇلار: «بىز ئۆلۈپ توپىغا ۋە قۇرۇق سۆڭەككە ئايلىنغان چاغدا بىز چوقۇم تىرىلدۈرۈلەمدۇق؟ ئاتا-بوۋىلىرىمىزمۇ تىرىلدۈرۈلەمدۇق؟» دەيتتى (47-48). ئېيتقىنىكى، «ئىلگىرىكى-لەر ۋە كېيىنكىلەر مەلۇم كۈننىڭ مۇئەييەن ۋاقتىدا (يەنى قىيامەتتە) توپىل-نىدۇ (49-50). ئاندىن سىلەر، ئى قايىتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلغۇچى گۇمراھلار! (51)

يُتَوْنَ عَلَيْهِمْ وَلَهُنَّ عِلْدُونَ ۝ يَا كُؤَابُ وَابَارِئُ ۝ وَكُؤَابُ
مِنْ مَعِينِ ۝ يُصْغَوْنَ عَنْهَا وَلَا يَذُرُونَ ۝ وَقَالَهُمَا مَنَّا
يَتَعَدَّرُونَ ۝ وَلَحْوَ طَئِيفَةٍ مَّا يَشْكُرُونَ ۝ وَخَوَّعَهُنَّ كَأَمْثَالِ
الْوَلَدِ الْمَكْنُونِ ۝ إِخْرَأَ لَهَا كَانُوا يَعْلَمُونَ ۝ لَا تَسْمَعُونَ فِيهَا
لَعْنًا وَلَا تَأْثِيمًا ۝ إِلَّا قَلِيلًا مِّنَ السَّامِئِينَ ۝ وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ ۝ هَٰذَا أَصْحَابُ
الْيَمِينِ ۝ فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ۝ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ۝ وَظِلٍّ مُّتَدَوِّ ۝ وَمَا
مَسْنُودٍ ۝ وَقَالَهُمَا كَيْفَ هَٰذَا ۝ لَمْ يَقْعُوْا وَلَا مَسُوعُوا ۝ وَ
قُؤُوسٌ مُّفْرُوعَةٌ ۝ إِنَّا أَنشَأْنَاهُنَّ إِنشَاءً ۝ فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ۝
عُرْيَانًا يَّخْصِبُ الْعَيْنُ ۝ ثَلَاثَةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ ۝ وَثَلَاثَةٌ
مِّنَ الْآخِرِينَ ۝ وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ ۝ هَٰذَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ۝ فِي مَعْمُودٍ
وَمَعْمُودٍ ۝ وَظِلٍّ مِّنْ يَحْيُودٍ ۝ لَا يُرِيدُ وَلَا يُرِيدُ ۝ هَٰذَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ۝ وَكُؤَابُ
يَقُولُونَ ۝ هَٰذَا مِمَّا مَنَّا وَكُنَّا بَآءًا وَعَطَا مَآءًا لَّكُمُوعُونَ ۝ وَأَوَابًا
الْوَلَدِ ۝ قُلْ إِنِ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ لَمَجْمُوعُونَ ۝ إِلَى
مِيقَاتٍ يَوْمَ نَعْلَمُ ۝ فَمَنْ لَّكُمُ إِنَّمَا الضَّالُّونَ الْمَكْنُونُونَ ۝

چوقۇم زەققۇم دەرەخىدىن يەيسىلەر (52). ئۇنىڭدىن قورساقلىرىڭلارنى تولدۇرىسىلەر (53). ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارارىتى يۇقىرى بولغان قايناقسۇنى تەشنا بولغان تۆگىلەردەك ئىچىسىلەر» (54-55). مانا بۇ، ئۇلارنىڭ قىيامەت كۈنىدىكى زىياپىتىدۇر (56). (ئىنسانلار!) سىلەرنى بىز ياراتتۇق، سىلەر قايتا تىرىلىشكە ئىشەنمەمسىلەر؟ (57) سىلەر (ئاياللارنىڭ بەچچە-دانىغا) تۆكۈلگەن مەنىنى دەپ بېقىڭلارچۇ (58). ئۇنى سىلەر (ئىنسان قىلىپ) يارىتامسىلەر؟ ياكى بىز (ئىنسان قىلىپ) يارىتامدۇق (59). بىز سىلەرنىڭ ئاڭلاردا ئۆلۈمنى بەلگىلىدۇق (يەنى ھەربىرىڭلارنىڭ ئۆلۈش ۋاقتىنى بېكىتتۇق)، سىلەرنى باشقا بىر قەۋمگە ئالماشتۇرۇشتىن ۋە سىلەرنى سىلەر بىلمەيدىغان بىر شەكىلدە يارىتىشتىن ئاجىز ئەمەسمىز (60-61).

شۈبھىسىزكى، سىلەر دەسلەپكى يارىتىشنى بىلىدىڭلار (يەنى دەسلەپتە اللەنىڭ سىلەرنى يوقىتىن بار قىلغانلىقىنى تونۇدۇڭلار). سىلەر (اللەنىڭ سىلەرنى دەسلەپ ياراتقانداك قايتا يارىتىشنى) ئويلىمامسىلەر؟ (62) سىلەر تېرىغان زىرائەتنى دەپ بېقىڭلارچۇ (63). ئۇنى سىلەر ئۈندۈردۈڭلارمۇ ياكى بىز ئۈندۈرۈپ (دان چىقىدىغان زىرائەت قىلىپ ئۆستۈردۈقمۇ؟) (64). ئەگەر بىز خالىساق ئەلۋەتتە ئۇنى دانىسىز قۇرۇق چۆپكە ئايلاندۇراتتۇق - دە، سىلەر ئەجەبلىنىپ قايغۇراتتىڭلار (65). سىلەر: «بىز ھەقىقەتەن (ئەمگەك بىلەن ئۇرۇقنى) زىيان تارتتۇق، بەلكى بىز (زىننەتتىن) مەھرۇم قالدۇق» (دەيتىڭلار) (66-67). سىلەر ئىسچۇاتقان سۇنى دەپ بېقىڭلارچۇ (68). ئۇنى بۆلۈشتىن سىلەر چۈشۈردۈڭلارمۇ ياكى بىز چۈشۈردۈقمۇ؟ (69) ئەگەر بىز خالىساق ئۇنى تۈزلۈك قىلىپ قويماستۇق (پەرۋەردىگارنىڭ زور نېمەتلىرىگە) نېمىشقا شۈكۈر قىلمايسىلەر؟ (70) سىلەر ياندۇرۇۋاتقان ئوتنى دەپ بېقىڭلارچۇ (71). ئۇنىڭ دەرەخىنى (يەنى مۇرخۇ، ئۇبار ناملىق بىرنىڭ شېخىنى بىرىگە سۈركەسە ھۆل تۇرۇپلا ئوت ئالدىدىغان دەرەخنى) سىلەر ئۆستۈردۈڭلارمۇ ياكى بىز ئۆستۈردۈقمۇ؟ (72) ئۇنى بىز ئىبىرەت ۋە يولۇچىلار پايدىلىنىدىغان نەرسە قىلدۇق (73). ئۇلۇغ پەرۋەردىگارنىڭ (مۇشرىكلارنىڭ ئىپتىراھىدىن) پاك ئېتىقاد قىلغىن (74). يۇلتۇزلارنىڭ جايلىرى بىلەن قەسەم قىلىمەن (75). شۈبھىسىزكى، ئەگەر بىلىسەڭلار، ئۇ (يۇلتۇزلار) اللەنىڭ ئۇلۇغ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغانلىقى ئۈچۈن) ئەلۋەتتە كاتتا قەسەمدۇر (76).

لَا يَكُونُ مِنْ سَجَرٍ مِنْ رَقُومٍ ۖ فَمَا اتُّنَّ مِنْهَا الْيُطُونَ ۖ
فَضَرَبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ۖ فَضْرَبُونَ شَرْبَ الْهَبِيمِ ۖ
هَذَا أَنزَلْنَاهُمْ يَوْمَ الذِّكْرِ ۖ فَهَذَا يَوْمُ الْاِنْصَادِ ۖ قَدْ
أَقْرَبَ يَوْمَئِذٍ الْمَوْتُ وَأَنْتُمْ كَاذِبُونَ ۖ
فَمَا تَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنْقَلَبُ كَلِمَةٍ يُحْذَرُونَ ۖ عَلَى أَنْ
يُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِضَ كَلِمَتِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ۖ وَلَقَدْ عَلِمْتُمْ
الْإِنشَاءَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَنْذُرُونَ ۖ أَقْرَبَ يَوْمَئِذٍ الْمَوْتُ
وَأَنْتُمْ كَاذِبُونَ ۖ لَوْ أَنَّ لَكُمْ تَرَاوُيَ ۖ لَأَعْلَفْتُمْ مِمَّا
كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۖ إِنَّا لَنَعْلَمُ مِمَّا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ۖ
أَقْرَبَ يَوْمَئِذٍ الْمَوْتُ الَّذِي نُشَرِّبُكُمْ ۖ إِنَّا نَعْلَمُ أَنْتُمْ لَكُمْ مَوْتٌ مِنْ
الْمَوْتِ ۖ أَمَّا عَنْ الْبَازِئِ الَّذِي تَنْزَعُونَ عَنْ آبَائِكُمْ فَيُصْرَبُونَ
فَمَا تَعْلَمُونَ ۖ أَقْرَبَ يَوْمَئِذٍ الْمَوْتُ الَّذِي نُتَوِّدُكُمْ ۖ أَتُؤَنَّفُونَ
أَنْتُمْ سَجَرٌ تَعْلَمُونَ ۖ أَمْ أَنْتُمْ جَعَلْتُم بَارِئًا بَيْنَكُمْ
وَمَا بَيْنَهُمْ مِنَ الْعَظِيمِ ۖ فَمَا تَعْلَمُونَ ۖ أَفَمِنْ يَوْمِ
الْحُكْمِ يُنَادِي بِكُمْ أَنْتُمْ وَلَكُمْ آيَاتُ الْكُفْرِ ۖ وَأَنْتُمْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ۖ

الله ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ئالتە كۈندە ياراتتى،
(ئاندىن ئۆزىگە لايىق رەۋىشتە) ئەرش ئۈستىدە
قارار ئالدى، الله زېمىنغا كىرىپ كېتىدىغان
نەرسىلەرنى، زېمىندىن چىقىدىغان نەرسىلەرنى،
ئاسماندىن چۈشىدىغان نەرسىلەرنى، ئاسمانغا
ئۆرلەيدىغان نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، سىلەر
قىيەردە بولساڭلار، الله سىلەر بىلەن بىرگە،
الله قىلىۋاتقان ئىشڭلارنى كۆرۈپ تۇرغۇچە-
دۇر (4). ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى
الله غا خاستۇر، ھەممە ئىش الله غا قايتۇرۇلىدۇ (5).
الله كېچىنى كۈندۈزگە كىرگۈزىدۇ، كۈندۈزنى كېچىگە
كىرگۈزىدۇ، الله دىللاردىكى سىرلارنى بىلگۈ-
چىدۇر (6). الله غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىمان كەلتۈرۈڭلار، الله سىلەرنى ئىگە قىلغان ماللار-
دىن سەدىقە قىلىڭلار، سىلەردىن ئىمان ئېيتقانلار ۋە سەدىقە قىلغانلار چوڭ ساۋابقا ئىگە بولىدۇ (7).
(ئى كۇفغارلار!) سىلەر نېمىشقا الله غا ئىمان كەلتۈرمەيسىلەر؟ ھالبۇكى، پەيغەمبەر سىلەرنى
پەرۋەردىگارڭلارغا ئىمان كەلتۈرۈشكە چاقىرىدۇ، الله سىلەردىن چىن ئەھدە ئالدى، ئەگەر
ئىمان كەلتۈرۈشنى ئىرادە قىلساڭلار (ئىمانغا ئالدىراڭلار) (8). سىلەرنى (كۇفرىنىڭ) قاراڭغۇ-
لۇقىدىن (ئىماننىڭ) نۇرىغا چىقىرىش ئۈچۈن، الله بەندىسىگە روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدى،
الله شەك-شۈبھىسىز سىلەرگە مەرھەمەتلىكتۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (9). نېمىشقا سىلەر الله نىڭ
يولىدا (پۇل-مال) سەرپ قىلمايسىلەر، ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ مىراسى الله غا خاستۇر،
سىلەردىن (مەككە) پەتىھى قىلىنىشتىن ئىلگىرى پۇل-مال سەرپ قىلغانلار ۋە (رەسۇلۇ الله بىلەن
بىرلىكتە تۇرۇپ دۈشمەنلەر بىلەن) ئۇرۇشقانلار (مەككە پەتىھى قىلىنغاندىن كېيىن پۇل-مال) نەپىقە
قىلغانلار ۋە ئۇرۇشقانلار (بىر-بىرى بىلەن) باراۋەر ئەمەس، ئەنە شۇلارنىڭ دەرىجىسى (مەككە
پەتىھى قىلىنغاندىن) كېيىن نەپىقە قىلغان ۋە ئۇرۇشقانلارنىڭ (دەرىجىسىدىن) چوڭدۇر، (ئۇلارنىڭ)
ھەربىرىگە الله جەننەتنى ۋەدە قىلدى. الله سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشڭلاردىن خەۋەرداردۇر (10).

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ
عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَكُونُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ
مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَصْعَدُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا تَكُونُوا اللَّهُ مَعَ
تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۚ لَكَ تِلْكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ
الْأُمُورُ ۚ يُؤَلِّمُ الْبَيْتُ فِي الْبَيْتِ وَيُؤَلِّمُ التَّحَارُفَ الْبَيْتُ وَهُوَ
يَعْلَمُ بَيْنَ أَيْدِي السُّدُورِ ۚ آمَنُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا
جَعَلَكُمْ تُسْتَعْلِفِينَ فِيهِ مَالٌ لِّكثِيرٍ مِّنْ أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفِقُوا
لَهُمْ أَجْرُ كَيْدٍ ۚ وَمَا لَكُم لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولِ يَكُونُ
لَكُمْ يُؤْمِنُ بَرُّكُمْ وَكَانَ أَخَذَ مِمَّا فَعَلْتُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ۝
هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدٍ آيَاتٍ يَبَيِّنُ لِيَخْرُجُكُم مِّنَ
الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۝
مَا لَكُمْ أَلَّا تُحْفَتُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاتُ السَّمَوَاتِ وَ
الْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي مَنكُم مَّنْ أَنْفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتِلَ
أُولَئِكَ أَطْعَمَ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِن بَعْدِ وَقَاتَلُوا
وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْمُحْسِنِينَ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝

كسمى الله غا قهرزى هه سەنە بېرىدىكەن (يەنى
الله نىڭ رازىلىقىنى تىلەپ، ئۇنىڭ يولىدا پۇل -
مال سەرپ قىلىدىكەن)، الله ئۇنىڭغا ھەسسىلەپ
قايتۇرىدۇ، ئۇنىڭغا چوڭ ساۋاب بېرىدۇ (11). ئۇ
كۈندە، مۆمىن ئەرلەرنى، مۆمىن ئاياللارنى كۆرد -
سەنكى، ئۇلارنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ۋە ئۇلار -
نىڭ ئوڭ تەرىپىدە ماڭىدۇ، (ئۇلارغا) «بۈگۈن
سىلەرگە ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۈرىدىغان
جەننەتلەر بىلەن خۇش خەۋەر بېرىلىدۇ، ئۇ
يەرلەردە مەڭگۈ قالسىلەر، بۇ ئۇلۇغ مۇۋەپپەقىيەت -
تۇر» (دېيىلىدۇ) (12). ئۇ كۈندە مۇناپىق ئەرلەر،
مۇناپىق ئاياللار مۆمىنلەرگە: «بىزنى كۈتۈپ تۇرۇڭ -
لار، سىلەرنىڭ نۇرۇڭلاردىن ئازراق ئالايلى»
دەيدۇ. ئۇلارغا (مەسخەرە يۈزىسىدىن): «ئارقاڭ -
لارغا قايتىپ نۇر تىلەڭلار» دېيىلىدۇ، شۇنىڭ
بىلەن ئۇلارنىڭ ئارىسىغا بىر سېپىل سوقۇلىدۇ،

مَنْ ذَا الَّذِي يُعْرِضُ اللَّهُ كَرْهًا حَسَنًا فَيُضَاعِفُ لَهُ وَلَهُ
أَجْرٌ كَرِيمٌ ۚ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ
بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّتِ بَعْرَى مِنْ نَجْمِهَا
الْكَفَرُ خَلِيلُ يَوْمَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ۝ يَوْمَ يَقُولُ
الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُوا نَارَ تَافَيْتُمْ مِنْ
نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ
بُيُوتٌ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهَرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ۝
يُنَادِيَهُمْ أَلَمْ يَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى وَكُنَّا لَهُمْ نَاصِرِينَ ۝
تَرَبُّصُوا وَأَنِصِرُوا عَزَّ وَجَلَّ الْأَمَانِ ۚ حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ ۚ
عَزَّ وَجَلَّ يَأْتِيهِ الْغُورُ ۚ قَالُوا يَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ يَدٌ وَلَا لِمَنْ
الَّذِينَ كَفَرُوا مَا لَهُمْ أَلَاءُ نَارِهِمْ مَوْلَاهُمْ سِوَى الْقَيْصِرِ ۝
الَّذِي بَالٍ لِلَّذِينَ آمَنُوا ۚ أَنْ تُخَسَّعَ قُلُوبُهُمْ لِإِذْ بَلَغَ الْأَوَّلُ
مِنْ الْحَقِّ وَلَا يُكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ
عَلَيْهِمُ الرِّمْدُ فَفَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَلَكِنَّ مِثْلَهُمْ فَيَقُونَ ۝ اعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ لَحَى الْاَرْضِ يَعْدُ مَوْتَهُمْ أَقْدِمًا لَكُمْ الْإِنْبَاءُ لَكُمْ مَقُولُونَ ۝

سېپىلىنىڭ دەرۋازىسى بولىدۇ، دەرۋازىنىڭ ئىچى تەرىپىدە رەھمەت، تېشىدا ئازاب بولىدۇ (13).
ئۇلار مۆمىنلەرنى: «بىز سىلەر بىلەن بىللە ئەمەسمىدۇق» دەپ توۋلايدۇ، مۆمىنلەر: «شۇنداق، لېكىن
سىلەر ئۆزەڭلارنى پىتىگە سالىدىڭلار (يەنى كۆرۈنۈشتە بىز بىلەن بىللە بولساڭلارمۇ، لېكىن
ئۆزەڭلارنى مۇناپىقلىق بىلەن ھالاك قىلىدىڭلار، مۆمىنلەرگە بالايى - ئاپەتلەر كېلىشىنى) كۈتتۈڭ -
لار، (ئىسلام دىنىدىن) شەكلىنىدىڭلار، (الله نىڭ رەھمىتىنىڭ كەڭلىكىگە بولغان قۇرۇق)
ئارزۇلار سىلەرنى ئالدىدى، تاكى سىلەرگە ئۇلۇم كەلدى، شەيتان سىلەرنى الله نىڭ (ئەپۇ
قىلىدىغانلىقى ۋە ئازاب قىلمايدىغانلىقى) بىلەن ئالدىدى» دەيدۇ (14). بۈگۈن سىلەردىن ۋە
كاپىرلاردىن فەدىيە ئېلىنمايدۇ، جاينىڭلار دوزاختۇر، دوزاخ سىلەرگە ئەڭ لايىقتۇر، دوزاخ ئېمىدىگەن
يامان جاي! (15) مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ دىللىرى الله نىڭ زىكرىگە ۋە نازىل بولغان ھەقىقەت -
كە (يەنى قۇرئان ئايەتلىرىگە) ئېرىدىغان ۋاقىت يەتمىدىمۇ؟ ئۇلار ئىلگىرى كىتاب بېرىلگەن -
لەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) دەك بولمىسۇن، (ئۇلار بىلەن پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئارىلىقىدىكى)
زامانىنىڭ ئۆزىرىشى بىلەن ئۇلارنىڭ دىللىرى قېتىپ كەتتى، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنى
الله نىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (16). بىلىڭلاركى، الله زېمىنىنى ئۆلگەندىن كېيىن
تىرىلدۈرىدۇ (يەنى قاقاس، قۇرغاق زېمىنىنى يامغۇر بىلەن كۆكەرتىدۇ)، بىز ھەقىقەتەن سىلەرنى
چۈشەنسۇن دەپ سىلەرگە (كامالى قۇدرىتىمىزنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەرنى بايان تىلىدۇق (17).

سەدىقە بەرگۈچى ئەرلەرگە، سەدىقە بەرگۈچى ئاياللارغا ۋە اللەغا قەرزى ھەسەنە بەرگۈچىلەرگە (يەنى اللەنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ، كەمبەغەللەرگە سەدىقە بەرگۈچىلەر، ياخشىلىق يوللىرىغا خۇشال-لىق بىلەن پۇل-مال سەرپ قىلىغۇچىلارغا) ھەس-سەلىپ (ساۋاب) بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زور مۇكاپات (يەنى جەننەت) بېرىلىدۇ⁽¹⁸⁾. اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقانلار — ئەنە شۇلار پەر-ۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا سىدىقلاردۇر، شېھىتلەر-دۇر، ئۇلار (ئاخىرەتتە) ساۋابقا ۋە نۇرغا ئىگە بولىدۇ، بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار ۋە يالغانغا چىقارغانلار — ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاخ-تۇر⁽¹⁹⁾. بىلىڭلاركى، دۇنيا تىرىكچىلىكى ئويۇن-دىن، (كىشىنى ئاخىرەتتىن غەپلەتتە قالدۇرىدىغان) مەشغۇلاتتىن، زىبۇزىننەتتىن، ئۆزئارا پەخىرلە-

إِنَّ الْمُصْطَفِينَ وَالْمُصْطَفَاتِ وَأَقْرَبُوا إِلَى اللَّهِ تَرَضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ بِهِمْ أَجْرُهُمْ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ۖ وَاللَّهُ أََعْيَنَ دِينَهُمْ لَكُمْ أَجْرَهُمْ وَنُورُهُمْ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْحَبِيرِ ۖ رُغْمًا أَمَّا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ دَرِيَّةٌ وَتَفَاضُلٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ آتَى الثَّمَارَ فَثَابَتْهُ ثُمَّ يُعْمِدُ فَرْثَهُ يُعَمِّدُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُطَامًا ۚ فِي الرَّحْمَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَنْ مَعَرَفَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَوةُ الدُّنْيَا إِلَّا كَالْعَمَاءِ الْعُرُورِ ۖ سَابِقُوا إِلَى مَعْرِفَاتِهِمْ وَرَبِّكُمْ وَجِدَّةً مَعْرُوفَةً لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ وَ الْأَرْضِ ۖ أَعَدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۖ مَا أَصَابَكُمْ مُمْصِيَةٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كَيْفٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَبْرَأَهَا إِنْ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ۖ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ ۚ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ۚ وَالَّذِينَ يَخْلُونُ وَيَاْمُرُونَ النَّاسَ بِالْخَيْرِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝

نىشتىن، پۇل-مال، پەرزەنت كۆپەيتىپ پەخىرلىنىشتىن ئىبارەتتۇر، (بىرەر يېغىش بىلەن ئۆس-تۈرگەن) ئۆسۈملۈكى دېھقانلارنى خۇرسەن قىلغان يامغۇرغا ئوخشايدۇ، ئاندىن ئۇ ئۆسۈملۈك قۇرۇپ قالىدۇ، ئۇنىڭ سارغىيىپ قالغانلىقىنى كۆرسەن، ئاندىن ئۇ يەنچىلگەن چۆپكە ئايلىنىدۇ. ئاخىرەتتە (كۇفۇلار ئۈچۈن) قاتتىق ئازاب بار، (ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن) اللەنىڭ مەغپىرىتى ۋە رازىلىقى بار، دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت (غاپىل ئادەم) ئالدىنىدىغان بەھرىمەن بولۇشتۇر⁽²⁰⁾. پەرۋەردىگارنىڭ مەغپىرىتى، كەڭلىكى ئاسمان-زېمىندەك كېلىدىغان جەننەتنى قولغا كەلتۈرۈڭلار، (ئۇ) جەننەت اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتقانلارغا تەييارلانغان، بۇ اللەنىڭ پەزىلىتىدۇر، (اللە) ئۇنى خالىغان ئادەمگە ئانا قىلىدۇ، اللە ئۇلۇغ پەزىلىتىگە-دۇر⁽²¹⁾. يەر يۈزىدىكى بارلىق ھادىسىلەر ۋە ئۆزۈڭلار ئۇچرىغان مۇسەببەتلەر بىز ئۇلارنى يارىتىشتىن بۇرۇن لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىلغان، بۇ (ئىش)، شۈبھىسىزكى، اللەغا ئاساندۇر⁽²²⁾. (اللە تائالانىڭ) ئۇلارنى لەۋھۇلمەھپۇزغا يېزىشى) قولۇڭلاردىن كەتكەن نەرسىگە قايغۇرۇپ كەتمەسلىكىڭلار ۋە اللە بەرگەن نەرسىلەرگە خۇش بولۇپ كەتمەسلىكىڭلار ئۈچۈندۇر، اللە مۇتەكەببىرلەر ۋە ئۆزلىرىنى چوڭ تۇتقۇچىلارنى دوست تۇتايىدۇ⁽²³⁾. ئۇلار بېخىللىق قىلىدىغان ۋە كىشىلەرنى بېخىللىق قىلىشقا بۇيرۇيدىغانلاردۇر، كىمكى (اللەنىڭ يولىدا نەپقە قىلىشتىن) باش تارتىدىكەن (اللەغا ھېچ زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ)، چۈنكى اللە بەھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر⁽²⁴⁾.

بىز ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلىرىمىزنى روشەن مۆجىزە-
لەر بىلەن ئەۋەتتۇق ۋە ئۇلار بىلەن بىللە، ئىنسان-
لار ئادالەتىنى بەرپا قىلىش ئۈچۈن، كىتابىنى،
قانۇننى چۈشۈردۈق. تۆمۈرى ياراتتۇق، (تۆمۈردىن
ئۇرۇش قوراللىرى ياسىلىدىغانلىقى ئۈچۈن) تۆمۈر
كۈچ-قۇۋۋەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، تۆمۈردە
ئىنسانلار ئۈچۈن نۇرغۇن مەنپەئەتلەر بار، اللە
اللەنى كۆرمەي تۇرۇپ (قوراللارنى ئىشلىتىپ)
اللەغا ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ياردەم بەرگەنلەرنى
بىلىش (مەلۇم قىلىش) ئۈچۈن (تۆمۈرى ياراتتى)،
اللە ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر (25). بىز
ھەقىقەتەن نۇھنى، ئىبراھىمنى پەيغەمبەر قىلىپ
ئەۋەتتۇق، پەيغەمبەرلىكنى ۋە كىتابىنى ئۇلارنىڭ

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا بِالْأُنْيَابِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ
وَالْهَيْدَرَانَ لِيُقِيمُوا النَّاسَ بِالْقِسْطِ وَأَنزَلْنَا الْهَيْدَرَانَ فِيهِ
بِاسْمِ شَرِيذٍ وَمَتَاعٍ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَ
رُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا
إِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَاهُمْ فِرْعَوْنَ ۝ ثُمَّ قَعْنَبًا عَلَى الْآثَارِ بِرُسُلِنَا وَقَعْنَبًا
بِاسْمِ ابْنِ مَرْيَمَ وَاتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَاهُ قُلُوبَ الَّذِينَ
أَتَتْهُ رَاقِيَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْنَيْنِ نَحْنُ مَا كَتَبْنَاهَا
عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْنَتَا رِيحَانٍ اللَّهُ قَبَّارُ عَوَاهِقِ رَعَائِيَّتِنَا
فَاتَيْنَاهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَرِهْتُمْ فَيَقُونَ ۝
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرُسُلِهِ يُؤْتِكُمْ
كَفْلًا مِّنْ فَضْلِهِ وَيَعْلَمَ لَكُمْ تَوَارِثُكُمْ بِهِ وَيَعْلَمَ اللَّهُ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ إِنَّا لَنَعْلَمُ أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا أَقْيَابَهُمْ
عَلَى سَنَى مِّنْ قَبْلِ اللَّهِ وَإِنَّا لَفَضَّلْنَا بَيْنَهُم مِّنْ
نِّسَابٍ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ۝

ئەۋلادىغا (ئاتا) قىلدۇق، ئۇلاردىن ھىدايەت تاپقانلىرى بار، ئۇلارنىڭ نۇرغۇنى اللەنىڭ
ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (26). ئۇلاردىن كېيىن پەيغەمبەرلىرىمىزنى داۋاملىق ئەۋەتتۇق،
ئارقىدىن مەريەم ئوغلى ئىسانى ئەۋەتتۇق، ئۇنىڭغا ئىنجىلنى ئاتا قىلدۇق، ئۇنىڭغا ئەگەشكەنلەر-
نىڭ دىللىرىغا شەپقەت ۋە مېھرىبانلىقنى سالدۇق، رەھبانىيەتنى ئۇلار ئۆزلىرى پەيدا قىلدى،
ئۇلارغا ئۇنى بىز بېكىتىمىدۇق، ئۇلار ئۇنى پەقەت اللەنىڭ رازىلىقىنى تىلەپ (پەيدا قىلدى)، لېكىن
ئۇلار ئۇنىڭغا لايىق دەرىجىدە ئەمەل قىلمىدى، ئۇلاردىن ئىمان ئېيتقانلارنىڭ ئىجىرىنى (ھەسسە-
لەپ) بەردۇق، ئۇلاردىن نۇرغۇنى اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلاردۇر (27). ئى (ئىساغا) ئىمان
ئېيتقان كىشىلەر! اللەدىن قورقۇڭلار، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا)
ئىمان ئېيتىڭلار، اللە سىلەرگە رەھمىتىدىن ئىككى ھەسسە بېرىدۇ، سىلەرگە سىلەر (ئاخىرەتتە)
پىلىراتتا) ماڭىدىغان نۇرنى پەيدا قىلدۇ، سىلەرگە مەغپىرەت قىلدۇ، اللە بەكمۇ مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (28). ئەھلى كىتابنىڭ اللەنىڭ پەزىلىدىن ھېچ نەرسىگە قادىر
ئەمەسلىكلىرىنى، پەزىلىتىنى ھەممىسى اللەنىڭ قولىدا بولۇپ، (اللەنىڭ) ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ-
غانلىقىنى، اللەنىڭ ئۇلۇغ پەزىلىتىگىسى ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن (اللە شۇ سۆزنى قىلدى) (29).

(يگرمه سه ككنزنجى پاره)

58- سوره مۇجادهله

مەدەندە نازىل بولغان، 22 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە ھەقىقەتەن ئېرى توغرىسىدا سەن بىلەن مۇنازىرىلەشكەن ۋە اللەغا شىكايەت قىلغان ئايالىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىدى، اللە ئىككىڭلارنىڭ سۆزۈڭلارنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ئاڭلىغۇچىدۇر، كۆرگۈچىدۇر (1). سىلەردىن ئاياللىرىنى زىھار قىلغانلارنىڭ (يەنى ئاياللىرىنى ئانىلىرىدەن جىزىنىڭ ئۇچىلىرىغا ئوخشاش دېگۈچىلەرنىڭ)

ئاياللىرى ئۇلارنىڭ ئانىلىرى ئەمەستۇر، پەقەت ئۇلارنى تۇغقان ئاياللارلا ئۇلارنىڭ ئانىلىرىدۇر، ھالبۇكى، ئۇلار (يەنى زىھار قىلغۇچىلار) ئەلۋەتتە يامان سۆزنى، يالغان سۆزنى قىلىدۇ، اللە شەك - شۈبھىسىزكى، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ئەپۇ قىلغۇچىدۇر، مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (2). ئاياللىرىنى زىھار قىلىپ، ئاندىن قىلغان سۆزىگە (يەنى زىھار قىلغانلىقىغا) پۇشايمان قىلغانلار (ئەر - ئايال ئىككىسى) يېقىنچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى بىر قولىنى ئازات قىلىشى لازىم. بۇنىڭ بىلەن سىلەرگە ۋەز - نەسىھەت قىلىندۇ، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (3). (ئازات قىلىشقا) قولى يوق ئادەم، ئايالى بىلەن يېقىنچىلىق قىلىشتىن ئىلگىرى، ئۇدا ئىككى ئاي روزا تۇتۇشى لازىم، (قېرىلىق ياكى كېسەللىك سەۋەبى بىلەن روزا تۇتۇشقا) قادىر بولالمىغان ئادەم (60 مىڭكىگە بىر ۋاخ تاماق بېرىشى لازىم)، بۇ (ئەھكام) اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى (ئەمر قىلغان ئىشلارغا) تەستىق قىلىشڭلار ئۈچۈن (بايان قىلىندى). بۇلار اللە نىڭ قانۇنىدۇر، (بۇ قانۇننى) ئىنكار قىلغۇچىلار قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (4). شۈبھىسىزكى، اللە بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارىلاشقانلار ئۇلاردىن بۇرۇنقىلار ھالاك قىلىنغاندەك ھالاك قىلىنىدۇ، بىز ھەقىقەتەن (ھالال، ھارام، پەرز ۋە ئەھكاملارنى ئىچىگە ئالغان) روشەن ئايەتلەرنى نازىل قىلدۇق، كاپىرلار خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ (5). ئۇ كۈندە اللە ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى تىرىلدۈرىدۇ، ئۇلارنىڭ (دۇنيادىكى چاغدا قىلغان) قىلمىشلىرىنى ئېيتىپ بېرىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنى (نامە - ئەمالىغا) خاتىرىلەپ قويغان، ئۇلار بولسا ئۇنتۇپ قالغان، اللە ھەممە نەرسىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر (6).



ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەر بىلەن مەخپىي سۆزلەش-
مەكچى بولساڭلار، ئالدى بىلەن (يوقسۇللارغا)
سەدىقە بېرىپ، ئاندىن سۆزلىشىڭلار، بۇ سىلەر
ئۈچۈن ياخشىراقتۇر ۋە پاكىراقتۇر، ئەگەر (سەدىقە
قىلىدىغان نەرسە) تاپالمىساڭلار (سىلەرگە گۇناھ
بولمايدۇ)، چۈنكى اللە ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر (12). سىلەر
(رەسۇلۇلا بىلەن) مەخپىي سۆزلىشىشتىن ئىلگىرى
سەدىقلەر بېرىشتىن (كەمبەغەل بولۇپ قالسىز)
دەپ قورقۇڭلارمۇ؟ سىلەر سەدىقە بەرمىدىڭلار،
اللە سىلەرنى ئەيۈ قىلدى، ناماز ئوقۇڭلار، زاكات
بېرىڭلار، اللە غا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئىتائەت
قىلىڭلار، قىلىۋاتقان ئىشىڭلاردىن اللە تولۇق
خەۋەرداردۇر (13). اللەنىڭ غەزىپىگە ئۇچرىغان

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَاخَرْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدْ مَوَّابَيْنَ يَدَيِ
نَجْوَاكُمْ صَدَقَ ذَلِكَ خَيْرُكُمْ وَأَعْلَىٰ وَأَنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۚ إِنَّ اللَّهَ
عَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ نَعْمَ مُوَابَيْنَ يَدَيِ نَجْوَاكُمْ
صَدَقَ فَإِذَا كُنْتُمْ تُفْعَلُونَ وَأَنْتُمْ عَلَىٰ اللَّهِ عَاكِفُونَ فَاقْبَلُوا الصَّلَاةَ وَ
اتُوا الزَّكَاةَ وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝
أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ بِمَنَّانٍ وَلَا
مِنْهُمْ وَيَخْلِفُونَ عَلَى الْكَلْبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ۚ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا
شَدِيدًا ۚ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً
فَصَدَّاعًا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَكَلَّمَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ۝ لَنْ تُحْيِي عَنْهُمْ
أَمْوَالَهُمْ وَلَا أَوْلَادَهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝ يَوْمَ يَصْعَقُ اللَّهُ جَمِيعًا لَّيَكْفُرُنَّ لَهُ
كَمَا كَفَرُوا لَهُمْ وَتَسْمِعُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ ۝ إِلَّا أَنَّهُمْ هُمُ
الَّذِينَ يَبْغُونَ ۝ اسْتَعَوْذُوا بِهِمْ الشَّيْطَانُ قَاتِلُهُمْ ذَكَرَ اللَّهُ
أُولَٰئِكَ حَرْبَ الشَّيْطَانِ ۚ الْإِن كَرِهَ الشَّيْطَانُ مَعَهُمْ ۝
إِنَّ الَّذِينَ يَحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ فِي الْأَذَىٰ ۝

قەۋمنى ئۇلارنىڭ دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ئۇلار سىلەرگىمۇ ۋە ئۇ قەۋمىگىمۇ (يەنى
يەھۇدىيلارغىمۇ) مەنسۇپ ئەمەس، ئۇلار بىلىپ تۇرۇپ يالغاندىن قەسەم ئىچىدۇ (14). ئۇلارغا
اللە قاتتىق ئازاب تەييارلىدى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن يامان! (15) ئۇلار (يالغان)
قەسەملىرىنى قالقان قىلىۋالدى، كىشىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن توسى، ئۇلار خار قىلغۇچى ئازابقا
دۇچار بولىدۇ (16). ئۇلارنىڭ ماللىرى ۋە بالىلىرى (ئۇلارغا ئاخىرەتتە بولىدىغان) اللەنىڭ ئازا-
بىدىن ھېچ نەرسىنى دەپتى قىلالمايدۇ، ئەنە شۇلار ئەھلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۈ
قالغۇچىلاردۇر (17). ئۇ كۈندە اللە ئۆلگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى تىرىلدۈرىدۇ، ئۇلار (دۇنيا-
دىكى چاغلىرىدا «بىز مۇسۇلمانمىز» دەپ يالغاندىن) سىلەرگە قەسەم ئىچكەندەك
اللە غا قەسەم ئىچىدۇ، ئۇلار بۇ قەسەمنىڭ ئۆزلىرىگە پايدىسى بولىدۇ دەپ ئويلايدۇ، ئاگاھ
بولۇڭلاركى، ئۇلار ھەقىقەتەن يالغانچىلاردۇر (18). ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن شەيتان غەلىبە قىلدى،
(شەيتان) ئۇلارغا اللەنىڭ زىكرىنى ئۇنتۇلدۇردى، ئۇلار شەيتاننىڭ قوشۇنىدۇر،
بىلىڭلاركى، شەيتاننىڭ قوشۇنى زىيان تارتقۇچىلاردۇر (19). شۈبھىسىزكى، اللە بىلەن
ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقۇچىلار ئەڭ خار ئىنسانلار قاتارىدىدۇر (20).

الله (لهۇھولمەھپۇزغا): «مەن ۋە مېنىڭ پەيغەم-
بەرلىرىم چوقۇم غەلبە قىلىمىز» دەپ يازدى، الله
ھەقىقەتەن كۈچلۈكتۇر، غالبىتۇر (21). الله ۋە
ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدىغان بىر قەۋمنىڭ الله
بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشقانلار-
نى — ئۇلارنىڭ ئانىلىرى، ئوغۇللىرى، يا قېرىنداشلار-
رى، يا ئۇرۇق-تۇغقانلىرى بولغان تەقدىردىمۇ —
دوست تۇتقانلىقىنى كۆرمەيسەن (يەنى ئۇلارنى
دوست تۇتۇشى مۇمكىن ئەمەس)، ئەنە شۇلارنىڭ
دىللىرىدا الله ئىمانىنى مەھكەم قىلدى ۋە ئۆز
دەرگاھىدىن بولغان روھ بىلەن ئۇلارنى كۈچەيتتى،
الله ئۇلارنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
جەننەتلەرگە كىرگۈزدى، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ
قالىدۇ، الله ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، الله-
دىن ئۇلارمۇ مەمنۇن بولىدۇ، ئەنە شۇلار
اللهنىڭ قوشۇنىدۇر، بىلىڭلاركى، اللهنىڭ
قوشۇنى مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (22).

كَتَبَ اللَّهُ لَأَعْلَبَنَ آتَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ لَّيْسَ كَمَا تَحْكُمُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمَ الْآخِرُ يَوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرُسُلَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَتَدَّبْنَاهُمْ نَزَاجًا فَمَا يُغْلَبُونَ يُغْلَبُ الْمُتَحَدِّينَ وَمَنْ يَتَّخِذْ الْإِنْفِرَ عَلَيْهِمْ فِيهِمَا تُخِىَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سَيَرْبِيهِمُ اللَّهُ بِمَا نَالُوا وَاللَّهُ عَزِيزٌ مُّحْكِمٌ
هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ
لِلْأَوَّلِ الْحَتَمِ وَالَّذِينَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ يَفْرَجُونَ كَانُوا نَازِعَةً مِنْهُمْ فَصَبَّحُوا
مِنَ اللَّهِ فَكَانَهُمْ مِنَ اللَّهِ إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ يَخْشَوْنَ اللَّهَ عَظِيمًا
فَلْيُفْلِحِ الرَّعْبُ يُخْرَجُونَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَنَايِلُ الَّذِينَ ظَنُّوا أَنَّهُمْ
يَفْرَجُونَ وَلِلَّهِ الْأَنْصَارُ وَلِلَّهِ الْفَتْحُ وَلِلَّهِ الْغَلَبُ عَلَيْهِمْ
الْحَمْدُ لَعَدَّةٍ لَهُمُ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ ثَائِرٌ ﴿٢٣﴾

59- سۈرە ھەشر

مەندىدە نازىل بولغان، 24 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى الله غا تەسبىھ ئېيتتى، الله
غالبىتۇر، ھېكەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (1). الله ئەھلى كىتابتىن بولغان كاپىرلارنى (يەنى
بەنى نەزىر يەھۇدىيلەرنى) تۇنجى قېتىملىق سۈرگۈندە ئۆيلىرىدىن ھەيدەپ چىقاردى، سىلەر
ئۇلارنى (كۈچلۈك تۇرۇپ مۇنداق خار ھالدا) چىقىپ كېتىدۇ دەپ گۇمان قىلىمىغان ئىدىڭلار،
ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ قورغانلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ اللهنىڭ (ئازابىدىن) توسىيالايدۇ دەپ ئويلىغان
ئىدى، ئۇلارغا اللهنىڭ ئازابى ئۇلار ئويلىمىغان يەردىن كەلدى. الله ئۇلارنىڭ دىللىرىغا
قورقۇنچ سالدى، ئۇلار ئۆيلىرىنى ئۆزلىرىنىڭ قوللىرى ۋە مۆمىنلەرنىڭ قوللىرى بىلەن بۇزدى،
ئى ئەقىل ئىگىلىرى! (ئۇلارنىڭ ھالىدىن) ئىبرەت ئېلىڭلار (2). ئەگەر الله ئۇلارنى
سۈرگۈن بولۇشقا ھۆكۈم قىلمىغان بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە ئۇلارنى دۇنيادا (ئۆل-
تۈرۈلۈش) بىلەن ئازابلانغىنى، ئۇلار ئاخىرەتتە دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ (3).

بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ سۈرگۈن قىلىنىشى) شۇنىڭ ئۈچۈندۈركى، ئۇلار اللە بىلەن ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى بىلەن قارشىلاشتى، كىمكى اللە بىلەن قارشىلىشىدىكەن، شۈبھىسىزكى، اللە ئۇنى قاتتىق جازالىيىدۇ⁽⁴⁾. (ئى مۇسۇلا- مانلار!) سىلەر مەيلى (يەنى نەزىرىنىڭ) خورمى- لىرىنى كېسىڭلار، مەيلى ئۇنى بۇرۇنقى پېتى ئۆرە قالدۇرۇڭلار، ھەممىسىگە اللە رۇخسەت قىلىدۇ، (اللەنىڭ مۇنداق رۇخسەت قىلىشى) اللەنىڭ ئىتائىتىدىن چىققۇچىلارنى (يەنى يەھۇدىيلارنى) رەسۋا قىلىش ئۈچۈندۇر⁽⁵⁾. اللە پەيغەمبىرىگە ئۇلاردىن (يەنى بەنى نەزىرىنىڭ ماللىرىدىن) قايتۇرغان غەنىمەتلەرنى سىلەر ئات- تۆگىلەرنى چاپتۇرۇپ (يەنى ئۇچىرى قىلىپ، جاپا- مۇشەققەت

تارتىپ) قولغا كەلتۈرگەن ئەمەس، لېكىن اللە پەيغەمبەرلىرىنى خالىغان ئادەمگە مۇسەللەت قىلىدۇ، اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر⁽⁶⁾. اللە پەيغەمبىرىگە غەنىمەت قىلىپ بەرگەن ئەھلى قۇرا (يەنى قۇرەيزە، نەزىر، پەدەك ۋە خەيبەر كۇففارلىرى) نىڭ ماللىرىنى، ئىچكىلاردىكى بايلار ئارىسىدا قولدىن قولغا ئۆتۈپ يۈرمەسلىكى ئۈچۈن، اللەغا، پەيغەمبەرگە، پەيغەمبەرنىڭ خىش- ئەقربالىرىغا، يېتىملەرگە، مىسكىنلەرگە، ئىبن سەبىللەرگە خاس قىلدى، پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، اللەدىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر⁽⁷⁾. (ئۇ غەنىمەتنىڭ بىر قىسمى) دىيارىدىن ھەيدەپ چىقىرىلغان، مال- مۈلكىدىن ئايرىلغان پېقىر مۇھاجىرلارغا خاستۇر، ئۇلار اللەنىڭ پەزىلىتى ۋە رازىلىقىنى تىلەيدۇ، اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ياردەم بېرىدۇ، ئەنە شۇلار (ئىماندا) سادىق ئادەملەر- دۇر⁽⁸⁾. ئۇلاردىن (يەنى مۇھاجىرلاردىن) مەدىنىدە يەرلىك بولغان، ئىمانى كۈچلۈك بولغانلار (يەنى ئەنئەنەلەر) يېنىغا ھىجرەت قىلىپ كەلگەنلەرنى (يەنى مۇھاجىرلارنى) دوست تۇتىدۇ، ئۇلارغا بېرىلگەن نەرسىلەر ئۈچۈن ئىچى تارلىق قىلمايدۇ، ئۇلار موھتاج تۇرۇقلۇق (مۇھاجىرلارنىڭ مەنپەئەتىنى) ئۆزلىرىنىڭ (مەنپەئەتى) دىن ئەلا بىلىدۇ، ئۆز نەپسىنىڭ بېخىللىقىدىن ساقلىنغانلار مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر⁽⁹⁾.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاؤُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ مَا نَقُطِعُ مِنْهُ لَيْتَةً وَتَرَكْنَاهُ أَهْلًا عَلَىٰ أَصُولِهِمَا فِرَاقُ اللَّهِ وَبَازِيءُ الْقَيْدِ ۝ مَا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجِعْتُمْ عَلَيْهِمْ حَبِيلَ وَلَا رَاكِبَ ۝ وَلَكِنْ اللَّهُ يُمْسِكُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ مَا أَقَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَالرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالسَّكِينِ وَأَيْنَ السَّبِيلِ ۝ لَوْ لَا يَكُنْ دَوْلَةُ بَيْنَ الْأَقْبِيَاءِ مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ الرُّسُلُ فَخُذُوا ۚ وَمَا أَنْتُمْ عَنْهُ غَائِبُونَ ۚ وَأَقْبُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۝ لِلْفَقْرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْهَرُونَ اللَّهَ وَيَسْأَلُونَكَ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۚ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُخْرِجُونَكَ هَاجِرًا لَّهُمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَعْنَهُ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝

ئۇلاردىن كېيىن كەلگەنلەر: «پەرۋەردىگار سىز! بىزگە ۋە بىزدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقان قېرىنداش-لىرىمىزغا مەغپىرەت قىلغىن، دىللىرىمىزدا مۆمىنلەرگە قارشى دۈشمەنلىك پەيدا قىلمىغىن، پەرۋەردىگار سىز! سەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىسەن، مېھرىبانسەن» دەيدۇ (10). مۇناپىقلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى) ئىنكار قىلغان ئەھلى كىتاب بۇرادەرلىرىگە: «يۇرتتۇڭلاردىن چىقىرد-ۋېتىلسەڭلار، بىز چوقۇم سىلەر بىلەن بىللە چىقىپ كېتىمىز، ھەرگىز سىلەرنىڭ زىيىنىڭلار ھېسابىغا باشقا ئادەمگە ئىتائەت قىلمايمىز، سىلەرگە ئۇرۇش ئېچىلسا چوقۇم سىلەرگە ياردەم بېرىمىز» دېيىشكەنلىكىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، مۇناپىقلار

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ
آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ ۖ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَافَهُوا
بَيْنَ يَدَيْهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ
أُخْرِجْتُمْ لَخَرُجْتُمْ مَعَهُمْ وَلَا تَطِيعُوا أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ
قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ فَيَّضِلُ إِنَّهُمْ كَالْظُلُمِ ۖ لَئِنْ أُخْرِجُوا
لَيَخْرُجُنَّ مَعَهُمْ ۚ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَيَنصُرَنَّوهُمْ وَلَئِنْ تَصَرُّوهُمْ
لَيُبَيِّنَنَّ الْأَوْدِيَةَ أَزًى قُلْ لِيَصْطَرَّوْنَ ۖ أَلَا تَنصُرُونَ رَبَّكَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَكُمْ فِي اللَّهِ لَعْنٌ ۚ أَلَمْ تَقْعُدُوا عَلَى الْيَقْعِ هَوًى
لَا يَقَاتِلُوكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قَوْمٍ مُّخَضَّةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ
جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ
شَتَّىٰ ذَٰلِكُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ۚ كَذَّبَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِهِمْ فَبَيَّبُوا فَأَنذَرُوا بِآيَاتِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ۚ كَذَّبَ الشَّيْطَانُ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اغْفِرْ فَلَمَّا كَفَرَ
قَالَ إِنِّي بَرِيٌّ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ۝

چوقۇم يالغانچىلاردۇر (11). ئەگەر ئۇلار ھەيدەپ چىقىرىلسا، مۇناپىقلار ئۇلار بىلەن بىللە چىقماي-دۇ، ئەگەر ئۇلارغا ئۇرۇش ئېچىلسا، مۇناپىقلار ئۇلارغا ياردەم بەرمەيدۇ، بەرگەن تەقدىردىمۇ يۈز ئۆرۈپ قاچىدۇ، ئەھلى كىتاب ياردەمگە ئېرىشەلمەيدۇ (12). شۈبھىسىزكى، سىلەر ئۇلارنىڭ دىللىرىدا اللەغا قارىغاندىمۇ قورقۇنچلۇقسىلەر (يەنى ئۇلار سىلەردىن اللەدىن قورققاندىنمۇ بەك قورقسۇ)، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار اللەنىڭ (ئۇلۇغلۇقىنى) چۈشەنمەيدىغان قەۋم-دۇر (13). ئۇلار پەقەت مۇستەھكەم شەھەر ئىچىدە ياكى تاملارنىڭ ئارقىسىدا تۇرغاندىلا، ئاندىن سىلەرگە قارشى بىرلىشىپ ئۇرۇش قىلالايدۇ، ئۇلارنىڭ ئۇرۇشى ئۆز ئىچىدە قاتتىقتۇر، ئۇلارنى ئۆم دەپ ئويلايسەن، ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ دىللىرى تارقاقستۇر، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار چۈشەنمەيدىغان قەۋمدۇر (14). ئۇلار (يەنى يەھۇدىيلار) ئۇلاردىن ئىلگىرى يېقىندىلا ئۆتكەن، قىلمىشلىرىنىڭ ۋاپالىنى تېتىغانلارغا (يەنى مۇشرىكلارغا) ئوخشايدۇ، ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (15). ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار يەھۇدىيلارنى ئۇرۇشقا قىزىقتۇرۇشتا) شەيتانغا ئوخشايدۇ، ئۆز ۋاقتىدا شەيتان ئىنسانغا: «كاپىر بولغىن» دېدى. ئىنسان كاپىر بولغان چاغدا، شەيتان: «مەن سەندىن ئادا-جۇدامەن، مەن ھەقىقەتەن ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللەدىن قورقسەن» دېدى (16).

ئۇلارنىڭ (يەنى شەيتان بىلەن ئىنساننىڭ) ئاقىۋىتى بىرلىكتە دوزاخقا كىرىش، دوزاخقا مەڭگۈ قېلىش بولدى، ئەنە شۇ زالىملارنىڭ جازاسىدۇر (17). ئى مۆمىنلەر! اللە دىن قورقۇڭلار، ھەر ئادەم ئەتە (يەنى قىيامەت كۈنى) ئۈچۈن (ياخشى ئەمەللەر- دىن) نەپىلىرىنى تەييارلىغانلىقىغا قارىسۇن، اللە دىن قورقۇڭلار، اللە ھەقىقەتەن قىلىۋاتقان ئىشىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (18). سىلەر اللەنى ئۇنتۇغان، شۇنىڭ بىلەن اللە ئۇلارغا ئۆزلىرىنى ئۇنتۇلدۇرغان كىشىلەردەك بولماڭلار، ئەنە شۇلار باسقۇچلاردۇر (19). ئەھلى دوزاخ بىلەن ئەھلى جەننەت (قىيامەت كۈنى) باراۋەر بولمايدۇ، ئەھلى جەننەت بولسا

فَكَانَ عَاقِبَتُهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَقُمْ أَنْفُسُكُمْ ذِكْرًا لِّئَلَّا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ الْغَائِبُونَ لَوْ كُنَّا نُهَادِ الْقُرْآنَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْنَا أَخْبَثًا تَمُضُّ عَابِرِينَ خَشِيَ اللَّهُ دِينَك الْأَمثال تُعَرَّبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عِلْمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْبَلَدُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهِيمُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ فِي الْمَلَائِكَةِ وَالْإِنْسِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر (20). ئەگەر بىز بۇ قۇرئاننى بىرەر تاغقا نازىل قىلساق، چوقۇم سەن ئۇنىڭ اللە دىن قورققانلىقتىن باش ئەگەنلىكىنى، يېرىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆرەتتىڭ، بىز بۇ مىساللارنى كىشىلەرگە ئۇلار (اللەنىڭ قۇدرىتىنى) پىكىر قىلىش دەپ بايان قىلىمىز (21). اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ يوشۇرۇننى، ئاشكارىنى بىلگۈچىدۇر، ئۇ ناھا- يىتى شەپقەتلىكتۇر، ناھايىتى مەھربان دۇر (يەنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە) كەڭ رەھمەت ئىگىسى- دۇر (22). اللە دىن باشقا ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، ئۇ (مۇتلەق) پادىشاھتۇر (يەنى پۈتۈن مەخلۇقاتنىڭ مالىكىدۇر)، پاكىتۇر (يەنى ھەممە نۇقساندىن پاكىتۇر)، (مۆمىنلەرگە) سالامەتلىك بېغىش- لىغۇچىدۇر، (دوستلارنى قورقۇنچتىن، ئازابتىن) ئەمىن قىلغۇچىدۇر، ھەممىنى كۆزىتىپ تۇرغۇچىدۇر، غالىبتۇر، قەھر قىلغۇچىدۇر، ئۇلۇغلۇق ئىگىسىدۇر، (مۇشرىكلارنىڭ) شېرىك كەلتۈرگەن نەرسىلىرىد- دىن پاكىتۇر (23). اللە (ھەممىنى) ياراتقۇچىدۇر، (يوقلۇقتىن) پەيدا قىلغۇچىدۇر، (ھەممە نەرسىگە) سۈرەت (شەكىل) بېغىشلىغۇچىدۇر، ئەڭ چىرايلىق ئىسىملارغا ئىگىدۇر، ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر ئۇنىڭغا تەسبى ئېيتىپ تۇرىدۇ، ئۇ غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (24).

60 - سۈرە مۇتەھەننە

مەدنىدە نازىل بولغان، 13 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى مۆمىنلەر، مېنىڭ دۈشمىنىمنى ۋە سىلەرنىڭ دۈشمىنىڭلارنى دوست تۇتماڭلار، ئۇلار سىلەرگە كەلگەن ھەقىقەتنى (يەنى ئىسلامنى، قۇرئاننى) ئىزدەپ چىقارغان، ئۇلارغا دوستلۇق يەتكۈزۈپ، ئۇلار پەرۋەردىگارڭلار اللەغا ئىمان ئېيتىشىڭلار ئۈچۈن پەيغەمبەرنى ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقاردى، ئەگەر سىلەر مېنىڭ يولۇمدا جىھاد قىلىپ ۋە رازىلىقىمنى تىلەپ چىققان

بولساڭلار (ئۇ چاغدا مېنىڭ دۈشمىنىمنى ۋە سىلەرنىڭ دۈشمىنىڭلارنى دوست تۇتماڭلار)، سىلەر ئۇلارغا يوشۇرۇن دوستلۇق يەتكۈزۈپ، مەن سىلەر يوشۇرغان ۋە ئاشكارىلىغان نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىمەن، كىمكى شۇنداق قىلىدىكەن (يەنى ئۇلارنى دوست تۇتۇپ، ئۇلارغا پەيغەمبەرنىڭ خەۋەرلىرىنى يەتكۈزۈپ، ئۇ ھەقىقەتەن توغرا يولدىن ئازغان بولىدۇ) (1). ئەگەر ئۇلار سىلەرنى يەڭسە سىلەرگە دۈشمەن بولىدۇ، سىلەرگە زىيانكەشلىك قىلىدۇ، سىلەرنى تىللايدۇ، سىلەرنىڭ مۇرتەد بولۇشۇڭلارنى ئارزۇ قىلىدۇ (2). قىيامەت كۈنى سىلەرنىڭ تۇغقانلىرىڭلار ۋە ئەۋلادلىرىڭلار سىلەرگە ھېچ پايدا يەتكۈزەلمەيدۇ، اللە ئاراڭلارنى ئايرىۋېتىدۇ (يەنى سىلەر جەننەتتە بولساڭلار، ئۇلار كۇفۇرلارنىڭ قاتارىدا دوزاختا بولىدۇ)، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (3). ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان (مۆمىنلەر) سىلەرگە ھەقىقەتەن ئوبدان نەمۇندۇر، ئۆز ۋاقتىدا ئۇلار قەۋمىگە: «ھەقىقەتەن بىز سىلەردىن ۋە سىلەر اللەنى قوبۇل ئىپادە قىلىۋاتقان بۇتلىرىڭلاردىن ئادا-جۇدامىز، بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئاداۋەت ۋە ئۆچمەنلىك تاكى سىلەر يالغۇز بىر اللەغا ئىمان ئېيتىشىڭلارغا قەدەر ئەبەدىي ساقلىنىپ قالدۇ» دېدى. پەقەت ئىبراھىمنىڭ ئاتىسىغا ئېيتقان «ئەلۋەتتە ساڭا مەغپىرەت تەلەيمەن، اللەنىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى سەندىن دەپ ئىشەنمەيمەن» دېگەن سۆزىنى سىلەرنىڭ نەمۇنە قىلىشىڭلارغا بولىدۇ. (ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەر ئېيتتى) «پەرۋەردىگارمىز ساڭا تەۋەككۈل قىلدۇق، ساڭا قايتتۇق، ئاخىر قايتىدىغان جاي سېنىڭ دەرگاھىڭدۇر (4).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَعَدَوْكُمْ وَيَأْتِيَ الْمَلُوفُونَ

إِلَيْهِمْ بِالْوَعْدَى وَقَدْ لَعَنُوا وَايْجَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ تُخْرِجُونَ الرَّسُولَ

وَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا دَعْوَى الْوَعْدَى وَلَا تَتَّبِعُوا

پەرۋەردىگارىمىز! كاپىرلارنى بىزگە زىيانكەشلىك قىلىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىمىز (ئۇلار بىزگە مۇسەللەت بولۇپ، بىزنى كۆتۈرگىلى بولمايدىغان ئازاب بىلەن دىنسىزدىن چىقارمىسۇن)، پەرۋەر-دىگارىمىز، بىزگە مەغپىرەت قىلىن، سەن ھەقىقەتەن غالىبىسەن، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىسەن» (5).

(ئى مۇھەممەدنىڭ ئۆمىتى!) ئىبراھىم ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن مۆمىنلەر سىلەرگە، اللەنى ۋە ئاخىرەت كۈنىنى ئۈمىد قىلىدىغانلارغا ياخشى نەمۇنىدۇر، كىمكى (ئىماندىن) يۈز تۈرۈيدىكەن، (بىلسۇنكى) اللە (ئۇنىڭدىن ۋە ئۇنداقلاردىن) بىھاجەتتۇر، (اللە) مەدھىيىگە لايىقتۇر (6). بەلكىم اللە سىلەر بىلەن سىلەر ئۆچ كۆرىدىغان ئادەملەر ئارىسىدا دوستلۇق پەيدا قىلىدۇ، اللە ھەممىگە قادىردۇر، اللە ناھا-

يتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (7). (كۇففارلاردىن) سىلەر بىلەن ئۇرۇش قىلىمىغان ۋە سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارمىغانلارغا كەلسەك، اللە ئۇلارغا ياخشى-لىق قىلىشىڭلاردىن، ئۇلارغا ئادىل بولۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسمايدۇ، شۇبھىسىزكى، اللە ئادىللارنى دوست تۇتىدۇ (8). اللە دىن ئۈچۈن سىلەر بىلەن ئۇرۇشقان، سىلەرنى يۇرتۇڭلاردىن ھەيدەپ چىقارغان ۋە سىلەرنى ھەيدەپ چىقىرىشقا ياردەملەشكەنلەرنى دوست تۇتۇشۇڭلاردىن سىلەرنى توسىدۇ، كىمكى ئۇلارنى دوست تۇتىدىكەن، ئۇلار زالىملاردۇر (9). ئى مۆمىنلەر! سىلەرگە مۆمىن ئاياللار ھىجرەت قىلىپ كەلسە، ئۇلارنى سىناپ كۆرۈڭلار، ئۇلارنىڭ ئىمانىنى اللە ئوبدان بىلىدۇ، ئەگەر ئۇلارنى (سىنىغاندىن كېيىن ھەقىقىي) مۆمىن دەپ تونۇ-ساڭلار، ئۇلارنى كاپىرلارغا قايتۇرۇپ بەرمەڭلار، ئۇلار كاپىرلارغا ھالال ئەمەس، كاپىرلارمۇ ئۇلارغا ھالال ئەمەس، كاپىر ئەرلىرىنىڭ ئۇلارغا بەرگەن مەھرلىرىنى قايتۇرۇپ بېرىڭلار، ئۇلارنىڭ مەھرلىرىنى بېرىپ نىكاھىڭلارغا ئالساڭلار سىلەرگە ھېچ گۇناھ بولمايدۇ، كاپىر ئاياللارنى ئەمىرىڭلاردا ساق-لىماڭلار، ئۇلارغا بەرگەن مەھرلىرىنى تەلەپ قىلىڭلار، كاپىرلارمۇ (ھىجرەت قىلىپ كەلگەن مۆمىن ئاياللىرىغا بەرگەن) مەھرلىرىنى تەلەپ قىلسۇن. اللەنىڭ ھۆكىمى ئەنە شۇ. اللە ئاراڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىدۇ، اللە ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (10).

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاعْزِزْنَا بِنَايِكَ أَتَكَ أَنْتَ
الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ۝ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ آيَةٌ حَسَنَةً لِّمَن كَانَ
يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الْحَكِيمُ ۝
عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ كَادُوا يَوْمَهُمُ مَّوَدَّةً
وَاللَّهُ قَدِيرٌ ۝ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ لَا يَسْمَعُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُقَاتِلُونَ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوهُمْ مِّنْ دِيَارِهِمْ أَن تَنَبَّهَهُمْ
نُفُوسُهُمْ إِنَّ اللَّهَ حُبِّبَ الْإِسْلَامَ لِلنَّبِيِّ وَاللَّذِينَ آمَنُوا
الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي الدِّينِ وَأَخْرِجُوهُمْ مِّنْ دِيَارِهِمْ وَقَاتِلُوا عَلَى
إِسْلَامِهِمْ أَن تَكُونُوا مِنِّي وَهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ
اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا يَحْمِلُونَهُنَّ
إِلَى الْكُفَرَاءِ أَهْلُ حِلٍّ لَهُمْ وَلَهُنَّ جُلُودٌ مِّمَّا وَكَّلَ اللَّهُ لَهُنَّ
أَتَّقُوا اللَّهَ وَلِيَنصَحَ لَكُمْ إِنَّكُمْ تَكُونُونَ إِذَا اتَّيَبْتُمُوهُنَّ اجْعُرُوهُنَّ
وَلَا تَمَسُّهُنَّ بِأَعْيُنِكُمُ الْكَافِرُونَ سَلُّوا مَا أَنفَقْتُمْ وَلَيْسَ لَكُمْ
أَنْفَقَاؤُكُمْ حُلُمٌ ۝ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝



ئەگەر سىلەرنىڭ بەزى ئايالىرىڭلار كاپىرلارغا كىرىپ كەتسە، (كاپىرلار بىلەن) ئۇرۇشۇپ غەنىمەت ئالغان ۋاقىتلىرىدا، ئاياللىرى كاپىرلارغا كىرىپ كەتكەن كىشىلەرگە (غەنىمەتتىن) ئۇلارنىڭ بەرگەن مەھرىنىڭ مىقدارىنى بېرىڭلار (يەنى مۇسۇلمانلاردىن بىرىنىڭ ئايالى كۇفۇرلار تەرەپكە قېچىپ كەتسە، سىلەر كۇفۇرلار بىلەن ئۇرۇشۇپ ئالغان غەنىمەت مالىدىن مەزكۇر ئايالنىڭ ئېرىگە مەھرى مىقدارى مال بېرىڭلار)، سىلەر ئۆزەڭلار ئىشەنگەن اللەدىن قورقۇڭلار (11). ئى پەيغەمبەر! مۆمىن ئاياللار ساڭا كېلىپ، اللەغا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە، ئوغرىلىق قىلماسلىققا، زىنا قىلماسلىققا، بالىلىرىنى (جاھىلىيەت دەۋرىدىكىدەك قىز بالىلىرىنى نومۇستىن ياكى كەمبەغەللىكتىن قورقۇپ) ئۆلتۈرمەسلىككە، باشقىلارنىڭ بالىسىنى يالغاندىن ئەرلىرىنىڭ بالىسى قىلىۋالماستىققا، سەن بۇيرۇغان ياخشى ئىشلاردىن باش تارتماستىققا بەيئەت قىلسا (يۇقىرىقى شەرتلەر ئاساسدا) ئۇلارغا بەيئەت قىلغىن، ئۇلار

ئۈچۈن اللەدىن مەغپىرەت تىلىگىن، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مەھرىباندۇر (12). ئى مۆمىنلەر! اللە غەزەپ قىلغان قەۋمنى دوست تۇتماڭلار، ئۇلار ئاخىرەتنىڭ (ساۋابىدىن) قەبرىلىرىدە ياتقان كۇفۇرلار ئۆمىدىنى ئۆزگەندەك ھەقىقەتەن ئۆمىدىنى ئۆزدى (13).

61- سۈرە سەپ

مەدىنىدە نازىل بولغان، 14 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى نەرسىلەر (يەنى پەرىشتىلەر) ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر (يەنى ئىنسانلار، ئۆسۈملۈكلەر، جانسىز شەيىلەر) اللەغا تەسبىھ ئېيتتى، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (1). ئى مۆمىنلەر! سىلەر نېمە ئۈچۈن قىلمايدىغان ئىشنى قىلىمىز دەيسىلەر؟ (يەنى ئەمەلدە سىلەر قىلمايدىغان ياخشى ئىشلارنى نېمە ئۈچۈن ئاغىزىڭلاردا قىلىمىز دەيسىلەر؟) (2) سىلەرنىڭ قىلمايدىغان ئىشنى (قىلىمىز) دېيىشىڭلار اللەنىڭ دەرگاھىدا ئەڭ ئوچ (كۆرۈلىدىغان نەرسىدۇر) (3). شۈبھىسىزكى، اللە ئۆزىنىڭ يولىدا مۇستەھكەم بىناىدەك سەپ بولۇپ جىھاد قىلغانلارنى (يەنى ئۇرۇش مەيدانىدا دۈشمەن-لەرگە ئۇچراشقان چاغدا مەۋقەسىدە سابىتلىق تۇرۇپ غازات قىلغانلارنى) دوست تۇتىدۇ (4).

تُوز ۋاقتدا مۇسا قەۋمىگە: «ئى قەۋمىم! مېنىڭ
اللەنىڭ سىلەرگە ئەۋەتكەن پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمنى
بىلىپ تۇرۇپ سىلەر ماڭا نېمىشقا ئازار بېرىسىلەر؟»
دېدى، ئۇلار (ھەقتىن) بۇرۇلۇپ كەتكەندىن
كېيىن، اللە ئۇلارنىڭ دىلىلىرىنى ھىدايەتتىن
بۇرۇۋەتتى، اللە پاسىق قەۋمنى ھىدايەت قىل-
مايدۇ (۵). ئۆز ۋاقتىدا مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا:
«ئى ئىسرائىل ئەۋلادى! مەن سىلەرگە ھەقىقەتەن
اللە ئەۋەتكەن، مەندىن بۇرۇن كەلگەن تەۋراتنى
تەستىق قىلغۇچى، مەندىن كېيىن كېلىدىغان ئەھ-
مەد ئىسىملىك پەيغەمبەر بىلەن خۇش خەۋەر
بەرگۈچى پەيغەمبەر مەن» دېدى. ئىسا ئۇلارغا
روشن مۆجىزىلەرنى ئېلىپ كەلگەن چاغدا، ئۇلار:
«بۇ ئۇيغۇچۇق سېھىر دۇر» دېدى (۶). ئىسلامغا

وَأَذَّ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يُعْزِمُ لَكُمْ أَنْ تُعْبُدُوا رَبِّي وَتَعْلَمُونَنِي
رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَمَاذَا أَنْعَاكُمْ أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ لَا يَعْلَمُ
الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝ وَلَئِنْ قَالَ ابْنُ مَرْيَمَ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْسُولُنِي أَنْ
تَعْبُدُوا إِلَهًا إِلَيْكُمْ قَدْ كُنَّا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْحُورِ وَمِيقَرًا
يَرْسُولُنِي أَنْ يَنْبَغِيَ اسْمُهُ أَهْلًا فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ كَانُوا
هَذَا يَعْزِمُ لَهُمْ ۝ وَمَنْ أَكْفَلَهُمْ مِنْ أَفْئِدَةٍ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ
يُبْذِلُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ۝ يَرْسُولُنِي
لِيُظْهِرُ لَكُمْ أَنَّ اللَّهَ يَرْسُولُنِي وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ۝
هَذَا الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولُهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ
كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ۝ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تَجَارِعِ
تُعْبُدُونَ مِنْ عَذَابِ الْبَرِّ ۝ تَعْلَمُونَ يَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَتَجَاهِدُونَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
تَعْلَمُونَ ۝ يُعْزِمُ لَكُمْ أَنْ تُعْبُدُوا إِلَهًا كَمَا جَعَلَ تَجَارِعُ مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ وَمَسْكِينَ طَيْبَةً فِي جَنَّتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْقَوْمُ الْعَظِيمُ ۝
وَأَخْرَى عُيُوبَهُمْ تَعْرِفُونَ اللَّهَ وَتَعْرِفُونَ الْوَيْلَ وَالْخُوفَ وَالْهُزْنَ ۝

دەۋەت قىلىنىۋېتىپ، اللە غايالىغانى (يەنى اللەنىڭ شېرىكى بار، بالىسى بار دېگەندەك
سۆزلەرنى) چاپلىغان كىشىدىنمۇ زالىم كىشى بارمۇ؟ اللە زالىم (يەنى كاپىر) قەۋمنى
ھىدايەت قىلمايدۇ (7). ئۇلار اللەنىڭ نۇرىنى (يەنى اللەنىڭ دىنىنى ۋە نۇرلۇق شەرىئىتىنى)
ئېغىزلىرى بىلەن ئۇچۇرۇۋەتمەكچى بولىدۇ، كاپىرلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ، اللە
ئۆزىنىڭ نۇرىنى مۇكەممەل قىلغۇچىدۇر (يەنى ئۆزىنىڭ دىنىنى ئاشكارىلىغۇچىدۇر) (8).
مۇشرىكلار يامان كۆرگەن تەقدىردىمۇ، اللە ھەق دىننى بارلىق دىنلار ئۈستىدىن غالىب قىلىش
ئۈچۈن پەيغەمبىرىنى ھىدايەت بىلەن ۋە ھەق دىن بىلەن ئەۋەتتى (9). ئى مۆمىنلەر!
سىلەرگە سىلەرنى قاتتىق ئازابتىن قۇتۇلدۇرىدىغان بىر تىجارەتنى كۆرسىتىپ قويايمۇ؟ (10) اللە غا
ۋە ئۆزىڭ پەيغەمبەرگە (چىن) ئىمان ئېيتقايسىلەر، اللەنىڭ يولىدا مېلىللار بىلەن، جېنىللار
بىلەن جىھاد قىلغايسىلەر، ئەگەر بىلسەڭلار، سىلار ئۈچۈن بۇ ياخشىدۇر (11). (شۇنداق قىلساڭلار)
اللە سىلەرنىڭ گۇناھلىرىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، سىلەرنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان
جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، دائىمىي تۇرالغۇ بولغان جەننەتلەردىكى گۈزەل سارايلاردا (تۇرغۇزىدۇ)،
بۇ چوڭ مۇۋەپپەقىيەتتۇر (12). سىلەرگە (مەرھەمەت قىلىنىدىغان) سىلەر ياخشى كۆرىدىغان ئىككىنچى
بىر نېمەت اللە دىن كېلىدىغان نۇسرەت ۋە يېقىن غەلىبە (يەنى مەككىنىڭ پەتىھى قىلىنىشى) دۇر،
(ئى مۇھەممەد!) مۆمىنلەرگە (بۇ روشەن مەرھەمەت بىلەن) خۇش خەۋەر بەرگىن (13).

ئى مۆمىنلەر! ھەۋارىيۇنلار (يەنى ئىسا ئەلەيھىسسالامغا دەسلەپتە ئىمان ئېيتقان مۆمىن قەۋم) دەك اللە نىڭ ياردەمچىلىرى بولۇڭلار، مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا ھەۋارىيۇنلارغا: «(اللە نىڭ دەۋستىنى تەبلىغ قىلىشتا) اللە غا كىملىر ياردەمچىلىرىم بولسۇدۇ؟» دېدى، ھەۋارىيۇنلار: «بىز اللە نىڭ ياردەمچىلىرىمىز» دېدى، ئىسرائىل ئەۋلادىدىن بىر تائىپە ئىمان ئېيتتى، يەنە بىر تائىپە كاپىر بولدى، مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ ئۆز دۈشمەنلىرىگە قارشى تۇرۇشىدا يار-يۆلەكتە بولدۇق، شۇنىڭ بىلەن مۆمىنلەر غالىب بولدى (14).

62- سۈرە جۇمۇئە

ھەدىد نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

اللە غا ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر

تەسبىئە ئېيتىدۇ، اللە پادىشاھى (مۇتلەق تۇر)، (ھەممە نۇقسانلاردىن) ياكىتۇر، غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (1). اللە ئۆمىلىرىگە (يەنى يېزىشنى ۋە ئوقۇشنى ئۇقمايدىغان ئەرەبلەرگە) ئۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر پەيغەمبەرنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) ئەۋەتتى، ئۇ (يەنى پەيغەمبەر) ئۇلارغا قۇرئان ئايەتلىرىنى ئوقۇپ بېرىدۇ، ئۇلارنى (گۇناھلاردىن) پاك قىلىدۇ، ئۇلارغا كىتابنى (يەنى قۇرئان-نى) ۋە ھېكمەتنى (يەنى پەيغەمبەرنىڭ سۈننىتىنى) ئۆگىتىدۇ، گەرچە ئۇلار ئىلگىرى ئوچۇق گۇمراھلىقتا بولسۇمۇ (2) ھەمدە (پەيغەمبەرنى) تېخى ئۇلارنىڭ زامانىدا بولمىغان (كېيىن كېلىدىغان) ئىككىنچى بىر قەۋمگە (يەنى قىيامەتكىچە كېلىدىغان مۇسۇلمانلارغا) ئەۋەتتى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكى زامانداشلىرىغا ئەمەس، بەلكى قىيامەتكىچە كېلىدىغان كىشىلەرگىمۇ ئومۇمىيىدۇر)، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (3). مانا بۇ اللە نىڭ پەزىلىدۇركى، ئۇنى خالىغان ئادەمگە بېرىدۇ، اللە ئۇلۇغ پەزىل ئىگىسىدۇر (4). تەۋراتنى كۆتۈرۈشكە (يەنى ئەمەل قىلىشتا) تەكلىپ قىلىنغان، ئاندىن ئۇنى كۆتۈرمىگەنلەر (يەنى تەۋرات بېرىلگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا تەكلىپ قىلىنغان بولسۇمۇ، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلمىغان ۋە ھىدايەتتىن پايدىلانمىغان يەھۇدىيلار) خۇددى كىتاب يۈكلەنگەن ئېشەككە ئوخشايدۇ (يەنى پايدىلىق چوڭ-چوڭ كىتابلارنى ئۈستىگە ئارتىۋالغان، چارچاشتىن باشقا، ئۇلاردىن ھېچقانداق پايدىلانالمىدىغان ئېشەككە ئوخشايدۇ)، اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان قەۋمنىڭ مىسالى نېمىدېگەن يامان! اللە زالىم قەۋمنى ھىدايەت قىلمايدۇ (5). (ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، «ئى يەھۇدىيلار! ئەگەر سىلەر باشقىلارنى ئەمەس، پەقەت ئۆزەڭلارنىلا اللە نىڭ دوستلىرى دەپ دەۋا قىلىدىغان بولساڭلار، (ئاخىرەتنىڭ راھىتىگە تېزەك يېتىش ئۈچۈن) ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىپ بېقىڭلار، ئەگەر (بۇ دەۋايىڭلاردا) راستچىل بولساڭلار» (6).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ عَنْ أَنْصَارِ اللَّهِ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ قَالُوا تَأْيِيدَ الَّذِينَ آمَنُوا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاصْبِرُوا طَائِفَةٌ مِّنْ

بَنِي إِسْرَءِيلَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَسْمِعُ لِلَّهِ فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ لِقَائِهِ ذَلِيلًا فَجَعَلَهُمْ قَوْمًا مُحْسِنِينَ وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا لَمْ يَحْوَئِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ مَثَلُ الَّذِينَ حُمِلُوا الصَّالَةَ هُمْ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِاللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِن دُونِ النَّاسِ فَتَمَثَّلُوا بِالْمَوْتِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ٥

ئۇلار قىلغان گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن، ئۆلۈمنى ھەرگىز ئارزۇ قىلمايدۇ، اللە زالىملارنى بىلگۈ-چىدۇر (7). (ئى مۇھەممەد!) «سىلەر قاچىدىغان ئۆلۈم چوقۇم سىلەرگە يولۇقىدۇ، ئاندىن سىلەر غەيىبنى ۋە ئاشكارىنى بىلگۈچى (اللە) نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر، اللە سىلەرگە قىلمىش-لارنى ئېيتىپ بېرىدۇ» دېگىن (8). ئى مۇمىنلەر! جۈمە كۈنى جۈمە نامىزىغا ئەزان ئېيتىلسا، اللەنى ياد ئېتىشكە (يەنى جۈمە خۇتبىسىنى ئاڭلاشقا ۋە جۈمە نامىزىنى ئادا قىلىشقا) ئالدىراپ بېرىڭلار، ئېلىم-سېتىمنى قويۇپ تۇرۇڭلار، ئەگەر بىلىمىڭلار بۇ سىلەر ئۈچۈن ياخشىدۇر (9). ناماز ئوقۇلۇپ بولغاندا (يەنى نامازدىن پارىغ بولغىنىڭلاردىن كېيىن) زېمىنغا تارلىپ (يەنى ئۆز مەشغۇلاتىڭلار بىلەن بولۇپ)، اللەنىڭ پەزىلىدىن تەلپ قىلىڭلار، مەقسىتىڭلارغا ئېرىشىش ئۈچۈن اللەنى كۆپ ياد ئېتىڭلار (10). (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار بىرەر تىجارەتنى

ياكى تاماشانى كۆرسە، سېنى ئۆرە تۇرۇپ (خۇتبە ئوقۇۋاتقان) پېتىڭ تاشلاپ، ئۇنىڭغا (يەنى تىجارەتكە) يۈگۈرىدۇ، (ئى مۇھەممەد!) ئۇلارغا ئېيتقىنكى، «اللەنىڭ دەرگاھىدىكى نەرسە (يەنى ساۋاب ۋە نېمەت) تاماشادىن ۋە تىجارەتتىن ياخشىدۇر، اللە رىزىق بەرگۈچىلەرنىڭ ئەڭ ياخشىدۇر» (11).

63- سۈرە مۇنافىقۇن

مەدىنىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەيخەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. مۇناپىقلار سېنىڭ ئالدىڭغا كەلگەن چاغدا: «گۇۋاھلىق بېرىمىزكى، سەن ھەقىقەتەن اللەنىڭ پەيغەمبىرىدۇرسەن» دەيدۇ، سېنىڭ ھەقىقەتەن اللەنىڭ پەيغەمبىرى ئىكەنلىكىڭنى اللە بىلىدۇ، اللە گۇۋاھلىق بېرىدۇكى، مۇناپىقلار چوقۇم يالغانچىلاردۇر (1). ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يالغان قەسەملىرىنى قالدۇرۇپ قىلىۋالدى، (كىشىلەرنى) اللەنىڭ يولىدىن (يەنى اللەنىڭ دىنىدىن) توستى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن يامان! (2) بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، ئۇلار (ئېغىزلىرىدا) ئىشىنىپ، ئاندىن (دىللىرىدا) ئىنكار قىلدى، ئۇلارنىڭ دىللىرى پېچەتەلەندى (يەنى دىللىرىغا ھىدايەت يېتىپ بارالمايدۇ)، ئۇلار (ئىمانىنى) چۈشەنمەيدۇ (3).



ئۇلارغا قارايدىغان بولساڭ، بەدەن قۇرۇلۇشى (سالاپەتلىكى) سېنى ھەيران قالدۇرىدۇ، ئىگەر ئۇلار سۆزلىسە، (سۆزىنىڭ پاساھەتلىكىدىن) سۆزدىگە قۇلاق سالسەن، (ئىلىمىز، ئىقىلىمىز، پاراسەت-سەزلىكتە) گويا ئۇلار تامغا يۆلەپ قويۇلغان (چىرىپ قالغان) ياغاچلاردۇر، ئۇلار (قورقۇنچتىن) ھەرقانداق ئاۋازنى ئۆزلىرىگە قارىتىلغان دەپ گۇمانلىنىدۇ، ئۇلار (ساڭا ۋە مۆمىنلەرگە) دۈشمەندۇر، ئۇلاردىن ھەزەر ئەيلىگىن، اللە ئۇلارنى ھالاكەت قىلسۇن! ئۇلار قانداقمۇ (ھىدايەتتىن گۇمراھلىققا) بۇرۇلۇپ كېتىدۇ! (4) ئۇلارغا ئۆزۈرە ئېيتىپ: «كېلىڭلار، رەسۇلۇللاھ سىلەرگە مەغپىرەت تەلەيدۇ» دېيىلسە، (مەسخىرە قىلىش يۈزىسىدىن) باشلىرىنى سىلكىيدۇ، ئۇلارنىڭ تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا (دەۋەت قىلىنغان نەرسىدىن) يۈز ئۆرۈگەنلىكىنى كۆرسەن (5). ئۇلارغا (مەيلى) مەغپىرەت تەلەپ

قىلىغىن، (مەيلى) مەغپىرەت تەلەپ قىلىمىغىن، بەربىر ئوخشاش، اللّە ئۇلارغا ھەرگىز مەغپىرەت قىلمايدۇ، شۇبەسىزكى، پاستىق قەۋمنى اللّە ھىدايەت قىلمايدۇ⁽⁶⁾. ئۇلار: «رەسۇلۇللاڭ يېنىدىكى كىشىلەرنى تەمىنلىمەڭلار، ئۇلار تاراپ كەتسۇن» دەيدۇ، ئاسمانلارنىڭ ۋە زەمىننىڭ خەزىنىلىرى اللّەنىڭ ئىلكىدەدۇر. ۋە لېكىن مۇناپىقلار (اللّەنىڭ ھېكىمىتىنى) چۈشەنمەيدۇ⁽⁷⁾. ئۇلار (يەنى مۇناپىقلار): «مەدىنىگە قايتساق، ئەڭ ئەزىز ئادەم (يەنى ئابدۇللا ئىبن ئۇبەي ۋە مۇناپىقلارنىڭ ئۆزلىرىنى دېمەكچى) ئەڭ خار ئادەمنى (يەنى رەسۇلۇللاھنى، مۆمىنلەرنى دېمەكچى) مەدىنىدىن چىقىرىۋېتىدۇ» دېيىشىدۇ. غەلىبە اللّەغا، اللّەنىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە مۆمىنلەرگە مەنسۇپ، لېكىن مۇناپىقلار (غەلىبىنىڭ اللّەنىڭ دۈشمەنلىرىگە ئەمەس، دوست-لىرىغا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى) بىلمەيدۇ⁽⁸⁾. ئىى مۆمىنلەر! ماللىرىڭلار ۋە بالىلىرىڭلار سىلەرنى اللّەنىڭ زىكرىدىن (يەنى اللّەنىڭ تائەت-ئىبادىتىدىن) غەپلەتتە قالدۇرمىسۇن، كىمىلەركى شۇنداق قىلىدىكەن، ئۇلار زىيان تارتىقۇچىلاردۇر⁽⁹⁾. بىرىڭلارغا ئۆلۈم كېلىپ: «پەرۋەردىگارىم! نېمىشقا مېنى (يەنى ئەجلىمنى) بىرئاز كېچىكتۈر-مىدىڭ، سەدىقە قىلىپ ياخشىلاردىن بولار ئىدىم» دېيىشتىن بۇرۇن، ئۆزەڭلارغا رىزىق قىلىپ بېرىلگەن نەرسىلەرنى سەدىقە قىلىڭلار⁽¹⁰⁾. اللّە ھېچ ئادەمنى ئەجلى كەلگەندە ھەرگىز كېچىكتۈرمەيدۇ، اللّە قىلىۋاتقان ئىشڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر⁽¹¹⁾.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَسْبِقُهُ لَمْ يَكُنِ الْمَاءُ فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ
الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ
فِيكُمْ كَافِرًا وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ
خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ
وَالِيهِ الْمَصِيرُ يَتْلُمَ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ
مَا تُسْرُونَ وَمَا تَعْلَنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ
أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبُؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَدْ أَفْوَا بِأَلْ أَرْهَمَ
وَأَلْهَمَ عَذَابَ الْإِلْمِ ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبْتَلِيهِمْ وَنَا كَلَّمَ وَأَوْكَلُوا وَاسْتَعْنَى
اللَّهُ وَاللَّهُ عِنِّي حَمِيدٌ رَعِمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ
يُجْعَلُوا قُلُوبَ بِلِ رَدِّي لَنْ يُجْعَلُنَّ لَمْ لَنْ يُجْعَلُوا بِمَا
عَمِلُوا ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ قَامُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ
وَالْتَوَرَّ الَّذِينَ أَكْرَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ

64 - سوره ته غابون

مەدەندە نازىل بولغان، 18 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەر
اللە غا تەسبىھ ئېيتىدۇ، پادىشاھلىق اللە غا
مەنسۇپتۇر، جىمى ھەمدۇسانا اللە غا خاستۇر،
اللە ھەر نەرسىگە قادىردۇر (1). اللە سىلەرنى
خەلق ئەتتى، ئاراڭلاردا مۆمىنلەرمۇ بار،
كاپىرلارمۇ بار، اللە سىلەرنىڭ قىلىۋاتقان

ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (2). اللە ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەق ياراتتى، سىلەرنى
سۈرەتكە كىرگۈزدى، سۈرەتلىكلەرنى چىرايلىق قىلدى، ئاخىر قايتىدىغان جاي ئۇنىڭ
دەرگاھىدۇر (3). اللە ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە (نىيەتلىرىڭ-
لاردىن، ئەمەللىرىڭلاردىن) يوشۇرغانلىرىڭلارنى ۋە ئاشكارىلىغانلىرىڭلارنى بىلىپ تۇرىدۇ، اللە
دىلداردىكى سىرلارنى بىلگۈچىدۇر (4). سىلەرگە ئىلگىرى كاپىر بولۇپ ئەمەللىرىڭنىڭ ۋاپالىنى
تېتىغانلارنىڭ خەۋىرى كەلمىدىمۇ؟ ئۇلار (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ (5). بۇ شۇنىڭ
ئۈچۈندۇركى، ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى روشەن مۆجىزىلەر بىلەن كەلگەن ئىدى، ئۇلار: «ئىنسان
بىزنى ھىدايەت قىلالامدۇ؟» دېدى. (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈدى.
اللە (ئۇلارنىڭ ئىمانىغا) موھتاج ئەمەستۇر، اللە (مەخلۇقاتتىن) بىھاجەتتۇر، مەدھىيىگە لايىقتۇر (6).
كاپىرلار ھەرگىز تىرىلدۈرۈلمەيمىز دەپ گۇمان قىلىشتى، ئېيتقىنكى: «ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس،
پەرۋەردىگارم بىلەن قەسمكى، سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلسىلەر، ئاندىن سىلەرگە قىلمىشلىقلاردىن
خەۋەر بېرىلىدۇ، بۇ اللە غا ئاساندۇر» (7). اللە غا، اللە نىڭ پەيغەمبىرىگە ۋە بىز نازىل قىلغان
نۇرغا (يەنى قۇرئانغا) ئىمان ئېيتىڭلار، اللە قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭلاردىن تولۇق خەۋەرداردۇر (8).

65- سۈرە تەلاق

مەدەنىدە نازىل بولغان، 12 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! (ئۇمىتىڭگە ئېيتقىنىكى) سىلەر ئاياللارنى تالاق قىلساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتىگە (لايىق پەيتتە يەنى پاكلىق ھالىتىدە) تالاق قىلىڭلار. (نەسەب ئارىلىشىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) ئىددەتنى ساناڭلار، پەرۋەردىگار، ئىگىلاردىن قورقۇڭلار، (ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشمىغىچە) ئۇلارنى ئۆيلىرىدىن چىقىرىدۇ. ۋە تەمىڭلار، ئۇلارمۇ (ئۆيىدىن) چىقىمىسۇن، ئۇلار پەقەت ئوچۇق پاهىشە قىلسا ئاندىن (ھەدىنى ئىجرا قىلىش ئۈچۈن) چىقىدۇ، ئەنە شۇ اللەنىڭ قانۇنىدۇر، كىمكى اللەنىڭ قانۇنىدىن ھالقىپ

كېتىدىكەن، ئۇ ئۆزىگە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ، سەن بىلىمەيسەنكى، اللە شۇنىڭدىن كېيىن (يەنى تالاقىدىن كېيىن) بىرەر ئىشنى مەيدانغا كەلتۈرۈشى مۇمكىن^(۱). ئۇلارنىڭ ئىددىتى توشقان چاغدا، ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە يېنىشىڭلار ياكى ئۇلار بىلەن چىرايلىقچە ئۆزلىشىپ كېتىڭلار، (يېنىشقان، ئاجراشقان چېغىڭلاردا) ئاراڭلاردىن ئىككى ئادىل گۇۋاھچىنى گۇۋاھ قىلىڭلار، خۇدالىق ئۈچۈن (توغرا) گۇۋاھ بولۇڭلار، بۇنىڭ بىلەن (يەنى بۇ ھۆكۈم بىلەن) اللەغا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان كىشىگە ۋەزىيەت سەھەت قىلىنىدۇ، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭغا چىقىش يولى بېرىدۇ^(۲). اللە ئۇنىڭغا ئويلىمىغان يەردىن رىزىق بېرىدۇ، كىمكى اللەغا تەۋە ككۈل قىلسا، اللە ئۇنىڭغا كۇپايە قىلىدۇ، اللە ھەقىقەتەن مەقسىتىگە يېتەلەيدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەربىر نەرسە ئۈچۈن مۇئەييەن مىقدار، مۇئەييەن ۋاقىت بەلگىلىدى^(۳). ئاياللىرىڭلارنىڭ ئىچىدىكى ھەيىزدىن ئۈمىدىنى ئۆزگەنلەردىن (يەنى يېشى چوڭ بولغانلىقتىن ھەيىز كۆرمەيدىغانلارنىڭ ئىددىتىنىڭ قانچىلىك بولىدىغانلىقىدىن) شۈبھىدە بولساڭلار، ئۇلارنىڭ ئىددىتى ئۈچ ئايدۇر، (كىچىكلىكتىن) ھەيىز كۆرمىگەنلەرنىڭ ئىددىتى ھەم ئۈچ ئايدۇر، ھامىلدار ئاياللارنىڭ ئىددىتى (مەيلى قويۇۋېتىلگەن بولسۇن، مەيلى ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن بولسۇن) بوشىنىش بىلەنلا تۈگەيدۇ، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭ ئىشنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ^(۴). ئەنە شۇ اللەنىڭ سىلەرگە نازىل قىلغان ھۆكۈمىدۇر، كىمكى اللەدىن قورقىدىكەن، اللە ئۇنىڭ گۇناھلىرىنى يوققا چىقىرىدۇ، ئۇنىڭغا كاتتا ساۋاب بېرىدۇ^(۵).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ○

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا

الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمُ الَّذِي تَخْرُجُونَ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا تَخْرُجْنَ

إِلَّا أَنْ يَأْتِيَنَّ بِعَاقِبَةٍ فَبِمَا تَحَدَّدْتُمْ وَلَكُمْ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ

حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُخْرِجُ بَعْدَ ذَلِكَ

أَمْرًا فَإِذَا بَلَغَتِ أَجَلُهَا فَأَسْبِغُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ أَقْرَبُوهُنَّ

بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهَدُوا ذُو يَدَيْكَ وَمَتَرَ أَكْفَمُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ذَلِكُمْ

يُحْطَرُّ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ شَقِيَ اللَّهُ

يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى

اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَلَدًا ○

وَالَّذِينَ يَبِيسُ مِنَ الْحَيْضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ كِتَابَكُمْ

فِيهِ أَشْهُمٌ وَإِنْ لَمْ يَحْضُوا وَأُولَئِكَ أَجَلُهُمْ أَنْ يَضَعْنَ

سَمْعَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ

أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ○

ئۇلارنى (يەنى قويۇۋېتىلگەن ئاياللىرىنى) قۇدرىتىڭلارنىڭ يېتىشىچە ئۆزەڭلار ئولتۇرۇۋاتقان جاينىڭلارنىڭ بىر قىسمىدا ئولتۇرغۇزۇڭلار، ئۇلارنى تەڭلىكتە قالدۇرۇش ئۈچۈن زىيان يەتكۈزۈمەڭلار (يەنى ئۇلارنى چىقىپ كېتىشكە مەجبۇرلاش ئۈچۈن تۇرالغۇ جەھەتتىن، نەپقە جەھەتتىن قىسماڭلار)، ئەگەر ئۇلار ھامىلدار بولسا، بوشانغانغا قەدەر ئۇلارنى تەمىنلەڭلار، ئەگەر ئۇلار سىلەر ئۈچۈن (بالى-لىرىڭلارنى) ئېمىتىپ بەرسە، ئۇلارنىڭ (ئېمىتىش) ھەققىنى بېرىڭلار، ھەققانى ئاساستا ئۆزئارا مەسلىھەتلىشىڭلار، ئەگەر پىكىردە كېلىشەلمەسەڭلار، ئۇنى (يەنى بالىنى) باشقا بىر ئايال ئېمىتسۇن (6). باي ئادەم (ئايالنى ۋە بالىسىنى) ئۆزىنىڭ بايلىقىغا يارىشا تەمىنلىسۇن، رىزقى تار قىلىنغان ئادەم اللەنىڭ ئۇنىڭغا بەرگەنىگە يارىشا تەمىنلىسۇن (يەنى ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ ئىقتىسادىي ئەھۋالىغا يارىشا

أَسْكُوهُمْ مِنْ مَخِيئَتِهِمْ مِنْ دُونِ الْكِبَرِ وَالضَّرْفِ لِمَنْ يَنْصَرِفُ
عَلَيْهِمْ وَفِي ذَلِكَ حِكْمٌ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ فَاقْبَلُوا لَهُ مِنْ حَتَّى يُفَضِّلَ
فَإِنْ فَضَّلَ لَكُمْ قُلُوبَهُمْ وَأَمْرًا يُبَيِّنُ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي
تَعْمَلُونَ فَسَارِعُوا لَهُ الْآخَرَى الَّذِي تَلْفِظُونَ دُوسَعَةً مِنَ سَعْيِكُمْ
فَلِرَبِّكُمْ رِزْقٌ فَلْيُنْفِقُوا آتَانَهُ اللَّهُ لِيُجِزِلَ اللَّهُ تَفْصِيلًا لِمَا أَتَاهَا
سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرِكُمْ إِيسَارًا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ عَنْ
رَبِّهَا وَرِيشُهُ يَحْصِيهَا حِصَابًا تَسْمِعُهَا وَعَدَّ بَهَا عَذَابًا كَثِيرًا
فَدَاؤَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خَيْرًا أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا فَاقْبَلُوا إِلَيْهِ الْآيَاتِ وَالَّذِينَ آمَنُوا قَدْ
أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا كُنْتُمْ تُشْكِكُونَهُمْ وَاللَّهُ مُبْدِي
الْغُيُوبِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظَّالِمِينَ إِلَى التَّوْبَةِ
يَوْمَ يَأْتِيَهُمْ وَجَلَّ صَلَاتُ مَنْ هَجَرَ عَنْ مَخِيئَتِهِمْ مِنَ
خَلْقِهِمْ فِيهَا كَذِبًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَكُمْ رِزْقًا اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ
سَمَوَاتٍ وَبَيْنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَنْجَارُ بِعَيْنِهِ
اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا

خىراجەت قىلىسۇن). اللە ئىنساننى پەقەت تاقىتى يېتىدىغان ئىشقا تەكلىپ قىلىدۇ (يەنى پېقىر ئادەمنى بايىنى تەكلىپ قىلغان ئىشقا تەكلىپ قىلمايدۇ)، اللە قىيىنچىلىقتىن كېيىن ئاسانلىقنى بېرىدۇ (يەنى پېقىرلىقتىن كېيىن بايلىقنى بېرىدۇ) (7). نۇرغۇن شەھەرنىڭ ئاھالىلىرى پەرۋەردىگارىنىڭ ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ ئەمرىدىن باش تارتىتى، ئۇلاردىن قاتتىق ھېساب ئالدۇق ۋە ئۇلارنى قاتتىق جازالدۇق (8). ئۇلار قىلمىشلىرىنىڭ ۋابالىنى تېتىدى، ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرىنىڭ ئاقسۈتى زىيان تارتىشتىن ئىبارەت بولدى (9). اللە ئۇلارغا (ئاخىرەتتە) قاتتىق ئازاب تەييارلىدى، ئى ئىمان ئېيتقان ئەقىل ئىگىلىرى! اللەدىن قورقۇڭلار، اللە سىلەرگە قۇرئاننى نازىل قىلدى (10)، ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلارنى قاراڭغۇلۇقتىن نۇرغا چىقىرىش ئۈچۈن سىلەرگە اللەنىڭ روشەن ئايەتلىرىنى تىلەۋەت قىلىپ بېرىدىغان پەيغەمبەرنى ئەۋەتتى، كىمكى اللە ئىمان ئېيتىدىكەن ۋە ياخشى ئەمەل قىلىدىكەن، (اللە) ئۇنى ئاستىدىن ئۆستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزدۈ، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالدۇ، اللە ئۇلارغا ئېسىل رىزىق (يەنى جەننەتتىكى رىزىق ۋە نېمەتلەرنى) بېرىدۇ (11). اللە يەتتە ئاسماننى ياراتتى، زېمىنىنىمۇ ئاسمانلارغا ئوخشاش (يەنى يەتتە قىلىپ) ياراتتى، اللەنىڭ ئەمرى ئۇلارنىڭ ئارىسىدا جارى بولۇپ تۇرىدۇ، (سىلەرگە بۇنى بىلدۈرۈشۈم) اللەنىڭ ھەممىگە قادىر ئىكەنلىكىنى ۋە اللەنىڭ ھەممە نەرسىنى تولۇق بىلىدىغانلىقىنى بىلىشىڭلار ئۈچۈندۇر (12).

66 - سوره تهریم

مەدەندە نازىل بولغان، 12 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى پەيغەمبەر! نېمە ئۈچۈن اللە ساڭا ھالال
قىلغان نەرسىنى ئاياللىرىڭنىڭ رازىلىقىنى تەلەش
يۈزىدىن ھارام قىلسەن، اللە ناھايىتى مەنپەئەت
قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىبانىدۇر (1). اللە
سەلەرگە (كەڭ قارەت) بىلەن قەسەملىگەن چىقىشنى
بەلگىلىدى، اللە سەلەرنىڭ ئىگەڭلاردۇر، اللە
ھەر نەرسىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش
قىلغۇچىدۇر (2). ئۆز ۋاقتىدا پەيغەمبەر ئاياللىرىدىن
بىرىگە (يەنى ھەفەسەگە) بىر سۆزنى يوشۇرۇن
ئېيتقان ئىدى، ئۇ (يەنى ھەفەسە) ئۇنى (ئائىشەگە)



ئېيتىپ قويغان، اللە بولسا سىرنىڭ ئاشكارىلانغانلىقىنى (پەيغەمبەرگە) بىلدۈرگەن چاغدا، ئۇ (يەنى پەيغەمبەر) ئۇنىڭغا (ھەفەسەگە) ئۇ (يەنى ھەفەسە) ئاشكارىلاپ قويغان سۆزلەرنىڭ بەزىسىنى ئېيتتى (يەنى يۈزىگە سالدى). بەزىسىنى ئېيتىمىدى (يەنى يۈزىگە سالىمىدى). پەيغەمبەر ئۇنىڭغا سىرنى ئاشكارىلاپ قويغانلىقىنى ئېيتقان چاغدا، ئۇ (يەنى ھەفەسە): «بۇنى ساڭا كىم خەۋەر قىلدى؟» دېدى، پەيغەمبەر: «ماڭا (بۇنى) ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچى، ھەممىدىن تولۇق خەۋەردار اللە خەۋەر قىلدى» دېدى (3). ئەگەر (ئائىشە، ھەفەسە) ئىككىڭلار اللەغا تەۋبە قىلساڭلار (ئۆزۈڭلار ئۈچۈن ياخشىدۇر). سەلەرنىڭ دىلىڭلار (رەسۇلۇللاھقا ئىخلاسل قىلىشتىن) بۇرۇلۇپ كەتتى، ئەگەر سەلەر (رەسۇلۇللاھ خوپ كۆرمەيدىغان ئىش ئۈستىدە) ئۇنىڭغا تاقابىل تۇرساڭلار، ئۇ چاغدا اللە ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، جىبرىئىلمۇ ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، مۆمىنلەرنىڭ ياخشىلىرىمۇ ئۇنىڭ مەدەتكارىدۇر، ئۇلاردىن باشقا پەرىشتىلەرمۇ (ئۇنىڭغا) يۈلەنچۈكتۇر (4). ئەگەر ئۇ سەلەرنى قويۇۋەتسە، پەرۋەردىگارى سەلەرنىڭ ئورۇنلاشقا، سەلەردىن ياخشى، (اللە نىڭ ۋە پەيغەمبەرنىڭ ئەمرىگە) بويسۇنغۇچى، (اللەغا ۋە پەيغەمبەرگە) ئىمان ئېيتقۇچى، ئىتائەت قىلغۇچى، گۇناھلاردىن تەۋبە قىلغۇچى، ئىبادەت قىلغۇچى، روزا تۇتقۇچى چوكانلارنى ۋە قىزلارنى ئۇنىڭغا بېرىشى مۇمكىن (5). ئى مۆمىنلەر! ئۆزۈڭلارنى ۋە بالا-چاقاڭلارنى ئىنسان ۋە تاشلار يېقىلغۇ بولىدىغان، رەھىم قىلمايدىغان قاتتىق قول پەرىشتىلەر مۇئەككەل بولغان دوزاختىن ساقلاڭلار، ئۇ پەرىشتىلەر. اللە نىڭ بۇيرۇقىدىن چىقمايدۇ، نېمىگە بۇيرۇلسا شۇنى ئىجرا قىلىدۇ (6).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَبُوا يَوْمَ الْيَوْمِ إِنَّمَا جُؤُنُوا لَكُمْ تَعْمَلُونَ ۚ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَتُؤْتُونَ آلِهَةَ ثَوْبَةً تَصُومُهَا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۚ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ ۖ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وَبَيْنَ الْمَصِيرِ ۚ فَذَرِبْ إِلَهُكَ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا ۚ امْرَأَتُ زَوْجِكَ لَبِيسٌ لَّهَا تَخْتَصِمُ عَلَىٰ أَنَّكِ كَافِرَةٌ لَّيْسَ بِكِ فَاعْنَاهُ مَوْلَاكُمْ فِعْنِيَا عَنْهُمْ مَّا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلِ ادْخُلِي الْبَيْتَ مَعَ الَّذِينَ خَلَوْا ۖ وَذَرِبْ إِلَهُكَ مَثَلًا لِّلَّذِينَ آمَنُوا ۚ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِّي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِن فِرْعَوْنَ ذِي عِلْمٍ ۖ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۖ وَمَرْيَمُ إِذْ نَبَذَتْ فِي الْبَحْرِ نُحُوتَهَا فَفُضِّضَتْ وَوَجَدَهَا ابْنُ مَرْيَمَ وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُنْتِ مِنَ الْغَائِبِينَ ۝

ئى كاپىرلار! بۈگۈن ئۆزۈڭلار ئېيتماڭلار، سىلەر پەقەت قىلمىشىڭلارنىڭ جازاسىنى تارتىسىلەر (7). ئى مۆمىنلەر! اللە غاسەممىي تەۋبە قىلىڭلار، ئۈمىدىكى، پەرۋەردىگارڭلار سىلەرنىڭ گۇناھىڭلارنى يوققا چىقىرىدۇ، سىلەرنى ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە كىرگۈزىدۇ، ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) اللە پەيغەمبەرنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنى رەسۋا قىلمايدۇ، ئۇلارنىڭ نۇرى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ۋە ئوڭ تەرىپىدە يۈرىدۇ، ئۇلار: «ئى پەرۋەردىگارىمىز! بىزگە نۇرىمىزنى مۈكەممەللەشتۈرۈپ بەرگىن، بىزگە مەغپىرەت قىلغىن، سەن بولساڭ ھەقىقەتەن ھەر نەرسىگە قادىرسەن» دەيدۇ (8). ئى پەيغەمبەر! سەن كۇفۇرلار بىلەن ۋە مۇناپىقلار بىلەن كۈرەش قىلغىن، ئۇلارغا قاتتىق مۇئامىلە قىلغىن، ئۇلارنىڭ

جايى جەھەننەمدۇر، جەھەننەم ئېىپىدىگەن يامان جاي! (9) اللە كۇفۇرلارغا (ئۇلارنىڭ مۆمىنلەر بىلەن تۇغقانچىلىقىنىڭ پايدا بەرمەسلىكىدە) نۇھنىڭ ئايالىنى ۋە لۇتىنىڭ ئايالىنى مىسال قىلىپ كۆرسەتتى، ئۇلار بولسا بىزنىڭ بەندىلىرىمىزدىن ئىككى ياخشى بەندىمىزنىڭ ئەمىرىدە ئىدى، ئۇلارنىڭ ئىككىلىسى ئەرلىرىگە (ئىمان ئېيتماسلىق بىلەن) خىيانەت قىلدى، ئۇلارنىڭ ئەرلىرى (يەنى نۇھ بىلەن لۇت) (پەيغەمبەر تۇرۇقلۇق) ئۇلاردىن اللەنىڭ ئازابىدىن ھېچ نەرسىنى دەپتى قىلالىدى. (ئۇ ئىككىسىگە) «دوزاخقا كىرگۈچىلەر بىلەن بىللە كىرىڭلار» دېيىلدى (10). اللە ئىمان ئېيتقانلارغا پىرىئەتنىڭ ئايالىنى مىسال قىلىپ كۆرسەتتى، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ: «ئى پەرۋەردىگارم! دەرگاھىڭدا ماڭا جەننەتتە بىر ئۆي بىنا قىلغىن، مېنى پىرىئەتتىن ساقلا، ئۇنىڭ يامان ئەمەللىدىن قۇتۇلدۇرغىن، مېنى زالىم قەۋمىدىن قۇتۇلدۇرغىن» دېدى (11) ھەمدە ئىمراننىڭ قىزى مەريەمنى مىسال قىلىپ كۆرسەتتى، ئۇ نومۇسىنى ساقلىدى، ئۇنىڭغا بىزنىڭ تەرىپىمىزدىن بولغان روھنى پۇۋلىدۇق (دەم ئۇنىڭ ئىچىگە كىرىپ، ئىساغا ھامىلدار بولدى)، ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ سۆزلىرىنى ۋە (نازىل قىلغان) كىتابلىرىنى تەستىق قىلدى ۋە اللەغا ئىتائەت قىلغۇچىلاردىن بولدى (12).

(يىگىرمە توققۇزىنچى پارە)

67- سۈرە مۈلك

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(پۈتۈن ئاسمان-زېمىننىڭ) پادىشاھلىقى ئىلكىدە
بولغان اللە نىڭ بەرىكىتى بۈيۈكتۈر. اللە ھەر
نەرسىگە قادىردۇر (1). سىلەردىن قايسىڭلارنىڭ
ئىمەلى ئەڭ ياخشى ئىكەنلىكىنى سىناش ئۈچۈن،
اللە ئۆلۈمنى ۋە تىرىكلىكنى ياراتتى، اللە
غالبىتۇر، (تەۋبە قىلغۇچىنى) ناھايىتى مەغپىرەت
قىلغۇچىدۇر (2). اللە يەتتى ئاسماننى بىرىنى

بىرىنىڭ ئۈستىدە قىلىپ ياراتتى، مېھرىبان اللە نىڭ يارىتىشىدا ھېچ نۇقساننى كۆرمەيسەن، سەن
(ئاسمانلارغا) تەكرار قاراپ باققىنىكى، بىرەر يۈچۈقنى كۆرمەسەن (3). ئاندىن سەن يەنە ئىككى
قېتىم قارىغىن. كۆزۈڭ (ئاسمانلاردا بىرەر نۇقساننى تېپىشتىن) ئۈمىد ئۆزگەن ۋە تالغان ھالدا
قايتىدۇ (4). (بىزگە بارلىق ئاسمانلاردىن) ئەڭ يېقىن ئاسماننى چىراقلار (يەنى يورۇق يۇلتۇزلار)
بىلەن بېزىدۇق ۋە ئۇلارنى (پەرىشتىلەرنىڭ سۆزلىرىنى ئوغرىلىقچە تىڭشاشقا ئۇرۇنغان) شەي-
تانلارنى ئاتىدىغان نەرسە قىلدۇق (يەنى شەيتانلار يۇلتۇزلاردىن چىققان شولا بىلەن ئېتىلىدۇ)،
شەيتانلارغا (ئاخىرەتتە) دوزاخ ئازابىنى تەييارلىدۇق (5). پەرۋەردىگارىنى ئىنكار قىلغانلارمۇ
دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ. دوزاخ نېمىدېگەن يامان جاي! (6) ئۇلار دوزاخقا تاشلانغان
چاغدا، قايناپ تۇرغان دوزاخنىڭ (ئېشەك ھاڭرىغاندەك) سەت ئاۋازىنى ئاڭلايدۇ (7). دوزاخ
غەزەپتىن پارچىلىنىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ. دوزاخقا ھەرقاچان بىر توپ ئادەم تاشلانغان چاغدا،
دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەر ئۇلاردىن: «سىلەرگە ئاگاھلاندۇرغۇچى (يەنى پەيغەمبەر)
كەلمىگەنمىدى؟» دەپ سورايدۇ (8). ئۇلار: «ئۇنداق ئەمەس، بىزگە ھەقىقەتەن
ئاگاھلاندۇرغۇچى كەلگەن، بىز (ئۇنى) ئىنكار قىلدۇق ھەمدە بىز: 'اللە
(ھېچ ئادەمگە ۋەھىدىن) بىرەر نەرسە نازىل قىلغىنى يوق، سىلەر پەقەت چوڭقۇر
ئازغۇنلۇقتا» دېدۇق (9). ئۇلار: «ئەگەر بىز (پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرىنى) ئاڭلى-
غان، ياكى چۈشەنگەن بولساق، ئەھلى دوزاخ قاتارىدا بولماس ئىدۇق» دەيدۇ (10).



ئۇلار گۇناھىنى تونۇيدۇ، ئەھلى دوزاخ اللە -
 نىڭ رەھىمىتىدىن يىراق بولسۇن! (11) پەرۋەر -
 دىگارىدىن كۆرمەي تۇرۇپ قورققانلار مەغمىرەتكە
 ۋە كاتتا ساۋابقا ئېرىشىدۇ (12). سىلەر سۆزۈڭلارنى
 مەخپىي قىلىڭلار ياكى ئاشكارا قىلىڭلار (اللە ھامان
 ئۇنى بىلىپ تۇرىدۇ) ۱۰ اللە ھەقىقەتەن دىللاردىكى
 سىرلارنى بىلگۈچىدۇر (13). (مەخلۇقاتنى) ياراتقان
 زات بىلمەمدۇ؟ ئۇ شەيئىلەرنىڭ نازۇك تەرەپلىرىنى
 بىلگۈچىدۇر، ھەممىدىن تولۇق خەۋەرداردۇر (14).
 اللە سىلەرگە زېمىننى مېڭىشقا ئاسان قىلدى،
 زېمىننىڭ ئەتراپىدا مېڭىڭلار. اللە نىڭ (بەرگەن)
 رىزىقىدىن يەڭلار، سىلەر تىرىلگەندىن كېيىن اللە -
 نىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلسىلەر (15). (ئى كۇففارلار!)

قَاغَرُوا بِأَن تَبْعَهُمْ مُّسْحَقًا لَا تُصِيبُ السَّيِّئِينَ إِنَّ الَّذِي يَنْ
 يَسْتَوْفِرُ بِهِمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝ وَأَيُّهَا
 قَوْمُ لَا تَجْهَرُوا بِهِ إِنَّا لَهُ عَزِيمٌ أَلَيْسَ لَكُم مِّنَ
 مَّنْ خَلَقَ ۖ وَهُوَ الْكَبِيرُ ۝ الْحَبِيبُ ۝ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُم
 الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهَا وَإِلَيْهِ
 السُّبُورُ ۝ آمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ
 الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ۝ آمِنْتُمْ مِّنْ فِي السَّمَاءِ أَن
 يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَلْمِزُونَهُ كَيْفَ يَذَّكَّرُ ۖ وَقَدْ
 كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَتَّعَهُمْ فَيَقُوتُوا ۖ أَوْ لَمْ يَرَوْا
 إِلَى الْكُفْرِ فَوَعْدُهُمْ صَفَتْ وَيَقْبِضُ فَأَسْبِطُهَا ۖ أَلَا يَرَوْنَ
 إِنَّا جَمَلٌ شَيْءٌ بَصِيرٌ ۝ آمِنُ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَّكُم
 يَتَصَرَّكُم مِّنْ دُونِ الرَّحْمَنِ إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا غُرُورٌ ۖ
 آمِنُ هَذَا الَّذِي يُرَىٰ كَلُوكُم إِنَ آمِسَ رِضْرَةً ۖ لَّئِلْ لَّكُمُ
 فِي عَنَتِهِمْ نَفْوَ ۖ آمِنُ يَغِيثُ مَكِّيًّا عَلَىٰ وَجْهٍ
 أَهْدَىٰ آمِنُ يَغِيثُ سَوِيًَّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۝

ئاسماندىكى زاتنىڭ يەر تەۋرىگەن چاغدا سىلەرنى يەرگە يۇتقۇزۇۋېتىشىدىن قورقمايسىلەر؟ (16) ياكى
 ئاسماندىكى زاتنىڭ سىلەرگە تاش ياغدۇرۇشىدىن قورقمايسىلەر؟ (سىلەر ئازابنى كۆرگەن چاغدا)
 مېنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشۇمنىڭ قانداق ئىكەنلىكىنى (يەنى ھەق ئىكەنلىكىنى) بىلىسىلەر (17). ئۇلاردىن
 ئىلگىرى ئۆتكەنلەر (پەيغەمبەرلىرىنى) يالغانغا چىقاردى، (ئۇلارنى ئازاب چۈشۈرۈش بىلەن)
 ئەيىبلىگەنلىكىم قانداق ئىكەن؟ (18) ئۇلار قاناتلىرىنى يايغان ۋە يىغقان ھالدا ئۈستىدە
 ئۇچۇپ كېتىۋاتقان قۇشلارغا (ئىبرەت كۆزى بىلەن) قارىمادۇ؟ (قاناتلىرىنى كەرگەن ۋە يىغقان
 ھالدا) ئۈستىلىرىدە ئۇچۇۋاتقان قۇشلارنى (قاناتلىرىنى ئاچقان ۋە يىغقان چاغدا يەرگە چۈشۈپ
 كېتىشتىن) پەقەت اللە (قۇدرىتى بىلەن) تۇتۇپ تۇرىدۇ، اللە ھەقىقەتەن ھەر نەرسىنى كۆرۈپ
 تۇرغۇچىدۇر (19). سىلەرگە اللە ياردەم بەرگەندىن تاشقىرى، يەنە كىم سىلەرگە ياردەمچى قوشۇن
 بولالايدۇ، كاپىرلار پەقەت ئالدىنىش ئىچىدىدۇر (يەنى شەيتان ئۇلارنى ئازاب نازىل بولمايدۇ
 دەپ ئالدايدۇ) (20). ئەگەر اللە رىزىقىنى تۇتۇپ قالسا، سىلەرگە كىم رىزىق بېرىدۇ، ئۇلار
 تەكەببۇرلۇقتا، ھەقىتىن يىراقلىشىشتا ئەزۋەيلەپ كەتكەندۇر (21). زادى قايسى ئادەم يول تاپالايدۇ؟
 بېشىنى ساڭگىلىتىپ ماڭغان ئادەممۇ؟ ياكى قەدىنى رۇس تۇتۇپ تۇز يولدا ماڭغان ئادەممۇ؟ (22)

(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى ياراتتى، سىلەر ئۈچۈن قۇلاقنى، كۆزلەرنى، دىللارنى ياراتتى، سىلەر ئاز شۈكۈر قىلسىلەر» (23). ئېيتقىنكى، «اللە سىلەرنى يەر يۈزىدە يارىتىپ كۆپەيتتى، (ھېساب بېرىش ئۈچۈن) اللە نىڭ دەرگاھىغا توپلىنىسىلەر» (24). ئۇلار: «ئەگەر سىلەر راستچىل بولساڭلار، بۇ ۋەدە قاچان ئىشقا ئاشۇرۇلىدۇ» دېدى (25). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «(بۇ ھەقتىكى) ئىلىم (يەنى قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى) اللە نىڭ دەرگاھىدىدۇر، مەن پەقەت ئوچۇق ئاگاھلاندىرغۇچىمەن» (26). ئۇلار ئازابنىڭ (ئۆزلىرىگە) يېقىنلىقىنى كۆرگەن چاغدا يۈزلىرى قارىداپ كېتىدۇ، ئۇلارغا: «مانا بۇ سىلەر (دۇنيادىكى چېغىڭلاردا) تەلەپ قىلغان نەرسىدۇر» دېيىلىدۇ (27). (ئى مۇھەممەد! سېنىڭ ئۆلۈمىڭنى ئارزۇ قىلىدىغان مۇشرىكلارغا) ئېيتقىنكى، «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ! ئەگەر اللە (سىلەر ئارزۇ قىلغانىدەك)

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ
الْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝ قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي
الْأَرْضِ وَالْيَوْمَ نُخْرِجُكُمْ مِنْهَا لَمَّا هَذَا الْوَعْدُ
إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ۝ قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا
نَذِيرٌ مُبِينٌ ۝ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سَيِّئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ۝ قُلْ أَرَأَيْتُمْ
إِنْ أَهْلَكْنِي اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ يُجِيرُ الْكَافِرِينَ
مَنْ عَذَابٍ أَلِيمٌ ۝ قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ الْمَتَّابُ ۝ وَعَلَيْهِ
تَوَكَّلْنَا فَتَعْمَلُونَ مِنْ هُونٍ ضَلِّلِ ثَمُودَ ۝ قُلْ
أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ۝
يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْإِسْلاَمِ قُلِ الْإِسْلَامُ قَوْلُ اللَّهِ وَرَسُولِهِ
يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَوْمِ الْقِيَامِ قُلْ لَا يَعْلَمُ الْيَوْمَ الْقِيَامُ
إِلَّا اللَّهُ وَالرَّحْمَنُ الْعَلِيمُ ۝

مېنى ۋە مەن بىلەن بولغان (مۆمىنلەرنى) ھالاك قىلىدىغان بولسا، ياكى (بىزنىڭ ئەجلىمىزنى تەخىر قىلىپ) بىزگە رەھىم قىلىدىغان بولسا (سىلەرگە نېمە پايدا بار)، كاپىرلارنى قاتتىق ئازابتىن كىم قۇتۇلدۇرىدۇ؟» (28) ئېيتقىنكى، «ئۇ ناھايىتى مېھرىبان اللە دۇر، ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىش ۋە ئۇنىڭغا تەۋەككۈل قىلدۇق، سىلەر كىمنىڭ روشەن گۇمراھلىقتا ئىكەنلىكىنى كەلگۈسىدە بىلىسىلەر» (29). (ئۇلارغا) «ئېيتىپ بېقىڭلارچۇ؟ (سۇيىڭلار يەر ئاستىغا) سىڭىپ كەتسە، سىلەرگە كىم ئېقىن سۇ كەلتۈرۈپ بېرىدۇ» دېگەن (30).

68- سۈرە قەلەم

مەككىدە نازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. نۇن. قەلەم بىلەن ۋە ئۇلار يازغان نەرسىلەر بىلەن قەسەمكى (1)، (ئى مۇھەممەد! سەن پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتى بىلەن، (مۇشرىكلار ئېيتقاندەك) مەجنۇن ئەمەسمەن (2)، مۇقەررەركى، سەن ئەلۋەتتە ئۆكسىمەس ساۋابقا ئېرىشسەن (3). (ئى مۇھەممەد! سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگەسەن (4). كەلگۈسىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن كۆرسەن، ئۇلارمۇ كۆرىدۇ (5-6).

شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ (7). ئىنكار قىلغۇچىلارغا ئىتائەت قىلمىغىن (8). ئۇلار سېنىڭ (ئۆزلىرى بىلەن) مادارا قىلىشنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنىڭ (سەن بىلەن) مادارا قىلىشنى ئارزۇ قىلىدۇ (9). قەسەمخور، پەس، غەيۋەتخور، سۈخەنچى، بېخىل، ھەددىدىن ئاشقۇچى، گۇناھكار، قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم (يەنى ۋەلىد ئىبن مۇغەرە) گە ئىتائەت قىلمىغىن (10-13). بىزنىڭ ئايەت-لىرىمىز ئۇنىڭغا ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇنىڭ مال-مۈلكى ۋە ئوغۇللىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، «(بۇ) بۇرۇنقىلارنىڭ ھېكايىلىرىدۇر»، دەيدۇ (14-15). ئۇنىڭ بۇرىنى داغلاپ بەلگە سالمىز (16). شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى (يەنى مەككە ئاھالىسىنى) مەلۇم باغنىڭ ئىگىلىرىنى سىنغاندەك (قەھەتچىلىك،

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ صَلَّى عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ ۝ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ ۝ وَذُوا الرِّثْدِ هُنَّ
فِيهِ هُنَّ ۝ وَلَا تُطِعِ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ۝ هَتَّاءِ مَشَاءٍ
بِمِيمٍ ۝ مَتَّاءٍ لِّلْخَيْرِ مَعْتَدٍ ۝ أَيْتُكَ ۝ عَمِلَ بَعْدَ ذَلِكَ زَيْدٌ ۝
أَنْ كَانَ ذَا مِلٍّ وَبَيْنَ ۝ إِذَا ضَلَّتْ عَلَيْهِ الْيَتَامَا قَالَ
أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝ سَتَبِمُ عَلَى الْغُرُوطِ ۝ أَتَأْكُلُونَهُمْ كَمَا
بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ ۝ إِذْ أَقْبَمُوا لِيَصْرِمْتَهُمْ مَّصِيحِينَ ۝ وَلَا
يَسْتَنْتُونَ ۝ فَنَاطَ عَلَيْهِ طَارِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَائِبُونَ ۝
فَأَصْحَبَتْ كَالْصَّرِيمِ ۝ فَتَنَّا دُومَصِيحِينَ ۝ أَلَمْ نَقُلْ لَّكَ
حَرِّمْنَا أَنْ نَتْلُو مِنْ مِّمَّنْ ۝ فَاطْلُقُوا وَهُمْ يَخْتَفُونَ ۝
أَلَمْ لَا يَدْخُلْهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ ۝ وَعَدَّ عَلَى حَرِّ
قَدِيرٍ ۝ فَلَمَّا رَأَوْهُمَا طَلَوَا الْبَصَافَةَ ۝ بَلَّ نَحْنُ
مَحْرُومُونَ ۝ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ لَوْلَا تُحْسِنُونَ ۝
قَالُوا سُبْحَنَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۝ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى
بَعْضٍ يَتَلَوُمُونَ ۝ قَالُوا بَوَيْلُنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ۝

ئاچارچىلىققا دۇچار قىلىش بىلەن) سىندۇق. ئۇلار (يەنى باغنىڭ ئىگىلىرى) ئۇنىڭ مېۋىلىرىنى (كەمبەغەللەر ئۇقمىسۇن، ئۇلارغا ھېچ نەرسە بەرمەيلى دېيىشىپ) سەھەردىلا ئۈزۈۋېلىشقا قەسەم ئىچىشكەن ئىدى (17). ئۇلار خۇدا خالىسا دېمىگەن ئىدى (18). ئۇلار ئۇخلاۋاتقاندا، باغقا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ئازاب (يەنى يانغىن) نازىل بولۇپ، باغ (كۆيۈپ) قاپقارا كۈلدەك بولۇپ قالدى (19-20). ئۇلار: «ئەگەر (مېۋىلەرنى) ئۈزمەكچى بولساڭلار باغقا بېرىڭلار» دەپ، ئەتىگەندە بىر-بىرىنى تۈۋلاشتى (21-22). ئۇلار ماڭدى، يولدا كېتىۋېتىپ: «بۈگۈن باغقا ھەرگىز بىر مىسكىنمۇ كىرمىسۇن» دېيىشىپ پىچىرلاشتى (23-24). ئۇلار (مىسكىنلەرنى باغقا كىرىشتىن) توسىيالايمىز دېگەن ئوي بىلەن، ئەتىگەندە تۇرۇشتى (25). ئۇلار باغنىڭ (كۆيۈپ قاپقارا بولۇپ كەتكەنلىكىنى) كۆرۈپ: «بىز ھەقىقەتەن ئېزىپ قېلىپتۇق، ياق بىز (باغنىڭ مېۋىسىدىن) قۇرۇق قېلىپتۇق» دېدى (26-27). ئۇلارنىڭ ياخشىسى (يەنى ئەڭ ئەقىللىقى): «سەلەر نېمىشقا اللەغا تەۋبە قىلىپ تەسبىھ ئېيتمايسىلەر دېمىگەنمىدۇم؟» دېدى (28). ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! سېنى پاك ئېتىقاد قىلىمىزكى، بىز (مىسكىنلەرنىڭ ھەقىقىنى مەنئى قىلىش بىلەن) ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇق» دېدى (29). شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر-بىرىگە قارىشىپ ئۆزئارا مالاھەت قىلىشتى (30). ئۇلار دېيىشتى: «ۋاي بىزگە! بىز ھەقىقەتەن ھەددىمىزدىن ئېشىپتۇق» (31).

ئۈمىدىكى، پەرۋەردىگار بىزگە بۇنىڭدىن ياخشى-
راق باغنى بەرگەي، بىز ئەلۋەتتە پەرۋەردىگار-
مىزدىن ئۈمىد قىلغۇچىلارمىز» (32). ئازاب
مانا مۇشۇنداق تۇر (يەنى قۇرەيشكىمۇ باغ
ئىگىلىرىگە چۈشكەن ئازاب چۈشىدۇ). ئەگەر ئۇلار
بىلسە، ئاخىرىنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر (33).
تەقۋادارلار پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىدا ھەقىقەتەن
نازۇن-ئىپتىسەملىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن
بولىدۇ (34). بىز مۇسۇلمانلارنى كاپىرلار بىلەن
باراۋەر قىلامدۇق؟ (35) سىلەرگە نېمە بولدى؟
قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىسىلەر! (36) ياكى
سىلەردە (ئاسماندىن نازىل بولغان) بىر كىتاب
بولۇپ، ئۇنىڭدىن، سىلەرگە (قىيامەت كۈنى)
خالغىنىڭلار بار، دېگەننى ئوقۇدۇڭلارمۇ؟ (37-38)

عَلَى رَبِّنَا أَنْ يُبَدِّلَ لَنَا خَيْرَ مَا نَحْنُ فِيهِ رَبَّنَا لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ
كُنَّا فِي الْغَيْبِ وَكُنَّا فِي الْغَيْبِ وَكُنَّا فِي الْغَيْبِ
يَعْلَمُونَ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ
أَفْتَحَ الْأَبْوَابَ عَلَيْهِمْ فِيهَا جَنَّاتٌ مِّنْ دُونِ
أُولَئِكَ فِيهَا نِسَاءٌ كَافٍ لِّمَن يَكُونُ فِيهَا
أَمْ لَكُم مِّنْ دُونِ هَٰؤُلَاءِ الْيَوْمِ الْآخِرِ إِنَّ لَكُمْ
لَمَّا تَعْلَمُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ فِي الْيَوْمِ الْآخِرِ
فَلْيَا تَوَاسَوْا فِي الْيَوْمِ الْآخِرِ يَوْمَ يَكُونُ
عَنْ سَائِقٍ وَدُونِ الْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَاسَ يَكُونُ
خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهُفُهُمْ دَلَّ وَدَّ كَانُوا يَدْعُونَ
إِلَى الشُّجُورِ وَهُمْ سَلِيمُونَ قَدْ رَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ
الْيَوْمَ يَكُونُ لَكَ يَوْمَ الْآخِرِ لَكَ يَوْمَ الْآخِرِ
لَهُمْ فِي الْيَوْمِ الْآخِرِ لَكَ يَوْمَ الْآخِرِ لَكَ يَوْمَ الْآخِرِ
مُنْقَلُونَ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُمُونَ قَاصِدٌ لِّكُلِّ
رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ

ياكى سىلەر ھۆكۈم قىلغان نەرسىڭلارنىڭ بولۇشىغا بىز سىلەر بىلەن قىيامەت كۈنى ئاندىن
ۋاقتى توشىدىغان مەھكەم بىر ئەھدى تۈزۈشكەنمۇ؟ (39) ئۇلاردىن سوراپ باققىنىكى، ئۇلارنىڭ
ئارىسىدا قايسىسى يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلالايدۇ؟ (40) ياكى ئۇلارنىڭ (يۇقىرىقى
ئىشلارغا كېپىللىك قىلىدىغان شېرىكلىرى) بارمۇ؟ ئەگەر ئۇلار (دەۋاسىدا) راستچىل بولسا،
شېرىكلىرىنى كەلتۈرۈپ باقۇن (41). ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈنىدە) ئىش قىيىنلىشىدۇ. ئۇلار
(ئىمانىنى سىناش ئۈچۈن) سەجدە قىلىشقا چاقىرىلىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلالايدۇ (42). ئۇلار
(قورقۇنچتىن) تىكىلىپ قارىيالايدۇ، ئۇلارغا خارلىق يۈزلىنىدۇ، ئۇلار (دۇنيادا) ساغلام
چاغلاردا سەجدىگە دەۋەت قىلىنغان ئىدى (ئۇلار سەجدىدىن باش تارتاتتى) (43). بۇ قۇرئاننى
ئىنكار قىلغانلارنى ماڭا قويۇۋەتكىن، ئۇلارنى تۈيدۈرماستىن، ئاستا-ئاستا ھالاكەتكە يۈزلەندۈردى-
مىز (44). ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، شۇبھىسىزكى، مېنىڭ تەدبىرىم پۇختىدۇر (45). ياكى ئۇلاردىن
(دىنغا دەۋەت قىلغانلىقىغا) ھەق سوراپ، ئۇلارنىڭ (ئىقتىسادىي) يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتتىڭمۇ؟ (46)
ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا غەيب (يەنى غەيبىنى ئىچىگە ئالغان لەۋھىلەم-ھېۋز) بار بولۇپ، ئۇلار
(ئېيتىدىغانلىرىنى شۇنىڭغا) يازامدۇ؟ (47) پەرۋەردىگارنىڭ ھۆكىمىگە سەۋر قىلغىن، (ئالدىراخغۇ-
لۇقتا، زېرىككەكلىكتە) بېلىقنىڭ ساھىبىگە (يەنى يۇنۇسقا) ئوخشاش بولمىغىن،
ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (بېلىقنىڭ قارىنىدا تۇرۇپ) غەمكىن ھالدا پەرۋەردىگارغا ئىلتىجا قىلدى (48).

ئىگەر ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نېمىتىگە ئېرىشمە
ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇ (قىلىشىغا) مالاھىت
قىلىنغان ھالدا (دەرەخىمۇ يوق، تاغىمۇ يوق) بىر
دالغا تاشلانغان بولاتتى (49). پەرۋەردىگارى ئۇنى
(پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى، ئۇنى ياخشىلار-
دىن قىلدى (50). كاپىرلار قۇرئاننى ئاڭلىغان
چاغلىرىدا (ساڭا بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ
قاتتىقلىقىدىن يامان) كۆزلىرى بىلەن سېنى
يىقتۇۋېتىشكە تاس قالدۇ. سېنى: «شۈبھىسىز بىر
مەجنۇن» دېيىشدۇ (51). قۇرئان پەقەت تامام
ئەھلى جاھان ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەتتۇر (52).

69- سۈرە ھاققە

مەككىدە نازىل بولغان، 52 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(بولۇشى ئېنىق) قىيامەت (1). قىيامەت نېمىدۇر؟ (2) قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (3) سەمۇد ۋە ئاد (قەبىلىلىرى) قىيامەتنى ئىنكار قىلدى (4). سەمۇد بولسا ئادەتتىن تاشقىرى قاتتىق ئاۋاز بىلەن ھالاك قىلىندى (5). ئاد بولسا ھەددىدىن زىيادە قاتتىق ۋە سوغۇق بوران بىلەن ھالاك قىلىندى (6). اللە ئۇلارغا بوراننى يەتتە كېچە، سەككىز كۈندۈز ئۇزۇلدۇر-مەي ئاپىرىدە قىلدى، (ئاد) قەۋمىنىڭ (ئۆز ماكانلىرىدا ھالاك بولۇپ) خورما دەرىخىسىنىڭ پور كۆتەكلىرىدە ياتقانلىقىنى كۆرسەن (7). ئۇلاردىن بىرەر ئادەمنىڭ قالغانلىقىنى كۆرەلمەسەن؟ (8) پىرىئۇن ھەم ئۇنىڭدىن ئىلگىرىكىلەر ۋە شەھەرلىرى دۈم كۆمۈرۈۋېتىلگەنلەر (يەنى لۇت قەۋمى) خاتا ئىشلارنى قىلدى (9). ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنى اللە قاتتىق جازالىدى (10). شۇبھىسىزكى، (نۇھنىڭ زامانىدا) چوڭ سۇ يامراپ كەتكەن چاغدا، سىلەرنى (يەنى ئەجدادىڭلارنى) بىز كېمىگە سالدۇق، سىلەرگە ئۇنى ئىبرەت قىلىش ئۈچۈن، تۇتۇۋالدىغان قۇلاقلارنىڭ ئۇنى تۇتۇۋېلىشى ئۈچۈن (بىز شۇنداق قىلدۇق) (11-12).

بىرىنچى قېتىملىق سۇر چېلىنغان چاغدا (13)، زېمىن ۋە تاغلار (ئورۇنلىرىدىن) كۆتىرىلىپ (بىر-بىرىگە) ئۇرۇلۇپ (ئۇتۇلىپ كەتكەن) چاغدا (14)، بۇ كۈندە چوڭ ئىش (يەنى قىيامەت) يۈز بېرىدۇ (15). ئاسمان يېرىلىدۇ، بۇ كۈندە ئاسمان (قالايىمقانلىشىپ) ئاجىزلى- شىپ كېتىدۇ (16). پەرىشتىلەر ئاسماننىڭ ئىتراپىدا تۇرىدۇ، بۇ كۈندە پەرۋەردىگارنىڭ ئەرشىنى سەككىز پەرىشتە (باشلىرى) ئۈستىدە كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ (17). بۇ كۈندە سىلەر (اللە غا) ھېساب بېرىش ئۈچۈن توغرىلىنىسىلەر، سىلەر ھېچقانداق بىر سىرنى يوشۇرۇپ قالالمايسىلەر (18). نامە- ئەمالى ئوڭ قولغا بېرىلگەن ئادەم (خۇشاللىقتىن): «بۇ مېنىڭ نامە- ئەمالىمنى ئېلىپ ئوقۇپ بېقىڭلار،

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ۖ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ۖ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ۖ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهٍ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ أَجْمَعُونَ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَلَاثِينَ ۖ فَيَوْمَئِذٍ نَعْرِضُوكَ لَا تَصْنَعُ مِنْكَ كَرُمًا ۖ فَاثْمَامُنْ أَتَقِي ۖ كَيْفَ يُعْذِرُكَ ۖ يَقُولُ مَا أَذْمُرُكُمْ وَإِكْبِيَّةٌ ۖ إِنْ كُنْتُ أَتَى مَلِكِي جَسَائِدُ ۖ فَيَوْمَئِذٍ عِيشَةُ رَاضِيَةٍ ۖ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۖ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ۖ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا لِمَا اسْتَفْتَمُنَا فِي الْأَيَّامِ الْغَالِيَةِ ۖ وَاثْمَامُنْ أَتَقِي ۖ كَيْفَ يُعْذِرُكَ ۖ يَقُولُ لَيْتَنِي لَمْ أَدْرِكْ كَيْفِيَّةَ ۖ وَلَمْ أَدْرِ مَا جَسَائِدُ ۖ لَيْتَنِي كَانَتِ الْقَاضِيَةُ ۖ مَا آغْنَى عَنِّي مَالِيَّةٌ ۖ هَلْكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ ۖ خَذُوهُ قَعْلُوهُ ۖ ثُمَّ الْوَحْجَةُ صَلُّوهُ ۖ ثُمَّ فِي رِجْلَيْهِ دَرْعُهُمَا سَبْعُونَ دَرْعًا ۖ فَاسْلُكُوهُ ۖ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِإِلَهِ الْعَظِيمِ ۖ وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْيَسِيرِ ۖ

مەن ھېساباتىمغا مۇلاقات بولىدىغانلىقىمغا مۇقەررەر ئىشەنگەن ئىدىم» دەيدۇ (19-20). ئۇ كۆڭۈل- لۈك تۇرمۇشتا بولىدۇ (21). ئېسىل جەننەتتە بولىدۇ (22). ئۇنىڭ مېۋىلىرى (ئۆرۈ تۇرغانمۇ، ئولتۇر- غانمۇ، ياتقانمۇ) قولىنى سوزۇپلا ئالالايدىغان دەرىجىدە يېقىن بولىدۇ (23). (ئۇلارغا) «ئۆتكەنكى كۈنلەردە (يەنى دۇنيادىكى چاغلاردا) ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈن، خۇشال-خۇرام يەڭلار، ئىچىڭلار» دېيىلىدۇ (24). نامە- ئەمالى سول قولغا بېرىلگەن ئادەم ئېيتىدۇكى، «ماڭا نامە- ئەمالىم بېرىلمىگەن بولسىچۇ! (25) ھېسابىمنىڭ نېمە بولغانلىقىنى بىلمىسەم ئىدىم! (26) دۇنيادا ئۆلۈمۈم ھاياتىمنى (ئاخىرەتتە قايتا تىرىلمەس قىلىپ) ئاخىرلاشتۇرسىچۇ! (27) مېنىڭ مال- مۈلۈم ماڭا ھېچ نەرسىگە ئەسقا ئىدى (28). مېنىڭ ھوقۇقۇم قولىمىدىن كەتتى» (29). (اللە دوزاخقا مۇئەككەل پەرىشتىلەرگە) ئېيتىدۇ: «ئۇنى تۇتۇڭلار، ئۇنىڭغا تاقاق سېلىڭلار (30)، ئاندىن ئۇنى دوزاخقا تاشلاڭلار (31)، ئاندىن ئۇنى ئۇزۇنلۇقى 70 گەز كېلىدىغان زەنجىر بىلەن باغلاڭلار» (32). (ئۇنىڭ بۇنداق ئازابلىنىشى شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى) ئۇ ھەقىقەتەن ئۇلۇغ اللە غا ئىمان ئېيتىمىغان ئىدى (33). مىسكىنگە تاماق بېرىشنى تەرغىپ قىلمايتتى (34).

(ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەت-لىرىگە) چىرايلىقچە سەۋر قىلغىن (5). ئۇلار ئۇ ئازابنى يىسراق دەپ قارايدۇ. (6) بىز ئۇنى يېقىن دەپ قارايمىز (7). ئۇ كۈنىدە ئاسمان ئېرىتىلگەن مىستەك بولۇپ قالىدۇ (8). تاغلار ئېتىلغان رەڭلىك يۇڭدەك بولۇپ قالىدۇ (9).

(ھەر ئادەم ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ قالىدىغانلىقى ئۈچۈن) دوست دوستىدىن كۆرۈپ تۇرۇپ (ھال) سورىمايدۇ، گۇناھكار ئادەم ئۆز ئورنىغا ئوغۇللىرىنى، ئايالىنى، قېرىندىشىنى ۋە ئۆزى مەنسۇپ بولغان قەۋم-قېرىنداشلىرىنى ۋە يەر يۈزىدىكى جىمى ئادەمنى بېرىپ بولسىمۇ، بۇ كۈندىكى ئازابتىن قۇتۇلۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ (10-14). ياق، ئۇ مۇقەر-رەر دوزاختۇر (15). (يەنى بۇ گۇناھكار كاپىر

مۇنداق ئارزۇدىن يانسۇن، پىدا قىلىنغان ھېچقانداق نەرسە ئۇنى ئازابتىن قۇتقۇزالمىدۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا دوزاخ يېنىپ تۇرىدۇ). (ئۇ ھارارىتىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) باشنىڭ تېرىسىنى شىلە-دۇ (16). ئۇ (ھەقتىن) يۈز ئۆرۈپ بۇرالىغان ۋە پۇل-مال يىغىپ ساقلىغان (ئۇنىڭدىن) اللەنىڭ ۋە مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى ئادا قىلغان)لارنى چاقىرىدۇ (17-18). ئىنسان ھەققەتەن چىدامسىز يارىتىلدى (19). ئۇنىڭغا (يوقسۇزلۇق، ياكى كېسەللىك، ياقۇرۇنچەك) بىرەر كۆڭۈلسىزلىك يەتكەن چاغدا، زارلانغۇچىدۇر (20). بىرەر ياخشىلىق يەتكەن چاغدا، بېخىللىق قىلغۇچىدۇر (21). پەقەت (تۆۋەندىكىلەر بۇنىڭدىن) مۇستەسنا: ئۇلار نامازغا ھەمىشە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر (22-23). ئۇلار ماللىرىدىن تىلەيدىغان يېقىرىغا ۋە تىلەيدىغان يېقىرىغا مۇئەييەن ھەق (يەنى زاكات) بېرىدۇ (24-25). ئۇلار قىيامەت كۈنىگە تەستىق قىلىدىغانلاردۇر (26). ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئازابىدىن قورققۇچىلاردۇر (27). شۈبھىسىزكى، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئازابى (اللە ئەمىن قىلغاندىن باشقا) ھېچبىر ئادەم ئۈچۈن ئەمىن بولغىلى بولمايدىغان نەرسە-دۇر (28). ئۇلار ئەۋرەتلىرىنى (ھارامدىن) ساقلىغۇچىلاردۇر (29). پەقەت خوتۇن-لىرى ۋە چۆرىلىرى بۇنىڭدىن مۇستەسنا، (ئۆزلىرىنىڭ خوتۇنلىرى ۋە چۆرىلىرى بىلەن يېقىنچىلىق قىلغانلار) مالاھەت قىلىنمايدۇ (30). (جىنسىي تەلۋىنى قاندۇرۇشنى) بۇنىڭ سىرتىدىن تىلگۈچىلەر ھەددىدىن ئاشقۇچىلاردۇر (31).

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَدِيدًا إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا وَرَأَوْهُ
قُرْبًا يَوْمَ يَكُونُ السَّمَاءُ كَالْهَيْئَلِ وَتَكُونُ الْجِبَالُ
كَالْعُيُودِ وَلَا يُسْئَلُ حَسْبُهُ حَيْمًا يُقْبَرُ وَهُمْ يَوْمَ
الْمُجِيزِ يُؤْتَوْنَ مِنْ عَذَابٍ يَوْمَ يَكُونُ يَوْمَ يَكُونُ
صَاحِبُهُ وَآخِيهِ وَفَصِيلَتُهُ الَّتِي تُوِيْدُ وَمَنْ فِي
الْأَرْضِ جَمِيعًا لَّهُمْ يُجْزِيهِ ۖ كَلَّا إِنَّهَا لَأُفْلَكُ ۖ نَزْاعَةً
لِّلشَّوْطِ ۖ تَنَزَّاعًا مِنْ آدْبَرٍ وَكُلٌّ ۖ وَجَمْعٌ فَأَوْعَى ۖ إِنَّ
الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ۖ وَإِذَا مَسَّهُ
الْحَيُّوْمُوعًا ۖ إِلَّا الْمُسْلِمِينَ ۖ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ
دَائِمُونَ ۖ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مِّمَّا لَمْ يَكُنْ
لِلنَّاسِ ۖ وَالْمَعْرُورِينَ ۖ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بَيِّنَاتِ اللَّهِ
وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابٍ رَئِيْمٍ مُّشْفِقُونَ ۖ إِنَّ عَذَابَ
رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ۖ وَالَّذِينَ هُمْ لِمَنْ فِيهِمْ خَوْفُونَ ۖ
إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ
مَلُومِينَ ۖ فَمَنْ ابْشَرَ وَرَأَىٰ ذَلِكَ فَادْلِكْ ۖ لَمْ يَلْعَنُوا



ئۇلار ئۆزلىرىگە تاپشۇرۇلغان ئامانەتلەرگە ۋە بەرگەن ئەھدىگە رىئايە قىلغۇچىلاردۇر (32). ئۇلار توغرا گۇۋاھلىق بەرگۈچىلەردۇر (33). ئۇلار نامىزىنى ئادا قىلغۇچىلاردۇر (34). ئەنە شۇلار جەننەتلەردە مۇرمەت قىلىنغۇچىلاردۇر (35). (ئى مۇھەممەد) كاپىرلارغا نېمە بولىدىكىن، ئۇلار سەن تەرەپكە تېز كېلىشىپ، ئوڭ-سول تەرىپىڭدە توپ-توپ بولۇپ ئولتۇرۇشىدۇ (36-37). ئۇلاردىن ھەربىر ئادەم نازۇنېمەتلىك جەننەتكە كىرگۈزۈلۈشىنى تەمە قىلامدۇ؟* (38) ياق (يەنى ئۇلار جەننەتكە مەڭگۈ كىرەلمەيدۇ). شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى ئۇلار بىلىدىغان نەرسىلەردىن ياراتتۇق (39). مەشرىقلارنىڭ ۋە مەغربىلەرنىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنى ئۇلاردىن ياخشىراق ئادەملەر بىلەن ئالماش-تۇرۇشقا (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلىپ ئورنىغا ئۇلار-دىن ئارتۇق ۋە اللە غائىتائەتچان بىر قەۋمنى كەل-تۇرۇشكە) بىز ئەلۋەتتە قادىرىمىز، بىز (بۇنىڭدىن) ئاجىز ئەمەسمىز (40-41). (ئى مۇھەممەد) ئۇلارنى

قويۇۋەتكىنى، تاكى ئۇلار ۋەدە قىلىنغان كۈنىگە مۇلاقات بولغانغا قەدەر (باتىلغا) چۆمۈن، (دۇنياسىدا) ئوينىسۇن (42). ئۇ كۈندە ئۇلار قەبرىلىرىدىن چىقىپ، خۇددى تىكلەپ قويغان بۇتلىرىغا قاراپ يۈگۈرگەندەك (مەھشەرگاھقا) يۈگۈرىدۇ (43). ئۇلار (اللەدىن ئويىلىپ) يۇقىرى قارىيالمىدۇ، ئۇلارنى خورلۇق ئورۇۋالىدۇ، ئەنە شۇ ئۇلارغا ۋەدە قىلىنغان كۈندۇر (44).

71- سۈرە نۇھ

مەككىدە نازىل بولغان، 28 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
بىز ھەقىقەتەن نۇھنى قەۋمىگە: «قەۋمىڭگە قاتتىق ئازاب (يەنى دۇنيادىكى چاغلىرىدا توپان بالاسى، ئاخىرەتتە دوراخ ئازابى) كېلىشتىن بۇرۇن ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرغىن» دەپ ئەۋەتتۇق (1).
نۇھ ئېيتتى: «ئى قەۋم! مەن ھەقىقەتەن سىلەرگە (ئەۋەتلىگەن) ئاشكارا ئاگاھلاندۇرغۇچىمەن (2).

* مۇشرىكلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسالامنىڭ چۆرسىگە ھەلقە-ھەلقە بولۇپ توپلىشىۋېلىپ، ئۇنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالاتتى، ئۇنى ۋە ساھابىلىرىنى مەسخىرە قىلاتتى، ئۇلار: «مۇھەممەد ئېيتقانداك بۇلار جەننەتكە كىرىدىغان بولسا، ئەلۋەتتە، بۇلاردىن ئىلگىرى بىز كىرمىز» دەيتتى، بۇ ئايەت شۇلار ھەققىدە نازىل بولغان.

اللہ غا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭدىن قورقۇڭلار ۋە
اللەغا ئىتائەت قىلىڭلار (3). ئۇ بەزى گۇناھىڭلارنى
مەغپىرەت قىلدۇ، سىلەرنى مۇئەييەن مۇددەتكىچە
كېچىكتۈرىدۇ (يەنى ئۆمرۈڭلارنى ئۇزۇن قىلدۇ)،
شۈبھىسىزكى، ئەگەر بىلسەڭلار، اللە نىڭ (ئىنسانغا
بېكىتكەن) ئەجلى كەلگەن چاغدا (ئەجەل)
كېچىكتۈرۈلمەيدۇ» (4). نۇھ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم!
مەن ھەقىقەتەن قەۋمىمنى كېچە-كۈندۈز
(ئىنسانغا) دەۋەت قىلدىم (5). مېنىڭ دەۋىتىم ئۇلارنى
تېخىمۇ قاجۇرۇۋەتتى (6). مەن ئۇلارنى سېنىڭ
مەغپىرىتىڭگە ئېرىشسۇن دەپ، ھەرقاچان دەۋەت
قىلىسام، (دەۋىتىمنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن)
بارماقلىرىنى قۇلاقلىرىغا تىقمايدى، (سۆزۈمنى
ئاڭلىماسلىق ياكى مېنى كۆرمەسلىك ئۈچۈن)

كىيىملىرى بىلەن باشلىرىنى چۈمكۈالدى، (كۈفردا) چىڭ تۇردى، چوڭچىلىق قىلىپ (ئىماندىن)
تېخىمۇ باش تارتتى (7). ئاندىن مەن ئۇلارنى توۋلاپ دەۋەت قىلدىم (8). ئاندىن ئۇلارنى
ئاشكارا دەۋەت قىلدىم ۋە يوشۇرۇن دەۋەت قىلدىم (9). (ئۇلارغا) ئېيتتىم: پەرۋەردىگارنىڭلاردىن
مەغپىرەت تەلەڭلار، ئۇ ھەقىقەتەن مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر (10). ئۇ سىلەرگە مول يامغۇر ياغدۇرۇپ
بېرىدۇ (11)، سىلەرنىڭ ماللىرىڭلارنى ۋە ئوغۇللىرىڭلارنى كۆپەيتىپ بېرىدۇ، سىلەرگە باغلارنى،
ئۆستەڭلارنى ئاتا قىلدۇ (12)، نېمە ئۈچۈن سىلەر اللە نىڭ بۈيۈكلۈكىدىن قورقمايسىلەر؟ (13)
ھالبۇكى اللە سىلەرنى بىرقانچە باسقۇچلارغا بۆلۈپ ياراتتى (14)، سىلەر كۆرمىدىڭلارمىكىن،
اللە قانداق قىلىپ يەتتە ئاسماننى بىرىنىڭ ئۈستىدە بىرىنى قىلىپ ياراتتى (15)، ئايىنى
ئۇلاردا (يەنى دۇنيانىڭ ئاسمىنىدا) نۇر قىلىدى، كۈننى (نۇر چاچقۇچى) چىراق
قىلدى (16). اللە سىلەرنى زېمىنىدىن ياراتتى (چۈنكى ئاتاڭلار ئادەمنى تۇپراقتىن
ياراتقان ئىدى) (17). ئاندىن اللە سىلەرنى (ئۆلگەندىن كېيىن) زېمىنغا قايتۇرىدۇ (يەنى زېمىندا
دەپنە قىلىنىسىلەر)، ئاندىن سىلەرنى (قىيامەت كۈنى) زېمىنىدىن چىقىرىدۇ (18).

أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا أَوْيَعُونَ ۖ يَعْفِرْ لَكُمْ مِّنْ
ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ
إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ قَالَ رَبِّ إِنِّي
دَعَوْتُ قَوْمِي لَبِاسًا وَنَهَارًا ۖ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دَعْوَىٰ إِلَّا
فِرَارًا ۖ وَإِنِّي لَكَلَّامٌ لَّهُمْ لَتَقْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ
فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَقْبَسُوا بِهَيْمِهِمْ وَاصْرُوا وَاسْتَكْبَرُوا
اسْتِكْبَارًا ۖ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جَهَارًا ثُمَّ إِنِّي أَعْلَفْتُ
لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ۖ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ
إِنَّهُ كَانَ عَفِيرًا ۖ يُؤَيِّلُ لَكُمُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ يَدْرَارًا ۖ
وَيُمِدُّكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَّكُمْ جَنَّاتٍ
وَيَجْعَلْ لَّكُمْ أَنْهَارًا ۖ مَا لَكُم لَا تُرْجُونَ اللَّهَ وَقَارًا ۖ
وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ۖ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ
سَعِيمَ سُلُوبٍ طَبَا قًا ۖ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا
وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا ۖ وَاللَّهُ أَنْتَبَهُم مِّنْ
الْأَرْضِ بَنَاتًا ۖ تَوْبَعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُهُمُ امْرِئًا

زېمىندا كەڭ يوللاردا مېڭىشىڭلار ئۈچۈن،
 اللە سىلەرگە زېمىننى بىسات قىلىپ بەردى. (19-20).
 نۇھ ئېيتتى: «پەرۋەردىگارم! ئۇلار ھەقىقەتەن
 ماڭا ئاسىيلىق قىلدى، مېلىغا، بالىسىغا ۋە
 ئۆزلىرىگە زىياندىن باشقىنى زىيادە قىلمىغان كىشە-
 لەرگە (يەنى بايلىرىغا، كاتتىباشلىرىغا) ئەگەشتى (21).
 ئۇلار (يەنى كاتتىباشلار) (ماڭا چىنىۋېتىمىدى،
 ماڭا ۋە ماڭا ئەگەشكەنلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزۈپ)
 چوڭ ھىيلە تۈزدى (22). ئۇلار: 'مەبۇدلىرىڭلارنى
 ھەرگىز تەرك ئەتمەڭلار، ۋەدىنى، سۇۋائىنى،
 يەغۇسىنى، يەئۇقىنى ۋە نەسرىنى ھەرگىز تەرك
 ئەتمەڭلار' دېدى (23). ئۇلار ھەقىقەتەن نۇرغۇن
 كىشىلەرنى ئازدۇردى، زالىملارنى تېخىمۇ گۇمراھ
 قىلغىن» (24). ئۇلار گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن (توپان
 بىلەن) غەرق قىلىندى، دوزاخقا كىرگۈزۈلدى، ئۇلار

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ يَسٰطًا ۝ اَتَسْتَلُوْا مِنْهَا سَبِيْلًا
 فَيَخٰجُوْا ۝ قَالَ نُوْرٌ رَبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِيْ وَاسْتَعْمٰوْنُ كُمْ
 يَزِيْدُوْهُمَّ اِلٰهًا وَّوَلَدًا ۝ الْاَخْسَارُ ۝ وَمَكُوْا اَمْكُرًا ۝ اٰتٰوْا
 قَالُوْا اَلَا تَدْرِكُ الْهَيْئَتُكُمْ وَلَا تَدْرِكُ وُدَّكُمْ سَوَاعِدًا وَّ
 لَا يَغُوْثُ وَيَعُوْثُ وَنَسْرًا ۝ وَقَدْ اَصْلٰوْا كَثِيْرًا وَّ لَا
 تَزِيْدُ الْظٰلِمِيْنَ اِلَّا اَضْلٰلًا ۝ مَتَا خَافَتْكُمْ اَعْرُفُوْا اَقْدٰلُوْا
 نَارًا ۝ فَلَمْ يَجِدُوْا لَهْمٌ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ۝ وَّ
 قَالَ نُوْرٌ رَبِّ اَلَا تَدْرِكُ الْاَرْضَ مِنَ الْكُفْرِيْنَ دِيَارًا ۝
 اِنَّكَ اِنْ تَدْرُهُمْ يُضِلُّوْا عِمَادَكَ وَلَا يَكِيْدُوْا اِلَّا فَاٰجِرًا
 كَاكَا ۝ رَبِّ اغْضِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيْ
 مُؤْمِنًا وَّ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ وَلَا تَزِدِ الظّٰلِمِيْنَ
 اِلَّا تَبٰرًا ۝

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

قُلْ اَدْعِيْ اِلٰى اِلٰهٍ اَسْمَعُ نَعْرِضُ الْيَحْيٰى قَالُوْا اَلَا جَعَلْنَا رَاٰجِبًا

ئۆزلىرى ئۈچۈن اللەدىن باشقا ھېچقانداق ياردەمچى تاپالمىدى (25). نۇھ ئېيتتى: «پەرۋەردى-
 گارم يەر يۈزىدە كاپىرلارنىڭ بىرىنىمۇ قويمىغىن (26). ئەگەر ئۇلارنى قويساڭ، شۈبھىسىزكى،
 بەندىلىرىڭنى ئازدۇرىدۇ، ئۇلارنىڭ تاپقان بالىلىرىمۇ پەقەت فاجىر، كاپىر بولىدۇ (27).
 پەرۋەردىگارم! ماڭا، ئاتا-ئانامغا، مېنىڭ ئۆيۈمگە مۆمىن بولۇپ كىرگەن كىشىگە ۋە مۆمىن
 ئەرلەرگە، مۆمىن ئاياللارغا مەغپىرەت قىلغىن، زالىملارغا پەقەت ھالاکەتنى زىيادە قىلغىن» (28).

72- سۈرە جىن

مەككىدە نازىل بولغان، 28 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 (ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭگە) ئېيتقىنكى، «بىرقانچە نەپەر جىننىڭ (مەندىن قۇرئان) تىڭشاپ
 (ئىمان ئېيتقانلىقى) ماڭا ۋەھىي قىلىندى، ئۇلار (قەۋمىگە قايتىپ بارغاندىن كېيىن)
 ئېيتتى: بىز توغرا يولغا باشلايدىغان ئاجايىپ قۇرئاننى ھەقىقەتەن ئاڭلىدۇق (1).

ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتتۇق، پەرۋەردىگار بىزغا ھېچ-
كىمنى شېرىك كەلتۈرمەيمىز، (2). پەرۋەردىگار-
مىزنىڭ ئەزىمىتى كاتتىدۇر، خوتۇنى ۋە بالىسى
يوقتۇر (3). بىزنىڭ ئارىمىزدىكى ئەخمەق (يەنى
ئىبلەس) اللەغا ۋە ئۇنىڭ كاتتىلىقىغا ئالايىق
سۆزلەرنى قىلدى (4). بىز، ئىنسانلار ۋە جىنلار
اللەغا يالغاننى چاپلىمايدۇ، دەپ ئويلىغان ئىدۇق (5).
ئىنسانلاردىن بەزى كىشىلەر جىنلاردىن بولغان
بەزى كىشىلەرگە سېغىناتتى، شۇنىڭ بىلەن جىنلار
تېخىمۇ تەكەببۇرلىشىپ كەتتى (6). ئۇلار (يەنى
ئىنساننىڭ كۇففارلىرى)، سىلەرگە ئوخشاش، اللە
ھېچ ئادەمنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرمەيدۇ،
دەپ گۇمان قىلدى» (7). (جىنلار ئېيتتى) «بىز

(ئاسمان ئەھلىنىڭ سۆزلىرىنى تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسمانغا (چىقىشنى) تىلدۇق، ئاسماننىڭ
كۈچلۈك مۇھاپىزەتچىلەر (يەنى پەرشتىلەر) بىلەن ۋە (كۆيدۈرگۈچى) يۇلتۇزلار بىلەن تولۇپ
كەتكەنلىكىنى بايقىدۇق (8). بىز ھەمىشە (ئوغرىلىقچە تىڭشاش ئۈچۈن) ئاسماننىڭ ئولتۇرۇشقا
بولدىغان جايلىرىدا ئولتۇراتتۇق، كىمكى ئەمدى (ئوغرىلىقچە) ئاڭلاشقا ئۇرۇنىدىكەن، ئۇنى
كۆزىتىپ تۇرغان كۆيدۈرگۈچى يۇلتۇزلارنى بايقايدۇ (9). بىز (جىنلار جامائەسى) زېمىندىكى-
لەرگە يامانلىق ئىرادە قىلىنىدىمۇ ياكى پەرۋەردىگارى ئۇلارغا ياخشىلىق ئىرادە قىلىدىمۇ؟
بىلىمەيمىز (10). بىزنىڭ ئىچىمىزدە ياخشىلارمۇ ۋە ئۇنىڭدىن تۆۋەن تۇرىدىغانلارمۇ بار، بىز
تۈرلۈك يوللارغا بۆلۈندۇق (11). بىز جەزمەن ئىشەندۈكى، اللەنى (ئۆز ئىرادىسىنى ئىشقا
ئاشۇرۇشتىن) ھەرگىز ئاجىز قىلالايمىز، ئۇنىڭ (ئازابى) دىنىمۇ قېچىپ قۇتۇلالمايمىز (12).
بىز ھىدايەتنى (يەنى قۇرئاننى) ئاڭلىغان چېغىمىزدا ئۇنىڭغا ئىمان كەلتۈردۇق، كىمكى
پەرۋەردىگارغا ئىمان ئېيتىدىكەن، (ياخشىلىقلىرىنىڭ) كېمىسىپ كېتىشىدىن ۋە
(يامانلىقلىرىنىڭ ئارتۇق بولۇپ) زۇلۇم قىلىنىشتىن قورقمايدۇ (13). بىزدىن مۇسۇلمانلار
ۋە ھەق يولدىن چىققۇچىلارمۇ بار، مۇسۇلمان بولغانلار توغرا يولنى ئىزدىگەن بولىدۇ (14).

يَعِدُنِي إِلَى الرُّسُودِ أَلَمْ يَكُن لَّيَاسًا مِّنَ الرُّسُودِ أَلَمْ يَكُن لَّيَاسًا مِّنَ الرُّسُودِ
وَأَنَّهُ لَعَلَّ جَدِّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۖ وَأَنَّهُ كَانَ
أَكْبَرَهُمْ قَوْلُ سَفِيهَةٍ عَلَى اللَّهِ مُسْطَلًّا ۖ وَوَقَّاعًا لِّذُنَا
أَن تَقُولَ الْإِنشَاءَ وَالْجَنِّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَأَنَّهُ كَانَ
رِجَالًا مِّنَ الْإِنشَاءِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ
رَهَقًا ۖ وَأَكْبَرَهُمْ قَوْلًا كَمَا ظَنَنْتُمْ ۖ أَن لَّنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا
وَأَنَّا لَكِنَّا السَّمَاءِ قَوْجِدَ لَهَا مِلْكٌ حَرَسًا شَرِيًّا
وَسَهْبًا ۖ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْرِ فَمِنَ
يُسْمِرِهِ الْأَن يَجِدَ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا ۖ وَأَنَّا لَا نَدْرِي
أَسْرَارِيَدٍ مِّنَ فِي الْأَرْضِ أَمْ آدَارُ بِهِمْ سِرًّا ۖ بَعْثُ
رُسُلًا ۖ وَأَنَّا كُنَّا مِنَ الْغَالِيُونَ وَمِمَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا
طَرَائِقُ وَدَادَا ۖ وَأَنَّا كُنَّا نَأْكُلُ مِمَّا نَكْنُزُ فِي الْأَرْضِ
وَلَن نَّعْجِزَهُ هَرَبًا ۖ وَأَنَّا لَا نَسْمِعُ مِمَّا يُهْدَى الْأَمْثَارُ
فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَفَأْ بِغُصَاوَلَارِهَا ۖ وَأَنَّا كُنَّا
أُفْسُوسُونَ وَمِمَّا أَلْفِطُونَ فَمَن نَّسْمُكُ أَتَاوَلِكُمْ نَحْوًا رَّسَدًا ۖ

وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ۖ وَأَن لَّوِ اسْتَفْتُمُوا
عَلَى الظَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَّاءً عَذًّا ۖ لَّا يَنْفَعُهُمْ فِيهِ
وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ۖ
وَأَن السَّجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ۖ وَآلِهَةً
لَّهَا قَامَرٌ عَبْدٌ لِلَّهِ يَدْعُوهُ كَمَا دُعَايُكَ تُدْعُونَ عَلَيْهِ لَيْدًا ۖ
قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ۖ قُلْ إِنِّي لَا
أُمْلِكُ لَكُمْ صَرًّا وَلَا رَشَدًا ۖ قُلْ إِنِّي لَن لَّيْجُوزِي مِن
اللَّهِ أَحَدًا ۖ وَلَكِن أَعِدُّمِن دُونِهِ مَلَكًا ۖ لَّا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَلِلَّهِ دَرَسَاتٌ ۖ وَمَن يُفِضْ إِلَهُ دَرَسَاتٌ ۖ فَإِن
لَّه تَارِجُهُمْ خَلِيدِينَ فِيهَا آيَاتٌ ۖ حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا
يُوعَدُونَ فَيَسْجُدُونَ مِمَّنْ أَعْصَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدُوًّا
قُلْ إِن أَدْرِي أَقَرُّبُ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ
لَهُ رَبِّي آيَةً ۖ عَلَيْهِ الْعَذَابُ فَلَا يَظْهَرُ عَلٰى غَيْبِهِ
أَحَدًا ۖ إِلَّا مَن أَرَادَ تَضَيُّعًا ۖ قُلْ إِنِّي لَن لَّيْجُوزِي مِن
يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا ۖ

توغرا يولدىن چىققۇچىلار جەھەننەمگە ئوتۇن بولىدۇ» (15). ئەگەر ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى) توغرا يولدا بولسا ئىدى، ئۇلارنى سىناش ئۈچۈن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرەتتۇق (يەنى رىزىقىنى كەڭ قىلىپ بېرەتتۇق)، كىمكى پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ زىكرىدىن (يەنى اللە نىڭ تائەت-ئىبادىتىدىن) يۈز ئۆرۈيدىكەن، اللە ئۇنى قاتتىق ئازابقا دۇچار قىلىدۇ (16-17). مەسجىدلەر اللەغا خاستۇر، اللەغا قوشۇپ ھېچكىمگە ئىبادەت قىلماڭلار (18). اللە نىڭ بىندىسى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) اللەغا ئىبادەت قىلىشقا تۇرغاندا، قۇرئان تىڭشاش ئۈچۈن جىنلار (ئوللىشىپ) ئۇنى بېسىۋېلىشقا تاس قالىدۇ (19). (ئى مۇھەممەد! دىنىڭدىن يېنىپ كېتىشىڭنى تەلەپ قىلغان بۇ كۇففارلارغا) ئېيتقىنكى، «پەرۋەر-

دىگارمىغا ئىبادەت قىلىمەن، ئۇنىڭغا ھېچ ئەھدىنى شېرىك كەلتۈرمەيمەن» (20). ئېيتقىنكى، «مەن سىلەرگە پايدا-زىيان يەتكۈزۈشكە قادىر بولالمايمەن (بۇنىڭغا پەقەت اللە قادىر بولالايدۇ)» (21). ئېيتقىنكى، «(ئەگەر مەن اللەغا ئاسىي بولسام) مېنى اللە نىڭ ئازابىدىن ھېچ كىشى قۇتقۇزالمايدۇ، اللەدىن باشقا ھېچ پاناھگامۇ تاپالمايمەن (شۇنداق تۇرۇقلۇق، مەن سىلەرنىڭ تەلۋىڭلارنى قانداق قوبۇل قىلالايمەن)» (22). مەن پەقەت (سىلەرگە) اللە نىڭ ئەلچىلىكىنى يەتكۈزۈشكە قادىرمەن، كىمكى اللەغا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىگە ئاسىيلىق قىلىدىكەن (يەنى كىمكى اللەنى ۋە اللە نىڭ پەيغەمبىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن، اللەغا مۇلاقات بولۇشقا ئىشەنمەيدىكەن، اللەنىڭ ئايەتلىرىگە قۇلاق سېلىشتىن يۈز ئۆرۈيدىكەن)، ئۇ دوزاخ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ (23). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) ئاگاھلاندىرۇلغان ئازابىنى كۆرگەن چاغدا كىمىنىڭ ياردەمچىسى ئاجىز ۋە سانى ئاز ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ» (24). (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «سىلەرگە ئاگاھلاندىرۇلغان ئازاب يېقىنمۇ؟ ياكى پەرۋەردىگارمى ئۇنىڭغا (ئۇزاق) ۋاقىت تەيىن قىلامدۇ؟ ئۇقمايمەن» (25). اللە غەيىبى بىلگۈچىدۇر، ئۆزىنىڭ غەيىبىدىن ھېچبىر ئادەمنى خەۋەردار قىلمايدۇ (26). پەقەت اللە ئۆزى مەمنۇن بولغان پەيغەمبىرىگىلا (بەزى غەيىبى بىلدۈرىدۇ)، ئۇنىڭ ئالدىغا ۋە ئارقىسىغا كۆزەتچى (پەرشتە) سېلىپ قويىدۇ (27).

پىرئەۋن پەيغەمبەرگە (يەنى مۇسا ئەلەيھىسسالامغا) ئاسىيلىق قىلدى (يەنى پىرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتماي، ئۇنى يالغانغا چىقاردى، ئى قۇرەيش جامائەسى! سىلەر مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغاندەك، پىرئەۋنمۇ مۇسالانى ئەلەيھىسسالامغا ئاسىيلىق قىلغان ئېدى)، شۇنىڭ بىلەن ئۇنى قاتتىق جازالدۇق⁽¹⁶⁾. (ئى قۇرەيش جامائەسى!) ئەگەر ئىمان ئېيتىمىساڭلار، (دەھشتىدىن) بالىلارنىڭ بېشىنى ئاقارتىۋېتىدىغان كۈندىن قانداق ساقلىنىسىلەر⁽¹⁷⁾. ئۇ كۈننىڭ (دەھشتىدىن) ئاسمان يېرىلىدۇ، اللە نىڭ ۋەدىسى چوقۇم ئەمەلگە ئاشدۇ (چۈنكى اللە ۋەدىسىگە خىلاپلىق قىلمايدۇ)⁽¹⁸⁾. بۇ ئايەتلەر ھەقىقەتەن ۋەز-نەسىھەتتۇر، (بۇ ۋەز-نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەر-ۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن⁽¹⁹⁾. (ئى

فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخَذًا وَبِيلًا ۝
فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ
شِيبًا ۝ إِنَّ السَّمَاءَ مُنفِطِرَةٌ ۖ كَانَتْ وَعْدًا مَّقْعُولَ ۝ إِنَّ
هَٰذَا نَذِيرٌ ۖ تَذَكَّرْ ۚ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۝
إِنْ زَكَتْكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلَاثِي إِلَيْلٍ وَ
نِصْفِهِ وَثُلَاثُهُ وَطَرَفَةٌ مِّنَ الْيَمِينِ مَعَكَ ۖ وَاللَّهُ
يُقَدِّرُ الْإِلَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلَمًا ۖ إِنَّ كُنْ تَحْصُوهُ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمْنَا
سَيَكُونُ مِنكُمْ مَّرْضَىٰ ۖ وَالْأَعْرُوفُ يُضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ
يَنْبَغُونَ مِّنْ فَضْلِ اللَّهِ ۖ وَالْأَعْرُوفُ يُقَارِعُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ ۖ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنهُ ۖ وَأَيُّكُمْ يُضِلُّ
وَأَنفَرُوا الزُّكُوفَ ۖ وَأَنفَرُوا اللَّهُ قَرْضًا حَسَنًا ۖ وَالْقَدِيرُ
لَا أَنفُسَكُمْ مِّنْ خَيْرٍ ۖ نَّجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ
وَأَعْظَمُ أَجْرًا ۖ وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّذِينَ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ
رَّحِيمٌ ۝

مۇھەممەد!) شۈبھىسىزكى، پەرۋەردىگارىڭ سېنىڭ ۋە سەن بىلەن بولغانلارنىڭ (يەنى ساھابىلەر) دىن بىر توپ ئادەمنىڭ (تەھجۇد نامىزى ئۈچۈن) كېچىنىڭ ئۈچتىن ئىككى ھەسسىسىدە، يېرىمىدا ۋە ئۈچتىن بىر ھەسسىسىدە تۇرىدىغانلىقىڭلارنى بىلىدۇ، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ (ئۇزۇنلۇقى)نى اللە ئالدىنلا بەلگىلەيدۇ، سىلەرنىڭ ئۇنى ھېسابلاپ بولالمايدىغانلىقىڭلارنى اللە بىلىدۇ، اللە سىلەرگە رەھىم قىلدى (يەنى كېچىدە تەھجۇد نامىزى ئوقۇشنىڭ پەرزلىكىنى) ئەمەلدىن قالدۇردى، تەھجۇد نامىزىدىن سىلەرگە قولاي بولغاننى ئوقۇڭلار، اللە بىلىدۇكى، بەزىڭلار كېسەل بولۇپ قالسىلەر، بەزىلەر اللە نىڭ پەزىلىنى تىلەپ (يەنى تىجارەت قىلىپ) يەر يۈزىدە سەپەر قىلىدۇ، يەنە بەزىلەر اللە نىڭ يولىدا جىھاد قىلىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭدىن (يەنى تەھجۇد نامىزىدىن) قولاي بولغاننى ئوقۇڭلار، (پەرز) نامازنى ئادا قىلىڭلار، زاكاتنى بېرىڭلار، اللە غاقىر زېھى ھەسەنە بېرىڭلار (يەنى اللە نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ياخشىلىق يوللىرىغا پۇل-مال سەرپ قىلىڭلار)، ئۆزەڭلار ئۈچۈن (دۇنيادا) قايسىبىر ياخشى ئىشنى قىلىڭلار، اللە نىڭ دەرگاھىدا تېخىمۇ ياخشى، تېخىمۇ كاتتا ساۋابقا ئېرىشىسىلەر (دۇنيا بولسا پانىدۇر، ئاخىرەت بولسا باقىدۇر، ياخشى بەندىلەر ئۈچۈن اللە نىڭ دەرگاھىدىكى ساۋاب ھەممىدىن ئارتۇقتۇر)، اللە دىن مەغپىرەت تىلەڭلار، اللە ھەقىقەتەن ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر⁽²⁰⁾.

74- سۇرە مۇدەسسەر

مەككىدە نازىل بولغان، 56 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئى (ۋەھىي نازىل بولغان چاغدا) كىيىمگە چۆم-
كىلىۋالغۇچى (پەيغەمبەر!) تۇر! (ئىنسانلارنى)
اللە نىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇر (2). پەرۋەردىگارنىڭ-
نى ئۇلۇغلا (3). كىيىمىڭنى پاك تۇت (4). ئازابتىن
(يەنى ئازابقا قالدۇرىدىغان ئىشلاردىن) يىراق
بول (5). كۆپ ئېلىش نىيىتىدە بەرمە (يەنى بىر
كىشىگە بىرەر سوغا بەرسەڭ، ئۇنىڭدىن بەرگەن
نەرسەڭدىن كۆپرەك نەرسە ئېلىشنى تەمە قىلما) (6)،
پەرۋەردىگارنىڭ (رازىلىقى) ئۈچۈن (قەۋمىڭدىن

يەتكەن ئەزىيەتكە) سەۋر قىل (7). سۇر چېلىنغان ۋاقىت — ئۇ كۈن قىيىن كۈندۇر (8-9). كاپىرلارغا
ئاسان ئەمەستۇر (10). (ئى مۇھەممەد!) مەن تەنھا ياراتقان كىشىنى (يەنى ۋەلىد ئىبنى مۇغەرەنى)
ماڭا قويۇۋەت (11). ئۇنىڭغا نۇرغۇن مال بەردىم (12). ئۇنىڭغا كۆز ئالدىدا تۇرىدىغان ئوغۇللارنى
بەردىم (13). ئۇنىڭ ئابرويسىنى ئۆستۈردۈم (14). ئاندىن ئۇ يەنە كۆپ بېرىشىمنى تەمە
قىلىدۇ (15). ياق (يەنى ئۇنىڭ خالىغىنى بولمايدۇ)، چۈنكى ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە قارشى
چىقتى (16). ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابىمنى تېتىتىمەن (17). ئۇ (پەيغەمبەر ۋە قۇرئان ھەققىدە)
ئويلىنىدى، (قۇرئان توغرىلۇق نېمە دېيىشنى ۋە قانداق بوھتان قىلىشنى) پىلانلىدى (18).
لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى (19). يەنە لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى (20).
ئاندىن ئۇ قارىدى (21)، ئاندىن قوشۇمىسىنى تۇردى ۋە چىرايىنى پۇرۇشتۇردى (22)، ئاندىن
(ئىماندىن) يۈز ئۇرۇدى (پەيغەمبەرگە ئەگىشىشتىن) تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتتى (23)، «بۇ
(كالامۇ اللە ئەمەس) پەقەت ئۆگىنىلگەن سېھىردۇر، بۇ پەقەت ئىنسان سۆزىدۇر» دېدى (24-25). ئۇنى
مەن سەقەرگە (يەنى دوزاخقا) سالدىم (26). سەقەرنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (27) ئۇ
ھېچ نەرسىنى قالدۇرمايدۇ، قويمايدۇ (بەلكى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ) (28). ئۇ (چوڭلۇقىدىن) ئىنسانلارنىڭ
(كۆزلىرىگە يىراق مۇساپىلەردىن) كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ (29). ئۇنىڭغا 19 پەرىشتە مۇئەككەلدۇر (30).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ وَرَبَّكَ كَبِيرٌ وَيَتَابُكَ
قَطَرٌ وَالزُّجْرُ فَاهْجُرْ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ وَ
لِرَبِّكَ فَاصِرٌ قَدْ أَفْعَى فِي الْمَأْثُورِ فَذَلِكَ يَوْمُئِذٍ
يَوْمٌ عَسِيرٌ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ذَرْنِي وَمَنْ
خَلَقْتُ وَجِيدًا فَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا وَبَيْنَ
شُهُودٍ أَوْ مَهْدُوكٍ لَهُ تَبْهِيدًا ثُمَّ يَنْظُرُهُمْ
أَرَيْدُ كُلَّ إِنْسَانٍ جَانًا لِلْإِنْتِزَاعِ سَارِعًا
صُعُودًا أَوْ نَزْعًا فَكَرُّوْا قَدْرَ قَدَرٍ ثُمَّ
فُجِّلَ لِكُلِّ قَدْرٍ ثُمَّ نَظَرُ ثُمَّ عَجَزَ وَبَسْرٌ
ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا أَسْمُومٌ
يُؤْثَرُ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ سَاطِعًا
سَقَرٌ وَمَا آدُرُكَ مَا سَقَرُ لَا تُبْقِ وَ
لَا تَدْرُكُ لَوْ أَهَكَ الْبَشَرُ عَلَيْهَا سَاعَةً عَنَرُ

بىز دوزاخ مۇئەككەلىرىنى پەقەت پەرىشتىلەردىن قىلدۇق، بىز ئۇلارنىڭ سانى بىلەن پەقەت كاپىر-لارنى سىندۇق، تاكى ئەھلى كىتاب (ئۆزلىرىنىڭ ساماۋى كىتابلىرىدىكى بۇ ساننى كۆرۈپ قۇرئاننىڭ ھەق ئىكەنلىكىگە) ئىمان ئېيتقاي، مۆمىنلەرنىڭ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەرگەن خەۋىرىگە ئىشەنگەنلىكىلىرىدىن ۋە ئەھلى كىتابنىڭ قۇرئان خەۋەرلىرىنىڭ تەۋرات، ئىنجىلدىكى خەۋەرلەرگە ئۇيغۇن ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلغانلىقىدىن) ئىمانى كۈچەيگەي، ئەھلى كىتاب ۋە مۆمىنلەر (بۇنىڭدىن) شەكىللەنمەيدۇ، دىللىرىدا كېسەل بارلار (يەنى مۇناپىقلار)، كاپىرلار: «بۇ مىسالدىن اللە نېمىنى ئىرادە قىلدۇم دەيدۇ، اللە مۇشۇنداق خالىغان ئادەمنى گۇمراھ قىلدۇ، خالىغان ئادەمنى ھىدايەت قىلدۇ، پەرۋەردىگارىڭنىڭ قوشۇنىنى (يەنى پەرىشتىلەرنىڭ سانىنىڭ كۆپلۈكىنى، ئۇلارنىڭ كۈچ-قۇۋۋىتىنى ۋە ئۇلارنىڭ يارىتىلىشتىكى چوڭلۇقىنى)

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عَدُوَّكُمْ إِلَّا قِطْعَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا وَالْيَسْتَفِيحُونَ الَّذِينَ الَّذِينَ أَوْفُوا الْكِتَابَ وَيَرَدُّونَ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى الْإِيمَانِ وَلَا يَتَابِ الَّذِينَ الَّذِينَ أَوْفُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلَيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنِ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ ۚ وَلَا وَالْقَمَرِ ۚ وَالْكِتَابِ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْبَشَرِ ۚ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ۚ كُلٌّ عَلَىٰ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَ رَهِيْنَةً ۚ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ۚ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ۚ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ۚ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَعَتٍ ۚ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ۚ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ۚ وَكُنَّا خُوضٌ مَعَ الْغَائِيضِ ۚ وَكُنَّا لَنَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ۚ حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ ۚ فَمَا تَتْلُوهُمْ مِن شِئَاءِ الشُّعَرَاءِ ۚ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرِ مُعْرِضِينَ ۚ

پەقەت ئۇ ئۆزى بىلىدۇ، بۇ (يەنى اللە بايان قىلغان دوزاخ) پەقەت ئىنسانلار ئۈچۈن ۋەز-نەسىھەت-تۈر (31). ياق (يەنى ئۇ مەسخىرە قىلغۇچىلار قەبىھ قىلمىشىدىن يانسۇن)، ئاي بىلەن قەسەمكى (32)، ئۆتۈپ كەتكەن كېچە بىلەن قەسەمكى (33)، يورۇغان سۈبھى بىلەن قەسەمكى (34)، شۈبھىسىزكى، دوزاخ بالالاردىن بىرىدۇر (ئۇنى قانداقمۇ مەسخىرە قىلسىلەر ۋە ئۇنىڭغا چىنىۋېتىمەيسىلەر؟) (35). ئۇ ئىنسانلارنى ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر (36). سىلەردىن (جەننەتكە) ئىلگىرىلەشنى خالىغان ياكى (دوزاختىن) چېكىنىشنى خالىغان ئادەمنى ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇر (37). ھەر ئىنسان قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن (دوزاختا) مەھبۇستۇر (38). پەقەت ئەسھابى يەمىن (يەنى سائادەتمەن مۆمىنلەر) بۇنىڭدىن مۇستەسنا (39). ئۇلار جەننەتلەردە بولۇپ، گۇناھكارلاردىن: «سىلەرنى دوزاخقا كىرگۈزگەن نېمە؟» دەپ سورايدۇ (40-42). ئۇلار (جاۋابەن) ئېيتىدۇ: «بىز ناماز ئوقۇمىدۇق (43). مىسكىنلەرگە تائام بەرمىدۇق (44). بىز بىھۇدە سۆز قىلغۇچىلار بىلەن بىھۇدە سۆز قىلاتتۇق (45). قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلاتتۇق (46)، تاكى بىز ئۆلگۈچە (شۇنداق قىلدۇق)» (47). شاپائەت قىلغۇچىلارنىڭ شاپائىتى ئۇلارغا پايدا بەرمەيدۇ (يەنى ئۇلارنى اللە نىڭ ئازابىدىن قۇتقۇزىدىغان شاپائەتچى بولمايدۇ، ئۇلارغا پۈتۈن ئەھلى زېمىن شاپائەت قىلغان تەقدىردىمۇ، ئۇلارنىڭ شاپائىتى قوبۇل قىلىنمايدۇ) (48). ئۇلار نېمىشقا ۋەز (يەنى قۇرئان) دىن يۈز ئۆرۈيدۇ (49).

ئۇ ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن قانچە ئۆزۈر ئېيتقان
تەقدىردىمۇ (ئۆزۈرسى قوبۇل قىلىنمايدۇ) (15). ساڭا
جېرىشل ئارقىلىق ۋەھى نازىل بولۇۋاتقاندا، ئۇنى
ئېسىڭغا ئېلىۋېلىش ئۈچۈن ئالدىراپ تېلىڭىنى
مىدىرلاتما (16). ئۇنى توپلاش ۋە ئوقۇپ بېرىش
بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر (17). ساڭا ئۇنى ئوقۇپ
بەرگىنىمىزدە (يەنى جېرىشل ساڭا ئوقۇپ بەرگەن-
دە)، ئۇنىڭ ئوقۇشقا ئەگەشكىن (18). ئاندىن ئۇنى
چۈشەندۈرۈپ بېرىش بىزنىڭ مەسئۇلىيىتىمىزدۇر (19).
(ئى مۇشرىكلار جامائەسى!) ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس
(يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش، ھېساب بېرىش
سەلەر گۇمان قىلغاندەك يوق ئىش ئەمەس)، بەلكى
سەلەر بۇ دۇنيانى دوست تۇتسىلەر (20). ئاخىرەتكە
كۆڭۈل بۆلەيسىلەر (21). بۇ كۈندە، (سانادەتمەنلەر-

وَلَوْلَا اَنْفِى مَعَاذِ رَبِّهِۦٓ اَلَمْ نَحْرَجْكَ بِمِلْسَانَا۟ نَكَلًا يَّجْعَلُ
بِهِۦٓ اَنْ عَلِمْتَ اِجْمَعُ وَاَمَّا اَمْرَانِهٖٓ فَاِنَّهٗ فَاَتِيْعُ
اَمْرَانِهٖٓ فَاِنَّ عَلَيْنَا نِآيَا۟ نَّكَالًا لِّبَنِي۟نَ
الْعَاقِلَةِ وَاَمَّا زُرَّوۡنَ الْاِخْرَةَ وَاُجُوۡةُ يَوْمَئِذٍ نَّاصِرَةٌ
اِلٰى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ وَّوُجُوۡةُ يَوْمَئِذٍ نَّآسِرَةٌ تَتَّقُنَ
اَنْ يَّفْعَلَ بِهَا۟ قَآفِرَةٌ كَلَّا اِذَا يَلْعَلُ التَّارَاتِى۟
وَقِيلَ مَنْ رَّآ۟ى وَاَمَّا اَنۡفِى الْفِرَآ۟ى وَاَلۡتَغٰى
السَّآ۟ى بِالسَّآ۟ى اِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ اِلۡتِمَآ۟ى
فَلَا صَدَقَ وَلَا ضَلَّ وَلَا لَكِنۡ كَذَّٰبٌ وَكُوۡلِى۟
نَحۡرُ۟ ذَهَبَ اِلٰى اَهۡلِهٖ يَتَكَلَّمُ۟ اَوۡلٰى لَكَ قَاوۡلِى۟
نَحۡرُ۟ اَوۡلٰى لَكَ قَاوۡلِى۟ اَلَا يَحۡسِبُ الْاِنۡسَآ۟ اَنْ
يُنۡزَلَ سُدًى اَلَمْ يَكۡنِ نَظۡفَةً مِّنۡ مَّرۡمِى۟ يُمۡئِى۟
نَحۡرُ۟ كَانَ عَٰلِقَةً فُخۡلًا فَمَوۡى۟ فَجَعَلَ مِّنۡهُ الْاُزۡجٰ۟
الذِّكۡرَ وَالۡاُنۡثٰ۟ اَلَيْسَ ذٰلِكَ بِعَٰدِى۟ عَلٰ۟ى اَنْ
يُخۡرِجَ الْمَوۡتٰ۟

نىڭ) يۈزلىرى نۇرلۇق بولىدۇ (22). (ئۇلار) پەرۋەردىگارىغا قاراپ تۇرىدۇ (23). بۇ كۈندە، نۇرغۇن
يۈزلەر تۇتۇق بولىدۇ (24). ئۆزلىرىنىڭ چوڭ مۈشكۈللۈكىگە دۇچار بولىدىغانلىقىغا ئۇلار جەزمەن
ئىشىنىدۇ (25). راستلا جان ھەلقۇمغا يەتكەندە، «(بۇ كېسەلگە) كىم ئىلاج قىلالايدۇ» دېيىل-
دۇ (26-27). (سەكراتتا ياتقان ئادەم) بۇنىڭ (دۇنيادىن) ئايرىلىش ئىكەنلىكىنى جەزمەن بىلىدۇ (28).
(سەكراتنىڭ قاتتىقلىقىدىن) پاچاق پاچاققا كىرىشىپ كېتىدۇ (29). بۇ كۈندە ھەيدەپ بېرىلىدىغان
جاي پەرۋەردىگارىڭىزنىڭ دەرگاھىدۇر (30). (كاپىر قۇرئانغا) ئىشەنمىدى، ناماز ئوقۇمىدى (31).
لېكىن ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلدى ۋە (ئىماندىن) يۈز ئۇرۇدى (32). ئاندىن كېرىلىگەن ھالدا
ئۆيىگە قايتتى (33). ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! (34) يەنە ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا!
ۋاي سېنىڭ ھالىڭغا! (35) ئىنسان ئۆزىنى بىكار قويۇپ بېرىلىدۇ (يەنى شەرىئەت ئىشلىرىغا تەكلىپ
قىلىنماي، مەيلىگە قويۇۋېتىلگەن ھايۋانغا ئوخشاش) دەپ ئويلىمىدۇ؟ (36) ئۇ (بەچچىدانلارغا)
تۆكىلىدىغان (ئاجىز مەنى) ئەمەسمىدى؟ (37) ئاندىن ئۇ لەختە قان بولدى، ئاندىن
اللە ئۇنى چىرايلىق شەكىلدە ياراتتى (38). ئۇ مەندىن ئەر-ئايال (ئىككى تىپىنى) ياراتتى (39).
ئۇ (يەنى يۇقىرىقىدەك ئىشلارنى قىلغان اللە) ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئەمەسمۇ؟ (40)

76- سۇرە ئىنسان

مەنىدە نازىل بولغان، 31 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئىنسان (ئاننىڭ قورسىقىدا) بىر مۇددەتنى ئۆتكۈزدى، ئۇ (ئەرزىمىگە ئىلگىرىن) تىلغا ئېلىندى. دىغان نەرسە بولمىدى (1). شۈبھىسىزكى، بىز ئىنساننى ئارىلاشما مەنى (يەنى ئەر بىلەن ئايال-نىڭ مەنىسى)دىن ياراتتۇق، ئۇنى بىز (شەرىئەت تەكلىپلىرى بىلەن) سىنايمىز، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنى بىز (ئۇنى نازىل قىلغان ئايەتلىرىمىزنى ئاڭلىسۇن، كائىناتىنى ياراتقۇچىنىڭ بىرلىكىگە دالالەت قىلد-دىغان دەلىللەرنى كۆرسۈن دەپ) ئاڭلايدىغان، كۆرىدىغان قىلىپ ياراتتۇق (2). شۈبھىسىزكى،

ئۇنىڭغا بىز (پەيغەمبەر ئەۋەتش بىلەن ياخشى-يامان) يولنى كۆرسەتتۇق، ئۇ مۆمىن بولۇپ ياخشى يولدا مېڭىپ (اللەنىڭ نېمىتىگە) شۈكۈر قىلغۇچىدۇر، ياكى (فاجىر بولۇپ يامان يولدا مېڭىپ) كۈفرىلىق قىلغۇچىدۇر (3). شۈبھىسىزكى، بىز كاپىرلارغا (پۇتلىرىغا سېلىنىدىغان) زەنجىرلەرنى، (بويۇنلىرىغا سېلىنىدىغان) تاقاقلارنى ۋە يېنىپ تۇرغان دوزاخنى تەييارلىدۇق (4). ھەقىقەتەن ياخشىلار كافۇر ئارىلاشتۇرۇلغان (مەي بىلەن تولدۇرۇلغان) جامىلاردىن ئىچىدۇ (5). (ئۇ كافۇر جەننەتتىكى بىر) بۇلاقتىن (ئېتىلىپ چىققان بولۇپ)، ئۇنىڭدىن اللە نىڭ (ياخشى) بەندىلىرى ئىچىدۇ، ئۇ بۇلاقنى ئۇلار (خالغان جايلىرىغا) ئېقىتىپ بارالايدۇ (6). ئۇلار ئۆز ئۈستىگە قەسەم ئىچىپ ئالغان ئىشنى ئورۇنلايدۇ ۋە دەھشىتى كەڭ دائىرىلىك بولغان كۈندىن (يەنى قىيامەت كۈنىدىن) قورقىدۇ (7). ئۆزى موھتاج تۇرۇقلۇق، مىسكىنگە، يېتىمگە ۋە ئەسرگە ئائام بېرىدۇ (8). (ئۇلار ئېيتىدۇ) «سەلەرگە بىز اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ئائام بېرىمىز، سەلەردىن (بۇنىڭ بەدە-لىمگە) ھېچقانداق مۇكاپات ۋە تەشەككۈر تەلەپ قىلمايمىز» (9). شۈبھىسىزكى، بىز پەرۋەردىگار بىمىز تەرىپىدىن مەيدانغا كەلتۈرۈلگەن ئېغىر، قاتتىق كۈندىن قورقىمىز» (10). اللە ئۇلارنى شۇ كۈننىڭ شەرىدىن ساقلايدۇ، ئۇلارنىڭ (يۈزلىرىگە) نۇر، (دىللىرىغا) خۇشاللىق ئاتا قىلىدۇ (11). ئۇلارنىڭ سەۋر-ئاقەتلىرى ئۈچۈن اللە ئۇلارنى جەننەت بىلەن ۋە (ئۇ يەردىكى) يىمەك (لىباسلار) بىلەن مۇكاپاتلايدۇ (12). ئۇلار جەننەتتە تەختلەرگە يۆلىنىپ ئولتۇرىدۇ، ئۇلار جەننەتتە قاتتىق ئىسسىقلىق، قاتتىق سوغۇقلىق كۆرىمىدۇ (13). جەننەتتىكى (دەرەخلىرىنىڭ) سايلىرى ئۇلارغا يېقىندۇر، جەننەتنىڭ مېۋىلىرىنى ئۈزۈش ئۇلارغا ئاسان قىلىنىدۇ (14).



ئۇلارغا (تاماق قاچىلانغان) كۈمۈش تەخسىلەر،
(مەي تولدۇرۇلغان) كۈمۈشتىن ياسالغان (ششەدەك
سۈزۈك) جاملار ئايلىندۇرۇپ سۈنۈلۈپ تۇرسىمۇ،
(ساقىيلار، ئۇلارنىڭ ئېھتىياجىغا قاراپ) لايىق ئۇل-
چەيدۇ (يەنى ئىچكىچىلەرنىڭ ئېھتىياجىدىن ئېشىپمۇ
قالمايدۇ، كېمىمۇ قالمايدۇ) (15-16). ئۇلار يەنە
جەننەتتە زەنجىبىل ئارسلاشتۇرۇلغان جام بىلەن
(يەنى جامدىكى مەي بىلەن) سۇغىرىلىدۇ (17). جەن-
نەتتە سەلسەبىل دەپ ئاتىلىدىغان بىر بۇلاقىمۇ
بار (18). قېرىماي ھەمىشە ياش تۇرىدىغان غىلمانلار
نۆۋەت بىلەن ئۇلارنىڭ خىزمىتىنى قىلىپ تۇرسىمۇ،
ئۇلارنى كۆرگەن چېغىڭدا (ئۇلارنىڭ گۈزەللىكى،
سۈزۈكلۈكى ۋە نۇرلۇقلۇقىغا قاراپ) ئۇلارنى تېرى-
لىپ كەتكەن مەرۋايىتىسىگەن دەپ قالسىەن (19).
قاچانكى سەن قارايدىغان بولساڭ، بۇ يەردە (تەس-
ۋىرلەپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان) نېمەتلەرنى ۋە كاتتا

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآيَاتٍ مِنْ فَضْلِهِ وَالْأُكُوفُ كَانَتْ تُؤِيرُهُمْ
قَوَائِمًا مِنْ فَضْلِهِ كَذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ آيَاتِ الْكِتَابِ لَعَلَّكَ تَلْتَمِذٌ لِمَا كُنْتَ
كَانَ رِجَالُهَا زَجَاجًا يَتَوَلَّوْنَ أَيْدِيَهُمْ حَسْبُكُمُ الْيَوْمَ
عَلَيْكُمُ وَلَدَانِ عَذَابُكُمْ أَذَارًا يَوْمَ إِذَا رَأَيْتُمُ حَسْبُكُمْ لَوْلَا
مَنْعُوا ۖ وَإِذَا رَأَيْتُكُمْ رَأَيْتُ نِعْمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ۖ
عَلَيْكُمُ ثِيَابٌ سُنْدُسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلَاءُ أَسَاوِرُ
مِنْ فَضْلِهِ وَسَعْتُهُمْ رُتَبُهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ۖ إِنَّ هَذَا كَانَ
لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ۖ إِنَّا نَحْنُ رُؤُوسُ الْعَالَمِينَ
الْقُرْآنُ تَنْزِيلًا ۖ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا يُطْعِمُكُمْ مِنْهُمُ الْإِنْسَاءُ
أَوْ كُفُورًا ۖ وَإِذَا كُنَّا أَهْلَ الْبُيُوتِ مِنْكُمْ فَسَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّكُمُ اللَّيْلَ
فَاصْبِرْ لَهُ وَصَبَّحَهُ لَيْلًا طَوِيلًا ۖ إِنَّ هَذَا لَكُمُ يَحْيَوْنَ
الْعَالَمَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا نَقِيلُ ۖ عَنْ خَلْقِهِمْ
وَسَدَدْنَا أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمَنَةً بَيْنَهُمْ لَيَالٍ
إِنْ هَذِهِ تَذَكُّرَةٌ ۖ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ۖ وَمَا
كُنَّا لَنُؤْتِيَهُنَّ الْإِنْفَاءَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۖ

پادشاھلىقنى كۆرسەن (20). ئۇلارنىڭ ئۈچىسىدا يۇپقا يىپەك ۋە قېلىن يىپەكنىن (تەييارلانغان)
يېشىل كىيىملەر بولىدۇ، (ئۇلار) كۈمۈش ئۈزۈكلەرنى تاقايدۇ، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى پاك شاراب
بىلەن سۇغىرىدۇ (21). شۈبھىسىزكى، بۇ سىلەرگە بېرىلگەن مۇكاپاتتۇر، سىلەرنىڭ مېھنىتىڭلار قوبۇل
بولدى (22). (ئى مۇھەممەد!) ھەقىقەتەن بىز ساڭا قۇرئاننى بۆلۈپ-بۆلۈپ نازىل قىلدۇق (23).
سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھۆكۈمىگە سەۋر قىلغىن، سەن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ھېچبىر گۇناھكارغا
ياكى كۈفرىلىق قىلغۇچىغا بويىسۇنمىغىن (24). ئەتىگەن-ئاخشامدا پەرۋەردىگارىڭنىڭ نامىنى ياد
قىلغىن (يەنى ناماز ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭغا كۆپ تائەت-ئىبادەت قىلغىن) (25). كېچىنىڭ
ئاز قىسمىدا ئۇنىڭغا سەجدە قىل، كۆپ قىسمىدا ئۇنىڭغا تەسبىھ ئېيت (26). شۈبھىسىزكى،
بۇلار (يەنى مۇشرىكلار) دۇنيانى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق بىلىدۇ، كەلگۈسىدىكى قىيىن بىر
كۈنىگە (يەنى قىيامەتكە) سەل قارايدۇ (27). بىز ئۇلارنى ياراتتۇق، ئۇلارنىڭ بەدىنىنى
مەزمۇت قىلدۇق، ئەگەر بىز خالىساق، (ئۇلارنى ھالاك قىلىپ) ئورنىغا ئۇلارغا ئوخشاش
باشقا ئادەملەرنى دەستەتتۇق (28). شۈبھىسىزكى، بۇ (ئايەتلەر) ۋەز-نەسىھەتتۇر (بۇ
ۋەز-نەسىھەتتىن پايدىلىنىشنى) خالىغان ئادەم پەرۋەردىگارىغا يەتكۈزىدىغان يولنى تۇتسۇن (29).
پەقەت اللە خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى ھەممە ئىش اللەنىڭ خاھىشىغا
ياغلىقتۇر). اللە ھەقىقەتەن ھەممىنى بىلگۈچىدۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر (30).

اللّٰه خالىغان ئادەمنى رەھىمىتىڭىز دائىرىسىگە كىرگۈزۈڭ. اللّٰه زالىملارغا قاتتىق ئازابنى تەييارلىدى (31).

77- سۈرە مۇرسەلات

مەككىدە نازىل بولغان، 50 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللّٰه نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئارقىمۇئارقا چىققۇچى (لەرزىن) شاماللار بىلەن قەسەمكى (1)، قاتتىق چىققۇچى بورانلار بىلەن قەسەمكى (2)، (بۆلۈتلەرنى اللّٰه خالىغان تەرەپلەرگە) تارقانقۇچى شاماللار بىلەن قەسەمكى (3)، (ھەق بىلەن باتىلىنىڭ، ھارام بىلەن ھالالىنىڭ)

ئارىسىنى ئايرىغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (4)، (بەندىلەرگە) ئۆزۈرە (قالدۇرماسلىق) ياكى (اللّٰه نىڭ ئازابىدىن) ئاگاھلاندۇرۇش ئۈچۈن ۋەھىينى (پەيغەمبەرلەرگە) ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (5-6)، (ئۇ مەككە كۇففارلىرى!) سىلەر ئاگاھلاندۇرۇلغان ئىش (يەنى قىيامەت، ھېساب ۋە جازا) چوقۇم مەيدانغا كەلگۈچىدۇر (7). يۇلتۇزلارنىڭ (نۇرى) ئۆچۈرۈلگەن چاغدا (8)، ئاسمان يېرىلغان چاغدا (9)، تاغلار تىتىلىپ (شامالدا) ئۇچۇپ يۈرگەن زەررىلەردەك (ئۇچۇپ يۈرگەن چاغدا (10)، پەيغەمبەرلەرگە (ئۇلار بىلەن ئۈمىتلىرى ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىدۇ-لىشقا) ۋاقىت بەلگىلەنگەن چاغدا (ۋەدە قىلىنغان قىيامەت مەيدانغا كېلىدۇ) (11). (پەيغەمبەرلەر-نىڭ قەۋملىرىگە ئائىت ئىشلار) قايسى بۈيۈك كۈنگە كېچىكتۈرۈلدى؟ (12) خالايقنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈن ئۈچۈن (تەخىر قىلىندى) (13). ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈننىڭ نېمە-لىكىنى (يەنى ئۇنىڭ دەھشىتىنى) قانداق بىلەلەيسەن؟ (14) بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇ-چىلارغا ۋاي! (15) (پەيغەمبەرلىرىنى ئىنكار قىلغانلىقىنى ئۈچۈن) ئىلگىرىكىلەرنى ھالاك قىلىمە-دۇقمۇ؟ (16) ئاندىن ئۇلارغا ئەگەشتۈرۈپ كېيىنكىلەرنى ھالاك قىلدۇق (17). گۇناھكارلارنى مۇشۇنداق قىلىمىز (يەنى جازالايمىز) (18). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (19) سىلەرنى بىز ئاجىز مەنىدىن ياراتىمىدۇقمۇ؟ (20) ئۇنى بىز مەلۇم ۋاقىتقىچە (يەنى تۇغۇلغۇچە) پۇختا ئارامگاھ (يەنى بەچچىدان) دا قىلدۇق (21-22). بىز (ئۇنى ئابىمەندىن يارىتىشقا) قادىر بولدۇق، بىز (ئۇنى ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە يارىتىشقا) نېمىدېگەن ياخشى قادىر بولغۇچىمىز! (23) بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (24) زېمىننى بىز ئۆز ئىچىگە ئالدىغان قىلىمىدۇقمۇ؟ (26)



(يەنى) تىرىكلەرنى ۋە ئۆلۈكلەرنى (ئۆز ئىچىگە ئالدىغان قىلىمدۇقمۇ؟) (26). بىز زېمىنغا ئېگىز تاغلارنى ئورناتتۇق، سىلەرنى تاتلىق سۇ بىلەن سۇغاردۇق (27). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (28) (ئۇلارغا دوزاخ مۇئەككەللە-رى) «سىلەر (دۇنيادىكى چىغىتلاردا) ئىنكار قىلغان (دوزاخ) ئازابىغا بېرىڭلار، ئۈچ شاخلق سايىگە بېرىڭلار» (دەيدۇ) (29-30). ئۇ سايە (جەھەننەم-نىڭ تۈتۈنى بولۇپ كىشىنى) سەگىدەتمەيدۇ، (جەھەننەمنىڭ) يالقۇنىنىمۇ توسمايدۇ (31). ئۇ يال-قۇن قەسىرىدەك (چوڭ) ئۇچقۇنلارنى چىقىرىدۇ (32). ئۇ ئۇچقۇنلار قارا-سېرىق تۈگىلەرگە ئوخشايدۇ (33). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (34) بۇ كۈندە ئۇلار سۆز قىلالمايدۇ (35). ئۇلارنىڭ

أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا ۖ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِي شَيْخِي ۖ وَ
أَمْنًا لِّكُمْ مَاءً قَرَارًا ۖ وَيَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا
الْأَنْطَلِقُ إِلَىٰ مَا كُنْتُمْ بِهِ تَكْدِرُونَ ۖ إِنَّظِلُّوا إِلَىٰ ظِلِّ
ذِي الْكُرْسِيِّ ۖ لَا ظِلُّهُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ وَاللَّهُ بِمَا
فَعَلْتُمْ بَصِيرٌ ۖ كَأَنَّهُ جَدَّتْ صُغُرٌ ۖ وَيَوْمَ
يَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا الْيَوْمُ لَا يَنْصُتُونَ ۖ وَلَا
يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْبُدُونَ ۖ وَيَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا
هَذَا يَوْمُ الْقُصَلِ ۖ جَعَلْنَا الْآلَافِينَ ۖ وَأَن كَانَ لَكُمْ
كَيْدٌ فَيَكِيدُونَ ۖ وَيَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا
الْأَنْتَقِينَ فِي ظِلِّهِ ۖ وَيَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا
كُلُوا وَاشْرَبُوا هَيْثُمُ كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ۖ إِنَّا كَذَبْنَا
نَجْوَى الْمُحْسِنِينَ ۖ وَيَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا
تَسْمَعُوا قَوْلِي ۖ إِنَّا كُنَّا مُجِيبُونَ ۖ وَيَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ
الْيَمُّ ۖ وَلَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا
يَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا
يَوْمَ لَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا يَمْنَعُكُمُ الْيَمُّ ۖ وَلَا

ئۆزى ئېيتىشىغا ئىزنى بېرىلمەيدۇ (36). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (37) بۇ (خالايمىنىڭ ئارىسىدا) ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈندۇر، (ئۇ كۈندە) سىلەرنى ۋە ئاۋالقىلارنى (يەنى ئۆتكەنكى ئۈممەتلەرنى) (ئاراڭلاردا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن) يىغىمىز (38). ئەگەر (ئازابتىن قۇتۇلۇشقا) بىرەر چارەڭلار بولسا، چارە قىلىپ بېقىڭلار (39). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (40) شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار سايىلەردىن، بۇلاقلىرىدىن ۋە كۆڭلى تارتقان مېۋىلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ (41-42). (ئۇلارغا) «دۇنيادا قىلغان (ياخشى) ئەمەل-لىرىڭلار ئۈچۈن خۇشال-خۇرام يەڭلار ۋە ئىچىڭلار» (دېيىلىدۇ) (43). شۈبھىسىزكى، بىز ياخشى ئىش قىلغۇچىلارنى مۇشۇنداق مۇكاپاتلايمىز (44). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (45) (كۇفۇرلارغا) «(دۇنيانىڭ لەززەتلىرىدىن) ۋاقىتلىق يەڭلار ۋە بەھرىمەن بولۇڭلار، شۈبھىسىزكى، سىلەر گۇناھكارسىلەر» (دېيىلىدۇ) (46). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچى-لارغا ۋاي! (47) ئۇلارغا: «رۇكۇ قىلىڭلار» دېيىلسە، ئۇلار رۇكۇ قىلمايدۇ (48). بۇ كۈندە (ئۇ كۈننى) ئىنكار قىلغۇچىلارغا ۋاي! (49) ئۇلار (شانلىق دەلىللەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، پاساھەت-بالاغەستە ئەڭ يۇقىرى بولغان بۇ قۇرئانغا ئىشەنمىسە) باشقا قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ (50).

(ئوتتۇزىنچى پارە)

78 - سۈرە نەبە

مەككىدە نازىل بولغان، 40 ئايەت.



ناھىيىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(مۇشرىكلار ئۆزئارا نېمە توغرۇلۇق سورىشىدۇ؟) (1) ئۇلار چوڭ بىر خەۋەر (يەنى قىيامەت توغرۇلۇق) سورىشىدۇ (2). ئۇلار شۇ (يەنى قىيامەت) توغرىسىدا ئىختىلاپ قىلىشقۇچىلاردۇر (3). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى قىيامەت ئۇلارنىڭ ئويلىغىنىدەك يالغان ئەمەس)، ئۇلار (ھەقىقىي ئەھۋالنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ (4). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار (بېشىغا كەلگەن ئازابىنى) كەلگۈسىدە بىلىدۇ (5).

(زېمىننىڭ ئۈستىدە مۇقىملىشىشچىلار ۋە كەڭ تۈزلەڭلىكلەرگە زىرائەت تېرىپ پايدىلىنىشىڭلار ئۈچۈن) زېمىننى بىسات قىلىدۇقمۇ؟ (6) (زېمىننىڭ تەۋرەپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن) تاغلارنى قوزۇق قىلىدۇقمۇ؟ (7) سىلەرنى ئەر-ئايال قىلىپ ياراتتۇق (8). ئۇيغۇنى سىلەرنىڭ (بەدىنىڭلار ئۈچۈن) راھەت قىلدۇق (9). كېسچىنى لېباس قىلدۇق (10). كۈندۈزنى (سىلەر) تىرىكچىلىك قىلىدىغان (ۋاقىت) قىلدۇق (11). ئۈستۈڭلاردا مۇستەھكەم يەتتە ئاسماننى بىنا قىلدۇق (12). (سىلەر ئۈچۈن) يېنىپ تۇرغان چىراقنى (يەنى كۈننى) ياراتتۇق (13). ئاشلىقلارنى، ئوت-چۆپلەرنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن بۇلۇتلاردىن مول يامغۇر ياغدۇرۇپ بەردۇق (14-16). قىيامەت كۈنى ھەقىقەتەن (مۇكاپاتلاش ۋە جازالاش) ۋاقتىدۇر (17). ئۇ كۈنى سۇر چېلىنىدۇ، سىلەر توپ-توپ بولۇپ كېلىسىلەر (18). ئاسمان ئېچىلىپ نۇرغۇن ئىشىكلەر پەيدا بولىدۇ (19). تاغلار ھەرىكەتلەندۈرۈلۈپ سەراپتەك بولۇپ قالىدۇ (يەنى تاغلار تۈزۈپ يىراقتىن قارىغۇچىغا سۈدەك تۇيۇلىدۇ) (20). جەھەننەم ھەقىقەتەن (كۇففارلارنى) كۈتۈپ تۇرىدۇ (21). جەھەننەم، شۈبھىسىزكى، گۇناھكارلارنىڭ جايىدۇر (22). ئۇلار جەھەننەمدە ئۇزاق مۇددەت قالىدۇ (23). ئۇلار جەھەننەمدە (جەھەننەمنىڭ ھارارىتىنى يېنىكلىتىدىغان) بىرەر سۆرۈنلۈككە ۋە (تەشلىقنى قاندۇر-رىدىغان) بىرەر ئىچىملىككە ئېرىشەلمەيدۇ (24). ئۇلارنىڭ ئېرىشىدىغىنى پەقەت يۇقىرى ھارارەتلىك قايناقسۇ ۋە يىرىگىدىنلا ئىبارەت بولىدۇ (25). بۇ (ئۇلارغا بېرىلىدىغان) مۇۋاپىق جازادۇر (26). چۈنكى ئۇلار (قىلمىشلىرىدىن) ھېساب ئېلىنىشتىن قورقمايتتى (27)



هەمدە بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى قاتتىق ئىنكار قىلاتتى (28). ھەر نەرسىنى تولۇق خاتىرىلەپ قويمىز (29). (ئۇلارغا ئېيتىمىزكى) «تېتىڭلار! سىلەرگە پەقەت ئازابىنلا زىيادە قىلىمىز» (30). شۈبھىسىزكى، تەقۋادارلار نېمەتكە ئېرىشىدۇ (31). (ئۇ نېمەت) باغلار، ئۈزۈملەردۇر (32). تەڭشۈش قىزلاردۇر (33). (شاراب بىلەن) تولدۇرۇلغان جامىلاردۇر (34). ئۇلار جەننەتتە يالغان سۆز، بەھۇدە سۆز ئاڭلىمايدۇ (35). (ئەنە شۇلار) پەرۋەردىگارنىڭ بەرگەن مۇكاپاتى، يېتەرلىك ئاتاسى-دۇر (36). ئۇ ئاسمانلارنىڭ، زېمىننىڭ ۋە ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى شەيئىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر. ناھايىتى شەپقەتلىكتۇر. (ئۇ كۈندە ھېچ كىشى) ئۆزىگە سۆز قىلىشقا قادىر بولالمايدۇ (37). جىبرىئىل ۋە پەرىشتىلەر سەپ بولۇپ تۇرۇپ كېتىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەتتە)، ئۇلار (نىڭ ئارىسىدا) مېھرىبان

اللەنىڭ ئۆزىگە ئېرىشكەن ۋە توغرا سۆزنى قىلغانلاردىن باشقا ھېچ ئەھدەنىڭ سۆز قىلىشقا بولمايدۇ (38). ئەنە شۇ چوقۇم بولىدىغان كۈندۇر. كىمكى (ئىمان بىلەن، ياخشى ئەمەل بىلەن) پەرۋەردىگارىغا قايتىدىغان يولنى تۇتۇشنى خالىسا (تۈتسۇن) (39). بىز سىلەرنى ھەقىقەتەن (يۈز بېرىشى) يېقىن ئازابىتىن (يەنى ئاخىرەت ئازابىدىن) ئاڭالاندۇردۇق، ئۇ كۈندە كىشى ئىلگىرى قىلغان ئەمەللىرىنى كۆرىدۇ. كاپىر: «كاشكى مەن تۇپراق بولۇپ كەتكەن بولسامچۇ!» دەيدۇ (40).

79- سۈرە نازىئات

مەككىدە نازىل بولغان، 46 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. (كۇففارلارنىڭ جانلىرىنى) قاتتىق تارتىپ ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (1)، (مۆمىنلەر) (اللەنىڭ جانلىرىنى) سىلىق ئالغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (2)، (اللەنىڭ ئەمرىنى ئاس-ماندىن) تېز ئېلىپ چۈشكۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (3)، (مۆمىنلەرنىڭ جانلىرىنى ئېلىپ جەننەتكە) ئىلگىرىلىگۈچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى (4)، (اللەنىڭ ئەمرى بىلەن) كائىناتنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرغۇچى پەرىشتىلەر بىلەن قەسەمكى، (سىلەر چوقۇم تىرىلدۈرۈلسىلەر، سىلەردىن چوقۇم ھېساب ئېلىنىدۇ) (5). بۇ كۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) دە زېمىن (ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر قوشۇلۇپ) تەۋرەيدۇ (6). ئۇنىڭ ئارقىسىدىنلا ئاسمان (ۋە ئۇنىڭدىكى شەيئىلەر قوشۇلۇپ) تەۋرەيدۇ (7). بۇ كۈندە دىللارنى (يەنى كۇففارلارنىڭ دىللىرىنى) قورقۇنچ باسىدۇ (8).

شۇ (دىللارنىڭ ئىگىلىرىنىڭ) كۆزلىرى (قورقۇنچ-
تىن) تىكىلىپ قارىيالىمايدۇ (9). ئۇلار ئېيتىدۇ:
«راستلا بىز ئاۋالقى ھالىمىزغا قايتۇرۇلامدۇق؟
(يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلمەمدۇق؟)» (10) ئۇ
بىزنىڭ چىرىگەن سۆڭەك بولۇپ قالغان ۋاقىتىمىز
ئەمەسمۇ؟» (11) ئۇلار ئېيتتى: «ئۇنداق بولىدىغان
بولسا، بۇ (يەنى ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش) زىيان-
لىق قايتىشتۇر (يەنى بىز ئۆلگەندىن كېيىن تىرىل-
مىغان بولساق، دوزاخ ئەھلى بولغانلىقىمىز ئۈچۈن
زىيان تارتقۇچىلارمىز)» (12). بىر سەيھە (يەنى
ئىسرائىلنىڭ سۇر چېلىشى) بىلەنلا ئۇلار (يەنى
جىمى خالايق) (يەر ئاستىدىن) زېمىننىڭ ئۈستىگە
چىقىپ قالىدۇ (13-14). ساڭا مۇسانىڭ خەۋىرى
كەلدىمۇ؟ (15) ئۆز ۋاقتىدا ئۇنى پەرۋەردىگارى
تۇۋا ناملىق مۇقەددەس ۋادىدا (مۇنداق دەپ)
چاقىردى: (16) «سەن پىرئەۋننىڭ قېشىغا بارغىن،
ئۇ ھەقىقەتەن ھەددىدىن ئاشتى (17). ئۇنىڭغا:

أَبَصَاَهَا خَاشِعَةً ۖ يَقُولُونَ إِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ۖ
عَازَاكُنَا عِظَامًا خُفْرَةً ۖ قَالُوا لَيْتَكَ إِذَا كُنْتَ خَاشِعَةً ۖ
قَاتِلَنَا فِي رَحْمَةٍ وَاحِدَةٍ ۖ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ۖ هَلْ أَنتَ
حَدِيثُ مُوسَى ۖ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ يَا لَوِادِ الْمَقْعَدِينَ طُوفَى ۖ
إِذْ هَبَّ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ۖ فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ
تَزُولَ ۖ وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى ۖ قَارَأَهُ الْآيَةَ
الْكُبْرَى ۖ فَكَذَّبَ وَعَصَى ۖ ثُمَّ أَدْبَرَ سَعْيَهُ ۖ فَحَشَرَ
فَنَادَى فَقَالَ أَنَارِكُمُ الْأَعْمَى ۖ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ
الْآخِرَةِ ۖ وَالْأُولَى ۖ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنْ يَشَاءُ ۖ ءَأَنْتُمْ
أَشَدَّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا ۖ رَفَعَ سَمَكَهَا فَصَوَّبَهَا ۖ وَ
أَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ۖ قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَنْزِلْ
دَحْضُهَا ۖ أَخْرَجْنَاهَا مَاءً هَامِرًا غَرِبًا ۖ وَاجْبَالَ أَرْسَهَا ۖ
مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَعْيَانِكُمْ ۖ فَإِذَا جَاءَ رَبُّ الطَّائِفَةِ الْكُبْرَى ۖ
يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى ۖ وَبُورِنِ الْجَبَرِيمُ
لِمَنْ يَرَى ۖ قَالُوا مَنْ طَغَى ۖ وَأَنشَرِ الْحَيَوةَ الدُّنْيَا ۖ

(كۇفرىدىن ۋە گۇناھلاردىن) پاك بولۇشنى خالامەن (18). سېنى پەرۋەردىگارىمنى تونۇشقا يېتەك-
لىشىمنى خالامەن؟ (ئۇنى تونۇساڭ پەرۋەردىگارىڭىدىن) قورقسەن-دە، (ياخشى ئەمەللەرنى
قىلىسەن) دېگەن» (19). مۇسا پىرئەۋنگە چوڭ مۆجىزىنى كۆرسەتتى (20). پىرئەۋن (اللەنىڭ
پەيغەمبىرى مۇسانى) ئىنكار قىلدى ۋە (اللەنىڭ ئەمرىگە) ئاسىيلىق قىلدى (21). ئاندىن پىرئەۋن
(مۇسادىن) يۈز ئۈرۈپ (ھىيلە-مىكىر ئىشلىتىشكە) كىرىشتى (22). (ئۇ سېھىرگەرلەرنى، ئەسكەرلىرىنى،
تەۋەلىرىنى) توپلىدى ھەم ئىدا قىلىپ (23) دېدى: «مەن سىلەرنىڭ بۈيۈك پەرۋەردىگارىڭلار
بولمەن» (24). اللە ئۇنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتنىڭ ئازابى بىلەن جازالىدى (25). شەك-شۈبھىسىزكى،
اللەدىن قورقىدىغانلار بۇنىڭدىن ئىبرەت ئالىدۇ (26). سىلەرنى يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ ياكى ئاسماننى
يارىتىش مۇشكۈلمۇ؟ اللە ئاسماننى ياراتتى (27). ئۇنىڭ ئېگىزلىكىنى يۈكسەك قىلدى ۋە كەم-
كۈتسىز قىلدى (28). ئۇنىڭ كېچىسىنى قاپقاراڭغۇ، كۈندۈزىنى يوپۇرۇق قىلدى (29).
شۇنىڭدىن كېيىن زېمىننى (ئەھلى زېمىننىڭ تۇرۇشىغا لايىق قىلىپ) يايىدى (30). زېمىندىن
بۇلاقلارنى ئاققۇردى، ئۆسۈملۈكلەرنى ئۆستۈردى (31). تاغلارنى (زېمىندا) مۇقىم قىلدى (32). اللە-
تائالا ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلىرىڭلارنىڭ پايدىلىنىشى ئۈچۈن (ياراتتى) (33).
قىيامەت كەلگەندە (34)، (شۇ) كۈندە ئىنسان (ياخشى-يامان) قىلمىشلىرىنى ئەسلىيدۇ (35).
قارىغۇچىلارغا جەھەننەم ئوچۇق كۆرسىتىلىدۇ (36). كىمكى (كۇفرىدا، گۇناھتا)
چېكىدىن ئاشىدىكەن (37)، دۇنيا تىرىكچىلىكىنى (ئاخىرەتتىن) ئارتۇق كۆرىدىكەن (38)،

ئۇنىڭ جايى ھەقىقەتەن جەھەننەم بولىدۇ (39). پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا (سوراققا تارتىلىشتىن) قورقىدىغان، ئۆزىنى نەپسى خاھىشىغا بېرىلىشتىن (يەنى ھارام قىلىنغان نەرسىلەردىن) چەكلىگەن ئادەمگە كەلسەك (40)، ھەقىقەتەن ئۇنىڭ جايى جەننەت بولىدۇ (41). ئۇلار سەندىن قىيامەتنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى سورايدۇ (42). سەن ئۇنى قانداقمۇ بايان قىلىپ بېرەلەيسەن؟ (43) ئۇنى بىلىش پەرۋەر-دىگارنىڭ خاستۇر (44). سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت قىيامەتتىن قورقىدىغان ئادەمنى ئاگاھلاندۇرۇش-تۇر (45). ئۇلار قىيامەتنى كۆرگەن كۈنىدە، گويا ئۆزلىرىنى (دۇنيادا) پەقەت بىر كەچقۇرۇن ياكى بىر ئەتىگەن تۇرغاندەك (گۇمان قىلىدۇ) (46).

80 - سۇرە ئابدەسە

مەككىدە نازىل بولغان، 42 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

يېنىغا ئەمما كەلگەنلىكى ئۈچۈن (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام) تەرىنى تۇردى ۋە يۈزىنى ئورۇۋالدى (1-2). (ئى مۇھەممەد!) نېمە بىلىسەن؟ (بەلكى) ئۇ (سەندىن ئالغان مەرىپەت بىلەن گۇناھلىرىدىن) پاڭلىنىشى مۇمكىن (3). ياكى ۋەز-نەسھەت ئاڭلاپ ئۇنىڭدىن پايدىلىنىشى مۇمكىن (4). ئۆزىنى (ئىماندىن) بىھاجەت ھېسابلايدىغان ئادەمگە كەلسەك، سەن ئۇنىڭغا يۈزلىنىسەن (يەنى ئۇنىڭغا قولاق سېلىپ تەبلىغ قىلىشقا كۆڭۈل بۆلسەن) (5-6). ئۇ (كۆۈرىدىن، گۇناھلاردىن) پاڭلىنىسا، ساقا نېمە زىيىنىدى (7). سەندىن مەرىپەت تىلەپ، اللەدىن قورققان ھالدا يۈگۈرۈپ كەلگەن كىشىگە كەلسەك (8-9)، سەن ئۇنىڭغا قارىماي قويسەن (10). (بۇنىڭدىن كېيىن) ئۇنداق قىلمىغن. بۇ ئايەتلەر ۋەزدۇر (11). خالىغان ئادەم ئۇنىڭدىن ۋەز-نەسھەت ئالىدۇ (12). ئۇ (يەنى قۇرئان ئايەتلىرى) قىممەتلىك، (قەدرى) يۇقىرى پاك سەھىپىلەرگە يېزىلغاندۇر (13-14). (ئۇ) ھۈرمەتلىك ياخشى (پەرشتىلەردىن بولغان) پۈتۈكچىلەرنىڭ قولىدىدۇر (15-16). ئىنسانغا لەنەت بولسۇنكى، ئۇ ئىجەب كاپىر بولدى! (17) اللە ئۇنى نېمىدىن ياراتتى؟ (18) اللە ئۇنى ئابىمەنىدىن ياراتتى، (ئۇ تولۇق يارىتىلىپ بولغۇچە) اللە ئۇنى بىرقانچە باسقۇچلارغا بۆلۈپ پەيدىن-پەي ياراتتى (19). ئاندىن ئۇنىڭغا (ماڭار) بولسۇن ئاسانلاشتۇرۇپ بەردى (20).

ئاندىن ئۇنى ۋاپات قىلدۇردى، ئۇنىڭغا (كۆمۈ-
لىدىغان) قەبرىنى بەرپا قىلدى (21). ئاندىن
اللە ئۇنى خالىغان ۋاقىتتا تىرىلدۈرىدۇ (22).
ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس (يەنى بۇ كاپىر ئىنسان
تەكەببۇرلۇقىدىن يانسۇن)، ئۇ اللەنىڭ
بۇيرۇغانلىرىنى بەجا كەلتۈرمىدى (23). (بۇ كاپىر)
ئىنسان ئۆزىنىڭ يېمەكلىكلىرىگە (ئىبرەت
نەزىرى بىلەن) قارىسۇن (24). (بىز بۇلۇتتىن)
زور مىقداردا يامغۇر ياغدۇردۇق (25). ئاندىن
زېمىننى (ئۇنىڭدىن ئۆسۈملۈكلەرنى چىقىرىش
بىلەن) ياردۇق (26). سىلەرنىڭ ۋە ھايۋانلىرىڭ-
لارنىڭ مەنپەئەتلىنىشى ئۈچۈن، زېمىندا
ئاشلىقلارنى، ئۆزۈمنى، ئوتياشلارنى، زەيتۇننى،
خورمىنى، دەرەخلىرى قويۇق باغچىلارنى،
تۈرلۈك مېۋىلەرنى، ئوت-چۆپلەرنى ئۆستۈر-
دۇق (27-32). (قىيامەتنىڭ) قۇلاقنى گاس

قىلغۇدەك قاتتىق ئاۋازى كەلگەن چاغدا (ھەممە ئادەم ئۆز ھالى بىلەن بولۇپ قالىدۇ) (33).
ئۇ كۈندە كىشى ئۆزىنىڭ قېرىندىشىدىن، ئانىسىدىن، ئاتىسىدىن، خوتۇنىدىن ۋە
بالىلىرىدىن قاچىدۇ (34-36). ئۇ كۈندە ھەر ئادەمنىڭ بىر ھالى بولىدۇكى، ئۇنىڭ باش-
قىلارغا قارىشىغا (شۇ ھالى) يار بەرمەيدۇ (37). ئۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەردىن نۇر، كۈلكە
ۋە خۇشال-خۇراملىق يېغىپ تۇرىدۇ (38-39). يەنە بۇ كۈندە نۇرغۇن يۈزلەرنى چاڭ-
توزاڭ بېسىپ كەتكەن، قارىداپ كەتكەن بولىدۇ (40-41). بۇلار بولسا كاپىرلاردۇر، فاجىرلاردۇر (42).

لَهُ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ۖ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ۖ وَلَا تَلْمِزْهُ مَا
أَمَرَ ۖ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ۚ أَكَا صَبَيْنَا الْمَاءَ
صَبًّا ۖ ثُمَّ شَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۖ فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ۖ وَ
عَبَا ۖ وَغَضَبْنَا ۖ وَزَيَّنَّا وَجْهَنَا ۖ وَحَدَّيْنَا غُلَامًا ۖ وَفَالَكُنَّ
وَأَبَا ۖ فَتَتَاعَاكُمْ ۖ وَلَا تَعَاكُمْ ۖ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاعَةُ ۖ
يَوْمَ يَفْزُ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ۖ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ۖ وَصَاحِبَتِهِ
وَبَيْنِهِ ۖ لِكُلِّ أُمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ۖ وَجُودُهُ
وَجُودُهُ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرٌ ۖ وَلَا ضَاحِكٌ مُسْتَبْشِرٌ ۖ وَوَجُودُهُ
يَوْمَئِذٍ عَلِيمٌ ۖ تَرَهَقَهَا فَتَرَهُ ۖ أُولَئِكَ هُمُ
الْكَاذِبُونَ ۖ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۖ وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ۖ وَإِذَا الْبُجُورُ
سُيِّرَتْ ۖ وَإِذَا الْعُشُورُ عُطِّلَتْ ۖ وَإِذَا الْوُحُوشُ
خُيِّرَتْ ۖ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۖ وَإِذَا النُّفُوسُ رُجِعَتْ ۖ

81- سۈرە تەكۋىر

مەككىدە ئازىل بولغان، 29 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

كۈنىڭ نۇرى ئۆچكەن چاغدا (1)، يۇلتۇزلار تۆكۈلگەن چاغدا (2)، تاغلار گۇمران بولغان چاغدا (3)،
بوغاز تۆگىلەر تاشلىۋېتىلگەن چاغدا (4)، ياۋايى ھايۋانلار توپلانغان چاغدا (5)، دېڭىزلار
ئوت بولۇپ لاۋۇلىدىغان چاغدا (6)، جانلار (ئۆز قايىشلىرىغا) قوشۇلغان چاغدا (7)،



تربك كۆمۈۋېتىلگەن قىزدىن سەن قايسى گۇناھ بىلەن تۆلتۈرۈلدۈك؟ دەپ سورالغان چاغدا (8-9)، نامە ئەماللار ئېچىلغان چاغدا (10)، ئاسمان ئېچىپ تاشلانغان چاغدا (11)، دوزاخ قىزىتىلغان چاغدا (12)، جەننەت (تەقۋادارلارغا) يېقىنلاشتۇرۇلغان چاغدا (13)، ھەر ئادەم ئۆزىنىڭ قىلغان (ياخشى-يامان) ئىشلىرىنى بىلىدۇ (14). كۈندۈزى يوشۇرۇنغۇچى يۇلتۇزلار بىلەن پاتىدە-غان ۋاقىتىدا يوشۇرۇنىدىغان يۇلتۇزلار بىلەن قەسەم قىلىمەن (15-16)، قاراڭغۇلۇققا چۆمگەن كېچە بىلەن قەسەم قىلىمەن (17)، يورۇشقا باشلىغان سۈبھى بىلەن قەسەم قىلىمەن (18). قۇرئان ھەقىقەتەن (اللەنىڭ) ئىززەتلىك بىر ئەلچى (ئارقىلىق نازىل قىلىنغان) سۆزدۇر (19). ئۇ (ئەلچى) كۈچلۈكتۇر، اللەنىڭ دەرگاھىدا مەرتىۋىلىكتۇر (20). پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغۇچىدۇر. بۇ يەردە (يەنى ئاسماندا) ئۇ ئىشەنچلىكتۇر (21). سىلەرنىڭ ھەمراھىڭلار (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام)

مەجنۇن ئەمەستۇر (22). ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) جىبرىئىلنى ھەقىقەتەن روشەن ئۇيۇقىنىڭ (شەرقىدە) كۆردى (23). ئۇ (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام) (غەيبىنى) تەبلىغ قىلىشتا بېخىل ئەمەستۇر (24). ئۇ (يەنى قۇرئان) قوغلاندى شەيتاننىڭ سۆزى ئەمەستۇر (25). قەيەرگە بارىسىلەر؟ (26) ئۇ (يەنى قۇرئان) پۈتۈن ئەھلى جاھانغا نەسىھەتتۇر (27). سىلەرنىڭ ئاراڭلاردىن (دىن بارسىدا) راۋۇرۇس بولۇشنى خالايدىغانلارغا (قۇرئان) نەسىھەتتۇر (28). پەقەت ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە خالىغاندىلا، ئاندىن سىلەر خالايسىلەر (يەنى اللە خالىمىغىچە سىلەرنىڭ خالىغىنىڭلارنىڭ ھېچ پايدىسى يوق) (29).

82- سۈرە ئىنقىزار

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. ئاسمان يېرىلغان چاغدا (1)، يۇلتۇزلار تۆكۈلگەن چاغدا (2)، دېڭىزلار بىر-بىرىگە قوشۇلغان چاغدا (3)، قەبرىلەر ئاستى-ئۈستى قىلىنغان (يەنى ئۆلۈكلەر چىقىرىلغان) چاغدا (4)، ھەر ئادەم ئىلگىرى-كېيىن قىلغان ئىشلىرىنىڭ ھەممىسىنى بىلىدۇ (5).

ئۇلار قىيامەت كۈنىنى ئىنكار قىلىدۇ (11). ئۇنى پەقەت (كۇڧرىدا) ھەددىدىن ئاشقان، ئىنتايىن گۇناھكار ئادەملا ئىنكار قىلىدۇ (12). ئۇنىڭغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز تىلاۋەت قىلىنسا، ئۇ: «(بۇ) قەدىمكىلەرنىڭ ھېكايىلىرىدۇر» دەيدۇ (13). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن دىللىرى قارىيىپ كەتكەن (14). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ھەقىقەتەن ئۇلار بۇ كۈندە پەرۋەردىگارىنى كۆرۈشتىن مەنئى قىلىنغان (15). ئاندىن ئۇلار ھەقىقەتەن دوزاخقا داخىل بولغۇچىلاردۇر (16). ئاندىن (ئۇلارغا): «مانا بۇ سىلەر ئىنكار قىلغان نەرسە (يەنى ئازاب) دۇر» دېيىلىدۇ (17). راستلا ياخشى بەندىلەرنىڭ نامە-ئەمالى شەك-شۈبھىسىز

ئىللىيوندا بولدۇ (18). ئىللىيوننىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سەن قانداق بىلەلەيسەن؟ (19) (تۇ) ياخشىلارنىڭ ئەمەللىرى خاتىرىلەنگەن دەپتەردۇر (20). ئۇنىڭغا اللەنىڭ يېقىن پەرىشتىلىرى كۆڭۈل بۆلۈپ (21). ياخشىلار نېمەت ئىچىدە (يەنى جەننەتتە) بولدۇ (22). ئۇلار تەختلەر ئۈستىدە تۇرۇپ (اللەنىڭ جەننەتتە ئۇلارغا بەرگەن تۈرلۈك نېمەتلىرىگە) قارايدۇ (23). ئۇلارغا قارايدىغان بولساڭ، نېمەتنىڭ (ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدىن چىقىپ تۇرغان) ئەسىرىنى تونۇيسەن (24). ئۇلار ئاغزى پېچەتلەنگەن ساپ شاراب بىلەن سۇغىرىلىدۇ، ئىچىشنىڭ ئاخىرىدا ئۇنىڭدىن ئىپارنىڭ ھىدى كېلىپ تۇرىدۇ. قىزىقۇچىلار شۇنىڭغا قىزىقسۇن! (25-26) ئۇنىڭغا (يەنى ساپ شارابقا) تەسنىمنىڭ (سۈيى) ئارىلاشتۇرۇلغان (27). تەسنىم جەننەتتىكى بىر بۇلاق بولۇپ، ئۇنىڭدىن اللەنىڭ يېقىن بەندىلىرى ئىچىدۇ (28). كاپىرلار ھەقىقەتەن مۆمىنلەرنى (مەسخەرە قىلىپ) كۆلەتتى (29). (مۆمىنلەر) ئۇلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەندە، ئۇلار ئۆز ئارا كۆز قىشىش (30)، ئۆيلىرىگە قايتقاندا (مۆمىنلەرنىڭ غەيۋىتىنى قىلىپ) مەزە قىلغان ھالدا قايتىش (31). مۆمىنلەرنى كۆرگەندە: «بۇلار شەكسىز ئاداشقانلار» دېيىشەتتى (32). ئۇلار مۆمىنلەرنى كۆزىتىشكە ئەۋەتىلگىنى يوق (33).

بۈگۈن (يەنى قىيامەت كۈنى) مۆمىنلەر كاپىر-
لاردىن كۈلىدۇ (34)، (كاپىرلار) نىڭ ھالىغا
(ئېسىل) تەختلەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ نەزەر
تاشلايدۇ (35). (كاپىرلار مۆمىنلەرنى) مەسخىرە
قىلغان قىلمىشلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتىمۇ؟ (36)

84- سۈرە ئىنشقاق

ھەككىدە نازىل بولغان، 25 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمان يېرىلغان (1)، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى
ئاڭلاپ ئىتائەت قىلغان، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى
ئاڭلاشقا، ئىتائەت قىلىشقا لايىق بولغان چاغدا (2)،

زېمىن سوزۇلغان (3)، قوينىدىكى نەرسىلەرنى (يەنى ئۆلۈكلەرنى، مەدەنلەرنى) سىرتقا چىقىرىپ
قۇرۇقىدىن قالدۇرغان (4)، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرىنى ئاڭلاپ ئىتائەت قىلغان، پەرۋەردىگارنىڭ
ئەمرىنى ئاڭلاشقا، ئىتائەت قىلىشقا لايىق بولغان چاغدا (ئىنسان خىيالغا كەلمىگەن دەھشەتلىك
ئەھۋاللارغا يولۇقىدۇ) (5). ئى ئىنسان! سەن ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارنىڭغا مۇلاقات بولغىنىغا قەدەر
(ئۆز ئىشىڭدا) سەئىي-ئىجتىھات قىلسەن (يەنى ئەمەلىڭنىڭ نەتىجىسىنى كۆرسەن) (6). نامە-
ئەمالى ئوڭ تەرىپىدىن بېرىلگەن ئادەمدىن ئاسان ھېساب ئېلىنىدۇ (7-8). (ئۇ چەننەتتىكى) ئائىلىسىگە
خۇشال-خۇرام قايتىدۇ (9). نامە-ئەمالى ئارقا تەرىپىدىن بېرىلگەن ئادەم (10) «ۋاي» دەپ توۋلايدۇ
(يەنى ئۆلۈمنى ئارزۇ قىلىدۇ) (11)، دوزاخقا كىرىدۇ (12). چۈنكى ئۇ (دۇنيادىكى چېغدا) ئائىلىسىدە
شاد-خۇرام ئىدى (13). ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتمايمەن دەپ گۇمان
قىلدى (14). ئۇنداق ئەمەس (يەنى ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ دەرگاھىغا قايتىدۇ).
پەرۋەردىگارى ھەقىقەتەن ئۇنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (15). شەپەق (يەنى كۈن پاتقاندىن
كېيىنكى ئۇيۇقتىكى قىزىللىق) بىلەن، كېچە ۋە ئۇنىڭ قاراڭغۇلۇقى باسقان نەرسىلەر
بىلەن، نۇرى كامالەتكە يەتكەن ئاي (يەنى تولۇن ئاي) بىلەن قەسمكى (16-18)، سىلەر جەزمەن
بىر ھالدىن يەنە بىر ھالغا يۆتكىلىپ تۇرىسىلەر (19). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) نېمىشقا
ئىمان ئېيتمايدۇ؟ (20) ئۇلارنىڭ يېنىدا قۇرئان ئوقۇلغان چاغدا نېمىشقا سەجدە قىلمايدۇ؟ (21)



بەلكى كاپىرلار (ھەقىقەتنى) ئىنكار قىلىدۇ (22).
ئۇلارنىڭ دىللىرىدىكى يوشۇرۇن نەرسىلەرنى اللە
ئوبدان بىلىدۇ (23). ئۇلارغا قاتتىق ئازاب
بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن (24). پەقەت
ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان
كىشىلەر ئۈزۈلمەس ساۋابقا ئېرىشىدۇ (25).

85- سۈرە بۇرۇج

مەككىدە نازىل بولغان، 22 ئايەت.



ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بۇرۇجلارنىڭ ئىگىسى بولغان ئاسمان بىلەن، قىيامەت كۈنى بىلەن، جۈمە كۈنى بىلەن، ھارپا
كۈنى بىلەن قەسمكى (1-3)، ئورەكلەرنىڭ ئىگىلىرىگە لەنەت بولسۇن (4). ئۇ ئورەكلەر لاۋۇلداپ
تۇرغان ئوتلار بىلەن تولدۇرۇلغان ئىدى (5). ئەينى ۋاقىتتا ئۇلار ئورەكلەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ
ئۆزلىرىنىڭ مۆمىنلەرگە قىلىۋاتقان ئىشلىرىنى كۆرۈپ تۇراتتى (6-7)، ئۇلار مۆمىنلەرنى
پەقەت غالب، مەدھىيىگە لايىق اللە غا ئىمان ئېيتقانلىقلىرى ئۈچۈنلا يامان كۆردى. ئاسمانلار-
نىڭ ۋە زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر. اللە ھەممە نەرسىنى كۆرۈپ تۇرغۇچىدۇر (8-9).
مۆمىن ئەر ۋە مۆمىن ئاياللارغا زىيانكەشلىك قىلغاندىن كېيىن كۈفرىدىن قايتمىغانلار، شۈبھىسىزكى،
جەھەننەمنىڭ ئازابىغا دۇچار بولىدۇ، ئۇلارغا ئوت بىلەن ئازاب قىلىنىدۇ (10). ئىمان ئېيتقان ۋە
ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار، شۈبھىسىزكى، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەرگە
سازاۋەر بولىدۇ. بۇ چوڭ بەختتۇر (11). پەرۋەردىگارنىڭ جازاسى شەك - شۈبھىسىز قاتتىقتۇر (12).
اللە (خالايتىنى) ھەقىقەتەن يوقتىن بار قىلىدۇ (يەنى ئۈلگەندىن كېيىن ئۇلارنى) تىرىلدۈرىدۇ (13).

اللّٰه (مۆمىن بەندىلەرنىڭ گۇناھىنى) مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر. (ئۇلارنى) دوست تۇتقۇچىدۇر (14)، ئەرشىنىڭ ئىگىسىدۇر، ناھايىتى ئۇلۇغدۇر (15)، خالىغىنىنى قىلغۇچىدۇر (16). (ئى مۇھەممەد!) سەن لەشكەرلەرنىڭ — پىرئەۋن ۋە سەمۇدىنىڭ قىسسىدىن خەۋەر تاپتىڭمۇ؟ (17—18) (قۇرەيش مۇشرىكلىرى ئاشۇ كاپىرلارغا نازىل بولغان ئازابىتىن ئىبرەت ئالماي) داۋاملىق ئىنكار قىلىۋاتىدۇ (19). اللّٰه كاپىرلارنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ تۇرغۇچىدۇر (21). بەلكى (ئۇلار ئىنكار قىلغان نەرسە) لەۋھۇلەھىۋىزدا ساقلىنىغان ئۇلۇغ قۇرئاندىر (21—22).

86- سۈرە قارىق

مەككىدە نازىل بولغان، 17 ئايەت.



ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللّٰه نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئاسمان بىلەن، تارىق (يەنى كېچىدە ئاشكارا بولغۇچى يۇلتۇز) بىلەن قەسەم قىلىمەن (1). تارىقنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەسەن؟ (2) ئۇ يورۇق يۇلتۇزدۇر (3). ھەربىر ئادەم بىلەن (شۇ ئادەمنى) ساقلىغۇچى (پەرىشتە) بار (4). ئىنسان نېمىدىن يارىتىلغانلىقىغا قارىسۇن (5). ئۇ ئېتىلىپ چىققۇچى مەندىن يارىتىلدى (6). ئۇ مەنى ئۇمۇرتقا بىلەن قوۋۇرغا سۆڭىكىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ (7). شەك — شۈبھىسىزكى، اللّٰه ئۇنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە (يەنى تىرىلدۈرۈشكە) قادىردۇر (8). سىرلار ئاشكارا قىلىنىدىغان كۈندە (يەنى قىيامەتتە) (9)، ئۇنىڭدىن (يەنى ئىنساندىن) (ئازابىنى) دەپىئى قىلىدىغان) ھېچ كۈچ ۋە ياردەمچى يوقتۇر (10). يامغۇرلۇق بۇلۇت بىلەن قەسەمكى (11)، يېرىلىپ (گىيالارنى) ئۇنىدۇرۇپ بېرىدىغان) زېمىن بىلەن قەسەمكى (12)، قۇرئان شەك — شۈبھىسىز (ھەق بىلەن باتىلنى ئايرىغۇچى) سۆزدۇر (13)، ئۇ چاقچاق ئەمەستۇر (14). ئۇلار (يەنى مۇشرىكلار) (قۇرئاننى يوققا چىقىرىش ئۈچۈن) ھەقىقەتەن ھىيلە — مېكر ئىشلىتىدۇ (15). مەن ئۇلارنىڭ ھىيلە — مېكرىگە تاقابىل تۇرىمەن (16). (ئى مۇھەممەد!) كاپىرلارنىڭ ھالاك بولۇشىغا ئالدىرىمىغىن، ئۇلارغا نازراق مۇھەلت بەرگىن (ئۇزاققا قالماي ئۇلارغا قانداق قىلىدىغانلىقىمنى كۆرسەن) (17).

87- سوره نازل

مەككەدە نازل بولغان، 19 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ھەممىدىن ئۈستۈن پەرۋەردىگار ئىكەنلىكى نامىنى پاك ئېتىقاد قىلغىن (1) ئۇ (پۈتۈن مەخلۇقاتنى) ياراتتى، (ئۇلارنى) بېجىرىم (يەنى چىرايلىق ۋە مۇناسىپ شەكىلدە) قىلدى (2). مەخلۇقاتقا پايدىلىق ئىشلارنى (تەقدىر قىلدى، ئۇلارغا پايدىلىنىش يوللىرىنى) كۆر- سەتتى (3). ئوت- چۆپلەرنى ئۆستۈرۈپ بەردى (4). ئاندىن ئۇلارنى قارامتۇل قۇرۇق ئوت- خەسكە ئايلاند- دۇردى (5). (ئى مۇھەممەد!) ساڭا (قۇرئاننى) ئوقۇت- مىز، اللە (نەسخى) قىلماقچى بولغان نەرسىدىن باشقىنى ئۇنتۇمايسەن. اللە (بەندىلەرنىڭ) ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن (سۆز - ھەرىكەتلىرىنى) بىلىپ تۇرىدۇ (6-7)، سېنى بىز ئاسان يولغا (يەنى ئىسلام شەرىئىتىگە) مۇۋەپپەق

قىلىمىز (8). ۋەز- نەسىھەت پايدىلىق بولىدىغان بولسا، (كىشىلەرگە قۇرئان بىلەن) ۋەز- نەسىھەت قىلغىن (9) اللەدىن (قورققان) ئادەم ۋەز- نەسىھەتنى قوبۇل قىلىدۇ (10). ئەڭ شەقى ئادەم ۋەز- نەسىھەتتىن قاچىدۇ (11). ئۇ كاتتا ئوتقا (يەنى دوزاخقا) كىرىدۇ (12). ئاندىن ئۇ ئوتتا ئۆلمەيدۇ ۋە (ئوبدان) ياشىمايدۇ (13). (كۆڭلىدىن ۋە گۇناھتىن) پاك بولغان ئادەم مەقسىتىگە يەتتى (14). ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نامىنى ياد ئەتتى، ئاندىن ناماز ئوقۇدى (15). سىلەر دۇنيا تىرىكچىلىكىنى ئارتۇق كۆرسىلەر (16). ئاخىرەت ياخشىدۇر ۋە باقىدۇر (17). بۇ (يەنى بۇ سۈرىدىكى ۋەرلەر) شەك- شۈبھىسىز بۇرۇنقى كىتابلاردا - ئىبراھىم ۋە مۇسالانىڭ كىتابلىرىدا باردۇر (18-19).

88- سوره غاشية

مەككەدە نازل بولغان، 26 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) ساڭا ھەقىقەتەن قىيامەتنىڭ خەۋىرى كەلدى (1). بۇ كۈندە نۇرغۇن ئادەملەر خار بولغۇچىدۇر (2). ئۇلار دۇنيادا گۇناھ قىلغۇچىلاردۇر، (ئاخىرەتتە) جاپا تارتقۇچىلاردۇر (3). ئۇلار ھارارىتى قاتتىق دوزاخقا كىرىدۇ (4). (سۇلىرى) قايناپ تۇرغان بۇلاقتىن سۇغىرىلىدۇ (5). ئۇلار ئۈچۈن زەرىدىن (يەنى بەتبۇي، ئاچچىق تىكەندىن) باشقا يېمەكلىك بولمايدۇ (6). زەرى كىشىنى سەمىرىتمەيدۇ، ئاچلىقنى پەسەيتىمەيدۇ (7).



بۇ كۈندە نۇرغۇن كىشىلەر باركى، ئۇلار نېمەت بىلەن خۇشالدۇر (8). بۇ دۇنيادا قىلغان (سەئىي-ئەمەللىرىدىن) مەمنۇندۇر (9). ئۇلار ئالىي جەننەتتۇر (10). ئۇ يەردە يامان سۆز ئاڭلىمايدۇ (11). ئۇ يەردە بۇلاقلار ئېقىپ تۇرىدۇ (12). ئۇ يەردە ئېگىز تەختلەر، قاتار تىزىلغان قەدەھلەر، رەت-رەت قويۇلغان ياستۇقلار، سېلىنغان ئېسىل بىساتلار بار (13-16). ئۇلار قارىسامدۇكى، تۈگىلەر قانداق يارىتىلدى (17)، ئاسمان قانداق ئېگىز قىلىندى (18)، تاغلار قانداق تۇرغۇزۇلدى (19)، زېمىن قانداق يېيىتىلدى (20). سەن (ئۇلارغا) ۋەز-نەسىھەت قىلغىن، سەن پەقەت (ئۇلارغا) ۋەز-نەسىھەت قىلغۇچىسەن (21). سەن ئۇلارغا مۇسەللەت (يەنى ئۇلارنى ئىمانغا مەجبۇرلىغۇچى) ئەمەسسەن (22). لېكىن كىمكى (ۋەز-نەسىھەتتىن) يۈز ئۆرۈپ (اللەنى) ئىنكار قىلىدىكەن (23)، اللە ئۇنى قاتتىق ئازابلايدۇ (24). ئۇلار (ئۆلگەندىن كېيىن) ھەقسەتەن بىزنىڭ دەرگاھىمىزغا قايتىدۇ (25). ئاندىن ئۇلاردىن ھېساب ئېلىشقا بىز مەسئۇلىمىز (26).

89 - سۈرە نەجر

مەككىدە نازىل بولغان، 30 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. سۈبھى بىلەن، (زۇلھەججىنىڭ دەسلەپكى) ئون كېچىسى بىلەن، قۇربانلىق كۈنى بىلەن، ھارپا كۈنى بىلەن، (كاىناتىنىڭ ئاجايىپ ھەرىكىتى بىلەن) ئۆتكەن كېچە بىلەن قەسمكى، (كاپىرلارغا چوقۇم ئازاب قىلىمىز) (1-4). ئەقىل ئىگىسىگە بۇنىڭدا (يەنى يۇقىرىقى نەرسىلەردە قانائەتلىنەرلىك) قەسم بارمۇ؟ (5) پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئاد - كۈچلۈك ئىرەمنى قانداق جازالىغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ (6-7) بۇنداق ئادەملەر باشقا شەھەرلەردە يارىتىلىمىغان ئىدى (8). شۇنىڭدەك ۋادىقورادا تاشلارنى كېسىپ (ئۆيلەرنى بىنا قىلغان) سەمۇدىنى اللە قانداق جازالىدى (9).



وَيُرْعَوْنَ ذِي الْأَرْثَادِ الَّذِينَ طَعَوْنِي بِالْإِلَادِ
فَاكْتَرَوْا بِهَا الْفَسَادَ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ
عَذَابٍ إِنَّ رَبَّكَ لَیْلَسِرْصَادٌ أَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا
ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ
وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي
أَهَانَنِ كَلَّا بَلْ لَّا تَكْرُمُونَ الْيَتِيمَ وَلَا تَخْشَوْنَ
عَلَىٰ طَعَامِ الْيَتِيمِ وَتَأْكُلُونَ الثَّرَاكِلَ الْكَلَّاكِلَا
وَتُخْشَوْنَ أَمْثَالَ خُبَايِمَا كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا
دَكًّا وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا وَجَاءُ
يَوْمَ يَوْمَ يَجْعَلُ يَوْمَ يَمِيزُ يَتِيمَ كَرَامًا الْإِنْسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ
الَّذِكْرَىٰ يَقُولُ يَلَيْكُنِي قَدَمُ الْحَيَاتِ يَوْمَ يَمِيزُ
لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ وَلَا يُؤْتِيهِ وَثَاقَةً
أَحَدٌ يَأْتِيهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ أَمْ رَجِئِي إِلَىٰ
رَبِّكَ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي
وَادْخُلِي جَنَّتِي

شۇنىڭدەك قۇزۇقلار ئىگىسى پىرىئەنىنى
قانداق جازالىدى (10). ئۇلار شەھەرلەردە
(زۇلۇم قىلىشتا) ھەددىدىن ئاشتى (11). ئۇ
يەرلەردە بۇزغۇنچىلىقنى كۆپ قىلدى (12). پەرۋەر-
دىگارىڭ ئۇلارغا قاتتىق ئازابنى نازىل قىلدى (13).
پەرۋەردىگارىڭ (بەندىلەرنى) ئەلۋەتتە كۆزىتىپ
تۇرغۇچىدۇر (14). پەرۋەردىگارى ئىنساننى
سىناپ ئەزىز قىلسا ۋە ئۇنىڭغا نېمەت بەرسە، ئۇ:
«پەرۋەردىگارىم مېنى ئەزىز قىلدى» دەيدۇ (15)
پەرۋەردىگارى ئىنساننى سىناپ رىزقىنى تار
قىلسا، ئۇ: «پەرۋەردىگارىم مېنى خار قىلدى»
دەيدۇ (16). ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، سىلەر
يېتىمنى ھۆرمەت قىلمايسىلەر (17). بىر-

بىرىڭلارنى مىسكىنگە ئاش، نان بېرىشكە تەرغىپ قىلمايسىلەر (18). مىراسىنى
(ھالال-ھارام دېمەشتىن) ھە دەپ يەيسىلەر (19). مالنى (ھېرىسلىق بىلەن) ناھايىتى
دوست تۇتىسىلەر (20). (ئى غاپىللار!) بۇنىڭدىن يېنىڭلار، زېمىن ئارقىمۇ ئارقا
تەۋرىتىلگەن چاغدا (21)، پەرۋەردىگارىڭ كەلگەن ۋە پەرىشتىلەر سەپ-سەپ بولۇپ
كەلگەن چاغدا (22)، (گۇناھكارلارنىڭ كۆرۈشى ئۈچۈن) جەھەننەم كەلتۈرۈلگەن چاغدا،
شۇ كۈندە ئىنسان (يەنى كاپىر) (دۇنيادىكى قىلمىشلىرىنى) ئەسلىيدۇ، (بۇ چاغدا)
ئەسلىگەننىڭ ئۇنىڭغا نېمە پايدىسى بولسۇن (23). ئۇ ئېيتىدۇ: «كاشكى مەن
(دۇنيادىكى) ھايات ۋاقتىدا ياخشى ئىشلارنى قىلغان بولسامچۇ!» (24) شۇ كۈندە ھەر ئەھدى
(اللەغا ئاسىيلىق قىلغانلارنى) اللە جازالىغاندەك جازالىمايدۇ (25) ھەمدە ھېچ
ئەھدى اللە باغلىغاندەك باغلىمايدۇ (26). ئى ئارام تاپقۇچى جان! (27) سەن پەرۋەر-
دىگارىڭدىن مەنۇن، پەرۋەردىگارىڭ سەندىن رازى بولغان ھالدا، ئۇنىڭ دەرگاھىغا قايت-
قىن (28). سەن مېنىڭ (ياخشى) بەندىلىرىم قاتارىغا قوشۇلغىن (29). مېنىڭ جەننىتىمگە كىرگىن (30).

90- سۈرە بەلەد

مەككىدە نازىل بولغان، 20 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بۇ شەھەر (يەنى مەككى) بىلەن قەسەم قىلد-
مەن (1). (ئى مۇھەممەد!) بۇ شەھەردە (ئۇرۇش
قىلىش) سائىا ھالال دۇر (2). ئادەم (ئەلەيھىسسالام)
ۋە (ئۇنىڭ ياخشى) پەرزەنتلىرى بىلەن قەسەم قىلد-
مەن (3). بىز ئىنساننى ھەقىقەتەن جاپا- مۇشەققەت
ئىچىدە قىلىپ ياراتتۇق (4). ئۇ (يەنى فاجىر، شەقى
ئادەم) ئۆزىگە ھېچ كىشىنىڭ كۈچى يەتمەيدۇ دەپ
ئويلايدۇ؟ (5) ئۇ: «كۆپ مال سەرپ قىلدىم» دەيدۇ (6).
ئۇ ئۆزىنىڭ (مال) سەرپ قىلغانلىقىنى ھېچ كىشى
كۆرمىدى دەپ ئويلايدۇ؟ (7) ئىنسان ئۈچۈن ئىككى
كۆز، بىر تىل، ئىككى كالىپۇك ياراتمىدۇقۇمۇ؟ ئۇنىڭغا ياخشى يول بىلەن يامان يولنى
كۆرسەتمىدۇقۇمۇ؟ (8-10) ئۇ داۋان ئاشمىدى (11). داۋان ئېشىنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەتتى؟ (12)
(داۋان ئېشىش دېگەن) قۇل ئازات قىلماقتۇر (13)، ياكى ئاچارچىلىق كۈندە تۇغقانچىلىقى بولغان
يېتىمگە ياكى توپىدا ياتقان مىسكىن (يەنى ھالى ناچار كەمبەغەل) گە تاماق بەرمەكتۇر (14-16)،
شۇنىڭ بىلەن بىللە (يەنى يۇقىرىقىلارنى قىلىش بىلەن بىللە) ئىمان ئېيتقانلاردىن، ئۆزئارا سەۋر
قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن، ئۆزئارا مەرھەمەت قىلىشقا تەۋسىيە قىلىشقانلاردىن بولماقتۇر (17).
ئەنە شۇلار (يەنى يۇقىرىدىكى ئىشلارنى قىلغان كىشىلەر) سائادەتەن كىشىلەردۇر (18)
بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزنى ئىنكار قىلغانلار بەتبەختلەردۇر (19). ئۇلار دوزاخقا سولىنىدۇ (20).

91- سۈرە شەمس

مەككىدە نازىل بولغان، 15 ئايەت.

ناھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قۇياش ۋە ئۇنىڭ نۇرى بىلەن قەسەمكى (1)، قۇياشقا ئەگەشكەن چاغدىكى ئاي
بىلەن قەسەمكى (2)، قۇياشنى ئاشكارا قىلغان كۈندۈز بىلەن قەسەمكى (3)، قۇياشنى يوشۇرغان
چاغدىكى كېچە بىلەن قەسەمكى (4)، ئاسمان بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى (5)،



زېمىن بىلەن ۋە ئۇنى بىنا قىلغان زات بىلەن قەسەمكى (6)، روھ بىلەن ۋە ئۇنى چىرايلىق قىلىپ ياراتقان، ئۇنىڭغا ياخشى-يامانلىقىنى بىلدۈرگەن زات بىلەن قەسەمكى (7-8)، روھىنى پاك قىلغان ئادەم چوقۇم مۇرادىغا يېتىدۇ (9). نەپسىنى (كۈفرى ۋە پىسى-فۇجۇر بىلەن) كەمسىتكەن ئادەم چوقۇم نا ئۈمىد بولىدۇ (10). سەمۇد ھەددىدىن ئاشقانلىقى ئۈچۈن (پەيغەمبەرنى) ئىنكار قىلدى (11) ئەينى زاماندا سەمۇدىنىڭ ئەڭ بەتەبەخت ئادىمى (مۆجىزە بولۇپ كەلگەن تۆڭگىنى) ئۆلتۈرۈشكە ئالدىرىدى (12). ئۇلارغا اللەنىڭ پەيغەمبىرى (يەنى سالىھ ئەلەيھە-سالام): «اللەنىڭ تۆڭگىسىگە چېقىلماڭلار، ئۇنى سۇ ئىچىشتىن توسماڭلار» دېدى (13). ئۇلار پەيغەمبەرنى (يەنى سالىھ ئەلەيھەسالامنى) يالغانچى قىلدى، تۆڭگىنى ئۆلتۈردى، گۇناھى تۈپەيلىدىن اللە ئۇلارنى تەلتۆكۈس ھالاك قىلدى ئۈمۈمىيۈرلۈك ھالاك قىلدى (14). اللە ئۇنىڭ (يەنى ئۇلارنى ھالاك قىلغانلىقىنىڭ) ئاقىۋىتىدىن قورقمايدۇ (15).

92- سۈرە لىلىل

مەككەدە نازىل بولغان، 21 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قاراڭغۇلۇقى ئالەمنى قاپلىغان كېچە بىلەن قەسەمكى (1)، يورۇغان چاغدىكى كۈندۈز بىلەن قەسەمكى (2)، ئەر-ئايالنى ياراتقان زات اللە بىلەن قەسەمكى (3)، سىلەرنىڭ ئەمەلىڭلار شەك-شۈبھىسىز خىلمۇخىلدۇر (4). (پۇل-مېلىنى اللەنىڭ رازىلىقى ئۈچۈن) سەرپ قىلغان، تەقۋادارلىق قىلغان، (كەلسە تەۋھىدىنى) تەستىق قىلغان ئادەمگە كەلسەك (5-6)، ئۇنىڭغا بىز ياخشى يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز (7). بېخىللىق قىلىپ (اللەنىڭ ساۋابىدىن) ئۆزىنى بىسھاجەت ھېسابلىغان، كەلسە تەۋھىدىنى ئىنكار قىلغان ئادەمگە كەلسەك (8-9)، بىز ئۇنىڭغا يامان يولنى مۇيەسسەر قىلىپ بېرىمىز (10). ئۇ (دوزاخقا) تاشلانغان چاغدا، ئۇنىڭ مېلى ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ (11). توغرا يولنى كۆرسىتىشكە شەك-شۈبھىسىز بىز مەسئۇلىمىز (12). دۇنيا ۋە ئاخىرەت شەك-شۈبھىسىز بىزنىڭ ئىلگىمىزدىدۇر (13). سىلەرنى لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتتىن ئاگاھلاندىرۇدۇم (14). ئۇنىڭغا پەقەت (ھەقىقىي) ئىنكار قىلغان، (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈگەن ئادەملا كىرىدۇ (15-16). پاكلىنىش ئۈچۈن مال-مۈلكىنى (ياخشىلىق يوللىرىغا) سەرپ قىلىدىغان ئادەم ئۇنىڭدىن (يەنى ئوتتىن) يىراق قىلىنىدۇ (17-18).

وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَا بِهَا وَرَبِّهِمْ وَمَا سَوَّاهَا ۚ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا
وَتَقْوَاهَا ۚ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ۚ وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ۚ
كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ۚ إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا ۚ قَالَ لَهُمْ
رَبُّهُمْ إِنَّمَا أَنَا اللَّهُ وَسُقْيَاهَا ۚ فَكَذَّبُوهُ فَعَزَّوهُمَا فَأَفْلَحَ
عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذُنُوبِهِمْ فَسَوَّاهَا ۚ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ۚ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ
الْعِقَابِ ۚ

يَسْمُوهُمُ اللَّهُ الرَّحِيمَ الرَّحِيمُ ۚ
وَالْكِتَابِ إِذَا فُتِحَتْ ۚ وَاللَّهِ أَكْبَرُ ۚ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ
وَالْأُنثَىٰ ۚ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ۚ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاعْتَقَىٰ ۚ
وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ۚ فَسَنِيئِهِ أَتْلُوهَا ۚ وَأَمَّا مَنْ
بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ۚ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ۚ فَسَنِيئِهِ
أَلْوَاهَىٰ ۚ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ ۚ إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْآلِهَةِ ۚ إِنَّ لَنَا الْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ۚ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا
تَلَظَّىٰ ۚ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۚ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ۚ
وَسَيَصْبَحُ مِنَ الْآلِئِ ۚ الَّذِي يَبُوءُ مَالَهُ يُسْكِرُ ۚ

ئۇنىڭ قىلغان ياخشىلىقى بىراۋنىڭ ياخشىلىقىنى ياندۇرۇش ئۈچۈن ئەمەس، پەقەت ئۇلۇغ پەرۋەر-دىگارنىڭ رازىلىقى ئۈچۈندۇر (19-20). ئۇ (يەنى ئېھسان قىلغۇچى ئادەم) (پەرۋەردىگارنىڭ بىر-گەن مۇكاپاتىدىن) چوقۇم رازى بولىدۇ (21).

93- سۈرە زۇھا

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

چاشگاھ ۋاقتى بىلەن قەسمەكى (1)، قاراغۇلۇقى (ئەتراپىنى قاپلىغان) چاغدىكى كېچە بىلەن قەسمەكى (2)، (ئى مۇھەممەد!) پەرۋەردىگارنىڭ سېنى تاشلىۋەتكەنمۇ يوق، يامان كۆرۈپ قالغىنىمۇ يوق (3). ساڭا ئاخىرەت ئەلۋەتتە دۇنيادىن ياخشى-

دۇر (4)، پەرۋەردىگارنىڭ ساڭا (ئاخىرەتتە ساۋاب، ھۆرمەت ۋە شاپائەت قاتارلىقلارنى) ئاتا قىلىدۇ، سەن مەمنۇن بولىسەن (5). ئۇ سېنى يېتىم بىلىپ پاناھ بەرمىدىمۇ؟ (6) قايىمۇققان بىلىپ ھىدايەت قىلمىدىمۇ؟ (7) سېنى يوقسىز بىلىپ (كىشىلەردىن) بىھاجەت قىلمىدىمۇ؟ (8) يېتىمنى خارلىما (9). سائىغا قوپاللىق قىلما (10). پەرۋەردىگارنىڭ (ساڭا بەرگەن) نېمىتىنى (كىشىلەرگە) سۆزلەپ بەرگىن (چۈنكى نېمەتنى سۆزلەپ بەرگەنلىك نېمەتكە شۈكۈر قىلغانلىق بولىدۇ) (11).

94- سۈرە ئىنشراھ

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(ئى مۇھەممەد!) سېنىڭ كۆكسىڭنى (ھىدايەت، ھېكمەت ۋە قۇرئاننىڭ نۇرى بىلەن) كەڭ قىلىمدۇقمۇ؟ (1) سېنىڭ بېلىڭنى ئېگۈۋەتكەن ئېغىر يۈكنى ئۈستۈڭدىن ئېلىپ تاشلىدۇق (2-3). سېنىڭ شۆھرىتىڭنى ئۈستۈن قىلدۇق (4). ئەلۋەتتە ھەربىر مۈشكۈللۈك بىلەن بىر ئاسانلىق بار (5). ئەلۋەتتە ھەر بىر مۈشكۈللۈك بىلەن بىر ئاسانلىق بار (6). (ئى مۇھەممەد! دەۋەتتىن) بوشىغان چېغىڭدا (اللەغا) ئىبادەت قىلىشقا تىرىشقىن (7). پەرۋەردىگارنىڭغا يۈزلەنگىن (8).



95- سۇرە تىن

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ئەنجۇر بىلەن ۋە زەيتۇن بىلەن قەسەمكى (1)، سىنا تېغى بىلەن قەسەمكى (2)، بۇ تىنچ شەھەر (يەنى مەككە مۇكەررەمە) بىلەن قەسەمكى (3)، بىز ئىنساننى شەك-شۈبھىسىز ئەڭ چىرايلىق شەكىلدە ياراتتۇق (4). ئاندىن ئۇنى (چىرايلىق ياراتقانلىق نېمىتىمىزگە شۈكۈر قىلماي ئاسىيلىق قىلغانلىقتىن) دوزاخقا قايتۇردۇق (5). پەقەت ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇلارغا ئۆزۈملەس ساۋاب بېرىلدۇ (6). (ئى ئىنسان!) بۇنىڭدىن كېيىن (يەنى روشەن دەلىللەر بايان قىلىنغاندىن كېيىن)، يەنە نېمىشقا قىيامەتنى ئىنكار قىلسەن؟ (7) اللە ئەڭ ئادىل ھۆكۈم قىلغۇچى ئەمەسمۇ؟ (8)

96- سۇرە ئەلق

مەككىدە نازىل بولغان، 19 ئايەت.

ئاھايتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

ياراتقان پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن ئوقۇغىن (1). ئۇ ئىنساننى لەختە قاندىن ياراتتى (2). ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرمەلىكتۇر (3). ئۇ قەلەم بىلەن (خەت يېزىشنى) ئۆگەتتى (4). ئىنسانغا بىلىمگەن نەرسىلەرنى بىلدۈردى (5). شەك-شۈبھىسىز ئىنسان ئۆزىنى باي ساناپ (اللەغا بويسۇنۇشتىن باش تارتىپ)، راستلا ھەددىدىن ئاشىدۇ (6-7). (ئى ئىنسان!) بارىدىغان يېرىڭ پەرۋەردىگارىڭنىڭ دەرگاھىدۇر (قىلمىشىڭغا قاراپ جازاغا ياكى مۇكاپاتقا ئېرىشىسەن) (8). ناماز ئوقۇۋاتقان بەندىنى (يەنى مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى) توسقان ئادەمنىڭ (ھالىنى) ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ (9-10) ماڭا (ئۇنىڭ ھالىنى) ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (ھەددىدىن ئاشقۇچى) (نامازنى توسۇشنىڭ ئورنىغا) توغرا يولدا بولغان بولسا (11)، ياكى تەقۋادارلىققا ئەمىر قىلغان بولسا (بۇ ئۇنىڭ ئۆزى ئۈچۈن ياخشى بولماسىمىدى؟) (12). ماڭا ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟ ئەگەر ئۇ (قۇرئاننى) ئىنكار قىلسا، ئىماندىن (يۈز ئۆرۈسە) (13)، اللەنىڭ (ئۇنى) كۆرۈپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلىمىدىمۇ؟ (14) ئۇ گۇمراھلىقتىن يانسۇن، ئەگەر ئۇ بۇنىڭدىن يانمىسا، چوقۇم ئۇنىڭ كوكۇلىسىدىن - يالغانچى گۇناھكارنىڭ كوكۇلىسىدىن تۇتۇپ (جەھەننەمگە) سۆرەيمىز (15-16). ئۇ ئۆزىنىڭ سورۇنداشلىرىنى (ياردەمگە) چاقىرسۇن! (17)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونِ وَلَوْ رِيشُونِ وَكُونَا لَكِنَّا لَكِنَّا

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ

سَفِيلِينَ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدَ بَيِّنَاتٍ لِّئَلَّا يُكْفِّرَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحُكْمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا بِأَسْمَارِكَ الْإِنْسَانِ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

إِنَّا وَرَدْنَا الْأَكْثَرَ الْأَذَى عِلْمَ الْفَالِقِ عِلْمَ الْإِنْسَانِ مَا

لَمْ يَعْلَمْ كَلَامًا الْإِنْسَانُ لِيُعْلَمَ أَن رَأَاهُ اسْتَفْتَى إِنْ

إِلَى نِكَاحِ الرَّجُلِ أَرَدْتَ الْإِنْسَانَ نَبِيَّ عَبْدًا إِذَا أَصَلَ

أَرَدْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهَدْيِ أَوْ أَمْرًا يَتَّقُوهُ أَرَدْتَ إِنْ

كَذَّبَ وَتَوَلَّى أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ

لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ

بىز زابانىيلەر (يەنى جەھەننەمنىڭ كۈچلۈك - قاتتىق قول پەرشتىلىرى) نى چاقىرىمىز (18).
(بۇ فاجىر گۇمراھلىقتىن) يانسۇن! ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلمىغىن، (اللەغا) سەجدە قىلغىن، (شۇنىڭ بىلەن اللەغا) بېقىنلىق ھاسىل قىلغىن (19).

97- سۈرە قەدر

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

بىز قۇرئاننى ھەقىقەتەن شەبى قەدىدە نازىل قىلدۇق (1). شەبى قەدىرىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەسەن؟ (2) شەبى قەدىرى (شەرەپ ۋە پەزىلەتتە) مىڭ ئايدىن ئارتۇقتۇر (3). پەرشتىلەر ۋە جىبرىئىل شۇ كېچىدە پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئىسمى بىلەن، (زېمىنىغا) اللە تەقدىر قىلغان بارلىق ئىش ئۈچۈن چۈشىدۇ (4). شۇ كېچە تاڭ يورۇغانغا قەدەر پۈتۈنلەي تىنىچ - ئامانلىقتىن ئىبارەتتۇر (5).

98- سۈرە بەيىنە

مەدىنىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالاردىن) كاپىر بولغانلار ۋە مۇشرىكلار ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەنگە قەدەر كۈفرىدىن ئايرىلغۇچى بولمىدى (1). (ئۇ روشەن دەلىل) پاك سەھىپىلەرنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان، اللە تەرىپىدىن كەلگەن پەيغەمبەردۇر (2). ئۇ سەھىپىلەر توغرا ئەھكاملارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان (3). كىتاب بېرىلگەنلەر (يەنى يەھۇدىيلار ۋە ناسارالار) پەقەت ئۆزلىرىگە روشەن دەلىل كەلگەندىن كېيىنلا ئىختىلاپ قىلىشتى (4). ئۇلار پەقەت ئىبادەتنى اللەغا خالىس قىلغان، ھەق دىنىغا ئېتىقاد قىلغان ھالدا (يالغۇز) اللەغا ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇلدى. نامازنى ئادا قىلىشقا، زىكاتنى بېرىشكە (بۇيرۇلدى)، ئەنە شۇلار (يەنى ئىبادەت، ئىخلاص ناماز، زىكاتلار) توغرا دىندۇر (5). ئەھلى كىتابتىن ۋە مۇشرىكلاردىن كاپىر بولغانلار ھەقىقەتەن دوزاخقا كىرىدۇ. دوزاختا مەڭگۈ قالىدۇ. ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ يامىندۇر (6).





ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار — ئەنە شۇلار مەخلۇقاتلارنىڭ ياخشىسىدۇر (7). ئۇلارغا پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا بېرىلىدىغان مۇكاپات (ئۇلارنىڭ) تۇرار جايى بولغان، ئاستىدىن ئۈستەڭلار ئېقىپ تۇرىدىغان جەننەتلەردۇركى، ئۇلار جەننەتلەردە مەڭگۈ قالىدۇ. اللە ئۇلاردىن رازى بولىدۇ، ئۇلار مۇاللەدىن مەمنۇن بولىدۇ. بۇنىڭغا پەرۋەردىگارىدىن قورققان ئادەم ئېرىشىدۇ (8).

99- سۈرە زەلزەلە

مەدىنىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

زېمىن قاتتىق تەۋرىتىلگەندە (1)، زېمىن (قوينى-دىكى) يۈكلىرىنى (يەنى مەدەنلەر، ئوتلار، ئۆلۈك-

لەرنى) چىقارغاندا (2)، ئىنسان (يەنى كاپىر) ئۇنىڭغا (يەنى زېمىنغا): «نېمە بولدى؟» دېگەندە (3)، بۇ كۈندە زېمىن ئۆزىنىڭ خەۋەرلىرىنى (يەنى ئۇنىڭ ئۈستىدە ئىشلەنگەن ياخشى-يامان ئىشلارنى) مەلۇم قىلىدۇ (4). (ئۇنىڭ مەلۇم قىلىشى) پەرۋەردىگارىنىڭ ئۇنى شۇنداق قىلىشقا ئەمر قىلغانلىقىدىن-دۇر (5). بۇ كۈندە كىشىلەر قىلغان ئەمەللىرىنىڭ نەتىجىسىنى كۆرۈش (يەنى نەتىجىسىگە ئېرىشىش) ئۈچۈن توپ-توپ بولۇپ تارىلىپ كېتىدۇ (6). كىمكى زەررىچىلىك ياخشى ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ مۇكاپاتىنى كۆرىدۇ (7). كىمكى زەررىچىلىك يامان ئىش قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ (8).

100- سۈرە ئادىيات

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(غازىلارنىڭ دۈشمەنگە ھۇجۇم قىلىشىدا) ھاسىراپ يۈگۈرگۈچى، (قاتتىق يۈگۈرگەنلىكتىن) تۇۋاق-لىرىدىن ئوت چىقارغۇچى، ئەتىگەندە (دۈشمەن ئۈستىگە) باستۇرۇپ كىرگۈچى، (قاتتىق چاپقانلىق-تىن) توپا-چاڭ چىقارغۇچى، شۇ توپا-چاڭ بىلەن دۈشمەن توپى ئىچىگە كىرىپ كەتكۈچى ئاتلار بىلەن قەسەمكى (1-5)، ئىنسان ھەقىقەتەن پەرۋەردىگارىنىڭ (نېمەتلىرىنى) شەكسىز ئىنكار قىلغۇچىدۇر (6). ئىنسان ھەقىقەتەن ئۇنىڭغا (يەنى اللەنىڭ نېمىتىنى) ئىنكار قىلغانلىقىغا (ئەلۋەتتە ئۆزى گۇۋاھتۇر (7). ئىنسان پۇل-مالغا ئىنتايىن ھېرىستۇر (8).

قەبرىلەردىكى ئۆلۈكلەر (سەرتقا) چىقىدۇ. بىلغان، دىللاردىكى سىرلار ئاشكارا قىلىندى. خان چاغدا، ئۇلارنىڭ ھەممە ئەھۋالىدىن پەرۋەردىگارىنىڭ ھەقىقەتەن خەۋەردار ئىكەنلىكىنى (بۇ نادان ئىنسان) بىلمەمدۇ؟ (9-11)

101 - سۈرە قارئە

مەككىدە نازىل بولغان، 11 ئايەت.

ئاھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

قيامت (1)، قىيامەت نېمىدۇر (2). قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ (3) شۇ كۈندە ئىنسانلار تارسلپ كەتكەن پەرۋانىدەك بولۇپ كېتىدۇ (4). تاغلار ئېتىلىغان يۇڭىدەك بولۇپ

كېتىدۇ (5). تارازىسى ئېغىر كەلگەن (يەنى ياخشىلىقلىرى يامانلىقلىرىنى بېسىپ چۈشكەن) ئادەمگە كەلسەك، ئۇ كۆڭۈللۈك تۇرمۇشتا (يەنى نازۇنېمەتلىك جەننەتتە) بولىدۇ (6-7). تارازىسى يېنىك كەلگەن (يەنى يامانلىقلىرى ياخشىلىقلىرىنى بېسىپ كەتكەن، يا ياخشىلىقى بولمىغان) ئادەمگە كەلسەك، ئۇنىڭ جايى ھاۋىيە بولىدۇ (8-9). ھاۋىيەنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سەن قانداق بىلەلەيسەن؟ (10) ھاۋىيە قىزىق ئوتتۇر (11).

102 - سۈرە تەكۋىر

مەككىدە نازىل بولغان، 8 ئايەت.

ئاھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

تاكى قەبرىلەرنى زىيارەت قىلغىنىڭلارغا (يەنى قەبرىلەرگە كۆمۈلگىنىڭلارغا) قەدەر، (پۇل - مال، بالىلار بىلەن) پەخىرلەنەك سىلەرنى غەپلەتتە قالدۇردى (1-2). راستلا كەلگۈسىدە بىلىسلەر (3). ئاندىن راستلا كەلگۈسىدە بىلىسلەر (4). ئەگەر سىلەر راستلا ھەقىقىي بىلىسەڭلار (غەپلەتتە قالماڭلار) (5). سىلەر چوقۇم جەھەننەمنى كۆرسىلەر (6). ئاندىن ئۇنى چوقۇم ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆرسىلەر (7). ئاندىن (دۇنيادا سىلەرگە بېرىلگەن) نېمەتلەردىن سوئال - سوراق قىلىنسىلەر (8).



103- سوره نەسر

مەككىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان
 اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
 زامان بىلەن قەسەمكى⁽¹⁾، ئىمان ئېيتى-
 قان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان، بىر-بىرىگە
 ھەقنى تەۋسىيە قىلىشقان، بىر-بىرىگە
 سەۋرىنى تەۋسىيە قىلىشقان كىشىلەردىن باشقا
 ھەممە ئادەم چوقۇم زىيان ئىچىدىدۇر⁽²⁻³⁾.

104- سوره ھۇمەزە

مەككىدە نازىل بولغان، 9 ئايەت.



ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

(كىشىلەرنى) ئەيىبلەگۈچى سۇخەنچىگە ۋاي!⁽¹⁾ ئۇ مال توپلىدى ۋە ئۇنى (ياخشىلىق يول-
 لىرىغا سەرپ قىلماي ساقلاش ئۈچۈن) ساندى⁽²⁾. ئۇ مېلى ئۆزىنى (دۇنيادا) مەڭگۈ قالدۇرىدۇ
 دەپ ئويلايدۇ⁽³⁾. ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇ چوقۇم ھۆتەمگە تاشلىنىدۇ⁽⁴⁾. ھۆتەمەنىڭ نېمە-
 لىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟⁽⁵⁾ ئۇ، اللەنىڭ ياندۇرغان ئوتىدۇركى، (ئۇنىڭ ئەسمى) يۈرەكلەرگە
 يېتىپ بارىدۇ⁽⁶⁻⁷⁾. ئۇلار چوقۇم دوزاخقا سولىنىدۇ⁽⁸⁾. ئېگىز تۇۋرۇكلەرگە باغلىنىدۇ⁽⁹⁾.

105- سوره فىل

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

پەرۋەردىگارنىڭ فىل ئىگىلىرىنى قانداق قىلغانلىقىنى كۆرمىدىڭمۇ؟⁽¹⁾ ئۇ ئۇلارنىڭ
 ھىيلە-مىكرىنى بەربات قىلمىدىمۇ؟⁽²⁾ ئۇ ئۇلارنىڭ ئۈستىگە توپ-توپ قۇشلارنى ئەۋەتتى⁽³⁾.
 قۇشلار ئۇلارغا ساپال تاشلارنى ئېتىپ⁽⁴⁾، ئۇلارنى چاينىۋېتىلگەن ساماندىك قىلىۋەتتى⁽⁵⁾.

سلەرمۇ مەن ئىبادەت قىلىۋاتقان اللە غا ئىبادەت قىلمايسىلەر⁽³⁾. سلەر چوقۇنغان بۇتلارغا مېنىڭ چوقۇنغىنىم يوق⁽⁴⁾. سلەرنىڭمۇ مەن ئىبادەت قىلغان اللە غا ئىبادەت قىلغىنىڭلار يوق⁽⁵⁾. سلەرنىڭ دىنىڭلار ئۆزەڭلار ئۈچۈن، مېنىڭ دىنىڭمۇ ئۆزەم ئۈچۈن⁽⁶⁾.

110-سۈرە نەسر

مەدىنىدە نازىل بولغان، 3 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
اللە نىڭ ياردىمى ۋە غەلىبىسى كەلگەن ۋە ئال-
لاننىڭ دىنىغا كىشىلەرنىڭ توپ-توپ بولۇپ كىرگەن-
لىكىنى كۆرگەنىڭدە⁽¹⁻²⁾، رەببىڭغا تەسبىھ ئېيتى-
قىن، ھەمدى ئېيتقىن، ۋە ئۇنىڭدىن مەغپىرەت تىلىگىن.
اللە ھەقىقەتەن تەۋبىنى بەك قوبۇل قىلغۇچىدۇر⁽³⁾.

111-سۈرە مەسەد

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
ئەبۇ لەھەبىنىڭ ئىككى قولى قۇرۇپ كەتسۇن! (ئەمەلدە) قۇرۇپ كەتتى⁽¹⁾. ئۇنىڭغا مال-
مۈلكى ۋە ئېرىشكەن نەرسىلىرى ئەسقا تىمدى⁽²⁾. ئۇ لاۋۇلداپ تۇرغان ئوتقا (يەنى دوزاخقا)
كىرىدۇ⁽³⁾. ئۇنىڭ ئوتۇن توشۇغۇچى (يەنى سۇخەنچى) خوتۇنىمۇ لاۋۇلداپ تۇرغان
ئوتقا كىرىدۇ⁽⁴⁾. ئۇنىڭ بويىنىدا مەھكەم ئېشىلگەن ئارغامچا بولىدۇ⁽⁵⁾.

112-سۈرە ئىخلاص

مەككىدە نازىل بولغان، 4 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
(ئى مۇھەممەد!) ئېيتقىنكى، ئۇ — اللە بىردۇر⁽¹⁾. ھەممە اللە غا موھتاجدۇر⁽²⁾.
اللە بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس⁽³⁾. ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ⁽⁴⁾.

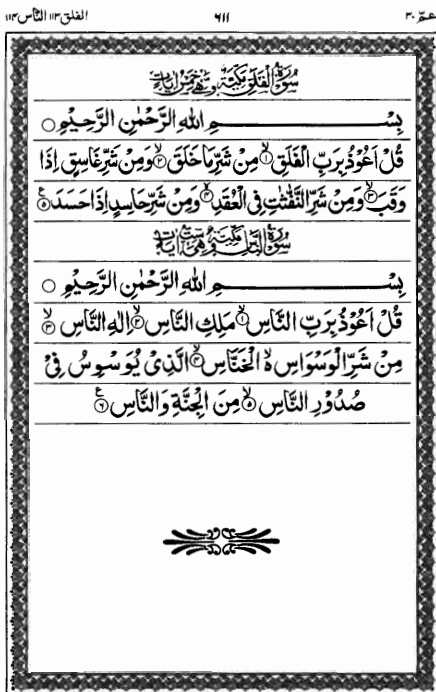


113- سۇرە فەلق

مەككىدە نازىل بولغان، 5 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللە نىڭ
ئىسمى بىلەن باشلايمەن.

«مەخلۇقاتنىڭ شەرىدىن، قاراڭغۇلۇقى بىلەن كىر-
گەن كېچىنىڭ شەرىدىن، تۈگۈنلەرگە دەم سالغۇچى
سېھىرگەرلەرنىڭ شەرىدىن، ھەسەتخورنىڭ ھەسەت
قىلغان چاغدىكى شەرىدىن سۈبھىنىڭ پەرۋەردىگارى
(اللە) غا سېغىنىپ پاناھ تىلەيمەن» دېگەن (1-5).



114- سۇرە ناس

مەككىدە نازىل بولغان 6 ئايەت.

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مەھرىبان اللە نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن.
«ئىنسانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، ئىنسانلارنىڭ پادىشاھى، ئىنسانلارنىڭ ئىلاھى
(اللە) غا سېغىنىپ، كىشىلەرنىڭ دىلىرىدا ۋە سۆھبەت قىلغۇچى جىنلاردىن ۋە ئىنسانلاردىن
بولغان يوشۇرۇن شەيتاننىڭ ۋە سۆھبەتلىرىنىڭ شەرىدىن پاناھ تىلەيمەن» دېگەن (1-6).

چىقىرىلغاندا ھىندىستاندىكى بىر تاغقا چۈشكەن بولۇپ، ئۇ ۋاپات بولغاندا شۇ تاغنىڭ يېنىغا دەپنە قىلىنغان. يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، مەككە مۇكەررەمەدىكى ئەبى قۇبەيس تېغىغا دەپنە قىلىنغان. ئازەر: ئابراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى بولۇپ، ئۇ قەۋمى ئۈچۈن بۇتلارنى ياسىغان ۋە قەۋمىنى شۇ بۇتلارغا چوقۇنۇشقا تەرغىپ قىلغان. ئابراھىم ئەلەيھىسسالام ئاتىسىدىن بۇتلارنى تەرك ئېتىشىنى تەلەپ قىلغان، بۇتلارغا چوقۇنۇشنىڭ ئاقۇتىنىڭ يامان بولىدىغانلىقىدىن ئاگاھلاندۇرغان. لېكىن ئازەر بۇتقا چوقۇنۇشتا چىڭ تۇرغان ۋە ئابراھىم ئەلەيھىسسالامغا، بۇتلارنى يامان كۆرۈشتىن يانمايدىغان بولسا، چوقۇم سېنى تاش-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرىمەن، دەپ تەھدىت سالغان، ئابراھىم ئەلەيھىسسالام، ساڭا ئامانلىق تىلەيمەن، ساڭا پەرۋەردىگارىمدىن مەغپىرەت تىلەيمەن، دەپ ئۇنىڭدىن ئايرىلغان.

ئەبۇلھەب: ئەبۇلھەب پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاغىسى بولۇپ، ئىسمى ئابدۇلسۇززا ئىبن ئابدۇلمۇتە تەللىپتۇر. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەشەددىي دۇشمىنى ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا كۆپ ئەزىيەت يەتكۈزەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەرەب قەبىلىلىرىگە بېرىپ ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلغان چاغدا، ئەبۇلھەب ئارقىسىدىن بېرىپ مەسخىرە قىلاتتى ۋە سۆزلىرىنى ئىنكار قىلاتتى. ئەبۇلھەبنىڭ بىر ئايالى بولۇپ، ئىسمى ئۇمى جەمىل ئىدى، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ھەققىدە قەبىلىلەر ئارىسىدا سۈخەنچىلىق قىلاتتى ۋە پىتەنە-پاسات تېرىتتى. اللە تائالا ئەبۇلھەبىنى ۋە ئايالىنى ھالاك قىلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى دۇشمەن تۇتتىغانلارغا ئىبرەت قىلدى.

ئەرەفات: ئەرەفات مەككە مۇكەررەمەدىن 22 كىلومېتىر يىراقلىققا جايلاشقان، ئەتىراپى كەڭ كەتكەن بىر ئېگىز ۋادى. ئەرەفاتتا تۇرۇش ھەجنىڭ مۇھىم رۇكنى ھېسابلىنىدۇ، بۇ ۋادىدا زۇلھەججە ئېيىنىڭ 9-كۈنى چۈش ۋاقتىدىن شامغىچە تۇرغان ئادەمنىڭ ھەج پەرزى ئادا تاپقان بولىدۇ. ئەرەفاتنىڭ شىمالىغا «جەبەلى رەھىمە» جايلاشقان بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاخىرقى ھەجىدە بۇ تاغنىڭ يېنىدا تۇرغان ۋە بۇ يەردە ۋىدالىشىش نۇقتىنى سۆزلىگەن.

ئەييۇب: ئەييۇب ئەلەيھىسسالام ئابراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىن ئىدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالامنى اللە تائالا نېمەت ئاتا قىلىش بىلەن سىنىدى، اللە تائالا ئۇنى نۇرغۇن بايلىققا ئىگە قىلدى، ئۇنىڭغا كۆپ پەرزەنت ئاتا قىلدى، تېنىنى ساق قىلدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ نېمەتلىرىگە شۈكۈر قىلغۇچى تەقۋادار ياخشى بەندە ئىدى، ئاندىن اللە تائالا ئۇنى بەرگەن نېمىتىنى يوق قىلىۋېتىش بىلەن سىنىدى، ئۇ مال-مۈلكىدىن، پەرزەنتلىرىدىن ئايرىلدى، ئۇنى ئېغىر كېسەللىكلەر چىرمىۋالدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام بالاغا سەۋر قىلىپ، اللەغا ھەمدۇسانا ئېيتىپ، ئىلگىرىكى تەقۋادارلىق ھالىتى بويىچە پەرۋەردىگارىدىن مەمنۇن بولدى. ئۇنىڭ يۇسۇف ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىن بولغان رەھىمە ئاتلىق بىر ياخشى مۆمىن ئايالى بار ئىدى، ئۇ ئەييۇب ئەلەيھىسسالام بىلەن راھەت-پاراغەتتە، جاپا-مۈشەققەتتە بىرگە ئىدى. شەيتان ئەييۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىنى ۋەسۋە قىلغىلى تۇردى، ئۇ ئەييۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا بېرىپ: «بۇ بالالارغا قاچانغىچە چىدايمىز» دېدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا ئاچچىقلىنىپ: «راھەت-پاراغەتتە قانچە ۋاقىت بولدۇم» دېدى. ئايالى: «80 يىل» دېدى. ئاندىن ئەييۇب ئەلەيھىسسالام: «بالايى-ئاپەت ئىچىدە قانچە ۋاقىت تۇردۇم» دېدى. ئايالى: «يەتتە يىل» دېدى. ئەييۇب ئەلەيھىسسالام: «بالايى-ئاپەت ئىچىدە تۇرغان ۋاقىتىمنىڭ ئۇزاقلىقى راھەت-پاراغەتتە تۇرغان ۋاقىتىمچىلىك بولمىسا، اللە تائالادىن بالايى-ئاپەتنى كۆتۈرۈۋېتىشىنى تىلەشتىن ئۇيالىمىدەن» دېدى. ئاندىن ئۇ: «اللە بىلەن قەسمكى، ساقىيىپ قالسام، سېنى چوقۇم 100 قامچا ئۇرىمەن» دېدى. ئاندىن ئەييۇب ئەلەيھىسسالام اللەغا ئىلتىجا قىلىپ: «پەرۋەردىگارم سېنى زىيان-

زەخمەت ئورۇنلادى. سەن ئەڭ مەرھەمەتلىك زاتتۇرسەن» دەپ دۇئا قىلدى. اللە ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىپ، بېشىغا كەلگەن بالايى - ئاپەتلەرنى كۆتۈرۈۋەتتى. اللە ئۇنى يۇتى بىلەن يەرنى تېپىشكە بۇيرۇدى. ئۇ يۇتى بىلەن يەرنى تېپىۋىدى، يەردىن سوغۇق سۇ ئېقىپ چىقتى. اللە تائالا ئۇنى شۇ سۇدىن ئىچىشكە ۋە شۇ سۇ بىلەن يۇيۇنۇشقا بۇيرۇدى. اللە تائالا شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ كېسىلىگە شىپالىق بەردى، ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتى تولۇق ئەسلىگە كەلدى. اللە تائالا ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنى بىر باغلام چۆپنى ئېلىپ ئۇنىڭ بىلەن ئايالىنى ئۇرۇشقا بۇيرۇدى، ئۇ بىر باغلام چۆپ بىلەن ئايالىنى ئۇرۇپ قەسىمدىن چىقتى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنىڭ ئايالى ئۇنىڭ خىزمىتىنى ئوبدان قىلغانلىقتىن، راھەت - پاراغەتتە، جاپا - مۇشەققەتتە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغانلىقتىن، اللە ئۇنىڭغا رەھم قىلىپ ئەيىۋب ئەلەيھىسالامنى شۇنداق قىلىشقا بۇيرۇدى. كېيىن اللە تائالا ئەيىۋب ئەلەيھىسالامغا پۇل - مال ۋە پەرزەنت بەردى، ئۇنىڭغا 26 ئوغۇل پەرزەنت ئاتا قىلدى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالام رۇم خەلقىگە پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەن ئىدى. ئەيىۋب ئەلەيھىسالام 93 يىل ئۆمۈر كۆردى.

بايىل: ئىراقتىكى پۇرات دەرياسى بويىغا جايلاشقان قەدىمكى شەھەر بولۇپ، بۇرۇنقى دەۋرلەردە شانلىق تارىخقا ئىگە ئىدى.

بەدرى: بەدرى مەدىنىنىڭ غەربىي جەنۇب تەرىپىگە جايلاشقان، ھىجرىيىنىڭ 2 - يىلى رامىزاننىڭ 17 - سى مۇسۇلمانلار بىلەن مەككىلىكلەر ئارىسىدا يۈز بەرگەن چوڭ ئۇرۇش مۇشۇ جايدا بولغان. بۇ ئۇرۇشتا مۇسۇلمانلار سان جەھەتتە ئاز تۇرۇپ، مۇشرىكلار ئۈستىدىن غەلبە قىلغان.

بەككە (مەككە): مەككە دەسلۇبە قاقاس ۋادى بولۇپ، ئادەم ياشىمايتتى. ئالدى بىلەن بۇ يەردە ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئايالى ھاجەر ۋە ئوغلى ئىسمائىل بىلەن تۇرغان، اللە ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا زەمىزەم قۇدۇقىنى پەيدا قىلىپ بەرگەن، شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئولتۇراقلىشىپ، ئۇ يەر ئاۋات - لىشىقا باشلىغان. شام (سۈرىيە) بىلەن يەمەن ئارىسىدا قاتنايدىغان كارۋانلارنىڭ چۈشۈپ ئۆتىدىغان ئۆتۈڭىگە ئايلانغان، اللە تائالانىڭ ئەمرى بويىچە ئىبراھىم ئەلەيھىسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسالام بۇ يەردە بەيتۇللانىڭ ئاساسىنى بىنا قىلغان، شۇنىڭ بىلەن بۇ يەر پۈتۈن ئەرەب يېرىم ئارىلىدىكى ئەرەب - لەزىنىڭ مۇقەددەس جايى بولۇپ قالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام مەككىدە تۇغۇلۇپ، ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمىنى مەككىدە ئۆتكۈزگەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام 40 ياش ۋاقتىدا مەككىدە ئۇنىڭغا ۋەھىي نازىل بولغان، 53 ياشتا مەككىدىن مەدىنىگە ھىجرەت قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام تۇغۇلغان يىلى مەشھۇر پىل يىلى بولۇپ، بۇ يىلى ھەبەشلىك ئەبىرەھە لەشكەرلىرىنى باشلاپ، كەبىنى بۇزۇشقا كەلگەن. رەسۇلۇللە ھاياتىنىڭ ئاخىرقى يىلى مەدىنىدىن مەككىگە كېلىپ، بەيتۇللەنى تاۋاپ قىلىپ، خوشلىشىش ھەجىنى قىلغان. ئەينى زاماندا كەبىگە قويۇلغان بۇتلارنى چىقىپ تاشلاپ، كەبىنى بۇتلاردىن تازىلىغان، شۇنىڭ بىلەن كەبە مۇسۇلمانلارنىڭ تاۋاپ قىلىپ، ھەج پەرزىنى ئادا قىلىدىغان مۇقەددەس جايغا ئايلانغان.

پىرئەۋن: پىرئەۋن دېگەن سۆز قەدىمكى مىر پادىشاھلىرىنىڭ ئورتاق نامدۇر، مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ قىسسىدە تىلغا ئېلىنغان پىرئەۋننىڭ ئىسمى ۋەلىد ئىبن مۇسئەب ئىدى، ئۇ قېرىندىشى قابۇس ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولغان، قابۇسنى يۈسۈف ئەلەيھىسالام ئىسلام دىنىغا دەۋەت قىلغاندا، ئۇ باش تارتىپ ئىمان ئېيتىمىغان، پىرئەۋن بولسا 400 يىلدىن ئارتۇق ئۆمۈر كۆرگەن، پىرئەۋن ئۆزى ھۆكۈمرانلىق قىلىپ تۇرغان چەرياندا، ئىسرائىل ئەۋلادىنى تۈرلۈك ئۇسۇللار بىلەن قىيىنغان، ئۇلارنى بىرقانچە گۇرۇپپىلارغا بۆلۈپ، بىر گۇرۇپپىنى قۇرۇلۇش ئىشلىرىغا سالاتتى، بىر گۇرۇپپىنى

دېھقانچىلىق ئىشلىرىغا سالاتتى، يەنە بىر گۇرۇپپىنى بولسا ئەڭ تۆۋەن پاسكىنا ئىشلارغا سالاتتى، ئەمگەككە يارسايدىغانلارغا سېلىق سېلىپ تۇلتىتتى. مۇسا ئەلەيھىسالام پەيغەمبەر بولۇپ كېلىپ پىرئەئۇنى ئىمان ئېيتىشقا دەۋەت قىلدۇ. پىرئەئۇن ئىماندىن باش تارتىپ كۇفۇردا تېخىمۇ ئەزۋەيلەپ ئۆزىنىڭ مىسىرنىڭ پادىشاھى ئىكەنلىكى بىلەن پەخىرلىنىدۇ ۋە ئۆزىنى مىسىرلىقلارنىڭ ئالىي پەرۋەردىگارى دەپ جاكاللايدۇ. پىرئەئۇن مۇسا ئەلەيھىسالامغا ۋە ئۆز قەۋمىگە قاتتىق جاپا سالغانلىقتىن، ئۇلار مىسىردىن پەلەستىنگە قېچىپ چىقىشقا مەجبۇر بولىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالام ئۆز قەۋمى بىلەن قىزىل دېڭىزنىڭ بويىغا كېلىپ ئۆتمەكچى بولغان چاغدا، پەرۋەردىگارى ئۇنىڭغا ھاسا بىلەن دېڭىزنى ئۇرۇشقا بۇيرۇيدۇ، دېڭىزنىڭ سۈيى ئوتتۇرىدىن بۆلۈنىدۇ، ئۇلارنى ئارقىدىن قوغلاپ چىققان پىرئەئۇن ئۆز قوشۇنى بىلەن ئۇلار ئۆتكەن يەردىن ئۆتمەكچى بولۇپ دېڭىزغا كىرگەندە، بۆلۈنۈپ كەتكەن دېڭىز سۈيى قوشۇلۇپ پىرئەئۇن بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنىنى غەرق قىلىۋېتىدۇ.

پىل ئىگىلىرى (ئىسھاقىي پىل): يەمەننىڭ پادىشاھى ئەبرەھە سەئاداد بىر چېركاۋ بىنا قىلدۇ، ئۇ كىشىلەرنى مەككىدىكى بەيتۇللانى تاۋاپ قىلىشتىن توسۇپ، ئۇلارنى ئۆزى بىنا قىلغان چېركاۋغا چوقۇندۇرماقچى بولىدۇ، بىر ئەتراپى چېركاۋغا كېلىپ تەرەت قىلىپ قويسۇ، شۇنىڭ بىلەن ئەبرەھە كەبىنى چوقۇم بۇزۇپ تاشلاشقا قەسەم ياد قىلدۇ، ئۇ كەبىنى بۇزۇش ئۈچۈن كەلگەندە، اللە تائالا توپ-توپ قۇش-لارنى ئەبرەھە ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىغا ئاپىرىدە قىلىپ، ئۇلارنى ھالاك قىلىدۇ، ئۇنىڭ قوشۇنىدا كەبىنى ۋەيران قىلىش ئۈچۈن تەييارلانغان بىر پىل بار ئىدى، شۇڭا بۇ ۋەقە يۈز بەرگەن يىل پىل يىلى دەپ ئاتالغان. پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ئەنە شۇ پىل يىلى تۇغۇلغان.

تابۇت: تابۇت تەۋرات قاچىلانغان ساندۇق بولۇپ، ئاسانغا ئېلىپ چىقىپ كېتىلگەن ئىدى. كېيىن اللە ئۇنى يەھۇدىيلارغا ئاساندىن چۈشۈرۈپ بەرگەن، بۇ ئالاھىدە خاسىيەتلىك ساندۇق بولۇپ، يەھۇدىيلار دۈشمەن-لەر بىلەن ئۇرۇشقان چاغدا بۇ ساندۇقنى ئۇرۇش مەيدانىدا ئۆزلىرى بىلەن بىللە تۇتاتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇرۇشتا غەلبە قىلاتتى. ئۇلار ئۆز دىنىدىن چەتنەپ كەتكەنلىكتىن، اللە ئۇلارغا پەلەستىن-لىكىلەرنى ئاپىرىدە قىلدى، يەھۇدىيلار مەغلۇپ بولۇپ، پەلەستىنلىكلەر ئۇلاردىن بۇ تابۇتنى تارتىۋالدى. ئالۇت: ئالۇت بەنى ئىسرائىلنىڭ بىر پادىشاھىنىڭ ئىسمى بولۇپ، بۇ جالۇت سۆزىگە بېرىلگەن ئىزاھاتتا بايان قىلىنىدۇ.

تاھا: تاھا مۇھەممەد ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسىملىرىدىن بىرى.
تۇۋا: تۇۋا مۇسا ئەلەيھىسالام تۇرسىندا چۈشكەن بىر مۇبارەك ۋادىنىڭ ئىسمى بولۇپ، بۇ يەردە اللە-تائالا مۇسا ئەلەيھىسالام بىلەن سۆزلەشكەن.

تۇبىيە: تۇبىيە يەمەنگە ۋە ھەزرىمەۋتقا ھۆكۈمرانلىق قىلغان ھەربىر پادىشاھقا دېيىلىدۇ، تۇبىيەلەر يەمەندە چوڭ سەلتەنەتكە ئىگە ئىدى، ئۇلارنىڭ قىلغان زۇلۇملىرى تۈپەيلىدىن سەلتىنىتى گۇمران بولغان.

تۇر تېغى (تۇرسىنا): تۇر تېغى اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسالامغا سۆز قىلغان تاغنىڭ نامى بولۇپ، مۇناجات تېغى دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

جالۇت: غەزەمنىڭ يېنىدىكى ئەشدرودا ئولتۇرۇشلۇق پەلەستىنلىكلەر بىلەن بەنى ئىسرائىلنىڭ پادى-شاھى ئالۇتنىڭ ئارىسىدا ئۇرۇش پارتلىغاندا، پەلەستىن قوشۇنىنىڭ باشچىسى جالۇت ئىدى. جالۇت مەشھۇر ئۇرۇش باتۇرلىرىدىن بولۇپ، باتۇرلار ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىشتىن قورقاتتى، جالۇت مەيدانغا چۈشۈپ ئالۇت قوشۇنىدىكىلەردىن ئۆزى بىلەن يەكۈمىيەك ئېلىشىشنى تەلەپ قىلدى. ھەممىسى جالۇتتىن قورقتى، بۇ چاغدا غەيرەتلىك يىگىت داۋۇد چىقىپ ئالۇتتىن جالۇت بىلەن ئۇرۇشقا ئىجازەت سورىدى.

داۋۇد ئۇرۇش قوراللىرىدىن پەقەت ھاسنى ۋە تاش ئاتىدىغان قورالنى ۋە بىرئاز تاش ئېلىپ، مەي-دانغا چىقتى، جالۇت ئۇنى مەنستىمدى. قېلىچ ۋە نەيزەلەر بىلەن قوراللانغان كۈچلۈك دۈشمەن ئالدىدا ئۆزىنى ھالاكەتكە تاشلاۋاتقان بۇ يىگىتنىڭ ئىشىدىن ئەجەبلەندى، لېكىن داۋۇد ئۇنى قارىغا ئېلىپ تاش ئاتىدىغان قورال بىلەن بىر تاشنى ئېتىپ جالۇتنىڭ بېشىنى يېرىۋەتتى، داۋۇد ئىككىنچى بىر تاشنى ئاتقان ئىدى، بۇنىڭ بىلەن جالۇت ھالاك بولدى. بەنى ئىسرائىل غەلىبە قازىنىپ ئۆزلىرىنىڭ سەلتىنىتىنى قايتۇرۇۋالدى.

جېبرىئىل (جەبرائىل): جېبرىئىل اللەنىڭ يېقىن پەرشتىلىرىنىڭ بىرىنىڭ ئىسمى بولۇپ، روھلۇقۇدۇسمۇ دېيىلىدۇ. جېبرىئىل بولسا اللەنىڭ ۋەھىيىسىنى پەيغەمبەرلەرگە يەتكۈزىدىغان پەرشتە، جېبرىئىل اللە-تائالا تەرپىدىن پەيغەمبەرلەرگە ۋەھىي ئېلىپ كېلىشتە ئىنان سۈرىتىدە كېلەتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىس-سالامغا ئىككى قېتىم: بىر قېتىم ئاساندا، بىر قېتىم زېمىندا ئۆز شەكلىدە كۆرۈنگەن، ئابدۇللا ئىبن مەس-ئۇدنىڭ ئېيتىشىچە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جېبرىئىلنى ئۆز شەكلىدە كۆرگەندە، 600 قاناتلىق كۆرگەن، ھەر قاننى ئۇيۇققا بىر كېلەتتى.

داۋۇد: بەنى ئىسرائىل قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن 356 يىلچە پادىشاھسىز قالدى، بۇ جەرياندا ئۇلار ئەمەلىقلەر، ئارامىلەر ۋە پەلەستىنلىكلەردىن بولغان قوشنىلىرىنىڭ تاجاۋۇزىغا ئۇچراپ تۇردى. بۇ مۇددەتنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە، بەنى ئىسرائىلغا تالۇت (شاۋۇل) ھۆكۈمرانلىق قىلدى، تالۇت پەلەس-تىنلىكلەرگە ئۇرۇش ئېچىپ، ئۇلاردىن تابۇتنى يەنى تەۋرات قاچىلانغان ساندۇقنى تارتىۋالدى، بۇ ۋاقىتتا بەنى ئىسرائىل قەۋمى ئىچىدە، قەۋمنىڭ دۈشمەنلىرىگە قارشى ئۇرۇش قىلىشقا مېرىس داۋۇد ئىسىملىك بىر يىگىت مەيدانغا كەلدى، ئۇ دۈشمەننى پەلەستىنلىكلەر قوشۇنى بىلەن بولغان ئۇرۇشتا يېشى-نىڭ كىچىكلىكىگە قارىماي، دۈشمەن قوشۇنىنىڭ باشلىقى جالۇتنى ئۆلتۈردى. تالۇت مۇكاپاتلاش يۈزىسىدىن داۋۇدقا قىزىنى بەردى، داۋۇد بىرقانچىلىغان جەڭلەردە دۈشمەنلەرنى يەڭدى، شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر ئارىسىدا ئۇنىڭ ئابرويى ئۆسۈپ، كىشىلەر ئۇنىڭ ئۆزلىرىگە باشچى بولۇشىنى تەلەپ قىلدى، تالۇت ئۇل-گەندىن كېيىن بەنى ئىسرائىل قەۋمى داۋۇدنى ئۆزلىرىگە پادىشاھ قىلىۋالدى، بۇ چاغدا داۋۇدنىڭ يېشى 30 دىن ئاشمىغان ئىدى، داۋۇد خەلق ئارىسىدا ئادالەت بىلەن ئىش ئېلىپ باردى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە تەۋ-راتنىڭ ئەھكامىنى ئەمەلىيلەشتۈردى، داۋۇد ئەلەيھىسسالام 40 ياشقا كىرگەندە پەيغەمبەر بولدى، اللە تائالا ئۇنىڭغا تۆت ساماۋى كىتابلارنىڭ بىرى بولغان زەبۇرنى نازىل قىلدى، زەبۇر قەسىدىلەردىن ئىبارەت بولۇپ، اللەنى ئۇلۇغلاشنى ۋە اللەغا بولغان ھەمدۇسانالارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، داۋۇد ئەلەيھىسسالام خۇش ئاۋاز بولۇپ، ئۆزىنىڭ يېقىملىق ئاۋازى بىلەن زەبۇرنى تىلاۋەت قىلىپ، كىشىلەرنىڭ دىلىنى ئېرى-تىۋېتەتتى، ھەتتا قۇشلارمۇ ۋە تاغلارمۇ ئۇنىڭ بىلەن تەسبىھ ئېيتىپ، ئۇنىڭغا ئەكس سادا قايتۇراتتى. اللە تائالا داۋۇد ئەلەيھىسسالامغا تۆمۈر تاۋلاشنى بىلدۈرگەن بولۇپ، داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ قولىدا تۆمۈر خېمىرىدەك يۇمشاپ كېتەتتى. داۋۇد ئەلەيھىسسالام سوقۇش ئۈچۈن تۆمۈر كىيىملەرنى ياسايتتى. سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىدى، داۋۇد ئەلەيھىسسالام ئۇنى سوراق سورۇن-لىرىدا يېنىدا ئولتۇرغۇزۇۋېلىپ، ئۇنىڭغا كىشىلەر ئارىسىدا ئادىل ھۆكۈم چىقىرىشنى ئۆگەتتەتتى، ئىبن جەبرىئىل رىۋايىتىگە قارىغاندا، داۋۇد ئەلەيھىسسالام 100 يىل ياشىغان.

رەس ئاھالىسى (ئەسھا يۈررەس): قۇرئان كەرىمدە نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى ئاد ۋە سەمۇد قەۋملىرى ئارىسىدا ئۆتكەن نامەلۇم ئۆمەتلەر بايان قىلىنىدۇ، رەس ئاھالىسى ئەنە شۇ ئۆمەتلەردىن بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئۆز پەيغەمبىرىگە تۇتقان مۇئامىلىسى قۇرەيش كۇفۇرلىرىنىڭ رەسۇلۇ اللەغا تۇتقان مۇئامىلىسىگە

ئوخشاپ كېتىدۇ، اللە ئۇلارنىڭ قىسسىنى باشقىلارغا ئىبرەت ئۈچۈن بايان قىلىدۇ. بەزى رىۋايەتلەردە ئېيتىلىشىچە، رەس ئاھالىسى بۇتپەرەس خەلق بولۇپ، ئۇلارنىڭ نۇرغۇن قۇدۇقلىرى ۋە چارۋىلىرى بار ئىدى. ئۇلار پەيغەمبەرنىڭ ئېنانغا قىلغان دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىغانلىقى ئۈچۈن، اللە ئۇلارنى تۇرالغۇ جايلىرى بىلەن قوشۇپ يەرگە يۇتقۇزۇۋاتقان.

رۇم: رۇم ئەرەبلەرنىڭ شەرقىي رىم ئىمپېرىيىسى ئاھالىسىگە قويغان نامى. بۇ، تارىختا ۋىزانتىيە نامى بىلەن مەشھۇر. ئىسلام دىنى مەيدانغا كەلگەن چاغدا، ئۇ چوڭ دۆلەتلەردىن ئىدى. ئىران دۆلىتى شەرقىي رىم ئىمپېرىيىسى بىلەن رىقابەتتە ئىدى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىرقانچە قېتىم ئۇرۇش بولغان.

زەكەرىيا: زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا سەككىز جايدا تىلغا ئېلىنىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىدىن بولۇپ، يەھيا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسىدۇر. ئۇنىڭ نەسبى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ. ئىراننىڭ ئايالى ئۆز قىزى ھەزرىتى مەريەمنى ئىبادەتخانىنىڭ خىزمىتىگە ئاتىۋەتكەن ئىدى. ھەزرىتى مەريەم ئىبادەتخانىغا ئېلىپ كېلىنگەندە، ئىبادەتخانا خىزمەتچىلىرى ئۇنى تەربىيىسىگە ئېلىش مەسلىسىدە تالىشىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۆزئارا چەك تاشلىنىدۇ. نەتىجىدە ھەزرىتى مەريەم زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ تەربىيىسىگە تاپشۇرۇلىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسىنىڭ ھەمىرىسىنىڭ ئېرى ئىدى. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەم ئۈچۈن ئىبادەتخانىغا تۇتاش بىر ھۇجرا سېلىپ، ئۇنى شۇ ھۇجراغا ئورۇنلاشتۇرىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ يېنىغا كىرگەندە ئۇنىڭ قېشىدا يېمەكلىكلەرنى ئۇچراتتى، ئۇنىڭ قەيەردىن كەلگەنلىكىنى سورايتتى، ھەزرىتى مەريەم ئۇلارنىڭ اللە تەرىپىدىن كەلگەن رىزىق ئىكەنلىكىنى ئېيتاتتى. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ ئورنىنى باسىدىغان بىرەر پەرزەنت بولۇشىنى ئارزۇ قىلىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۆزىنىڭ يەككە - يىگانە قالمايلىقىنى تىلەپ اللەغا دۇئا قىلىدۇ. اللە ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلىدۇ، پەرىشتىلەر ئۇنىڭغا يەھيا ئىسىملىك پەرزەنتى بولۇشى بىلەن خۇش خەۋەر بېرىدۇ، زەكەرىيا ئەلەيھىسسالامنىڭ يېشى 90 دىن ئاشقانلىقى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئايالى تۇغماس بولغانلىقى سەۋەبلىك، ئۇ بۇ خۇش خەۋەرگە جىنىۋىتىمگىلى تاس قالىدۇ. ئۇ پەرۋەردىگارىدىن پەرزەنت بېرىلىدىغانلىقىغا بىر ئالامەت بولۇشىنى تىلەيدۇ، اللە ئۇنىڭ كىشىلەر بىلەن ئۈچ كۈن سۆزلىشىشكە قادىر بولالايدىغانلىقىنى ئۇنىڭ ئالامىتى قىلىدۇ. زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام بۇ ئۈچ كۈن ئىچىدە پەقەت ئىشارەت ئارقىلىقلا سۆزلەشەتتى، يەھيا ئەلەيھىسسالام تۇغۇلۇپ، ئۆسۈپ ياخشى چوڭ بولۇپ، ئاتىسىنىڭ ئوبدان ئورۇنباسارى بولۇپ قالىدۇ.

زۇلقەرنەين: كۆپچىلىك مۇپەسسىرلەر قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان زۇلقەرنەيننى مەشھۇر ئىشغالىيەتچى ئىسكەندەر مەقدۇنى دەپ قارايدۇ. بەزىلەر ئۇنى يەمەننىڭ پادىشاھلىرىدىن بىرى دەپ قارايدۇ، بەزىلەر ئۇنى ئۇ بىر ياخشى بەندە بولۇپ، اللە ئۇنىڭغا بۈيۈك سەلتەنەت، ھېكمەت ۋە پايدىلىق ئىسىم ئاتا قىلغان دەپ قارايدۇ، زۇلقەرنەين ئىسكەندەر مەقدۇنى ئەمەس دېگۈچىلەر ئىسكەندەرنىڭ قەدىمكى يۇنان ئىلاھلىرىغا ئېتىقاد قىلىدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ ئارىستوتېلىدىن پەلسەپە ئۆگەنگەنلىكىنى، قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان زۇلقەر - نەيننىڭ بولسا تەۋھىدكە، اللەغا ئىشىنىشكە مايىل ئىكەنلىكىنى دەلىل قىلىپ كۆرسىتىدۇ. ئىسكەندەرنىڭ قەدىمكى يۇنان ئىلاھلىرىغا ئېتىقاد قىلىش تەرەپلىرى بولغان بولسا، بۇ ئەينى ۋاقىتتىكى ئىجتىمائىي مۇھىتنىڭ ئۇنىڭغا تەسىر كۆرسەتكەنلىكىدىن، شۇنداقلا ئۇنىڭ ئۆزى ئىشغال قىلىۋالغان مەدەنىي مىللەتلەرنىڭ مەۋجۇدلىرىنى ھۆرمەت قىلغانلىقىدىن بولغان بولۇشى مۇمكىن، ئۇ مىسىرلىقلارنىڭ مەۋجۇدلىقىغا ئامۇنغا ئەنە شۇنداق مۇئامىلە قىلغان ئىدى. ئۇنىڭ ئارىستوتېلىدىن پەلسەپە ئۆگەنلىكىگە كېلىدىغان بولساق، «روھۇل مەئانى»

تەپسىرىنىڭ مۇئەللىپى مۇنداق دەيدۇ: «بىز ئىسكەندەرنىڭ ئارستوتېل پەلسەپەسىگە پۈتۈنلەي ئېتىقاد قىلدۇرغانلىقىغا قايىل ئەمەسمىز، چۈنكى بىر كىشىنىڭ يەنە بىر كىشىگە شاگىرت بولۇشى ئۇنىڭ ھەممە مەسىلىلەرگە بولغان قارىشى ئۇستازىنىڭ قارىشى بىلەن بىردەك بولۇشىدىن دېرەك بەرمەيدۇ». ئىسكەندەر مەقدۇنى مىلادىدىن 356 يىل بۇرۇن تۇغۇلغان، ئاتىسى ئۇنى ئوبدان تەربىيلىگەن، ئۇ پەلسەپە ۋە ئىلىم - مەرىپەت جەھەتتە كۆپ مەلۇمات ھاسىل قىلغان، ئۆز دەۋرىدە جاھاننىڭ كۆپ قىسمىنى ئىشغال قىلغان، مىلادىدىن 332 يىل بۇرۇن مىسىرنى ئىشغال قىلىپ، ئۇنىڭدىن پارىسلارنى ھەيدەپ چىقارغان، مىسردا ئىسكەندەرىيە شەھىرىنى بىنا قىلغان، ئۇ ئىراق، ئىران، ھىندىستان، ئوتتۇرا ئاسىيا قاتارلىق جايلارنى بويسۇندۇرغان، ئۇ مىلادىدىن 323 يىل بۇرۇن بابىلدا 33 يېشىدا ۋاپات بولغان. ئۇنىڭ زۇلقەرنەين دەپ ئاتىلىشى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇنىڭ كىيگەن دۇبۇلغىسىنىڭ ئىككى تەرىپىدە چوڭ ئىككى باغلام ئۈزۈن ئاق پەي بار ئىدى.

زۇلكىفل: تارىخچىلار زۇلكىفلى ئەييۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى دەيدۇ. اللە تائالا زۇلكىفل ئەلەيھىسسالامنى ئەييۇپ ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن، بەزى ئۆلىمالار ئۇنى پەيغەمبەر ئەمەس، بەنى ئىسرائىل ئىچىدىكى بىر ياخشى بەندە دەپ قارايدۇ.

سەفا: سەفا مەككىدىكى بىر تاغنىڭ ئىسمى بولۇپ، ھەج قىلغۇچى ئادەم سەفا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا سەئىي قىلىدۇ، مۇنداق سەئىي قىلىش ھەجنىڭ ئەھكاملارنىڭ جۈملىسىدندۇر.

سالھ: سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سامغا تۇتىشىدۇ، اللە تائالا سالھ ئەلەيھىسسالامنى سەمۇد قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. سەمۇد بولسا ئاد، جۇرھۇم، مەدەين ۋە قەھتان قاتارلىق قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن ئىدى. سەمۇد قەۋمىنىڭ جايى ھىجر دېگەن جايدا بولۇپ، ھىجر بولسا ھىجاز بىلەن شامنىڭ ئارىسىغا جايلاشقان. سەمۇد قەۋمى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىسىدىن ۋە مىلادىدىن بۇرۇن ياشىغان قەۋم ئىدى. سەمۇد قەۋمى بۇتلارغا چوقۇناتتى. اللە تائالا ئۇلارغا سالھ ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىپ، ئۇلارنى بۇتقا چوقۇنماسلىققا، بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئازغىنا كىشىدىن باشقىسى سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتىگە قۇلاق سالىمىدى، ئۇلارنىڭ كۆپچىلىكى سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلىپ، كۈفردا تېخىمۇ ھەددىدىن ئاشتى. سالھ ئەلەيھىسسالامدىن پەيغەمبەرلىكنىڭ راستلىقىغا دالالەت قىلىدىغان بىرەر مۆجىزە كەلتۈرۈشنى تەلەپ قىلدى. سالھ ئەلەيھىسسالام مۆجىزە سۈپىتىدە قاتتىق تاشنىڭ ئارىسىدىن بىر تۆگە چىقاردى. بۇ تۆگىنىڭ ئالاھىدىلىكى شۇ ئىدىكى، ئۇ پۈتۈن قەبىلىنىڭ سۈيىنى ئىچىۋېتەتتى، قانچىلىك نۇرغۇن سۇ ئىچسە، شۇنچىلىك سۈت بېرەتتى. سالھ ئەلەيھىسسالام بۇ مۆجىزىنى كۆرسەتكەندىن كېيىن، قەۋمنىڭ تولىسى يەنىلا ئىمان ئېيتىمىدى. سالھ ئەلەيھىسسالام قەۋمنى تۆگىگە چېقىلىشتىن ئاگاھلاندۇر-

دى. ئۇلارنى تۆگىنى ئۆلتۈرىدىغان بولسا ئۇلارنىڭ اللەنىڭ نازايىغا قالدىغانلىقىلىرى بىلەن قورقۇتتى.

ئۇلار سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشىغا قارىماي تۆگىنى ئۆلتۈردى. ئالدى بىلەن تۆگىگە ھۇجۇم قىلىپ ئۆلتۈرگۈچى شەخس قۇدار ئىبن سالىق ئىدى، تۆگە يەرگە يىقىلغاندىن كېيىن يەنە ئۇلاردىن توققۇز ئادەم تۆگىگە قېلىچ سېلىپ، ئۇنى پارچىلاپ تاشلىدى. ئۇلار تۆگىنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن، اللەنىڭ پەيغەمبىرى سالھ ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولۇشتى. سالھ ئەلەيھىسسالامغا سۈيىقەست قىلماقچى بولغانلارنى اللە تائالا ئاسماندىن تاش ياغدۇرۇپ ھالاك قىلدى، تۆگە ئۆلتۈرۈلۈپ ئۈچ كۈندىن كېيىن اللە تائالا سالھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلدى. سالھ ئەلەيھىسسالام ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەر ئازابىتىن قۇتۇلۇپ قالدى. سالھ ئەلەيھىسسالام بىلەن ئازابىتىن قۇتۇلۇپ قالغان

مۆمىنلەرنىڭ سانى 120 ئىدى. ئىمان ئېيتماي ھالاك بولغۇچىلارنىڭ سانى بەش مىڭ ئائىلە ئىدى. مەشھۇر رىۋايەتكە قارىغاندا، ئۇلاردىن كېيىن سالىھ ئەلەيھىسسالام پەلەستىن زېمىنىنىڭ رەملى دېگەن جايىنىڭ ئەتراپىدا ئاخىرقى ئۆمرىگىچە ياشىغان.

سەبەئە: سەبەئە يەمەنگە جايلاشقان قەدىمكى ئەرەب قەبىلىلىرىدىن بىرى ئىدى. ئەرەب يېرىم ئارىلىدا سەيلۇل ئەرەم ناملىق مەشھۇر كەلكۈن سۇ ئابىتىدىن كېيىن، ئۇنىڭدىن بىرقانچە قەبىلىلەر شاخلاپ چىققان. سەبەئە ئاھالىسى ئاۋات شەھەرلەرنى بەرپا قىلغان ئالە تائالا ئۇلارغا مولچىلىقنى ۋە مول يامغۇرنى ئىنتام قىلغان. ئۇلار ئىككى تاغ ئارىسىدا ئېگىز توشما سېلىپ، ئۇنىڭ بىلەن ۋادىدىكى سۇنى توسىغان، ئۇنى ئىچىگە چارە - تەدبىر ۋە تېخنىكىلىق ئاساستا باشقۇرغان. ئۇلار مېۋىلىك باغلارنى بەرپا قىلغان، لېكىن ئۇلار ئالە نىڭ ھەققىگە رىئايە قىلمىغان ۋە ئالە نىڭ نېمىتىگە شۈكۈر قىلمىغان، دۇنياغا ئالدىنغان، شۇنىڭ بىلەن ئالە ئۇلارنى سەيلۇل ئەرەم ناملىق مەشھۇر سۇ ئابىتى بىلەن جازالاپ يۇرتلىرىنى ۋەيران قىلىپ، ئۇلارنى تىرىپسىن قىلىۋەتكەن.

سۈلەيمان: سۈلەيمان ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئان كەرىمدە 16 ئورۇندا تىلغا ئېلىندۇ. سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ پەيغەمبەرلىرىدىن بولۇپ، ئالە ئۇنىڭغا ھەم پەيغەمبەرلىكىنى، ھەم پادىشاھلىقنى ئاتا قىلغان، ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، پادىشاھلىق سۈلەيمان ئەلەيھىسسالامغا قالغان، بۇ چاغدا سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام 12 ياشتا ئىدى. ئالە تائالا سۈلەيمان ئەلەيھىسسالامغا كىچىكىدىلا ھېكمەت ۋە ئەقىل - پاراسەت ئاتا قىلغان، ئۇ كىچىك ۋاقتىدىن تارتىپلا ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە سوراق سورايتتى ۋە ھۆكۈم چىقارتتى، كىچىكىدىلا ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىكى تالانتى كۆرۈنۈشكە باشلىغان ئىدى، چوڭ بولغاندا ئالە ئۇنىڭغا پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدى، قۇشلارنىڭ تىلىنى بىلدۈردى، شامالنى ۋە جىنلارنى بويۇندۇرۇپ بەردى. سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام پادىشاھ بولۇپ تۆت يىلدىن كېيىن ئاتىسى داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋەسىيىتىگە ئاساسەن بەيتۇلمۇقەددەسنى تەئىم قىلدى، ئۇنىڭ ئاساسىنى داۋۇد ئەلەيھىسسالام بەرپا قىلغان ئىدى. سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام بۇ تەئىم ئۈچۈن نۇرغۇن پۇل سەرپ قىلدى. قۇرۇلۇشنى يەتتە يىلدا تاماملىدى. قۇددۇس شەھىرىنىڭ ئەتراپىغا سېپىل سوق-تۇردى، سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام كاتتا سەلتەنەتكە ئىگە ئىدى. ئۇ قۇرۇلۇش - تەئىم ئىشلىرىغا، ئۇرۇش ئۈچۈن ئاتلارنى مەشق قىلدۇرۇپ تەييارلاشقا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلەتتى، سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام 52 يىل ئۆمۈر كۆرگەن، ئىبن ئىساقنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، سۈلەيمان ئەلەيھىسسالام 40 يىل پادىشاھ بولغان.

سۇۋا: سۇۋا نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىنىڭ بىر بۇتىنىڭ نامى، كېيىنچە ئۇ ئەرەب قەبىلىلىرىدىن ھۇزەيل قەبىلىسىنىڭ چوقۇندىغان بۇتى بولۇپ قالغان.

شۇئەيب: شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى چوڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ، شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسى لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى ئىدى. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام لۇت ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن كەلگەن پەيغەمبەر بولۇپ، قەۋمى مەدىيەن ئاھالىسىگە ئالە تائالا تەرىپىدىن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن، مەدىيەن ئاھالىسى ئەرەب بولۇپ، ھىجاز زېمىنىدا ياشايتتى، تەبەرىنىڭ رىۋايىتىگە قارىغاندا، مىسىر بىلەن مەدىيەن ئارىسىدىكى مۇساپە سەككىز كۈنلۈك يول ئىدى، مەدىيەن ئاھالىسى تىجارەت ۋە دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان بولۇپ، پاراۋان ياشايتتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە يامان ئىشلار تارالغان بولۇپ، تارازا - ئۆلچەملەردە ساختىلىق قىلىش ئۇلارنىڭ ئادىتىگە ئايلانغان ئىدى. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى تەۋھىدكە ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلىشقا دەۋەت قىلدى. ئۇلارنى زېمىندا بۇزغۇنچىلىق قىلىشتىن، تارازا - ئۆلچەملەردە ساختىلىق قىلىشتىن مەنئى قىلدى. ئۇلار شۇئەيب ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىگە قۇلاق

سالماي گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئەزەۋىلىدى، ئۇلار شۇئەيب ئەلەيھىسسالامغا: «راست پەيغەمبەر بولساڭ، ئۈستىمىزگە ئاسماننى پارچە - پارچە قىلىپ چۈشۈرگىن» دېگەن تەلەپنى قويدى، اللە ئۇلارنى يەتتە كۈن قاتتىق ئىسسىققا مۇپتلا قىلدى، ئۇلارنىڭ سۇلىرى قۇرۇپ كەتتى، ئاندىن ئۇلارغا بىر بۇلۇتتىن ئەۋەتتى، ئۇلار ئىسسىقتىن قېچىپ سايداش ئۈچۈن بۇلۇتتىن تېگىگە يىغىلىشتى، ئۇلار يىغىلىپ بولغاندا، يەر تەۋرىدى، ئۇلارغا قاتتىق ئاۋاز يۈزلەندى، شۇنىڭ بىلەن ئاسماندىن ئوت يېغىپ ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى كۆيدۈرۈپ تاشلىدى. شۇئەيب ئەلەيھىسسالام قەۋمى ھالاك بولغاندىن كېيىن يەنە بىر مەزگىل ياشىدى.

قارۇن: قارۇن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغقانلىرىدىن بىرى بولۇپ، مال - دۇنياسى كۆپ بىر ئادەم ئىدى، پەرىئەن ئۇنى ئىسرائىل ئەۋلادىغا باشچى قىلىپ قويغان. قارۇن پەرىئەنگە بىنى ئىسرائىلغا زۇلۇم قىلىشتا يانتايلاق بولغان، پېقىرلارنى ئېزىپ يىغقان مال - دۇنياسىغا مەغرۇر بولۇپ تولىمۇ ھاكاۋۇرلىشىپ كەتكەن ئىدى. ئۇ ئۆزى ئۈچۈن چوڭ - چوڭ سارايلارنى سالدۇرغان، قارۇن تولىمۇ بېخىل بولۇپ، شۇنچە كۆپ دۇنياسى تورۇقلۇق كەمبەغەللەرگە قىلچە خەير - ئېھسان قىلمايتتى ئۇ مۇسا ئەلەيھىسسالام - نىڭ دەۋىتىگە قىلچە قۇلاق سالىمىغان، پەرىئەن تەرەپدارى بولۇپ ھە دەپ مۇسا ئەلەيھىسسالامغا قارشى تۇرغان ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قارۇنغا دۇئا ئېيتىپ قىلىشى ئارقىسىدا، قارۇننى پۈتۈن مال - مۈلكى ۋە تەۋەلىرى بىلەن قوشۇپ يەر يۇتقان ئىدى.

قۇرەيش: قۇرەيش بىر ئەرەب قەبىلىسى بولۇپ، مىلادى ۷ ئەسىردە مەككىدە ئولتۇراقلاشقان. قۇرەيش ئەينى زاماندا مەككىدە ئۈستۈنلۈك قازانغان خۇزائە قەبىلىسى ئۈستىدىن غەلبە قىلغان، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تۆتىنچى بوۋىسى قۇسەي ئىبن كىلاب ۷ ئەسىردە مەككىنىڭ ۋە بەيتۇللەھنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرۇش ھوقۇقىنى ئىگەللىگەن. قۇرەيش ئىچىدىن ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ ھەممە يەرلىرىگە قاتنايدى - خان چوڭ - چوڭ كارۋان سودىگەرلىرى مەيدانغا كەلگەن، ئۇلار تىجارەت بىلەن قىشلىقى يەمەنگە، يازلىقى سۈرىيىگە قاتنايتتى.

لۇت: لۇت ئەلەيھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ بىر تۇغقىنى ھارۇننىڭ ئوغلى ئىدى. لۇت ئەلەيھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتقان ئىدى. ئۇ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن بارلىق سەپەرلەردە بىللە بولاتتى، اللە تائالا لۇت ئەلەيھىسسالامنى ئوردانىيىگە تەۋە سەدۇم ئاھالىسىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى، سەدۇم ئاھالىسى تولىمۇ ئەخلاقسىز خەلق بولۇپ، يامان ئىشلارنى ئاشكارا قىلاتتى، مۇساپىرلارنى بۇلاڭ - تالاڭ قىلاتتى، ئۇيالىماستىن بەچچىۋازلىق قىلاتتى. لۇت ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا پەندە - نەسىھەت قىلىپ، ئۇلارنى يامان ئاقىۋەتكە قېلىشتىن ئاگاھلاندۇردى، لېكىن ئۇلار ئاسىيلىق قىلىپ يامان ئىشلاردىن يانمىدى. لۇت ئەلەيھىسسالامغا ئۇلار بىردەم تاش - كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرمىز دەپ، بىردەم يۇرتتىن ھەيدەپ چىقىرمىز دەپ تەھدىت سالاتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارغا اللەنىڭ ئازابى ھەقلىق بولدى، اللە ئۇلارنى ھالاك قىلىش ئۈچۈن چىرايلىق ياش يىگىتلەر سۈرىتىدە پەرىشتىلەرنى ئەۋەتتى، بۇ چاغدا لۇت ئەلەيھىسسالام پەرىشتىلەرنى ئادەمات دەپ ئويلاپ، بۇ مېھمانلىرىغا قەۋمنىڭ يامان مۇئامىلىدە بولۇشىدىن ئەنسىرىدى، يۇرتنىڭ كىشىلىرى لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ مېھمانلىرى بىلەن يامان ئىش قىلىشنى تەلەپ قىلغان چاغدا، لۇت ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا: «مېھمانلىرىم ئالدىدا مېنى رەسۋا قىلماڭلار، سىلەر ئۈچۈن ئاياللىرىڭلار ئەڭ پاكىتۇر» دېدى. ئۇلار لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالىمىدى. بۇ چاغدا پەرىشتىلەر لۇت ئەلەيھىسسالامغا ھەقىقىي ئەھۋالنى - ئۇنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلىدىغانلىقىنى ئۇقتۇردى، پەرىشتىلەر لۇت ئەلەيھىسسالامغا ئىككى قىزى ۋە ئايالى بىلەن بىرلىكتە يۇرتىدىن قېچىپ كېتىشنى، ھېچقايسىنىڭ ئارقىسىغا قارىماسلىقىنى

ئېيتتى، ئۇلار پەرىشتىلەرنىڭ ئېيتقىنىچە قىلدى، پەقەت لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللا قەۋمىگە نازىل بولىدىغان ئازابىنى كۆرۈش ئۈچۈن ئارقىسىغا قارىغان ئىدى، ئۇمۇ قەۋمى بىلەن ھالاك بولدى، لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالىنىڭ كۆڭلى قەۋمى بىلەن بىرگە ئىدى، ئۇ ئىمان ئېيتىمىغان ئىدى. اللە تائالا لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ ئۈستىگە ساپال - تاش ياغدۇرۇپ ۋە يۇرتىنى دۈم كۆمۈتۈرۈپ، ئۇلارنى ھالاك قىلدى.

لوقمان: لوقمان ھەكم بولسا بائۇرانىڭ ئوغلى بولۇپ، ئۇ ئەيىۈب ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەمىشەرىسىنىڭ ياكى ئانىسىنىڭ ھەمىشەرىسىنىڭ ئوغلى ئازەرنىڭ ئەۋلادىدىن ئىدى. اللە ئۇنىڭغا ئىلمىي ھېكمەت ئانا قىلغان ئىدى ئۇ توغرا پىكىرلىك زات بولۇپ، دىنىي ئەقىدە ۋە دىنىي ئەھكاملاردا توغرا پەتۋا بېرىتتى، ئۇ داۋۇد ئەلەيھىسسالامدىن ئىلم ئۆگەنگەن ئىدى، ئۇنىڭدىن نۇرغۇن ھېكمەتلىك ۋە ئىبرەتلىك سۆزلەر رىۋايەت قىلىنغان، قۇرئاندا لوقمان ھەكمىنىڭ ئۆز ئوغلىغا قىلغان نەمۇنىلىك پەندە - نەسىھەتى بايان قىلىنغان، لوقمان ھەكم پەيغەمبەر بولغان ئەمەس، ئۇنىڭ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ. مانا: مانا ھۇزەيل قەبىلىسى بىلەن خۇزائە قەبىلىسى چوقۇنغان بۇتنىڭ نامى.

مەدىيە: مەدىيە قىزىل دېڭىز بويىدىكى بىر يۇرتنىڭ نامى، مۇسا ئەلەيھىسسالام سۇ تارتىپ شۇنىيەپ ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزلىرىنىڭ ماللىرىنى سۇغرىشىپ بەرگەن قۇدۇق ئەنە شۇ مەدىيەندىدۇر. مەرۋە ۋە سەفا: مەرۋە بىلەن سەفا مەككە مۇكەررەمەدە مەسجىدى ھەرامنىڭ يېنىدىكى ئىككى تاغ بولۇپ، ھەج قىلغۇچى ياكى ئۆمرە قىلغۇچى ئادەم ئۇلارنىڭ ئارىسىدا يەتتە قېتىم سەئىي قىلىدۇ، بۇ ھەج ئىبادىتىنىڭ قائىدىلىرىدىندۇر.

مەريەم: ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئاتىسى ئىمران بەنى ئىسرائىل ئۆلىمالىرىدىن ئىدى، ئۇ ئۆز ئايالى ھامىلدار بولغان چاغدا تۇغۇلىدىغان بالىنى ئىبادەتخانىنىڭ خىزمىتىگە نەزەر قىلىپ بېرىۋەتكەن ئىدى. ھەزرىتى مەريەم تۇغۇلغاندىن كېيىن، اللە تائالا ئىمراننىڭ نەزىرىنى قوبۇل قىلىپ، ھەزرىتى مەريەمنى ۋە ئۇنىڭ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قوغلايدى شەيتاننىڭ شەرىپىدىن ساقلىدى. ھەزرىتى مەريەم كىچىك چېغىدىلا ئاتىسى ئىمران ۋاپات بولۇپ كەتتى، ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسى ئۇنى ئىبادەتخانىنىڭ خادىملىرىغا ئېلىپ باردى. ئۇلار ھەزرىتى مەريەمنى كىمنىڭ ئۆز تەربىيىسىگە ئېلىشى مەسلىسىدە ئىختىلاپ قىلىشىپ قالدى. چەك تاشلاش نەتىجىسىدە، ئۇنى ئانىسىنىڭ ھەمىشەرىسىنىڭ ئېرى زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام تەربىيىسىگە ئالدى. ھەزرىتى مەريەم ئىبادەتخانىغا تۇتاش بىر ھۇجرىدا تۇراتتى، ئۇ كېچە - كۈندۈز ئىبادەت بىلەن مەشغۇل بولاتتى، ھەزرىتى مەريەم تەقۋادارلىقى ۋە گۈزەل ئەخلاقى بىلەن بەنى ئىسرائىل ئىچىدە مەشھۇر ئىدى، زەكەرىيا ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ يېنىغا كىرگەندە، ئۇنىڭ يېنىدا بازاردا يوق يېمەكلىكلەرنى، ھەتتا يازدا قىشنىڭ مېۋىلىرىنى، قىشتا يازنىڭ مېۋىلىرىنى ئۇچراتاتتى، ھەزرىتى مەريەم اللە تائالانىڭ ئىلتىپاتى بىلەن پاك ۋە ئىپتىدالىك ئۆستى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بىر ئەر كىشىنىڭ سۈرىتىدە كېلىپ ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئالدىغا كىردى، ھەزرىتى مەريەم ئۇنى يامانلىق قىلىدۇ دەپ ئويلاپ، اللەغا سېغىنىپ اللەدىن پانا تىلىدى، ھەزرىتى مەريەم جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭغا بىر پاك ئوغۇل بىلەن خۇش خەۋەر بېرىش ئۈچۈن كەلگەن اللەنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ ھەيران بولدى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «اللەنىڭ ئەمرىگە ھەيران قالما، اللە ھەر شەيئىگە قادىردۇر» دەپ چۈشەندۈردى. ھەزرىتى مەريەمنىڭ بۇشىنىش ۋاقتى يەتكەن چاغدا، ئۇنى تولغاق تۇتۇپ، ئۇ ئوغلى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى تەۋەللۇت قىلدى.

مەسجىدى ئەقسا: بەيتۇلمۇقەددەس مەسجىدى ئەقسا دەپ ئاتىلىدۇ، مەسجىدى ھەرام بىلەن بەيتۇلمۇقەددەسنىڭ

ئارلىقى يىراق بولغانلىقى ئۈچۈن ، مەسجىدى ئەقسا دېيىلگەن . مەسجىدى ئەقسا بىلەن مەككە مۇكرەمەنىڭ ئارلىقى ئەينى زاماندا 40 كۈنلۈك يول ئىدى . بۇ ئارلىق 1230 كىلومېتىر ئەتراپىدا كېلىدۇ . مەسجىدى ئەقسا ئۆتكەنكى پەيغەمبەرلەرنىڭ ئىبادەتگاھى بولۇپ كەلگەن . پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىر كېچىدە مەسجىدى ھەرامدىن مەسجىدى ئەقساغا بېرىپ ئۇ يەردىن مىراجقا چىقىپ قايتقان .

مۇسا : مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى ئىمران بولۇپ ، ئۇ يەنئۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەۋرىسى لاۋنىڭ نەسلىدىن ئىدى . مۇسا ئەلەيھىسسالام پىرئەۋن ۋەلىد ئىبن مۇستەبىنىڭ دەۋرىدە تۇغۇلغان . رىۋايەت قىلىنىشىچە ، پىرئەۋن بىر چۈش كۆرۈپ ، چۈشىدىن قاتتىق چۆچۈپ كەتكەن . ئۇ چۈشىدە بىر ئوت بەيتۈلمۇقەددەستى مىسسىغا چىقىپ كېلىپ ، مىسرنىڭ قورۇ - جايلىرىنى شۇنداقلا مىسرنىڭ يەرلىك ئاھالىسى بولغان قىبتىلارنى كۆيدۈرۈپ تاشلىغانلىقىنى ، بۇ ئوت ئىسرائىل ئەۋلادىغا ھېچقانداق زىيان - زەخمەت يەتكۈزمىگەنلىكىنى كۆرگەن . پىرئەۋن كاھىنلارنى ، سېھىرگەرلەرنى ۋە مۇنەججىمىلەرنى چاقىرتىپ كېلىپ ئۇلاردىن كۆرگەن چۈشنىڭ تەبىرىنى سورايدۇ . ئۇلار : «بەنى ئىسرائىل ئىچىدىن بىر ئوغۇل بالا مەيدانغا كېلىدۇ ، مىس ئاھالىسى ئۇنىڭ قولىدا ھالاك بولىدۇ ، سېنىڭ تەختىڭمۇ شۇنىڭ قولىدا گۇمران بولىدۇ ، ئۇ سېنى قەۋمىڭ بىلەن قوشۇپ يۈرتۈڭدىن ھەيدەپ چىقىرىدۇ ، دىنىڭنى ئۆزگەرتىدۇ ، ئۇ سېنىڭ زامانىڭدا تۇغۇلىدۇ» دەيدۇ . شۇنىڭ بىلەن زالىم پىرئەۋن ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە تۇغۇلىدىغان ئوغۇل بالىنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇيدۇ ، ئۇ تۇغۇت ئانىلىرىنى يىغىپ ، ئۇلارغا ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە تۇغۇلغانلىكى ئوغۇل بالىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلاشنى چىكىدۇ ، ئىسرائىل ئەۋلادىغا نازارەتچىلەرنى قويىدۇ ، تۇغۇت ئانىلىرى پىرئەۋننىڭ زۇلىمىدىن قورقۇپ ، يۇقىرىقى بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىدۇ . پىرئەۋن تۇغۇلغان قىزلارنى ھايات قالدۇرۇپ خىزمەتكە سېلىش ئۈچۈن ئۆلتۈرمەيتتى ، پىرئەۋننىڭ ئەسكەرلىرى ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدىكى ھامىلدار ئاياللارنى تۇتۇۋېلىپ قىنايتتى ، ئاياللار بالىلىرىنى چۈشۈرۈۋېتەتتى ، شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل ئەۋلادى ئىچىدە ئەرلەر ئۆلۈپ تۈگىگىلى تۇرىدۇ ، قېتى خەلقنىڭ كاتتىلىرى پىرئەۋننىڭ يېنىغا كىرىپ : «ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ ئەر كىشىلىرى ئۆلۈپ تۈگىگىلى تۇردى ، ئۇلارنىڭ تۇغۇلغان ئوغۇللىرىنى ئۆلتۈرۈپ تاشلىغىلى تۇردۇڭ ، ئىغىر ئىشلار ئۆزىمىزگە قالدىغان بولدى ، خىزمىتىمىزنى قىلىشقا ئادەم تېپىلمايدىغان بولدى» دەيدۇ . پىرئەۋن ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ نەسلى قۇرۇپ كەتمەسلىكىنى كۆزدە تۇتۇپ ، ئۇلارنىڭ تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلىرىنى بىر يىل ئۆلتۈرۈپ ، بىر يىل ئۆلتۈرمەسلىكىنى بۇيرۇق قىلىدۇ ، مۇسا ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل ئەۋلادى تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلارنىڭ ئۆلتۈرۈلىدىغان يىلىدا دۇنياغا كېلىدۇ ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنى ئانىسى مەخپىي ھالدا تۇغىدۇ ، ئۇ پىرئەۋننىڭ ئادەملىرىدىن قورقۇپ ، تۇغۇلغان بۇ بوۋاقنى ساندۇقتا پاختىنىڭ ئۈستىدە قويۇپ ، ساندۇقنى قۇلۇپلاپ نىل دەرياسىغا تاشلايدۇ ، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىسىنى نىل دەرياسىنى بويلاپ ساندۇقتا ئەگىشىپ مېڭىشقا بۇيرۇيدۇ ، بۇ ئىشلار اللە تائالانىڭ مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ئانىسىنىڭ دىلىغا سېلىشى بىلەن بولۇۋاتاتتى ، ساندۇق ئېقىپ پىرئەۋننىڭ قەبرىسىگە يېنىغا بارغاندا ، ئۇنى پىرئەۋننىڭ دەريادا يۇيۇنۇۋاتقان ۋە سۇ ئېلىۋاتقان چۆرىلىرى كۆرۈپ قېلىپ ، ئۇنىڭدا مال بار دەپ ئويلايدۇ - دە ، ساندۇقنى ئاچماستىن شۇ پېتىچە ئۆزلىرىنىڭ خوجايىنى - پىرئەۋننىڭ ئايالى ئاسىيەنىڭ ئالدىغا ئېلىپ بارىدۇ ، ئاسىيە ساندۇقنى ئېچىپ ، ئۇنىڭدا بىر بوۋاقنىڭ ياتقانلىقىنى كۆرىدۇ . اللە تائالا ئاسىيەنىڭ دىلىغا بوۋاقنىڭ مۇھەببىتىنى سالىدۇ ، پىرئەۋن بوۋاقنى كۆرۈپ ئۆلتۈرمەكچى بولۇپ جاللاتلارنى چاقىرىدۇ ، ئاسىيە ئۇنى ئۆلتۈرمەي بالىچىلاپ بېقىۋېلىشنى تۇتۇندۇ ، شۇنىڭ بىلەن مۇسا ئەلەيھىسسالام ئاسىيەنىڭ بېقىۋېلىشقا قالدۇرۇلىدۇ . ئاسىيە ئېمىتىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا ئىنىكىئانا ئىزدەيدۇ . قانچىلىغان ئىنىكىئانلارنى تېپىپ كەلگەن بولسىمۇ ،

مۇسا ئۇلارنىڭ ئەمچىكىنى ئېغىزغا ئالماي يىغلاۋېرىدۇ، ئاسىيە بوۋاقنىڭ ئاچلىقتىن ئۆلۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، شەخسەن ئۆزى ئىنىكئانا ئىزدەپ چىقىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئاسىيەنى نېرىدىن كۆرۈپ تۇرغان ھەدىسى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئىشەنچلىك بىر ئىنىكئانا بارلىقىنى ئېيتىدۇ، ئاسىيە بوۋاق شۇ ئىنىكئانىنىڭ ئەمچىكىنى ئەمەس، ئۇنى چوڭ ھۆرمەتكە ئىگە قىلىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنى ئېلىپ كېلىشنى بۇيرۇيدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسى كېلىپ ئۇنى ئېمىتىشكە نەدە، بوۋاق ئىشتىھابىلەن ئېمىپ سۈتكە قاندى، ئاسىيە بۇنىڭدىن ئىنتايىن خۇشال بولۇپ ئىنىكئانىنىڭ سارايدا كېلىپ بوۋاقنى ئېمىتىپ بېرىشنى، ئۇنىڭغا تۈرلۈك ئىنئاملارنى بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسى ئۆز ئۆيىنى ۋە بالىلىرىنى تاشلاپ ئوردىغا كېلىپ بۇ بوۋاقنى ئېمىتىش ئەپسىز ئىكەنلىكىنى، ئاسىيە ئىشەنە، بوۋاقنى ئۆز ئۆيىگە ئاپىرىپ ئۆز بالىسىدەك كۆيۈنۈپ ئېمىتىپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئاسىيە بوۋاققا ناھايىتى ئامراق بولۇپ كەتكەنلىكتىن، بوۋاقنى پات - پات ئېلىپ كېلىپ كۆرسىتىپ كېتىش شەرتى ئاستىدا، ئۇنىڭ ئۆز ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپ ئېمىتىپ بېرىشكە ماقۇل بولىدۇ. مۇسا ئەلەيھىسالام قايتۇرۇپ كېلىنگەندىن كېيىن پىرئەۋنىڭ ئائىلىسىدە ئۆسۈپ چوڭ بولىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام پىرئەۋنىڭ بىنى ئىسرائىلغا قىلغان زۇلىمى ۋە ئۆزىنىڭ بىر قېتىننى سەھۋەتلىك بىلەن ئۆلتۈرۈپ قويغانلىقى تۈپەيلىدىن، يۇرتى مىسىردىن ئايرىلىپ مەدىيەگە كېتىشكە مەجبۇر بولىدۇ، ئۇ مەدىيەگە بارغاندىن كېيىن شۇئەيب ئەلەيھىسالامغا ياللىنىپ ئۇنىڭ قوينى باقىدۇ. شۇئەيب ئەلەيھىسالام مۇسا ئەلەيھىسالامغا ئۆزىنىڭ بىر قىزىنى نىكاھلاپ بېرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام شۇئەيب ئەلەيھىسالامنىڭ ئون يىل خىزمىتىنى قىلغاندىن كېيىن، يۇرتى مىسىرغا قايتماقچى بولۇپ ئايالىنى ئېلىپ جەنۇب تەرەپكە قاراپ ئاتلىنىدۇ. ئۇ يولدىن ئادىشىپ كېتىپ قەيەرگە مېڭىشنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغان چاغدا، ئۇنىڭغا تۇر تېغى تەرەپتە بىر ئوت كۆرۈنىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام ئالدىراپ ئوت كۆرۈنگەن تەرەپكە بارغاندا، اللە تائالا تەرىپىدىن: «ئەي مۇسا! شۇبھىسىزكى، مەن اللەدۇرەمەن، مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر. ماڭلا ئىبادەت قىلغىن» دەپ ندا قىلىنىدۇ. مانا بۇ مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ باشلىنىشى ئىدى، اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسالامنى پىرئەۋنگە بېرىپ ئۇنى بىر اللە ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، مۇسا ئەلەيھىسالام ئۆزىنىڭ دەۋىتىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، يەرۋەردىڭارىدىن قېرىندىشى ھارۇننى ئۆزىگە ياردەمچى قىلىپ بېرىشنى سورايدۇ، چۈنكى ھارۇن پاساھەتلىك سۆزلەيتتى، اللە تائالا مۇسا ئەلەيھىسالامغا ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىكىنىڭ راستلىقىنى كۆرسىتىدىغان ئىككى خىل مۆجىزە ئاتا قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرى ئۇنىڭ ھاسىنىنىڭ ئەجدىھاغا ئايلىنىدىغانلىقى، يەنە بىرى قولىنىڭ ئاپتاق، نۇرلۇق بولۇپ كۆرۈنىدىغانلىقى ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسالام ئۆز دەۋىتىنى قانات يايدۇرۇش يولىدا تىرىشچانلىق كۆرسىتىدۇ، لېكىن پىرئەۋن مۇسا ئەلەيھىسالام كۆرسەتكەن چوڭ مۆجىزىلەرنى كۆرگەندىن كېيىنمۇ ئىمان ئېيتمايدۇ. پىرئەۋننىڭ يىغىپ كەلگەن سېھىرگەرلىرى مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ مۆجىزىسىنى كۆرگەندىن كېيىن دەرھال ئىمان ئېيتىدۇ، پىرئەۋننىڭ ئۇلارنىڭ پۇت - قوللىرىنى كېسىپ خورما دەرەخلىرىگە ئېسىپ ئۆلتۈرۈشتىن ئىبارەت جازاسىمۇ ئۇلارنى ئىماندىن ياندۇرالمىدا، پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ كۆرۈمى ئىماندىن باش تارتىپ بەنى ئىسرائىلغا بولغان زۇلىمىنى كۈچەيتكەنلىكتىن، اللە تائالا ئۇلارنى سۇ ئاپىتى، چېكەتكە ئاپىتى، پىت ئاپىتى، پاقا ئاپىتىگە دۇچار قىلىدۇ، ئۇلار ئۆزلىرىگە بىرەر ئاپەت يۈزلىگەندە، اللە تائالا بۇ ئاپەتنى كۆتۈرۈۋەتسە ئىمان ئېيتىدىغانلىقىنى ۋە مۆمىنلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزمەيدىغانلىقىنى ۋەدە قىلاتتى. اللە ئۇلاردىن ئازابىنى كۆتۈرۈۋەتسە، ئۇلار لەۋزىدە تۇرماي كۆڭلىدا يەنىلا ئەزەۋىلەتتى، پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ گۇرۇھىغا مۇسا ئەلەيھىسالامنىڭ ئاگاھلاندۇرۇشلىرىنىڭ پايدىسى بولمىغانلىقتىن، اللە تائالا

مۇسا ئەلەيھىسسالامغا بەنى ئىسرائىلنى ئېلىپ مىسىردىن چىقىپ يەلەستىن زېمىنىغا كېتىشنى ۋەھىي قىلدۇ. مۇسا ئەلەيھىسسالام كىچىك بالىلاردىن باشقا 600 مىڭ ئادەم بىلەن كېچىسى ئاتلىنىدۇ، ئۇلار قىزىل دېڭىز يولى بىلەن ئىلدام ماڭىدۇ، پىرئەۋن بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن زور قوشۇن بىلەن قوغلاپ چىقىدۇ. بەزى رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىققان لەشكەرلەرنىڭ سانى بىر مىليون 600 مىڭدىن ئارتۇق ئىكەن. پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن ئىككىنچى كۈنى كۈن چىقىش ۋاقتىدا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن يېتىشىۋالىدۇ. بۇ چاغدا بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە قورقۇنچ چۈشىدۇ، ئۇلارنىڭ ئالدىدا دېڭىز، ئارقىسىدا دۈشمەن تۇراتتى، ئۇلار ھالاك بولىدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ يىغا-زارە قىلىشىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى خاتىرجەم قىلىپ قورقۇنچنى تۈگىتىدۇ، ئۇ ھاسسىنى چىقىرىپ دېڭىزغا ئۇرغان ئىدى، اللە تائالانىڭ قۇدرىتى بىلەن دېڭىز ئىككىگە بۆلۈنۈپ ئوتتۇرىسىدىن قۇرۇق يول پەيدا بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمى دېڭىزدىن ئامان-ئېسەن ئۆتۈپ كېتىدۇ، پىرئەۋن ئۆز قوشۇنى بىلەن بەنى ئىسرائىل قەۋمى ماڭغان يول بىلەن مېڭىۋاتقاندا دېڭىزنىڭ سۈيى قوشۇلۇپ، پىرئەۋن بىلەن ئۇنىڭ قوشۇنى پۈتۈنلەي غەرق بولىدۇ. بۇ چاغدا پىرئەۋن ئىمان ئېيتىم دېگەن بولسىمۇ، جېنى تۇمشۇقسا كەلگەندە ئېيتقان ئىمانىنىڭ پايدىسى بولمايدۇ، اللە تائالا پىرئەۋن ۋە ئۇنىڭ قوشۇنىنى ھالاك قىلىپ، بەنى ئىسرائىلنى خار-زەبولۇقتىن قۇتقۇزغانىدىن كېيىن، مۇسا ئەلەيھىسسالامنى قەۋمىنى ئېلىپ بەيتۇلمۇقەددەسكە بېرىشقا بۇيرۇيدۇ، ئۇلار يولدا كېتىۋېتىپ قاتتىق تەشنا بولۇپ، مۇسا ئەلەيھىسسالامغا تەشاللىقتىن شىكايەت قىلىدۇ، اللە تائالانىڭ ئەمرى بويىچە مۇسا ئەلەيھىسسالام ھاسسى بىلەن تاشنى ئۇرغاندا تاشتىن 12 بۇلاق ئېتىلىپ چىقىدۇ، اللە تائالا ئۇلارغا يەنە ھېچ جاپا چەكمەي كېلىدىغان رىزىق قىلىپ تەرەنجىبىن بىلەن بۆدۈننى چۈشۈرۈپ بېرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ ئەمرى بويىچە، ئۇلارنى بەيتۇلمۇقەددەسكە كىرىپ، ئۇ يەردىن كەنئانلاردىن بولغان ۋە ھەيسانلارنىڭ قالدۇقى بولغان جەبابىرلارنى ھەيدەپ چىقىرىشنى بۇيرۇيدۇ، ئۇلار قورقۇنچاقلىق قىلىپ جىھاد قىلىشتىن باش تارتىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن اللە تائالا ئۇلارنى سىنا چۆلىدە 40 يىل ئاداشتۇرۇپ جازالايدۇ، بۇ بىر ئەۋلاد 40 يىل جەرياندا ئۆلۈپ تۈگىگەندىن كېيىن، بەنى ئىسرائىلنىڭ كېيىنكى ئەۋلادلىرى يۈشە ئىبنى نۇنىڭ يېتەكچىلىكىدە بەيتۇلمۇقەددەسكە كىرىدۇ، مۇسا ئەلەيھىسسالام ئەنە شۇ سىنا چۆلىدە 120 يېشىدا ۋاپات بولىدۇ.

مىكائىل: مىكائىل اللەنىڭ يېقىن، ئۇلۇغ پەرىشتىلىرىدىن بىرى، ئۇ مىكائىل دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

نەسر: نەسر نۇھ ئەلەيھىسسالام قەۋمىنىڭ سەبەۋ زېمىنىدىكى بىر بۇتنىڭ ئىسمى، كېيىنكى چاغلاردا بەزى ئەرەب قەبىلىلىرى بۇ بۇتنى ئۆزلىرىگە مەبۇد قىلىۋالغان.

نۇھ: نۇھ ئەلەيھىسسالام لامەكنىڭ ئوغلى بولۇپ، ئىنسانلارنىڭ بىرىنچى بوۋىسى ئادەم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى شىس ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىندۇر. ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسسالام ئارىلىقىدا مىڭ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۆتكەن، نۇھ ئەلەيھىسسالام قۇرئاندا 43 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قىسمى نۇرغۇن سۈرىلەردە تەپسىلىي بايان قىلىنغان، نۇھ ئەلەيھىسسالام بۇتپە-رەس بىر قەۋمگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن ئىدى. ئۇلار ۋەد، سۇۋا، يەئۇق ۋە نەسر قاتارلىق بۇتلارغا چوقۇناتتى، نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۇزاق مۇددەت ئۇلارنى تەۋھىدكە دەۋەت قىلىپ، بۇتپەرەسلىك-نىڭ ئاقۇتىدىن ئاگاھلاندۇردى. ئۇلار نۇھ ئەلەيھىسسالام ۋەز-نەسبەت قىلغانىرى كۇفرىدا تېخىمۇ ئەزۋەيلىدى. نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئىچىدە 950 يىل تۇرۇپ، ئۇلارنى ھەق دىنغا دەۋەت قىلدى، ئۇلارنى بۇتپەرەسلىكنى تاشلاپ اللەغا ئىبادەت قىلىشقا كېچە-كۈندۈز ئاشكارا ۋە يوشۇرۇن دەۋەت قىلاتتى،

ئۇلار ئىمان ئېيتىشتىن باش تارتىپ، نۇھ ئەلەيھىسسالامغا تۈرلۈك ئازار-كۈلپەتلەرنى يەتكۈزۈپتە، ھەتتا نۇھ ئەلەيھىسسالامنى قاتتىق ئۇرۇپ ھوشىدىن كەتكۈزۈپ، بۇ بۈگۈن ئۆلدى، دەپ يولغا تاشلاپ قويماقتى. نۇھ ئەلەيھىسسالام بولسا: «ئى اللھ قەۋمىگە مەغپىرەت قىلغىن، ئۇلار ئۇقمايدۇ» دەيتتى. ئۇ ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلىپ بەتدۇئا قىلمايتتى، «اللھ تائالا ئۇلارنىڭ نەسلىدىن مېنىڭ دەۋىتىمنى قوبۇل قىلىدىغان، ئىمان ئېيتىدىغان كىشىلەرنى چىقىرىشى مۇمكىن» دەيتتى، شۇنچە ئۇزاق مۇددەت ئىچىدە پەقەت ئازغىنا كىشى ئىمان ئېيتتى. ئىشەنچلىك رىۋايەتتە، ئىمان ئېيتقانلارنىڭ سانى 80 نەپەر كىشى ئىدى دەپ كۆرسىتىلىدۇ. ھەر ئەۋلات ئۆز بالىلىرىغا بۇتقا چوقۇنۇشنى تاشلىماسلىقىنى، نۇھ ئەلەيھىسسالامغا ئىمان ئېيتماسلىقىنى تەۋسىيە قىلاتتى. نۇھ ئەلەيھىسسالام ئۆز قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتىشىدىن ئۆمىدىزلىنەن چاغدا، اللھ تائالا ئۇنىڭغا قەۋم ئىچىدە ئىمان ئېيتقانلاردىن باشقا يەنە ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىدىغانلارنىڭ يوقلۇقىنى ۋەھىي ئارقىلىق بىلدۈردى. بۇ چاغدا نۇھ ئەلەيھىسسالام اللھقا ئىلتىجا قىلىپ، قەۋمنى ھالاك قىلىشنى تىلەپ دۇئا قىلدى. اللھ تائالا ئۇنىڭ دۇئاسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنىڭ قەۋمىنىڭ توپان بالاسىدا ھالاك بولىدىغانلىقىنى ۋەھىي قىلدى. ئۇنى توپان بالاسى يۈز بەرگەندە چىقىۋېلىش ئۈچۈن كېمە ياساشقا، كېمە ياسىلىپ بولغاندىن كېيىن ئائىلىسىدىكىلەرنى، تەۋەلىرىنى كېمىگە سېلىشقا، ھەر خىل ھايۋاندىن ئەرەك-چىشى بولۇپ بىر جۈپتىن ئېلىۋېلىشقا بۇيرۇدى، اللھ تائالانىڭ نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنى ھالاك قىلىش بۇيرۇقى چۈشكەن چاغدا، ئاسماندىن يامغۇر قۇيۇلدى، زېمىننىڭ ھەممە يەرلىرىدىن سۇلار ئېتىلىپ چىقتى، پۈتۈن يەر يۈزىنى سۇ بېسىپ كەتتى. يەر يۈزىدە نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ كېمىسىدىكىلەردىن باشقا بىرۈم تىرىك جان قالماي ھەممىسى توپان بالاسىدا غەرق بولۇپ ھالاك بولدى. شۇنىڭ ئۈچۈن نۇھ ئەلەيھىسسالام ئىنان-لارنىڭ ئىككىنچى بوۋىسى دېيىلىدۇ، چۈنكى توپان بالاسىدىن كېيىنكى ئەھلى زېمىننىڭ ھەممىسى نۇھ ئەلەيھىسسالام بىلەن كېمىدە بىللە بولغانلارنىڭ نەسلىدىندۇر. نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغللىرى ئىمان ئېيتىغانلىقى ۋە ئاتىسى بىلەن بىللە كېمىگە چىقىغانلىقى ئۈچۈن سۇدا غەرق بولۇپ ھالاك بولدى. نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ سام، ھام، ياپەس ۋە كەئنانلاردىن ئىبارەت تۆت ئوغلى بار ئىدى، توپان بالا-سدا ھالاك بولغىنى كەئنان، توپان بالاسىدا پۈتۈن ئەھلى زېمىن غەرق بولۇپ، يەر يۈزىدە كۇفغار-لاردىن بىرىمۇ قالغان چاغدا، اللھ تائالا بۇلۇتقا يامغۇرنى توختىتىشقا، زېمىننى سۇنى يۇتۇشقا ۋە يەر يۈزىدىكى ھاياتنى نورمال ھالەتكە قايتىشقا بۇيرۇدى. كېمە ئىراقتىكى دەسلەپ دەرياسىنىڭ يېنىدىكى چۆدى ناملىق چوڭ تاغنىڭ يېنىغا بېرىپ توختىدى، اللھ تائالا نۇھ ئەلەيھىسسالام باشلىق كېمىدىكىلەرنى ئامان-ئېسەن كېمىدىن چۈشۈشكە بۇيرۇدى، ئۇلار كېمىدىن مۇھەررەمنىڭ ئونىدا يەنى ئاشۇرا كۈنى چۈشكەن ئىدى. نۇھ ئەلەيھىسسالام اللھ تائالاغا شۇكۇر قىلىش يۈزىسىدىن شۇ كۈندە روزا تۇتتى، ئۆزى بىلەن بىللە بولغان مۆمىنلەرنىمۇ ئاشۇرا كۈنى روزا تۇتۇشقا بۇيرۇدى، شۇ كۈندە روزا تۇتۇش بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە مىراس بولۇپ قالدى، ئىسلام دىنىدىمۇ ئاشۇرا كۈنى روزا تۇتۇش ئېتىراپ قىلىندى. ئابدۇللا ئىبىن ئابباسنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ تەۋەلىرى بىلەن كېمىدە تۇرغان ۋاقتى 150 كۈن، نۇھ ئەلەيھىسسالام توپان بالاسىدىن بۇرۇن قەۋمى ئىچىدە 950 يىل ياشىغان، توپان بالاسىدىن كېيىنمۇ بىر مەزگىل ياشاپ ئاندىن ۋاپات بولغان.

ھارۇت ۋە ھارۇت: ھارۇت بىلەن ھارۇت ئىككى پەرىشتە بولۇپ، ئۇلار كۇفە زېمىنىدىكى بابىل شەھىرىگە كىشىلەرنى سىناش يۈزىسىدىن، سېھىر تەلىم بېرىش ئۈچۈن اللھ تائالا تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن. ئۇلار كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىشتىن بۇرۇن: «سېھىر ئۆگىنىش اللھ تائالانىڭ سىنىغىدۇر، ئۇنى زىيانلىق

تەرەپكە ئىشلەتمە، ئۇنىڭ تۈپەيلىدىن كاپىر بولما، ئۇنى ئۆزىگە يېتىدىغان زىياندىن مۇداپىئە كۆرۈش مەقسىتىدە ئۆگەنگەن ئادەم نىجات تاپىدۇ، كىشىلەرگە زىيان-زەخمەت يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئۆگەنگەن ئادەم ھالاك بولىدۇ» دىيىتى. مۇھەممەد ئەلى سابۇنى «سەپۋەتۇتتەپاسىر» دا مۇنداق دەيدۇ: «ئىككى پەرىشتىنىڭ كىشىلەرگە سېھىر ئۆگەتكەنلىكىنىڭ ھېكمىتى شۇكى، ئۇ زامانلاردا سېھىرگەرلەر كۆپىيىپ كەتكەن، سېھىرنىڭ ئاجايىپ-غارايىپ شەكىللىرى ئىجاد قىلىنغان، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆزلىرىنى پەيغەمبەر دەپ گۇمان قىلغان بولۇشلىرى مۇمكىن. كىشىلەرنى سېھىر بىلەن مۆجىزىنىڭ پەرقىنى ئايرىۋالسا، ۋە يالغاندىن پەيغەمبەرلىك دەۋاسى قىلغانلارنىڭ پەيغەمبەر ئەمەس، سېھىرگەر ئىكەنلىكىنى تونۇۋالسا، دەپ، كىشىلەرگە سېھىر ئۆگىتىش ئۈچۈن اللە تائالا ئىككى پەرىشتىنى ئەۋەتكەن».

ھارۇن: ھارۇن ئەلەيھىسسالام ئىمراننىڭ ئوغلى بولۇپ، نەسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا تۇتىشىدۇ. ھارۇن ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن ئۈچ يىل بۇرۇن تۇغۇلغان. ئۇ پىرئەتۇن ئىسرائىل قەۋمىدىن تۇغۇلغان ئوغۇل بالىلارنى ئۆلتۈرمەيدىغان يىلى تۇغۇلغان ئىدى، اللە تائالا ئۇنى قېرىندىشى مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە بەنى ئىسرائىل قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام لامنىڭ تىلى پادىشاھلىق ئىدى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىك دەۋرىدە يېقىن ياردەمچىسى ئىدى. ئۇ ھەمىشە مۇسا ئەلەيھىسسالام بىلەن بىللە ئىدى. مۇسا ئەلەيھىسسالام پەر-ۋەردىگارى بىلەن سۆزلىشىش ئۈچۈن تۇر تېغىغا كەتكەن ۋە شەرىئەت دەستۇرى بولۇش ئۈچۈن تەۋراتنى ئېلىپ كېلىشنى قەۋمىگە ۋەدە قىلغان چاغدا، ئۆز ئورنىغا ھارۇن ئەلەيھىسسالامنى قويۇپ كەتكەن، مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇر تېغىغا بېرىپ، قەۋمىدىن ئايرىلىپ تۇرغان ۋاقتى 40 كۈن ئىدى، بۇ جەرياندا بەنى ئىسرائىل قەۋمى چوڭ سىناققا دۇچ كەلدى، ئۇلار سامىرى ئالتۇندىن ۋە زىبۇزىننەتلەردىن ياسىغان موزايىغا چوقۇندى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەرىشتىلەر بىلەن بىللە پىرئەتۇن ۋە ئۇنىڭ جامائەسىنى غەرق قىلىش ئۈچۈن چۈشكەن چاغدا، سامىرى جىبرىئىلنىڭ ئېتىنىڭ ئۈستىدىن بىر چاڭگال توپا ئېلىۋالغان ئىدى، بۇ توپىنى زىبۇزىننەتلەر بىلەن ياسالغان موزايىغا چاچتى، شۇنىڭ بىلەن موزايىدىن كالىنىڭ ئاۋازىدەك ئاۋاز چىقتى، بۇ گۇمراھ سامىرى: «مۇسا ئۆزدەپ كەتكەن پەرۋەردىگارىڭلار مۇشۇ، مۇسا ئۇنىڭ ئورنىنى بىلەلمىگەن» دېدى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام قەۋمىنى سامىرىنىڭ پىتىنىدىن ئاگاھ-لاندۇردى، لېكىن ئۇلار ھارۇن ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىگە باقمىدى، اللەنى قويۇپ موزايىغا چوقۇندى. مۇسا ئەلەيھىسسالام تۇر تېغىدىن قايتىپ كېلىپ، قەۋمنىڭ ئېزىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، قاتتىق غەزەپ-لەندى، ھارۇن ئەلەيھىسسالامغا قاتتىق كايىدى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام بولغان ۋەقەنىڭ جەريانىنى سۆز-لەپ بەردى ھەمدە ئۇلارنىڭ ئۆز سۆزىگە قۇلاق سالماقلىقىنى ئېيتتى. ھارۇن ئەلەيھىسسالام 122 يىل تۆمۈر كۆرگەن، ئۇ مۇسا ئەلەيھىسسالامدىن 11 ئاي بۇرۇن ۋاپات بولغان، ھارۇن ئەلەيھىسسالام بەنى ئىسرائىل قەۋمى پەلەستىن زېمىنىغا كىرىشتىن ئىلگىرى سىنا چۆلىدە ۋاپات بولغان.

ھامان: ھامان بولسا پىرئەتۇننىڭ باش ۋەزىرى ۋە يېقىن ياردەمچىلىرىدىن ئىدى، پىرئەتۇن ئۇنىڭغا: «خىش-تىن بىر ئېگىز بىنا سالدۇرغىن، ئۇنى ئاسمانغا چىقىشنىڭ شوتىسى قىلىپ مۇسانىڭ ئىلاھىنى كۆرەي» دېگەن. پىرئەتۇننىڭ يامان ئىشى پىرئەتۇننىڭ ئۆزىگە چىرايلىق كۆرسىتىلگەن، پىرئەتۇننىڭ ھىيلە-مىكرى بەربات بولغان.

ھەۋارىيۇن: ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ سادىق شاگىرتلىرى، ئىسا ئەلەيھىسسالامدىن كېيىن ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىنى داۋاملاشتۇرغان ياردەمچىلىرى ھەۋارىيۇن دېيىلىدۇ. ھەۋارىيۇنلار ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ. بىرىنچى تۈردىكىلەر بېلىقچىلار بولۇپ، ئۇلار داۋاملىق ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆھبىتىدە بولۇپ، ئىسا ئەلەيھىسسالام

بىلەن بىللە ياشىغان ۋە جاپا - مۇشەققەتتە بىللە بولغانلار؛ ئىككىنچى تۈردىكىلەر دەسلەپتە ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىدىن گۇمانلانغان، ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ مۆجىزىلىرىنى كۆرگەندىن كېيىن گۇمانى كۆتۈرۈلۈپ ھەقىقىي ئىمان ئېيتقانلار؛ ئۈچىنچى تۈردىكىلەر تەۋراتنىڭ مەزمۇنىنى ئىزاھلاش جەھەتتە مۇتەئەسسىپ يەھۇدىيلاردىن بولۇپ، دەسلەپتە ئىسا ئەلەيھىسسالامغا دۈشمەنلىك بىلەن مۇئامىلە قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن مۇنازىرىلەشكەن، ئاخىرى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئېتىراپ قىلىپ ئىمان ئېيتقانلار.

ھۇد: ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سامغا تۇتۇشۇپ، ھۇد ئەلەيھىسسالام قۇرئاندا يەتتە يەردە تىلغا ئېلىنىدۇ، قۇرئاندا مەخسۇس بىر سۈرە ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتالغان، اللە تائالا ئۇنى ئاد قەۋمىگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. ئاد قەۋمى ئەمەلىيەتلەردىن بولۇپ، چوڭ بىر قەبىلە ئىدى. ئۇ ئەرەب يېرىم ئارىلىنىڭ جەنۇبىدىكى ھەزرەت ئىنىڭ شىمالىدىكى ئەھقاپ دېگەن جايغا جايلاشقان، ئومان ئۇنىڭ شەرقىگە توغرا كېلىدۇ، بۇ كۈنلەردە ئۇلارنىڭ جايى قۇملۇق، چۆل بولۇپ، بۇ يەردە ئادەمزات ياشىمايدۇ، ھۇد ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر بولۇپ كەلگەن ئاد دەسلەپكى ئادەم دېيىلىدۇ، ئادى ئىرەمۇ دېيىلىدۇ، ئاد قەبىلىسى كۈچلۈك خەلق بولۇپ، اللە ئۇلارنى جەسمەتلىك ياراتقان، ئۇلارنىڭ تۇرمۇشى باياشات بولۇپ، ئۇلار چوڭ ھەشمەتلىك سارايلارنى قۇرغان ۋە قەلئەلەرنى سالغان، ئۇلارنىڭ باغۋىستلىرى، ئېقىپ تۇرغان بۇلاقلىرى بار ئىدى. ئۇلار نازۇ - نېمەتكە چۆمۈپ ئۆزلىرىنىڭ كۈچ - قۇۋۋىتىگە مەغرۇرلىنىپ كېتىپ توغرا يولدىن ئازغان ئىدى، ئۇلار خۇددى ئىلگىرى ئۆتكەن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىگە ئوخشاش بۇتپەرەس ئىدى. ھۇد ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى يالغۇز اللە غا ئىبادەت قىلىشقا، كىشىلەرگە زۇلۇم قىلماسلىققا دەۋەت قىلدى، لېكىن ئۇلار ئىمان ئېيتىشتىن باش تارتىپ، ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىنى ئىنكار قىلدى، ئۇلار ھۇد ئەلەيھىسسالامغا ئازار - كۈلپەت يەتكۈزەتتى. ھەتتا ئۇنى ئۇرۇپ يارىلاندىرغان ئىدى. ھۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ دۇئاسى بويىچە، اللە ئۇلارنى قەھەتچىلىككە دۇچار قىلدى. ئۇلارنىڭ زېمىنىدا ئۈچ يىل يامغۇر ياغىدى، قۇرغاق - چىلىق تېخىمۇ كۈچەيدى. ئۇلارنىڭ زىرائەت ۋە ھايۋاناتلىرى ھالاك بولدى، اللە تائالا ئۇلارغا يەتتە كېچە - كۈندۈز توختىماي چىققان قاتتىق بوراننى ئاپىرىدە قىلىپ، ئۇلارنى يۇتۇنلىي ھالاك قىلىپ تاشلىدى. ھۇد ئەلەيھىسسالام ئاد قەبىلىسى ھالاك بولغاندىن كېيىن تاكى ئۆزى ۋاپات بولغانغا قەدەر ھەزرەت زېمىنىدا تۇردى، ۋاپاتىدىن كېيىن ھەزرەت ئىنىڭ شەرق تەرىپىگە دەپنە قىلىندى.

ھۇنەين: ھۇنەين مەككە بىلەن تاشىپ ئارىسىدىكى بىر ۋادى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مەككەنى پەتى قىلغان چاغدا، ھەۋزىن بىلەن سەقىپ قەبىلىسى بۇنى ئاڭلاپ، رەسۇلۇ اللەنىڭ ئۆزلىرىگە ھۇجۇم قىلىشىدىن قورققۇچ، مۇسۇلمانلارغا قارشى ئۇرۇش ئېچىش ئۈچۈن نۇرغۇن لەشكەر توپلايدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، مۇھاجىرلاردىن ۋە ئەنسارلاردىن بولۇپ ئون مىڭ كىشى بىلەن ئاتلىنىدۇ. دۈشمەن لەشكەرى مەزكۇر ۋادىدا مۇسۇلمانلارغا ئۇششۇمۇت ھۇجۇم قىلغانلىقتىن، مۇسۇلمانلار قوشۇننىڭ سېپى بۇزۇلۇپ پاتىپاراق بولۇپ كېتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇسۇلمانلار قوشۇنىنى قايتا سەپەرۋەرلىككە كەلتۈرۈپ، دۈشمەننى مەغلۇپ قىلىدۇ، مانا بۇ ئۇرۇش «ھۇنەين غازىتى» دەپ ئاتىلىدۇ.

ئۆزەير: ئۆزەير يەھۇدىي ئۆلىمالىرىدىن بىرى بولۇپ، قۇرئاندا بۇنىڭ قىسمى بايان قىلىنغان، بۇختەنە - سەر بەيتۇلمۇقەددەسنى خاراڭ قىلغاندىن كېيىن، ئۆزەير ئۇنىڭ يېنىدىن ئېشەكلىك ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، اللە بەيتۇلمۇقەددەس ئاھالىسىنى قانداقمۇ تىرىلدۈرەر دېگەن، اللە ئۆزەيرنى قەبىزى روھ قىلىپ 100 يىل ئۆتكەندىن كېيىن ئۇنى قايتا تىرىلدۈرگەن. ئۆزەير قەۋمىگە قايتىپ بېرىپ، ئۆزىنىڭ ئۆزەير

شەكىللىكىنى ئېيتقاندا، ئۇلار: «ئەگەر سەن راستلا ئۆزەير بولىدىغان بولساڭ، بىزگە تەۋراتتىن ھېزى قىلغانلىرىڭنى ئوقۇپ بەر» دېگەن. ئۆزەير ئۇلارغا تەۋراتنى بىر ئايەتمۇ قويماي ئوقۇپ بەرگەن، تەۋرات كۆيدۈرۈپ تاشلانغاندىن كېيىن، تەۋراتنى ياد بىلىدىغان ئادەم يوق ئىدى. ئاندىن كېيىن قەۋمى ئۆزەيرگە ئىشەنگەن، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ شەقلىقىدىن خۇددى ناسارالار ئىسانى اللەنىڭ ئوغلى دەۋالغاندەك ئۆزەيرنىمۇ اللەنىڭ ئوغلى دەپ دەۋا قىلىشقان.

ئىبراھىم: ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بابىل زېمىنىدا تۇغۇلغان، ئۇ نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى سامنىڭ نەسلىدىن ئىدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن نۇھ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارىسىدا مىڭ يىلدىن ئارتۇق ۋاقىت ئۆتكەن، بابىللقلار يۇلتۇزلارغا ۋە بۇتلارغا چوقۇناتتى، ئۇلار پادىشاھى نەمرۇد ئىبنى كەئناننى ئىلاھ دەپ ئېتىقاد قىلاتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاتىسى ئازەر قەۋمى چوقۇنىدىغان بۇتلارنى ياسايتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ساغلام ئەقىدە ئاساسىدا ئۆستى، اللە تائالا ئۇنىڭغا ھىدايەت ئاتا قىلغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ بۇتلارنى ئۆچ كۆردى. قەۋمنى بۇتلارغا چوقۇنماستىلا، بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى، لېكىن قەۋمى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىستىنى قوبۇل قىلىشتىن باش تارتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام قەۋمنىڭ بايرام مۇناسىۋىتى بىلەن سىرتقا چىقىپ كەتكەنلىكىدىن پايدىلىنىپ، ئۇلارنىڭ بۇتلىرىنى چىقىپ تاشلىدى. نەمرۇد ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى ئوتقا تاشلاپ كۆيدۈرۈشكە بۇيرۇدى، اللە تائالا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنى لاۋۇلداپ كۆيۈۋاتقان ئوتنىڭ ئىچىدە ئامان - ئېسەن ساقلىدى. بۇ چاغدا ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئايالى سارە بىلەن شامغا، ئاندىن مىسىرغا ھىجرەت قىلدى. مىسىرنىڭ پادىشاھى سارەنى ئىگەللەپ ئېلىشنى قەستلىگەن بولسىمۇ، اللە سارەنى پادىشاھنىڭ شەرىرىدىن ساقلىدى، پادىشاھ سارەگە سارەنىڭ خىزمىتىنى قىلىش ئۈچۈن ھاجەرنى بەردى، ئاندىن ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام سارە بىلەن پەلەستىنگە بېرىپ تۇردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ياشىنىپ قالغان ئايالى سارەدىن بالا يۈزى كۆرمىگەن چاغدا، سارە ئۇنىڭغا خىزمەتچىسى ھاجەرنى بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ھاجەردىن تۇغۇلغان. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام بىلەن ھاجەرنى ئېلىپ مەككىگە باردى، بۇ چاغدا مەككىگە قاقاس چۆل بولۇپ ئادەمزا ئاشمايتتى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئانا - بالا ئىككىسىنى بۇ يەردە قويۇپ، ئۆزى پەلەستىنگە قايتىپ كەتتى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئوزۇقى ئۈچۈن بىر خالتا خورما بىلەن بىر تۈلۈم سۇ قويۇپ كەتكەن ئىدى. سۇ تۈگەپ كېتىپ ھاجەر بىلەن ئىسمائىل قاتتىق تەشنا بولدى. ھاجەر سۇ ئىزدەپ يېقىن ئەتراپتىكى تاغلاردىن سەفا تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ ۋادىغا قاراپ ئادەمزا ئىزدەپ كۆرمىدى، ئاندىن مەرۋە تېغىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ، ئۇ يەردىمۇ ئادەمزا ئىزدەپ كۆرمىدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ سەفا بىلەن مەرۋە ئارىسىدا يەتتە قېتىم ماڭدى، شۇ چاغدا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ تاپىنى بىلەن (قانىنى بىلەن دېگەن رىۋايەتمۇ بار) يەرنى تېپىۋېتى، زەمزم سۈيى ئېتىلىپ چىقتى، بۇ چاغدا قۇشلار كېلىپ ئۇلارنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىشقا باشلىدى، بۇ يەردىن ئۆتكەن جۇرھۇم قەبىلىسى قۇشلارنى كۆرۈپ، بۇنىڭدىن بۇ يەردە سۇ بارلىقىنى بىلىپ زەمزمەنىڭ يېنىغا كېلىشتى، ئۇلار ھاجەردىن چېدىرلىرىنى زەمزمەگە يېقىنراق جايغا تىكىشكە ئىجازەت سورىدى. ھاجەر ئۇلارغا ئىجازەت بەردى. ئۇلار ئۇ يەرگە يەرلەشكەنلىكى ئۈچۈن ھاجەرمۇ يالغۇزلۇق ھېس قىلمايدىغان بولدى. شۇنىڭدىن تارتىپ بۇ يەر ئاۋاتلىشىشقا باشلىدى. ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام چوڭ بولۇپ، جۇرھۇم قەبىلىسىدىن ئۆيلەندى. ئۇلاردىن ئەرەبچىنى ئۆگەندى، ھاجەر ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام پەلەستىندىكى چاغدا ۋاپات بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى يوقلاپ مەككىگە كەلگەندىن كېيىن، اللە تائالانىڭ ئەمرى بويىچە، ئوغلى ئىسمائىل بىلەن كەبىنى بىنا قىلىشقا

كرشتى. ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام تاش ئەكىلىپ بېرەتتى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇلنى قوياتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار كەينىنى ياساپ يۇتتۇردى. شۇنىڭدىن باشلاپ مەككە مۇكەررەمە ئاۋات بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ناھايىتى مېھماندوست ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ مېھمانلارنىڭ ئاتىسى دېگەن نامغا ئىگە بولغان ئىدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام قېرىپ قالغان، ئايالى سارە بولسا ياشىنىپ تۇغۇتتىن قېلىپ قالغان چاغدا، اللە ئۇلارغا مەرھەمەت قىلىپ ئىسھاق ئەلەيھىسسالامنى بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام خەلىلۇللا (يەنى اللەنىڭ دوستى) دېيىلىدۇ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسلىدىن نۇرغۇن پەيغەمبەرلەر كەلگەنلىكتىن، ئۇ پەيغەمبەرلەرنىڭ بوۋىسى دېيىلىدۇ. اللە ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامغا سۇھۇق دەپ ئاتالغان كىتابنى نازىل قىلغان. ئىشەنچلىك رىۋايەتلەرگە ئاساسلانغاندا، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام 175 يىل ئۆمۈر كۆرگەن.

ئىسائ ئەلەيھىسسالام ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئوغلى بولۇپ، بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئاخىرقىسى ئىدى. ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ لەقىبى مەسىھدۇر، مەسىھ ئىبرانچە سۆز بولۇپ، مۇبارەك مەنىسىدە. ئىسائ ئەلەيھىسسالام ئىنجىلدا يەسۇ دېيىلىدۇ. ئىسائ ئەلەيھىسسالام قۇرئان كەرىمدە 25 جايدا ئىسائ سۆزى بىلەن، 11 جايدا مەسىھ سۆزى بىلەن ۋە 23 جايدا ئىبنى مەريەم سۆزى بىلەن تىلغا ئېلىنىدۇ. ئىسائ ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ بەندىسى ۋە رەسۇلى بولۇپ، اللە تەرىپىدىن ھەزرىتى مەريەمگە ئىلھام قىلىنغان روھ-تۇر، ئىسائ ئەلەيھىسسالام قەيىسەر ئوغۇستۇسنىڭ زامانىدا، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 600 يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت بۇرۇن، 24-دېكابىر سەيشەنبە كۈنى دۇنياغا كەلگەن، ئىسائ ئەلەيھىسسالام تۇغۇلۇپ سەككىز كۈنلۈك بولغان چاغدا ئانىسى مەريەم ئىبادەتخانىغا ئېلىپ بېرىپ ئۇنىڭ خەتنىسىنى قىلدۇرغان. خەتنە قىلدۇرۇش پەيغەمبەرلەرنىڭ سۈننىتى بولۇپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاقتىدىن تارتىپ بارلىق پەيغەمبەرلەرنىڭ شەرىئىتىدە يولغا قويۇلۇپ كەلگەن. ئىسائ ئەلەيھىسسالام ھاياتىنىڭ كۆپ قىسمىنى ناسىرە شەھىرىدە ئۆتكۈزگەن. اللە ئىسائ ئەلەيھىسسالامغا تەۋرات، ئىنجىل ۋە ھېكمەتنى بىلدۈرگەن. ئىسائ ئەلەيھىسسالام كىچىك ۋاقتىدىلا يەھۇدىي ئۆلىمالىرىنىڭ ئىلمىي سورۇنلىرىغا باراتتى، ئۇلار بىلەن مۇنازىرىلىشەتتى، مۇنازىرىدە غالىب كېلەتتى. ھەزرىتى مەريەم ئىسائ ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرمەكچى بولغان زالىم ھۆكۈمران ھىردوستىن قورقۇپ، يېقىنى يۇسۇن نىجار بىلەن بىللە ئىسائ ئەلەيھىسسالامنى مىسىرغا ئېلىپ بارغان، ھىردوس ئۆلگەندىن كېيىن، ئىسائ ئەلەيھىسسالام ئۆز يۇرتىغا قايتقان. قۇرئان كەرىمدە ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ قانچە يېشىدا پەيغەمبەر بولغانلىقى تىلغا ئېلىنغان، لېكىن ئىنجىل نۇسخىلىرىنىڭ ئىبارتلىرىدىن ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ 30 يېشىدا پەيغەمبەر بولغانلىقى چىقىپ تۇرىدۇ، تارىخچىلار ۋە مۇپەسسىرلەر ئىنجىلنىڭ بۇ توغرىدىكى بايانىنى مۇقىملاشتۇرىدۇ، تەۋھىد ئۆلىمالىرىنىڭ ئېيتىشىچە، كۆپىنچە پەيغەمبەرلەر 40 يېشىدا پەيغەمبەر بولىدۇ، ئەمما ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ 30 يېشىدا پەيغەمبەر بولۇشى ئالاھىدە ئەھۋال. چۈنكى ئۇ 40 ياشقا يەتمەي تۇرۇپ اللە تەرىپىدىن ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كېتىلگەن. اللە تائالا ئىسائ ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەت-كەندىن كېيىن، ئۇ كىشىلەرنى اللەنىڭ توغرا دىنىغا دەۋەت قىلىشقا باشلىدى. اللە تائالا كىشىلەرنى ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەرلىكىگە قايىل قىلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا نۇرغۇن مۆجىزىلەرنى مۇيەسسەر قىلىپ بەردى. ئۆلۈكلەرنى تىرىلدۈرۈش، كورلارنى كۆرىدىغان قىلىش، كېسەللەرنى ساقايتىش ئەنە شۇ مۆجىزىلەردىن ئىدى. ئىسائ ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋىتى يەھۇدىيلارنىڭ قاتتىق قارشىلىقىغا ئۇچرىدى، ئىسائ ئەلەيھىسسالام يەھۇدىيلارنىڭ دىنىي باشلىقلىرى بىلەن مۇنازىرىلىشىپ ئۇلارنىڭ ئاساسىز سۆزلىرىگە كۈچلۈك دەلىللەر بىلەن رەددىيە بېرەتتى، ئۇلارنى توغرا دىنغا ئېتىقاد قىلىشقا ئۇندەيتتى، ئۇلارنىڭ يولىنىڭ

بۇزۇقلۇقىنى بايان قىلاتتى. يەھۇدىيلارنىڭ باشلىقلىرى ۋە ئۆلىمالىرى مەسلىھەتلىشىپ، ئىسا ئەلەيھىسسالامدىن قۇتۇلۇش قارارىغا كەلدى، ئۇلار ئەينى زاماندا پادىشاھ قەيسەر تەرىپىدىن يەھۇدىيلارغا قويۇلغان ھاكىم بىلاتىنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئۆلتۈرۈشكە كۈشكۈرتتى، يەھۇدىيلارنىڭ ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىنغانلارنى ئېسىپ ئۆلتۈرۈشتەك ئەينى ۋاقىتلاردىكى قائىدىسى بويىچە، ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئېسىپ ئۆلتۈر-مەكچى بولۇشتى، ئىسا ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن خەۋەر تېپىپ، يوشۇرۇنۇۋالدى، ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەۋارىيۇنلاردىن بولغان يەھۇزا ئىسىملىك بىر شاگىرتى خائىنلىق قىلىپ، ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ يوشۇرۇنغان جايىنى ھاكىمنىڭ ئادەملىرىگە ئېيتىپ قويدى. ئۇلار ئىسا ئەلەيھىسسالام بار جايغا كىرگەن چاغدا، اللە تائالا يەھۇزانىڭ شەكلىنى ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ سۈرىتىگە كىرگۈزدى-دە، ئۇلار يەھۇزانى ئىسا ئەلەيھىسسالام دەپ ئېسىپ ئۆلتۈردى، اللە تائالا ئىسا ئەلەيھىسسالامنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىپ كەتتى. بۇ چاغدا ئىسا ئەلەيھىسسالام 33 ياشتا ئىدى. ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر بولۇپ بەنى ئىسرائىلنى دىنىغا دەۋەت قىلغان مۇددىتى ئۈچ يىل بولدى. ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ شاگىرتلىرى بار بولۇپ، ئۇلار ھەۋارىيۇن دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇلار ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ياردەمچىلىرى بولۇپ، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىگە ئوخشايدۇ، ھەۋارىيۇنلارنىڭ سانى 12 ئىدى. اللە تائالا ئىسا ئەلەيھىسسالامغا ئىنجىلنى نازىل قىلغان، ئىنجىل دېگەن سۆز ئىبرانچە سۆز بولۇپ، بىشارەت مەنىسىدە. كۆپچىلىك ئىسلام ئۆلىمالىرى قۇرئان كەرىمنىڭ ۋە سەھى ھەدىسنىڭ مەزمۇنىغا ئاساسەن، ئىسا ئەلەيھىسسالامنى قىيامەت قايم بولۇشنىڭ ئالدىدا ئاسماندىن چۈشۈپ، دەۋىتىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ئىسلام شەرىئەتى بويىچە ھۆكۈم چىقىرىدۇ دەپ قارايدۇ. مەككە مۇكەررەمە شەرىئەت ۋە ئىسلام تەتقىقات ئىنستىتۇتىنىڭ پروفېسسورى، «سەپۋەتۇتتەپاسىر» نىڭ مۇئەللىپى مۇھەممەد ئېلى سابۇنى ئۆزىنىڭ «ئەننۇبۇۋەتۇۋەلئەننبىيا» دېگەن ئەسىرىدە بۇ مەسىلە ئۈستىدە توختىلىپ: «ئىسا ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋەزەپسى تېخى تۈگىگەن يوق. ئىسا ئەلەيھىسسالام ئۆزىنىڭ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى تولۇق ئادا قىلىش ۋە دەۋىتىنى تەبلىغ قىلىش ئۈچۈن زېمىنغا چۈشۈدۇ، ئۇ ھازىر ئاسماندا ھايات، اللە تائالا ئۇنى ھايات ھالدا ئۆز دەرگاھىغا ئېلىپ چىقىپ كەتكەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالاممۇ ئەھۋالنى مۇشۇ يوسۇندا يەتە كۆزگەن، بىز قۇرئاننىڭ بەرگەن خەۋىرىگە ۋە راستچىل رەسۇللارنىڭ ھەدىسىگە ئىشىنىمىز، رەسۇلۇللاھ: 'سەلەرگە مەريەمنىڭ ئوغلى ئىسا چۈشۈپ ئادىل ھۆكۈمران بولۇپ سەلبىنى چىقىپ تاشلايدۇ، چوشقىلارنى ئۆلتۈرىدۇ، جىزيەنى ئەمەلدىن قالدۇرىدۇ' دېگەن» دەيدۇ.

ئىسرائىل: ئىسرائىل ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسسالامدىن بولغان نەۋرىسى، يەئقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ لەقىبى. ئىسرائىلنىڭ مەنىسى اللەنىڭ بەندىسى دېگەن بولىدۇ. بەنى ئىسرائىل يەئقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغۇللىرى ۋە ئۇلارنىڭ ئەۋلادىدۇر. بۇ سۆز ئومۇمەن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمى بولغان يەھۇدىيلارنى كۆرسىتىدۇ.

ئىسمائىل: ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ چوڭ ئوغلى بولۇپ، ئۇنىڭ ئانىسى ھاجەر ئىدى، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل بىلەن ئايالى ھاجەرنى مەكككە ئېلىپ باردى. ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام مەكككە ياشىدى، مەكككە چوڭ بولدى، مەككە ئەھلىدىن ئۆلۈك بولدى. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئۇنى پات-پات يوقلاپ تۇراتتى، بىر قېتىم ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامنى اللە قۇربانلىق قىلىشقا بۇيرۇپ چۈش كۆردى. پەيغەمبەرلەرنىڭ چۈش راست كېلىدۇ. ئىبراھىم ئەلەيھىسسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ ئەمرىنى ئورۇنلاشقا

تەييارلىنىپ، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئوغلى ئىسمائىل ئەلەيھىسالامنى قۇربانلىق قىلماقچى بولۇپ تۇرغاندا، اللە تائالا ئۇنىڭ ئورنىغا بىر قوچقارنى كەلتۈرۈپ بەردى. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام قېرىپ قالغىنىدا بىردىن - بىر يالغۇز ئوغلى بولغان ئىسمائىلنى قۇربانلىق قىلىشتىن ئىبارەت اللەنىڭ ئەمرىنى بەجا كەلتۈردى. ھەر يىلى قۇربانلىق قىلىش مانا مۇشۇنىڭدىن كېلىپ چىققان بولۇپ، بۇ بىزگە ھەر يىلى ھەج مەۋسۇمىدە بۇ دىنىي تارىخىي ۋەقەلىكنى ئەسلىتىدۇ. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام ئوغلى ئىسمائىلنى بىر قېتىم يوقلاپ كەلگەندە اللە ئۇنى كەينى بىنا قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. ئىبراھىم ئەلەيھىسالام بىلەن ئىسمائىل ئەلەيھىسالام بەيتۇللەنىڭ ئاساسىنى تۇرغۇزىدۇ، بەيتۇللەنىڭ ئىچىگە ھەجرى ئەسۋەدىنى ئورۇنلاشتۇرىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بەيتۇللە ئىنانلارنىڭ تاۋاپگاھىغا ئايلنىدۇ. مۇھەممەد ئەلەيھىسالام ئەنە شۇ ئىسمائىل ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىندۇر.

ئىسھاق: ئىسھاق ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئىككىنچى ئوغلى بولۇپ، ئۇنىڭ تۆرىلىدىغانلىقىدىن پەرىشتىلەر ئالدىن خۇش خەۋەر بەرگەن. ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى سارە ئىدى، ئىسھاق ئەلەيھىسالام دۇنياغا كەلگەن چاغدا، ئىبراھىم ئەلەيھىسالام 100 ياشتا ئىدى، بەنى ئىسرائىلنىڭ پەيغەمبەرلىرى ئەنە شۇ ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ نەسلىدىندۇر، ئىسھاق ئەلەيھىسالام شام ۋە بەلەستىن زېمىنلىرىدا ياشىغان كەنتانلارغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن. ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسۇ ۋە يەئقۇب ئەلەيھىسالامدىن ئىبارەت ئىككى ئوغلى بار ئىدى، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىسرائىل ئاتىلىدىغان بولۇپ، يەھۇدىيلار يەئقۇب ئەلەيھىسالامغا نىسبەت بېرىلىدۇ، ئىسھاق ئەلەيھىسالام 180 يېشىدا كەنتاندا لار زېمىنىدا ۋاپات بولغان. ئۇ خېلىغا - ئاتىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسالام دەپنە قىلىنغان غارغا دەپنە قىلىنغان. ئىلىيەسە: ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام قۇرئان كەرىمدە ئىككى ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ. ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىدىندۇر. قۇرئان كەرىمدە ئىلىيەسەنىڭ ھاياتى توغرىلۇق ھېچ نەرسە دېيىلمىگەن، ئۇنىڭ ئىسمى پەقەت پەيغەمبەرلەر قاتارىدا سانالغان. ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام ئىلىياس ئەلەيھىسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن، ئىلىياس ئەلەيھىسالامنىڭ شەرىئىتى بويىچە دىنغا دەۋەت قىلىشقا باشلىغان، بەزى تارىخچىلارنىڭ ئېيتىشىچە، ئىلىيەسە ئەلەيھىسالام سۈرىيە شەھەرلىرىدىن بولغان بانىياس شەھىرىدە پەيغەمبەرلىك دەۋىتىنى ئېلىپ بارغان.

ئىمران: ئىمران ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئاتىسى بولۇپ، بەنى ئىسرائىل ئۆلىمالىرى ئارىسىدا كاتتا زات ئىدى، ئايالى ھامىلدار بولغاندا، ئايالىنىڭ قورسىقىدىكى پەرزەنتىنى دۇنيا ئىشلىرىدىن ئازات قىلغان ھالدا ئىبادەت - خانىنىڭ خىزمىتىگە ئاتىدى. ھەزرىتى مەريەم ئارىسىدە ۋاقتىدا ئىمران ۋاپات بولۇپ كەتتى، ھەزرىتى مەريەمنىڭ ئانىسىنىڭ ھەمىرىسىنىڭ ئېرى زەكەرىيا ھەزرىتى مەريەمنى ئۆز تەربىيىسىگە ئالدى. يەسرىپ: يەسرىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسالام ھىجرەت قىلىشتىن بۇرۇنقى مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ نامى ئىدى. ئۇ كەڭ تۈزلەڭلىككە جايلاشقان بولۇپ، دېڭىز يۈزىدىن 620 مېتىر ئېگىز، مەدىنە مۇنەۋۋەرەنى شەرق ۋە غەرب تەرىپىدىن ئىككى قارا تاشلىق ساي ئوراپ تۇرىدۇ، مەدىنە مۇنەۋۋەرەنىڭ ئەتراپىدا خورمىزارلىقلار كۆپ. يەئۇق: يەئۇق نۇھ ئەلەيھىسالامنىڭ قەۋمى چوقۇنغان بىر بۇتنىڭ نامى.

يەئقۇب: يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىبراھىم ئەلەيھىسالامنىڭ ئوغلى ئىسھاق ئەلەيھىسالامدىن بولغان نەۋرىس - دۇر. تەۋراتتا يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئىسرائىل دەپ ئاتالغان، بۇ ئىبرانچە سۆز بولۇپ، اللەنىڭ بەندىسى دېگەن بولىدۇ، تارىخچىلارنىڭ ئېيتىشىچە، يەئقۇب ئەلەيھىسالام پەلەستىندە تۇغۇلغان، ئاتىسى ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىدا ئۆسۈپ چوڭ بولغان. اللە تائالا ئىسھاق ئەلەيھىسالامنى مۇقەددەس

زېمىندا يەيغەمبەر بولۇشقا تاللىغان ئىدى. ئىسھاق ئەلەيھىسالام بۇ يەردە 80 يىل تۇردى، ئۇ ياشىنىپ قالغان چاغدا، اللە تائالا ئۇنىڭغا قوشكىزەك ئىككى ئوغۇل بەردى، ئۇلارنىڭ بىرى ئىسۇ، بىرى يەئقۇب ئىدى. ئىسھاق ئەلەيھىسالام ئوغلى يەئقۇبقا بەرىكەتلىك دۇئا قىلدى. ئىسۇ بۇنىڭدىن نارازى بولۇپ، يەئقۇب ئەلەيھىسالامغا يامانلىق قىلىشنى ئويلىدى. يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ ئانىسى ئىسۇنىڭ سۈيىقەست قىلىپ قويۇشىدىن ئەنسىرەپ، يەئقۇب ئەلەيھىسالامنى تاغىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ تۇرۇشقا بۇيرۇدى، ئۇ تاغىسىنىڭ يېنىغا كېتىپ بېرىپ كەچتە بىر يەردە ئۇخلاپ قالدى. ئۇ چۈشەدە پەرىشتىلەرنىڭ ئاسمانغا چىقىپ چۈشۈۋاتقانلىقىنى ھەمدە اللە تائالانىڭ ئۇنىڭغا خىتاب قىلىپ: «مەن ساڭا بەرىكەت ئانا قىلىمەن، نەسلىڭنى كۆپەيتىمەن، بۇ زېمىننى ساڭا ۋە سەندىن كېيىنكى ئەۋلادلىرىڭغا بېرىمەن» دەپ ئېيتقانلىقىنى كۆردى. ئۇ ئۇيغۇسىدىن ئويغىنىپ كۆرگەن چۈشەدىن خۇشاللاندى. مۇشۇ خۇشاللىقلىق چۈشنى كۆرگەندىن كېيىن اللە تائالا ئۇچۇن بىر ئىبادەتخانا سېلىشنى ئۈستىگە ئالدى. بۇ يەردە بەلگە ئۇچۇن بىر تاشقا ماي سۈركەپ قويدى. بۇ جاي (بەيتىئىل) يەنى بەيتۇللە دەپ ئاتالدى. مانا بۇ كېيىن يەئقۇب ئەلەيھىسالام بىنا قىلغان بەيتۇلمۇقەددەستتۇر. يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ 12 بالىسى بار ئىدى، كېيىن بەنى ئىسرائىل قەۋمىنىڭ 12 قەبىلىسى يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ 12 ئوغلىدىن كېلىپ چىققان، ھەر ئوغلى بىر قەبىلىنىڭ بوۋىسى بولۇپ قالغان، يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ بالىسى يۇسۇف ئەلەيھىسالامدىن ئايرىلغانلىقىغا قاينۇرۇپ كۆزى كۆرمەس بولۇپ قالغان، يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن دەرەقەمتە بولغاندىن كېيىن، اللە ئۇنىڭ كۆزىنى ساقايتىپ قويغان. يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئوغلى يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن دەرەقەمتە بولغاندىن كېيىن مىسىردا 147 يېشىدا ۋاپات بولغان، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئوغلى يۇسۇف ئەلەيھىسالامغا ئاتىسى ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىدا دەپنە قىلىشنى ۋەسىيەت قىلغان. يۇسۇف ئەلەيھىسالام يەئقۇب ئەلەيھىسالامنى پەلەستىننىڭ ئېلىپ بېرىپ خەلىل شەھىرىدىكى بىر غارغا — ئىسھاق ئەلەيھىسالامنىڭ يېنىغا دەپنە قىلغان. يۇسۇف ئەلەيھىسالام يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ بالىسى بولۇپ، نەسبى ئىبراھىم ئەلەيھىسالامغا تۇتىشىدۇ. يۇسۇف ئەلەيھىسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا 26 ئورۇندا تىلغا ئېلىنىدۇ، يۇسۇف ئەلەيھىسالام بەنى ئىسرائىل پەيغەمبەرلىرىنىڭ مەشھۇرلىرىدىن ئىدى. ئۇ يۇسۇف سىددىق يەنى راستچىل يۇسۇف دەپ تەرىپلەنگەن. يۇسۇف ئەلەيھىسالام بىلەن ئۇنىڭ ئۇكىسى بۇنىيەم ئانىسى راھىلە ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن ئاتىسى يەئقۇب ئەلەيھىسالامنىڭ ھۇجرىسىدا ئاتىسى بىلەن بىللە تۇراتتى، يەئقۇب ئەلەيھىسالام ئۇلارنىڭ يېتىملىكىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئۇلارغا بەكمۇ مېھىر — شەپقەت كۆرسەتتى. بۇ ھال ئۇلارنىڭ ئانا بىر، ئانا باشقا بىر تۇغقانلىرىنىڭ ھەسەدىنى قوزغىدى. قېرىنداشلىرى سۈيىقەست ئىشلىتىپ، يۇسۇفنى ئوينىتىپ كېلىمىز دەپ سەھراغا ئېلىپ چىقىپ قۇدۇققا تاشلىدى، يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان كارۋان يۇسۇفنى قۇدۇقتىن چىقىرىپ، مىسىرغا ئېلىپ بېرىپ مىسىرنىڭ پادىشاھىغا ساتتى. بۇ چاغدىكى مىسىر پادىشاھى ئىبراھىم ئەلەيھىسالام مىسىرغا كېلىشتىن بۇرۇن مىسىرغا كەلگەن ئەمالىقلەردىن ئىدى. «سۈرە يۇسۇف» تە، يۇسۇف ئەلەيھىسالامنىڭ كىچىك ۋاقتىدا كۆرگەن چۈشى، قېرىنداشلىرىنىڭ ئۇنىڭغا قىلغان سۈيىقەستى، مىسىر پادىشاھىنىڭ ئائىلىسىدە ئۇچراتقان ئەھۋاللىرى، زىندانغا تاشلانغاندىن كېيىن اللەنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئاقلىنىشى، ئاندىن زىنداندا تۇرۇپ پەيغەمبەرلىك ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىشى، ئاندىن مىسىر پادىشاھىنىڭ چۈشكە توغرا تەبىر بېرىپ پادىشاھنىڭ كۆڭۈل بۆلۈشىگە ئېرىشىشى، ئاندىن پادىشاھنىڭ ئۇنىڭغا دۆلەت ئىشلىرىنى باشقۇرۇشنى تاپشۇرۇشى، كېيىن كىچىك ۋاقتىدا كۆرگەن چۈشنىڭ

سەراسىغا كېلىشى، قېرىنداشلىرىنىڭ خاتالىقلىرىنى ئەيىبلەش، ئاندىن يەنىقۇب ئەلەيھىسسالام باشلىق كىشىلەرنى مىسىرغا ئېلىپ كېلىشى قاتارلىق ئەھۋاللار بايان قىلىندۇ. يۇسۇڧ ئەلەيھىسسالام 110 يىل ئومۇر كۆرگەن، ئۇ مىسىردا ھاكىمىيەت بېشىدا تۇرۇپ ۋاپات بولغان ۋە مىسىردا دەپنە قىلىنغان. ئۇ قېرىنداشلىرىغا قېرىنداشلىرى مىسىردىن چىقىپ كېتىپ قالسا، ئۆزىنىڭ جەستىنى بىللە ئېلىپ چىقىپ كېتىپ، ئاتىلىرى بىلەن بىر يەرگە دەپنە قىلىنىشىنى ئېيتقان، ئىشەنچلىك رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، يۇسۇڧ ئەلەيھىسسالامنىڭ جەستى مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا مىسىردىن يۆتكىلىپ، نابۇلسقا دەپنە قىلىنغان. يۇسۇڧ ئەلەيھىسسالام چوڭ بوۋىسى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 361 يىل كېيىن مۇسا ئەلەيھىسسالامنىڭ تۇغۇلۇشىدىن 64 يىل بۇرۇن ۋاپات بولغان.

يۇنۇس: يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىسمى قۇرئاندا تۆت ئورۇندا تىلغا ئېلىندۇ، ئىككى ئورۇندا زۇننۇن دېگەن لەقىبى بىلەن تىلغا ئېلىندۇ. يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ نەسبى يەنىقۇب ئەلەيھىسسالامنىڭ ئوغلى بۇنىيەمىغا تۇتىشىدۇ، اللە تائالا ئۇنى ئىراقتىكى نىئەي دېگەن جايغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن. نىئەي ئاھالىسى بۇتپەرەس بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە بۇتپەرەسلىك ئەۋج ئالغان ئىدى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام نىئەيگە سۈرىدىن كېلىپ، نىئەي ئاھالىسىنى بىر اللەغا ئىبادەت قىلىشقا دەۋەت قىلدى، ئۇلار يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلىپ، ئۇنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلمىدى، يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن بىئارام بولۇپ، ئۇلارنى اللەنىڭ ئازابىدىن ئاگاھلاندۇردى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ۋاقىت ئۇزارغانسېرى ئۇلارنىڭ ئىمان ئېيتىمىغانلىقىدىن خاپا بولۇپ، اللە تائالانىڭ ئىزىنى ئالمايلا سىرتقا چىقىپ كەتتى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇلار ئازابىنىڭ چوقۇم نازىل بولىدىغانلىقىنى بىلىپ دىلىغا قورقۇنچ چۈشۈپ، اللەغا تەۋبە - ئىستىغفار ئېيتىشتى، يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنى ئىنكار قىلغانلىقىغا پۇشايمان قىلىشتى، ئۇلار ھايۋانلارنىڭ بالىسى بىلەن ئانىسىنى ئايرىۋېتىپ، جەندىلەرنى كىيىپ، ئەر - ئايال، ئوغۇل - قىز ھەممىسى يىغا - زارە قىلىشىپ اللەغا يالۋۇرۇشتى، اللە تائالا رەھىم قىلىپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىدە ئايلىغان قاراڭغۇ كېچە پارچىسىدە ئازابىنى ئۇلاردىن كۆتۈرۈۋەتتى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام قەۋمنى تاشلاپ چىقىپ كەتكەنچە دېڭىز بويىغا بېرىپ توختىدى. ئۇ يەردە بىر كېمىنى ئۇچرىتىپ ئىگىسىدىن ئۆزىنى سېلىۋېلىشنى ئۆتۈندى. ئۇلار يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى بايقاپ، ئۇنى كېمىگە چىقىرىۋېلىشتى. دېڭىزنىڭ ئوتتۇرىسىغا بارغاندا كېمىنى دولقۇن ئورد - ۋالدى. ئۇلار ئارىمىزدا گۇناھكار ئادەم بار ئىكەن دەپ، چەك تاشلىماقچى، چەك كىمگە چىقسا شۇنى دېڭىزغا تاشلىماقچى بولۇشتى، چەك يۇنۇس ئەلەيھىسسالامغا چىقتى، شۇنىڭ بىلەن يۇنۇس ئەلەيھىسسالام دېڭىزغا تاشلاندى. ئۇنى اللەنىڭ ئەمرى بىلەن چوڭ بىر بېلىق يۇتۇۋەتتى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام بېلىقنىڭ قارىنىدا اللەغا تەسبى ۋە ئىستىغفار ئېيتاتتى، يۇنۇس ئەلەيھىسسالام بېلىقنىڭ قارىنىدا ئۈچ كېچە - كۈندۈز تۇرغاندىن كېيىن، بېلىق ئۇنى دېڭىز ساھىلىدىكى بىر قۇرغاق يەرگە ئاتتى، بۇ چاغدا يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ تاۋى يوق ئىدى. اللە ئۇنىڭغا سايداش ئۈچۈن كاۋىنى ئۇندۇرۇپ بەردى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ساقىيىپ ماڭۇدەك بولغاندا قەۋمىگە قايتىپ كەلدى. ئۇلار ئىمان ئېيتىپ تەۋبە قىلىپ، پەيغەمبىرى يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ تۇرغان ئىدى. يۇنۇس ئەلەيھىسسالام ئۇلارنىڭ ئارىسىدا تۇرۇپ ئەمرىمەرۇپ، ۋەز - نەسىھەت قىلىپ، ئۇلارغا دىنىي ئىشلارنى بىلدۈرۈشكە باشلىدى، ئىبن ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، يۇنۇس ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىنىڭ سانى 120 مىڭ ئىدى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تەقرىز

مۇقەددەس قۇرئان كەرىم بولسا ئۇلۇغ ئىسلام دىنىمىزنىڭ ئەڭ مۇھىم ئاساسى، بارلىق مۇسۇلمان قەبرىنىداشلارنىڭ بۈيۈك دەستۇرىدۇر. ئۇنىڭ مەنە ۋە مەزمۇنلىرىنى توغرا چۈشىنىش ھەربىر مۇسۇلماننىڭ ئالىي مەتلۇبى ۋە يۈكسەك مۇددىئاسىدۇر. بۇرۇندىن تارتىپ ئۇيغۇر مۇسۇلمانلىرى قۇرئان كەرىمنىڭ مەنىلىرىنى توغرا، روشەن ۋە تولۇق چۈشەندۈرۈپ بېرەلەيدىغان ئۇيغۇرچە بىر تەرجىمىنىڭ مەيدانغا كېلىشىگە تەشنا ۋە ئارزۇمەندى.

ئىلگىرىكى چاغلاردا، يۇرتىمىزدا قۇرئان كەرىم مەدرىس تىلى بىلەن تەپسىر قىلىنغان، ئايرىم پارىلىرى نەشر قىلىنغان بولسىمۇ، كۆپچىلىك مۇسۇلمانلارنىڭ پايدىلىنىشى قولايىسىز بولغان ۋە تەلەپنى قاندۇرالمىغان ئىدى.

شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئىستىداتلىق ئالىمى مۇھەممەد سالىھ قارىھاجىم ئاممىنىڭ بۇ مۇھىم ئېھتىياجىنى نەزەردە تۇتۇپ، كۆپ يىللار رىيازەت چېكىپ، جاپا ۋە مۇشەققەتلىك ئەمەلگە كەسەرپ قىلىپ، نۇرغۇن سەئىي ئىجتىھاتلار كۆرسىتىپ، ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىدا قۇرئان كەرىمنىڭ بۇرۇشەن تەرجىمە-تەپسىرىنى تۇنجى قېتىم يېزىپ چىقتى. مۇتەرجىمۇلقۇرئان (قۇرئان كەرىمنى تەرجىمە قىلغۇچى) مۇھەممەد سالىھ قارىھاجىم ئاتۇشلۇق مەرھۇم بۈيۈك دىنىي ئالىم پازىل سالىھ دامۇللاھاجىمنىڭ پەرزەنتى بولۇپ، ئاتىسى ھايات چېغىدا ئاتىسىدا ۋە باشقا دىنىي ئالىملاردا مۇتەداۋىل دەرسلەرنى ئوقۇپ، نۇرغۇن ئىلىم ھاسىل قىلغاندىن كېيىن، جۇڭگو ئىسلام دارىلفۇنۇنىدا بەش يىل ئوقۇغان، ئوقۇش پۈتتۈرگەندىن كېيىن، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى ۋە ئىسلام دىنى جەمئىيىتىدە تەتقىقات ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغان، بۇ جەرياندا كۆپ سەئىي ئىجتىھاتلار يۈرگۈزۈپ مەلۇمات دائىرىسىنى كېڭەيتىپ، ئىلمىي جەھەتتە ئالاھىدە مۇۋەپپەقىيەتلىرىگە ئېرىشكەن، جۈملىدىن «جەۋاھىرولبۇخارى»، «مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ تەرجىمىھالى» قاتارلىق كىتابلارنى ئىزاھلىرى بىلەن ئەرەبچىدىن ئۇيغۇرچىغا تەرجىمە قىلىپ چىقتى، بۇ كىتابلار نەشر قىلىنىش بىلەن ئۇيغۇر مۇسۇلمان قەبرىنىداشلىرىمىزنىڭ مىننەتدارلىقى ۋە ئالقىشىغا ئېرىشتى. مۇتەرجىم بۇ تەرجىمە-تەپسىرىنى يېزىپ چىقىشتا، ئەھلى ئىسلام ئىچىدىكى مۆتىۋەر ۋە ياراملىق تەپسىرلەردىن 27 دەك تەپسىر ۋە مەخسۇس ئەرەب تىلىدىكى قامۇسلارنى ھازىرلاپ، ھەربىر ئايەتكە

تەرجىمە ۋە تەپسىر يېزىشتا ئۇلارغا مۇراجىئەت قىلىش بىلەن، مەنىنى توغرا ۋە روشەن ئىپادىلىگەن. تەرجىمە ۋە تەپسىر پۈتكەندىن كېيىن، نەشىرگە بېرىش ئالدىدا، شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بويىچە، بىز مەزكۇر قۇرئان تەرجىمىسىنى باشتىن-ئاخىر دىققەت بىلەن مۆتىۋەر تەپسىرلەرگە سېلىشتۇرۇپ كۆرۈپ چىقىپ، مۇنداق تونۇشقا كەلدۇق:

(1) بۇ تەرجىمە ۋە تەپسىر بۇرۇنقى ۋە كېيىنكى دەۋرلەردە مەشھۇر مۇپەسسىرلەر تەرىپىدىن يېزىلغان مۆتىۋەر تەپسىرلەرنىڭ مەزمۇنىغا ئۇيغۇن بولغان.

(2) قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇسلۇب جەھەتتىكى ئالاھىدىلىكىنى نەزەردە تۇتقان ھالدا ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىل ئادىتىنى تەرجىمىدە مۇجەسسەملەشتۈرۈشكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈنگەن.

(3) تەرجىمە ۋە تەپسىرنىڭ تىلى ئىخچام، ئاممىباب بولۇپ، ئوقۇغان كىشى ئېنىق، روشەن چۈشەنچە ھاسىل قىلالايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ تەرجىمە ۋە تەپسىرنى ئىشەنچلىك ۋە ياراملىق تەرجىمە ۋە تەپسىر دەپ ھېسابلىدۇق. مۆتىۋەر مۇھەممەد سالىھ قارىھاجىمنىڭ بۈيۈك خىزمىتى ئۈچۈن جانابىي اللە دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بۈيۈك سائادەت، كاتتا ئەجىر ئاتا قىلسۇن، ئامىن!

قۇرئان كەرىمنىڭ تەرجىمە-تەپسىرىنى كۆزدىن كۆچۈرۈپ تەقرىز يېزىپ چىقىشقا قاتناشقانلار: ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتتى، ئاتاقلىق دىنىي ئالىم، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى قاسىم قارىھاجىم؛

جۇڭگو ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى ھامۇت مەۋلىۋى دامۇللاھاجىم؛

قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتتى سۇلايمانئاخۇن دامۇللام؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى ئابدۇللا دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى زەينۇل ئابىدىن مەۋلىۋى دامۇللاھاجىم؛

جۇڭگو ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى ئابدۇرېشىد ئەلىمەتئاخۇنۇم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتتى سالىھ دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى ئىبراھىم قارىھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك

ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ مۇدىرى شىرپىجان دامۇللاھاجىم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، قەشقەر ھېيتگاھ جامەسىنىڭ خەتەبى ھارۇنخانمەخدۇم؛

ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، خەتەب مۇھەممەد دامۇللاھاجىم؛
ئاپتونوم رايونلۇق ئىسلام دىنى جەمئىيىتىنىڭ دائىمىي ھەيئەت ئەزاسى، خەتەب ئابدۇغەنى دامۇللاھاجىم؛

قاغىلىق جامەسىنىڭ خەتەبى ئابدۇلھەكىم مەخدۇمھاجىم.

ھىجرى ۱۴۰۵ شەھرى فەر كاشغەر

قورئان كه ريم ته رجيمسده
پايدلنلنگان ته پسر كتابلري

- | | |
|------------------------------|---------------------------------|
| ١٥ تفسير الخازن | ١ جامع البيان في تفسير القرآن |
| ١٦ في ظلال القرآن للسيد قطب | ٢ التفسير الكبير للفخر الرازي |
| ١٧ تفسير الخطيب المكي | ٣ الكشاف عن حقائق التنزيل |
| ١٨ تفسير حسيني | للزمخشري |
| ١٩ المصحف المفسر لفريد و جدي | ٤ تفسير ابن كثير |
| ٢٠ مقرر التفسير | ٥ صفوة التفاسير |
| ٢١ تفسير مواكب | ٦ تفسير الدر المنثور |
| ٢٢ تفسير مدارك | ٧ أنوار التنزيل للقاضي البيضاوي |
| ٢٣ معجم غريب القرآن | ٨ تفسير الجواهر (طنطاوي) |
| ٢٤ قاموس الأعلام والألفاظ | ٩ تفسير المنار |
| القرآنية | ١٠ تفسير القرآن الكريم |
| ٢٥ معجم ألفاظ القرآن الكريم | ١١ تفسير ابن عباس |
| ٢٦ موسوعة القرآن الميسرة | ١٢ تفسير الجلالين |
| ٢٧ تفسير غريب القرآن للإمام | ١٣ تفسير روح البيان |
| محمد بن أبي بكر السجستاني | ١٤ هداية القرآن لبني الإنسان |
| | للدكتور يحيى أحمد الدرديري |

فهرست باسماء السور

رقم السورة	السورة	الصفحة	الجزء	رقم السورة	السورة	الصفحة	الجزء
١	سُورَةُ الْفَاتِحَةِ	٢	١	٣٠	سُورَةُ الرُّومِ	٣٠٥	٢١
٢	سُورَةُ الْبَقَرَةِ	٣	١ - ٢ - ٣	٣١	سُورَةُ لُقْمَانَ	٣١٢	٢١
٣	سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ	٥١	٣ - ٣	٣٢	سُورَةُ التَّحْدَةِ	٣١٦	٢١
٤	سُورَةُ النِّسَاءِ	٤٨	٦ - ٥ - ٤	٣٣	سُورَةُ الْأَحْزَابِ	٣١٩	٢٢ - ٢١
٥	سُورَةُ الْمَائِدَةِ	١٠٤	٤ - ٦	٣٤	سُورَةُ سَبَأٍ	٣٢٩	٢٢
٦	سُورَةُ الْأَنْعَامِ	١٢٩	٨ - ٤	٣٥	سُورَةُ قَاطِرٍ	٣٣٥	٢٢
٧	سُورَةُ الْأَعْرَافِ	١٥٢	٩ - ٨	٣٦	سُورَةُ نِيسٍ	٣٣١	٢٣ - ٢٢
٨	سُورَةُ الْأَنْفَالِ	١٤٨	١٠ - ٩	٣٧	سُورَةُ الصَّفَاتِ	٣٣٦	٢٣
٩	سُورَةُ التَّوْبَةِ	١٨٨	١١ - ١٠	٣٨	سُورَةُ صٍ	٣٥٣	٢٣
١٠	سُورَةُ يُوسُفَ	٢٠٩	١١	٣٩	سُورَةُ الزُّمَرِ	٣٥٩	٢٣ - ٢٣
١١	سُورَةُ هُودَ	٢٢٢	١٢ - ١١	٤٠	سُورَةُ الْمُؤْمِنِ	٣٦٨	٢٣
١٢	سُورَةُ يُوسُفَ	٢٣٦	١٣ - ١٢	٤١	سُورَةُ حَمْرَ السَّجْدَةِ	٣٤٨	٢٥ - ٢٣
١٣	سُورَةُ الزُّمَرِ	٢٥٠	١٣	٤٢	سُورَةُ الشُّورَى	٣٨٣	٢٥
١٤	سُورَةُ الْأَنْعَامِ	٢٥٦	١٣	٤٣	سُورَةُ الزُّحُوفِ	٣٩٠	٢٥
١٥	سُورَةُ الْحَجَرِ	٢٦٢	١٤ - ١٣	٤٤	سُورَةُ الدُّخَانِ	٣٩٦	٢٥
١٦	سُورَةُ النَّحْلِ	٢٦٨	١٤	٤٥	سُورَةُ الْجَاثِيَةِ	٣٩٩	٢٥
١٧	سُورَةُ بَنِي إِسْرَءِيلَ	٢٨٣	١٥	٤٦	سُورَةُ الْأَحْقَافِ	٥٠٣	٢٦
١٨	سُورَةُ الْكَهْفِ	٢٩٣	١٦ - ١٥	٤٧	سُورَةُ مُحَمَّدٍ	٥٠٤	٢٦
١٩	سُورَةُ مَرْيَمَ	٣٠٦	١٦	٤٨	سُورَةُ الْفَتْحِ	٥١٢	٢٦
٢٠	سُورَةُ طه	٣١٣	١٦	٤٩	سُورَةُ الْحُجُرَاتِ	٥١٦	٢٦
٢١	سُورَةُ الْأَنْبِيَاءِ	٣٢٣	١٤	٥٠	سُورَةُ قٍ	٥١٩	٢٦
٢٢	سُورَةُ الْحَجِّ	٣٣٢	١٤	٥١	سُورَةُ الذَّازِيَّاتِ	٥٢١	٢٤ - ٢٦
٢٣	سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ	٣٣٣	١٨	٥٢	سُورَةُ الطُّورِ	٥٢٣	٢٤
٢٤	سُورَةُ النُّورِ	٣٥١	١٨	٥٣	سُورَةُ النَّجْمِ	٥٢٤	٢٤
٢٥	سُورَةُ الْفُرْقَانِ	٣٦٠	١٩ - ١٨	٥٤	سُورَةُ الْقَمَرِ	٥٢٩	٢٤
٢٦	سُورَةُ الشُّعَرَاءِ	٣٦٤	١٩	٥٥	سُورَةُ الرَّحْمَنِ	٥٣٢	٢٤
٢٧	سُورَةُ النَّحْلِ	٣٧٤	٢٠ - ١٩	٥٦	سُورَةُ الْوَاقِعَةِ	٥٣٥	٢٤
٢٨	سُورَةُ الْقَصَصِ	٣٨٦	٢٠	٥٧	سُورَةُ الْحَدِيدِ	٥٣٨	٢٤
٢٩	سُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ	٣٩٤	٢١ - ٢٠	٥٨	سُورَةُ الْمَجَادِلَةِ	٥٣٣	٢٨

﴿فَهَذَا نَسَمَاءُ السُّورَةِ﴾

رقع السُّورة	السُّورة	الصفحة	الجزء	رقع السُّورة	السُّورة	الصفحة	الجزء
٥٩	سُورَةُ الْحَشْرِ	٥٣٦	٢٨	٨٤	سُورَةُ الْأَعْلَى	٥٩٨	٣٠
٦٠	سُورَةُ الْمُمتَحَنَةِ	٥٥٠	٢٨	٨٨	سُورَةُ الْفَاشِيَةِ	٥٩٨	٣٠
٦١	سُورَةُ الصَّف	٥٥٢	٢٨	٨٩	سُورَةُ الْفَجْرِ	٥٩٩	٣٠
٦٢	سُورَةُ الْجُمُعَةِ	٥٥٣	٢٨	٩٠	سُورَةُ الْبَكْد	٦٠١	٣٠
٦٣	سُورَةُ الْمُنَافِقُونَ	٥٥٥	٢٨	٩١	سُورَةُ الشَّمْسِ	٦٠١	٣٠
٦٤	سُورَةُ التَّحَايُنِ	٥٥٤	٢٨	٩٢	سُورَةُ اللَّيْلِ	٦٠٢	٣٠
٦٥	سُورَةُ الطَّلَاقِ	٥٥٩	٢٨	٩٣	سُورَةُ الضُّحَى	٦٠٣	٣٠
٦٦	سُورَةُ التَّحْوِيْمِ	٥٦١	٢٨	٩٤	سُورَةُ الشَّرْحِ	٦٠٣	٣٠
٦٧	سُورَةُ الْمَلِكِ	٥٦٣	٢٩	٩٥	سُورَةُ التِّيْنِ	٦٠٤	٣٠
٦٨	سُورَةُ الْقَلَمِ	٥٦٥	٢٩	٩٦	سُورَةُ الْعَلَقِ	٦٠٤	٣٠
٦٩	سُورَةُ الْحَاقَّةِ	٥٦٨	٢٩	٩٧	سُورَةُ الْقَدْرِ	٦٠٥	٣٠
٧٠	سُورَةُ الْمَعَارِجِ	٥٤٠	٢٩	٩٨	سُورَةُ الْبَيِّنَةِ	٦٠٥	٣٠
٧١	سُورَةُ نُوحٍ	٥٤٢	٢٩	٩٩	سُورَةُ الزَّلْزَلِ	٦٠٦	٣٠
٧٢	سُورَةُ الْحِجْرِ	٥٤٣	٢٩	١٠٠	سُورَةُ الْعَادِيَاتِ	٦٠٦	٣٠
٧٣	سُورَةُ الْمَرْزُوقِ	٥٤٤	٢٩	١٠١	سُورَةُ الْقَارِعَةِ	٦٠٤	٣٠
٧٤	سُورَةُ الْمَدَائِرِ	٥٤٩	٢٩	١٠٢	سُورَةُ النَّكَارِ	٦٠٤	٣٠
٧٥	سُورَةُ الْقِيَامَةِ	٥٨١	٢٩	١٠٣	سُورَةُ الْعَصْرِ	٦٠٨	٣٠
٧٦	سُورَةُ الدَّهْرِ	٥٨٣	٢٩	١٠٤	سُورَةُ الْهُمَزَةِ	٦٠٨	٣٠
٧٧	سُورَةُ الْمُرْسَلَاتِ	٥٨٥	٢٩	١٠٥	سُورَةُ الْفِيلِ	٦٠٨	٣٠
٧٨	سُورَةُ النَّبَاِ	٥٨٤	٣٠	١٠٦	سُورَةُ قُرَيْشٍ	٦٠٩	٣٠
٧٩	سُورَةُ النَّازِعَاتِ	٥٨٨	٣٠	١٠٧	سُورَةُ الْمَاعُونِ	٦٠٩	٣٠
٨٠	سُورَةُ عَبَسَ	٥٩٠	٣٠	١٠٨	سُورَةُ الْكَوْثَرِ	٦٠٩	٣٠
٨١	سُورَةُ التَّكْوِيْنِ	٥٩١	٣٠	١٠٩	سُورَةُ الْكَافِرُونَ	٦٠٩	٣٠
٨٢	سُورَةُ الْإِنْشِقَاقِ	٥٩٢	٣٠	١١٠	سُورَةُ الْقَصْرِ	٦١٠	٣٠
٨٣	سُورَةُ الْمُطَفِّفِيْنَ	٥٩٣	٣٠	١١١	سُورَةُ تَبَّتْ	٦١٠	٣٠
٨٤	سُورَةُ الْإِنْشِقَاقِ	٥٩٥	٣٠	١١٢	سُورَةُ الْإِخْلَاصِ	٦١٠	٣٠
٨٥	سُورَةُ الْبُرُوجِ	٥٩٦	٣٠	١١٣	سُورَةُ الْفَلَقِ	٦١١	٣٠
٨٦	سُورَةُ الطَّارِقِ	٥٩٤	٣٠	١١٤	سُورَةُ النَّاسِ	٦١١	٣٠

مۇندەرىجە

قۇرئان كەرىمنىڭ ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى توغرىسىدا مۇھەممەت سالىھ

سۈرە نىڭ رەقىمى

2	1 - سۈرە فاتىھە
3	2 - سۈرە بەقەرە
51	3 - سۈرە ئال ئىمران
78	4 - سۈرە نسا
107	5 - سۈرە مائىدە
129	6 - سۈرە ئۇنثام
152	7 - سۈرە ئۇئراق
178	8 - سۈرە ئۇنقال
188	9 - سۈرە تەۋبە
209	10 - سۈرە يۈنۇس
222	11 - سۈرە ھۇد
236	12 - سۈرە يۈسۈف
250	13 - سۈرە رەئد
256	14 - سۈرە ئىبراھىم
263	15 - سۈرە ھىجر
268	16 - سۈرە نەھل
283	17 - سۈرە بەنى ئىسرائىل (ئىسرا)
294	18 - سۈرە كەھف
306	19 - سۈرە مەريەم
313	20 - سۈرە تاھا
323	21 - سۈرە ئىنشىيا
332	22 - سۈرە ھەج
343	23 - سۈرە مۆمىنۇن
351	24 - سۈرە نۇر
360	25 - سۈرە فۇرقان
367	26 - سۈرە شۇئەرا

صفىحە نىڭ رەقىمى

377 نەمل	27 - سۈرە
386 قەسەس	28 - سۈرە
397 ئەنكە بۇت	29 - سۈرە
405 رۇم	30 - سۈرە
412 لوقمان	31 - سۈرە
416 سەجدە	32 - سۈرە
419 ئەھزاب	33 - سۈرە
429 سەبەئ	34 - سۈرە
435 فاتىر	35 - سۈرە
441 ياسىن	36 - سۈرە
446 سافىيات	37 - سۈرە
453 ساد	38 - سۈرە
459 زۇمەر	39 - سۈرە
468 غافىر	40 - سۈرە
478 فۇسىلەت	41 - سۈرە
484 شۇرا	42 - سۈرە
490 زۇخرۇق	43 - سۈرە
496 دۇخان	44 - سۈرە
499 جاسىيە	45 - سۈرە
503 ئەھقاف	46 - سۈرە
507 مۇھەممەد	47 - سۈرە
512 فەتىھ	48 - سۈرە
516 ھۇجۇرات	49 - سۈرە
519 قاف	50 - سۈرە
521 زارىيات	51 - سۈرە
524 تۇر	52 - سۈرە
527 نەجم	53 - سۈرە
529 قەمەر	54 - سۈرە
532 رەھمان	55 - سۈرە
535 ۋاقىئە	56 - سۈرە
538 ھەدىد	57 - سۈرە

543 مۇجاددەلە	سۈرە	58
546 ھەشر	سۈرە	59
550 مۇمتەھىنە	سۈرە	60
552 سەپ	سۈرە	61
554 جۇمۇئە	سۈرە	62
555 مۇنافىقۇن	سۈرە	63
557 تەغابۇن	سۈرە	64
559 تەلاق	سۈرە	65
561 تەھرىم	سۈرە	66
563 مۈلك	سۈرە	67
565 قەلەم	سۈرە	68
568 ھاققە	سۈرە	69
570 مائارىج	سۈرە	70
572 نۇھ	سۈرە	71
574 جىن	سۈرە	72
577 مۇززەمىل	سۈرە	73
579 مۇددەسىر	سۈرە	74
581 قىيامەت	سۈرە	75
583 ئىنسان	سۈرە	76
585 مۇرسەلات	سۈرە	77
587 نەبە	سۈرە	78
588 نازىئات	سۈرە	79
590 ئەبەسە	سۈرە	80
591 تەكۋىر	سۈرە	81
592 ئىنقىتار	سۈرە	82
593 مۇتەففىق	سۈرە	83
595 ئىنشقاق	سۈرە	84
596 بۇرۇج	سۈرە	85
597 تارىق	سۈرە	86
598 ئەئلا	سۈرە	87
598 غاشىيە	سۈرە	88

599	89 - سۇرە	ھىجر
601	90 - سۇرە	بەلەد
601	91 - سۇرە	شەمس
602	92 - سۇرە	لەيل
603	93 - سۇرە	زۇھا
603	94 - سۇرە	ئىنشىراھ
604	95 - سۇرە	تىن
604	96 - سۇرە	ئەلەق
605	97 - سۇرە	قەدر
605	98 - سۇرە	بەيىنە
606	99 - سۇرە	زەلزەلە
606	100 - سۇرە	ئادىيات
607	101 - سۇرە	قارىئە
607	102 - سۇرە	تەكۋىن
608	103 - سۇرە	ئەنئام
608	104 - سۇرە	ھۇمەزە
608	105 - سۇرە	فىل
609	106 - سۇرە	قۇرەيش
609	107 - سۇرە	مائۇن
609	108 - سۇرە	كەۋىىر
609	109 - سۇرە	كافىرون
610	110 - سۇرە	نەسىر
610	111 - سۇرە	مەسىد
610	112 - سۇرە	ئىخلاى
611	113 - سۇرە	فەلەق
611	114 - سۇرە	ناس
612	ئىزاھلار	
634	تەقىرىم	
637	قۇرئان كەرىم تەرجىمىسىدە پايدىلىنىلغان تەپسىر كىتابلىرى	

إِنَّ دَرَارَةَ الشُّؤْنِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْأَوْقَافِ وَالِدَعْوَةَ وَالْإِنشَاءَ

فِي الْمَلَائِكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

الْمَشْرِفَةِ عَلَى مَجْمَعِ الْمَلِكِ فَهَدَى

لِطَبَاعَةِ الْمُصْحَفِ الشَّرِيفِ فِي الْمَدِينَةِ الْمُشَوَّرَةِ

إِذْ يُسْرُّهَا أَنْ يُصَدِّرَ الْمَجْمَعُ هَذِهِ الطَّبْعَةَ مِنَ الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ

وَتَرْجَمَهُ مَعَانِيهِ إِلَى اللُّغَةِ الْأُوَيْغُورِيَّةِ

تَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَ بِهِ عُمُومَ الْمُتَسَلِّمِينَ

وَأَنْ يَحْتَزِيَّ

خَلَاةَ الْحَرَمَيْنِ الشَّرِيفَيْنِ الْمَلِكِ فِيهِدِينَ بِنَا الْعَزِيزِ الْكَرِيمِ

أَحْسَنَ الْجَزَاءِ عَلَى جُحُودِهِ الْعَظِيمَةِ فِي تَشْرِيفِ كِتَابِ اللَّهِ الْكَرِيمِ

وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ

سعودی دی عربستان مملکتی نیک اسلام شمله رینی باسشوقوروش وقف له رغه قاراش
شسلامغه دعوت قلیسب یتہ کچلیسک قلیسش منسہ رلیکی . مجمع الملک فهدغه

(مدینه دکی قران بسمش زاووتسغه) نظارہت قلیسوقچی

شبو قران کریمنی ثویغورچہ معنی له رینیک ته رجمہ سی
بیلہن بسلب تیار لیسب چقیشی منستہ ر لکمنزنی
شنتایین خو شحال قلیسدور بوتون مسلمان لہر نیک شبو
قران کریمدن شستفاده لیسشنی اللہ دن سوراییدور .

شیککی حرم نیک خدمت کاری پادشا فهدنیک قران کریمنی
ششر قلیسش دکی ترششجا نلقسغه اللہ دن اجر عظیم

سوراییدور توفیق بہ رگوچی اللہ دور .

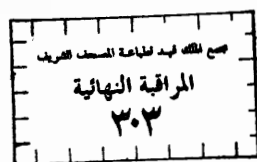
(پادشا فهد نیک قران بسمش زاووتسی)



مُجْمَعُ الْمَلِكِ فَهَذَا لَطِبَاءُ الْمُصَنَّفِ الشَّرِيفِ

ص. ب. ٦٢٦٢ - الْمَدِينَةُ الْمُنَوَّرَةُ

الْمَلَكَةُ الْعَرَبِيَّةُ السُّعُودِيَّةُ



١ ٢ مشكوال ١٤١٥

٣٢

پادشا فهد نك قران كريم بمسش زاؤؤتى (مطبعة) سى

پوشسته قوتسى 6262

مدينه منوره - سعودى عربستان

قۇرئان كەرىم
ئۇيغۇرچە تەرجىمىسى